

TACHI AK'ORE PEDEE

Nuevo Testamento
esperā pedeede

El Nuevo Testamento
en el idioma epena pedee — Saija
de Colombia, S.A.

Primera edición
© 2005, Liga Bíblica Internacional

Segunda Edición
© 2010, Liga Bíblica Internacional

www.ScriptureEarth.org

Creative Commons

Atribución-No Comercial-No Derivadas 3.0 Unported

Eres libre de:

copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra

Bajo las condiciones siguientes:

- **Atribución** — Debes reconocer la autoría de la obra en los términos especificados por el propio autor o licenciatario.
- **No comercial** — No puedes utilizar esta obra para fines comerciales.
- **No Derivadas** — No está permitido que alteres, transformes o generes una obra derivada a partir de esta obra.

Entendiendo que:

- **Renuncia** — Alguna de estas condiciones puede no aplicarse si se obtiene el permiso del titular de los derechos de autor.
- **Otros derechos** — Los derechos siguientes no quedan afectados por la licencia de ninguna manera:
  - Los derechos derivados de *usos legítimos* otras limitaciones reconocidas por ley no se ven afectados por lo anterior;
  - Los derechos *mORALES* del autor;
  - Derechos que pueden ostentar otras personas sobre la propia obra o su uso, como por ejemplo *derechos de imagen* o de privacidad.
- **Aviso** — Al reutilizar o distribuir la obra, tiene que dejar bien claro los términos de la licencia de esta obra.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Nuevo Testamento depema

		Página
Libro.....	Abreviatura	
Los Evangelios		
Mateo.....	.Mt.....	1
Marcos.....	.Mr.....	79
Lucas.....	.Lc.....	130
Juan.....	.Jn.....	210
Historia		
Hechos.....	.Hch.....	268
K'art'a p'ādap'edaa		
Romanos.....	.Ro.....	335
1 Corintios.....	.1 Co.....	372
2 Corintios.....	.2 Co.....	406
Gálatas.....	.Gá.....	430
Efesios.....	.Ef.....	444
Filipenses.....	.Fil.....	457
Colosenses.....	.Col.....	466
1 Tesalonicenses.....	.1 Ts.....	475
2 Tesalonicenses.....	.2 Ts.....	483
1 Timoteo.....	.1 Ti.....	488
2 Timoteo.....	.2 Ti.....	498
Tito.....	.Tit.....	506
Filemón.....	.Flm.....	511
Hebreos.....	.He.....	514
Santiago.....	.Stg.....	541
1 Pedro.....	.1 P.....	552
2 Pedro.....	.2 P.....	563
1 Juan.....	.1 Jn.....	570
2 Juan.....	.2 Jn.....	580
3 Juan.....	.3 Jn.....	582
Judas.....	.Jud.....	584
Profecía		
Apocalipsis.....	.Ap.....	588
Apéndices		
Índice Tópico.....		626
Glosario.....		641
Mapas.....		655

Awaraa Abreviaturas Na Librode

v.	versículo
vs.	versículos
cap.	capítulo
caps.	capítulos

Antiguo Testamento depema

Libro	Abreviatura	Libro	Abreviatura
Génesis	Gn	Eclesiastés	Ec
Éxodo	Ex	Cantares	Cnt
Levítico	Lv	Isaías	Is
Números	Nm	Jeremías	Jer
Deuteronomio	Dt	Lamentaciones	Lm
Josué	Jos	Ezequiel	Ez
Jueces	Jue	Daniel	Dn
Rut	Rt	Oseas	Os
1 Samuel	1 S	Joel	Jl
2 Samuel	2 S	Amós	Am
1 Reyes	1 R	Abdías	Abd
2 Reyes	2 R	Jonás	Jon
1 Crónicas	1 Cr	Miqueas	Mi
2 Crónicas	2 Cr	Nahúm	Nah
Esdras	Esd	Habacuc	Hab
Nehemías	Neh	Sofonías	Sof
Ester	Est	Hageo	Hag
Job	Job	Zacarías	Zac
Salmos	Sal	Malaquías	Mal
Proverbios	Pr		

INTRODUCCIÓN

Tachi Ak'ore Úraa p'ädade jara bi säga Tachi Ak'orepa ichi k'awapipari eperäarämaa. Jara bi irua k'isia iru bi o k'achiadeepa eperäärä k'aripa atait'ee, säga ijäädai irude mäik'aapa k'äata k'inia bi irude ijääpataaräpa oopataadamerä. Chonaaräweda Tachi Ak'orepa Israel pidaarä jirit'eraji ichi p'uuru pidaarä p'aneedamerä. Ma p'uuru pidaarä ûk'uruurämaa k'awapiji ichia oopi k'inia bi eperäarämaa. Mäpai Tachi Ak'ore Jaurepa k'aripap'eda, ma k'awapida p'äjida librode ächi t'oruta wedapema pedeede. Mägá Tachi Ak'ore Úraa p'äda uchiaji. Ma libro p'ädap'eda ûk'uru t'í bijida Antiguo Testamento; ûk'uru Nuevo Testamento. Ma chaachaa libro awara–awaraa paraa: treinta y nueve Antiguo Testamento de mäik'aapa veintisiete Nuevo Testamento de.

Na librode Nuevo Testamento aupai bi. Nágide jara bi Tachi Ak'ore Warra Jesucristode: iru t'oda, bapata, piuda mäik'aapa chok'ai p'irabaida eperäärä k'aripait'ee atuanaadamerä. Ichiaba jara bi irude ijääpataaräpa jarateedap'eda iru it'aa wâda t'ëepai.

Na úraa eperä pedeede p'äjida eperääräpa pia k'awaadamerä pedee pia Tachi Ak'orepa jara pëida na p'ek'au eujädepemaarämaa. Tachi Ak'orepa jirit'erada eperääräpa ewaa Nuevo Testamento p'ädak'ari, p'äjida griego pedeede, maapai ma pedee pedeepachida perä Jesucristo nipada eujäde. Griego pedee awara bi eperä pedee k'äyaara. Mamïda ma griego pedeede p'ä bi eperä pedeede p'äjida k'awaadamerä k'äata jara k'inia bi.

Eperääräpa na úraa p'äda leedak'ari, Tachi Ak'ore Úraa jara pëida pedee awara unudait'ee, piara k'awaadamerä k'äata jara k'inia bi. Libro chaa leedak'ari, naapiara unudait'ee introducción. Made jara bi úraa unudait'ee ma librode. Libro chaachaa ichiaba título unudait'ee. Chonaaräweda título bipachida Tachi Ak'ore Úraa p'ädade, chi título leerupa k'awaamerä k'äaredeta jara bi. Awaraa úraa ma jíak'a uchiaru pírä awaraa librode, cita p'äjida ma título edaik'a eere, jiridamerä mäik'aapa leedamerä. Ichiaba edaare página edaik'a eere awaraa pedee unudait'ee. Made jara bi k'äata jara k'inia bi chi pedee letra

chak'e ome ma paginade. Ma awara glosario unudait'ee na ūraa p'āda āpīteik'a eere. Made ichiaba jara bī k'āata jara k'inia bī pedee awara-awaraa na ūraa unurutade. Ichiaba na ūraa p'āda āpīteik'a eere unudait'ee Índice Tópico apata, chi madepema pedee leerupa ūraa awara-awaraa estudiamerā. Made cita jara bī chi waapiara k'awa k'inia bipa jirimerā na ūraa p'ādade.

Na ūraa p'ādade cita unudak'āri, nāga unudait'ee. Naapiara unudait'ee libro abreviatura. Ai eere unudait'ee capítulo. Ai eere unudait'ee versículo. Versículo awara-awaraa jara k'inia bak'āri, ma número chaachaa awara beeit'ee coma ome. Jōdee versículo chok'ara jara k'inia bak'āri, chi naapema número chi último parumaa iru bait'ee guión. Pia jarait'eera, Mt 2.1 jara k'inia bī libro t'ījarapata Mateo, capítulo 2, versículo 1. Jōdee Mt 2.1, 4 jara k'inia bī libro Mateo, capítulo 2, versículo 1 māik'aapa 4. Ma awara Mt 2.1-19 jara k'inia bī libro Mateo capítulo 2, versículo unodeepa 19 parumaa. Cita awara-awaraa unuruta pírā, nāga unudait'ee; punto y coma ome: Mt 2.1; Mr 3.3-5; Jn 3.16. Libro chok'ara-ee p'anide capítulo apai unudait'ee. Māga bak'āri, chi versículo aupai unudait'ee: Flm 17 maa-e pirā Jud 6.

Edaare versículo unudait'ee corchetes [ ] esajīak'a. Māga bak'āri, jara k'inia bī ma versículo uchia-e paji jōmweda griego pedeede p'āda copiade, ewaa Nuevo Testamento libro p'e wādak'āri.

SAN MATEO

San Mateopa Pedee Pia P'āda

San Mateopa na pedee pia p'āji. Ichiaba t'ījarapachida Leví. Judío paji. Jesucristo ome nipapachi. Na pedee pia p'ādade Mateopa jara bi Jesús Tachi Ak'ōrepa pēida eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atamerā Tachi Ak'ōrepa jaradak'a judiorā chonaarāmaa Antiguo Testamento apatade. Audú jara bi Jesupa jarateepatade. Irua eperāarāmaa ūraapachi; chi k'ōp'āyoorāmaa jarateepachi; nepiripachi ne-inaa jarateeit'ee māik'aapa jarapachi sāga p'anapataadaipia bi Tachi Ak'ōre jua ek'ari p'anapataarā.

Naapiara Mateopa jara bi Jesús chonaarāwedapema judiorā ēreerādeepa uchiada; iru t'oda māik'aapa treinta años wāyaap'eda, Juan Bautistapa irude jarateeda (caps. 1.1–3.12). Jara bi Juanpa Jesús poro chooda; Jesús unuda netuara ome eujā pania wēe bide māik'aapa Jesús ewaa jaratee beek'āri (caps. 3.13–4.25). Jara bi Jesupa jarateepata Galilea eujāde: ūraa jarateeda ee bide nipak'āri (caps. 5–7); ne-inaa ooda eperāarāpa p'oyaa oodak'aa ächi juadoopa (caps. 8–9); ichi k'ōp'āyoorā doce jirit'erada (cap. 10); awaraa ūraa jarateeda Galileade (caps. 11–12); awaraa nepirida jarateeit'ee (cap. 13) māik'aapa Rey Herodepa ooda Jesupa jarateepatade ūrik'āri (cap. 14.1–12). Jara bi Jesús nipapata awaraa eujāde (caps. 14.13–17.20); ichia t'ēe ooda Galilea eujāde (caps. 17.21–18.35) māik'aapa wāda Jerusalendee (caps. 19–20); ichia mama ooda māik'aapa jarateeda (caps. 21.1–26.13). Jara bi iru jita atadap'eda, ateedap'edaa judiorā poroorā k'īrapite māik'aapa iru peet'aadap'edaa (caps. 26.14–27.66). T'ēepai jara bi iru chok'ai p'irabaida māik'aapa pedee t'ēe jarada ijāapataarāpa iru ūraa jarateenadamerā na p'ek'au eujā jōmaade (cap. 28).

Jesucristo ēreerā t'ī p'āda
(Lc 3.23–38)

1 ¹Jesucristo uchiaji chonaarāwedapema Rey Daviddeepa māik'aapa Abrahamdeepa. Chonaarāwedapemaarāpa iru ēreerā t'ī p'ājida ichi t'ēepemaarāpa k'awaadamerā k'airādeepa uchiaji.

²Abraham Isaac ak'ore paji. Isaac Jacob ak'ore paji. Jacob Judá ak'ore paji mäik'aapa Judá ïpemaaräde ichiaba.

³Judá Fares mäik'aapa Zara ak'ore paji. Ächi nawe Tamar paji. Fares Hesrón ak'ore paji. Hesrón Aram ak'ore paji.

⁴Aram Aminadab ak'ore paji. Aminadab Nahasón ak'ore paji. Nahasón Salmón ak'ore paji.

⁵Salmón Booz ak'ore paji mäik'aapa Rahab Booz nawe paji. Booz Obed ak'ore paji mäik'aapa Rut Obed nawe paji. Obed Jesé ak'ore paji.

⁶Jesé Rey David ak'ore paji. Rey David Salomón ak'ore paji mäik'aapa Urías wéra pada Salomón nawe paji.

⁷Salomón Roboam ak'ore paji. Roboam Abías ak'ore paji. Abías Asá ak'ore paji.

⁸Asá Josafat ak'ore paji. Josafat Joram ak'ore paji. Joram Ozías ak'ore paji.

⁹Ozías Jotam ak'ore paji. Jotam Acaz ak'ore paji. Acaz Ezequías ak'ore paji.

¹⁰Ezequías Manasés ak'ore paji. Manasés Amón ak'ore paji. Amón Josías ak'ore paji.

¹¹Josías Jeconías, chi ïpemaarä ome ak'ore paji. Mäirä p'anapachida Babilónia p'uurudepemaaräpa Israel pidaarä p'oayaadap'eda, presok'a ateedak'äri ächi eujädee.

¹²Ma Babilónia p'uurudee wädap'edaa, Jeconías Salatiel ak'ore paji. Salatiel Zorobabel ak'ore paji.

¹³Zorobabel Abihud ak'ore paji. Abihud Eliaquim ak'ore paji. Eliaquim Azor ak'ore paji.

¹⁴Azor Sadoc ak'ore paji. Sadoc Aquim ak'ore paji. Aquim Eliud ak'ore paji.

¹⁵Eliud Eleazar ak'ore paji. Eleazar Matán ak'ore paji. Matán Jacob ak'ore paji.

¹⁶Jacob José ak'ore paji. José María imik'ira paji. María Jesús nawe paji. Ma Jesús ichiaba t'ijarapachida Cristo; jara k'inia bi Tachi Ak'orepa pëida eperäarä rey pamerä.

¹⁷Abrahamdeepa uchiada catorce uchiadap'edaarä uchiajida Rey David parumaa. Daviddeepa ichiaba uchiada catorce uchiadap'edaarä uchiajida Israel pidaarä ateerutamaa Babilónia p'uurudee. Ichiaba madeepa uchiada catorce uchiadap'edaarä uchiajida Jesucristo t'orumaa.

Jesucristo t'oda (Lc 2.1-7)

¹⁸Jesucristo t'oda näga paji. Iru nawe, María, pedeetee bají José ome miak'aidait'ee. Mamída araa padai naaweda, Tachi Ak'ore Jaurepa biak'oopiji. ¹⁹Josepa biak'oo bi unuk'äri, miak'äi-e pait'ee paji iru ome.

Mamīda José t'āri pia bada perā, María k'īra nejasiapiamaapa k'īup'ee amaat'aait'ee paji, awaraarāpa k'awaanaadamerā. ²⁰Māga k'īsia bide, k'āimok'araaji it'aripema ángel ome. Māgipa māgaji:

—José, Rey Daviddeepa uchiada, waaweenáaji María ome miak'āii't'ee, Ak'ōre Jaurepata ma warra oopida perā. ²¹Mariapa imik'īra warra t'oit'ee. T'ī biit'eeda aji, Jesús, irua eperāarā k'aripait'ee perā atuanaadamerā āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa.

²²Māga paji Tachi Ak'ōrepap jarapidak'a chonaarāweda ichi pedee jarapari it'aideepa:

²³'Awēra imik'īra ome k'āi-ee bita biak'ooit'ee māik'aapa imik'īra warra t'oit'ee. Iru t'ījaradait'ee Emanuel.' (Is 7.14)

Māgí t'ī jara k'inia bi: "Tachi Ak'ōre tachi ome bapari."

²⁴José īrimak'āri, ooji ma angelpa jaradak'a. María ataji ichi wēra pamerā.

²⁵Mamīda miak'āida-e paji, chi warra t'oru misa. T'ok'āri, Josepa t'ī biji Jesús.

K'īsia k'awaa beerā chedap'edaa Jesús ak'ide

2 ¹Jesús t'oji Belén p'uurude^{*} Māgí p'uuru Judea eujāde bi. T'ok'āri, Herodes Judea eujādepema rey paji. Maapai k'īsia k'awaa beerā ak'ōrejīru uchiapari eereepa Jerusalén^{*} p'uurudee chejida. Āchia lucero ak'ipachida k'awaadait'ee ne-inaa p'asait'ee bi. ²Pachedak'āri, eperāarā iidijida:

—¿Sāma bima ajida, Judiorā Rey t'oda? Iru lucero uchiak'āri ak'ōrejīru uchiapari eere, rey waibia t'oda k'awaajida. Mapa ma lucero t'ee chejida parā rey jiride. Irumaa it'aa t'ide chejidada ajida.

³Rey Herodepa māga ūrik'āri, p'era pik'a nībeeji, Jerusalén p'uuru pidaarā ichiaba. ⁴Māpai Herodepa t'ī pēiji p'aareerā poroorā māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarā. Iidiji sāmata Tachi Ak'ōrepap pēit'ee bada t'oit'ee paji. ⁵Māpai p'anaujida:

—Belén p'uurude, Judea eujāde t'oit'ee. Chonaarāweda Ak'ōre pedee jaraparipa nāga p'āji:

⁶'Belén p'uuru apema Judea eujādepema p'uuru k'āyaara ek'ariara bi-e, ma p'uurude eperāarā poro waibia t'oit'ee perā. Irua Israel pidaarā ak'ii't'ee mi pari.' (Mi 5.2)

⁷Herodepa māga ūrik'āri, ma k'īsia k'awaa beerā mera t'ī pēiji iidii't'ee sāaweda ma lucero unujida. ⁸Maap'eda āchi Belendee pēiji. Mamīda māgaji:

—Wāti ma warra jiride. Pia iididapáde aji, ma warra pari. Unu atadak'āri, mimaa jara chedapáde aji, mi jida ichiaba irumaa it'aa t'ide wā k'inia bairā.

* 2.1 Belén p'uurude t'oji mīda, wariji Nazaret p'uurude. Māgí p'uuru Galilea eujāde bi (Mt 2.23). * 2.1 Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, Jerusalén Judea eujādepema p'uuru waibiara baji. Mama Tachi Ak'ōre te waibia baji.

⁹Māpai k'isia k'awaa beerā wājida. Ma lucero āchi naa wāpachi. Mata ak'īn̄ banaji ma warra badamāi. ¹⁰Māga unudak'āri, o-īadachida. ¹¹Teeda t'īudak'āri, unujida ma warra chi nawe María ome. Māpai bedabaidap'eda, it'aa t'ījida ma warra k'īrapite māik'aapa āchi net'aa aneedap'edaa ewat'īdak'āri, teejida nēe, ne-inaa t'ūa bapari bajūbak'a māik'aapa k'era pia t'ījarapatap'edaa mirra. ¹²Maap'eda k'āimok'araade Tachi Ak'ōrepa jaraji waa wānaadamerā Herodemaa. Mapa awaraa ode wājida āchi eujādee.

María José ome Egipto eujādee mirudap'edaa

¹³K'isia k'awaa beerā wādap'edaa t'ēepai, k'āimok'araade it'aripema angelpa Josemaa māgaji:

—P'irabáiji māik'aapa wāji Egipto eujādee pichi wēra iru warra ome. Mama p'ananaadapáde aji, mia jararumaa, Herodepa na warra jīripit'ee perā peepit'ee.

¹⁴Aramágá José p'irabaiji. María māik'aapa chi warra atap'eda, p'ārik'ua Egiptodee wājida. ¹⁵Mama p'aneejida Herodes piurumaa. Māga paji Tachi Ak'ōrepa jaradak'a, ichi pedee jarapari it'aideepa:

'Egipto eujādeepa mi warra t'ī pēiji chemerā.' (Os 11.1)

Herodepa īmik'īra warrarā peepida

¹⁶Herodepa k'awaak'āri ma k'isia k'awaa beerāpa ichi k'ūrat'aadap'edaa, k'īraudachi. Āchia jaradade k'īsiap'eda, ichi soldaorā pēiji Belén p'uurudee māik'aapa p'uuru k'ait'a p'anadap'edaamaa, warrarā aña omeedepa edaa peek'oodamerā. ¹⁷Māgá Tachi Ak'ōre pedee jarapari Jeremiapa * jaradak'a uchiaji:

¹⁸'Rama p'uurude jēepi ororoo ūrijida. Jēepi chupiria ūrijida. Raquel jēe nībjai ichi warrarā-it'ee. Apidaapa ichi t'āri o-ī-īapidak'aa paji, chi warrarā k'iniidaidap'edaa perā.' (Jer 31.15)

¹⁹Herodes piuda t'ēepai, Egiptode at'āri p'anide k'āimok'araade angelpa jaraji Josemaa:

²⁰—Wāpáde aji, Israel eujādee pichi wēra, chi warra ome, warra pee k'inia p'anadap'edaarā piudap'edaa perā.

²¹Māgá wājida Ak'ōrepa jara pēidak'a. ²²Mamīda Josepa k'awaak'āri Arquelao rey bi chi ak'ōre Herodes pari Judea eujāde, waawee baji mama banait'ee. Māga nide k'āimok'araade Tachi Ak'ōrepa jaraji Galilea eujādee wādamerā. ²³Mama panadak'āri, Nazaret p'uurude * p'ananaajida. Māga paji Ak'ōre pedee jarapataarāpa jaradap'edaak'a: "Eperāarāpa Jesús t'ījarapataadait'ee Nazaret pida."*

*2.17 *Jeremías* chonaarāwedapema Ak'ōre pedee jarapari paji. *2.23 *Nazaret p'uuru* Galilea eujāde bi. Jesús ma p'uurude wariji ichi ak'ōrek'aa, José māpema pada perā.

*2.23 Lc 2.39.

Juan Bautistapa jarateeda
(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

3 ¹Ma t'ēepai eperā t'ijarapatap'edaa Juan Bautista * Tachi Ak'ōrepa jara pēida jara cheji Judea eujāde, eujā pania wēe bimāi. ²Māgaji: —iP'ek'au k'achia oo amáati māik'aapa Tachi Ak'ōrede ijāapataati! Taarā-e nide Tachi Ak'ōrepa eperāarā p'e biit'eeda aji, ichi jua ek'ari, ichideerā p'aneedamerā.

³Chonaarāweda Tachi Ak'ōre pedee jarapari Isaíapa jaraji: ‘Eujā pania wēe bide eperā bia bi: “O pi-ia oopatak'a poro waibia chei naaweda, māga pik'a p'ek'au k'achia oo amáati Tachi Waibia chei naaweda.”’ *(Is 40.3)*

⁴Māgí eperā Juan paji. P'aru camello k'aradee k'ada jīpachi. Chi k'irride jīpari ne-edee ooda paji. K'opachi sisi māik'aapa topachi jirri miéle. ⁵Eperāarā Jerusalén p'uurude p'anadap'edaa arawaa Judea eujādepemaarā ome māik'aapa Jordán to k'ait'a p'anadap'edaaarā ome chejida Juan pedee ūride. ⁶Tachi Ak'ōremaa chupiria iidi chejida āchia p'ek'au k'achia oopatap'edaa k'aurepa. Māpai Juanpa āchi poro choo wāpachi Jordán to jāde.

⁷Fariseorā saduceorā ome chok'ara ichiaba chejida Juanmaa poro choopide. Mamīda Juanpa māgaji:

—iParā k'achia-idaa beerādeepa uchiadap'edaaarā! iTaamák'api p'ani! ¿Poro choopi chejida-ek'ā Tachi Ak'ōre juapa mia k'iniada-e p'anadairā? ⁸Māga pīrā, p'ek'au k'achia oo amáati māik'aapa p'anapatatāti Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a. ⁹K'isianāti Tachi Ak'ōrepa parāta miapi-e pait'ee Abrahamdeepa uchiadap'edaa perā. Mia jara bi: Na māudeepa Tachi Ak'ōrepa Abrahamdeepa uchiadap'edaaarā oo atai. ¹⁰Ara chaarapa nejō biiri chauk'aa bi t'u peet'aapatak'a t'ipitaude bat'at'aadait'ee paa jōmerā, māga pik'a taarā-e Tachi Ak'ōrepa jōpiit'ee parā, chi oodaamaa p'anapataarā irua k'inia bik'a. ¹¹Mia parā poro choopari paniapa, ak'ipidamerā pāchia p'ek'au k'achia oopata oodaamaa p'ani māik'aapa wāara Tachi Ak'ōrede ijāa p'ani. Mamīda eperā mi t'ēe cheru mi k'āyaara waibiara bi. Mia iru chancla ateeik'araa bi, mi iru k'āyaara ek'ariara bairā. Irua eperāarā nāgá poro chooit'ee. Tachi Ak'ōre Jaure ba chepit'ee parā k'ap'iade. Mamīda ichide ijāadak'aa beerā t'ipitaude jōpiit'ee. ¹²Ooit'ee trigo ewaparipa ooparik'a. Māgipa pala aneek'āri, trigo ewada it'aa jira bat'apari chi tau uchiamerā māik'aapa nāupa chi e āyaa ateemerā. Maap'eda ma trigo tau ia bipari chi iapatamāi. Mamīda chi e beeda t'ipitaude bat'at'aapari. Māgí t'ipitau k'iik'aada aji.

* 3.1 Griego pedeede: *Juan, chi eperāarā poro choopari.*

Jesús poro chooda
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³Maapai Jesús wāji Galilea eujādeepa Jordán todee, Juan badamaa poro choopide. ¹⁴Ewaa weda Juanpa iru poro choo-e pait'ee paji. Mapa māgaji:

—Piata mi poro chooipia bi. ¿Sāap'eda mimaa cheruma aji, pi poro choopide?

¹⁵Mamīda Jesupa p'anauji:

—Mi poro choopáde aji, Tachi Ak'orepa jara bik'a uchiamerā.

Māpai Juanpa poro chooji. ¹⁶Poro choop'eda, Jesús toiduupa uchiak'āri, pajā ewadachi māik'aapa irua unuji Tachi Ak'ore Jaure ichi īri palomak'a baai cheru. ¹⁷Māpai ūriji it'ariipa nāga pedeero:

—Nata mi Warra k'inia. Irúa mi tāri o-īapipari.

Netuara Poro Waibiapa Jesús k'achiade baaipiit'ee pada
(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

4 ¹Maap'eda Tachi Ak'ore Jaurepa Jesús wāpiji eujā pania wēe bimaa, Netuara Poro Waibiapa irumaa ne-inaa k'achia oopi k'inia bada perā.

²Mama kāima cuarenta nek'o-ee bají. Mapa jarrapisia nībeeji. ³Māga nide Netuara Poro Waibiapa ne-inaa k'achia oopide cheji māik'aapa māgaji:

—Wāara pi Tachi Ak'ore Warra pīrā, na māu pan papit'aapáde aji.

⁴Jesupa p'anauji:

—iOo-edá! aji. Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

‘Eperā chik'o k'o bipapai chok'ai bak'aa. Tachi Ak'ore pedee k'awa bipa ichita chok'ai bapari.’ *(Dt 8.3)*

⁵T'ēepai Netuara Poro Waibiapa iru ateeji Jerusalendee, Tachi Ak'orepa jirit'erada p'uurudee. Mama Tachi Ak'ore te waibia ek'arra īri it'í ateeji

⁶māik'aapa māgaji:

—Wāara pi Tachi Ak'ore Warra pīrā, namāik'aapa jītidaipáde aji, Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bairā:

‘Ak'orepa ichi angeleerā pēiit'ee pi k'aripadamerā. Āchia pi jita atadait'ee māik'aapa pi t'idik'adait'ee, pichi biiri pida māumaa p'u oopiamapa.’ *(Sal 91.11-12)*

⁷Jesupa p'anauji:

—iJīti-edá! aji. Ichiaba Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

‘Ne-inaa pariatua oonáaji k'awaaít'ee wāara Tachi Ak'ore Waibiapa tachi ak'ipari wa māga-e.’ *(Dt 6.16)*

⁸Maap'eda Netuara Poro Waibiapa iru ee it'iara bi nok'ode ateeji.

Mama ak'ipiji jōmaweda na p'ek'au eujādepema p'uuru, net'aa pi-ia ome.

⁹Māpai māgaji:

—Pita mi k'írapite bedabaip'eda, mimaa it'aa t'írura, māgara na jōmaweda péré payada aji.

10 Jesupa p'anauji:

—iOo-edá! aji. Ayaa wāpáde aji, Satanás.

Tachi Ak'ore Úraa p'adade jara bi:

‘Tachi Ak'ore Waibiamaa aupai it'aa t'ípatáati māik'aapa jíp'a oopatáati irua jara bik'a.’

(Dt 6.13)

11 Mäpai Netuara Poro Waibia ãyaa wāji. Māga nide angeleerā chejida Jesús k'aripade.

Jesupa naapiara jaratee beeda

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

12 Jesupa ūrik'ari Juan Bautista carcelde t'i nībidap'edaa, wāji Galilea eujādee. **13 Mamída Nazaret** p'uurude bana-e paji. Ma k'āyaara banaji Capernaum p'uurude, lago ik'aawa bi Zabulón, Neftalí éreerā eujāde.

14 Māgá uchiaji Tachi Ak'ore pedee jarapari Isaíapa p'ädak'a:

15 ‘Zabulón éreerā eujāde māik'aapa Neftalí éreerā eujāde, Jordán to k'íraik'a eere p'usadee o wāparide, Galilea apata eujāde Israel pidaarā-eerā p'anapachida. **16** Māpemaarā p'āriu pik'a bide p'anapatap'edaa, ñidaa pi-ia unudait'ee. Tachi Ak'orepa ma ñidaa p'eiit'ee chi p'āriu pik'a bide p'aniirāmaa atuanaadamerā.’ (Is 9.1-2)

17 Maadak'ariipa Jesupa jarateemaa beeji:

—P'ek'au k'achia oo amáati māik'aapa Tachi Ak'orede ijāapatáati. Taarā-e nide Tachi Ak'orepa eperāarā bi k'inia bi ichi jua ek'ari, ichideerā p'aneedamerā.

Jesupa to-iapataarā k'í mari jirit'erada

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

18 Ewari aba Jesúsa Galilea Lago ide nipak'ari, unuji ípemaarā omé: Simón; ichiaba t'íjarapatap'edaa Pedro māik'aapa Andrés. To-iapataarā paji. Mapa t'iri t'aamaa p'anajida. **19** Ñra unuk'ari, Jesupa māgaji:

—Mi ome nipapatáati māik'aapa óoti mia ooparik'a. Idideepa eperāarā jiridait'ee Tachi Ak'ore-it'ee, to-iapataarāpa chik'o jiripatak'a.

20 Aramata áchi t'iri atabéijida māik'aapa wājida iru ome.

21 Ipu nok'ode Jesupa awaraa ípemaarā omé unuji: Santiago māik'aapa Juan. Zebedeo warrarā paji. Barcode t'iri pi-ia p'e bimaa p'anajida chi ak'ore ome. Māga oomaa p'anide Jesupa áchi t'íji ichi ome wādamerā.

22 Aramata chi ak'ore atabéijida barcode māik'aapa wājida Jesúsa ome.

Jesupa eperāarā chok'araarāmaa jarateeda

(Lc 6.17-19)

23 Maapai Jesúsa Galilea eujā jōmaade nipoji. Tachi Ak'ore pedee jaratee nipapachi judiorā Tachi Ak'ore Úraa jarateepata te bee chaa. Pedee pia

jarateepachi k'awaadamerā taarā-e Tachi Ak'ōrepa eperāarā p'e biit'ee ichi jua ek'ari, ichideerā p'aneedamerā. Ma awara k'ayaa jōmaweda jiipa nipapachi. ²⁴Siria eujādepemaarāpa māga ūridak'āri, irumaa aneejida k'ayaa beerā k'ira t'ādo: k'ap'ia p'ira-idaa beerā; netuara k'ap'iade merātia beerā; wawa beerā; k'ap'ia chiwa beerā. Ma k'ayaa jōmaweda Jesupa jipapachi.

²⁵Eperāarā chok'ara iru ome nipapachida: Galilea eujādepemaarā; Decápolis eujādepemaarā; Jerusalén p'urudepemaarā, awaraa Judea eujādepemaarā ome māik'aapa Jordán to ak'ōrejiru uchiapari eerepemaarā.

Jesupa ūraada ee bide bak'āri

(Lc 6.20-23)

5 ¹Jesupa eperāarā chok'ara unuk'āri, su-ak'i banaji ee bide. Ichi ome nipapataarā wājida iru k'ait'a. ²Māpai ichia jarateemaa beeji:

- 3 —T'āri o-īa p'ani chi chupiria chedeerā. Tachi Ak'ōre k'awa k'inia p'anadairā, ichideerā p'aneedait'ee.
- 4 T'āri o-īa p'ani chi k'isia p'ua p'aniirā, Tachi Ak'ōrepa chupiria k'awaait'ee perā.*
- 5 T'āri o-īa p'ani chi audua-ee p'aniirā, atadait'ee perā jōmaweda Tachi Ak'ōrepa jarada ichideerāmaa teeit'ee.*
- 6 T'āri o-īa p'ani chi Tachi Ak'ōrepa jara bik'a oo k'inia p'aniirā, irua k'aripait'ee perā māga oodamerā.*
- 7 T'āri o-īa p'ani chi awaraarā chupiria k'awaat'ee perā.
- 8 T'āri o-īa p'ani chi t'āri jip'a oopataarā Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a, iruunudait'ee perā.*
- 9 T'āri o-īa p'ani chi t'āri auk'a bipataarā awaraarā ome māik'aapa Tachi Ak'ōre ome, māirā t'ijaradait'ee perā Tachi Ak'ōre warrarā.
- 10 T'āri o-īa p'ani eperāarā awaraarāpa āchi jiridak'āri miapidait'ee, Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a oopata perā. Ichia āchi biit'ee ichi juu ek'ari ichideerā p'aneedamerā.

¹¹T'āri o-īa p'ani awaraarāpa parāmaa ik'achia jaradak'āri, maa-e pīrāne-inaa k'achia oodak'āri, maa-e pīrā seewadak'āri parā imiateedait'ee, mide ijāapata perā. ¹²Māga oodak'āri, t'āri o-īa, k'āiwee p'anéeti, Tachi Ak'ōre truade panadak'āri, irua parāmaa ne-inaa pi-ia teeit'ee perā. Māgá chonaarāweda Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāmaa ne-inaa k'achia ichiaba oopachida.

---

*5.4 Is 57.18; 61.2.   *5.5 Sal 37.11.   *5.6 Eperāpa ne-inaa k'o k'inia bik'a jarrapisia bak'āri māik'aapa pania to k'inia bik'a opisia bal'āri, māga pil'ā māgipa audú oo k'inia bi Tachi Ak'ōrepa jara bik'a. Pr 9.5; Is 55.1-2.   *5.8 Sal 24.3-4.

**Jesupa jarateeda Tachi Ak'ōredeerā t'āk'a p'ani
māik'aapa īdaa pik'a p'ani
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)**

13—Na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā—it'ee parā t'āk'api p'ani. K'awa p'ani chik'o warraa bi t'ā ome. Mamīda t'ā k'iyyaa–edaik'āri, warraa–ee bi. ¿Sāga k'iyyapii waya? T'ā k'iyyaa–ee bak'āri, bat'at'aapata o jāde eperāarā ai īri t'iadamerā.

14'Ichiaba na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā—it'ee parā īdaa pik'a p'ani. P'uuru ee nok'ode bi p'oyaa meradak'aa, pārik'ua chi uchiterree t'īmiipa unupata perā. **15**Ichiaba lámpara k'oodak'aa ne–innaa ek'ari mera bidaitee. Ma k'āyaara k'oodak'āri, ne–innaa īri it'í ata bipata jōma te jāde p'aniirāpa īdaa unudamerā. **16**Māga pik'a jirīti jōmaarāpa parā īdaa pik'a unudamerā. Māgá unudak'āri parāpa t'āri pia ne–innaa pia oomaa p'ani, it'aa t'īdait'ee parā Ak'ōre Waibia it'ari bimaa.

Jesupa Moisepa p'ādade jarateeda

17—K'īsianáati mi cheji Moisepa p'āda maa–e pīrā Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaa jōpide. Ma k'āyaara mi cheji k'awaapiit'ee māgí pedee p'āda k'āata jara k'inia bi. **18**Mia wāarata jararu. Pajā bi misa māik'aapa na p'ek'au eujā bi misa, apidaapa āyaa atada–e pai ma p'ādadepema letra biiri chak'e apida, Tachi Ak'ōrepaa ooit'ee bi p'asaramaa. **19**Mapa eperāpa Moisepa p'ādade jara bik'a oo–e bi pīrā, ūraa abapai oo–e pijida, maa–e pīrā awaraarāmaa jarateeru pīrā ma ūraade jara bik'a oonaadamerā, māgí apemaarā k'āyaara ek'ariara bait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite. Jōdee eperāpa ook'āri ma ūraade jara bik'a māik'aapa awaraarāmaa jarateek'āri māgā oodamerā, ichi apemaarā k'āyaara waibiara bait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite. **20**Mia wāarata jararu. Parāpa Tachi Ak'ōrepaa jara bik'a pipiara ooda–e pīrā Moisepa p'āda jarateepataarāpa oopataadai k'āyaara māik'aapa fariseorāpa oopataadai k'āyaara, Tachi Ak'ōredeerā p'anada–e pai.

**Jesupa k'īrau p'aniirāde jarateeda
(Lc 12.57-59)**

21—Parāpa ūridooda pāchi chonaarāpa ūraapatap'edaa:

'Eperā peenaadapáde apachida, eperā peeru pīrā, awaraarāpa charraarāmaa ateedit'ee perā.' (Ex 20.13)

22Mamīda miata jara bi: Apida ichi auk'aa ome k'īraudaru pīrā, ma k'īrau bi charraarāmaa ateedit'ee. Ichiaba apidaapa ichi auk'aamaa ik'achia jararu pīrā, ma pedee jarada k'aurepa Junta Supremadee ateedit'ee. Ma awara apidaapa ichi auk'aamaa jararu pīrā: "iNetuaral!" ma pedee k'achia jaradapa atuait'ee tok'arradee.

²³'Maperā parādepemapa primisia Tachi Ak'ore altarde ateek'āri, k'irāparu pīrā pichi auk'aapa nepīra iru bī pī ome, ²⁴ma primisia altar k'īrapite atabēipia bī. Māpai wāipia bi t'āri auk'a bide pichi auk'aa ome. Maap'eda waya chei altarmaa ma primisia teede Tachi Ak'ōremaa.

²⁵'Eperā nepīra iru bī pīrā pi ome māik'aapa pi charramaa atee k'inia bi pīrā, wāi naaweda t'āri pia pedeeipia bi iru ome t'āri auk'a bidait'ee. Maa-e pīrā charra k'īrapite panadak'āri, māgipa pi ata bii jīapataarā juade carcelde t'i nībinadamerā. ²⁶Mia wāarata jararu. Mamāik'aapa uchia-e pai p'arat'a jōmaweda p'aa-emaa.

Jesupa jarateeda miak'āi p'aniirā awaraarā ome k'āidaik'araa bi

²⁷—Parāpa ūridooda naawedapemaarāpa ūraapatap'edaa:

'Miak'āi p'aniirā awaraarā ome k'āinaadapáde apachida.' (Ex 20.14)

²⁸Mamīda miata jara bī: Eperāpa wēra unuk'āri, k'īsiaru pīrā ai ome k'āiit'ee, māgí p'ek'au ooji ma wēra ome, ichi t'āridepai ooji mīda.

²⁹'Maperā pi tau juaraarepema ne-inaa unuda k'aurepa pi k'achiade baairu pīrā, piara bak'aji ma tau ēt'at'aamerā māik'aapa t'imí bat'at'aamerā, ma k'aurepa k'achiade baai k'āyaara. ³⁰Ichiaba pi jua juaraarepemapa ne-inaa ooda k'aurepa pi k'achiade baairu pīrā, piara bak'aji ma jua t'īap'et'aamerā māik'aapa t'imí bat'at'aamerā, k'achiade baai k'āyaara ma k'aurepa. Piara bi pichi k'ap'iadepema ne-inaa atuamerā, k'ap'ia jōmaweda atuai k'āyaara tok'arradee.

Jesupa jarateeda wēra amaadait'ee k'īsia p'aniirāde

(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹—Ichiaba naawedapemaarāpa ūraapachida:

'Wēra amaat'aak'āri, mia amada k'art'a irumaa p'ā teeipia bī.* (Dt 24.1-4)

³²Mamīda miata jara bī: Eperāpa ichi wēra amaat'aaru pīrā, chi wēra awaraa ome k'āi-ee badata, ma wēramaa p'ek'au oopii, k'āidarii perā awaraa imik'ira ome. Ma awara eperāpa wēra amaat'aada ataru pīrā ichi wēra pamerā, ma eperāpa p'ek'au oomaa bī awaraa wēra ome Tachi Ak'ore k'īrapite.

Jesupa ne-inaa k'īrapite juraapataarāde jarateeda

³³—Ichiaba ūridooda parā chonaarāpa ūraapatap'edaa:

'Ichita oodapáde apachida, parāpa juraadap'edaak'a Tachi Ak'ore k'īrapite.' (Nm 30.2)

³⁴Mamīda miata jara bī: juraanáati ne-inaa apida k'īrapite awaraarāpa parā pedee ijāadamerā. Juraanáati Tachi Ak'ore trua k'īrapite, iru mama

* 5.31 Mt 19.7; Mr 10.4.

su-ak'i bapari perā. ³⁵ Ichiaba juraanáati na p'ek'au eujā k'írapite, Tachi Ak'orepa na p'ek'au eujā ooda perā. Ichiaba juraanáati Jerusalén k'írapite, Jerusalén Tachi Ak'ore, Tachi Rey Waibia p'uuru perā. ³⁶ Ma awara juraanáati pāchi poro k'írapite, parāpa puda k'āu apida p'āimaapida-e pai perā maa-e pírā t'orroopida-e pai perā. ³⁷ Mágá ne-inaa k'írapite juraadak'āri awaraarāpa ma pedee ijáadamerā, ne-inaa k'achia oomaa p'ani. Parāpa ne-inaa oodait'ee pak'āri, jaradaipia bi: "Ooit'eeda" adaipia bi. Jōdee ne-inaa ooda-e pait'ee pak'āri, jaradaipia bi: "Oo-edá" adaipia bi.

**Jesupa k'íra jō-ee p'aniiirāde jarateeda
(Lc 6.29-30)**

³⁸—Parāpa ūridooda naawedapemaarāpa ūraapatap'edaa:
‘Sídapa eperā tau āriru pírā, chi sīda tau auk'a jíat'aadapáde
apachida; ichiaba sídapa k'ida k'ōradaru pírā, chi sīda k'ida auk'a
k'ōrat'aadapáde ajida.’ *(Ex 21.24)*

³⁹ Mamida miata jara bi: Awaraapa pimaa ne-inaa k'achia ooru pírā, k'íra jō-ee banáaji mágí ome. Ma k'āyaara pichi k'íra taramaa sīru pírā, t'āri pia chi apema k'íra tarra ak'ipíji, auk'a sīmerā. ⁴⁰ Ichiaba nepirade bide awaraapa pichi camisa jāri ataru pírā, t'āri pia téiji pichi ūripema p'aru jida. ⁴¹ Ichiaba tachi poro waibiapa ne-inaa chik'ia uapiro pírā kilometro aba, t'āri pia atéiji kilometro omé. ⁴² Ma awara apidaapa pimaa ne-inaa iidiruta pírā, téiji māik'aapa wāak'anáaji ne-inaa presta k'inia p'anadak'āri.

**Jesupa jarateeda k'íraunuamāa iru p'anapataarāde
(Lc 6.27-28, 32-36)**

⁴³—Ichiaba ūridooda naawedapemaarāpa ūraapatap'edaa:
‘Awaraarā k'inia iru baparíiji *(Lv 19.18)*
māik'aapa pí k'íraunuamāa iru p'anapataarā k'íraunuamāa iru
baparíiji.’ *(Sal 139.21-22)*

⁴⁴ Mamida miata jara bi: Parā k'íraunuamāa iru p'anapataarā k'inia iru p'anapataati māik'aapa eperāarāpa parā jíridak'āri ne-inaa k'achia oodait'ee, it'aa t'ípatáati ãra pari. ⁴⁵ Mágá ooruta pírā, pāchi it'aripema Ak'ore Waibia warrarā p'anadait'ee. Irua ak'orejíru jērapipari jōmaarā ūri; pia beerā ūri, k'achia beerā ūri paara. Ma awara irua k'oi chepipari ichi ūraade jara bik'a oopataarāmaa, ichi ūraade jara bik'a ooamāa p'anapataarāmaa paara. ⁴⁶ Parāpa k'inia iru p'ani pírā pāchi k'inia iru p'anapataarā aupai, ñk'āare-it'ee Tachi Ak'orepa parā pia ak'íima? Romadepemaarā rey-it'ee impuesto * p'epataarāpa paara k'inia iru

* 5.46 Impuesto jara k'inia bi p'arat'a tachi poro waibiarāpa p'aapipata áchi jua ek'ari p'aniiirāmaa.

p'ani āchi k'inia iru p'aniirā. ⁴⁷Ma awara parāpa pāchi auk'aarā aupai auteebairuta pirā, ćne-inaa pipiara oomaa p'anik'ā? Ijāadak'aa beerāpa paara āchi auk'aarā auteebaipata. ⁴⁸Māgá eperārā jīp'aarāk'a p'anadai k'āyaara, t'āri pia p'anapatáati ne-inaa k'achia ooda-ee, pāchi it'aripema Ak'ore Waibia baparik'a.

Jesupa jarateeda ne-inaa pia oo k'awaadamerā

6 ¹—K'irak'aupai awaraarā taide ne-inaa pia oodai Tachi Ak'ore-it'ee, āchia t'o p'anadamerā. Māga ooruta pirā, parā it'aripema Ak'ore Waibiapa parāmaa tee-e pait'ee ne-inaa pia ichia k'isia iru bī teeit'ee ichideerāmaa.

²Maperā parādepemapa ne-inaa chupiria beerāmaa teek'āri, jōmaarāmaa pia ooda jaranáaji. Seewata Tachi Ak'orede ijāapatada apataarāpa māga oopata Tachi Ak'ore Ūraa jarateepata tede māik'aapa calle jāde, eperārāpa āchi t'o p'anadamerā. Mia wāarata jararu. Ma t'o p'aniirā pedee pia aupai iru p'anadait'ee, Tachi Ak'orepa āchimaa tee-e pait'ee perā ne-inaa pia irua k'isia iru bidepema. ³Āchia oopata k'āyaara pia net'aa teek'āri chupiria beerāmaa, jaranáaji, pichi k'ōp'āyo piara bimaa paara. ⁴K'iup'ee óoji pi it'aripema Ak'ore Waibiapa unu bairā. Ichita ne-inaa pia teeit'ee pimaa ichia k'isia iru bidepema.

Jesupa jarateeda it'aa tī k'awaadamerā

(Lc 11.2-4)

⁵—Parāpa it'aa t'idak'āri, oonáati Tachi Ak'orede ijāapatada apataarāpa oopatak'a. Tachi Ak'ore Ūraa jarateepata tede jōmaarā taide āchi ak'inī p'aneepata it'aa t'idak'ee. Ichiaba p'uuru jāde plaza bee k'idaa māga oopata eperārāpa unudamerā. Mia wāarata jararu. Eperārāpia pedeepata aupai iru p'anadait'ee. ⁶Maperā pi it'aa t'ik'āri, pichi cuartode t'íiji māik'aapa chi puerta pia jíoji. Māpai it'aa t'íiji pichi Ak'ore Waibiamaa, iru mama bairā pi ome. Irúa pia oomaa bī unuk'āri, ne-inaa pia teeit'ee pimaa, ichia k'isia iru bidepema ma ne-inaa ichideerāmaa teeit'ee.

⁷It'aa t'ik'āri, pia-e bī ip'ii ichi ai pedeeta jara nībait'ee. Ijāadak'aa beerāpa māga oopata, k'isiajapata perā audú pedee jōnipa Tachi Ak'orepa audupiara ūriit'ee. ⁸Māirāk'a p'anánáati, Tachi Ak'orepa k'awa bapari perā parāpa falta p'ani, iididai naaweda. ⁹Nāga it'aa t'idaipia bī:

‘Tachi Ak'ore it'ari bi,
pi tī awaraa tī k'āyaara pipiara bi.

¹⁰ Eperārābīji pichi juá ek'ari pichideerā p'aneedamerā.
Óoji pichia k'inia bik'a na p'ek'au eujāde, it'ari ooparik'a.

¹¹ Tai-it'ee chik'o téejí ewari chaa k'odait'ee.

¹² Taipa p'ek'au k'achia oopata chupiria k'awáaji māik'aapa
perdonáaji

taipa perdonaapatak'a, awaraarāpa taimaa ne-inaa k'achia oodak'āri.

13 Tai k'achiade baaipináaji.

Tai k'aripa atáji Netuara Poro Waibia juadeepa.'

14'Parāpa perdonaaruta pírā awaraarāpa ne-inaa k'achia oopata parāmaa, Tachi Ak'ōre it'ari bipa ichiaba perdonaait'ee parāpa ne-inaa k'achia oopata. **15**Mamīda parāpa perdonaada-e p'ani pírā awaraarāpa ne-inaa k'achia oopata parāmaa, māgara Tachi Ak'ōrepa ichiaba perdona-e parāpa ne-inaa k'achia oopata.

Jesupa jarateeda nek'oda-ee it'aa t̄i k'awaadamerā

16—Parā nek'oda-ee p'anadak'āri jíp'a k'īsiait'ee Ak'ōre net'aade, k'īra pia-ee p'ananaáati Ak'ōrede ijāapatada apataarāpa oopatak'a. Māga nipapata awaraarāpa k'awaadamerā nek'oda-ee p'ani, māik'aapa āchi t'o p'anadamerā. Mia wāarata jararu. Māgapai iru p'anadait'ee. **17**Pi it'aa t̄i bak'āri nek'o-ee, k'īra sīiji māik'aapa t̄i-irúji **18**apidaapa k'awanaadamerā pi nek'o-ee bi. Eperāarāpa pi it'aripema Ak'ōre Waibia p'oyaa unuda-e p'ani mīda, irua k'awa bi pia ne-inaa mera oo bi, pi ome bairā. Ma pari iruata ne-inaa pia teeit'ee pimaa ichia k'īsia iru bidepema.

Jesupa it'aripema ne-inaa piade jarateeda

(Lc 12.33-34)

19—P'arat'a, net'aa pia p'enáati na p'ek'au eujāde p'ani misa iru p'anadait'ee, polillapa ma net'aa ārit'aai perā, maa-e pírā mogosiadarii perā taarā ia iru bipa, maa-e pírā nechiapataarāpa chia atadaridai perā. **20**Ma k'āyaara jirítí it'aripema ne-inaa iru p'anadait'ee, māpema ne-inaa polillapa ārik'aa perā, mogosik'aa perā māik'aapa nechiapataarā mama t'iudak'aa perā. **21**Na p'ek'au eujādepema ne-inaa pia audú ata k'inia bak'āri, pi t'āri araa bait'ee ma ne-inaa ome. Jōdee it'aripema ne-inaa pia audú ata k'inia bak'āri, pi t'āri araa bait'ee māgí ne-inaa ome.

Jesupa tachi taude jarateeda

(Lc 11.34-36)

22—Tachi tau lamparak'a ñidaa pik'a bi tachi k'ap'ia-it'ee. Pichi tau pia bak'āri, k'ap'ia jōmaweda ñidaa pik'a bide bait'ee. **23**Mamīda pichi tau k'achia bi pírā, k'ap'ia jōmaweda p'āriu pik'a bide bait'ee. Māgá pi k'ap'ia ñidaa pik'a bi wāara p'āriu pik'a bi pírā, audupiara p'āriu pik'a bide bait'ee.

K'aita tachi chipari

(Lc 16.13)

24—Eperā chipariirā omé jua ek'ari mimia baik'araa bi. Māga bi pírā, chipari aba k'īraunuamaa iru bai māik'aapa chi apema k'inia iru

bai, maa-e pirā abaapa jara bik'a ooi māik'aapa chi apemapa jara bik'a ooamaa bai. Māga pik'a apidaapa ooda-e pai Tachi Ak'ōrepa jara bik'a, p'arat'a, net'aa pia p'e bi misa.

Tachi Ak'ōrepa ichi warrarā pia ak'i bapari
(Lc 12.22-31)

25—Maperā mia jara bi: K'isia jōnanāati k'āata k'odait'ee maa-e pirā todait'ee, māgá chok'ai p'anadait'ee. Ichiaba k'isianāati sāga p'aru atadait'ee. Tachi Ak'ōrepa parā k'ap'ia ooji māik'aapa parā chok'ai p'anapiji. Māga bita, ćp'aru tee-e paik'ā māik'aapa chik'o, ne-inaa toparii tee-e paik'ā parāmaa? 26 Ak'íti, ipanaarā it'f wāabai p'ani. Āchia net'atau uudak'aa, ewadak'aa māik'aapa ia bidak'aa chi net'atau iapatamāi. Mamīda parā it'aripema Ak'ōre Waibiapa ne-inaa teepari k'odamerā. iIru-it'ee parā pipiara p'ani ipanaarā k'āyaara! 27 Eperā audú k'isia nībipa hora aba pida waa chok'ai ba-e pai.

28 Ma awara ćk'āare-it'ee parā audú k'isiapata p'aru-it'ee? Ak'íti, sāga nep'ono p'ūajara t'aide nībi waripata. Mimiadak'aa māik'aapa p'aru k'adak'aa māgá pi-ia p'anadait'ee. 29 Mamīda mia jara bi: Rey Salomonpa p'arat'ara, net'aa pia iru bapachi mīda, iru p'aru piara jī bak'āri, eperāarāpa iru pi-iara unuda-e paji nāgí nep'ono k'āyaara. 30 Idi na p'ūajara wari wā. Mamīda nu uratidaik'āri, t'ipitaude paa jōdariit'ee. Tachi Ak'ōrepa māgá pia ak'i bi pirā nep'ono p'ūajara t'aide nībi, audupiara parā ak'i bapariit'ee, at'āri irude mak'iara ijāada-e p'ani mīda. 31 Tachi Ak'ōrepa māgá ichia ooda pia ak'i bapari perā, k'isia jōnanāati: “ćK'āata k'odait'ee?” maa-e pirā “ćK'āata todait'ee?” maa-e pirā “ćK'āata jđdait'ee?” 32 Māgá k'isiapata ijāadak'aa beerāpa. Mamīda parāpata it'aripema Ak'ōre Waibia iru p'ani. Irua k'awa bi ne-inaa parāpa falta p'ani. 33 Maperāpi naapiara jiríti iru jua ek'ari p'anapataadait'ee māik'aapa oopatāati irua jara bik'a. Māga ooruta pirā, ma ne-inaa jōma iru p'anadait'ee. 34 Audú k'isianāati nupema ne-inaaade, nu ne-inaa paraait'ee perā aide k'isiadamerā. Ewari chaa ne-inaa audupai paraa aide k'isiadamerā.

Jesupa jarateeda awaraarāpa oopata ak'inaadamerā
pedee k'achia jaradait'ee
(Lc 6.37-38, 41-42)

7 1—Awaraarāpa ne-inaa oopata ak'ināati jaradait'ee ne-inaa k'achia oomaa p'ani. Māga ooruta pirā, ma jaradap'edaa k'aurepa Tachi Ak'ōrepa parā māgá ak'iit'ee. 2 Parāpa awaraarāpa oo p'ani ak'ipatak'a, māgá Tachi Ak'ōrepa ak'ipariit'ee parāpa oo p'ani. Ne-inaa k'achia aupai jiriruta pirā pedee k'achia jaradait'ee āra āpite, Tachi Ak'ōrepa auk'a jiriit'ee parāpa ne-inaa k'achia oopata aupai jarait'ee iru k'īrapite

p'anadak'āri. ³¿K'āare—it'ee ak'i bima nejarra pichi auk'aa tau jāde bi, mamīda unu—e bi pak'uru pichi tau jāde bi? ⁴Pichi tau jāde pak'uru iru bi pirā, ¿sāga pichi auk'aamaa jaraima: "Mimaa ēepiji jā nejarra pichi tau jāde bi"? ⁵iSeewata pia chīara k'aripa k'inia bi, irua oo bi ak'ik'āri! Pichi tau jāde bi pak'uruta naapiara ēt'at'āaji. Māpaipí unui nejarra pichi auk'aa tau jāde bi, māgá wāara iru k'aripait'ee.

⁶'Net'aa awara bidap'edaa Tachi Ak'ōre—it'ee teeruta pirā usa k'achia beemaa, orradaidap'eda k'aak'oodai. Ma awara ne—inaa īpia perlak'a atabēiruta pirā sinaarā p'animāi, yoorode jaut'aadai.

Jesupa jarateeda Tachi Ak'ōremaa iididamerā
(Lc 6.31; 11.9-13)

⁷—Idipatáati Tachi Ak'ōremaa. Irua teeit'eepi. Jiripatáati. Irua k'awapiit'eepi. Eperāpa t'iparik'a puerta t'aide, Ak'ōremaa t'ipatáati. Irua parā k'aripait'eepi. ⁸Chi iidi bimaa Tachi Ak'ōrepa teepari; chi jīri bimaa Tachi Ak'ōrepa k'awapipari māik'aapa chi tī bimaa ewapari.

⁹?Parādepemapa māu teeik'ā ichi warramaa, irua pan iidik'āri?
¹⁰Maa—e pirā, ḫtaama teeik'ā irumaa, chik'o iidik'āri? ¹¹iMāga—epi! Parā ne—inaa k'achia oopataaarā mīda, pāchi warrarāmaa net'aa pia tee k'awa p'ani. Parāpa māga ooruta pirā, iaudupiara pāchi it'aripema Ak'ōre Waibiapa ne—inaa pia teeit'ee chi iidirutaarāmaa!

¹²'Maperā, óoti apemaarāmaa parāpa k'inia p'anik'a āchia parāmaa oodamerā, māgata jara bairā Moisepa p'ädade māik'aapa Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'adap'edaade.

Tachi Ak'ōre truadee wāit'ee puerta p'irup'ee pik'a bi
(Lc 13.24)

¹³—Tachi Ak'ōre truadee wāit'ee puerta p'irup'ee bide t'íupaták'ata bi. Mapa t'uti puerta p'irup'ee bide, chi atua beerā puerta jet'ee bapari perā. Ichiaba āchi o k'achia ewaraa k'obi, chok'ara aide wāpata perā. ¹⁴Wāit'ee esperāarā ichita p'anapatamāi Tachi Ak'ōre ome puerta p'irup'ee bide t'íupaták'ata bi māik'aapa Ak'ōre o p'irup'ee bapari, māgide chok'ara—ee wāpata perā.

Pak'uru k'awaadai chi nejōdeepa
(Lc 6.43-44)

¹⁵—K'írak'aupai ijāadai jōmaweda Tachi Ak'ōre pedee jarapatada apataarāde, māirā ūk'uru seewa—idaa bee perā. Seewata eperā pia beerāk'a parāmaa chepata. Mamīda āchi t'āride k'īsia k'achia iru p'anapata. ¹⁶Parāpa māirā k'awaadai āchia oopata pia ak'ídak'āri. Pak'uru iiri—idaa bide uva chauk'aa; ichiaba māgeede higojō chauk'aa. ¹⁷Ma awara nejō biiri pia bipa nejō pia chaupari. Mamīda nejō biiri k'achia

bipa nejō k'achia chaupari. ¹⁸Nejō k'achia chauk'aa pak'uru pia bide. Ichiaba nejō pia chauk'aa pak'uru k'achia bide. ¹⁹Maperā pak'uru nejō pia chauk'aa bee t'u peepata t'ipitaude bat'at'aadait'ee. ²⁰Māgá ma Ak'ore pedee jarapatada apataarāpa ne-inaa oopata k'aurepa parāpa k'awaadai wāara Ak'orepa pēida wa māga-e.

**Jesupa jarateeda jōmaarāta
Tachi Ak'ore truadee wāda-e pait'ee
(Lc 13.25-27)**

21—Eperāarā ūk'uruurāpa mimaa: “Tachi Waibia, Tachi Waibia” a p'ani mīda, jōmaweda wāda-e pait'ee Tachi Ak'ore truadee. Jīp'a chi oopataarāpa mi Ak'ore it'ari bipa oopi bik'a; māgiirāta it'aa wādait'ee. **22** Ak'ore ewari waibia ewate chok'araarāpa mimaa jaradait'ee: “Tachi Waibia, Tachi Waibia, tai pi ome p'anapiji. Taipa pi tīde jaratee jida māik'aapa pi tīde netuaraarā uchiapik'oojida. Ma awara pi tīde oojida ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa.” **23** Mamīda mia p'anaut'ee: “iMia parā k'awa-e bi! iAyaa wāti mi ik'aawaapa, ne-inaa k'achia oopataarā!”

**Jesupa te oopataarāde jarateeda
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)**

24—Eperā k'īsia k'awaa bipa mi ūraa ūripari māik'aapa oopari mia jara bik'a. Māgí eperā ichi te oo bīk'ata bi māu ūri. **25** K'oi cheji; to chedachi māik'aapa nāu golpe p'uaji ichi temāi. Mamīda t'ee-e paji māu ūri oo bada perā. **26** Jōdee chi mi ūraa ūrip'eda, oo-e bipa mia jara bik'a k'īsia k'awa-ee bi. Eperā ichi te ipude oodak'a bi. **27** K'oi cheji; to chedachi; nāu golpe p'uaji māik'aapa ichi te tudú t'eedachi. Māgá ichi te jōdachi.

28 Jesús pedee aupak'āri, eperāarā jōmaweda ak'ītrua para beeji irua jarateeda k'aurepa. **29** Māga p'anajida irua jīp'a jarateeda perā Tachi Ak'orepa jarateepidak'a. Ak'ore ūraa pipiara jarateeji Moisepa p'āda jarateepataarā k'āyaara.

**Jesupa leprapa k'ayaa bada jipada
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)**

8 **1** Jesús eedeepa edaa chek'āri, eperāarā chok'ara iru t'ee chejida. **2** Māgá che wāde iru k'ait'a cheji eperā leprapa k'ayaa bi. Māgí iru k'īrapite bedabai nība cheji māik'aapa māgaji:

—Tachi Waibia, pia k'inia bi pirā, mi k'ayaa wēpapipáde aji, Ak'ore k'īrapite mi pia beemerā.

3 Jesupa juapa t'ōbaip'eda, māgaji:

—iK'inia bida! aji. Jipa beepáde aji.

Aramata jipa beeji. **4** Māpai Jesupa māgaji:

—iÚríji! Jaranáaji apidaamaa. Jíp'a p'aaremaa ak'ipináji mäik'aapa Moisepa p'ädade jara bik'a ipana omé atéeji teeit'ee Tachi Ak'õremaa. Mägá jõmaaräpa pi jipa beeda k'awadayada aji.

Jesupa Romadepema soldaorä poro mimiapari jipada
(Lc 7.1-10; Jn 4.43-54)

5 T'ëepai Jesús Capernaum p'uurude panak'äri, Romadepema soldaorä poro waibiapa irumaa chupiria iidi cheji:

6 —Jesús, mi mimiapari k'ayaa bida aji. P'oyaa mimik'a-e bi mäik'aapa chupiria nïbida aji, p'uapa.

7 Jesupa p'anauji:

—Wäit'eeda aji, jipade.

8 Mamïda ma soldaorä poro waibiapa mägaji:

—Tachi Waibia, mi pi k'âyaara ek'ariara bi. Pi mi temaa wâ-e pijida, namäik'aapa pedeero pirä, mi mimiapari jipa beeit'ee. 9 Mi jida waibiarä jua ek'ari bi. Ma awara mia soldaorä iru bi michi jua ek'ari. Mia abaamaa wäpáde ak'äri, wäpari; awaraamaa chepáde ak'äri, chepari. Ichiaba mi mimiaparimaa ne-inaa oopáde ak'äri, oonaparida aji.

10 Jesupa mäga ūrik'äri, p'era pik'a beeji ma soldaorä poropa jara bada k'aurepa. Mapa ichi ome nipapataarämaa mägaji:

—Mia wäärata jararu. Israel pidaarä tâide na eperäk'a apida waide unu-e bi, iru wâara ijäapari perä. 11 Eperäärä chok'ara chedait'ee ak'õrejiru uchiapari eereepa mäik'aapa ak'õrejiru baaipari eereepa. Mäiräta Tachi Ak'õre truade su-ak'i p'ana chedait'ee nek'ode Abraham ome, Isaac ome mäik'aapa Jacob ome. 12 Mamïda chi it'ari p'anadaipia biirä Ak'õrepa jérek'ooit'eeda aji, taawaa p'äriudee, atua beerä ome jeedamerä mäik'aapa k'ida kierrickierree para bamerä p'uapa.

13 Mäga jarap'eda, Jesupa ma soldaorä poromaa mägaji:

—Wäpáde aji, pichi temaa pia ijäädak'a uchiada perä.

Aramata chi k'ayaa bada jipadachi.

Jesupa Pedro p'äk'õre jipada
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

14 Mäpai Jesús wâji Pedro temaa. Mama ununaji Pedro p'äk'õre k'ayaa bi k'iamiapa. P'arude baji k'ayaa bada perä. 15 Jesupa iru jua t'õbaik'äri, ma k'iamia tuudachi. Mäpai ma wêra p'irabaidaip'eda, nek'opiji Jesumaa.

Jesupa k'ayaa beerä chok'ara jipada
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

16 K'eudaik'äri, netuara k'ap'iade merätiä beerä chok'ara aneejida Jesumaa. Pedee jarada abaapa netuaraarä jõmaweda uchiapik'ooji. Ichiaba k'ayaa beerä jõmaweda jipak'ooji. 17 Mäga ooji p'asamerä Tachi Ak'õre pedee jarapari Isaíapa chonaaräweda jaradak'a:

'Irúa k'ayaa tachimaa baridap'edaa awara ãyaa ataji mäik'aapa tachi k'ayaa beerã jipaji.'

(Is 53.4)

Jesús ome nipa k'inia p'anadap'edaarã
(Lc 9.57-62)

¹⁸Awaraa ewaride Jesupa unuk'ari eperäärä chok'ara ichi wap'ira iru p'ani, chi k'õp'äyoorämaa jaraji sïadait'ee lago k'ĩraik'a eeree. ¹⁹Mamïda wâdai naaweda, Moisepa p'äda jarateepari k'ait'a cheji mäik'aapa mägají:
—Tachi Jarateepari, pi ome wã k'inia bida aji, chi wârumaa.

²⁰Jesupa p'anaují:

—Usap'ä yoro te uria iru bee mäik'aapa ipanaarã te iru bee. Mamïda mi, chi Eperä Ak'ore Truadepema^{*} arajäga ni, k'äipari wëe. Made k'ísíaji jarai naaweda wâara mi ome nipa k'inia bi wa mäga-e.

²¹Awaraa Jesú ome nipadapa mägají:

—Tachi Waibia, mi jida pi ome nipaparíi k'inia bi. Mamïda ai naaweda, mi ak'ore iapipáde aji, iru piuk'äri.

²²Jesupa p'anaují:

—Chepáde aji, mi ome mäik'aapa ichiak'au bipáde aji, atuadait'eeräpa ächi piudap'edaarã iadamerä.

Jesupa näu p'usa ome t'umätipida
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³Ma t'ëepai Jesú wäji barcode chi k'õp'äyoorä ome. ²⁴Mäga nide p'usara t'o nïbeeji. P'usapa barco pirubaai wã nipaji. Mäimisa Jesú k'äi baji. ²⁵Mapa chi k'õp'äyooräpa ūrimat'ajida mäik'aapa mägajida:

—Tachi Waibia, itai k'aripáji! iTachi pirubaai wâdapi!

²⁶Jesupa p'anaují:

—¿Sääp'eda p'era jöniama? aji. iParä pia ijääada-e p'anida! aji.

Mäga jarap'eda, p'irabaidachi mäik'aapa pedeeji näumaa mäik'aapa p'usamaa. Aweda jöma ip'ii ūu beeji. ²⁷Mäga unudak'äri, chi k'õp'äyoorä ak'itrua para beeji mäik'aapa ächi pitapai iidi para beeji:

—¿K'aima ajida, nägi? Näu, p'usa paara iru pedee ūripatada ajida.

Eperäärä k'ap'iade netuara merätia bada
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸Jesú chi k'õp'äyoorä ome panadak'äri lago k'ĩraik'a eere Gadara eujäde, jäira mäu te uriade badadeepa uchiajida eperäärä omé netuara ächi k'ap'iade merätia bee. Ma eperäärä Jesú k'ait'a chejida. Ächi audú t'äri k'achia-idaa p'anadap'edaa perä, eperäärä ma ode p'oyaa wâyaadak'aa pají. ²⁹Jesumaa bia chejida:

* 8.20 Chi Eperä Ak'ore Truadepema jara k'inia bi Tachi Ak'ore mimiapari na p'ek'au eujädee cheda. Jesucristopá ichi näga t'ijaraji ak'ipiit'ee ichi Mesías.

—iJesús, Ak'ore Waibia Warra, tai ome t'iunáaji! ¿At'ari-e weda tai miapide cheji-ek'ā? ajida.

³⁰Ma k'ait'a sinaarā chok'ara nek'omaa p'anajida. ³¹Mapa netuaraarāpa Jesumaa chupiria iidijida ma sinaarā k'ap'iade t'iupimerā.

³²Aramágá Jesupa jaraji mamaa wādamerā. Māpai ma netuaraarā ma eperāarā k'ap'iadeepa uchiak'oodachida māik'aapa sinaarā k'ap'iade t'iudachida. Aramata sinaarā jōmaweda p'irak'oodachida ee k'oot'ari jira bidee. Mata lagode baainajida māik'aapa īyapa jīak'oodachida.

³³Ma sinaarā jīa p'anadap'edaarāpa māga unudak'ari, p'irak'oodachida p'uurudee. Nepirinajida āchia unudap'edaa ma netuara merātia p'anadap'edaarā ome. ³⁴Māpai p'uuru pidaarā jōmaweda chejida māik'aapa Jesumaa chupiria iidijida āchi eujādeepa wāmerā.

Jesupa chiwa bada jipada

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

9 ¹Ma t'ēepai, Jesús barcode bataup'eda, wāji lago k'iraik'a eeree.

Māgá ichi p'uurude pacheji. ²Mama bide eperāarāpa jira aneejida eperā chiwa bi p'arude. Jesupa k'awaak'ari āchia wāara ichide ijāa p'ani, ma chiwa bimaa māgaji:

—Warra, t'ari o-ia báji pía p'ek'au k'achia oopata jōmaweda wēpada perā.

³Úk'uru arii p'anadap'edaa Moisepa p'āda jarateepataarāpa māga ūridak'ari, k'isiajida: “Jāgipa ik'achia pedeemaa bi Tachi Ak'ore āpite. Tachi Ak'orepapai p'ek'au k'achia wēpapiyada” ajida. ⁴Mamida Jesupa k'awaji āchia k'isia p'ani. Mapa iidiji:

—¿Sāap'eda parāpa k'isia k'achia k'isia p'anima? aji. ⁵Mia irumaa jarai: “Pia p'ek'au k'achia oopata wēpajipi” maa-e pirā jarai: “P'irabáji māik'aapa wāji”. Mamida irua maarepida oo-e pai, Tachi Ak'orepapa oopi-e pirā. ⁶Mia ak'ipiit'ee na p'ek'au eujāde mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema k'ap'ia pari, Tachi Ak'ore Waibiapa wēpapipari eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata.

Māpai māgaji ma eperā chiwa bimaa:

—iP'irabáji! Pichi p'aru atáji māik'aapa wāji pichi temaa.

⁷Aramágá ma chiwa bada p'irabaidachi māik'aapa wāji ichi temaa.

⁸Māga unudak'ari, eperāarā p'era pik'a para beeji māik'aapa Tachi Ak'oremaa o-ia it'aa t'iijida, irua ma eperāmaa māga ooda perā.

Jesupa Mateo jirit'erada ichi ome nipapariimerā

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹Mamāik'aapa Jesús wāji. Ma wārude eperā t'iijarapatap'edaa Mateo^{*} unuji. Su-ak'i baji Cesar-it'ee impuesto p'aapatamāi. Jesupa māgaji irumaa:

* 9.9 Mateo ichiaba t'iijarapachida Leví. Mateopa na pedee pia p'āji.

—Mi ome nipaparíji.

Aramágá bainí beep'eda, Jesús ome wāji.

10 T'ëepai Jesús chi k'öp'äyoorã ome teeda nek'omaa bak'ari, impuesto p'epataarã Roma pidaarã rey-it'ee pachejida awaraa eperäarã k'achia-idaa beerã apatap'edaarã ome. Mäirã ai mesade su-ak'i p'aneejida Jesús ome. 11 Fariseoräpa mäga unudak'ari, Jesús k'öp'äyoorämaa iidijida:

—¿Sääp'eda parã jarateepari nek'omaa bima ajida, impuesto p'epataarã ome mäik'aapa awaraa p'ek'au k'achia oopataarã ome?

12 Mäiräpa iididap'edaan ūrik'ari, Jesupa mägaji:

—Médico péidak'aa k'ap'ia pia beerämaa. Jíp'a pëipata k'ayaa beerämaa.

13 Parã wâdak'ari, k'isiadapáde aji, nágí Ak'ore Úraa jara k'inia bi:

‘Mia k'iniara bi awaraarã chupiria k'awaadamerã, ne-animalaarã peedap'eda, paadai k'äyaara mi-it'ee.’ (Os 6.6)

Mäpai Jesupa mägaji:

—Tachi Ak'orepa mi pëi-e paji t'ari pia beerã jiride. Ma k'äyaara p'ek'au k'achia oopataarã jirideta pëiji.

Sääpai nek'oda-ee p'anadaipia bi

(Mr 2.18-20; Lc 5.33-35)

14 Mäpai Juan Bautista k'öp'äyoorã Jesumaa chejida mäik'aapa iidijida:

—Edaare tai, fariseorã ome nek'oda-ee p'aneepata jíp'a Tachi Ak'ore net'aade k'isiadait'ee. ¿Sääp'eda pi k'öp'äyooräpa mäga oodak'aama? ajida.

15 Jesupa p'anauji:

—Miak'äipata fiestade t'i péidap'edaarã k'ira pia-ee p'anadak'aa chi miak'äit'ee bi ächi ome bi misa. Mamida ewari cherude iru ata chedak'äripi, t'ari p'uapa nek'oda-ee p'aneedait'eeda aji.

Úraa chiwidi mäik'aapa chonaaräweda p'ädap'edaan

(Mr 2.21-22; Lc 5.36-39)

16 —Eperã apidaapa p'aru chiwididepema pite aba t'iiik'araa bida aji, p'aru sorede parchait'ee. Mäga ooru pirä, chi p'aru chiwidi äridarit'ee mäik'aapa ma pite auk'a bee-e pait'ee chi p'aru sore ome. 17 Ichiaba vino ewaa juda t'idak'aa ne-e^{*} sorede, ma vino baak'ak'ari, ma ne-e sore jiadarri perä mäik'aapa chi vino atuadarii perä. Maperä vino ewaa juda t'idaipia bi ne-e chi widide, ma ne-e chi vino ome atuapiamaapa.

Jairo k'au mäik'aapa wërapa Jesús p'aru ide t'öbaida

(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

18 Jesús at'ari pedeemaa bide, judiorã poro waibia t'ijarapatap'edaan Jairo Jesús k'irapite bedabai níba cheji mäik'aapa mägaji:

* 9.17 Maapai vino iapachida *ne-animal edee oodade*.

—Et'ewapai mi k'au jai-idaajida aji. Mamīda mia k'awa bi pi cheru pirā mi ome māik'aapa pi juu biru pirā iru ūri, waya chok'ai beeyada aji.

¹⁹Māpai Jesús wāji chi k'ōp'āyoorā ome ma eperā temaa. ²⁰Ma wādade wēra doce años bi k'ayaa bi waamiapa Jesús āpiteik'aapa k'ait'a wāp'eda, iru ūripema p'aru i t'obait'aaji. ²¹Māga ooji k'isia bada perā iru p'aru i t'obairupapai jipa beeji. ²²Mamīda māgá t'ōbaik'āri, Jesupa āpithee ak'iji māik'aapa māgaji ma wēramaa:

—Wēra, t'āri o-ia bēeji. Pia mide ijāa bairā, jipa beejida aji.

Aramata ma wēra jipa beeji.

²³Maap'eda Jesús ma judiorā poro waibia temaa panak'āri, unuji siru chaapataarā māik'aapa eperāarā jēepi ororoo nībi. ²⁴Māpai Jesupa māgaji:

—Taawaa uchíati. Na wēra k'au jai-idaa-e bi. Jip'a k'āita bida aji.

Māga ūridak'āri, arii p'anadap'edaarā ēik'oodachida, Jesús k'ira k'awee bi jīak'aapa. ²⁵Mamīda Jesupa eperāarā uchiapik'ooji māik'aapa jai-idaada badamāi t'iup'eda, iru juu jita atanaji. Māpai ma wēra k'au p'irabaidachi. ²⁶Maap'eda ma eujādepemaarā jōmaarāpa k'awaa wājida Jesupa māga ooda.

Jesupa tau p'āriu beerā omé jipada

²⁷Mamāik'aapa uchia wādade, Jesús t'ēe tau p'āriu bee omé bia che wāpachida:

—iRey David Warra,* tai chupiria k'awaapáde! ajida.

²⁸Jesús teeda t'iunak'āri, ma tau p'āriu beerā auk'a t'ijida. Māpai Jesupa iidiji:

—¿Parāpa ijāa p'anik'ā aji, mia jipai?

P'anaujida:

—Tachi Waibia, ijāa p'anida ajida.

²⁹Māpai Jesupa taumāi t'ōbaip'eda, māgaji:

—Parāpa ijāa p'anik'a, māgá p'aneedapáde aji.

³⁰Aweda tau eratik'oodachida. Māpai Jesupa jip'a māgaji:

—Mia ooda chīaramaa nepirinaadapáde aji.

³¹Māga jaraji mīda, mamāik'aapa uchiarutata Jesupa ooda nepiri wāpachida ma eujādepemaarāmaa.

Jesupa pedee atua bada jipada

³²Ma tau p'āriu p'anadap'edaarā uchiarutade, eperāarāpa aneejida eperā pedee atua bi Jesumaa. Māga baji netuara ichi k'ap'iade merātia bada perā. ³³Jesupa ma netuara uchiapit'aak'āri, ma eperā pedee beeji.

* 9.27 Jesucristo David Warra t'ijarapachida, iru chonaarāwedapema Rey Daviddeepa uchiada perā māik'aapa Mesías pada perā.

Māga unudak'ari, arii p'anadap'edaarāpa ak'itrua para beeji māik'aapa māgajida:

—iIsraelde waide nāga unudak'aada! ajida.

³⁴Mamīda fariseorāpa māgajida:

—Netuara Poro Waibia juapata jāgá netuaraarā uchiapiparida ajida.

Jesupa esperāarā chupiria k'awaada

³⁵Jesús nipapachi p'uuru beede māik'aapa aí ik'aawa p'uuru k'aipee beede. Tachi Ak'ore Ūraa jarateepata te chaa pedee pia jarateepachi k'awaadamerā taarā-e Tachi Ak'orepa esperāarā p'e biit'ee ichi jua ek'ari, ichideerā p'aneedamerā. Ma awara k'ayaa k'ira t'ādoo jipapachi. ³⁶Eperāarā chok'ara see nībi unuk'ari, chupiria k'awaaji, āra chupiria, k'ira pia-ee para bada perā, oveja chak'erā ak'ipari wēe chitoonik'a. ³⁷Māpai chi k'ōp'āyoorāmaa māgaji:

—Eperāarā chok'ara mide waide ijāada-e p'ani. Ne-uu audú chau bīk'api p'ani. Mamīda mimiapataarā chok'ara-ee p'ani. ³⁸Mapa it'aa iididapáde aji, ma ne-uu chiparimaa, irua awaraa mimiapataarā pēimerā chi chau bī p'ede.

Jesupa k'ōp'āyoorā jirit'erada mimiadamerā ichi ome (Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

10 ¹Jesupa chi k'ōp'āyoorā doce t̄í p'eki māik'aapa āchi ichi jua ek'ari biji netuaraarā uchiapidamerā māik'aapa k'ayaa k'ira t'ādoo jipadamerā.

²Nāgí imik'iraarā doce jirit'eraji pēiit'ee ichi ūraa jarateede. Naapiara jirit'eraji Simón, ichiaba t̄íjarapatap'edaa Pedro, chi īpema Andrés ome. Ma t̄eepai jirit'eraji Santiago chi īpema Juan ome. Māirā Zebedeo warrarā paji. ³Ichiaba jirit'eraji Felipe; Bartolomé; Tomás; mi, Mateo, chi impuesto p'epari bada Roma pidaarā-it'ee; Alfeo warra, Santiago; Tadeo; ⁴Simón Celote apatap'edaa * māik'aapa Judas Iscariote, ma t̄eepai Jesús traicionaada.

Jesupa chi k'ōp'āyoorā pēida Ak'ore Ūraa jarateenadamerā (Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵Jesupa ma k'ōp'āyoorā doce pēiji esperāarā paraamaa. Pēi naaweda jaraji:

—Wānāati judio-erā p'anapatamaa. Ichiaba wānāati Samaria eujādepema p'uurudee. ⁶Ma k'āyaara wāti Israel eujādepema ovejaarā atua pik'a beerāmaa. ⁷Jaratéeti taarā-e Tachi Ak'orepa esperāarā ichi jua ek'ari biit'ee ichideerā p'aneedamerā. ⁸K'ayaa beerā jipáti; piudap'edaarā

* 10.4 Roma jua ek'ariipa uchia k'inia p'anadap'edaarā t̄íjarapachida *Celote eerepemaarā*.

chok'ai p'irabaipítí; leprapa k'ayaa beerā jipáti māik'aapa netuara k'ap'iade merätia bee jipáti. Mia parā mīchi jua ek'ari bīk'ari māga oodamerā, p'arat'a maarepida iidi-e paji. Mapa p'arat'a iidináati ma pari.

⁹Ateenáati nēe, p'arat'a, cobre, pāchi k'irride jípata. ¹⁰Ichiaba ateenáati muchila, awaraa chancla māik'aapa p'aru jídait'ee, pak'uru jida t'ídik'adait'ee, parā mimia pari ma ne-inaa teedaipia p'anadairā.

¹¹'P'uurude maa-e pirā te chok'ara-ee beemāi panadak'ari, eperā t'āri piata jirítí arii p'aneedait'ee mamāik'aapa wāruta misa. ¹²Teeda t'iudak'ari, arii p'aniirāmaa pedee pia jaráti. ¹³Ai tede p'aniirāpa parā auteebairuta pirā, ma pedee pia jaradak'a āramaa uchiait'ee. Mamīda auteebaida-e pirā, ma pedee pia jaradak'a āramaa uchia-e pait'ee. ¹⁴Parā auteebaida-e pirā māik'aapa parāpa jarateepata ūridaamaa p'ani pirā, uchíati ma tedeepa maa-e pirā ma p'uurudeepa māik'aapa biiridepema yooro p'ora nēep'eti ak'ipidait'ee Tachi Ak'ōrepa āra k'aripa-e pait'ee. ¹⁵Mia wāarata jararu. Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate irua ma p'uurudepemaarā audupiara k'achia ooit'eeda aji, Sodoma p'uurudepemaarā, Gomorra p'uurudepemaarā k'achia ooda k'āyaara.

Jesupa jarada ichi k'aurepa ijāapataarā miadait'ee

(Lc 12.11-12; 21.12-17)

¹⁶—iÚrítí! Mia parā pēiru eperāarāmaa jarateede. Pēiru ovejaarā pēik'ajik'a ne-animalaarā k'achia beerā t'āide. Mapa k'ira k'awaa nipapatáti, taama k'ira k'awaa nipaparik'a. Ichiaba k'āwiee nipapatáati paloma nipaparik'a. ¹⁷Tauk'a nipapatáti eperāarāpa parā ateedit'ee perā āchi charraarāmaa miapidamerā, maa-e pirā parā p'ua oodait'ee Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tede. ¹⁸Ma awara mide ijāapata k'aurepa ateedit'ee āchi poro waibiarāmaa māik'aapa āchi reyrāmaa. Māgá parāpa mi ūraa jaradai māirā k'irapite māik'aapa awaraa ijāadak'aa beerā k'irapite. ¹⁹Mamīda māirā k'irapite p'anadak'ari, k'isianáati sāga pedeedait'ee, maa-e pirā k'āata jaradait'ee, pedeedait'ee pak'ari, Tachi Ak'orépata pedeepiit'ee perā. ²⁰Parā pedeeda-e pait'ee pāchi k'iradoopa. Tachi Ak'ōre Jaurepata pedeeit'ee parā k'ap'ia.

²¹'Maapai eperāarāpa āchi īpemaarā paara teedait'ee miapidamerā piurutamaa. Ma awara chi ak'ōreerāpa āchi warrarā paara māgá peepidait'ee; maa-e pirā warrarāpa āchi ak'ōreerā peepidait'ee. ²²Jōmaarāpa parā k'iraunuamaa iru p'anapataadait'ee mide ijāapata k'aurepa. Mamīda t'āridepai chooruta pirā, Tachi Ak'ōrepa parā k'aripait'ee atuanaadamerā na p'ek'au eujā jōrumaa. ²³P'uuru abaade parā jiri p'aneedak'ari, mirúti awaraa p'uurude. Mia wāarata jararu. Parā Israel p'uuru jōmaade jaratee nipadai naaweda, mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, cheit'ee.

²⁴K'irápáti eperā apida ichi jarateepari k'āyaara waibiara bi-e. Ichiaba mimiapari apida chipari k'āyaara waibiara bi-e. ²⁵Chi ne-inaa k'awaa

k'inia bì o-ña baipia bì chi jarateepari jíak'a pait'ee. Ichiaba mimiapari o-ña baipia bì chipari jíak'a pait'ee. Chi te chipari t'íjarapata pirā Beelzebú, Netuara Poro Waibia, audupiara irudeerāmaa mágí t'í bidait'ee.

Jesupa jarateeda k'aita waaweedaipia bì
(Lc 12.2-7)

26—Mágä jara p'ani mïda, eperääraä waaweenáati. Ŧrá Tachi Ak'õre net'aa mera pik'a bi mïda, t'ëepai paräpa jömaarämaa jaradait'ee. 27Mia ūraa jarada p'ariu pik'a baji. Mamïda jömaarämaa mágä jíp'a jaradaipia bi. Ma awara mia ūraa mera pik'a jarada, golpe jaradaipia bi terraza ūriipa biaruk'a. 28Waaweenáati parä jíri p'aniirä peedait'ee, árapa parä p'oyaa atuapida-e perä tok'arradee. Ma k'âyaara Tachi Ak'õre waawéeti. Iruata tachi piupii mäik'aapa atuapii.

29¿Netopata-ek'ã ipana chak'e omé p'arat'a tau abaa pari? Eperäärapa mágä oopata, ipana chak'e mak'iara vale-e bi jíak'aapa. Mamïda ipana chak'e apida eujäde baaidak'aa, parä Ak'õre Waibiapa mágä jara-emäi. 30-31 Parä pudá paara irua juasia iru bi. Mapa waaweenáati, Tachi Ak'õrepa parä k'iniara iru bapari perä ipanaarä k'âyaara.

Jesucristode ijääpatada apataarä awaraarä k'írapite
(Lc 12.8-9)

32—Eperäpa tau taawa jararu pirä ichi Jesucristode ijääpari, mia pida jarai: “Mágí méré” mi Ak'õre k'írapite it'ari. 33Mamïda eperäpa meraru pirä mide ijääpari, mágara mia pida merait'ee. “Mágí mère-eda” ait'ee mi Ak'õre k'írapite it'ari.

Jesús k'aurepa ëreerä t'äri auk'a p'anada-e
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

34—K'íisanáati mi cheji na p'ek'au eujädee eperääraä k'âiwee p'anapide. Jíp'a cheji chöopide. 35Mi cheji

‘warra t'äri auk'a banaamerä chi ak'õre ome, wëra k'au t'äri auk'a banaamerä chi nawe ome mäik'aapa äigu t'äri auk'a banaamerä chi p'ák'õre ome. 36Ma k'aurepa eperääraä t'äri auk'a para ba-e pait'ee áchi ëreerä ome.’ (Mi 7.6)

37'Eperäpa ichi ak'õre wa chi nawe k'iniara iru bi pirä mi k'inia iru bai k'âyaara, méré pa-e pai. Ichiaba eperäpa chi warra wa chi k'au k'iniara iru bi pirä mi k'inia iru bai k'âyaara, mágí méré pa-e pai. 38Ma awara mide ijääpari k'aurepa eperä piuamaa bi pirä mide ijääpari k'aurepa, mágí piuk'äri, atuait'ee. Mamïda eperä piuru pirä mide ijääpari k'aurepa, mágí eperä piuk'äri it'aa wäit'ee.

Jesupa jarada ijääpataaräpa ne-inaa pia atadait'ee
(Mr 9.41)

40—Eperäpa parä auteebaik'äri, mi jida auteebai bi mäik'aapa mi Ak'õre, mi pëida, auk'a auteebai bi. 41Ma awara eperäpa auteebaik'äri

Tachi Ak'õre pedee jarapari, Tachi Ak'õrepa pëida perã, ne-inaa pia atait'ee Tachi Ak'õre pedee jarapataarãpa atapatak'a. Ichiaba auteebaik'ãri eperã t'ãri pia, mägí t'ãri pia bairã, ne-inaa pia atait'ee eperã t'ãri pia beerãpa atapatak'a. ⁴²Ma awara eperãpa teek'ãri pania vaso aba mi ome nipaparimaa mägí méré perã, Tachi Ak'õrepa ne-inaa pia ichiaba teeit'ee ma pania teedamaa.

**Juan Bautistapa eperãarã pëida
(Lc 7.18-23)**

11 ¹Jesupa chi k'õp'ayoorã doce ūraap'eda, mamãik'aapa wãji Ak'õrepa jara pëida jarateede ma eujãdepema p'uuru bee chaa.

²Juan carcelde bi misa, ūriji Cristopa oomaa bi. Aramata ichi ome nipayatap'edaara ûk'uru pëiji Jesumaa. Iidinajida:

³—¿Pik'ã ajida, tai k'aripapari chonaarãpa cheit'ee bida adap'edaa? Maa-e pírã, ctaipa awaraa nidaipia bik'ã? ajida.

⁴Jesupa p'anauji:

—Wáti Juanmaa mäik'aapa nepiríti parãpa nama unu p'ani mäik'aapa ūri p'ani. ⁵Jaráti tau p'ariu beeda írá unu p'ani; biiri nik'anik'aa beeda t'ia nñutee; leprapa k'ayaa beeda jipa p'ani; k'íri k'í beeda írá ūri p'ani; piudap'edaara waya chok'ai p'ani mäik'aapa chupiria chedeerãmaa Tachi Ak'õrepa pedee pia jara pëida jarateemaa bi. ⁶¡T'ãri o-ña bida aji, chi mide ijää bi, k'awa-e bi mïda mia ne-inaa jõma oo bi!

**Jesupa Juande pedee pia jarada
(Lc 7.24-35)**

⁷Juanpa eperãarã pëida wãdap'edaa t'ëepai, eperãarãmaa Jesupa pedee pia jaramaa beeji Juande:

—¿K'ãata parãpa ak'inajidama aji, eujã pania wẽe bimaa wãdak'ãri? ¿K'isajida-ek'ã ak'inadait'ee eperã pariatua k'isia bi, p'üajara näupa pariatua nñunëwaa p'uaparik'a? ⁸Maa-e pírã, ¿k'isajida-ek'ã ak'inadait'ee eperã p'aru pi-ia jí bi? Parãpa pia k'awa p'ani eperã p'aru pi-ia jí beerã rey tede p'anapata. ⁹Mäga-e pírã ¿k'isajida-ek'ã ak'inadait'ee Ak'õre pedee jarapari? Wãara, iru Ak'õre pedee jarapari k'ayaara waibiara bi. ¹⁰Na Juandeta Tachi Ak'õre Úraa p'âdade jara bi:

‘Mia eperã chok'a pëit'ee pi naa o pia oonamerã pi, eperãarã poro waibia, chei naaweda.’ (Mal 3.1)

¹¹Mia wãärata jararu. Juan Bautista k'ayaara eperã apida waibiara bi-e. Mamïda chi ek'ariara bita iru k'ayaara waibiara pait'ee Tachi Ak'õrepa ma eperã ichi jua ek'ari bik'ãri, ichideerã ome beemerã.

¹²Juan Bautista chedak'ãriipa, eperãarã chõo pik'a p'ani t'iudait'ee Tachi Ak'õre jua ek'ari, ichideerã p'aneedait'ee mäik'aapa k'achia beerã auk'a chõo pik'a p'ani apida mäga p'ananaadamerã. ¹³Juan jaratee chei

naaweda, Tachi Ak'ore pedee jarapataarapa jarapachida Tachi Ak'orepa mägä eperaarä biit'ee ichi jua ek'ari, ichideerä p'aneedamerä. Moisepa pädade ichiaba mäga jara bi. ¹⁴Paräpa k'awaa k'inia p'ani pirä Juanta Elías* chi cheit'ee bada jara p'anadap'edaa; ichipi. ¹⁵Pia k'isiatí paräpa et'ewa ūridap'edaade k'awaadamerä k'äata jara k'inia bi.

¹⁶'Mia jarait'ee säga p'ani parä, mide ijäadak'aa beerä. Warrarä su-ak'i p'aneedap'eda, jemenemaa p'anik'ata p'ani p'uuru jäde. Ächi k'öp'äyoorämaa biapata:

¹⁷ "Taipa siru chaajida. Mamida parä pëirada-e paji. K'ari k'isia paraa k'arijida. Mamida parä jeeda-e paji."*

¹⁸Mäga pik'a baji Juan ome. Iru cheji mäik'aapa nek'ok'aa paji, ne-inaa tok'aa paji, eperä jip'aaräpa oopatak'a. Maperä eperaaräpa: "Netuara iru k'ap'iade merätia bida" ajida. ¹⁹T'ëepai mi, chi Eperä Ak'ore Truadepema cheji mäik'aapa nek'oji, ne-inaa toji eperä jip'aak'a. Maperä jara p'ani mi nek'oyaa, ne-inaa toyaa bapari. Ma awara mi k'öp'äyo meraaparida a p'ani, k'achia-idaa beerä ome mäik'aapa Cesar-it'ee impuesto p'epataarä ome. Mamida Tachi Ak'orepa wäärata ak'ipimaa bida aji, mia oo bi k'aurepa parä jömaarä pari.

Tachi Ak'orepa oo bi unuamaa iru p'anapataarä (Lc 10.13-15)

²⁰Mäpai Jesús ijäati pedeemaa beeji awara-awaraa p'uurudepemaarämaa, ächia p'ek'au k'achia oopata oodaamaa p'anadap'edaa perä. Mäga p'anajida unupachida mida irua ooda ne-inaa eperaaräpa p'oyaa oodak'aa ächi juadoopa. Jesupa ächimaa mägaji:

²¹—iAai, Corazín p'uurudepemaarä! iAai, Betsaida p'uurudepemaarä! iTachi Ak'orepa parä k'achiadet pëii'teepi! Tiro p'uurude, Sidón p'uurude eperäpa ooda paara ne-inaa eperaaräpa p'oyaa oodak'aa ächi juadoopa mia parä p'uurude oodak'a, taarä-e weda ijäak'ajida. Ärapa p'ek'au k'achia oopata oo amaa k'inia jönipa chupiria iidik'ajida Tachi Ak'oremaa. Ma p'ek'au k'achia oopata k'aurepa t'ari p'uapa p'aru p'äimaa jik'ajida mäik'aapa it'abarre p'ora it'aa p'ok'ajida ächi poro ūri. ²²Maperä mia jara bi: Tachi Ak'ore ewari waibia ewate irua parä k'achiara ooit'ee ma Tiro p'uurudepemaarä k'äyaara mäik'aapa Sidón p'uurudepemaarä k'äyaara. ²³Ichiaiba parä Capernaum p'uurudepemaarä, ik'isia p'anik'ä parä p'uuruta awaraa p'uuru k'äyaara waibiara pait'ee Ak'ore k'irapite? iMäga-e! iMa k'äyaara irua parä p'uuruta

* 11.14 Chonaaräweda Elías Ak'ore pedee jarapari paji. Ak'ore ūraa p'ädade jara bi na p'ek'au eujä joi naaweda, Elías waya uchiat'ee Israel pidaarä t'aide. Mal 4.5. * 11.17 Pia jarait'eeera, Tachi Ak'orepa pëida eperaaräpa oodak'aa paji judiorä poro waibiaräpa oopidap'edaak'a. Ma warraräpa oodap'edaak'a judiorä chonaarä poro waibiaräpa oopachida Ak'ore pedee jarapataarä ome.

jöt'aait'ee! Sodoma p'uurude eperāpa ooda paara ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa, mia parā t'āide oodak'a, ma p'uuru at'āri bak'aji.

²⁴Mamīda mia jara bi: Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate irua parā k'achiara ooit'eeda aji, Sodoma p'uurudepemaarā k'achia ooi k'āyaara.

Jesupa eperāarā ūipipari
(Lc 10.21-22)

²⁵Maapai Jesupa māgaji:

—Ak'ōre Waibia, pi jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Ne-inaa jōmaweda it'ari nībi, na p'ek'au eujāde nībi paara pi juu ek'ari bi. Mī t'āri o-īa bī pīa eperāarā jīp'aarāmaa k'awapiru perā ne-inaa pīa waide k'awapi-e pada k'īsia k'awaa beerāmaa māik'aapa poro wēsaa beerāmaa. ²⁶Pīa māga ooji māga oo k'inia bada perā.

²⁷Mi Ak'ōrepaa ne-inaa jōma biji mi juu ek'ari mia ak'ipariimerā. Tachi Ak'ōrepapai wāara mi, ichi Warra k'awa bi. Māgā ichiaba mi, chi Warrapapai wāara iru k'awa bi. Mamīda mia iru k'awapii mia k'awapi k'inia bī eperāarāmaa. ²⁸Maperā mimaa chéti parā jōmaweda sē p'aniirä mimia p'anipa māik'aapa k'īsia jōnipa. Mia parā t'āri a-tu beepiit'ee. ²⁹K'ōp'āyo merāti mi ome. Úriti mia jaratee bi māik'aapa óoti mia jara bik'a. Mī t'āri pīa, chupiria k'awaayaa bapari. Mīde ijāadak'āri, k'āiwee p'anapataadait'ee. ³⁰Mia jara bik'a oodayada aji, mia k'aripak'āri.

Ūipata ewate trigo k'imi chak'erā p'edap'edaa
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

12 ¹Maapai judiorā ūipata ewate Jesús nipaji trigo k'āide. Chi k'ōp'āyoorā jarrapisia p'anadap'edaa perā, trigo k'imi chak'erā oro atadap'eda, chi tau jonamaa p'aneejida k'odait'ee. ²Arii p'anadap'edaa fariseorāpa māga unudak'āri, Jesumaa māgajida:

—iPichá ak'īji! Pichi k'ōp'āyoorāpa ne-inaa oomaa p'anida ajida, ūipata ewate oodaik'araa bita.

³Jesupa p'anauji:

—Parāpa Ak'ōre Úraa p'ādade leeda-e p'anik'ā aji, Rey Davidpa ooda chonaarāweda jarrapisiadaidak'āri chi k'ōp'āyoorā ome? ⁴Iru t'iiji Tachi Ak'ōre te ne-edee oodade māik'aapa ma tedepema pan awara bidap'edaa Tachi Ak'ōre-it'ee atap'eda, k'oji chi k'ōp'āyoorā ome. Māga oojida p'aareerāpapai māgí pan k'odaipia bajī mīda. ⁵Ichiba Moisepa p'ādade parāpa leedooda p'aareerāpa ne-inaa k'achia ooda-e pajī ūipata ewate, Tachi Ak'ōre te waibiade ūida-ee mimiadak'āri. ⁶Mia jara bi: Nama ne-inaa pipiara paraa Tachi Ak'ōre te waibia k'āyaara. ⁷Wāara parāpa k'awada-e na p'ādade jara k'inia bi:

‘Mia k'inia bi awaraarā chupiria k'awaadamerā, mi-it'ee ne-animalaarā peedap'eda, paadai k'āyaara.’

(Os 6.6)

Parāpa k'awadap'edaa paara ma pedee jara k'inia bi, ne-inaa k'achia ooda-e p'aniirā peepida-e pak'aji. ⁸Íipata ewate mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema juu ek'ari bida aji.

Eperā juu chiwa bada
(*Mr 3.1-6; Lc 6.6-11*)

⁹Mamāik'aapa Jesús wāji Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tedee. ¹⁰Mama baji eperā juu chiwa bi. Jesús imiatee k'inia p'anadap'edaarāpa iidijida irumaa:
—¿Eperā k'ayaa bi pirā, íipata ewate jipaipia bik'ā? ajida.

¹¹Jesupa p'anauji:
—Íipata ewate pichi oveja toidú padarida paara, ¿taawaa uchia ata-e pak'ajik'ā? ¹²¿Eperā pipiara bi-ek'ā oveja k'āyaara? Mapa íipata ewate ne-inaa pia ooipia bida aji.

¹³Māpai Jesupa ma juu chiwa bimaa māgaji:
—Pichi juu jīrupáde aji.
Māpai juu jīruji. Aramata jipa beeji chi apema juak'a. ¹⁴Māpai fariseorā taawaa uchiadak'āri, pedeeteemaa p'aneejida Jesús peepit'aadait'ee.

Jesupa ooda Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a

¹⁵Jesupa māirā k'isia k'awaak'āri, mamāik'aapa wāji. Eperāarā chok'ara iru t'ee wājida. Jesupa madepema k'ayaa beerā jōmaweda jipaji. ¹⁶Mamīda jarapachi ichia ooda jōmaarāmaa nepirinaadamerā. ¹⁷Māga jaraji Tachi Ak'ōre pedee jarapari, Isaíapa p'ādade jara bik'a uchiamerā:

¹⁸'Nama bi mi mimiapari, mia jīrit'eraada. Mia iru k'inia iru bi; mi t'āri o-īapipari. Mi Jaure iru ome bapariit'ee. Mi k'ap'ia pari irua eperāarā jōmaarāpa oopata ak'iit'ee māik'aapa jarait'ee pia wa k'achia. ¹⁹Aupedee-e pait'ee; ichiaba bia-e pait'ee. Apidaapa iru biapi ūrida-e pait'ee calle jāde. ²⁰Irua yiaraa iru ba-e pait'ee chupiria chitooniirā wa k'īra pia-ee jōniirā. Māga bait'ee Tachi Ak'ōrepa jōmaarāmaa wāarata jara pēida k'awaapirumaa. ²¹Māga pak'āri, jōmaarāpa irude ijāadait'ee.'

(*Is 42.1-4*)

Jesús Netuara Poro Waibia juu ek'ari bida apatap'edaa
(*Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10*)

²²Jesumaa aneejida eperā tau p'āriu bi māik'aapa pedee atua bi, netuara iru k'ap'iade merātia bida perā. Jesupa iru tau pia unupiji māik'aapa pedeepiji. ²³Māga unudak'āri, arii p'anadap'edaarāpa ak'iitrua para beeji māik'aapa āchi pitapai iidi para beeji:

—¿Nāgí chonaarāwedapema Rey David Warra-ek'ā? ajida.
²⁴Mamīda māga ūridak'āri, fariseorāpa māgajida:
—Beelzebú, Netuara Poro Waibia juapata jāgá netuaraarā uchiapiparida ajida.

²⁵Jesupa k'awaji ãchia k'isia p'ani. Mapa mägaji:

—P'uuru pidaaräpa maa-e pirä ëreeräpa maa-e pirä te pidaaräpa ãchi auk'aarä jéreruta pirä, waa araa p'anapataada-e pai mäik'aapa ãchi p'uuru jõdaridai. ²⁶Mäga pik'a Netuara Poro Waibiapa ichi auk'aarä jéreru pirä, waa araa p'anada-e pai mäik'aapa ãchi itu jõdaridai.

²⁷Paräpa jara p'ani mia netuaraarä uchiapipari Beelzebú juapa. Mägara, ñk'ai juapa uchiapipatama parä eere p'aniiräpa? Æchia ak'ipipata parä pia k'isiada-e p'ani. ²⁸Mia netuaraarä uchiapipari pirä Tachi Ak'õre Jaurepa, jara k'inia bi ïrá Tachi Ak'õredeerä poro waibia nama bi.

²⁹¿K'aita t'uyama aji, eperä juataura bi tede iru net'aa chiade?

Naapiara jíñ níbi-e pirä, iru net'aa jãri p'e ata-e pai.

³⁰Eperä mi eere bi-e pirä, mi k'iraunuamiaa iru bi. Ichiaba mi k'aripa-e bi pirä awaraarä Tachi Ak'õre jua ek'ari p'anapataadamerä, eperäärä äyaa pëipari mi ik'aawaapa.

³¹'Maperä mia jara bi: Tachi Ak'õrepa wëpapii eperääräpa p'ek'au k'achia oopata jõmaata mäik'aapa iru ãpite ik'achia jarapata paara. Mamïda iru Jaure ãpite ik'achia jarapata wëpapi-e pait'ee. ³²Ichiaba wëpapii ik'achia jarapata mi, chi Eperä Ak'õre Truadepema ãpite. Mamïda wëpapi-e pait'ee ik'achia jararuta pirä iru Jaure ãpite. Mägee p'ek'au k'achia oopata wëpapi-e pait'ee chi ma pedee jarapataarä na p'ek'au eujäde p'anide maa-e pirä it'ari iru k'irapite p'anide paara, iru ewari waibia ewate.

Jesupa jarateeda pak'uru k'awapata chi nejõdeepa

(Lc 6.43-45)

³³—Nejõ biiri pia iru bi pirä, chauk'ari, nejõ pia iru bait'ee. Jõdee nejõ biiri k'achia iru bi pirä, chauk'ari, nejõ k'achia iru p'anadait'ee. Nejõ biiri k'awapata chi nejõdeepa. ³⁴iParä k'achia-idaa beerädeepa uchiadap'edaarä! iTaamák'api p'ani! ¿Säga pedee pia jaradai, parä t'ari k'achia p'anita? Pächi t'aride k'isia p'anita jarapata pächi it'aideepa.

³⁵Eperä t'ari pia bipa pedee pia jarapari k'isia pia iru bairä ichi t'aride. Jõdee eperä t'ari k'achia bipa pedee k'achia jarapari k'isia k'achia iru bairä ichi t'aride. ³⁶Mia jara bi: Tachi Ak'õre ewari waibia ewate ichia eperä chaachaa k'awapiit'ee ãchia pedee k'achia pariatusa jaradap'edaa. ³⁷Ma ewate Tachi Ak'õrepa ak'it'ee eperääräpa pedee jaradap'edaa mäik'aapa ichiata jarait'eeda aji, k'achia-idaa bi, maa-e pirä t'ari pia bi.

Ne-inaa eperääräpa p'oyaa oodak'aa unu k'inia p'anadap'edaarä

(Mr 8.11-12; Lc 11.29-32)

³⁸Mäpai ük'uru fariseoräpa mäik'aapa Moisepa p'äda jarateepataaräpa Jesumaa mägajida:

—Tachi Jarateepari, taipa unu k'inia p'anida ajida, pia oo bi ne-inaa Tachi Ak'õrepapaioopari.

³⁹Jesupa p'anauji:

—Írapemaarā t'āri k'achia–idaa p'ani, Tachi Ak'ōrede ijāadak'aa perā. Unu k'inia p'anida a p'ani ne–ināa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Mamīda mia māga oo–e pait'ee. Jíp'a Tachi Ak'ōrepa ooit'ee ichi pedee jarapari Jonás ome oodak'a. ⁴⁰Jonás k'āima ūpee bají chik'o choma bi bide.* Māga pik'a mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema k'āima ūpee ejā ek'ari bait'ee. ⁴¹Tachi Ak'ōre ewari waibiā ewate Nínive p'uuru pidaarāpa írapemaarā imiateedait'ee, Tachi Ak'ōrepa parā k'achiadee pēimerā. Chonaarāweda Tachi Ak'ōrepa Jonás pēik'āri ma Nínive pidaarāmaa, ārapa p'ek'au k'achia oopatap'edaa oo amaajida. Mamīda írapemaarāpa p'ek'au k'achia oopata oo amaada–e p'ani, aba Jonás k'āyaara waibiara bipa jara cheji mīda māga oodamerā. ⁴²Ichiaba ma ewate Reina Sur Eerepemapa auk'a írapemaarā imiateet'ee Tachi Ak'ōrepa parā k'achiadee pēimerā. Chonaarāweda ma reina t'imiipa cheji Rey Salomón k'isia k'awaa bi pedee ūride. Mamīda írapemaarāpa ūridaamaa p'ani, aba Salomón k'āyaara k'isia k'awaara bi pedee bi mīda parā t'aide.

Jesupa jarateeda netuara waya eperā k'ap'iade merātia badade

(Lc 11.24-26)

⁴³—Eperā k'ap'iadeepa netuara uchiapidak'āri, māgipa jiri nipapari ejā p'ūasaa sāma iit'ee. Mamīda unu–e pak'āri, k'isiapari: ⁴⁴“Waya merātianait'ee ma eperā k'ap'iade; mi naaweda badamāi.” Chek'āri, unu chepari ma eperā k'ap'ia pi–ia bi; te barrep'eda, siip'eda, pi–ia bik'a. ⁴⁵Māga unuk'āri, jirinapari awaraa netuara siete k'achiara ichi k'āyaara māik'aapa ma eperā k'ap'iade merātia chepata. Māga ma eperā audupiara k'achiade beeit'ee naaweda bada k'āyaara. Māga p'asait'eeda aji, írapemaarā t'āri k'achia–idaa beerā ome; audupiara k'achiade p'aneedait'ee.

María Jesús ípemaarā ome pachedap'edaa

(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶Jesús at'āri pedeemaa bide pachejida chi nawe chi ípemaarā ome. Pedee k'inia p'anajida iru ome. Mamīda taawa p'aneedap'edaa perā,

⁴⁷eperāpa Jesumaa jaranaji:

—Pi nawe, pi ípemaarā ome taawa nimaa p'ani. Pedee k'inia p'anida aji, pi ome.

⁴⁸Māpai Jesupa p'anauji:

—¿K'aima mi nawe? ¿K'áirāma, mi ípemaarā?

⁴⁹Māpai juapa iaji chi k'ōp'āyoorāmaa māik'aapa māgaji:

* 12.40 Jon 1.17.

—Nāgiirāta mi nawek'a māik'aapa mi īpemaarāk'a. ⁵⁰Chi mi it'aripema Ak'ore Waibiapa jara bik'a oo bi, mata mi īpemak'a, mi īpewērak'a māik'aapa mi nawek'a.

Net'atau p'oparide nepirida
(*Mr 4.1-9; Lc 8.4-8*)

13 ¹Ma ewate Jesús uchiaji temāiipa māik'aapa lago ide su-ak'i banaji. ²Eperāarā chedap'edaa irumāi see nībada perā, Jesús barcode bataudachi māik'aapa su-ak'i beeji. Jōdee eperāarā ipude para beeji. ³Māpai Jesupa eperāarāmaa nepirīmaa beeji Ak'ore Ūraa jarateeit'ee:

—Eperā wāji net'atau p'ode. ⁴Ma p'o wāk'ari, ūk'uru baaijida o jāde. Māpai ipanaarāpa k'ok'oo chejida. ⁵Ūk'uru baaijida māu-idaade, mak'iara yooro wēe badamāi. Māgí isapai t'onojida, mak'iara yooro wēe bada perā. ⁶Mamīda ak'orejiru jērak'ari, piidachi chi k'arra ūrii bada perā. ⁷Ūk'uru baaijida ne-iiiri-idaade. Mamīda ne-iiiri k'ap'ip'iara waripari perā, māgí net'atau t'ono wādap'edaa piuk'oodachida. ⁸Jōdee awaraa net'atau baaijida eujā piade. Māgí t'onop'eda, chau nībeeji. ūk'uru net'atau abaadeepa uchiajida cien, sesenta maa-e pirā treinta. ⁹Pia k'isíati parāpa et'ewa ūridap'edaa k'awaadamerā k'āata jara k'inia bi.

Sāap'eda Jesupa nepirīpachi jarateeit'ee
(*Mr 4.10-12; Lc 8.9-10*)

—Maap'eda chi k'ōp'ayoorā k'ait'aara chejida māik'aapa iidijida:
—¿K'āare-it'ee nepirīparima ajida, jarateeit'ee?

¹¹ Jesupa p'anauji:

—Tachi Ak'orepa parāmaa k'awapimaa bida aji, ne-inaa naaweda k'awapik'aa pada awaraarāmaa; sāga ichideerā p'aneedai. ¹²Parā Ak'ore ūraa pia k'awa beerāmaa waapiara k'awapiit'ee; awaraarā k'āyaara ne-inaa chok'araara k'awarutamaa. Mamīda chi ne-inaa mak'iara k'awa-ee beerāmaa, āchia k'awa p'ani paara irua wēpapiit'ee, waa k'awa k'iniada-e p'anadairā. ¹³Maperāpi mia nepirīpari. Āchia ak'i p'ani mīda, wāara unuda-e. Ūri p'ani mīda, k'awada-e. ¹⁴Ārapa oomaa p'ani Tachi Ak'ore pedee jarapari Isaíapa jaradak'a:

‘Ūri p'ani mīda, k'awada-e. Ak'i p'ani mīda, unuda-e. ¹⁵Na eperāarā k'iiiri k'isua p'anadairā, mia jara bi ūridaamaa p'ani; mia oo bi unudaamaa p'ani māik'aapa k'awadaamaa p'ani. Māga p'anada-e pada paara, mide ijāak'ajida māik'aapa mia āchia p'ek'au k'achia oopata wēpapik'aji.’ (*Is 6.9-10*)

¹⁶Parā t'āri o-īa p'ani mia oo bi unu p'anadairā māik'aapa mia jara bi ūri p'anadairā. ¹⁷Mia wāarata jararu. Chonaarāweda Ak'ore pedee jarapataarāpa māik'aapa Tachi Ak'orede ijāapataarāpa unu k'inia

p'anajida parāpa unu p'ani. Mamīda unuda-e paji. Ichiaba ūri k'inia p'anajida parāpa nama ūri p'ani. Mamīda ūrida-e paji.

Jesupa k'awapida net'atau p'oparide
(*Mr 4.13-20; Lc 8.11-15*)

18—Ūriti k'awaadamerā mia nepirida net'atau p'oparide k'āata jara k'inia bi. 19 Net'atau ode baaida jara k'inia bi chi ūri p'aniirā Tachi Ak'orepa eperāarā bi k'inia bi ichi jua ek'ari ichideerā p'aneedamerā. Mamīda māgiirāpa k'awada-e k'āata jara k'inia bi. Ipanaarā chedap'edaak'a ma net'atau k'ok'oodait'ee, māga pik'a Netuara Poro Waibia chepari ne-inaa ooit'ee, tāripa ma pedee ijāanaadamerā. 20 Jōdee chi net'atau māu-idaade baaidap'edaa jara k'inia bi eperāarāpa ma jara pēida o-ia ūri p'ani. 21 Mamīda chi māu-idaade t'onoda taarā-e weda piidaiparik'a, māga pik'a māgiirāpa ma jara pēida taarā-epai ijāapata. Ma ūraade ijāadap'edaa k'aurepa nepirade baairuta pirā maa-e pirā awaraarāpa āchi jiriruta pirā miapidait'ee, ijāa amaapata. 22 Jōdee chi net'atau ne-iiri-idaade baaidap'edaa jara k'inia bi eperāarāpa ma jara pēida pia ūri p'ani. Mamīda audupiara k'isiapata ne-inaa netodait'ee maa-e pirā p'arat'a waibia atadait'ee, āchia ūridap'edaa k'ira atuadarutamaa. Māgá p'aneepata ne-uu warip'eda, chauk'aa bik'a. 23 Mamīda chi net'atau eujā piade baaidap'edaa jara k'inia bi eperāarāpa ma jara pēida ūridap'eda, k'awaa wāpata ma ūraa jara k'inia bi māik'aapa tāride wāara ijāapata. Net'atau aba p'oda eujā piade pia t'onop'eda, chauparik'a net'atau cien, sesenta wa treinta; māga pik'a ma eperāarāpa oo k'awaa wāpata ma ūraade jara bik'a.

Jesupa nepirida p'ūajara t'onoda trigo p'odade

24 Māpai Jesupa awaraa nepiriji jarateeit'ee:

—Nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'orepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Eperāpa trigo tau pia p'oji ichi eujāde. 25 Mamīda p'ārik'ua, eperāarā k'āi p'ani misa, ichi k'iraunuamāa iru bipa cheji māik'aapa ma trigo p'odade mera p'oji p'ūajara tau chak'erā, aīdee neera k'achia oopata. Māpai jirabodoji. 26 Maap'eda ma eperāpa trigo p'oda t'onop'eda, wari wāji ma p'ūajara ome. 27 Māga unudak'āri, ma eujā chipari mimiapataarāpa irumaa jarajida: “Señor, pia trigo tau p'oda pia badata, ¿sāmāik'aapa uchajima ajida, jāgee p'ūajara?” 28 Chiparipa p'anauji: “¿Tachi k'iraunuamāa iru bīpata jāga ooji-ek'ā?” aji. Māpai chi mimiapataarāpa iidijida: “¿Pia k'inia bik'ā ajida, taipa jā p'ūajara et'anadamerā?” 29 Mamīda chiparipa māgaji: “Nāgaweda ichiak'au bidapáde aji. ḥraweda parāpa jā p'ūajara et'at'aarutara, auk'a et'adariit'ee chi trigo k'arra, aī ik'aawa nībi. 30 Piara bi ichiak'au bidamerā trigo ewarutamaa. Mamāik'aapata mia ewapataarā naapiara pēiit'ee jā p'ūajara

ēt'ak'oodamerā māik'aapa p'edamerā k'ōrajīmade paat'aadait'ee. T'ēepai trigo ewadak'āri, iadait'ee mi ne-inaa iaparide."

Mostaza taude nepirida
(*Mr 4.30-32; Lc 13.18-19*)

³¹Jesupa ichiaba awaraa nepiriji jarateeit'ee:

—Nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Eperāpa mostaza tau uuji ichi eujāde. ³²Chi tau ma-āriara bi awaraa net'atau tachia uupata k'āyaara. Mamīda warik'āri, waibiarā waripari awaraa ne-uu k'āyaara pak'uruk'a nībeerumaa. Māgā waibiarā waripari perā, chi jua t'aide ipanaarā chepata iidait'ee.

Levadurade nepirida
(*Lc 13.20-21*)

³³Ichiaba Jesupa nāga nepiriji jarateeit'ee:

—Nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Wērapa levadura p'oiraparik'a bi harina waibia ome, pan masa pia warimerā.

Jesupa nepirida chonaarāweda eperāarāpa jaradap'edaak'a
(*Mr 4.33-34*)

³⁴Jesús jarateek'āri, audú nepiripachi. Nepiri-ee jarateek'aa paji.

³⁵Māga ooji uchiamerā Tachi Ak'ōre chonaarāwedapema pedee jaraparipa irude jaradak'a:

‘Jarateek'āri, mia nepiriit'ee māik'aapa jarait'ee ne-inaa Tachi Ak'ōrepa waide k'awapi-e pada na p'ek'au eujā ooru wedapema.’

(*Sal 78.2*)

Jesupa k'awapida p'ūajara tau p'oda trigo k'āide

³⁶Ma jōma nepirip'eda, Jesupa eperāarā bēiji māik'aapa t'īuji chi k'ōp'āyyorā p'anadap'edaamāi. Māpai āchi iru k'ait'a chedak'āri, iidijida k'āata jara k'inia bi ma nepirida p'ūajara tau p'oda trigo k'āide. ³⁷Jesupa p'anauji:

—Chi eperā net'atau pia p'oda jara k'inia bi Eperā Ak'ōre Truadepema.

³⁸Ma net'atau p'oda eujā jara k'inia bi na p'ek'au eujā. Ma trigo tau pia jara k'inia bi Tachi Ak'ōrede ijāapataarā. Jōdee p'ūajara k'achia jara k'inia bi Netuara Poro Waibia jua ek'ari p'aniirā. ³⁹Ma k'īraunuamaa iru bada, chi ma p'ūajara k'achia p'oda jara k'inia bi Netuara Poro Waibia. Ma ne-inaa p'oda ewadap'eda ewate jara k'inia bi Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate, ichi angeleerāpa eperāarā p'e ateedak'āri iru k'īrapite. ⁴⁰Mia nepiridade ma p'ūajara k'achia p'edap'edaak'a paat'aadait'ee, māga pik'a oodait'ee na p'ek'au eujā jōtaak'āri. ⁴¹Mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepemapa angeleerā

pēiit'ee mi' jua ek'ari p'aniirā t'āide k'achia beerā jōmaweda p'ede; chi awaraarāmaa p'ek'au k'achia oopidap'edaarā, awaraa ne-inaa k'achia ooi awaa p'anapatap'edaarā ome. ⁴²Ma k'achia beerā jōmaweda bat'ak'oodait'ee t'ipitau jērajēraa jira bide. Mama jēe para bait'ee māik'aapa k'ida kierrkierree para bait'ee p'uapa. ⁴³Jōdee Tachi Ak'ōrepa jara bik'a oopataarā urua pik'a para beeit'ee ak'ōrejīruk'a, it'ari p'ani perā āchi ak'ōre waibia ome. Pia k'isíati parāpa et'ewa ūridap'edaade k'awaadamerā k'āata jara k'inia bi.

Jesupa nēe waibia unu atadade nepirida

⁴⁴—Nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Chok'o unuji jau bi nēe ome. Eperāpa māgí unu atak'āri, waya mera nībip'eda chi badamāi, t'āri o-ia wāji jōmaweda ichi net'aa iru bada netok'oode. Māpai āpītee cheji ma nēe mera bada eujā neto atade.

Jesupa perla unudade nepirida

⁴⁵—Ichiaba nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Net'aa netoparipa perla jīri nipaji. ⁴⁶Perla ūpia unu atanak'āri, wāji ichi net'aa jōmaweda netok'oode māik'aapa ma perla pi-ia neto ata cheji.

Jesupa t'īride nepirida

⁴⁷—Ichiaba nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. To-iapataarāpa t'īri t'aadak'āri, chik'o k'īra t'ādoo peejida. ⁴⁸Ma t'īride chik'oradaik'āri, chipariirāpa jidiu atajida ipudee māik'aapa jīrit'eramaa p'aneejida chik'o piara bee awara p'edait'ee k'oraade. Jōdee chik'o k'achia bee bat'ak'oojida toidaa. ⁴⁹Māga pik'a pait'ee na p'ek'au eujā jōk'āri. Angeleerā chedak'āri, jīrit'era chedait'ee eperā pia beerā awara p'edait'ee. ⁵⁰Jōdee chi k'achia beerā t'ipitau jērajēraa jira bide bat'ak'oodait'ee, mama jēe para bamerā māik'aapa k'ida kierrkierree para bamerā p'uapa.

Ne-inaa chiwidi māik'aapa ne-inaa sorede nepirida

⁵¹Māpai Jesupa chi k'ōp'ayoorāmaa iidiji:

—¿Parāpa ma nepirida jōmaweda k'awajidak'ā? aji.

Māpai p'anaujida:

—K'awajidapi.

⁵²Māpai Jesupa māgaji:

—Moisepa p'āda jarateeparipa k'awaa wāk'āri Tachi Ak'ōrepa eperāarā biit'ee ichi jua ek'ari, ichideerā p'aneedamerā, nāga pik'a bi. Eperā te chiparipa ichi net'aa ia p'e iru bidepema net'aa atak'āri, k'awa bi chisāgí net'aa chiwidi, chisāgí net'aa sore.

Jesús Nazaret p'uurudee wāda
(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Jesupa ma nepirida jaratee aupak'āri, mamāik'aapa wāji ⁵⁴ ichi warida p'uurudee. Mama jarateemaa beeji māpema Ak'ore Úraa jarateepata tede. Irua jaratee bi ūridak'āri, eperāarā ak'itrua para beeji māik'aapa māgapachida:

—¿Sāma k'awaajima ajida, na jōma irua jarateemaa bi? ¿Sāga ooparima ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa? ⁵⁵ ¿Jāgí eperā ne-inaa pak'urudee oopari warra-ek'ā? ¿Chi nawe Maria-ek'ā? ¿Santiago, José, Simón, Judas chi īpemaarā-ek'ā? ⁵⁶ ¿Chi īpewēraarā nama p'anapata-ek'ā? ¿Sāga k'awaajima ajida, na jōma ichia oo bi?

⁵⁷ Ma eperāarāpa Jesús ichi te pidaarā ome māgá k'awadap'edaa perā, iru pedee ūri k'iniada-e paji.

Mapa Jesupa māgaji:

—Jōmaarā t'aide ūri k'inia p'anapata Tachi Ak'ore pedee jaraparipa jara bi. Mamīda ichi p'uurudepemaarā ichi tedepemaarā ome iru pedee ūridaamaa p'anapata.

⁵⁸ Māgá māpemaarāpa irude ijāada-e p'anadap'edaa perā, mama Jesupa mak'īara oo-e paji ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa.

Juan Bautista piuda
(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

14 ¹ Maapai Galilea eujādepema poro waibia tījarapachida Herodes.* Ichia ūrik'āri Jesupa oo bi, ²ichi ek'ariirāmaa māgaji:

—¿Māgí Juan Bautista-epaa, piup'eda p'irabaida? Maperāpi oopari ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa.

³ Ai naaweda Herodepa Juan jī atapiji māik'aapa carcelde t'ipit'aaji. Māga ooji chi īpema Filipo wēra Herodías k'aurepa. ⁴ Ai naaweda Juanpa Herodemaa māgaji: “Pía p'ek'au k'achia oomaa bida aji, pi īpema wēra iru bairā pichi wērak'a.”

⁵ Māga ūrik'āri, Herodepa Juan pee k'inia bapachi. Mamīda māga oo-e paji eperāarā waawee bada perā. Jōmaarāpa ijāajida Juan Tachi Ak'ore pedee jarapari paji.

⁶ Mamīda ewari aba Herodepa jara pēiji eperāarā chedamerā ichi t'oda fiesta oode. Ma fiesta o-ia oo jōni misa, Herodías k'au pēirade cheji see nībadaarā taide. Māga unuk'āri, Herodes audupiara o-īadachi. ⁷ Maperā jaraji ma awēramaa:

—Tachi Ak'ore k'īrapite mia juraa bi teeit'ee pichia iidiruta.

---

* 14.1 Na Herodes tījarapachida Antipas.

⁸Māpai chi nawepa jaradak'a jaraji:

—Íraweda Juan Bautista poro mi-it'ee p'arat'ude teepáde aji.

⁹Māga ūrik'āri, Rey Herodes k'īra pia—eedachi. Mamīda Tachi Ak'ore k'īrapite māik'aapa jōmaweda arii p'anadap'edaarā k'īrapite juraada perā, ¹⁰jaraji chi ek'ariirāmaa Juan poro t'iap'e atanadamerā carcelde. ¹¹Māga oojida. Ma awēra nawepa jaradak'a aneejida p'arat'ude māik'aapa teejida ma awēramaa. Māpai ichia teenaji chi nawemaa.

¹²Juan k'ōp'āyoorāpa ūri atadak'āri iru peedap'edaa, chejida iru k'ap'ia ianadait'ee. Maap'eda jaranajida Jesumaa.

Jesupa eperāarā cinco mil nek'opida

(*Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14*)

¹³Jesupa Juan piuda ūrik'āri, barcode t'imí wāji eperāarā mak'iara wēemaa. Mamīda eperāarāpa k'awaadak'āri, t'ee wājida ode. ¹⁴Jesús barcodeepa batauk'āri, eperāarā chok'ara unuji. Mapa ãra chupiria k'awaaji māik'aapa ode wādap'edaarāpa k'ayaa beerā ateedap'edaa jipak'ooji. ¹⁵K'eu wāda perā chi k'ōp'āyoorā ichi k'ait'a chedap'eda, māgajida:

—K'eu wāpi; nama te wē—epi. Mapa eperāarā pēipáde ajida, p'uuru beemaa chik'o netonadamerā.

¹⁶Jesupa p'anauji:

—Ára ãyaa wādaik'araa bi. Parāpa chik'o téeti k'odamerā.

¹⁷Māpai māgajida:

—Mamīda taipa iru p'anida ajida, pan joisomaa māik'aapa chik'o omé; māgí aupai.

¹⁸Jesupa p'anauji:

—Mimaa aneedapáde aji.

¹⁹Māpai Jesupa jaraji eperāarā su—ak'i p'aneedamerā eujāde p'ūajara īri. Maap'eda jita ataji ma pan joisomaa chik'o omee ome māik'aapa it'aa ak'ip'eda, gracias jaraji Tachi Ak'oremaa. Ma pan k'ōrak'ook'āri, chok'ara eepadachi. Māpai chi k'ōp'āyoorāpa eperāarāmaa jedenajida. ²⁰Jōmaweda nek'ojida bi jāwaa p'aneerutamaa. Ma pan pite chik'o omē nībeeda p'ejida k'oraa docena aba. ²¹Chi nek'odap'edaarā imik'īraarā cinco mil paji, wēraarā, warrarā juasiada—ee.

Jesús pania īri t'ia nipada

(*Mr 6.45-52; Jn 6.16-21*)

²²Ma t'ēepai Jesupa chi k'ōp'āyoorā barcode bataupiji ichi naa lago sīadamerā. Māga ooji ãra k'īraik'a eere panadamerā, ichia eperāarā pēiru misa āchi temaa. ²³Eperāarā erreuk'oodaidak'āri, Jesús ituaba wāji ee nok'odee it'aa t'ide. Mama bide k'eudachi. ²⁴Māimisa chi barcode wādap'edaarā tok'esá panadak'āri, p'usara nībeeji, āchimaa nāu p'ua

nībada perā. ²⁵Taujaaweda Jesús chi k'ōp'āyoorāmaa t'ia wā nipaji pania ūri. ²⁶Chi k'ōp'āyoorāpa māga unudak'āri, p'eradachida māik'aapa āchobeepea bijada:

—iNetuarada! ajida.

²⁷Māpai Jesupa māgaji:

—iP'eranáati! iMida! aji.

²⁸Māpai Pedropa māgaji:

—Tachi Waibia, wāara pi pirā, pimaa mi wāpipáde aji, pania ūri.

²⁹Jesupa:

—Chepáde, aji.

Māpai Pedro toida bataup'eda, t'ia wāji pania ūri Jesumaa. ³⁰Mamīda nāu audú p'ua nībi unuk'āri, āchobeedachi māik'aapa pirubaai wāji.

Māpai bijaji:

—Tachi Waibia, imi k'aripáji!

³¹Aramata Jesupa juade jita ataji māik'aapa māgaji:

—¿At'āri pia ijāa-e bik'ā? aji. ¿Sāap'eda pia ijāa-e bima? aji.

³²Barcode bataudak'āri, nāu p'ua-edachi māik'aapa p'usa t'umātīdachi.

³³Māpai ma barcode nipadap'edaarā Jesús k'īrapite bedabaik'oodachida māik'aapa māgajida:

—iWāarada ajida, pi Tachi Ak'ore Warra!

Jesupa k'ayaa beerā chok'ara jipada Genesaret eujāde

(Mr 6.53-56)

³⁴Mata panajida lago k'iraik'a eere māik'aapa wiibainajida Genesaret eujāde. ³⁵Ariipemhaarāpa Jesús pacheru k'awaadak'āri, ma eujādepema jōmaarāmaa jara pēijida. Mapa k'ayaa beerā ateepachida irumaa

³⁶māik'aapa chupiria iidipachida ichi p'aru ide pijida t'ōbaipimerā. Māgá chi t'ōbaidap'edaarā jipa p'aneejida.

Judiorāpa āchi k'isiadoopa jarateedap'edaa

(Mr 7.1-13)

15 ¹Maapai ūk'uru fariseorā māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarā pachejida Jerusalendeepa. Jesumaa iidijida:

—¿Sāap'eda pi k'ōp'āyoorāpa ooda-e p'anima ajida, tachi chonaarāpa chonaarāweda oopatap'edaak'a? ¿Sāap'eda nek'odai naaweda, āchi jua siidak'aama ajida, tachi chonaarāpa jarateedap'edaak'a?

³P'anau k'āyaara, Jesupa iidiji:

—¿Sāap'eda parāpa oodak'aama ajida, Tachi Ak'orepa jara bik'a? Ma k'āyaara chonaarāweda oopatap'edaak'a oo k'inia p'anapata. ⁴Tachi Ak'orepa jaraji:

'Pichi ak'ore māik'aapa pichi nawe k'inia iru baparíiji māik'aapa āra pedee ūriparíiji.'

(Ex 20.12)

Ma awara jaraji:

‘Warrapa ik'achia jararu pirā ichi ak'ōremaa wa ichi nawemaa,
peet'aadaipia bi.’ (Ex 21.17)

⁵Mamīda parāpa jarateepata eperāpa jarai chi ak'ōremaa wa chi nawemaa: ‘Pi p'oyaa k'aripa-epi, jōma mia iru bi primisiak'a teeda perā Tachi Ak'ōremaa.’ ⁶Eperāpa māga jarak'āri, pia bida apata, chi ak'ōreerā k'aripanaamerā. Mamīda parāpa māga jarateedak'āri, jarateema p'aní piara bi oodait'ee pāchia jarapatak'a, Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a oodai k'āyaara. iTachi Ak'ōre Ūraa yiaraa iru p'aní! ⁷iSeewata Tachi Ak'ōrede ijāapataarāda apata! Chonaarāweda Ak'ōre pedee jarapari Isaíapa parā āpite wāara pedee bají jarak'āri:

⁸‘Na eperāarāpa mi k'inia iru p'anida apata it'aipa. Mamīda āchi tāripa wāara mi k'iniada-e p'aní. ⁹Páripí mi k'īrapite it'aa t'ipata, oo k'inia p'anapata perā eperāarāpa jara p'anik'a, mia jara bik'a oodai k'āyaara.’ (Is 29.13)

Ne-inaa tachi k'achia beepipari Ak'ōre k'īrapite
(Mr 7.14-23)

¹⁰Maap'eda, Jesupa eperāarā tī p'e ataji māik'aapa māgaji:
—Urítí k'awaadamerā mia jararu. ¹¹Chik'o k'odak'āri, tachi k'ap'iade edú banapari. Ma chik'o k'odap'edaa k'aurepa tachi k'achia p'aneedak'aa Tachi Ak'ōre k'īrapite. Ma k'āyaara, ne-inaa eperā tārideepa uchiarúpata, k'achia beepiparida aji.

¹²Māpai chi k'ōp'āyoorā Jesús k'ait'a chedap'eda, iidijida:
—¿K'awa-e bik'ā ajida, fariseorāpa ma pedee ūridak'āri, k'īrau p'aneedap'edaa?

¹³Jesupa p'anauji:
—Mi Ak'ōre it'ari bipa pak'uru uu-e pada ēt'ak'oodait'eeda aji, chi k'arra paara. ¹⁴Ichiak'au bítí ma tau p'āriu pik'a beerāpa awaraa tau p'āriu pik'a beerā jarateedamerā. Tau p'āriu bipa awaraa tau p'āriu bimaa o jarateeru pirā, omeeweda uriade baainadait'eeda aji.

¹⁵Māpai Pedropo Jesumaa māgaji:
—Pia nepirida eperāarāmaa taimaa jarateepáde aji.
¹⁶Jesupa p'anauji:
—¿Parāpa pida k'awada-ek'ā aji, k'āata jara k'inia bi? ¹⁷Ne-inaa jōmaweda tīuru eperā it'aide bide banapari, maap'eda uchiapari.
¹⁸Mamīda pedee k'achia it'aideepa uchiarū iru tārideepa uchiada. Mapata eperā k'achia beepipari Tachi Ak'ōre k'īrapite. ¹⁹Eperā tārideepa nāgee k'īsia k'achia uchiaparida aji: chīara peeit'ee; miak'āi bi awaraarā ome k'āiiit'ee; p'ek'au ooit'ee awaraarā ome; nechiat'ee; seewa jarait'ee; ik'achia jarait'ee; jāgee k'īsia. ²⁰Māgee k'īsia k'aurepata eperā k'achia beepipari Tachi Ak'ōre k'īrapite. Mamīda nek'oit'ee jua sii-ee

chonaarāweda tachi chonaarāpa oopatap'edaak'a apidaamaa k'achia beepik'aa.

**Wēra judio–ee bipa Jesude ijāada
(Mr 7.24-30)**

21 Mamāik'aapa Jesús wāji Tiro p'uuru māik'aapa Sidón p'uuru k'ait'a bimaa. 22 Canaán eujādepema wēra * bapachi ma eujāde. Māgipa Jesús unuk'āri, irumaa chupiria iidi cheji:

—Tachi Waibia, Rey David Warra, imi chupiria k'awáaji! iMi k'au k'ap'iade netuara merātia bida! aji.

23 Mamīda Jesupa p'anau–e paji. Māpai chi k'ōp'āyoorā k'ait'aara chedap'eda, Jesumaa māgajida:

—Jarapáde ajida, jā wēramaa ãyaa wāmerā, tachi t'ee bia cheru perā.

24 Māpai Jesupa māgajī:

—Tachi Ak'ōrepa mi pēijida aji, k'aripamerā Israel pidaarā, ovejaarā atua p'anik'a p'anadairā.

25 Mamīda ma wēra bedabai nībanaji Jesús k'īrapite māik'aapa māgajī:

—Tachi Waibia, imi k'aripajī!

26 Māpai Jesupa p'anaujī:

—Pia–e bī warrarā chik'o jāri atait'ee māik'aapa usaarāmaa teeibaibiit'ee. Naapiara judiorāmaa ita–aria chupiria iidipipáde aji.

27 Ma wērapa māgajī:

—Wāarapi, Tachi Waibia. Mamīda usaarāpa paara k'opata chipari mesadeepa baaida juajāra. Mapa, mi judio–e mīda, pimaa chupiria iidi bida aji.

28 Māpai Jesupa māgajī:

—Wēra, ipia wāara ijāa bida! aji. Oojida aji, pichia k'inia badak'a. Aramata ma wērapa k'au iru bada jipa beeji.

Jesupa k'ayaa beerā chok'ara jipada

29 Jesús mamāik'aapa uchiak'āri, wāji Galilea Lago idee. Mama bide ee nok'odee wāji māik'aapa su–ak'i beeji. 30 Eperāarā seedachida irumāi. Aneepachida biiri chiwa beerā; tau p'āriu beerā; juu k'achia beerā; pedee atua beerā; awaraa k'ayaa beerā ome. Ma jōmaweda Jesús biirimāi bi chepachida. Māpai ichia jipak'ooji. 31 Eperāarā ak'ītrua para beeji unudak'āri pedee atua p'anadap'edaarā pedee jiwa para bee; juu k'achia beeda jipa bee; biiri chiwa beeda āchi biiripa nīutee; tau p'āriu p'anadap'edaarā unu bee. Ma jōma unudak'āri, o–ia it'aa tī p'aneejida Israel pidaarā Ak'ōre Waibiamaa.*

* 15.22 Jesús na p'ek'au eujāde bapariik'āri, ma eujā tījarapachida Sirofenicia. Mamīda chonaarāweda tījarapachida Canaán. Ma wēra ak'ōchonaarā ma eujāde p'anapachida.

* 15.31 Pia jarait'eera, Tachi Ak'ōremaa.

Jesupa eperāarā cuatro mil nek'opida
(Mr 8.1-10)

³²Jesupa chi k'ōp'āyoorā t'ī p'jei māik'aapa māgaji:

—Mia na eperāarā chupiria k'awaa bida aji, k'āima ūpee p'anadairā nama mi ome nek'oda-ee. Āyaa pēi k'inia-e bida aji, ewaa ode wādade k'ap'ia t'ūmaadaridai jīak'aapa.

³³Māpai chi k'ōp'āyoorāpa māgajida:

—Mamīda ̄sāma taipa unudayama ajida, chik'o na eperāarā chok'ara-it'ee, nama eperāarā wē-e perā taimaa chik'o neto pēidamerā?

³⁴Jesupa āchimaa iidiji:

—¿Pan jōmasaa iru p'anima? aji.

P'anaujida:

—Iru p'anida ajida, pan siete, chik'o chok'ara-ee.

³⁵Māpai Jesupa eperāarāmaa jaraji eujāde su-ak'i p'aneedamerā.

³⁶Maap'eda ma pan siete chik'o ome juade ataji māik'aapa it'aa t'īji gracias jarait'ee Tachi Ak'ōremaa. Ma pan k'ōrak'ook'āri, chok'ara eepadachi. Māpai chi k'ōp'āyoorāpa eperāarāmaa jedenajida.

³⁷Jōmaarāpa k'ojida bi jāwaadarutamaa. Ma pan pite chik'o ome nībeeda p'ejida k'oraa siete. ³⁸Chi nek'odap'edaarā imik'īraarā cuatro mil pají; wēraarā, warrarā juasiada-ee. ³⁹Maap'eda Jesupa eperāarā pēiji āchi temaa māik'aapa barcode bataup'eda, wāji Magadán eujādee.

Ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa unu k'inia p'anadap'edaa

(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

16 ¹Mama p'anide fariseorā saduceorā ome chejida Jesumaa. Iru imiatee k'inia p'anadap'edaa perā, iidijida ne-inaa oomerā Tachi Ak'ōrepapai oopari ak'ipimerā wāara ichi Tachi Ak'ōrepa pēida.

²Māpai Jesupa p'anauji:

—K'ewaraa parāpa jarapata: “Eu pia wāit'ee, pajā p'oree wā perā.”

³Ichiaba tap'ewedaa jarapata: “Iidi eu k'achia bait'ee pajā p'oree nībairā māik'aapa jīrarara nībairā.” Parāpa māgá pajā ak'i p'anipa eu k'achia wa eu pia k'awa p'ani pirā, ̄sāap'eda ne-inaa nāgaweda p'asamaa bi k'awada-e p'ani? ⁴īrapemaarā t'āri k'achia-idaa p'ani Tachi Ak'ōrede ijāadak'aa perā. Iidi p'ani mia oomerā ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Mamīda mia māga oo-e pait'ee. Jīp'a Tachi Ak'ōrepa ooit'eeda aji, ichia oodak'a Jonás ome.*

Māga jarap'eda, āchi atabéiji.

---

* 16.4 Jon 3.4-5.

Jesupa jarada fariseoräpa oopatak'a oonaadamerä
(Mr 8.14-21)

⁵Lago k'íraik'a eere panadak'äri, k'iräpajida pan aneeda-e padap'edaa.

⁶Ma t'ëepai Jesupa mägaji ächimaa:

—iÜriti! K'ira k'awaa nipapatáati fariseorä pan, saduceorä pan k'onaadamerä, ächi levadura k'achia bairä.

⁷Mäga üridak'äri, chi k'öp'äyoorä ächi pitapai pedee para beeji:

—iPan aneeda-e paji! Mäga jarajida irua jara k'inia bada k'awada-e p'anadap'edaa perä.

⁸Jesupa k'awaji ärapa k'ïsiadap'edaa. Mapa mägaji:

—¿Säap'eda pan wée p'anida a p'anima? ¿At'äri ijääda-e p'anik'ä? aji.

⁹¿At'äri k'awada-e p'anik'ä mia jaratee k'inia bi? ¿K'iräpada-e p'anik'ä pan joisomaadeepa imik'iraarä cinco milmaa k'opida mäik'aapa paräpa chi beeda k'oraa sietede p'e atadap'edaa? ¹⁰Maa-e pírä ¿k'iräpada-e p'anik'ä pan sietedeepa jedepida imik'iraarä cuatro milmaa mäik'aapa paräpa chi beeda k'oraa sietede p'e atadap'edaa? ¹¹¿Säap'eda mia jarada k'awada-e p'anima? aji. Mia pande pedee-e paji jarak'äri k'onaadamerä fariseorä pan saduceorä pan ome, ächi levadura k'achia bairä.

¹²Mäpai k'awaajida Jesupa jara-e baji levadura jíp'aade, pan jíp'aa k'onaadamerä. Jara baji ijääanaadamerä fariseoräpa jarateepata saduceoräpa jarateepata ome.

Pedropo jarada Jesús Tachi Ak'ore Warra
(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³Cesarea de Filipo p'uuru k'ait'a panak'äri, Jesupa iidiji chi k'öp'äyoorämaa:

—¿K'aita chi Eperä Ak'ore Truadepema a p'anima aji, eperäaräpa?

¹⁴P'anaujida:

—Ük'uruuräpa jara p'ani pi Juan Bautista, piup'eda p'irabaida.

Awaraaräpa jara p'ani pi Elías maa-e pírä Jeremías maa-e pírä awaraa Ak'ore pedee jarapari.

¹⁵Mäpai Jesupa iidiji:

—Parápárama, ¿mi k'aima adaima? aji.

¹⁶Simón Pedropo p'anauji:

—Pi Cristoda aji; Tachi Ak'orepa pëida eperäarä rey pamerä. Pi Tachi Ak'ore Waibia ichita chok'ai bapari Warra.

¹⁷Mäpai Jesupa mägaji:

—iSimón, Juan^{*} warra, pi t'äri o-ña bida aji, eperä apidaapa pímaa mäga k'awapi-e pada perä! Jíp'a mi Ak'ore it'ari bipata mäga k'awapiji.

* 16.17 Juan ichiaba t'ijarapachida Jonás.

¹⁸Mía jara bi: Pi t̄ijaradait'ee Pedro; jara k'inia bi "māu". Māu īri teoopatak'a pia beemerā, māga pik'a pia et'ewa jarada eperāarāpa jaradak'āri, michideerā p'aneedait'ee. Māga p'aneedak'āri, ichita chok'ai p'anapataadait'ee, piuruta pijida. ¹⁹Llave teepatak'a puerta ewadamerā, māga pik'a mía pi k'aripait'ee eperāarā p'anapimerā Tachi Ak'ōre juá ek'ari, māgá ichideerā p'aneedamerā māik'aapa ichi truadee wādamerā. Na p'ek'au eujāde bi misa, pia ne-inaa oopi-e bi pirā ichideerāmaa, Tachi Ak'ōrepa auk'a oopi-e pait'ee. Jōdee ne-inaa oopi bi ichideerāmaa, irua auk'a oopii'tee.

²⁰Maap'eda Jesupa jaraji chi k'ōp'āyoorāmaa awaraarāmaa nepirinaadamerā ichi Cristo, Tachi Ak'ōrepa pēida eperāarā rey pamerā.

Jesupa ichi peedait'eeda ada
(*Mr 8.31-33; Lc 9.21-22*)

²¹Maadamāiipa Jesupa jaramaa beeji chi k'ōp'āyoorāmaa ichi wāit'ee Jerusalendee. Mama judiorā poro waibiarāpa, p'aareerā poroorāpa māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarāpa iru miapidait'ee māik'aapa peepit'aadait'ee. Mamīda ewari ūpeemaa chok'ai p'irabaiit'ee.

²²Māga ūrik'āri, Pedropo Jesús awara ūyaa ateeji māik'aapa itriamaa beeji:

—iTachi Ak'ōrepa māga k'inia-e! iPimaa māga oopi-edo! aji.

²³Māpai Jesús p'irrabaiji māik'aapa Pedromaa māgaji:

—iMi ik'aawaapa ūyaa wājí, Satanapa māga jarapida perā! ¿Pia mi wāpiamaata bik'ā? Māgara k'isia-e bi Tachi Ak'ōrepa k'isia bik'a. Jíp'a k'isiaamaa bida aji, eperāarāpa k'isiapatak'a.

Sāga nipapataadai Jesús ome
(*Mr 8.34—9.1; Lc 9.23-27*)

²⁴Maap'eda, Jesupa māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—Eperā mi ome nipa k'inia bi pirā, k'isiaik'araa bi ichia ne-inaa oo k'inia bidepai. Ichi kuruso āp'aipia bi eperā peenadait'ee k'a. Pia jarait'eera, ooipia bi mía oopi bik'a, ma k'aurepa miapiruta pijida piurumaa. ²⁵Eperā piuamaa bi pirā mide ijāpari k'aurepa, māgí piuk'āri, atuait'ee. Mamīda eperā mide ijāpari k'aurepa piuru pirā, it'aa wāit'ee ichi piuk'āri. ²⁶¿K'āare piata baima eperāpa na p'ek'au eujāde nībi jōmaweda ataru pirā, mamīda piup'eda choc'āi p'irabai-e pirā Ak'ōre eujāde? Maa-e pirā, ¿k'āata teeima Tachi Ak'ōremaa it'aa wāpimerā? ²⁷Mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepemapa mi Ak'ōre k'ira wāree unupiit'ee, it'ariipa chek'āri iru angeleerā ome. Maapaita ak'iit'ee na p'ek'au eujādepemaa rāpa oopata māik'aapa jarait'ee pia wa k'achia. Ne-inaa pia ooit'ee chi ne-inaa pia oodap'edaarāmaa. Jōdee k'achiadée pēiit'ee chi ne-inaa k'achia oopatap'edaarā. ²⁸Mia wāarata jararu. Nama p'aniirā ūk'uru

piudai naaweda, unudait'ee mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema, reyk'a pacheru.

**Jesús k'ira awaradaida
(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)**

17 ¹K'aima seismaa Jesús wāji ee it'ia bi nok'ode. Ichi ome ateeji

Pedro, Santiago māik'aapa chi īpema Juan. ²Mama āra taide Jesús k'ira awaradachi. Ichi k'ira urua nībeeji ak'orejīruk'a māik'aapa chi p'aru t'o-t'oo uchiterreedachi. ³Māga nide chi k'ōp'āyoorāpa unujida chonaarāweda p'anapatap'edaara Moisés jaure māik'aapa Elías jaure pedeemaa p'ani Jesús ome. ⁴Māpai Pedropa māgaji Jesumaa:

—iTachi Waibia, pia bi nama p'anadait'ee pi ome! Pia k'inia bi pīrā, mia ooyada aji, te chak'erā ūpee; aba pi-it'ee, aba Moise-it'ee, chi apema Elia-it'ee.

⁵Pedro at'ari māgá pedeemaa bide, jīrarara t'o-t'oo ūdaa bipa āchi aneu cheji. Madeepa Tachi Ak'orepa pedeeji:

—Nāgida aji, mi Warra k'inia; mia jirit'erada. Irua mi t'ari o-īapipari. Ūriti iru pedee.

⁶Māga ūridak'ari, āchobeeapa Jesús k'ōp'āyoorā bedabaik'oodachida tau biiri eujāde t'ōbairutamaa. ⁷Mamīda Jesús āra k'ait'a chep'eda, t'ōbaik'ooji māik'aapa māgaji:

—P'irabáiti. Āchobeenadapáde aji.

⁸Ak'īdak'ari, āchi ik'aawa apida unuda-e pají; Jesús aupaita āchi ome bají.

⁹Eedepa cherutade Jesupa māgaji:

—Parāpa unudap'edaa nepirinaadapáde aji, apidaamaa mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema piup'eda, chok'ai p'irabai naaweda.

¹⁰Māpai chi k'ōp'āyoorāpa Jesumaa iidijida:

—¿Sāap'eda Moisepa p'āda jarateepataarāpa jarapatama ajida, chonaarāwedapema Elías naapiara cheit'ee, Tachi Ak'orepa pēiit'ee bi chei k'āyaara?

¹¹Jesupa p'anauji:

—Wāarata jara p'ani Elías naapiara cheit'eeda adak'ari māik'aapa ne-inaa jōmaweda pia ooit'eeda adak'ari, eperāarāpa auteebaidamerā iru t'ee cheru. ¹²Mia jara bi: Elías jīak'aa cheji. Mamīda āchia iru k'awada-e pají. Mapa āchia oo k'inianta oojida iru ome. Ma awara auk'a oodait'ee mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema ome.

¹³Māpai chi k'ōp'āyoorāpa k'awaajida Jesús pedee bají Juan Bautistade.

**Jesupa netuara merātia bada uchiapit'aada
(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)**

¹⁴Jesús, Pedro, Santiago māik'aapa Juan pachedak'ari eperāarā see nībadamāi, eperā bedabai nība cheji Jesús k'īrapite māik'aapa māgaji:

15—Tachi Waibia, mi warra chupiria k'awáaji. Audú chupiria níbi. Wawadaipari mäik'aapa at'apai t'ipitaude maa-e pírā toida baainapari.
16 Nama aneejida aji, pi k'öp'äyoorämaa. Mamïda ãrapa p'oyaa jipada-e pajida aji.

17 Mäpai Jesupa p'anauji:

—Aai, esperäärä, ¿at'ärita mide ijääda-e p'anik'ä? iljäädak'aaräk'api p'ani! ¿Jömasaa taaräit'ee parä ome ijääarutamaa? Anéeti ma warra.

18 Mäpai Jesupa ma netuara itriat'aap'eda, uchiapit'aaji ma warra k'ap'iadeepa. Aweda jipadachi.

19 Maap'eda awaraarä wë-e pak'äri, chi k'öp'äyooräpa Jesumaa iidijida:

—¿Säap'eda taipa ma netuara p'oyaa uchiapida-e pajima? ajida.

20 Jesupa mägaji:

—Paräpa ijääda-e p'anadairä p'oyaa uchiapida-e paji. Mia wääratara jararu. Mostaza tau ma-äri bïk'a, mäga pik'a paräpa ma-äri pida ijäärutara, jaradai ara bi eemaa: “Jämäik'aapa uchiap'eda, awara äyaa wäji” mäik'aapa paräpa jaradak'a ma ee äyaa wäi. Mia parä k'aripak'äri, paräpa ne-inaa jöma oodai. 21 [Nek'o-ee it'aa t'í bipapai mägee netuara uchiapiparida aji.]

Jesupa waya jarada ichi peedait'ee

(*Mr 9.30-32; Lc 9.43-45*)

22 At'äri ächi jömaweda Galilea eujäde nidade, Jesupa mägaji chi k'öp'äyoorämaa:

—Eperäpa mi, chi Eperä Ak'ore Truadepema, k'achia beerä juade baaipiit'ee mäik'aapa 23 ächia mi peepit'aadait'ee. Mamïda ewari öpeemaa chok'ai p'irabaiit'eeda aji.

Mäga üridak'äri, k'ira pia-ee para beeji.

Tachi Ak'ore te waibia-it'ee impuesto p'aadap'edaa

24 Jesús chi k'öp'äyoorä ome panadak'äri Capernaum p'uurude, Tachi Ak'ore te waibia-it'ee impuesto p'epataaräpa Pedromaa iidi chejida:

—¿Pi poro waibiapa impuesto* p'aaparik'ä ajida, Tachi Ak'ore te waibia-it'ee?

25 Pedropa p'anauji:

—P'aaparida aji.

Maap'eda Pedro t'íuk'äri Jesús badamäi, Jesús naapiara pedeeji:

—Simón, ¿k'äata k'isia bima? aji. ¿K'airämaa impuesto p'aapipatama aji, na p'ek'au eujädepema reyräpa; ächi jua ek'ari p'aniirämaa wa k'ira tewaraarämaa?

---

* 17.24 Na *impuesto* dracma p'arat'a tau omé paji. Maapai ewari omé mimiapachida dracma omee pari.

²⁶Pedropa p'anauji:

—K'ira tewaraarāmaa.

Māpai Jesupa maaji:

—Māgara āchi jua ek'ari p'aniirāpa impuesto p'aadaik'araa bi.

²⁷Mamīda tachi āpite ik'achia jaranaadamerā, wāji lagodee to-iade.

Naapiara chik'o peeru it'aide unuit'ee p'arat'a tau aba.* Ma p'arat'apa impuesto p'aanapáde aji, mi pari māik'aapa pichi k'ap'ia pari.

Chisāgí eperāta waibiara bī Tachi Ak'ōre k'īrapite

(*Mr 9.33-37; Lc 9.46-48*)

18

¹Mama p'anide chi k'ōp'āyoorā Jesumaa chedap'eda, iidijida:

—¿Chisāgí Ak'ōredeerā waibiara bīma ajida, iru jua ek'ari?

²Māpai Jesupa warra chai tī atají māik'aapa āchi esajīak'a ak'inī biji.

³Maap'eda māgaji:

—Mia wāarata jararu. Parāpa awaraa k'īsia atada-e pīrā māik'aapa na warra chak'ek'a t'āripa ijāada-e pīrā, p'oyaa p'aneeda-e pai Tachi Ak'ōre jua ek'ari ichideerā ome. ⁴Chi ijāapari chok'ek'ee bī na warra chak'ek'a; māgí waibiara bī apema Tachi Ak'ōre jua ek'ari p'aniirā k'āyaara. ⁵Mide ijāa bī k'aurepa nāgí warra chaik'a auteebairu pīrā, mi jida auteebait'ee.

Jesupa jarada p'ek'au k'achia oonaadamerā

(*Mr 9.42-48; Lc 17.1-2*)

⁶—Apidaapa p'ek'au k'achia oopiru pīrā nāgee warra chaik'a mide t'āripa ijāa bimaa, piara bak'aji k'ūruma iru otaude jī atadap'eda, to t'ai nāpia bimāi toidú bat'at'aadait'ee, īyapa jīa piumerā. ⁷Na p'ek'au eujādepemaaṛā k'achiade p'anapata p'ek'au k'achia oopipataarā nama p'anapata perā. Ichita māgeerā paraait'ee. Mamīda iaai, chi eperāpa chīaramaa ne-inaa k'achia oopiru, Tachi Ak'ōrepa miapiit'ee perā!

⁸Mapa pichi juapa maa-e pīrā pichi biiriipa ne-inaa ooda k'aurepa pi k'achiade baairu pīrā, ma k'achia oo amāaji, pichi jua maa-e pīrā biiri t'iap'let'aak'ajik'a. Piara bi it'aa wāit'ee jua mosaa maa-e pīrā biiri mosaa, k'ap'ia jōmaweda atuai k'āyaara t'ipitau ichita jērajēraa jira bide. ⁹Ichiaba pichi taupa ne-inaa unuda k'aurepa pi k'achiade baairu pīrā, ma k'achia oo amāaji pichi tau ēt'ak'ajik'a māik'aapa t'imí bat'at'aak'ajik'a. Piara bi it'aa wāit'ee tau apai ome, k'ap'ia pia tau omeepa atuai k'āyaara t'ipitau ichita jērajēraa jira bide tok'arradee.

¹⁰Nāgee warrarā apidaunuamāa iru p'ananaati. Mia jara bi: It'aripema angeleerā Tachi Ak'ōre k'īrapite p'aniirāpa āra chaachaa ak'ipata. ¹¹[Mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema cheji atua beerā o k'achiadeepa k'aripa atade.]

* 17.27 Ma p'arat'a tau dracma k'īmari vale bají.

Jesupa oveja atua badade nepirida
(Lc 15.3-7)

12—K'isíati nágí nepirirude. Eperāpa cien oveja p'e iru bidepema aba atuadaru pirā, ɿatabe-e paik'ā chi apemaarā noventa y nueve āchi p'anapatamāi, chi atuadaida jirinait'ee? 13 Unu ataru pirā, o-īara bait'ee ma oveja k'aurepa, chi apemaarā atuada-e p'ani k'āyaara. 14 Mäga bi ichiaba parā it'aripema Ak'ōre Waibia ome. Apida atuapiamaa bi, ma-āriara bi pijida.

Jesupa jarateeda perdonaa k'awaadamerā
(Lc 17.3-4)

15—Awaraa ijääparipa pimaa ne-inaa k'achia ooru pirā, iru k'irapite pedeeki k'awaapiit'ee irua k'achia ooda. Irua pi pedee ūriru pirā, t'āri auk'a bidai. 16 Mamida irua pi pedee ūri k'inia-e bi pirā, t'i atáji eperā omé maa-e pirā ūpee, mäirā wādamerā pi ome mäik'aapa auk'a ūridamerā pia imiateeru.* 17 At'āri ūri k'inia-e bi pirā, jaráji ijääpataaarā jōmaarāmaa; pi ome chip'epataarā it'aa t'ipataadait'ee. Mägiirā pedee paara ūri k'inia-e bi pirā, mägara ichi beeit'ee Ak'ōrede ijääk'aa bik'a, maa-e pirā impuesto p'eparik'a Roma pidaarā pari.

18'Mia wāarata jararu. Na p'ek'au eujāde p'ani misa, parāpa ne-inaa oopida-e p'ani pirā, Tachi Ak'ōrepa auk'a oopi-e pait'ee. Jōdee ne-inaa oopiruta pirā, irua auk'a oopit'ee.

19'Waya mia jara bi: Parádepema omé pedeedak'āri, t'āri a-ba ne-inaa it'aa iidiruta pirā, mi Ak'ōre it'ari bipa teei. 20Eperāarā omé maa-e pirā ūpee chip'edaidak'āri mide ijääpata k'aurepa, mi auk'a bait'ee āchi ome.

21 Mäpai Pedropa Jesumaa iidiji:

—Tachi Waibia, ijääpari awaraapa mimaa ne-inaa k'achia ook'āri, ma ooda ċjōmasaa perdonaaipia bima? aji. ɿSiete k'achia ooda aupai perdonaaipia bik'ā? aji.

22 Jesupa p'anauji:

—Mia pimaa sietepai jara-e bi. Pimaa setenta ne-inaa k'achia ooda juasiada siete perdonaaipia bida aji.*

**Jesupa nepirida rey ek'ari bipa tewe
 perdonaa k'inia-e badade**

23—Maperā nágä pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Reypa ichi ek'ariirāpa p'arat'a p'aa p'anadap'edaa ak'í k'inia baji k'awaaít'ee tewe paraa p'ani wa wēe p'ani ichi ome. 24 Mäga nide eperā aneejida. Mägí eperāpa millón

* 18.16 Dt 19.15. * 18.22 Pia jarait'eeera, ichita perdonaaipia bi.

chok'ara paraa baji ma reymaa.* ²⁵Ma mimiaparipa p'oyaa p'aai wẽe bada perã, reypa jaraji netot'aadamerã esclavok'a; chi w  ra, chi warrar   ome, j  ma ichi net'aa iru b   paara. M  g   chi tewe paraa bada p'aayada aji, reypa. ²⁶Mam  da ma mimiapari rey k'  rapite bedabaidachi m  ik'aapa chupiria iidiji: "Mi chupiria k'awaapáde aji. Choop  de aji, mi ome mia j  ma p'aait'ee per  ." ²⁷M  ga   rik'  ri, reypa chupiria k'awaajji. Ma eper   tewe paraa bada perdonaaji m  ik'aapa p  iji ichi temaa.

²⁸'Mam  da ma eper   taawaa ucharude unuji ichi k'  p'  yo ome. M  g  pa ichimaa mak'ara p'arat'a paraa-e baji. Mam  da ichia chi k'  p'  yo otaude jita ataji m  ik'aapa   yapa j  ia w  k'  ri, m  gaji: "iP'aapáde aji, m  maa paraa bi!" ²⁹M  pai chi k'  p'  yo bedabaidachi ichi k'  rapite m  ik'aapa chupiria iidiji: "Choop  de aji, mi ome. Mia j  ma p'aait'epi." ³⁰Mam  da chi apemapa   ri k'inia-e paji. Ma k'  yaara carcelde t'ipit'aaji p'aa j  rumaa chi tewe paraa bada. ³¹M  ga unudak'  ri, apema rey ek'ari p'anadap'edaar   k'  ra pia-ee p'aneejida m  ik'aapa reymaa ma j  ma jarajida. ³²M  ga   rik'  ri, ma reypa chi tewe paraa bada t'   p  iji. Pachek'  ri, reypa m  gaji: "iT'  ri k'achia-idaa bida! aji. iPia chupiria iidi chek'  ri m  maa, mia chupiria k'awaajji m  ik'aapa pia tewe paraa bada perdonaaji! ³³  S  ap'eda pia auk'a oo-e pajima aji, p  chi k'  p'  yo ome?" ³⁴Ma rey aud   k'  rau bada per   ma mimiapari ome, carcelde t'ipit'aaji chi tewe p'aa j  rumaa.

³⁵M  pai Jesupa m  gaji:

—M  ga pik'a ooit'ee mi Ak'ore it'ari b  pa ichiaba par   ome, par  pa awaraar   chupiria k'awaada-e pir   m  ik'aapa t  ripa perdonaada-e pir     rapa par  maa ne-inaa k'achia ooda.

Jesupa jarateeda miak'  i p'aniir   mia amaanaadamer  
(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

19 ¹Ma pedee jarap'eda, Jesús w  ji Galilea euj  deepa. Panaji Judea euj  de, Jordán to k'iraik'a eere. ²Eper  ar   chok'ara w  jida Jesús t'  ee. M  g   irua   chi k'ayaa j  pak'ooji.

³Mama fariseor     k'uru irumaa chejida. Moisepa p'  da merapii j  ak'aapa, iidijida:

—  Imik'  rapa ichi w  ra ichi k'inia amaaipia bik'  ? ajida.

⁴Jesupa p'anauji:

—  Tachi Ak'ore   raa p'   bide par  pa n  ga leeda-e p'anik'  ? aji. Na euj   ook'  ri,

‘Ooji imik'  ra m  ik'aapa w  ra’.

(Gn 1.27)

---

* 18.24 Ma p'arat'a vale baji diez mil talentos; jara k'inia b   p'arat'a p'adap'edaa ewari sesenta millones mimiada pari.

5 'Mapa imik'írapa atabéit'ee chi ak'ore chi nawe ome, araa p'anapataadait'ee chi wëra ome. Mägá eperä omee weda eperä apai pik'a p'aneedait'ee.' *(Gn 2.24)*

6 Eperä omé p'ani mïda, jip'a eperä apai pik'a p'aneepata. Mapa Tachi Ak'orepa eperäarä omé araa papik'ari, apidaapa amaapidaik'araa bida aji.

7 Mäpai ma fariseoräpa iidijida:

—Mägara, ¿sääp'eda Moisepa jarajima ajida, wëra amaaaru pirä, mia amadaa k'art'a p'ä teeipia bi jëret'aadai naaweda?

8 Jesupa p'anauji:

—Mäga jaraji parä k'íiri k'isua p'anadairä. Moisepa pächi wëra amapijji. Mamïda Tachi Ak'orepa na eujä ewaa ook'ari, mäga-e paji. 9 Mia jara bi: Eperäpa amaat'aaru pirä chi wëra awaraa imik'ira ome bi-eeta, maap'eda awaraa wëra ome miak'äiru pirä, p'ek'au oomaa bida aji, ma t'ëepema wëra ome.

10 Mäpai chi k'öp'äyooräpa mägajida:

—Mäga pirä, imik'ira miak'äik'araa bida ajida, wëra ome.

11 Mäpai Jesupa mägaji:

—Jömaaräpa k'awada-e mia et'ewa jarada. Jip'a k'awadait'ee Tachi Ak'orepa k'awapi k'inia biirämaa. 12 Edaare imik'íraarä wëra ata k'iniadak'aa. Imik'íraarä ük'uru ächi t'oruta weda p'oyaa warra oodak'aa. Ük'uru k'ap'adap'eda perä p'oyaa warra oodak'aa. Awaraarä miak'äi k'iniadak'aa jip'a it'aa t'ídait'ee Tachi Ak'oremaa mäik'aapa oodait'ee irua oopi bik'a, wërade k'isia-ee. Mäga p'oyaa ooruta pirä, oodapáde aji.

Jesupa warrarä bendiciada

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

13 Maap'eda eperäaräpa ächi warrarä aneejida Jesumaa iru jua bimerä ära íri mäik'aapa it'aa t'ímerä ära pari. Mamïda Jesús k'öp'äyooräpa mäga unudak'ari, ma warrarä aneedap'edaarä itriajida. 14 Mäpai Jesupa mägaji:

—It'rianaati! Ichiak'au mimaa warrarä chepítí, Tachi Ak'orepa ära jíak'aarä biit'ee perä ichi jua ek'ari, ichideerä p'aneedamerä.

15 Mäga jarap'eda, ichi jua ära íri bi wäpachi mäik'aapa it'aa t'íji ära pari. Maap'eda ichi ode wäji.

K'üträä p'arat'ara bi pedeeda Jesús ome

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

16 Maapai k'üträäapa Jesumaa iidi cheji:

—Tachi Jarateepari, ¿k'äare ne-inaa piata ooipia bima aji, it'aa wäit'ee?

17 Jesupa p'anauji:

—¿Sääp'eda mimaa mäga iidi bima? aji. Tachi Ak'ore aupaita pia bi. Pi it'aa wä k'inia bi pirä, oopáde aji, Tachi Ak'orepa Moisemaa p'äpidade jara bik'a.

¹⁸ Ma k'utrāapa iidiji:

—¿Chiságí ūraade jara bik'a ooipia bima? aji.

Jesupa p'anauji:

—Eperā peenáaji; miak'āi bī pirā, awaraarā ome k'aináaji;
nechianáaji; seewa jaranaáaji chīara k'achiade baaipiit'ee. ¹⁹Pichi
ak'ore māik'aapa pichi nawe k'inia iru baparíiji māik'aapa āra
pedee ūriparíiji.* *(Ex 20.12-16)*

Awaraarā k'inia iru baparíiji pichi k'ap'ia k'inia iru baparik'a.' *(Lv
19.18)*

²⁰Māpai ma k'utrāapa māgaji:

—Ma jōma ooparida aji. ¿K'āata waa ooyama? aji.

²¹Jesupa p'anauji:

—Ne-inaa jōma oo k'inia bī pirā Tachi Ak'orepa k'inia bik'a, pichi
net'aa netok'oonáji māik'aapa chupiria beerāmaa ma p'arat'a tējei. Māga
ooru pirā, ne-inaa pipiara iru bait'ee Tachi Ak'ore eujāde. Māga oop'eda,
mī ome nipa chéji.

²²Ma k'utrāapa māga ūrik'āri, k'ira pia-ee wāji, p'arat'a audú k'inia
bada perā.

²³Maap'eda Jesupa māgaji chi k'op'āyoorāmaa:

—Mia wāarata jararu. Chaaree bait'ee p'arat'ara bī beeit'ee Tachi Ak'ore
jua ek'ari ichideerā ome. ²⁴Waya jarait'ee. Chaareera bida aji, p'arat'ara
bī beeit'ee Tachi Ak'ore jua ek'ari, camello aguja taude wāyaai k'āyaara.

²⁵Chi k'op'āyoorāpa māga ūridak'āri, waapiara p'era pik'a para beeji.

Māpai iidijida:

—Māgara, ik'aita p'oyaa it'aa wāyama? ajida.

²⁶Jesupa āchimaa ak'iji māik'aapa p'anauji:

—Eperāarāpa p'oyaa ooda-e, audú chaaree bairā. Mamīda Tachi Ak'ore-
it'ee ne-inaa chaaree wē-edā aji.

²⁷Māpai Pedropā māgaji:

—Tai net'aa jōmaweda atabēijida pi ome nipapataadait'ee. ¿K'āata
atadait'eema aji, ma pari?

²⁸Jesupa p'anauji:

—Mia wāarata jararu. Tachi Ak'orepa k'inia bak'āri, mī, chi Eperā
Ak'ore Truadepema, su-ak'i beepiit'ee ichi rey su-ak'i beeparie
it'ari ichi k'ira wāreede. Maapai parā mī ome nipapatap'edaarā auk'a
mama su-ak'i p'aneedait'ee rey su-ak'i beepari docede. Mama parāpa
Israeldeepa ēreerā doce uchiadap'edaarā iru p'anadait'ee parā jua ek'ari
māik'aapa jaradait'ee māirāpa oopatap'edaarā pia wa k'achia. ²⁹Eperā
mīde ijāa bi k'aurepa atabēiru pirā ichi te, īpemaara, īpewēraarā, ak'ore,
nawe, warrarā maa-e pirā eujā, ma k'āyaara māgee ne-inaa pia atada

* 19.19 Dt 5.16-20.

cien atait'ee na p'ek'au eujāde bī misa. Ma awara piuk'āri, it'aa wāit'ee.
 30 Mamīda ūrapema waibiara p'aniirā eperāarā k'ūrapite, ek'ariara
 p'anadait'ee Tachi Ak'ōre k'ūrapite. Jōdee ek'ariara p'aniirā eperāarā
 k'ūrapite waibiara p'anadait'ee Tachi Ak'ōre k'ūrapite.

Jesupa mimiapataarāde nepirida

20 ¹—Nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari
 bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Tap'eda eujā chipari uchiaji
 mimiapataarā jiride ichi uva k'āide mimianadamerā. ²Mimiapataarāmaa
 jaraji ewari aba mimiada pari denario aba p'aait'ee ma mimiapataara
 chaachaa. Māpai pēji mimiade. ³Āstaawa ma eujā chipari waya
 uchiaji mimiapataarā jiride. P'uuru jāde net'aa netopatamāiunu cheji
 mimiapataarā mimia wēe para bi. ⁴Māga unuk'āri, māgaji: “Parā
 ichiaba wādapáde aji, mimiade mi uva k'āide. Mia pia p'aayada aji, parā
 mimia pari.” Māpai wājida mimiade. ⁵Imat'ipa ma eujā chipari waya
 uchiaji mimiapataarā jiride, aī naaweda oodak'a. Ichiaba k'ewara auk'a
 ooji. ⁶Mata waya k'ewaraa uchiaji māik'aapa wayaunu cheji awaraa
 mimiapataarā p'uuru jāde p'ani, mimia wēe para bi. Māpa māgaji:
 “¿Sāap'eda parā nama mimiada–ee k'eu wādama?” aji. ⁷P'anaujida:
 “Apidaapa taimaa mimia teeda–e perā, mimiada–e p'anida” ajida. Māpai
 ma eujā chiparipa māgaji: “Mimianadapáde aji, mi uva k'āide.”

⁸P'āriupodopa ma eujā chiparipa māgaji chi mimiapataarā poro
 waibiamaa: “T'ipáde aji, mimiapataarā jōmaweda. Naapiara p'aapáde aji,
 chi t'ee t'iudap'edaarāmaa māik'aapa jōmaarā k'āyaara t'ee p'aapáde aji,
 chi naapiara t'iudap'edaarāmaa.” ⁹Māga ooji. K'ewara t'iudap'edaarāmaa
 p'aaji denario aba, eperā chaachaa. ¹⁰Apemaarāmaa p'aa aupak'āri,
 pachejida chi naa mimiadap'edaarā. Māgiirāpa k'isiasiida p'arat'a
 audupiara jitadait'ee apemaarā k'āyaara. Mamīda māga–e pajī. Āchimaa
 ichiaba denario abapai p'aaji āchi mimiadap'edaa pari. ¹¹Āchi p'arat'a
 jitadak'āri, ik'achia pedee p'aneejida ma eujā chipari ome: ¹²“Ma t'ee
 hora apai mimiadap'edaarāmaa pia denario aba p'aajida ajida. Jōdee
 tai tap'eda weda ak'ōrejīrumaa mimia k'eudap'edaa párita āchi ome
 auk'a p'aaji. iTaimaa audupiara teeipia bīdal!” ajida. ¹³Mamīda ma
 eujā chiparipa āchidepema abaamaa p'anaujida: “Mia parā k'ūra–eda
 aji. ¿Parāpa jarajida–ek'ā aji, ewari aba mimiada pari denario abapai
 iididait'ee? ¹⁴Pichi p'arat'a jitapáde aji, māik'aapa k'āiwee wāpáde aji. Mia
 auk'a p'aa k'inia bī pirā chi t'ee t'iudap'edaarāmaa, māga ooit'eeda aji.
¹⁵¿Mi na eujā chipari–ek'ā? aji. Michi p'arat'a ome ooi michia oo k'inia
 bik'a, möré perā. ¿Parā t'āri k'achia jōnik'ā aji, mi t'āri pia bairā?”

¹⁶Māga nepirip'eda, Jesupa māgaji:

—Māga bī Tachi Ak'ōre ome. ūrapema t'ee chedap'edaarā Tachi Ak'ōrepa
 āchi bimerā ichi jua ek'ari, naapiara ichideerā p'aneedait'ee ichi k'ūrapite.

Mamīda chi naapiara chedap'edaarā Tachi Ak'ōrepa āchi bimerā ichi jua ek'ari, māga p'aneeda-e payada aji, t'ee p'aneedait'ee perā ichi k'īrapite.

**Jesupa jarada ūpee jarada ichi peedait'ee
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)**

¹⁷Jesús wārude Jerusalén p'uurudee, chi k'ōp'āyoorā doce awara āi t'ē p'e ataji māik'aapa māgaji:

—Tachi wāruta Jerusalendee. Mama mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, jita atadait'ee māik'aapa ateedadit'ee p'aareerā poroorāmaa māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarāmaa peepit'aadamerā. ¹⁹Māirāpa mi teedait'ee k'īra tewaraarāmaa mi oo iru p'anadamerā, wiñamerā, māik'aapa kurusode peet'aadamerā. Mamīda ewari ūpeemaa waya chok'ai p'irabaiit'eeda aji.

**Zebedeo wērapa Jesumaa chupiria iidida
(Mr 10.35-45)**

²⁰Zebedeo wēra chi warrarā Santiago, Juan ome Jesús k'ait'a chejida. Ma wēra iru k'īrapite bedabai nība cheji chupiria iidiit'ee. ²¹Māga unuk'āri, Jesupa iidiji:

—¿K'āata k'inia bima? aji.

Ma wērapa p'anauji:

—Jarapáde aji, pi eperāarā rey beek'āri, mi warrarā su-ak'i p'aneedamerā pi ik'aawa, aba juaraare, aba juabi eere.

²²Māpai Jesupa māgaji ma warrarāmaa:

—Parāpa wāara k'awada-e p'ani k'āata iidi p'ani. ¿Parāpa ne-inaa k'achia choodaik'ā aji, mia chooit'ee bik'a?

P'anaujida:

—¡P'oyaadaipi!

²³Māpai Jesupa māgaji:

—Parāpa ne-inaa k'achia choodait'eeda aji, mia chooit'ee bik'a. Mamīda mia p'oyaa jara-e k'airāta mi juaraare wa juabi eere su-ak'i p'aneedait'ee. Mi Ak'ōrepapai jarayada aji.

²⁴Apemaarā diez k'ōp'āyoorāpa ūridak'āri Santiago Juan ome iididap'edaa, k'īraudachida āchi ome. ²⁵Mapa Jesupa chi k'ōp'āyoorā jōmaweda t'ē p'e atap'eda, māgaji:

—Parāpa k'awa p'ani ijāadak'aa beerā poro waibiarāpa āchia oo k'iniata oopipata eperāarāmaa. Waawepa āchi jua ek'ari p'aniirāpa oopata āchia jara p'anik'a. ²⁶Mamīda parāpa oodaik'araa bi ma poro waibiarāpa oopatak'a. Ma k'āyaara ijāapataarā t'āide chi waibiara pa k'inia bipa apemaarā chupiria k'awaaipia bi māik'aapa k'aripaipia bi.

²⁷Pia jarait'eera, parādepema aba poro waibia pa k'inia bi pirā, awaraarā k'aripaipia bi esclavopa chipari k'aripaparik'a. ²⁸Mi, chi Eperā Ak'ōre

Truadepema mīda, na p'ek'au eujāde che-e paji eperāarāpa mi jīia iadamerā. Jīp'a cheji eperāarā k'aripa atait'ee o k'achiadeepa. Piut'ee eperāarā chok'ara uchiadamerā p'ek'au k'achia jua ek'ariipa.

Jesupa tau p'āriu bee omé jiipada
(*Mr 10.46-52; Lc 18.35-43*)

²⁹Jesús chi k'ōp'āyoorā ome Jericó p'uurudeepa uchia wādak'āri, eperāarā chok'ara t'ēe nipajida. ³⁰Mama tau p'āriu bee omé o bi ik'aawa su-ak'i p'anajida. Ūridak'āri Jesuta wāyaa wā, biajida:

—iTachi Waibia, Rey David Warra, tai chupiria k'awaapáde! ajida.

³¹Eperāarā auk'a wā nipa'dap'edaarāpa itriat'aapachida k'iup'ee p'aneedamerā. Mamīda waapiara biapachida:

—iTachi Waibia, Rey David Warra, tai chupiria k'awaapáde! ajida.

³²Māpai Jesús ak'inī beep'eda, tīf ataji māik'aapa iidiji:

—¿K'āata k'inia p'anima aji, mia oomerā parā ome?

³³P'anaujida:

—Tachi Waibia, tachi taupa pia unu k'inia p'anida ajida.

³⁴Māga ūrik'āri, Jesupa chupiria k'awaaji māik'aapa taumāi t'ōbajiji. Aweda tau pia unujida. Māpai wājida Jesús t'ēe.

Jesús Jerusalén p'uurudee wāda
(*Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19*)

21 ¹Jerusalendee wādak'āri, panajida Betfagé p'uuru k'idaa. Ma p'uuru Olivo Eede baji, Jerusalén k'ait'a. Mama p'anide Jesupa chi k'ōp'āyoorā omé naa pēiji p'uurudee. ²Māgaji:

—Wāti ara bi p'uuru tachi k'īrapite bimaa. Jāma ununadait'ee burro wēra jī bainī bi chi warra ome. Ēra atáti māik'aapa anéeti. ³Apidaapa ateepi-e pirā, jaráti: “Tachi Waibiapa arak'atia atee k'inia bi. Waya tee chedait'eepi.”

⁴Māga paji chonaarāweda Ak'ōre pedee jaraparipa jaradak'a:

⁵‘Jaráti Síón’^{*} p'uurudepemaarāmaa: “iAk'íti! Pāchi Rey cheru, chupiria beerā chepatak'a burro īri. Cheru ne-animal ne-inaa uapata warra, burro chak'e īri.”’ (*Zac 9.9*)

⁶Jesús k'ōp'āyoorā wājida māik'aapa oojida irua jaradak'a. ⁷Aneejida ma burro wēra chi warra chai ome. Maap'eda ma īri ata bijida āchi īripema p'aru jīpatap'edaa, Jesús bataup'eda aide su-ak'i beemerā.

⁸Eperāarā ode see nībaji. Ūk'uruurāpa āchi p'aru t'ō jēra bijida o jāde, Jesús aide wāmerā. Awaraarāpa k'iru t'īap'edap'eda, biapachida ma o jāde, āchi rey pai jīak'aapa. ⁹Jesús naa wādap'edaarāpa māik'aapa t'ēe che wādap'edaarāpa o-īa biapachida:

* 21.5 Chonaarāweda Jerusalén t'ījarapachida David P'uuru maa-e pirā Síón.

—‘*iHosana!*’ iTachi K'aripapari, Rey David Warra cheru! iTachi Ak'orepa ichita pia ak'i bapariit'ee ichia rey pëida! iK'ira wäree Ak'ore eujäde, Tachi K'aripapari cheru perä! *iHosana!*’ (Sal 118.25-26)

¹⁰ Jesúس Jerusalén p'uurude panak'ari, p'uuru pidaarā jöma biuk'a nñbeeji. Chok'araaräpa iidipachida:

—¿Kaima ajida, jäg?

¹¹ Mäpai awaraaräpa p'anaujida:

—Nägí Jesús, Tachi Ak'ore pedee jaraparipi, Nazaret p'uurudepema. Mägí p'uuru Galilea eujäde bi.

Jesupa ne-inaa netopataarā jerek'ooda
Ak'ore te waibiadeepa
(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Maap'eda Jesús Tachi Ak'ore te waibiade t'iuji mäik'aapa net'aa netopataarā taawaa jerek'ooji. P'arat'a tau t'erabaipataarā mesa sña bat'ak'oo wäji, paloma netopataarā banco paara. * ¹³ Mäpai mägaji:

—Tachi Ak'ore Űraa p'ä jéra bide jara bi:

‘Mí te it'aa t'ipata teda apataadait'ee.’ (Is 56.7)

‘Mamïda paräpa nechiapataarā ték'ata oo iru p'ani.’ (Jer 7.11)

¹⁴ Jesús at'ari Ak'ore te waibiade bide, irumaa chejida tau p'ariu beerä mäik'aapa chiwa beerä. Mäpai Jesupa jöma jipak'ooji. ¹⁵ Mamïda p'aareerä poroorä Moisepa p'äda jarateepataarä ome k'iraudachida unudak'ari Jesupa ma ne-inaa pia oo bi mäik'aapa ūridak'ari warrarä näga bia para bi Tachi Ak'ore te waibiade: “*iHosana!* iTachi K'aripapari, Rey David Warra!” ¹⁶ Mäpai Jesumaa mägajida:

—K'üp'ee beepipáde ajida. ¿Üri-e bïk'ä ajida, ächia jara jõni?

Jesupa p'anauji:

—Üri bida aji. ¿Paräpa nägí leeda-e p'anik'ä?

‘Ak'ore, pia warra chak'eerämaa k'aripipari mäik'aapa jude beerämaa t'ari o-ña it'aa t'í k'awapipari.’ (Sal 8.2)

¹⁷ Mäpai Jesupa määrä atabëiji mäik'aapa wäji Betania p'uurudee k'äide.

Jesupa higuera biirimaa ijíati pedeeda
(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Tap'eda Jesús waya chek'ari p'uurudee, jarrapisia nñbeeji. ¹⁹ Ma che wäde higuera biiri unuji o bi ik'aawa bainñ bi, k'iru paraa. Mäpai araa ak'inaji, chau bi jïak'aapa. Mamïda chau-ee bají. Chi k'iru aupaita unuji. Mäpai ma higuera biirimaa mägaji:

* 21.9 *Hosana* jara k'inia bi *Tachi O K'achiadeepa K'aripa Atapari*. * 21.12 Mäga oo-e pají Tachi Ak'ore te waibia edajäde. Ooji chi te äuk'idaa, judio-eerä t'iudaipia bada t'iak'au badamäi.

—iPi waa chauk'aa pait'eeda! aji.

Aweda ma higuera biiri piidachi.²⁰ Mäga unudak'ari, chi k'öp'äyoorä ak'itrua para beeji mäik'aapa mägajida:

—¿Sääp'eda aweda jā higuera biiri jägá piidachima? ajida.

²¹ Jesupa p'anauji:

—Mia wääarata jararu. Paräpa Tachi Ak'örede wääara ijääruta pírä, iididaipia bì irua ne-inaa oomerä; pächi t'äridepai k'isiada-ee: “¿Tachi Ak'örepa ooik'ä?” Mägara mia oodak'a jā higuera biiri ome, paräpa oodai. Ma awara ara bì eemaa jararutara “Jämäik'aapa äyaa wáji mäik'aapa p'usa jäde baaináji”, mäga oopidaipi.²² Paräpa ne-inaa jõma iidiruta it'aa t'f p'anide t'äripa ijää p'anadairä, ma ne-inaa iru p'anadait'ee.

Tachi Ak'örepa Jesús pëida

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Ma t'ëepai Jesús t'ünaji Tachi Ak'ore te waibiade. Mama jarateemaa bì misa, p'aareerä porooräpa judiorä poro waibiarä ome Jesumaa iidijida:

—¿Tachi Ak'örepa tai biji-ek'ä ajida, ichi te waibia ak'ídamerä? ¿K'aipa pimaa näga oopi bima? ajida.

²⁴⁻²⁵ Jesupa p'anauji:

—Mia pida parämaa iidiiit'ee: ¿K'aipa pëijima aji, Juan Bautista poro choo chemerä; Tachi Ak'örepa maa-e pirä eperääräpa? Paräpa p'anaurutara, mia pida jarayada aji, k'aipa mimaa näga oopi bì.

Mäpai ächi pitapai pedee para beeji:

—Tachi Ak'örepa pëidada aruta pirä, irua iidiit'ee: “Mägara ¿sääp'eda Juan üraa ijääda-e pajima?”²⁶ Jõdee jararuta pirä “eperääräpa Juan pëijida”, jõmaweda k'iraudaridait'ee tachi ome, ächia ijäapata perä Juan Tachi Ak'ore pedee jarapari paji.

²⁷ Mapa p'anaujida:

—K'awada-e p'anida ajida, k'aipa Juan pëiji.

Mäpai Jesupa mägaji:

—Mägara mia pida jara-edä aji, k'aipa mimaa näga oopi bì.

Jesupa warrarä omeede nepirida

²⁸ Mäpai Jesupa iidiji:

—¿K'äata k'isia p'anima aji, paräpa? Eperäpa warrarä omé iru bají. Abaamaa jaraji: “Warra, wäpáde aji, mimiade mi uva k'äide.”²⁹ Chi warrapa p'anauji: “iMi wä k'inia-edä!” aji. Mamida t'ëepai, k'isia awara ataji mäik'aapa wáji mimiade.³⁰ Maap'eda ma eperäpa chi apema warramaa auk'a jaranaji. Ma warrapa p'anauji: “Ak'ore, mi wäit'eeda aji, mimiade.” Mamida mimiana-e paji.

³¹ Mäpai Jesupa iidiji:

—¿Chiságí warrapa oojima aji, chi ak'örepa k'inia badak'a?

P'anaujida:

—Chi naa chok'ada warrapa.

Māpai Jesupa māgaji:

—Mia wāarata jararu. Cesar—it'ee impuesto p'epataarā māik'aapa prostitutaarā Tachi Ak'ōredeerā p'aneedait'ee parā naa.³² ¿Sāap'eda? Juan Bautista chek'āri jarateede eperāarāpa p'ek'au k'achia oo amaadamerā māik'aapa t'āri pía p'anapataadamerā, parāpa ijāada-e pají. Jōdee ma Cesar—it'ee impuesto p'epataarā māik'aapa ma prostitutaarāpa ijāajida Juan pedee māik'aapa oojida irua jaradak'a. Mamīda parāpa māga unujida mīda, k'īsia awara atada-e pají iru pedee ijāadait'ee.

Jesupa mimiapataarā k'achia beerāde nepirida
(*Mr 12.1-12; Lc 20.9-19*)

³³—Úrití mia nepiriru jarateeit'ee: Eujā chiparipa uva eujā uuji māik'aapa t'iak'auk'oiji. Ichiaba bōgo māudee ooji uva aide piart'idait'ee. Māpai te it'ia ooji it'iipa uva eujā jōma ak'i p'anadamerā. Maap'eda ne-uu eujā ak'ipataarā jiriji aide mimiadamerā māik'aapa awara āyaa wājí. ³⁴T'ēepai uva oropata ewari pak'āri, pēiji chi mimiapataarā iidinadamerā ichi eere bee bi chauda tee pēidamerā. ³⁵Mamīda chi eujā ak'ipataarāpa ma mimiapataarā jita atadak'āri, aba sīk'oojida, awaraa jīp'a peejida māik'aapa awaraamaa māupa bat'ajida. ³⁶Maap'eda ma eujā chiparipa awaraa mimiapataarā pēiji. Mamīda ma ne-uu ak'ipataarāpa naaweda oodap'edaak'a oojida māirā ome.

³⁷Maap'eda, chi warra pēiji. K'īsiají: “Mi warra perā iru waaweedait'ee.” ³⁸Mamīda māgí unudak'āri, māgajida: “Jāgipa ichi ak'ōre net'aa jōmaweda atait'ee chi ak'ōre piuk'āri. Peet'aadáma ajida. Māgá na eujā jōmaweda tachide payada” ajida. ³⁹Māga k'īsiadap'edaa perā, chi warra atadachida māik'aapa ma uva eujādeepa uchia atadap'eda, peet'ajida.

⁴⁰Māpai Jesupa māgaji arii p'anadap'edaarāmaa:

—Chipari wāk'āri ma eujā ak'ipataarāmaa, ¿k'āata k'īsia p'anima aji, irua ooit'ee ma ak'ipataarā ome?

⁴¹P'anaujida:

—Ma eujā ak'ipataarā jōmaweda peek'ooit'ee, chupiria k'awa-ee. Māpai ma uva eujā biyada ajida, awaraarā jua ek'ari, chaujara pak'āri āchia teedamerā ichi eerepema.

⁴²Māpai Jesupa māgaji:

—¿Parāpa waide nāga leeda-e p'anik'ā aji, Tachi Ak'ōre Úraa p'ā jēra bide?

‘Teoopataarāpa māu k'iniada-e padap'edaa pipiara padachi. Tachi Ak'ōrepa māga ooji, tachia unudamerā māik'aapa ak'itrua para beemerā.’

(*Sal 118.22-23*)

⁴³Maperā mia jara bi: Tachi Ak'ōrepa parā bi-e pait'ee ichi jua ek'ari, ichideerā p'aneedamerā. Ma k'āyaara awaraarāta ichideerā p'aneedait'ee, āchia teepata perā ichi eerepema chauru, parāpa teedai k'āyaara.

⁴⁴'Eperā ma māu pipiara bi ūri t'iutiru pirā, māgí p'u oodaipari, p'arat'u māu ūri baaik'ari āridaiparik'a. Jōdee ma māu eperā ūri baairu pirā, māgí jōt'aait'ee māu choma p'arat'u ūri baaik'ari jōdaiparik'a; chi p'ora aupai beeparik'a.' *(Is 8.14)*

⁴⁵P'aareerā poroorāpa fariseorā ome Jesupa nepirida ūri aupadak'ari, k'awaaajida irua āchideta jara bajī. ⁴⁶Mapa iru jita atapi k'iniadachida. Mamīda waawee p'anajida eperāarāpa ijāa p'anadap'edaa perā Jesús Tachi Ak'ōre pedee jarapari.

Miak'āipata fiestade nepirida
(Lc 14.15-24)

22

¹Jesupa waya jarateemaa beek'ari, nepiriji:

²—Nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'ari, ichideerā p'aneedamerā. Reypa k'isia iru bajī miak'āipata fiesta ooit'ee ichi warra-it'ee. ³Chi mimiapataarā pēiji ichia eperāarā t'i pēida p'e atanadamerā. Mamīda che k'iniada-e paji. ⁴Waya awaraa mimiapataarā chok'ak'ari, māgaji: "Jaranadapáde aji, mia t'i pēida eperāarā chedamerā chik'o ūipa nībairā. Peepiji p'ak'a, awaraa ne-animal poreera iru bada ome. Māgí jōma ūipa ak'īnī bairā, chedapáde aji, miak'āipata fiesta oode." ⁵Mamīda ma eperāarāpa ūri k'iniada-e paji irua jara pēida. Fiesta oode chedai k'āyaara, aba wāji ichi eujādee. Jōdee awaraa wāji net'aa netode. ⁶Apemaarāpa eperāarā reypa pēida jita atadak'ari, p'ua oojida peet'aarutamaa. ⁷Reypa māga k'awaa atak'ari, k'īraudachi. Mapa pēiji ichi soldaorā ma eperāarā peenadamerā māik'aapa āchi p'uuru paat'aadamerā. ⁸Maap'eda māgaji chi mimiapataarāmaa: "Miak'āipata fiesta at'ari oodait'ee. Mamīda ooda-e ma t'i pēida eperāarā ome, chedaamaa p'anadap'edaa perā. ⁹Mapa wādapáde aji, calle jādee māik'aapa chi unurutaarāmaa jaradapáde aji, mi ome fiesta oode chedamerā." ¹⁰Aramāgá chi mimiapataarā wājida calle jādee. Chok'ara p'e aneejida; eperāarā pia beerā, k'achia beerā paara. Māgá ma rey te p'iu nībeeji eperāarāpa.

¹¹'Mamīda rey t'iuk'ari ma p'e aneedap'edaa ak'ide, unuji eperā miak'āipata fiestade jīpata p'aru jī-ee bi. ¹²Mapa māgaji: "K'ōp'āyo, ɬsāga t'iujima aji, nama, fiestade p'aru jīpata jī-ee?" Mamīda ma eperā k'iup'ee beeji. ¹³Maperā reypa jaraji chi mesa ak'ipataarāmaa: "Jā eperā biiri, jua ome jī nībidapáde aji, māik'aapa taawaa p'āriudee ateedapáde aji, mama jēemerā, k'ida kierrickierree para bamerā p'uapa." ¹⁴Tachi Ak'ōrepa chok'ara t'i pēipari. Mamīda chok'ara-ee jirit'erapari wāpiit'ee ichi truadee.

Impuesto-it'ee reymaa p'arat'a p'aapatap'edaa
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵ Ma t'eeepai fariseorā chip'edaidap'eda, pedeeteejida Jesú斯 k'ūradait'ee. P'anauru pírā, imiateedai mäik'aapa peepit'aadai. ¹⁶ Ma-it'ee pëijida ãchi eere p'anadap'edaarā, Rey Herodes eere p'anadap'edaarā ome Jesumaa. Mäirāpa mägajida:

—Tachi Jarateepari, taipa k'awa p'ani pia wäärata jarapari mäik'aapa jarateepari p'anapataadamerā Tachi Ak'orepa k'inia bik'a, eperääräpa ãchia k'iniataoopata mïda. K'awa p'ani pia eperäärä ūripai ak'ik'aa; ma k'äyaara tachi t'äride iru bi ak'ipari. ¹⁷ Maperā k'awa k'inia p'ani pia k'äata k'isia bi. ¿Pia bik'ä ajida, impuesto p'aadait'ee Cesarmaa, wa mäga-e?

¹⁸ Jesupa k'awa bada perā mäirāpa k'isia k'achia iru p'ani, mägaji:

—iSeewata paräpa Tachi Ak'orede ijäapatada apata! ¿Säap'eda mi k'üra k'inia p'anima? ¹⁹ Ak'ipidapáde aji, p'arat'a tau impuesto p'aapata.

Aramägá denario aneejida. ²⁰ Mäpai Jesupa iidiji:

—¿K'ai k'irata nade bi mäik'aapa k'ai t'ita p'ä bima? aji.

²¹ P'anaujida:

—César k'ira mäik'aapa ichi t'ita p'ä bida ajida.

Mäpai Jesupa mägaji:

—Mägara téeti Cesarmaa irua net'aa iidipari, mäik'aapa auk'a téeti Tachi Ak'oremaa irua iidipari.

²² Mäga ūridak'äri, ak'itrua para beeji mäik'aapa erreujida.

Chok'ai p'irabaidait'eeräde iididap'edaa
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Ma ewate weda saduceorā ūk'uru Jesumaa chejida. Mägiiräpa ijäadak'aa tachi piup'eda chok'ai p'irabai. Maperā mägajida:

²⁴ —Tachi Jarateepari, Moisepa jaraji eperä miak'äi bi warra wée piuru pírā, chi ipemapa iru wéra ataipia bi mäik'aapa ai ome warra ooipia bi chi ipema piuda k'ap'ia pari. * ²⁵ Tai t'aide p'anapachida ipemaarā siete. Chi naapema miak'äiji. Mamïda warra wée piuji. Mägá chi wéra beeji chi araarepema ipema ome. ²⁶ Mamïda mägí ichiaba warra wée piuji. Chi araarepema mäik'aapa araarepema miak'äijida ma p'ëträä ome. Mamïda auk'a warra wée piujida. Ma t'eeepai chi apemaarä jida miak'äijida ma p'ëträä ome. Mamïda ãchi jõmaweda warra wée piujida. ²⁷ Maap'eda, ma wéra ichiaba piuji. ²⁸ ¿K'äata k'isia bima? ajida. Eperäärä piudap'eda chok'ai p'irabaidak'äri, ¿chisägí ipemata ma wéra imik'ira pait'eema ajida, ãchi jõmaweda iru ome miak'äi p'anadap'edaa perä?

* 22.24 Dt 25.5-10.

29 Jesupa p'anauji:

—Parāpa pia k'awada—e p'ani Tachi Ak'ore Ūraa p'āda māik'aapa k'awada—e p'ani ne—inaa jōmaweda iru juapa oopari. Mapa parāpa pia k'īsiada—e p'ani. **30** Eperāarā piudap'eda chok'ai p'irabaidak'āri, imik'iraarā wēraarā ome waa miak'āida—e pait'ee. Angeleerā ichi truade p'aniirāk'api p'anadait'ee. **31** Ma awara parāpa k'achia k'īsia p'anapata jaradak'āri piudap'edaarā chok'ai p'irabaidak'aa. ¿Parāpa leeda—e p'anik'ā Tachi Ak'ore ūraa p'ādade jara bi?

32 'Mi pi chonaarā Ak'ore Waibia; Abraham, Isaac, Jacob ijāadap'edaa Ak'ore Waibia.'

(Ex 3.6)

iTachi Ak'ore piudap'edaarā Ak'ore Waibia—epi. Chok'ai p'aniirā Ak'ore Waibia!

33 Māga ūridak'āri, eperāarā ak'itrua para beeji, Jesupa māgá k'īsia k'awaa jarateeda perā.

Tachi Ak'ore ūraa waibiara bi

(Mr 12.28-34)

34 Fariseorāpa k'awaa atadak'āri Jesupa ma saduceorā k'īup'eepik'ooda, chip'ejida. **35** Maap'eda Jesús k'ūra k'iniapa Moisepa p'āda jarateeparipa iidiji:

36 —Tachi Jarateepari, ¿chisāgí ūraata waibiara bima aji, apema Ak'ore ūraa p'ādadepema k'āyaara?

37 Jesupa p'anauji:

—Tachi Ak'ore Waibia k'inia iru baparíiji pichi t'āripa māik'aapa ne—inaa jōmaa k'āyaara iru k'inia iru baparíiji. Ewari chaa k'īsíaji irude pichi t'āripa.'

(Dt 6.5)

38 Māgita chi ūraa naapiara; awaraa ūraa k'āyaara pipiara bi.

39 Araarepema māgik'a bi:

'Awaraarā k'inia iru baparíiji pichi k'ap'ia k'inia iru baparik'a.'

(Lv 19.18)

40 Ma ūraa omeeweda waibiara p'ani, madeepa uchiadap'edaa perā awaraa ūraa jōmaweda Moisepa p'āda māik'aapa Tachi Ak'ore pedee jarapataarāpa p'ādap'edaa.

K'aideepa uchiada Tachi Ak'orepa pēida

(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

41 Fariseorā at'āri see nībide, **42** Jesupa iidiji:

—¿K'āata k'īsia p'anima aji, parāpa? ¿K'aideepa uchiayama aji, Tachi Ak'orepa pēit'ee bi, Mesías apata?

P'anaujida:

—Rey Daviddeepa uchiait'eeda ajida.

43 Māpai Jesupa māgaji:

—Māgara, ɬsāap'eda Rey Davidpa irumaa: “Tachi Waibia” aji, Tachi Ak'ōre Jaurepa nāga jarapik'āri?

⁴⁴ ‘Tachi Ak'ōrepa jaraji Tachi Waibiamaa: “Pi mi ome auk'a waibia bairā, su-ak'i beepáde aji, mi juaraare, mia pi k'ira unuamaa iru p'anapataarā p'oyaaru misa.”’* (Sal 110.1)

⁴⁵ Davidpa ichi éreerādeepa uchiait'ee bimaa t̄jaraji “Tachi Waibia”. ¿Mapa k'awada-ek'ā aji, Mesías waibiaro bi chonaarāwedapema Rey David kāyaara?

⁴⁶ Ma fariseorāpa maarepida p'oyaa p'anauda-e paji. Maadamāipi waawee p'aneejida waa iididait'ee.

**Jesupa jarada fariseorāde
māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarāde
(Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)**

23

¹ Ma t̄eepai Jesupa māgaji eperāarāmaa māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa:

² —Moisepa p'āda jarateepataarāpa fariseorā ome jarateepata k'āata jara k'inia bi Moisepa p'āda. ³ Maperā ūriti āchia jarateepata māik'aapa óoti āchia jara p'anik'a. Mamida p'ananaatí āchi p'anapatak'a, ne-inaa jaradap'eda, ne-inaa awaraata oopata perā. ⁴ Eperāarāmaa ne-inaa audú chok'ara oopipata. Mamida chupiria k'awaadak'aa ārapa p'oyaa ooda-e pak'āri. ⁵ Āchia ne-inaa jōma oopata awaraarāpa āchi t'o p'anadamerā. Porode māik'aapa juade p'āraj̄pata ne-e jobiadee ooda Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda ome. Ma awara p'aru teesoo sidibai i jiichoo j̄ipata awaraarāpa pia unudamerā. ⁶ Nek'onadak'āri awaraarā ome, su-ak'i p'aneepata jōmaarā taide, poro waibiarā su-ak'i p'aneepatamāi. Ichiaba Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tede p'anadak'āri, su-ak'i beepari pipiara bide su-ak'i p'aneepata. ⁷ Ma awara calle jāde nipadak'āri, k'inia p'anapata jōmaarāpa āchimaa saludaadamerā māik'aapa “Tachi Jarateepari” adamerā.*

⁸ Parāpa jōdee māga oodaik'araa bi, parā auk'a p'anadairā īpemaarāk'a māik'aapa Jarateepari Waibia apai iru p'anadairā. ⁹ Ichiaba na p'ek'au eujādepema apidaamaa “Tachi Ak'ōre” adaik'araa bi, parāpa Ak'ōre apai iru p'anadairā Ak'ōre truade. ¹⁰ Ichiaba jiridaik'araa bi awaraarāpa parā “tachi waibiarā” adamerā mi, Cristo aupaita, parā Poro Waibia perā. ¹¹ Parādepema waibiaro bita apemaarā jua ek'ari baipia bi āchi mimiaparik'a. ¹² Chi waibiaro pa k'inia bi ek'ariara beeit'ee. Jōdee chi ek'ariara bi mīda t'āri o-īa bapari pirā, waibiaro pait'ee.

**Jesupa jarada judiorā waibiarāde
(Mr 12.40; Lc 11.39-52)**

¹³ —iAai, Tachi Ak'ōrepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome k'achiadee pēiit'ee! iSeewata Tachi Ak'ōrede ijāapatada apata! Parā

* 22.44 Griego pedeede: *Pichi biiri ek'ari biru misa.*   * 23.7 Hebreo pedeede: *Rabí;* jara k'inia bi *Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda jarateepari.*

k'aurepa eperāarā p'anadak'aa Tachi Ak'ore jua ek'ari. Parā jida ichideerā p'aneeda-e pait'ee, eperāarāmaa ijāapi k'iniada-e p'anadairā irua pēidade.

¹⁴ [i'Aai, Tachi Ak'orepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome k'achiadee pēit'ee! iSeewata Tachi Ak'orede ijāapatada apata! Parāpa p'ētrāarā te jāri atapata māik'aapa taarā it'aa t'ipata eperāarāpa parā pia ak'idamerā. iMaperāpi Tachi Ak'orepa parā k'achiara ooit'ee awaraarā k'achia ooi k'āyaara!]

¹⁵ i'Aai, Tachi Ak'orepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome k'achiadee pēit'ee! iSeewata Tachi Ak'orede ijāapatada apata! T'imí wāpata parāpa ijāapatada jarateede, māgá eperāarā pāchi eere t'iudamerā. Māpai aba pāchi eere pa atadak'ari, parāpa jaratee jōnipa māgí papipata pāchi k'āyaara audupiara atuamerā.

¹⁶ i'Aai, Tachi Ak'orepa parā k'achiadee pēit'ee! iParā tau p'āriu beerák'api p'aní, pariatua o ak'ipimaa p'anadairā awaraarāmaa! Parāpa jarapata pipiara bi eperāarāpa juraadamerā Tachi Ak'ore tede nībi nēe k'irapite, ichi te waibia k'irapite juraadai k'āyaara. ¹⁷ iK'ira k'awa-ee pik'a p'ani māik'aapa tau p'āriu pik'a p'ani! cTachi Ak'ore te waibia piara bi-ek'ā nēe iru tede awara bida k'āyaara? ¹⁸ Parāpa ichiaba jarapata pipiara bi juraadamerā ne-inaa altar īri bidap'edaa paadait'ee k'irapite, Tachi Ak'ore tedepema altar k'irapite juraadai k'āyaara. ¹⁹ iTau p'āriu pik'a p'aniirā! cAltar awara bida Tachi Ak'ore-it'ee piara bi-ek'ā ne-inaa ma altar īri bida k'āyaara? ²⁰ Eperāpa ne-inaa ooit'eeda ak'ari Tachi Ak'ore altar k'irapite, ma altar k'irapitepai juraa-e bi. Auk'a juraa bi ne-inaa ma altar īri bi k'irapite. ²¹ Ma awara eperāpa ne-inaa ooit'eeda ak'ari Tachi Ak'ore te waibia k'irapite, ma te k'irapitepai juraa-e bi. Auk'a juraa bi Tachi Ak'ore k'irapite, iru ma tede bapari perā. ²² Ichiaba eperāpa ne-inaa ooit'eeda aru pirā ne-inaa it'ari nībi k'irapite, ma pedee auk'a jara bi Tachi Ak'ore su-ak'i beepari k'irapite māik'aapa Tachi Ak'ore k'irapite, iru ma su-ak'i beeparide su-ak'i bapari perā.

²³ i'Aai, Tachi Ak'orepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome k'achiadee pēit'ee! iSeewata Tachi Ak'orede ijāapatada apata! Tachi Ak'ore-it'ee awara bipata nāgee aliño: menta, anís, comino; māgí diezdepema chaa, aba. Mamīda oodak'aa nāgí Tachi Ak'ore Ūraa p'ādadepema ūraa waibiara jara bik'a: "Awaraarā k'ūradaik'araa bi; awaraarā chupiria k'awaadaipia bi; oodaipia bi parāpa oodait'eeda apatak'a." Māgí ūraa jara bék'ata oodaipia bi, auk'a ne-aliño ome oopatak'a. ²⁴ iParā tau p'āriu beerák'api p'aní; pariatua o ak'ipimaa p'anadairā awaraarāmaa! iPania nēesipata ne-animal chak'erā t'iunaadamerā pania toparide! Mamīda parāpa k'awada-ee, camello k'ap'ia jōma mit'aak'ajík'api p'aní.

²⁵ i'Aai, Tachi Ak'orepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome k'achiadee pēit'ee! iSeewata Tachi Ak'orede ijāapatada apata!

Parāpa vaso māik'aapa p'arat'u taawaik'a eere pi-ia siipata. Mamīda māgí edajāde ipuru bi ne-inaa k'achiapa, parā t'āri k'achia p'anadairā. Chīara net'aa chiapata māik'aapa chīara k'ūrapata. ²⁶iFariseo, pi tau p'āriu pik'a bi! Naapiara chi vaso edajāde sīji. iMāgá chi taawaik'a eere ichiaba sii beeipi!

²⁷iAai, Tachi Ak'ōrepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome k'achiadee pēiit'ee! iSeewata Tachi Ak'ōrede ijāapatada apata! Parā nāga pik'a p'ani. Jāiradepema māu te t'o-t'oo p'urupata taawaik'a eere, pi-ia unudamerā. Mamīda ma māu te edajāde paraa piudap'edaarā k'ap'ia milk'ia biiri ome. ²⁸Māga pik'a parāpa ne-inaa k'īra t'ādoo oopata taawaik'a eere pi-ia unudamerā. Mamīda parā edajāde k'ūrayaa, t'āri k'achia-idaa p'ani.

²⁹iAai, Tachi Ak'ōrepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome k'achiadee pēiit'ee! iSeewata Tachi Ak'ōrede ijāapatada apata! Parāpa te chak'e pi-ia māudee oopipata chonaarāwedapema Ak'ōre pedee jarapataarā iadap'edaa īri. Ma awara chonaarāwedapema t'āri pia p'anadap'edaarā iadap'edaamāi parāpa pi-ia nep'ono p'irrabai uuk'oopata. Ma jōma oopatada apata ma chonaarā k'irāpadamerā. ³⁰Maap'eda māgapata: "Tai p'anadap'edaa paara tai chonaarāpa Ak'ōre pedee jarapataarā peedak'āri, táipata k'aripada-e pak'ajida" apata. ³¹Māga jaradak'āri, ak'ipipata parāpa k'awa p'ani pāchi chonaarāpa Ak'ōre pedee jarapataarā peedap'edaa. ³²Parā māgá uchiadap'edaa perā Tachi Ak'ōre pedee jarapataarā peedap'edaarādeepa, ¿parāpa auk'a oodai-ek'ā īrapema Ak'ōre pedee jarapari omē?

³³iParā k'achia-idaa beerādeepa uchiadap'edaarā! iTaamák'api p'ani! ¿Sāga uchiadai Tachi Ak'ōre juadeepa? iIrua parā atuapiit'eepl! ³⁴Maperā mīa pēiit'ee Ak'ōre pedee jarapataarā, k'īsia k'awaa beerā, mī ūraa jarateepataarā ome. Mamīda parāpa māirā ūk'uru jīp'a peedait'ee kurusode baijira bidak'āri piurutamaa. Ichiaba ūk'uru p'ua oodait'ee Tachi Ak'ōre ūraa jarateepata tede māik'aapa ūk'uru p'uuru bee chaa jiri nipapataadait'ee miapi k'inia p'anadairā. ³⁵Parāpa māgá oodait'ee perā, Tachi Ak'ōrepa parā k'achia ooit'ee jōmaweda irude wāara ijāapatada peedap'edaa k'aurepa, Abeldeepa Berequías warra Zacarías parumaa. Pāchi auk'aarāpa iru peejida Tachi Ak'ōre tede, te t'īupata, altarmāi esajīak'a. ³⁶Mīa wāarata jararu. Ma peedap'edaa k'aurepa Tachi Ak'ōrepa īrapemaarā k'achia ooit'ee.

**Jesús jēeda Jerusalén p'uurudepemaarā pari
(Lc 13.34-35)**

³⁷—iJerusalén, Jerusalén, pidepemaarāpa Tachi Ak'ōre pedee jarapataarā peepata māik'aapa irua pēida eperāarā māupa bat'a peepata! At'apai mīa pidepemaarā araa p'e k'inia bapachi, et'erre wērapa chi

chak'erā p'e ataparik'a ichi isia ek'ari. iMamīda parāpa k'iniada-e paji! 38 iÚrítí! iPächi te ituaba beeit'ee, Tachi Ak'õrepa parā waa ak'i-e pait'ee perā! 39 Mia jara bi: Parāpa mi waa unuda-e pait'ee nāga jararutamaa: 'iTachi Ak'õrepa ichia pëida ichita pia ak'i bapariit'ee!' (Sal 118.26)

Jesupa jarada Tachi Ak'ore te waibia t'eet'aa chedait'ee
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

24 ¹Jesús uchiak'ari Tachi Ak'ore te waibiadeepa, chi k'õp'âyoorâpa jara chejida Ak'ore te waibia pi-ia oo k'obi. ²Mäpai Jesupa mägají:

—¿Parāpa na te jōma pia unu p'ani-ek'ā? aji. Mia wāarata jararu. Ewari cherude nama māu apida bee-e pait'ee awaraa māu ūri. Na jōmaweda t'eek'oo chedait'eeda aji.

Tachi Ak'ore ewari waibia ewate pai naaweda
(Mr 13.3-23; Lc 17.22-24; 21.7-24)

³Maap'eda wājida Olivo Eedee. Jesús ituaba su-ak'i beek'ari, chi k'õp'âyoorâpa iidi chejida:

—Jaráji sāapai Ak'ore te waibia t'eet'aa chedait'ee. ⁴Sāga nībeeyama ajida, pi chei naaweda mäik'aapa Tachi Ak'ore ewari waibia ewate pai naaweda?

⁴Jesupa p'anauji:

—Tauk'a nipapatáati apidaamaa k'ürapiamaapa. ⁵Mi jīak'a chok'ara chedait'ee. Seewata jaradait'ee: "Mi Cristopí, Tachi Ak'orepa pëida." Mäga jara p'anipa eperäära chok'ara k'üradait'ee. ⁶Mi chei naaweda parāpūridait'ee nama mäik'aapa awara āi jura chō jōni. Mamīda p'eranáati. Ichita mäga p'asait'ee. Mamīda at'ari na p'ek'au eujā jō-e pait'ee. ⁷Ai naaweda eperäära awaraarā ome chōodait'ee. Jarra oodait'ee mäik'aapa awērachai wāyaapariit'ee, eujā awara-awaraade. ⁸Mamīda mäga p'asak'ari, ewaapi na p'ek'au eujādepemaarā miamaa p'aneedait'ee.

⁹Maapai parā jita atadak'ari, p'ua oodait'ee mäik'aapa peedait'ee. Jōmaarâpa parā k'iraunuamaa iru p'anapataadait'ee mide ijāapata kaurepa. ¹⁰Mäga oo p'anadak'ari, eperäära chok'ara mide ijāa amaadait'ee mäik'aapa chik'iraunuamaa jōnadait'ee, āchi k'õp'âyoorâ traicionaarutamaa. ¹¹Seewa-idaa beerā chok'ara uchiadait'ee Ak'ore pedee jarapataarā jīak'a. Mäirâpa eperäära chok'ara k'üradait'ee. ¹²Mägá na p'ek'au eujādepemaarâpa audú ne-inaa k'achia oodait'ee perā, eperäära chok'araarâpa awaraarā waa k'inia iru p'anada-e pait'ee. ¹³Mamīda Tachi Ak'orepa k'aripait'ee atuanaadamerā k'ira jīp'a nipapataarā Ak'ore ode jai-idaarutamaa. ¹⁴Mia pëiit'ee eperäärapâ mäga jaradait'ee na p'ek'au eujā jōmaade, p'uuru pidaarā jōmaarâpa k'awaadamerā. Mäpaipi na p'ek'au eujā jōit'ee.

¹⁵Tachi Ak'ore pedee jarapari Danielpa p'ādade jara bi abaapa ne-inaa audú k'achia ooit'ee Tachi Ak'ore te waibia edajāde.* Chi nāgí leerupa pia k'īsíaji k'awaaait'ee k'āata jara k'inia bi. ¹⁶Mapa Judea eujāde p'aniirāpa māga unudak'āri, p'ira mirudaipia bi eera jēra bimaa. ¹⁷Ichiaba eperā terrazade bi pirā, teedaa t'īuk'araa bi ichi net'aa p'e atade. ¹⁸Ma awara eperā ichi ne-uu k'āide ni pirā, teedaa cheik'araa bi p'aru p'ede pida. Aramata wāipia bi. ¹⁹iAai, maapai chupiria jōneedait'ee wēraarā biak'oo bee maa-e pirā warra chak'eerā jude iru bee! ²⁰Chupiria iidítí Tachi Ak'oremaa ma ewari p'asapinaamerā k'ojara nībide maa-e pirā iipata ewate. ²¹Maapai eperārā audupiara chupiria mia jōnadait'ee, na p'ek'au eujā ooru weda chupiria para bada k'āyaara māik'aapa ma t'ēepai waa māgá chupiriara p'anada-e pait'ee. ²²Tachi Ak'orepa ma ewari isapai wāyaapi-e pirā, apida chok'ai p'aneeda-e pai. Mamīda isapai wāyaapiit'ee ichia jirit'eradaarā k'aurepa, āra chupiria k'awaa bapari perā.

²³'Maapai apidaapa parāmaa jararuta pirā: "iPichá, ak'ítí! iNama bi Cristo, Tachi Ak'orepa pēida!" maa-e pirā jararuta pirā: "iAra bita Cristo!" ijāanáati. ²⁴Mi jiak'aarā māik'aapa Tachi Ak'ore pedee jarapataarā jiak'aarā chok'ara chedait'ee. Mamīda māirāpa jara p'ani ijāanáati, seewa-idaa bee perā. Ne-inaa k'īra t'ādoo eperārāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa oo p'anipa eperārā k'ūradait'ee, perá Tachi Ak'orepa jirit'eradaarā k'ūrarutamaa. ²⁵Mia parāmaa ūrapari k'awaadamerā māga p'asai naaweda. ²⁶Mapa parāmaa jararuta pirā: "iAk'ítí! Achú bi Tachi K'aripapari, eujā pania wēe bide," mamaa wānáati mi jiride. Maa-e pirā jararuta pirā: "iAk'ítí! Ichi nama miru bi," ijāanáati. ²⁷Atu p'anide pa tau jēra t'iuparik'a ak'ōrejīru uchiapari eereepa baaiparima, māga pik'a eperārā atu p'anide mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema waya cheit'ee. ²⁸Piuda k'ap'ia bimāi ākoso seedaipatada aji.

Jesupa jarateeda Eperā Ak'ore Truadepema waya cheit'ee (Mr 13.24-27; Lc 21.25-28)

²⁹—Ma chupiria jōnadap'edaa t'ēepai, nāga pait'ee:

'Tachi Ak'orepa pajā wērepitiit'ee. Ak'ōrejīru p'āriudariit'ee; atane waa īdaa-e pait'ee māik'aapa lucero baaik'ooodaridait'ee pajādeepa.' (Is 13.10)

³⁰Māpai pajāde eperārāpa ne-inaa unudait'ee. Ma k'aurepa k'awaadait'ee mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema, cheru. Māpai na p'ek'au eujādepemaarā jēe para beeit'ee āchobeeapa. Unudait'ee mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema, jōmaarā k'āyaara waibiarā bi k'īra wāree cheru jīararade. ³¹Māpai mia trompeta golpe chaapiit'ee angeleerāmaa, p'e chedamerā eperārā mia jirit'era iru biirā na p'ek'au eujā jōmaade, t'īmí bee pijida.

* 24.15 Dn 11.31; 12.11.

Jesupa higuera biiride jarada
(Mr 13.28-31; Lc 21.29-33)

32—K'isíati higuera biiride. Higuera k'iru t'u-k'ua uchia níbeek'ári mäik'aapa ewaa t'ono níbeek'ári, k'awaapata eujā wāsia wā. 33Mäga pik'a mia et'ewa jaradak'a unudak'ári, k'awa p'ani taarā-e mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema cheru. 34Mia wāarata jararu. Írapemaarā piudai naaweda, ma ne-inaa jōmaweda p'asait'ee. 35Ewari cherude pajā na p'ek'au eujā ome jōdait'ee. Mamīda ichita p'asait'ee mia pedee jaradak'a.

K'awada-e p'aní sääpái cheit'ee Eperā Ak'ore Truadepema
(Mr 13.32-37; Lc 17.26-30)

36—Eperā apidaapa k'awada-e p'aní Eperā Ak'ore Truadepema cheit'ee ewate; chi hora jida. It'aripema angeleerāpa pida k'awada-e p'aní; mia pida ichiaba. Mi Ak'orepapai k'awa bi.

37'Noé bada ewaride p'asadak'a mäga pik'a p'asait'ee mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema waya chek'ári. 38Maapai na p'ek'au eujā ūui naaweda, eperāarā nek'opachida, ne-inaa topachida mäik'aapa miak'āipachida Noé ichi barcode bataurumaa. 39Mamīda atu p'anide k'oi chedachi, eujā ūudachi mäik'aapa jōmaweda k'iniidachida. Mäga pik'a p'asait'ee ichiaba mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema waya chek'ári. Atu p'anide cheit'ee. 40Ma ewate eperāarā omé mimiamaa p'anadait'ee āchi eujāde. Angeleerāpa aba it'aa ateedait'ee; chi apema atabëidait'ee. 41Ichiaba wēraarā omé trigo bamaa p'anadait'ee k'ūrumade. Aba it'aa ateedait'ee; chi apema atabëidait'ee.

42'Maperā tauk'a p'anapatáati k'awada-e p'anadairā sääpaita cheit'ee Pāchi Waibia. 43Nágí pedee pia k'awáati. Te chiparipa k'awa bada paara nechiapari cheit'ee hora p'ärík'ua ichi net'aa chia atait'ee, chok'ai bak'aji ma nechiapari ichi tede t'íupiamaapa. 44Mägá parā jida chok'ai pik'a p'anadaapia bi, atu p'anide mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema, cheit'ee perā.

Mimiapari pia mimiapari k'achia ome
(Mr 13.34-37; Lc 12.41-48)

45—¿Ságá baparima aji, mimiapataarā poro waibia pia? Mägipa k'isia k'awaa oopari chiparipa oopi bïk'a. Pia ak'ipari chipari net'aa atabëida ichi juade mäik'aapa chiprimaa nek'opip'eda, mimiapataarāmaa chik'o tawapari. 46O-ña bapari chipari pachek'ári, ichi mimiamaaunu chepari perā. 47Mia wāarata jararu. Chiparipa mägaunu chek'ári, jōma ichia net'aa iru bì biit'ee ma mimiapari jua ek'ari ak'i bamerā. 48Mamīda ma mimiapari t'ári k'achia bi pirā, nágä k'isiasi: "Taarāit'ee mi chipari." 49Mapa apemaarā mimiapataarā wimaa beeí mäik'aapa tomaa beeí,

nek'omaa beei toyaa beerā ome.⁵⁰ Mamīda ma mimiapari k'achia atu bide chi te chipari pacheit'ee.⁵¹ Mäpai irua ooda k'awaa atak'āri, iru miapiit'ee mäik'aapa ãyaa pëit'aait'ee mimiapataarā seewata mimiapatada apataarā ome bade. Mama jée nïbait'ee mäik'aapa k'ida kierrkierree nïbait'ee p'uapa.

Jesupa awēraarā diezde nepirida

25

¹—Näga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi juu ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Diez wēraarā imik'ira ome waide k'āida—ee beerā wājida miak'āipata fiestadee. Āchi lámpara atadap'eda, nijida k'irachuudait'ee chi imik'ira miak'āiit'ee bi ome, iru k'ōp'āyaadait'ee pada perā fiesta oo p'animāi.^{*} ²Ma wēraarā diezdepema joisomaa pia k'isiada—e paji, ne—inaa oodai naaweda. Jōdee chi apema joisomaa pia k'isiapachida, ne—inaa oodai naaweda. ³Chi pia k'isiada—e p'anadap'edaarāpa āchi lámpara atadak'āri, k'isiada—e paji aceite waapiara ateedait'ee āchi ome. Mapa āchi lamparade bada aupai anipajida. ⁴Jōdee chi pia k'isia p'anadap'edaarāpa āchi lamparade bi awara ateejida aceite botella aba—abaa. ⁵Mamīda chi miak'āiit'ee bi taarā nïbada perā cheit'ee, ma wēraarā jōmaweda k'āidachida āchia ni p'anadap'edaamāi. ⁶Esapite pa wāk'āri, ūrijida bia cheruta: “iMiak'āiit'ee bi pacheruda! ajida. iUchiadapáde ajida, iru k'irachuude!” ⁷Ma wēraarā k'ai jōnadap'edaa aramata p'irabaik'oodachida mäik'aapa āchi lamparadepema mecha t'iik'oojida pia unudait'ee. ⁸Mäpai chi pia k'isiada—ee p'anadap'edaarāpa mägajida apemaarāmaa: “Taimaa aceite ma—āri teedapáde ajida, tai lámpara k'iik'oodaruta perā.” ⁹Mamīda apemaarāpa p'anaujida: “Taipa teeda—eda ajida, jōmaarā—it'ee araa—e perā. Wādapáde ajida, aceite netopatamaa pāchi—it'ee netode.” ¹⁰Mamīda ma wēraarāpa aceite netonaruta misa, pacheji chi imik'ira miak'āiit'ee bada. Mägá ma awēraarā pia k'isiadap'edaarā auk'a t'ūjida iru ome fiesta oodait'eemāi. T'ūdak'āri, irua ma te t'ūputa jīa nïbijí. ¹¹Taarā—e nide pachejida chi aceite netonadap'edaarā. Te taawaik'a eereepa mägajida: “iTachi Waibia, Tachi Waibia, ewapáde ajida, tai t'ūdait'ee!” ¹²Mamīda irua p'anauji: “Mia wāarata jararu. Parā k'awa—e bida” aji.

¹³Mäga nepirip'eda, Jesupa mägajji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—Mäga pait'ee perā, tauk'a p'anapataati parāpa k'awada—e p'anadairā sāapai mi cheit'ee.

Jesupa p'arat'a teedade nepirida

(Lc 19.11-27)

¹⁴—Ichiaba nāga pik'a pait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarā ichi juu ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā. Eperā awara ãyaa wāi naaweda,

* 25.1 Wādair'e paji chi wēra miak'āiit'ee bada temaa iru atade mäik'aapa k'ōp'āyaadait'ee chi imik'ira miak'āiit'ee bada temaa mama fiesta oodait'ee.

ichi mimiapataarā t̄í p'eki māik'aapa p'arat'a teeji āchi chaachaa ak'i p'anadamerā, ichi cheru misa. ¹⁵Mimiapari abaamaa teeji p'arat'a tau cinco mil; ^{*} awaraamaa teeji p'arat'a tau dos mil; apemamaa p'arat'a tau mil. Māgá p'arat'a tau awara-awaraa teeji, k'awa bada perā āchi auk'a mimiadak'aa. Maap'eda ãyaa wāji. ¹⁶Ma t̄éepai ma mimiapari cinco mil jitadapa ne-inaa netomaa beeji ma p'arat'apa. Māgá ne-inaa neto bipa awaraa cinco mil eepa ataji. ¹⁷Māgá ichiaba ma p'arat'a tau dos mil jitadapa awaraa dos mil eepa ataji. ¹⁸Mamīda ma p'arat'a tau mil jitadapa chi poro waibia p'arat'a eujāde jau nībinaji, atuadarii jīak'aapa.

¹⁹Taarāpai pacheji chi p'arat'a chipari. Juasia k'inia baji ma p'arat'a atabēida chi mimiapataarā ome. Mapa āchi t̄í pēiji. ²⁰Naapiara pacheji chi mimiapari p'arat'a tau cinco mil jitada. Māgipa chi p'arat'a chiparimaa māgají: "Señor, pia mimaa teejida aji, p'arat'a tau cinco mil. Nama bida aji, waa awaraa cinco mil uchiada ne-inaa neto bipa." ²¹Chi p'arat'a chiparipa māgají: "iPi pia bida aji, pia mimiapari perā! Mía atabēida pia ak'iji māik'aapa ai ūri waapiara uchiapiji. Māga ooda perā ūrá pi juu ek'ari biit'eeda aji, ne-inaa audupiara ak'imerā. Teedaa t̄iupáde aji, o-ia bapariimerā mi ome." ²²Māgí t̄ee pacheji chi mimiapari p'arat'a tau dos mil jitada. Ichia māgají: "Señor, pia mimaa teejida aji, p'arat'a tau dos mil. Nama bida aji, waa awaraa dos mil, uchiada ne-inaa neto bipa." ²³Chi p'arat'a chiparipa māgají: "iPi pia bida aji, pia mimiapari perā! Mía atabēida pia ak'iji māik'aapa ai ūri waapiara uchiapiji. Māga ooda perā ūrá pi juu ek'ari biit'eeda aji, ne-inaa audupiara ak'imerā. Teedaa t̄iupáde aji, o-ia bapariimerā mi ome."

²⁴Mamīda chi mimiapari p'arat'a tau mil jitada pachek'āri, māgají chiparimaa: "Señor, mía k'awa bida aji, pia esperārā pia chupiria k'awak'aa. K'awa bi pichia ne-inaa jōma p'e atapari awaraarā mimiadap'edaa pari. ²⁵Mía waawee baji pichi p'arat'a atuadarii jīak'aapa. Mapa ma p'arat'a jau iru baji eujāde. Nama bida aji, pichi p'arat'a." ²⁶Māpai chi p'arat'a chiparipa māgají: "iPi k'achia bida aji, pia mimiak'aa perā māik'aapa k'oo-idaa bapari perā! Wāara k'awa baji pirā mia michi-it'ee ne-inaa jōma p'e atapari awaraarā mimiadap'edaa pari, ²⁷māgara ɻsāap'eda mi p'arat'a iana-e pajima aji, p'arat'a iapata tede, māpemaarāpa ai ūri p'aadamerā, mi p'arat'a taarā iru p'anadap'edaa pari?" ²⁸Māpai ma p'arat'a chiparipa māgají arii p'anadap'edaarāmaa: "Ma p'arat'a tau mil jāri atadapáde aji, māik'aapa teedapáde aji, chi diez mil iru bimaa. ²⁹Eperāpa iru bimaa waapiara teeit'ee, audupiara iru bamerā. Mamīda chi mak'īara wēe bipa ma-āri iru bi paara jāri atait'eeda aji. ³⁰Na mimiapari k'achia taawaa ateedapáde aji, p'āriudee jēenamerā māik'aapa k'ida kierrkierree nībamerā p'uapa."

^{*}25.15 Ma p'arat'a tau cinco mil p'aapachida ewari seis mil mimiada pari.

Tachi Ak'ore ewari waibia ewatede jarateeda

31—Mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema, chek'āri mi angeleerā ome, su-ak'i beeit'ee rey su-ak'i beepari k'ira wāreede. 32 Na p'ek'au eujādepemaārā k'ira tādoo cheepurudait'ee iru k'irapite. Māpai irua eperāarā awara-awaraa biit'ee, ne-animalaarā chiparipa ichi oveja, cabra awara-awaraa biparik'a. 33 Ovejaarāk'a bee pēit'ee ichi juaraare; jōdee cabrak'a bee chi juabi eere.

34 Maap'eda Reypa māgait'ee ichi juaraare p'aniirāmaa: “iChéti, mi Ak'orepa parā pia ak'ida perā! Wāti Tachi Ak'ore truadee, na p'ek'au eujā ewaa oodak'āriipa irua parā jirit'erada perā. 35 Mi jarrapisia nībak'āri, parāpa mimaa nek'opijida māik'aapa opisia nībak'āri, ne-inaa topijida. Ma awara mi chīara eujāde nipak'āri, mi auteebajida pāchi tede. 36 P'aru wēe chidi pak'āri, parāpa p'aru teejida. K'ayaa bak'āri, parā wājida mi ak'ide. Carcelde bak'āri, ichiaba mi ak'inajida.” 37 Māpai ichi juaraare k'achia wēe p'aniirāpa iididait'ee: “Tachi Waibia, ̄sāaweda unujidama ajida, pi jarrapisia nībi māik'aapa nek'opijida? Maa-e pirā ̄sāaweda unujidama opisia nībi māik'aapa ne-inaa topijida? 38 ̄sāaweda unujidama pi chiara eujāde ni māik'aapa auteebajida tai tede maa-e pirā p'aru wēe ni māik'aapa p'aru teejida pimaa? 39 ̄sāaweda pi ak'inajidama ajida, k'ayaa bak'āri maa-e pirā carcelde bak'āri?” 40 Māpai Reypa p'anaut'ee: “Mia wāarata jararu. Parāpa māgee ne-inaa oodap'edaa mi ̄ipemaārā, na chupiria beerāmaa, auk'a mimaa oojida.”

41 Maap'eda Reypa ichi juabi eere p'aniirāmaa māgait'ee: “iParā, chi k'achia-idaa beerā, ̄ayaa wāti mi ik'aawaapa! Wāti t'ipitau ichita jérajēraa jira bidee, ooda Netuara Poro Waibia-it'ee; ichideerā-it'ee. 42 Mi jarrapisia nībak'āri, parāpa mimaa nek'opida-e paji māik'aapa opisia nībak'āri, ne-inaa topida-e paji. 43 Ma awara chīara eujāde t'imí nipak'āri, mi auteebaida-e paji pāchi tede. P'aru wēe nipak'āri, parāpa p'aru teeda-e paji. Mi k'ayaa bak'āri māik'aapa carcelde bak'āri, mi ak'inada-e paji.” 44 Māpai māirāpa iididait'ee: “Tachi Waibia, ̄sāaweda pi unujidama ajida, jarrapisia nībi maa-e pirā opisia nībi; chīara eujāde t'imí ni maa-e pirā p'aru wēe ni; k'ayaa bi maa-e pirā carcelde bi, taipa pi k'aripada-eeta?” 45 Māpai Reypa p'anaut'ee: “Mia wāarata jararu. Parāpa māgee ne-inaa ooda-e p'anadap'edaa eperāarā chupiria beerāmaa, auk'a mimaa ooda-e paji.” 46 Māpai ma k'achia beerā pēit'ee t'ipitau ichita jérajēraa jira bidee. Jōdee chi pia beerā Tachi Ak'ore ome ichita p'anapataadait'ee.

**Judiorā poroorāpa pedeeteedap'edaa Jesús jita atapidait'ee
(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)**

26

1 Ma jōma jara aupak'āri, Jesupa māgaji chi k'op'āyoorāmaa:
2—Parāpa k'awa p'ani k'āima omeemaa Pascua fiesta pait'ee. Maapaita mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema, jita atapidait'ee māik'aapa kurusode baijira bipidait'ee piumerā.

³Jesupa māga jaradadeepa p'aareerā poroorā judiorā poro waibiarā ome chip'ejida p'aareerā poro waibiarā bī, Caifás palaciode.

⁴Mama p'anide pedeeteejida Jesús mera jita atapidait'ee māik'aapa peepit'aadait'ee. ⁵Mamīda māgajida:

—Fiestade ooda-edá ajida, eperāarā k'írau para beepiamaapa tachi ome.

Mariapa k'era weeda Jesús poro īri

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶Jesús Betania p'uurude bak'āri, Simón, chi leprapa k'ayaa bada apatap'edaa tede baji. ⁷Māga nide wēra Jesús k'ait'a cheji chok'o chak'ek'a māu pi-ia alabastrodee ooda ome. Ma chok'o chak'e ipuru baji k'era īpiapa. Jesús mesade su-ak'i bide māgí wērapa ma k'era weet'aaji iru poro īri. ⁸Chi k'ōp'āyoorāpa māga unudak'āri, k'íraudachida māik'aapa pedee para beeji:

—¿Sāap'eda jā k'era ichi k'inia weemaa bima? ajida. ⁹¿īpiā netot'aak'ají-ek'ā ajida, māik'aapa ma p'arat'a chupiria beerāmaa teek'aji-ek'ā? ajida.

¹⁰Jesupa ma pedee ūrik'āri, māgaji:

—Ita-aria bíti. Irua mimaa oo bī pia bida aji. ¹¹Chupiria beerā ichita paraait'ee parā t'aide. Mamīda mi parā ome ichita ba-e pait'ee. ¹²Na wērapa mi īri k'era weeji, mak'īara taarā-e mi peedap'eda, iadait'ee perā. ¹³Mia wāarata jararu. Na p'ek'au eujāde jarateepata chaa mia ooda eperāarā k'aripait'ee, ichiaba nepiripataadait'ee na wērapa ooda mi-it'ee. Māgá iru ichita k'irāpadait'eeda aji.

Judapa Jesús traicionaada

(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴Maap'eda Jesús k'ōp'āyoorā docedepema aba, Judas Iscariote, wāji p'aareerā poroorāmaa. ¹⁵Iidiji:

—Parāpa, ¿jōmasaa mimaa p'aadayama aji, Jesús jita teeru pari?

—Teedayada ajida, p'arat'a tau treinta.*

¹⁶Maadak'āriipa Judapa jīri bapachi sāga Jesús āchimaa jitapiit'ee.

Jesús chi k'ōp'āyoorā ome nek'oda

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.1-2, 21-30)

¹⁷Naapema ewaride fiesta pan levadura wēe k'opatade Jesús k'ōp'āyoorāpa irumaa iidhi chejida:

—¿Sāma k'inia bima ajida, k'odait'ee Pascua fiesta ewatepema chik'o?

¹⁸Jesupa p'anauji:

—Wāti p'uurudee parāpa k'awa p'ani tede māik'aapa jaranatí chi te chiparimaa: “Tachi Jarateeparipa jara pēiji: ‘Mi ewari k'ait'a bī. Wāit'ee pi temaa Pascua fiesta ewatepema chik'o k'ode michi k'ōp'āyoorā ome.’”

* 26.15 Chonaarāweda esclavo aba p'arat'a tau treinta vale baji (Ex 21.32).

¹⁹ Chi k'ōp'āyoorāpa oojida Jesupa jaradak'a māik'aapa mama ne-inaa jōma oojida Pascua chik'o k'odait'ee.

²⁰ P'āriupodopa Jesús mesade nek'omaa baji chi k'ōp'āyoorā ome.

²¹ Nek'omaa p'anide Jesupa māgaji:

—Mia wāarata jararu. Parādepema abaapa mi traicionaait'eeda aji.

²² Māga ūridak'āri, chi k'ōp'āyoorā k'īra pia-ee para beeji māik'aapa aba-abaa iidijida:

—Tachi Waibia, ḡmik'ā? apachida.

²³ Jesupa p'anauji:

—Mi ome auk'a p'arat'ude pan sā atarupata mi traicionaait'ee. ²⁴ Mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema, ichita piut'ee Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bīk'a. Mamīda iaai, Tachi Ak'orepa k'achiadee pēit'ee chi mi traicionaait'ee bi! Piara bak'ajida aji, māgí t'o-e pada paara.

²⁵ Māpai Judas, chi traicionaait'ee badapa, iidiji:

—Tachi Jarateepari, ḡmik'ā? aji.

Jesupa māgaji:

—Pichia jara bīk'ada aji.

Pan k'opata vino ome Jesús piuda k'irāpadait'ee

(Mr 14.22-26; Lc 22.19-20; 1 Co 11.23-26)

²⁶ Nek'omaa p'anide Jesupa pan ataji māik'aapa it'aa t'īji gracias jarait'ee Tachi Ak'oremaa. Ma pan k'ōrat'aaji māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa teeji. Māpai māgaji:

—Jitáti māik'aapa k'ōti. Nāgí pan mi k'ap'ia.

²⁷ Nek'odap'edaa t'ēepai ichiaba māgá ooji ma vino ome. It'aa t'ip'eda, gracias jaraji Tachi Ak'oremaa māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa teeji. Māpai māgaji:

—Nāgí vino mi waa. Todapáde aji, pāchi jōmaarāpa. ²⁸ Tachi Ak'orepa nāgí ūraa chiwidi jara bi. Mi piuk'āri, michi waa bat'ait'ee k'aurepa irua wēpapiit'ee eperārā chok'araarāpa p'ek'au k'achia oopata māik'aapa michideerā papit'ee. ²⁹ Mamīda mia jara bī: Parā ome vino waa to-e pait'eeda aji, it'aripema vino torumaa mi Ak'ore truade.

³⁰ Tachi Ak'ore ūraa p'ādadepema k'ari k'aridap'eda,* Olivo Eedee wājida.

Jesupa jarada Pedropo iru k'awa-e bida ait'ee

(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³¹ Mama Jesupa māgaji:

—Idi p'ārik'ua parā jōmaweda ijāadaamaa p'aneedit'ee māik'aapa mi ituaba atabēidait'ee Tachi Ak'ore ūraa p'ā jēra bide jara bīk'a:

* 26.30 Pascua fiestade Salmos 113-118 k'aripachida.

'Mia oveja ak'ipari peepiit'ee māik'aapa chi ovejaarā
jichooodaridait'ee.' (Zac 13.7)

³²Mamīda mi chok'ai p'irabaik'āri, Galilea eujādee wāit'ee parā naa.

³³Māpai Pedropā māgaji:

—Apemaarāpa pi atabēiruta pijida, mia pi atabēi-edā aji.

³⁴Jesupa p'anauji:

—Mia wāarata jararu. Idi p'ārik'ua et'erre k'arri naaweda, jarada ūpee pia mi k'awa-e bida ait'ee.

³⁵Waapiara Pedropā māgaji:

—Pi ome auk'a piuru pijida, mia jara-edā aji.

Apemaarā k'ōp'āyoorāpa ichiaba auk'a jarapachida.

Jesús it'aa tīda Getsemanide

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶Maap'eda Jesús wāji chi k'ōp'āyoorā ome Getsemaní ne-uu eujā apatap'edaamaa. Mama panadak'āri, māgaji:

—Nama su-ak'i p'anéeti mi it'aa tīnaru misa.

³⁷Ichi ome ateeji Pedro māik'aapa Zebedeo warrarā omé. Māga nide Jesús k'isia paraa nībeeji t'āri p'uapa. ³⁸Mapa māgaji āchimaa:

—Mi piut'ee pik'a nībi t'āri p'uapa. Nama p'anéeti, k'āida-ee. Chok'ai p'anadapáde aji, mi ome auk'a.

³⁹Māpai Jesús waawipai wāp'eda, bedabaiji tau biiri eujāde tōbairumaa māik'aapa it'aa iidiji:

—Ak'ore, k'inia bi pirā, mi k'aripáji na miait'ee bideepa. Mamīda oonaapáde aji, mia k'inia bik'a. Jīp'a pia k'inia bīk'ata oopáde aji.

⁴⁰Maap'eda, ak'i chek'āri, chi k'ōp'āyoorā k'āi jōnita unu cheji. Māpai Pedromaa māgaji:

—¿Hora apida p'oyaa chok'ai p'anada-ek'ā aji, k'āida-ee? ⁴¹Chok'ai p'anáti māik'aapa it'aa tīti p'ek'au k'achiade baaipiamaapa. Tachi Ak'orepa oopi k'inia bik'a tāripa oo k'inia p'ani. Mamīda pāchi k'ap'iapa chooda-e p'ani.

⁴²Waya wāji nāga it'aa iidide:

—Ak'ore, mi na miait'ee bīta uchia ata-e pirā, māgara pia bida aji. Pia oo k'inia bīk'ata oopáde aji.

⁴³Waya chek'āri, naa unu chedak'a unu cheji; k'āi jōni tap'ok'eepa.

⁴⁴Māpai ichiak'au biji māik'aapa wāda ūpee it'aa tīnaji. Wāru chaa ichi aī pedeeta jarapachi. ⁴⁵Maap'eda waya chek'āri chi k'ōp'āyoorā p'anadap'edaamaa, māgaji:

—¿At'āri parā k'āi jōnik'ā? aji. Mi peepidait'ee hora pajipi. Eperā Ak'ore Truadepema teedait'ee p'ek'au k'achia oopataarā juade. ⁴⁶Eperā mi traicionaa it'ee bi k'ait'a cheru. iP'irabáti māik'aapa wādáma apemaarāmaa!

Jesús jita atapidap'edaa
(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesú斯 at'āri pedeemaa bide, ichi k'ōp'āyo Judas pacheji eperāarā chok'ara ome. Espada^{*} pak'uru ome anipajida. P'aareerā poroorāpa māik'aapa judiorā poro waibiarāpa ma eperāarā pēijida āchi pari.

⁴⁸ Panadai naaweda, Judapa māirāmaa jaraji:

—Chi mia k'ira ūruta saludaak'āri, māgita jita atadapáde aji.

⁴⁹ Mapa pachedak'āri Jesumāi, Judas pedee cheji:

—Tachi Jarateepari, ćk'ap'ia pia bik'ā? aji.

Māga jarap'eda, k'ira ūt'aaji. ⁵⁰ Jesupa p'anauji:

—K'ōp'āyo, oopáde aji, pia ne-inaa oode cheda.

Māpai Judas ome che p'anadap'edaarāpa Jesú斯 jita atadap'eda, mamāik'aapa ateejida.

⁵¹ Māga nide Jesú斯 ik'aawa badapa ichi espada ēt'a atap'eda, p'aareerā poro waibia mimiapari k'iiri orp'et'aaji. ⁵² Māpai Jesupa māgaji:

—iPichi espada ata bīji ichi badamāi! Chi espadapa chōopataarā piupata espadapa.

⁵³ ¿K'awa-e bik'ā aji, mi Ak'ōremaa k'aripa iidiru pīrā, irua angeleerā setenta y dos mil^{*} ūraweda pēik'ají? ⁵⁴ Mamīda māga ooru pīrā, uchia-e pai Tachi Ak'ore ūraa p'ā jēra bide nāga p'asait'ee jara bik'a.

⁵⁵ Māpai Jesupa iidiji ichi jita ata chedap'edaarāmaa:

—¿Sāap'eda parā chejidama aji, espada ome māik'aapa pak'uru ome mi jita atade, eperā nechiayaa bī jita atapatak'a? Ewari chaa mi Tachi Ak'ore te waibiade bapari iru pedee jarateemaa. Mamīda mi jitada-e paji. ⁵⁶ Na jōma p'asaruda aji, Tachi Ak'ore pedee jarapataarāpa jaradap'edaak'a iru ūraa p'ādade.

Jesupa māga jaramaa bide jōmaweda chi k'ōp'āyoorāpa atabaibēijida māik'aapa miruk'oodachida.

Jesús Junta Suprema k'īrapite
(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Jesú斯 jita atadap'edaarāpa ateejida Caifás temaa. Caifás p'aareerā poro waibia paji. Mama Junta Supremadepemaarā see nībaji. ⁵⁸ Pedro t'īmiipapai t'ēe wāk'āti wāji. Māgá wāpa panaji Caifás temāi. Ma te t'īak'au badamāi edú t'īup'eda, Tachi Ak'ore te waibia jīapataarā ome su-ak'i banaji ak'iit'ee sāga oodai Jesú斯 ome.

⁵⁹ P'aareerā poroorāpa jōmaweda Junta Supremadepemaarā ome testigo jīri p'anapachida. Māgá Jesú斯 peepit'aadait'ee. ⁶⁰ Eperāarā chok'ara

* 26.47 Espada nek'o choma bik'a bi, mamaida k'īraichaa weda p'eweedee bapari. * 26.53 Griego pedeede: *doce legiones*. Maapai legión apatap'edaa abaade soldaorā seis mil paraaji.

seewa jarade chejida mīda, maarepida unuda-e paji imiateedait'ee. Mamīda seewa-idaa beerā omé pachejida. ⁶¹Māirāpa māgajida:

—Na eperāpa jaraji: “Mia Tachi Ak'ore te waibia t'eet'aap'eda, k'āima ūpeemaa waya oo atai.”

⁶²Māga ūrik'ari, p'aareerā poro waibia bainī beeji māik'aapa iidiji Jesumaa:

—¿Wāarak'ā aji, pi k'irapite jara p'ani pedee? ¿Maarepida p'anau-ek'ā? aji.

⁶³Mamīda Jesupa maarepida p'anau-e paji; k'īup'ee beeji. Māpai p'aareerā poro waibiapa māgajī:

—iTachi Ak'ore ichita chok'ai bi k'irapite wāarata jaráji! ¿Pik'ā Tachi Ak'orepa pēida eperārā rey pamerā? ¿Pik'ā aji, Tachi Ak'ore Waibia Warra?

⁶⁴Jesupa p'anauji:

—Mida aji, pia jara bik'a. Mia jara bi: Parāpa Eperā Ak'ore Truadepema unudait'ee su-ak'i bi Tachi Ak'ore Waibia juaraare māik'aapa jīrararade cheru.

⁶⁵Māpai Caifapa ichi p'aru jēt'aaji t'āri k'achiaapa māik'aapa māgajī:

—iNa eperāpa pedee k'achia jaramaa bida aji, Tachi Ak'ore āpite! K'āare-it'ee waa jiridayama aji, eperārāpa ichia ooda jaradamerā? ¿Parāpa ūrijida-ek'ā ichia ma pedee k'achia jarada? ⁶⁶¿K'āata k'īsia p'anima? aji.

P'anaujida:

—Piupia bida ajida, ichia jarada k'aurepa.

⁶⁷Māpai Jesús k'īramaa idujida māik'aapa p'ua oo wājida. Awaraarāpa k'īramaa sijida. ⁶⁸Māga oo jōnide māgajida:

—iPi wāara Tachi Ak'ore Warra pirā, jarapáde ajida, k'aipata pi sijī!

Pedropo Jesús k'awa-e bida ada

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹Māimisa Pedro taawa su-ak'i baji te āuk'idaa. Māga nide awēra mama mimiapari cheji māik'aapa māgajī Pedromaa:

—Pi auk'a nipajida aji, jā eperā Jesús Galileadepema ome.

⁷⁰Mamīda Pedropo meraji jōmaarā taide:

—Mia k'awa-e bida aji, k'āaredeta pia jara bi.

⁷¹Maap'eda Pedro wāji puerta edú t'īupatamāi. Mama awaraa awēra mimiaparipa iru unuk'āri, arii p'anadap'edaarāmaa māgajī:

—Pichá, na eperā nipajida aji, Jesús Nazaretdepema ome.

⁷²Waya Pedropo meraji:

—Tachi Ak'ore k'irapite mia juraaru: iJā eperā k'awa-e bida! aji.

⁷³Taarā-e nide arii see nībadaarā Pedro k'ait'a chejida māik'aapa māgajida:

—Wāara pi āchi k'ōp'āyo. Pedeedeepa p'oyaa mera–eda aji, pi Galilea eujādepema.

⁷⁴Māpai Pedropo juraaji Tachi Ak'ōre k'īrapite:

—iMia jā eperā k'awa–e bida! aji. iSeewa jaramaa bī pirā, Tachi Ak'ōrepa mi miapiapia bida! aji.

Aramata et'erre k'ariji. ⁷⁵Māpai Pedropo k'irāpaji Jesupa jarada: “Et'erre k'arii naaweda, pia jarada ūpee jarait'ee mi k'awa–e bī.” Māpai Pedro taawaa uchiap'eda, jēe nībeeji audú k'īsia p'ua bada perā.

Jesús Romadepemaarā poro waibiamaa ateedap'edaa

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

27 ¹Tap'eda weda p'aareerā poroorā judiorā poro waibiarā ome pedeeteejida Jesús peet'aadait'ee. ²Jidap'eda, ateejida Romadepemaarā poro waibia Poncio Pilatomaa. Māgí Romadepema paji. Judea eujā ak'ipari paji.

Judas Iscariote piuda

³Judas, Jesús traicionaadapa unuk'āri Jesús peet'aadait'ee p'ani, t'āri p'uadachi ichia traicionaada perā. Mapa ma p'arat'a tau treinta ichimaa p'aadap'edaa teenaji p'aareerā poroorāmaa māik'aapa judiorā poro waibiarāmaa. ⁴Māgaji:

—Mia p'ek'au k'achia oojida aji, ma eperāpa k'achia ook'aata peepit'aada perā.

Māpai āchia p'anaujida:

—iTai-it'ee p'ua–e bida ajida, piata ooda perā!

⁵Māpai Judapa ma p'arat'a tau Ak'ōre te waibiade bat'ak'oop'eda, mamāik'aapa uchiaji. Maap'eda ichi juadoopa otau jī atap'eda, it'í bajirra beeji piurumaa.

⁶Ai naaweda Judas Ak'ōre te waibiadeepa uchiak'āri, p'aareerā poroorāpa ma p'arat'a tau p'e atajida māik'aapa māgajida:

—Na p'arat'a tau bidaik'araa bī p'arat'a ia bipatade Tachi Ak'ōre–it'ee, tachi ūraade jara bairā p'arat'a p'aada eperā peeda pari teenaadamerā Tachi Ak'ōremaa.

⁷Maperā ma p'arat'apa eujā neto atajida aīde iadamerā āchi eujāde k'īra tewaraarā piurutaarā. Ai naaweda ma eujā t'ījarapachida Chok'o K'apataarā Eujā. ⁸Mamīda māgá netodap'eda eperā peeda pari p'arat'apa, eperārāpa t'í bijida “Waa Eujā.” ⁹Māga paji Ak'ōre pedee jarapari, Jeremipa chonaarāweda jaradak'a:

‘P'arat'a tau treinta jitajida; Israel pidaarāpa bidap'edaak'a. ¹⁰Ma

p'arat'apa neto atajida Chok'o K'apataarā apata eujā Tachi Ak'ōrepa mīmaa jaradak'a.’

(Zac 11.12-13; Jer 18.1-7; 32.6)

---

* 27.7 Māga t'ījarapachida chok'o k'a k'awa beerā chepatap'edaa perā ma eujādee yooro atade, ma eujādepema yooro piara bada perā chok'o k'ait'ee.

Jesús Pilato k'írapite
(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

11 Jesú Pilato k'írapite ateedak'āri, Pilatopa iidiji:

—¿Pik'ā aji, Judiorā Rey?

Jesupa p'anauji:

—Mida aji, pia jara bik'a.

12 Māpai p'aareerā poroorāpa judiorā poro waibiarā ome Jesú imiatee jōnapachida. Mamīda irua maarepida p'anauk'aa paji. 13 Mapa Pilatopa iidiji:

—¿Ūri-e bik'ā aji, pi k'írapite jara p'ani?

14 Mamīda Jesupa pedee apida p'anauk'aa paji. Mapa Pilatopa k'awa-e paji k'āata ooit'ee.

Pilatopa Jesús peepida
(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

15 Ma fiestade Pilatopa preso aba k'ena pēipachi, eperāarāpa iidirutata.

16 Maapai eperā t'ijarapatap'edaa Jesú Barrabás carcelde bají. Eperāarāpa ma eperā t'o p'anajida, irua ne-inaa k'achia ooda k'aurepa. 17 Jesú at'āri Pilato k'írapite bide, Pilatopa see nībadaarāmaa iidiji:

—¿K'aita k'inia p'anima aji, mia k'ena pēimerā, Jesú Barrabás maa-e pirā Jesú, Mesías apata?

18 Pilatopa māga iidiji āchi k'íraupiit'ee, k'awa bada perā Jesú aneedap'edaaarāpa iru k'ira unuamaa iru p'anadap'edaa.

19 Pilato at'āri su-ak'i bide poro waibia su-ak'i beeparimāi, chi wērapa jara pēiji:

—K'írak'aupai ne-inaa k'achia ooi jā eperā ome, irua k'achia ook'aa perā. P'ārik'ua mi k'āimok'araa k'achia nībajida aji, iru ome.

20 Mamīda p'aareerā poroorāpa judiorā poro waibiarā ome eperāarāmaa jarajida iididamerā Pilatopa Barrabata k'ena pēimerā; jōdee Jesú peepit'aamerā. 21 Māpai waya Pilatopa iidiji:

—¿Chisāgita k'inia p'anima aji, mia k'ena pēimerā?

Eperāarāpa p'anaujida:

—iBarrabata k'ena pēipáde! ajida.

22 Māpai Pilatopa iidiji:

—Māgara mia ¿k'āata ooyama aji, Jesú, Mesías apata ome?

Jōmaarāpa p'anaujida:

—iKurusode peepit'aapáde! ajida.

23 Māpai Pilatopa māgaji:

—¿K'āare k'achiata oojima? aji.

Mamīda waya eperāarāpa biajida:

—iKurusode peepit'aapáde! ajida.

²⁴Pilatopa unuk'āri eperāarā māgá audupiara biuk'a nībeeruta, k'awaji ãchi ome p'oyaa-e pai. Maperā pania atapiji māik'aapa jōmaarā taide juu siiji. Māpai māgají:

—Mia ne-inaa k'achia oo-e na eperā ome. iPāchia oo k'iniata oodapáde! aji.

²⁵Māpai jōma see nībadaarāpa p'anaujida:

—iIchi tai k'aurepa piuru pirā, auk'a tai warrarā k'aurepa adaipia bida! ajida.

²⁶Māpai Pilatopa Barrabás k'ena pēiji. Maap'eda Jesús soopa wipiji ichi soldaorāmaa māik'aapa pēiji kurusode bajira bídamerā piurumaa.

Romadepema soldaorāpa Jesús oo iru p'anadap'edaa
(*Mr 15.16-20; Jn 19.2-3*)

²⁷Pilato soldaorāpa Jesús ateejida ichi palaciode. Mama soldaorā chok'araara seedachida Jesús ik'aawa. ²⁸Iru p'aru ērat'aadap'eda, p'aru teesoo, p'oree jī bijida. ²⁹Māpai poro jīra pak'uru juu ne-iiiri-idaa bidee ooda jī bijida. Ichiaba pak'uru jitapijida reypa jita iru baparik'a. Maap'eda iru oo iru p'aneejida. Iru k'īrapite bedabaidap'eda, māgapachida:

—iAk'iti Judiorā Rey!

³⁰Ichiaba irumaa idupachida māik'aapa juade iru bada pak'urupa wipachida poromaa. ³¹Māgá oo iru p'anadap'eda, ma p'aru p'oree ērat'aajida māik'aapa ichi p'aru waya jī bijida. Māpai ateejida kurusode bajira bídait'ee.

Jesús kurusode bajira bídap'edaa
(*Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27*)

³²P'uurudeepa uchia wādade unujida eperā, t'ījarapatap'edaa Simón. Māgí eperā Cirene p'uurudepema paji. Māgimaa Jesús kuruso ateepijida.

³³Panajida Gólgota apatap'edaamāi. (Gólgota jara k'inia bi “Tachi Poro Biiri.”) ³⁴Mama Jesumaa topijida vino hiel^{*27.34} ome p'oiradap'edaa. Mamida Jesupa ma-āri to chaap'eda, to-e paji.

³⁵Soldaorāpa Jesús juu māik'aapa chi biīri kurusode merap'ejida māik'aapa bajira bijida piumerā. Māgiirāpa suerte jemenejida k'awaadait'ee k'aipata iru p'aru atait'ee. ³⁶Maap'eda, su-ak'i p'aneejida ak'idait'ee. ³⁷Soldaopa iru poro it'aik'a eere kurusode letrero merap'ejí jarait'ee k'āare-it'ee kurusode bajira bijida piumerā. P'ā baji: NĀGÍ JESÚS; JUDIORÁ REY.

³⁸Ichiaba Jesús ik'aawa nechiapataarā omé kurusode bajira bijida, aba ichi juaraare, chi apema juabi eere. ³⁹Chi arii wāyaa wā

*^{27.34} Jara p'ani chonaarāweda wēraarāpa *hiel vinode* bipachida kurusode p'anadap'edaarāmaa teedak'āri. Ma hiel k'aurepa p'ua sentidak'aa pajida apachida.

nipadap'edaarāpa irumaa ik'achia jarapachida. Āchi poro p'irap'ira
⁴⁰māgapachida:

—¿Pi-ek'ā ajida, Tachi Ak'ore te waibia t'eet'aap'eda ewari ūpeemaa waya oo atayada ada? iMāgara pichi itu jāmāik'aapa uchiadaríji! iPi Tachi Ak'ore Warra pirā, kurusodeepa iirabaidaipáde! ajida.

⁴¹Ichiaba māgá oo iru p'anapachida p'aareerā poroorāpa Moisepa p'āda jarateepataarā ome, judiorā poro waibiarāpa paara. Māgapachida:

—Awaraarā k'aripajida ajida. Mamīda ichi itu p'oyaa uchia-e nadeepa. Israel pidaarā Rey pirā, iirabaidaríji! iMāgara taipa ijāadaipi!

⁴³iTachi Ak'orede ijāa bida apari perā, māgara Tachi Ak'orepa iru k'aripaipia bī, wāara k'inia iru bī pirā! ¿Jaraji-ek'ā ajida, ichi Tachi Ak'ore Warra?

⁴⁴Iru ik'aawa baijira p'anadap'edaarāpa ichiaba irumaa ik'achia jarapachida.

Jesús jai-idaada

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵Imat'ipa ak'orejiru k'iat'ídachi. Na eujā jōma p'āriudachi las tres parumaa. ⁴⁶Ma hora Jesupa golpe biaji:

—‘Elí, Elí, dlema sabactani?’ (Ma pedee jara k'inia bī: ‘Mi Ak'ore, Mi Ak'ore, ¿K'āare-it'ee mi atabaibēijima?’) (Sal 22.1)

⁴⁷Ük'uru arii p'anadap'edaarāpa ūridak'āri, māgajida:

—Elías, chonaarāwedapema Ak'ore pedee jarapari, t'īmaa bida ajida.

⁴⁸Aramata eperā p'ira wāji māik'aapa esponjak'a p'eesap'eesaa bī topa ataji vino achuchuade. Sia k'īde jōi bip'eda, sāji māik'aapa Jesús it'aimāi t'i atanaji sōmerā, opisia bī jīak'aapa. ⁴⁹Mamīda apemaarāpa māgajida:

—Ichiak'au bīji. Unu k'inia p'anida aji, Eliapa iru k'aripa chei wa māga-e.

⁵⁰Māga nide Jesús waya golpe biaji māik'aapa jai-idaaji. ⁵¹Māimisa Jerusalende Tachi Ak'ore te waibiade chi edupiara bī cuarto t'īupatamāi p'aru teesoo eebai jira bada esajīak'a jēdachi it'iipa edaa. Eujā wēre nībeeji māik'aapa māu tapia t'oop'ek'oodachida. ⁵²Māu te piudap'edaarā ia jēra bada ewat'ik'oodachida māik'aapa chonaarāwedapema Ak'orede ijāapatap'edaarā chok'ara chok'ai p'irabajida. ⁵³Āchi ia jēra badamāiipa uchiahida māik'aapa Jesús chok'ai p'irabaip'eda, wājida Tachi Ak'orepa jīrit'erada p'uuru Jerusalende. Mama eperāarā chok'araarāpa māirā unujida.

⁵⁴Jesús ik'aawa bada soldaorā poro ichi jua ek'ari p'anadap'edaarā ome unudak'āri eujā wēre nībi māik'aapa awaraa ne-inaa p'asa nībi, audú p'eradachida. Māpai māgajida:

—iWāara, na eperā Tachi Ak'ore Warra paj!

⁵⁵Mama t'imiipapai ak'i p'anajida wēraarā chok'ara, Galilea eujādeepa che p'anadap'edaa Jesús ome. Āchia Jesús k'aripapachida. ⁵⁶Āra ome

baji María Magdalena. Ichiaba baji Santiago māik'aapa José nawe t̄ijarapatap'edaa María. Ichiaba baji Zebedeo wēra.

Jesús iadap'edaa

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷P'āriupodopa pacheji eperā p'arat'ara bi, t̄ijarapatap'edaa José. Māgí eperā Arimatea p'uurudepema paji. Ichiaba Jesude ijāapachi. ⁵⁸José wāji Pilatomaa Jesús k'ap'ia piuda iidide iait'ee. Pilatopa teepiji. ⁵⁹Māpai Josepa Jesús k'ap'ia lienzo chiwidide piraji ⁶⁰māik'aapa biji māu te uria k'oropida ichi-it'ee iru badade. Made piuda apida waide iada-e p'anajida. Maap'eda ma māu te uria t'ai jīa bēji māu choma bipa māik'aapa wāji. ⁶¹Mamīda María Magdalena apema María ome su-ak'i p'aneejida ma māu te uria t'ai k'īrapite.

Jesús iadap'edaamāi jīapataarā pēidap'edaa

⁶²Aī norema ūipata ewate paji. Ma ewate p'aareerā poroorā fariseorā ome wājida Pilatomaa. ⁶³Māganajida:

—Señor, taipa k'irāpa p'ani jā seewa-idaa bada chok'ai bak'āri, jaraji ichi piup'eda ewari ūpee parumaa chok'ai p'irabaiit'eeda ajida. ⁶⁴Mapa soldaorā péiji jāgí iadap'edaamāi jīade k'āima ūpee paru misa, maa-e pīrā chi k'ōp'āyoorā p'ārik'ua chedap'eda, atadaridai iru k'ap'ia piuda māik'aapa eperāarāmaa jaradai iru waya chok'ai bi. Māga ooruta pīrā, eperāarāpa ma seewa audupiara ijāadayada ajida, naawedapema k'āyaara.

⁶⁵Pilatopa p'anauji:

—Acha p'ani soldaorā atéeti māik'aapa chi iadap'edaamāi jīa paraa binadapáde aji.

⁶⁶Aramāgá mamaa wādap'eda, ma māu te uria t'aide māu choma bipa t'ap'a bijida. Pi-ia sellaa ata bijida. Maap'eda soldaorā jīa paraa atabēijida mama.

Jesús chok'ai p'irabaida

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

28 ¹Ūipata ewate wāyaap'eda, tomia ewate ta-p'eda weda María Magdalena awaraa María ome wājida Jesús k'ap'ia iadap'edaamaa iru ak'ide. ²Māga nide eujā wēre nībeeji, it'ariipa ángel ma eujādee cheda perā. Māgipa Jesús ia bada māu te uria t'aidepema māu choma jīa bada ayaa atap'eda, ai ūri su-ak'i beeji. ³Ma ángel idaa ak'i baji, pa tau ūe-ēeparik'a. Chi p'aru audú t'o-t'oo baji nievek'a. ⁴Soldaorāpā māgí unudak'āri, k'ap'ia wēree para beeji p'era jōnipa māik'aapa piudak'a baip'aneejida eujāde.

⁵Māga nide angelpa māgaji ma wēraarāmaa:

—Waaweenáati. Mīa k'awa bi parāpa jirimaa p'ani Jesús, chi kurusode baijira bīdap'edaa. ⁶Iru nama wē-e. Chok'ai p'irabaiji ichia jaradak'a.

Pichá, ak'i chéti iru iadap'edaamāi. ⁷ Maap'eda, isapai wāti māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa jaranáti: "iChok'ai p'irabaijipi! Parā naa iru wāit'ee Galilea eujādee. Mama iru unudait'ee." Mata mia parāmaa jara chejida aji.

⁸ Aramata Jesús k'ap'ia iadap'edaamāiipa ma wēraarā isapai wājida chi k'ōp'āyoorāmaa jarade. Mamāik'aapa āchobee, ma awara t'āri o-īa p'ira wājida. ⁹ Māgá wādade Jesús āchi k'irapite uchijai māik'aapa āchimaa saludaaji. Aramata ma wēraarāpa Jesumaa orradachida. Maap'eda iru biiri wēre atajida māik'aapa irumaa it'aa t'ijida. ¹⁰ Māpai Jesupa māgaji:

—Waaweenáati. Wāti jarade mi k'ōp'āyoorāmaa Galileadee wādamerā. Mama mi unudayada aji.

Soldaorāpa nepiridap'edaa

¹¹ Ma wēraarā wāruta misa, ma jiamaa p'anadap'edaarā ūk'uru wājida p'uurudee āchi ome p'asada nepiride p'aareerā poroorāmaa. ¹² Māirā wājida pedeeteede judiorā poro waibiarā ome. Maap'eda soldaorāmaa p'arat'a waibia p'ajida māik'aapa ¹³ māgajida:

—Jaráti parā k'ai jōni misa, Jesús k'ōp'āyoorā chedap'eda, iru k'ap'ia chia atadachida. ¹⁴ Pilatopa ma p'asada k'awaa ataru pirā, taipa pedeedait'ee parā k'ap'ia. Māgá parā k'ariпа atadayada ajida.

¹⁵ Soldaorāpa ma p'arat'a jitadap'eda, oojida māirāpa jaradap'edaak'a. Ma seewa at'āri jarapata judiorā t'āide.

Jesupa chi k'ōp'āyoorāmaa jarada

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ T'ēepai Jesús k'ōp'āyoorā once wājida Galileadee. Panajida irua jarada eemāi. ¹⁷ Jesús unudak'āri, irumaa t'āri o-īa it'aa t'ijida. Mamāda ūk'uruurāpa at'āri pia ijāada-e p'anajida iru wāara chok'ai p'irabaida. ¹⁸ Māga nide Jesús āra k'ait'a cheji māik'aapa māgaji:

—Tachi Ak'orepa jōmaweda ne-inaa it'ari nībi, na p'ek'au eujāde nībi biji mi jua ek'ari. ¹⁹ Maperā wāti na p'ek'au eujā eperāarā paraamaa, michi k'ōp'āyoorā papide. Āra poro chōoti Tachi Ak'ore t'ide, ichi Warra t'ide māik'aapa ichi Jaure t'ide. ²⁰ Jaratéeti oodamerā mia parāmaa jaradak'a. Mi parā ome bapariit'ee ewari chaa, na p'ek'au eujā jōrumaa.

SAN MARCOS

San Marcopa Pedee Pia P'āda

Marcos, ichiaba t'ījarapatap'edaa Juan Marcos. Māgipa na pedee pia p'āji. Ichiaba judío paji. Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda k'awaa beerāpa jara p'ani Marcopa Jesús bapata k'awaaji Jesupa jirit'erada, Simón Pedro ome.

Na pedee pia p'ādade Marcopa audú jara bi Jesupa ne-inaa ooda na p'ek'au eujāde bi misa. K'awapi k'inia baji Jesús jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Māga ak'ipiji, jarak'āri Jesupa Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda iru bada ichi jua ek'ari; netuaraarā p'oayaada māik'aapa eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata wēpapida. Ichiaba na p'ādade Marcopa Jesús audú t'ījara bi "Eperā Ak'ōre Truadepema" māik'aapa "Tachi Ak'ōre Warra".

Naapiara Marcopa jara bi Juan Bautistapa jarateeda eujā pania wēe bide (cap. 1.1-8); irua Jesús poro chooda (cap. 1.9-11) māik'aapa Jesús unuda netuara ome eujā pania wēe bide (cap. 1.12-13).

Mateopa oodak'a ma eere ichiaba jara bi Jesús nipapata Galilea eujāde jarateede; chi k'ōp'āyorā jirit'erada māik'aapa Capernaum p'uurude ne-inaa ooda maap'eda jarateeda, Galilea eujāde bi misa (caps. 1.14-6.29).

Ma eere jara bi Jesús jaratee nipapata awaraa eujāde (caps. 6.30-9.50); irua ooda māik'aapa jarateeda Judea eujāde māik'aapa Pereia eujāde (cap. 10.1-52); iru wāda Jerusalendee māik'aapa irua mama ooda (caps. 11.1-12.44); irua jarateeda Tachi Ak'ōre ewari waibia ewatede (cap. 13) māik'aapa k'era weeda iru biiri īri (cap. 14.1-11).

Ma eere jara bi Jesupa ūraa t'ēe jarada, iru peet'aadap'edaa māik'aapa chok'ai p'irabaida (caps. 14.12-16.20).

Juan Bautistapa jarateeda eujā pania wēe bide
(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

1 ¹Mi, Marcopa p'āru Jesucristode; iru Tachi Ak'ōre Warra; Tachi Ak'ōrepa eperāarāmaa pedee pia Jesucristode k'awapida.

²Chonaarāweda Tachi Ak'ōre pedee jarapari Isaíapa p'āji:

“Tachi Ak'ōrepa māgaji ichi Warramaa: “Mia eperā chok'a pēiit'ee
pi naa o pia oonamerā pi, eperāarā poro waibia, chei naaweda.”
,* (Mal 3.1)

³ ‘Eujā pania wēe bide eperā bia bi: “O pi-ia oopatak'a poro waibia
chei naaweda, māga pik'a p'ek'au k'achia oo amáati Tachi Waibia
chei naaweda.”’ (Is 40.3)

⁴⁻⁶Ewari aba Isaíapa p'ādak'a p'asaji. Eperā t'ijarapatap'edaa Juan Bautista * cheji eujā pania wēe bimaa. P'aru camello k'aradee k'ada jīpachi. Chi k'irride jīpari ne-edee ooda paji. K'opachi sisi māik'aapa topachi jirri miéle. Judea eujādepemaarā māik'aapa Jerusalendepemaarā chok'ara wāpachida iru ūraa ūride. Irua jarateepachi Tachi Ak'ōrede ijāadamerā māik'aapa poro choopidamerā ak'ipidait'ee āchia p'ek'au k'achia oopata oodaamaa p'ani. Māgá Tachi Ak'ōrepa āchia p'ek'au k'achia oopata wēpapii.

Māga ūridak'āri, eperāarāpa Tachi Ak'ōremaa chupiria iidi chejida āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. Māpai Juanpa poro chooji Jordán to jāde.

⁷Ichiaba jarateepachi:

—Eperā mi t'ee cheru. Māgí waibiara bi mi k'āyaara p'ek'au k'achia wēe bairā. Mapa ūjaabaip'eda, iru chancla jida ēraik'araa bi. ⁸Mia parā poro choopari paniapa, mamīda irua parā nāgá poro chooit'ee. Ak'ōre Jaure ba chepiit'eeda aji, parā k'ap'iade.

Jesús poro chooda (Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹Maapai Jesús cheji Nazaret * p'uuruudeepa. Ma p'uuru Galilea eujāde bi. Cheji Juanpa jaratee badamaa. Māpai Juanpa Jesús poro chooji Jordán tode. ¹⁰Jesús toiduupa uchiak'āri, unuji pajā ewadaru māik'aapa Tachi Ak'ōre Jaure ichi ūri palomak'a baai cheru. ¹¹Māpai it'ariipa Tachi Ak'ōrepa jaraji:

—Pida aji, mi Warra k'inia, mia jirit'erada. Pia mi t'āri o-ūapipari.

Netuara Poro Waibiapa Jesús k'achiade baaipiit'ee pada (Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹²Māga bap'eda, Ak'ōre Jaurepa Jesús wāpiji eujā pania wēe bimaa.

¹³Mama ne-animal k'achia paraamāi ituaba baji k'āima cuarenta.

Netuara Poro Waibiapa ne-inaa k'achia oopi k'inia baji, mamīda p'oyaa-e paji. Jesupa oo-e pak'āri, angeleerā chejida iru k'aripade.

---

*1.2 Irua eperārāmaa jarateeit'ee k'āata oodaapia bi. *1.4-6 Griego pedede: *Juan, chi eperārā poro choopari.* *1.9 *Nazaret p'uuru Galilea eujāde bi. Jesús ma p'uuruude wariji ichi ak'ōrek'aa, José māpema pada perā.*

Jesupa jarateemaa beeda
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴Juan Bautista carcelde t'i nñbidap'eda, Jesús wāji Galilea eujādee Tachi Ak'ore pedee pia jarateede. ¹⁵Jarapachi:

—Idi weda eperāarāpa k'awaadait'ee Tachi Ak'orepa eperāarā bi k'inia bi ichi jua ek'ari ichideerā p'aneedamerā. Mapa k'isia p'ua bap'eda, p'ek'au k'achia oo amaadapáde aji, māik'aapa ijāadapáde aji, iru pedee pia jara pëidade.

Jesupa to-iapataarā k'īmari jirip'era
ichi ome nipapataadamerā
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶Maap'eda Jesús Galilea Lago ide nide unuji Simón māik'aapa chi īpema Andrés. To-iapataarā paji. Mapa t'iri t'aamaa p'anajida. ¹⁷Jesupa māgaji:

—Mi ome nipapatáati māik'aapa óoti mia ooparik'a. Idideepa eperāarā jiridait'ee Tachi Ak'ore-it'ee, to-iapataarāpa chik'o jiripatak'a.

¹⁸Aramata āchi t'iri atabéijida māik'aapa wājida iru ome.

¹⁹Ipu nok'ode unuji Santiago māik'aapa chi īpema Juan. Zebedeo warrarā paji. T'iri pi-ia p'e bimaa p'anajida barcode. ²⁰Jesupa āra unuk'ari, t'iji ichi ome auk'a nipapataadamerā. Aramata atabéijida āchi mimia barcode āchi ak'ore chi k'aripapataarā ome māik'aapa wājida Jesús ome.

Eperā k'ap'iade netuara merātia bada
(Lc 4.31-37)

²¹Panajida Capernaum p'uurude. Māgí p'uuru Galilea eujāde bi. Judiorā īipata ewate pada perā, Jesús wāji Ak'ore Ūraa jarateepata tedee. Mama jarateemaa beeji. ²²Jōmaarā taide jíp'a jarateeji Tachi Ak'orepa jarateepidak'a. Moisepa p'āda jarateepataarā k'āyaara pipiara jarateeji. Mapa eperāarā ak'itrua para beeji. ²³Mama t'iuji eperā k'achia bi Tachi Ak'ore k'īrapite, netuara iru k'ap'iade merātia bada perā. Ma netuarapa biaji:

²⁴—Jesús Nazaret p'uurudepema, ¿k'āata oo chejima aji, taimaa? iTai ichiak'au bīji! ¿Tai k'enat'aadeta cheruk'ā? aji. Mia pi k'awa bi. Tachi Ak'orepa pi pēiji. Mapa pi de p'ek'au k'achia wēe bida aji.

²⁵Māpai Jesupa ma netuara itriat'ajji:

—iK'īup'ee beepáde aji, māik'aapa uchiapáde aji, na eperā k'ap'iadeepa!

²⁶Māpai ma netuarapa eperā wawat'aaji māik'aapa golpe biap'eda, k'ap'iadeepa uchiadachi. ²⁷Māga unudak'ari, jōmaweda ak'itrua para beeji māik'aapa pedee para beeji āchi pitapai:

—¿K'aima na eperā? iEperā poro waibiak'a jaratee bi! Irua jarateeda waide ūridak'aa nama. iMa awara netuaramaa pedeek'āri, irua jararuk'a auk'a oo p'anida! aji.

²⁸Mapa taarā-e weda Galilea eujādepemaarāpa Jesús k'awaajida.

Jesupa Simón Pedro p'āk'ore jipada
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹Jesús, Santiago^{*} Juan ome uchiadak'āri Ak'ore Ūraa jarateepata tedeepa, wājida Simón māik'aapa Andrés temaa. ³⁰Simón p'āk'ore k'iampiapa p'arude bají. Mapa jaranajida Jesumaa. ³¹Jesús irumaa wāji māik'aapa juade jita atap'eda, p'irabai ataji. Aramata k'iamia tuudachi. Māpai chi k'ayaa badapa nek'opiji Jesumaa māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa.

Jesupa k'ayaa beerā chok'ara jipada
(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³²K'eudaik'āri, eperāarāpa k'ayaa beerā chok'ara aneejida Jesumaa. Ichiaba aneejida netuara k'ap'iade merātia beerā. ³³P'uuru pidārā chok'ara see nībeeji te t'iupatamāi. ³⁴Jesupa k'ayaa k'ira tādoo iru p'anadap'edaarā jipaji. Ichiaba netuaraarā eperā k'ap'iade merātia beeda uchiapik'ooji. Ma awara ma netuaraarāmaa pedeepi-e pají, āchia k'awa p'anadap'edaa perā iru Tachi Ak'orepa pēida eperāarā k'aripamerā.

Jesús Galilea eujāde jaratee nipada
(Lc 4.42-44)

³⁵Tap'edapodopa Jesús p'irabaiji māik'aapa uchiaji p'uurudeepa it'aa t'īnait'ee eperāarā p'anadak'aamaa. ³⁶Simón p'irabaik'āri, iru unu-e pají. Mapa apemaarā k'ōp'āyoorā ome wāji Jesús jiride. ³⁷Unu atadak'āri, māgajida:

—Jōmaarāpa pi jiri nidada ajida.

³⁸Mamīda Jesupa māgaji:

—Tachi Ak'orepa mi pēiji ichi ūraa jōmaarāmaa jarateemerā. Mapa wādáma aji, awaraa p'uuru k'ait'a beemaa.

³⁹Jesús māgá jaratee nipapachi jōma Galilea eujāde chi k'ōp'āyoorā ome. Jarateepachi Ak'ore Ūraa jarateepata tede p'uuru bee chaa māik'aapa eperā k'ap'iade netuara merātia bee uchiapipachi.

Jesupa leprapa k'ayaa bada jipada
(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰Ewari aba eperā leprapa k'ayaa bi cheji Jesumaa māik'aapa bedabaip'eda, māgaji:

---

* 1.29 Santiago ichiaba t'ijarapachida Jacobo.

—K'inia bi pírā, mi k'ayaa wēpapipáde aji, Ak'ore k'írapite mi pia beemerā.

⁴¹Jesupa iru chupiria k'awaaji. Juapa t'óbaiji mäik'aapa mágaji:
—iK'inia bida! aji. Jípa beepáde aji.

⁴²Aramata ichi k'ap'íadeepa lepra k'ayaa wēpadachi mäik'aapa jípa beeji. ⁴³Jesupa ãyaa pëik'äri, ūraaji:

⁴⁴—iÚríji! Jaranáaji apidaamaa. Jíp'a p'aaremaa ak'ípináji. Moisepa p'ādade jara bik'a ipana omé atéeji, teeit'ee Tachi Ak'oremaa. Mágá jómhaarápa pi jípa beeda k'awadayada aji.

⁴⁵Mamída wák'ari, ma eperápa pariatua jara wāpachi. Maperā Jesús p'oyaa wák'aa pají p'uurudee. Eperáarā p'anadak'aamái nipapachi. Mamída at'ari p'uuru pidaarā irumaa wāpachida.

Jesupa chiwa bada jipada

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

2 ¹Ma t'ëepai Jesús waya wājí ichi bapatamaa Capernaum p'uurudee. Mamída eperáarápa k'awaadak'ari iru mama bi, ²taarā-ee eperáarā chok'ara teeda see níba cheji. T'iupatamái pida araa-ee níbeeji. Irua Ak'ore Úraa jaratee bi misa, ³eperáarā k'ímariirápa irumaa aneejida eperá chiwa bi. ⁴Mamída Jesumái p'oyaa t'íuda-e pají, chok'ara see níbada perā ma tede. Maperā terrazade wājida mäik'aapa uria ewa atajida. Mágí uriadeepa chi chiwa bi irabai atajida ichi p'arude. ⁵Jesupa mágá unuk'ari, k'awaji wāara ichide ijää p'ani. Mapa mágaji ma chiwa bimaa:

—Warra, pia p'ek'au k'achia oopata jómaweda wēpajipi.

⁶Moisepa p'áda jarateepataarā úk'uru mama su-ak'i p'anajida. Mágá ūridak'ari, k'ísijida: ⁷“Já eperá ik'achia pedeemaa bi Tachi Ak'ore ápíte. Na eujádepemaarápa p'ek'au k'achia wēpapidak'aa; Tachi Ak'orepapaita mágá ooi.”

⁸Mamída Jesupa ichi t'áride k'awaji áchia k'achia k'ísia p'ani. Mapa mágaji:

—¿Sáap'eda parápa k'ísia k'achia k'ísia p'anima? aji. ⁹Mia irumaa jarai: “Pía p'ek'au k'achia oopata wēpajipi” maa-e pírā jarai: “P'irabáiji mäik'aapa wájí”. ¹⁰Mí chi Eperá Ak'ore Truadepema.* Mapa Tachi Ak'ore jua ek'ari mia p'ek'au k'achia wēpapipari na p'ek'au eujáde. Parápa mágí k'awaadamerā mia jarait'ee: ¹¹iP'irabáiji! Pichi p'aru atáji mäik'aapa wájí pichi temaa.

¹²Mápai ma chiwa bada p'irabaidachi mäik'aapa ichi p'aru atap'eda, uchiadachi jómhaarā taide. Mápai jómhaarāta ak'ítru para beeji. O-íapa jarapachida Tachi Ak'ore jómhaarā k'áyaara waibiara bi:

*2.10 Chi Eperá Ak'ore Truadepema jara k'inia bi Tachi Ak'ore mimiapari na p'ek'au eujádee cheda. Jesucristo ichi nága t'íjaraji ak'ípiit'ee ichi Mesías.

—Waide nāga unudak'aada apachida.

Jesupa Leví jirida ichi ome nipapariimeră
(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³Maap'eda Jesúس waya wāji Galilea Lago idee. Eperāarā irumaa chepachida. Māpai Ak'ore Ūraa jarateepachi. ¹⁴Wāyaa wāde, unuji Leví.* Māgí Alfeo warra paji. Su-ak'i baji Cesar—it'ee impuesto p'aapatamāi. Jesupa māgaji irumaa:

—Mi ome nipapariiji.

Aramata p'irabaip'eda wāji Jesú斯 ome.

¹⁵Maap'eda chok'ara impuesto p'epataarā Roma pidaarā rey—it'ee māik'aapa awaraa eperāarā k'achia-idaa beerā apatap'edaa Jesú斯 ome nipapachida. Maapai Jesú斯 nek'onaji Leví tede. Jesú斯 māik'aapa ichi ome nipapataarā su-ak'i p'aneejida mesade. Auk'a māgí eperāarā su-ak'i p'aneejida mama Jesú斯 ome. ¹⁶Moisepa p'āda jarateepataarā, fariseorā eere p'anapatap'edaarāpa māga unudak'āri, iidijida Jesú斯 k'ōp'āyoorāmaa:

—¿Sāap'eda parā jarateepari nek'omaa bima ajida, impuesto p'epataarā ome māik'aapa awaraa p'ek'au k'achia oopataarā ome? Jāga ooik'araa bida ajida.

¹⁷Jesupa āchia jaradap'edaa ūrik'āri, māgaji:

—Médico pēidak'aa k'ap'ia pia beerāmaa. Jīp'a pēipata k'ayaa beerāmaa. Māga pik'a Tachi Ak'orepa mi pēi-e paji t'āri pia beerā jiride; ma k'āyaara p'ek'au k'achia oopataarā jirideta pēiji.

Sāapai nek'oda-ee p'anadaipia bi
(Mt 9.14-15; Lc 5.33-35)

¹⁸Ewari aba Juan Bautista k'ōp'āyoorā māik'aapa fariseorā it'aa t'īmaa p'anajida nek'oda-ee Tachi Ak'ore waaweeapa. Eperāarā ūk'uruurāpa māga unudak'āri, Jesumaa iidinajida:

—Juan ome nipapataarā māik'aapa fariseorā ome nipapataarā edaare nek'odak'aa. ¿Sāap'eda pi k'ōp'āyoorāpa auk'a oodak'aama? ajida.

¹⁹Jesupa p'anauji:

—Eperāarā miak'āipata fiesta oodak'āri, o-īa p'anapata. Mapa k'ōp'āyoorā miak'āidait'ee p'aniirā ome p'ani misa, nek'opata o-īa p'anadairā. ²⁰Mamīda ewari aba miak'āit'ee bada imik'īra ata chedait'ee chi k'ōp'āyoorā ik'aawaapa. Wāara, ma ewate chi k'ōp'āyoorā nek'oda-e pait'ee t'āri p'uapa.

Ūraa chiwidi māik'aapa ūraa chonaarāwedapema
(Mt 9.16-17; Lc 5.36-39)

²¹—Eperā apidaapa p'aru chiwididepema pite aba t'īik'araa bida aji, p'aru sorede parchaait'ee. Māga ooru pirā, chi p'aru chiwidi āridariit'ee

* 2.14 Leví ichiaba t'ījarapachida Mateo.

mäik'aapa ma pite auk'a bee-e pait'ee chi p'aru sore ome. ²² Ichiaba vino ewaa juda t'idak'aa ne-e sorede. Mäga ooruta pirā, baak'adaipari mäik'aapa ne-e jiendaipari. Vino jida ichiaba atuadaipari. iMaperā vino ewaa juda t'idaipia bi ne-e chiwidi bide!

Trigo k'imi chak'erā jonadap'edaa ñipata ewate
(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Judiorā ñipata ewate Jesús nipaji trigo k'āide mäik'aapa chi k'ōp'āyoorā wāyaa wādak'āri, trigo k'imi chak'erā oro ata wājida chi tau k'odait'ee. ^{*} ²⁴ Arii p'anadap'edaa fariseorāpa mäga unudak'āri, Jesumaa māgajida:

—iPichá ak'íji! ¿Sāap'eda pi k'ōp'āyoorāpa jāga oomaa p'anima? ajida. Chonaarāweda Moisepa jaraji mimiadaik'araa bi ñipata ewate.

²⁵ Jesupa māgaji:

—Parāpa Tachi Ak'ore Ūraa p'a jēra bide pia k'isiada-e p'ani. Chonaarāweda Rey David chi k'ōp'āyoorā ome audú jarrapisia p'anadak'āri, ²⁶ ichi t'iiji Tachi Ak'ore te ne-edee oodade. Abiatar, p'aareerā poro waibiapa, pan k'opiji Davidmaa, ai naaweda Tachi Ak'orepa jaraji mīda p'aareerāpa aupai māgee pan k'odamerā. Davidpa ma pan k'op'eda, ichi ome nipapataarāmaa teeji. Tachi Ak'orepa āra miapi-e paji māga oodap'edaa k'aurepa. ²⁷ Tachi Ak'orepa eperāarā oo-e paji ñipata ewari iadamerā. Naapiara Tachi Ak'orepa eperā ooji. T'ēepai ooji ñipata ewari eperāarā ñidamerā mimiada-ee. ²⁸ ñipata ewate paara mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema juu ek'ari bida aji.

Eperā juu chiwa bada
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

3 ¹ Waya Jesús wāji Ak'ore Ūraa jarateepata tedee. Mama baji eperā juu chiwa bi. ² Úk'uru arii p'anadap'edaarāpa Jesumaa ak'i para baji, ñipata ewate jipai jīak'aapa. Māgá āchi charraarāmaa jaranadait'ee. ³ Māpai Jesupa juu chiwa bimaa maaji:

—P'irabáiji mäik'aapa jōmaarā esajīak'a ak'inī béeji.

⁴ Māpai apemaarāmaa iidiji:

—¿K'āare p'ādata iru p'ani Ak'ore Ūraade ñipata ewate oodamerā? ¿Pia ooipia bi wa k'achia? ¿Jipaipia bi piupiamaapa wa piupiopia bi, k'aripada-ee?

Mamīda āchi k'īup'ee para beeji k'awa p'anadap'edaa perā piata ooipia bi. ⁵ Jesupa k'īrau ak'íji āchimaa. Ma eperā chupiria k'awaa k'iniada-e p'anadap'edaa perā, Jesús k'īra pia-ee beeji. Māpai ma eperāmaa māgaji:

—Pichi juu jīrupáde aji.

* 2.23 Dt 23.25.

Māpai juu jīruji. Aramata jipa beeji. ⁶Mapa fariseorā mamāik'aapa uchiadap'eda, Rey Herodes eere p'anadap'edaarā ome pedeeteemaa p'aneejida Jesús peepit'aadait'ee.

Jesupa eperāarā chok'araarāmaa jarateeda lago ide

⁷Galilea eujādepemaarā chok'ara Jesús t'ee chejida. Mapa iru wāji chi k'ōp'āyoorā ome Galilea Lago idee. ⁸Jesupa ne-inaa pia oopari k'awaadak'āri, eperāarā chok'araara cheepurujida irumaa: Judea eujādepemaarā, Jerusalén p'uurudepemaarā, Idumea eujādepemaarā. Ichiaba chejida Jordán to k'iraik'a eerepemaarā, Tiro p'uuru k'ait'a p'anapatap'edaarā māik'aapa Sidón p'uuru k'ait'a p'anapatap'edaarā. ⁹⁻¹⁰Chok'ara jipada perā, k'ayaa beerāpa iru p'isua ata chejida, t'obairupa jipa p'aneedai jīak'aapa. Eperāarā audú chok'ara nībada perā, ichi ome nipapataarā pēiji barco jiride, eperāarā ichimaa chenaadamerā. Māpai jarateeji barcodeepa.

¹¹Netuara merātia beerāpa Jesús unudak'āri, iru k'irapite bedabai'oodachida māik'aapa biapachida:

—iPi Tachi Ak'ore Warrapi!

¹²Mamīda Jesupa netuaraarā itriapachi ichia ooda nepirinaadamerā eperāarā k'irapite.

Jesupa k'ōp'āyoorā jirit'erada

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³Maap'eda Jesús ee nok'odee wāji chi k'ōp'āyoorā ome māik'aapa jirit'eraji ichi k'isiade iru bada. ¹⁴Doce jirit'eraji ichi ome nipapataadamerā māik'aapa Ak'ore Ūraa jarateepataadamerā awara āi. [Māgiirā t'ī biji *apóstoles*.] ¹⁵Māgiirā ichiaba pēiji netuara merātia bee uchiapidamerā eperāarā k'ap'iadeepa. ¹⁶Nāgiirā paji chi doce jirit'erada: Simón, (Jesupa t'ī bida Pedro); ¹⁷Zebedeo warrarā, Santiago Juan ome; Jesupa ichiaba ãra t'ī bida *Boanerges*; ¹⁸Andrés; Felipe; Bartolomé; Mateo; Tomás; Santiago (Alfeo warra); Tadeo; Simón Celote apatap'edaa; ¹⁹māik'aapa Judas Iscariote; māgipa t'ēepai Jesús traicionaada.

Jesús Netuara Poro Waibia ome

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

²⁰Ma t'ēepai Jesús teeda t'iiji chi k'ōp'āyoorā ome māik'aapa waya eperāarā chok'ara irumaa chejida. Mapa p'oyaa nek'odak'aa paji. ²¹Jesús ēreerāpa māga k'awaadak'āri, iru ata chejida jaradap'edaa perā k'ira k'awa-ee bi.

*^{3.14} Māgí pedee jara k'inia bi *Jesupa pēida*. *^{3.17} Māgí pedee jara k'inia bi *Pa Warrarā*.

*^{3.18} Roma juu ek'ariipa uchia k'inia p'anadap'edaarā t'ijarapachida *Celote eerepemaarā*.

²²Moisepa p'āda jarateepataarā che p'anajida Jerusalendeepa. Āchia jarapachida:

—Beelzebú, Netuara Poro Waibia juapata jāgá netuaraarā uchiapiparida apachida.

²³Jesupa āchi t̄í p'e atap'eda, nepiriji:

—¿Sāga Satanapa uchiapiima ichi auk'aarā? ²⁴P'uuru pidaarā chik'ira unuamaa p'aneeruta pirā, taarāda-e āchi itu jōdaridait'ee. ²⁵Auk'a te pidaarā awara—awaraadaidak'āri, waa araa p'anapataada-e pait'ee māik'aapa jōdaridait'ee. ²⁶Māga pik'a Netuara Poro Waibiapa ichi auk'aarā jēreru pirā, āchi itu jōdaridai.

²⁷'Ma awara, apida t̄iudak'aa eperā juataura bimāi iru net'aa jāri atade. Naapiara jī nībi—e pirā, iru net'aa jāri p'e ata—e pai. Mi waibiara bi Netuara Poro Waibia k'āyara. Mapa netuaraarā mi sua choodak'aa.

²⁸'Mia wāarata jararu. Tachi Ak'ōrepa p'ek'au k'achia jōmaata wēpapii, pedee k'achia jaradap'edaa paara iru āpite. ²⁹Mamīda ik'achia jararuta pirā iru Jaure āpite, Tachi Ak'ōrepa perdonaak'aa. Māgee p'ek'au k'achia wēpapi—eda aji.

³⁰Moisepa p'āda jarateepataarāpa jarapachida Jesupa ne—innaa oopachi netuara juapa māik'aapa merapachida Tachi Ak'ōre Jaure. Mapa māga jaraji Jesupa.

María Jesús īpemaarā ome pachedap'edaa

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹Māpai pachejida Jesús nawe chi īpemaarā ome. Mamīda taawa p'aneejida māik'aapa t̄í pēijida Jesús āchimaa uchiamerā. ³²Jesús ik'aawa su—ak'i p'anadap'edaarāpa jarajida:

—Pi nawe pi īpemaarā ome taawa nimaa p'anida ajida. Ārapa pi jiri nidadajida ajida.

³³Irua p'anauji:

—Parāpa k'awa p'ani mi nawe māik'aapa mi īpemaarā. Mamīda ēk'airāta mia k'inia iru bima mi nawek'a māik'aapa mi īpemaarāk'a?

³⁴Ak'ip'eda ichi ik'aawa su—ak'i p'anadap'edaarāmaa, māgaji:

—Acha p'aniirāta mia k'inia iru bi mi nawek'a māik'aapa mi īpemaarāk'a. ³⁵Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a oopataarāta mi īpemak'a, mi īpewērak'a p'ani māik'aapa mi nawek'a.

Net'atau p'opari nepirida

(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

4 ¹Waya Jesús jarateemaa beek'āri lago ide, eperāarā chok'ara chejida.

Audú chok'ara chedap'edaa perā, Jesús batauji barco lago jāde badade māik'aapa su—ak'i beeji. Jōdee eperāarā jōmaweda p'aneejida lago ide.

²Mamāik'aapa Jesupa eperāarāmaa nepirima Beeji Ak'ōre Ūraa jarateeit'ee:

³—Mia nepiriru pia k'isíati. Eperā wājí net'atau p'ode. ⁴Ma p'o wāk'ári, ūk'uru baajida o jāde. Māpai ipanaarāpa k'ok'oo chejida. ⁵Ūk'uru baajida māu-idaade mak'iara yooro wēe badamāi. Māgí isapai t'onojida, mak'iara yooro wēe bada perā. ⁶Mamīda ak'ōrejiru jérak'ári, chi k'iru piidachi, chi k'arra ūrii bada perā. ⁷Ūk'uru baajida ne-iiri-idaade. Mamīda ne-iiri k'ap'ip'iara waripari perā, māgí net'atau t'ono wādap'edaa piuk'oodachida. Maperā chauda-e paji. ⁸Jōdee awaraa net'atau baajida eujā piade. Māgí t'onojida, warijida māik'aapa pia chaujida. Ūk'uru net'atau abaadeepa uchiajida treinta, sesenta maa-e pírā cien.

⁹Māpai Jesupa māgaji:

—iPia k'isíati parāpa et'ewa ūridap'edaade k'awaadamerā k'āata jara k'inia bi!*

Sāap'eda Jesupa nepiripachi jarateeit'ee

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰T'ēepai Jesús ituaba beeji chi k'ōp'āyoorā doce ome, awaraa ichi ome nipapatap'edaarā paara. Māpai āchia iidijida:

—¿K'āata jara k'inia bima ajida, pia nepirí bada?

¹¹Jesupa p'anauji:

—Tachi Ak'ōrepa parāmaa k'awapimaa bi ne-inaa naaweda k'awapik'aa pada; sāga ichideerā p'aneedai. Mamīda awaraarāmaa mia nepiripari jarateeit'ee, k'awada-ee p'aneedamerā.

¹²'Mia oo bi ak'i p'aní mīda, wāara unuda-e māik'aapa mia jara bi ūri p'aní mīda, k'awada-e. Mia jarateepari pia k'awadap'edaa paara, Tachi Ak'ōredie ijāak'ajida māik'aapa irua āchia p'ek'au k'achia oopata wēpapik'aji. Mamīda wāara māga k'iniadak'aa.' (Is 6.9-10)

Jesupa k'awapida net'atau p'oparide

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³Māpai Jesupa iidiji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—¿Parāpa k'awada-e p'anik'á mia jaratee k'inia bi ma nepiridade?

¿Sāga k'awaadait'ee awaraa nepirik'ári jarateeit'ee? Nāga jara k'inia bi:

¹⁴'Ma net'atau p'opari Ak'ōre ūraa jarateeparik'a bi māik'aapa ma net'atau Ak'ōre ūráak'ata bi. ¹⁵Net'atau baairutamāi eperāarā Ak'ōre ūraa ūripataarāk'ata bi. Mamīda ūridap'eda, Netuara Poro Waibia chepari ne-inaa ooit'ee, t'āripa ma pedee ijāanaadamerā. ¹⁶Awaraa eperāarā chi net'atau māu-idaade baaidap'edáak'api p'aní. Tachi Ak'ōre ūraa o-ia ūripata. ¹⁷Mamīda ma net'atau t'onoda taarā-e weda piidaiparik'a, māga pik'a māgiirāpa ma jara pēida taarā ijāada-e. Maperā ma ūraade ijāadap'edaa k'aurepa awaraarāpa nepira jīri cheruta pírā āchi ome, maa-e pírā awaraarāpa āchi jiriruta pírā

* 4.9 Griego pedeede: *iK'iri paraa beerā, pia ūrtíti!*

miapidait'ee, ijāa amaapata. ¹⁸ Awaraa eperāarā chi net'atau ne-īiri-idaade baaidap'edáak'api p'ani. Ak'ore Ūraa ūri p'ani. ¹⁹ Mamīda āchia na p'ek'au eujādepema net'aa k'isia p'aneepata āchi-it'ee atadait'ee. Tachi Ak'ore Ūraa ūridai k'āyaara, p'arat'a māik'aapa awaraa ne-inaa waapiara k'inia p'anapata. Maperā Tachi Ak'orepa oopi k'inia bik'a oodak'aa. ²⁰ Jōdee awaraa eperāarā chi net'atau eujā piade baaidap'edáak'api p'ani. Net'atau aba eujā piade uuda chauparik'a tau treinta maa-e pirā sesenta maa-e pirā cien, māga pik'a ma eperāarāpa Ak'ore Ūraa ūridak'ari, t'āride ijāa p'aneepata. Māgá Tachi Ak'ore Ūraa waapiara k'awaa wāpata māik'aapa oopata irua k'inia bik'a.

**K'āata oodaipia bi
Jesupa jarateeda ūridak'ari
(Lc 8.16-18)**

²¹ Ichiaba jarateeji:

—Tachia lámpara k'oodak'aa cajón ek'ari ata bidaitee maa-e pirā cama ek'ari. Ma k'āyaara lámpara k'oodak'ari, it'í ata bipata pia ūdaamerā.

²² Māga pik'a, irá Tachi Ak'ore net'aa mera pik'a bi mīda, t'ēepai parāpa jōmaarāmaa jaradait'ee. * ²³ iPia k'isíati parāpa et'ewa ūridap'edaade k'awaadamerā k'āata jara k'inia bi!

²⁴ Ichiaba jaraji:

—Pia k'isíati mia jararude. Eperāpa ne-inaa pia ook'ari mia jarateeda pia k'isia bairā, pia oo bi. Tachi Ak'orepa ichi ūraa audú k'awaapii irumaa, māik'aapa ne-inaa pipiara ooyada aji, iru ome. ²⁵ Tachi Ak'orepa eperā k'isia k'awaa bimaa k'isia k'awaara bapiit'ee, Ak'ore Ūraa Pia ijāapari perā. Jōdee mia jarateeda pia k'isia k'inia-e bak'ari, ichia naaweda k'awa bada k'ira atuapiit'ee.*

Net'atau t'onoda nepirida

²⁶ Ichiaba Jesupa nepiriji:

—Tachi Ak'ore juu ek'ari p'aniirā ūwapata net'atau eujāde p'odak'a.

²⁷ Tachia net'atau p'odap'eda, k'euru chaa k'āiruta pijida māik'aapa ewari chaa p'irabairuta pijida, ma net'atau t'onopari māik'aapa wari wāpari. Tachia k'awada-e sāga māgá waripari. ²⁸ Yoorode net'atau ichi itu t'onopari. Naapiara uchiapari chi t'uk'u; mamāik'aapa chi k'iru. Maap'eda uchiapari chi k'imi chak'e; t'ēepai net'atau choc'ara chaupari. ²⁹ P'oo bak'ari, ewapata. Māga bi Tachi Ak'ore juu ek'ari p'aniirā ome.

* 4.22 Pia jarait'era, Tachi Ak'orepa ooda mera bi eperāarāpa k'awanaadamerā. Ichiaba irua ooda oopachi ununaadamerā. Mamīda irapi irua mera iru bida eperāarā ūk'uruurāpa pia k'awaaruta māik'aapa ūk'uruurāpa irua oopari pia unuruta. * 4.25 Griego pedeede: *Eperāpa iru bimaa waapiara teet'ee. Jōdee chi mak'iara wēe bimaa maarepida tee-e pait'ee. Irua ma-āri iru bi paara jāri atait'ee.*

Mostaza tau nepirida
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

30 Jesupa ichiaba awaraa nepiriiji jarateeit'ee:

—¿K'äärek'a bima aji, Tachi Ak'orepa eperäärä ichi jua ek'ari bik'äri, ichideerä p'aneedamerä? ¿K'ääata nepiriit'eema pia k'awaadamerä?

31 Mostaza tau uudák'api bi. Mägí net'atau apemaarä net'atau k'äyaara ma-äriara bi. **32** Mamäda uup'eda, apemaarä ne-uu k'äyaara waibiara waripari. Mägá waibia warik'äri, ipanaaräpa ächi te oopata chi juade.*

Jesupa ooda nepirik'äri
(Mt 13.34-35)

33 Jesupa mäga nepiri wäpachi Tachi Ak'orede k'isia p'aneedamerä. Ichia nepirida pia ūridak'äri, waa nepiripachi. **34** Jarateek'äri, ichita mäga nepiripachi. Nepiri-ee jarateek'aa paji. Mamäda chi k'öp'äyoorä ituuba p'aneedak'äri, ma nepirida jöma jara k'inia bi jarateepachi.

Jesupa näu p'usa ome t'umätipida
(Mt 8.23-37; Lc 8.22-25)

35 Ma ewate k'eu wäk'äri, Jesupa maaji ichi ome nipapataarämaa:
 —Wädáma aji, lago k'iraik'a eeree.

36 Eperäärä atabëijida mäik'aapa bataujida Jesús su-ak'i bada barcode. Awaraarä jida auk'a wäjida awaraa barcode. **37** Mägá lago sña wädade näu golpe p'ua níbeeji mäik'aapa p'usara t'o níbeeji. Mapa barco pirubaai wä nipaji. **38** Mäimisa Jesús k'äi bají barco trumaa. Su-ak'i beepata ūri porok'au bají. Aramata ūrimat'aajida mäik'aapa mägajida:

—iTachi Waibia! iP'irabáji! iTachi pirubaai wädapi! ¿Pi-it'ee p'ua-ek'ä ajida, tachi pirubaaidaruta pijida?

39 Mäpai Jesús p'irabaip'eda, mägaji näumaa:
 —Waa p'uanaapáde aji.

Mäpai näu waa p'ua-e pají. Ichiaba p'usamaa maaji:
 —T'umäti beepáde aji.

Aramata jömweda ip'ii ūu beeji. **40** Mäpai Jesupa maaji ichi ome nipapataarämaa:

—¿Sääp'eda p'era jönima? ¿At'äri ijääda-eeta p'anik'ä? aji.

41 Mamäda ächi p'era para beeji, waide mäga unudak'aa pada perä. Ächi pitapai iidi para beeji:

—¿K'aima nágí? Tachi Ak'orepapaita pedeepari näumaa, p'usamaa ip'ii beemerä.

---

* 4.32 Mäga pik'a Ak'orede ijääpataarä chok'ara-ee p'ani mäda, isapai ūwa wäpata chok'aradarutamaa.

Eperā k'ap'iade netuara merātia bada
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

5 ¹Lago k'īraik'a eere panajida Geresa eujāde. ²Jesús barcodeepa batauk'āri, irumaa cheji jāiradeepa eperā k'ap'iade netuara merātia bi. ³Ma eperā āk'adaa bapachi jāira māu te uriade. Ichi ome p'oyaadak'aa paji; cadenapa pida. ⁴Edaare cadenapa biiride māik'aapa juade jī nībipachida. Mamīda t'iit'aapachi. Mapa p'oyaadak'aa paji. ⁵Āstaawa, pārik'ua pida bia nipapachi ee beede māik'aapa jāira bee chaa. Ichi itu p'u oo nipapachi māupa. ⁶Mamīda t'imí weda māgí eperāpa Jesús unuk'āri, p'iradachi irumaa māik'aapa bedabaidachi. ⁷⁻⁸Māpai Jesupa māgaji:

—iNetuara, uchiapáde aji, na eperā k'ap'iadeepa!

Biaji:

—Jesús, pi Ak'ōre Waibia Warrapi. ¿K'āata ooit'eema aji, mi ome? Tachi Ak'ōre k'īrapite jaráji mi k'achia oo-e pait'ee. Mi ichiak'au bipáde aji.

⁹Māpai Jesupa iidiji:

—¿Pí, k'asaa t'ījarapatama? aji.

—Mi t'ījarapatada aji, Legión,* chok'ara nipapata perā.

¹⁰Māpai Jesumaa chupiria iidipachi awara ãyaa pēinaamerā. ¹¹Ma ee k'arraya sinaarā chok'ara nek'omaa p'anajida. ¹²Mapa netuaraarāpa chupiria iidijida:

—Awara ãyaa pēii k'āyaara, ara p'ani sina k'ap'iade t'īupipáde ajida.

¹³Māpai Jesupa netuaraarā mamaa pēiji. Uchiapiji ma eperā k'ap'iadeepa māik'aapa t'īupiji sinaarā k'ap'iade. Māirā p'irak'oodachida ee k'oo't'ari jira bidee māik'aapa lago jāde baainajida. Mama jōmaweda ūyapa jīak'oodachida. Sinaarā perá dos mil paji.

¹⁴Ma sina jīa p'anadap'edaarāpa māga unudak'āri, p'era p'irak'oodachida. Āchia unudap'edaa nepirinajida p'uuru pidaarāmaa māik'aapa p'uuru k'ait'a beerāmaa. Eperāarāpa Jesupa ooda k'awaa k'inia p'anadap'edaa perā, chejida ak'ide. ¹⁵Jesumāi pachedak'āri, ma eperā netuaraarā merātia p'anadap'edaa unujida, p'aru jīp'eda, su-ak'i bi Jesús ik'aawa māik'aapa k'īra pia ak'i baji. Māga unudak'āri, p'era para beeji. ¹⁶Chi unudap'edaarāpa nepirijida apemaarāmaa netuaraarā merātia p'anadap'edaa māik'aapa sinaarā k'ap'iade pēik'ooda. ¹⁷Māpai waaweeapa Jesumaa chupiria iidijida āchi eujādeepa wāmerā.

¹⁸Jesús barcode batauk'āri, ma eperā naaweda netuaraarā merātia badapa chupiria iidiji Jesupa ichi ome auk'a wāpimerā. ¹⁹Mamīda Jesupa oo-e paji; jīp'a jaraji:

—Wājí pichi temaa. Nepirinapáde aji, jōmaweda Ak'ōrepa ooda māik'aapa pi chupiria k'awaada.

* 5.9 *Legión* jara k'inia bi soldaorā seis mil.

²⁰Māpai nepiri wāpachi Jesupa ooda ichi ome Decápolis eujāde, p'uuru bee chaa. Māga ūridak'āri, eperāarā jōmaweda o-ia ak'itrua para beeji.

Jairo k'au jipada māik'aapa wēra abaapa

Jesús p'aru i t'ōbaida

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹Waya Jesús chek'āri k'īraik'a eereepa barcode, eperāarā chok'ara chejida irumaa lago ide. ²²Māga nide Tachi Ak'ore Úraa jarateepata tedepema poro pacheji. Ichi t'ījarapachida Jairo. Jesús unu atak'āri, bīrimāi bedabaidachi ²³māik'aapa chupiria iidiji:

—Mi k'au juak'aya nībi. Chupiria k'awáaji. Pi juu binapáde aji iru īri, māgá jipa beemerā māik'aapa chok'ai beemerā.

²⁴Māpai Jesús ichi ome wāji. Ichiaba eperāarā chok'ara wājida Jesús ome. Maperā p'isua wājida. ²⁵Ma eperāarā see nībide baji wēra bi k'ayaa bi waamiapa. Doce años māgá baji. ²⁶At'apai mia baji. Jōma chi p'arat'a jōdai baji jipapataarā juade nipa, jipa-ee. Waapiara k'ayaa k'erapachi. ²⁷Jesupa ooda ūri bada perā awaraarā it'aideepa, k'ait'a wāji āpiteik'a eereepa iru p'aru t'ōbait'aade. ²⁸Māga ooji k'īsia bada perā iru p'aru i t'ōbairupapai jipa beei. ²⁹T'ōbaik'āri, aramata waamia t'ibaidachi, māik'aapa ichia k'awaaji Jesupa ichi jipada. ³⁰Aweda Jesupa k'awaaji jiparu ichia jara-eeta. Mapa āpītee ak'ip'eda, iidiji:

—¿K'aipa mi p'aru t'ōbaijima? aji.

³¹Ichi ome nipapataarāpa māgajida:

—¿Pia unu-e bik'ā ajida, eperāarā p'isua nībi? Māga bita iidi bi:
“¿K'aipa mi t'ōbaijima?”

³²Mamīda Jesupa tau k'it'aa ak'i nībeeji unui jīak'aapa k'aipa paji. ³³Ma wēra k'ap'ia wēre nībapachi p'era nībipa, k'awa bada perā ichita jipa bi. Mapa bedabaidachi Jesús k'īrapite māik'aapa jōmaweda jaraji. ³⁴Māpai Jesupa māgajī irumaa:

—Wēra, pia mide ijāa bairā, jipa beejida aji. K'āiwee wāpáde aji, pi k'ayaa wēpada perā.

³⁵Jesús pedeemaa bide Jairo tedeepa eperāarā chejida māik'aapa māgajida Jairomaa:

—Pi k'au jai-idaaji. Mapa ¿k'āare-it'ee Jesús ateedayama ajida, pichi temaa?

³⁶Mamīda Jesupa māga ūrik'āri, māgajī Jairomaa:

—Waaweenáaji; jīp'a mide ijāapáde aji.

³⁷Mamāik'aapa k'ōp'āyapi-e paji apemaarāmaa; aba ateeji Pedro, Santiago māik'aapa chi īpema, Juan. ³⁸Jairo temāi panadak'āri, biuk'a nībaji. Ununajida eperāarā jarajēe para nībi. ³⁹T'īujida teedaa māik'aapa Jesupa māgajī:

—¿Sāap'eda audupai jēe para bima? aji. Na wēra k'au jai-idaa-e bi.
Jīp'a k'āita bīda aji.

⁴⁰Mäga ūridak'ari, ëik'oodachida. Mäpai Jesupa jōmaweda taawaa uchiapik'ooji. Aba t'iupiji ma wēra k'au jai-idaada k'ap'ia badamaa, chi ak'ore, chi nawe mäik'aapa Jesú ome wādap'edaara. ⁴¹Juade jita atap'eda mägaji:

—*Talita, cum;* (jara k'inia bi: “Wēra k'au, p'irabáiji”.)

⁴²Aramata p'irabaidachi mäik'aapa p'irria beeji. (Ma wēra k'au doce años iru baji.) Mäga unudak'ari, eperāarā ak'itrua para beeji. ⁴³Mamīda Jesupa ūraaji apidaamaa nepirinaadamerā. Maap'eda jaraji nek'opidamerā ma wēra k'aumaa.

Jesús Nazaret p'uurudee wāda

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

6 ¹Mamäik'aapa Jesú wāji ichi warida p'uurudee chi k'op'ayoorā ome. ²Ipata ewate Ak'ore Ūraa jarateemaa beeji mäpema Ak'ore Ūraa jarateepata tede. Eperāarāpa Jesupa jarateeda ūridak'ari, p'era pik'a iidi para beeji:

—¿Sämapi k'awaajima ajida, ichia jarateemaa bi? ¿Sägapí k'isia k'awaa beejima? Ma awara, ¿Säga ooparima ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa ächi juadoopa? ³¿Jägipa ne-inaa pak'urudee oopari-ek'ā? ¿Ichi María warra-ek'ā? ¿Santiago, José, Judas mäik'aapa Simón chi ipemaarā-ek'ā? Ichiaba, ¿ichi ipewēraarā nama p'anapata-ek'ā ajida, tachi t'aide?

Mapa iru pedee ijää k'iniadak'aa paji. ⁴Mäpai Jesupa maaji:

—Jōmaarā t'aide ūri k'inia p'anapata Tachi Ak'ore pedee jaraparipa jara bi. Mamīda ichi p'uurudepemaarāmaa jaratee chek'ari, ijäädak'aa. Auk'a ijäädak'aa jarateek'ari ichi èreerāmaa mäik'aapa ichi tedepemaarāmaa.

⁵Mama irua ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa oo-e paji, ichide ijääda-e p'anadap'edaa perā. K'ayaa beerā chok'ara-eepai jipaji ichi juapa t'obaik'ari. ⁶P'era pik'a beeji ichi p'uurudepemaarāpa ichide pia ijääda-e pada perā.

Jesupa chi k'op'ayoorā pëida Ak'ore Ūraa jarateenadamerā

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Jesús p'uuru bee chaa nipaji jarateede. ⁷Mägá nidade chi k'op'ayoorā doce t'i p'eji mäik'aapa ome-o mee pëiji netuara uchiapidamerā ichi t'ide, ichi jōmaarā k'ayaara waibiara bairā. ⁸Jaraji ne-inaa ateenaadamerā; jip'a ateendamerā pak'uru t'idik'adait'ee ode wādak'ari. Wādaipia bi muchila wēe, chik'o wēe mäik'aapa p'arat'a wēe. ⁹Ächi chancla mäik'aapa p'aru jidaiapia bi, mamīda awaraa p'aru ateendaik'araa bi jidait'ee. ¹⁰Mäpai mägaji:

—Parā teedaa wādak'ari, ai tede p'anéeti, mamäik'aapa wāruta misa.

¹¹Mamīda eperāarāpa parā auteebaida-e pirā, ichiaba parāpa jarateeruta ūri k'iniada-e pirā, mamäik'aapa uchíati. Uchiadak'ari, biiridepema

yooro p'ora nēep'edapáde aji, ak'ipidait'ee Ak'ōrepa māga k'inia-e bi.
[Āra k'achiara uchiadait'ee Sodoma pidaarā māik'aapa Gomorra pidaarā
kāyaara Tachi Ak'ore k'īrapite panadak'āri, iru ewari waibia ewate.]

¹²Māpai chi k'ōp'āyoorā wājida jarateede. Eperāarāpa ma jarateeda
ūridak'āri, āchia p'ek'au k'achia oopata oo amaajida māik'aapa Tachi
Ak'ōrede ijāajida. ¹³Ichiaba netuara chok'ara uchiapipachida eperāarā
k'ap'iadeepa māik'aapa aceitepa p'urudak'āri, k'ayaa beerā chok'ara
jipapachida.

Juan Bautista piuda

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴Awaraarā ideepa Rey Herodepa * ūriji Jesupa ooda, iru t'o
p'anadap'edaa perā. Jarapachida:

—Māgí eperā Juan Bautistada apachida, chi piuda chok'ai p'irabaida.
Mapa ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa oopari.

¹⁵Ūk'uruurāpa jarapachida:

—Jāgí Elías,* chonaarāwedapema Ak'ore pedee jarapari.

Jōdee awaraarāpa jarapachida:

—Ak'ore pedee jarateeparipi, chonaarāwedapema Ak'ore pedee
jarapataarā jīak'a.

¹⁶Herodepa eperāarāpa jaradap'edaa ūrik'āri, maaji:

—Māgí Juanpi, mia otau t'iap'epit'aada; māik'aapa ūrá chok'ai p'irabaida.

¹⁷Ai naaweda Herodepa Juan cadenapa jī atapiji māik'aapa carcelde
t'ipit'ajji chi īpema Filipo wéra Herodías k'aurepa. Herodepa ma wéra
ataji ichi ome beemerā. ¹⁸Juanpa māga k'awaa atak'āri, māgapachi
Herodemaa: “Pia pichi īpema wéra iru baik'araa bi pichi wērak'a.”

¹⁹Maperā Herodiapa Juan k'īraunuamaa iru beeji māik'aapa peepit'aa
k'inia baji Herodemaa. Mamīda p'oyaa oo-e pají. ²⁰Herodepa Juan
waawee baji, irua Ak'ōrepa oopi bik'a oopachi perā māik'aapa Tachi
Ak'ōrepa iru pia ak'i bapachi perā. Maperā Juan jīa paraa iru bapachi.
Ma awara Juanpa jaratee bi ūri k'inia bapachi, k'awak'aa pají mīda irua
k'āata jara k'inia bi.

²¹Mamīda Herodiapa k'īsia ataji Herodepa ichi t'oda fiesta ook'āri. Ichi
ek'ariirā poroorā, soldaorā poroorā, māik'aapa eperārā waibiarā Galilea
eujādepemaarā pachejida ma nek'opari fiesta oode. ²²Ma fiesta oomaa
p'anide Herodías k'au t'īuji nek'odap'edaamāi māik'aapa pēiramaa beeji.
Rey Herodepa māik'aapa ichi ome p'anadap'edaarāpa ma pēira bada audú
k'inia p'anajida. Mapa reypa māgaji ma awēramaa:

*6.14 Nāgí *Herodes* ichiaba t'ījarapachida Antipas. *6.15 Chonaarāweda Elías Ak'ore
pedee jarapari pají. Ak'ore ūraa p'ādade jara bi na p'ek'au eujā jōi naaweda, Elías waya
uchiait'ee Israel pidaarā t'āide. Mal 4.5.

—Mimaa iidíji, pichia iidi k'iniata. Mía teeit'ee. ²³Wāarapi; Tachi Ak'ore k'írapite mía juraa bi, mía teeit'ee pichia iidiruta. Mía eujá ak'i bi esajíak'a teeit'ee, k'inia bi píra.

²⁴Ma awéra taawaa uchiap'eda, iidinaji chi nawemaa:

—¿K'áata iidiyama? aji.

Chi nawepa p'anauji:

—Iidipáde aji, Juan Bautista poro.

²⁵Ma awéra isapai waya t'iiji rey badamái mäik'aapa maaji:

—K'inia bida aji, ñraweda teemerá Juan Bautista poro p'arat'ude.

²⁶Rey Herodes k'íra pia—ee beeji, Juan peepi k'inia—e bada perá. Mamída chi che p'anadap'edaará k'írapite juraada k'aurepa mera k'inia—e paji.

²⁷Aramata pëiji soldao Juan poro aneemerá. Soldao wáp'eda carcelde, Juan otau t'iap'et'aaji ²⁸mäik'aapa ma awéra nawepa jaradak'a aneeji iru poro p'arat'ude. Ma awéraramaa tee cheji. Maap'eda ichia teenaji ichi nawemaa.

²⁹Juan k'óp'áyoorápa ūri atadak'ári iru peedap'eda, chi piuda k'ap'ia iidinajida iadait'ee.

Mäga paji Juan Bautista peepidap'eda.

Jesupa esperáará cinco mil nek'opida

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-15)

³⁰Jesús k'óp'áyoorá waya araa p'anadak'ári iru ome, irumaa nepirijida jöma áchia oodap'eda mäik'aapa jarateedap'eda. ³¹Eperáará chok'ara wápachida mäik'aapa chepachida. Maperá chi k'óp'áyoorá ome p'oyaa nek'odak'aa paji. Mapa Jesupa mágaji áchimaa:

—K'óp'áyoorá, chéti. T'imí ñinadáma esperáará wädak'aamaa.

³²Mápai barcode bataujida awara áyaa wädait'ee. ³³Mamída chok'araarápa unujida ára wā nidá mäik'aapa k'awaajida Jesús aide wā. Maperá esperáará jómaweda p'irajida, naapiara nide. ³⁴Jesús barcodeepa batauk'ári, esperáará chok'ara unuji. Ára chupiria k'awaaji ovejaarák'a para bada perá, ak'ipari wée. Mápai Jesupa Ak'ore Úraa jarateemaa beeji. ³⁵K'eupodopa chi k'óp'áyoorá ik'aawa chejida mäik'aapa mágajida:

—K'eu wäpi; nama esperáará p'anadak'aa. ³⁶Péipáde ajida, esperáará wädamerá te chaa mäik'aapa p'uuru bee chaa ne—inaa k'oparii netonadamerá.

³⁷Mamída Jesupa p'anauji:

—Parápa chik'o téeti k'odamerá.

Mápai mágajida:

—¿Pía k'inia bik'á taipa pan netonadamerá k'opidait'ee áramaa? ¿K'áare p'arat'apa netodayama ajida? ¿Atane ocho mimiada valorta^{*} pande netonadaik'á? ajida.

* 6.37 Griego pedeede: *doscientos denarios. Denario p'arat'a tau p'arat'adee ooda paji.*
Maapai ewari aba mimiapachida denario abaa pari.

³⁸Māpai Jesupa iidiji:

—¿Pan jōmasaa iru p'anima? aji. Ak'ináti.

K'awaadak'āri, jara chejida:

—Pan joisomaa māik'aapa chik'o omé iru p'anida ajida.

³⁹Māpai jaraji eperāarā su-ak'i p'aneepidamerā awara-awaraa chok'ara, eujāde p'ūajara ūri. ⁴⁰Su-ak'i p'aneejida awara-awaraa cien māik'aapa cincuenta. ⁴¹Māpai Jesupa pan chik'o ome jitaji ichi juade, maap'eda it'aa ak'iji. It'aa t'ip'eda gracias jarait'ee Tachi Ak'ōremaa, ma pan k'ōrak'ooji.

Māgaoop'eda, pan chok'ara teeji chi k'ōp'āyoorāpa eperāarāmaa jedenadamerā. Ichiaba chik'o jedejida jōmaarāmaa māgí chik'o omé iru p'anadap'edaadepema. ⁴²Jōmaweda nek'ojida bi jāwaa p'aneerutamaa.

⁴³Jesús k'ōp'āyoorāpa k'oraa docena aba p'ejida pan pite māik'aapa chik'o nībeeda. ⁴⁴Chi māgí pan k'odap'edaarā imik'īraarā cinco mil paji.

Jesús lago ūri t'ia nipada

(Mt 14.22-33; Jn 6.16-21)

⁴⁵Ma t'ēepai Jesupa chi k'ōp'āyoorā barcode bataupiji ichi naa lago sīadamerā Betsaida p'uurudee ichi eperāarā ome despediiru misa. ⁴⁶Eperāarā erreuk'oodaidak'āri, iru wāji ee nok'odee it'aa t'ide. ⁴⁷K'eudaik'āri, chi k'ōp'āyoorā barcode lago esa-auk'a ewaa wānipajida. Māimisa Jesús truwá bee baji. ⁴⁸Jesupa unu baji chupiria jōni, āchimaa nāu p'ua nībada perā. Māpai taujaaweda wāji āramaa lago ūri. ⁴⁹Barco k'ait'a wānipak'āri, unujida māik'aapa k'īsiajida netuara. Mapa biajida. ⁵⁰Jōmaweda audú p'eradachida. Mamīda irua māgaji:

—iP'eranáati! iMida! aji.

⁵¹Māpai batauji āra ome māik'aapa nāu p'ua nībada t'umātidachi. Ak'ītrua para beeji ⁵²āra waide ijāada-e p'anadap'edaa perā Tachi Ak'ōrepa ne-inaa māgá chaaree bee oopipari Jesumaa. Māgá p'anajida, unujida mīda irua pan k'opida eperāarāmaa, pan wēe p'anadak'āri.

Jesupa k'ayaa beerā chok'ara jipada

Genesaret eujāde

(Mt 14.34-36)

⁵³Panadak'āri lago k'īraik'a eere, wiibainajida Genesaret eujāde. Mama barco jī bijida to ide. ⁵⁴Barcodeeepa bataurutade, eperāarā mama p'anapataarāpa Jesús k'awa atajida. ⁵⁵Isapai jōmaarāmaa jara wājida. Mapa k'ayaa beerā chok'ara aneejida Jesús wāyaait'ee ūridap'edaamāi. ⁵⁶Iru wārumaa p'uuru beede māik'aapa p'uuru awara āi te beede, ichiaba k'ayaa beerā ateepachida āchi p'arude. Ata bipachida eperāarā ode wāyaapatamāi māik'aapa Jesús wāyaa wāk'āri, chupiria iidipachida ichi p'aru ide pijida t'ōbaipimerā. K'ayaa beerāpa t'ōbaidak'āri, jōmaweda jipa p'aneepachida.

**Judiorāpa āchi k'īsiadoopa jarateedap'edaa
(Mt 15.1-9)**

7 ¹Moisepa p'āda jarateepataarā Jerusalendeepa chejida Jesúš badamaa fariseorā ome. ²Māirāpa unudak'āri Jesúš k'ōp'āyoorā ūk'uru juu siida—ee nek'o p'ani, pedee k'achia jarapachida āra āpite. ³(Fariseorāpa māik'aapa awaraa judiorā pia bee k'inia p'aniihāpa juu pi—ia siipata. Māga jarateepachida chonaarāweda māik'aapa at'āri māga oopata āchi naawedapemaarāpa oopatap'edaak'a. Āchi k'īsiade judiorā pia beerā nek'odail'araa bi, māgá āchi juu siida—ee. ⁴Ne—inaa k'oparii netodap'eda p'uurude, nek'odak'aa pia siidai naaweda. Ichiaba oopata nāgee ne—inaa awaraa āchi naawedapemaarāpa oopatap'edaak'a: nek'odai naaweda ne—inaa mesade siipata; vaso, k'uuru metaldee, chok'o māik'aapa āchi sū-ak'i p'aneepatamāi.) ⁵Māga oopata perā iidijida k'ūradait'ee:

—¿Sāap'eda pi ome nipapataarāpa ooda—e p'anima ajida, tachi chonaarāpa chonaarāweda oopatap'edaak'a? Ma k'āyaara juu pia siida—e p'ani nek'odai naaweda.

⁶Jesupa p'anauji:

—Chonaarāweda Ak'ore pedee jarapari Isaíapa parā āpite wāara pedeeji. iSeewata Tachi Ak'orede ijāapataarāda apata! Isaíapa māgaji:

‘Na eperāarāpa mi k'inia iru p'anida apata it'aipa. Mamīda āchi t'āripa wāara mi k'iniadak'aa. ⁷Páripi mi k'īrapite it'aa t'ipata, oo k'inia p'anapata perā eperāarāpa jara p'anik'a, mia jara bik'a oodai k'āyaara.’ *(Is 29.13)*

⁸Māpai Jesupa māgaji:

—Parāpa audupiara ijāapata eperāarāpa āchi k'īsiadeepa jarateepata. Jōdee Ak'ore Ūraade p'ā jēra bik'a oodait'ee k'īsiadak'aa.

⁹Ichiaba māgaji:

—Ak'ore Ūraa yiaraa iru p'ani. Jōdee chonaarāweda oopatap'edaak'a oo k'inia p'anapata. ¿Māga—ek'ā? aji. ¹⁰Chonaarāweda Tachi Ak'orepa jaraji Moisés it'aideepa:

‘Pichi ak'ore māik'aapa pichi nawe k'inia iru baparíiji māik'aapa āra pedee ūriparíiji.’ *(Ex 20.12)*

Ma awara jaraji:

‘Warrapa ik'achia jararu pīrā ichi ak'oremaa wa ichi nawemaa, peet'aadaipia bi.’ *(Ex 21.17)*

¹¹Mamīda parāpa jarateepata eperāpa jarai chi ak'oremaa wa chi nawemaa: “Pí p'oyaa k'aripa—epi, jōma mia iru bi *Corbán** perā.”

¹²Eperāpa māga jarak'āri, pia bida apata chi ak'oreerā k'aripanaamerā.

¹³Māgi ūraa uchiapari eperāarā k'īsiadeepa. Māgide ijāadak'āri, Tachi

* 7.11 Hebreo pedeede *Corbán* jara k'inia bi teeit'ee *Tachi Ak'oremaa*. Nu 30.2.

Ak'ore Ūraa yiaraa iru p'aneepata. Ichiaba awaraa ūraa jarateepata mäik'aapa ma k'aurepa eperāarāpa oodak'aa Tachi Ak'ore Ūraade jara bik'a.

**Ne-inaa tachi k'achia beepipari
Tachi Ak'ore k'irapite
(Mt 15.10-20)**

¹⁴T'ëepai Jesupa eperāarā t'í p'e atap'eda, maaji:

—Jõmaarāpa mi pedee ūrítí, mäik'aapa k'awáati mia jararu. ¹⁵Chik'o k'odak'ari, tachi k'ap'iade edú banapari. Ma chik'o k'odap'edaa k'aurepa tachi k'achia p'aneedak'aa Tachi Ak'ore k'irapite. Ma k'äyaara, ne-inaa eperā t'ärildeepa uchiarúpata k'achia beepipari. ¹⁶[Pia k'isiadapáde aji, mia jaradade.]

¹⁷Jesupa eperāarā atabéip'eda, t'íuji teedaa. Mama chi k'op'äyoorāpa iidijida:

—¿K'äata jara k'inia bima ajida, pia eperāarāmaa jarateeda?

¹⁸Irua jaraji:

—¿Mägara, parāpa ichiaba k'awada-e p'anik'ä? Chik'o k'odak'ari, tachi k'achia beepik'aa Tachi Ak'ore k'irapite, ¹⁹t'ärilde banak'aa perā. Jíp'a bide banapari, maap'eda uchiapari. (Mäga jarak'ari, Jesupa jara k'inia bají Tachi Ak'orede ijääpataarāpa chik'o k'ira t'ädoo k'odaipia bi.)

²⁰Ichiaba jaraji:

—Mamída ne-inaa k'achia eperā t'ärildeepa uchiadapa tachi k'achia beepipari Tachi Ak'ore k'irapite. ²¹Eperā t'ärildeepa nággee k'isia k'achia uchiaparida aji: p'ek'au ooit'ee awaraarā ome; nechiat'ee; chíara peeit'ee; ²²miak'äi bi awaraarā ome k'äit'ee; chíara net'aa k'itäit'ee; chíaramaa ne-inaa k'achia ooit'ee; chíara k'ürait'ee; ne-inaa k'achia ooi awaa bapariit'ee; chíara k'íra unuamaa iru bapariit'ee irua ne-inaa iru bi k'aurepa; chíara äpite seewa jara nipait'ee; audua bapariit'ee mäik'aapa ne-inaa pariatua oopariit'ee. ²³Jõmaweda ma ne-inaa k'achia uchiapari eperā t'ärildeepa. Ma ne-inaa oodak'ari, k'achia p'aneepata Tachi Ak'ore k'irapite.

**Wëra judio-ee bipa Jesude ijääda
(Mt 15.21-28)**

²⁴Mamäik'aapa Jesús Tiro p'uuru k'ait'a wäji chi k'op'äyoorā ome.

Wäji teedaa ichi unupi k'inia-e bada perā. Mamída p'oyaa miru-e paji.

²⁵⁻²⁶Mäga nide wëra k'au netuara merätia bada nawepa ūriji Jesús mama bi. Ma wëra judio-e paji; Sirofenicia eujädepema paji. * Teedaa wäp'eda, bedabai níbanaji Jesús k'irapite mäik'aapa irumaa chupiria iidiji:

---

*7.25-26 *Sirofenicia eujädepemaarāpa* griego pedee pedeepachida.

—Mi k'au k'ap'iade netuara merātia bi. Chupiria k'awáaji māik'aapa uchiapit'aapáde aji, iru k'ap'iadeepa.

²⁷Mamída Jesupa māgaji:

—Judiorāmaa ita–aria naa mimaa chupiria iidipíji. Pia–e bida aji, warrarā chik'o jári atait'ee māik'aapa usaarāmaa tee baibiit'ee.

²⁸Ma wērapa p'anauji:

—Māgada aji, Tachi Waibia. Mamída usaarāpa paara k'opata warrarā juadeepa baaida mesa ek'ari. Mapa, mi judio–e mīda, pímaa chupiria iidi bida aji.

²⁹Māpái Jesupa maaji:

—Pia p'anauji. Wāpáde aji, pi k'au k'ap'iadeepa netuara uchiada perā.

³⁰Ma wēra teedaa panak'ari, chi k'au p'arude k'āiwee ununaji. Netuara uchiadai baji chi k'au k'ap'iadeepa.

Jesupa esperā k'iiri k'í bi māik'aapa pedee atua bi jipada

³¹Jesús uchiaji Tiro p'uuru k'ait'a bi eujādeepa chi k'ōp'āyoorā ome. Wāyaa ji Sidón p'uurude panait'ee Decápolis eujāde, Galilea Lago k'ait'a. ³²Mama Jesumaa esperā ateejida. Ma esperā k'iiri k'í baji māik'aapa pedee atua baji. Chupiria iidijida Jesumaa iru jua bimerā ma esperā īri, jipa beemerā. ³³Jesupa awara ãyaa ateeji see nībadamāiipa māik'aapa ichi jua chak'epa t'it'aaji ma esperā k'iiri chaa. Ichiaba idubapa t'obait'aaji iru k'īrame. ³⁴Maap'eda it'aa ak'iji, golpe ïyapaaji māik'aapa māgaji ma esperāmaa:

—iEfatá! (Jara k'inia bi: “iK'iiri ēesáaji!”)

³⁵Aramata pedee atua bada pia pedeeji māik'aapa k'iiri ēesaadachi.

³⁶Māpái Jesupa jaraji apidaamaa jaranaadamerā. Māga jarapachi mīda, waapiara jara wāpachida. ³⁷Chi ūridap'edaarā o–ia ak'ítru para beeji māik'aapa pedee para beeji:

—Jesupa jōma pia ooparipi. iK'iiri k'í bi ūripipari māik'aapa pedee atua bi paara pedeepipari!

Jesupa esperāarā cuatro mil nek'opida

(Mt 15.32-39)

8 ¹Ewari aba esperāarā chok'ara waya see nībaji Jesús badamāi.

Mamída nek'odait'ee wēe p'anadap'edaa perā, chi k'ōp'āyoorā t'í p'eji māik'aapa māgaji:

²—Mia na esperāarā chupiria k'awaa bi, mi ome k'āima ūpee p'anadairā māik'aapa ūrá ãchi nek'odait'ee wēe p'ani. ³Māgá pēiru pirā ãchi te chaa, ode k'ap'ia t'ūmaak'oodaridait'ee jarrapa, ūk'uru t'imiipa che p'anadairā.

⁴Chi k'ōp'āyoorāpa iidijida:

—Mamída ̄sāga nek'opidayama ajida, nama esperāarā wē–e perā chik'o netodait'ee taimaa?

5—¿Pan jōmasaa iru p'anima? aji.

Maajida:

—Siete.

6Eperāarā su-ak'i beepiji māik'aapa ma pan atap'eda, it'aa t̄iji gracias jarait'ee Tachi Ak'ōremaa. K'ōrak'oop'eda teeji chi k'ōp'āyoorāpa eperāarāmaa jedenadamerā. 7Ichiaba chik'o chak'erā chok'ara-ee iru p'anajida. Jesupa it'aa iidik'āri, chok'araara eepadachi māik'aapa jedepiji. 8Jōmaarāpa k'ojida bi jāwaadarutamaa. K'oraa siete ipuru p'ejida pan chik'o ome beeda. 9Chi nek'odap'edaarā perá cuatro mil paji. Maap'eda Jesupa āchi temaa pēiji. 10Māpai Jesús chi k'ōp'āyoorā ome barcode bataup'eda, wāji Dalmanuta eujādee.

**Ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa unu k'inia p'anadap'edaa
(Mt 16.1-4)**

11 Mama bide fariseorā pachejida māik'aapa aupedeemaa p'aneejida Jesús ome. Imiatee k'inia p'anadap'edaa perā, iidijida ne-inaa oomerā Tachi Ak'ōrepapai oopari, māik'aapa ak'ipimerā wāara Tachi Ak'ōrepa iru pēida. 12Jesús golpe iyapajji māik'aapa māgaji:

—¿K'asaa parā pedeeta? ¿Awaraa ne-inaa unu k'inia p'anik'ā Tachi Ak'ōre juapa ooda? Mía wāarata jararu. Mía oo-e pait'ee parāpa iidi p'anik'a.

13Maap'eda mama atabéiji. Barcode bataup'eda, uchiaji lago k'īraik'a eere chi k'ōp'āyoorā ome.

**Jesupa ūraada fariseorāpa oopatak'a oonaadamerā
(Mt 16.5-12)**

14Ma wā nidade chi k'ōp'āyoorāpa k'īra atuadai p'anajida ateedit'ee ne-inaa k'oparii. Pan apai iru p'anajida barcode. 15Jesupa āra ūraaji:

—K'īra k'awaa nipapatáati fariseorā pan, Herodes pan k'onaadamerā, āchi levadura k'achia bairā.

16Jesús k'ōp'āyoorā pedee para baji āchi pitapai, irua jara k'inia bada k'awada-e p'anadap'edaa perā. Maajida:

—Māga jara bi, tachi pan wēe p'anadairā.

17Jesupa k'awaji ārapa k'īsiadap'edaa. Mapa māgaji:

—¿Sāap'eda pan wēe p'anida a p'anima? aji. ¿At'āri k'awada-e p'anik'ā mia jaratee k'inia bi? ¿Pandepai k'īisia p'ani-ek'ā? aji. Mapa k'awada-e p'ani. 18Parā tau iru p'ani mīda, unudak'aa mia oo bi. K'īiri iru p'ani mīda, mia jaratee bi ūridak'aa. ¿Maarepidata k'irāpada-ek'ā? 19Mía pan joisomaa jedek'āri imik'īraarā cinco milmaa, ¿chi pite beedapa k'oraa jōmasaa ipurujidama? aji.

P'anaujida:

—K'oraa docena aba.

20—Ichiaba pan siete jededak'āri imik'īraarā cuatro milmaa, nek'odap'eda, ¿k'oraa jōmasaa ipurujidama? aji.

Maajida:

—K'oraa siete.

21 Māpai maaji:

—¿Parāpa at'āri k'awada–ek'ā? aji. K'īra k'aupai ijāadai fariseorā pedee māik'aapa Herodes pedee.

Jesupa Betsaida p'uurude tau p'āriu bada jipada

22 Betsaida p'uurude panadak'āri, tau p'āriu bī ateejida Jesumaa chupiria iidide irua t'ōbaimerā. **23** Jesupa ma tau p'āriu bī juade jitap'eda, p'uuru k'idaa ateeji. Māpai ma eperā tau jāde idut'aaji māik'aapa ichi tau wāk'a atap'eda juapa, Jesupa maaji:

—¿Frá pia unuruk'ā? aji.

24 Ak'ip'eda, maaji:

—Unu bipi eperāarā pak'uruk'a nūttee.

25 Jesupa juwa waya tau ūrī biji māik'aapa āyaa atak'āri, ma eperāpa pia unu beeji. Māgá jipa beeji. **26** Māpai Jesupa ichi temaa pēiji māik'aapa maaji:

—P'uurudee wānaapáde aji, māik'aapa p'uuru pidaarāmaa maarepida jaranaapáde aji.

Pedropo Jesús Tachi K'aripaparida ada

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-20)

27 Ma t'ēepai, Jesús chi k'ōp'āyoorā ome wāji p'uuru k'aipee beedee, Cesarea de Filipo p'uuru k'ait'a bī eujāde. Ode wādade, Jesupa iidiji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—¿Mi k'aima a p'anima aji, eperāarāpa?

28 P'anaujida:

—Ūk'uruurāpa jara p'ani pi Juan Bautista, piup'eda p'irabaida.

Awaraarāpa jara p'ani Elías. Ichiaba ūk'uruurāpa jara p'ani pi awaraa Ak'ore pedee jarapari.

29—Parāpárama, ¿mi k'aima adaima? aji.

Pedropo p'anauji:

—Pi Cristo; Tachi Ak'orepa pēida tachi k'aripamerā.*

30 Mamīda Jesupa jaraji:

—Awaraarāmaa māga nepirinaadapáde aji.

Jesupa jarada ichi peedait'ee

(Mt 16.21-23; Lc 9.21-22)

31 Jesupa jarateemaa beeji:

---

* 8.29 Mesías.

—Mide ijäädak'aa p'anadairā, tachi judiorā poro waibiarāpa, p'aareerā poroorāpa, mäik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarāpa mi miapidait'ee mäik'aapa yiaraa iru p'anadait'ee. Maap'eda mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, peepit'aadait'ee. Mamīda ewari öpeemaa mi chok'ai p'irabaiit'ee.

³²Mägí pedee jaraji jōmaarā k'īrapite. Mäpai Pedropo Jesúsa awara äyaa ateeji mäik'aapa itriamaa beeji, mägá pedee bada perā. ³³Mamīda Jesúsa p'irrabaiji mäik'aapa chi k'öp'äyoorā k'īra ak'ip'eda, mägají Pedromaa:

—iMi ik'aawaapa äyaa wāji, Satanapa mäga jarapida perā! Pia k'isia-e Ak'ōrepa k'isia bik'a. Jíp'a k'isiamaa bida aji, eperääräpa k'isiapatak'a.

Säga nipadai Jesúsa ome (Mt 16.24-28; Lc 9.23-27)

³⁴Mäga bap'eda, Jesupa chi k'öp'äyoorā t'ī p'e ataji awaraarā ome mäik'aapa maaji:

—Eperā mi ome nipa k'inia bi pírā, k'isiaik'araa bi ichia ne-inaa oo k'inia bidepai. Ichi kuruso äp'aipia bi eperā peenadait'eek'a. Ooipia bi mia ooparik'a, ma k'aurepa miapiruta pijida piurumaa. ³⁵Eperā piuamaa bi pírā mide ijääpari k'aurepa, mägí piuk'ari atuait'ee. Mamīda eperā piuru pírā mide ijääpari k'aurepa, mägí it'aa wāit'ee ichi piuk'ari. ³⁶Ma awara ñk'ääre piata baima eperäpa ne-inaa pia na p'ek'au eujäde níbi jómaweda ataru pírā, mamīda piup'eda chok'ai p'irabai-e pírā Ak'ōre eujäde?

³⁷Ichiaba, ñk'ääta teeima Tachi Ak'ōremaa, tachi piudap'eda chok'ai p'irabaipimerā? Mäga poyaa ooda-e. ³⁸Frapema eperäärä audú p'ek'au oo k'inia p'anapata mide ijäädak'aa perā. Mäirā taide eperā k'īra nejasia bi pírā jarait'ee mide ijää bi maa-e pírā mi ūraa jarait'ee awaraarāmaa, mägara mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema jida k'īra nejasia bait'ee mëreda ait'ee, mi Ak'ōre Waibia k'īra wāreede chek'ari iru angeleerā ome.

9 ¹Jesupa ichiaba mägají:

—Mía wäärata jararu. Nama p'aniirā ūk'uru piudai naaweda unudait'ee Tachi Ak'ōrepa eperäärä bíru ichi juu ek'ari ichideerā p'aneedamerā.

Jesúsa k'īra awaradaida (Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

²K'äima seismaa Jesúsa wāji ee it'ia bi nok'ode. Ichi ome ateeji Pedro, Santiago mäik'aapa Juan. Mama ãra taide Jesúsa k'īra awaradachi. ³Ichi p'aru t'o-t'oo ūdaadachi pi-ia t'ödak'a. ⁴Mäga nide chi k'öp'äyoorāpa unujida chonaarāweda p'anapatap'edaarā Elías mäik'aapa Moisés pedeemaa p'ani Jesúsa ome. ⁵Mäpai Pedropo mägají Jesumaa:

—Tachi Jarateepari, ipia bi nama p'anadait'ee pi ome! Oodait'ee te chak'eerā öpee; aba pi-it'ee, aba Moise-it'ee, chi apema Elia-it'ee.

⁶Pedropa k'isia—ee māga jaraji, p'era ak'i nībada perā apemaarā ome.
⁷Māga nide jīararapa āra aneu cheji. Madeepa Tachi Ak'ōrepa pedeeji:
 —Nāgida aji, mi Warra k'inia. Ūriti iru pedee. ⁸Aramata ak'idak'āri,
 āchi ik'aawa apida unuda—e paji; Jesús aupaita āchi ome bají.

⁹Eedeepa cherutade Jesupa* jaraji āchia unudap'edaa nepirinaadamerā,
 ichi jai—idaap'eda waya chok'ai p'irabai naaweda. ¹⁰Maperā nepirida—e
 paji āchia unudap'edaa. Mamīda āchi pitapai pedee p'anapachida k'asaa
 jara k'inia bi “jai—idaap'eda waya chok'ai p'irabaiit'ee”. ¹¹Maap'eda
 Jesumaa iidijida:

—¿Sāap'eda Moisepa p'āda jarateepataarāpa jarapatama ajida,
 chonaarāwedapema Elfás naapiara cheit'ee Tachi K'aripapari k'āyaara?

¹²Irua p'anauji:

—Wāarata jara p'ani. Elías naapiara cheit'ee māik'aapa ne—inaa
 jōmaweda pia ooit'ee, eperāarāpa auteebaidamerā iru t'ēe cheru. Mamīda
 mia jara bi: Ak'ore Ūraa p'ādade ichiaba jara bi mi, chi Eperā Ak'ore
 Truadepema, miapidait'ee māik'aapa k'iraunuunamāa iru p'anadait'ee.
 Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade p'ā jēra bik'a ichia oopiit'ee. ¹³Mamīda eperā
 Elías jīak'aa chejipi. Māgí t'ījarapachida Juan Bautista. Āchia oo k'iniata
 oojida iru ome Ak'ore Ūraa p'ādade jara bik'a.

Jesupa k'ūtrāa k'ap'iadeepa netuara uchiapida

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴Jesús, Pedro, Santiago māik'aapa Juan pachedak'āri apemaarā
 k'ōp'āyoorā p'anadap'edaamāi, unu chejida eperāarā chok'araarāpa
 wap'ira iru p'ani māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarā ūk'uru
 aupedee jōni ma k'ōp'āyoorā ome. ¹⁵Jesús unudak'āri, ak'itrua para beeji
 māik'aapa p'ira wājida irumaa auteebaide. ¹⁶Māpai Jesupa iidiji āchimaa:
 —¿K'āaredeta aupedee p'anima mi k'ōp'āyoorā ome?

¹⁷Eperāpa p'anauji:

—Tachi Jarateepari, mi warra aneeji pimaa netuarapa ichiwa iru bairā.
¹⁸Ma netuarapa wawat'i bat'at'aapari eujāde. Maap'eda it'aidee k'ōp'ep'ee
 che nībeepari, k'ida kierrkierree nībeepari, ichiaba k'ap'ia ibia nībeepari.
 Mīa chupiria iidiji pi k'ōp'āyoorāmaa ma netuara uchiapit'aadamerā.
 Mamīda p'oyaada—e paji.

¹⁹Māpai Jesupa māgaji arii p'anadap'edaarāmaa:

—Aai, eperāarā, ¿at'ārita mīde ijāada—e p'anik'ā? iljāadak'aarāk'api
 p'ani! ¿Jōmasaa taarāit'ee parā ome ijāarutamaa? Anéeti ma warra.

²⁰Māpai aneejida Jesumaa. Mamīda netuarapa Jesús unuk'āri, warra
 wawat'aaji māik'aapa bat'at'aaji eujāde. It'aideepa k'ōp'ep'ee eujāde p'irabai
 nībeoji. ²¹Jesupa iidiji ma warra ak'ōremaa:

* 9.9 Jesús p'āi k'āyaara, na versiculode Marcopa p'āji Eperā Ak'ore Truadepema.

—¿Sāaweda māgá nībima? aji.

Chi ak'ōrepa p'anauji:

—Ma-āri weda. 22 At'apai netuarapa bat'at'aapari t'ipitau urua nībide maa-e pirā toida peet'aait'ee. Mapa p'oyaa ooita bī pirā, tai chupiria k'awáaji māik'aapa k'aripapáde aji.

23 Jesupa p'anauji:

—¿K'asaa pi pedee? ¿P'oyaa ooik'ā a bik'ā? iEperāpa mide ijāa bī pirā, mia ne-inaa jōma oopari!

24 Māpai chi warra ak'ōrepa golpe pedeeji:

—Ijāa bida aji. iMi k'aripáji waapiara ijāait'ee!

25 Jesupa unuk'āri eperāarā seedaruta, māgaji netuaramaa:

—Netuara, ichiwapihari māik'aapa k'iiri k'ipipari, uchíaji jā warra k'ap'iadeepa māik'aapa waa iru k'ap'iade t'ūunaapáde aji.

26 Māpai netuara biadachi māik'aapa warra golpe wawat'aaji. Maap'eda uchiadachi warra k'ap'iadeepa. Ma warra piudak'a atabaibeeji. Māpai arii see nībadaarāpa māgajida:

—Piudachida, ajida.

27 Mamīda Jesupa juade jita atap'eda, p'irabai ataji. Māpai ma warra k'ap'ia pia beeji.

28 Maap'eda Jesús wāji teedaa chi k'ōp'āyoorā ome. Ituaba bak'āri, chi k'ōp'āyoorāpa iidijida Jesumaa:

—¿Sāap'eda taipa ma netuara p'oyaa uchiapida-e pajima? ajida.

29 Jesupa p'anauji:

—It'aa t'i bipapai māgee netuara uchiapiparida aji.

Jesupa waya jarada ichi peedait'ee

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

30 Mamāik'aapa wādak'āri, Galilea eujāde wāyaajida. Mamīda eperārāmaa k'awapi k'inia-e bada perā, 31 Jesupa ne-inaa oo-e paji mama, chi k'ōp'āyoorāmaa jarateemaa bada perā. Māgapachi:

—Eperāpa mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, baaipiit'ee k'achia beerā juade māik'aapa āchia mi peepit'aadait'ee. Mamīda ewari ōpeemaa mi waya chok'ai p'irabaiit'ee.

32 Chi k'ōp'āyoorāpa k'awada-e paji sāap'eda irua māga jaraji. Mamīda waawee p'anajida iididait'ee.

Eperā waibiara bī Tachi Ak'ōre k'īrapite

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

33 Pachejida Capernaum p'uurude. Teeda p'anide, Jesupa iidiji:

—¿Parā k'āata pedee che wājidama aji, ode?

³⁴Mamīda k'īra nejasiapa k'īup'ee para beeji, ode aupedee che wādap'eda perā, āchidepema k'aita waibiara bī. ³⁵Jesús su-ak'i beeji māik'aapa chi k'ōp'āyoorā doce t'ī p'e atap'eda, maaji:

—Eperā apemaarā k'āyaara waibiara pa k'inia bī pirā, ek'ariara baipia bī māik'aapa t'āri o-īa apemaarā k'aripaipia bī.

³⁶Māpai Jesupa warra chai jua jita atap'eda, ak'i nībiji āchi esajīak'a. Jira atap'eda, wēre ataji jarateeit'ee māik'aapa jaraji:

³⁷—Eperāpa mide ijāa bi k'aurepa nāgí warra chaik'a auteebairu pirā, mi jida auk'a auteebaipari. Ma awara mi aupai auteebai-e; ichiaba Tachi Ak'ōre auteebai bī, iruata mi pēida perā.

Ak'ōrede ijāak'āri, ne-inaa pia oopari
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸Māpai Juanpa maaji:

—Tachi Jarateepari, taipa unujida eperāpa pi t'ī jarap'eda, netuara uchiapi bī eperāarā k'ap'īadeepa. Māga unudak'āri, taipa waa oonaapáde ajida, tachi ome nipak'aa perā.

³⁹Jesupa p'anauji:

—Ichiak'au oopíti. Eperāpa ne-inaa pia ooru pīrā mi t'īde eperāarāpa p'oyaa oodak'aa, māga oop'eda, pedee k'achia jara-e pai mi āpite. ⁴⁰Tachi ome nipak'aa pijida, tachi eere bida aji. ⁴¹Mia wāarata jararu. Eperāpa parāmaa pania vaso aba pida teeru pirā todamerā, parāpa mi, Cristode ijāapata perā, Tachi Ak'ōrepa ma eperāmaa ne-inaa pi-ia teeit'eeda aji.

K'īrak'aupai p'ek'au k'achia oodai
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴²—Mamīda eperāpa mide ewaa ijāa p'aniirāmaa acha bī warra chaik'a, ijāapiamaa bī pirā, piara bak'aji k'ūruma iru otaude jī atadap'eda, p'usa jāde bat'at'aadait'ee. ⁴³⁻⁴⁴Pichi juapa ne-inaa ooda k'aurepa pi k'achiade baairu pirā, ma k'achia oo amáaji, pichi jua t'īap'et'aak'ajik'a. Piara bi it'aa wāit'ee jua mosaa, k'ap'ia jōmaweda atuai k'āyaara t'īpitau ichita jērajēraa jira bide. ⁴⁵⁻⁴⁶Ichiaba pichi biiripa ne-inaa ooda k'aurepa k'achiade baairu pirā, ma k'achia oo amáaji, pichi biiri t'īap'et'aak'ajik'a. Piara bi Ak'ōre ode nik'anik'aa nipait'ee biiri abapai bik'a, k'ap'ia pia tok'arradee bat'a atap'ei k'āyaara. ⁴⁷Ichiaba pichi taupa ne-inaa unuda k'aurepa pi k'achiade baairu pirā, ma k'achia oo amáaji pichi tau ēt'ak'ajik'a. Piara bi Tachi Ak'ōre ode nipait'ee tau abapai bik'a, tau omeeweda nipai k'āyaara netuara ode tok'arradee.

⁴⁸'Mama ichita miapiit'ee tachi chiara k'opari k'ipa piuk'aa māik'aapa tachi k'ap'ia paapari t'īpitau k'īik'aa bide.' (Is 66.24)

⁴⁹—T'ā p'urupata chik'ode mik'apiamaapa. Auk'a Tachi Ak'ōrepa ichideerā pia ak'i bapari atuapiamaapa netuara o k'achiade. ⁵⁰Ma awara

chik'o warraara bi t'ā ome. Mamīda t'ā k'iyaa-edai k'āri, ma chik'o warraa-ee bi. ¿Sāga ma t'ā waya k'iyapiima? Ichiaiba tachi t'āri pia p'anada-e pak'āri, Tachi Ak'ōre k'irapite servi-e p'ani. Mapa óotí Ak'ōre Úraade jara bik'a. Māgá k'āiwee p'anadait'ee apemaarā ome.

Jesupa jarateeda miak'āi p'aniirā mia amaanaadamerā
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

10

¹Jesús uchiap'eda chi k'ōp'āyoorā ome Capernaumdeepa, wājida Jordán to k'iraik'a eeree, Judea ejāde panarutamaa. Mama p'anide waya Jesús badamāi eperārā cheepurupachida, eperārāpa oopatap'edaak'a iru wārumaa. Waya Jesupa jarateemaa beeji naaweda oopatak'a. ²Māga nide fariseorā ūk'uru irumaa chejida. Moisepa pāda merapii jiak'aapa, iidijida:

—¿Imik'irapa ichi wēra amaaipia bik'ā? ajida.

³Irua p'anauji:

—¿K'āata ūraaji Moisepa?

⁴Jarajida:

—Moisepa ūraajida ajida, wēra amaru pirā, mia amada k'art'a pā teeipia bi.*

⁵Māpai Jesupa maaji:

—Moisepa māga jaraji parā judiorā k'iiri k'isua p'anadairā. ⁶Mamīda Tachi Ak'ōrepa na eujā ook'āri,

‘Ooji imik'ira māik'aapa wēra.’

(Gn 1.27)

⁷‘Mapa imik'irapa atabēit'ee chi ak'ore chi nawe ome, araa

p'anapataadait'ee chi wēra ome. ⁸Māgá eperā omee weda eperā apai pik'a p'aneedait'ee.’

(Gn 2.24)

Eperā omé p'ani mīda, jip'a eperā apai pik'a p'aneepata Tachi Ak'ōre k'irapite. ⁹Tachi Ak'ōrepa māgá eperārā omé araa papik'āri, apidaapa amaaapidaik'araa bida aji.

¹⁰Ai t'ēepai teeda p'anadak'āri, Jesús ome nipapataarāpa pedee p'aneejida fariseorāpa iididap'edaade. ¹¹Jesupa jaraji:

—Eperāpa chi wēra amaat'aaru pirā, awaraa wēra ataik'araa bi. Māga ooru pirā, p'ek'au oomaa bi Tachi Ak'ōre k'irapite māik'aapa chi wēra k'irapite, Tachi Ak'ōre ūraa p'ādade jara bairā wēra iru bak'āri, awaraa ome k'āik'araa bi.

¹²Ichiaiba wērapa chi imik'ira amaat'aaru pirā, awaraa imik'ira ataik'araa bi. Māga ooru pirā, auk'a p'ek'au oomaa bi Tachi Ak'ōre k'irapite.

Jesupa warrarā bendiciada
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³Warrarā aneejida Jesumaa iru juu bimerā āra īri. Mamīda Jesús k'ōp'āyoorāpa ma warrarā aneedap'edaarā itriajida. ¹⁴Jesupa māga unuk'āri, t'āri āriidachi chi k'ōp'āyoorā ome. Māpai māgaji:

* 10.4 Dt 24.1-4.

—iHrianáati! Ichiak'au mimaa warrarā chepítí, Tachi Ak'ōrepa ãra jīak'aarā biit'ee perā ichi jua ek'ari ichideerā p'aneedamerā. ¹⁵Mia wāarata jararu. Warra chak'eerāpa waawee—ee ijāapata tāri o—ia Tachi Ak'ōrede. Auk'a tachi chonaarāpa pida ijāadaipia bī p'aneedait'ee Tachi Ak'ōre jua ek'ari ichideerā ome.

¹⁶Warra chak'eerā jira atap'eda, ichi jua ãra īri bī wāpachi māik'aapa bendicia wāpachi.

Eperā p'arat'ara bī Jesús ome pedeeda

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷Jesús wāit'ee arude, eperā p'ira chep'eda, iru k'īrapite bedabaidachi māik'aapa māgaji:

—Tachi Jarateepari tāri pia, ñk'āata mia ooipia bima aji, it'aa wāit'ee?

¹⁸Jesupa p'anauji:

—¿Sāap'eda mimaa tāri pia bida a bima? aji. Tāri pia apaita bi; māgí Tachi Ak'ōre. ¹⁹Pia k'awa bī Tachi Ak'ōrepa Moisemaa ūraa p'āpida:

'Eperā peenáaji; miak'āi bī pīrā, awaraarā ome k'āináaji; nechianáaji; seewa jaranaáaji chīara k'achiade baaipiit'ee; ichiaba chīara k'ūranáaji; pichi ak'ōre māik'aapa pichi nawe k'inia iru baparíiji māik'aapa ãra pedee ūripariíji.'* (Ex 20.12-16)

²⁰Māpai ma eperāpa maají:

—Tachi Jarateepari, mia ma jōma ooparida aji, k'ūtrāa weda.

²¹Jesupa irumaa k'inia ak'iji māik'aapa māgaji:

—Ne—inaa aba waide oo—e bi. Pichi net'aa jōmaweda netok'oonáji māik'aapa chupiria beerāmaa ma p'arat'a tēeji. Māga ooru pīrā, ne—inaa pipiara iru bait'ee Tachi Ak'ōre eujāde. Māga oop'eda, mi ome nipa chéji.

²²Ma eperāpa māga ūrik'āri, k'īisia paraadachi māik'aapa k'īra pia—ee wājí, p'arat'a audú k'inia bada perā.

²³Jesupa ichi ik'aawa p'anadap'edaarāmaa ak'ip'eda, māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—iChaaree bait'ee p'arat'ara beerā p'aneedait'ee Tachi Ak'ōre jua ek'ari ichideerā ome!

²⁴Jesús k'ōp'āyoorā ak'ītrua para beeji māga ūridak'āri. Māpai waya Jesupa maají:

—Aai, warrarā, ichaaree bī p'arat'ara bi beeit'ee Tachi Ak'ōre jua ek'ari ichideerā ome! ²⁵Chaareera bida aji, p'arat'ara bi beeit'ee Tachi Ak'ōre jua ek'ari, camello aguja taude wāyaai k'āyaara.

²⁶Chi k'ōp'āyoorāpa māga ūridak'āri, waapiara p'era pik'a para beeji māik'aapa ñchi pitapai iidi para beeji:

—Māgara, ñk'aita p'oyaa it'aa wāyama? ajida.

* 10.19 Dt 5.16-20.

²⁷ Jesupa āchimaa ak'iji māik'aapa p'anauji:
—Eperāarāpa p'oyaa ooda-e, audú chaaree bairā. Mamīda Tachi Ak'ōre-it'ee ne-inaa chaaree wē-edaa aji.

²⁸ Māpai Pedropaa māgaji:

—Tai net'aa jōmaweda atabēijida pi ome nipapataadait'ee.

²⁹ Jesupa maaji:

—Mia wāarata jararu. Parāpa atabēijida pāchi te, īpema, īpewēra, nawe, ak'ōre, warrarā māik'aapa eujā, mi k'aurepa māik'aapa mia pedee pia jaratee bi k'aurepa. ³⁰ Mamīda net'aa atabēidap'edaarāpa ma k'āyaara na p'ek'au eujāde p'ani misa, na ne-inaa atada cien audú atadait'ee: te, īpemaarā, īpewēraarā, naveerā, warrarā māik'aapa eujā, chīrapa āra miapi iru p'ani jida mi k'aurepa. Ma awara piuk'āri, ichita chok'ai bapariit'ee Tachi Ak'ōre ome. ³¹ Mamīda īrapema waibiara p'aniirā eperāarā k'īrapite, ek'ariara p'anadait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite. Jōdee ek'ariara p'aniirā eperāarā k'īrapite waibiara p'anadait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite.*

**Jesupa jarada ūpee jarada ichi peedait'ee
(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)**

³² Aí t'ēepai Jesús apemaarā naa wājí Jerusalendee. Chi k'ōp'āyoorā p'era pik'a iru t'ēe wājida. Awaraarā ichiaba iru t'ēe waaweede wājida. Māpai Jesupa waya chi k'ōp'āyoorā doce awara ãi t'í p'e ataji māik'aapa nepiriji ichi p'asait'ee bi:

³³ —Tachi wāruta Jerusalendee. Mama mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, jita atadait'ee māik'aapa ateedit'ee p'aareerā poroorāmaa māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarāmaa. Āchia iididait'ee k'īra tewaraarāmaa mi peet'aadamerā. ³⁴ Mi oo iru p'anadait'ee; k'īramaa idudait'ee; soopa widait'ee māik'aapa peet'aadait'ee. Mamīda ewari ūpeemaa mi waya chok'ai p'irabaiit'eedaa aji.

**Santiago Juan ome chupiria iididap'edaa
(Mt 20.20-28)**

³⁵ Zebedeo warrarā, Santiago māik'aapa Juan, Jesús k'ait'a chejida māik'aapa māgajida:

—Tachi Jarateepari, taipa ne-inaa audú k'inia p'ani. Mapa chupiria iidi p'ani māga oomerā.

³⁶ Irua iidiji:

—¿K'āata k'inia p'anima aji, mia oomerā parā ome?

³⁷ Māgajida:

---

* 10.31 Griego pedeede: *Mamīda īrá chi naa p'aniirā t'ēe p'aneedait'ee; jōdee īrá chi t'ēe p'aniirā naapiara p'anadait'ee.*

—Pi truade jōmaarā poro waibia pak'āri, tai auk'a poro waibiarā pi ek'ari p'anee k'inia p'ani; aba su-ak'i beeí pi juaraare, apema pi juabi eere.

³⁸Māpai Jesupa p'anaujui:

—Parāpa wāara k'awada-e p'ani k'āata iidi p'ani. ¿Parāpa ne-inaa k'achia choodaik'ā aji, mīa chooit'ee bik'a? Maap'eda iciparā piu k'iniadaik'ā aji, mī piut'ee bik'a?

³⁹Āchia p'anaujida:

—iP'oyaadaipi!

Jesupa maaji:

—Parāpa ne-inaa k'achia choodait'eeda aji, mīa chooit'ee bik'a. Ma awara piudait'ee mi piut'ee bik'a. ⁴⁰Mamīda mīa p'oyaa jara-e k'airāta mi juaraare wa juabi eere su-ak'i p'aneedait'ee. Tachi Ak'ōrepapai māga jarai.

⁴¹Apemaarā diez k'ōp'āyoorāpa ūridak'āri Santiago Juan ome iididap'edaa, k'iraudachida āchi ome. ⁴²Mapa Jesupa t'ī p'e ataji māik'aapa maaji:

—Parāpa k'awa p'ani ijāadak'aa beerā poro waibiarāpa āchia oo k'iniata oopipata eperārāmaa. Waawepa āchi jua ek'ari p'aniirāpa oopata āchia jara p'anik'a. ⁴³Mamīda parāpa oodaik'araa bī ma poro waibiarāpa oopatak'a. Ma k'āyaara ijāapataarā t'āide chi waibiara pa k'inia bīpa apemaarā chupiria k'awaaiapia bī māik'aapa k'ariapia bi. ⁴⁴Pia jarait'era, parādepema aba poro waibia pa k'inia bī pirā, awaraarā k'ariapia bi, esclavopa chipari k'ariaparik'a. ⁴⁵Mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema mīda, na p'ek'au eujāde che-e paji eperārāpa mi jīia iadamerā. Jíp'a cheji eperārā o k'achiadeepa k'aripa atait'ee. Piut'ee eperārā chok'ara uchiadamerā p'ek'au k'achia jua ek'ariipa.

Jesupa tau p'āriu bada Bartimeo jipada (Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶Jesús wāyaa wāk'āri Jericó p'uurude chi k'ōp'āyoorā ome, eperārā chok'ara auk'a chejida āra ome. Ma p'uurudeepa uchia wādade, o bi ik'aawa eperā tau p'āriu bī su-ak'i bají p'arat'a iidimaa. Ma eperā t'ījarapachida Bartimeo. * Māgí Timeo warra paji. ⁴⁷Ūrik'āri Jesús Nazaretdepema ichi ik'aawa wāyaa wā, ma tau p'āriu bīpa golpe biamaa beeji:

—iJesús! iRey David Warra, * mī chupiria k'awáaji!

⁴⁸Ma ode p'anadap'edaarāpa itriat'aapachida k'īup'ee beemerā. Mamīda waapiara biapachi:

—iRey David Warra, mī chupiria k'awáaji!

* 10.46 Bar jara k'inia bī warra. Mapa Bartimeo jara k'inia bi: Timeo Warra. * 10.47 Jesús t'ījarapachida David Warra, iru uchiada perā chonaarāwedapema Rey Daviddeepa māik'aapa Mesías pada perā.

⁴⁹Māpai Jesús ak'inī beeji māik'aapa māgaji:

—T'í atanáti.

Māpai t'í atanajida tau p'āriu bi:

—Isapai, p'irabáji. Pi t'í bipi. iWaaweenáaji!

⁵⁰Māpai chi poroba ãyaa bat'at'aap'eda, p'inajíti bainī beeji māik'aapa Jesumaa cheji. ⁵¹Māpai Jesupa iidiji:

—¿K'ääata k'inia bima aji, miā oomerā pi ome?

Tau p'āriu bipa p'anauji:

—Jesús, Tachi Waibía, michi taupa pia unu k'inia bida aji.

⁵²Jesupa māgaji:

—Jipajipi mide ijāada perā. Wāipia bida aji.

Aweda tau p'āriu badapa pia unuji māik'aapa Jesús t'ee wāji ode.

Jesús Jerusalén p'uuruude

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 ¹Jesús Jerusalén p'uuru k'ait'a wāk'ári, Olivo Ee k'írapite panaji chi k'öp'äyoorā ome. Mama p'ani Betfagé māik'aapa Betania p'uuru. Jesupa chi k'öp'äyoorā omé naa pëik'ári, māgaji:

²—Wáti ara bi p'uuru tachi k'írapite bimaa. Ará panadak'ári, ununadait'ee burro jí bainī bi, waide apida batauda-e p'ani iru íri. Éra atáti māik'aapa anéeti. ³Apidaaapa iidiruta pirā, k'ääre-it'ee éramaan p'ani, jaráti: “Tachi Waibiapa arak'atia atee k'inia bi. Waya tee chedait'eepi.”

⁴Chi k'öp'äyoorā wādak'ári, ununajida burro jí bainī bi o bi ik'aawa te áuk'idaa. Māpai éra atajida.

⁵Mamída arii p'anadap'edaaräpa iidijida:

—¿K'ääata oomaa p'anima paräpa? ¿K'ääre-it'ee éra ataruta jā burro?

⁶Māpai Jesupa jaradak'a p'anaudak'ári, ichiak'au pëijida.

⁷Burro ateedap'eda Jesumaa, áchi íripema p'aru jípatap'edaa ata bijida ai íri māik'aapa Jesús batauji. ⁸Jesús māgá wāyaa wāk'ári, chok'araaräpa áchi p'aru t'ó jéra bijida o jāde Jesús k'írapite; ichiaba ük'uruuräpa t'ó jéra bijida k'iru t'iap'edap'edaa, áchi rey pai jiak'aapa. ⁹Jesús naa wādap'edaaräpa māik'aapa t'ee che wādap'edaaräpa o-ia biapachida:

—‘*Hosana!*’ iK'íra wāree! iTachi Ak'orepa pia ak'i bapari ichia pëida ichi pari nipamerā na eujäde! iK'íra wāree Ak'ore eujäde, Tachi K'aripapari cheru perä! (Sal 118.25-26)

¹⁰ iTachi Ak'orepa pia ak'i bapariit'ee ichia rey pëida! iTachi Ak'orepa nágí

*11.7 Ez 9.9. Eperäära ük'uruuräpa k'isiapata rey waibia chek'ári burro íri, jara k'inia bi iru juu ek'ari p'aniirä t'ári pia ak'ipariit'ee. *11.9 *Hosana* jara k'inia bi iTachi O K'achiadeepa K'aripa Atapari!.

auk'a pia ak'i bapariit'ee. *iHosana!* iK'ira wāree Ak'ore eujāde,
Tachi K'aripapari cheru perā!

¹¹ Jesúz Jerusalende pachek'āri, wāji Ak'ore te waibiadee. Aide
eperāarāpa oo para bi unup'eda, waya wāji Betania p'uurudee chi
k'ōp'āyoorā ome, k'ewara bada perā.

Jesupa higuera biirrimaa ijīatí pedeeda
(Mt 21.18-19)

¹² Ai norema, Betania p'uurudeepa uchiadak'āri, Jesúz jarrapisia
nībeeji. ¹³ T'imiipaunuji higuera biiri bainī bi k'iru paraa. Māpai araa
ak'inaji chau bi jiak'aapa. Mamīda chau-ee baji. Chi k'iru aupaita unuji,
chaujara-e pada perā. ^{*} ¹⁴ Māpai ma higuera biirrimaa māgaji:

—iPi waa chauk'aa pait'eeda! aji.
Chi k'ōp'āyoorāpa irua jarada ūrijida.

Jesupa ne-inaa netopataarā jērek'ooda Ak'ore te waibiadeepa
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Ai norema waya Jerusalende pachedak'āri, Jesúz Ak'ore te waibiade t'ūju
māik'aapa net'aa netopataarā taawaa jērek'ooji. P'arat'a tau t'erabaipataarā
mesa sīa bat'ak'oo wāji, paloma netopataarā banco paara. ¹⁶ Ak'ore te
waibiadee wāyaapik'aa paji net'aa ateerutaarā. ¹⁷ Māpai jarateemaa beeji:

—Tachi Ak'ore Ūraa p'ā jēra bide jara bi:
'Mī te it'aa t'ipata teda apataadait'ee, jōma na eujādepemaarā-it'ee.'

(Is 56.7)

'Mamīda parāpa nechiapataarā ték'ata oo iru p'ani.' (Jer 7.11)

¹⁸ Māga ūridak'āri, p'aareerā poroorā Moisepa p'āda jarateepataarā ome
k'īsia p'aneejida Jesúz peepit'aadait'ee. Iru waawee p'anajida, eperāarāpa
ak'itrua para bada perā irua jaratee bi k'aurepa. ¹⁹ K'ewaraa Jesúz chi
k'ōp'āyoorā ome uchiajida p'uurudeepa.

Higuera biiri p'oodarida
(Mt 21.20-22)

²⁰ Ai norema tap'eda waya Jesúz chi k'ōp'āyoorā ome wāyaajida higuera
biiri badamāi. Unujida chi k'arra jōmaweda p'oo ak'inī bi. ²¹ Māpai
Pedropo k'irāpaji Jesupa jarada māik'aapa jaraji Jesumaa:

—iTachi Jarateepari, ak'īji! Piā higuera biirrimaa ijīatí pedeeda
p'oodachida aji.

²² Jesupa p'anauji:

—Ijāapatāati Tachi Ak'orede. ²³ Mīa wāarata jararu. Eperā wāara Tachi
Ak'orede ijāa bi pīrā, iidiipia bi ne-inaa oomerā, ichi t'āridepai k'īsia-ee:

* 11.13 Mamīda, ma atanede higojō chik'aa aba-abaa chaupari.

“¿Ooik'ā wa oo-e pai?” Māgá Tachi Ak'orepa irua jaradak'a ooit'ee. Jararu pirā eemaa: “Jāmāik'aapa ãyaa wāji māik'aapa p'usa jāde baaináji,” Tachi Ak'orepa māga ooit'ee. ²⁴Māgá it'aa iididak'āri, naapiara ijáati Tachi Ak'orepa ooru parāpa k'iniata, pāchi t'āri auk'a p'ani perā iru ome. Māgá p'anadairā irua ooit'ee parāpa it'aa iididap'edaa. ²⁵Parā it'aa t'īdak'āri, k'isianáti apemapa k'achia ooda parāmaa. It'aa t'īdai naaweda, iru chupiria k'awáati māik'aapa perdonáati irua k'achia ooda. Māga ooruta pirā, Tachi Ak'ore it'ari bipa perdonaait'ee parāpa p'ek'au k'achia oopata. ²⁶[Mamida awaraarāpa k'achia oodap'edaa parāmaa perdonaada-e píra, māgara Tachi Ak'orepa ichiaba perdona-e parāpa ne-inaa k'achia oopata.]

Tachi Ak'orepa Jesús pēida
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷Ma t'ēepai waya chejida Jerusalendee. Jesús Tachi Ak'ore te waibiade ni misa, irumaa chejida p'aareerā poroorā, Moisepa p'āda jarateepataarā māik'aapa judiorā poro waibiarā. ²⁸Iidijida:

—¿Tachi Ak'orepa tai biji-ek'ā ichi te waibia ak'idamerā? ¿K'aipa pimaa nāga oopi bima? ajida.

²⁹⁻³⁰Jesupa p'anauji:

—Mia pida parāmaa iidiit'ee: ¿K'aipa pēijima aji, Juan Bautistapa poro choo chemerā; Tachi Ak'orepa maa-e pirā eperāarāpa? P'anauruta pirā, mia pida ichiaba jarait'ee k'ai juapa mia nāgí ne-inaa oo bi. P'anaudapáde aji.

³¹Māpai āchi pitapai pedee para beeji:

—Tachi Ak'orepa pēidada aruta pirā, irua iidiit'ee: “Māgara, ¿sāap'eda Juan ūraa ijāada-e pajima?” Mapa māga p'oyaa jarada-e. ³²Ma awara itachia sāga jaradaima eperāarāpa Juan pēidap'edaa? Māga jararuta pirā eperārā k'iraudaridait'ee tachi ome.

Āchia waawee p'anapachida k'awa p'anadap'edaa perā jōmaarāpa ijāa p'anapachida Juan Tachi Ak'ore pedee jarapari paji. ³³Mapa p'anaujida:

—K'awada-e p'anida ajida, k'aipa Juan pēiji.

Māpai Jesupa māgaji:

—Māgara mia pida jara-edaa aji, k'aipa mimaa nāga oopi bi.

Mimiapataarā k'achia beerāde nepirida
(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

12 ¹Jesupa nepirimaa beeji āchimaa:

—Eperāpa uva eujā uuji māik'aapa t'iak'auk'ooji. Ichiaba bōgo māudee ooji uva piart'īdait'ee. * Ma awara te it'ia ooji ma ūriipa ak'īdait'ee.

* 12.1 Is 5.1-2.

Māga oop'eda, ne-uu eujā ak'ipataarā jiriji mimiadamerā ichi-it'ee.

Maap'eda awara āyaa wāji. ²T'ēepai uva oropata ewari pak'āri, ma eujā chiparipa ichi mimiapari pēiji mimiapataarāmaa iidinamerā ichi eere bee bī chauda tee pēidamerā. ³Mamīda āchia iru jita atadak'āri, sīk'oojida maap'eda juu arajāa pēit'aajida chiparimaa. ⁴Māpai chi eujā chiparipa waya awaraa mimiapari pēiji. Mamīda māgí poro k'ōop'et'aajida māik'aapa waajarak'oojida. ⁵Pēiji awaraa mimiapari; māgí peet'aajida. Māpai awaraarā chok'ara pēiji. Māgiirādepema ūk'uru wīk'oojida, apemaarā peek'oojida.

⁶'Mamīda at'āri ichi ome iru baji ichi warra k'inia iru bada. K'isiasi: "Mi mimiapataarā ome k'achia oojida. Mamīda acha bī mi warra perā, waaweedait'ee. Mapa mia iru pēiit'ee." ⁷T'īmí weda iru warra unudak'āri, ma mimiapataarā pedee para beeji: "Jāgipa ichi ak'ōre net'aa jōmaweda atait'ee chi ak'ōre piuk'āri. Peet'aadáma ajida, tachi eujā chiparik'a p'aneedait'ee." ⁸Māpai iru pachek'āri, jita atajida māik'aapa peet'aajida. Maap'eda chi k'ap'ia ma uva eujādeepa bat'at'aanajida. Māgapai paji.

⁹Mamīda, ma nepiri aupak'āri, iidiji:

—iK'īsīati! ¿K'āata ooit'ee chiparipa? Mia jarait'ee. Wāk'āri, ma eujā ak'ipataarā peek'oonaitee māik'aapa awaraa mimiapataarā jirinait'ee chi ne-uu eujā ak'ipataadamerā.

¹⁰?Parāpa Ak'ōre Úraa p'āda leeda-e p'anik'ā?

"Te oopataarāpa māu k'iniada-e padap'edaa pipiara padachi. ¹¹Tachi Ak'ōrepa māga ooji, tachia unudamerā māik'aapa ak'ītrua para beemerā."

(Sal 118.22-23)

Māgara k'īsiadapáde aji, pia k'awaadait'ee mia jarateeda.

¹²Māpai judiorā poroorāpa Jesús jita atapidait'ee paji, k'awadap'edaa perā irua āchideta pedee baji. Mamīda eperāarā chok'ara paraaji Jesús eere. Ma k'aurepa waawee p'anajida jitapidait'ee. Mapa ichiak'au atabéijida; maap'eda wājida.

P'arat'a p'aapatap'edaa reymaa impuesto-it'ee
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³T'ēepai waya judiorā poroorāpa pēijida fariseorā māik'aapa Rey Herodes* eere p'anadap'edaaarā Jesús imiateedamerā māik'aapa peepit'aadamerā. ¹⁴Wājida māik'aapa iidijida:

—Tachi Jarateepari, taipa k'awa p'ani pia wāarata jarapari. Ma awara pariatua ijāak'aa awaraarā k'īsiadeepa jara p'ani. Ichiaba pia auk'a jarateepari eperāarā waibiarāmaa māik'aapa chi chupiria beerāmaa. Pia jarateepari tachi p'anapataadamerā Ak'ōrepa k'inia bik'a. Maperā

* 12.13 Rey Herodes judío-e paji. Roma eujādepema reypa ichi chok'a pēiji jāpema poro waibia pait'ee.

taipa iidi k'inia p'ani: ¿Pia bik'ā tachia impuesto p'aadait'ee Cesarmaa? ¿P'aadaipia bik'ā irua jara bik'a wa p'aadaik'araa bi?

¹⁵ Mamīda Jesupa k'awaji āchia Tachi Ak'ōrede ijāapatada apata mīda, wāara ijāadak'aa. Maperā māgaji:

—¿Sāap'eda mi k'ūra k'inia p'anima? aji. Denario p'arat'a tau anéeti mia ak'iit'ee.

¹⁶ Jesupa p'arat'a tau ak'ik'āri, iidiji:

—¿K'ai k'irata nadē bi, māik'aapa k'ai t'īta p'ā bīma? aji.

P'anaujida:

—César k'īra māik'aapa ichi t'īta p'ā bīda ajida.

¹⁷ Māpai Jesupa māgaji:

—Māgara téeti Cesarmaa irua net'aa iidipari, māik'aapa téeti Tachi Ak'ōremaa irua iidipari.

Iru pedee ūridak'āri, ak'itrua para beeji.

Iididap'edaa piudap'edaarā chok'ai p'irabaipatade

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Māpai saduceorā ūk'uru wājida Jesumaa ne-inaa iidide iru k'ūradait'ee. Māirāpa jarateepata piudap'edaarā chok'ai p'irabaidak'aa. Maperā iidijida:

¹⁹ —Tachi Jarateepari, Moisepa nāga p'ā bēiji tachi-it'ee: Eperā miak'āi bi warra wēe piuru pirā, chi īpemapa iru wēra ataipia bi māik'aapa ai ome warra ooipia bi chi īpema piuda k'ap'ia pari.* ²⁰ Mapa ¿pia k'āata k'īsia bi nāgide? īpemaarā siete p'anajida. Chi naapema miak'āiji. Mamīda warra wēe piuji. ²¹ Māpai araarepema īpema miak'āiji ma p'etrāa ome. Mamīda ichiaba warra wēe piuji. Ichiaba māga p'asaji chi araarepema īpemaarā ome. ²² Jōmaweda miak'āijida mīda ma wēra ome, warra ooda-e paji. Maap'eda ichiaba ma wēra piuji. ²³ Māpai wāara pirā piudap'edaarā chok'ai p'irabaipata, waya chok'ai p'aneeruta ewate, ¿k'ai wēra pait'eema ajida, jōmaweda iru ome miak'āi p'anadap'edaa perā?

²⁴ Jesupa p'anauji:

—Ak'ōre Ūraa pia k'awada-e p'anadairā, parāpa awara k'īsia iru p'ani. Ichiaba k'awada-e Tachi Ak'ōrepa ne-inaa jōmaweda oopari. ²⁵ Eperāarā piudap'eda chok'ai p'irabaidak'āri, imik'īraarā wēraarā ome waa miak'āida-e pait'ee. Angeleerā ichi truade p'aniirāk'api p'anadait'ee. ²⁶ Ma awara parāpa k'achia k'īsia p'anapata jaradak'āri piudap'edaarā chok'ai p'irabaidak'aa. ¿Waide parāpa Ak'ōre Ūraade pia k'īsiada-e p'anik'ā? Abraham, Isaac māik'aapa Jacob jai-idaajida mīda, Tachi Ak'ōrepa maaji Moisemaa pak'uru jep'eda urua jira bideepa t'īpitauk'a:

‘Mi pi chonaarā Ak'ōre Waibia; Abraham, Isaac, Jacob ijāadap'edaa Ak'ōre Waibia.’ (Ex 3.6)

* 12.19 Dt 25.5-10.

²⁷Jara-e paji: “Mi āra Ak'ōre paji.” Mapa Tachi Ak'ōredeerā jai-idaajida mīda, at'āri chok'ai p'ani. Ilru piu beerā Ak'ōre-epi! Ma k'āyaara iru chok'ai beerā Ak'ōrepī. Maperā parāpa ne-inaa awaraata k'isia p'ani, Tachi Ak'ōrepā jarada k'āyaara.

Tachi Ak'ōre Ūraa waibiara bi
(Mt 22.34-40)

²⁸Māgá pedee jōni misa, cheji Moisepa p'āda jarateepari. Āchi pedee ūrīi beeji. Jesupa apemaarāpa iididap'edaa pia p'anauk'āri, māgí jarateeparipa iidiji:

—Tachi Ak'ōre Ūraa jōmaweda p'ādadepeema, ḥchisāgita waibiara bima aji, apemaarā k'āyaara?

²⁹Jesupa p'anauji:

—Tachi Ak'ōre Ūraa waibiara bide jara bi:

‘Urīti Israel pidaarā. Tachi Ak'ōre Waibia apaita bi. Tachi Ak'ōre awara wē-e. ³⁰Tachi Ak'ōre Waibia wāara k'inia iru baparíiji pichi t'āripa māik'aapa ne-inaa jōmaa k'āyaara iru k'inia iru baparíiji. Ewari chaa k'isiajī t'āripa irude. T'āri o-īa ooparíiji irua jara bik'a.’
(Dt 6.4-5)

³¹Araare jara bi:

‘Awaraarā k'inia iru baparíiji pichi k'ap'ia k'inia iru baparik'a.’(Lv 19.18) Ak'ōre Ūraa waibiara wē-edā aji, māgí omé jara aupada k'āyaara.

³²Māpai Moisepa p'āda jarateparipa māgaji:

—Pia bi, Jesús. Wāarapī pia jara bi:

‘Tachi Ak'ōre Waibia abapai bi. Awaraa wē-e iruk'a. ³³Tachi Ak'ōre wāara k'inia iru baipia bi t'āripa. Iru k'inia iru baipia bi ne-inaa jōma iru bi k'āyaara. Ewari chaa k'isiaipia bi t'āripa irude māik'aapa irua jara bik'a ooipia bi t'āri o-īa.’
(Dt 6.4-5)

‘Ichiaba awaraarā k'inia iru baparíiji pichi k'ap'ia k'inia iru baparik'a.’
(Lv 19.18)

Māgata oodaipia bi awaraa ne-inaa oodai k'āyaara; net'atau bida altarde wa ne-animal peeda altarde paadai k'āyaara Ak'ōre-it'ee.

³⁴Māgá Moisepa p'āda jarateparipa pia p'anauru ūrik'āri, Jesupa maaji:

—Pia Ak'ōre Ūraade ewaa ijāa wāda aji, Ak'ōrepā k'inia bik'a ichi jua ek'ari o-īa nipamerā iru ode.*

Maadamāipiwaawee p'aneejida waa iididait'ee.

Tachi K'aripapari waibiara bi Rey David k'āyaara
(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵Jesupa jarateemaa bide Ak'ōre te waibia ãuk'idaa, iidiji:

* 12.34 Griego pedeede: *Pi mak'iarā t'imia-e bida aji, Ak'ōre truadeepa.*

—¿K'āata jara k'inia p'ani Moisepa p'āda jarateepataarāpa jaradak'āri Mesías David éreerādeeba uchialt'ee? ¿David poro waibiarā bi-ek'ā, iru éreerādeeba uchialt'ee bi k'āyaara? ³⁶ ¡Pia k'īsíati! Tachi Ak'ōre Jaurepa p'āpiji Rey David éreerādeeba uchialt'ee badade:

“Tachi Ak'ōrepa jaraji Tachi Waibiamaa: “Pi mi ome auk'a waibia bairā, su-ak'i beepáde aji, mi juaraare, mia pi k'īraunuamaa iru p'anapataarā p'oyaaru misa.”” ^{*} (Sal 110.1)

³⁷ Davidpa ichi éreerādeeba uchialt'ee bimaa tījaraji “Tachi Waibia”. Mapa k'awada-ek'ā aji, Mesías waibiarā bi chonaarāwedapema Rey David k'āyaara?

Eperārā chok'ara mama p'anadap'edaarāpa Jesús pedee ūridak'āri, o-īadachida.

Jesupa jarada k'īrak'aupai Moisepa p'āda jarateepataarā ome
(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesupa jaratee bi misa, māgaji:

—K'īrak'aupai p'anapataadai Moisepa p'āda jarateepataarāk'a. Āchi audua p'anadairā, p'arū teesoo jīi awaa p'anapata māik'aapa k'inia p'anapata jōmaarāpa āchimaa saludaadamerā plaza bee chaa, tachi poro waibiarā ome oopatak'a.

³⁹ Ichiaba su-ak'i p'aneepata su-ak'i beepari pipiara bide Tachi Ak'ōre Úraa jarateepata tede māik'aapa nek'odak'āri, chi su-ak'i beepari pipiara bide su-ak'i p'aneepata. ⁴⁰ Ma awara, p'ētrāa chupiria beerā te jāri atapata māik'aapa seewata taarā it'aa tīpata eperārā k'īrapite. Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate ichia āchi audupiara miapiit'ee.

P'ētrāa chupiria k'īripa p'arat'a tau teeda Tachi Ak'ōremaa
(Lc 21.1-4)

⁴¹ Ewari aba Jesús su-ak'i baji primisia p'arat'a p'epata k'ait'a, ak'īmaa eperārāpa eda ata bidak'āri. P'arat'ara beerāpa waibia ata bi chepachida. ⁴² Māga nide p'ētrāa chupiria k'īri pacheji. Ata bi cheji p'arat'a tau omé cobreddee. Māgí p'arat'a tau mak'īara ūpia-e pají. ⁴³ Māga unuk'āri, Jesupa chi k'ōp'āyoorāmaa maaji:

—Mia wāarata jararu. Tachi Ak'ōre k'īrapite na p'ētrāapa primisia waibiarā teejida aji, apemaarā k'āyaara. ⁴⁴ Jōmaarāpa tee p'ani āchi p'arat'a waibia iru p'anadap'edaadepema beeda. Jōdee na p'ētrāa, chupiria k'īri mīda, ichia iru k'erada jōmaweda teeji Tachi Ak'ōremaa. Teejida aji, chi p'arat'a iru bāda paara chik'o netoit'ee.

Jesupa jarada Tachi Ak'ōre te waibia t'eedariit'ee
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

13

¹ Jesús uchiak'āri Tachi Ak'ōre te waibiadeeba chi k'ōp'āyoorā ome, abaapa maaji:

* 12.36 Griego pedeede: *Pichi biiri ek'ari biru misa.*

—iTachi Jarateepari, ak'íji, acha bi māu ta-pia p'ani māik'aapa Tachi Ak'ore te waibia pi-ia oo k'obi!

²Jesupa maaji:

—Wáara, acha p'ani te pi-ia p'ani. Mamída ewari cherude māu apida bee-e pait'ee awaraa māu íri. Na jómaweda t'EEK'OO chedait'ee.

Na p'ek'au eujā jōi naaweda, eperāarā miadait'ee

(Mt 24.3-14; Lc 17.22-24; 21.7-24)

³T'EEPai wājida Olivo Eedee; Ak'ore te waibia k'írapite beepari. Jesús ituaba su-ak'i beek'ári, Pedro, Santiago, Juan māik'aapa Andrés iru k'ait'a wājida māik'aapa iidijida:

⁴—¿Sāapai p'asait'ee pia jarada Ak'ore te waibiade? ¿Sāga taipa k'awadayama ajida, ma ewari k'ait'a pak'ári p'asait'ee pia jaradak'a?

⁵Jesupa p'anauji:

—Tauk'a nipapatáati apidaamaa k'úrapiamamaapa. ⁶Mi jiak'a chok'ara chedait'ee. Seewata jaradait'ee: “Mita Ak'ore Warra, Tachi Ak'orepa pēida.” Māga jara p'anipa eperāarā chok'ara k'üradait'ee.

⁷Parāpa ūridak'ári nama māik'aapa awara ãi jura chōo jōni, p'eranáati. Ichita māga p'asait'ee. Mamída at'ári na p'ek'au eujā jō-e pait'ee. ⁸Ai naaweda eperāarā awaraař ome chōodait'ee. Jarra oodait'ee māik'aapa awērachai wāyaapariit'ee eujā awara-awaraade. Mamída māga p'asak'ári, ewaapi na p'ek'au eujādepemaarā miamaa p'aneedait'ee.

⁹iTauk'a nipapatáati! Mi k'íraunuamaa iru p'anapataarāpa parā atapidait'ee judiorā pororāmaa, mide ijāapata k'aurepa. P'ua oodait'ee Ak'ore Ūraa jarateepata tede. Ateedait'ee ãchi poro waibiarāmaa māik'aapa ãchi reyrāmaa. Māirā k'írapite parāpa jaradai Tachi Ak'orepa ooda parā-it'ee mi k'ap'ia pari. ¹⁰Mamída na eujā jōi naaweda, Ak'orepa ooda eperāarā k'aripait'ee ichita nepiridait'ee eperāarāmaa awara ãi t'ímí na eujāde. ¹¹Mi k'íraunuamaa iru p'anapataarāpa parā charraarā k'írapite ateedak'ári, k'ísianáati k'áata jaradai. Maapai jarapatáati Ak'orepa jarapi bik'a. Ak'ore Jaurepata k'awapipariit'ee k'áata jaradai.

¹²Maapai īpemaarāpa peepidait'ee ãchi īpemaarā. Ak'oreerāpa peepidait'ee ãchi warrarā. Ichiaba warrarā k'íraudaridait'ee ãchi ak'oreerā ome peepirutamaa. ¹³Jōmaarāpa parā k'íraunuamaa iru p'anapataadait'ee mide ijāapata k'aurepa. Mamída Tachi Ak'orepa k'aripait'ee atuanaadamerā k'íra jíp'a nipapataarā Ak'ore ode jai-idaarutamaa.

Ak'ore ewari waibia ewate jarada

(Mt 24.15-28; Lc 21.20-24)

¹⁴—Ewari cherude abaapa ne-inaa audú k'achia ooit'ee Tachi Ak'ore te waibia edupiara bi cuartode ichi baik'araa bimái. Māgí Tachi Ak'orepa

yiaraa iru bapari, k'iraunu amaa iru bairā. Māga unudak'āri, Judea eujāde p'anii rā p'ira mirudaipia bi ee nok'odee. (Acha bi pedee p'āda leerupa pia k'awaipia bi, miapiamaapa.)^{*} 15 Maapai eperā ichi terrazade bi pirā, teedaa t'iuk'araa bi ichi ne-inaa p'e atade. 16 Eperā ne-uu kāide ni pirā, teedaa cheik'araa bi ichi p'aru atade pida. Aramata wāipia bi. 17 iAai, maapai chupiria jōneedait'ee wēraarā biak'oo bee maa-e pirā warra chak'erā jude iru bee! 18 Māga wāyaai naaweda, chupiria iiditi Tachi Ak'ōremaa ma ewari p'asapinaamerā k'oijara nībide. 19 Māgí ewate jōmaarāta chupiria mia jōnadait'ee. Ak'ōrepa na eujā oodak'āriipa māga ook'aa pajī, ma awara t'ēepai waa māga oo-e pait'ee. 20 Mamīda Tachi Ak'ōrepa k'isait'ee: "Mia eperāarā taarā miapi-e pait'ee." Māga pada paara, eperā apida bee-e pak'aji. Ak'ōrepa audú chaaree miapi-e pait'ee ichia jīrit'eradaarā k'inia p'e iru bapari perā.

21 'Maapai apidaapa parāmaa jararuta pirā: "iPichá, ak'ít! iNama bi Cristo, Tachi Ak'ōrepa pēida!" maa-e pirā jararuta pirā: "iAra bita Cristo!" ijāanāati. 22 Mi jīak'aarā māik'aapa Tachi Ak'ōre pedee jarapataarā jīak'aarā chok'ara chedait'ee. Mamīda māirāpa jara p'ani ijāanāati, jīp'a seewa-idaa bee perā. Ne-inaa k'ira t'ādoo eperārāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa oo p'anipa eperārā k'ūradait'ee, perā Tachi Ak'ōrepa jīrit'eradaarā k'ūrurutamaa.

23 Jesupa ichi ome nipapataarāmaa waya maaji:
—iTauk'a p'anapatāatī! Mia māga jaraji parāpa k'awaadamerā māga p'asai naaweda.

Eperā Ak'ōre Truadepema waya chek'āri (Mt 24.29-31; Lc 21.25-28)

24—Ichiaba maapai mia p'anadap'eda,
'Ak'ōrejīru p'āriudariit'ee; atane waa idaa-e pait'ee 25 māik'aapa lucero baaik'oodaridait'ee pajādeepa. Tachi Ak'ōrepa pajā wērepiit'ee.' *(Is 13.10)*

26 'Māpai eperārāpa unudait'ee mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema jōmaarā k'āyara waibiara bi, k'ira wāree cheru jīrarade. 27 Pēiit'ee mi angeleerā Ak'ōre truadepa mia jīrit'eradaarā chip'e atadamerā, jōmaweda āchi p'anapatamāiiipa. T'imí bee jida na p'ek'au eujāde, p'e atanadait'ee.

Higuerade jarateeda (Mt 24.32-35; Lc 21.29-33)

28—K'īsīati higuera biiride. Higuera k'iru t'u-k'ua uchia nībeek'āri māik'aapa ewaa t'ono nībeek'āri, k'awaapata eujā wāsia wā. 29 Māga pik'a

* 13.14 Dn 11.31; 12.11.

mia et'ewa jaradak'a unudak'ari, k'awa p'ani taarā-e mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema cheru. ³⁰Mia wāarata jararu. īrapemaarā piudai naaweda, ma ne-inaa jōmaweda p'asait'ee. ³¹Ewari cherude pajā na p'ek'au eujā ome jōdait'ee. Mamīda ichita p'asait'ee mia pedee jaradak'a.

K'awada-e sāapai pait'ee Ak'ore ewari waibia ewate
(Mt 24.36-44; Lc 17.26-30)

³²—Eperā apidaapa k'awada-e p'ani Eperā Ak'ore Truadepema cheit'ee ewate, chi hora jida. It'aripema angeleerāpa pida k'awada-e p'ani; mia ichiaba k'awa-e, Tachi Ak'ore Warra mīda. Mi Ak'orepapaita k'awa bi.

³³'Maperā tauk'a p'anapatáati, parāpa k'awada-e p'anadairā sāapai mi waya na eujādee cheit'ee.

Mimiapari pia
(Mt 24.45-51; Lc 12.41-48)

³⁴—Oopatáati te chiparipa oodak'a. Māgí tedeepa awara ãyaa wāi naaweda, ichi mimiapataarāmaa jara bēji te pia ak'ídamerā. Āchi chaachaa mimia teeji māik'aapa chi te t'üpata ak'iparimaa ūraaji tauk'a bamerā. ³⁵Chi mimiapataarāpa k'awada-e sāapaita chi te chipari waya cheit'ee ichi temaa. Māga pik'a bi parā ome. Tauk'a p'anapatáati k'awada-e p'anadairā sāapai pāchi Chipari Waibia waya cheit'ee. Chei p'āriupodopa, esapite, et'erre k'arik'ari, maa-e pirā tap'edapodopa. iParāpa k'awada-epi! ³⁶Tachi Ak'ore mimiapataarā, k'irak'aupai k'awada-e p'anadairā pariatus mimia p'ani pirā, k'ira nejasia p'anadait'ee Tachi Chipari Waibia chek'ari. ³⁷Mia parāmaa ūraada, auk'a jōmaarāmaa jararu: iTauk'a p'anapatáati!

Jesús jita atadait'ee pedeeteedap'edaa
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 ¹K'āima omé falta baji Pascua fiesta pait'ee. Māgí fiestade pan levadura wēe k'opata. P'aareerā poroorāpa Moisepa p'āda jarateepataarā ome jiripachida sāga Jesús k'ūrat'aadait'ee. Māgá jita atadait'ee paji māik'aapa peepit'aadait'ee paji. ²Mamīda ūk'uru arii p'anadap'edaa rāpa maapachida:

—Fiestade ooda-edá ajida, eperāarā k'irau para beepiamaapa tachi ome.

Mariapa Jesús poro īri k'era weeda
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³Jesús Betania p'uurude bak'ari, Simón, chi leprapa k'ayaa bada apatap'edaa tede baji. Jesús su-ak'i beep'eda, * nek'omaa baji. Māga nide

* 14.3 Judiorā mesade su-ak'i p'aneedak'ari, siú-ak'i p'aneepachida āk'auk'a bee īri, āchi mesa biiri k'ak'at'ua bada perā.

wēra pacheji. Ateeji chok'o chak'ek'a māu pi-ia alabastrodee ooda. Māgí ipuru baji k'era īpia nardodee oodapa. Chok'o t'ap'a ewa ataji māik'aapa weeji Jesús poro īri. ⁴ Úk'uru arii p'anadap'edaarā k'īraudachida māik'aapa pedee para beeji āchi pitapai:

—¿Sāap'eda jā k'era ichi k'inia weejima? ajida. ⁵ Jā wērapa netot'aada paara, trescientos denarios^{*} iru bak'aji chupíria beerā k'aripait'ee.

Mapa ma wēra itriapachida. ⁶ Mamīda Jesupa māgaji āchimaa:

—Ita-aria bfti; ¿K'āare-it'ee ik'achia jara jōnima? Irua ooda pia bipi. ⁷ Chupíria beerā nama p'anapata parā t'aide ewari chaa. Āchi k'aripa k'inia p'ani pirā, chupíria k'awaadai māik'aapa āchimaa ne-inaa pia oodai. Mamīda mi parā ome ichita ba-e pait'ee. Na ewari parāpa waa mi unuda-e pait'ee. ⁸ Na wērapa ooji ichia p'oyaarutapai mi-it'ee; mi p'urut'aaji k'erapa mi k'ap'ia iadai naaweda.^{*} ⁹ Mia wāarata jararu. Mia ooda eperāarā k'aripait'ee, māga jarateepata chaa na p'ek'au eujāde, ichiaba nepiripataadait'ee na wērapa ooda mi-it'ee. Māgá iru ichita k'irāpadait'eeda aji.

Judapa Jesús traicionaada (Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Judas Iscariote, Jesús k'ōp'āyoorā docedepema aba, wāji p'aareerā poroorāmaa. Jaraji ichia āchi k'aripait'ee Jesús jitadamerā. ¹¹ Māga ūridak'āri, o-īadachida māik'aapa pedeejida p'arat'a teedait'ee Judamaa. Māpai Judapa jirimaa beeji sāga Jesús āchimaa jitapiit'ee.

Pascua fiestadepema chik'o k'odap'edaa (Mt 26.17-30; Lc 22.7-18; Jn 13.1-2, 21-30)

¹² Perá Pascua fiesta ewari pait'ee baji. Ma fiestade oveja chak'e peepata māik'aapa pan levadura wēe k'opata. Fiesta pai naaweda Jesús k'ōp'āyoorāpa iidijida irumaa:

—¿Sāma k'oit'ee Pascua fiesta ewatepema chik'o tai ome? Mama taipa ne-inaa oodait'ee nek'odai naaweda.

¹³ Māpai Jesupa pēiji chi k'ōp'āyoorā omé:

—Wāti p'uurudee. Mama ununadait'ee eperā pania chok'ode ateeri. T'ēe wāti. ¹⁴ Teedaa wāk'āri, chi te chiparimaa jaráti: “Tachi Jarateeparipa iidi pēiji: ‘¿Chisāgí cuartode Pascua chik'o k'oit'ee michi k'ōp'āyoorā ome?’” ¹⁵ Irua ak'ipiit'ee it'ipema pisode cuarto waibia pia oo bi. Mama ne-inaa jōma óoti tachi nek'odait'ee.

¹⁶ Chi k'ōp'āyoorā wājida p'uurudee. Jōmaweda ununajida Jesupa jaradak'a māik'aapa mama ne-inaa jōma oojida Pascua chik'o k'odait'ee.

*14.5 Trescientos denarios jitapachida año aba mimiadap'edaa pari. *14.8 Judiorāpa piuda k'ap'ia iadai naaweda, p'urupachida k'erapa.

¹⁷P'āriupodopa Jesús pacheji chi k'ōp'āyoorā doce ome. ¹⁸Mesade nek'omaa p'anide, Jesupa māgaji:

—Mia wāarata jararu. Mia k'awa bi parādepema abaapa mi traicionaait'ee. Iru mi ome nama nek'omaa bi.

¹⁹Māpai chi k'ōp'āyoorā k'ira pia-ee para beeji māik'aapa aba-abaa iidijida Jesumaa:

—¿Mik'ā? apachida.

²⁰Māpai Jesupa p'anauji:

—Parā docedepema aba mi ome auk'a p'arat'ude pan sā atarupata mi traicionaait'ee. ²¹Mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema, ichita piut'ee Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bīk'a. Mamīda, iaai, Tachi Ak'orepa k'achiadee pēit'ee chi mi traicionaait'ee bi! Piara bak'aji māgí t'o-e pada paara.

Pan k'opata vino ome Jesús k'irāpadait'ee

(Mt 26.26-30; Lc 22.19-20; 1 Co 11.23-26)

²²Nek'omaa p'anide Jesupa pan ataji māik'aapa it'aa t'īji gracias jarait'ee Tachi Ak'oremaa. Ma pan k'orat'aaji māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa teeji. Māpai māgaji:

—Jitáti māik'aapa k'ōti. Nāgí pan mi k'ap'ia.

²³Maap'eda māgá ooji ma vino ome. It'aa t'ip'eda, gracias jaraji Tachi Ak'oremaa māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa teeji. Jōmaarāpa aidepema vino tojida. ²⁴Māpai māgaji:

—Nāgí vino mi waa, michi waa bat'ait'ee perā mi piuk'āri chok'araarā pari. Tachi Ak'orepa nāgí ūraa chiwidi jara bī. Michi waa bat'ada k'aurepa irua wēpapiit'ee eperāarā chok'araarāpa p'ek'au k'achia oopata māik'aapa michideerā papiit'ee. ^{*}25Mia wāarata jararu. Vino waa to-e pait'eeda aji, parā ome it'aripema vino torumaa Tachi Ak'ore truade.

²⁶Tachi Ak'ore Ūraa p'ādadepema k'ari k'aridap'eda, ^{*}Olivo Eedee wājida.

Jesupa jarada

Pedropo iru k'awa-e bida ait'ee

(Mt 26.31-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁷Mama Jesupa māgaji:

—Parā jōmaweda ijāadaamaa p'aneedait'ee māik'aapa mi ituuba atabēidait'ee Tachi Ak'ore Ūraa p'ā jēra bide jara bīk'a:

‘Mia oveja ak'ipari peepiit'ee māik'aapa chi ovejaarā

jīchoodaridait'ee.’ (Zac 13.7)

²⁸Mamīda mi chok'ai p'irabaik'āri, Galilea eujādee wāit'ee parā naa.

²⁹Māpai Pedropo māgaji:

* 14.24 Ex 24.8.   * 14.26 Pascua fiestade Salmos 113-118 k'aripachida.

—Apemaarāpa pi atabëiruta pijida, mia pi atabëi–eda aji.

³⁰Jesupa p'anauji:

—Mia wäärata jararu. Idi p'ärík'ua et'erre k'arida omé k'arii naaweda, jarada öpee pia mi k'awa–e bida ait'ee.

³¹Mamïda Pedropo waapiara mägapachi:

—Pi ome auk'a piuru pijida, mia jara–eda aji.

Apemaarāpa ichiaba mäga jarapachida.

Jesús it'aa t'ida Getsemanide

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³²Maap'eda wäjida Getsemaní ne–uu eujä apatap'edaamaa. Mama panadak'äri, Jesupa mägaji chi k'öp'äyoorämaa:

—Nama su–ak'i p'anéeti mi it'aa t'inaru misa.

³³Ichi ome ateeji Pedro, Santiago mäik'aapa Juan. Jesús k'isia paraa nibeeji t'äri p'uapa. ³⁴Mapa mägaji ächimaa:

—Mi piut'ee pik'a nibi t'äri p'uapa. Nama p'anéeti, k'äida–ee.

³⁵Mäpai Jesús waawipai wäp'eda, bedabajji tau biiri eujäde t'öbairumaa mäik'aapa Ak'oremaa chupiria iidiji k'inia bi pirä, iru mägí miapi p'asapinaamerä. ³⁶It'aa t'iji:

—Abbá, * Mi Ak'ore, pia jöma p'oyaapari. K'aripáji na miait'ee bideepa. Mamïda oonáaji mia k'inia bik'a. Jíp'a pia k'inia bïk'ata óoji.

³⁷Maap'eda, ak'i chek'äri, chi k'öp'äyoorä k'äi jöñita unu cheji. Mäpai mägaji Simón Pedromaa:

—Simón, ¿k'äi nïbik'ä? aji. ¿Hora apida p'oyaa chok'ai p'anada–ek'ä k'äida–ee? ³⁸Chok'ai p'anáti mäik'aapa it'aa t'iti p'ek'au k'achiade baaipiamaapa. Tachi Ak'orepa oopi k'inia bik'a t'äripa oo k'inia p'ani. Mamïda pâchi k'ap'iapa chooda–e p'ani.

³⁹Waya wäji it'aa t'ide naaweda oodak'a:

—K'aripáji na miait'ee bideepa. Mamïda oonáaji mia k'inia bik'a; jíp'a pia oo k'inia bïk'ata oopáde aji.

⁴⁰Waya chek'äri, naa unu chedak'a unu cheji; k'äi jöni tap'ok'eepa. ñrimadap'eda, k'üp'ee p'anapachida, k'awada–e pada perä k'äata jaradai. ⁴¹It'aa t'ida öpeemaa waya chek'äri, Jesupa mägaji:

—¿At'äri k'äi jönik'ä? Jägapaipi. Mi peepidait'ee hora pajipi. Eperä Ak'ore Truadepema teedait'ee p'ek'au k'achia oopataarä juade. ⁴²Eperä mi traicionaat'ee bi k'ait'a cheru. iP'irabáití mäik'aapa wädáma apemaarämaa!

---

* 14.36 Abbá arameo pedeede jara k'inia bi *Mi Ak'ore wa Tate*.

Jesús jita atadap'edaa
(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ Jesú斯 atāri pedeemaa bide ichi k'ōp'āyo Judas pacheji eperāarā chok'ara ome. Espada pak'uru ome anipajida. P'aareerā poroorāpa, Moisepa p'āda jarateepataarāpa māik'aapa judiorā poro waibiarāpa ma eperāarā pējida āchi pari. ⁴⁴ K'awaadamerā chisāgita Jesú斯, panadai naaweda, Judapa jaraji māirāmaa:

—Chi mia k'īra ūruta saludaak'āri, māgita pia jita atadapáde aji, māik'aapa atadaridapáde aji.

⁴⁵ Mapa pachedak'āri Jesumāi, Judas pedee cheji:

—iTachi Jarateepari!

Māga jarap'eda, k'īra ūt'aaji. ⁴⁶ Māpai Jesú斯 jita atajida māik'aapa ateejida.

⁴⁷ Mamīda eperā Jesú斯 k'ait'a badapa ichi espada ēt'a atap'eda, p'aareerā poro waibia mimiapari k'iiri orp'et'aaji. ⁴⁸ Māpai Jesupa iidiji ichi jita atchedap'edaarāmaa:

—¿Sāap'eda parā chejidama aji, espada ome māik'aapa pak'uru ome mi jita atade eperā nechiayaa bi jita atapatak'a? ⁴⁹ Ewari chaa mi Tachi Ak'ore te waibiade bapari iru pedee jarateemaa. Maapai mi jitada-e pají. Mamīda nāga p'asaru Ak'ore Úraa p'ādade jara bik'a.

⁵⁰ Jesupa māga jaramaa bide, jōmaweda chi k'ōp'āyoorāpa atabēijida māik'aapa miruk'oodachida. ⁵¹ Mamīda k'ūtrāa aba Jesú斯 t'ēe nipají. Chi k'ap'ia pira baji sabanapa, āk'adaa nipada perā. Judas ome nipadap'edaarāpa ma k'ūtrāa jita atajida. ⁵² Mamīda, waawepa sabana k'enat'aaji māik'aapa āk'adaa p'ira uchiadachi.

Jesús Junta Suprema k'īrapite bada
(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵³ Māpai āchia Jesú斯 ateejida Caifás temaa. Ichi p'aareerā poro waibia pají. Mama ichiaba see nībjai p'aareerā poroorā, judiorā poro waibiarā māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarā. ⁵⁴ Pedro t'imiipapai t'ēe wāk'āti wājí. Māgá wāpa Caifás te t'iak'au badamāi edú t'īuji. Mama t'ipitau ik'aawa su-ak'i beeji k'ara p'aiit'ee Ak'ore te jīapataarā ome.

⁵⁵ P'aareerā poroorāpa jōmaweda Junta Supremadepemaarā ome testigo jīri p'anapachida. Māgá Jesú斯 peepit'aadait'ee. Mamīda maarepida unuda-e pají imiateedait'ee, ⁵⁶ ma eperāarā chok'araarāpa wāara jaradak'aa pada perā māik'aapa auk'a pedeedak'aa pada perā. ⁵⁷ Ük'uru chi poroorā k'īrapite p'irabaijida māik'aapa seewa jarajida:

⁵⁸ —Taipa ūrijida irua jararu: “Chonaarāweda eperāarāpa Tachi Ak'ore te waibia oojida. Mia māgí te t'eet'aap'eda, k'āima ūpeemaa waya oo atai. Mamīda eperāarāpa oopatak'a oo-e pait'eeda” aji.

⁵⁹Māga jarajida mīda, at'āri auk'a pia pedeeda-e paji tachi judiorā ūraade jara bīk'a.

⁶⁰Māga ūrik'āri, p'aareerā poro waibia Caifás bainī beeji jōmaarā k'īrapite māik'aapa iidiji Jesumaa:

—¿Wāarak'ā aji, pi k'īrapite jara p'anī pedee? ¿Maarepida p'anau-ek'ā? aji.

⁶¹Mamīda Jesupa maarepida p'anau-e paji; k'īup'ee beeji.

Waya māgaji:

¿Pik'ā Mesías, Tachi Ak'ōrepa pēida eperāarā rey pamerā? ¿Pik'ā aji, Tachi Ak'ōre Waibia Warra?

⁶²Jesupa p'anauji:

—Mida aji. Parāpa mi unudait'ee Ak'ōre Waibia juaraare su-ak'i bi. Ichiaba mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema waya chek'āri, unudait'ee jīrararade cheru.

⁶³Māpai Caifapa ichi p'aru jēt'aaji t'āri k'achiapa māik'aapa māgaji:

—¿K'āare-it'ee waa jiridaima eperāarāpa jaradamerā ichia ooda?

⁶⁴¿Parāpa ūrijida-ek'ā ichia pedee k'achia jarada Tachi Ak'ōre āpite? ¿K'āata k'īsia p'anima? aji.

Jōma auk'a bia para beeji:

—Ichia jarada k'aurepa piupia bīda ajida.

⁶⁵Ūk'uru arii p'anadap'edaarāpa Jesumaa idujida māik'aapa tau p'ārajī atadap'eda, sijida. Māga oo jōnide māgajida:

—iPi wāara Tachi Ak'ōre Warra pirā, jarapáde aji, k'aiptata pi sīji!

Ichiaba Ak'ōre te jiapataarāpa k'īramaas sīpachida.

Pedropo Jesús k'awa-e bīda ada

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁶Māimisa Pedro tuda baji te ãuk'idaa. Māga nide Caifás mimiapari awēra irumaa cheji. ⁶⁷Ma wērapa Pedro unuk'āri k'ara p'aimaa bi t'ipitau ik'aawa, pi-ia ak'iji māik'aapa māgaji:

—Pi auk'a nipajida aji, jā eperā Jesús Nazaretdepema ome.

⁶⁸Mamīda Pedropo meraji:

—iSeewa! Mīa iru k'awa-e bi. Ichiaba k'awa-e bīda aji, piā k'āaredeta pedee bi.

Maap'eda mamāik'aapa uchiaji chi cercao edú t'īupatamaa. Māga nide et'erre k'ariji. ⁶⁹Ma wērapa waya unu atak'āri, māgaji arii p'anadap'edaarāmaa:

—Pichá, jāgí Jesús k'ōp'āyo.

⁷⁰Mamīda Pedropo waya meraji. Taarā-e nide chi arii p'anadap'edaarāpa waya māgajida:

—Wāara, pi āchi k'ōp'āyo. Ma awara, pi Galilea eujādepemak'a pedee bīda ajida.

⁷¹Māpai Pedropo juraaji:

—iSeewa! iK'awa-e bī parāpa jara p'ani eperā! Mīa seewa jaramaa bī pirā, Tachi Ak'ōrepa mī miapiipia bida aji.

⁷²Aramata et'erre waya k'ariji. Māpai Pedropo k'irāpaji Jesupa jarada: “Et'erre k'arida omé k'arii naaweda, pia jarada ūpee jarait'ee mi k'awa-e bī.” Māga k'isiap'eda, Pedro jēedachi tāri p'uapa.

Jesús Pilato k'irapite

(Mt 27.1-2; 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

15 ¹Tap'eda weda p'aareerā poroorā, judiorā poro waibiarā māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarā, māgí Junta

Supremadepemaarā chip'edaidap'eda, pedeeteejida k'awaadait'ee k'āata oodait'ee Jesús ome. Jesús jua jī atapidap'eda, teenajida Pilato temaa. Ichi Romadepemaarā poro waibia paji.

²Pilatopa iidiji Jesumaa:

—¿Pík'ā aji, Judiorā Rey?

Jesupa p'anauji:

—Mīda aji, pia jara bik'a.

³P'aareerā poroorāpa audupai imiatee jōnadap'edaa perā, ⁴Pilatopa waya iidiji:

—¿Maarepida p'anau-ek'ā aji, imiatee jōnita?

⁵Mamīda Jesupa maarepida p'anauk'aa paji. Mapa Pilatopa k'awa-e paji k'āata ooit'ee.

Pilatopa Jesús peepida

(Mt 27.15-26; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶Ma fiestade Pilatopa preso aba k'ena pēipachi, eperāarāpa iidirutata.

⁷Eperā t'ijarapatap'edaa Barrabás carcelde baji awaraa k'ōp'āyoorā ome, Roma pidaarā juadeepa uchia k'iniapa chīara pee p'anadap'edaa perā.

⁸Eperāarāpa iidinadak'āri Pilatomaa preso k'ena pēimerā ichia ooparik'a, ⁹irua p'anauji:

—¿K'inia p'anik'ā aji, mīa Judiorā Rey apata k'ena pēimerā?

¹⁰Māga iidiji k'awa bada perā judiorā p'aareerā poroorāpa Jesús k'īra unuamaa iru p'anadap'edaa. ¹¹Mamīda p'aareerā poroorāpa eperāarāmaa jarajida iididamerā Pilatopa Barrabata k'ena pēipimerā. ¹²Mapa Pilatopa iidiji:

—¿Sāga oopi k'inia p'anima aji, parāpa Judiorā Reyda a p'ani ome?

¹³Māpai bijajida:

—iKurusode peepit'āaji!

¹⁴Pilatopa māgaji:

—¿K'āare k'achiata oojima? aji.

Mamīda waya eperāarāpa bijajida:

—iKurusode peepit'áaji!

¹⁵Pilato pia bee k'inia bada perā eperāarā ome, Barrabata k'ena pēiji. Jesús soopa wipip'eda, pēiji kurusode bajира bidamerā piurumaa.

Soldaorāpa Jesús oo iru p'anadap'edaa

(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)

¹⁶Soldaorāpa Jesús ateejida Pilato palaciode, t'ijarapatap'edaa pretorio. Mama tuda soldaorā chok'araara seedachida. ¹⁷Oo iru p'anapachida. Rey p'aruk'a p'oree k'ira p'āimap'āimaa jī bidap'eda, poro jīra pak'uru juu ne-iiiri-idaa bidee oojida māik'aapa jī bijida. ¹⁸Maap'eda bia ēipachida:

—iAk'iti Judiorā Rey!

¹⁹Poromaa wipachida pak'urupa. Idupachida māik'aapa bedabaidaipachida iru k'irapite it'aa tī pik'adait'ee. ²⁰Māgá oo iru p'anadap'eda, ma p'aru p'oree ērat'aajida māik'aapa ichi p'aru waya jī bijida. Maap'eda ateejida kurusode bajira bidaitee.

Cirene p'uurudepemamaa

Jesús kuruso ateepidap'edaa

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹Uchia wādak'āri Jerusalendeepa, unujida eperā Cirene p'uurudepema t'ijarapatap'edaa Simón. Ewaa p'uurude panaji. Māgí eperā Alejandro māik'aapa Rufo ak'ore paji. Simón ik'aawa wāyaa wādak'āri, soldaorāpa kuruso ateepijida Jesús pari.

Jesús kurusode bajира bidap'edaa

²²Jesús ateejida Gólgota apatap'edaamaa. (Gólgota jara k'inia bi: “Tachi Poro Biiri”.) ²³Maap'eda teejida vino mirra^{*} ome p'oirada, mamīda Jesupa to-e paji. ²⁴Māpai soldaorāpa Jesús juu māik'aapa chi biiri merap'ejida māik'aapa kurusode bajira bijida piumerā. Māgiirāpa suerte jemenejida k'awaadait'ee k'aipata iru p'aru atait'ee.

²⁵Māga oojida tap'eweda, las nueve. ²⁶Soldaopa iru poro it'aik'a eere kurusode letrero merap'eqi, jarait'ee k'āare-it'ee kurusode bajira bijida piumerā. P'ā baji: JUDIORĀ REY. ²⁷Mama ichiaba nechiapataarā omé kurusode bajira bijida, aba Jesús juaraare, chi apema juabi eere. ²⁸[Māga p'asaji Tachi Ak'ore Ūraa jaraparipa p'ādak'a chonaarāweda:

‘Iru p'ek'au k'achia oopataarā ome auk'a ata bijida.’] (Is 53.12)

²⁹Chi arii wāyaa wānipadap'edaarāpa irumaa ik'achia jarajida. Āchi poro p'irap'iraa māgapachida:^{*}

* 15.23 Mirra neera asia bi. Ūk'uruurāpa k'isiapata mirra teejida Jesumaa p'uapiamaapa.

* 15.29 Āchi poro p'irap'iraaadak'āri, jara k'inia bi oo iru p'ani.

—iAai, pia Tachi Ak'ore te waibia jōmaweda t'eet'aait'ee paji māik'aapa waya oo atait'ee paji ewari ōpeemaa! ³⁰Pia jarada wāara pīrā, ijāmāik'aapa irabáiji piunaamerā!

³¹ Ichiaba māgá oo iru p'anapachida p'aareerā poroorāpa Moisepa p'āda jarateepataarā ome:

—iAwaraarā k'aripajida ajida. Mamīda ichi itu nadeepa p'oyaa uchia-e!
³² iAk'ítí! ¿Jägí Tachi Ak'orepa pēida tachi k'aripamerā, Israel pidaarā Rey poro waibiak'ā? ijāmāik'aapa irabáiji ūraweda tai k'irapite! Māga ooru pīrā, taipa ichiaba pide ijāadait'eepi.

Kurusode iru ik'aawa baijira p'anadap'edaarāpa ichiaba irumaa ik'achia jarapachida.

Jesús jai–idaada

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Imat'ipá ak'ōrejíru k'iat'idachi. Na eujā jōma p'āriudachi las tres parumaa. ³⁴ Ma hora Jesupa golpe biaji:

—Eloí, Eloí, élémá sabactani? (Ma pedee jara k'inia bī: 'Mi Ak'ore, Mi Ak'ore, ¿K'ääre-it'ee mi atabéijima?') (Sal 22.1)

³⁵ Úk'uru arii p'anadap'edaarāpa ūridak'āri, maajida:

—iÚrítí! Elías, chonaarāwedapema Ak'ore pedee jarapari t'īmaa bida ajida.

³⁶ Eperā p'ira wāji māik'aapa esponjak'a p'eesap'eesaa bī topa ataji vino achuchuade.* Sia k'ide jōi bip'eda, Jesús it'aimāi t'i atanaji sōmerā, opisia bī jīak'aapa māik'aapa maaji:

—Irá, ichiak'au bīdait'ee. Unu k'inia p'ani Elías cheru pīrā ichi irabai atade.

³⁷ Mamīda Jesús golpe biaji māik'aapa jai–idaaji. ³⁸ Māimisa Jerusalende Tachi Ak'ore te waibiade chi edupiara bī cuarto t'īupatamāi p'aru teesoo eebai jira bada esajīak'a jēdachi it'iipa edaa. ³⁹ Jesús k'irapite ak'i nībada soldaorā poropa iru māgá piu wā unuk'āri, māgaji:

—iWāara, na esperā Tachi Ak'ore Warra paji!

⁴⁰ T'imiipapai úk'uru wēraarā p'anadap'edaarāpa ak'i p'anajida: María Magdalena; María, Santiago (chi t'ēepema)* māik'aapa José nawe; ichiaba Salomé.* ⁴¹ Jesús Galilea eujāde nipak'āri, ma wēraarāpa iru chi k'ōp'āyoorā ome k'aripa nipapachida. Mama ichiaba wēraarā chok'ara p'anajida iru ome Jerusalendee chedap'edaarā.

* 15.36 Eperāarāpa vino achuchua topachida opisia wēpamerā. Ma vino ichiaba edaa bají.

* 15.40 Santiago ichiaba t'ījarapachida Jacobo. * 15.40 Salomé Zebedeo wēra paji.

Jesús iadap'edaa
(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²Ma ewate p'āriupodopa jōmweda ne-inaa aupa jēra bait'ee paji ūipata ewate pai naaweda.^{*15.42} ⁴³José Arimatea p'uurudepema waawee-ee wāji Pilatomaa Jesús k'ap'ia piuda iidide iait'ee. Māgí Junta Supremadepema paji māik'aapa apemaarā judiorāpa iru pia ak'ipachida. Ma awara irua unu k'inia bajī Tachi K'aripaparipa ichita eperārā pia ak'ipari. ⁴⁴Pilatopa Jesús piuda k'awaak'āri, perajī isapai piuda perā. Mapa soldaorā poro t̄ ataji māik'aapa iidiji:

—¿Wāara piujik'ā? aji.

⁴⁵Māpai Jesús piu bida ak'āri, Pilatopa teeji iru k'ap'ia Josemaa.

⁴⁶Māpai Josepa neto ataji p'aru lienzodee māik'aapa Jesús k'ap'ia kurusodeepa īrabai atap'eda, aide pīra bijī. Maap'eda binaji māu te uria k'oro iru p'anadap'edaade māik'aapa chi t'ai t'ap'a bēji māu choma bipa.

⁴⁷María (José nawe), María Magdalena ome ak'i p'anajida sāma iaruta.

Jesús chok'ai p'irabaida
(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 ¹Ūipata ewate wāyaap'eda, p'ārik'ua María Magdalena, María (Santiago nawe) māik'aapa Salomepa neto atajida k'era Jesús k'ap'iade p'urudait'ee. ²Tomia ewate,* tap'eda weda ak'ōrejīru ucharuta wājida iru k'ap'ia iadap'edaamaa. ³Pedee wājida:

—¿K'aipa ãyaa ata biyama ajida, māu choma chi t'aide jīa bi?

⁴Mamida t'imí weda ak'īnadak'āri, unujida māu piradai bi awara āi. ⁵Māu te uriade edū t'iudak'āri, ununajida k'ūtrāa su-ak'i bi āchi juaraare. Chi p'aru jī bāda t'o-t'oo teesoo bajī. Māgí ángel Tachi Ak'ōre truadepema paji. Ma wēraarāpa māga unudak'āri, p'eradachida. ⁶Mamida māgipa māgaji:

—P'eranáati. Parāpa jiri p'ani Jesús Nazaretdepema kurusode bajjira bidap'edaa. iRū nama wē-e! iChok'ai p'irabajip! Pichá, ak'i chéti iru iadap'edaamāi. ⁷Wāti jarade Pedromaa ichiaba chi apemaarā k'ōp'āyoorāmaa: “Iru wāit'ee Galilea ejādee parā naa. Mama iru unudait'ee irua jaradak'a.”

⁸Māpai wēraarā k'īra k'awa-ee pik'adachida p'era jōnadap'edaa perā. P'ira uchijajida Jesús k'ap'ia iadap'edaamāiipa. K'ap'ia wēree jōnajida waaweepe. Mapa maarepida p'oyaa jarada-e paji.

Jesupa María Magdalenamaa chok'ai unupida
(Jn 20.11-18)

⁹[Tomia ewate Jesús chok'ai p'irabajiji. Naapiara unupiji María Magdalenamaa. Ma wēra naaweda netuara siete merātīa bajī ichi

---

*^{15.42} Judiorā-it'ee k'eudaik'āri, ai norema paji. * 16.2 Āchi-it'ee tomia ewate naapema ewari paji.

k'ap'iade. Mamīda Jesupa jōmaweda ãyaa uchiapik'ooji. ¹⁰Jesús unup'eda, María Magdalena pa jarajēe Jesúsa k'ap'iā-it'ee. ¹¹Māga nide Mariapa jara chejí:

—iMia Jesúsa chok'ai unujida! aji.

Mamīda ārapa māga ūridak'āri, ijāada-e paji.

**Jesupa awaraa k'ōp'āyoorā omeemaa chok'ai unupida
(Lc 24.13-35)**

¹²T'ēepai, Jesupa k'īra awara unupiji chi k'ōp'āyoorā omeemaa ode nidade. ¹³Āchia iru k'awa atadak'āri, aramata āpitee nepiride wājida apemaarāmaa. Mamīda ārapa pida ijāada-e paji.

**Jesupa chi k'ōp'āyoorāmaa chok'ai unupida
(Mt 18.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)**

¹⁴T'ēepai, Jesupa chok'ai unupiji chi k'ōp'āyoorā oncema, nek'omaa p'anide. Iru chok'ai bī pia ijāadak'aa paji k'īri k'isua p'anadap'edaa perā. Ma awara apemaarāpa māga nepiridap'edaa jida ijāada-e paji. Mapa irua ik'īati pedeeji. ¹⁵Ichiaba jaraji ārama:

—Wāti na p'ek'au eujā erēārā paraamaa māik'aapa jaratéeti Tachi Ak'ōre pedee pia mia k'awapida parāmaa. ¹⁶Apidaapa ma ūraa chiwidide ijāa bī pirā, poro choopiipia bī k'awapiit'ee mi ome araa bī. Māgá it'aa wāit'ee ichi piuk'āri. Jōdee mide ijāa-e pirā, tok'arradee mianait'ee ichia p'ek'au k'achia ooda k'aurepa. ¹⁷Mide ijāa p'aniirāpa oodak'āri ne-inaa erēārāpa p'oyaa oodak'aa, awaraarāpa k'awaadait'ee Tachi Ak'ōre āchi ome bī. Mi t'īde netuara uchiapidait'ee; awaraa pedee k'awada-e p'ani mīda, Ak'ōre Jaurepa pedeepiit'ee; ¹⁸taama k'achia jitadait'ee āchi juapa; māik'aapa neera k'achia todait'ee. Mamīda māgee ne-inaa āchi maarepida k'achia ooda-e pait'ee. Jōdee āchi juapa k'ayaa beerā t'obaidak'āri, k'ayaa jipadait'ee.

**Jesús Tachi Ak'ōre eujādee wāda
(Lc 24.50-53)**

¹⁹Tachi Waibia Jesúsa pedeep'eda chi k'ōp'āyoorā ome, Tachi Ak'ōrepa iru it'aa ateeji ichi eujādee. Mama su-ak'i beeji Ak'ōre juaraare, ijāapataarā poro waibia perā. ²⁰Māpai chi k'ōp'āyoorāpa Ak'ōre Ūraa chiwidi o-īa jarateenajida awara āi erēārā paraamaa. Jesupa ne-inaa pia oopachi āchi k'ap'iā pari. Māgá āchia ne-inaa erēārāpa oodak'aa oodak'āri, awaraarāpa k'awaajida Jesúsa ūraa wāara.]

SAN LUCAS

San Lucapa Pedee Pia P'āda

San Lucapa na pedee pia p'āji. Lucas judio-e paji. Macedonia eujādepema médico paji. Jesucristopa jirit'erada Pablo k'ōp'āyo paji. Na pedee pia p'ā pēiji chi k'ōp'āyo Teofilomaa, auk'a Jesucristode ijāamerā. K'awapi k'inia baji Jesupa judio-eerā o k'achiadeepa ichiaba k'aripa atapari. Na pedee p'āi naaweda, Lucapa pi-ia ak'ihi ne-inaa jōmaweda p'ā bada Jesude. Pedeebachi Jesús bapata k'awadap'edaa rōme, Jesús nipapata pia nepiri k'inia bada perā. Na p'ādade audú jara bi chupiria beerāde; it'aa tīpatade; Tachi Ak'ōre Jaurede; Cristo piuda k'aurepa Ak'ōrepa eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata wēpapiparide māik'aapa wēraarā mimiade Tachi Ak'ōre-it'ee.

Naapiara Lucapa jara bi ichia k'awaada na pedee pia p'āi naaweda (cap. 1.1-4). Mateopa p'āda k'āyaara pedee chok'araara jara bi Jesús t'odade (caps. 1.5–2.52) māik'aapa Juan Bautistapa jarateedade (cap. 3.1-20). Awaraarāk'a Lucapa jara bi Jesús poro choodade māik'aapa iru netuara ome unuda (caps. 3.21–4.13); irua jaratee nipada Galilea eujāde (caps. 4.14–9.9) māik'aapa awaraa eujāde (cap. 9.10-50); iru Judea eujādee wāda (caps. 9.51–13.21) māik'aapa irua jarateeda Pereea eujāde (caps. 13.22–19.27). Ma jōmaade Lucapa pedee chok'araara jara bi, awaraa pedee pia p'ādap'edaa rōme. T'ēepai jara bi Jesús peedap'edaa (caps. 19.28–23.56); iru chok'ai p'irabaida; chi k'ōp'āyoorāmaa unupida māik'aapa āra taide it'aa wāda (cap. 24).

Teofilomaa naapiara p'āda

1 ¹Eperāarā poro waibia Teófilo, mi naa awaraarāpa p'ājida ne-inaa p'asada tachi t'āide. ²P'ājida Jesús āchi taupa unudap'edaa māik'aapa tachimaa irude nepiridap'edaa. Tachi Ak'ōrepa āra jirit'eraji māgá irua ooda jarateepataadamerā. ³Mia ma p'ādap'edaa pia ak'ihi. Ma awara āramaa māik'aapa Jesús unudap'edaa awaraarāmaa iidi wāji. Māgá Jesús t'odadeepa p'asada pia k'awaaji. Eperāarā poro waibia Teófilo, ⁴ma jōmaade k'isiap'eda, mia nāga p'ā bi, pia ma wāara pedee jarateedap'edaa pipiara k'awaamerā.

Tachi Ak'orepa jara pëida Juan Bautista t'oit'ee

5 Jesúz t'oi naaweda Herodes rey pají Judea eujáde. Mama bapachi p'aare t'ijarapatap'edaa Zacarías. Iru p'aare Abías eere p'anadap'edaa rādepema pají. Chi wéra, Isabel, ichiaba chonaarāwedapema p'aareerā poro waibia Aarondeepa uchiada pají. 6 Zacarías chi wéra ome k'achia wée p'anapachida Tachi Ak'ore k'irapite, iru ūraade jara bik'a oopachida perā. Maperā apidaapa ãra p'oyaa imiateedak'aa pají. 7 Mamīda ãra warra wée p'anajida, Isabel warra t'ok'aa pada perā. Ma awara ãchi oomee weda audú chonaa p'anajida warra oodait'ee.

8 Ewari aba p'aareerā poroorāpa jarajida Abías eerepema p'aareerā mimia p'aneedamerā Tachi Ak'ore te waibiade. 9 P'aareerāpa oopatak'a suerte jemenejida k'awaadait'ee k'aita t'iut'ee Tachi Ak'ore te waibia edupema cuartode ne-inaa t'üa bapari paade. Mágá Zacariata uchiaji. 10 T'iiji ma ne-inaa t'üa bapari paade. Mágá oomaa bi misa, eperārā jómaweda taawa it'aa t'i para baji. 11 Zacarías mama te jāde bide it'aripema angelpa ichi unupiji. Bainiñ baji ma ne-inaa t'üa bapari paapata altar juaraare. 12 Zacariapa mágá unuk'ári, p'eradachi. 13 Mamīda ma angelpa mágaji:

—Zacarías, waaweenaaapáde aji. Tachi Ak'orepa pia it'aa iidida ūrijipi. Pi wéra Isabelpa warra t'oit'ee. T'i biit'eeda aji, Juan. 14 Parā o-í-ia p'anadait'ee iru ome. Ichiaba eperārā chok'ara o-ia p'anadait'ee iru t'oda k'awaadak'ári. 15 Pi warra waibia pait'ee Tachi Ak'ore k'irapite. Maarepida it'ua, vino jida tok'aa pait'ee. Iru t'oi naaweda, Tachi Ak'ore Jaure bapariit'ee iru ome. 16 Irua Israel pidaarā* chok'araarāmaa waya ijāapiit'ee Tachi Ak'orede. 17 Na Juanpa Ak'ore pedee jaranait'ee, Tachi Waibia chei naaweda. Audú Ak'orede ijāapariit'ee. Ne-inaa ooit'ee Tachi Ak'ore juapa mäik'aapa sōcharra bait'ee Ak'ore pedee jarapari Elías chonaarāweda bapatak'a. Ak'oreerāmaa k'isiapiit'ee ãchi t'ári auk'a bidamerā ãchi warrarā ome. T'ári k'achia beerāmaa jarateeit'ee oo k'awaa wādamerā Ak'orepa oopi bik'a. Mágá oo bipa Israel pidaarā k'aripait'ee Tachi Waibia k'awaadamerā mäik'aapa irude ijāapataadamerā.

18 Mágá ūrik'ári, Zacariapa ma angelmaa iidiji:

—¿Sága mia pi pedee ijāyama? aji. Mi audú chonaa bida aji, warra ooit'ee; mi wéra jida.

19 Mápai angelpa mágaji:

—Mi Gabrienda aji. Tachi Ak'orepa jararuk'a mia ooparida aji. Irua mi pëiji pi ome pedeede mäik'aapa pimaa ma pedee pia jarade. 20 Mamīda pia mi pedee ijāa-e pada perā, ūraweda pi p'oyaa pedee-ee beeit'eeda aji, mia jaradak'a parumaa.

* 1.16 Piara jarait'eera, *judiorā*.

²¹Zacarías māgá edú bi misa, esperāarā taawa it'aa t̄í para badarāpa k̄isia p'aneejida: “¿Sāgap'edapi taarāruma?” apachida. ²²Zacarías uchiak'āri, p'oyaa pedeek'aa paji. Jīp'a juapa jarapachi. Mapa ma esperāarāpa k'awaajida irua kāimok'araa pik'a bide ne-inaa unuda Ak'ōre te waibiade.

²³Zacariapa ichi mimia Ak'ōre te waibiade aupak'āri, ichi temaa wāji. ²⁴T'ēepai chi wēra Isabel biak'oo beeji. Atane joisomaa wāyaaru misa, uchia-e paji ichi tedeepa. ²⁵K̄isiajī: “Tachi Ak'ōrepa mīmaa ne-inaa pia ooji. Mi k̄ira nejasia bapachi, biak'ook'aa pada perā. Mamīda irua mi chupiria k'awaada perā, ūrā mi biak'oo bida” aji.

Tachi Ak'ōrepa jara pēida Jesús t'oit'ee

²⁶Atane seismaa Isabel biak'ooda, Tachi Ak'ōrepa ichi ángel Gabriel pēiji Galilea eujādepema p'uuru Nazaretdee. ²⁷Mama bapachi awēra waide imik'ira ome kāi-ee. T̄ijarapachida María. Mama ichiaba bapachi imik'ira t̄ijarapatap'edaa José. Ichi chonaarāwedapema Rey Daviddeepa uchiada paji. María José ome pedeetee p'anajida miak'āidait'ee. ²⁸Gabriel cheji Mariamaa māik'aapa māgaji:

—iPia baparíiji! Tachi Ak'ōrepa pi piara ak'ipari awaraarā kāyaara. Iru pi ome bida aji.

²⁹Māga ūrik'āri, María p'era pik'a beeji māik'aapa k̄isiajī: “¿Sāap'edata mīmaa māga jara cheruma?” aji. ³⁰Māpai Gabrielpa māgaji:

—María, waaweenaaapáde aji. Tachi Ak'ōrepa pi jirit'eraji k'inia iru bairā. ³¹Pi biak'oo beeit'ee māik'aapa imik'ira warra t'oit'ee. T̄i biit'ee Jesús. ³²Iru Tachi Waibia pait'ee. Tachi Ak'ōre Warrada adait'ee. Tachi Ak'ōre Waibiapa iru rey papiit'ee, iru chonaarāwedapema Rey Davidk'a. ³³Iru ichita Jacobdeepa uchiadap'edaarā rey pait'ee, na p'ek'au eujā jōru pijida.

³⁴Māpai Mariapa iidiji ma angelmaa:

—Mamīda, ¿sāga biak'oyama aji, mi imik'ira ome kāi-ee bita?

³⁵Gabrielpa p'anauji:

—Pi biak'oo-e pait'ee awaraa wēraarāk'a. Ak'ōre Jaure pi ome bait'ee. Tachi Ak'ōrepa ne-inaa jōmaata oopari. Iru Jaurepa pi aneu pik'a cheit'ee jiatarak'a. Māgá imik'ira wēe bi mīda, biak'oo beeit'ee. Ak'ōrepa māga ooit'ee perā, pi warra k'achia wēe bapariit'ee. Iru Tachi Ak'ōre Warrada apataadait'ee. ³⁶Ma awara pichi èreerā Isabel, chōtrāa k'iri mīda, atane seis iru bi biak'ooda. Iru warra t'ok'aada apachida mīda, imik'ira warrata t'oit'eeda aji. ³⁷Tachi Ak'ōrepa māga ooi, wē-e perā ne-inaa irua p'oyaa oo-e pai.

³⁸Māpai Mariapa māgaji:

—Mi Tachi Ak'ōre jue ek'ari bapari. Irua jara bik'a ooipia bida aji, mi ome.

Maap'eda Gabriel wāji.

María Isabelmaa wāda

³⁹ Ma t'ēepai María wāji Isabel bada p'uurudee ee jēra bimāi Judea eujāde. ⁴⁰ Zacarías temāi panak'āri, Mariapa Isabelmaa saludaaji.

⁴¹ Isabelpa María pedee ūrik'āri, chi chai o-īapa jīti jira beeji iru bide. Māpai Tachi Ak'ōre Jaure ba cheji Isabel ome. ⁴² Mapa golpe pedeeji:

—Tachi Ak'ōrepa pita pipiara ak'i bida aji, awaraa wēraarā k'āyaara. Irua pi warra bide bi pia ak'i bapariit'eeda aji. ⁴³ Mi ek'ariara bi mīda Tachi Ak'ōre k'īrapite, mi o-īa bi, pi, Michi Waibia nawepa mi ak'i cheda perā. ⁴⁴ Pi salude ūriruta mi warra o-īapa jīti jira beeji mi bide. ⁴⁵ iPi o-īa bi ijāada perā Tachi Ak'ōrepa ooit'ee ichia jara pēidak'a!

Mariapa pedee pia jarada Tachi Ak'ōrede

⁴⁶ Māpai Mariapa māgaji:

—T'āripa mia jara bi: Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bi.

⁴⁷ Michi t'āride o-īa nībi, Tachi Ak'ōrepa mi o k'achiadeepa k'aripa atapari perā.

⁴⁸ Mi chupiria k'īri mīda iru esclavak'a, irua mi jirit'eraji māik'aapa t'āri o-īapiji. Mapa īraweda jōmaarāpa mi t'ījaradait'ee chi Tachi Ak'ōrepa t'āri o-īapida.

⁴⁹ iTachi Ak'ōre Waibia t'ījarapata Chi K'achia Wēe Bapari! Iruata ne-inaa pi-ia ooji mi ome.

⁵⁰ Tachi Ak'ōrepa chupiria k'awaapari ichide ijāapataarā; āchi warrarā; āichak'erā paara.

⁵¹ Ne-inaa pi-ia oodoo ichi juapa. T'āride audua beerā jērek'ooji.

⁵² Reyrā uchiapijji āchi mimiadeepa māik'aapa āra k'āyaara audua-ee beerā poro waibiarā papiji.

⁵³ Jarrapisia beerā irumaa chedak'āri, ne-inaa pia teeji k'āiwee nipadamerā ichi ode. Jōdee net'aa piara iru p'anadap'edaarā arajāgaa wāpijji āchi ode.

⁵⁴ Tachi Israel pidaarā, ichi esperāarā k'aripapachi ichia oopi bik'a oopatap'edaa perā. Āra ichita chupiria k'awaaji ⁵⁵māga ooit'eeda ada perā tachi chonaarāmaa; Abrahammaa māik'aapa irudeepa uchiadait'erāmaa.*

⁵⁶ María Isabelmāi atane õpee beeji. Maap'eda cheji ichi temaa.

Juan Bautista t'oda

⁵⁷ Isabel warra t'ok'āri, imik'īra warrata t'o ataji. ⁵⁸ Āchi te k'ait'a p'anapatap'edaarāpa māik'aapa āchideerāpa k'awaadak'āri Tachi Ak'ōrepa

* 1.55 Gn 17.7.

māgá āchi k'aripada, āramaa chejida pedee pia jarade. ⁵⁹Warra t'op'eda, k'aima ocho pak'ari, iru k'ap'iade tauchaa bipijida. Arii p'anadap'edaarāpa t'ī bidait'ee paji Zacarías, chi ak'ōrek'a. ⁶⁰Mamīda chi nawepa māgaji:

—Māga-e. Iru t'ī bidait'ee Juan.

⁶¹Māpai māgajida:

—Parādeerā apidaamaa ma t'ī bida-e paji.

⁶²Māpai juapa jarajida chi ak'ōremaa, chi warra t'ī k'awaadait'ee. ⁶³Māpai Zacariapa juapa jaraji ichi-it'ee tabla pite aneedamerā māik'aapa aide p'āji: *Iru t'ī biit'ee Juan.* Māga unudak'ari, eperāarā jōmaweda ak'itrua para beeji.

⁶⁴Aramata Zacarías pedee uchiaji māik'aapa Tachi Ak'ōrede pia pedeeji.

⁶⁵Jōmaweda iru k'ait'a p'anapatap'edaarā ak'itrua para beeji māik'aapa māgí p'asada pia t'opachida jōmaweda eperāarā eede p'anapataarāmāi Judea eujāde. ⁶⁶Māga ūridak'ari, jōmaarāpa k'isia p'anapachida āchi t'āridepai: “¿K'āata ooit'eepaama ajida, ma warrapa?” ¿Chonaa pak'ari, eperā waibia pait'ee-epaa? ¿Wāara Tachi Ak'ōre iru ome bapariit'ee-epaa?

Zacariapa Tachi Ak'ōremaa jarada

⁶⁷Māpai Tachi Ak'ōre Jaure ba cheji Zacarías ome. Mapa māgaji:

⁶⁸ —iTachi Ak'ōre, tachi Israel pidaarā Ak'ōre Waibia t'āri pia bapari, ichi p'uuru pidaarā k'aripa cheda perā!

⁶⁹ Ichi mimiapari Daviddeepa uchiada pēiji Tachi K'aripa Atapari bamerā. Māgi jōmaarā k'āyaara waibiara bi.

⁷⁰ Chonaarāweda māgide pedeepachi ichi pedee jarapataarā k'ap'ia pari.

⁷¹ Jaraji māgipa tachi k'aripa atait'ee tachi k'īraunuamaa iru p'anapataarā juadeepa.

⁷² Ichiaba jaraji māgipa tachi chonaarā chupiria k'awaait'ee māik'aapa ooit'ee irua jaradak'a āra poro waibiarāmaa.

⁷³ K'irāpaji ichi pedee jarada ichi t'ī waibiade tachi ak'ōchona Abrahammaa:

⁷⁴ K'aripait'ee tachi k'īraunuamaa iru p'anapataarā juadeepa, waawee-ee oopataadamerā irua oopi bik'a iru jua ek'ari p'anide.

⁷⁵ K'aripait'ee chok'ai p'anide k'achia wēe p'anapataadamerā iru k'īrapite.*

⁷⁶ Mamīda warra, pi t'ījaradait'eeda aji, Ak'ōre Waibia pedee jarapari. Tachi Waibia naa jarateenait'ee, eperāarāpa iru pedee ūri k'inia p'anapataadamerā.

⁷⁷ Jarait'ee Tachi Ak'ōrepa eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata wēpapipari māik'aapa āra o k'achiadeepa k'aripa atapari atuanaadamerā.

* 1.75 Gn 22.17, 18.

- 78 Tachi Ak'orepa tachi chupiria k'awaapari perā, aba ak'orejiruk'a urua bī it'ariipa pēiit'ee.
- 79 Māgí ūdaa pik'a bai'ee na p'ek'au eujādepema p'āriu pik'a p'aniirā atuadait'erā t'aide. Tachi Ak'ore o ak'ipiit'ee, aide tachi nipapataadamerā māik'aapa k'āiwee p'anapataadamerā.
- 80 Zacarías warra wari wāji māik'aapa audú ijāa beeji Tachi Ak'orede. K'utrāa pak'āri, banaji eujā pania wēe bide Israel pidaarāmaa jarateemaa beerumaa.

**Jesús t'oda
(Mt 1.18-25)**

2 1-2 Juan at'āri ma-āri bak'āri, César Augusto Romadepema reyrā poro waibia paji Romadepemaarā eujāde, ichiaba awaraa eujā iru jua ek'ari badade. Cirenio ichi jua ek'ari baji. Māgipa Siria eujā ak'ipachi. Maapai eperāarā ichi truadepema jōmaweda t'ī p'āpiji k'awaait'ee jōmasaa p'ani. Māgí chi naapema t'ī p'āpida paji. 3Māgá eperāarā juasiadak'āri, jōmaweda wāpijida āchi chonaarā p'uurudee t'ī p'āpide.

4Maperā José uchiaji Galilea eujādepema Nazaret p'uurudeepa wāit'ee Judea eujādee. Ichi chonaarāwedapema Rey Daviddeepa uchiada perā, wāji David t'oda p'uuru Belende. 5Mamaa wāji ichi t'ī p'āpide María ome, ichi wēra pait'ee bada perā. Uchiadak'āri, María warra t'oyama baji. 6Belende panadak'āri, María bi p'ira nībeeji chi warra t'oit'ee. 7Mamīda te unuda-e paji, araada-e pada perā jōmaweda t'ī p'āpi chedap'edaarā-it'ee. Mapa mama Belende chi warra naapema t'oji, ne-animalaarā nek'opata tede. Chi warra p'arude pira atap'eda, biji ne-animalaarā nek'opatade k'āimerā.

Angelpa oveja ak'ipataarāmaa unupida

8Ma p'ārik'ua Belén^{*} k'ait'a p'ūajara paraamāi eperāarāpa āchi ovejaarā ak'imaan p'anajida. 9Māga nīde angelpa ichi unupiji māik'aapa Tachi Ak'ore k'īra wāree ūdaadachi āchi ik'aawa. Mapa p'eradachida. 10Mamīda ma angelpa māgaji:

—P'eranaadapáde aji, mīa pedee pia jara cheru perā. Mia nepiriru k'aurepa eperāarā jōmaweda audú o-īa p'aneedit'ee. 11Idi p'ārik'ua Rey David t'oda p'uuru t'oji eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atapari. Iru Tachi Waibia, Tachi Ak'orepa pēida eperāarā rey pamerā. 12Jirinadapáde aji. Ununadak'āri imik'īra warra p'arude pira bī ne-animalaarā nek'opatade, k'awadayada aji, mīa wāarata jarada.

13Aramata unujida it'ari pema angeleerā cho-k'ara chi apema ik'aawa para bi. Jōmaarāpa o-īa it'aa t'ī para beeji. Māgapachida:

* 2.8 Belén p'uuru Judea eujāde bī. Ma p'uuru Jesucristo t'oji mīda, wariji Nazaret p'uuru. Māgí p'uuru Galilea eujāde bī (Mt 2.23).

14 —iTachi Ak'ore it'ari bita jōmaarā k'āyaara waibiara bi! iIrua pia ak'i biirā t'ari o-ia p'anapata māik'aapa k'āiwee p'anapata!

15 Ma angeleerā jōmaweda wādak'ari Ak'ore eujādee, ma oveja ak'ipataarāpa māga jōnapachida:

—Wādáma apachida Belendee, Ak'orepa jara pēida ak'ide.

16 Māpai isapai wājida. Wāara ununajida María José ome māik'aapa María warra k'ai bi ne-animalaarā nek'opatade. **17** Māga unudap'eda, nepirinajida ma angelpa jarada ma warrade. **18** Jōmaweda āra pedee ūridap'edaarā ak'itrua para beeji. **19** Mamīda ma jōmaade Mariapa ichi t'āridepai k'īsajji. K'ira atuak'aa paji ārapa jaradap'edaa. **20** Jōdee ma oveja ak'ipataarā o-ia wājida āchi p'anadap'edaamaa. Wāk'āti wādapa māgapachida:

—Tachi Ak'ore jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Iru t'ari pia bi. Jōma unujida irua jara pēidak'a.

Jesús ak'ōreerāpa iru ateedap'edaa Tachi Ak'ore te waibiade

21 Ma warra t'op'eda, ewari ochomaa iru k'ap'iade tauchaa bijida māik'aapa tī bijida Jesús, María biak'oo beei naaweda, angelpa jaradak'a.

22-24 Ewari cuarenta wāyaak'ari, wājida Jerusalendee oodait'ee Moisepa p'ādade jara bik'a, t'iu pia p'aneedait'ee Ak'ore te waibiade. María k'ap'ia pari oojida Ak'ore Ūraa p'ādade jara bik'a wēraarāpa oodamerā warra t'op'eda:

‘Peepidap'eda, paapidaipia bi tortola omé maa-e pírā paloma
chak'eerā omé.’ (Lv 12.6-8)

Ichiaba chi warra awara bijida Tachi Ak'ore-it'ee Moisepa p'ādade jara bik'a:

‘Israel pidaarāpa āchi warrarā naapemaarā awara bidaipia bi Tachi
Ak'ore-it'ee.’ (Ex 13.2, 12)

25 Maapai Jerusalende bapachi chonaa aba tījarapatap'edaa Simeón. Iru Tachi Ak'ōrede ijāapachi māik'aapa oopachi irua oopi bik'a. Ijāapachi Tachi Ak'orepa Israel pidaarā k'aripait'ee āchi k'iraunuamaa iru p'anapatap'edaarā juadeepa. Tachi Ak'ore Jaure bapachi Simeón ome. **26** Iruata k'awapiji Simeón piu-e pait'ee unui naaweda Cristo, Tachi Ak'orepa pēida eperāarā rey pamerā. **27** Ma ewate Ak'ore Jaurepa iru wāpiji Tachi Ak'ore te waibiadee. Māga nide Jesús ak'ōreerā wājida mamaa. Oomaa p'anajida Moisepa p'ādade jara bik'a oodamerā āchi warra ewaa t'oda ome. **28** Simeónpa āra unuk'ari, ma warra chai jira ataji māik'aapa t'ari o-ia māgaji Tachi Ak'ōremaa:

29 —Ak'ore, jōmaarā Ak'ore Waibia, irá mi, pi mimiapari, k'āiwee piut'ee, pia eperā jaradak'a unuru perā.

30 Michi taupa unuru Tachi K'aripapari.

31 Pia na imik'ira warra pēiji pi o ak'ipimerā na p'ek'au eujādepemaarāmaa.

³² Iru ūdaa pik'a bi k'aurepa judio–eerāpa paara pi o k'awaadait'ee māik'aapa iru k'aurepa eperāarāpa Israel pidaarā t'o p'anadait'ee.

³³ Simeón pedee ūridak'āri, Jesús ak'ōreerā p'era pik'a p'aneejida.

³⁴ Māpai Simeónpa iidiji Ak'ōrepa āra pia ak'i bapariimerā māik'aapa Mariamaa māgaji:

—Pi warra k'aurepa Israel eujādepemaarā chok'ara it'aa wādait'ee māik'aapa chok'ara atuadait'ee. Ichiaba chok'araarāpa jaradait'ee Tachi Ak'ōrepa iru pēi–e paji. ³⁵ Māgá Tachi Ak'ōrepa k'awaapiit'ee eperāarāpa k'īsiapata āchi t'āridepai; wāara irude ijāa p'ani maa–e pīrā ijāada–e p'ani. Mamīda ma jōmaade pi t'āri p'ua nībait'ee, espadapa* pi t'āride su atarutak'a.

³⁶ P'ētrāa tījarapat'edaa Ana ichiaba mama baji. Tachi Ak'ōre pedee jarapari paji. Chi ak'ōre Aser ēreerādepema paji. Tījarapachida Penuel.

Awēra weda Ana miak'āiji. Mamīda siete añopai baji chi imik'īra ome.

³⁷ Mamāik'aapa p'ētrāa beeji ochenta y cuatro años parumaa. Ak'ōre te waibiade bapachi. Ewari chaa it'aa tīpachi. Edaare nek'ok'aa paji it'aa tī k'iniapa. ³⁸ Simeón pedee auparude Ana uchiaji. José māik'aapa María unuk'āri ma warra ome, Tachi Ak'ōremaa gracias jaraji iru pari. Māpai arii p'anadap'edaarāmaa jarapachi:

—Na warrata tachi Jerusalén* pidaarāpa ni p'ani tachi k'aripait'ee.

Waya chedap'edaa Nazaret p'uurudee

³⁹ José María ome ne–inaa jōma oo aupadak'āri Moisepa p'ādade jara bik'a, waya chejida Galilea eujādee āchi p'uuru Nazaretde. ⁴⁰ Āchi warra juatau chaareera wari wāpachi māik'aapa k'īsia k'awaara wāpachi. Ichiaba Tachi Ak'ōre o–ia baji iru ome.

Jesús warra weda Ak'ōre te waibiade

⁴¹ Año chaa Jesús ak'ōreerā wāpachida Jerusalén p'uurudee Pascua fiesta oode. ⁴² Jesús doce años iru bak'āri, māga oojida māik'aapa iru auk'a wājī āra ome. ⁴³ Ma fiesta jōdaik'āri, eperāarā erreujida āchi te chaa. Mamīda Jesús Jerusalende beeji, chi ak'ōreerāpa k'awada–ee. ⁴⁴ Ode wādade chi ak'ōreerāpa k'awada–e paji, chok'ara cheepuru wādap'edaa perā. K'īsia p'anajida Jesús cheru apemaa ome. Mapa k'ewara iidipachida āchi ēreerāmaa māik'aapa k'īra k'awaarāmaa. ⁴⁵ Mamīda unuda–e pak'āri, āpītee jirinajida Jerusalende.

⁴⁶ K'āima ūpeemaa āchi warra unu atajida Ak'ōre te waibiade. Su–ak'i baji Moisepa p'āda jarateepataarā esajíak'a. Māirāpa jaratee p'ani ūrii

* 2.35 Espada nek'o choma bik'a bi, mamīda k'īraichaa weda p'ewedee bapari. * 2.38 Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, Jerusalén Judea eujādepema p'uuru waibiaro baji. Mama Tachi Ak'ōre te waibia baji.

bap'eda, iidipachi. ⁴⁷Arii p'anadap'edaarā jōmaarāpa iru pedee ūridak'ari, ak'itrua para beepachi, poro wēsaa bada perā māik'aapa pia p'anaupata perā. ⁴⁸Mamīda chi ak'ōreerāpa iru māgá unudak'ari, p'era pik'a p'aneejida. Māpai chi nawepa māgaji:

—Warra, ̄sāap'eda nāga oojima? aji. Taipa pi unuda-e pak'ari, k'isia p'ua jōnajida.

⁴⁹Māpai Jesupa māgaji:

—̄Sāap'eda mi jiri p'anima? aji. ̄K'awada-eta p'anik'ā aji, mi Ak'ore tede ichita bait'ee?

⁵⁰Mamīda ārapa k'awada-e paji ma pedee k'āata jara k'inia bají.

⁵¹Māpai iru wāji āra ome Nazaret p'uurudee. Mama āra ome chok'ek'ee bapachi. Mamīda Mariapa irua ooda k'ira atuak'aa paji. Ichi t'āridepái ma ne-inaa jōmaweda audú k'isiapachi. ⁵²Māgá Jesús wari wāpachi. Ichiaba k'isia k'awaapiara wāpachi, Tachi Ak'orepa iru pia ak'i bada perā, eperārāpa pida ichiaba.

Juan Bautistapa jarateeda

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

3 ¹César Tiberio quince años rey bide, ichi ek'ari bada Poncio Pilato Judea eujā ak'ipari paji. Jōdee judiorā Tiberio ek'ari reyrāk'a p'anadap'edaarāpa eujā awara-awareaa ak'ipachida. Herodepa Galilea eujā ak'ipachi. Chi ̄pema Filipopa Iturea māik'aapa Traconite eujā ak'ipachi. Jōdee Lisiapiara Abilene eujā ak'ipachi. ²Anás māik'aapa Caifás p'aareerā poro waibiarā paji. Maapai Tachi Ak'orepa ichi pedee jara cheji Zacarías warra Juanmaa eujā pania wēe bide. ³Maap'eda Juampa Tachi Ak'ore pedee jaratee nipapachi jōma Jordán tote. Jarateepachi eperārāpa ichimaa poro choopidamerā ak'ipidait'ee āchia p'ek'au k'achia oopata oodaamaa p'ani māik'aapa wāara Tachi Ak'orede ijāa p'ani. Māgá ijāadak'ari, Tachi Ak'orepa āchia p'ek'au k'achia oopata wēpapii. ⁴Māga p'asaji Ak'ore pedee jarapari Isaíapa chonaarāweda jaradak'a:

'Eujā pania wēe bide eperā bia bi: "O pi-ia oopatak'a poro waibia chei naaweda, māga pik'a p'ek'au k'achia oo amáati Tachi Waibia chei naaweda. ⁵Iru k'aurepa eujā joobai beeda jewedaa beeit'ee māik'aapa ee nok'o jida jewedaak'oodariit'ee. O jōmaweda jīp'a beeit'ee māik'aapa eujā māu-idaa bi k'ak'ayaa beeit'ee. ⁶Maapai jōmaarāpa k'awaadait'ee iru k'aurepa Ak'orepa eperārā k'aripait'ee atuanaadamerā." '

(Is 40.3-5)

⁷Juanpa māgá jaratee bide eperārā chok'ara chejida irua poro choomerā. Mamīda Juanpa āramaa māgaji:

—iParā k'achia-idaa beerādeepa uchiadap'edaarā! iTaamák'api p'ani! ̄Poro choopi chejida-ek'ā, Tachi Ak'ore juapa mia k'iniada-e p'anadairā? ⁸Māga pīrā, p'ek'au k'achia oo amáati māik'aapa p'anapatáati

Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a. K'īsianáati Tachi Ak'ōrepa parāta miapi-e pait'ee Abrahamdeepa uchiadap'edaa perā. Mia jara bi: Na māudeepa Tachi Ak'ōrepa Abrahamdeepa uchiadap'edaarā oo atai. ⁹Ara chaarapa nejō biíri chauk'aa bi t'u peet'aapatak'a t'ipitaude bat'at'aadait'ee paa jōmerā, māga pik'a taarā-e Tachi Ak'ōrepa jōpiit'ee parā, chi oodaamaa p'anapataarā irua k'inia bik'a.

¹⁰Māga ūridak'āri, eperāarāpa Juanmaa iidipachida:

—Māgara, ik'āata oodaipia bima apachida, ak'ipidait'ee tai Ak'ōre ode nipapata?

¹¹Juanpa p'anauji:

—Chi p'aru omé iru bipa aba chi wēe bimaa teeipia bida aji. Auk'a chik'o jede k'odaipia bida aji, chi wēe beerā ome.

¹²Cesar—it'ee impuesto p'epataarā ichiaba chejida poro choopide.

Māgajida:

—Tachi Jarateepari, ik'āata oodaipia bima ajida, ak'ipidait'ee taipa p'ek'au k'achia oopata oo amaa k'inia p'ani?

¹³Juanpa p'anauji:

—P'aapináati Romadepemaarāpa jarapata impuesto ūri.

¹⁴Soldaorāpa ichiaba iidijida:

—¿Māgara taipárama? ajida. K'āata oodaipia bima taipa ak'ipidait'ee p'ek'au k'achia oopata oo amaa k'inia p'ani?

Juanpa p'anauji:

—Ichi k'inia chīara p'arat'a jāri atanáati māik'aapa seewa jaranaati chīara k'achiade baapipidait'ee. K'āiwee p'anapatáati parāmaa p'arat'a p'aapata ome pāchi mimiapata pari.

¹⁵Eperāarāpa Juanpa jarateeda ūridak'āri, achi t'āridepai k'īsia p'aneejida: “¿Juan Cristopaa ajida, Tachi Ak'ōrepa pēida tachi rey pamera?” ¹⁶Mamīda Juanpa jōmaarāmaa māgaji:

—Mia wāara parā poro chooparida aji, paniapa. Mamīda eperā mi t'ee cheru mi k'āyaara waibiara bi. Mia iru chancla jida ēraik'araa bi, iru k'āyaara ek'ariara bairā. Irua eperāarā nāgá poro chooit'ee. Tachi Ak'ōre Jaure ba chepiit'ee parā k'ap'iade. Mamīda ichide ijāadak'aa beerā jōpiit'ee t'ipitaupa. ¹⁷Ooit'ee trigo ewaparipa ooparik'a. Māgipa pala aneek'āri, trigo ewada it'aa jira bat'apari, chi tau uchiamerā māik'aapa nāupa chi e ãyaa ateemerā. Maap'eda ma trigo tau ia bipari chi iapatamāi. Mamīda chi e beeda t'ipitaude bat'at'aapari. Māgí t'ipitau k'iiik'aada aji.

¹⁸Māgá awaraa ūraa chok'ara ome, Juanpa jarateepachi Ak'ōrepa pedee pia jara pēida. ¹⁹Mamīda māga jaratee ni misa, itriaji Romadepemaarāpa rey bidap'edaa, Herodes. Māga ooji Herodepa chi īpema wēra Herodías iru bada perā ichi wērak'a māik'aapa awaraa ne-inaa k'achia k'īra t'ādoo oopachi perā. ²⁰Ma t'ēepai Herodepa awaraa ne-inaa k'achia ooji. Juan carcelde t'i nībipiji.

Jesús poro chooda
(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Mamīda ai naaweda, Juanpa at'āri eperāarā poro choomaa bide ichiaba Jesús poro chooji. Poro choopip'eda, Jesús it'aa t'ik'āri, pajā ewadachi ²²māik'aapa Tachi Ak'ōre Jaure iru ūri palomak'a baai cheji. Māga nide it'ariipa Tachi Ak'ōrepa jaraji:

—Pida aji, mi Warra k'inia, mia jirit'erada. Pia mi t'āri o-īapipari.

Jesucristo ēreerā t'ī p'āda
(Mt 1.1-17)

²³ Jesupa māgá ne-inaa oo beek'āri eperāarā taide, treinta años iru baji. Eperāarāpa jīp'a k'isia p'anapachida iru José warra.

José ak'ōre paji Elí.

²⁴ Elí ak'ōre paji Matat. Matat ak'ōre paji Leví. Leví ak'ōre paji Melqui. Melqui ak'ōre paji Janai. Janai ak'ōre paji José.

²⁵ José ak'ōre paji Matatías. Matatías ak'ōre paji Amós. Amós ak'ōre paji Nahúm. Nahúm ak'ōre paji Eslí. Eslí ak'ōre paji Nagai.

²⁶ Nagai ak'ōre paji Máhat. Máhat ak'ōre paji Matatías. Matatías ak'ōre paji Semeí. Semeí ak'ōre paji Josec. Josec ak'ōre paji Joiadá.

²⁷ Joiadá ak'ōre paji Johanán. Johanán ak'ōre paji Resá. Resá ak'ōre paji Zorobabel. Zorobabel ak'ōre paji Salatiel. Salatiel ak'ōre paji Nerí.

²⁸ Nerí ak'ōre paji Melqui. Melqui ak'ōre paji Adí. Adí ak'ōre paji Cosam. Cosam ak'ōre paji Elmadam. Elmadam ak'ōre paji Er.

²⁹ Er ak'ōre paji Jesús. Jesús ak'ōre paji Eliézer. Eliézer ak'ōre paji Jorim. Jorim ak'ōre paji Matat.

³⁰ Matat ak'ōre paji Leví. Leví ak'ōre paji Simeón. Simeón ak'ōre paji Judá. Judá ak'ōre paji José. José ak'ōre paji Jonam. Jonam ak'ōre paji Eliaquim.

³¹ Eliaquim ak'ōre paji Meleá. Meleá ak'ōre paji Mená. Mená ak'ōre paji Matatá. Matatá ak'ōre paji Natán.

³² Natán ak'ōre paji David. David ak'ōre paji Jesé. Jesé ak'ōre paji Obed. Obed ak'ōre paji Booz. Booz ak'ōre paji Salmón. Salmón ak'ōre paji Nahasón.

³³ Nahasón ak'ōre paji Aminadab. Aminadab ak'ōre paji Admín. Admín ak'ōre paji Arní. Arní ak'ōre paji Hesrón. Hesrón ak'ōre paji Fares. Fares ak'ōre paji Judá.

³⁴ Judá ak'ōre paji Jacob. Jacob ak'ōre paji Isaac. Isaac ak'ōre paji Abraham. Abraham ak'ōre paji Térah. Térah ak'ōre paji Nahor.

³⁵ Nahor ak'ōre paji Serug. Serug ak'ōre paji Ragau. Ragau ak'ōre paji Péleg. Péleg ak'ōre paji Éber. Éber ak'ōre paji Sélah.

³⁶ Sélah ak'ōre paji Cainán. Cainán ak'ōre paji Arfaxad. Arfaxad ak'ōre paji Sem. Sem ak'ōre paji Noé. Noé ak'ōre paji Lámc.

³⁷Lámeč ak'ore paji Matusalén. Matusalén ak'ore paji Enoc. Enoc ak'ore paji Jared. Jared ak'ore paji Mahalaleel. Mahalaleel ak'ore paji Cainán.

³⁸Cainán ak'ore paji Enós. Enós ak'ore paji Set. Set ak'ore paji Adán mäik'aapa Adán ak'ore paji Tachi Ak'ore.

**Netuara Poro Waibiapa Jesús k'achiade baaipiit'ee pada
(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)**

4 ¹Ak'ore Jaure Jesús ome bapachi mäik'aapa irua Jesús wāpiji Jordán todeepa eujā pania wēe bimaa. ²Mama baji k'aíma cuarenta. Mäga nide Netuara Poro Waibiapa ne-inaa k'achia oopi k'inia baji Jesumaa. Mama bide Jesús nek'o-ee bada perā, jarrapisia nībeeji. ³Mäpai Netuara Poro Waibiapa mägaji:

—Wāara pi Tachi Ak'ore Warra pirā, na māu pan papit'aapáde aji.

⁴Jesupa p'anauji:

—iOo-edá! aji. Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

‘Eperā chik'o k'o bipapai chok'ai bak'aa. Tachi Ak'ore pedee k'awa bipa ichita chok'ai bapari.’ (Dt 8.3)

⁵Maap'eda Netuara Poro Waibiapa iru ee it'iara bi nok'ode ateeji. Jōmaweda na p'ek'au eujādepema p'uuru ak'ipiji mäik'aapa mägaji:

⁶—Mia pi jā p'uurudepemaarā poro waibia papiyada aji. Achi net'aa pia jōmaweda péré papii. Méré perā chi tee k'inia bimaa teei. ⁷Mi k'īrapite bedabaip'eda, mīmaa it'aa t'īrura, jōmaweda péré payada aji.

⁸Jesupa p'anauji:

—iOo-edá! aji. Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

‘Tachi Ak'ore Waibiamaa aupai it'aa t'īpatáati mäik'aapa jīp'a oopatáati irua jara bik'a.’ (Dt 6.13)

⁹T'ēepai Netuara Poro Waibiapa iru ateeji Jerusalén p'urudee. Mama Tachi Ak'ore te waibia ek'arra īri it'ī ateeji mäik'aapa mägaji:

—Wāara pi Tachi Ak'ore Warra pirā, namäik'aapa jītidaipáde aji,

¹⁰Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bairā:

‘Ak'orepa ichi angeleerā pēii'ee pi k'aripadamerā. ¹¹Āchia pi jita

atadait'ee mäik'aapa pi t'īdik'adait'ee, pichi biīri pida māumaa p'u oopiamapa.’ (Sal 91.11-12)

¹²Jesupa p'anauji:

—iJīti-edá! aji. Ichiaba Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

‘Ne-inaa pariatua oonáaji k'awaait'ee wāara Tachi Ak'ore Waibiapa tachi ak'ipari wa mäga-e.’ (Dt 6.16)

¹³Netuara Poro Waibiapa p'oyaa-e pak'āri Jesús ome, atabēiji awaraa ewaride cheit'ee.

Jesupa naapiara jarateeda Galilea eujāde
(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴Jesús wāji Galilea eujādee. Ne-inaa jōmaweda oopachi Ak'ore Jaurepa oopi bik'a. Maperā iru t'opachida ma eujā jōmaade. ¹⁵Irua jarateepachi Ak'ore Ūraa jarateepata tede p'uuru bee chaa. Maapai jōmaarāpa iru pia ak'ipachida.

Jesús Nazaret p'uurudee wāda
(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶Maapai Jesús wāji ichi warida p'uuru Nazaretdee. Ichia oopatak'a iipata ewate pak'ari, t'iiji Ak'ore Ūraa jarateepata tede. Ma ewate bainī beeji Ak'ore Ūraa p'āda leeit'ee. ¹⁷Irumaa teejida Ak'ore pedee jarapari Isaíapa p'āda. Ewat'i atap'eda unuji na pedee māik'aapa leeji:

—‘Tachi Ak'ore Jaure mi ome bapari, Ak'orepa mi jirit'erada perā pedee pia jarateemerā chupiria beerāmaa. Mi pēiji jaramerā carcelde pik'a beerā uchiapiit'ee māik'aapa tau p'āriu beerāmaa unupiit'ee; ma awara chupiria beerā k'aripait'ee māik'aapa ichi eperārā pia ak'i bapariit'ee. ¹⁹Māga mīmaa jarapiji irua eperārā pia oo k'inia bairā na año irua jirit'eradade.’ *(Is 61.1-2)*

²⁰Māga pedeep'eda, Jesupa ma p'āda pīrat'i ataji māik'aapa teeji Ak'ore Ūraa jarateepata te ak'iparimaa. Māpai su-ak'i beeji jarateeit'ee. Jōma arii p'anadap'edaarāpa irumaa ak'i para beeji. ²¹Māpai irua māgaji:

—Idi weda parā t'aide p'asamaa bi ma ūraa p'ādade jara bik'a.

²²Māga ūridak'ari, arii p'anadap'edaarāpa iru t'o p'anajida māik'aapa ak'itrua para beeji, irua pedee pia jarapachi perā. Āchi pitapai iidi para beeji:

—¿Sāga jarayama ajida, ma p'ādade jara bik'a idi p'asaru? ¿Na José warra-ek'ā? ajida.

—Māpai Jesupa māgaji:

—¿Parāpa na pedee jarapata jara k'inia p'ani-ek'ā? aji. Eperāpa mi medicoda ak'ari, k'awa p'ani wāara pedee jara bi ichi k'ayaadaip'eda, jiipa beeru pīrā ichi juadoopa. Mapa pi wāara Tachi Ak'orepa pēida pīrā pia jara bik'a, māgara nama pichi warida p'uurude ne-inaa pia óoji pia oodak'a Capernaum p'uurude.

—Māpai Jesupa māgaji:

—Mia wāarata jararu. Tachi Ak'ore pedee jarapari p'uurudepemaarāpa iru pedee ūridaamiaa p'anapata. Mapa parāpa mi pedee ijāa k'iniada-e p'ani.

²⁵Ichiaba māga paji chonaarāweda Tachi Ak'ore pedee jarapari Elías ome. K'oí che-e bide año òpee ap'eda esa-auk'a, jarra oojida Israel eujā jōmaade.

²⁶Mamīda parā chonaarāpa Tachi Ak'orede ijāada-e p'anadap'edaa perā, irua Elías pēi-e paji Israel eujādepema p'ētrārā k'aripade. Ma k'āyaara

pëiji Sarepta p'uurudee, Sidón p'uuru k'ait'a, māpema p'ētrāa * k'aripamerā. ²⁷ Ichiaba Ak'ore pedee jarapari Eliseo chok'ai bak'ari, Israel eujāde leprapa k'ayaa beerā chok'ara paraaji. Mamīda irua apida jipa-e paji. Aba Siria eujādepema k'ayaa bada t'ijarapatap'edaa Naamán* jipa beeji iru juapa.

²⁸ Māga ūridak'ari, ma Ak'ore Ūraa jarateepata tede p'anadap'edaarā jōmaweda k'iraudachida Jesús ome. ²⁹ Jita atajida māik'aapa jidi babataa atadachida p'uurudeepa. Ateejida ee nok'ode ira bada eere māik'aapa sīa bat'at'aanadait'ee paji piudaimerā. ³⁰ Mamīda Jesús āchi juadeepa uchiadaip'eda, wāyaaji āchi esajīak'a.

Netuara eperā k'ap'iade merātia bada
(*Mr 1.21-28*)

³¹ Maap'eda Jesús wāji Capernaum p'uurudee. Māgí p'uuru Galilea eujāde bī. ūipata ewate Tachi Ak'ore Ūraa jarateemaa beeji Ak'ore Ūraa jarateepata tede. ³² Māpemaarāpa iru pedee ūridak'ari, ak'itrua para beeji irua jīp'a jarateeda perā Tachi Ak'orepa jarateepidak'a.

³³ Mama bají imik'ira netuara merātia bada iru k'ap'iade. Jesús jarateeda ūrik'ari, netuarapa golpe biapijí:

³⁴ —Aai, Jesús Nazaretdepema, ḥk'āata oo chejima aji, taimaa? iTai ichiak'au bfí! ḥTai k'enat'aadeta cheruk'ā? ajida. Mīa pi k'awa bida aji. Pīta chi k'achia wēe bapari, Ak'ore Waibiapa pēida.

³⁵ Māpai Jesupa ma netuara itriat'aaji:

—iK'īup'ee beepáde aji māik'aapa uchiapáde aji, na eperā k'ap'iadeepa!

Māpai ma netuarapa ma eperā te jāde baaipi jōmaarā k'irapite māik'aapa uchiadachi, iru p'ua oo-ee. ³⁶ Māga unudak'ari, jōmaweda ak'itrua para beeji māik'aapa āchi pitapai pedee para beeji:

—iAai, irua jarateeda waide nama ūridak'aada! ajida. iEperā poro waibiak'a jaratee bī! Netuaraarāpa pida iru pedee ūri p'ani māik'aapa uchiapata, iru Tachi Ak'ore k'ap'ia pari pedeepari perā.

³⁷ Jesupa māga ooda perā, irude nepiripachida p'uuru bee chaa Galilea eujāde.

Jesupa Simón Pedro p'āk'ore jipada
(*Mt 8.14-15; Mr 1.29-31*)

³⁸ Jesús uchiak'ari Ak'ore Ūraa jarateepata tedeepa, wāji Simón Pedro temaa. Simón p'āk'ore k'ayaa bají k'iampiapa. Mapa chupiria iidijida Jesumaa iru jipamerā. ³⁹ Iru ik'aawa ak'inī banaji māik'aapa ma k'iampia itriat'aaji. Aramata tuudachi. Māpai chi k'ayaa bada p'irabaip'eda, nek'opiji Jesumaa māik'aapa chi k'op'ayoorāmaa.

* 4.26 Ma p'ētrāa eujādepemaarā māik'aapa Naamán eujādepemaarā Israel pidaarā-e paji.
1 R 17.1, 8-16.   * 4.27 2 R 5.1-14.

Jesupa k'ayaa beerā chok'ara jipada
(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰K'eudaik'ari, k'ayaa k'ira t'ādoo iru beerā aneejida Jesumaa. Iru juu bik'ari māirā ūri, jipak'oodachida. ⁴¹Ichiaba eperāarā chok'ara k'ap'iadeepa netuara merātia beeda bia uchiak'oodachida:

—Pita Tachi Ak'ore Warrada ajida.

Mamīda Jesupa itriak'ooji pedeepiamaapa, āchia k'awa p'anadap'edaa perā iru Tachi Ak'orepa pēida eperāarā k'aripamerā.

Jesupa Judea eujāde jaratee nipada
(Mr 1.35-39)

⁴²Taujaaweda Jesús uchiāji ma p'uurudeepa wāit'ee eperāarā p'anadak'aamaa. Mamīda p'uuru pidaarāpa jirinajida māik'aapa chupiria iidijida wānaamerā awara āyaa. ⁴³Mamīda Jesupa māgaji:

—Awaraa p'uurudee ichita wāit'ee pedee pia jarateede, ichiaba k'awaadamerā Tachi Ak'orepa āra bi k'inia bi ichi juu ek'ari ichideerā p'aneedamerā. Ma-it'eepi irua mi pēiji.

⁴⁴Māgá Jesupa jaratee nipapachi Ak'ore Ūraa jarateepata te bee chaa judiorā p'anapata eujāde.

Jesupa chik'ora peepida
(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

5 ¹Ewari aba Jesús Genesaret Lago ide bainī bak'ari, eperāarā chok'ara p'isua seedachida irumāi, Tachi Ak'ore Ūraa ūri k'iniapa. ²Māga nide Jesupa barco omé unuji to ide. Chipariirāpa āchi t'iri siimaa p'anajida ipu ide. ³Jesús Simón Pedro barcode bataup'eda, iidiji tok'esaapai ateemerā. Māpai ma barcode su-ak'i beeji jarateeit'ee. ⁴Jaratee aupak'ari, Simonmaa māgaji:

—Nāpiadee wādáma māik'aapa jāma pāchi t'iri t'aadapáde aji.

⁵Simonpa p'anauji:

—Tachi Jarateepari, t'iri t'aamaa ewarijjidada aji, maarepida peeda-ee. Mamīda pia jara bairā, t'iri t'aanait'eeda aji.

⁶Māgá t'aadap'eda, jira atadak'ari, chik'ora nībaji t'iri jāde. Perá jēdachi. ⁷Māga unurutata juapa t'ijida apema barco pidaarāmaa k'aripa chedamerā. Chejida māik'aapa ma chik'ora pee aupadak'ari, barco omeed weda perá pirubaaidachida. ⁸Māga unuk'ari, Simón Pedro Jesús k'irapite bedabaidachi māik'aapa māgaji:

—Tachi Waibia, mi ik'aawaapa āyaa beepáde aji, mi p'ek'au ooyaa bairā. Pia-e bi pi mi k'ait'a bamerā.

⁹Simón awaraa arii p'anadap'edaa ome ak'itrua para beeji māgá chik'o cho-k'ara peedap'edaa perā. ¹⁰Auk'a p'anajida Simón k'ōp'ayoorā, Zebedeo warrarā Santiago Juan ome. Māpai Jesupa māgaji Simonmaa:

—Waaweeenaapáde aji. Idideepa pia eperäärā jiriit'ee Tachi Ak'õre-it'ee, to-iapataaräpa chik'o jiripatak'a.

¹¹Mäpai barco ipu ide binadap'eda, jõmaweda ächi net'aa atabëijida ächi ak'õreerä ome mäik'aapa wäjida Jesús ome.

Jesupa leprapa k'ayaa bada jipada
(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹²Ewari aba Jesús p'uurude nide eperä leprapa k'ayaa bipa ununaji. Jesumaa chep'eda, bedabaidachi tau biiri eujäde tõbairumaa mäik'aapa chupiria iidiji:

—Tachi Waibia, pia k'inia bi pirä, mi k'ayaa wëpapipáde aji, Ak'õre k'írapite pia beemerä.

¹³Jesupa juapa tõbajji mäik'aapa mägaji:

—K'inia bida aji. Jipa beepáde aji.*

Aramata chi lepra k'ayaa wëpaji. ¹⁴Mäpai Jesupa mägaji:

—Jaranáaji apidaamaa. Jip'a p'aaremaa ak'ipináji. Moisepa p'ädade jara bïk'a ipana omé atéejí teeit'ee Tachi Ak'õremaa. Mägá jõmaaräpa pi jipa beeda k'awadayada aji.*

¹⁵Jesupa mäga jarapachi mïda, audupiara pedeepachida irua oodade. Ma awara eperäärä chok'araara cheepurujida iru pedee ūridait'ee mäik'aapa ächi k'ayaa jipapidait'ee. ¹⁶Ma k'aurepa Jesús wäpachi eperäärä p'anadak'aamaa it'aa tïde.

Jesupa chiwa bada jipada
(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷Ewari aba Jesupa jarateemaa bi misa, iru k'ait'a su-ak'i p'anajida fariseorä mäik'aapa Moisepa p'äda jarateepataarä. Che p'anajida jõmaweda Galilea eujädepema p'uurudeepa, ichiaba Judea eujädeepa mäik'aapa Jerusalén p'uurudeepa. Tachi Ak'õre baji Jesús ome, k'ayaa beerä jipamerä.

¹⁸Mäga nide pachejida eperäärä eperä chiwa bi ome. Jira aneejida ichi p'arude. T'iu ata k'inia p'anajida teedaa, Jesús k'írapite bïdait'ee. ¹⁹Mamïda unudak'aa paji sämäik'aapa t'iidai, eperäärä chok'ara see nïbada perä.

Maperà ití ateejida terraza ïri mäik'aapa uria ewa atajida. Mäpai ma chiwa bi ichi p'arude irabai atajida jõmaarä taide Jesús k'írapite. ²⁰Jesupa k'awaak'ari ächia wäara ichide ijää p'ani, ma chiwa bimaa mägaji:

—K'öp'ayo, pia p'ek'au k'achia oopata jõmaweda wëpajipi.

²¹Mäga ūridak'ari, Moisepa p'äda jarateepataaräpa mäik'aapa fariseoräpa k'isía p'aneejida: “Jä eperä näga pedeeik'araa bi. Tachi Ak'õrepapaita p'ek'au k'achia wëpapipari. Jä eperä Tachi Ak'õre äpite ik'achia pedeemaa bi jarak'ari ichiata mägee ne-inaa oopari.”

* 5.13 Griego pedeede: *Wëpajipi*.   * 5.14 Lv 14.1-7.

22 Mamīda Jesupa k'awaji āchia k'īsia p'anī. Mapa iidiji:

—¿Sāap'eda parāpa k'īsia k'achia k'īsia p'anīma? aji. 23 Mīa irumaa jarai: “Pīa p'ek'au k'achia oopata wēpajipi” maa-e pīrā jarai: “P'irabāiji māik'aapa wājī”. Mamīda irua maarepida oo-e pai Tachi Ak'ōrepa oopi-e pīrā. 24 Mīa ak'ipiit'ee na p'ek'au eujāde mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema^{*} k'ap'ia pari, Tachi Ak'ōre Waibiapa wēpapipari eperārāpa p'ek'au k'achia oopata.

Māpai māgaji ma eperā chiwa bimaa:

—Mīa jara bi: iP'irabāiji! Pichi p'aru atāji māik'aapa wājī pichi temaa.

25 Aramata chiwa bada p'irabaidachi jōmaarā taide māik'aapa ichi p'aru jēra bada atap'eda, Ak'ōre ome o-īa wājī ichi temaa. 26 Māga unudak'āri, jōmaweda ak'īutra para beeji māik'aapa o-īapa jarapachida Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Māgá p'era pik'a jōnipa māgajida:

—Idi ne-inaa pia unujidada ajida, Tachi Ak'ōre juapa ooda.

Jesupa Leví jirif'erada ichi ome nipapariimerā

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

27 T'ēepai, Jesús mamāik'aapa uchiap'eda, ununaji eperā t'ijarapatap'edaa Leví.^{*} Māgí Cesar-it'ee impuesto p'epari paji. Su-ak'i baji ma impuesto p'epataarā su-ak'i p'anapatamāi. Jesupa irumaa māgaji:

—Mi ome nipapariiji.

28 Māpai Leví p'irabaip'eda, ichi net'aa p'e atabēiji māik'aapa wājī Jesús ome.

29 Ma t'ēepai, Levipa fiesta ooji ichi tede Jesu-it'ee. Impuesto p'epataarā Roma pidaarā rey-it'ee tī pēiji awaraa k'ōp'āyoorā ome. Ma fiesta oo p'anide Jesús chi k'ōp'āyoorā ome su-ak'i p'anajida mesade, nek'omaa apemaarā ome. 30 Mamīda fariseorāpa māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarāpa k'īsia p'anadap'edaa perā āchi chonaarāpa oopatap'edaade, aupedeemaa p'aneejida Jesús k'ōp'āyoorā ome. Iidijida:

—¿Sāap'eda nek'omaa p'anima māik'aapa ne-inaa tomaa p'anīma jāgee impuesto p'epataarā ome māik'aapa awaraa p'ek'au k'achia oopataarā ome? Parāpa jāga oodaik'araa bida ajida.

31 Jesupa p'anauji:

—Médico pēidak'aa k'ap'ia pia beerāmaa. Jīp'a pēipata k'ayaa beerāmaa. 32 Tachi Ak'ōrepa mi pēi-e paji tāri pia beerā jīride. Ma k'āyaara p'ek'au k'achia oopataarā jīrideta pēiji, p'ek'au k'achia oo amaadamerā māik'aapa irude ijāapataadamerā.

Sāapai it'aa t'iidaipia bi nek'oda-ee

(Mt 9.14-15; Mr 2.18-22)

33 Jesumaa māgajida:

*5.24 Chi Eperā Ak'ōre Truadepema jara k'inia bi Tachi Ak'ōre mimiapari na p'ek'au eujādee cheda. Jesucristopa ichi nāga t'iajaraji ak'ipiit'ee ichi Mesías. *5.27 Leví ichiaba t'iajarapachida Mateo.

—Juan Bautista * k'ōp'āyoorā māik'aapa fariseorā audú it'aa t'ipata nek'oda-ee. ¿Sāap'eda pi k'ōp'āyoorā ichita nek'opata māik'aapa ne-inaa topatama? ajida.

34 Jesupa p'anauji:

—Miak'āipata fiestade tī pēidap'edaarā pachedak'āri, ma fiesta o-īa oopata chi miak'āiit'ee bi ome. Mama p'anide ¿parāpa nek'opida-e paik'ā aji, āramaa? 35 Ewari cherude chi miak'āiit'ee bi wē-e pak'āri āra ome, fiesta ooda-e pait'ee t'āri p'uapa. Ma ewatepi nek'oda-e pait'ee.*

**Moisepa p'āda māik'aapa Jesucristopa jarateeda
auk'a ak'idaik'araa bi**

36 Ichiaiba Jesupa nāga nepiriji jarateeit'ee ichi ūraa p'oiradaik'araa bi Moisepa p'āda ome:

—Eperā apidaapa p'aru chiwiddepema pite aba t'iiik'araa bida aji, p'aru sorede parchaait'ee. Māga ooru pīrā, chi p'aru chiwidi āridariit'ee māik'aapa ma pite auk'a bee-e pait'ee chi p'aru sore ome. 37 Ichiaiba vino ewaa juda t'idak'aa ne-e sorede. Māga oodak'aa ma vino baak'ak'āri, ma ne-e sore jiadarii perā māik'aapa chi vino atuadarii perā. 38 Maperā vino ewaa juda t'idaipia bi ne-e chiwidide. 39 Eperāpa vino chona bi tok'āri, to k'inia-e chi ewaa juda jarapata perā: “Chi chonata warraara bida” apata. Māga pik'a parāpa chonaarāwedapema ūraa k'iniara iru p'anida aji, mia ūraa jaratee bi k'āyaara.

**Íipata ewate trigo k'imi chak'eerā p'edap'edaa
(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)**

6 1 Judiorā ñipata ewate Jesús nipaji trigo k'āide. Ma wāyaa wāde chi k'ōp'āyoorāpa trigo k'imi chak'eerā oromaa p'aneejida. Jua jāde sirat'īdap'eda, chi trigo tau chak'eerā k'opachida. 2 Māga unudak'āri, ūk'uru arii p'anadap'edaa fariseorāpa iidijida:

—¿Sāap'eda parāpa oo p'anima ajida, tachi ūraade jara bi oonaadamerā? ñipata ewate mimiadaik'araa bida a bi.

3 Jesupa k'awaji chi k'ōp'āyoorāpa ne-inaa k'achia ooda-e paji ma trigo tau k'odak'āri. Mapa p'anauji:

—¿Parāpa Ak'ore Ūraa p'ādade leeda-e p'anik'ā aji, Rey Davidpa ooda chonaarāweda jarrapisiadaidak'āri chi k'ōp'āyoorā ome? 4 T'iuji Tachi Ak'ore te ne-edee oodade māik'aapa ataji pan awara bidap'edaa Tachi Ak'ore-it'ee. Māgí pan ūk'uru k'ojo māik'aapa teeji chi k'ōp'āyoorāmaa auk'a k'odamerā. Māga oojida, p'aareerāpapai māgí pan k'odaipia bají mīda. Tachi Ak'orepa āra miapi-e paji māga oodap'edaa k'aurepa.

*5.33 Griego pedeede *Bautista* jara k'inia bi chi *eperāarā poro choopari*.   *5.35 Jesupa māga jaraji ewari cherude ichi wē-e pait'ee pada perā chi k'ōp'āyoorā ome.

⁵ Jesupa ichiaba māgaji:
—Íipata ewate mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema jua ek'ari bida aji.

Eperā jua chiwa bada
(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Awaraa ñipata ewate Jesús t'iiji Tachi Ak'ōre Úraa jarateepata tede māik'aapa jarateemaa beeji. Mama baji eperā jua juaraarepema chiwa bi. ⁷ Moisepa p'āda jarateepataarā fariseorā ome Jesús imiatee k'inia p'anajida. Mapa ak'i p'anajida Jesupa ma k'ayaa bi jípai maa-e pírā jípa-e pai ma ewate. ⁸ Mamīda Jesupa k'awaji ãrapa k'isiadap'edaa. Mapa ma jua chiwa bimaa jaraji:

—P'irabáji māik'aapa jōmaarā esajīak'a ak'inī béeji.

Aramāgá ma eperā it'a ak'inī beeji. ⁹ Māpai Jesupa māgaji apemaarāmaa:

—Mia parāmaa ne-inaa iidiit'ee. ¿K'āata oodaipia bima aji, ñipata ewate; ne-inaa pia maa-e pírā ne-inaa k'achia? ¿Eperā k'aripadaipia bik'ā piunaamerā maa-e pírā piupidaipia bik'ā? aji.

¹⁰ T'ēepai māirāmaa ak'i. Maap'eda ma eperā jua chiwa bimaa māgaji:
—Pichi jua jírupáde aji.

Māpai jua jíruji. Aramata jípa beeji. ¹¹ Mamīda māirāpa māga unudak'āri, audú k'íraudachida māik'aapa pedeeteemaa p'aneejida Jesús peepit'aadait'ee.

Jesupa k'ōp'āyoorā doce jírit'erada ichi ome nipapataadamerā
(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Maapai Jesús ee nok'odee wāji it'aa t'ide. Mama ewariji it'aa t'īmaa. ¹³ Astaawa pak'āri, ichi ome nipapataarā t'iiji. Māirādepema jírit'eraji doce māik'aapa ãra t'í biji *apóstoles*.^{*} ¹⁴ Nāgiirā pají: Simón, Jesupa ichiaba t'í bida Pedro; chi ípema Andrés; Santiago; Juan; Felipe; Bartolomé; ¹⁵ Mateo; Tomás; Alfeo warra Santiago; Simón Celote apatap'edaa;^{*} ¹⁶ Santiago warra Judas māik'aapa Judas Iscariote; ma t'ēepai Jesús traicionaada.

Jesupa eperāarā chok'araarāmaa jarateeda
(Mt 4.23-25)

¹⁷ Ma k'ōp'āyoorā jírit'erap'eda, Jesús edaa cheji ma ee it'ia bideepa ãra ome māik'aapa pachejida eujā jewedaade. Mama chip'e p'anajida iru ome nipapatap'edaarā māik'aapa awaraa eperāarā chok'ara: Judea eujādepemaarā, Jerusalén p'uurudepemaarā, p'usa ide p'ani Tiro

* 6.13 Māgí pedee jara k'inia bi: *Jesupa pēida*.   * 6.15 Roma jua ek'ariipa uchia k'inia p'anadap'edaarā t'íjarapachida *Celote eerepemaarā*.

p'uurudepemaarā Sidón p'uurudepemaarā ome. ¹⁸Che p'anajida Jesús pedee ūridait'ee māik'aapa irua āchi k'ayaa jipamerā. Mama bide Jesupa netuara merātia iru beerā ichiaba jipak'ooji. ¹⁹Eperārā jōmaarāpa Jesús k'ap'ia t'ōbai k'inia p'anapachida, iru juapa āchi jōmaweda jipak'ooda perā.

Jesupa jarateeda t'āri o-ĩa p'anapataadamerā
(Mt 5.1-12)

- ²⁰Maap'eda Jesupa ichi ome nipapataarāmaa ak'iji māik'aapa māgaji:
—T'āri o-ĩa p'ani, parā chi chupiria chedeera. Tachi Ak'ore k'awa k'inia p'anadairā, irudeerā p'anadait'ee.
- ²¹ T'āri o-ĩa p'ani, parā chi jarrapisia jōniirā, parāmaa Tachi Ak'orepa nek'opiit'ee perā. Ichiaba t'āri o-ĩa p'ani, parā chi īraweda jēe jōniirā t'āri p'uapa, t'ēepai Tachi Ak'orepa parā ēipiit'ee perā.
- ²² T'āri o-ĩa p'ani eperārāpa parā k'īraunuamaa iru p'aneedak'āri; yiaraa iru p'aneedak'āri; parāmaa ik'achia pedeedak'āri, maa-e pirā parā āpite pedee k'achia jaradak'āri mi, chi Eperā Ak'ore Truadepemade ijāapata perā.
- ²³Māga oodak'āri, t'āri o-ĩa, k'āiwee p'anéeti, Tachi Ak'orepa ne-inaa pi-ia teeit'ee perā, parā iru truade panadak'āri. Chonaarāweda ichiaba māgā ne-inaa k'achia oopachida Tachi Ak'ore pedee jarapataarāmaa.
- ²⁴ Mamīda iaai, Tachi Ak'orepa k'achiadée pēiit'eepi parā, chi p'arat'ara beerā, na p'ek'au ejādepai o-ĩa p'anadait'ee perā!
- ²⁵ iAai, Tachi Ak'orepa k'achiadée pēiit'eepi parā, chi īraweda bi jāwaa p'aniirā, t'ēepai jarrapisia p'aneedait'ee perā!
iAai, Tachi Ak'orepa k'achiadée pēiit'eepi parā, chi īraweda ēi jōniirā, t'ēepai jēe jōnadait'ee perā t'āri p'uapa!
- ²⁶ iAai, Tachi Ak'orepa k'achiadée pēiit'eepi parā, chi jōmaarāpa t'o p'anapataarā! iMāga oopachida Judea ejādepemaaarā chonaarāpa, seewata Tachi Ak'ore pedee jarapatada apatap'edaarā ome!

Jesupa jarateeda k'īraunuamaa iru p'anapataarāde
(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷—Mamīda parā, mi pedee ūri p'aniirāmaa mia jara bi: Parā k'īraunuamaa iru p'anapataarā k'inia iru p'anapataati māik'aapa āramaa ne-inaa pia óoti. ²⁸Pia óoti ārapa parā k'achia oopata pari. It'aa t'i patatáti pāchimaa ik'achia jarapataarā pari. ²⁹Eperāpa pi k'īra tarramaa sīru pirā, auk'a oonáaji irumaa. Ma k'āyaa chi apema k'īra tarra ak'ipíjí, auk'a sīmerā. Ichiaba eperāpa pichi īripema p'aru jī bi jāri ataru pirā, ichiaba pichi camisa t'āri pia téiji. ³⁰Apidaapa pimaa ne-inaa iidiruta pirā, téiji.

Ichiaba pi net'aa jāri ataruta pirā, iidináaji waya pimaa teemerā. ³¹ Óoti apemaarāmaa parāpa k'inia p'anik'a āchia parāmaa oodamerā.

³² Parāpa k'inia iru p'ani pīrā pāchi k'inia iru p'anapataarā aupai, ćne-inaa pipiara oomaa p'anik'ā? P'ek'au k'achia ooyaa beerāpa paara māga oopata. ³³ Parāpa ne-inaa pia oo p'ani pirā pāchi pia oopataarāmaa aupai, ćne-inaa pipiara oomaa p'anik'ā? P'ek'au k'achia oopataarāpa paara māga oopata. ³⁴ Ichiaba pāchi net'aa presta pēiruta pirā, ma pari awaraa net'aa jitait'ee aupai, ćne-inaa pipiara oomaa p'anik'ā? P'ek'au k'achia oopataarāpa pida prestapata āchi pitapai, ma pari ne-inaa jitadait'ee. ³⁵ Parāpa pāchi k'īraunuunamaa iru p'anapataarā k'inia iru p'anapataadaipia bi māik'aapa āra pia oopataadaipia bi. Āramaa net'aa prestadaipia bi, nida-ee ne-inaa jitadait'ee ma pari. Māga ooruta pirā, Tachi Ak'ōrepa ne-inaa pia teeit'ee parāmaa māik'aapa parā Ak'ōre Waibia warrarā p'anadait'ee. Iruata ne-inaa pia oopari gracias jaradak'aarāmaa māik'aapa t'āri k'achia-idaa beerāmaa paara. ³⁶ Maperā awaraarā chupiria k'awāati pāchi Ak'ōre Waibiapa ooparik'a.

Awaraarāpa oopata āpite ik'achia jaradaik'araa bi
(Mt 7.1-5)

³⁷—Awaraarāpa ne-inaa oopata ak'ináati jaradait'ee ne-inaa k'achia oomaa p'ani. Māgá Tachi Ak'ōrepa auk'a oo-e pait'ee parā ome. Ne-inaa k'achia aupai jirináati pedee k'achia jaradait'ee awaraarā āpite, maa-e pīrā Tachi Ak'ōrepa auk'a jiriit'ee parāpa ne-inaa k'achia oopata aupai jarait'ee, p'anadak'āri iru k'irapite. Chiarapa parāmaa ne-inaa k'achia ook'āri, perdonáati. Māgá Tachi Ak'ōrepa parāpa ne-inaa k'achia oopata perdonait'ee. ³⁸ Awaraarāmaa téeti. Māgá Tachi Ak'ōrepa parāmaa teeit'ee. T'āri pia teedak'āri awaraarāmaa, ma pari irua audupiara teeit'ee parāmaa. Irua parāmaa ooit'ee parāpa oopatak'a awaraarāmaa.

³⁹ Ichiaba Jesupa nāga nepiriji jarateeit'ee, chi k'ōpāyoorāpa k'awaa wādamerā oodait'ee irua jara bik'a.

—P'ananaatí chi wāara k'awada-e p'aniirāk'a. Māgiirā tau p'āriu beerāk'api p'ani awaraa tau p'āriu beerā atee k'inia p'anadak'āri awara āyaa. ćAchi omee weda uriade baainada-e paik'ā? ⁴⁰ Mi ūraa k'awaa wādak'āri, pia p'anapataadait'ee. Estudiante apida ichi jarateepari k'āyaara k'awaara bi-e. Mamīda jōmaweda estudia aupak'āri, ichi jarateepari jīak'a uchiae.

⁴¹ ?K'āare-it'ee ak'i bima nejarra pichi auk'aa tau jāde bi, mamīda unu-e bi pak'uru pichi tau jāde bi? ⁴² Pichi tau jāde pak'uru iru bi pirā, ćsāga pichi auk'aamaa jaraima: “Ipema, mimaa ēepíji jā nejarra pichi tau jāde bi?” iSeewata pia chīara k'aripa k'inia bi, irua oo bi ak'ik'āri! Naapiara ētaipia bi ma pak'uru pichi tau jāde bi. Māpaipi pia unui ma nejarra pichi auk'aa tau jāde bi māik'aapa māgá iru k'aripai.

Pak'uru k'awaapata chi nejōdeepa
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

43—Nejō biiri pia bipa nejō k'achia chauk'aa. Jōdee nejō biiri k'achia bipa nejō pia chauk'aa. **44**Nejō biiri chaa k'awapata chi nejōdeepa. Eperāarāpa higojō orodak'aa pak'uru iiri-idaa bideepa. Ichiaba uva orodak'aa māgee pak'urudeepa. **45**Māga pik'a eperā t'āri pia bipa pedee pia jarapari, k'īsia pia iru bairā ichi t'āride. Jōdee eperā t'āri k'achia bipa pedee k'achia jarapari, ichi t'āride k'īsia k'achia iru bairā. Ma k'īsia jōma uchiaru ichi t'ārideepa ichi it'aipa jarapari.

Jesupa te oopataaarāde nepirida
(Mt 7.24-27)

46—¿K'āare-it'ee parāpa mi t'ījarapatama: “Tachi Waibia, Tachi Waibia”, mamīda ooda-e p'ani mia jara bik'a? **47**Mia jarait'ee k'aik'a bi chi mīmaa cheru ūriit'ee mi pedee māik'aapa oopariit'ee mia jara bik'a. **48**Māgí eperā te oo bīk'ata bi. Naapiara irua edú k'orop'eda, chi te biiri māu ūri bipari. Maap'eda to chek'āri, wee jira beepari ma te biiri sudamāi. Mamīda p'oyaa mimik'api-e, basa māu ūri bida perā. Māgí eperāpa ichi te māgá basa māu ūri pia oopari perā, jō-e pait'ee. **49**Jōdee chi mi ūraa ūrip'eda, oo-e bipa mia jara bik'a nāga pik'a bi. Ichi te ook'āri, te biiri pariatus supari ipu nāusaade, basa wēe. Maap'eda to chek'āri māik'aapa wee jira beek'āri ma te biiri sudamāi, ma te t'eedaipari māik'aapa jōmaweda jōdaipari, chi te chipari paara.

Jesupa Romadepema soldaorā poro waibia esclavo jipada
(Mt 8.5-13; Jn 4.43-54)

7 **1**Jesupa ma eperāarāmaa māga jara aupap'eda, wāji Capernaum p'uurudee. **2**Mama bapachi Romadepema soldaorā poro waibia. Ichi esclavo k'inia iru bapachi. Mamīda māgí juak'aya nībaji. **3**Ma soldaorā poro waibiapa ūrik'āri Jesús mama ni, pēiji judiorā poro waibiarā Jesumaa chupiria iidide, ichi esclavo jipa chemerā. **4**Āra Jesumaa wājida māik'aapa chupiria iidijida:

—Na capitán t'āri pia baparida ajida, tachi ome. Mapa pia k'aripaipia bida ajida. **5**Irua tachi judiorā k'inia iru bapari. Oopijida ajida, namapema Ak'ore Ūraa jarateepata te.

6Māpai Jesús wāji āra ome. Mamīda ma soldaorā poro waibia te k'ait'a panadak'āri, irua jara pēiji chi k'ōp'āyoorā ome:

—Tachi Waibia, mi temaa chenaapáde aji, mi pi k'āyaara ek'ariara bairā. **7**Maperā michi itu wā-e paji pi jiride. Mamīda k'awa bi ne-inaa jōmaweda pi jua ek'ari nībi. Jip'a jarapáde aji, mi esclavo jipa beemerā. **8**Mi jida waibiarā jua ek'ari bi. Ma awara mia soldaorā iru bi mīchi jua

ek'ari. Mía abaamaa wāpáde ak'ari, wāpari; awaraamaa chepáde ak'ari, chepari. Ichiaba mí esclavomaa ne-inaa oopáde ak'ari, oonapari. Mí jua ek'ari p'aniirāpa māga oopata perā, mia k'awa bì pia jararupapai mí esclavo jipait'ee.

⁹Mága jaranaadak'ari, Jesús p'era pik'a beeji. Mapa ichi ome nipapataarāmaa ak'iji māik'aapa māgaji:

—Māgara mí wā-edá aji. Mía wāarata jararu. Tachi Israel pidaarā t'āide mia apida unu-e bida aji, ma eperāk'a; Tachi Ak'ōrede wāara ijāa bi.

¹⁰Ma pēidap'edaarā capitán temaa pachedak'ari, chi esclavo jipa bita unu chejida.

Jesupa p'ētrāa warra piuda chok'ai p'irabaipida

¹¹Ma t'ēepai, Jesús wāji Naín p'uurudee. Chi k'ōp'āyoorā māik'aapa awaraa eperāarā chok'ara wājida iru ome. ¹²P'uuru k'ait'a panadak'ari, unujida eperāarāpa jai-idaada atee wāruta iade. Māgí p'ētrāa warra apai iru bada paji. Aí ome chi p'uurudepemaarā chok'ara wā nipajida. ¹³Jesupa māgí p'ētrāa unuk'ari, chupiria k'awaaji māik'aapa māgaji:

—Jēenaapáde aji.

¹⁴Aramata araa wāp'eda, Jesupa t'ōbait'aaji ma k'ap'ia atee wādap'edaa p'aru. Chi atee wā nipadap'edaarā ak'īnī p'aneedak'ari, Jesupa māgaji ma jai-idaa badamaa:

—K'ūtrāa, p'irabáiji.

¹⁵Māpai chi jai-idaa bada su-ak'i beeji māik'aapa pedeemaa beeji. Maap'eda, Jesupa chi nawemaa māgaji:

—Acha bida aji, pi warra.

¹⁶Māga unudak'ari, arii p'anadap'edaarā jōmaweda p'era pik'adachida māik'aapa Tachi Ak'ōrede pia pedee para beeji:

—Ak'ōre pedee jarapari waibia tachi t'āide uchiajida ajida.

Ichiaba māgajida:

—Tachi Ak'ōre che bì tachi p'uuru pidaarā k'aripade.

¹⁷Māgá Jesupa ooda k'awaajida Judea eujādepemaarāpa māik'aapa ma ik'aawapemaarāpa.

Juan Bautistapa chi k'ōp'āyoorā pēida

(Mt 11.2-19)

¹⁸Juan Bautista ome nipapatap'edaarā wājida iru badamāi carcelde ma jōma nepiride. Māga ūrik'ari, omé t'ī pēiji wādamerā Jesumaa. ¹⁹Māirā pēiji Jesumaa iididamerā iru chi cheit'ee bada eperāarā k'aripait'ee maa-e pīrā awaraa nidaipia bì. ²⁰Jesús k'ait'a panadap'eda, māgajida:

—Juan Bautistapa tai pēijida ajida, iidide: “¿Pík'ā tai k'aripapari chonaarāpa cheit'ee bida adap'edaa? Maa-e pirā, iawaraa nidaipia bik'ā?” ajida.

²¹Mäga iidi p'anadak'ari, Jesupa eperääärä chok'ara jipaji: k'ayaa beerä; k'ap'ia p'ira beerä; netuara k'ap'iade merätia beerä mäik'aapa tau p'äriu beerä. ²²Maap'eda ma Juanpa eperääärä p'eidamaa p'anauji:

—Wáti Juanmaa mäik'aapa nepiríti paräpa nama unu p'ani mäik'aapa ūri p'ani. Jaráti tau p'äriu beeda ñrá unu p'ani; nik'anik'aa beeda t'ia nñutee; leprapa k'ayaa beeda jipa p'ani ächi k'ayaadeepa; k'iiri k'i beeda ñrá ūri p'ani; piudap'edaarä waya chok'ai p'ani mäik'aapa chupiria chedeerämaa Ak'õrepa pedee pia jara p'ëida jarateemaa bi. ²³iT'ári o-ña bida aji, chi mide ijää bi, k'awa-e bi mïda mia ne-inaa jõma oo bi!

²⁴Juanpa eperääärä p'ëida wädap'edaan t'ëepai, eperääramaa Jesupa pedee pia jaramaa beeji Juande:

—¿K'ääta paräpa ak'ínajidama aji, eujä pania wëe bimaa wädak'ari? ¿K'ísiajida-ek'ä ak'ínadait'ee eperä pariatua k'ísia bi, p'üajara nãupa pariatua nénunewaa p'uaparik'a? ²⁵Maa-e pirä, ¿k'ísiajida-ek'ä ak'ínadait'ee eperä p'aru pi-ia jí bi? Paräpa pia k'awa p'ani eperä p'aru pi-ia jí beerä rey tede p'anapata. ²⁶Mäga-e pirä ¿k'ísiajida-ek'ä ak'ínadait'ee Ak'õre pedee jarapari? Wäara, iru Ak'õre pedee jarapari k'äyaara waibiara bi. ²⁷Na Juandeta Tachi Ak'õre Úraa p'ädade jara bi:

‘Mia eperä chok'a p'ëit'ee pi naa o pia oonamerä pi, eperääärä poro waibia, chei naaweda.’

(Mal 3.1)

²⁸Mia jara bi: Eperä apida Juan k'äyaara waibiara bi-e. Mamïda chi ek'ariara bita iru k'äyaara waibiara pait'ee, Tachi Ak'õrepa ma eperä ichi jua ek'ari bik'ari, ichideerä ome beemerä.

²⁹Jómaweda Juan pedee ūridap'edaarä, Cesar-it'ee impuesto p'epataarä paara, irumaa poro choopijida. Mäga oodak'ari, ak'ipijida Tachi Ak'õre wääratara jara bají Juan k'ap'ia pari. ³⁰Mamïda fariseorä Moisepa p'äda jarateepataarä ome Juanmaa poro choopida-e pak'ari, ak'ipijida ächia k'iniada-e p'ani Tachi Ak'õrepa ächimaa pia oo k'inia bada.

³¹'Mia jarait'ee säga p'ani parä, mide ijäädak'aa beerä. ³²Warrarä su-ak'i p'aneedap'eda, jemenemaa p'anik'ata p'ani p'uuru jäde. Ächi k'õp'ayoorämaa biapata:

“Taipa siru chaajida. Mamïda parä p'ëirada-e paji. K'ari k'ísia paraa k'arijida. Mamïda parä jëeda-e paji.”*

³³Juan Bautista chek'ari, pan k'o-e paji eperääärä jíp'aaräk'a mäik'aapa vino tok'aa paji. Maperä paräpa jarajida: “Netuara iru k'ap'iade merätia bida” ajida. ³⁴T'ëepai mi, chi Eperä Ak'õre Truadepema cheji mäik'aapa nek'oji, ne-inaa toji eperä jíp'aak'a. Maperä jara p'ani mi nek'oyaa, ne-

* 7.32 Pia jarait'eera, Tachi Ak'õrepa p'ëida eperäääräpa oodak'aa paji judiorä poro waibiäräpa oopidap'edaak'a. Ma warraräpa oodap'edaak'a judiorä chonaarä poro waibiäräpa oopachida Ak'õre pedee jarapataarä ome.

ināa toyaa bapari. Ma awara mi k'ōp'āyo meraaparida a p'anī k'achia–idaa beerā ome māik'aapa Cesar–it'ee impuesto p'epataarā ome. ³⁵Mamīda Tachi Ak'ōrepa wāarata ak'ipimaa bida aji, mīa oo bi k'aurepa parā jōmaarā pari.

Jesús Simón tede

³⁶Fariseo t'ijarapatap'edaa Simonpa Jesús t'i pējī nek'o chemerā ichi ome. Māgá Jesús wājī iru temaa. Su–ak'i beeji mesade. ³⁷Ma p'uuruude wēra p'ek'au k'achia ooyaa bapachi. Māgipa k'awaak'āri Jesús wāda nek'ode ma fariseo tede, ataji chok'o chak'ek'a māu pi–ia alabastrodee ooda ipuru bi k'erapa māik'aapa wājī irumaa. ³⁸Jēe wāpa su–ak'i banaji Jesús biirimāi māik'aapa iru biiri siimaa beeji ichi taubapa. Maap'eda ichi pudapa p'ooji. Māpai Jesús biiri wēre atap'eda, ī'aaji māik'aapa ma k'era weet'aaji ai īrī ak'ipiit'ee Jesús k'inia iru bi. ³⁹Simonpa māga unuk'āri, k'isiaji: “Na eperā wāara Ak'ōre pedee jarapari pada paara, k'awak'ajida aji, k'āare eperāpa ichi t'ōbaimaa bi māik'aapa māga oopi–e pak'aji, ma wēra p'ek'au k'achia ooyaa bairā.”

⁴⁰Māpai Jesupa Simonmaa māgaji:

—Simón, mīa pimaa ne–ināa jara k'inia bida aji.

Simonpa p'anauji:

—Tachi Jarateepari, jaráji.

⁴¹Jesupa nepiriji:

—Eperārā omé p'arat'a paraa p'anajida p'arat'a prestapamatāi. Abaapa paraa baji quinientos denarios; chi apemapa cincuenta denarios. ⁴²P'oyaa p'aada–e pak'āri, chi p'arat'a presta pēidapa āra chupiria k'awajji māik'aapa omeerāmaa p'aapi–e paji. īrá mimaa jaráji: ¿chisāgipa ma p'arat'a prestapari audú k'iniara iru bait'eema? aji.

⁴³Simonpa p'anauji:

—¿Chi p'arat'a waibiara paraa bada–ek'ā? aji.

Jesupa māgaji:

—Wāarada aji.

⁴⁴Māpai Jesupa ma wēramaa ak'iji māik'aapa Simonmaa māgaji:

—¿Na wēraunu bik'ā? aji. Mi t'iuk'āri pi tede, pia mi pia auteebai–e paji. Pania tee–e paji mi biiri siimerā. Jōdee na wērapa mi biiri siiji ichi taubapa māik'aapa p'ooji ichi pudapa. ⁴⁵Mi t'iuk'āri, pia mi k'ira ī–e paji. Mamīda mi nama t'iuru weda na wērapa mi biiri īmaa bi. ⁴⁶Pia mi poro īri aceitepa p'uru–e paji. Mamīda irua k'era weeji mi biiri īrī. ⁴⁷Mapa mīa jara bi: Irua p'ek'au k'achia chok'araoopata wēpapiji, mi audú k'inia iru bairā. Mamīda eperāpa k'īsia bi pīrā ichia mak'iarā p'ek'au k'achia oo–bi, māgara ma eperāpa mi mak'iarā k'inia–e bi.

⁴⁸T'ēepai Jesupa māgaji ma wēramaa:

—Pia p'ek'au k'achia oopata wēpajida aji.

⁴⁹Māpai apemaarā arii p'anadap'edaarāpa iidi para beeji:
—¿Kaima ajida, jāg? ¿Eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata paara wēpapi
bik'ā? ajida.

⁵⁰Māpai Jesupa waya jaraji ma wēramaa:
—Pi wāara Ak'ōrede ijāa bairā, irua pi o k'achiadeepa k'aripa ataji
atuanamerā. K'aiwee wāpáde aji.

Wēraarāpa Jesús k'aripapatap'edaa

8 ¹Ma t'ēepai Jesús nipapachi p'uuru beede māik'aapa ai ik'aawa
p'uuru k'aipee beede. Jaratee nipapachi Ak'ōrepä pedee pia jara
pēida; irua eperāarā bi k'inia bi ichi juu ek'ari, ichideerā p'aneedamerā.
Chi k'ōp'āyoorā doce auk'a nipapachida iru ome. ²Ichiaba wēraarā
nipapachida iru ome. Ai naaweda ma wēraarā ūk'uru netuara k'ap'iade
merātia p'anajida māik'aapa ūk'uru k'ayaa p'anajida. Mamīda Jesupa
ma jōmaweda jipaji. Māirādepema paji María, ichiaba t'ijarapatap'edaa
Magdalena. Iru k'ap'iadeepa Jesupa netuara siete uchiapiji. ³Ichiaba
baji Cuza wēra t'ijarapatap'edaa Juana. Ma Cuza Rey Herodes tedepema
mimiapataarā poro waibia paji. Ichiaba baji Susana, awaraa wēraarā
chok'ara ome. Ma wēraarāpa Jesús chi k'ōp'āyoorā ome k'aripapachida;
teepachida net'aa māik'aapa p'arat'a.

Net'atau p'oparide nepirida (Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴Maapai eperāarā chok'ara uchiajida p'uurudeepa Jesús ak'ide. Māgá
eperāarā chok'ara chip'edachida. Māga nide Jesupa na pedee nepiriji
Ak'ore Úraa jarateeit'ee:

5—Eperā wājí net'atau p'ode. Ma p'o wāk'ari, ūk'uru baaijida o jāde.
T'ēepai mama eperāarā biiriipa t'iaak'oojida māik'aapa ipanaarāpa k'ok'oo
chejida. ⁶Ūk'uru baaijida māu-idaade māik'aapa t'onojida mīda, taarā-e
weda piik'oodachi, pania wēede baaidap'edaa perā. ⁷Ūk'uru baaijida
ne-iiri-idaade māik'aapa auk'a t'onojida. Mamīda ne-iiri k'ap'ip'iar
waripari perā, māgí net'atau t'ono wādap'edaa piuk'oodachida. ⁸Jōdee
awaraa net'atau baaijida eujā piade. Māgí t'onojida, warijida māik'aapa
pia chaujida. Ūk'uru net'atau abaadeepa tau cien uchiajida.

Nepirip'eda, Jesupa golpe pedeeji:
—iPia k'īsíati parāpa et'ewa ūridap'edaade k'awaadamerā k'āata jara
k'inia bi!

Sāap'eda Jesupa nepiripachi jarateeit'ee (Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹Ma t'ēepai Jesús k'ōp'āyoorāpa iidijida:
—¿K'āata jara k'inia bima ajida, pia nepiri bada?

¹⁰Jesupa p'anauji:

—Tachi Ak'orepa parāmaa k'awapimaa bida aji, ne-inaa naaweda k'awapik'aa pada awaraarāmaa: sāga ichideerā p'aneedai. Mamīda awaraarāmaa mīa nepiripari jarateeit'ee:

‘Arapa mīa oo bi ak'i p'ani mīda, wāara unuda-e māik'aapa mīa jara bi ūri p'ani mīda, k'awada-ee p'aneedamerā.’ *(Is 6.9)*

Jesupa k'awapida net'atau p'oparide

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹Māpai Jesupa māgaji:

—Mīa nepirida net'atau p'oparide nāga jara k'inia bi. Ma net'atau p'oda jara k'inia bi Tachi Ak'ore Úraa jara pēida. ¹²Chi o jāde baaidap'edaa jara k'inia bi eperāarāpa ma jara pēida ūripata. Mamīda Netuara Poro Waibia chepari ne-inaa ooit'ee, tāripa ma pedee ijāanaadamerā māik'aapa wānaadamerā Ak'ore eujādee. ¹³Jōdee chi net'atau māu-idaade baaidap'edaa jara k'inia bi eperāarāpa ma jara pēida o-ia ūri p'ani. Mamīda chi māu-idaade t'onoda taarā-e weda piidaiparik'a, māga pik'a māgiirāpa ma jara pēida taarā-epai ijāapata. Ma ūraade ijāadap'edaa k'aurepa nepirade baairuta pirā, maa-e pirā awaraarāpa āchi jiriruta pirā miapidait'ee, ijāa amapata. ¹⁴Jōdee chi net'atau ne-iiri-idaade baaidap'edaa jara k'inia bi eperāarāpa ma jara pēida pia ūri p'ani. Mamīda t'ēepai k'isia p'aneeeruta piara bi p'arat'a atadait'ee maa-e pirā āchia ne-inaa audú oo k'inia p'ani oodait'ee, Ak'orepa k'inia bik'a oodai k'āyaara. Māgá p'aneeepata ne-uu waripleda chauk'aa bik'a. ¹⁵Mamīda chi net'atau eujā piade baaidap'edaa jara k'inia bi eperāarāpa ma jara pēida wāara ijāapata āchi tāride. Māpai p'anapata ma ūraade jara bik'a māik'aapa choopata āchi ijāa p'anide. Māgá p'aneeepata ne-uu pia chauparik'a.

Jesupa lámpara de nepirida

(Mr 4.21-25)

¹⁶Maap'eda Jesupa awaraa nepiriji:

—Tachia lámpara k'ooodak'aa ata bidaitee ne-inaa edajāde maa-e pirā cama ek'ari. Ma k'āyaara lámpara k'ooodap'eda, it'í ata bipata pia iidaamerā te jāde p'aniirā-it'ee. ¹⁷Māga pik'a Tachi Ak'orepa oo bi mera pik'a bi eperāarāpa k'awanaadamerā. Mamīda t'ēepai irua jōmaarāmaa k'awaapiiit'ee k'āata jara k'inia bi. Ichiaba ūrā irua oo bi jōmaarāmaa k'awapi-e. Mamīda t'ēepai k'awaapiiit'ee.

¹⁸Maperā pia ūriti. Chi k'awa bimaa Tachi Ak'orepa audupiara k'awaapiiit'ee. Mamīda chi ne-inaa k'awaara k'isia bipa k'awa bi paara wēpapiiit'ee.

María Jesús ippemaarā ome

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹Jesús nawe chi ippemaarā ome wājida irumaa. Mamīda iru k'ait'a p'oyaa wāda-e paji eperāarā see nībada perā. ²⁰Māpai eperāpa jaranaji Jesumaa:

—Pi nawe pi īpemaarā ome taawa nimaa p'anida aji, pi ak'idaitee.

²¹Māga ūrik'āri, ichia māgaji:

—Ak'ore Ūraa ūripataarā māik'aapa oopataarā Ak'orepa jara bik'a, māirāta mi nawek'a bi māik'aapa mi īpemaarāk'a.

Jesupa nāu p'usa ome t'umātipida
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²²Ewari aba Jesupa māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—Wādāma aji, lago k'īraik'a eeree.

Māpai barcode bataujida māik'aapa wājida. ²³Sīa wādade Jesús k'āidachi. Māimisa p'usara t'o nībeeji. Mapa barco pirubaai wā nipaji.

²⁴Mapa Jesús īrimat'aajida māik'aapa māgajida:

—iTachi Jarateepari, pirubaai wādapi!

Jesús p'irabaidachi māik'aapa pedeeji nāumaa māik'aapa p'usamaa. Jōmaweda t'umātidachi māik'aapa ip'ii ūu beeji. ²⁵Māpai Jesupa chi k'ōp'āyoorāmaa iidiji:

—¿Sāap'eda parāpa ijāada-e p'anima aji, mia parā ak'iit'ee?

Mamīda āchi jōmaweda p'era jōnipa ak'itrua para beeji māik'aapa āchi pitapai iidiji para beeji:

—¿Kaima ajida, nāgf? Iru pedeepa nāu, p'usa paara t'umātipiparida ajida.

Eperā k'ap'iade netuara merātia bada
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶T'ēepai panajida Gerasa ejāde lago k'īraik'a eere, Galilea ejā k'īrapite. ²⁷Jesús batauk'āri, eperā netuara merātia bi iru k'ait'a cheji. P'uurudepema paji mīda, taarā p'aru jī-e baj; ichiaba teeda bak'aa paji. Bapachi jāira māu te uriade. ²⁸Māgf eperāpa Jesús unuk'āri, iru k'īrapite sinapotepa bia baainaji:

—Jesús, Ak'ore Waibia Warra, mi ome t'iunāji. iMi chupiria k'awāaji! iIchiak'au bīj!

²⁹Māga jaraji Jesupa jara bada perā uchiamerā ma eperā k'ap'iadeepa. Taarā baj; ma netuara merātia bi iru k'ap'iade. At'apai ma netuarapa irumaa ne-inaa pariatua oopiji. Māimisa eperāarāpa iru juua biiri ome cadenapa jī nībijida āyaa wānaamerā. Mamīda ma netuara juapa irua ma cadena t'iit'aapachi māik'aapa jirabodoji t'imí eperāarā p'anadak'aamāa.

³⁰Māpai Jesupa iidiji:

—¿Pi, k'asaa t'ījarapatama? aji.

Ichia p'anauji:

—Mi t'ījarapatada aji, Legión.*

---

* 8.30 Legión jara k'inia bi soldaorā seis mil.

Mäga jaraji netuara chok'ara ichi k'ap'iade t'üudap'edaa perä. ³¹Mäpai ma netuaraaräpa Jesumaa chupiria iidipachida ächi pëinaamerä uria audú näpia bidee. ³²Ma k'ait'a ee k'arraya sinaarä chok'ara nek'omaa p'anajida. Mapa netuaraaräpa chupiria iidijida ma sinaarä k'ap'iade t'üpimerä. Mäpai Jesupa mäga ooji. ³³Aramägá netuaraarä uchiajida eperä k'ap'iadeepa mäik'aapa t'üujida ma sinaarä k'ap'iade. Aramata sinaarä p'irk'oodachida ee k'oot'ari jira bidee. Toida baainadap'eda, iyapa jíak'oodachida.

³⁴Ma sinaarä jíja p'anadap'edaaräpa mäga unudak'äri, p'irk'oodachida p'uurudee nepiridait'ee p'uuru pidaarämaa mäik'aapa ma p'uuru k'ait'a beerämaa. ³⁵Mapa eperäärä uchiajida ak'ide. Jesumäi pachedak'äri, unujida ma eperä netuara k'ap'iade merätia bada su-ak'i bi Jesús biiri k'ait'a. P'aru jíp'eda, k'äiwee su-ak'i baji. Mäga unudak'äri, ma eperäärä p'era para beeji. ³⁶Mäpai chi unudap'edaaräpa nepirijida ságapi Jesupa jipaji ma eperä netuara k'ap'iade merätia bada. ³⁷Maap'eda ma Gerasa eujädepemaaräpa Jesumaa chupiria iidijida äyaa wämära mamäik'aapa, audú nejasia p'anadap'edaa perä. Mäpai Jesús barcode bataup'eda, wäji. ³⁸Wäi naaweda, ma eperä netuara k'ap'iade merätia badapa chupiria iidiji Jesupa ichi ome auk'a wäpimerä. Mamäda Jesupa jaraji beemerä. Mägaji:

³⁹—Wäpáde aji, pichi temaa mäik'aapa nepiripáde aji, Tachi Ak'orepa pi ome ooda.

Aramägá ma eperä wäji ma p'uurudepema jömaarämaa nepiride Jesupa ichi ome ooda.

Jairo k'au mäik'aapa wërapa Jesús p'aru i t'öbaida (Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰Jesús lago k'íraik'a eere pachek'äri, eperääräpa iru o-ña auteebaijida, jömaaräpa iru ni p'anadap'edaa perä. ⁴¹Mäga nide pacheji eperä t'íjarapatap'edaa Jairo. Ichi Ak'ore Úraa jarateepata tedepema poro paji. Jesús biirimäi bedabaidachi mäik'aapa chupiria iidiji wämära ichi temaa ⁴²chi k'au jipade, juak'aya nïbada perä. K'au apai iru baji; mägí doce años iru baji.

Jesús wärude Jairo temaa, iru ome nipapataarä see nïbada k'aurepa p'ísua baji. ⁴³Ma eperäärä ome baji wëra bi k'ayaa bi. Doce años waamiapa k'ayaa baji. Ichi p'arat'a jödai baji jipapataarä juade nipa. Mamäda apidaapa p'oyaa jipadak'aa paji. ⁴⁴Ma wëra Jesús ãpiteik'aapa k'ait'a wäji mäik'aapa iru ïripema p'aru i t'öbait'aaji. Aramata ma waamia tibaidachi. ⁴⁵Mäpai Jesupa iidiji:

—¿K'aipla mi t'öbajima? aji.

Chi k'óp'äyoorä jömaaräpa ächia-e pajida apachida.

Mäpai Pedropa mägaji:

—Tachi Jarateepari, eperääräpa pi t'isña wärutada aji.

46 Mamída Jesupa māgaji:

—Eperá k'ayaa bipa mi t'ōbajida aji. Mideepa uchiajida aji, Ak'ore juapa ma eperā jipait'ee.

47 Māpai ma wērapa unuk'ari p'oyaa miru-e paji, biiri wērewéree wāji māik'aapa bedabaidachi Jesús biirimái. Jōmaarā taide jaraji k'āare-it'ee t'ōbait'ají māik'aapa ságá jipa beeji. **48** Māpai Jesupa māgaji irumaa:

—Wēra, pia mide ijāa bairā, jipa beejida aji. K'aiwee wāji.

49 At'ari Jesús pedeemaa bide Jairo tedeepa pēida pacheji māik'aapa māgaji ma Ak'ore Ūraa jarateepata tedepema poromaa:

—Pi k'au jai–idaajipi. Tachi Jarateepari ichiak'au bipáde aji.

50 Mamída Jesupa māga ūrik'ari, māgaji Jairomaa:

—Waaweenaaapáde aji. Jip'a ijāapáde aji. Pi k'au jipa beeit'ee.

51 Temái panadak'ari, Jesupa chi k'ōp'āyoorā jōmaweda t'iupi–e paji. Aba t'iupiji Pedro, Santiago, Juan māik'aapa chi k'ayaa nawe chi ak'ore ome. **52** Eperāarā taawa p'anadap'edaarā jōmaweda jée para baji t'āri p'uapa. Mamída Jesupa māgaji:

—Jēnáati. Na wēra k'au jai–idaa–e bi. Jip'a k'āita bida aji.

53 Māga ūridak'ari, jōmaarātā ēidachida iru–it'ee, k'awa p'anadap'eda perā jai–idaa bi. **54** Mamída Jesupa ma wēra k'au juade jita atap'eda, golpe pedeeji:

—Wēra chai, ip'irabáiji!

55 Aweda chok'ai beeji māik'aapa aramata p'irabaidachi. Māpai Jesupa jaraji nek'opidamerā. **56** Chi ak'oreerā p'era pik'a jōneejida. Mamída Jesupa jaraji ma p'asada awaraarāmaa nepirinaadamerā.

Jesupa chi k'ōp'āyoorā pēida jarateenadamerā

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

9 **1** Jesupa chi k'ōp'āyoorā doce tĩ p'e atap'eda, jaraji Tachi Ak'ore juapa netuara uchiapidamerā māik'aapa k'ayaa k'ira t'ādoō jipadamerā. **2** Māpai āra pēiji k'ayaa beerā jipadamerā māik'aapa jarateedamerā Tachi Ak'orepa eperāarā biit'ee ichi jua ek'ari, ichideerā p'aneedamerā. **3** Māgá pēirude Jesupa māgaji:

—Ode wārutade ateenáati pak'uru t'idik'a wādai'tee, muchila, pan, p'arat'a, maa–e pirā awaraa p'aru jidait'ee. **4** K'eudaik'ari, parāpa unuruta tede p'anéeti, mama māik'aapa wāruta misa. **5** P'uuru abaade parā auteebaida–e pirā māik'aapa parāpa jarateepata ūridaamaa p'ani pirā, uchíati ma p'uurudeepa māik'aapa biiridepema yooro p'ora neepéti ak'ipidait'ee Tachi Ak'orepa āra k'aripa–e pait'ee.

6 Māpai chi k'ōp'āyoorā wājida p'uuru bee chaa. Tachi Ak'ore pedee pia jara pēida jaratee wāpachida māik'aapa k'ayaa beerā jipapachida.

Rey Herodepa k'isia bada

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

7 Rey Herodepa ūrik'ari Jesupa māgee ne–innaa jōmaweda oo bi, k'awa–e paji k'āata k'isiait'ee. Eperāarā ūk'uruurāpa jarapachida

Juan Bautista, chi piuda chok'ai p'irabajida apachida. ⁸ Úk'uruurāpa jarapachida iru chonaarāwedapema Ak'ore pedee jarapari Elías. Jōdee awaraarāpa jarapachida awaraa chonaarāwedapema Ak'ore pedee jarapari, chok'ai p'irabaida. ⁹ Mamīda Herodepa māgaji:

—Taaarāru mia jara pēida Juan Bautista otau t'iap'et'aadamerā. ¿K'aipaa māgí esperā? Mia ūridoo irua oopari ne-inaa esperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa.

Mapa Herodepa Jesús k'īra unu k'inia baji.

Jesupa esperāarā cinco mil nek'opida

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Jesūs k'ōp'āyoorā pachedak'āri āchia jaratee nipa'dap'edaamaapa, irumaa nepirijida jōma āchia oodap'edaa. Māpai irua āra āyaa ateeji Betsaida p'uurudee. ¹¹ Mamīda esperāarāpa k'awaadak'āri, t'ee wājida. Māirā pacheruta unuk'āri, Jesupa āra auteebaiji māik'aapa jarateeji Ak'orepa esperāarā bi k'inia bi ichi jua ek'ari ichideerā p'aneedamerā. Ma awara āra k'ayaa beerā jipaji.

¹² K'eupodopa chi k'ōp'āyoorā Jesumaa chejida māik'aapa māgajida:

—Eperāarā pēipáde ajida, iinadamerā māik'aapa chik'o jirinadamerā p'uuru beemaa maa-e pīrā aī ik'aawa esperāarā beemaa, nama wē-e perā nek'odait'ee.

¹³ Māpai Jesupa māgaji:

—Parāpa chik'o téeti k'odamerā.

Āchia p'anaujida:

—Taipa iru p'anida ajida, pan joisomaa māik'aapa chik'o omé. Māgí araa-e pait'ee wāda-e pīrā chik'o netode na esperāarā chok'ara para bii'rā-it'ee.

¹⁴ Imik'īraarā cinco mil paji. Mamīda Jesupa māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—Su-ak'i p'aneepidapáde aji, cincuentacincuentaa.

¹⁵ Aramāgá jōmaarāta su-ak'i p'aneepijida. ¹⁶ T'ēepai, Jesupa jitaji ma pan joisomaa chik'o oome ome māik'aapa it'aa ak'ip'eda, gracias jaraji Tachi Ak'oremaa ma chik'o pari. Māpai k'orak'oop'eda, teeji chi k'ōp'āyoorāpa esperāarāmaa jedenadamerā. ¹⁷ Eperāarā nek'ojida bi jāwaa p'aneerutamaa. Maap'eda Jesús k'ōp'āyoorāpa p'ejida k'oraa docena aba, ma chik'o pan pite ome nībeeda.

Pedropo jarada Jesús Tachi Ak'orepa pēida

(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)

¹⁸ Ewari aba Jesús it'aa tīmaa bak'āri chi k'ōp'āyoorā ome, āramaa iidiji:

—¿Mi k'aima a p'anima aji, esperāarāpa?

¹⁹ P'anaujida:

—Ük'uruurāpa jara p'aní pi Juan Bautista, piup'eda p'irabaida. Awaraarāpa jara p'aní pi chonaarāwedapema Elías. Jödee awaraarāpa jara p'aní pi chonaarāwedapema Ak'ore pedee jarapari, chok'ai p'irabaida.

²⁰Mäpai Jesupa iidiji:

—Parāpárama, ¿mi k'aima adaima? aji.

Mäpai Pedropo p'anauji:

—Pi Cristo, Tachi Ak'orepa pëida eperāarā rey pamerā.

Jesupa jarada ijäädak'aa beerāpa

ichi peedait'ee

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)

²¹Mamīda Jesupa jíp'a jaraji mäga nepirinaadamerā awaraarāmaa.

²²Mäpai mägaji:

—Mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema ichita chupiria nïbait'ee. Judiorā poro waibiarāpa, p'aareerā poroorāpa, mäik'aapa Moisepa p'äda jarateepataarāpa mi k'ira unuamaa iru p'anadait'ee mäik'aapa mi peepit'aadait'ee. Mamīda ewari öpeemaa mi chok'ai p'irabaiit'eeda aji.

Säga eperāarā nipadaipia bì

Jesús ome

²³T'ëepai Jesupa mägaji jõmaweda ichi ome nipapataarāmaa:

—Eperā mi ome nipa k'inia bì pirā, k'isiaik'araa bi ichia ne-inaa oo k'inia bidepai. Ichi kuruso ãp'aipia bi eperā peenadait'eek'a. Pia jarait'eera, ewari chaa ooipia bi mia oopi bik'a, ma k'aurepa miapiruta pijida piurumaa. ²⁴Eperā piuamaa bi pirā mide ijääpari k'aurepa, mägí piuk'äri, atuait'ee. Mamīda eperā piuru pirā mide ijääpari k'aurepa, mägí it'aa wäit'ee ichi piuk'äri. ²⁵Ma awara ñk'äare piata baima eperāpa ne-inaa pia na p'ek'au eujäde nïb'i jõmaweda ataru pirā, mamīda piup'eda chok'ai p'irabai-e pirā Ak'ore eujäde? Ichia net'aa iru bi atuait'ee mäik'aapa banait'ee tok'arradee. ²⁶Eperā k'ira nejasia bi pirā jarait'ee mide ijää bi maa-e pirā mi üraa jarait'ee awaraarāmaa, mägara mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema jida k'ira nejasia bait'ee mëreda ait'ee, mi Ak'ore Waibia k'ira wäreede chek'äri iru angeleerā ome. ²⁷Mia wäärata jararu. Nama p'aniirā ük'uru piudai naaweda, unudait'ee Tachi Ak'orepa eperāarā biru ichi jua ek'ari, ichideerā p'aneedamerā.

Jesús k'ira awaradaida

(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸Tomiamaa mäga jarada t'ëepai, Jesús wäji ee nok'odee. Ichi ome ateeji Pedro, Santiago mäik'aapa Juan. Mama iru it'aa t'ëmaa beeji.

²⁹Mägá it'aa t'ëmaa bide ichi k'ira awaradachi mäik'aapa chi p'aru t'o-t'oo uchiterreedachi. ³⁰Mäga nide eperāarā jaure omé chejida mäik'aapa

pedee p'aneejida iru ome. Chonaarāwedapemaarā Moisés Elías ome paji. ³¹ Āchi ik'aawa ūdaa pia urua nībaji. Chejida Jesumaa jarade taarā-e nide chupiria nībait'ee māik'aapa piut'ee Jerusalende. ³² Mama ee nok'ode Pedro chi k'ōp'āyoorā ome tap'ok'ee jōnajida mīda, k'āida-ee p'anajida. Maperā unujida Jesús māgá k'ira wāree māik'aapa ma eperāarā omé. ³³ Ma eperāarā Jesús ik'aawaapa uchiarutade Pedropo māgaji:

—Tachi Jarateepari, ipia bī nama p'anadait'ee pi ome! Oodait'eeda aji, te chak'eerā ūpee, aba pi-it'ee, aba Moise-it'ee, chi apema Elia-it'ee.

Mamīda Pedropo k'isia-ee māga jaraji. ³⁴ Iru pedee nībide jīrararapa āchi jōmaweda aneu ata cheji. Māgá jīrarara esajīak'a āchi unudak'āri, nejasiadachida. ³⁵ Māpai ma jīraradeepa Tachi Ak'ōrepa pedeeji:

—Nāgida aji, mi Warra k'inia, mia jirit'erada. iŪrīti iru pedee!

³⁶ Ma pedee ūridap'eda, Jesús ituaba beeji āra ome. Māpai k'īup'ee p'aneejida. Ma t'ēepai āchia unuda ma ewate apidaamaa nepirida-e paji.

Jesupa netuara uchiapida warra k'ap'iadeepa
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Ai norema Jesús, Pedro, Santiago māik'aapa Juan ee nok'odeepa edaa chedak'āri, eperāarā chok'ara chejida Jesús ome unudait'ee.

³⁸ Māirādepema eperā abaapa golpe pedeeji:

—Tachi Jarateepari, mi chupiria k'awaapáde aji. Mi warra apai iru bī ak'īnapáde aji. ³⁹ Netuarapa iru jita atak'āri, biapipari, wawapipari māik'aapa iduba k'ōp'ep'ee uchiapipari iru it'aideepa. Iru ichiak'au bik'aa. Maperā piupiit'eeda aji. ⁴⁰ Mia pi k'ōp'āyoorāmaa chupiria iidiji ma netuara uchiapit'aadamerā. Mamīda p'oyaada-e paji.

⁴¹ Jesupa p'anauji:

—Aai, eperāarā, ¿at'ārita mide ijāada-e p'anik'ā? iIjāadak'aarāk'api p'ani! ¿Jōmasaa taarāit'ee parā ome ijāarutamaa? Anéeti ma warra.

⁴² Ma warra Jesús k'ait'a chek'āri, netuarapa eujāde bat'at'aaji māik'aapa waya wawat'aaji. Mamīda Jesupa ma netuara itriat'aaji māik'aapa uchiapit'aaji. Ma warra māgá jipap'eda, teeji chi ak'ōremaa. ⁴³ Arii p'anadap'edaarā jōmaweda p'era pik'a para beeji, Ak'ōrepa ne-inaa pia ooda unudap'edaa perā.

Jesupa waya jarada ichi peedait'ee
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Eperāarā ak'ītrua para beeru misa Jesupa ooda k'aurepa, irua māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

⁴⁴—Na pedee pia ūrīti māik'aapa k'ira atuanāati: eperāpa mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema baaipiit'ee k'achia beerā juade.

⁴⁵ Mamīda āchia k'awada-e paji irua jara k'inia bada. Tachi Ak'ōrepa āramaa at'āri māgá k'awapi k'inia-e bajji. Ma awara āchia waawee p'anajida iididait'ee k'āata jara k'inia bajji.

**Eperā waibiara bī Ak'ōre k'īrapite
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)**

⁴⁶ Maapai Jesús k'ōp'āyoorā aupedee p'aneejida k'awaadait'ee
āchidepema k'aita waibiara bī. ⁴⁷ Jesupa k'awaak'āri ārapa k'īsia p'anī,
warra chai ataji māik'aapa ak'inī biji ichi ik'aawa ⁴⁸māik'aapa māgaji:

—Eperāpa mīde ijāa bī k'aurepa nāgí warra chaik'a auteebairu pīrā,
mi jida auteebaipari. Ma awara chi mi auteebairupa mi pēida auk'a
auteebaipari. Mapa chi parādepema ek'ariara pik'a bī audua-ee bairā,
māgita waibiara pait'ee Ak'ōre k'īrapite.

**Jesús ome nipak'aa bipa netuara uchiapida
(Mr 9.38-40)**

⁴⁹ Māpai Juanpa māgaji:

—Tachi Jarateepari, taipa unujida eperāpa pi tī jarap'eda, netuara
uchiapi bī eperāarā k'ap'iadeepa. Māga unudak'āri, taipa oonaapáde ajida,
tachi ome nipak'aa perā.

⁵⁰ Jesupa p'anauji:

—Ichiak'au oopíti. Tachi ome nipak'aa pijida, tachi eere bida aji.

Samaria eujādepemaarāpa Jesús yiaraa iru p'anadap'edaa

⁵¹ Ewari k'ait'a pa wāk'āri Jesús it'aa wāit'ee, sōcharra wāji Jerusalén
ode. ⁵² Ichi naa eperāarā chok'a pēiji Samaria eujādepema p'uuru
k'aipee bimaa, te jiridamerā aide k'āidait'ee. ⁵³ Mamīda ma Samaria
eujādepemaarāpa iru auteebai k'iniada-e pajī, k'awa p'anadap'edaa perā
judiorā p'uuru Jerusalendee wāru. ⁵⁴ Chi k'ōp'āyoorā Santiago Juan ome
māga k'awaa atadak'āri, Jesumaa māgajida:

—Tachi Waibia, cik'inia bik'ā ajida, taipa pa it'iipa baaipidamerā māirā
īri, jōdaidamerā?

⁵⁵ Mamīda Jesupa āra itriak'oiji, māgá k'achia k'īsiadap'edaa perā.

⁵⁶ Māpai wājida awaraa p'uuru k'aipeedee.

**Jesús ome nipa k'inia p'anadap'edaarā
(Mt 8.19-22)**

⁵⁷ Ode wādade eperāpa Jesumaa māgaji:

—Tachi Waibia, pi ome wā k'inia bīda aji, chi wārumaa.

⁵⁸ Jesupa p'anauji:

—Usap'ā yooro te uria iru bee māik'aapa ipanaarā te iru bee. Mamīda
mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema arajāgaa ni, k'āipari wēe. Made k'īsīaji,
jarai naaweda wāara mi ome nipa k'inia bī wa māga-e.

⁵⁹ Māpai Jesupa māgaji awaraa eperāmaa:

—Mi ome nipa chéji.

Irua p'anauji:

—Tachi Waibia, mi jida pi ome nipaparii k'inia bi. Mamīda ai naaweda mi ak'ore iapipáde aji, iru piuk'āri.

⁶⁰Jesupa p'anauji:

—Ichiak'au bipáde aji, atuadait'eerāpa āchi piudap'edaarā iadamerā. Pi, jōdee, nipa chéji mi ome māik'aapa jaratéejji Tachi Ak'orepa eperāarā biit'ee ichi jua ek'ari ichideerā p'aneedamerā.

⁶¹Māpai awaraa eperāpa māgaji:

—Tachi Waibia, pi ome nipa k'inia bida aji. Mamīda ai naaweda wāpíjí mi tedepemaarā ak'ide.

⁶²Jesupa p'anauji:

—Eperāpa eujā p'ëirat'imaan bi pírā aradopa, jíp'a nok'ooree ak'íipia bi. Apítee ak'iru pírā, pia ba-e pait'ee Tachi Ak'ore jaia ek'ari ichideerā ome.

Jesupa eperāarā setenta y dos pëida jarateenadamerā

10 ¹Maap'eda Jesupa chi k'óp'ayoorā awara setenta y dos jírit'eraji ichi ome nipapataarādepema. Ara ome-omee pëiji ichi naa wādamerā p'uuru bee chaa ichi wāit'ee badamaa. ²Ara pëik'āri, māgaji:

—Eperāarā chok'ara mide waide ijáada-e p'ani. Ne-uu audú chau bñk'api p'ani. Mamīda mimiapataarā chok'ara-ee p'ani. Mapa iidipatáati Tachi Ak'ore, ma ne-uu chiparimaa awaraa mimiapataarā pëimerā chi chau bi p'ede. ³Wáti eperāarāmaa jarateede. Mía parā pëiru oveja chak'eerā pëik'ajik'a ne-animalaarā k'achia beerā t'aide. ⁴Na wārutade ateenáati muchila, p'arat'a maa-e pírā awaraa chancla. Ichiaba taará ak'ínñ p'aneenáati pedeedait'ee chi unurutaarā ome. ⁵Eperā tede t'iudak'āri, naapiara jarapatáati: “Na te pidaarā pia p'anapatáati.”

⁶Māgá eperā t'āri pia paraa pírā ma tede, iru k'āiwee beeit'ee. Mamīda iru t'āri pia-e bi pírā parā ome, Tachi Ak'orepa iru k'āiwee bapi-e pait'ee. ⁷Ma tede p'anéeti. Arapa teeruta k'ótí māik'aapa tótí, parā, mi mimiapataarāpa māga atadaipia bairā pāchi mimia pari. Te awara-awaraa nípanáati; te abaadepai p'anéeti.

⁸P'uurude panadak'āri, ma p'uurudepemaarāpa parā auteebairuta pírā, k'ótí arapa teeruta. ⁹Ma p'uurudepema k'ayaa beerā jipak'óoti māik'aapa māirāmaa jaráti: “Tachi Ak'orepa parā bi k'inia bi ichi jua ek'ari ichideerā p'aneedamerā.” ¹⁰Mamīda awaraa p'uurude panadak'āri, ma p'uurudepemaarāpa parā auteebaida-e pírā, calle jāde wāyaarutade nāga jaráti: ¹¹“iPāchi p'uurudepema yooro p'ora tai biiride beeda paara nēep'eruta, parā t'āri k'achia p'anadairā tai ome! K'awáati Tachi Ak'orepa parā bi k'inia bi ichi jua ek'ari ichideerā p'aneedamerā. Mamīda parāpa māga k'iniada-e.” ¹²Mía jara bi: Ak'ore ewari waibia ewate irua ma p'uurudepemaarā audupiara k'achia ooit'ee, chonaarāweda Sodoma pidaarā k'achia ooda k'āyaara.

**P'uuru pidaaräpa Ak'õre Úraa ūridaamaa p'anadap'edaa
(Mt 11.20-24)**

13—iAai, Corazín p'uurudepemaarā! iAai, Betsaida p'uurudepemaarā! iTachi Ak'õrepa parã k'achiadee pëiit'eepi! Tiro p'uurude, Sidón p'uurude ereräpa ooda paara ne—inaa ereräpa p'oyaa oodak'aa ächi juadoopa, mia parã p'uurude oodak'a, taarä—e weda ijääk'ajida. Ärapa p'ek'au k'achia oopata oo amaa k'inia jönipa chupiria iidik'ajida Tachi Ak'õremaa. Ma p'ek'au k'achia oopata k'aurepa t'ari p'uapa p'aru p'äimaa jïk'ajida mäik'aapa it'abarre p'ora it'aa p'ok'ajida ächi poro ïri. 14 Maperä mia jara bi: Tachi Ak'õre ewari waibia ewate irua parã k'achiara ooit'ee ma Tiro p'uurudepemaarä k'äyaara mäik'aapa Sidón p'uurudepemaarä k'äyaara. 15 Ichiaba parã Capernaum p'uurudepemaarä, ñk'isia p'anik'ä parã p'uuruta awaraa p'uuru k'äyaara waibiara pait'ee Ak'õre k'írapite? iMa k'äyaara irua parã p'uuruta jöt'aait'ee!

16 K'öp'äyoorä, ereräpa parã pedee ürik'äri, mi pedeek'a üriit'ee. Jõdee chi parã yiaraa iru bipa mi jida yiaraa iru bi. Ma awara mi yiaraa iru bi pírä, ichiaba mi Ak'õre, mi pëida, yiaraa iru bi.

Setenta y dos äpitee chedap'edaa

17 Ma setenta y dos pëida ereräärä äpitee chedak'äri, t'ari o—ï—ia p'anajida. Mägapachida:

—Tachi Waibia, itaipa pi k'ap'ia pari pedeedak'äri, netuaraaräpa paara oopachida taipa jaradap'edaak'a!

18 Jesupa p'anauji:

—Wäära. Mia Satanásunuji it'ariipa baaik'äri pa baaiparik'a. 19 Mia parã k'aripaji t'iadamerä taamaarä ïri mäik'aapa tusõre ïri, parämaa maarepida k'aada—ee. K'aripaji chöopataadamerä Netuara Poro Waibia ome; irua parã p'ua oo—ee. 20 Maperä parã t'ari o—ïa p'anadaipia bi. Mamida ma k'äyaara o—ïara p'anadaipia bi Tachi Ak'õrepa parã t'í p'ä iru bairä it'ari ichideerä t'í p'ä jéra bi librode.

**Jesús t'ari o—ïa bada
(Mt 11.25-27; 13.16-17)**

21 Mägá pedee bide Tachi Ak'õre Jaurepa iru audú t'ari o—ïapiji. Mäpai irua mägaji:

—Ak'õre Waibia, pi jömaarä k'äyaara waibiara bi. Ne—inaa jömweda it'ari nïbi, na p'ek'au eujäde nïbi paara pi jua ek'ari bi. Mi t'ari o—ïa bi pia ereräärä jíp'aarämaa k'awapiru perä ne—inaa pia waide k'awapi—e pada k'isia k'awaa beerämaa mäik'aapa poro wësaa beerämaa. Mäga ooji mäga oo k'inia bada perä.

22 'Mi Ak'õrepa ne—inaa jöma biji mi jua ek'ari mia ak'ipariimerä. Tachi Ak'õrepapai wäära mi, ichi Warra k'awa bi. Mägá ichiaba mi, chi

Warrapapai wāara iru k'awa bi. Mamīda mia iru k'awapii mia k'awapi k'inia bi eperāarāmaa.

²³Māpai Jesupa ak'iji chi k'ōp'āyoorāmaa māik'aapa māgaji:

—Parā, chi na ne-inaaunu p'aniirā, wāara t'ari o-ia p'ani. ²⁴Mia jara bi: Chonaarāweda Ak'ore pedee jarapataarāpa māik'aapa reyrāpa unu k'inia p'anajida parāpa unu p'ani. Mamīda unuda-e paji. Ichiaba ūri k'inia p'anajida parāpa nama ūri p'ani. Mamīda ūrida-e paji, ewari ma-it'ee waide pa-e bada perā.

Jesupa nepirida Samariadepema t'ari pia badade

²⁵Ewari aba Moisepa p'āda jarateepari pedeenaji Jesús ome.

K'awaait'ee Jesupa wāara Ak'ore Ūraa k'awa bi wa māga-e, māgipa iidiji:

—Tachi Jarateepari, ¿k'āata ooyama aji, mi it'aa wāit'ee?

²⁶Jesupa p'anauji:

—¿K'āata jara bi Moisepa p'ādade? ¿K'āata unu bima aji, aide?

²⁷Ma Moisepa p'āda jarateeparipa p'anauji:

—Tachi Ak'ore Waibia k'inia iru baparíiji pichi t'āripa māik'aapa ne-inaa jōmāa k'āyaara iru k'inia iru baparíiji. Ewari chaa k'isíaji irude pichi t'āripa; ^(Dt 6.5)

'ma awara awaraarā k'inia iru baparíiji, pichi k'ap'ia k'inia iru baparik'a.' ^(Lv 19.18)

²⁸Māpai Jesupa māgaji:

—Pia p'anaujipi. Māga ooru pirā, ichita bapariit'ee Ak'ore eujāde.

²⁹Mamīda ma Moisepa p'āda jarateeparipa waapiara k'awaa k'inia baji. Mapa iidiji:

—Pia awaraarāda ak'ari, ¿k'aita jara k'inia bima? aji.
—Māpai Jesupa nāga nepiriji jarateit'ee:

—Eperā Jerusalén ode wāji Jericó p'uurudee. Māgá ode wāde nechiapataarā uchiajida. Ma eperā p'ua oojida māik'aapa iru p'aru paara chia atajida. Perá peet'aajida. ³¹Bii-ap'eda, p'aare cheji ma ode. Mamīda ma eperā eujāde bi unuk'ari, jīp'a wāyaaji ichi ode. ³²T'ēepai Leví ēreerādepema uchiada ichiaba ma ode che wāji. Mamīda ma eperā māgá unuk'ari, ichiaba jīp'a ichi ode wāyaaji. ³³Ma t'ēepai Samariadepema ^{*10.33}ichiaba ma ode cheji. Māgipa ma eperā unuk'ari, iru chupiria k'awaaaji. ³⁴Iru k'ait'a wāp'eda, aceite vino ome p'uruji iru k'ap'ia p'ua bimāi māik'aapa p'aru sorede beda ataji. Māpai ma eperā su-ak'i binaji ichi burrode māik'aapa ateeji eperāarā temaa ak'i p'anadamerā. ³⁵Ai norema ma Samariadepemapa p'arat'a tau omé* et'a atap'eda, teeji ma te chiparimaa māik'aapa māgaji: "Jā eperā ak'i baparíiji mi cheru misa. Na p'arat'a awara faltaru pirā, mia p'aait'eeda" aji.

^{*10.33} Judiorāpa Samariadepemaa k'ira unuamaa iru p'anapachida. * 10.35 Maapai p'arat'a tau omé p'aapachida ewari omé mimiada pari.

³⁶Māga nepirip'eda, Jesupa iidiji ma Moisepa p'āda jarateeparimaa:
—¿K'āata k'īsia bīma? aji. ¿Ma ūpeedepema chisāgipa ma eperā ak'ijima
ichi k'ap'ia ak'iparik'a?

³⁷Ma Moisepa p'āda jarateeparipa p'anauji:

—Chi chupiria k'awaadapa pajida aji.

Māpai Jesupa māgaji:

—Pia auk'a oopáde aji, chupiria chedeerāmaa.

Jesús Marta tede p'asianada

³⁸Maap'eda ma ode Jesús waya wā nipaji Jerusalendee. Panaji p'uuru
k'aipeede. Mama wēra t'ijarapatap'edaa Martapa iru auteebaiji ichi
tede. ³⁹Marta ūpewēra María mama baji. Ichi Jesús bīri ik'aawa su-ak'ī
beeji ūrii'tee irua jararu. ⁴⁰Mamīda Marta ne-inaa audú oomaa beeji
nek'opii'tee Jesumaa māik'aapa chi k'ōp'āyoorāmaa. Mapa Jesús k'ait'a
cheji māik'aapa māgaji:

—Tachi Waibia, ḡpi-it'ee p'ua-e bik'ā aji, mi ūpewērapa mi k'aripa-e bi?
Mia ne-inaa chok'ara iru bi ooit'ee. Mapa jarají irua k'aripamerā.

⁴¹Mamīda Jesupa p'anauji:

—Marta, Marta, pi audú k'īsia nībida aji, ne-inaa pi-ia oo k'iniapa.

⁴²Mamīda Mariapa ne-inaa piara jiriji ooit'ee, mi nama bi misa.
Apidaapa jarada-e pait'ee irua māga oonaamerā.

Jesupa jarateeda it'aa tī k'awaadamerā

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

11 ¹Ewari aba Jesús it'aa tī aupak'āri, k'ōp'āyo abaapa māgaji:
—Tachi Waibia, jaratéequi taipa it'aa tī k'awaadamerā, Juan
Bautistapa chi k'ōp'āyoorāmaa jarateedak'a.

²Māpai Jesupa māgaji:

—Parā it'aa tīdak'āri, nāga jaráti:

Tachi Ak'ore it'ari bi,

pi tī awaraa tī k'āyaara pipiara bi.

Eperāarā bīji pichi juu ek'ari pichideerā p'aneedamerā.

[Óoji pichia k'inia bik'a na p'ek'au eujāde, it'ari ooparik'a.]

³ Tai-it'ee chik'o téequi ewari chaa k'odait'ee.

⁴ Taipa p'ek'au k'achia oopata chupiria k'awáaji māik'aapa perdonáaji
taipa perdonaapatak'a, awaraarāpa taimaa ne-inaa k'achia
oodak'āri.

Tai k'achiade baaipináaji.

Tai k'aripa atáji Netuara Poro Waibia juadeepa.

⁵Ichiaiba Jesupa māgaji:

—K'īsiadáma nāgide. Parādepemapa k'ōp'āyo iru bai. Esapite pi wāi
iru temaa māik'aapa jarai: “K'ōp'āyo, mi-it'ee pan ūpee téequi, ⁶k'ōp'āyo

aba et'ewapai t'imiipa pacheda perā mi temāi. Maarepida wēe bi teeit'ee k'omerā." ⁷Māga p'asada paara, irua jara-e pai: "Mī ichiak'au bīji. Puerta jīa iru bi. Mī warrarā mī ome nama k'āi p'anipi. Mapa p'irabai-edā a-e pai, pimaa ne-inaa teede." ⁸Mīa jara bi: Māgí k'ōp'āyo p'irabai-e pirā ne-inaa teeit'ee pi ichi k'ōp'āyo perā, māgara p'irabait'ee waa iidi nībanaamerā. Teeit'ee ne-inaa jōma pia falta bi. ⁹Maperā mīa nāga jara bi. Iidipatāati Tachi Ak'ōremaa. Irua teeit'eepi. Jiripatāati. Irua k'awapiit'eepi. Eperāpa puerta t'aide tīparik'a, Ak'ōremaa tīpatāati. Irua parā k'aripait'eepi. ¹⁰Chi iidi bimaa Tachi Ak'ōrepa teepari; chi jīri bimaa Tachi Ak'ōrepa k'awapipari māik'aapa chi tī bimaa ewapari.

¹¹?Parādepema ak'ōrepa taama teeik'ā ichi warramaa, irua chik'o iidik'āri? ¹²Maa-e pirā, ?tusōre teeik'ā irumaa, ne-imī iidik'āri? ¹³iMāga-epi! Parā, ne-inaa k'achia oopataarā mīda, pāchi warrarāmaa net'aa pia tee k'awa p'ani. Parāpa māga ooruta pirā, iaudupiara pāchi it'aripema Ak'ōre Waibia ichi Jaure teeit'ee chi iidirutaarāmaa!

**Jesús Netuara Poro Waibia juua ek'ari bida adap'edaa
(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)**

¹⁴Ewari aba Jesupa netuara uchiapimaa baji eperā pedee atua bi k'ap'iadeepa. Ma netuara uchiak'āri, ma eperā pedee beeji. Māga unudak'āri, arii p'anadap'edaarā ak'itrua para beeji. ¹⁵Mamīda ūk'uruurāpa māgajida:

—Beelzebú, Netuara Poro Waibia juapata jāgá netuaraarā uchiapiparida ajida.

¹⁶Māpai awaraarāpa Jesús imiatee k'inia p'anadap'edaa perā, iidijida ne-inaa oomerā Tachi Ak'ōrepapai oopari. Māga ooru pirā, k'awadayada ajida, Tachi Ak'ōre juapa ooda. ¹⁷Mamīda Jesupa k'awaji āchia k'īsia p'ani. Mapa māgaji:

—P'uuru pidaarāpa āchi auk'aarā jéreruta pirā, waa araa p'anapataada-e pai. Āchi itu jōdaridait'ee māik'aapa āchi te āri baibeeit'ee. ¹⁸Māga pik'a Netuara Poro Waibiapa ichi auk'aarā jéreru pirā, āchi itu jōdaridai. Parāpa jara p'anik'a mi Beelzebú eere bada paara, ichideerā jēre-e pak'aji. ¹⁹Ma awara māga pada paara ćk'ai juapa parā eere p'aniirāpa netuaraarā uchiapipatama? iNetuara juapa-epi! Āchiata ak'ipipata parā pia k'īsiada-e p'ani. ²⁰Jōdee mīa netuaraarā uchiapipari pirā Tachi Ak'ōre Waibia juapa, jara k'inia bi ūrá Tachi Ak'ōredeerā poro waibia nama bi.

²¹'Eperā juataura bipa ichi te jīak'āri espada ome, k'īsia bi apida tīuda-e pai ichi net'aa chiade. ²²Mamīda eperā iru k'āyaara juataura bi cheru pirā māik'aapa iru p'oyaaru pirā, iru espada jāri atai māik'aapa iru net'aa p'e atadari. Mi waibiara bi Netuara Poro Waibia k'āyaara. Mapa netuaraarā mī juua choodak'aa.

²³'Eperā mi eere bi-e pirā, mi k'iraunuamaa iru bi. Ichiaba mi k'aripa-e bi pirā awaraarā Tachi Ak'ore jua ek'ari p'anapataadamerā, eperārā ãyaa pēipari mi ik'aawaapa.

**Netuara eperā k'ap'iade waya merātia bada
(Mt 12.43-45)**

²⁴—Eperā k'ap'iadeepa netuara uchiapidak'ari, mägipa jiri nipapari eujā p'ūasaa sāma ñiit'ee. Mamīda unu-e pak'ari, k'isiapari: "Waya merātianait'ee ma eperā k'ap'iade, mi naaweda badamāi." ²⁵Chek'ari, unu chepari ma eperā k'ap'ia pi-ia bi; te barrep'eda, siip'eda pi-ia bik'a. ²⁶Mäga unuk'ari, jirinapari awaraa netuara siete k'achiara ichi k'äyaara mäik'aapa ma eperā k'ap'iade merātia chepata. Mägá ma eperā audupiara k'achiade beeit'ee naaweda bada k'äyaara.

Wāara t'ari o-ña p'aniirā

²⁷Jesupa mägá pedeemaa bide arii p'anadap'edaarādepema wērapa mägají:

—iT'ari o-ña bapari pi nawe, chi pi t'oda mäik'aapa warida!

²⁸Jesupa p'anauji:

—iMa k'äyaara t'ari o-ñara bapari chi Tachi Ak'ore pedee ūrip'eda, ooparipa ma jara bik'a!

**Ne-inaa eperārāpa p'oyaa oodak'aa unu k'inia p'anadap'edaa
(Mt 12.38-42; Mr 8.12)**

²⁹Mägá pedee bide eperārā cho-k'ara chepachida iru ik'aawa seedarutamaa. Mäpai ichia jaramaa beeji ãramaan:

—Parā ñrapemaarā t'ari k'achia-idaa p'anida aji. Iidipata mia oomerā ne-inaa eperārāpa p'oyaa oodak'aa ãchi juadoopa. Mamīda Tachi Ak'orepa ooit'ee chonaarāweda Jonás ome oodak'a. ³⁰Tachi Ak'orepa Jonás pēidak'a Nínive p'uuru depemaarāmaa ichi pedee jaramerā, mäga pik'a mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema pēiji ichi pedee jaramerā parā ñrapemaarāmaa. ³¹Tachi Ak'ore ewari waibia ewate irua parā ñrapemaarāpa oopatap'edaa ak'ik'ari jarait'ee pia wa k'achia, Reina Sur Eerepemapa parā imiateet'ee Tachi Ak'orepa k'achiadee pēimerā. Chonaarāweda ma reina t'imiipa cheji Rey Salomón k'isia k'awaa bi pedee ūride. Mamīda nama bi aba waibiara bi Salomón k'äyaara. ³²Ma ewate ichiaba Nínive p'uuru pidaarāpa parā ñrapemaarā imiateedait'ee, Tachi Ak'orepa parā k'achiadee pēimerā. Chonaarāweda Tachi Ak'orepa Jonás pēik'ari Nínive pidaarāmaa, ãrapa p'ek'au k'achia oopatap'edaa oo amaa wājida. Mamīda parā ñrapemaarāpa p'ek'au k'achia oopata oo amadaa-e, aba Jonás k'äyaara waibiara bipa jara cheji mīda mäga oodamerā.

Jesupa tachi taude jarateeda
(Mt 5.15; 6.22-23)

33—Lámpara k'ooodak'aa mera bidait'ee ne-inaa ek'ari. Ma k'āyaara k'ooodak'ari, ne-inaa īri it'í ata bipata, jōma te jāde p'aniirāpa īdaa unudamerā. 34 Tachi tau lamparak'a īdaa pik'a bi tachi k'ap'ia-it'ee. Pichi tau pia bak'āri, k'ap'ia jōmaweda īdaa pik'a bide bait'ee. Mamīda pichi tau k'achia bi pirā, k'ap'ia jōmaweda p'āriu pik'a bide bait'ee. 35 K'irak'aupai pi īdaa pik'a bi p'āriu pik'a padarii. Pia jarait'eera, k'irak'aupai k'īsiai pia Tachi Ak'ōre wāara k'awa bi, mi ūraade ijāa-e bi mīda. 36 Mi ūraade ijāa bi k'aurepa pi k'ap'ia jōmaweda īdaa pik'a bide bi pirā, Tachi Ak'ōre wāara k'await'ee, lámpara uruade ne-inaa pia unupatak'a.

Jesupa jarada fariseorāmaa
māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarāmaa
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

37 Jesús pedee aupak'āri, fariseo abaapa jaraji ichi ome wāmerā ichi temaa nek'ode. Ma tede t'īup'eda, Jesús mesade su-ak'i beeji. 38 Ma fariseo p'era pik'a bají Jesupa ichi jua sii-e pada perā nek'oi naaweda, fariseorāpa oopatak'a. 39 Mamīda Jesupa māgaji:

—Parā fariseorāpa vaso māik'aapa p'arat'u taawaika eere pi-ia siipatada aji. Mamīda māgí edajāde ipuru bi ne-inaa k'achiapa, parā t'āri k'achia p'anadairā. Chīara net'aa chiapata māik'aapa chīara k'ūrapata. 40 iPara k'īsia k'awada-ee p'ani! ¿K'awada-e p'ānik'ā chi parā k'ap'ia oodapa parā t'āri ichiaba ooda? 41 Eperāarā chupiria k'awāati māik'aapa t'āripa āchimaa ne-inaa téeti. Māpaipi Tachi Ak'ōrepa parā pia ak'ipariit'ee.

42 iAai, Tachi Ak'ōrepa parā fariseorā k'achiadée pēiit'ee! Tachi Ak'ōre-it'ee nāgee aliño awara bipata: menta, ruda, awaraa ne-inaa k'arra ome; māgí diezdepema chaa, aba. Mamīda parā-it'ee p'ua-e bi ne-inaa oodait'ee Ak'ōrepa oopi bik'a, iru k'inia iru p'anadairā. Māgata oodaipia bi parāpa ne-inaa oopata ome.

43 iAai, Tachi Ak'ōrepa parā fariseorā k'achiadée pēiit'ee! Tachi Ak'ōre ūraa jarateepata tede p'anadak'āri, su-ak'i beepari pipiara bide su-ak'i p'aneepata, k'inia p'anapata perā eperāarāpa parā ak'idamerā āchi waibiarák'a. Ma awara calle jāde nipadak'āri, k'inia p'anapata jōmaarāpa parāmaa saludaadamerā, āchi poro waibiarā ome oopatak'a.

44 iAai, Tachi Ak'ōrepa parā k'achiadée pēiit'ee! Eperāarā pariatua jāira īri t'iapata, k'awada-ee aide eperā piuda bi. Parā ma jāirák'ata p'ani, pāchi t'āride k'īsia k'achia iru p'anadairā.

45 Māpai Moisepa p'āda jarateeparipa māgaji:

—Tachi Jarateepari, pia ma pedee jarak'āri, ichiaba taimaa ik'achia jara bida aji.

⁴⁶Mamīda Jesupa māgaji:

—iAai, Tachi Ak'ōrepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā ichiaba k'achiadee pēiit'ee! Eperāarāmaa audú ne-inaa chok'ara oopipata tachi chonaarāpa chonaarāweda oopatap'edaak'a. Mamīda ārapa ma jōma p'oyaa ooda-e pak'āri parāpa jarapatak'a, maarepida k'aripada-e.

⁴⁷'iAai, Tachi Ak'ōrepa parā k'achiadee pēiit'ee! Pi-ia oopata chonaarāwedapema Ak'ōre pedee jarapataarā iadap'edaamāi, eperāarāpa āra k'irāpadamerā. iMamīda parā chonaarāpata āra peek'oojida!

⁴⁸Parāpa māga oodak'āri, ak'ipipata auk'a ook'ajida pāchi chonaarāpa oodap'edaak'a, parā ūrapemaarāpa auk'a ūridamaa p'anapata perā Ak'ōre pedee jarapataarāpa jara p'ani. Āchia ma Ak'ōre pedee jarapataarā peek'oojida māik'aapa parāpa māgiirā iadap'edaamāi pi-ia oopata.

⁴⁹'Mapa Tachi Ak'ōrepa na k'īsia k'awaa pedee jaraji: "Mī pedee jarapataarā pēiit'eeda aji, mi ūraa jarateepataarā ome. Mamīda ūk'uru peedait'ee; jōdee awaraarā jiridait'ee miapidait'ee." ⁵⁰Parā chonaarāpa māga oopachida. Ak'ōre pedee jarapataarā peepachida. Maperā ūrā Tachi Ak'ōrepa parā k'achia ooit'ee. ⁵¹Na eujā oodak'āriipa iru pedee jarapataarā peepata; Abeldeeps Zacarías parumaa. Ma Zacarías peejida Tachi Ak'ōre tede, te t'ūputa altarmāi esajīak'a. Maperāpi mīa jara bī: Tachi Ak'ōrepa ūrapemaarā k'achia ooit'ee ma oopatap'edaa pari.

⁵²'iAai, Tachi Ak'ōrepa parā Moisepa p'āda jarateepataarā k'achiadee pēiit'ee! Eperāarāpa llave iru p'anapatak'a puerta ewadait'ee, māga pik'a parāpa Tachi Ak'ōre ūraa iru p'anapata. Mamīda ma ūraade jara bī awaraarāmaa k'awapidaamāa p'ani. K'iniadak'aa awaraarāpa ma pedee ūridamerā māik'aapa oodamerā irua jara bik'a.

⁵³⁻⁵⁴Jesupa ma jōma jarap'eda, ma Moisepa p'āda jarateepataarā māik'aapa fariseorā k'iraudachida. Iidida chok'ara iidi p'aneejida iru k'achiade baaipidai jīak'aapa irua p'anauda k'aurepa. Mamīda p'oyaa imiateeda-e paji.

Jesupa ūraada fariseorāk'a p'ananaadamerā

12 ¹Jesús at'āri mama bide eperāarā audupiara see nība cheji iru badamāi. Audú cho-k'ara^{*} nībada perā, awaraarā biiri ūri paara t'īak'oo wāpachida. Māpai Jesupa jarateemaa beeji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—K'īrak'aupai fariseorā levadura ome; pia jarait'eera, āchia jarateepata ome. Jarateepatada apata Tachi Ak'ōrepa k'inia bī eperāarāpa oodamerā. Mamīda āchia māga oodak'aa, t'āri k'achia p'anadairā. ²Tachi Ak'ōrepa āchi k'īsia t'āridepai k'awaapiit'ee māik'aapa āchia ne-inaa mera oopata unupiit'ee. ³Wāara ne-inaa jōmaweda parāpa mera jarapata irua tau taawa k'awaapiit'ee. Pāchi puerta jīadap'eda pedee mera jaradap'edaa paara tau taawa k'awaapiit'ee terraza ūriipa biaruk'a.

* 12.1 Griego pedeede: *miles y miles.*

K'aita waaweedaipia bi
(Mt 10.26-31)

4—Michi k'ōp'āyoorā, mia nāga jara bi. Waaweenáati parā jiri p'aniirā peedait'ee, ārapa parā p'oyaa atuapida-e perā tok'arradee. 5 Jarait'ee k'aita waaweedaipia bi. Tachi Ak'ōre waawéeti iruata tachi piupii perā māik'aapa atuapii perā. Wāara iruta waaweedaipia bi.

6—Netopata-ek'ā ipana chak'e joisomaa p'arat'a tau o mee pari? Eperāarāpa māgaoopata ipana chak'e mak'iara vale-e bi jīak'aapa. Mamīda Tachi Ak'ōrepma ma ipana chak'erā pia ak'ipari. 7 Parā jida māgā ak'ipari. Parā puda paara irua juasia iru bi. Mapa waaweenáati, Tachi Ak'ōrepma parā k'iniara iru bapari perā ipanaarā k'āyaara.

Jesucristode ijāapatada apataarā awaraarā k'īrapite
(Mt 10.32-33; 10.19-20; 12.32)

8—Mia nāga jara bi. Eperāpa tau taawa jararu pīrā ichi Jesucristode ijāapari, mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepemapa pida jarait'ee: “Māgí mērē” Tachi Ak'ōre angeleerā k'īrapite. 9 Mamīda eperāpa meraru pīrā mide ijāapari, māgara mia pida merait'ee. “Māgí mēre-eda” ait'ee Tachi Ak'ōre angeleerā k'īrapite.

10 Tachi Ak'ōrepma eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata wēpapik'āri, wēpapii āchia ik'achia jarapata paara Eperā Ak'ōre Truadepemapa āpite. Mamīda ik'achia jararuta pīrā iru Jaure āpite, māgee p'ek'au k'achia wēpapi-e pait'ee.

11 Parā mide ijāapata k'aurepa eperāarāpa parā ateedak'āri Ak'ōre Ūraa jarateepata tede maa-e pīrā charraarāmaa māik'aapa poro waibiarāmaa īmiateedait'ee, k'īsanáati sāga p'anauadait'ee maa-e pīrā k'āata jaradait'ee. 12 Māirā k'īrapite panadak'āri māik'aapa pedeedait'ee pak'āri, Tachi Ak'ōre Jaurepa jarateet'ee, p'anau k'awaadamerā.

Jesupa nepirida p'arat'a paraa bi, k'īsia k'awa-ee bide

13 See nībadadepema abaapa Jesumaa māgaji:

—Tachi Jarateepari, jaráji mi īpemamaa tai ak'ōrepma net'aa bēida t'oomerā mi ome.

14 Jesupa p'anauji:

—K'ōp'āyo, ḡk'aipa mi bijima aji, parā charrak'a māga jaramerā?

15 Ichiaba māgaji:

—K'īrak'aupai net'aa k'īadai. Eperāarā t'āri o-īa p'anadak'aa net'aara p'e iru p'anadairā.

16 Māpai Jesupa nāga nepiriji jarateet'ee ma et'ewa jaradade:

—Eperā p'arat'ara bi bapachi. Ne-uu waibia iru bada perā, net'atau waibia ewapachi. 17 Mapa k'īsia beeji: “K'āata ooyama? aji. Te wēe bi michi

net'atau jōmaweda iait'ee.”¹⁸ Māpai ma p'arat'ara bipa k'isia ataji. “K'awa bida aji, k'āata ooit'ee. Mi net'atau iapata te wārait'ee māik'aapa awaraa te waibiaro oo atait'ee. Māgá michi net'atau net'aa iru bi ome, jōmaweda iayada aji, ma tede.¹⁹ Maapai mia jarai michi t'āridepaj: ‘Mia net'aara iru bi. Nāgí ome año chok'ara pia bapariit'ee. Iñrá iñit'ee, nek'oit'ee, ne-inaa toit'ee māik'aapa o-ña bapariit'eeda’ aji.”²⁰ Mamīda ma p'arat'ara bipa māga k'isia bide Tachi Ak'orepa irumaa māgaji: “iPi k'isia k'awa-ee bi! Idi weda p'ārik'ua pi piut'ee. Maap'eda, ik'aipa atait'eema aji, pia net'aara ia iru bi?”

²¹ Ma nepiri aupak'āri, Jesupa māgaji:

—Māgá uchiait'eeda aji, eperāpa net'aara p'e atak'āri ichi-it'ee, Tachi Ak'orede ijāa-ee.

Tachi Ak'orepa chi warrarā pia ak'ipari (Mt 6.25-34)

²² Maap'eda Jesupa māgaji chi k'op'āyoorāmaa:

—Mia jara bi: K'isia jōnanáati k'āata k'odait'ee māgá chok'ai p'anadait'ee. Ichia k'isianáati sāga p'aru atadait'ee.²³ Tachi Ak'orepa tachi chok'ai p'anapipari. Iruata tachimaa chik'o teeit'ee. Ma awara irua tachi k'ap'ia ooda perā, tachimaa p'aru teeit'ee.²⁴ Pichá, ak'ítí já ipanaarā. Āchia net'atau uudak'aa, ewadak'aa māik'aapa ia bidak'aa chi net'atau iapatamāi. Mamīda Tachi Ak'orepa ne-inaa teepari k'odamerā. Iru-it'ee parā pipiara p'ani ipanaarā k'āyaara!²⁵ Eperā audú k'isia nībipa hora aba pida waa chok'ai ba-e pai.²⁶ Ma ne-inaa ma-āri p'oyaa oodak'aa pírā, c̄sāap'eda k'isia jōnima awaraa ne-inaa p'oyaa ooda-e p'anadak'āri?

²⁷ Ak'ítí sāga nep'ono waripata. Mimiadak'aa māik'aapa p'aru k'adak'aa māgá pi-ia p'anadait'ee. Mamīda mia jara bi: Rey Salomonpa p'arat'ara, net'aa pia iru bapachi mīda, iru p'aru piara jī bak'āri, eperāarāpa iru pi-ara unuda-e paji nāgí nep'ono k'āyaara.²⁸ Tachi Ak'orepa na p'ūajara pia t'onopipari. Idi wari wā. Mamīda nu uratidaik'āri, t'ipitaude paa jōdariit'ee. Tachi Ak'orepa māgá pia ak'i bi pírā nep'ono p'ūajara t'aide nībi, audupiara parā ak'i bapariit'ee, at'āri irude mak'iara ijāada-e p'ani mīda.²⁹ Tachi Ak'orepa māgá ichia ooda pia ak'i bapari perā, k'isia jōnanáati jiridait'ee ne-inaa k'odait'ee maa-e pírā ne-inaa todait'ee.³⁰ Māga k'isiapata na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerāpa. Mamīda parāpata it'aripema Ak'ore Waibia iru p'ani. Irua k'awa bi ne-inaa parāpa falta p'ani.³¹ Maperāpi jiríti p'anapataadait'ee iru juua ek'ari. Māga ooruta pírā, ma ne-inaa jōma iru p'anadait'ee.

It'aripema ne-inaa pia (Mt 6.19-21)

³² —K'op'āyoorā, parā michi ovejaarāk'a p'ani. Mapa waaweenáati. Parā chok'ara-ee p'ani. Mamīda Tachi Ak'orepa parā k'inia iru bi. Mapa

parā biji ichi jua ek'ari, ichideerā p'aneedamerā. ³³Maperā parāpa net'aa iru p'ani netok'ooti māik'aapa chupiria beerāmaa téeti. Na p'ek'au eujādepema muchila atadai k'āyaara, óoti Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a. Māgá atadai it'aripema ne-inaa, sore pak'aa. Ma ne-inaa pi-ia bimāi nechiapataarā p'oyaa t'iudak'aa māik'aapa polillapa p'oyaa āridak'aa. ³⁴Na p'ek'au eujādepema ne-inaa pia audú ata k'inia bak'ari, pi t'āri araa bait'ee ma ne-inaa ome. Jōdee it'aripema ne-inaa pia audú ata k'inia bak'ari, pi t'āri araa bait'ee māgí ne-inaa ome.

**Jesupa jarateeda
ijāapataarā poro waibia waya cheit'ee ewatede**

³⁵—Mí parā poro waibia perā, mí waya cheit'ee nidaipia bi, mimiapataarāpa p'aru jīdap'eda lámpara k'oopatak'a ãchi chipari cheru misa. ³⁶Mimiapataarāpa nipatak'a chipari teedaa cheru misa miak'āipata fiesta oop'eda, puerta ewadait'ee iru t'ik'ari, māga pik'a parā nidaipia bi parā poro waibia cheit'ee ewate. ³⁷Ma mimiapataarā chiparipa ãra pia ak'ipariit'ee, chok'ai p'anaruta pirā iru pachek'ari. Mia jara bi: Irua ãra māgá unuk'ari, jarait'ee su-ak'i p'aneedamerā mesade, ichia ãchimaa chik'o teeru misa. ³⁸Ichia ma mimiapataarā pia ak'ipariit'ee māgá chok'ai p'anadak'ari, ichi esapite maa-e pirā ïdatipodopa cheru pijida. ³⁹Mamīda nāga k'awáati parāpa. Te chiparipa k'awa bada paara nechiapari cheit'ee hora ichi net'aa chia atait'ee, chok'ai bak'aji ma nechiapari ichi tede t'iupiamamaapa. ⁴⁰Māgá parā jida chok'ai pik'a p'anadaipia bi, atu p'anide mí, chi Eperā Ak'ore Truadepema, cheit'ee perā.

**Mimiapari pia mimiapari k'achia ome
(Mt 24.45-51; Mr 13.34-37)**

⁴¹Pedropa Jesumaa iidiji:

—Tachi Waibia, ñma pedee nepirijik'ā aji, tai-it'ee aupai, wa jōmaarā-it'ee?

⁴²Jesupa nāga nepiriji: «Ságá baparima aji, mimiapataarā poro waibia pia? Māgipa k'isia k'awaa oopari chiparipa oopi bik'a. Pia ak'ipari chipari net'aa atabéida ichi juade māik'aapa chiprimaa nek'opip'eda, mimiapataarāmaa chik'o tawapari. ⁴³O-ña bapari chipari pachek'ari, ichi mimiamaaunu chepari perā. ⁴⁴Mia wāarata jararu. Chiparipa māga unu chek'ari, jōma ichia net'aa iru bi biit'ee ma mimiapari jua ek'ari ak'i bamerā. ⁴⁵Mamīda ma mimiapari t'āri k'achia bi pirā, nāga k'isiasi: “Taarāit'ee mí chipari.” Mapa apemaarā mimiapataarā wimaa beeí māik'aapa tomaa beeí, nek'omaa beeí toyaa beerā ome. ⁴⁶Mamīda ma mimiapari k'achia atu bide, chi te chipari pacheit'ee. Māpai irua ooda k'awaa atak'ari, iru miapiit'ee māik'aapa áyaa pēit'aait'ee awaraa ijāadak'aa beerā chupiria chitoonimaa.

⁴⁷'Mimiaparipa k'awaak'ari chiparipa oopi bi, mamida chipari ni-e mäik'aapa oo-e irua k'inia bik'a, chiparipa ma mimiapari wi'ma chok'ara wipiit'ee. ⁴⁸Mamida mimiaparipa mägee ne-inaa k'achia ooru pirä k'awa-eeta, mak'iaro wipi-e pait'ee. Tachi Ak'orepa eperämaa k'isia k'awaapik'ari ne-inaa oo k'awaamerä, k'inia bi ma eperäpa mäga oomerä, ma ne-inaa chaaree bi mida. Ma awara eperäarä bik'ari ma eperä juu ek'ari, k'inia bi irua ära pia ak'i bapariimerä, chaaree bi mida.

Jesús k'aurepa tachi éreerä ome t'ari auk'a p'anada-e pait'ee
(Mt 10.34-36)

⁴⁹—Mi cheji na p'ek'au eujädee t'ipitauk'a k'oode, aide ijäädak'aa beerä miapiit'ee. iMäga oo aupada paara, mi o-ña bak'aji! ⁵⁰Mamida aï naaweda mämaa ne-inaa k'achia p'asait'ee. Chupiria nïbait'ee mäga parumaa. ⁵¹¿Paräpa k'isia p'anik'ä mi cheji eperäarä k'äiwhee p'anapide? Mäga-e. K'isia awara-awareaa papideta cheji. ⁵²Idideepa te pidaarä joisomaadepema öpeeräpa mide ijäädait'ee; jödee omeeräpa ijääda-e pait'ee. Maa-e pirä omeeräpa ijäädait'ee; jödee öpeeräpa ijääda-e pait'ee. Mi k'aurepa t'ari auk'a p'anada-e pait'ee. ⁵³Ak'ore t'ari auk'a ba-e pait'ee chi warra ome maa-e pirä chi warra t'ari auk'a ba-e pait'ee chi ak'ore ome. Nawe t'ari auk'a ba-e pait'ee chi k'au ome maa-e pirä chi k'au t'ari auk'a ba-e pait'ee chi nawe ome. P'ak'ore t'ari auk'a ba-e pait'ee chi äigu ome maa-e pirä chi äigu t'ari auk'a ba-e pait'ee chi p'ak'ore ome.

Ewari k'awa p'aniirä
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴Jesupa ichiaba mägají eperäarä arii p'anadap'edaarämaa:
—Paräpa unudak'ari jíarara ucharuta ak'orejíru baaipari eere, jarapata k'oi cheit'ee. Mäga p'asapari paräpa jarapatak'a. ⁵⁵Ichiba näu p'uak'ari sur eereepa, jarapata wäisia nïbait'ee. Mäga p'asapari. ⁵⁶iK'isia atua p'aniirä! Paräpa mägä pajä mäik'aapa eujä ak'i p'anipa eu k'achia wa eu pia k'awa p'ani pirä, ısäap'eda ne-inaa mia oomaa bi k'awada-e p'anima? aji.

T'ari auk'a p'anapataadaipia bi
(Mt 5.25-26)

⁵⁷'Mia oo bi mäik'aapa jaratee bi ak'iti k'awaadait'ee Tachi Ak'orepa oopi bi wa mäga-e. Mäpai parä t'ari auk'a bítí iru ome. ⁵⁸Eperä nepira iru bi pirä pi ome mäik'aapa pi charramaa atee k'inia bi pirä, wäi naaweda t'ari pia pedeeipia bi iru ome t'ari auk'a bidait'ee. Maa-e pirä charra k'irapite panadak'ari, mägipa pi ata bii jíapataarä juade carcelde t'i nïbinadamerä. ⁵⁹Mia wäarata jararu. Mamäik'aapa uchia-e pai p'arat'a jõmaweda p'aa-emaa.

P'ek'au k'achia oo amaadaipia bì

13 ¹Maapai eperāarā ūk'uru wājida Jesús ak'ide. Nepirijida Pilatopa Galilea eujādepema imik'iraarā peepida, ārapa p'aareerāmaa ne-animalaarā peepidap'eda, paapidak'āri. Māgá ma eperāarā waa p'oira beeji ma ne-animalaarā waa ome. ²Māga ūrip'eda, Jesupa māgaji:

—¿Parāpa k'isia p'anik'ā aji, Tachi Ak'orepa māga p'asapiji ma Galilea eujādepemaarāpa p'ek'au k'achiara oodap'edaa perā ma eujādepemaarā awaraarā k'āyaara? ³Māga-e. Mamīda pāchia p'ek'au k'achia oopata oo amaada-e pīrā, ichiaba piudait'ee. ⁴Māga-e pīrā ūk'isia p'anik'ā dieciocho piudap'edaarā Siloé torre t'ee'k'āri, māgá piujida ne-inaa k'achiara oopachida perā awaraa Jerusalendepemaarā k'āyaara? ⁵Māga-e. Mamīda pāchia p'ek'au k'achia oopata oo amaada-e pīrā, ichiaba piudait'ee.

Jesupa nepirida higuera biiride

⁶Māpai Jesupa nāga nepiriji jarateeit'ee:

—Eperāpa higuera biiri uu iru baji ichi uva k'āide. Ewari aba ak'inaji, higojō chau bì jīak'aapa. Mamīda chau-ee baji. ⁷Mapa jaraji eperā chi ne-uu ak'i baparimaa: “Año òpee iru bida aji, higojō jīri che bì nama. Mamīda unuk'aada aji. T'īap'et'aapáde aji. ¿K'āare-it'ee ichi k'inia jāma bainī bayama aji, eujā jīamaa?” ⁸Mamīda ma eujā ak'iparipa p'anauji: “Señor, ichiak'au bipáde aji, na año aupai. Yooro p'oiraitee ujāra ome māik'aapa arii p'e binait'eeda aji. ⁹Māga ook'āri, ¿chau-e paik'ā? aji. Mata chau-e pīrā, t'īap'et'aait'eeda” aji.

Jesupa wēra eburuk'uk'ua bada jipada

¹⁰Ewari aba ūipata ewate Jesupa jarateemaa baji Tachi Ak'ore Ūraa jarateepata tede. ¹¹Mama baji wēra dieciocho años k'ayaa bì. Netuarapa ma wēra eburuk'uk'uapiji. Mapa jīp'a p'oyaa bainī beek'aa paji. ¹²Jesupa ma wēra unu atak'āri, t'ī ataji māik'aapa māgaji:

—Wēra, pí jipa bida aji.

¹³Māpai ichi juu biji ma wēra ek'arra ūri. Aramata jīp'a bainī beeji māik'aapa Ak'oremaa it'aa t'īmaa beeji o-ūapa. ¹⁴Mamīda ma Ak'ore Ūraa jarateepata tedepema poro waibia k'īraudachi, ūipata ewate Jesupa jipat'aada perā. Mapa eperāarāmaa māgaji:

—Ewari seis paraada aji, mimiadait'ee. Chedapáde aji, māgí ewate jipapide. ūipata ewate chenaadapáde aji.

¹⁵Māpai Tachi Waibiapa p'anauji:

—iMamīda parāpa paara oodak'aa pāchia jarateepatak'a! ūipata ewate ichiaba mimiapata! ūipata ewate pāchi p'ak'a maa-e pīrā burro ūrapata-ek'ā aji, ateedait'ee pania topide? ¹⁶Na wēra Abrahamdeepa uchiada Satanapa dieciocho años k'ayaa iru baji. ūipata ewate p'oyaa jipaik'araa baji-ek'ā? aji.

¹⁷ Jesupa māga jarak'āri, ichi k'iraunuamaa iru p'anadap'edaarā k'ira nejasia p'aneejida eperāarā k'irapite. Mamīda arii p'anadap'edaarā o-ña para baji Jesupa ne-inaa pia ooda k'aurepa.

Mostaza taude nepirida
(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Jesupa ichiaba awaraa nepiriji jarateeit'ee:

—¿K'äärek'a bima aji, Tachi Ak'orepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā? ¿K'ääre ome auk'a bima? aji. ¹⁹ Mostaza tau p'isi k'edéek'ata bida aji, eperāpa uuda ichi te ãuk'idaa. Wari wāpachi pak'uruk'a nibeerumaa. Waibia nibeek'āri, chi jua t'aide ipanaaarā chepata ñidait'ee.

Levadurade nepirida
(Mt 13.33)

²⁰ Ichiaba Jesupa nāga nepiriji jarateeit'ee:

—¿K'äärek'a bima aji, Tachi Ak'orepa eperāarā ichi jua ek'ari bik'āri, ichideerā p'aneedamerā? ²¹ Wērapa levadura p'oiraparik'a bi harina waibia ome, pan masa pia warimerā.

Tachi Ak'ore truadee wāit'ee puerta p'irup'ee pik'a bi
(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Jerusalén ode wādade Jesupa jarateeji p'uuru bee chaa māik'aapa ai ik'aawa eperāarā p'anapatamāi. ²³ Maapai eperāpa iidiji:

—Tachi Waibia, ¿eperāarā chok'ara-ee Ak'ore eujädee wādait'eek'ā? aji. Jesupa p'anauji:

²⁴ —Tachi Ak'ore truadee wāit'ee puerta p'irup'ee bide t'iupaták'ata bi. Mia jara bi: Eperāarā chok'ara wā k'inia p'anadait'ee Tachi Ak'ore truadee. Mamīda p'oyaa wāda-e pait'ee. ²⁵ Te chipari p'irabaip'eda, ichi puerta jīa níbiparik'a, māga pik'a ewari cherude mi, parā poro waibiapa Ak'ore truadepema puertak'a bi jīait'ee. Māpai parā taawa p'aniirápā māgadait'ee: "Tachi Waibia, ewapáde adait'ee tai t'iudait'ee." Mamīda mia p'anaut'ee: "Mia parā k'awa-e bi. Mapa parā t'iupi-e pait'ee. Parā michideerā-eda ait'ee." ²⁶ Māpai parāpa jara p'aneedait'ee: "Tai pi ome nek'opachida māik'aapa ne-inaa topachida. Tai p'uuru jāde pia jaratee nipapachida" adait'ee. ²⁷ Mamīda mia p'anaut'ee: "¿Mia jara-e pajik'ā parā michideerā-e? iñyaa wāti mi ik'aawaapa, ne-inaa k'achiaoopataarā!"

²⁸ Parāpa unudak'āri Abraham, Isaac, Jacob, jōmaweda Ak'ore pedee jarapataarā ome Tachi Ak'ore truade, k'awaadait'ee parā taawa p'ani. Māpai jēedait'ee māik'aapa pāchi k'ida kierrkierree para bait'ee p'uapa.

²⁹ Eperāarā chedait'ee norte eereepa, sur eereepa, ak'orejīru uchiapari eereepa māik'aapa ak'orejīru baaipari eereepa. Māirāta su-ak'i p'ana

chedait'ee nek'ode Tachi Ak'ore ome ichi truade. ³⁰Maapai chi ūrapema ek'ariara beerā Tachi Ak'orepa waibiara papiit'ee. Jödee ūrapema waibiara beerā irua ek'ariara papiit'ee.

Jesús jēeda Jerusalén p'uuru pidaarā pari
(Mt 23.37-39)

³¹Mäpai fariseorā ūk'uru chejida mäik'aapa mägajida Jesumaa:
—Wāji namäik'aapa, Herodepa pi peet'aa k'inia bairā.

³²Irua p'anauji:
—Wāti jarade já ik'awaa bimaa: “Idi mäik'aapa nu uchiapik'ooit'ee netuara merātia bee eperāarā k'ap'iadeepa mäik'aapa k'ayaa beerā jipak'ooit'ee. Maap'eda nunorema parumaa aupait'ee.” ³³Mamīda idi, nu mäik'aapa nunorema ichita wāit'ee michi ode, pia-e bairā Ak'ore pedee jarapari Jerusalén p'uurudeepa taawa piumerā.

³⁴iJerusalén, Jerusalén, pidepemaarāpa Tachi Ak'ore pedee jarapataarā peepata mäik'aapa irua pëida eperāarā mäupa bat'a peepata! At'apai mia pidepemaarā araa p'e k'inia bapachi, et'erre wērapa chi chak'eerā p'e ataparik'a ichi isia ek'ari. Mamīda parāpa k'iniada-e paji.
³⁵iÜrti! iPāchi te ituaba beeit'ee, Tachi Ak'orepa parā waa ak'i-e pait'ee perā! Mia jara bi: Parāpa mi waa unuda-e pait'ee ewari cherude nāga jararutamaa:

‘iTachi Ak'orepa ichia pëida ichita pia ak'i bapariit'ee!’   (Sal 118.26)

Jesupa eperā k'ap'ia ooro bada jipada

14 ¹Ewari aba ūipata ewate Jesús wāji nek'ode fariseorā poro waibia temaa. Mama bide awaraa fariseorāpa iru ak'i p'anajida, imiatee k'inia p'anadap'edaa perā. ²Mama ichiaba baji eperā aba k'ap'ia ooro bi k'ayaapa. Mägí Jesús k'ūrapite bainí ba cheji. ³Mäpai Jesupa iidiji Moisepa p'āda jarateepataarāmaa mäik'aapa fariseorāmaa:

—¿Ūipata ewate k'ayaas bi jipaipia bīk'ā aji, maa-e pirā jipaik'araa bi?

⁴Mamīda āchi k'iup'ee para beeji. Mäpai irua chi k'ayaa bi jita atap'eda, jipat'aaaji mäik'aapa jaraji wāmerā. ⁵Mäpai fariseorāmaa mägaji:

—Pichi warra maa-e pirā p'ak'a toidú padarida paara, ¿isapai jitana-e pak'ajik'ā aji, ūipata ewate mida?

⁶Mamīda maarepida p'anauda-e paji.

eperāarā miak'āipata fiesta oode tī pëida

⁷Jesupa unuk'āri ma fariseopa awaraarā tī pëida su-ak'i p'aneeruta su-ak'i beepari piara bide, nāga nepiriji jarateeit'ee:

⁸—Eperāpa pi tī pëik'āri miak'āipata fiesta oode, su-ak'i beenáaji su-ak'i beepari piara bide, eperā pi k'āyaara waibiara bi t'ee chei perā.

⁹Mägara chi tīdapa pimaa mägai: “Tēeji pi su-ak'i beepari na eperāmaa.”

Māpai pi k'ira nejasia bai māik'aapa su-ak'i banai su-ak'i beepari t'imipiara bide. ¹⁰Ma k'ayaara pi t'i pēidak'ari, su-ak'i banáji su-ak'i beepari t'imiarra bide, pi t'ida pa māga chemerā: "K'ōp'āyo, su-ak'i ba chéji su-ak'i beepari piara bide." Māgara pi o-ia su-ak'i banai apemaarā waawí mesade. ¹¹Tachi Ak'orepa chi waibiara pa k'inia bi ek'ariara papiit'ee. Jōdee chi audua-ee bi waibiara papiit'ee.

¹²Ichiaba Jesupa māgaji ma fariseorā poro waibiamaa:

—Eperāarā t'i pēik'ari nek'o chedamerā pichi temaa, t'i pēináaji pichi k'ōp'āyorā, īpemaarā, ēreerā, wa pi te k'ait'a p'ani p'arat'ara beerā, ma pari ārapa ichiaba pi t'ida perā nek'ode āchi temaa. ¹³Ma k'ayaara fiesta ook'ari, t'i pēipia bi chupiria chedeerā, p'oyaa t'ia-ee beerā, biirī nik'anik'aa beerā māik'aapa tau p'āriu beerā. ¹⁴Māgá o-ia bait'ee, ma pari ārapa ne-inaa oodait'ee wēe p'anadairā. Ma awara ma pari Tachi Ak'orepa pimaa ne-inaa pia ooit'ee, ichia pia ak'i biirā jai-idaadap'eda p'irabairuta ewate.

Nek'opata fiesta waibiade nepirida

(Mt 22.1-10)

¹⁵Māga ūrik'ari, ma mesade su-ak'i p'anadap'edaadepema abaapa māgaji Jesumaa:

—iO-ia bait'eepi chi nek'oru nek'opata waibiade Ak'ore truade!

¹⁶Māpai Jesupa nāga nepiriji jarateeit'ee:

—Eperāpa chik'o waibia joopiji māik'aapa eperāarā chok'ara t'i pēiji. ¹⁷Chik'o aupa nībak'ari, pēiji chi chok'apari jarade ma t'i pēida eperāarāmaa: "Chéti, jōma aupa jēra bairā." ¹⁸Mamida jōmaarāpa: "P'oyaa wāda-edá" ajida. Chi naapemapa māgaji: "Et'ewapai mia eujā neto ataji. Ichita wāit'ee ak'ide. Mi chupiria k'awaapáde aji, p'oyaa wā-e perā." ¹⁹Awaraapa māgaji: "Et'ewapai p'ak'a diez neto atajida aji, mimiapinait'ee michi eujāde. Mi chupiria k'awaapáde aji, p'oyaa wā-e perā." ²⁰Jōdee awaraapa māgaji: "Ewaa miak'āiji. Mapa p'oyaa wā-edá" aji. ²¹Chi chok'a pēida āpítee cheji chiparimaa jarade. Māpai ma te chipari k'iraudachi māik'aapa māgaji chi chok'aparimaa: "Wāji p'uuru jādee māik'aapa p'e anéiji chupiria chedeerā, p'oyaa t'iak'aa beerā, tau p'āriu beerā māik'aapa biirī nik'anik'aa beerā." ²²Bii-ap'eda, māgaji chi chok'a pēidapa: "Señor, mia ooji pia jaradak'a. Mamida su-ak'i beepari at'ari pari jēra bida" aji. ²³Māpai ma te chiparipa māgaji chi chok'aparimaa: "Māgara wāji o bee chaa eperāarā jiride, mi te p'iū nība chemerā. ²⁴Mia jara bi: Chi eperāarā naa t'i pēida apidaapa k'oda-e pait'ee mi chik'o."

Cristo ome nipapataarā nāga p'asadait'ee

(Mt 10.37-38)

²⁵Eperāarā chok'ara nipajida Jesús t'ee. Mapa irua āpítee ak'iji māik'aapa māgaji:

26—Mi ome niparupa mi k'iniara iru ba-e pirā chi ak'ore, chi nawe, chi wēra, chi warrarā, chi ̄pemaarā, chi ̄pewēraarā, ichi paara k'inia bai kāyara, māgí poyaa mérē pa-e pai. 27 Ichiaba eperā piuamaa bī pirā mide ijāa bī k'aurepa, māgí mérē pa-e pai. 28 Parādepemapa abaapa te it'ia oo k'inia bī pirā, naapiara juasia-e paik'ā k'awaait'ee jōmasaa p'arat'a falta bī ma te oo aupait'ee. 29 Māga oo-e pirā, ma te basa oop'eda, poyaa oo aupa-e pak'āri, chi unurutaarāpa pī oomaa iru p'aneedai. 30 Jarapataadai: “Na eperāpa te oomaa beeji. Mamīda poyaa oo aupa-e paji.” 31 Maa-e pirā, rey wā k'inia bak'āri jura chōode awaraa rey ome, naapiara chi soldaorā juasiapari k'awaait'ee diez mil soldaorāpa poyaadai wa poyaada-e pai soldaorā veinte mil āra ūri chōcherutaarā. 32 P'oyaa-e paita bī pirā, ̄chi apema rey t'imí cheru weda jara pēiit'ee-ek'ā k'ira jīp'a p'aneedait'ee chōoda-ee? 33 Māga pik'a parādepemapa k'isiap'eda mide ijāait'ee, ma k'aurepa ichia ne-inaa jōmaweda iru bī atuaamaa beeru pirā, māgara poyaa mérē pa-e pai.

Jesupa jarateeda tā k'iyyaa-ee pik'a p'aniirāde
(Mt 5.13; Mr 9.50)

34—Tā pia bi. Mamīda k'iyyaa-edaru pirā, ̄sāga waya k'iyyapiima? aji. 35 Pia-e bī eujā-it'ee pijida. Ichiaba ne-uu k'arra ik'aawa p'eit'ee pida pia-e bī. Jīp'a bat'at'aipia bīda aji. Pia k'isiatí parāpa et'ewa ūridap'edaade k'awaadamerā k'āata jara k'inia bī.

Oveja atua badade nepirida
(Mt 18.10-14)

15 ¹Ma t'ēepai Cesar-it'ee impuesto p'epataarā māik'aapa awaraa k'achia oopataarāda apatap'edaa k'ait'a chejida Jesús pedee ūride. ²Mapa fariseorā Moisepa p'āda jarateepataarā ome iru āpite ik'achia pedeejida: —Jāgipa p'ek'au k'achia oopataarā autebaipari māik'aapa nek'opari āra ome. ³Māpai Jesupa nāga nepiriji jarateeit'ee: ⁴—Parādepemapa abaapa cien oveja iru bī pirā māik'aapa madepemapa aba atuadarū pirā, ̄atabēi-e paik'ā aji, chi apemaarā noventa y nueve āchi p'anapatamāi chi atuadaida jirinait'ee unu atarumaa? ⁵Unu atak'āri, o-īapa pī ik'ia ūri jira atap'eda, ⁶aneeit'ee māik'aapa pachek'āri teeda, pīchi k'ōp'āyoorā tī p'e atait'ee. Māpai māgait'ee: “O-īa p'anadáma mi oveja atua bada unu atada perā.” ⁷Mia jara bī: Ak'ore truade māgá ichiaba audú o-īadaipata p'ek'au k'achia ooparipa ichia p'ek'au k'achia oopata oo amaak'āri māik'aapa Tachi Ak'ōrede ijāa beek'āri. O-īara p'anapata ma k'ap'ia, o-īa p'anadai k'āyaara noventa y nueve t'āri pia beerā k'ap'ia.

P'arat'a tau atua badade nepirida

8—Wērapa p'arat'a tau diez iru bīpa madepemapa aba atuadarū pirā, ̄lámpara k'oo atap'eda, piak'āa te jā barremaa bee-e paik'ā unu

atarumaa? ⁹Unu atak'āri, chi k'ōp'āyoorā t'ī p'e atait'ee māik'aapa māgait'ee: "O-īa p'anadáma mía unu atada perā p'arat'a tau atuadaida." ¹⁰Mia jara bi: Angeleerāpa ichiaba māgá o-īadaipata p'ek'au k'achia ooparipa ichia p'ek'au k'achia oopata oo amaak'āri māik'aapa Tachi Ak'ōrede ijāa beek'āri.

Ererāpa chi warrapa k'achia ooda perdonaada

¹¹Jesupa ichiaba nāga nepiriji jarateet'ee:

—Eperāpa warrarā omé iru baji. ¹²Ewari aba chi k'utrāara badapa māgaji chi ak'ōreema: "Ak'ore, teepáde aji, mi eerepema net'aa pi piuk'āri atabēit'ee bidepema." Māga ooji chi ak'ōrepa. Ma k'utrāaa eerepema net'aa teeji irumaa. ¹³Maap'eda ma warra t'ēepemapa ichi eerepema net'aa p'e atap'eda, netok'ooji māik'aapa ma p'arat'apa t'imí wāji awaraa todee. Mama p'arat'a pariatua gasta wāpachi māik'aapa jōt'aaji ichia oo k'iniata oo bipa. ¹⁴Ma awara p'arat'a jōma jōdaik'āri, at'apai jarra oojida ma eujāde. Maperā jarra choomaa beeji. ¹⁵Mapa wāji mimia jiride ma eujādepema eperāmaa. Ma eperāpa pēiji sinaarā jīade. ¹⁶Audú jarrapa bi jāwaa k'inia bapachi sinaarā chik'opa. Mamīda apidaapa nek'opidak'aa paji. ¹⁷Māpai k'isia beeji: "Mi ak'ore tede mimiapataarā chok'araarāpa nek'odait'ee iru p'anida aji. iJōdee mi nama jarrapa piu wā! ¹⁸Mi ak'ōreema wāit'eeda aji. Panak'āri, nāga jarait'eeda aji: Ak'ore, mía p'ek'au k'achiata ooji Tachi Ak'ore k'irapite māik'aapa pi āpite. ¹⁹Waa pichi warrak'a mi iru banáaji. Jīp'a pichi mimiaparík'a iru báji anait'ee."

²⁰Maap'eda cheji chi ak'ore temaa.

'At'āri t'imí cheru weda, chi ak'ōrepa unu ataji māik'aapa chupiria k'awaaji. P'iraji chi warramaa māik'aapa wēre atap'eda, k'ira ñ't'aaji.

²¹Māpai chi warrapa māgaji: "Ak'ore, mía p'ek'au k'achiata oojida aji, Tachi Ak'ore k'irapite māik'aapa pi āpite. Waa pichi warrak'a iru banáaji. Jīp'a pichi mimiaparík'ata iru báji." ²²Mamīda chi ak'ore audú o-īa bada perā, māgaji chi mimiapataarāmaa: "P'aru pipiara bita atanáti māik'aapa jī bítí. Ichiaba ichi juade sortija jī bítí māik'aapa ichi biiride chancla jī bítí. ²³Anéeti p'ak'a poreera bita māik'aapa peet'áati. iK'odait'ee māik'aapa pēiradait'ee! ²⁴iMi warra piu pik'a bada waya chok'ai bi! iChi atua pik'a bada unu atajidapi!" Māpai fiesta oojida.

²⁵Māimisa chi warra naapema ne-uu k'āide baji. Teedaa chek'āri, ūri cheji o-īa pēira para bi. ²⁶Mapa mimiapari aba t'ī ataji māik'aapa iidiji: "¿Sāga jōnima?" aji. ²⁷Māpai ma mimiaparipa māgaji: "Pi ipema pachejida aji. Pi ak'ōrepa p'ak'a poreera bita peepiji, iru k'ap'ia k'ayaa wēe pacheda perā." ²⁸Māga ūrik'āri, chi ipema ne-uu k'āideepa cheda k'iraudachi māik'aapa teedaa t'iuaamaa beeji. Maperā chi ak'ore taawaa uchiaji enenee pedeede t'iumerā. ²⁹Mamīda chi warrapa māgaji chi ak'ōreema: "Pia k'awa bida aji, mi taarā mimiadoo. Ichita k'ira jīp'a oodoo pia

jaradak'a. Mamida mimaa tee-e paji cabra chak'e pida, o-ña nek'omerā michi k'ōp'āyoorā ome. ³⁰Jōdee pi warra pacheda-it'eeta peepiji p'ak'a poreera bi, jōma pichi p'arat'a teeda jōt'aaji mīda prostitutaarā ome."

³¹Māpai chi ak'ōrepa p'anauji: "Warra, pi ichita mi ome bapari. Net'aa jōmaweda mia iru bi pérē. ³²Mamida ūrá o-ña p'anadaipia bi pi ipema piu pik'a bada chok'ai bairā; chi atua bada unu atadap'edaa perā."

Mimiapataarā poro waibiade nepirida

16

¹Jesupa ichiaba nāga nepiriji chi k'ōp'āyoorāmaa jarateeit'ee:

—Eperā p'arat'ara bi bapachi. Ichia iru bají mimiapataarā poro waibia ichi jua ek'ari. Ewari aba māgí imiateejida irua net'aa pariatua atuapi bada perā. ²Mapa chi mimia chiparipa t'í atap'eda, māgaji: "¿Wāarak'ā aji, pi āpite jara chedap'edaa? ūraweda p'ā téiji jōmaweda mi net'aa iru bi, pi waa mi mimiapataarā poro waibia pa-e pait'ee perā."

³Māga ūrik'āri, ma mimiapataarā poro waibiapa k'isajai: "Ūrá ɬsāgapi ooit'eeema mi mimia chiparipa mi mimia wēe bik'āri? Juatau wēe bi mimia chaaree ooit'ee māik'aapa k'ira nejasia bi ne-iidipariit'ee. ⁴K'awa bida aji, sāga ooit'ee eperāarāpa mi auteebaidamerā mimia wēe beek'āri." ⁵Māpai t'ípiji aba-abaa chedamerā chi paraa p'anadap'edaarā chi mimia chiprimaa. Chi naa chedamaa iidiji: "Pia ɬjōmasaa paraa bīma aji, michi poro waibiamaa?" ⁶P'anauji: "Aceite olivodee ooda ochocientos galones paraa bīda" aji. Māpai ma mimiapataarā poro waibiapa māgaji: "Acha bīda aji, pia paraa bada p'āda. Nāgí jēt'āaji māik'aapa awaraata oo atapáde aji, cuatrocientos pari." ⁷Maap'eda iidiji awaraamaa: "¿Pia jōmasaa paraa bīma?" aji. Ma eperāpa p'anauji: "Trigo bulto cien paraa bīda" aji. Māpai mimiapataarā poro waibiapa māgaji: "Acha bīda aji, pia paraa bada p'āda. Nāgí jēt'āap'eda, awaraata oo atapáde aji, ochenta bulto pari." ⁸Chi mimia chiparipa k'awaji ma mimiapataarā poro waibia k'achia bada ik'awaa bi. Mapa itria-e paji. Ichiaba māga pik'a p'ani na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā. Ik'awaara p'anapata Tachi Ak'ōredeerā k'āyaara.

⁹Maperā mia parāmaa ūrait'ee. Na p'ek'au eujādepema net'aa iru p'ani téeti k'ōp'āyoorā atadait'ee mi-it'ee. Māga ooruta pīrā, ma net'aa jōdaik'āri, Tachi Ak'ōrepa parā auteebaiit'ee ichi truade.

Chisāgita tachi chipari; Tachi Ak'ōre wa p'arat'

¹⁰—Chi t'āri jīp'a bipa net'aa chok'ara-ee iru bi pijida, awaraarāmaa teeru pīrā, auk'a teepariit'ee net'aa chok'ara iru bak'āri. Jōdee chi k'ūrayaa bipa teeamaa bi pīrā net'aa chok'ara-ee iru bidepema, auk'a teeamaa bapariit'ee net'aa iru bak'āri. ¹¹Mapa parā t'āri jīp'a p'anada-e pīrā na p'ek'au eujādepema net'aa, p'arat'a ome, ɬk'aipa it'aripema net'aa parā jua ek'ari biima? ¹²Ichiaba na p'ek'au eujāde p'anide chīara net'aa t'āri jīp'a ak'ida-e pīrā, ɬk'aipa parāmaa it'aripema net'aa pia teeima?

¹³'Eperā chipariirā omé juu ek'ari mimia baik'araa bi. Māga bi pirā, chipari aba k'ira unuamaa iru bai māik'aapa chi apema k'inia iru bai, maa-e pirā abaapa jara bik'a ooi māik'aapa chi apemapa jara bik'a ooamaa bai. Māga pik'a apidaapa ooda-e pai Tachi Ak'orepa jara bik'a; p'arat'a, net'aa pia p'e bi misa.

Jesupa fariseorāmaa jarada

¹⁴Fariseorāpa ma ūraa ūridak'āri, Jesús oo iru p'aneejida, p'arat'a k'inia p'anadap'edaa perā. ¹⁵Mapa Jesupa māgaji:

—Parā t'āri pia beerāk'a p'anapata eperāarā k'rapite. Mamīda Tachi Ak'orepa k'awa bi k'isia k'achia parā t'āride iru p'ani. Ne-inaa parāpa audupiara k'inia iru p'ani; ma ne-inaa Tachi Ak'orepa unuamaa iru bapari.

Jesupa jarada Moisepa p'ādade

¹⁶—Moisepa ūraa p'ādak'āriipa māik'aapa Tachi Ak'ore pedee jarapataarāpa ūraa p'ādak'āriipa Juan Bautistapa ūraa jarada parumaa, eperāarāpa jiripachida Tachi Ak'oredeerā p'aneedait'ee ma ūraade jara bik'a oo p'anipa. Mamīda ma ūraa jōru. Juan badak'āriipa mia pedee pia jarateepari, eperāarāpa k'awaadamerā mi k'aurepa Tachi Ak'orepa eperāarā biit'ee ichi juu ek'ari, ichideerā p'aneedamerā.

¹⁷'Pajā māik'aapa na p'ek'au eujā jōdaridai, jōma Tachi Ak'orepa ūraa p'āpidade jara bik'a p'asai naaweda.

Jesupa jarateeda miak'āi p'aniirā mia amaanaadamerā (Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸—Eperāpa ichi wēra amaat'aaru pirā māik'aapa miak'āiru pirā awaraa ome, p'ek'au oomaa bi Tachi Ak'ore k'rapite. Ichiaba eperā miak'āiru pirā wēra amaat'aada ome, p'ek'au oomaa bi Tachi Ak'ore k'rapite.

P'arat'ara bada māik'aapa Lázaro, chupiria chada

¹⁹—Eperā p'arat'ara bi bapachi. Māgí p'aru pi-ia jīpachi māik'aapa ewari chaa fiesta waibia oopachi. ²⁰Ichiaba mama bapachi eperā chupiria chi tījarapatap'edaa Lázaro. Māgí k'ap'ia jōma aida-idaa baj. Eujāde su-ak'i beepachi ma p'arat'ara bi te tīupatamāi. ²¹Māga oopachi ma p'arat'ara bi mesadeepa chik'o baaida k'o k'inia bada perā. Mama bide usaarāpa iru aida senepachida. ²²Ewari aba ma chupiria chi jai-idaaji māik'aapa angeleerāpa iru jaure it'aa ateejida Abraham ome bade. Ichiaba ma p'arat'ara bada piuji māik'aapa iajida.

²³'Ma p'arat'ara bida jaure chupiria nībaji piudap'edaa rāmāi. Mamāik'aapa it'aa ak'ik'āri, tīmiipa unuji Abraham Lázaro ome. ²⁴Māpai

biaji: "Michi chonaarā ak'ōchona Abraham, imi chupiria k'awáaji! Lázaro jua k'ī paniade beepíji mäik'aapa pēiji mi k'īrame k'urātipide, na t'ipitaude chupiria nībairā." ²⁵Mamīda Abrahampa p'anauji: "Warra, k'īrapáji pi pia bapachi chok'ai bak'āri; jōdee Lázaro chupiria bapachi. Írá iru iimaa bi nama; jōdee pi chupiria nībi. ²⁶Ma awara tachi p'ani esajīk'a waibia k'ōot'ari jira bi. Mapa chi nāik'aapa wā k'inia p'aniirā p'oyaa wāda-e jāmaa. Ichiaba chi jāik'aapa che k'inia p'aniirā p'oyaa cheda-e namaa."

²⁷Māpai ma p'arat'ara badapa māgaji: "Māgara ak'ōchona Abraham, mi chupiria k'awáaji. Péiji Lázaro michi ak'ore temaa. ²⁸Mama michi īpemaarā joisomaa p'anapata. Jara pēiji chenaadamerā namaa, mi mia nībimaa." ²⁹Mamīda Abrahampa p'anauji: "Ārapa iru p'anida aji, Moisepa p'āda mäik'aapa Tachi Ak'ore pedee jarapataarāpa p'ādap'edaa. Māgī ūraa ūridaipia bi mäik'aapa Ak'ōrede ijāadaipia bi." ³⁰Mamīda ma p'arat'ara badapa p'anauji: "Wāarada aji, ak'ōchona Abraham. Mamīda piuda chok'ai p'irabaip'eda, wāru pīrā āramaa, māgara wāara āchia p'ek'au k'achia oopata oo amaadait'ee mäik'aapa Ak'ōrede ijāadait'ee." ³¹Mamīda Abrahampa māgaji ma p'arat'ara badamaa: "Moisepa p'āda mäik'aapa Ak'ore pedee jarapataarāpa p'ādap'edaa ūri k'iniada-e p'ani pīrā, ichiaba ijāada-e pait'ee eperā piuda p'irabaip'eda, wāru pijida āramaa jarade."

Jesupa jarateeda p'ek'au k'achiade baainaadamerā
(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

17

¹Jesupa māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—Na p'ek'au eujāde ichita p'ek'au k'achia paraait'ee. iMamīda Tachi Ak'ōrepa k'achiadee pēit'eepi chi eperāpa p'ek'au k'achia oopi bi awaraarāmaa! ²Piara bak'aji k'ūruma iru otaude jī atadap'eda, p'usa jāde bat'at'aadait'ee, ichia na warrarāmaa p'ek'au k'achia oopii k'āyaara. ³iK'īrak'aupai parāpa māga oodai!

'Awaraa ijāapari p'ek'au k'achia ooru pīrā, itrāti. Mamīda irua p'ek'au k'achia oo amaa bi pīrā, chupiria k'awáati mäik'aapa ma k'achia ooda perdonáti. ⁴Ewari abaade pīmaa ne-inaa k'achia ooda siete ooru pijida, jarada siete irua jara cheru pīrā māga waa oo-e, ichita chupiria k'awáaji mäik'aapa ma k'achia ooda perdonáaji.

Ijāapataarāpa wāara ijāadak'āri

⁵Māpai chi k'ōp'āyoorāpa Jesumaa iidijida:

—Taimaa waapiara ijāapíji Tachi Ak'ōrede.

⁶Jesupa p'anauji:

—Mostaza tau p'isi k'edee mīda, waibiadaipari pak'uruk'a. Māga pik'a īrá parāpa wāara ijāaruta pīrā, ma-āri pida, ne-inaa oodai Ak'ōrepa k'inia bik'a. Waapiara ijāadak'āri, ne-inaa waibiara oodai iru-it'ee. Māga

p'anadak'ari, na nejō biirimaa jaradai: "Jāmāik'aapa ãyaa wāji māik'aapa p'usa jāde baaináji." Māgá wāara ijāarutara, ma nejō biiriipa ooi parāpa jararutak'a.

Ichita oodaipia bì Ak'õrepa oopi bìk'a

7—Parādepemapa chok'apari aba iru bì ne-uu k'āide mimia bap'eda maa-e pirā oveja ak'ideepa cheru pírā, ẽnāga jarak'ajik'ā? "Su-ak'i béeji māik'aapa nek'óji." 8Māga-e. Ma k'āyaara nāga jarai: "Mi-it'ee nejoojí māik'aapa mia iidiruta anéejí, mi nek'omaa, ne-inaa tomaa bì misa. T'ēepai pì nek'oi māik'aapa ne-inaa toi." 9Ma awara pia gracias jara-e pait'ee ma chok'aparipa ooda pari pia jaradak'a. 10Māga pik'a parāpa oodap'eda jōmaweda Ak'õrepa jaradak'a, irumaa nāga jaradaipia bì: "Piata tai chok'apari. Jíp'a oojida pia jaradak'a."

Jesupa leprapa k'ayaa beerā diez jipada

11 Jesús ode wāde Jerusalendee, wāyaaji Samaria eujāde māik'aapa Galilea eujāde. 12Panaji p'uuru chak'ede. Mama irumaa chejida diez īmik'īraarā leprapa k'ayaa p'ani. Mamīda t'īmí p'aneejida māgá k'ayaa p'anadap'edaa perā. 13Māga nide biajida:

—Jesús, Tachi Jarateepari, itai chupiria k'awáaji!

14 Jesupa āchi unuk'ari, māgaji:

—P'aareerāmaa wāti jarade Tachi Ak'õre juapa pāchi k'ap'ia jipak'ooda.

Māgá wārutade, jipa p'aneejida. 15Ma diezdepema abaapa unuk'ari ichi k'ap'ia jipada, āpitez o-ia cheji. Tachi Ak'õremaa golpe pedee pia jara cheji. 16Māpai Jesús k'irapite bedabaidachi ichi tau biiri eujāde t'ōbairumaa. Māga ooji gracias jarait'ee ichi jipada perā. Ma eperā judio-e paji. Samaria eujādepema paji. 17Māpai Jesupa māgaji:

—¿Diez paji-ek'ā aji, jipa p'aneedap'edaa āchi k'ayaadeepa? ¿Sāma p'anima apemaarā nueve? 18¿Na k'ira tewaraa aupaita chejik'ā aji, gracias jarade Tachi Ak'õremaa?

19Māpai Jesupa māgaji ma eperāmaa:

—P'irabáiji māik'aapa wāji. Pia wāara ijāada perā, jipa beejida aji.

Sāga pait'ee Tachi Ak'õrepa eperāarā ichideerā papik'ari (Mt 24.23-28, 36-41)

20Fariseorāpa Jesumaa iidijida:

—¿Sāapaita Tachi Ak'õrepa ichia pēida rey papiit'ee na eujāde? Jesupa p'anauji:

—Tachi Ak'õrepa pēida rey papi-e pait'ee eperāarā taide. 21Eperāarāpa jarada-e pait'ee: "Iru nama bì" maa-e pirā "iru jāma bì". Māga p'oyaa jarada-e iru parā ome bapari perā, unuda-e p'ani mīda.

22Māpai Jesupa chi k'ōp'āyoorāmaa māgaji:

—Ewari cherude par̄apa mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, audú unu k'inia jōnadait'ee. Mam̄ida unuda-e pait'ee. ²³Eperāarā ūk'uruurāpa jaradait'ee: "Iru nama bi" maa-e pīrā "iru jāma bi". Mam̄ida wānāati āchia jara p'anima a māik'aapa ijāanáati āchi pedee. ²⁴Atu p'anide pa tau p'orep'orek'āri pajā jōmaweda īdaa ataparik'a, māga pik'a atu p'anide mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, waya cheit'ee. ²⁵Mam̄ida māga pai naaweda īrapemaarāpa mi chupiria papidait'ee māik'aapa yiaraa iru p'anadait'ee. ²⁶Noé bada ewaride p'asadak'a, māga pik'a p'asait'ee mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema waya chek'āri. ²⁷Maapai eperāarā nek'opachida, ne-inaa topachida māik'aapa miak'āipachida Noé ichi barcode bataurumaa. Māpai k'oi che nībeeji, na p'ek'au eujā ūudachi māik'aapa eperāarā jōmaweda k'iniidachida. ²⁸Māga pajī ichiaba Lot bapariik'āri. Eperāarā nek'o para bapachi, to para bapachi, ne-inaa neto para bapachi, ne-uu para bapachi māik'aapa te oo para bapachi. ²⁹Mam̄ida Lot Sodoma p'uuru deepa uchiak'āri, ma ewate it'ariipa k'oi tau baaiparik'a, azufre māuk'a baajī t'ipitau ome ma p'uuru īri. Mapa ma p'uuru deepemaarā jōmaweda k'iniidachida. ³⁰Māga pik'a pait'ee Eperā Ak'ōre Truadepema waya chek'āri. Eperāarāpa Tachi Ak'ōrede k'īsiada-e p'anadait'ee.

³¹Ma ewate eperā terrazade bi pīrā, mamaik'aapa īrabaik'āri, teedaa t'ūk'araa bi ichi net'aa p'e atade. Ma awara eperā ichi ne-uu k'āide ni pīrā, teedaa cheik'araa bi ichi net'aa atade. ³²K'irāpāti Lot wēra p'asada. ³³Eperā piuamaa bi pīrā mide ijāapari k'aurepa, māgí piuk'āri atuait'ee. Mam̄ida eperā piuru pīrā mide ijāapari k'aurepa, māgí eperā piuk'āri, it'aa wāit'ee.

³⁴Mia jara bi: Ma ewate p'ārik'ua mi waya cheit'ee. Omé araa p'aru abaade k'āi p'anide angeleerāpa aba it'aa ateedait'ee; chi apema atabēidait'ee. ³⁵Ichiaba wēraarā omé trigo bamaa p'anadait'ee k'ūrumade. Aba it'aa ateedait'ee; chi apema atabēidait'ee. ³⁶[Ichiaba imik'īraarā omé ne-uu k'āide mimiamaa p'anadait'ee. Aba it'aa ateedait'ee; chi apema atabēidait'ee.]

³⁷Māpai Jesús k'ōp'āyoorāpa iidijida:

—Tachi Waibia, ḷsāma māga p'asait'ee ma? ajida.

P'anauji:

—Piuda k'ap'ia bimāi, ākoso seedaipatada aji.

Jesupa p'ētrāade māik'aapa charrade nepirida

18

¹Jesupa chi k'ōp'āyoorāmaa nāga nepiriji jarateeit'ee ichita sēda-ee it'aa t'ipataadamerā. ²Māgaji:

—P'uuru abaade charra bapachi. Māgipa Tachi Ak'ōre, eperāarā paara waawee k'aa pajī. ³Ma p'uuru deepa ichiaba bapachi p'ētrāa. Māgí nepira iru baji awaraa eperā ome. Mapa wāpachi ma charramaa irua ma nepira

ak'imerā. ⁴Ewari chaa ma charrapa iru pedee ūripachi mīda, k'aripa k'iniak'aa paji. Mamīda t'ēepai k'īsiaji: "Mia Tachi Ak'ōre waaweeek'aa, eperāarā jida. ⁵Mamīda na p'ētraapa mi itu bi-e bairā, mi t'āri k'achiadai naaweda, k'aripait'ee waa chenaamerā."

⁶Māpai Jesupa ichiaba māgaji:

—Ma charra k'achia bipa māga ooji pirā ma p'ētrāa ome, ⁷audupiara Tachi Ak'ōrepa ichia jirit'eradaarā k'aripait'eeda aji, ārapa it'aa iidipata perā āstaawa, p'ārik'ua pida. ¿Āramaa taarā nipiik'ā? ⁸Mia jara bi: Taarā-e weda āra k'aripait'ee. Mamīda mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema waya chek'āri, ćunu cheik'ā aji, na p'ek'au eujāde p'ani ijāapataarā at'āri mide wāara ijāapata?

Jesupa nepirida fariseode māik'aapa impuesto p'eparide

⁹Jesupa awaraa nepiriji jarateeit'ee chi awaraarā ek'ariara ak'i p'aniirāmaa, āchi t'āri piara p'ani jīak'aapa:

¹⁰—Imik'īraarā omé wājida Tachi Ak'ōre te waibiadee it'aa t'ide. Aba fariseo paji. Jōdee chi apemapa Cesar—it'ee impuesto p'epachi. ¹¹Ma fariseo ak'inī beep'eda, nāga it'aa t'ipachi: "Aai, Ak'ōre, pimaa gracias jarapari, mi apemaarāk'a bak'aa perā. Mi nechiayaa bak'aa; k'achia ooyaa bak'aa; chīra wēra ome k'āik'aa māik'aapa ook'aa jā impuesto Cesar—it'ee p'eparipa ooparik'a. ¹²Tomia chaa k'āima omé nek'ok'aa it'aa t'īt'ee māik'aapa mia jitatu ne-inaa diezdepema chaa aba pimaa teepari." ¹³Mamīda ma Cesar—it'ee impuesto p'epari t'imí bainī baji, audú p'ek'au k'achia ooyaa bi jīak'aapa. Mapa it'aa pida ak'ik'aa paji. Jip'a t'ūa t'aap'e nībapachi māik'aapa it'aa t'ipachi: "Aai, Ak'ōre, mi chupiria k'awāaji p'ek'au k'achia ooyaa bairā." ¹⁴Mia jara bi: Ma impuesto p'epari k'āiwee wāji ichi temaa, Tachi Ak'ōrepa irua p'ek'au k'achia oopata wēpapida perā. Jōdee māga-e paji ma fariseo ome. Tachi Ak'ōrepa irua p'ek'au k'achia oopata wēpapi-e paji. Chi awaraarā k'āyaara waibiara pa k'inia bi ek'ariara bait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite. Jōdee chi audua-ee bi awaraarā k'āyaara waibiara pait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite.

Jesupa warrarā bendiciada (Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵ichiaba eperāarāpa warra chak'eerā aneejida Jesumaa iru jua bimerā āra īri māik'aapa bendiciamerā. Mamīda chi k'ōp'āyoorāpa māga unudak'āri, ma warrarā aneedap'edaarā itriajida. ¹⁶Māpai Jesupa chi k'ōp'āyoorā tī p'ejī māik'aapa māgaji:

—Ichiak'au mimaa warrarā chepíti, Tachi Ak'ōrepa āra jīak'aarā biit'ee perā ichi juu ek'ari, ichideerā p'aneedamerā. ¹⁷Mia wāarata jararu. Warra chaipa t'āripa wāara ijāapari. Eperāpa māgá Tachi Ak'ōrede ijāa-e pirā, p'oyaa ba-e pai iru juu ek'ari ichideerā ome.

Eperā p'arat'ara bada Jesús ome pedeeda
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

18 Eperāarā poro waibiapa iidiji Jesumaa:

—Tachi Jarateepari t'āri pia, īk'āata mia ooipia bīma aji, it'aa wāit'ee?

19 Jesupa p'anauji:

—¿Sāap'eda mimaa t'āri pia bida a bima? aji. T'āri pia apaita bī: māgí Tachi Ak'ōre. 20 Pia k'awa bi Tachi Ak'ōrepa Moisemaa ūraa p'āpida:

'Eperā peenāaji; miak'āi bi pirā, awaraarā ome k'āināaji; nechianāaji; seewa jaranāaji chīara k'achiade baaipiit'ee; pīchi ak'ōre māik'aapa pichi nawe k'inia iru baparíiji māik'aapa āra pedee ūriparíiji.'

(Ex 20.12-16)

21 Māpai ma eperāpa māgaji:

—Mia ma jōma ooparida aji, k'ūtrāa weda.

22 Māga ūrik'āri, Jesupa p'anauji:

—Ne-inaa aba waide oo-e bi. Pīchi net'aa jōmaweda netok'oonáji māik'aapa chupiria beerāmaa ma p'arat'a téejí. Māga ooru pirā, ne-inaa pipiara iru bait'ee Tachi Ak'ōre eujāde. Māga oop'eda, mi ome nipa chéji.

23 Mamīda māga ūrik'āri, ma eperā k'īra pia-ee wāji, p'arat'a audú k'inia bada perā. 24 Māga unuk'āri, Jesupa māgaji:

—iChaaree bi p'arat'ara beerā p'aneedait'ee Tachi Ak'ōre jua ek'ari ichideerā ome! 25 Chaareera bīda aji, p'arat'ara bi beeit'ee Tachi Ak'ōre jua ek'ari, camello aguja taude wāyaaai k'āyaara.

26 Māpai chi ūri p'anadap'edaarāpa iidijida:

—Māgara, īk'aita p'oyaa it'aa wāyama? ajida.

27 Jesupa p'anauji:

—Eperāarā p'oyaa it'aa wāda-edā aji, āchi k'īradoopa, audú chaaree bairā. Mamīda Tachi Ak'ōre-it'ee ne-inaa chaaree wē-edā aji.

28 Māpai Pedropa māgaji:

—Tachi Waibia, tai net'aa jōmaweda atabēijida pi ome nipapataadait'ee.

29 Jesupa p'anauji:

—Mia wāarata jararu. Eperā mide ijāa bi k'aurepa atabēiru pirā ichi te, wēra, īpemaarā, ak'ōreerā maa-e pirā warrarā, 30 māgí eperāpa waapiara atait'ee na p'ek'au eujāde bi misa, māik'aapa piulk'āri, ichita chok'ai bapariit'ee Tachi Ak'ōre ome.

Jesupa jarada ūpee jarada k'achia beerāpa ichi peedait'ee
(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

31 T'ēepai Jesupa chi k'ōp'āyoorā doce awara āi t'ī p'e ataji māik'aapa māgaji:

—Irá tachi Jerusalendee wādait'ee. Mama jōmaweda chonaarāwedapema Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaak'a p'asait'ee

mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema ome. ³²K'achia beerāpa mi k'ira tewaraarāmaa teedait'ee. Mägiirāpa mi oo iru p'anadait'ee, ik'achia jaradait'ee mimaa mäik'aapa k'īramaa idudait'ee. ³³Maap'eda mi widait'ee mäik'aapa peet'aadait'ee. Mamīda ewari öpeemaa mi waya chok'ai p'irabaiit'eeda aji.

³⁴Jesús k'ōp'āyoorāpa maarepida k'awada-e paji irua jarada. Ichiaba k'awada-e paji k'āaredeta pedee baji. Irua jara k'inia bada p'oyaa k'awadak'aa paji.

Jesupa tau p'āriu bī jipada Jericó p'uurude
(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵Jesús Jericó p'uuru k'ait'a pak'ari, unuji tau p'āriu bī o bi ik'aawa su-ak'i bi. Mägí chupiria chipa chi wāyaarutaarāmaa p'arat'a iidimaa baji.

³⁶Ürik'ari eperāarā chok'ara wāyaa wāruta ichi ik'aawa, iidiji:

—¿K'aita nama wāyaa wādama? aji.

³⁷P'anaujida:

—Jesús Nazaret p'uurudepemata wāyaa wāda ajida.

³⁸Mäga ürik'ari, ma tau p'āriu bipa biaji:

—iJesús, Rey David Warra, * mi chupiria k'awáaji!

³⁹Chi naa wādap'edaarāpa itriat'aapachida k'īup'ee beemerā. Mamīda waapiara biapachi:

—Rey David Warra, mi chupiria k'awáaji.

⁴⁰Mäpai Jesús ak'inī beeji mäik'aapa jaraji aneedamerā. K'ait'a pachek'ari, Jesupa iidiji:

⁴¹—¿K'āata k'inia bima aji, mia pi ome oomerā?

Tau p'āriu bipa p'anauji:

—Tachi Waibia, mīchi taupa piaunu k'inia bida aji.

⁴²Mäpai Jesupa māgaji:

—iUnújil! Pia ijāada perā, jipa beejida aji.

⁴³Aramāgá ma tau p'āriu badapa piaunu beeji mäik'aapa Jesús t'ēe wāji. O-īapa pia pedeeji Tachi Ak'ōremaa. Ichiaba Jesupa ooda unudap'edaarāpa o-īapa pia pedee p'aneejida Tachi Ak'ōremaa.

Jesús Zaqueo ome

19 ¹Jesús Jericó p'uurude panak'ari, nipaji calle jāde. ²Mama bapachi eperā p'arat'ara bi, tījarapatap'edaa Zaqueo. Mägí Cesar-it'ee impuesto p'epataarā poro waibia paji. ³Ma eperāpa Jesús k'awa k'inia baji. Mamīda p'oyaa unuk'aa paji, eperāarā audú chok'ara nipa padap'edaa perā iru ome. Ma awara ichi audú jep'eda baji. ⁴Mapa

* 18.38 Jesús tījarapachida *David Warra*, iru uchiada perā chonaarāwedapema Rey Daviddeepa mäik'aapa Mesías pada perā.

Jesús naa p'iraji māik'aapa it'í padachi pak'uru o bi ik'aawa badade Jesús wāyaait'eemāi. ⁵Māpai Jesúz Zaqueo badamāi wāyaa wāk'ári, it'aa ak'iji māik'aapa māgaji:

—Zaqueo, isapai irabáiji jāmāik'aapa, idi mi pi tede beeit'ee perā.

⁶Aramágá Zaqueo irabaidachi māik'aapa t'ári o—ia Jesúz ateeji ichi temaa. ⁷Māga unudak'ári, arii p'anadap'edaarā jōmaarāpa ik'achia pedee p'aneejida Jesúz āpite, iru wāda perā p'ek'au k'achia ooyaa bida apata tede. ⁸T'ēepai teeda p'anadak'ári, Zaqueo bainí beeji māik'aapa māgaji:

—Tachi Waibia, mia net'aa p'e iru bidepema esa—auk'a chupiria beerāmaa teeit'eeda aji. Ichiaba chīara p'arat'a chiādoo pírā, ma chiada aba chaachaa pari k'ímarí teeit'eeda aji.

⁹Māpai Jesupa māgaji:

—Idi Tachi Ak'ōrepa na te chipari k'aripa ataji iru o k'achiade wādadeepa, auk'a Tachi Ak'ōrede ijāapari perā, ichi chonaarāwedapema ak'ochona Abrahampa ijāadak'a. ¹⁰Ma—it'epi mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema cheji; atua beerā jiriit'ee māik'aapa o k'achiadeepa k'aripa atait'ee.

Jesupa p'arat'ade nepirida

(Mt 25.14-30)

¹¹Eperārāpa ūrimaa p'anajida Jesupa māga jarak'ári. Jerusalén k'ait'a bada perā, āchia k'īsiajida taarā—ee Tachi Ak'ōrepa iru rey papiit'ee. Mapa Jesupa nāga nepiriji jarateeit'ee.

¹²—P'arat'ara beerādepema aba bapachi. Māgí t'imí wājí awaraa eujádee, Cesarpa ichi rey bimerā māik'aapa t'ēepai ichi āpítee chemerā ichi eujā ak'ide. ¹³Mamídā wāi naaweda, t'í p'ejí ichi mimiapataarā diez māik'aapa p'arat'a waibia * teeji āchi chaachaa. Māpai māgaji: “Na p'arat'apa net'aa neto p'e atáti māik'aapa netóti awaraarāmaa waapiara eepadamerā, mi cheru misa.” ¹⁴Mamídā ichi eujádepemaarāpa iru k'íraunuamaa iru p'anapachida. Mapa iru t'ee esperārā pēijida jaradamerā: “K'iniada—e já esperā tai rey pamerā.”

¹⁵Māga jara pēijida mīda, Cesarpa iru rey bijí. Ma t'ēepai waya cheji ichi eujádee. Pachek'ári, t'í pēiji ichi mimiapataarā, māgí p'arat'a teedaarāmaa, k'awaa k'inia bada perā jōmasaa eepa iru p'ani āchi chaachaa. ¹⁶Chi naa chedapa māgaji: “Señor, pía p'arat'a teeda mīmaa, ma p'arat'a tau chaa waa diez eepa wājida” aji. ¹⁷Reypa māgaji: “iPi pía bida aji, pía mimiapari perā! Mía atabéida pía ak'iji māik'aapa ai īri waapiara uchiapiji. Māga ooda perā írá mía pi esperārā poro waibía papiit'ee p'uuru diez ak'ipariimerā.” ¹⁸Araarepema mimiaparipa ichiaba

* 19.13 Hebreo pedeede jara k'inia bi mina. Mina aba vale bají p'arat'a p'aadap'edaa ewari cien mimiada pari.

jara cheji: “Señor, pía p'arat'a teeda mimaa, ma p'arat'a tau chaa waa joisomaa eepa wājida” aji. ¹⁹ Ichiaba māgimaa reypa māgaji: “Māgara pía p'uuru joisomaa ak'ipariit'eeda” aji.

²⁰ Mamīda awaraa mimiapari chedapa māgaji: “Señor, acha bida aji, pía p'arat'a mimaa teeda. P'arude pia jí bip'eda, ia iru bajida aji. ²¹ Mía pi waawee bapari, k'awa bairā pia esperāarā pia chupiria k'awak'aa. K'awa bi pichia ne-inaa jōma p'e atapari awaraarā mimiadap'edaa pari.” ²² Māpai ma reypa māgaji: “¡Mimiapari k'achia! Pía jaradak'a ooit'eeda aji, pi ome. K'awa bida a bi, mia pia chupiria k'awak'aa māik'aapa mia ne-inaa jōma p'e atapari awaraarā mimiadap'edaa pari. ²³ Māgara čsāap'eda pía mi p'arat'a iana-e pajima aji, p'arat'a iapata tede, mi chek'āri, māpemaarāpa mimaa waya teedamerā aí ūri eepadap'edaa ome?” ²⁴ Māpai ma reypa māgaji arii p'anadap'edaarāmaa: “Jāri atáti mia p'arat'a teeda irumaa māik'aapa téeti ma p'arat'a tau chaa waa diez eepadamaa.” ²⁵ Māpai āchia māgajida: “Mamīda tachi poro waibia, iirua ma tau chaa waa diez eepada iru bida!” ajida. ²⁶ Māpai ma reypa māgaji: “Mia jara bi: Chi iru bimaa waapiara teeit'ee. Mamīda chi mak'īraa wēe bipa ma-āri iru bi paara jāri atait'eeda aji. ²⁷ Ma awara jirináti mi k'iniada-ee p'anadap'edaarā āchi rey pamera. Anéeti mi k'īrapite māik'aapa peek'ōoti.”

Jesús Jerusalén p'uurudee wāda
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Ma pedee jara aupap'eda, Jesús wāji Jerusalén ode. ²⁹ Olivo Eede, Betfagé māik'aapa Betania p'uuru k'ait'a panadak'āri, chi k'ōp'āyoorā omé naa pēiji. ³⁰ Āramaa māgaji:

—Wāti ara bi p'uuru tachi k'īrapite bimaa. Panadak'āri, ununadait'ee burro jí bainī bi, waide apida batauda-e p'ani iru ūri. Ēra atáti māik'aapa anéeti. ³¹ Apidaapa iidiruta pirā k'āare-it'ee ēramaa p'ani, jaráti: “Tachi Waibiapa arak'atia atee k'inia bi.”

³² Māpai Jesús k'ōp'āyoorā wājida māik'aapa ununajida jōma irua jaradak'a. ³³ Ma burro ēramaa p'ani misa, chipariirāpa iidijida:

—¿K'āare-it'ee ēramaa p'anima? ajida.

³⁴ P'anaujida:

—Tachi Waibiapa arak'atia atee k'inia bida ajida.

³⁵ Māpai ma burro Jesumaa ateedap'eda, āchi ūripema p'aru jípatap'edaa ata bijida aí ūri māik'aapa bataupijida. ³⁶ Wāruta misa, esperāarāpa āchi ūripema p'aru tō jēra bijida o jāde, āchi rey pai jiak'aapa. ³⁷ Māpai Olivo Eedeepa irabaipata o k'ait'a pa wādak'āri, jōmaweda iru ome nipapataarā o-īapa biuk'a para beeji, taarā-ee āchi rey pai jiak'aapa. O-īapa Tachi Ak'ōremaa pedee pia pedeepachida, āchia unudap'edaa perā Jesupa oo bi; ne-inaa esperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. ³⁸ Māgapachida:

—‘iK’ira wāree Ak’ore ejāde, Tachi K’aripapari reyk’a cheru perā!
iFrá Tachi Ak’ore k’āiwee bapariit’ee ichi eperāarā ome! iIru
jōmaarā k’āyaara waibiarā bi!’ (Sal 118.26)

³⁹Māpai ūk’uru fariseorā ma eperāarā t’āide p’anadap’edaarāpa
Jesumaa māgajida:

—Tachi Jarateepari, pi ome nipapataarā itriapáde ajida, māga
jaranaadamerā.

⁴⁰Mamīda Jesupa p’anauji:

—Na eperāarā k’īup’ee p’aneeruta pīrā, māu paara māga biadait’eeda aji.

Jesús Jerusalen–it’ee jēeda

⁴¹Jerusalén p’uuru k’ait’parutade Jesupa araa ak’ik’āri, jēedachi.

⁴²Māpai māgaji:

—iPidepemaarāpa mide ijāadap’edaa paara, idi weda mia parā
k’āiwee p’aneepik’aji! Mamīda māga k’awada-e p’anadairā, parā–it’ee
mera pik’ā bi. Mapa p’oyaa unuda-e Tachi Ak’orepa oo bi. ⁴³Jerusalén,
ewari cherude pīmaa ne-inaa k’achia p’asait’ee. Pi k’iraunuamaa
iru p’anapataarāpa muralla yoorodee oodait’ee pi ik’awa. Pi wap’ira
atadait’ee māik’āapa ma muralladeepa pi k’idaa chaa wawadait’ee.
⁴⁴Pi muralla jōma t’ee’taadait’ee, edajādepema te jēra bi paara. Aide
p’aniirā chok’ara peedait’ee. Māu apida bee-e pait’ee awaraa māu ūri,
pidepemaarāpa ūridaamāa p’anadap’edaa perā mia parā k’aripa chek’āri.

Jesupa ne-inaa netopataarā jērek’ooda Ak’ore te waibiadeeepa

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵Jerusalén p’uuruade panadak’āri, Jesús Tachi Ak’ore te waibiade t’ūji
māik’āapa jēreema beeji aide ne-inaa netomaa p’anadap’edaarā. ⁴⁶Māgaji:

—Tachi Ak’ore Ūraa p’ā jēra bide jara bi:

‘Mi te it’aa t’ipata teda apatadait’ee.’ (Is 56.7)

‘Mamīda parāpa nechiapataarā ték’ata oo iru p’ani.’ (Jer 7.11)

⁴⁷Ewari chaa Jesupa jarateepachi Tachi Ak’ore te waibiade. Maapai
p’aaereerā poroorā, Moisepa p’āda jarateepataarā māik’āapa Jerusalén
p’uuru pidaarā poro waibiarāpa jiripachida Jesús peepit’aadait’ee.

⁴⁸Mamīda p’oyaadak’aa paji, eperāarāpa iru pedee audú ūri k’inia
p’anadap’edaa perā.

Tachi Ak’orepa Jesús pēida

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

20 ¹Ewari aba Tachi Ak’ore te waibiade Jesupa jarateemaa bají
pedee pia Ak’orepa jara pēida. Māga nide pachejida p’aaereerā
poroorā, Moisepa p’āda jarateepataarā māik’āapa judiorā poro waibiarā.
²Māirāpa Jesumaa iidijida:

—¿Tachi Ak'orepa tai biji-ek'ā ichi te waibia ak'idamerā? ¿K'aipa pimaa nāga oopi bīma? ajida.

³Jesupa p'anauji:

—Mia pida parāmaa iidiit'eeda aji. P'anáuti p'oyaa p'anaudai pirā.

⁴¿K'aipa pēijima aji, Juan Bautistapa poro choo chemerā; Tachi Ak'orepa maa-e pirā eperāarāpa?

⁵Māpai āchi pitapai pedee para beeji:

—Tachi Ak'orepa pēidada aruta pirā, irua iidiit'ee: “Māgara, sāap'eda Juan ūraa ijāada-e pajima?” ait'ee. ⁶Ichiaba jaradaik'araa bi: “eperāarāpa Juan pēijida”. Māga jararuta pirā, na eperāarā k'iraudaridait'ee tachi ome māik'aapa tachi māupa bat'a peedai. Jōmaarāpa ijāa p'ani Juan Tachi Ak'ore pedee jarapari paji.

⁷Mapa āchia p'anaujida:

—K'awada-e p'anida ajida, k'aipa Juan pēiji poro choo chemerā.

⁸Māpai Jesupa māgaji:

—Māgara mia pida jara-edo aji, k'aipa mīmaa nāga oopi bi.

Mimiapataarā k'achia beerāde nepirida

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹Maap'eda Jesupa nāga nepirimaa beeji jarateeit'ee eperāarāmaa:

—Eperāpa uva eujā uuji. Maap'eda ne-uu eujā ak'ipataarā jiriji aide mimiadamerā. Māpai awara āyaa t'imí wāji. ¹⁰T'ēepai uva oropata ewari pak'āri, ma eujā chiparipa ichi mimiapari pēiji ma ne-uu ak'ipataarāmaa, ichi eere bee bi chauda tee pēidamerā. Mamīda āchia ma mimiapari sīk'ojojida māik'aapa pēit'ajida waya chiparimaa, maarepida net'aa wēe. ¹¹Māpai ma ne-uu chiparipa awaraa mimiapari pēiji. Mamīda māgimaa ichiaba ik'achia jaradap'eda, p'ua oot'ajida māik'aapa jua arajāgaa pēit'ajida. ¹²Ma t'ēepai awaraa mimiapari pēiji. Mamīda ma ne-uu ak'ipataarāpa iru auk'a p'ua oojida māik'aapa taawaa pēijida.

¹³Māpai ma ne-uu chiparipa māgaji: “Irá, ik'āata ooyama? aji.

Pēit'eeda aji, mi warra k'inia iru bi. Taawa iru waaweedayada” aji.

¹⁴Mamīda ma ne-uu ak'ipataarāpa iru warra t'imí cheru unu atadak'āri, āchi pitapai māgapachida: “Jāgipa ichi ak'ore net'aa jōmaweda atait'ee chi ak'ore piuk'āri. Peet'aadáma ajida, tachi-it'ee na ne-uu eujā beemerā.”

¹⁵Mapa ma uva eujādeepa uchia atajida māik'aapa peet'ajida.

Māpai Jesupa māgaji:

—Parāpa, ik'āata k'isia p'anima aji, ma uva eujā chiparipa ooit'ee ma eujā ak'ipataarā ome? ¹⁶Mia jarait'ee. Wāk'āri, ma eujā ak'ipataarā peek'ooit'eeda aji, māik'aapa chi eujā teeit'eeda aji, awaraarāmaa āchia ak'ipataadamerā.

Māga ūridak'āri, eperāarāpa māgajida:

—iMāga p'asa-e pait'eeda! ajida.*

* 20.16 Māga jarajida k'awadap'eda perā Jesupa judiorādetra nepiri bají. K'iníada-e paji āra k'āyaara Tachi Ak'orepa judio-erera papimerā ichi jua ek'ari ichideerā p'aneedamerā.

¹⁷Mamīda Jesupa āramaa ak'iji māik'aapa māgaji:
—Māgara, ¿k'āata jara k'inia bīma aji, na pedee Tachi Ak'ōre Ūraa
pīadadepema?

'Te oopataarāpa māu k'iniada-e padap'edaa pipiara padachi.'   (*Sal 118.22*)

¹⁸Eperā ma māu pipiara bi ūri t'ūtiru pīrā, chupiria nībeeit'ee. Jōdee ma māu eperā ūri baairu pīrā, iru peet'aait'ee.

¹⁹P'aareerā poroorāpa Moisepa pāda jarateepataarā ome ma nepirida ūri aupadak'āri, k'awaajida Jesupa āchideta pedee bají. Mapa aramata jita atapi k'inia p'anajida. Mamīda māga ooda-e pají eperāarā waawee p'anadap'edaa perā.*

Judiorāpa Cesar-it'ee impuesto p'aapatap'edaa
(*Mt 22.15-22; Mr 12.13-17*)

²⁰Maperā t'ēepai ma judiorā poroorāpa pēijida t'āri jīp'a pik'a beerā Jesús ome pedeede. K'inia p'anapachida ma eperāarāpa iidi p'anipa Jesupa pedee k'achia jarapidai Romadepemaarā poro waibiarā āpite. Māgá ma eujā ak'ipari, Romadepemaarā poro waibiapa iru atapii. ²¹Ma-it'ee ma pēida eperāarāpa Jesumaa iidijida:

—Tachi Jarateepari, taipa k'awa p'anida ajida, pia pedee wāara jarapari māik'aapa jarateepari eperāarāpa ne-inaa pia oo k'awaadamerā. Eperāarā maarepida k'ūrak'aa. Ichita jara bi eperāarā k'īra jīp'a p'anapataadamerā Tachi Ak'ōrepa k'inia bīk'a. ²²Māga bīta, nāga iidi k'inia p'ani: ¿Pia bīk'ā ajida, taipa Cesarmaa impuesto p'aadait'ee wa māga-e?

²³Jesupa k'awa bada perā mārīpa k'īsia k'achia iru p'ani, māgaji:

²⁴—Ak'ipítí denario p'arat'a tau. ¿K'ai k'īrata nade bi māik'aapa k'ai tīta p'ā bima? aji.

P'anaujida:

—César k'īra māik'aapa ichi tīta p'ā bīda ajida.

²⁵Māpai Jesupa māgaji:

—Māgara téeti Cesarmaa irua net'aa iidipari, māik'aapa auk'a téeti Tachi Ak'ōremaa irua iidipari.

²⁶Māga ūridak'āri, k'awaajida Jesumaa pedee k'achia p'oyaa jarapida-e pai eperāarā taide. Mapa ak'itrua para beeji māik'aapa k'iup'eek'ooodachida.

**Piudap'edaarā chok'ai p'irabaipatade
iididap'edaa**
(*Mt 22.23-33; Mr 12.18-27*)

²⁷Maap'eda saduceorā ūk'uru wājida Jesumaa. Saduceorāpa ijāadak'aa eperā piup'eda waya chok'ai p'irabaii. Maperā iidijida:

* 20.19 Dn 2.34, 44; Is 8.14.

²⁸—Tachi Jarateepari, Moisepa nāga p'ā bēijida ajida. Eperā miak'āi bi warra wēe piuru pīrā, chi īpemapa iru wēra ataipia bi māik'aapa aī ome warra ooipia bi chi īpema piuda k'api'a pari. ^{* 29}Māga jaradap'eda, ma saduceorāpa nāga nepirijida. P'anajida īpemaarā siete. Chi naapema miak'āiji. Mamīda warra wēe piuji. ³⁰Chi araarepema ³¹māik'aapa araarepema miak'āijida ma p'ētrāa ome. Mamīda auk'a warra wēe piujida. Ma t'ēepai chi apemaarā jida miak'āijida ma p'ētrāa ome. Mamīda āchi jōmaweda warra wēe piujida. ³²Maap'eda ma wēra ichiaba piuji. ³³Irā taipa nāga k'awa k'inia p'ani. Piudap'edaarā waya chok'ai p'irabaidak'āri, īchisāgī īpemata ma wēra īmik'ira pait'eema ajida, āchi jōmaweda iru ome miak'āi p'anadap'edaa perā?

³⁴Jesupa p'anauji:

—Na p'ek'au eujāde īmik'iraarā māik'aapa wēraarā miak'āipata.

³⁵Mamīda Ak'ōrepa jīrit'eradaarā ichi eujāde p'anadak'āri, īmik'iraarā wēraarā paara waa miak'āida-e pait'ee, ³⁶waa piuda-e pait'ee perā. Angeleerāk'a p'anadait'ee māik'aapa Tachi Ak'ōre warrarā padait'ee, chok'ai p'irabaidap'edaa perā. ³⁷Moisepa paara tachimaa k'awapipari piudap'edaarā chok'ai p'irabaidait'ee. Chonaarāweda Tachi Ak'ōrepa irumaa pedeek'āri pak'uru jep'eda urua jira bideepa t'ipitauk'a, jaraji ichi Abraham, Isaac, Jacob ijāadap'edaa Ak'ōre Waibia. ^{* 38}iTachi Ak'ōre piudap'edaarā Ak'ōre Waibia—e! iChok'ai p'aniirā Ak'ōre Waibia, iru-it'ee eperāarā jaureerā jōma chok'ai p'anadairā!

³⁹Māpai ūk'uru Moisepa p'āda jarateepataarāpā māgajida:

—Tachi Jarateepari, pia p'anaujida ajida.

⁴⁰Maadamāiipa waawee p'aneejida waa iididait'ee.

Tachi Ak'ōrepa pēida eperāarā rey pamerā (Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹Māpai Jesupa iidiji:

—¿Sāap'eda jara p'anima aji, Mesías chonaarāwedapema Rey Daviddeepa uchiait'ee? ⁴²Salmos p'ādade Rey Davidpa paara jara bi:

‘Tachi Ak'ōrepa jaraji Tachi Waibiamaa: “Pí mi ome auk'a waibia bairā, su-ak'i beepáde aji, mi juaraare, ⁴³mía pi k'ira unuamaa iru p'anapataarā p'oyaaru misa.”’* (Sal 110.1)

⁴⁴Davidpa ichi ēreerādeepa uchiait'ee bimaa t'jaraji “Tachi Waibia”. ¿Mapa k'awada-ek'ā aji, Mesías waibiara bi chonaarāwedapema Rey David k'āyara?

Jesupa Moisepa p'āda jarateepataarā imiateeda (Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵Eperāarā jōmaarāpā ūrimaa p'anajida, Jesupa chi k'ōp'āyorāmaa māgak'āri:

* 20.28 Dt 25.5-10.   * 20.37 Ex 3.6.   * 20.43 Griego pedeede: *pichi biiri ek'ari biru misa.*

⁴⁶—K'irak'aupai p'anapataadai Moisepa p'āda jarateepataarāk'a. Āchi audua p'anadairā p'aru teesoo jīi awaa p'anapata māik'aapa k'inia p'anapata jōmaarāpa āchimaa saludaadamerā plaza bee chaa, tachi poro waibiarā omeoopatak'a. Ichiaba su-ak'i p'aneepata su-ak'i beepari pipiara bide Tachi Ak'ore Ūraa jarateepata tede māik'aapa nek'odak'āri, chi su-ak'i beepari pipiara bide su-ak'i p'aneepata. ⁴⁷Ma awara p'ētrāarā k'aripadai k'āyaara, āra te jāri atapata māik'aapa taarā it'aa t'ipata, eperāarāpa āchi t'o p'anadamerā. Māga p'anapata perā, Tachi Ak'orepa āra audupiara miapiit'ee, k'achia beerā miapik'āri ichi ewari waibia ewate.

**P'ētrāa chupiria k'iripa primisia teeda
(Mr 12.41-44)**

21 ¹Jesupa ak'imaa baji, p'arat'ara beerāpa primisia ata bi p'ani misa p'arat'a p'epatade Tachi Ak'ore te waibiade. ²Māpai ichia unuji p'ētrāa chupiria k'iripa ata bi cheru p'arat'a tau omé cobredee. ³Māga unuk'āri, Jesupa māgaji:

—Mia wāarata jararu. Na p'ētrāa chupiria k'iripa primisia waibiara teejida aji, apemaarā k'āyaara. ⁴Jōmaarāpa tee p'ani āchi p'arat'a waibia iru p'anadap'edaadepema beeda. Jōdee na p'ētrāa, chupiria k'iri mīda, ichia iru k'erada jōmaweda teeji Tachi Ak'oremaa. Teejida aji, chi p'arat'a iru bada paara chik'o netoit'ee.

**Jesupa jarada Tachi Ak'ore te waibia t'eet'aait'ee
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)**

⁵Eperāarā ūk'uru pedeemaa p'anajida Tachi Ak'ore te waibiade. Jarapachida māu pi-iadee oo k'obi māik'aapa k'ira wāree bainī bi eperāarāpa net'aa tee p'anadap'edaa k'aurepa. Māga ūrik'āri, Jesupa māgaji:

⁶—Ewari cherude parāpa na jōmaunu p'ani unuda-e pait'ee. Māu apida bee-e pait'ee awaraa māu īri, na jōmaweda t'ek'oo chedait'ee perā.

**Ne-inaa p'asait'ee na p'ek'au eujā jōi naaweda
(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)**

⁷Māpai Jesumaa iidijida:

—Tachi Jarateepari, ḥsāapaita māga p'asait'eema? ajida. ḥSāga k'awadayama ajida, ma ewari k'ait'a pak'āri p'asait'ee pia jaradak'a?

⁸Jesupa p'anauji:

—Tauk'a nipapatāti apidaamaa k'ūrapiamamaapa. Mi jīak'a chok'ara chedait'ee. Seewata jaradait'ee: "Mita Ak'ore Warra; īrapi pajichicheit'ee bāda." Mamīda āchia jara p'ani ijāanāati. ⁹Ūridak'āri eperāarāpa jura chōo jōni māik'aapa oodaamaa p'ani āchi poro waibiarāpa jara p'anik'a,

p'eranáati. Ichita māga p'asait'ee naapiara. Mamīda Tachi Ak'ore ewari waibia ewate at'āri pa-e pait'ee.

¹⁰ Ichiaba Jesupa māgaji:

—Eperāarā awaraarā ome chōodait'ee. ¹¹ Awērachai wëre nībeeit'ee; jarra oodait'ee māik'aapa k'ayaara paraait'ee eujā awara—awaraade. Ma awara pajāde ne—inaa waide unudak'aa unupataadait'ee; ne—inaa tachi p'erapipari.

¹² Mamīda māga p'asai naaweda, ijāadak'aa beerāpa parā jiripataadait'ee miapidait'ee māik'aapa jita atadap'eda, ateedait'ee Tachi Ak'ore Ūraa jarateepata tede. Mama parā ak'īdait'ee jaradait'ee eperāarā pia wa k'achia. Ichiaba carcelde t'i nībinadait'ee māik'aapa ateedait'ee reyrā k'irapite maa—e pirā eperāarā poro waibiarā k'irapite. Ma jōma parāmaa oopataadait'ee, mīde ijāapata k'aurepa. ¹³ Māga oodak'āri, āchi k'irapite parāpa jarapataadai Tachi Ak'orepa ooda parā—it'ee mi k'ap'ia pari. ¹⁴ Maapai k'isianáati k'āare pedeeta jaradai. ¹⁵ Mia k'isia k'awaa pedee jarapiit'ee, parā k'iraunuamaa iru p'anapataarāpa p'anaupiamaapa māik'aapa jarapiamaapa parāpa seewa jara jōni. ¹⁶ Mamīda pāchi ak'ōreerāpa, īpemaarāpa, ēreerāpa māik'aapa k'ōp'āyoorāpa paara parā traicionaadait'ee. Maapai parā ūk'uru peepidait'ee. ¹⁷ Jōmaarāpa parā k'iraunuamaa iru p'anapataadait'ee mīde ijāapata k'aurepa. ¹⁸ Mamīda parā pada k'āu apida atuada—e, mia parā ak'i bapariit'ee perā. ¹⁹ Mapa it'āripa choopatáati! Māgá parā it'aa wādait'ee.

Jerusalén p'uuru jōdariit'ee

²⁰ —Unudak'āri soldaorāpa Jerusalén p'uuru wap'ira iru p'ani, k'awáati taarā—e jōdariit'ee. ²¹ Maapai Judea eujāde p'aniirā mirudaipia bi eera jēra bidee. Jōdee Jerusalén p'uurude p'aniirā mamāik'aapa uchiadaipia bi. Ichiaba chi taawa p'aniirā chedaik'araa bi p'uurudee. ²² Māga oodaipia bi ma ewate Tachi Ak'orepa mīde ijāadak'aa beerā k'achia ooit'ee perā. Eperāarā chupiria chitoonadait'ee, Tachi Ak'orepa āra k'achia ooit'ee perā ichi ūraa p'ādade jara bik'a. ²³ iAai, ma ewate chupiria jōneedait'ee wēraarā biak'oo bee maa—e pirā warra chak'eerā jude iru bee, isapai p'oyaa wāda—e pait'ee perā! Ma eujāde audú chupiria jōnadait'ee māik'aapa Tachi Ak'orepa ne—inaa k'achia ooit'ee na p'uurudepemaarāmaa. ²⁴ Ūk'uru piudait'ee espadapa; awaraarā ateedait'ee awaraa eujādee esclavoorāk'a p'aneedamerā. Maapai Tachi Ak'ōrede ijāadak'aa beerāpa Jerusalén p'uuru iru p'anadait'ee āchi jua ek'ari, Tachi Ak'orepa ewari awara bida parumaa āra k'achia ooit'ee.

Eperā Ak'ore Truadepema waya chek'āri

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ —Maapai ne—inaa eperāarāpa waide unudak'aa unudait'ee ak'ōrejirude, atanede māik'aapa lucerode. Na p'ek'au eujādepemaarāpa

māga unudak'āri, k'awada-e pait'ee k'āata k'īsiadai māik'aapa p'eradait'ee, audú p'usa t'o jīwaa nībait'ee perā. ²⁶Eperāarā k'īra k'īdaipataadait'ee p'era jōnipa, k'īsiadak'āri na p'ek'au eujā p'asarude, pajā wēre nībait'ee perā. ²⁷Māpai eperāarāpa unudait'ee mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema jōmaarā k'āyaara waibiara bi, k'īra wāree cheru jīrarade. ²⁸Māga p'asak'āri, sōcharra p'anapatáati māik'aapa t'āri o-īa para báti, taarā-e nide mi cheit'ee perā parā k'aripade atuanaadamerā.

Jesupa higuera biiride jarateeda

²⁹Ichiaba Jesupa nāga nepiriji jarateeit'ee ichi waya cheit'ee pak'āri: —K'īsīati higuera biiride maa-e pirā awaraa nejō biiride. ³⁰Unudak'āri k'īru t'uk'ua uchia nībeedu, parāpa k'awaapata eujā wāsia wā. ³¹Māga pik'a unudak'āri māgí ne-inaa p'asaruta, k'awaadait'ee Tachi Ak'ore ewari waibia ewate k'ait'a bi.

³²Mia wāarata jararu. Īrapemaarā piudai naaweda, ma ne-inaa jōmaweda p'asait'ee. ³³Ewari cherude pajā na p'ek'au eujā ome jōdait'ee. Mamīda ichita p'asait'ee mia pedee jaradak'a.

³⁴K'īrak'aupai k'īri k'isua p'aneedai pāchi k'inia ne-inaa oo k'iniapa; it'ua to k'iniapa maa-e pirā audú k'īsia jōnipa na p'ek'au eujādepema ne-inaa. Maa-e pirā atu bide ³⁵ne-animal trampade baaiparik'a, māga pik'a parā atu p'anide mi waya cheit'ee. Ma ewate ne-inaa k'achia p'asait'ee jōmaweda na p'ek'au eujādepemaarāmaa. ³⁶Mapa tauk'a nipapatáati māik'aapa ichita it'aa t'īpatáati. Māgá baaida-e pait'ee ma ne-inaa k'achia p'asait'ee bi juade māik'aapa panadait'ee mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema k'īrapite.

³⁷Ewari chaa āstaawa Jesupa jarateepachi Tachi Ak'ore te waibiade. Jōdee p'ārik'ua beepachi Olivo Eede. ³⁸Maperā tap'eda weda eperāarā wāpachida Tachi Ak'ore te waibiadee iru pedee ūride.

Jesús jita atapidait'ee pedeeteedap'edaa (Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

22 ¹K'ait'a baji fiesta pan levadura wēe k'opata t'ījarapatap'edaa Pascua. ²P'aareerā poroorāpa Moisepa p'āda jarateepataarā ome eperāarā waawee p'anadap'edaa perā, āra taide Jesús jita atapida-e paji. Mamīda ichita jīripachida sāga iru peepit'aadait'ee.

Judapa Jesús traicionaada

³Māpai Satanás Judas k'ap'iade t'īuji. Māgí Judas Jesús k'ōp'āyoorā docedepema paji. Ichiaba t'ījarapachida Iscariote. ⁴Māgí wāji p'aareerā poroorāmaa māik'aapa Tachi Ak'ore te waibia jīpataarāmaa. Mama pedeeji āchi ome sāga Jesús atapii. ⁵Māpai āchi o-īadachida māik'aapa pedeejida p'arat'a teedait'ee Judamaa. ⁶Ichia ma p'arat'a jitap'eda, jirimaa beeji sāga Jesús āchimaa atapii, eperāarā wē-e misa.

Pascua fiestadepema chik'o k'odap'edaa
(Mt 26.17-30; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷Fiesta pan levadura wẽe k'opata ewate pak'ari, oveja chak'e peepata Pascua fiesta-it'ee. ⁸Mapa Jesupa jaraji Pedro Juan ome Pascua fiestadepema chik'o jiridamerã mäik'aapa awaraa ne-inaa oodamerã, nek'odai naaweda.

⁹Mäpai ächia iidijida:

—¿Sâma mäga oodaipia bima? ajida.

¹⁰Jesupa p'anauji:

—Parã p'uurude panadak'ari, unudait'ee eperäpa pania chok'ode ateeru. Iru t'ee wâti ichi temäi t'iurumaa. ¹¹Mäpai chi te chiparimaa jaráti: “Tachi Jarateeparipa iidi péiji: ‘¿Chisâgí cuartode Pascua chik'o k'oit'ee michi k'öp'ayoorã ome?’ ” ¹²It'ipema pisode irua ak'ipiit'eeda aji, cuarto waibia ne-inaa jõmaa ome. Mama ne-inaa jõma óoti tachi nek'odait'ee.

¹³Ächi wâdak'ari, jõmaweda ununajida Jesupa jaradak'a mäik'aapa mama ne-inaa jõmaa oojida Pascua chik'o k'odait'ee.

¹⁴Nek'odait'ee pak'ari, Jesús chi k'öp'ayoorã ome mesade su-ak'i p'aneejida. ¹⁵Mäpai ichia mägaji:

—iWâara mi piu naaweda, parã ome na Pascua fiestadepema chik'o audú k'o k'inia baji! ¹⁶Mia jara bi: Parã waa nágá nek'oda-e pait'ee mi ome, Tachi Ak'ore truade p'anadai naaweda.

¹⁷Mäpai copa jitap'eda, gracias jaraji Tachi Ak'oremaa mäik'aapa mägaji:

—Jitátí na copa mäik'aapa jedéti pâchi pitapai. ¹⁸Mia jara bi: Mia vino waa to-e pait'eeda aji, Tachi Ak'ore truade pai naaweda.

Pan vino ome k'odap'edaa

¹⁹Maap'eda Jesupa pan ataji mäik'aapa it'aa t'iji gracias jarait'ee Tachi Ak'oremaa. Ma pan k'orat'aaji mäik'aapa chi k'öp'ayoorãmaa teeji. Mäpai mägaji:

—Nágí pan mi k'ap'ia, mi peepiit'ee parã k'aripait'ee. Nágá pan k'odak'ari, k'opatáati k'irâpadait'ee mi piuda parã pari.

²⁰Nek'odap'edaa t'êepai, ichiaba mágá ooji ma vino ome. Mägaji:

—Nágí vino mi waa, michi waa bat'ait'ee perã mi piuk'ari eperäarã pari. Tachi Ak'orepa nágí ūraa chiwidi jara bi. Michi waa bat'ada k'aurepa irua wêpapiit'ee parâpa plek'au k'achia oopata mäik'aapa michideerã papiit'ee.

²¹Mamîda chi mi traicionaait'ee bi jua na mesa ūri bi michi jua ome. ²²Mi, chi Eperã Ak'ore Truadepema ichita piut'ee Ak'orepa oopi bik'a. Mamîda, iaai, Tachi Ak'orepa k'achiadee pëiit'ee chi mi traicionaait'ee bi!

²³Mäpai ächi pitapai iidi para beeji k'aipata traicionaait'ee.

K'aita Jesús k'öp'ayo pipiara bi

²⁴Mäpai chi k'öp'ayoorã aupedee para beeji k'awaadait'ee k'aita pipiara bi apemaarã k'ayaara. ²⁵Mapa Jesupa mägaji:

—Ijāadak'aa beerā t'āide reyrāpa āchia oo k'iniata oopipata eperāarāmaa māik'aapa māirā poro waibiarāpa āchi jua ek'ari p'aniirā pia ak'i p'anida apata. ²⁶Mamīda parā māgá p'anadaik'araa bi. Ma k'āyaara parā t'āidepema waibiara bi warra chok'ek'ee baparik'a baapia bi. Ma awara parā t'āidepema poro waibiara bi mimiapari jíp'aak'a beeipia bi parā k'aripait'ee. ²⁷¿Chiságí eperā waibiara bi; chi mesade su-ak'i bi nek'oit'ee maa-e pírā chi chik'o jedepari? ¿Chi mesade su-ak'i bi-ek'ā? Jōdee mi nama bi parā t'āide chi chik'o jedeparik'a.

²⁸Parā ichita mi ome p'ani, nepirade wa ne-inaa k'achiade p'anajida mīda. ²⁹Mapa mia parā reyrā papiit'ee mi Ak'ōrepa mi rey papidak'a. ³⁰Parā nek'odait'ee Ak'ōre truade māik'aapa ne-inaa todait'ee mi ome mi it'aripema mesade. Ma awara su-ak'i p'aneedait'ee rey su-ak'i beeparide. Israeldeepa ēreerā doce uchiadap'edaarā iru p'anadait'ee parā jua ek'ari māik'aapa jaradait'ee māirāpa oopatap'edaa pia wa k'achia.

Jesupa jarada Simón Pedropo ichi k'awa-e bida ait'ee
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹Ichiaba Jesupa māgaji:

—Simón, Simón, Satanapa parā iididoo oo k'inia bairā trigo ome oopatak'a nēesidak'ari chi tau ãyaa atadait'ee. ³²Mamīda mi it'aa t̄ipari pi pari mide ijāa bapariimerā. Waya mi ome nipak'ari, k'aripáji pichi ūpemaarā mi k'ap'ia, ichita ijāapataadamerā.

³³Māpai Simonpa māgaji:

—Tachi Waibia, mi pi ome nipa k'inia bida aji, mi carcelde t'i nībiruta pijida maa-e pírā piuru pijida.

³⁴Jesupa p'anauji:

—Pedro, mia jara bi: Idi p'ārik'ua et'erre k'arri naaweda, jarada ūpee pia mi k'awa-e bida ait'ee.

Jesús chupiria nībait'ee hora k'ait'a pak'ari

³⁵Maap'eda Jesupa iidiji:

—Mia parā pēik'ari muchila wēe, p'arat'a te wēe, chancla wēe, ¿net'aa apida faltajidak'ā? aji.

P'anaujida:

—Maarepida faltada-e pajida ajida.

³⁶Māpai irua māgaji:

—Irá, jōdee, chi muchila iru bipa ateeipia bi ichi p'arat'a te ome; chi espada wēe bipa ichi ūripema p'aru jí bi netoipia bi māik'aapa espada aba neto ataipia bi. ³⁷Mia māga jara bi ichita uchiat'ee perā mide jara bi'ka Ak'ōre ūraa p'ādade:

‘Eperā t'āri k'achia-idaak'a iru p'anajida.’

(Is 53.12)

Jōma ma p'ādade jara bi mide ichita p'asait'eeda aji.

³⁸Māpai āchia māgajida:

—Tachi Waibia, nama espada omé iru p'anida ajida.

Māpai irua p'anauji:

—Jāgapaipi.

Jesús Getsemaní ne–uu k'āide it'aa t'iда
(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹Maap'eda Jesús wāji Olivo Eedee ichi wāpatak'a māik'aapa chi k'ōp'āyoorā t'ee wājida. ⁴⁰Mama panadak'āri, ichia āramaa māgaji:

—It'aa t'iti p'ek'au k'achiade baaipiamaapa.

⁴¹Maap'eda Jesús waawipai wāji chi k'ōp'āyoorā p'anadap'edaamāiipa. Mama bedabaiji it'aa t'iit'ee. ⁴²Māgaji:

—Ak'ore, pichia k'inia bi pirā, k'aripáji na miait'ee bideepa. Mamīda oonaapáde aji, mia k'inia bik'a. Jīp'a pia k'inia bīk'ata oopáde aji.

⁴³[Māga nide it'aripema ángel iru ik'aawa bainī ba cheji iru k'aripait'ee.

⁴⁴Jesús audú t'āri p'ua nībada perā, audupiara it'aa t'iipachi, ichi jia

eujāde baairumaa waa t'eut'ewaak'a.]

⁴⁵It'aa tīi aupak'āri, chi k'ōp'āyoorā atabēidamaa wāji. Mamīda ununaji k'āi para bi, audú t'āri p'ua jōnipa. ⁴⁶Māpai irua māgaji āramaa:

—¿Sāap'eda k'āi jōnima? aji. P'irabáti māik'aapa it'aa t'iti p'ek'au k'achiade baaipiamaapa.

Jesús jita atadap'edaa
(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷Jesús at'āri pedeemaa bide, eperāarā chok'ara pachejida. Ma eperāarā chok'ara chedap'edaa naa che wāji Judas, Jesús k'ōp'āyoorā docedepema. Māgí Jesús k'ait'a chek'āri k'īra it'aait'ee, ⁴⁸Jesupa māgaji:

—Judas, ¿mi k'īra ūrupa mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema traicionaaruk'ā? aji.

⁴⁹Jesús ome p'anadap'edaarāpa māga unudak'āri, iidijida:

—Tachi Waibia, ¿espadapa chōodaipia bik'ā? ajida.

⁵⁰Aramata āradepema abaapa p'aareerā poro waibia mimiapari juaraarepema k'īri orp'et'aaji espadapa. ⁵¹Māpai Jesupa māgaji:

—Ichiak'au bīti; jāgapaipi.

Māpai Jesupa ma eperā k'īri orp'et'adamāi t'obait'aaruta, anidachi.

⁵²Māpai māgaji ichi ata chedap'edaa p'aareerā poroorāmaa, Tachi Ak'ore te waibia jīapataarāmaa māik'aapa judiorā poro waibiarāmaa:

—¿Sāap'eda parā espada ome māik'aapa pak'uru ome chejidama aji, mi jita atade, nechiayaa bi jita atapatak'a? ⁵³Ewari chaa mi Tachi Ak'ore te waibiade bapari parā ome. Maapai parāpa mi jita atada-e pají. Mamīda hora pajipi parāpa ne-inaa k'achia oodamerā mimaa, Netuara Poro Waibiapa k'inia bik'a.

Pedropo Jesú斯 k'awa-e bida ada

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Jesú斯 māgá jita atadap'eda, ateejida p'aareerā poro waibia temaa. Māimisa Pedro t'imipapai t'ee wāk'āti wāji. ⁵⁵ Mama te taawaik'a eere t'iak'au bimāi t'ipi oro iru p'anajida māik'aapa ai ik'aawa eperāarā su-ak'i p'anajida. Pedro jida ichiaba su-ak'i beeji āra ome. ⁵⁶ Māga nide ariipema mimiapari awērapa Pedro unuji, t'ipitau ik'aawa su-ak'i bi. Ma mimiaparipa pi-ia ak'iji māik'aapa māgaji:
—Nāgí jida auk'a jā eperā ome bajida aji.

⁵⁷ Mamīda Pedropo meraji:

—Mia iru k'awa-e bida aji.

⁵⁸ Taarā-e nide awaraapa Pedro unu atak'āri, ichiaba māgaji:

—Pi auk'a jā eperā k'ōp'āyoorādepemada aji.

Pedropo p'anauji:

—iMi iru k'ōp'āyo-edá! aji.

⁵⁹ Hora abaamaa awaraapa ichiaba māgaji:

—Wāara na eperā ichiaba bajida aji, jāgí ome. Ma awara ichi Galilea eujādepemada aji.

⁶⁰ Pedropo p'anauji:

—Mia k'awa-e bida aji, k'āaredeta pedee bi.

Aramata Pedro at'āri pedeemaa bide, et'erre k'ariji. ⁶¹ Māpai Jesupa āpītee ak'iji Pedromaa māik'aapa Pedropo k'irāpaji irua jarada: “Et'erre k'arii naaweda, pia jarada ūpee jarait'ee mi k'awa-e bi.” ⁶² Māpai Pedro taawaa uchiap'eda, jēe nībeeji audú t'āri p'ua nībada perā.

Jesú斯 oo iru p'anadap'edaa

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Jesú斯 jīa p'anadap'edaarāpa iru oo iru p'aneepachida māik'aapa sīpachida. ⁶⁴ Iru tau p'ārajī atadap'eda, māgapachida:

—iPi wāara Tachi Ak'ōre Warra pirā, jarapáde aji, k'aipata pi sīji!

⁶⁵ Ichia awaraa ik'achia pedee jarapachida.

Jesú斯 Junta Suprema k'irapite

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Tap'eda weda judiorā poro waibiarā, p'aareerā poroorā māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarā, pia jarait'eera, chi Junta Supremadepemaarā chip'ejida. Māpai Jesú斯 aneejida āra k'irapite. Irumaa iidijida:

⁶⁷ —¿Pik'ā ajida, Mesías, Tachi Ak'ōrepá pēida eperāarā rey pamerā?

Ichia p'anauji:

—Mia māgada aru pirā, parāpa ijāada-edá aji. ⁶⁸ Jōdee mia parāmaa ne-inaa iidiru pirā, p'anauda-e. ⁶⁹ Mamīda mia jara bi: ūraweda mi, chi Eperā Ak'ōre Truadepema Tachi Ak'ōre Waibia juaraare su-ak'i banait'ee.

⁷⁰Mäpai jömaaräpa iidijida:

—¿Mägara pi Tachi Ak'ore Warrak'ā? ajida.

Jesupa p'anauji:

—Pächia jara p'anik'a, mägada aji.

⁷¹Mäpai ächia mägajida:

—¿K'ääre-it'ee eperäärä waa jiridayama ajida, irua ooda jaradamerā?
Tachi k'iiripa ürijidada ajida, ma pedee k'achia ichi it'aideepa jarada
Ak'ore Waibia äpite.

Jesús Pilato k'írapite

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

23

¹Ma judiorä poro waibiarä p'irabaik'ooodaidap'eda, Jesús ateejida Pilato k'írapite. ²Mama iru k'írapite imiateemaadachida:

—Taipa na eperä unujidada ajida, tai p'uuru pidaarämaa k'isia awaraawaraa papimaa bi. Jara bi taipa Cesarmaa impuesto p'aadaik'araa bi. Ma awara jara bi ichi Mesías, Tachi Ak'orepa pëida rey pamerā.

³Mäpai Pilatopa iidiji:

—¿Pik'ā aji, Judiorä Rey?

Jesupa p'anauji:

—Mida aji, pia jara bik'a.

⁴Mäpai Pilatopa mägaji ma p'aareerā poroorämaa mäik'aapa arii p'anadap'edaarämaa:

—Mia unu-e bida aji, na eperäpa ne-inaa k'achia ooda.

⁵Mamïda audupiara golpe pedeejida:

—Ichia jaratee bi k'aurepa tai p'uuru pidaarä jömweda chōo pik'a para bi. Naa Galilea eujäde jaratee nipa beeji. Írá nama Judea eujäde auk'a oomaa bi.

Jesús Herodes k'írapite

⁶Mäga ūrik'āri, Pilatopa iidiji:

—¿Na eperä Galilea eujädepemak'ā? aji.

⁷Ichida adak'āri, Pilatopa pëiji Herodemaa. Mägí Galilea eujä ak'ipari paji. Auk'a bají Jerusalende. ⁸Herodepa Jesús unuk'āri, o-ïadachi ai naaweda iru k'iraunu k'inia bada perä mäik'aapa ūrida perä nepiri p'ani irua oopari ne-inaa eperääräpa p'oyaa oodak'aa ächi juadoopa. Mapa unu k'inia bají ichi taide irua mägee ne-inaa oomerā. ⁹Ma-it'ee iidida chok'ara iidiji Jesumaa. Mamïda Jesupa maarepida p'anauk'aa paji. ¹⁰Mama ichiaba p'aareerā poroorā mäik'aapa Moisepa p'äda jarateepataarā p'anajida. Ächiata audú Jesús imiateepachida. ¹¹Mapa Herodes ichi soldaorā ome Jesumaa ik'achia pedee jarajida mäik'aapa reypa jípari p'aru pi-iara bita jí bijida iru oo iru p'anadait'ee. Maap'eda Herodepa waya äpitez pëit'aaji Pilatomaa. ¹²Ma ewate Pilato k'op'ayo meraoji Herodes ome, ai naaweda chik'ira unuamaa p'anapachida mïda.

Pilatopa Jesús peepida
(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

1³ Pilatomāi panadak'āri, irua waya t'ī p'eji p'aareerā poroorā, judiorā poro waibiarā māik'aapa p'uuru pidaarā. 1⁴ Maap'eda māgaji:

—Parāpa mīmaa jara chejida na eperāpa p'uuru pidaarā k'īsia awaraawaraa papik'oomaa bi. Mamīda parā k'īrapite irumaa mia iidida chok'ara iidiji māik'aapa unu-e ne-inaa k'achia apida ichia oo bida a p'ani. 1⁵ ¿Ichiaba Herodepa iru māga unu bi-ek'ā? aji. Maa-e pīrā waya nāmaa pēi-e pak'aji. Parāpa k'awa p'ani irua ne-inaa k'achia oo-e bi ma k'aurepa iru peepimerā. 1⁶ Mapa wipip'eda, ichiak'au wāpit'eeda aji.

1⁷ [Māgí fiestade Pilatopa k'ena pēipachi carceldepema preso; chi iidiutata p'uuru pidaarāpa.] 1⁸ Mamīda arii p'anadap'edaarā jōmaweda biuk'adachida:

—iJāgí áyaa atáji! iBarrabata k'ena pēiji!

1⁹ Ma Barrabás carcelde baji ooamaa bada perā Romadepemaarāpa oopipatak'a ma p'uurude; ma awara chīara peet'aada perā. 1²⁰ Māpai Pilatopa Jesús uchia pēi k'inia bada perā, waya pedeeji. 1²¹ Mamīda āchi waapiara biuk'a nībeeji:

—iKurusode peepit'āaji! iKurusode peepit'āaji!

2² Māpai waya jarada òpee Pilatopa māgaji:

—¿K'āare k'achiata oojima aji, irua? Mia unu-e bi ne-inaa k'achia ooda ma k'aurepa peepiit'ee. Wipip'eda, ichiak'au k'ena pēiit'eeda aji.

2³ Mamīda audupiara biapachida Jesús kurusode bajira bīpimerā. Māgá bia jōnipa āchia k'inia p'anadap'edaak'a oopijida. 2⁴ Pilatopa ooji āchia iidi p'anadap'edaak'a. 2⁵ K'ena pēiji Barrabás, āchia k'inia p'anadap'edaa, ma ooamaa bada Romadepemaarāpa oopidap'edaak'a māik'aapa chīara peeda. Jōdee Jesús ateepiji kurusode bajira binadamerā, āchia k'inia p'anadap'edaak'a.

Jesús kurusode bajira bīdap'edaa
(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

2⁶ Jesús ateedak'āri kurusode bajira bidait'ee, jita atajida eperā aba p'uurudee che wā nipada, Cirene p'uurudepema t'ījarapatap'edaa Simón. Māgimaa kuruso ateepijida Jesús t'ee.

2⁷ Ma wādade eperārā chok'ara ichi t'ee wā nipapachida. Māirā ome wādap'edaarā wēraarā chok'ara jēe wāpachida māik'aapa biuk'a wāpachida t'āri p'uapa, Jesús māgá atee wādap'edaa perā. 2⁸ Mamīda Jesupa āchimaa ak'ihi māik'aapa māgaji:

—Jerusalendepema wēraarā, jēenáati mi pari. Jéeti pāchi pari māik'aapa pāchi warrarā pari, ewari cherude audú chupiria chitoonadait'ee perā. 2⁹ Tachi Ak'ōrepa na eujādepemaarā k'achia ook'āri,

māgadait'ee: "O—ia p'ani chi ju tawadak'aa beerā warra t'odak'aa perā."

³⁰Ma ewate eperāarāpa eemaa jaradait'ee:

‘Tai ūri irak'ooodarítí!’ māik'aapa: ‘Tai t'ap'a atáti!’ (Os 10.8)

³¹Eperāarāpa pak'uru òdoo bi t'ipitaude bat'at'aapata pirā, ɬaudupiara pak'uru p'ūasaa bi bat'at'aada—e paik'ā, taarā—ee paa jōdaipari perā?

Eperāarā Jesús ik'aawa kurusode baijira bidap'edaa

³²Ichiaba Jesús ome atee wā nipajida k'achia beerā omé auk'a kurusode baijira bídait'ee. ³³Panadak'āri eujā “Tachi Poro Biíri”* apatap'edaamāi, Jesús ma k'achia beerā ome kurusode baijira bijida; aba juaraare, chi apema juabi eere. ³⁴[Māpai Jesupa māgaji:

—Ak'ōre, mi nāgá oo p'aniirā perdonáaji, k'awada—e p'anadairā ne—inaa k'achiata oomaa p'ani.]

Māpai soldaorāpa suerte jemenejida k'awaadait'ee k'aipata iru p'aru atait'ee. ³⁵Māimisa arii p'anadap'edaarāpa Jesumaa ak'i para bapachi māik'aapa judiorā poroorāpa iru nāga oo iru p'anapachida:

—Awaraarā k'aripadak'a, pichi k'ap'ia jida k'aripa atáji, wāara Tachi Ak'ōrepa pi pēida pirā, maa—e pirā irua jirit'erada pirā.

³⁶Soldaorāpa ichiaba Jesús oo iru p'anapachida. Iru k'ait'a wādap'eda, vino achuchua teepachida ³⁷māik'aapa māgapachida:

—iPi wāara Judiorā Rey pirā, jāmāik'aapa uchiadaríji!

³⁸Ichiaba Jesús poro it'aik'a eere letrero bijida: NĀGÍ JUDIORÁ REY.

³⁹Ma awara iru ik'aawa baijira badapa ik'achia jarapachi:

—iPi wāara Tachi Ak'ōrepa pēida pirā, jāmāik'aapa uchiadaipáde apachi, māik'aapa tai jida auk'a k'aripapáde! apachi.

⁴⁰Mamīda chi apemapa māgí pedee bada itriat'ajii:

—¿Pia Tachi Ak'ōre waawee—e bik'ā aji, nama auk'a baijira bita? ⁴¹Tachi nama chupiria chitooni ne—inaa k'achia oodap'edaa perā. Mamīda na eperāpa ne—inaa k'achia ook'aa pajida aji.

⁴²Maap'eda, māgaji:

—Jesús, pi Ak'ōre Waibia truade rey beek'āri, mi k'irāpáji.

⁴³Jesupa p'anauji:

—Mia wāarata jararu. Idi pi mi ome bapariit'eeda aji, Ak'ōre Waibia eujāde.

Jesús jai-idaada

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴Imat'ipa ak'ōrejiru k'iat'idachi. Na eujā jōma p'āriudachi las tres parumaa. ⁴⁵Ak'ōrejiru k'iat'idachi māik'aapa Tachi Ak'ōre te waibiadepema cuarto edupiara t'iupatamāi p'aru eebai jira bada esajíak'a jēdachi. ⁴⁶Māpai Jesús golpe biaji:

* 23.33 Ichiaba t'ijarapata *Calavera*.

—“iAk'ore, michi jaure pi juade biru!”
Mäga jarap'eda, jai-idaaji.

(Sal 31.5)

⁴⁷Romadepema soldaorā poropa ma jōma unuk'ari, pedee pia jaraji
Tachi Ak'oremaa mäik'aapa mägajī:

—Wäära na eperāpa ne-inaa k'achia ook'aa pajida aji.

⁴⁸Eperāarā jōmaweda mama see nībadaarāpa mäga unudak'ari,
āchi t'üa t'aap'e erreudachida t'ari p'uapa. ⁴⁹Mamīda Jesús ome
nipapatap'edaarā, imik'iraarā mäik'aapa wēraarā iru ome chedap'edaa
Galilea eujädeepa, ma ne-inaa p'asada t'imiiipa ak'imaan p'aneejida.

Jesús iadap'edaa

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰Ma eujäde eperā t'ari pia bapachi. Ne-inaa k'achia ook'aa pajī. Mägī
t'ijarapachida José. Iru Arimatea p'uurudepema pajī. Mägī p'uuru Judea
eujäde bi. ⁵¹Ni baji Tachi Ak'orepa pēida eperāarā rey pamerā. Junta
Supremadepema pajī. Mamīda ijāa-e pajī mäirāpa oodap'edaa Jesús
ome. ⁵²Mapa wāji Pilatomaa Jesús k'ap'ia piuda iidide iait'ee. ⁵³T'ēepai
Jesús k'ap'ia kurusodeepa irabai atap'eda, pirat'ajī lienzode mäik'aapa
binaji māu te uria k'oro iru p'anadap'edaa. Made piuda apida waide
iada-e p'anajida. ⁵⁴Ma ewate judiorā ūipata noreweda pajī. P'āriupodopa
pada perā, ne-inaa waa ooik'araa baji, ūipata ewate wāyaaru misa.

⁵⁵Ma wēraarā Jesús ome Galilea eujädeepa chedap'edaa ichiaba wājida
ma māu te uriade iru bidap'edaamaa mäik'aapa ak'ijida sāga Jesús k'ap'ia
ata bijida. ⁵⁶Maap'eda teedaa chedak'ari, k'era oojida ne-inaa awaraa
t'üa bee ome Jesús k'ap'ia ūi bidait'ee, judiorāpa oopatak'a āchi auk'aarā
piudak'ari. ūipata ewate ma wēraarā ūijida Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara
bik'a.

Jesús chok'ai p'irabaida

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

24 ¹Tomia ewate tap'ewedaa ma wēraarā wājida Jesús k'ap'ia
iadap'edaamaa. Ateejida k'era ne-inaa t'üa ome āchia oodap'edaa.
²Panadak'ari, unujida chi māu te uria t'ai māupa t'ap'a bada awara āi
bi. ³T'ūudak'ari, Tachi Waibia Jesús k'ap'ia unuda-e pajī. ⁴K'awadak'aa
pajī k'āata oodait'ee. Mäga nide unujida imik'iraarā omé p'aru t'o-t'oo
uchiterree jī bainī p'ani āchi ik'aawa. ⁵Mäpai āchobeeapa bedabaidachida
tau biiri eujäde t'obairutamaa. Mamīda mäirāpa mägajida:

—¿Sāap'eda jāiramāi jīri p'anima ajida, iru chok'ai bita? ⁶Iru nama
wē-e. iChok'ai p'irabaiji! K'irāpāti iru at'ari Galilea eujäde bak'ari, ⁷jaraji
ichi, chi Eperā Ak'ore Truadepema, k'achia beerā juade bidait'ee; ārapa
kurusode baijira bidait'ee piumerā mäik'aapa ewari ūpeemaa ichi chok'ai
p'irabaiit'ee.

⁸Māga ūridak'āri, ma wēraarāpa Jesupa jarada k'irāpajida. ⁹Māpai iru k'ap'ia iadap'edaamāipi wādak'āri, ma jōmaweda nepirinajida Jesús k'ōp'āyoorā oncemaa māik'aapa awaraarāmaa. ¹⁰Chi māga nepirinadap'edaarā paji María Magdalena, Juana, Santiago nawe María māik'aapa awaraa wēraarā. ¹¹Mamīda ārapa nepiridap'edaa ūridak'āri, Jesús k'ōp'āyoorāpa k'īsiajida pariatua pedeemaa p'ani. Mapa ijāa k'inuada-e paji.

¹²Māga jarajida mīda, Pedro p'iradachi Jesús k'ap'ia iadap'edaamaa māik'aapa edajāde ak'ik'āri, chi k'ap'ia lienzode beda bada unu-e paji. Jīp'a chi p'aru aupai unuji. Māpai p'era pik'a teedaa cheji. K'awa-e paji k'āata ooit'ee.

**Jesús unudap'edaa
ode wādade Emaús p'uurudee
(Mr 16.12-13)**

¹³Ma ewate weda Jesús ome nipapatap'edaarā omé wā nipajida Emaús p'uurudee. Ma p'uuru Jerusalendeepa perá once kilometros bī. ¹⁴Ma ode wādade āchi pedee wā nipajida ma jōma Jesús ome p'asadade. ¹⁵Māgá pedee wādade, Jesús cheji āchi ik'aawa māik'aapa auk'a t'ia wāji. ¹⁶Unu p'anajida mīda auk'a wāru awaraa esperā āchi ome, k'awada-e paji k'aita māga bī. ¹⁷Māpai Jesupa iidiji āramaa:

—¿K'āaredeta parā pedee wādama? aji.

Māpai āchi k'īra pia-ee bainī p'aneejida ¹⁸māik'aapa āchidepema Cleofás apatap'edaapa p'anauji:

—¿Pí Jerusalende badata k'awa-e bik'ā aji, mama p'asada?

¹⁹Māpai ichia iidiji:

—¿K'āata p'asajima? aji.

Āchia māgajida:

—Jesús Nazaretdepema Ak'ore pedee jarapari paji. Ne-inaa pi-ia oopachi māik'aapa pedee pia jarateepachi Tachi Ak'ore k'īrapite māik'aapa p'uuru pidaarā k'īrapite. ²⁰P'aareerā poroorāpa māik'aapa tachi poro waibiarāpa iru ateejida Romadepema poro waibia Pilatomaa kurusode peepit'aamerā. ²¹Taipa ijāa p'anajida ma Jesupata tachi Israel pidaarā uchiapii'ee Romadepemaarā juadeepa. Mamīda ewari öpee paru māgí ne-inaa jōma p'asada. ²²Ma awara wēraarā tai ome nipapataarāpa tai p'erapijida. Taujaaweda wājida Jesús iadap'edaamaa. ²³Mamīda iru k'ap'ia unuda-e pak'āri, āpītee chejida teedaa māik'aapa taimaa nepirijida angeleerā unudap'edaa. Māirāpa jarajida ajida, Jesús chok'ai bī. ²⁴Māga ūridak'āri, tai k'ōp'āyoorā ūk'uru wājida iru iadap'edaamaa māik'aapa ununajida ma wēraarāpa jaradap'edaak'a. Mamīda iru unuda-e paji.

²⁵Māpai Jesupa māgaji:

—iParā k'isia k'awada—ee p'ani! 25Ijāada—e p'anik'ā Ak'ore pedee jarapataarāpa chonaarāweda jaradap'edaa? 26¿Tachi Ak'orepa pēida māgá chupiria nībait'ee paji—ek'ā aji, Ak'orepa iru ateei naaweda ichi truadee?

27Māpai Jesupa jarateemaa beeji ichi p'asait'ee bada Tachi Ak'ore Úraa p'ādade jara bik'a. Jarateeji Moisepa p'ādadeepa, Ak'ore pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade jara bi parumaa.

28Chi p'uuru wādap'edaamaa panadak'āri, Jesús k'ira jiwaawāyait'ee paji, p'uurude bee—ee. 29Mamīda āchia māgajida:

—Tai ome bēeji k'ewara bairā māik'aapa p'āriu wā perā.

Māpai Jesús auk'a teedaa wāji āra ome. 30T'ēepai mesade su—ak'i p'aneedak'āri nek'odait'ee, Jesupa ichi juade pan ataji. Māpai it'aa t̄iji gracias jarait'ee Tachi Ak'oremaa māik'aapa t'oop'eda āramaa teeji.

31Mata Tachi Ak'orepa aweda āra tau eratik'oopiji māik'aapa āramaa Jesús k'awapiji. Mamīda mamāik'aapa iru wēpadachi. 32Māpai māgajida:

—¿Wāara—ek'ā? ajida. iIru paji! Tachi t̄ariпа māga jara nībaji, ode Ak'ore Úraa p'āda tachimaa jaratee che wā nipak'āri.

33Aramata waya āpítee chejida Jerusalendee. Mama unu chejida iru k'ōp'āyoorā once awaraa nipapatap'edaarā ome see nībi. 34Māgí see nībadaarāpa māgajida:

—Wāarada ajida, Jesús chok'ai bi. Simón Pedromaa ichiaba unupijida ajida.

35Māpai āchi omeerāpa nepirijida ode p'asada māik'aapa Jesupa pan t'oop'eda, jedek'āri k'awaadap'edaa.

Jesupa chi k'ōp'āyoorāmaa unupida

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23; Hch 1.6-8)

36At'āri māgá nepirimaa p'anide, Jesús āra esajīak'a bainī ba cheji māik'aapa māgaji:

—K'āiwee p'anapatáati.

37Jesús unudak'āri, āchi p'eradachida, iru jaureta unu p'ani jīak'aapa. 38Mamīda Jesupa māgaji:

—¿Sāap'eda p'era jōníma? aji. ¿Sāap'eda pāchi t̄āride at'āri ijāada—e p'anima? aji. 39Ak'īti mi jua, mi biiri ome. Mipi. Mi k'ap'ia t̄obáiti māik'aapa ak'īti. Eperā jaure chiara wēe bi, biiri jida mia iru bik'a.

40Māga jarap'eda, āramaa ak'ipiji ichi jua māik'aapa ichi biiri. 41Mamīda at'āri pia ijāada—e p'anajida, audú o—ia p'anadap'edaa perā māik'aapa p'era pik'a p'anadap'edaa perā. Jesupa ichi k'awapi k'inia bada perā, iidiji:

—¿Nama ne—inaa k'oparii iru p'anik'ā? aji.

42Māpai āchia chik'o paada esajīak'a teejida. 43Irua jitaji māik'aapa āchi taide k'ot'aaji. 44Maap'eda māgaji:

—Mimaa p'asajida aji, mia jaradak'a, at'āri parā ome bak'āri. Jaraji ne—inaa jōmaweda p'asait'ee paji Moisepa p'ādade jara bik'a māik'aapa Tachi

Ak'õre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade jara bik'a, Salmos libro p'ādade jara bik'a paara.

⁴⁵Mäpai jarateeji Tachi Ak'õre Ūraa p'ādade jara bi Mesiade. ⁴⁶Mägaji:
—Tachi Ak'õre Ūraa p'ādade jara bi Mesías ichita piut'ee mäik'aapa ewari õpeemaa chok'ai p'irabaiit'ee. ⁴⁷Ak'õrepa k'aripap'eda, Jerusalendeepa na p'ek'au eujā eperāarā paraamaa jarateenāti p'ek'au k'achia oo amaadamerā mäik'aapa Tachi Ak'õrede ijääpataadamerā. Mägá irua āchia p'ek'au k'achia oopata wēpapiit'ee. ⁴⁸Parāpa mi p'asada jōmaweda k'awa p'ani, unudap'edaa perā. ⁴⁹Mapa parāmaa mia ne-inaa pēiit'ee mi Ak'õrepa jaradak'a. Mamida mäga ooru misa, nama p'anéeti Jerusalén p'uurude. T'ëepai it'ariipa Tachi Ak'õrepa ichi jaure pēiit'ee parā ome bapariimerā.

**Jesús Ak'õre eujādee wāda
(Mr 16.19-20; Hch 1.9-11)**

⁵⁰Maap'eda Jesupa ãra ateeji ma p'uurudeepa Betania p'uuru k'ait'a. Mama ichi jua it'aa iap'eda, ãra bendiciaji. ⁵¹Mäpai mägá pedeema bide Tachi Ak'õrepa iru it'aa ateeji ãra ik'aawaapa. ⁵²T'ëepai chi k'öp'äyoorāpa it'aa t̄idap'eda, pedee pia jarajida irude mäik'aapa t̄ari o-ña äpithee chejida Jerusalendee. ⁵³Maadamäiipa ewari chaa Tachi Ak'õre te waibiade p'anapachida it'aa t̄imaa mäik'aapa pedee pia jaramaa Tachi Ak'õremaa.

SAN JUAN

San Juanpa Pedee Pia P'āda

Juan, Zebedeo warrapa na pedee pia p'āji. Judío paji. Nipapachi Jesucristo ome. Na p'ādade Juanpa jara bi Jesupa jarada māik'aapa ooda, mak'iara uchia-e bi awaraarāpa p'ādade. Na p'ādade chi Jesús k'ōp'āyo k'iniara iru bida apachi. Jesús ome nipapachi perā pia k'awaji iru bapata. Na p'ādade k'awapi k'inia bají k'aita paji Jesús; Tachi Ak'ore na eujádee cheda. Jara bi Jesús pank'a bi; īdaa pik'a bi; puertak'a bi; ovejaarā ak'iparik'a bi; uva k'arrak'a bi; eperāarā chok'ai p'anapipari; piudap'edaarā chok'ai p'irabaipipari; Tachi Ak'ore o ak'ipipari; wāarata jarapari; chi ichita bapari.

Naapiara Juanpa jara bi Jesús Tachi Ak'ore pedee, na p'ek'au eujádee cheda (cap. 1.1-18). Jara bi Juan Bautistapa jarateeda māik'aapa Jesupa k'ōp'āyoorā ūk'uru jirit'erada (cap. 1.19-51). Mamida mak'iara jara-e bi Jesús nipada Galilea eujáde. Ma k'āyaara jara bi irua ooda māik'aapa jarateeda Judea eujáde bak'āri māik'aapa judiorā fiesta awara-awaraade bak'āri (caps. 2.1-10.42). Jara bi Jesupa Lázaro chok'ai p'irabaipida (cap. 11) māik'aapa Mariapa Jesús biiri īri k'erapa weeda (cap. 12.1-11). Ichiaba jara bi Jesús p'asada Jerusalendee wāk'āri (cap. 12.12-50). Jara bi Jesupa jarada nek'ok'āri chi k'ōp'āyoorā ome (caps. 13.1-14.14); irua jarateeda Tachi Ak'ore Jaurede (caps. 14.15-16.33) māik'aapa irua it'aa t'īda ijāapataarā pari (cap. 17); iru jita atadap'edaa māik'aapa ateedap'edaa poro waibiarā k'irapite (caps. 18.1-19.16). Jara bi Jesús piuda māik'aapa chok'ai p'irabaida (caps. 19.17-21.14). Juanpa t'ēepai Pedrode p'āda uchia-e awaraarāpa pedee pia p'ādade (cap. 21.15-25). Maperā jara p'ani Juanpa pedee pia p'āda awara uchiaji apemaarāpa p'ādap'edaa k'āyara.

Jesús na p'ek'au eujádee cheda

1 ¹Na p'ek'au eujā bai naaweda Jesucristo, Tachi Ak'ore Pedee apata, bapachi. Māgí bapachi Tachi Ak'ore ome. Iru ichita Tachi Ak'ore bapari. ²Tachi Ak'ore ome bapachi. ³Iru k'ap'ia pari Tachi Ak'orepa ne-inaa jōmaweda ooji. Iru wēe Tachi Ak'orepa ne-inaa maarepida oo-e paji.

⁴Irua chok'ai bapipachi ne-inaa jōmaweda chok'ai bi. ũdaa pik'a bapachi eperāarā t'aide, ma k'aurepa eperāarāpa Tachi Ak'ore k'awapataadamerā. ⁵At'ari irua Tachi Ak'ore k'awapimaa bi eperāarāmaa. Apidaapa p'oyaa jarada-e irua māga oonaamerā.

⁶Bapachi eperā, t'ijarapatap'edaa Juan Bautista.* ⁷Tachi Ak'orepa māgí eperā jirit'eraji jaramerā ma ūdaa pik'a bide, jōmaarāpa Ak'orede ijāadamerā ma jarateeda k'aurepa. ⁸Juan ūdaa pik'a ba-e paji. Jip'a cheji jarateede ⁹ma wāara ūdaa pik'a bi na p'ek'au eujādee cheji, Tachi Ak'ore eperāarāmaa k'awapiit'ee.

¹⁰Māgí Pedee, Jesucristo ba cheji na p'ek'au eujāde, ichia eujā oodade. Mamīda na p'ek'au eujādepemaarāpa k'awada-e paji iru Tachi Ak'ore Warra. ¹¹Cheji mīda ichi auk'aarā t'aide, āchia auteebaida-e paji.

¹²Mamīda eperāarā ūk'uruurāpa iru auteebajida māik'aapa wāara irude ijāajida. Irua māgiirā Tachi Ak'ore warrarā papiji. ¹³Tachi Ak'ore warrarā māgá padait'ee, māgí eperāarā t'oda-e paji warra jip'aarā t'opatak'a, eperāpa warra oo k'inia ooparik'a. Ma k'āyaara Tachi Ak'orépata māgiirā ichi warrarā papiji, irude ijāa p'aneedap'edaa perā.

¹⁴Māgí Pedee, Jesucristo Tachi Ak'orepa pēida. T'oji eperā k'ap'iade māik'aapa tachi t'aide bapachi. Iru Tachi Ak'ore Warra pada perā, Tachi Ak'ore k'ira wāree unupiji tachimaa. Eperāarā k'inia iru bapachi māik'aapa Tachi Ak'ore wāarata āchimaa k'awapipachi.

¹⁵Juan Bautistapa k'awaji māgí Pedee Tachi Ak'orepa pēida. Mapa jarapachi:

—Nāgide mia jara baji jarak'ari eperā mi t'ēepai cheru mi k'āyaara waibiāra bi, mi t'oi naaweda iru bapachi perā.

¹⁶Ma eperā t'ari pia bapari tachi jōmaarā ome māik'aapa tachi ichita k'aripapari. ¹⁷Tachi Ak'orepa ichi ūraa k'awapiji eperāarāmaa Moisés k'ap'ia pari. Mamīda eperāarā k'inia iru baji māik'aapa ichi wāarata k'awapiji āramaa Jesucristo k'ap'ia pari. ¹⁸Eperā apidaapa Tachi Ak'ore unudak'aa. Mamīda Jesucristo, iru Warra apai iru bi, iru ome auk'a bairā, iru eperāarāmaa k'awapiji.

Juan Bautistapa Jesucristode jarada (Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹Judiorā poroorāpa Jerusalendeepa pēijida p'aareerā Leví ēreerādepemaarā ome, māirāpa Juanmaa iididamerā:

—¿Pí k'aima? ajida.

²⁰Juan Bautistapa wāarata p'anauji:

—Mi Tachi Ak'orepa pēida-epi, eperāarā rey pamerā.

²¹Māpai iidijida:

---

* 1.6 Griego pedeede: *Juan, chi eperāarā poro choopari.*

—Māgara, ¿pi Tachi Ak'ore pedee jarapari Eliak'ā? ajida.

—Māga-edo aji.

Mamīda waya iidijida:

—¿Pi Tachi Ak'ore pedee jaraparik'ā ajida, tachia ni p'ani?

—Māga-edo aji.

²²Māpai māgajida:

—Māgara, ¿pi k'aima? Jarapáde ajida. Tai pēidap'edaarāmaa jaranaadait'ee. ¿K'āata jara pēit'eema? ajida.

²³Juanpa p'anauji Tachi Ak'ore pedee jarapari Isaíapa * chonaarāweda p'ādade jara bīk'a:

—Mi ni eujā pania wēe bide māik'aapa bia bi:

‘O pi-ia oopatak'a poro waibia chei naaweda, māga pik'a p'ek'au k'achia oo amāati Tachi Waibia chei naaweda.’ *(Is 40.3)*

²⁴Ma fariseorāpa pēidap'edaarāpa ²⁵Juanmaa iidijida:

—Pi Tachi Ak'orepa pēida-e pirā eperāarā rey pamerā, Elia-e pirā wa Tachi Ak'ore pedee jarapari-e pirā, ¿k'āare-it'ee eperāarā poro chooparima? ajida.

²⁶Juanpa māgaji:

—Mia parā poro choopari paniapa. Mamīda pāchi t'āide bida aji, awaraa eperā, parāpa k'awada-e p'ani. ²⁷Māgí mi t'ēepai parāmaa jaratee cheru. Iru mi k'āyaara waibiara bī. Mia iru chancla jida ēraik'araa bida aji, mi iru k'āyaara ek'ariara bairā.

²⁸Māga p'asaji Betania p'uurude Jordán to k'īraik'a eere, Juanpa poro choomaa badamāi.

Jesús Tachi Ak'orepa pēida eperāarā pari piumerā

²⁹Ai norema Juanpa unuk'āri Jesús ichi k'ait'a cheru, māgaji:

—iAk'ít! Nāgí eperā oveja chak'ek'a bī, Tachi Ak'orepa pēida perā piumerā eperāarā pari. Nāgipa wēpapiit'ee eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata. ³⁰Nāgí eperāde mia pedee baji nāga jarak'āri: “Eperā mi t'ēepai cheru mi k'āyaara waibiara bī, iru mi t'oi naaweda bapachi perā.”

³¹Ai naaweda mia pida k'awa-e baji iru Tachi Ak'orepa pēida tachi k'aripamerā. Mamīda ma-it'ee mia eperāarā poro choo cheji; māgá Israel pidaarāpa iru k'awadamerā.

³²Māpai Juanpa jaraji ichia unuda:

—Mia Tachi Ak'ore Jaure unuji iru īri palomak'a baai chek'āri. ³³Mia k'awa-e bak'aji iru Tachi Ak'ore Warra. Mamīda ai naaweda mi pēidapa eperāarā paniapa poro choomerā, mimaa jaraji: “Pia unuit'eeda aji, mi Jaure baai cheru eperā īri, ichita iru ome bapariit'ee. Māgí eperāpa mi Jaure ba chepiit'eeda aji, eperāarā ome.” ³⁴Tachi Ak'orepa jaradak'a mia

* 1.23 P'āji Jesucristo cheit'ee bī Tachi Ak'orede ijāpataarā o k'achiadeepa k'aripa atade.

māga unuji. Maperāpi mia parāmaa jara bi: Nāgí Jesús, Tachi Ak'ore Warra.

Jesús ome nipapatap'edaarā

³⁵Ai norema Juan Bautista waya mama baji chi k'ōp'āyoorā omeerā ome. ³⁶Jesús wāyaa wā unuk'āri, māgaji:

—iAk'iti! Jāgita chi oveja chak'ek'a bi, Tachi Ak'orepa pēida.

³⁷Chi k'ōp'āyo omeerāpa māga ūridak'āri, Jesús t'ee wājida. ³⁸Jesús āpītee p'irrabaik'āri, unuji ichi t'ee cheruta māik'aapa māgaji:

—¿K'aata k'inia p'anima? aji.

Māgajida:

—Rabuni (jara k'inia bi Tachi Jarateepari), ¿pi, sāma baparima? ajida.

³⁹Jesupa p'anaauji:

—Chéti k'awaadamerā.

Māgá wājida iru baparimaa māik'aapa ma ewate p'aneejida iru ome k'ewara las cuatro pada perā.

⁴⁰K'ōp'āyo abaapa Juan pedee ūrida māik'aapa Jesús t'ee wāda Andrés paji. Iru Simón Pedro ipema paji. ⁴¹Māgí Jesús ome bap'eda, ne-inaa awaraa ooi naaweda, isapai wāji chi ūpema jiride. Unu atak'āri, māgaji:

—Mesías unujidada aji. (Māgí t'i jara k'inia bi Cristo, Tachi Ak'orepa pēida eperāarā rey pamerā.)

⁴²Māpai Andrepá chi ūpema aneeji Jesumaa. Jesupa iru unuk'āri, māgaji:

—Pi Simón, Juan warra. Mamida pi t'ijaradait'eeda aji, Cefas.* (Māgí t'i griego pedeede jara k'inia bi Pedro.)

Jesupa Felipe Natanael ome jirit'erada

⁴³Ai norema Jesús wāji Galilea eujādee. Mama unuji eperā t'ijarapatap'edaa Felipe. Māpai māgaji:

—Mi ome nipaparíji.

⁴⁴Māgí Felipe, Andrés māik'aapa Pedro Betsaida p'uurudepemaarā paji.

⁴⁵Felipepa Natanael jirinaji māik'aapaunu atak'āri, māgaji:

—Unujidada aji, eperā Moisepa jarada Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade.

Māgí ichiaba Tachi Ak'ore pedee jarapataarāpa chonaarāweda āchi p'ādap'edaade jaradap'edaa. Māgí eperā José warra; t'ijarapata Jesús Nazaretdepema.

⁴⁶Natanaelpa māgaji:

—iNazaretdepema! ¿Nazaret p'uurudeepa eperā pia uchiaik'ā? aji.

Felipepa māgaji:

*1.42 Arameo pedeede Cefas jara k'inia bi māu. Griego pedeede Pedro ichiaba jara k'inia bi māu.

—Wādáma aji, ak'ide.

⁴⁷ Jesupa Natanael ichi k'ait'a cheru unuk'ari, māgaji:

—Na Israel pida wāara tāri pia bapari. Apida k'ūrak'aa.

⁴⁸ Natanaelpa Jesumaa iidiji:

—¿Sāga pia mi k'awa bima? aji.

Jesupa p'anauji:

—Felipepa pi atanai naaweda, mia pi unuji higuera k'arra ek'ari.

⁴⁹ Māpai Natanaelpa māgaji:

—Tachi Jarateepari, pi Tachi Ak'ore Warra. Pi Israel pidaarā Rey, chi cheit'ee bada.

⁵⁰ Jesupa māgaji:

—¿Ijää bi-ek'ā aji, mia jarada perā pi unuji ma pak'uru ek'ari? Pia unuit'ee ne-inaa awara ma k'āyaara pi-iara. ⁵¹ Mia wāarata jararu. Parāpa unudait'ee Tachi Ak'ore eujā ewaraa k'obi māik'aapa angeleerā it'aa wāruta māik'aapa edaa cheruta mi, chi Eperā Ak'ore Truadepema,* k'aripade.

Caná p'uurude miak'āidak'āri, fiesta oodap'edaa

2 ¹ Natanael ome pedeep'eda, k'āima ūpeemaa miak'āipata fiesta oojida

Caná p'uurude. Māgí p'uru Galilea eujäde bi. Jesús nawe mama

baji. ² Jesús chi k'ōp'āyoorā ome ichiaba tī pējjida chedamerā ma fiestade.

³ Mama p'anide vino jōdachi. Maperā Jesús nawepa māgaji:

—Vino jōdachida aji.

⁴ Māpai Jesupa māgaji:

—Nawe, c̄sāap'eda pia mīmaa māga jara bima? aji. Waide ewari pa-eeta mia Ak'ore jua ak'ipimerā.

⁵ Māpai chi nawepa māgaji vino jedepataarāmaa:

—Óoti jōma irua jara bik'a.

⁶ Mama bainī p'anajida chok'o seis, māudee ooda. Judiorāpa māgee chok'o iru p'anapachida aide pania t'īdait'ee. Māgá siidai āchi jua, biiri maa-e pīrā net'aa Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jaradak'a. Chok'o abaade cincuenta wa setenta litros araapachi. ⁷ Jesupa vino jedepataarāmaa māgaji:

—Paniapa na chok'o ipuruk'ōoti.

Pania atanajida māik'aapa ma chok'o ipuruk'oojida. ⁸ Māpai Jesupa māgaji:

—Írá ma-āri joi atadapáde aji, māik'aapa teepáde aji, na fiesta chiparimaa.

Māga oojida. ⁹ Ma fiesta chiparipa pania vino padai bada tok'āri, k'awa-e paji sāmāik'aapa uchiaji ma vino. Ma vino jedepataarāpapai

* 1.51 Chi Eperā Ak'ore Truadepema jara k'inia bi Tachi Ak'ore mīmiapari na p'ek'au eujädee cheda. Jesucristopha ichi nāga tījaraji ak'ipiit'ee ichi Mesías.

k'awajida, āchia ma vino chok'odeepa joidap'edaa perā. Māgá top'eda, ma fiesta chiparipa chi īmik'ira miak'āii'tee bada t̄f ataji ¹⁰māik'aapa māgaji:

—Fiesta oodak'āri, jōmaarāpa naapiāra vino piara bita jedepata.

Maap'eda, waibia to p'anadap'eda, jedepata chi vino mak'iarā pia-e bi. Mamīda pia ia nībijida aji, chi vino piara bita īraweda todamerā.

¹¹Māgí ooda Jesupa Galilea eujādepema Caná p'uurude paji irua naapiāra ooda eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Māga ook'āri, unupiji ichi wāara Tachi Ak'ōrepa pēida. Ma ooda unudak'āri, chi k'ōp'āyoorāpa audupiara irude ijāa p'aneejida.

¹²Ma t̄eepai Jesús wāji Capernaum p'uurudee chi nawe ome, chi īpemaarā ome māik'aapa chi k'ōp'āyoorā ome. K'aima chok'ara-ee mama p'anajida.

**Jesupa ne-inaa netopataarā jērek'ooda Ak'ore te waibiadeepa
(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)**

¹³Judiorā Pascua fiesta īri pa wāda perā, Jesús wāji Jerusalendee.

¹⁴Mama Tachi Ak'ore te waibia ūuk'idaa t'iak'au bide ununaji p'ak'a netopataarā, oveja netopataarā māik'aapa paloma netopataarā. Ichiaba unuji p'arat'a tau t'erabaipataarā mama su-ak'í p'ani. ¹⁵Māga unuk'āri, Jesupa soo oo ataji māik'aapa ma jōmaweda taawaa jērek'ooji āchi p'ak'a, oveja ome. Ma p'arat'a tau t'erabaipataarā mesa eujāde sīa bat'ak'oop'eda, āchi p'arat'a eujāde p'ok'ooji ¹⁶māik'aapa paloma netopataarāmaa māgaji:

—iPāchi net'aa atéeti namāik'aapa! iMi Ak'ore te net'aa netopata tek'a papináati!

¹⁷Jesupa māga oo bide chi k'ōp'āyoorāpa k'irāpajida Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

‘Mīa pi te k'inia iru bapari perā, mi peet'aadait'ee.’ (Sal 69.9a)

¹⁸Māpai judiorā poroorā, arii p'anadap'edaarāpa māgajida Jesumaa:

—Wāara Tachi Ak'ōrepa nāga oopiru pirā pimaa, īk'āata ooit'eema ajida, taipa ijāadamerā wāara Ak'ōrepa pi pēida?

¹⁹Jesupa p'anauji:

—Na te t'eet'aaruta pirā, ewari ūpeemaa mīa waya baik'o biit'eeda aji.

²⁰Māpai judiorāpa māgajida:

—Cuarenta y seis años mimiajidadada ajida, na te oodait'ee. ?T'eeep'eda pia ewari ūpeede baik'o biit'eek'ā? ajida.

²¹Mamīda Jesupa “na te” ak'āri, jara k'inia baji ichi k'ap'ia. ²²Mapa ai t̄eepai, iru piup'eda, chok'ai p'irabaik'āri, chi k'ōp'āyoorāpa k'irāpajida irua ma ewate jarada. Māpai wāara ijāajida Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jarada māik'aapa Jesupa jarada.

Jesupa jōmaarā t'āri k'awapari

²³Jesús Jerusalende bide Pascua fiesta wāyaaru misa, eperāarā chok'araarāpa irude ijāajida, unudak'āri irua ne-inaa oomaa bi eperāarāpa

p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. ²⁴Mamīda Jesupa k'awaji wāara ijāada-e p'anajida, āchi t'āri pia k'awada perā. ²⁵Faltak'aa paji apidaapa eperāarā k'īisia k'awaapidamerā irumaa, irua eperāarā t'āri k'awa bada perā.

Jesús Nicodemo ome

3 ¹Bapachi fariseo t'ījarapatap'edaa Nicodemo. Judiorā poro waibiarādepema paji. ²P'ārik'ua māgí eperā Jesumaa p'asiade wāji māik'aapa māgaji:

—Tachi Jarateepari, k'awa p'anida aji, Tachi Ak'ōrépata pi pēida taimaa jarateede. Pia p'oyaa oo-e pak'ajida aji, nāgee ne-inaa pia pia ooparik'a, Tachi Ak'ōre pi ome ba-e pada paara.

³Jesupa māgaji:

—Mia wāarata jararu. Eperā waya t'o-e pirā, p'oyaa ba-e pai Tachi Ak'ōre jua ek'ari ichideerā ome.

⁴Māpai Nicodemopa iidiji:

—Mamīda ̄sāga waya t'oyama aji, eperā chona bīta? iP'oyaa t'īuk'aa chi nawe bide waya t'oit'ee!

⁵Jesupa p'anauji:

—Mia wāarata jararu. Eperā paniapa t'o-e pirā māik'aapa Tachi Ak'ōre Jaurepa t'opi-e pirā, p'oyaa ba-e pai Ak'ōre jua ek'ari ichideerā ome.

⁶Eperādeepa uchiapari eperā. Mamīda Tachi Ak'ōre Jauredeepa uchiapari Tachi Ak'ōreddeerā. ⁷P'era pik'a banáaji mia jarada perā eperāarā waya t'odaipia bī.

⁸Nāu p'uapari chi p'ua k'iniamaa. Pia ma nāu ūriru mīda, k'awak'aa sāmāik'aapa cheru wa sāmaa wā. Māga pik'a bīichiaba eperā Tachi Ak'ōre Jaurepa t'opida.

⁹Māpai Nicodemopa waya iidiji:

—Mamīda ̄sāga māga payama? aji.

¹⁰Jesupa p'anauji:

—Pi Israeldeepa uchiadap'edaarā jarateepari. ̄K'awa-e bik'ā aji, mia jara bī? ¹¹Mia wāarata jararu. Taipa jarapata ne-inaa k'awa p'ani māik'aapa unudap'edaa. Mamīda parāpa ijāadak'aa taipa jarapata.

¹²Parāpa ijāada-e p'ani pirā mia na eujādepema ne-inaa jarak'āri, ̄sāga ijāadayama aji, mia it'aripema ne-inaa jarak'āri?

¹³'Apida Ak'ōre eujādee wāda-e p'ani. Jōdee aba, chi Eperā Ak'ōre Truadepema, Ak'ōre eujādeepa cheji. ¹⁴Moisés eujā pania wēe bide Israel pidaarā ome nipak'āri, taama broncedee ooda pak'urude jiraji eperāarāpa māgí ak'īdamerā. Māgá piuda-e paji. Māga pik'a ichiaba chi Eperā Ak'ōre Truadepema pak'urude ichita jiradait'ee ¹⁵eperāarāpa iru ak'īdamerā. Māgá jōmaarāpa irude ijāapata ichita iru ome it'ari p'anapataadait'ee.

Tachi Ak'ōrepa eperāarā jōmaweda k'inia iru bapari

¹⁶—Tachi Ak'ōrepa na p'ek'au eujādepemaarā audú k'inia iru bada perā, ichi warra apai iru bada pēiji piumerā eperāarā pari. Eperāpa

iru Warrade ijāa bi pirā, atua-e. Jai–idaak'āri, Ak'ōre eujāde banait'ee.

¹⁷Tachi Ak'ōrepa ichi Warra pēi–e pají na p'ek'au eujādepemaarā atuapiit'ee. Jíp'a pēiji eperāarā o k'achiade wādap'edaadeepa k'aripa atade atuanaadamerā.

¹⁸'Mapa Tachi Ak'ōrepa atuapi–e ichi Warrade ijāa bi. Mamīda atuapiit'ee chi ijāa–ee bi, māgipa ijāak'aa perā Tachi Ak'ōre Warra apai iru badade. ¹⁹Chi īdaa pik'a bi cheji na p'ek'au eujādee. Mamīda eperāarā ūk'uruurāpa ma īdaa pik'a bi k'iniadak'aa pají, p'āriu pik'a bide p'anee k'inia p'anadap'edaa perā ne–ināa k'achia oodait'ee. ²⁰Chi k'achia ooyaa beerāpa ma īdaa pik'a bi unuamāa iru p'anapata. Iru k'awa k'iniadak'aa. Māga p'ani k'iniadak'aa perā irua unupimerā āchia ne–ināa k'achia oopata. ²¹Jōdee chi oopataarāpa Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēidak'a, ma īdaa pik'a bi k'awa k'inia p'anapata. Māga p'anapata jōmaarāmaa k'awapi k'inia p'anadairā āchia ne–ināa pia oo p'ani Tachi Ak'ōrepa oopiparik'a.

Juan Bautistapa waya Jesude jarada

²²Ma t'ēepai, Jesús chi k'ōp'āyoorā ome wājida Judea eujādee. Mama taarāji āchi ome, āchia eperāarā poro choodamerā. ²³Juanpa ichiaba eperāarā poro choomaa bají Enonce, Salim k'ait'a, mama paniara paraada perā. Mama eperāarā chepachida poro choopidait'ee. ²⁴(Māga pají Herodepa Juan carcelde t'ipit'aai naaweda.)

²⁵Ewari aba Juan k'ōp'āyoorā aupedeemaa p'aneejida awaraa judío ome, eperāarā poro choopata k'ap'ia. ²⁶Juanmaa chejida māik'aapa māgajida:

—Tachi Jarateepari, ma eperā pi ome bada Jordán to k'īraik'a eere māik'aapa pia jarada taimaa, māgipa eperāarā poro choomaa bida ajida. Ma awara jōmaarāta irumaa wā p'ani poro choopide.

²⁷Māpai Juanpa p'anauji:

—Apidaapa māgee ne–ināa ooda–e pak'ajida aji, Tachi Ak'ōrepa oopi–e pada paara. ²⁸Pāchia pia ūrijida mia jarak'āri mi Tachi Ak'ōrepa pēida–e eperāarā rey pamerā. Iru pēi naaweda, Tachi Ak'ōrepa mi pēiji. ²⁹K'isiadáma nāgide. Miak'āidak'āri, wēra chi imik'īra wēra paru. Mamīda ma imik'īra k'ōp'āyo k'ait'a bainī beepari māik'aapa o–īadaipari ūrik'āri ma imik'īrapa jararu chi wēramaa. Māga pik'a mi ma poro choomaa bi k'ōp'āyok'a bi. Maperāpi mi o–īa bi. ³⁰Iru mi k'āyaara waibiara pait'ee eperāarā k'īrapite. Jōdee mi iru ek'ariara pait'ee.

Juan Bautistapa eperā it'ariipa chedade jarada

³¹—Eperā it'ariipa cheda jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Eperā na p'ek'au eujādepema na eujāde bapari perā, ichita jarapari na eujādepema ne–ināa. Jōdee chi it'ariipa cheda jōmaarā k'āyaara waibiara bi. ³²Irua jarapari ichia unuda māik'aapa ūrida it'ari, apidaapa ijāa k'iniada–e p'ani pijida irua jara

bi. ³³Mamīda eperāpa irua jara bī ijāak'āri, k'awa bī Tachi Ak'ōrepa ichita wāarata jarapari. ³⁴Tachi Ak'ōrepa pēidapa jarapari Tachi Ak'ōre pedee, Ak'ōrepa ichi Jaure pēipari perā iru ome bapariimerā. ³⁵Tachi Ak'ōrepa ichi Warra k'inia iru bapari. Ne-inaa jōmaweda iru jua ek'ari biji irua ak'imerā. ³⁶Eperāpa iru Warrade wāara ijāak'āri, ichita bapariit'ee Tachi Ak'ōre ome. Mamīda eperāpa iru Warrade ijāa k'inia-e bī pīrā, Ak'ōre trua unu-e pait'ee. Tachi Ak'ōre ichita k'īrau bait'eeda aji, māgí eperā ome.

Jesús Samaria eujādepema wēra ome pedeeda

4 ¹Fariseorāpa ūrijida Jesupa Juan k'āyaara k'ōp'āyoorāra p'e wā māik'aapa eperāarā chok'araara poro choopachi. ²(Māga ūrijida) Jesupa poro chook'aa paji mīda. Chi k'ōp'āyoorāpata poro choopachida.) ³Jesupa māga k'awaa atak'āri, waya uchiaji Judea eujādeepa Galilea eujādee wāit'ee.

⁴Ma wādade wāyaa ji Samaria eujāde. ⁵Māgá Jesús pacheji Sicar p'uuruude. Māgí p'uuru Samaria eujāde bi. Chonaarāweda ma p'uuru Jacobpa ichi warra Josemaa eujā teeda k'ait'a baji. ⁶Ma eujāde Jacob pozo baji. Ma che wādade ode cherupa Jesús īyapaa cheda perā, ma pozo ik'aawa su-ak'i beeji. Imat'ipa pa wā nipaji. ⁷⁻⁸(Chi k'ōp'āyoorā p'uuruudee wā p'anajida chik'o netode.) Māga nīde Samariadepema wēra cheji ma pozodee pania joide. Māpai Jesupa māgaji irumaa:

—Mīmaa pania teepáde aji.

⁹Mamīda judiorā, Samariadepemaarā ome pedeedak'aa pada perā, māgí wērapa māgaji:

—Mi Samaria eujādepemapi. ¿Sāap'eda pi, judío bita mīmaa pania iidi cheruma? aji.

¹⁰Jesupa p'anauji:

—Pía k'awada paara jōma Tachi Ak'ōrepa oo k'inia bī eperāarā k'aripait'ee māik'aapa k'awada paara k'aiptata pimaa pania iidimaa bi, mimaa iidik'aji teemerā pania eperāarā ichita chok'ai p'anapipari.

¹¹Māpai māgí wērapa māgaji:

—Señor, na pozo nāpia bida aji. Pía ne-inaa wēe bī pania joi atait'ee. ¿Sāma māgee pania atayama? aji. ¹²Na pozo tachi chonaarāwedapema Jacobpa bēida. Irua na pozodepemata pania topachi, ichi warrarā ome māik'aapa chi ne-animalaarā ome. ¿Pi iru k'āyaara waibiara k'isia bik'ā? aji.

¹³Jesupa p'anauji:

—Eperāarāpa na pozodepema pania toruta waya opisiadaridait'eeda aji. ¹⁴Mamīda mia pania teerudepema todak'āri, waa opisiada-e pait'ee. Ma k'āyaara ara pania poatri uchiaparik'a eujādeepa, māga pik'a mia pania teeru uchiait'ee āra t'ārideepa māik'aapa ma k'aurepa k'awaadait'ee ichita p'anapataadait'ee Tachi Ak'ōre ome.

15 Māpai māgí wērapa māgaji:

—Señor, mi—it'ee teepáde aji, māgí pania, mi waa opisia—e pait'ee, ichiaba waa che—e pait'ee pania joide na pozode.

16 Jesupa p'anauji:

—Wápáde aji, pichi imik'ira atade māik'aapa waya namaa chepáde aji.

17 Māgí wērapa p'anauji:

—Mi imik'ira wēe bida aji.

Jesupa māgaji:

—Wääarata jaraji imik'ira wēe bida ak'āri. **18** Imik'iraarā joisomaa iru badoo māik'aapa chi ūrā iru bi përe—e. Mapa wääarada aji, pia jara bi.

19 Māga ūrik'āri, ma wērapa māgaji:

—Señor, pia pedee jarada k'aurepa mia k'awaa wāda aji, pi Tachi Ak'ore pedee jarapari. **20** Tai chonaarā nāgí eede it'aa t'ipachidada aji. Mamīda parā judiorāpa jarapata Jerusalende eperāarāpa it'aa t'ipataadaipia bi.

21 Māpai Jesupa māgaji:

—Wéra, mia jararu ijáaji. Ewari paruda aji, parāpa wääara it'aa t'ipataadait'ee Tachi Ak'oremaa. Mamīda māga ooda—e pait'ee nāgí eede wa Jerusalende. **22** Parāpa it'aa t'ipata Tachi Ak'oremaa. Mamīda iru pia k'awada—e p'ani. Jōdee táipata iru pia k'awa p'ani, tai judiorā k'ap'ia pari irua jara pëida perā sāga eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atait'ee.

23 Mamīda ewari pait'ee māik'aapa ūraweda paru wääarata it'aa t'ipataarā Tachi Ak'oremaa it'aa t'ipataadait'ee iru Jaure k'ap'ia pari, Tachi Ak'ore wääara k'awapata perā. Tachi Ak'orepa māgeerā jiripari māgá ichimaa it'aa t'ipataadamerā. **24** Tachi Ak'oreta, Jaure. P'aareerā irumaa it'aa t'ipataadaipia bida aji, iru Jaure k'ap'ia pari, iru wääarata k'awapata perā.

25 Māpai māgí wērapa māgaji:

—Mia k'awa bi Mesías (ichiaba t'ijarapata Cristo) cheit'eeda aji. Iru chek'āri, tachimaa ne—inaa jōmaata jarateeit'ee.

26 Jesupa māgaji:

—Māgí mīda aji, pi ome pedeemaa bi.

27 Māgá pedeemaa bide chi k'ōp'ayoorā pachejida. Āchi t'āridepai k'īsajida: “Sāap'eda Jesús pedeemaa bi jā wéra ome?” Mamīda apidaapa iidida—e paji ma wērapa k'āata k'inia bají, maa—e pirā k'āare—it'ee iru pedeemaa bají ma wéra ome. **28** Māpai māgí wērapa ichi chok'o atabéip'eda, wājí p'uurudee māik'aapa jaranjaji eperāarāmaa:

29 —iAk'i chéti! Eperāpa mīmaa nepiriji ne—inaa jōma mia oopari. ¿Māgí Mesia—epaama? aji.

30 Māpai eperāarā wājida Jesumaa. **31** Māgá cherutade, Jesús k'ōp'ayoorāpa enenee jōnajida nek'omerā:

—Tachi Jarateepari, nek'óji, ma—āri pijida.

32 Mamīda irua māgaji:

—Parāpa k'awada—e p'anida aji, chik'o mia iru bi k'oit'ee.

³³Chi k'öp'äyoorä ächi pitapai pedeepachida:

—¿Apidaapa chik'o aneejida-epaama? aji.

³⁴Mamïda Jesupa mägaji:

—Mi-it'ee chik'o näga pik'a bi: ooit'ee mi pëidapa k'inia bïk'a mäik'aapa aupait'ee mimia irua k'isia iru bi mi-it'ee. ³⁵¿Paräpa jarapata-ek'ä?

“Atane k'imirí falta bi ne-uuda ewadait'ee.” iAk'iti parä ik'aawa!

Unudait'ee ne-uuda chiwari nïbi. Mapa ewadaipia bi. ³⁶Ne-uuda ewaparipa ma ne-uuda ewak'äri, o-ïadaipari p'arat'a jitait'ee perä ichi mimia pari. Mäga pik'a mi, Tachi Ak'ore Ūraa jarateepari, o-ïadaipari paräpa eperäarä p'e atadak'äri mide ijäapataadamerä, ma k'aurepa ichita p'anapataadait'ee perä Tachi Ak'ore ome. Maperä chi ne-uupari chi ne-uu ewapari ome o-ia para beepari. ³⁷Nägí pedee eperäaräpa jarapata wäara bi. “Abaapa uupari mäik'aapa awaraapa ewapari.” ³⁸Mia parä pëiji ne-uu ewanadamerä, paräpa uuda-e paji mïda. Awaraarä parä naa mimiajida eperäaräpa mide ijäadamerä. Maap'eda paräpa ära mimia aupajida.

³⁹Samariadepemaarä chok'ara Jesude ijäajida mägí Samariadepema wérapa jarada perä:

—Jõma mia ne-inaa ooda jarajida aji.

⁴⁰Maperäpi ma Samariadepemaarä Jesumäi pachedak'äri, chupiria iidijida iru ächi ome beemerä. Mapa iru mama beeji k'äima omé. ⁴¹Mama bide chok'araaräpa irua jarateeda ūridak'äri, ijäajida. ⁴²Mäpai mäiräpa mägí Samariadepema wéramaa mägajida:

—Iräpi ijäada-edä ajida, pia taimaa nepirida k'aurepapai. Ichiaba ijäapata irua jarateeda ūridap'edaa perä. Maperäpi k'awa p'ani wäara nägí eperä cheji na p'ek'au eujädepemaarä o k'achiadeepa k'aripa atade.

Jesupa rey mimiapataarä poro waibia warra jipada

(Mt 8.5-13; Lc 7.1-10)

⁴³K'äima omé wäyaap'eda, Jesús uchiaji Samaria eujädeepa mäik'aapa wäji Galilea eujädee. ⁴⁴Ichi ome nipapatap'edaaräpa k'isiajida mäpemaaräpa ächi auteebaida-e pai, ichia jarada perä Tachi Ak'ore pedee jarapari p'uurudepemaaräpa iru waaweedak'aa. ⁴⁵Mamïda Galileade panadak'äri, ma eujädepemaaräpa iru auteebaijida. Mäiräpa irua ooda Jerusalende unujida, mama p'anadap'edaa perä Pascua fiesta oodait'ee.

⁴⁶Jesús waya cheji Caná p'uurudee, ichia pania vino papidamäi. Maapai Capernaum p'uurude bapachi rey mimiapataarä poro waibia. Mägí warra k'ayaa baji. ⁴⁷Mägipa k'awaa atak'äri Jesús cheda Judea eujädeepa Galileadee, wäji iru ak'ide mäik'aapa chupiria iidiji wämerä ichi temaa ichi warra jipade, chi warra juak'aya bada perä. ⁴⁸Mäga ūrik'äri, Jesupa mägaji:

—Parāpa unuda-e pirā mia ooru ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa, mide ijāadak'aa pait'eeda aji.

⁴⁹Mamīda māgí poro waibiapa māgaji:

—Tachi Waibia, chepáde aji, mi warra jai-idaai naaweda.

⁵⁰Māpai Jesupa māgaji:

—Wāpáde aji, pichi temaa. Pi warra jipa beeit'eeda aji.

Ma eperāpa Jesupa jarada ijāaji māik'aapa wāji. ⁵¹Ichi temaa wārude, ichi mimiapataarāpa unu chejida māik'aapa māgajida:

—Pi warra jipa beejida ajida.

⁵²Ichia iidik'āri chisāgí horade jipa beeji, p'anaujida:

—Nuweda la una k'iamia tuu beejida ajida.

⁵³Chi ak'orepa k'awaji māgí hora paji Jesupa jarak'āri: “Pi warra jipa beeit'ee.” Mapa ichia māik'aapa ichi te pidaarāpa Jesude ijāajida.

⁵⁴Ma cheda omeede Judea eujādeepa Galilea eujādee, Jesupa ichiaba ooji ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa.

Betzatá pozode Jesupa chiwa bi jipada

5 ¹Ma t'ēepai Jesús cheji Jerusalendee judiorā fiesta oode. ²Jerusalén p'uuru^{*} murallade t'iupata aba Ovejaarā T'iupata apachida. Māgí k'ait'a baji eperāarā k'uipatamāi, hebreo pedeede t'ijarapata Betzatá. Māgí pozo wap'ira baji joisomaa tarimbak'a bipa. Māgí wāk'a beeji te k'irupa. ³Mama eujāde k'ayaa beerā chok'ara p'aneepachida: tau p'āriu beerā, nik'anik'aa t'ia beerā māik'aapa chiwa beerā. [Nipachida pania p'ērebai jira beerumaa. ⁴Māga oopachida edaare angelpa pania p'ērebai jira beepik'āri, chi naa t'iuru aide jipa beepachi perā.] ⁵Mama baji eperā treinta y ocho años k'ayaa bada. ⁶Jesupa iru mama jēra bi unuk'āri māik'aapa k'awaa atak'āri taarā weda ichi māgá che bapachi, irumaa iidiji:

—¿Jipa bee k'inia bik'ā? aji.

⁷Chi k'ayaa bipa p'anauj:

—Eperā wē-edá aji, mi toida ata bimerā jā pozode pania p'ērebai jira beek'āri. Mi t'iudariit'ee pak'āri, awaraata mi naa t'iudaiparida aji.

⁸Māpai Jesupa māgaji:

—iP'irabáji! Pichi p'aru atáji māik'aapa wāji pichi temaa.

⁹Aramata ma eperā jipa beeji. Bainí beep'eda māik'aapa ichi p'aru atap'eda, t'ia wāji. Mamīda ūipata ewate pada perā, ¹⁰arii p'anadap'edaa judiorā poro waibiarāpa chi jipa beedamaa māgajida:

—Idi tachi ūipata ewate. Tachi Ak'ore Úraa p'ādade jara bi ūipata ewate mimia oodaik'araa bi. Jā p'aru pia ateeik'araa bida ajida.

* 5.2 Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, Jerusalén Judea eujādepema p'uuru waibiara baji. Mama Tachi Ak'ore te waibia baji.

¹¹ Māpai māgí eperāpa p'anauji:

—Mi jipadapa jarajida aji: “Pichi p'aru atáji māik'aapa wáji.”

¹² Āchia iidijida:

—¿K'aiapata pimaa māga jarajima? ajida.

¹³ Mamīda ma k'ayaa badapa k'awa-e paji k'aiapata ichi jipat'aada, Jesús tau atuat'aada perā t'ūuk'āri eperāarā chok'ara see nībide.

¹⁴ Ma t'ēepai, Tachi Ak'ōre te waibiade Jesupa ma eperā unuk'āri, irumaa māgaji:

—iŪrīji! Írá pi jipa bida aji. P'ek'au k'achia oo amáaji ne-inaa k'achiara p'asanaamerā.

¹⁵ Maap'eda māgí eperāpa judiorā poroorāmaa nepirinaji Jesupa ichi jipada. ¹⁶ Íipata ewate Jesupa māgá jipapachi perā, judiorā poro waibiaarāpa iru jiripachida peedait'ee. ¹⁷ Mamīda Jesupa p'anaupachi ichi imiatee p'anadap'edaarāmaa:

—Mi Ak'ōre ichita mimiapari māik'aapa ūraweda mimiamaa bi. Mi jida māgá mimiaparida aji.

¹⁸ Māga ūridak'āri, ma judiorāpa audupiara peet'aa k'inia p'anapachida, ūipata ewate mimiapachi perā māik'aapa Tachi Ak'ōre ome auk'a bida ada perā. Māga jaraji Tachi Ak'ōre ichi Ak'ōreda ak'āri.

Tachi Ak'ōre Warrapa oopari Tachi Ak'ōrepaparik'a

¹⁹ Āchia imiateeda ūrik'āri, Jesupa māgaji:

—Mia wāarata jararu. Tachi Ak'ōre Warrapa ne-inaa p'oyaa oo-edaa aji, ichi k'iradoopa. Ma k'āyaara irua unupari chi Ak'ōrepaparik'a oo bi māik'aapa auk'a oopari. Jōmaweda chi Ak'ōrepaparik'a oo bi ichiaba oopari chi Warrapa. ²⁰ Māga bi chi Ak'ōrepaparik'a ichi Warra k'inia iru bapari perā. Mapa jōma ichia oo bi ak'ipipari chi Warramaa. Wāara na ewari ne-inaa pi-iara ak'ipiit'ee chi warramaa. Māga unudak'āri, parā p'era pik'a para beeit'ee. ²¹ Chi Ak'ōrepaparik'a piu beerā p'irabaipiparik'a ichita chok'ai p'anapataadamerā, chi Warrapa auk'a ichia k'inia biirā p'irabaipiparida aji, ichita chok'ai p'anapataadamerā. ²² Chi Ak'ōrepaparik'a jara-e chisāgí na p'ek'au eujādepemaarā ichita chok'ai p'anapataadait'ee māik'aapa chisāgí atuadait'ee. Ma-it'ee chi Warra pēiji. ²³ K'inia baji jōmaarāpa ichi Warra waaweedamerā iru waaweeepatak'a. Eperā iru Warra waawee-ee bipa ichiaba waawee-e Tachi Ak'ōre, chi Warra pēida.

²⁴ Mia wāarata jararu. Tachi Ak'ōre Waibiapa mi pēiji. Mi pedee ūri bipa māik'aapa irude ijāa bipa it'aa wāit'eeda aji. Māgí eperā atua-e pait'ee. Irua ijāadak'āriipa ichita bapariit'ee Tachi Ak'ōre ome. ²⁵ Mia wāarata jararu. Ewari pait'ee māik'aapa ūraweda paru piu pik'a beerāpa ūridait'ee Tachi Ak'ōre Warra pedee. Chi ma pedee ijāarutaarā ichita p'anapataadait'ee Tachi Ak'ōre ome. ²⁶ Tachi Ak'ōrepaparik'a ichita chok'ai p'anapiparik'a, ichi Warra biji auk'a oomerā. ²⁷ Ma awara ichi

Warra biji ichik'a jōmaarā k'āyaara waibiara bamerā. Māgá irua jarai chiságí eperāarā ichita chok'ai p'anapataadait'ee māik'aapa chiságí atuadait'ee. Tachi Ak'orepa iru māga biji iru Eperā Ak'ore Truadepema perā. ²⁸P'era pik'a p'ananaatí mia jararu ūridak'ari. Ewari cherude jōmaweda jāirade p'aniirāpa mi pedee ūridait'ee. ²⁹Chok'ai p'irabaidait'ee māik'aapa jāiradeepa uchiadait'ee. Ne-inaa pia oopatap'edaarā ichita p'anapataadait'ee Tachi Ak'ore ome. Mamīda chi ne-inaa k'achia oopatap'edaarā atuadait'ee.

Jesús jōmaarā k'āyaara waibiara bi

³⁰—Mia ne-inaa p'oyaa oo-edo aji, michi k'iradoopa. Mia ūripari mi Ak'orepa jara bi māik'aapa irua jara bik'a oopari. Mapa mia eperāarāpa oopata ak'ipari jarait'ee pia wa k'achia. Mia māga jarak'ari, wāarata jarapari, michia oo k'iniata oo k'iniak'aa perā. Jīp'a oo k'inia bi mi pēidapa k'inia bik'a. ³¹Michi k'isiadoopapai na pedee jarada paara, māgara eperāarāpa wāarata jara-e bida ak'ajida. ³²Mamīda awaraapa jara bi miichi Warra. Mia k'awa bi irua ichita wāarata jarapari. ³³Parāpa eperāarā pēidak'ari Juan Bautistamaa iidide, irua p'anauda wāarata paji. ³⁴Mia p'ua-e bida aji, eperāpa jarada. Mamīda māga jaraji parāpa k'irāpadamerā Juanpa jarada māik'aapa mide ijādamerā. Māgá mia parā o k'achiadeepa k'aripa atai. ³⁵Juan urua pik'a bapachi lamparak'a na p'ek'au eujā p'āriu pik'a bide. Maapai parā o-ña p'anapachida iru ome ma urua pik'a bide. ³⁶Mamīda ne-inaa piara paraa Juanpa jarada k'āyaara. Mia ne-inaa jōma oopari mi Ak'orepa k'isia iru bik'a. Māga ook'ari, ak'ipipari wāara irua mi pēiji. ³⁷Irua pida ak'ipidoo mi pēiji, parāpa jara p'ani mīda waide irua pedee ūridak'aa māik'aapa iru k'ira unudak'aa. ³⁸Ma awara parāpa ak'ipipata iru pedee jara pēida wāara ijāadak'aa, irua pēidade ijāada-e p'anadairā. ³⁹Parāpa Tachi Ak'ore Úraa p'āda pi-ia ak'ipata, ijāapata perā ma k'aurepa it'aa wādait'ee. Māgí ūraade mideta jara bi. ⁴⁰Mamīda parāpa mide ijāa k'iniada-e p'ani, mia parā it'aa wāpimerā.

⁴¹'Mia māga jara-e paji k'inia bairā eperāarāpa mi ak'ídamerā eperā t'āri piak'a. ⁴²Ma awara mia parā k'awa bida aji. Wāara Tachi Ak'ore k'inia iru p'anada-e. ⁴³Mi chejida aji, mi Ak'ore pari. Mamīda parāpa mi auteebaida-e paji. Jōdee awaraa eperā ichi k'inia cheru pirā, mata parāpa auteebaipata. ⁴⁴¿Sāga mide ijāadayama? aji. Jiripata eperāarāpa parā ak'ídamerā judiorā pia beerāk'a, jiridai k'āyaara Tachi Ak'orepa parā ak'ímerā ichideerāk'a. iIru aupaita Ak'ore Waibia! ⁴⁵K'isianatí mia parā imiateeit'ee mi Ak'ore k'irapite. Ma k'āyaara Moisepa p'ādapa parā imiateepari, ma ūraade ijāa p'ani mīda. ⁴⁶Parāpa wāara Moisepa p'āda ijāadap'edaa paara, ichiaba mide ijāak'ajida, irua mide p'āda perā. ⁴⁷Mamīda wāara irua p'āda ijāada-e p'anadairā, audupiara mi pedee ijāada-e pai.

Jesupa esperārā cinco mil nek'opida
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

6 ¹Ma t'eeepai, Jesús wāji Galilea Lago k'iraik'a eeree. Māgí lago ichiaba t'jarapata Tiberias. ²Eperārā chok'ara iru t'ee nipapachida, irua k'ayaa beerā jipada perā māik'aapa ārapa unudap'edaa perā irua oo bi ne-inaa eperārāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. ³Māpai Jesús wāji ee nok'odee māik'aapa su-ak'i banaji chi k'ōp'āyoorā ome. ⁴Judiorā Pascua fiesta īri pa baji.

⁵Jesupa unuk'āri ma eperārā chok'ara ichi t'ee che wāda, Felipemaa māgaji:

—¿Sāma chik'o netodait'eema aji, na eperārā jōmaweda nek'odamerā?

⁶Jesupa k'awa baji k'āata ooit'ee. Mapa iidiji k'awaait'ee k'āata p'anau Felipepea. ⁷Felipepea p'anauji:

—Doscientos denariopa * pida araa-e pak'aji, pan netodait'ee ma-āri ma-āria pida k'odamerā.

⁸Māpai Jesús k'ōp'āyo Andrés, Simón Pedro īpemapa māgaji:

⁹—Nama bida aji, warra aba. Ichia iru bida aji, pan cebadadee ooda joisomaa māik'aapa chik'o omé. Mamida, āk'āata araayama aji, na eperārā see nībi-it'ee?

¹⁰Jesupa p'anauji:

—Jaráti jōmaweda su-ak'i p'aneedamerā.

Mama p'ūajara jep'eda paraaji. Mama su-ak'i p'aneejida. Āchi imik'iraarā cinco mil paji. ¹¹Jesupa ma pan jita atap'eda, it'aa t'īji gracias jarait'ee māik'aapa jōmaarāmaa jedepiji. Ichiaba māga ooji chik'o ome.

¹²Jōmaweda bi jāwaa p'aneedak'āri, Jesupa chi k'ōp'āyoorāmaa māgaji:

—Chi nībeeda p'e atadapáde aji, maarepida ārinaamerā.

¹³Ārapa ipurujida k'oraa docena aba ma pan joisomaadeepa.

¹⁴Eperārāpa unudak'āri Jesupa oo bi ma ne-inaa eperārāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa, jarapachida:

—Wāara nata Ak'ore pedee jarapari tachia ni p'anadap'edaa chemerā na p'ek'au eujādee. ¹⁵Mamida Jesupa k'awa bada perā ichi rey papi k'inia p'ani, ee nok'odee waya wāji, ituuba ba k'inia bada perā.

Jesús pania īri t'ia nipada

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶P'āriupodopa Jesús k'ōp'āyoorā lago idee chejida ¹⁷māik'aapa barcode bataudap'eda, Capernaum p'uurudee wājida. P'āriudaik'āri, waide Jesús pache-e baji. ¹⁸Māgá āchi ituuba wārutade p'usara t'o nībeeji, nāu golpe p'ua nībada perā. ¹⁹Tok'esaa wā nidade kilometro joisomaa maa-e pīrā seis, unujida Jesús barco k'aita t'ia cheru pania īri. Māpai āchi p'eradachida. ²⁰Māpai irua māgaji:

---

* 6.7 Maapai atane ocho mimiapachida doscientos denarios pari.

—iP'eranáati! iMida! aji.

²¹Âchia mäga ūridak'âri, o-ia iru batau atajida. Taarã–ee panajida âchi wânipadap'edaamaa.

Eperäärapa Jesús jiridap'edaa

²²Ai norema eperäärapa lago k'îraik'a eere p'anadap'edaarâpa k'awaajida Jesús k'öp'âyoorâ wâdap'edaa barco mama badade. Ichiaba k'awaajida Jesús âra ome wâ-e pada. ²³Mäga nide barco pachejida Tiberias p'uurudeepa, Jesupa Ak'õremaa gracias jarap'eda, eperäärapa pan k'odap'edaa k'ait'a. ²⁴Mägá eperäärapa Jesús chi k'öp'âyoorâ ome mama unuda-e pak'âri, ma barcode bataudap'eda, Capernaum p'uurudee wâjida iru jiride.

Eperä Jesude ijää bi ichita chok'ai bapariit'ee

²⁵Ma eperäärapa lago k'îraik'a eere panadak'âri, Jesús ununajida mäik'aapa iidijida:

—Tachi Jarateepari, ¿sâaweda pachejima? ajida.

²⁶Jesupa mägaji:

—Mia wâarata jararu. Parâpa mi jiri nidada aji, mia parâ bi jâwaa netawada perâ, jiridai k'âyaara k'awaadait'ee mia ne-inaa pi-ia oopari eperäärapa p'oyaa oodak'aa âchi juadoopa. ²⁷Mimianáatî chik'o k'odait'ee aupai, mägee chik'o jöpari perâ. Ma k'âyaara mimíati k'awaadamerâ mi, chi ne-inaa jök'aa. Mi, chi Eperä Ak'õre Truadepema k'aurepata parâ ichita p'anapataadai Tachi Ak'õre ome. Irua ak'ipi bi mi pia ak'i bapari, iru juapa mia ook'âri ne-inaa eperäärapa p'oyaa oodak'aa âchi juadoopa.

²⁸Mäpai arii p'anadap'edaarâpa Jesumaa iidijida:

—¿K'âata oodayama ajida, Tachi Ak'õrepa tai pia ak'ipariimerâ?

²⁹Jesupa p'anauji:

—Tachi Ak'õrepa k'inia bida aji, ijâadamerâ eperä irua na eujâdee pëidade.

³⁰Mäpai iidijida:

—¿K'âata pia ooit'eema ajida, taipa ijâadamerâ pi Tachi Ak'õrepa pëida? ¿K'âata pia taimaa ak'ipii't'eema? ³¹Eujâpania wêe bide tachi chonaarâpa it'aripema chik'o maná, k'ojidada ajida, Tachi Ak'õre Úraa p'âdade jara bik'a:

‘Tachi Ak'õrepa ãramaa it'aripema chik'o teeji nek'odamerâ.’ (Ex 16.4)

³²Jesupa p'anauji:

—Mia wâarata jararu. Moisepa parâmaa mägí chik'o tee-e paji. Mi Ak'õre it'aripemapata chik'o jõmaweda teepari. Mägí chik'o chi pipiara bi-e paji. ³³Chi pipiara bita it'ariipa cheji na p'ek'au eujâdepemaarâ chok'ai p'anapiit'ee ichita p'anapataadamerâ.

³⁴Âchia mägajida:

—Tai—it'ee māgí chik'ota teeparíiji.

³⁵Māpai Jesupa māgaji:

—Mida aji, chi chik'o eperāarā ichita chok'ai p'anapipari. Eperā ewaa nek'oda jarrapisia-e bik'a māik'aapa chi ewaa ne-inaa toda opisia-e bik'a, māga pik'a eperā mide ijāa bi o-ña bapariit'ee. ³⁶Mamīda mia parāmaa et'ewa jaradak'a, parāpa mide ijāada-e p'ani, mi unupata mīda. ³⁷Jōmaweda eperāarā mi Ak'ōrepa mi jua ek'ari bida mimaa chedait'ee. Chi cherutaarāmaa mia k'inia-edo a-e pait'ee. ³⁸Mi it'ariipa che-e paji ooit'ee michia oo k'iniata. Ma k'āyaara cheji ooit'ee mi Ak'ōrepa k'inia bik'a. ³⁹Ma-it'ee mi pēiji; jōmaweda mi jua ek'ari bidaarā ak'i bamerā apida atuanaamerā. Māgá Ak'ōre ewari waibia ewate āra chok'ai p'irabaidait'ee. ⁴⁰Mi Ak'ōrepa k'inia bi jōmaweda ichi Warra k'awa p'aniirā māik'aapa irude ijāa p'aniirā it'aa wādamerā. Ak'ōre ewari waibia ewate miata māgiirā p'irabaipiit'ee.

⁴¹Māpai judiorā poro waibiarāpa Jesús āpite pedee k'achia pedee p'aneejida irua jarada perā: “Mida aji, chi chik'o it'ariipa cheda”.

⁴²Maperā māgajida:

—¿Nāgi-ek'ā Jesús, José warra? Taipa k'awa p'anida ajida, chi ak'ōre māik'aapa chi nawe. ¿Sāgapī it'ariipa chejida a bima? ajida.

⁴³Māpai Jesupa māgaji:

—iPedee k'achia pedee amáati! ⁴⁴Mi Ak'ōrepa mi pēiji. Eperā apida mimaa p'oyaa cheda-edo aji, irua anee-emāi. Ak'ōre ewari waibia ewate irua aneeda eperāarā mia p'irabai atait'eeda aji. ⁴⁵Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade jara bi:

‘Tachi Ak'ōrepa eperāarāmaa ichi ūraa jarateeit'ee.’ (Is 54.13)

Mapa jōmaarāpa iru ūraa ūri p'ani māik'aapa k'awaa wāda mimaa chedait'ee.

⁴⁶'Mia māga jarak'āri, jara k'inia-e bi eperāarāpa Tachi Ak'ōre unupata. Eperā apidaapa Tachi Ak'ōre unuda-e p'ani. Irua it'ariipa pēidapapaita iru unupari. ⁴⁷Mia wāarata jararu. Eperāpa mide ijāa bi it'aa wāit'ee. ⁴⁸Mida aji, chi chik'o eperāarā ichita chok'ai p'anapipari. ⁴⁹Parā chonaarā eujā pania wēe bide wāyaadak'āri, maná k'oijida aji. Mamīda ma chik'opa āra ichita chok'ai p'anapi-e paji, ai t'ēepai āchi piudap'edaa perā. ⁵⁰Mia “chik'o” ak'āri, jara k'inia bi chik'o it'ariipa cheda. Eperāpa māgí chik'o k'oru pirā, atua-e. ⁵¹Mida aji, ma chik'o it'ariipa cheda eperāarā chok'ai p'anapiit'ee. Chi nāgí chik'o k'o bipa ichita chok'ai bapariit'ee. Nāgí chik'o mi k'ap'ia, mia teeit'eeda aji, piumerā jōmaarā pari, ichita chok'ai p'anapataadamerā.

⁵²Māga ūridak'āri, judiorā aupedee para beeji:

—¿Sāga na eperāpa tachimaa ichi k'ap'ia k'opiit'eema? ajida.

⁵³Māpai Jesupa māgaji:

—Mia wāarata jararu. Parāpa Eperā Ak'ōre Truadepema k'ap'ia k'oda-e pirā māik'aapa iru waa toda-e pirā, it'aa wāda-e pai. ⁵⁴Chi mi k'ap'ia

k'o bipa māik'aapa mi waa to bipa Ak'ōre eujāde banait'ee. Ak'ōre ewari waibia ewate miata iru chok'ai p'irabai atait'ee.⁵⁵ Mapa mi k'ap'iata chi chik'o pipiara bida aji. Ichiaba mi waata chi ba pipiara bida aji.⁵⁶ Chi mi k'ap'ia k'o bipa, ichiaba mi waa to bipa mi ome araa bapariit'eeda aji.⁵⁷ Mi Ak'ōre ichita chok'ai bapari; mi jida auk'a. Irua mi pēiji mi k'ap'ia k'opataarā ichita chok'ai p'anapimerā.⁵⁸ Mía jara bida aji, chik'o it'ariipa chedade. Nāgí chik'o parā chonaarāpa maná k'odap'edaak'a bi-e. Ārapa maná k'ojida. Mamīda ma chik'opa āra ichita chok'ai p'anapi-e pají, ai t'ēepai piudap'eda perā. Jōdee chi nāgí chik'o k'o bipa ichita chok'ai bapariit'ee.

⁵⁹ Jesupa ma jōma jara aupada jarateeji Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tede Capernaum p'uurude.

Jesupa jarada sāga esperāarā it'aa wādai

⁶⁰ Jesupa jarateemaa bi ūridak'āri, iru ome nipapataarāpa māgajida:

—Pia jara bi p'oyaa k'awada-edá ajida. ¿K'aipa ijāayama? ajida.

⁶¹ Jesupa k'awa bada perā ichi āpite māgá pedeemaa p'ani, iidiji:

—¿Na pedee parāpa k'achia ūri p'anik'ā? aji. ⁶² Māgara audapiara ijāada-e

pai, parāpa Eperā Ak'ōre Truadepema unuruta pirā it'aa wāru ichi badamaa.

⁶³ Tachi Ak'ōre Jaurepa esperāarā ichita chok'ai p'anapipari. Tachi k'iradoopa apida ichita chok'ai p'anada-e pai. Mía jaradak'a parāpa mi k'ap'ia k'oruta pirā, pia jarait'eera, mide wāara ijāaruta pirā, Tachi Ak'ōre Jaure cheit'ee parā ichita chok'ai p'anapide. ⁶⁴ Mamīda waide parā ūk'uru ijāada-e p'ani.

Jesupa māga jaraji ai naaweda k'awa bada perā k'airāpa ijāada-e p'ani māik'aapa k'aipa ichi traicionaat'ee.⁶⁵ Ichiaba māgaji:

—Mapa mia parāmaa jaraji esperā apida mīmaa p'oyaa cheda-edá aji, mi Ak'ōrepa anee-e pirā.

⁶⁶ Maadamāiipa chok'ara Jesús ome nipadap'edaarāpa iru atabaibējida.

⁶⁷ Māpai Jesupa iidiji chi k'ōp'āyoorā docemaa:

—¿Parā jida ichiaba wā k'inia p'anik'ā? aji.

⁶⁸ Simón Pedropo p'anauji:

—Tachi Waibia, pik'a awaraa wē-e. Pi ūraa k'aurepa k'awa p'ani it'aa wādait'ee.⁶⁹ Taipa pide ijāa p'anida ajida, māik'aapa k'awa p'ani pi chi k'achia wēe bapari, Tachi Ak'ōrepa pēida.

⁷⁰ Jesupa p'anauji:

—Mía parā doce weda jirit'erajida aji. Mamīda parādepema aba netuara eere bida aji.

⁷¹ Jesupa māga jarak'āri, jara k'inia baji Simón Iscariote warra Judapa ichi traicionaat'ee, chi k'ōp'āyoorā docedepema pají mīda.

Jesús īpemaarāpa irude ijāada-e padap'edaa

7 ¹ Ma t'ēepai Jesús nipapi Galilea eujāde. Judea eujāde ba k'inia-e pají, judiorā poro waibiarāpa iru jiri p'anadap'edaa perā peepit'aadait'ee.

²Mamīda judiorā fiesta Rancho Oopata īri p'anadap'edaa perā, ³Jesús īpemaarāpa māgajida:

—Nama beenaapáde ajida. Wāpáde ajida, Judea eujādee, arapemaarā pide ijāapataarāpa ichiaba pia ne-inaa oo bi ak'idamerā. ⁴Eperāpa ichia oo bi merak'aa ma oo bi k'awapi k'inia bi pīrā. Mapa pia ne-inaa oo bi nama jōmaarāmaa ak'ipinapáde aji.

⁵Māga jarajida chi īpemaarāpa pida ijāada-e p'anadap'edaa perā iru Tachi Ak'orepa pēida. ⁶Māpai Jesupa māgaji:

—Ewari Tachi Ak'orepa awara bida ma-it'ee waide pa-e bida aji. Mamīda parā wā k'inia p'anadak'āri, wādaipia bi. ⁷Na p'ek'au eujādepemaarāpa parā k'īraunuamaa iru p'anadak'aada aji. Mamīda mi k'īraunuamaa iru p'anapata, mia jarapari perā āchia k'achia oopata. ⁸Wātī fiestadee. Mi wā-edā aji, waide mi ewari pa-e perā.

⁹Māga jarap'eda, beeji Galilea eujāde.

Jesús fiesta Rancho Oopatade bada

¹⁰Mamīda chi īpemaarā wādap'edaa t'ēepai, Jesús ichiaba wājī ma fiestadee. Mamīda awaraarā ome wā-e paji. Ituaba miru wājī, chi k'ōp'āyoorā ome. ¹¹Māimisa judiorā fiestade p'anadap'edaaarāpa Jesús jīripachida māik'aapa māgapachida:

—¿Sāma bīma apachida, jā eperā?

¹²Eperāarā chok'ara āchi pitapai osausawaa pedeepachida iru āpite. Úk'uruurāpa māgapachida:

—Jā eperā t'āri pia bapari.

Mamīda awaraarāpa māgapachida:

—Jā eperāpa eperāarā k'ūramaa nipapari.

¹³Mamīda judiorā poroorā wāidoopa, jōmaarā taide apidaapa māga jarada-e paji.

¹⁴Ma fiesta tomia esa-auk'a wāyaa wāde Jesús t'īuji Ak'ore te waibiade māik'aapa jarateemaa beeji. ¹⁵Arii p'anadap'edaa judiorā ak'itrua para beeji māik'aapa iidijida:

—¿Sāgapī na eperāpa Tachi Ak'ore Ūraa audú k'awa bīma ajida, estudia-e padata awaraarāk'a?

¹⁶Jesupa p'anauji:

—Michi k'īsiadoopa jaratee-e bida aji. Mia jaratee bi mi pēidapa jaratee pi k'a. ¹⁷Eperāpa oo k'inia bi pīrā Tachi Ak'orepa oopi bi k'a, ma eperāpa k'awaa it'ee mia wāara jarateemaa bi Ak'ore Ūraa, maa-e pīrā wāara jarateemaa bi michi k'īsiadoopa. ¹⁸Eperāpa ichi k'īsiadoopa jarateek'āri, māga oopari awaraarāpa ichi t'o p'anadamerā. Mamīda eperāpa jarateek'āri awaraarāpa Tachi Ak'ore Ūraa pia ak'i p'anapataadamerā, māgipa wāarata jarateepari. Seewa jarak'aa māik'aapa eperāarā k'ūrak'aa.

¹⁹Moisepa parā chonaarāmaa Ak'ōre Ūraa p'ā teeji. ¿Wāara–ek'ā? Mamīda apidaapa ichita oodak'aa ma ūraade jara bik'a. ¿Sāap'eda parāpa mi peet'aa k'inia p'anima? aji.

²⁰Arii p'anadap'edaarāpa māgajida:
—¿Netuara pi k'ap'iade merātia bi–ek'ā? ajida. ¿K'aipa pi jiri bima ajida, peet'aaitee?

²¹Jesupa māgaji:
—Parāpa ijāa p'ani ūipata ewate mimiadaik'araa bida aji, Moisepa p'ādade māga jara bairā. Mapa parā jōmaweda p'era pik'a para baji, ūipata ewate mia ook'āri ne–ināa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa.
²²Mamīda ūipata ewate parāpa paara ne–ināa oopata. Pāchi imik'ira warrarā k'ap'iade tauchaa bipata. Māga oopata Moisepa jarada perā māga oodamerā. (Wāara Moisepa naapiara māga oopi–e paji. Iru t'oi naaweda, parā chonaarāpa māga oopachida.) ²³Ūipata ewate parāpa māga oopata, oo k'inia p'anadairā Moisepa p'ādade jara bik'a. Māga bita, ¿sāap'eda k'īrau p'anima aji, ūipata ewate mia eperā jipada perā? ²⁴Mia oo bi ūripai ak'ināati jaradait'ee pia wa k'achia. Ak'īti Tachi Ak'ōrepa mi ak'iparik'a, iruapai jarapii perā chisāgí pia māik'aapa chisāgí k'achia.

Jesús it'ariipa pēida

²⁵Maapai Jerusalén p'uurudepemaarāpa iidi para beeji:
—¿Nāgí eperā–ek'ā ajida, tachi poroorāpa jirimaa p'ani peet'aadait'ee?
²⁶Jāma jōmaarā taide pedeemaa bi. Mamīda apidaapa jarada–e p'ani iru pedeenaamerā. ¿Tachi poroorāpa ijāa p'anik'ā na eperā Mesías, Tachi Ak'ōrepa pēida tachi k'aripamerā? ²⁷Taipa k'awa p'ani sāmapema na eperā. Mamīda Mesías chek'āri, apidaapa k'awada–e pait'ee iru sāmapema.

²⁸Māimisa Tachi Ak'ōre te waibiade Jesupa jarateemaa baji. Māirā pedee ūrik'āri, Jesupa golpe māgaji:
—Wāara parāpa mi k'awa p'ani māik'aapa k'awa p'ani mi sāmapema. Mamīda michi k'īrandoopa che–e bida aji. Abaapa mi pēiji. Māgí wāara bapari. Mamīda parāpa iru k'awada–e p'ani. ²⁹Jōdee mia iru k'awa bi, iru baparimāiipa cheda perā. Iruata mi pēijida aji.

³⁰Māga ūridak'āri, Jesús jita atadait'ee paji. Mamīda p'oyaada–e paji, at'āri iru ewarimaa pa–e bada perā. ³¹Māga baji mīda judiorā poroorā ome, eperāarā chok'ara Jesude ijāajida māik'aapa māgapachida:

—Mesías chek'āri, ¿ne–ināa piara ooik'ā ajida, na eperāpa oo bi k'āyaara?

Fariseorāpa Jesús jita ata k'inia p'anadap'edaa

³²Fariseorāpa ūrijida eperāarā māgá pedee p'ani. Mapa ma fariseorāpa p'aareerā poroorā ome pēijida Tachi Ak'ōre te waibia jiapataarā Jesús jita atadamerā. ³³Mamīda Jesupa māgaji:

—Mi parā ome mak'ıara taarā–eda aji. Ma t'ēepai mi waya wāit'ee mi pēida baparimaa. ³⁴Parāpa mi jiridayada aji. Mamīda mi unuda–e pait'ee, p'oyaa wādak'aa perā mi wāit'ee bimaa.

³⁵Māpai judiorā poroorā pedee para beeji:
—¿Sāmapi wāit'eema ajida na esperā, tachia p'oyaa unuda–e pait'ee? ¿Tok'esaa wāit'ee–epaa jarateede judiorāmaa, k̄ira tewaraarā p'uurudepemaarāmaa, maa–e pirā judio–eerāmaa? ³⁶¿Kāata jara k'inia bima ajida, irua jarak'āri: “Parāpa mi jiridait'ee. Mamīda mi unuda–e pait'ee, p'oyaa wādak'aa perā mi wāit'ee bimaa”?

Ak'ore Jaurepa esperāarā chok'ai p'anapipari

³⁷Fiesta Rancho Oopata jō wāda ewate, ma ewari waibiara paji. Ma ewate Jesús bainī beeji māik'aapa golpe pedeeji:

—Apida opisia bi pirā, mimaa chepáde aji, tote. ³⁸Chi mide ijāa bi bait'ee Tachi Ak'ore Úraa p'ādade jara bik'a:

‘Eperā tārideepa to chak'ek'a jíchooyada aji, paniapa esperāarā chok'ai p'anapiparik'a.’ (Is 55.1)

³⁹Ma pedee “paniapa esperāarā chok'ai p'anapiparida” ak'āri, Jesupa jara k'inia baji Tachi Ak'ore Jaure, māgí pēiit'ee bada perā irude ijāapataarāmaa. Mamīda Jesupa māga jarak'āri, waide Ak'ore Jaure pēi–e paji, ichi waide it'aa wā–e bada perā.

Esperāarā k'isia awara–awaraadaidap'edaa

⁴⁰Ma pedee ūridak'āri, esperāarā ūk'uruurāpa māgapachida:

—Wāara, na esperā Ak'ore pedee jarapari.

⁴¹Awaraarāpa māgapachida:

—Na Mesías, Tachi Ak'orepa pēida esperāarā rey pamerā.

Mamīda awaraarāpa māgapachida:

—Māga–epi. ¿Sāga Mesías adaima? Iru Galilea eujādepema. Galilea eujādeepa Mesías uchia–e pait'ee. ⁴²¿Tachi Ak'ore Úraa p'ādade jara bi–ek'ā ajida, Mesías uchiait'ee Rey David ēreerādeepa māik'aapa t'oit'ee Belén p'uurple * Rey David t'odamāi?

⁴³Mapa esperāarā k'isia awara–awaraadachida. Ūk'uruurāpa ijāajida Jesús Tachi Ak'orepa pēida; ūk'uru ijāadak'aa paji. ⁴⁴Māirāpa Jesús jita ata k'inia p'anajida. Mamīda apidaapa p'oyaa ooda–e paji.

Judiorā poroorāpa Jesude ijāada–e p'anadap'edaa

⁴⁵Māpai Tachi Ak'ore te waibia jíapataarā āchi pēidap'edaarāmaa chejida. Pachedak'āri, fariseorāpa māik'aapa p'aareerā poroorāpa iidijida:

*7.42 Belén p'uurple Judea eujāde bi. Ma p'uurple Jesucristo t'ojo mīda, wariji Nazaret p'uurple. Māgí p'uurple Galilea eujāde bi (Mt 2.23).

—¿Sāap'eda Jesús aneeda-e pajima? ajida.

⁴⁶ Ma Ak'ore te waibia jīapataarāpa p'anaujida:

—iEperā apida pedeeda-edā ajida, māgí eperāk'a!

⁴⁷ Māpai fariseorāpa māgajida:

—¿Parāpa pida irumaa k'ūrapijidak'ā? ajida. ⁴⁸ ¿Sāma tachi poroorāpa maa-e pirā tai fariseorāpa irude ijāa p'anima? ajida. iMāga oodak'aa!

⁴⁹ Jā eperāarāpa k'awadak'aa Tachi Ak'orepa Moisemaa ūraa p'āpida, irude ijāadak'aa perā. Mapa Ak'orepa āra k'achia ooit'ee.

⁵⁰ Māpai fariseo Jesumaa naaweda wā bāda, Nicodemopa māgaji:

⁵¹ —¿Tachi Ak'ore ūraa p'ādade nāga jara bi-ek'ā? aji. ūridaipia bi eperāpa jara bi māik'aapa k'awaadaipia bi irua oo bi, jaradai naaweda ma eperā pia wa k'achia.

⁵² Āchia p'anaujida:

—¿Pī jida ichiaba Galilea eujādepemak'ā? ajida. Tachi Ak'ore ūraa p'āda pia lēeji. Māga ooru pirā, k'awaait'ee Tachi Ak'ore pedee jarapataarā Galilea eujādeepa uchiadak'aa.

⁵³ [Māpai jōmaweda wājida āchi te chaa.

8 ¹Mamīda Jesús wājī Olivo Eedee. ²Ai norema tap'eda, waya cheji Tachi Ak'ore te waibiadee. Mama pacheck'āri, eperāarā chok'ara chejida irumaa. Mapa iru su-ak'i beeji māik'aapa jarateemaa beeji.

Wēra chi k'ima-ee ome k'āida

³ Moisepa p'āda jarateepataarāpa fariseorā ome aneejida wēra unu atadap'edaa p'ek'au oomaa bi. Eperāarā taide ata bijida ⁴māik'aapa Jesumaa māgajida:

—Tachi Jarateepari, taipa na wēra miak'āi bīta unujidada ajida, awaraa ome nībi. ⁵ Ak'ore ūraa p'ādade Moisepa jaraji nāgee wēraarā māupa bat'a peet'adamerā. * Mamīda taipa k'awaa k'inia p'ani ?pia k'āata jara bi?

⁶ Āchia māga iidijida Jesupa Moisepa p'āda merai jīak'aapa. Māgá imiateek'ajida. Mamīda Jesupa made t'iupi-e pajī. Edaa ūjaabaip'eda, p'āmaa beeji yooro p'orade ichi jua k'īpa. ⁷ Māpai āchia iidi jōniide Jesús jīp'a su-ak'i beeji māik'aapa māgajida:

—Naapiara ichimaa māupa bat'apáde aji, parādepema chi p'ek'au k'achia wēe bīpa.

⁸ Maap'eda waya edaa ūjaabaip'eda, yooro p'orade waya p'āmaa beeji ichi jua k'īpa. ⁹ Māgí pedee ūridak'āri, jōmaweda aba-abaa uchia wādapa erreudachida. Naapiara wājida chonaarā, maap'eda apemaarā. Jesús ituuba beeji māgí wēra ome. ¹⁰ Mapa Jesús jīp'a su-ak'i beep'eda, irumaa iidiji:

—¿Sāma p'anima? aji. ¿Apidaapa pi pee k'iniada-e pajik'ā? aji.

* 8.5 Lv 20.10; Dt 22.22-24.

¹¹ Ma wērapa māgaji:

—Apidaapa, Tachi Waibia.

Jesupa māgaji:

—Mia pida pi pee k'inia–eda aji. Ŧrá wāpáde aji, māik'aapa ūraweda p'ek'au k'achia oo amáaji.]

Jesús ūdaa pik'a bi na p'ek'au eujādepemaarā–it'ee

¹² Māpai Jesupa waya jarateemaa beeji eperāarāmaa:

—Mida aji, ūdaa pik'a bi na p'ek'au eujādepemaarā–it'ee, mia ãaramaa Tachi Ak'õre o ak'ipipari perā. Mide ijāa bi p'āriu pik'a bide nipa–e pait'ee, Tachi Ak'õre k'awa–ee. Ma k'âyaara ichita chok'ai bapariit'ee, ūdaa pik'a bide Tachi Ak'õre ode nipapari perā.

¹³ Māpai fariseorāpa irumaa māgajida:

—Pichi k'isiadoopa māgí pedee jaramaa bida ajida. Awaraa wē–e perā auk'a jarait'ee, pari pi pedeemaa bida ajida.

¹⁴ Jesupa p'anauji:

—Mi pedeek'ari, wāarata jarapari. Mia k'awa bida aji, sāmāik'aapa cheda māik'aapa sāmaa wāit'ee. Jōdee parāpa māga k'awada–e p'ani. ¹⁵ Awaraarāpa oo p'ani ūripai ak'ipata jaradait'ee pia wa k'achia. Jōdee mia māgá ak'i–epi. ¹⁶ Mam̄ida eperāpa oo bi ak'ik'ari, mia jararu pīrā pia wa k'achia, wāarata jarait'ee, mi pēidapa mi k'aripapari perā. Mīchi ituabaapa eperāarāpa oopata māgá ak'ik'aa. ¹⁷ Pāchi ūraa p'ādade jara bi eperā omeerāpa ne–ināa unudap'edaa auk'a jaradak'ari, ma jarada wāara. Auk'a bi mi ome. ¹⁸ Michia oo bi jarapari māik'aapa mi Ak'õre, mi pēidapa, auk'a jarapari.

¹⁹ Māpai ãchia iidijida:

—¿Sāma bima ajida, pi Ak'õre?

Jesupa p'anauji:

—Parāpa mi wāara k'awada–eda aji. Mi Ak'õre jida wāara k'awada–e. Mi wāara k'awa p'anadap'edaa paara, mi Ak'õre jida wāara k'awa p'anak'ajidada aji.

²⁰ Jesupa māga jaraji, Tachi Ak'õre te waibiade primisia iapatamāi jaratee bi misa. Eperāarā chok'ara mama wāyaa wājida mīda, apidaapa iru jitada–e paji irua jarateeda k'aurepa, ewari Tachi Ak'õrepa awara bida ma–it'ee waide pa–e bada perā.

Jesupa ichi wāit'ee bimaa p'oyaa wāda–eda ada

²¹ Māpai waya Jesupa māgaji:

—Mi ãyaa wāit'eeda aji. Parāpa mi jiridait'ee. Mam̄ida mi unuda–e pait'ee. Atuadait'ee pāchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. Mapa mi wāit'ee bimaa parā p'oyaa wāda–eda aji.

²² Māga ūridak'ari, judiorā poroorā pedee para beeji:

—Tachi p'oyaa wāda–eda a bi, iru wāit'ee bimaa. ¿Ichi juadoopa piut'ee–epaama? aji.

²³Māpai Jesupa āchimaa māgaji:

—Parā ek'aripemaarāda aji. Mamīda mi it'aripema. Parā na p'ek'au eujādepema. Mamīda mi na p'ek'au eujādepema–e. ²⁴Mapa mia jaraji parā atuadait'ee pāchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. Wāara māgā atuadait'eeda aji, ijāada–e p'ani pirā Mita jōmaarā Ak'ōre Waibia. Mia aupaita eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata wēpapii.

²⁵Māpai irumaa iidijida:

—Pi, ¿k'aima? ajida.

Jesupa p'anauji:

—Mi chedak'āriipa, parāmaa māga jaraparida aji. ²⁶Mia unupari pāchia ne–inaa k'achia oopata māik'aapa pedee chok'araapa parā imiateek'aji. Mamīda māga oo–e pait'ee. Jīp'a jarait'ee mi pēidapa jarapi bik'a na p'ek'au eujādepemaarāmaa. Irua ichita wāarata jaraparida aji.

²⁷Mamīda āchia k'awada–e paji, Jesupa jarak'āri ichi Tachi Ak'ōrepa pēida. ²⁸Mapa Jesupa māgaji:

—Parāpa Eperā Ak'ōre Truadepema kurusode jiradak'āri peedait'ee, k'awaadait'ee Mita Tachi Ak'ōrepa pēida. Ma awara k'awaadait'ee mia ne–inaa jōma oopari irua oopi bik'a māik'aapa jōma jarapari irua jarapi bik'a. ²⁹Mi pēida na p'ek'au eujādee mi ome baparida aji. Mi ituuba atabēi–epi, irua k'inia bik'a oopari perā.

³⁰Jesupa māga jarak'āri, eperāarāpa chok'ara irude ijāajida.

Abrahamdeepa uchiadap'edaada apatap'edaaraā

³¹Māpai Jesupa judiorā irude ijāadap'edaarāmaa māgaji:

—Parāpa oo p'ani pirā mia ūraa bik'a, wāara mi k'ōp'āyoorā. ³²Māga oruta pirā, k'awaadait'ee Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida māik'aapa ma k'aurepa waa esclavoorā p'anada–e pait'eeda aji.

³³Āchia p'anaujida:

—Tai Abrahamdeepa uchiadap'edaaraā. Mapa tai esclavoorā–epi. Apidaa juu ek'ari p'anadak'aa. Tachi Ak'ōre juadepai p'anapata. ¿Sāap'eda taimaa jara cheruma ajida, waa esclavoorā p'anada–e pait'ee?

³⁴Jesupa p'anauji:

—Mia wāarata jararu. Jōmaweda p'ek'au k'achia oopataarā esclavoorāk'a p'anida aji, p'ek'au k'achia juu ek'ari p'anapata perā. ³⁵K'isiadáma nāgide. Esclavo ichita ba–e chipari tede. Jōdee ma te chipari warra ichita bapari ma tede, ichi ak'ōrede perā. ³⁶Mapa Tachi Ak'ōre Warrapa parā p'ek'au k'achia juu ek'ariipa uchia ataru pirā, wāara uchiadait'ee. ³⁷Mia k'awa bi parā Abrahamdeepa uchiadap'edaaraā. Mamīda mi peet'aa k'inia p'ani, mi ūraa wāara ijāa k'iniada–e p'anadairā. ³⁸Mia jaraparida aji, mi Ak'ōrepa mīmaa ak'ipida. Jōdee parāpa oopata pāchi ak'ōrepa jarateedak'a.

³⁹Māpai āchia māgajida:

—iTai ak'ore Abrahamda! ajida.

Mamīda Jesupa p'anauji:

—Parā wāara Abraham warrarā pada paara, irua oodak'a ook'ajidada aji. ⁴⁰Mamīda māga ooda-e p'ani. Mia parāmaa Tachi Ak'ore wāarata jaraji, irua mīmaa māga jarada perā. Mamīda ūrá parāpa mi peet'aa k'inia p'ani. Abrahampa māga oo-e paji Ak'ore pedee jarapataarā ome. ⁴¹Parāpa ne-inaa k'achia oomaa p'anida aji, pāchi ak'orepa ooparik'a.

Āchia māgajida:

—iTai awaraa ak'oredeepa uchiada-e pajida! ajida. iAk'ore abapaita iru p'anida! ajida. iMāgí Tachi Ak'ore!

⁴²Jesupa p'anauji:

—Tachi Ak'ore wāara parā ak'ore pada paara, mi k'inia iru p'anak'ajidada aji, mi Tachi Ak'oremāipi cheda perā. Mapa mi nama bī. Michi k'iradoopa nama che-e paji. Tachi Ak'orépata mi pēiji. ⁴³¿Parāpa mia jaratee bī at'āri k'awada-e p'anik'ā? Parāpa mi ūraa ūri k'iniada-e p'ani. Maperāpi mia jara bī k'awada-e p'ani. ⁴⁴Parā ak'ore Netuara Poro Waibia. Ichideerā perā ichia oopi k'iniata oo k'inia p'ani. Na eujā beedak'āriipa ichia eperārā peeyaa bapari. Ma awara ne-inaa wāaraunuamaa iru bapari, wāarata k'awak'aa perā. Seewa jarapari wāarak'a; māga bapari. Ichi seewa-idaa beerā ak'ore, seewa-idaa bapari perā. ⁴⁵Mamīda mia Tachi Ak'ore wāarata jarak'āri, parāpa mi pedee ijāadak'aa. ⁴⁶¿K'aipa ak'ipii mia p'ek'au k'achia aba pida ooda? iMāga p'oyaa ooda-e! Māga bita, mia wāarata jarak'āri, ¿parāpa sāap'eda mi pedee ijāada-ema? ⁴⁷Tachi Ak'oredeerāpa iru ūraa ūri k'iniap'anapata. Mamīda parā Ak'oredeerā-e p'anadairā, iru ūraa ūri k'iniadak'aada aji.

Abraham t'oi naaweda, Jesús bapachi

⁴⁸Māpai judiorā poroorāpa Jesumaa māgajida:

—¿Pi Samariadepema-ek'ā?* ajida. Ma awara pichi k'ap'iade netuara merātia bida ajida.

⁴⁹Jesupa p'anauji:

—Mi k'ap'iade netuara wēe bida aji. Ma k'āyaara mia mi Ak'ore waawee bapari. Mamīda parāpa mi waaweedak'aa. ⁵⁰Mia jiri-e bī eperārāpa mi t'o p'anadamerā, mi Ak'orepa māga k'inia bi mīda. Iruata ak'i bi parāpa oopata māik'aapa jarait'ee pia wa k'achia. ⁵¹Mia wāarata jararu. Eperāpa mi ūraa ūrip'eda, ooru pirā ma ūraade jara bīk'a, piu-e pait'eeda aji.

⁵²Māpai ma judiorāpa māgajida:

—iñrapí k'awa p'ani wāara pi k'ap'iade netuara merātia bī! Abraham māik'aapa Tachi Ak'ore pedee jarapataarā jōmaweda piujida. Mamīda

*⁴⁸ Āchia māga jarajida Jesús oo iru p'anadap'eda perā. Judiorāpa Samaria pidaraā k'iraunuamaa iru p'anapachida.

pia jara bi pi ūraa jara bik'a oopari piu-e pait'ee. ⁵³Māgara, ḡpi waibiara bik'ā tai chonaarāwedapema piuda Abraham k'āyaara? ḡWaibiara bik'ā Tachi Ak'ōre pedee jarapataarā piudap'edaa k'āyaara? ḡK'āata k'inia bima ajida, taipa k'īsiadamerā pide?

⁵⁴Jesupa p'anauji:

—Mia jarada paara mi waibiara bi awaraarā k'āyaara, pari māga jarak'aji. Mamīda mi Ak'ōrépata māga jarapari. Māgf Ak'ōre parāpa “Tachi Ak'ōre” apata. ⁵⁵Mamīda parāpa Tachi Ak'ōre k'awada-e p'ani. Jōdee mia iru wāara k'awa bi. Mia iru k'awa-e bida ada paara, seewa-idaa bak'aji parā jiak'a. Mamīda māga-e. Mia wāara iru k'awa bi māik'aapa oopari irua jara bik'a. ⁵⁶Pāchi chonaarāwedapema Abraham o-īadachi mi na eujādee cheda unuit'ee bada perā. Wāara māga unuji māik'aapa o-īa beejida aji.

⁵⁷Māpai āchia māgajida Jesumaa:

—Pi waide cincuenta años wēe bi. Māga bita, ḡAbraham unujida a bik'ā? ajida.

⁵⁸Jesupa p'anauji:

—Mia wāarata jararu. Abraham t'oi naaweda, Mita bapachida aji.

⁵⁹Māga ūridak'āri, āchia māu p'e atajida bat'adait'ee Jesumaa, ichi Tachi Ak'ōreda ada perā. Mamīda Jesús mirudachi māik'aapa Ak'ōre te waibiadeepa uchiadachi.

Jesupa tau p'āriu bada jipada

9 ¹Maap'eda Jesús awara āi wā nide unuji eperā tau p'āriu bi ichi t'oru weda. ²Ma eperā unudak'āri, Jesús ome nipapataarāpa iidijida: —Tachi Jarateepari, ḡk'āare k'aurepata na eperā tau p'āriu t'ojima? ajida. ḡIchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa pajik'ā ajida, maa-e pīrā chi ak'ōreerāpa p'ek'au k'achia oopata k'aurepa?

³Jesupa p'anauji:

—Ichi k'aurepa-epi; ichiaba ichi ak'ōreerā k'aurepa-epi. Tachi Ak'ōrepa māga t'opiji eperārāpa ak'īdamerā iruata ne-inaa pia ooi ma eperā k'ap'iade. ⁴Āstaawa tachia oodaipia bi mi pēidapa oopi bik'a, p'ārik'ua pak'āri, apidaapa māga p'oyaa oodak'aa perā. ⁵Mi na p'ek'au eujāde bi misa, ūdaa pik'a bi na eujādepemaarā-it'ee.

⁶Māga jarap'eda, Jesupa eujāde idut'aaji māik'aapa yooro p'ora ome p'oirat'aap'eda, tau p'āriu bi taude p'urut'aaji. ⁷Māpai māgaji:

—Wāpáde aji, pichi tau siide pania t'ipata Siloé apatamaa. (Siloé jara k'inia bi “Pēida”.)

Māpai tau p'āriu bi wāji ichi tau siide. Āpitee chek'āri, pia unu beeji. ⁸T'ēepai ma eperā k'ait'a p'anadap'edaarāpa māik'aapa iru ne-iidimaa unudap'edaarāpa māgapachida:

—ጀNāgf chi ne-inaa iidimaa su-ak'i bapariida-ek'ā? apachida.

9 Ūk'uruurāpa māgapachida:

—Jā ichipi.

Awaraarāpa māgapachida:

—Jā iru-epi, iru k'ira papaa bi mīda.

Mamīda ichia p'anauji:

—Mipi.

10 Māpai iidijida:

—¿Sāga ūrā pia unu bima? ajida.

11 Ichia p'anauji:

—Eperā ūjarapata Jesupa iduba yooro p'ora ome p'oirap'eda, mi taude p'urut'aajida aji, māik'aapa māgaji: "Wāji pichi tau siide pania t'ipata Siloé apatamaa." Aramāgá mi wājida aji, māik'aapa michi tau siit'aak'āri, unuji.

12 Māpai āchia iidijida irumaa:

—¿Sāma bima ajida, ma eperā?

Ichia p'anauji:

—K'awa-e bida aji.

Fariseorāpa tau p'āriu badamaa iididap'edaa

13-14 Jesupa ma yooro ook'āri p'uruit'ee tau p'āriu bada taude, ūipata ewate paji. Maperā judiorā poro waibiarāpa ma tau p'āriu bada ateejida fariseorāmaa. 15 Māpai āchia iidijida:

—¿Sāga ūrā unu bima? ajida.

Ichia p'anauji:

—Yooro mi taude p'urujida aji. Maap'eda mia siit'aaji. Mapa ūrā pia unu bida aji.

16 Fariseorā ūk'uruurāpa māgajida:

—Jāgí eperā Tachi Ak'orepa pēida-edo ajida, ūipata ewate māga ooda perā. ¿Tachi Ak'ore Ūraa p'ädade jara bi-ek'ā ajida, ūipata ewate mimiadaik'araa bi?

Mamīda awaraarāpa māgapachida:

—¿Sāgá eperā p'ek'au k'achia ooparipa nāgee ne-inaa pia ooyama? ajida.

Māgá āchi k'isnia awara-awaraadachida māik'aapa āchi k'ōp'āyoorā ome aupedee jōnapachida. 17 Maap'eda waya iidijida naaweda tau p'āriu badamaa:

—Pia Ʉk'āata k'isnia bima ajida, jā eperāpa pi tau jipadade?

Ichia p'anauji:

—Mi-it'ee iru Ak'ore pedee jaraparida aji.

18 Mamīda ma judiorāpa ijāada-e paji ma eperā wāara naaweda tau p'āriu baji māik'aapa ūrā pia unu bi. Mapa chi ak'ore chi nawe ome t'ī pēijida. 19 Māpai iidijida:

—¿Na parā warrak'ā? ajida. ¿Parāpa jaradaik'ā ichi tau p'āriu t'oda?
¿Sāga īrá pia unu bima? ajida.

20 Chi ak'ōreerāpa p'anaujida:

—Taipa k'awa p'anida ajida, nāgí tai warra māik'aapa k'awa p'ani ichi tau p'āriu t'oda. **21** Mamīda k'awada-e īrá sāga ichi taupa unu bī. Ichiaba k'awada-e k'aipa ichi taupa unupiji. Iiditi irumaa. Iru chona bairā, ichi itu jarayada ajida.

22 Chi ak'ōreerāpa māga jarajida judiorā waidoopa. Ai naaweda judiorā poro waibiarāpa pedeeteejida chi eperā Jesús Mesías aru pirā, waa t'iupida-e pait'ee Tachi Ak'ore Ūraa jarateepata tede. **23** Mapa chi ak'ōreerāpa jarajida: "Ichimaa iiditi. Iru chona bida" ajida.

24 Maperā judiorā poro waibiarāpa waya t'ī pēijida ma naaweda tau p'āriu bada māik'aapa māgajida:

—Wāara jarapáde ajida, Tachi Ak'ore k'īrapite. Taipa k'awa p'anida ajida, jā eperā p'ek'au k'achia ooyaa bapari.

25 Ichia p'anauji:

—Mia k'awa-e bida aji, ma eperāpa p'ek'au k'achia oopari wa māga-e. Nāgapai k'awa bī. Mi tau p'āriu baji. Mamīda īrá pia unu bida aji.

26 Waya iidijida:

—¿K'āata oojima? ajida. ¿Sāga pi tau pia unupijima? ajida.

27 Ichia p'anauji:

—Mia parāmaa jarajida aji. Mamīda mi pedee ijāada-e p'ani. ¿Wayā jarapi k'inia p'anik'ā? ¿Parāpa ichiaba irude ijāa k'inia p'anik'ā? aji.

28 Māga ūridak'āri, ik'achia pedee p'aneejida ma tau p'āriu badamaa:

—iPiata jā eperāpa jaratee bide ijāa bida! ajida. iJōdee taipa Moisepa p'ādade ijāapatā! **29** Taipa k'awa p'anida ajida, Tachi Ak'orepa Moisemaa pedeeda. Mamīda k'awada-edā ajida, sāmāik'aapa cheji jā eperā.

30 Ichia p'anauji:

—¿Sāga? iParāpa k'awada-edā a p'ani sāmāik'aapa cheji! iMamīda irua mi tau unupiji! **31** Jōmaarāpa k'awa p'ani Tachi Ak'orepa p'ek'au k'achia ooyaa beerā pedee ūrik'aa. Mamīda ūripari ichimaa it'aa t'iipataarā pedee, māirāpa irua k'inia bik'a oopata perā. **32** Na p'ek'au eujā beedak'āriipa waide ūridak'aa eperāpa tau p'āriu bee pia unupida. **33** Ma eperā Tachi Ak'orepa pēi-e pada paara, nāgee ne-inaa oo-e pak'ajida aji.

34 Māpai ma fariseorā k'īraudachida māik'aapa māgajida:

—Pichi t'oru weda p'ek'au k'achia ooyaa bapari. Māga bita, ictaimaa jaratee k'inia bik'ā? ajida.

Maap'eda taawaa jēret'ajida.

Tau p'āriu pik'a p'aniirāpa Tachi Ak'ore k'awada-e

35 Jesupa k'awaajī māgí tau p'āriu bada taawaa jēret'adap'edaa. T'ēepai iru ome unuk'āri, iidiji:

—¿Pía Eperā Ak'ore Truadepemade ijāa bik'ā? aji.

³⁶Ichia p'anauji:

—Mimaa jarapáde aji, k'aita pía jara bi. Mia irude ijāait'ee.

³⁷Jesupa māgaji:

—Pía māgí unuda; mida aji, pi ome pedeema bi.

³⁸Māpai Jesús k'irapite bedabajji māik'aapa māgaji:

—Tachi Waibia, mia ijāa bida aji.

³⁹Ma t'ēepai Jesupa māgaji:

—Mi na p'ek'au eujádee chejida aji, eperāarā ak'ide, k'awaait'ee wāara ijāa p'ani wa ijāada-e p'ani. Chejida aji, Tachi Ak'ore k'awapiit'ee tau p'āriu pik'a beerāmaa, āchia iru k'awaadamerā. Ichiaba cheji ak'ipiit'ee tau ūdaa pik'a beerāmaa, āchia Tachi Ak'ore wāara k'awada-e p'ani.

⁴⁰Fariseorā ūk'uruurāpa māga ūridak'āri, iidijida:

—¿K'āata jara k'inia bima? ajida. ¿Tai jida Tachi Ak'ore k'awada-e p'anik'ā? ajida.

⁴¹Jesupa p'anauji:

—Parā māga p'anadap'edaa paara, apidaapa parā imiateeda-e pak'aji. Mamīda parāpa jarapata Tachi Ak'ore wāara k'awa p'ani. Māga jaradak'āri, p'ek'au k'achia oomaa p'ani, seewa jara p'ani perā.

Ovejaarā ak'ipari nepirida

10

¹Māpai Jesupa māgaji:

—Mia wāarata jararu. Eperāarā oveja k'āipatamāi t'īudak'āri, puerta eere t'īupata. Maperā eperā ma puerta eere t'īu-e pirā, māgí nechiayaa bi. ²Mamīda chi eperā puerta eere t'īupari; māgí chi ovejaarā ak'ipari. ³Puerta jīaparipa ewapari māgí oveja ak'ipari t'īumerā. Māpai irua ichi ovejaarā aba-abaa t'īpari. Ma ovejaarāpa iru pedee k'awapata perā, āchi k'āipatamāipa uchiadak'āri, iru t'ēe k'īup'ee wāpata. ⁴Ichi ovejaarā jōmaweda uchia atak'āri, āra naa wāpari māik'aapa chi ovejaarā iru t'ēe wāpata, chipari pedee k'awapata perā. ⁵Mamīda awaraa eperāpa ma ovejaarā atee k'inia bi pirā, wādak'aa māgí ome. Áyaa wāpata, māgí pedee k'awadak'aa perā.

⁶Jesupa māga nepiriji jarateit'ee ma fariseorāmaa. Mamīda āchia k'awada-e paji irua k'āata jara k'inia bada.

Jesupa ichideerā pia ak'ipari

⁷Mapa Jesupa āchimaa waya māgaji:

—Mia wāarata jararu. Mida aji, ma puertak'a, ovejaarā t'īupatamāi.

⁸Jōmaarāpa mi naa jara chedap'edaa āchita Tachi Ak'orepa pēida, nechiayaa beerāk'a p'anajidada aji. Mapa michi ovejaarā, pia jarait'eera, michideerāpa māirā pedee ijāada-e paji. ⁹Mida aji, puertak'a bi. Mia eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atapari t'īudamerā michi juá ek'ari

michideerā ome. Oveja ak'ipari pia bipa ichi ovejaarā ak'iparik'a, māga pik'a mia michideerā ak'ipari māik'aapa k'aripapari pia p'anapataadamerā.

¹⁰'Chi nechiapari chepari nechiat'ee aupai māik'aapa peeit'ee aupai; ichiaba ne-inaa jōma p'e atadariit'ee aupai. Jōdee mi nama cheji eperāarā pia p'anapiit'ee māik'aapa ichita p'anapiit'ee Tachi Ak'ore ome.

¹¹'Mi chi ovejaarā ak'ipari t'āri piara bik'a māik'aapa eperāarā mi ovejaarāk'a. Ovejaarā ak'ipari t'āri pia bak'āri, chi ovejaarā pia ak'ipari, māga oo bi k'aurepa piuru pijida. ¹²Mamīda māga-e mimiapari jip'aa ome. Chiāra ovejaarā ak'i bide, māgipa ne-animal k'achia cheru unuk'āri, mirudaipari ma ovejaarā k'iniak'aa perā. Maperāpi ne-animal k'achia bipa ma ovejaarā ūk'uru ata chepari māik'aapa apemaarā awara āyaa jīchoopipari. ¹³Ma eperā mirudaipari ma ovejaarā ak'ipari-e perā māik'aapa ma ovejaarā ichide-e perā.

¹⁴⁻¹⁵'Ovejaarā ak'ipari t'āri piara bipa ichi ovejaarā pia ak'iparik'a, māga pik'a mia michideerā pia ak'ipari. Mi Ak'orepa mi t'āri k'awa bi; ichiaba mia pida mi Ak'ore t'āri k'awa bi. Māgá ichiaba mia michi ovejaarā t'āri k'awa bi māik'aapa ārapa pida mi t'āri k'awa p'ani. Michi k'ap'ia peepiit'ee āra k'aripait'ee. ¹⁶Mia ichiaba awaraa ovejaarā iru bi. Māgí ovejaarā nāpemaarā-e, judiorā-e perā. Mamīda mia ichiaba āra k'aripa k'inia bi. Ārapa ichiaba mi pedee ūripataadayada aji. Mapa mia āra p'e biit'ee apemaarā michideerā, judiorā mide ijāapataarā ome, jōmaweda ak'ipari apai jua ek'ari p'anapataadamerā.

¹⁷'Mi Ak'orepa mi k'inia iru bapari michi k'ap'ia peepiit'ee perā eperāarā pari. Mamīda waya chok'ai p'irabaiit'ee. ¹⁸Awaraarāpa mi k'ap'ia peepida-e pai. Ma k'āyaara miata āchimaa michi k'ap'ia peepiit'ee. Mia māga ooit'ee māik'aapa waya chok'ai p'irabaiit'ee, mi Ak'orepa māga jara bairā. Iru jōmaarā k'āyaara waibiarā bi.

¹⁹Ma pedee ūridak'āri, judiorā waya k'īsia awara-awaraa p'aneejida. ²⁰Ūk'uruurāpa māgapachida:

—¿Sāap'eda parāpa jā eperā pedee ūri p'anima? ajida. Iru k'ap'iade netuara merātia bi māik'aapa k'ira k'awa-ee bi.

²¹Mamīda awaraarāpa māgapachida:

—Eperā k'ap'iade netuara merātia bak'āri, māga pedeek'aada ajida. ¿Netuarapa tau p'āriu beerā pia unupiik'ā? ajida.

Judiorāpa Jesús yiaraa iru p'anadap'edaa

²²Ma t'ēepai k'oijara pak'āri, * judiorāpa fiesta oojida Jerusalén p'uurude. Ma fiesta oopachida k'irāpadait'ee chonaarāwedapema ewari Tachi Ak'ore te waibia awara bidap'edaa iru-it'ee. ²³Jesús mama nipaji Ak'ore te āuk'idaa, Salomón Pórtico apatap'edaamāi. ²⁴Maperā judiorā poro waibiarāpa iru wap'ira ata chejida māik'aapa iidijida:

* 10.22 Ma eujāde invierno pak'āri, eujā k'ūrasaa bapari.

—¿At'ari tai audú k'isiapimaa iru bait'eek'ā? ajida. Pi Tachi Ak'orepa pëida, Mesías pirā, aweda jaráji.

²⁵Jesupa p'anauji:

—Naaweda mia parāmaa māga jarajida aji. Mamīda ijāada-e paji. Mia oopari mi Ak'orepa oopi bik'a. Oopari ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Ma k'aurepata ijāadaipia bī mi Tachi Ak'orepa pëida.
²⁶Mamīda parāpa ijāada-e p'ani, michideerā-e perā. ²⁷Michideerāpa mi pedee k'awapata māik'aapa mia āchi k'awapari. Mapa āchi mi t'ēe nipapata. ²⁸Mia āchi o k'achiadeepa k'aripa atapari atuanaadamerā; jīp'a ichita chok'ai p'anapataadamerā Tachi Ak'ore ome. Apidaapa āchi p'oyaa jāri atada-e pai mi juadeepa. ²⁹Mi Ak'orepa āchimaa mide ijāapiji. Iru jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Maperāpi apidaapa āchi p'oyaa jāri atada-e pai iru juadeepa. ³⁰Mi, mi Ak'ore ome abapai.

³¹Māga ūridak'āri, ma judiorāpa māu p'e atajida iru bat'a peedait'ee.

³²Mamīda Jesupa māgaji:

—Mi Ak'orepa mimaa oopiparida aji, ne-inaa pia chok'ara eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. ¿Chisāgí k'aurepata mi bat'a pee k'inia p'anima aji, māupa?

³³Ma judiorāpa p'anaujida:

—Pia ne-inaa pia oo bi k'aurepa pi bat'a pee k'iniada-edo aida. Māga oodait'ee pia Tachi Ak'ore āpite ik'achia pedeeda perā. Jaraji pi Tachi Ak'ore ome auk'a, pi eperā bi mīda taik'a.

³⁴Māpai Jesupa māgaji:

—¿Parā ūraa p'ādade Tachi Ak'orepa jara bi-ek'ā:

‘Mia jaraji parā mik'a; ak'ore waibiārā?’ (Sal 82.6)

³⁵Tachi Ak'ore ūraa jōk'aa. Maperā p'oyaa merada-e. Ma ūraa p'ādade Ak'orepa t'ijaraji ‘ak'ore waibiārā mik'a’ iru pedee ūridap'edaarāmaa, parā chonaarāpa māirā awara bidap'edaa perā iru-it'ee. ³⁶Tachi Ak'orepa mi auk'a awara biji māik'aapa pēiji na p'ek'au eujādee. Māga bita, ¿sāga parāpa jaradai mia ik'achia pedee baji Tachi Ak'ore āpite, jarak'āri mi Tachi Ak'ore Warra? ³⁷Oo-e pirā mi Ak'orepa oopi bik'a, māgara ijāanāati. ³⁸Mamīda oo bi pirā mi Ak'orepa oopi bik'a, mia jara bi ijāada-e p'ani mīda, ijāati mia ooda k'aurepa. Māgá parāpa wāara k'awaadai mi Tachi Ak'ore ome abapai.

³⁹Māga ūridak'āri, waya iru jita atadait'ee paji. Mamīda Jesús mirudachi.

⁴⁰Maap'eda Jesús wāji Jordán to k'iraik'a eeree. Mama Juanpa naaweda poro choopatamāi beeji. ⁴¹Mama bide eperāarā chok'ara irumaa wājida māik'aapa āchi pitapai māgapachida:

—Juanpa oo-e paji ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa, na eperāpa ooparik'a. Mamīda irua wāarata jarapachi na eperāde.

⁴²Maperāpi mama eperāarā chok'ara Jesude ijāajida.

Lázaro jai-idaada

11 ¹Eperā, t'ijarapatap'edaa Lázaro k'ayaa bají. Ma eperā chi
    ípewēraarā María, Marta ome Betania p'uuruddepema pají.
²(T'eeepai māgí Mariapa k'era weeji Jesú斯 biiri íri māik'aapa Jesú斯 biiri
p'ooji ichi pudapa.) ³Lázaro k'ayaa bada perā, chi ípewēraarāpa jara
pēijida Jesumaa:

—Tachi Waibia, pi k'ōp'āyo k'inia Lázaro k'ayaa bi.

⁴Jesupa māga ūrik'āri, māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—Ma k'ayaapa jai-idaaru pijida, chok'ai p'irabaiit'ee. Iru k'ayaa bi
eperāarāpa k'awaadamerā Tachi Ak'ore jōmaarā k'āyaara waibiara bi
māik'aapa k'awaadamerā Tachi Ak'ore Warrapa ne-inaa jōma ooi ichi
Ak'orepa oopi bik'a. Māga ook'āri, jarapataadait'ee Tachi Ak'ore t'āri pia
bapari eperāarā ome; chi Warra jida auk'a.

⁵Jesupa k'inia p'e iru bapachi Marta, María māik'aapa Lázaro.

⁶Jesumaa jara pēijida mīda, ichi badamāi k'āima omé beeji. ⁷Maap'eda
māgaji chi k'ōp'āyoorāmaa:

—Waya wādáma aji, Judea eujādee.

⁸P'anaujida:

—Mamīda Tachi Jarateepari, mak'iara taarā-e bida ajida, judiorā poro
waibiarāpa pi māupa peedait'ee p'anadap'edaa. ⁹Waya jāmaa wā k'inia
bik'ā? ajida.

⁹Jesupa p'anauji:

—¹⁰Ewari doce hora idaa nībapari-ek'ā? aji. Eperā āstaawa nipak'āri,
t'īutik'aa, idaa nībairā. * ¹⁰Mamīda eperā p'ārik'ua ni pīrā, t'īutipari
idaa-e bairā. *

¹¹Māga jarap'eda, Jesupa māgaji:

—Tachi k'ōp'āyo Lázaro k'āi bi. Mamīda mia ūrimat'aanait'ee.

¹²Chi k'ōp'āyoorāpa p'anaujida:

—Tachi Waibia, iru k'āi bi pīrā, jipait'eeda ajida.

¹³Jesupa jara k'inia baji Lázaro jai-idaa bi. Mamīda ārapa k'awada-e
p'anajida. K'isajida jīp'a k'āi bi. ¹⁴Māpai Jesupa jīp'a māgaji:

—Lázaro jai-idaajida aji. ¹⁵Pia bi mi naaweda wā-e pají, ma k'aurepa
írá parāpa waapiara ijāadait'ee perā Tachi Ak'orede. Írá wādáma aji,
Lazaromaa.

¹⁶Māpai Tomapa (ichiaba t'ijarapatap'edaa Me-iso) apemaarāmaa
māgaji:

—Wādáma aji, iru ome, tachi peek'ooruta pijida.

* 11.9 Māga jarak'āri, Jesupa jara k'inia baji at'āri aupa-emaa ichi pēidapa oopi bik'a, pia
nipaparit'ee. * 11.10 Jesupa jara k'inia baji ichia aupak'āri ichi pēidapa oopi bik'a,
k'achia beerā juade baauit'ee.

Jesude ijāapataarā chok'ai p'irabaidait'ee jai–idaaruta pijida

¹⁷ Jesús pachek'āri Lázaro bapatamāi, k'āima k'īmari bají
iadap'edaa. ¹⁸ Jerusalendeepa Betania p'uuru perá kilometro òpee bají.
¹⁹ Mamāik'aapa judiorā chok'ara cheepuru p'anajida Marta māik'aapa
María k'ōp'āyaadait'ee, āra īpema jai–idaa bada perā. ²⁰ Martapa
k'awaak'āri Jesús cheru, wāji iru k'īrachuude. Mamīda María teeda beeji.
²¹ Jesús unuk'āri, Martapa māgaji:

—Tachi Waibia, pi cheda paara, mi īpema jai–idaa–e pak'ajida aji.

²² Mamīda mia k'awa bi at'āri pia iidiruta Tachi Ak'ōrepa ooit'ee.

²³ Jesupa māgaji:

—Pi īpema p'irabaiit'eeda aji.

²⁴ Martapa p'anauji:

—Mia k'awa bi na p'ek'au eujā jōdaik'āri, iru chok'ai p'irabaiit'ee
māik'aapa it'aa wāit'ee.

²⁵ Māpai Jesupa māgaji:

—Mia piu beerā waya chok'ai p'anapiparida aji. Chi jai–idaada Ak'ōre
eujāde ichita chok'ai bapariit'eeda aji, mide ijāa bapachi perā. ²⁶ Ma
awara chi chok'ai bi jida atua–e. Ichita it'ari banait'eeda aji, ijāa bapari
perā. ¿Pia māga ijāa bik'ā? aji.

²⁷ Martapa māgaji:

—Ijāa bipi. Pita Mesías, chi na p'ek'au eujādee cheit'ee bada eperāarā
k'aripade. Pita Tachi Ak'ōre Warra.

Jesús Lázaro iadap'edaamāi jēeda

²⁸ Māga jarap'eda, Marta wāji ichi īpewēra Mariamaa māik'aapa k'īiri
ik'aawa māganaji:

—Tachi Waibia nama bi. Pi t'ī bida aji.

²⁹ Mariapa māga ūrik'āri, isapai Jesumaa wāji. ³⁰ Jesús waide pana–e
bají p'uurude; at'āri Marta ome unudamāi bají. ³¹ Judiorā María ome
p'anadap'edaarāpa ichi isapai uchariu unudak'āri, iru t'ee wājida, wāit'ee
jīak'aapa jēede Lázaro iadap'edaamāi.

³² Mamīda Mariapa Jesús unuk'āri, bedabaidachi māik'aapa māgaji:

—Tachi Waibia, pi nama bada paara, mi īpema jai–idaa–e pak'ajida aji.

³³ Jesupa unuk'āri María chi che p'anadap'edaarā ome jēe para nībi,
tāri p'ua nībeeji. ³⁴ Māpai iidiji:

—¿Sāma īajidama? aji.

P'anaujida:

—Chepáde ajida, ak'ide.

³⁵ Jesús jēedachi. ³⁶ Māga unudak'āri, judiorāpa māgajida:

—iAk'īti! iMāgara Lázaro k'inia iru bají!

³⁷ Mamīda māirā ūk'uruurāpa māgajida:

—Na Jesupa tau p'āriu beerā pia unupipari. Maperā ¿Lázaro jipak'aji–ek'ā ajida, jai–idaanaamerā?

Lázaro chok'ai p'irabaida

³⁸Lázaro piuda k'aurepa Jesús at'āri t'āri p'ua nībide, panaji Lázaro iadap'edaamāi. Māu te uria bají māik'aapa chi t'ai jīa nībají māu choma bipa. ³⁹Mapa Jesupa māgaji:

—Jā māu ãyaa ata binadapáde aji.

Māpai Marta, chi piuda īpewērapa māgaji:

—Mamīda Tachi Waibia, īrá iru k'ap'ia milk'ia jo nībida aji, k'āima k'īmari bairā iadap'edaa.

⁴⁰Māpai Jesupa māgaji:

—¿Mía pimaa jaraji–ek'ā? aji. Ijāa bī pirā, Ak'ōrepa ne–ināa pia ooit'ee eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa.

⁴¹Māpai chi māu ãyaa ata bijida. Maap'eda Jesús it'aa ak'iji māik'aapa māgaji:

—Ak'ōre, gracias mía chupiria iidida ūrida perā. ⁴²K'awa bī mía iidipari chaa pia ūripari. Mamīda na pedee jararu na eperāarāpa ūridamerā māik'aapa ijāadamerā pia mi pēiji.

⁴³Māga jarap'eda, Jesupa golpe biaji:

—iLázaro, uchíají jāmāik'aapa!

⁴⁴Māpai chi jai–idaa bada uchiají. Ichi k'ap'ia jōma at'āri pira baji p'arupa; chi jua, jīru paara. Ichiaba ichi poro pira baji p'arupa. Mapa Jesupa māgaji:

—Iru ia bada p'aru ērat'aadapáde aji.

Jesús jita atadait'ee pedeeteedap'edaa

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵Jesupa ooda unudak'āri, judiorā chok'ara María ome wā p'anadap'edaarāpa irude ijāajida. ⁴⁶Mamīda māirādepema ūk'uru fariseorāmaa wājida Jesupa ooda nepiride. ⁴⁷Mapa ma fariseorā p'aareerā poroorā ome t'ī pēijida Junta Supremadepemaarā māik'aapa māgajida:

—¿K'āata oodait'eema? ajida. Jā eperāpa oomaa bī ne–ināa chok'ara eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. ⁴⁸Ita–aria birutara, jōmaarāpa irude ijāadai. Māgara Romadepemaarā chedayada ajida, Tachi Ak'ōre te waibia t'eet'aade māik'aapa tachi auk'aarā jōt'aade.

⁴⁹Judío t'ījarapatap'edaa Caifás p'aareerā poro waibia paji ma añode. Ichia māgaji:

—Parāpa maarepida k'awada–e p'anida aji. ⁵⁰Piara bī eperā aba piumerā tachi p'uuru pidaarā pari, tachi p'uuru pidaarā jōmweda piudai k'āyaara.

⁵¹Mamīda Caifapa māga jara–e paji ichi k'isiadoopa. Ma añode p'aareerā poro waibia pada perā, Tachi Ak'ōrepa ne–ināa p'asait'ee bada

ichimaa jarapiji. Maperāpi ichia jaraji Jesús piut'ee āchi p'uuru pidaarā pari. ⁵²Mamīda wāara ma eujādepemaarā—it'ee aupai piu-e pait'ee paji. Ichiaba piut'ee paji eperāarā jōmaarā pari, chi Tachi Ak'ōrede ijāapataadait'erā awara—awaraa eujāde p'anapataarā pari. ⁵³Caifapa māga jarada ewatedeepa judiorā poroorāpa pedeeteepachida Jesús peedait'ee.

⁵⁴Maperā Jesús judiorā t'aide tau taawa nipak'aa paji naawedapemak'a. Mamāik'aapa wāji eujā pania wēe bi k'ait'a, eperāarā mak'iara p'anadak'aa p'uurude. Māgí p'uuru t'ijarapachida Efraín. Mama beeji chi k'ōp'āyoorā ome.

⁵⁵Ma t'ēepai judiorā Pascua fiesta īri pak'āri, eperāarā chok'ara awara āiipa chejida Jerusalendee Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a oodait'ee māik'aapa pia p'anadait'ee iru k'irapite. ⁵⁶Mama p'anide ma eperāarā Jesús jiri nipapachida māik'aapa Tachi Ak'ōre te waibiade pedee para baji āchi k'ōp'āyoorā ome:

—¿K'āata k'īisia p'anima? ajida. ¿Iru cheipaa na fiestade wa māga—e?

⁵⁷Mamīda fariseorāpa māik'aapa p'aareerā poroorāpa Jesús jita atapi k'inia p'anapachida. Mapa jarajida apidaapa Jesús unuruta pīrā, āchimaa jara chedamerā.

Mariapa k'era weeda Jesús biiri īri (Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

12 ¹Ewari seis falta bak'āri Pascua fiesta oodait'ee, Jesús wāji Betania p'uurude, Lázaro bapatamāi. Ma Lázaro paji Jesupa chok'ai p'irabaipida. ²Mama bide k'ewara Jesumaa nek'opijida. Martapa jedepachi. Jōdee Lázaro Jesús ome nek'omaa baji. ³Māimisa Mariapa aneeji k'era īpia nardodee ooda. Litro k'audaa baji. Ma k'era Jesús biiri īri weet'aaji māik'aapa ichi pudapa p'oott'aaji. Te jā t'ūa jo nībeeji k'erapa. ⁴Māpai Jesús k'ōp'āyo, Judas Iscariote, Jesús traicionaait'ee badapa māgaji:

⁵—Jā k'era ichi k'inia weemaa bida aji. Netot'aak'aji trescientos denarios pari māik'aapa chupiria beerā k'aripak'aji.

⁶Mamīda Judapa māga jara—e paji chupiria beerā k'aripa k'inia bada perā. Ma k'āyaara māga jaraji nechiyaa bada perā. Ichia āra p'arat'a anipapachi māik'aapa aidepema chia atapachi. ⁷Māpai Jesupa māgaji:

—Ita—aria bīji. Irua nāgī k'era ia iru bajida aji, mi iaruta ewatepemait'ee. ⁸Chupiria beerā ichita paraait'ee parā t'aide. Mamīda mi parā ome ichita ba—e pait'eeda aji.

Judiorā poroorāpa Lázaro jiridap'edaa peet'aadait'ee

⁹Üridak'āri Jesús Betania p'uurude bi, judiorā chok'ara wājida iru ak'ide. Ichiaba wājida Lázaro ak'ide, Jesupa iru chok'ai p'irabaipida perā. ¹⁰Maperā p'aareerā poroorāpa pedeeteejida Lázaro ichiaba peet'aadait'ee. ¹¹K'īisiajida Jesupa iru p'irabaipida k'aurepa judiorā chok'ara āchi ūraade ijāadaamaa p'aneeruta Jesude ijāadait'ee.

Jesús Jerusalén p'uurudee wāda
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

12 Ai norema eperāarā chok'ara, chi wā p'anadap'edaarāpa k'awaajida Jesús Jerusalendee Pascua fiesta oode cheru. 13 Mapa t'ap'uru k'iru t'iap'edap'eda, wājida iru auteebaidait'ee māik'aapa biapachida:

—*'iHosana!** iTachi K'aripapari cheru Tachi Ak'ōre k'ap'ia pari!
 iTachi Ak'ōrepa iru pia ak'iji māik'aapa pēiji Israel pidaarā
 Rey pamerā!

(Sal 118.25-26)

14 Jesupa burro chak'e atapiji māik'aapa bataudachi ai ūri, Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a:

15 'Sión p'uurudepemaarā, waweenáati. iAk'iti! Pāchi Rey cheru burro chak'e ūri.'

(Zac 9.9)

16 Chi k'ōp'ayoorāpa k'awada-e paji ma pedee p'āda k'āata jara k'inia bi. Mamīda Jesús it'aa wāda t'eeepai k'irāpjida ma pedee māik'aapa Jesús p'asada. Māpai k'awaajida ma pedee p'āda irude jara baji.

17 Jesupa Lázaro p'irabaipida unudap'edaarāpa irua ooda jōmaarāmaa nepiripachida. 18 Mapa eperāarā chok'ara wājida Jesús ome unudait'ee. Māgá wā k'inia p'anajida ūridap'edaa perā irua ne-inaa ooda eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. 19 Fariseorā ūk'uruurāpa māga unudak'āri, āchi k'ōp'ayoorāmaa māgajida:

—¿Parāpa unu p'anik'ā? ajida. iIru maarepida p'oyaada-e pai!
 iJōmaarāta irude ijāa wādada! ajida.

Judio-eerāpa Jesús unu k'inia p'anadap'edaa

20 Pascua fiesta pai naaweda, eperāarā wāpachida Jerusalendee it'aa t'iide Tachi Ak'ōremaa. Ma wādap'edaarā t'āide p'anajida judio-eerā, judiorā ūraade ijāadap'edaarā. 21 Māirā Felipemaa wājida. Māgí Felipe Betsaida p'uurudepema paji. Māgí p'uuru Galilea eujāde bi. Ma judio-eerāpa māgajida irumaa:

—Señor, taipa Jesús unu k'inia p'anida ajida.

22 Māpai Felipepa nepirinaji Andreemaa. Maap'eda āchi omé wājida Jesumaa nepiride.

23 Ūrik'āri judio-eerāpa iru jirimaa p'anī, Jesupa māgaji:

—Ewari paruda aji, Eperā Ak'ōre Truadepema it'aa wāit'ee. 24 Mia wāarata jararu. Eperāpa trigo tau apai iru bita, māgí tau uu-e pirā, tau apai iru bait'ee. Jōdee māgí tau uuru pirā, baaip'eda yoorode piu pik'a bi mīda, madeepa trigo k'arra chiwidi t'onopari māik'aapa warip'eda, chaupari. Māgá tau apaideepa chok'ara uchiadait'ee. 25 Na p'ek'au eujāde bi misa, eperāpa jiriru pirā ooit'ee ichia oo k'iniata, ichi piuk'āri atuait'ee.

* 12.13 *Hosana* jara k'inia bi *Tachi O K'achiadeepa K'aripa Atapari*.

Mamīda na p'ek'au eujāde bī misa, eperāpa jiriru pirā ooit'ee Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a, ma k'aurepa ichita chok'ai bapariit'ee Tachi Ak'ōre ome. ²⁶Apidaapa oo k'inia bī pirā mia oopi bik'a, māgí nipaipia bī mi ome mi wārumaa. Māga ooru pirā, mi Ak'ōrepa iru pia ak'iit'ee.

Jesupa ichi piut'eeda ada

²⁷—Írá mi t'āri p'ua nībida aji. ¿K'āata jaraima? ¿Nāga jaraikā: “Ak'ōre, mi k'aripáji nāgá banaamerā”? Ma-it'ee mi cheji, chupiria chait'ee. Mapa mia jara bi mi Ak'ōremaa: ²⁸“Ak'ōre, ak'ipíji wāara pi jōmaarā k'āyaara waibiarā bī. iÓoji pichia oo k'iniata!”

Māpai arii p'anadap'edaarāpa ūrijida it'ariipa jara bi:

—Mia māga ak'ipidoo pi k'ap'ia pari māik'aapa waya māga ak'ipiit'ee.

²⁹Eperāarāpa māgí pedee ūridak'āri, k'isaijida pata k'īrau nībi. Mamīda māirā ūk'uruurāpa māgajida:

—It'aripema ángel paji. Māgípata pedeejida ajida.

³⁰Māpai Jesupa māgaji:

—Jā pedee ūridap'edaa, mi-it'ee-e pajida aji. Parā-it'eeta paji. ³¹Írapi Tachi Ak'ōrepa k'awapiit'ee na p'ek'au eujādepemaarāpa k'achia oopata. Írapi Tachi Ak'ōrepa p'oyaait'ee na p'ek'au eujādepemaarā poro waibia Satanás. ³²Mamīda michi k'ap'ia kurusode jira atadak'āri eujādeepa, eperāarāpa mide ijāa p'aneedait'eeda aji.

³³Māga jarak'āri, Jesupa jara k'inia baji ichi sāgá piut'ee. ³⁴Māpai eperāarāpa p'anaujida:

—Tai ūraade jara bi Mesías ichita bapariit'ee. ¿Sāga pia jaraima Eperā Ak'ōre Truadepema kurusode jiradait'ee? ¿K'aima ma Eperā Ak'ōre Truadepema?

³⁵Jesupa māgaji:

—Mi, chi ñidaa pik'a bi mak'iara taarā-e parā ome. Nipapatáti mi ñidaa pik'a bide p'āriu pik'a bide t'īunaadamerā. Chi p'āriu pik'a bide nipaparipa k'awa-e bī sāmaa wāru. ³⁶Mi, chi ñidaa pik'a bi parā ome bī misa, mide ijāpatáti. Mia Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida jarateepari, parāpa ma pedee ijāadap'eda, iru warrarā p'aneedamerā.

Māga jarap'eda, Jesús áyaa wāji ichi ununaadamerā.

Judiorāpa Jesude ijāada-e p'anadap'edaa

³⁷Jesupa ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi taide oopachi mīda, judiorā chok'araarāpa irude ijāadak'aa paji. ³⁸Māga paji wāara uchiamerā nāgí pedee Ak'ōre pedee jarapari Isaíapa p'ādade jara bik'a:

‘Tachi Ak'ōre, ¿k'aipa ijāajima aji, taipa jarateedap'edaa? ¿K'aimaa pia ooda ak'ipijima?’ *(Is 53.1)*

³⁹Isaíapa p'ādade ichiaba jara bī āchia p'oyaa ijāadak'aa paji nāga perā:

⁴⁰‘Tachi Ak'ōrepa āchi tau p'āriu pik'apiji irua ooda ak'i p'ani mīda, ununaadamerā. Ma awara k'īri k'isua pik'apiji irua jarada ūri

p'aní mīda, k'awanaadamerā māik'aapa irumaa chenaadamerā,
irua āchia p'ek'au k'achia oopata wēpapimerā.' (Is 6.10)

41 Isaíapa māga jaraji, k'āimok'araa pik'a bide Jesús unuda perā Tachi Ak'ore k'ira wāree eujāde. Maperāpi Jesude pedee baji.

42 Isaíapa jaradak'a wāara uchiaji mīda chok'araarā ome, judiorā ūk'uruurāpa Jesude ijāajida; ichiaba āchi poroorā ūk'uruurāpa pida ijāajida. Mamīda fariseorā waidoopaa māirāpa ijāadap'edaa eperāarā taide jaradak'aa paji. Waawee p'anajida fariseorāpa āchi t'iupida-e pai jīak'aapa Tachi Ak'ore Úraa jarateepata tede. **43** Audupiara k'inia p'anapachida āchi auk'aarāpa āchi ak'ídamerā judiorā pia beerák'a, k'inia p'anadai k'āyaara Tachi Ak'orepa āchi ak'imerā ichideerák'a.

Tachi Ak'órépata eperāarāpa oopata ak'iit'ee

44 Maap'eda Jesupa golpe pedeeji judiorā arii p'anadap'edaarāmaa:

—Chi mide ijāa bi midepai ijāa-e bida aji. Ichiaba mi Ak'orede ijāa bi, iruata mi na p'ek'au eujādee pēida perā. **45** Chi mi unu bipa ichiaba mi pēida unu bi. **46** Mita chi īdaa pik'a bi. Mi cheji na p'ek'au eujādee mide ijāapataarā p'ananaadamerā p'ek'au oopataarā p'anapatak'a p'āriu pik'a bide. **47** Eperāpa mi ūraa ūrip'eda, made jara bik'a oo-e pirā, mia jara-e ma eperā atuait'ee. Mi che-e paji na p'ek'au eujādepemaara atuapiit'ee. Ma k'āyaara mi cheji eperārā o k'achiadeepa k'aripa atade. **48** Eperāpa mi yiaraa iru bi pirā mi ūraa ūri k'inia-e bairā, Tachi Ak'ore ewari waibia ewate ichia māgí eperā miapiit'ee. Mia jarada k'aurepa irua eperāarāpa oopata ak'iit'ee k'awaait'ee ijāapachida wa ijāadak'aa paji. **49** Michi k'īsiadoopa pedee-e bajida aji. Mi Ak'ore, mi na eujādee pēidapa ma pedee jōma mimaa jarapiji. Irua jaraji mia pedeeit'ee māik'aapa jarateeit'ee. **50** Mia k'awa bi jōmaweda mi Ak'orepa mimaa jarapiru, māga jara bi eperāarāpa ijāadamerā māik'aapa it'aa wādamerā.

Jesupa chi k'ōp'āyoorā biiri siida

13 ¹Pascua fiesta ewate pai naaweda, Jesupa k'awa baji ewari awara bida ichi na p'ek'au eujādeeepa uchiait'ee māik'aapa ichi Ak'oremaa wāit'ee; māgí ewari paru. Ichia chi k'ōp'āyoorā na p'ek'au eujāde p'aní k'inia iru bapachi. Māgá āchi k'inia iru bapachi ichi piurumaa.

²Ai k'ewara Pascuadepema chik'o jedei naaweda, Netuara Poro Waibiapa k'īisia k'achia k'īsiapiji Judas, Simón Iscariote warramaa, ichia Jesús traicionaamerā.

³Mamīda Jesupa k'awa baji ichi Tachi Ak'oredeeepa cheda māik'aapa Ak'oremaa wāit'ee. Ichiaba k'awa baji Tachi Ak'orepa ne-inaa jōmaweda biji ichi jua ek'ari.

⁴Mapa nek'omaa p'anide Jesús bainí beeji māik'aapa ichi ūripema p'aru jī bāda ērat'aapleda, áyaa biji. Maap'eda toalla jī nībijí ichi k'irride, mimiapataarāpa oopatak'a chīara biiri siidait'ee pak'ari. ⁵Māpai jarrade pania wee atap'eda, chi k'ōp'āyoorā biiri siimaa beeji. Maap'eda ma toallapa p'ook'ooji.

6 Mamīda Simón Pedro biiri siinait'ee pak'āri, irua māgaji:

—Tachi Waibia, ḡmī biiri paara siiit'eek'ā? aji.

7 Jesupa p'anauji:

—Irá pia k'awa-e bida aji, mia oomaa bi. Mamīda t'ēepai k'awayada aji.

8 Māpai Pedropo māgaji:

—iMi biiri siipi-edo! aji.

Jesupa p'anauji:

—Pi biiri siipi k'inia-e bi pirā, māgara waa nipanaapáde aji, mi ome.

9 Māpai Simón Pedropo māgaji:

—iTachi Waibia, māgara mi biiri aupai siinaapáde aji. Ichiaba mi jua māik'aapa poro paara siipáde! aji.

10 Mamīda Jesupa p'anauji:

—Eperā ewaa k'uip'eda māik'aapa taawaa uchiap'eda, waya k'ui-edo aji. Chi biiri aupaita siipari, k'ap'ia jōma tāu-ee bairā. Māga pik'a parā tāu-ee pik'a p'ani p'ek'au k'achiapa. Mamīda parā jōmaweda māga p'ani-edo aji.

11 Jesupa māga jaraji k'awa bada perā k'aipa ichi traicionaait'ee bi.

12 Chi k'ōp'āyoorā biiri siip'eda, waya ichi ūripema p'aru jī beeji.

Maap'eda mesade su-ak'i beeji māik'aapa māgaji:

—¿Parāpa k'awa p'anik'ā aji, kāata jara k'inia bi mia et'ewa ooda? 13 Parāpa mimaa "Jarateepari" māik'aapa "Tachi Waibia" apata. Māga jaradak'āri, wāarata jara p'ani. 14 Mi parā Waibia māik'aapa parā Jarateepari bi mīda, parā biiri siiji. Mapa parāpa pida pāchi k'ōp'āyoorā biiri siidaipia bi. 15 Mia māga ooji parāpa auk'a oodamerā. 16 Mia wāarata jararu. Mimiapari ichi poro waibia k'āyaara waibiara bi-e. Ichiaba chok'a pēida iru pēida k'āyaara waibiara bi-edo aji. 17 Parāpa mia et'ewa jarada ūrijida. Ma jaradak'a ooruta pirā, tāri o-īa p'anadait'ee.

18 Mamīda māga-e pait'ee parā jōmaarā ome. Mia k'awa bi mi k'ōp'āyoorā jirit'erada. Mapa ichiaba k'awa bi wāara p'asait'ee Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bik'a:

'Mi ome nek'orupa mi peepit'aait'ee.'

(Sal 41.9)

19 Irá mia māga jara bi māga p'asak'āri, parāpa wāara ijāadamerā Mita, Tachi Ak'orepa pēida eperārā k'aripamerā. 20 Mia wāarata jararu. Chi mia pēida auteebairupa mi jida auteebai bi. Māga pik'a chi mi auteebairupa mi Ak'ore, mi pēida, auk'a auteebai bi.

Jesupa jarada k'aipa ichi traicionaait'ee

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

21 Māga jarap'eda, Jesús tāri p'ua nībeeji. Māpai māgaji:

—Mia wāarata jararu. Parādepema abaapa mi traicionaait'eeda aji.

22 Jesupa māga jarak'āri, chi k'ōp'āyoorā ak'i trua para beeji, k'awada-e p'anadap'edaa perā k'aita jara bi. 23 Māirādepema aba, Jesupa audú k'inia iru bada, iru ik'aawa sīu-ak'i baji. 24 Mapa Simón Pedropo taupa jarapachi māgimaa iidimerā k'aipata Jesús traicionaait'ee.

²⁵Mäpai mägí k'öp'äyopa k'iiri ik'aawa iidiji Jesumaa:

—Tachi Waibia, ¿k'aima? aji.

²⁶Jesupa p'anauji:

—Nägí pan pite sā atak'äri, mia teeit'eeda aji, mägimaa.

Aramata Jesupa ma pan pite sā ataji mäik'aapa teeji Judamaa. Mägí Judas Simón Iscariote warra paji. ²⁷Judapa mägí pan jitak'äri, Satanás iru t'äride t'iudachi. Mäpai Jesupa mägaji:

—Pichia ooit'ee bi isapai oopáde aji.

²⁸Mamída Jesús ome nek'omaa p'anadap'edaaräpa k'awada-e paji sääp'eda mäga jaraji. ²⁹Judapa ächi p'arat'a anipapachi perä, ük'uruuräpa k'isiajida Jesupa jara baji ne-inaa netonamerä fiesta-it'ee, maa-e pírã chupiria beerämaa ne-inaa teenamerä.

³⁰Judapa ma pan jitap'eda, uchiadachi taawaa. P'ärlik'ua paji.

Üraa chiwidi esperäärä-it'ee

³¹Judas taawaa uchiada t'ëepai, Jesupa mägaji:

—Frá Tachi Ak'orepa ichi k'ira wäree unupiit'ee, mi chi Eperä Ak'ore Truadepema k'ap'ia pari. Mi k'aurepa jõmaaräpa wäara k'awaadait'ee Tachi Ak'ore jõmaarä k'äyaara waibiara bi. ³²Mia mäga ak'ipik'äri, taarä-e nide Tachi Ak'orepa ichiaba ak'ipiit'ee mi wäara irua pëida.

³³Warrarä, naapai mi taarä-e parä ome. Paräpa mi jiridayada aji. Mamída unuda-e pait'ee. Mia judiorä poro waibiarämaa jaradak'a parämaa auk'a jarait'ee; p'oyaa wäda-e mi wärumaa. ³⁴Parämaa üraa chiwidi jararu. Chik'inia p'anapatäati. Mia parä k'inia iru baparik'a, mägä parä jida chik'inia p'anapatäati.

³⁵Mägä chik'inia p'anaruta pírã, jõmaaräpa k'awadayada aji, parä mi k'öp'äyoora.

Jesupa jarada Pedropa ichi k'awa-e bida ait'ee

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶Mäpai Simón Pedropa Jesumaa iidiji:

—Tachi Waibia, ¿sämaa wäit'eema? aji.

Jesupa p'anauji:

—Mi wärumaa waide pi p'oyaa wä-edä aji. Mamída t'ëepai wäit'eeda aji.

³⁷Pedropa mägaji:

—Tachi Waibia, ¿säap'eda mi pi t'ëe wä-e payama? aji. iPi ome wä k'inia bi, pi k'aurepa piuru pijida!

³⁸Mäpai Jesupa p'anauji:

—¿Wäara pichi k'ap'ia peepit'aaik'ä aji, mi k'aurepa? Mia wäarata jararu. Et'erre k'arii naaweda, jarada öpee pia mi k'awa-e bida ait'ee.

Jesupa jarada ichi Tachi Ak'ore ok'a bi

14 ¹—K'isia paraa p'ananaati. Ma k'äyaara ijääpatäati Tachi Ak'orede mäik'aapa mide. ²Mi Ak'ore eujäde te chok'ara paraada aji,

ichideerā-it'ee. Māga-e pada paara, mia jarak'aji. Parā naa wāit'ee te pi-ia oode parā-it'ee. ³Ma t̄eepai mi waya cheit'ee parā atade, mi ome p'ananaadamerā mi baparimaa. Māgá parā ichita p'anapataadait'ee mi ome. ⁴Mi wārumaa parāpa k'awa p'anida aji, chi o k'awa p'anadairā.

⁵Māpai Tomapa māgaji Jesumaa:

—Tachi Waibia, k'awada-e p'anida aji, pi sāmaa wāru. ¿Sāga chi o k'awadayama? aji.

⁶Jesupa p'anauji:

—Mita Tachi Ak'ōre truadee wāpari ok'a bi. Miata Tachi Ak'ōre wāarata jarapari. Miata eperāarā chok'ai p'anapipari ichita p'anapataadamerā Tachi Ak'ōre ome. Mi awara apidaapa eperāarā wāpida-e pai Tachi Ak'ōremaa. Mapa midepai ijāadak'āri, mi Ak'ōremaa wādait'ee. ⁷Parāpa wāara mi k'awada paara, ichiaba mi Ak'ōre k'awak'ajida. Wāara, īraweda iru k'awadait'ee, iru unupata perā.

⁸Māpai Felipepa māgaji:

—Tachi Waibia, Ak'ōre Waibia k'īra taimaa ak'ipipáde aji. Māgapaita k'inia p'anida aji.

⁹Jesupa p'anauji:

—Felipe, mi taarā nipapari parā ome. Māga bita, cwaide mi k'awa-e bik'ā? aji. Chi mi unuparipa ichiaba Ak'ōre Waibia unupari. ¿Sāga pia "Ak'ōre Waibia k'īra ak'ipipáde" ayama? aji. ¹⁰¿Ijāa-e bik'ā aji mi, Ak'ōre Waibia ome araa bapari? Mi araa bapari iru Jaure ome; jōdee iru araa bapari mi k'ap'ia ome. Mia jaramaa bi michi k'isiadoopa jara-e bida aji. Mi Ak'ōrépata māga jarapi bi. Ma awara mia ne-inaa oo bi ook'aa michi juadoopa. Mi Ak'ōrépata māga oopi bi, mi ome bapari perā. ¹¹Ijāati mia jarak'āri mi, Ak'ōre Waibia ome araa bapari. Maa-e pirā ijāati mia ne-inaa ooda k'aurepapai, oopari perā ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. ¹²Mia wāarata jararu. Chi mide wāara ijāa bipa auk'a ooyada aji, mia ne-inaa oo bik'a. Ma awara ne-inaa pi-iara ooyada aji, mi wāit'ee perā mi Ak'ōre bimaa. ¹³Mia oopariit'ee jōmaweda parāpa it'aa iidiruta mi t̄ide michideerā perā. Māgá iru Warra k'aurepa jōmaarāpa unudai Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bi. ¹⁴Parā michideerā perā, mi t̄ide it'aa iididak'āri, mia nejōmaata oopariit'eeda aji, parāpa iidi p'anik'a.

Jesupa jarada ichia Tachi Ak'ōre Jaure pēiit'ee ichideerāmaa

¹⁵—Parāpa mi k'inia iru p'ani pirā, oopataadait'eeda aji, mi ūraade jara bik'a. ¹⁶Māpai mia chupiria iidiit'ee mi Ak'ōremaa, irua awaraa K'aripapari pēimerā mi pari, māgí ichita parā ome bapariimerā. ¹⁷Māgí Tachi Ak'ōre Jaure. Ichia wāara aupaita jarateepari. Ijāadak'aa beerā ome iru ba che-e, iru unuda-e p'anadairā māik'aapa k'awada-e p'anadairā. Mamīda parāpata iru k'awa p'ani, parā ome bapari perā māik'aapa parā t̄aride bapariit'ee perā.

¹⁸'Mia parā chupiria atabēi-edá aji. Waya cheit'ee. ¹⁹Taarā-e na p'ek'au eujādepemaarāpa mi waa unuda-e pait'ee. Mamīda parāpata mi unudait'ee. Mi ichita chok'ai bapari perā, parā jida auk'a ichita chok'ai p'anapataadait'ee.

²⁰Maapai parāpa wāara k'awaadait'ee mi, Tachi Ak'ore Waibia ome araa bapari māik'aapa parā mi ome ichiaba araa p'anapataadait'ee, t'āri a-ba.

²¹Chi mi ūraa ūri bipa māik'aapa oo bipa ma ūraade jara bik'a wāara mi k'inia iru bi. Mi Ak'orepa māgí eperā ichiaba k'inia iru bapariit'ee. Ma awara mia pida iru k'inia iru bapariit'ee māik'aapa irumaa unupiit'ee.

²²Māpai Judas, chi Simón Iscariote warra--ee badapa iidiji:

—Tachi Waibia, Ɂsāap'eda pia taimaa unupiit'eema aji, mamīda ijāadak'aa beerāmaa unupi-e pait'ee?

²³Jesupa p'anauji:

—Eperāpa mi k'inia iru bi pirā, mi ūraade jara bik'a oopariit'eeda aji. Mi Ak'orepa māgí eperā k'inia iru bapariit'ee māik'aapa mi Ak'ore mi ome chedait'ee iru ome p'anapataade. ²⁴Jōdee chi mi k'inia-e bipa oo k'inia-e bi mi ūraade jara bik'a. Na pedee parāpa ūri p'ani mēre--eda aji; mi Ak'orede. Iruata mi pēiji.

²⁵'Mia na ūraa jara bida aji, parā ome bi misa. ²⁶Mamīda mi uchiada t'ēepai, Ak'ore Waibiapa pēiit'ee awaraa K'aripapari mi pari; māgí iru Jaure. Māgipa ne-inaa jōmaata jarateeit'ee parāpa oodamerā mia oopi bik'a. Ma awara irua k'aripait'ee mia jarada jōmaweda k'irāpadamerā.

²⁷'Mi wāi naaweda, parā t'āri k'āiwee k'inia bi. T'āri k'āiwee p'anapataáti. Mia arak'atiapai k'āiwee p'anapi-e, na p'ek'au eujādepemaarāpa oopatak'a. Mapa t'āri p'ua p'ananaatí māik'aapa p'eranáati. ²⁸Parāpa ūrijida mia jarak'āri: "Mi wāit'ee, maap'eda waya cheit'ee." Parāpa wāara mi k'inia iru p'anadap'edaa paara, t'āri o-ia p'anak'ajida mia nāga jarak'āri. O-ia p'anadaipia bi mi wāru perā Ak'ore Waibiamaa; mi k'āyaaara waibiara bimaa. ²⁹Ma jōma p'asai naaweda, mia māga jaraji, p'asak'āri, parāpa mi pedee ijāadamerā.

³⁰'Waa mak'iaru pedee-e pait'ee parā ome, Satanás, na p'ek'au eujādepemaarā poro waibia, cheru perā. Ichia mi p'oyaa chok'ak'aa.

³¹Mamīda na p'ek'au eujādepemaarāpa k'awaadamerā mia Ak'ore Waibia k'inia iru bapari, ooit'ee irua jara bik'a.

'P'irabaidapáde aji. Āyaa wādáma namāik'aapa.

Jesús uva k'arrak'a bi

15

¹Uchiadai naaweda, Jesupa māgaji:

—Mi uva k'arrak'a pipiara bida aji. Jōdee mi Ak'ore chi uva uuda ak'iparik'a bi. ²Mi k'arradepema jīk'ara chau-e bi pirā, irua māgí jīk'ara t'iap'let'aapari. Jōdee chi jīk'ara chauparidepema juu chak'eerā jarit'aapari māgí jīk'ara waapiara chaumerā. ³Parā māgí jīk'ara jaridák'ata p'ani mia ūraa jarada ijāadap'edaa perā. ⁴Mi ome araa p'anapataáti mi parā ome araa baparik'a. Uva jīk'ara ichi itu chauk'aa chi k'arra ome araa ba-e pirā. Māga pik'a pāchi k'iradoopa mia oopi bik'a p'oyaa ooda-e, mi ome araa p'anapataada-e pirā.

⁵'Mida aji, uva k'arrak'a bi. Jōdee parā chi jīk'arák'ata p'ani. Uva jīk'ara pia chauparik'a araa bak'āri chi k'arra ome, māga pik'a parā mi ome

araa p'anapataadak'āri, ne-inaa chok'ara mia oopi bik'a oopataadait'ee. Mamīda mi wēe parāpa maarepida ooda-e pai mia oopi bik'a. ⁶Uva jūk'ara chauk'aa bak'āri, t'iap'ek'oodap'eda, p'e nībibata ak'ōrejīrumaa p'ook'oodaimerā. Maap'eda t'ipitaude bat'ak'oopata paak'oodaimerā. Māga pik'a pait'ee chi mi wēe beerā ome.

⁷Mamīda parā araa p'anaruta pīrā mi ome māik'aapa mi ūraade jara bik'a ooruta pīrā, it'aa iidipatāati pāchia iidi k'iniata. Mi Ak'ōrepa ooit'ee parāpa iidi p'anik'a. ⁸Parāpa ne-inaa chok'ara mia oopi bik'a oodak'āri, ak'ipipata wāara mi k'ōp'āyoorā. Māga unudak'āri, awaraarāpa "Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bīda" adait'ee. ⁹Mi Ak'ōrepa mi k'inia iru baparik'a, mia auk'a parā k'inia iru bapari. Mi ome chik'inia p'anapataatī. ¹⁰Mi, mi Ak'ōre ome chik'inia bapari, mia oopari perā irua jara bik'a. Māgá parā mi ome chik'inia p'anapataadait'ee, mia jara bik'a ooruta pīrā.

¹¹'Mia māgá jaraji mīk'a parā t'āri o-īa p'anapataadamerā. K'inia bi parā t'āri o-īa p'anapataadamerā. ¹²Mia nāga jara bī: Chik'inia p'anapataatī, mia parā k'inia iru baparik'a. ¹³Eperāpa chi k'ōp'āyo audú k'inia iru bak'āri, iru k'aripapari ma k'aurepa piuru pijida. Ma k'āyaara apidaapa awaraa eperā audupiara k'inia iru p'anada-e pai. ¹⁴Parā wāara mi k'ōp'āyoorā, mi ūraa jara bik'a oo wāruta pīrā. ¹⁵Waa mia parā t'ījara-e "mimiapataarā", mimiaparipa k'awa-e bairā ne-inaa jōmaweda chi poropa oo bī. Ma k'āyaara t'ījara bī "michi k'ōp'āyoorā" mia k'awapida perā jōmaweda mi Ak'ōrepa mimaa jarada. ¹⁶Parāpa mi jirit'erada-e paji. Miata parā jirit'eraji māik'aapa awara biji mi ūraa jarateenadamerā. Māgá parā k'aurepa eperāarāpa ma ūraa ūridap'eda, mīde ijāadai māik'aapa ichita p'anapataadai mi ome. Ma awara ma jarateenadap'edaa k'aurepa parāpa mi t'īde ne-inaa iididak'āri mi Ak'ōremaa michideerā perā, irua ooit'ee parāpa iidi p'anik'a. ¹⁷Waya mia jara bī: chik'inia p'anapataatī.

Ijāadak'aa beerāpa Jesús ichideerā ome k'īraunuamaa iru p'anapata

¹⁸—Mīde ijāadak'aa beerāpa parā k'īraunuamaa iru p'ani pīrā, k'irāpāti mita naapiara k'īraunuamaa iru p'anapachida. ¹⁹Parā p'anadap'edaa paara āchi p'anapatak'a, āchia parā k'inia iru p'anak'ajida āchideerāk'a. Mamīda parā āchideerā-e. Miata parā jirit'eraji āchi k'āyaara awara p'anapataadamerā. Maperāpi āchia parā k'īraunuamaa iru p'anapata. ²⁰K'irāpāti mia jarada: "Mimiapari ichi poro waibia k'āyaara waibia bī-e." Mi jiri nipapatap'edaak'a ichiaba parā jiri nipapatadait'ee. Jōdee mia jarateeda ijāajida pīrā, parāpa jaratee p'ani ichiaba ijāadait'ee. ²¹Mamīda ma k'āyaara audupiara parā jiri nipapatadait'ee, michideerā perā. Māgá oodait'ee k'awada-e p'anadairā k'aipata mi pēiji.

²²'Mia Ak'õre net'aa jara che-e pada paara, ārapa k'īsiada-e p'anak'ajida āchia p'ek'au k'achia oopata. Mamīda mi Ak'õrepa jara pēida jara cheji. Mapa ūrá "taipa k'awada-e p'anida" adaik'araa bi. ²³Mi k'īraunuamāa iru p'aniirāpa mi Ak'õre jida k'īraunuamāa iru p'ani. ²⁴Unuda-e pada paara mia ne-inaa ooda awaraarāpa p'oyaa oodak'aa, āchia p'ek'au k'achia ooda-e pak'aji Tachi Ak'õre k'īrapite. Mamīda āchia māga unujida mīda, at'āri mi, mi Ak'õre ome k'īraunuamāa iru p'ani. ²⁵P'asaji āchi ūraa p'ādade jara bik'a:

'Āchi k'inia mi k'īraunuamāa iru p'anapachida.' *(Sal 35.19)*

²⁶'Mamīda mia awaraa K'aripapari pēit'eeda aji. Māgipa wāara aupaita jarapariit'ee. Māgí uchiapari Tachi Ak'õredēepa, iru Jaure perā. Māgí chek'āri, irua mi k'awapiit'ee eperāarāmaa. ²⁷Parāpa pida mi k'awapidait'ee awaraarāmaa, mide ijāadak'āriipa mi ome p'anapatap'edaa perā.

16 ¹'Mia ma jōma jaraji parāpa mide ijāapataadamerā. ²Tachi Ak'õre ūraa jarateepata tedeepa parā jēret'aapataadait'eeda aji. Ma awara parā peet'aadait'eeda aji. Māga oodak'āri, āchia k'īsiadait'ee māgata pia oomaa p'ani Tachi Ak'õre-it'ee. ³Māga oodait'ee mi, mi Ak'õre ome wāara k'awada-e p'anadairā. ⁴Mapa ma jōma jaraji parāmaa, māga p'asak'āri, k'īrapadamerā. Naaweda māga jara-e pajī, parā ome bada perā.

Tachi Ak'õre Jaurepa oo bi

⁵—Ūrá mi wāit'ee mi pēida baparimaa. Mamīda parādepema apidaapa iidida-e p'ani mi sāmaa wāit'ee. ⁶Ma k'āyaara parā k'īra pia-ee p'ani, mia māga jarada perā. ⁷Mia wāarata jararu. Parā-it'ee piara bi mi wāmerā. Mi wā-e pīrā, Ak'õre Jaure, Tachi K'aripapari, che-e pait'ee parā ome bapariit'ee. Mamīda mi wāru pīrā, mia iru pēit'ee parāmaa. ⁸Iru chek'āri, na p'ek'au eujādepemaarāmaa k'awapiit'ee āchia p'ek'au k'achia oopata. Ichiaba āchimaa k'awapiit'ee Tachi Ak'õredēerāpa ne-inaa pia oopata irua k'inia bik'a. Ma awara k'awapiit'ee Tachi Ak'õre ewari waibīa ewate ichia ak'iit'ee eperāarāpa oopata jarait'ee pia wa k'achia. ⁹K'awapiit'ee eperāarāpa mide ijāada-e p'anadak'āri, k'achia oomaa p'ani. ¹⁰K'awapiit'ee mia oopachi Tachi Ak'õrepa k'inia bik'a, mi irumaa wāru perā. Māga ook'āri, parāpa mi waa unuda-e pait'ee. ¹¹K'awapiit'ee Tachi Ak'õrepa pia ak'i-e na p'ek'au eujādepemaarā poro waibiapa oo bi. Mapa iru, iru eere p'aniirā ome miapiit'ee.

¹²'Mia k'īsia chok'ara iru bida aji, parāmaa jarait'ee. Mamīda ūrá waa jara-e, parāpa ma jōma k'īrapada-e pai perā. ¹³Mamīda Ak'õre Jaure chek'āri, ne-inaa wāarata jōma k'awapiit'ee parāmaa, ichia wāara aupaita jarapari perā. Ichi k'īsiadoopa pedee-e pait'ee. Tachi Ak'õrepa jara bi ūrip'eda, māga jarapariit'ee māik'aapa jarapariit'ee ne-inaa waide p'asa-e bi. ¹⁴Ak'ipiit'ee mi apemaarā k'āyaara waibiara bi, mia ne-inaa k'awa

bi parāmaa k'awapik'āri. ¹⁵Jōma mi Ak'ōrepa k'awa bi mia pida k'awa bi. Maperāpi mia jaraji Ak'ōre Jaurepa k'awapiit'ee jōma mia ne-inaa k'awapi k'inia bi parāmaa.

¹⁶'Na ewari mi waa unuda-e pait'ee. Mamīda ai t'ēepai taarāpai waya unudait'eeda aji.

K'īra pia-ee p'anadap'eda, t'āri o-īa p'aneedait'ee

¹⁷Māga ūridak'āri, chi k'ōp'āyoorā ūk'uru āchi pitapai pedee para beeji: —¿K'āata jara k'inia bima, ajida, na pedee: “Na ewari mi unuda-e pait'ee, mamīda ai t'ēepai waya unudait'ee”? ¿Ichiaba k'āata jara k'inia bima nāgí pedee: “mi Ak'ōremaa wāru perā”? ¹⁸¿K'āata jara k'inia bima na pedee: “taarāpai”? K'awada-e p'anida ajida, irua k'āata jara k'inia bi.

¹⁹Jesupa k'awají chi k'ōp'āyoorāpa k'āata iidi k'inia p'ani. Mapa māgaji: —Mia jarajida aji, na ewari parumaa mi waa unuda-e pait'ee, mamīda ai t'ēepai waya unudait'ee. ¿Mata parāpa iidi para bi-ek'ā? aji. ²⁰Mia wāarata jararu. Parā jarajēedait'ee māik'aapa t'āri p'ua p'aneedait'ee. Jōdee na p'ek'au eujādepema ijāadak'aarā o-īa p'aneedait'ee. Mamīda parā k'īra pia-ee p'anadap'eda, o-īa p'aneedayada aji. ²¹K'īsiadáma nāgide. Wēra warra t'oit'ee pak'āri, p'ua nībeepari, t'oit'ee perā. Mamīda chi warra t'o atak'āri, k'īra atuadaipari p'ua nībada māik'aapa o-īa nībeepari warra chai t'o atada perā. ²²Māga pik'a bi parā ome. Írá parā k'īra pia-ee p'ani mi wāru perā. Mamīda mia parā waya unuit'ee. Maapai parā t'āri o-īa p'aneedak'āri, apidaapa ma o-īa wēpapida-e pait'ee.

²³'Maapai parāpa mimaa maarepida iidida-e pait'ee. Mia wāarata jararu. Mi t'īde mi Ak'ōremaa ne-inaa iidiruta pirā, irua parāpa iidi p'ani teepariit'ee, michideerā perā. ²⁴Waide mi t'īde parāpa maarepida it'aa iidida-e p'ani. Iidítí mi Ak'ōrepa teemerā parāpa iidi p'ani. Māgá parā wāara t'āri o-īa p'anapataadait'ee.

²⁵'Ma et'ewa jarada mia imeraa pik'a jarateeji. Mapa parāpa pia k'awada-e paji. Mamīda na ewari māgá jaratee-e pait'eeda aji. Jīp'a pedeet'ee Ak'ōre net'aa pia k'awaadamerā. ²⁶Maapai parāpa mi t'īde it'aa iididait'ee, michideerā perā. Mapa mia jara-e chupiria iidiit'ee parā pari Tachi Ak'ōremaa. ²⁷Ak'ōrépata parā k'inia iru bapari parāpa mi k'inia iru p'anapata perā māik'aapa ijāapata perā mi wāara cheji iru baparimāipi. ²⁸Cheji na p'ek'au eujādee eperā jīp'aak'a bapariit'ee. Írá jōdee na p'ek'au eujā atabēit'eeda aji, māik'aapa waya irumaa wāit'ee.

²⁹Māpai chi k'ōp'āyoorāpa māgajida:

—Írapi jīp'a pedee bīda ajida. Imeraa pik'a jaratee-e bīda ajida. ³⁰Írapi k'awa p'ani pia ne-inaa jōmaata k'awa bi. Apidaapa pīmaa iidida-e pait'ee, taipa iididai naaweda, pia k'awa bairā taipa iidi k'inia p'ani. Mapa ijāa p'anida ajida, pi wāara cheji Tachi Ak'ōre baparimāipi.

³¹Jesupa p'anauji:

—¿Māgara ūrá wāara ijāa p'anik'ā? aji. ³²Ewari k'ait'a pa wā, parā jīchoodait'ee pāchi te chaa māik'aapa mi ituaba atabēidait'ee. Mamīda wāara mi ituaba bi-edo aji, mi Ak'ore mi ome bairā. ³³Ma jōma jaraji parā t'āridepai choodamerā mide ijāa p'anide māik'aapa parā k'āiwee p'anapataadamerā. Na p'ek'au eujāde p'ani misa, nepirade baaidait'ee parā jīridait'ee perā. Mamīda sōcharra p'anapatáati. Miata na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā āchi poro waibia ome p'oyaajida aji.

Jesús ichi pari it'aa tīda

17 ¹Ma pedee jarap'eda, Jesupa it'aa ak'iji māik'aapa māgaji: —Ak'ore, mi ewari pajida aji. Ak'ipiji mi wāara pichi Warra, māgá mia ak'ipimerā pi wāara jōmaarā k'āyaara waibiara bi. ²Pia eperāarā jōmaweda biji mi jua ek'ari, chi mide ijāa p'aniirā jōmaweda ichita p'anapataadamerā pi ome. ³Māgá ichita p'anapataadait'ee pi ome, k'awaadak'āri pi aupaita wāara Tachi Ak'ore māik'aapa k'awaadak'āri mi, Jesucristo, pichia pēida eperāarā k'aripamerā.

⁴Na p'ek'au eujāde bi misa, mia ak'ipiji pi aupaita Tachi Ak'ore, ook'āri pia mimaa oopidak'a. ⁵Ūrá Ak'ore, ak'ipiji mi wāara pichi Warra. Mi atēeji pimaa bapariit'ee pichi k'ūra wāreede, na p'ek'au eujā bai naaweda badak'a.

Jesús it'aa tīda chi k'ōp'āyoorā pari

⁶—Mia pi k'ūra unupipachi mi ome nipapatap'edaarāmaa, ma-it'ee pia āra jīrit'era atada perā na p'ek'au eujādepemaarā t'āideepa. Pérē paji māik'aapa pia michideerā papiji. Pi ūraade ijāa p'anipi. ⁷Ūrá ārapa k'awa p'ani ne-inaa jōmaweda mia k'awa bi piata mimaa k'awapida. ⁸Mia jōma jarateeji pia jarapidak'a. Ārapa ma pedee ijāajida, ijāa p'anadap'edaa perā wāara piata mi pēida.

⁹Mia chupiria iidimaa bi āra pari. Na p'ek'au eujādepemaarā jīp'aarā pari chupiria iidi-e bi. Pia jīrit'eradaarā mide ijāadamerā, māirā párita chupiria iidimaa bi, āra pichideerā perā. ¹⁰Michideerā pichideerā auk'a. Ichiaba pichideerā michideerā auk'a. Ārapa ne-inaa oodak'āri mia oopi bik'a, ak'ipipata mi waibiara bi apemaarā k'āyaara.

¹¹Mi na p'ek'au eujāde waa ba-e pait'ee. Mamīda āra p'aneedait'ee, mi pi ome banaru misa. Mapa Ak'ore, pi jōmaarā k'āyaara t'āri piara bairā, āra ak'i baparíiji pichi juapa pia mimaa teeda juapa, āra t'āri a-ba, chik'inia p'anapataadamerā, pi mi ome baparik'a. ¹²Mi na p'ek'au eujāde āra ome bak'āri, āra ak'i bapachi pi k'ap'ia pari, apida atuanaadamerā. Aba chi atuait'ee bita atuait'ee, p'asamerā pi ūraa chonaarāweda p'ādade jaradak'a.

¹³Ūrá mi wāit'ee pimaa. Na p'ek'au eujāde bide mia nāgí pedee jara bi, ārapa o-ia ūridamerā māik'aapa t'āri o-iaidamerā, mi

t'āri o-īa bik'a. ¹⁴Mia āramaa pi ūraa jarateeji. Mide ijāadak'āri, na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerāpa āra k'īraunuamaa iru p'aneejida, mīk'a māirā eere p'ani-e perā. ¹⁵Mia iidi-e bī pia āra na p'ek'au eujādeepa uchia atamerā. Ma k'āyaara iidi bī āra chi k'achia ooyaa bī juadeepa k'aripa atamerā. ¹⁶Mi māgí jua ek'ari bak'aak'a, āra jida māgí jua ek'ari p'anada-e, iru eere p'ani-e perā. ¹⁷Mapa āra awara bījī pi wāarata bide t'āri pia p'anapataadamerā pi baparik'a. Māga p'anapataadai pi ūraa k'awaadak'āri, wāara bairā. ¹⁸Pia mi na p'ek'au eujādee pēidak'a, māgá ichiaba mia āra na p'ek'au eujādepemaarāmaa pēiji. ¹⁹Āra k'aurepa mia ne-inaa jōmaoopari pia oopi bik'a, michi k'ap'ia piuru pijida māga oo k'iniapa. Mia māga oopari ārapa pida auk'a wāara ne-inaa jōma pia oopi bik'a oopataadamerā.

Jesús it'aa tīda ichideerā jōmaarā pari

²⁰—Āra-it'ee aupai mia iidi-e bida aji. Ichiaba iidimaa bī jōmaarā eperārā pari, chi t'ēepai mide ijāadait'erā ārapa jarateepata k'aurepa. ²¹Ak'ore, mia iidi bī māgí ijāapataarā ichiaba t'āri a-ba, chik'inia p'anapataadamerā, pi mi ome t'āri a-ba, chik'inia baparik'a. Māgá p'anapataadak'āri, jōmaarāpa ijāadait'ee wāara pia mi pēiji na p'ek'au eujādee. ²²Pia mimaa pia oodak'a mia ichiaba āramaa pia ooji, t'āri a-ba p'anapataadamerā, pi mi ome t'āri a-ba baparik'a. ²³Mi t'āri a-ba bapari āra ome, pi mi ome baparik'a, āra māgá t'āri a-ba p'anapataadamerā āchi k'ōp'ayoorā ome. Māgapí na p'ek'au eujādepemaarāpa k'awaadait'ee wāara pia mi pēiji māik'aapa pia āra auk'a k'inia iru bapari, mi k'inia iru baparik'a.

²⁴AK'ore, pia āra jirit'eraji mide ijāapataadamerā. Mia k'inia bi āra p'ananaadamerā mi ome, mi wārumaa. Māgá jōma mi k'īra wāree unudait'ee, pia mimaa teeda mi k'inia iru bapachi perā na p'ek'au eujā bai naaweda. ²⁵Ak'ore, pi jōmaarā k'āyaara t'āri piara bī. Na p'ek'au eujādepemaarāpa pi k'awada-e p'ani mīda, mia pi k'awa bī māik'aapa nāgiirāpa pida k'awa p'ani pia mi pēida. ²⁶Mia pi āramaa k'awapiji māik'aapa at'āri k'awapiit'ee, mi āra t'āride bapariit'ee perā. Māgá pia mi k'inia iru baparik'a, āra jida ichiaba k'inia iru bapariit'eeda aji, ārapa jōdee awaraarā k'inia iru p'anapataadamerā.

Jesús jita atapidap'edaa

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

18 ¹Māgá it'aa tīp'eda, Jesús chi k'ōp'ayoorā ome Cedrón to chak'e sīajida. Mama tīujida olivo k'āide.
²Judas, Jesús traicionaait'ee badapa k'awa baji āra tīudap'edaamāi, Jesús chi k'ōp'ayoorā ome mama chip'epatap'edaa perā. ³Mapa Judapa mamaa ateeji

Romadepema soldaorā chok'ara māik'aapa Tachi Ak'ore te waibia jīapataarā, judiorā p'aareerā poroorāpa pēidap'edaa; ichiaba fariseorāpa pēidap'edaa. Espada* pak'uru ome, lámpara, īpirā paara anipajida. ⁴Jesupa k'awa bají ichi p'asait'ee bada. Mapa māirā cheruta unu atak'ari, uchiaji ma ne-uu k'āideepa māik'aapa iidiji:

—¿K'aita jiri p'anima? aji.

⁵Āchia p'anaujida:

—Jesús Nazaretdepema.

Jesupa māgaji:

—Mida aji.

Judas, chi traicionaait'ee bada mama bainí bají ma chedap'edaarā ome. ⁶Jesupa "mida" ak'ari, āchi jōma āpatee jītijida māik'aapa eujāde baainajida.

⁷Māpai Jesupa waya iidiji:

—¿K'aita jiri p'anima? aji.

Waya p'anaujida:

—Jesús Nazaretdepema.

⁸Māpai Jesupa māgaji:

—Mia jaraji mi Jesús Nazaretdepema. Mita jiri p'ani pirā, mi ome p'aniirā ichiak'au wāpiti.

⁹Jesupa māga jaraji p'asamerā ichia naaweda jaradak'a. "Pia mi juade bidaarā apida atuada-e paf'ee."^{*} ¹⁰Māpai Simón Pedropo espada iru bada ee atap'eda, t'uji māirādepema aba, t'ijarapatap'edaa Malco. Māgf k'ūri juaraarepema orp'et'aaji.

Māgí p'aareerā poro waibia esclavo paji. ¹¹Māpai Jesupa māgaji Pedromaa:

—iPichi espada ata bīji ichi badamāi! ¿Mia choo-e paik'ā aji, mi Ak'orepa miapiru?^{*}

Jesús p'aareerā poro waibia Anás k'īrapite bada

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹²Māpai ma soldaorā see nībada āchi poro ome māik'aapa judiorā, chi Tachi Ak'ore te waibia jīapataarā paara, Jesús jita atadachida. Māpai jī nībijida.

¹³Naapiara ateejida Anás temaa, ichi Caifás chāure pada perā. Ai naaweda Anás p'aareerā poro waibia paji. Mamīda ma año Caifás āchi poro waibia paji. ¹⁴Caifás paji chi jarada: "Piara bī eperā aba piumerā tachi judiorā p'uuru pidaarā pari."^{*}

Pedropo naapiara Jesús k'awa-e bida ada

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵Jesús jita atadak'ari, Simón Pedro awaraa k'ōp'āyo ome āra t'ee wājida. P'aareerā poro waibiapa māgí k'ōp'āyo k'awa bada perā, t'īupiji ma te t'iak'au badamāi Jesús ome. ¹⁶Mamīda Pedro taawa bainí beeji

* 18.3 Espada nek'o choma bik'a bi, mamīda k'īraichaa weda p'ewedee bapari. * 18.9 Jn 6.39; 10.28; 17.12. * 18.11 Griego pedeede: *¿Mia to-e paik'ā aji, mi Ak'orepa ne-inaa asia topiru?* * 18.14 Jn 11.49-50.

puerta t'aide. Mapa chi apema k'ōp'āyo* Caifás k'awa badapa pedeenaji awéra puerta jīapari ome Pedro ichiaba t'īupimerā. Māgá Pedro ichiaba t'īuji. ¹⁷ Ma puerta jīaparipa Pedromaa iidiji:

—¿Pi jā eperā k'ōp'āyo–ek'ā? aji.

Māpai Pedropo p'anauji:

—Mi–eda aji.

¹⁸ Jīsua nībada perā, p'aareerā poro waibia mimiapataarāpa māik'aapa te jīapataarāpa t'ipi orojida māik'aapa k'ara p'aimaa p'aneejida. Bainī p'anide t'ipitau ik'aawa, Pedro ichiaba āchi ome k'ara p'aimaa beeji.

P'aareerā poro waibiapa Jesumaa iidida

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-65; Lc 22.66-71)

¹⁹ Māimisa p'aareerā poro waibiapa Jesumaa iidiji:

—¿K'áirāma aji, pi k'ōp'āyoorā? Piā, ¿k'āata jarateeparima? aji.

²⁰ Jesupa p'anauji:

—Mi jīp'a pedeeparida aji, jōmaarā taide Akōre te waibiade māik'aapa Tachi Akōre Uraa jarateepata te beede. Judiorā chepatamāi mia jarateepari. Maarepida chīara āpite pedee–e bi. ²¹ ¿Sāap'eda mīmaa māga iidi bima? aji. Mi pedee ūridapedaarāmaa iidināji. Ārapa jaradaipi, k'awa p'anadairā mia jarapari.

²² Jesupa māga jarak'āri, te jīaparipa iru k'īramaa sīji māik'aapa māgaji:

—¿Jāgata p'anauparik'ā aji, p'aareerā poro waibiamaa?

²³ Jesupa māgaji:

—Mia pedee k'achia jaraji pirā, jarapáde aji, k'āare pedeeta k'achia bají. Mamīda mia jarada wāara pirā, ¿sāap'eda mi sījima? aji.

²⁴ Māpai Anapa Jesús jua jīp'eda, Caifamaa pēiji. Maapai Caifás p'aareerā poro waibia paji.

Pedropo waya Jesús k'awa–e bida ada

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Māimisa taawa Simón Pedro bainī bají t'ipitau ik'aawa k'ara p'aimaa. Arii p'anadap'edaarāpa iidijida:

—¿Pi jā eperā k'ōp'āyo–ek'ā? ajida.

Pedropo meraji:

—iMi iru k'ōp'āyo–eda! aji.

²⁶ Mamīda awaraa eperāpa Pedro k'īra k'awa ataji. Māgí p'aareerā poro waibia mimiapari paji. Ěreerā paji Pedropo k'īri orp'et'aada ome. Māgipa māgaji:

—¿Pi–ek'ā mia ne–uu k'āide Jesús ome unuda?

²⁷ Māpai Pedropo waya meraji. Aramata et'erre k'ariji.

* 18.16 Na pedee pia p'āda, Juan, chi apema k'ōp'āyo paji.

Jesús Pilato k'írapite
(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

28 Tap'eda weda judiorā poro waibiarāpa Jesús ateejida Caifás tedeepa Pilato palaciodee. Pascua fiesta īri pada perā, ai tede t'iuda-e paji. K'awa p'anajida judio-eerā tede t'iudap'edaa paara, Pascua chik'o p'oyaa k'oda-e pak'aji. Māga k'awajida āchi ūraade jara bairā. 29 Maperā Pilato uchiaji pedeede āchi ome:

—¿K'āare k'aurepata na eperā nāgá iru p'anima? aji.

30 P'anaujida:

—Na eperā t'āri k'achia-idaa-e bada paara, pimaa aneeda-e pak'ajida ajida.

31 Māpai Pilatopa māgaji:

—Māgara pāchia atadarítī māik'aapa iru ak'ití pāchi ūraade jara bik'a. Maap'eda óoti pāchia oo k'injita.

Mamīda ma judiorāpa p'anaujida:

—Pāchi Romadepemaarā ūraade jara bi tai judiorāpa chīara peedaik'araa bi irua ne-inaa k'achia ooda k'aurepa.

32 Māga jarajida uchiamerā Jesupa ai naaweda jaradak'a, irua jarak'āri sāga ichi piut'ee. 33 Pilato waya ichi palaciode t'iup'eda, Jesús t'ī ataji māik'aapa iidiji:

—¿Pik'ā aji, Judiorā Rey?

34 Jesupa māgaji:

—¿Pichi k'iradoopapai māga iidi bik'ā, maa-e pirā awaraarāpa pimaa māga jaradap'edaa perā?

35 Pilatopa p'anauji:

—iMi judio-epi! Pichi auk'aarápata māik'aapa p'aareerā poroorápata pi mīmaa anejida. ¿Pia k'āata oojima? aji.

36 Jesupa p'anauji:

—Mi rey-edá aji, na p'ek'au eujādepema reyrāk'a. Āchik'a pada paara, mi ome nipapataarā chōok'ajida, judiorā poro waibiarāpa mi jitanaadamerā. Mamīda mi rey-e na p'ek'au eujādepema reyrāk'a.

37 Māpai Pilatopa iidiji:

—¿Wāara pi reyk'ā? aji.

Jesupa p'anauji:

—Pichia jarajipi. Mi reypí. Ma-it'ee mi t'oji māik'aapa cheji na p'ek'au eujādee; Tachi Ak'ōre wāarata jarait'ee. Wāarata k'awa k'inia p'aniirā jōmaarāpa mi pedee ūripatada aji.

38 Māpai Pilatopa māgaji:

—¿Kaipa wāarata k'awayama? aji.

Jesús pëida peedamerā
(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Māga jarap'eda, Pilato taawaa uchiaji waya pedeede ma judiorā poro waibiarā ome:

—Mia maarepida k'achia unu–eda aji, na eperāde. ³⁹Mamīda k'irāpáti año chaa Pascua fiestade mia preso aba k'ena pēipari. Mapa Ʉk'inia p'anik'ā aji, mia Judiorā Rey apata k'ena pēimerā?

—Māpai arii p'anadap'edaarā jōmaweda waya biajida:

—iJāgí k'ena pēināaji! iBarrabata k'ena pēiji!

Barrabás nechiayaa bapachi māik'aapa chōoyaa bapachi Romadepemaarā ome, āchi jua ek'ariipa uchia k'inia bada perā.

19 ¹Māpai Pilatopa Jesús wipiji soldaorāmaa. ²Soldaorāpa poro jīra pak'uru jua ne–iiiri–idaa bidee oodap'eda, Jesús porode jī bijida māik'aapa p'aru p'oree teesoo, k'īra p'aimap'āimaa bī, jī bijida. ³Maap'eda irumaa chejida māik'aapa māgajida:

—iAk'iti Judiorā Rey!

māik'aapa k'īramaa sīpachida.

⁴Pilato waya tedeepla uchiak'āri, māgaji:

—Ak'iti. Mia iru nama aneeru parā taide. K'awapi k'inia bī parāmaa mia maarepida ne–inaa k'achia unu–e na eperāde.

⁵Jesús uchiak'āri, ma poro jīra jī baji māik'aapa p'aru teesoo. Māpai Pilatopa māgaji:

—iNama bī chi eperā!

⁶Jesús unu atadak'āri, p'aareerā poroorāpa māik'aapa Tachi Ak'ōre te waibia jīapataarāpa biapachida:

—iKurusode peepit'āaji! iKurusode peepit'āaji!

Mamīda Pilatopa māgaji:

—Māgara pāchia atadaidapáde aji, māik'aapa peet'aanadapáde aji. Mia maarepida unu–e bī ne–inaa k'achia ooda ma k'aurepa peepiit'ee.

⁷Mamīda ma judiorā poro waibiarāpa p'anaujida:

—Tai ūraade jara bī eperāpa ichi Tachi Ak'ōre Warrada aru pīrā, piupia bī. Māga ooji jāgí eperāpa.

⁸Māga ūrik'āri, Pilato waapiara p'eradachi. ⁹Waya ichi palaciode t'ūju māik'aapa Jesumaa iidiji:

—¿Pi, sāpemama? aji.

Mamīda Jesupa maarepida p'anauk'aa paji. ¹⁰Māpai Pilatopa māgaji:

—¿Mi pedee p'anau–ek'ā? aji. ¿K'awa–e bik'ā aji, mia pi kurusode peepi k'inia bait'eera peepit'aai, maa–e pīrā peepi k'inia–e bait'eera k'ena pēi?

¹¹Māpai Jesupa p'anauji:

—Pia mīmaa maarepida oo–e pak'aji, it'ari baparipa pi eperāarā poro waibia papi–e pada paara. Maperā chi eperā mi nama pēidapa ne–inaa k'achiara oo bida aji, pi k'āyaara.

¹²Maadak'āriipa Pilatopa k'īsiapachi sāga Jesús k'ena pēii. Mamīda judiorāpa biapachida:

—iJāgí eperā peepi–e pīrā, pi César k'ōp'āyo–eda! apachida. iEperāpa ichi reyda a bī pīrā, māgipa César k'īraunuamaa iru bīda! ajida.

¹³Pilatopa māga ūrik'āri, Jesús taawaa ateeiji māik'aapa ichi su-ak'i beeji charra su-ak'i beeparimāi, hebreo pedeede Gabatá apatap'edaa, griego pedeede "Māu Choma P'ep'edee Bimāi". ¹⁴Māgí ewate Pascua fiesta norema paji. Imat'ipa Pilatopa māgají ma judiorā poro waibiarāmaa:

—iAk'iti! iNama bida aji, pāchi rey!

¹⁵Mamīda āchia biapachida:

—iĀyaa ateeipíji! iĀyaa ateeipíji! iKurusode peepit'āaji!

Pilatopa iidiji:

—¿K'inia p'anik'ā aji, mia pāchi rey peepimerā?

P'aareerā poroorāpa p'anaujida:

—iTaipa rey awaraa wēe p'anida ajida, César k'āyaara!

¹⁶Māpai Pilatopa Jesús teeji ichi soldaorāmaa kurusode peet'aanadamerā.

Jesús peet'aadap'edaa

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷Jesumaa kuruso ateepidap'eda, uchiajida p'uurudeepa taawaa wādait'ee "Tachi Poro Biiri" apatap'edaamaa. (Hebreo pedeede Gólgota apachida.) ¹⁸Mama meraf'edap'eda, ma kurusode bajira bijida piumerā. Iru ik'aawa bijida awaraarā omé, aba juaraare, aba juabi eere.

¹⁹Pilatopa letrero p'āji Jesús kurusode bidamerā. Nāga p'āji: JESÚS NAZARETDEPEMA, JUDIORĀ REY. ²⁰Judiorā chok'araarāpa leejida ma p'āda, Jesús peedap'edaamāi p'uuru k'ait'a bada perā. Ma p'āda p'ā baji hebreo pedeede, latín pedeede māik'aapa griego pedeede. ²¹Ma p'āda leedak'āri, p'aareerā poroorāpa māgajida Pilatomaa:

—P'ānāaji Judiorā Rey. Ma k'āyaara nāga p'āpáde ajida. *Na eperāpa jaraji ichita Judiorā Rey.*

²²Mamīda Pilatopa p'anauji:

—Mia p'āda perā jāgá p'ā beeit'eeda aji.

²³Soldaorāpa Jesús kurusode bajira bidap'eda māik'aapa iru p'aru atadap'eda, āchi k'īmariirāmaa jedet'aajida. Mamīda chi edupema p'aru teesoo baji, k'aat'i-ee; jíp'a k'a baji. ²⁴Mapa māgajida:

—Jēnaadáma. Ma k'āyaara suerte jemenedáma k'awaadait'ee k'aipata atait'ee.

Māga oojida uchiamerā Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bik'a:

'Mīchi p'aru jedyjida māik'aapa suerte jemenedap'eda, mīchi p'aru jitajida'.
(Sal 22.18)

²⁵Soldaorāpa māga oo p'ani misa, kuruso k'ait'a bainī p'anajida Jesús nawe chi nawe īpwēra ome, awaraa María, māgí Cleofás wēra pada, māik'aapa María Magdalena. ²⁶Jesupa unuk'āri chi nawe k'ait'a bainī bi mi, chi k'ōp'āyo k'inia iru bada ome, chi nawemaa māgají:

—Nawe, jā pichi warrapi.

²⁷Maap'eda mīmaa māgají:

—Jā pichi nawepi.

Maadak'āriipa mia María iru bapachi mi tede michi nawek'a.

Jesús jai–idaada

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸Ma t'ēepai Jesupa k'awaak'āri jōmaweda ichia ooit'ee bada auparu, māgaji:

—‘Opisia nībida aji.’

(Sal 69.21)

Māga jaraji uchiamerā Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a. ²⁹Mama iru p'anajida vino achuchua chok'ode. Aide esponjak'a p'eesap'eesaa bi topa atadap'eda, jōi bijida hisopo k'ide māik'aapa it'aimāi t'i atajida. ³⁰Sōp'eda, Jesupa māgaji:

—Írá jōma aupajida aji,

māik'aapa ichi poro ijaabaip'eda, jai–idaaji.

Miasupa Jesús orro sudap'edaa

³¹Ma ewate Pascua fiesta iipata ewate norema paji. Judiorāpa māgí ewate iapata perā, k'iniada–e p'anajida piuda k'ap'ia kurusode p'aneedamerā. Maperā iidijida Pilatomaa kurusode p'anadap'edaarā jīru k'ōrapik'oomerā, māgá isapai piudamerā. Māgá chi piuda k'ap'ia kurusodeepa irabai atapidai. ³²Pilatopa ooji āchia iididap'edaak'a. Romadepema soldaorā wādap'eda, Jesús ik'aawa baijira p'anadap'edaarā jīru k'ōrak'oonajida, waide piuda–e p'anadap'edaa perā. ³³Mamīda Jesús k'ait'a panadak'āri, piu bī unujida. Maperā iru jīru k'ōrada–e paji.

³⁴Ma k'āyaara soldaopa Jesús orrode miasupa sut'aaji. Aramata uchiaji waa pania ome. ³⁵Mi, chi māga unudapa nepirimaa bī mia unuda. Mia k'awa bī wāarata jara bī, mia māga unuda perā. Mia nāga jara bī parāpa pida ichiaba ijāadamerā. ³⁶Māga p'asaji uchiamerā Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a:

‘Iru biiri apida biada–e paji’.*

(Sal 34.20)

³⁷Ichiaba māga p'asaji uchiamerā pedee awaraa Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a:

‘Ak'idait'ee eperā āchia sut'aadap'edaa’.

(Zac 12.10)

Jesús iadap'edaa

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸Ma t'ēepai Josepa Pilatomaa Jesús k'ap'ia iidinaji, ichimaa iapimerā. Ichi Arimatea p'uurudepema paji māik'aapa Jesude ijāa bapachi. Mamīda judiorā poro waibiarā waidoopaa, awaraarāmaa k'awapi–e paji. Pilatopa Josemaa jaraji Jesús k'ap'ia atanamerā. ³⁹José ome cheji Nicodemo, chi naaweda Jesús ome p'ārik'ua pedeenada. Māgipa aneeji treinta kilos

* 19.36 Ex 12.46; Nm 9.12.

mirra k'era áloe k'era ome p'oirada Jesús piuda k'ap'ia ūri p'odait'ee.

⁴⁰Judiorāpaoopatak'a piuda iadak'āri, āchia Jesús k'ap'ia ma k'era ome pi-ia pírat'aajida lienzode. ⁴¹Jesús peedap'edaamāi ne-uu eujā k'ait'a baji. Mama baji māu te uria ewaa k'orodap'edaa piuda iadait'ee. Mamīda waide apida iada-e p'anajida. ⁴²Jesús k'ap'ia mama binajida, ma māu te uria k'ait'a bada perā māik'aapa judiorā ūipata ewate ūri bada perā.

Jesús chok'ai p'irabaida

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

20 ¹Tomia ewate tap'ewedaa, María Magdalena wāji Jesús k'ap'ia iadap'edaamaa. Panak'āri, unuji chi māu te uria t'ai māupa t'ap'a bada awara āi bi. ²Mapa p'ira cheji Simón Pedromaa māik'aapa mi, chi apema k'ōp'āyo Jesupa k'inia iru badamaa. Māpai māgaji:

—iTachi Waibia k'ap'ia ateejidada! aji. iK'awada-e p'ani sāma ata binajida!

³Māga ūridak'āri, Pedro mi ome araa wājida ak'iide. ⁴O mee weda auk'a p'ira wājida. Mamīda mi Pedro k'āyaara isapaira p'iradachi. Mapa naapiara panaji Jesús iadap'edaamāi māu te uriade. ⁵Ūjaabaik'āri ak'iit'ee edaa, chi p'aru aupai unuji. Mamīda t'iu-e paji. ⁶Māga nīde Simón Pedro pacheji māik'aapa t'iuji edú. Ma lienzo ichiaba unuji. ⁷Ma awara unuji Jesús poro p'ira bada p'aru, bedap'eda awara āi bi. ⁸Māpai mi auk'a t'iuji. Ak'ik'āri, ijāaji Jesús chok'ai p'irabaida, aii naaweda taipa ijāada-e paji mīda. ⁹Waide k'awada-e paji Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara k'inia bi Jesús piup'eda, chok'ai p'irabaiit'eeda ak'āri. ¹⁰Maap'eda tai o mee weda temaa wājida.

María Magdalena p'irabaida

(Mr 16.9-11)

¹¹Mamīda María beeji māu te uria k'ait'a jēemaa. Māgá jēe nībide ūjaabaiji edaa ak'iit'ee. ¹²Unuji angeleerā omé p'aru t'o-t'oo jī p'ani. Su-ak'i p'anajida Jesús k'ap'ia badamāi, aba chi poro bada eere, aba chi jīru bada eere. ¹³Āchia iidijida Mariamaa:

—Wēra, ḷsāap'eda jēemaa bīma? aji.

Māpai Mariapa māgaji:

—Michi Waibia k'ap'ia ateejidada aji. K'awa-eda aji, sāmaapi binajida.

¹⁴Mata āpītee ak'ik'āri, unuji Jesús mama bainī bi. Mamīda iru k'īra k'awa-e paji. ¹⁵Māpai Jesupa iidiji:

—Wēra, ḷsāap'eda jēe nībīma? aji. ḷK'aita jīri bīma? aji.

Mariapa k'īsiaji ma eperā chi jāiradepema ne-uu ak'ipari. Mapa māgaji:

—Mi chupiria k'awāāji. Pia Jesús k'ap'ia ateeji pīrā, jaráji sāma iru bi.

Mia atanait'eeda aji.

¹⁶Māpai Jesupa māgaji:

—iMaría!

Ichi t'ijarak'āri, waya āpítee ak'iji māik'aapa hebreo pedeede māgaji:
—*iRabuni!* (Jara k'inia bi “Tachi Jarateepari”.)

¹⁷ Jesupa māgaji:

—Mi k'ena péiji waide mi Ak'ōremaa wā-e bairā. Jaranapáde aji, mi k'ōp'āyoorāmaa: “Mi wāit'ee mi Ak'ōremaa; iru ichiaba parā Ak'ōre. Mi wāit'ee mi Ak'ōre Waibiamaa; iru ichiaba parā Ak'ōre Waibia.”

¹⁸ Māpai María Magdalena wāji Jesús k'ōp'āyoorāmaa nepiride ichia unuda māik'aapa Jesupa jarada.

Jesús chi k'ōp'āyoorāmaa cheda

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹ Māgí ewate tomia ewate paji. K'eupodopa Jesús k'ōp'āyoorā teeda p'anajida. Puerta jīa iru p'anajida judiorā poro waibiarā waidoopa. Māga nide Jesús āra esajíak'a bainī ba cheji māik'aapa māgaji:

—P'eranáati. K'āiwee p'anapatáati.

²⁰ Māga jarap'eda, āramaa ak'ipiji ichi jua māik'aapa ichi orro. Jesús k'awaadak'āri, t'āri o-īadachida. ²¹ Waya Jesupa māgaji:

—iK'āiwee p'anapatáati! Mi Ak'ōrepa mi péidak'a, mia parā jida auk'a pēiru.

²² Māga jarap'eda, jārap'uaji āchi ūri māik'aapa māgaji:
—Ak'ōre Jaure auteebáiti, parā ome ba chemerā. ²³ Eperāarāpa āchia p'ek'au k'achia oopata oo amaaruta pírā mide ijāadait'ee, parāpa āramaa jaradai: “Tachi Ak'ōrepa pāchia p'ek'au k'achia oopata wēpapiit'ee,” māik'aapa Ak'ōrepa ooit'ee parāpa jaradap'edaak'a. Jōdee eperāarāpa mide ijāadaamaaruta pírā, parāpa āramaa jaradai: “Tachi Ak'ōrepa pāchia p'ek'au k'achia oopata wēpapi-e pait'ee,” māik'aapa Ak'ōrepa ooit'ee parāpa jaradap'edaak'a.

Tomapa Jesús unuda

²⁴ Tomás, ichiaba t'ijarapatap'edaa Me-iso, Jesús k'ōp'āyoorā docedepema paji. Mamida māgí wē-e paji Jesús chek'āri apemaarāmāi.

²⁵ Mapa chi k'ōp'āyoorāpa irumaa māgajida:

—Taipa Tachi Waibia unujidada ajida.

Māga ūrik'āri, Tomapa māgaji:

—Mia unuk'āri clavopa merap'edap'edaamāi iru juade māik'aapa aide mi jua k'ī t'ik'āri, maap'eda iru orrode sudamāi mi jua t'ik'āri, ijāayada aji, Jesús chok'ai bi. Māga-e pírā, ijāa-edá aji.

²⁶ Tomia abaamaa waya Jesús k'ōp'āyoorā ma tede p'anadak'āri, Tomás jida baji. Puerta jīa baji mīda, Jesús āchi t'aide bainī ba cheji māik'aapa māgaji:

—iK'āiwee p'anapatáati!

²⁷ Māpai Tomamaa māgaji:

—Ak'i chéji mi jua, māik'aapa pichi jua k'ī t'it'áaji. Ichiaba pichi jua mi orrode t'it'áaji. iIjāa-edá ai k'āyaara, ijāa bida aparíiji!

28 Māpai Tomapa māgaji:

—iMichi Waibia, ūrá mia ijāa bipi. Pi Tachi Ak'ore Waibia!

29 Māpai Jesupa māgaji:

—Pia ijāa bi mi unuda perā. iT'ari o-ia p'ani chi mide ijāa p'aniirā, mi unuda-e p'ani mīda!

Sāap'eda nāgí p'āda

30 Wāara chi k'ōp'āyoorā taide Jesupa awaraa ne-inaa chok'ara ooji, ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Mia na p'ādade ma jōma p'a-e paji. **31** Mamīda nāgí p'āji parāpa ijāapataadamerā Jesús Tachi Ak'ore Warra; irua pēida eperāarā k'aripamerā. Jesude ijāa p'ani pīrā, it'aa wādait'ee jai-idaadak'āri.

Jesupa chi k'ōp'āyoorā ūk'uruurāmaa unupida

21 ¹ Ma t'ēepai Jesupa ichi waya unupiji chi k'ōp'āyoorāmaa, Tiberias Lago ik'aawa. Nāga paji. ² Ma lago ik'aawa p'anajida Simón Pedro; Tomás ichiaba t'ijarapatap'edaa Me-iso; Natanael, Caná p'uurudepema Galilea eujāde bi; Zebedeo warrarā omé māik'aapa Jesús k'ōp'āyoorā awaraarā omé. ³ Mama p'anide Simón Pedropo māgaji:

—Mi to-iānait'eeda aji.

Apemhaarāpa p'anaujida:

—Tai jida wādait'eeda ajida, pi ome.

Māgá wājida māik'aapa barcode batauk'oodachida. Mamīda ma ewate p'ārik'ua maarepida peeda-e paji. ⁴ Taujaaweda unujida Jesús bainī bi lago ide. Mamīda iru k'awada-e paji. ⁵ Māpai Jesupa iidiji:

—Warrarā, ¿Peeda-ek'ā? aji.

Āchia p'anaujida:

—Maarepida peeda-edo ajida.

6 Māpai Jesupa māgaji:

—Barco juaraare t'iri t'aadapáde aji. Māgara peedayada aji.

Irua jaradak'a oodak'āri, ma t'iri p'oyaa jirada-e paji chik'o chik'iapa.

7 Māpai mi, chi k'ōp'āyo Jesupa audú k'inia iru badapa Pedromaa māgaji: —iJāgí Tachi Waibia!

Simón Pedropo “Tachi Waibia” ūriruta, ichi ūripema p'aru jī beeji, ma p'aru ērapachi perā ma mimia ook'āri. Māpai toidú jītidachi. **8** Jōdee chi apemhaarā k'ōp'āyoorā barcode chejida. T'iri jidiu aneejida chik'o ome, mak'īara t'imia-e bada perā lago idepa; cien metropai bají. **9** Ipude bataudak'āri, unujida ok'ok'īra urua nībi chik'o ome māik'aapa pan. **10** Māpai Jesupa māgaji:

—Chik'o ūk'uru anéeti parāpa et'ewa peedap'edaadepema.

11 Simón Pedro barcode bataudaip'eda, t'iri ipu idee jidiu aneeji. Aide ciento cincuenta y tres chik'o waibia bee p'aneejida. Mamīda ma t'iri jē-e paji. **12** Jesupa māgaji:

—Nek'o chéti.

Chi k'ōp'āyoorā apidaapa iididak'aa paji k'aita iru, Jesuta k'awa p'anadap'eda perā. ¹³Māpai Jesús āra k'ait'aara cheji. Ma pan chik'o paada ome atap'eda, āramaa jedet'aaji.

¹⁴Ma Jesupa unupida õpee paji chi k'ōp'āyoorāmaa, iru chok'ai p'irabaida t'ēepai.

Jesupa Simón Pedromaa iidida

¹⁵Nek'odap'eda t'ēepai, Jesupa Simón Pedromaa iidiji:

—Simón, Juan warra, ćpia mi k'inia iru baparik'ā aji, apemaarāpa mi k'inia iru p'anapata k'āyaara?

Pedropo p'anauji:

—Tachi Waibia, piata k'awa bi. Mia pi k'inia iru bi.

Māpai Jesupa māgaji:

—Ewaa ijāa p'aniirā ak'ipariipáde aji, oveja ak'iparipa oveja chak'eerā ak'iparik'a.

¹⁶Jesupa waya iidiji:

—Simón, Juan warra, ćpia mi k'inia iru baparik'ā? aji.

Pedropo p'anauji:

—Tachi Waibia, piata k'awa bi. Mia pi k'inia iru bi.

Jesupa māgaji:

—Mide ijāapataarā ak'ipariipáde aji, oveja ak'iparipa ovejaarā ak'iparik'a.

¹⁷Waya iidida õpee iidiji:

—Simón, Juan warra, ćpia mi k'inia iru bīk'ā? aji.

Pedro k'īra pia-ee bají Jesupa iidida õpee māgá iidida perā. P'anauji:

—Tachi Waibia, pia jōma k'awa bi. K'awa bida aji, mia pi k'inia iru bi.

Jesupa māgaji:

—Mide ijāapataarā ak'ipariipáde aji, oveja ak'iparipa ichi ovejaarā ak'iparik'a. ¹⁸Mia wāarata jararu. Pi k'ūtrāa bak'āri māik'aapa āyaa wāit'ee pak'āri, pichi p'aru pichi juadoopa jī beepachi. Mamīda pi chonaa pak'āri, pichi jua eratiit'ee māik'aapa awaraapa pi p'aru jī biit'ee, maap'eda pi ateeit'ee pi wā k'inia-e bimaa.

¹⁹Jesupa māga jarak'āri, jara k'inia bají sāgá Pedro piut'ee paji, māga p'asak'āri, eperāarāpa jaradamerā Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Māga jarap'eda, Jesupa Pedromaa māgaji:

—Māga p'asait'ee mīda, mīde ijāaparíji.*

Jesús k'ōp'āyo k'inia iru bada

²⁰Āpítee ak'ik'āri, Pedropo unuji mi, chi k'ōp'āyo Jesupa audú k'inia iru bada. (Pascua chik'o k'odak'āri, mi Jesús ik'aawa bají iru k'ōp'āyoorā ome.

* 21.19 Griego pedeede: *Mi ome nipaparíji.*

Mi paji chi iidida: “Tachi Waibia, ¿k'áipapi pi traicionaait'eema?” ada.)*

²¹ Pedropo mi unuk'ari, Jesumaa iidiji:

—Tachi Waibia, ¿l'áata p'asait'eema aji, iru ome?

²² Jesupa p'anauji:

—Mia k'inia bì pirā iru chok'ai bamerā mi waya cherumaa, pi-it'ee p'ua-e bida aji. Mide ijāaparíji.

²³ Jesupa māga jarada perā irude ijāapataarāpa k'isiapachida māgí k'öp'äyo piu-e pait'ee. Mamīda Jesupa māga jara-e paji. Jíp'a jaraji: “Mia k'inia bi pirā iru bamerā mi waya cherumaa, pi-it'ee p'ua-e bida” aji.

²⁴ Māgí “k'öp'äyo” et'ewa jarada mi, Juanpa nágí pedee nepirímaa bì parāmaa. Na jōma mia p'äji. Mapa k'awa p'ani jōma nepirida na p'ädade wāara.

²⁵ Jesús na p'ek'au eujäde bak'ari, awaraa ne-inaa chok'ara oopachi. Ma ne-inaa jōma aba-abaa p'ädap'edaa paara, mia k'isia bi ma p'äda jōmaweda araa-e pak'aji na eujäde.

---

* 21.20 Jn 13.25.

HECHOS

Jesucristopa Jirit'eradaarāpa Oodap'edaa

San Lucapa na historia p'āji. Irua pedee pia p'āda ome oodak'a p'ā pēiji ichi k'ōp'āyo Teofilomaa, nepiri aupait'ee Jesús bapata māik'aapa ichideerā p'anapatap'edaa iru it'aa wāda t'ēepai. Na p'ādade Lucapa jara bi Ak'ōre Jaure chep'eda, sāga Jesude ijāapataarāpa iru ūraa jaratee wāpachida judiorāmaa māik'aapa judio–eerāmaa paara. Audú jara bi Jesús ome nipapatap'edaaarā p'anapata māik'aapa Pablo bapata.

Naapiara jara bi Jesús it'aa wāda chi k'ōp'āyoorā taide māik'aapa angeleerāpa iru waya cheit'eeda adap'edaa (cap. 1.1-11). Jara bi Matías jirit'eradap'edaa Judas Iscariote pari (cap. 1.12-26); Tachi Ak'ōre Jaure ba cheda Jesude ijāapataarā ome māik'aapa ārapa jarateedap'edaa judiorā t'āide (cap. 2); Pedro Juan ome jaratee nipapata (caps. 3.1–4.31); Cristode ijāapataarā p'anapatap'edaa (caps. 4.32–5.11) māik'aapa irua jirit'eradaarā carcelde t'i nībidap'edaa (cap. 5.12-42); siete k'aripapataarā bidap'edaa (cap. 6.1-7); Esteban jita atadap'edaa māik'aapa peedap'edaa (caps. 6.8–7.60); ijāapataarā erreudap'edaa Israel eujā jōmaade māik'aapa Felipepa jaratee nipapata (cap. 8.1-40); Saulo Jesude ijāa beeda (cap. 9.1-31); Pedropa jaratee nipapata (caps. 9.32–11.18); judio–eerā chip'epatap'edaa Antioquía p'uurude (cap. 11.19-30); Herodepa ooda māik'aapa piuda (cap. 12); Pablo naapiara wāda Jesús ūraa jarateede judio–eerāmaa (caps. 13.1–14.28); ijāapataarā poro waibiarā chip'edaidap'edaa Jerusalende (cap. 15.1-35); Pablo waya wāda judio–eerāmaa jarateede (caps. 15.36–18.22); Pablo t'ēepai wāda judio–eerāmaa (caps. 18.23–21.16) māik'aapa ijāadak'aa beerāpa Pablo carcelde t'i nībidap'edaa Jesude ijāa bada k'aurepa (caps. 21.17–28.31).

Tachi Ak'ōrepa jarada ichi Jaure pēii't'ee

1 ¹Teófilo, naapiara k'art'a p'ādade pímaa mia p'āji Jesupa ne–inaa ooda māik'aapa jarateeda it'aa wārumaa. ²Wāi naaweda, Ak'ōre

Jaure k'ap'ia pari jaraji ichia jírit'eradaarāmaa k'āata oopataadait'ee.

³Piuda t'ēepai chi k'ōp'āyoorāmaa cheji māik'aapa unupiji wāara ichi chok'ai bi. Kāima cuarenta wāyaaru misa, ichi k'ap'ia unupipachi māik'aapa jarateepachi Tachi Ak'ōrepa oopi k'inia bi ichide ijāapataarāmaa.

⁴Ewari aba chi k'ōp'āyoorā ome bak'āri, māgaji:

—Wānaadapáde aji, Jerusalendeepa awara āyaa. Nidapáde aji, mi Ak'ōrepa jarada oorumaa, mīa parāmaa jaradak'a ooit'ee perā. ⁵Juan Bautistapa * poro choopachi paniapa. Mamīda taarā-e Tachi Ak'ōrepa ichi Jaure ba chepiit'ee parā k'ap'iade.

Jesús it'aa wāda

⁶Ma t'ēepai Olivo Eede p'anadak'āri, Jesús k'ōp'āyoorāpa iidijida:

—Tachi Waibia, ī̄raweda Israel pidaarā p'uuru waibia papiit'eek'ā ajida, aī naawedapemak'a, chīara juu ek'ari p'anada-ee?

⁷Irua p'anauji:

—Parāpa k'awadaik'araa bida aji, sāapai Tachi Ak'ōrepa ne-inaa ooit'ee, parā-it'ee-e perā. Irua aupaita māgee net'aa k'awa bi. ⁸Mamīda Tachi Ak'ōre Jaure parā ome ba chek'āri, ichia k'aripait'ee nejōmaata oodamerā Ak'ōrepa oopi k'inia bik'a. K'awapiit'eeda aji, jōmaweda mīa ooda eperāarā k'aripait'ee, parāpa jarateenadamerā Jerusalén p'uurude, Judea eujāde, Samaria eujāde, awaraa eujā t'imí beede paara.

⁹Māga jarap'eda, Tachi Ak'ōrepa iru it'aa ateeji. Āchia ak'i jōnide jiāraraade t'iudachi māik'aapa waa unuda-e paji.

¹⁰Māgá it'aa ak'i jōni misa, angeleerā omé āchi ik'aawa bainī p'ana chejida. P'aru t'o-t'oo jī p'anajida. ¹¹Māirāpa māgajida:

—Galilea pidaarā, ī̄sāap'eda it'aa ak'i jōnima? ajida. Jāgí Jesús parā ome bada māik'aapa it'aa wāda waya cheit'eeda ajida, parāpa iru it'aa wāru unudap'edaak'a.

Matías jírit'eradap'edaa Judas Iscariote pari

¹²Maap'eda Olivo Eedeepa Jesús ome nipapatap'edaarā waya chejida Jerusalendee. ī̄ipata ewate paji māik'aapa āchi ūraade jara bi ma ewate t'imí wādaik'araa bi. Mamīda t'imia-e bada perā, chejida. ¹³P'uurude panadak'āri, wājida āchi p'anapatap'edaamaa it'ipema pisode. Ma chedap'edaarā paji Pedro, Juan, Santiago, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Alfeo warra Santiago, Simón Celote apatap'edaa māik'aapa Santiago warra Judas. ¹⁴Mama āchi it'aa t'ipachida Jesús ī̄pemaarā ome māik'aapa Jesús nawe María ome, ichiaba awaraa wēraarā ome.

* 1.5 Griego pedeede Bautista jara k'inia bi: *chi eperāarā poro choopari*.

¹⁵Ewari aba Jesucristode ijāapataarā ciento veinte see nībide Pedro bainī beeji māik'aapa māgaji:

¹⁶—Ipemaaraā Cristo k'aurepa, chonaarāweda Ak'ore Jaurepa jarajida aji, Rey David it'aideepa eperā abaapa Jesús peepiit'ee. Māga jara bi Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade. Írá Davidpa jaradak'a uchiagi Judas ome. ¹⁷Judas tachi k'ōp'āyo paji māik'aapa tachi ome auk'a mimiapachi. ¹⁸Mamīda k'achia ooda pari p'arat'a p'aadap'edaapa irua eujā neto ataji. Mama iru baaidachi māik'aapa chi jīsi chedachi. ¹⁹Jerusalende p'anapatap'edaarāpa iru piuda k'awaadak'āri, ma eujā tī bijida *Haceldama*, āchi pedeede jara k'inia bi "Waa Eujā". ²⁰Māga p'asada perā Judas ome, awaraa jiridaipia bi iru mimia oomerā. Māga oodaipia bi Tachi Ak'ore Ūraa p'ādadepema Salmode jara bairā:

'Pi tede apida p'anada-e. Mapa ichita te tuma bait'ee.'   (*Sal 69.25*)
māik'aapa awara āi ichiaba jara bairā:

'Awaraapa pi mimia atait'ee.'   (*Sal 109.8*)

²¹'Nama p'anida aji, eperāarā tachi ome nipapatap'edaarā, Jesús tachi ome niparu weda. ²²Juan Bautistapa iru poro choodak'āriipa it'aa wārumaa māgá nipapachida. Judas pari āchidepema jiridaipia bi aba tachi ome auk'a Jesús unuda chok'ai p'irabaip'eda.

²³Māpai madepema omé jirijida aba jirit'eradait'ee. Aba paji José. Māgí ichiaba tījarapachida Barsabás, maa-e pírā Justo. Chi apema tījarapachida Matías. ²⁴Ma omé jiridap'eda, it'aa tījida:

—Tachi Waibia, pia jōmaarā tāri k'awa bida ajida. Maperā k'awapíji na omeedepema k'aita pia k'inia bi. ²⁵Māgípa pi ūraa jarateenait'eeda aji, Judas pari, irua k'achia ooda k'aurepa ichi wāit'ee padamaa wāda perā.

²⁶Māga it'aa tīdap'eda, suerte jemenejida jirit'eradait'ee. Māpai Matiata uchiagi. Ma ewate weda apemaarā once Cristopa jirit'eradaarā ome mimiamaa beeji.

Tachi Ak'ore Jaure cheda

2 ¹Jerusalén p'uuruude Pentecostés fiesta ewate pak'āri, jōmaweda Cristode ijāapataarā abaamaa see nībaji. ²Māga nīde nāumia pururua jīwaaparik'a ūrijida it'ariipa cheru āchimaa. ³Māpai unujida tīpitauk'a jērajēraa cheru āchi ūri. Maap'eda āchi chaachaa ūri urua jērajēraa nībeeji. ⁴Jōmaweda Ak'ore Jaure ome p'aneejida māik'aapa Ak'ore Jaurepa pedeepiji ichia k'inia badak'a. Pedeepachida āchia ai naaweda k'awada-e p'anadap'eda pedeede.

⁵Maapai Jerusalende p'anajida judiorā Tachi Ak'orede ijāapataarā fiesta—it'ee chedap'edaarā awara āipi. ⁶Āchia māgí nāu pururua jīwaaparik'a ūridak'āri, jōmaweda seedachida ma ciento veinte ijāapataarā p'anadap'edaamāi. K'awadak'a paji k'āata k'īsiadai, ūripachida perā āchi t'odap'eda pedeede. ⁷Mapa āchi ak'ītruva para beeji māik'aapa māgapachida:

—¿Jōmaweda na eperāarā pedee para bi Galileadepemaarā-ek'ā? ⁸ ¿Sāgapí k'īra t'ādoo pedee para bīma ajida, eperāarā nama para bi pedee chaa? ⁹ Nama eperāarā p'āni Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto māik'aapa Ásia eujādepemaarā. ¹⁰ Ma awara chejida Frigiadepemaarā, Panfiliadepemaarā, Egiptodepemaarā, ichiaba Libiadepemaarā Cirene p'uuru k'ait'a p'anapataarā. Ichiaba Roma p'uurudepemaarā ūk'uru chejida. ¹¹ Judiorā ūk'uru māga t'odap'edaa perā māik'aapa ūk'uru judiorā pak'oodaidaarā, judiorā ūraade ijāadap'edaa perā. Ichiaba chejida Creta isladeldepemaarā māik'aapa Arabia eujādepemaarā. Nāgiirā Galilea eujādepemaarā mīda, tachi chaachaa t'odap'edaa pedeede tachia ūri p'anida ajida. Āchia pedee para bida ajida, jaradait'ee Tachi Ak'ōrepa ne-inaa pia ooda.

¹² Māgá āchi t'odap'edaa pedeede ūridap'edaa perā, jōmaarāta ak'ītruva para beeji māik'aapa k'awadak'aa paji k'āata k'īsiadai. Āchi pitapai māgapachida:

—Na c'k'āata jara k'inia bīma? apachida.

¹³ Mamīda ūk'uru, chīara oo k'iniapa, māgapachida:

—iVinopata piu para bi! iMapa pariatura pedee p'anida! apachida.

Pedropo jarada Jerusalende p'anadap'edaarāmaa

¹⁴ Māpai Pedro, it'a ak'inī beep'eda chi k'ōp'āyoorā once ome, golpe pedeeji:

—Tachi auk'aarā māik'aapa jōmaweda nama Jerusalende p'aniirā, mia jararu pia ūriti. ¹⁵ At'āri tap'eda nībairā tai vinopa piuda-e p'anida aji, parāpa k'īsia p'anik'a. Parāpa pia k'awa p'āni tai judiorā tap'eda weda todak'aa. ¹⁶ Parāpa nama unu p'āni chonaarāwedapema Ak'ōre pedee jarapari Joelpa nāga jaradak'a:

¹⁷ 'Tachi Ak'ōrepa jara bi: Na ewari na eujā jōi naaweda, eperāarā chok'araarāmaa mi Jaure pēiit'eeda aji. Parā warrarā māik'aapa parā k'aurāpa jaradait'ee mia jarapiruk'a. K'ūtrāarāpa k'āimok'araa pīk'a bide mia ooru unudait'ee māik'aapa chonaarā k'āimok'araadait'ee mi ome. ¹⁸ Wāara, maapai mia oopi bil'ka oopataarāmaa mi Jaure pēiit'ee; imik'īraarāmaa, wēraarāmaa auk'a. Mia ooru ārapa jarapataadait'ee. ¹⁹ Pajāde māik'aapa eujāde ne-inaa eperāarāpa waide unudak'aa unupiit'ee: waa, t'ipitau māik'aapa nari jīrak'awaa nībi. ²⁰ Ak'ōrejīru k'īidariit'ee māik'aapa atane k'īra p'oree waak'a padariit'ee. Māgá pait'ee Ak'ōre ewari waibia ewate, na eujā jōi naaweda. ²¹ Mamīda ai naaweda Tachi Ak'ōrepa ichimaa chupiria iidirutaarā k'aripa atait'eeda aji, atuanaadamerā.' (Jl 2.28-32)

²² Māpai Pedropo māgají:

—K'awa p'anida aji, Joelpa jaradak'a wāara uchiaru idi, Tachi Ak'ōrepa ichi Jaure taimaa pēida perā. Israel pidaarā, ūriti mia jararu. Tachi

Ak'orepa Jesús Nazaretdepema pëiji tachi t'aide. Mäga k'awa p'ani Tachi Ak'orepa irumaa oopipachi perä ne-inaa eperaaräpa p'oyaa oodak'aa. ²³Mamida Tachi Ak'orepa k'isia iru badak'a, paräpa iru jita atadachida, maap'eda ijäädak'aa beerämaa peepijida. Mäiräpa kurusode bajira bijida mama piumerä. ²⁴Mamida Tachi Ak'orepa chok'ai p'irabai ataji. Mägá chok'ai p'irabai atada perä, waa piu-e; ichita chok'ai bait'ee. ²⁵Chonaaräweda Tachi Ak'orepa Jesús ome ooit'ee bada jaraji Rey David it'aideepa:

'Ichita mi Ak'ore Waibia unupachida aji, mi k'irapite. Ichi mi ome bairä, maarepida mi waawee-e. ²⁶Mapa mi t'ari o-ia níbi, mäik'aapa k'ari k'inia bi, k'awa bairä Tachi Ak'orepa mi k'aripapari. ²⁷Ak'ore, pia mi k'ap'ia beraupi-e pait'ee mi iaratamäi, mia oopari perä pia oopi bik'a. ²⁸Ak'ore eujädee wäpari o mimaak'ipiji. Mapa mi o-ia bait'eeda aji, pi k'irapite.' *(Sal 16.8-11)*

²⁹Maap'eda Pedropa mägaji:

—Tachi auk'aarä nama see níbi, ūriti. Tachi chonaaräwedapema Rey David jai-idaaji mäik'aapa iajida. Iru k'ap'ia at'ari jäirade bi tachi t'aide. ³⁰K'awa p'ani David chok'ai bak'ari, Ak'ore pedee jarapari paji. Mapa irua k'awa baji Tachi Ak'orepa jarada irumaa, irudeepa rey uchiapiit'ee.* ³¹Mägá, wäära Davidpa unu pik'aji mäik'aapa jaraji säga Cristo p'irabaiit'ee iru iadap'edaamäiipa mäik'aapa iru k'ap'ia berau-e pait'ee.* ³²K'awa p'ani na pedee Jesudeta jara bi, Tachi Ak'orepa iru p'irabai atada perä mäik'aapa taipa unudap'edaa perä. ³³Tachi Ak'orepa iru it'aa ateeji ichi juaraare ak'i banamerä. Maap'eda ichia jaradak'a ichi Jaure teeji Jesumaa, irua pëimerä irude ijääpataarämaa. Mägita paräpa et'ewa unujida mäik'aapa ūrijida. ³⁴Tachi Ak'orepa Rey David k'ap'ia piuda chok'ai p'irabaipi-e paji it'aa ateeit'ee. Mamida Davidpa jaraji:

'Tachi Ak'orepa jaraji Tachi Waibiamaa: "Pi mi ome auk'a waibia bairä, su-ak'i beepáde aji, mi juaraare, ³⁵mia pi k'iraunuamaa iru p'anapataarä p'oyaaru misa." ' *(Sal 110.1)*

³⁶'Israel pidaarä, pia k'awáati mägí Jesús paräpa kurusode peepidap'edaa Tachi Ak'orepa Tachi Waibia papiji. Iruta Tachi Ak'orepa pëijida aji, tachi rey pamerä.

³⁷Mäga ūridak'ari, arii p'anadap'edaarä k'isia p'uadachida. Mapa iidijida Pedromaa mäik'aapa chi k'öp'äyoorämaa:

—¿K'äata oodayama ajida, taipa?

³⁸Pedropa p'anauji:

—P'ek'au k'achia oo amáati, Tachi Ak'orepa parä p'ek'au k'achia wëpapik'oomerä mäik'aapa Jesucristo t'ide poro choopítí. Mäga ooruta píra, Ak'orepa ichi Jaure pëiit'ee parä ome bapariimerä. ³⁹Mägí jarada

* 2.30 Sal 132.11-12. * 2.31 Sal 16.10.

parā-it'ee aupai-edo aji; ichiaba pāchi warrarā-it'ee māik'aapa t'imí p'aniirā-it'ee; pia jarait'eera, Tachi Ak'ore Waibiapa ichi odee atee k'inia biirā-it'ee.

⁴⁰Māgí pedee jōma jarap'eda, Pedropo ūraaji:

—P'ananaatí Jesús peedap'edaarāk'a; jíp'a ijáati māik'aapa óotí Tachi Ak'orepa oopi bik'a.

⁴¹Ma ewate weda Pedro pedee ijāadap'edaarāpa poro choopijida māik'aapa apemaarā Cristode ijāapataarā ome t'iujida. Ma ijāadap'edaarā Pedro k'aurepa eperāarā tres mil paji. ⁴²Mamāik'aapa āchia ūri k'inia p'anapachida Cristopa jirit'eradaarāpa jarateepata māik'aapa jedepachida āchia ne-inaa iru bee. Ichiaba jōmaweda cheepurupachida it'aa t'īdait'ee māik'aapa ne-inaa jedek'odait'ee, māgá k'irāpadait'ee Cristo piuda āchi pari.

Chi naa ijāadap'edaarā

⁴³Maapai eperāarā p'era pik'a para bapachi, Tachi Ak'orepa oopipachi perā Cristopa jirit'eradaarāmaa ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa.

⁴⁴Ma awara Cristode ijāapataarā chik'inia para bapachi māik'aapa chi wēe beerāmaa āchi ne-inaa jedepachida. ⁴⁵Pia jarait'eera, netopachida āchi net'aa iru p'ani māik'aapa ma p'arat'a t'oopachida teedait'ee chi wēe beerāmaa. ⁴⁶Ewari chaa cheepurupachida Ak'ore te waibiade it'aa t'īdait'ee māik'aapa t'āri o-īapa ne-inaa jedek'opachida āchi tede. ⁴⁷Ak'oremaa it'aa t'īpachida jaradait'ee iru t'āri pia bi. Jerusalén pidaarāpa pia pedeepachida āra ápite. Maperā ewari chaa chok'araara o k'achiadeepa uchiapachida āchi k'aurepa.

Pedropo eperā chiwa bi jipada

3 ¹Ewari aba Pedro Juan ome wājida Tachi Ak'ore te waibiadee a las tres, ma hora judiorā it'aa t'īpatap'edaa hora pada perā. ²Mama Ak'ore te waibiade baji eperā chiwa bi, ichi t'oru weda. Ewari chaa eperāarāpa māgí atepachida māik'aapa binapachida Ak'ore tede chi T'iupata Pi-ia apatamāi, p'arat'a iidipariimerā chi mama t'īrurutaarāmaa. ³Māgí eperāpa unuk'āri Pedro māik'aapa Juan Ak'ore tede t'iu wāda, p'arat'a iidiji. ⁴Māpai āchia ak'ijida irumaa māik'aapa Pedropo māgaji:

—Taimaa ak'ipáde aji.

⁵Māgí eperāpa ak'iji, p'arat'a teedai jīak'aapa. ⁶Mamīda Pedropo māgaji:

—Mia wēe bida aji, p'arat'a, nēe jida. Mamīda mia pi k'aripait'ee. Jesucristo Nazaretdepemapa mimaa nāga oopi bairā, iru t'īde mia jararu: p'irabáiji māik'aapa wājī.

⁷Māga jararuta, Pedropo juaraarepema juade jitap'eda, p'irabai ataji. Aramata ma chiwa bada biiri pia beeji ⁸māik'aapa p'inajīti bainī beeji.

Maap'eda p'irria beeji. Ma t'ëepai ichi biiripa t'iiji Ak'ore tede ächi ome. Jítijítia wäji mäik'aapa o-íapa it'aa tíf wäji Ak'oremaa. ⁹Mäga unudak'äri, jómaweda arii p'anadap'edaarã ¹⁰p'era pik'a para beeji. Mägá p'anajida ai naaweda ächia unupatap'edaa perä ma eperä su-ak'i bi p'arat'a iidimaa Ak'ore tede, chi T'iupata Pi-ia apatamäi.

Pedropo jarada Tachi Ak'ore tede p'anadap'edaarãmaa

¹¹Mägí chiwa bada jipa beeda perä, Pedro mäik'aapa Juan ik'aawaapa ãyaa wäk'aa paji. Ächi p'anajida Ak'ore te waibia äuk'idaa, Salomón Pórtico apatap'edaamäi. Ächimaa eperäaraä jómaweda p'era pik'a p'ira erreujida. ¹²Pedropo mäga unuk'äri, mägaji:

—Israel pidaarã, ¿sääp'eda parä p'era para bima? aji. ¿Sääp'eda tai k'íra ak'i jönima? ¿Paräpa k'isia p'anik'ä taipa tachi juadoopa na eperä jipajida? ¹³Tachi chonaarã Abraham, Isaac mäik'aapa Jacob ijáadap'edaa Ak'ore Waibiapa ichi Warra Jesús waibiara papiji jömaarã k'äyaara, ichia oopi badak'a oopachi perä. Mamäda paräpa mägí Jesús jita atadap'eda, charraarãmaa teenajida. Maap'eda Pilatopa uchia pëiit'ee pak'äri, paräpa k'iniada-e paji. ¹⁴Eperä t'äri pia bi p'ek'au k'achia wée k'ena pëidai k'äyaara, chïara peeparita paräpa uchiapit'ajida. ¹⁵Mägá peepit'ajida Tachi Ak'ore o ak'ipipari. Mamäda paräpa peepidap'eda, Tachi Ak'orepa chok'ai p'irabai ataji. Taipa mäga unujida tachi taupa. ¹⁶Nägí eperä jipa beeji ichia ijäada perä Jesupa jipai. Maperäpi jipa beeji, paräpa unu p'anik'a. Jesús jömaarã k'äyaara waibiara bairã, k'ayaa beerä jipai.

¹⁷Michi auk'aarã, mia k'awa bi pächi porooräpa mäik'aapa paräpa Jesús peepidak'äri, k'awada-e paji iru Tachi Ak'orepa pëida tachi k'aripamerä. ¹⁸Mamäda paräpa mäga oo p'anipa Tachi Ak'orepa uchiapiji ichia jaradak'a, ichi pedee jarapataarã it'aideepa: ichia pëida piut'ee. ¹⁹Mäpai Tachi Ak'orepa k'isia iru badade pia k'isiadap'eda, k'achia oo amáati mäik'aapa irude ijáati, irua pächi p'ek'au k'achia wëpapik'oomerä. ²⁰Mäga ooruta pirä, Ak'orepa parä k'äiwee p'anapiit'ee mäik'aapa pëiit'ee Jesucristo, ichia jirit'erada parä k'aripariiimerä. ²¹Mamäda Jesús at'äri Ak'ore ejüjäde bait'ee, Ak'orepa ne-inaa jómaweda chiwidi pik'a ooru misa, chonaarãweda ichi pedee jarapataarã it'aideepa jaradap'edaak'a. ²²Maapai Moisepa tachi chonaarãmaa mägaji:

'Ak'orepa ichi pedee jarapari uchiapiit'ee parä t'äide mi jiak'a.

Oopatáati irua jara bik'a. ²³Mägí Ak'ore pedee jaraparipa jara bi pedee üri k'iniada-e p'aniirä Ak'ore eperäaraä p'anímäipi äyaa jërek'ooit'ee mäik'aapa peek'ooit'ee.' (Dt 18.15-19)

²⁴Ichiaba Samuel beedak'äriipa jöma apemaarã Ak'ore pedee jarapataaräpa jarapachida tachia ïrá unu p'ani. ²⁵Mapa paräpa k'awa p'ani Tachi Ak'orepa jarada chonaarãweda ichi pedee jarapataarã it'aideepa parä ïrapemaarã-it'ee. Ichiaba ichia jarada Abrahammaa parä ïrapemaarã-it'ee. Mägaji Abrahammaa:

‘Mía na p'ek'au eujādepemaarā jōmaweda k'aripait'eeda aji, pideepa uchiadait'eerā k'ap'ia pari.’
(Gn 22.18)

²⁶Ichia jaradak'a Abrahammaa Tachi Ak'orepa parā pia ooji, ichi Warra piup'eda chok'ai p'irabai atak'ari parā t'aide. Māga ooji k'inia bada perā parāpa naapiara ijādamerā māik'aapa pāchia k'achia oopata oo amaadamerā.

Pedro Juan ome judiorā poroorā k'īrapite

4 ¹At'ari Pedro Juan ome pedeemaa p'aní misa, judiorā p'aareerā pachejida Ak'ore te waibia jīapataarā poro ome. Ichiaba āchi ome chejida saduceorā. ²K'īrau p'anajida Pedropo māik'aapa Juanpa jaratee p'anadap'edaa perā eperārā piudap'eda chok'ai p'irabaidai, Jesús p'irabaidak'a. ³Mapa jita atadachida. K'ewara bada perā, carcelde t'it'aanajida, ai norema ma nepira ak'īdait'ee. ⁴Māga oojida mīda, eperārā chok'araarāpa Cristode ijāajida, ārapa jarateedap'edaa k'aurepa. Ijāapataarā jōmaweda imik'īraarā aupai cinco mil paji.

⁵Ai norema Jerusalende abaamaa see nībaji judiorā poro waibiarā, āchi chonaarā māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarā. ⁶Mama baji ichiaba Anás, judiorā p'aareerā poro waibia pada. Ichiaba baji p'aareerā poro waibia Caifás, Juan, Alejandro māik'aapa Anás ēreerā awaraarā. ⁷Pedro Juan ome atapijida māik'aapa āchi k'īrapite bainī beepidap'eda, iidijida:

—¿K'ai juapa parāpa jägee net'aa oo p'anima? maa-e pīrā ¿k'aipa jägá oopi bīma? ajida.

⁸Ak'ore Jaure Pedro ome bada perā, pia p'anauji:

—Judiorā poro waibiarā māik'aapa chonaarā, ⁹parāpa taimaa iidiruta, sāga nāgí k'ayaa bada k'aripajida māik'aapa sāga jipa beeji. ¿Māga-ek'ā? aji. ¹⁰Pia bī. Taipa parā k'īrapite jaradait'ee, jōmaweda Israel pidaarāpa k'awaadamerā. Nāgí eperā parā jōmaarā k'īrapite bainī bī, jipa beeji Jesucristo Nazaretdepema juapa, parāpa kurusode peepidap'edaa māik'aapa Tachi Ak'orepa chok'ai p'irabai atada. ¹¹Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bī:

‘Te oopataarāpa māu k'iniada-e padap'edaa pipiara padachi.’ (Sal 118.22)

¹²Mapa Jesucristodepai ijāa p'ani pīrā, it'aa wādait'ee, maarepida awaraa eperā wē-e perā iruk'a na p'ek'au eujāde, tachi o k'achiadeepa k'aripa atait'ee.

¹³Judiorā poroorā arii p'anadap'edaa unudak'ari Pedro māik'aapa Juan jīp'a pedeemaa p'ani waaweeda-ee, māik'aapa k'awaadak'ari āchi eperā jīp'aarā, mak'iara k'art'a tau k'awada-ee, ak'ītrua para beeji.

* 4.1 Saduceorāpa ijāadak'aa paji eperā piup'eda waya chok'ai p'irabai.

K'awaajida Jesús ome nipapatap'edaa perā, māga pedeejida. ¹⁴Ma awara chiwa bada āchia jipadap'edaa arii baji. Mapa judiorā poroorāpa p'oyaa p'anaudak'aa paji. ¹⁵Māpai āchia Juan, Pedro, ma chiwa bada ome taawaa uchiapijida. Maap'eda pedee para beeji āchi pitapai:

¹⁶—¿K'āata oodait'eema ajida, jā eperārā ome? Jōmaweda Jerusalendepemaarāpa k'awa p'ani ārapa ne-inaa pia oodap'edaa, eperārāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Tachia p'oyaa merada-e. ¹⁷Mamīda īrá jaradáma ajida, ma eperārāmaa jarateenaadamerā Jesupa ne-inaa oopata, māga-e pírā miapidai.

¹⁸Māpai waya t̄í p'e atajida māik'aapa jarajida waa jarateenaadamerā Jesupa ne-inaa oopata. ¹⁹Mamīda Pedropo Juan ome p'anaujida:

—Pia k'īsati parāpa. ¿K'āare piata bayama ajida, Ak'ōrepa jara bi ooda-e pait'ee, parā pedee ūri k'iniapa? ²⁰Taipa unudap'edaa māik'aapa ūridap'edaa p'oyaa nepiri amaada-edo ajida.

²¹Judiorā poroorā arii p'anadap'edaarāpa āchi juade iru p'anajida mīda miapidait'ee, arajāgaa pēijida eperārā waidoopo. Jōmaweda eperārā o-īa it'aa t̄imaa p'anapachida Tachi Ak'ōremaa, ²²Jesús Jaurepa ma eperā jipat'aada perā, cuarenta años audú iru bita.

Ijāapataarāpa Tachi Ak'ōremaa k'aripa iididap'edaa

²³K'ena pēidap'eda, Pedro Juan ome chejida āchi k'ōp'āyoorā p'anadap'edaamaa. Nepirijida judiorā p'aareerā poroorāpa māik'aapa awaraa judiorā poro waibiarāpa āchimaa jaradap'edaa. ²⁴Māgí pedee ūridap'edaa, jōmaweda auk'a it'aa t̄ijida:

—Tachi Waibia, pia pajā, na ejā, p'usa māik'aapa ne-inaa jōmaweda aide nībi ooji. ²⁵Pi Jaurepa tachi chonaa Davidmaa nāga pedeepiji irua pide ijāa bada perā:

‘¿K'āare-it'ee awaraa ejādepemaarā k'īrau p'anapatama? Michi eperārā paara pariatu k'īsiapata. ²⁶Na p'ek'au ejādepema reyrā māik'aapa poro waibiarā audua p'anadairā, pedeeteepata k'achia oodait'ee. Pedee k'achia jarapata Tachi Ak'ōre apite māik'aapa ichia rey pēida apite.’ (Sal 2.1-2)

²⁷Tachi Waibia, pia jaradak'a David it'aideepa, māga uchiaji. Rey Herodes, Poncio Pilato māik'aapa awaraarā judio-eerā na p'uurude pedeeteejida Israel pidaarā ome k'achia oodait'ee Jesús, pia pēida oo chemerā pia oopi k'inia bi. ²⁸Māga oojida pia naaweda k'īsia iru badak'a. ²⁹Īrá Tachi Waibia, ak'īji pi apite k'achia pedee p'aniirā māik'aapa taimaa waapiara pi ūraa waawee-ee jarateepiji, taipa oo k'inia p'anadairā pia oopi bik'a. ³⁰Ichiaiba tai k'aripáji k'ayaa beerā jipapataadamerā māik'aapa ne-inaa eperārāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa oopataadamerā Jesús t̄ide. Iruata pichia oopi bik'a ichita oopari.

³¹It'aa t̄í aupadak'āri, āchi p'anadap'edaamāi wirriwirria nībeeji. Māpai jōmaweda Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a oo k'inia p'aneejida māik'aapa Tachi Ak'ōrepa ooda Jesús piuda k'aurepa waawee-ee jarateepachida.

Ijääpataaräpa ächi net'aa jedepatap'edaa

³²Maapai ijääpataarä jõmaweda auk'a k'isiapachida mäik'aapa chik'aripa p'anapachida. Apidaapa ächi net'aa iru p'ani ächi-it'ee aupaida adak'aa paji. Jip'a jõmaarä-it'ee paji. ³³Mapa Ak'orepa ächi pia oopachi. K'aripaji Cristopa jirit'eradaaräpa jarateedamerä Jesùs chok'ai p'irabaida mäik'aapa oodamerä ne-inaa eperääräpa p'oyaa oodak'aa ächi juadoopa. ³⁴Ächi chupiria p'anadak'aa paji. Chi eujä iru beeräpa mäik'aapa ne-inaa awaraa iru beeräpa netot'aapachida. ³⁵Mäpai ma p'arat'a Cristopa jirit'eradaarämaa teepachida, jedenadamerä wée beerämaa. ³⁶Mäga ooji Leví éreeradepema Josepa. Mägí eperä Chipre isladepe paji. Mägimaa Cristopa jirit'eradaaräpa pedida tñ bijida Bernabé (jara k'inia bi "T'äri O-íapipari"). ³⁷Mägí eperäpa eujä iru bada netot'aaji mäik'aapa ma p'arat'a Cristopa jirit'eradaarämaa teeji.

Ananías chi wëra Safira ome ne-inaa k'achia ooda

5 ¹Mamïda Bernabepa oodak'a ooda-e paji Ananías chi wëra Safira ome. Mägiiräpa ächi eujä netot'aajida. ²Mamïda mägí eperä chi wëra ome pedeeteejida p'arat'a jõma teeda-e pait'ee Cristopa jirit'eradaarämaa. Ananiapa mägí p'arat'a ùk'urupai teenak'äri, ³Pedropo mägají:

—Ananías, ¿pi seewa cheruk'ä aji, Ak'ore Jauremaa, p'arat'a jõma tee che-ee? ¿Sääp'eda oojima Satanapa oopi bïk'a? ⁴¿Jä eujä pichide paji-ek'ä netot'aai naaweda? ¿Ma p'arat'a pichide paji-ek'ä netot'aap'eda? ¿Sääp'eda näga oo k'iniadachima? Pia eperäärämaa seewa-e paji. Ak'oremaata seewajida aji.

⁵Mäga üriruta, Ananías eujäde piu baainaji. Arii p'anadap'edaaräpa unudak'äri, p'erak'oodachida. ⁶Mäpai k'üträrä ùk'uruuräpa chi piuda beda atajida mäik'aapa ateejida iade.

⁷Hora õpeemaa Ananías wëra t'iiji, chi imik'ira piuda k'awa-ee.

⁸Mäpai Pedropo irumaa iidiji:

—¿Wäara nägí p'arat'a pari eujä netot'aajidak'ä? aji.

Ichia p'anaují:

—Netot'aajidapi.

⁹Pedropo mägají:

—¿Sääp'eda parä pedeeteejida Ak'ore Jauremaa seewadait'ee? Ara cherutada aji, pi imik'ira iadeepa. Naade pi jida auk'a ateedit'eeda aji.

¹⁰Aramata Safira piu baainaji Pedro biiri ik'aawa. K'üträrä t'iudak'äri, unujida piu bi. Maap'eda ianajida chi imik'ira ik'aawa. ¹¹Jõmaweda ijääpataarä mäik'aapa awaraarä mäga k'awadap'edaarä p'era para beeji.

Ak'ore Jaurepa k'aripap'eda, Cristopa jirit'eradaaräpa oopatap'edaa

¹²At'äri Jerusalende p'anide Cristopa jirit'eradaaräpa oopachida ne-inaa eperääräpa p'oyaa oodak'aa ächi juadoopa. Maapai jõmaweda

Cristode ijāapataarā cheepurupachida Salomón Pórtico apatap'edaamāi, Tachi Ak'ore te waibia ūuk'idaa. ¹³Apemaarā judiorā Tachi Ak'ore te waibiade t'iupataarā waaweeapa araa p'anada-e paji āchi ome. Mamīda pia pedeepachida āchi āpite, apemaarā Jerusalendepemaarā ome. ¹⁴Māirā māgá t'iuda-e paji mīda āchi ome, Cristode ijāapataarā īwajida, wēraarā māik'aapa imik'iraarā. ¹⁵Cristopa jirit'eradaarāpa ne-inaa pia oo p'anadap'eda perā, eperāarāpa āchi k'ayaa beerā calle jā ik'aawa uchia atapachida joip'aruk'a bī īri, Pedro wāyaa wāk'āri, chi jaurepa pida āra t'obaimerā māik'aapa jipamerā. ¹⁶Ichiaba p'uuru k'ait'a beerāpa Jerusalendee k'ayaa beerā chok'ara aneepachida māik'aapa ichiaba eperā netuara merātia bee aneepachida. Tachi Ak'orepa jōmaweda jipak'oopachi Cristopa jirit'eradaarā juapa.

Cristopa jirit'eradaarā jiridap'edaa miapidait'ee

¹⁷Unudak'āri jōmaweda Cristopa jirit'eradaarāpa oopata, judiorā p'aareerā poro waibia māik'aapa ūk'uru saduceorā iru ome

nipapatap'edaarāpa Cristopa jirit'eradaarā k'iraunuamaa iru p'aneejida.

¹⁸Mapa Tachi Ak'ore te waibia jīapataarāmaa atapijida carcelde t'ik'oonadamerā. ¹⁹Mamīda p'ārik'ua angelpa carcelde t'iupata ewat'aa cheji. Maap'eda āchi taawaa uchiapik'ooji. Māpai māgaji:

²⁰—Wāti Tachi Ak'ore te waibiadée māik'aapa arii p'aniirāmaa jarateeti Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee it'aa wādamerā.

²¹Māgá aí norema tap'eweda t'iujida Ak'ore tede māik'aapa jarateemaa p'aneejida.

Māimisa ma p'aareerā poro waibiapa māik'aapa ichi ome p'anadap'edaarāpa t'i pēijida Junta Supremadepemaarā jōmaweda. Ichia carceldeepa Cristopa jirit'eradaarā atapijida. ²²Mamīda Ak'ore te jīapataarāpa carcelde jirinadak'āri, unuda-e paji. Maperā nepiri chejida:

²³—Ununajidada ajida, carcel te pia jīa nībi, māik'aapa chi jīapataarā aí t'aide jīa p'ani. Mamīda ewa atadak'āri, apida unuda-e paji.

²⁴Māga ūridak'āri, ma p'aareerā poro waibia apemaarā p'aareerā poroorā ome māik'aapa Ak'ore te jīapataarā poropa k'awada-e paji k'āata oodai. ²⁵Māga nide eperā pacheji māik'aapa māgaji:

—Parāpa carcelde t'ik'oodap'edaarā Ak'ore te waibiade eperāarāmaa jarateemaa p'anida aji.

²⁶Aramata Ak'ore te waibia jīapataarā poro apemaarā jīapataarā ome wājida jita p'e atade. Mamīda k'ira jīp'a p'e aneejida, eperāarāpa āchimaa māupa bat'adai jīak'aapa. ²⁷Pachedak'āri, ak'inī p'aneepijida Junta Suprema k'irapite. Māpai ma p'aareerā poro waibiapa māgaji:

²⁸—Taipa parāmaa jarajida waa jarateenaaadamerā jā eperāpa oopata. Mamīda māga ooda-e p'ani. Waapiara jōmaweda Jerusalén pidaarāmaa jarateemaa p'ani. Ma awara tāipata jā eperā peet'aajidada a jōni.

²⁹Apemaarā pari Pedropo p'anauji:

—Taipa ichita Ak'ōrepa oopi bik'a oodait'eeda aji, eperāpa jara bik'a oodai k'āyaara. ³⁰Tachi chonaarāwedapema Ak'ōrépata Jesús, parāpa kurusode peepidap'edaa, chok'ai p'irabaipiji. ³¹Tachi Ak'ōrepa iru p'irabai atap'eda, su-ak'i biji ichi juaraare, jōmaarā k'āyaara waibiara bairā. Mama biji eperāarā ak'ipariimerā māik'aapa o k'achiadeepa k'aripa atamerā. K'inia baji Jesús piuda k'aurepa Israel pidaarāpa p'ek'au k'achia oopata oo amaadamerā. Māgá irua wēpapik'ooi ārapa p'ek'au k'achia oopata. ³²Tachi Ak'ōre Jaurepa ma jōma k'awa bida aji. Taipa pida ichiaba māga k'awa p'anida aji, Cristode ijāadak'āri, Ak'ōrepa ichi Jaure taimaa pēida perā.

³³Judiorā poroorāpa māga ūridak'āri, Cristopa jirit'eradaarā peek'oo k'iniadachida. ³⁴Mamīda āra t'āide baji fariseo* t'ijarapatap'edaa Gamaliel. Māgí Gamalielpa Moisepa pāda pia k'awaa baji. Mapa eperāarāpa iru t'o p'anapachida. Māgí bainī beep'eda, Cristopa jirit'eradaarā arak'atia taawaa uchia atapiji. ³⁵T'ēepai māgaji apemaarā judiorā poroorāmaa:

—Israel pidaarā, pia k'īsati ne-inaa oodai naaweda jā eperāarāmaa. ³⁶K'irāpáti mak'iara taarā-e bi eperā Teudas apatap'edaapa k'īsiaji ichita jōmaarā k'āyaara waibiara pai. Māgí eere cuatrocientos imik'īraarā p'anajida. Mamīda māgí peet'aadak'āri, iru ome nipapatap'edaarā jīchoodachida. Māgá āchia k'īsia iru p'anadap'edaa jōdachi. ³⁷Ai t'ēepai, Romadepemaarāpa eperāarā t'ī p'āpimaa p'anadak'āri, ichiaba Judas Galileadepemapa māga k'īsiaji. Eperāarā ūk'uruurāpa iru pedee ijāajida. Mamīda ichiaba peet'aadak'āri, iru ome nipapatap'edaarā āyaa erreudachida. ³⁸Mapa mia parāmaa ūraait'ee jā eperāarā k'achia oonaadamerā. Āchia jaratee p'ani pirā āchi k'īsiadeepa māik'aapa ne-inaa oo p'ani pirā āchi juadoopa, āchia oopata jōdariyada aji. ³⁹Mamīda Tachi Ak'ōrépata āchimaa māga oopi bi pirā, parāpa p'oyaada-edaa aji. K'irak'aupai, Tachi Ak'ōre ome chōomaa p'aneedai.

Āchia Gamaliel ūraa ijāajida. ⁴⁰Maap'eda Cristopa jirit'eradaarā t'ī p'e atajida māik'aapa wiik'oojida. Jarajida waa jarateenaadamerā Jesupa ooda. Maap'eda k'ena pēijida. ⁴¹Mamīda Cristopa jirit'eradaarā judiorā poroorā k'īrapiteepa o-īa uchiajida, Ak'ōrepa āchi ita-aria miapida perā Jesús k'aurepa. ⁴²Maap'eda ewari chaa jarateepachida Jesucristota Tachi Ak'ōrepa pēida eperāarā k'aripamerā. Māga jaratee wāpachida Tachi Ak'ōre te waibiade māik'aapa te bee chaa.

Ijāapataarā siete jirit'eradap'edaa Cristopa jirit'eradaarā k'aripadamerā

6 ¹Maapai ijāapataarā chok'arapiara īwajida. Judiorā griego pedee pedeepataarāpa imiateejida judiorā hebreo pedee pedeepataarāmaa,

* 5.34 Fariseorāpa ijāa p'anapachida tachi piup'eda waya Tachi Ak'ōrepa p'irabaipii.

āchia griego pedee pedeepataarā p'ētrāarā pia ak'idak'aa pada perā ewari chaa ne-inaa jededak'āri k'aripadait'ee. ²Maperā chi doce jirit'eradaarāpa t'i pējida jōmaweda Cristode ijāapataarā cheepurudamerā. See nībeek'āri, māgajida:

—K'ōpāyoorā, tai juu araada-e ijāapataarā jōmaweda ak'idait'ee. Pia-e bida ajida, taipa waa jarateeda-e pait'ee Ak'ōrepa jara pēida Jesucristo k'ap'ia pari, chi ne-inaa wēe beerā ak'i k'iniapa. ³Mapa eperāarā siete jirit'eráti ma mimia oodamerā. Jiridaipia bi nāgee eperāarā: k'isia k'awaa beerā; t'āri pia beerā māik'aapa Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a oo k'inia beerā. ⁴Tai jōdee it'aa t'iimaa p'anadait'ee māik'aapa Ak'ōrepa jara pēida jarateedadit'eeda ajida.

⁵Māpai āchia p'anaujida:

—Pia bida ajida.

Maap'eda jirit'erajida Esteban. Ma eperā Cristode pia ijāaji māik'aapa Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a oopachi. Ichiaba jirit'erajida Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Pármenas māik'aapa Nicolás Antioquiadepema. Naaweda māgí Nicolás Tachi Ak'ōrede ijāak'aa bap'eda, judiorāpa ijāapatade ijāa baji. ⁶Ma t'ēepai ateejida Cristopa jirit'eradaarā p'anadap'edaamaa. Māgiirā it'aa t'iijida āchi pari māik'aapa juu bijida āchi ūri. Māga oojida ak'ipidait'ee ma mimia āchimaa teeruta.

⁷Ma t'ēepai, Ak'ōrepa ooda Cristo piuda k'aurepa waapiara jarateepachida māik'aapa ijāapataarā waapiara ūwapachida Jerusalende. Judiorā ūk'uru, p'aareerā jida ichiaba Cristode ijāajida.

Judiorā poroorāpa Esteban jita atadap'edaa

⁸Maapai Jerusalendepemaarā t'āide Estebanpa oopachi ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Māga oopachi Tachi Ak'ōrepa iru k'aripa bada perā. ⁹Mamīda ewari aba pachejida judiorā Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tedepema. Ma te t'iijarapachida Esclavoorā P'anadap'eda Uchiadap'edaa. Māirāpa nepira jiri chejida Estebanmaa. Āchi ome chejida auk'a Cirene p'uurudepemaarā, Alejandría p'uurudepemaarā, Cilicia eujādepemaarā māik'aapa Ásia eujādepemaarā. ¹⁰Mamīda aupedeedak'āri, Esteban p'oyaa k'iup'ependik'aa pají, Ak'ōre Jaurepa iru k'isia k'awaapida perā āchia iidida p'anaut'ee. ¹¹Mapa awaraarāmaa p'aajida seewa jaradamerā ichia pedee k'achia pedeemaa bi Moisés āpite māik'aapa Tachi Ak'ōre āpite. ¹²Māgá p'uuru pidaarā, judiorā poro waibiarā māik'aapa Moisepa p'āda jarateepataarā k'iraupik'oojida Esteban ome. Māirāpa Esteban jita atadap'eda, atadachida Junta Suprema k'irapite Tachi Ak'ōre te waibiade. ¹³Māpai ma p'aadap'edaarā aneejida seewa jaradamerā. Māirāpa māgajida:

—Nāgí eperāpa ik'achia pedeeparida ajida, Tachi Ak'ōre te āpite māik'aapa Moisepa p'āda āpite. ¹⁴Jara bi Jesús Nazaretdepemapa nāgí

te t'eet'aait'ee mäik'aapa tachimaa waa oopi-e pait'ee Moisepa p'ädade jaradak'a, tachia oodamerä.

¹⁵Judiorä porooräpa mäik'aapa arii p'anadap'edaaräpa Esteban ak'idak'äri, chi k'ira ángel k'irak'a unujida.

Estebanpa p'aare poro waibia k'írapite p'anauda

7 ¹Mäpai p'aareerä poro waibiapa iidiji Estebanmaa:
—¿Wäarak'ä aji, na eperääräpa jara p'ani?

²Irua p'anauji:

—Michi auk'aarä mäik'aapa chonaarä, ūriti. Tachi Ak'ore k'ira wäree bipa ichi unupijida aji, tachi ak'ochona Abrahama Mesopotamia eujäde bak'äri, Harande banai naaweda. ³Ak'orepa jaraji:

‘Atabëipáde aji, pi ejä pi éreerä ome mäik'aapa wäpáde aji, mia ak'iipiit'ee eujämaa.’ (*Gn 12.1*)

⁴Mäpai Abraham uchiaji Caldea eujädeepa mäik'aapa banaji Harande. T'ëepai chi ak'ore piuk'äri, Tachi Ak'orepa Abraham aneeji na eujädee tachi irá p'animäi. ⁵Mamida na eujä maarepida waide tee-e pají irumaa; biiri aba t'iait'ee pida. Jíp'a jaraji teeit'ee irudeepa uchiadait'erämaa iru piuda t'ëepai, Abraham waide warra wée baji mäda. ^{*}⁶Ma awara Ak'orepa jaraji:

‘Pideepa uchiadait'erä p'anapataadait'eeda aji, awaraa eujäde mimiamaa chïara-it'ee. Mama esclavoorä p'anadait'ee mäik'aapa jäpemaaräpa ãra miapi iru p'anadait'ee cuatrocientos años.’ (*Gn 15.13*)

⁷Mamida Ak'orepa ichiaba jaraji:

‘Mia k'achia ooit'eeda aji, ãra esclavoorä papirutaarä. T'ëepai ãra mamäik'aapa uchiadait'ee mäik'aapa mimaa it'aa t'ídait'eeda aji, na eujäde.’ (*Gn 5.14*)

⁸Mägá pedee níbide Abraham ome, Ak'orepa jaraji Abrahampa tauchaa bimerä ichi warra k'ap'iade. Tachi Ak'orepa k'inia baji mäga oodamerä ichi eperääräpa ak'ipidait'ee ichide ijää p'ani. Mapa Abraham warra Isaac t'ok'äri, k'aima ocho parumaa iru k'ap'iade tauchaa biji. Isaacpa mäga ooji ichi warra Jacob ome. Ichiaba Jacobpa mäga ooji chi warrarä doce ome. Mäirädeepa Israel pidaarä éreerä doce uchiajida.

⁹Mägí Jacob warrarä pada, tachi chonaaräpa, ächi ípema José k'ira unuamaa iru p'anapachida. Maperä netot'aajida esclavok'a Egiptodee wäyaa wädap'edaarämaa. Mamida Tachi Ak'ore José ome baji. ¹⁰Maperä k'aripa ataji jómaweda ne-inaa k'achiadeepa. Ma awara k'isia k'awaapiji mäik'aapa k'inia iru bapiji rey Egiptodepema Faraonmaa. Mägipa José Egiptodepemaarä poro waibia papiji ichi palaciode.

* 7.5 Gn 17.8.

¹¹Ma t'ēepai jarra oojida Egipio eujāde māik'aapa Canaán eujāde. Maperā mak'iara nek'odait'ee wē-e paji. ¹²Mamīda Jacobpa k'awaak'āri Egiptode ne-inaa k'oit'ee paraa, jāmaa pēiji ichi warrarā, ne-inaa netode. Māgí paji tachi chonaarā naapiara wādap'edaa. ¹³Ai t'ēepai wādak'āri, Josepa ichi Ȭpemaarāmaa k'awaapiji. Madeepa Faraónpa José ēreerā k'awaji. ¹⁴T'ēepai, Josepa jara pēiji chi ak'ore Jacob māik'aapa chi ēreerā jōmaweda chedamerā Egiptodee. Āchi setenta y cinco paji. ¹⁵Māgapí Jacob banaji Egiptode. Mama jai-idaaji. Ichiaba mama tachi chonaarā jai-idaajida. ¹⁶Jacob biiri māik'aapa chi warrarā biiri ateejida Siquem p'uurudee māik'aapa mama iajida Abrahampa Hamor ēreerā juak'aawa netoda jāirade.

¹⁷Ewari k'ait'a pak'āri Tachi Ak'ōrepa uchiapiit'ee Abrahamdeepa uchiadap'edaarā Egiptodeepa ichia jaradak'a, āchi chok'ara p'anajida, īwa p'anadap'edaa perā. ¹⁸Maapai Egiptodepema reypa José k'awa-e pada Faraón paji.* ¹⁹Māgí reypa tachi chonaarā k'ūraji waa īwanaadamerā. Āchi chupiria ooji. Jaraji āchi warrarā ewaa t'o k'edeerā ita-aria piupidamerā. ²⁰Maapai t'oji Moisés. Tachi Ak'ōrepa māgí warra chai pia ak'iji. Mapa chi ak'ōreerāpa atane ūpee warimaa iru p'anajida āchi tede. ²¹Mamīda p'oyaa waa merada-e paji. Mapa ituuba atabēidak'āri, Faraón k'aupa unu ataji māik'aapa wari ataji ichi warrak'a. ²²Māgapí Moisés wariji Egipto pidaarā t'āide māik'aapa k'awaa wāji ne-inaa k'ira t'ādoo Egiptodepemaarāpa k'awa p'anadap'edaak'a. Māpai jōmaarāpa iru k'awajida, irua pedeeda k'aurepa māik'aapa ooda k'aurepa.

²³Cuarenta años iru bak'āri, k'isiasi wāit'ee Israel pidaarā ak'ide, ichi auk'aarā pada perā. ²⁴Mamīda unuk'āri Egiptodepemapa ichi auk'aa sīmaa bī, Moisepa k'aripanaji māik'aapa ma Egipto pida pee atapēiji.' *(Ex 2.11-12)*

²⁵Moisepa k'isiasi ichi auk'aarāpa ijāadai Tachi Ak'ōrepa ichi pēida āchi k'aripamerā. Mamīda āchia māga ooda-e paji.

²⁶'Aí norema unuji Israel pidaarā omé chōomaa p'ani. Māgá chōonaadamerā māgaji: "¿Pāchi auk'aarā-ek'ā aji, jāgá chōo jōnadait'ee?" ²⁷Māpai chi k'ōp'āyo sīmaa badapa Moisés sīat'aaji māik'aapa māgaji: "¿K'aipa pī tai porok'a bijima aji, taipa oopata ak'imerā? ²⁸¿Mi peet'aa k'inia bik'ā aji, nuweda Egipto pida peet'aadak'a?"' *(Ex 2.13-14)*

²⁹Māga ūrik'āri, Moisés mirudachi. Maap'eda t'imí wāji Madián eujādee. Mama banaji k'ira tewaraak'a. Ariipema wēra atap'eda, warrarā omé paraaji.

³⁰Cuarenta años wāyaap'eda, ewari aba Moisés baji eujā pania wēe bimāi Sinaí ee k'ait'a. Mama bide unuji pak'uru jep'eda t'ipitauk'a urua

*7.18 Ex 1.8.

nībi, angelpa aide ichi unupi bada perā. ³¹Māgá urua unuk'āri, Moisés k'ait'aara wāji pi-iara ak'iit'ee k'āata māga bi. Māga nide ūriji Tachi Ak'ōrepa māgaru:

³²'Mī pi chonaarā Ak'ōre Waibia; Abraham, Isaac, Jacob ijāadap'edaa Ak'ōre Waibia.'

(Ex 3.6)

Māga ūrik'āri, Moisés bīri wēre nībeeji p'era nībipa māik'aapa p'oyaa ak'ik'aa paji ma pak'urumaa. ³³Māpai Tachi Ak'ōrepa māgaji:

'Pichi chancla ērat'aapáde aji, nama pi mi k'irapite bainī bairā. ³⁴Mia k'awa bi mi eperārā chupiria chitooni Egiptode. Ūri bi āchi bia chitooni. Mapa cheji k'aripait'ee. Pia auk'a k'aripanáji. Mia pi Egiptodee pēiit'eeda aji.'

(Ex 3.5-10)

³⁵'Ai naaweda āchia Moisés pedee ūri k'iniada-e paji nāga p'anauda perā:

'K'aipa pi tai porok'a bijima ajida, taipa oopata ak'imerā?' (Ex 2.14) Māgá yiaraa pik'a iru p'anajida mīda, Tachi Ak'ōrepa ichi ángel pak'uru iiri-idaade unupida k'ap'ia pari Moisés pēji āchi porok'a. Tachi Ak'ōrepa k'inia baji Moisepa āchi uchia atamerā Egipto pidaarā juadeepa. ³⁶Māgá Moisepa tachi chonaarā uchia p'e ataji Egiptodeepa. Ichia ne-inaa ooji eperārāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa māgí eujāde, Mar Rojode māik'aapa cuarenta años wāyaaruta misa eujā pania wēe bide. ³⁷Māgí Moisepa jaraji Israel pidaarāmaa:

'Parādeepa Ak'ōrepa uchiapiit'ee ichi pedee jarapari mi jīak'a.' (Dt 18.15)

³⁸P'anadak'āri eujā pania wēe bide, Israel pidaarā pari Moiseta pedeeji ángel ome Sinaí eede. Ichiata Ak'ōrepa jarada naapiara p'āji, tachi chonaarāpa māik'aapa tachia māgí ūraa ijāadap'eda, ichita p'anapataadamerā.

³⁹'Mamīda tachi chonaarāpa iru pedee ijāa k'iniada-e paji. Ma k'āyaara waya Egiptodee wā k'iniadachida. ⁴⁰Mapa Moisés wē-e pak'āri, ichi īpema Aaronmaa māgajida:

'Tachi-it'ee ak'ōre waibiarā oopáde ajida, tachi naa o jaratee wādamerā, k'awada-e p'anadairā sāgataji jā Moisés ome, Egiptodeepa tai āyaa aneeda.'

(Ex 32.1)

⁴¹Māpai oojida p'ak'a chak'ek'a ai k'irapite it'aa t'īdait'ee. Ne-animalaarā peejida ai k'irapite paadait'ee māik'aapa fiesta oojida o-īapa, ma p'ak'a chak'ek'a ooda-it'ee. ⁴²Maperāpi Tachi Ak'ōre āchi ik'aawaapa āyaa wāji. Mapa pajāde nībi ne-inamaa it'aa t'īpachida, Tachi Ak'ōremaa it'aa t'īdai k'āyaara. Oojida Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade jara bīk'a:

'Israel pidaarā, parā cuarenta años eujā pania wēe bide p'anadak'āri, īmi-it'ee ne-animalaarā peedap'eda, paapachidak'ā, mide ijāa p'anadap'edaa perā? ⁴³Ma k'āyaara parāpa it'aa t'īpachida Canaandepemaarā ak'ōre waibia Molocmaa māik'aapa

Egiptodepemaarā ak'ore waibia Refanmaa. Mia māga k'awa bi ne-inaa pāchi juapa oodap'edaa atee p'anadap'edaa perā pāchi wārutamaa. Mapa mia parā āyaa jērek'ooit'eeda aji, Babilónia p'uuru k'āyaraa t'imiara.' (Am 5.25-27)

44 Tachi chonaarā eujā pania wēe bide p'anadak'āri, ateepeachida Tachi Ak'ore te ne-edee ooda, k'irāpadait'ee Tachi Ak'ore arii bi āchi ome.

Māgí te oojida Tachi Ak'orepa Moisemaa ak'ipidak'a. Oojida aide it'aa t'ipataadait'ee Tachi Ak'oremaa. **45** Ma t'ēepai tachi chonaarā māgí tede it'aa t'ipachida āchi chonaarāpa oodap'edaak'a. Mapa Tachi Ak'orepa awaraa p'uuru ome jura chōo p'oyaapik'āri, Josué ome chedap'edaarāpa āchi ome aneejida māgí te ne-edee ooda. Māgá iru p'anapachida David rey parumaa. **46** Tachi Ak'orepa Rey David k'inia iru bapachi. Mapa Davidpa iidiji Tachi Ak'oremaa te waibia oo teeit'ee, te pia oo k'inia bada perā Jacobpa ijāadap'edaa Ak'ore-it'ee. **47** Mamīda David warra Salomonpa Tachi Ak'ore te waibia ooji. **48** Salomonpa māgí te ooji mīda, k'awa p'ani Tachi Ak'ore Waibia bak'aa te eperāarā juapa oodade. Māga k'awa p'ani Ak'ore pedee jaraparipa jarada perā:

49 'Mi, Jōmaarā Rey, it'arita baparida aji, māik'aapa eujā mi juu ek'ari bi. ¿Te k'āaredeteeta mīmaa oo teedait'eema? ¿Sāmata mi īnait'eema? **50** ¿Michi juadoopa jōmaweda ooji-ek'ā? aji.' (Is 66.1-2)

51 Māpai Estebanpa māgaji:

—Parāpa Tachi Ak'orede ijāa p'anida apata mīda, t'āri k'achia-idaa p'anapatada aji, ijāadak'aa beerāk'a. Ma awara k'iiri k'isua p'anapata, oo k'iniadak'aa perā Ak'ore Jaurepa oopi bik'a. Pāchi chonaarāk'api p'ani. **52** Parā chonaarāpa ichita Tachi Ak'ore pedee jarapataarā jirijida peedait'ee. Peejida chi p'ek'au k'achia wēe bi cheit'ee bida apatap'edaarā. Maap'eda chi p'ek'au k'achia wēe bi chek'āri Tachi Ak'orepa oopi bik'a ooit'ee, iru ichiaba jita atapidap'eda, peepijida parāpa. **53** Parāpata Ak'ore Ūraa iru p'anapata angeleerā k'aurepa. Mamīda at'āri ooda-e p'anida aji, māgí ūraa jara bik'a.

Esteban peedap'edaa

54 Māga ūridak'āri, t'āri k'achiapa Esteban peet'aa k'inia p'aneejida.

55 Mamīda Ak'ore Jaure ichi ome bada perā, it'aa ak'iji māik'aapa unuji Ak'ore k'īra wāree māik'aapa Ak'ore juaraare Jesús bainī bi. **56** Māpai māgaji:

—Ak'idadapáde aji. Miaunu bi pajā ewa nībi māik'aapa unu bi Eperā Ak'ore Truadepema Ak'ore Waibia juaraare.

57 Mamīda āchi k'iiri t'ap'ak'ooodachida māik'aapa golpe biadap'eda, jōmaweda iru ūri wājida. **58** Jerusalén p'uurudeepa uchia atadap'eda, māupa bat'amāa p'aneejida iru peet'aadait'ee. Auk'a k'aripajida Esteban

imiateedap'edaarāpa. Āchi ūripema p'aru jīpatap'edaa ata bijida eperā Saulo apatap'edaa biiri ik'aawa irua ak'imerā, āchia māu bat'aruta misa.

59 Māupa bat'amaa p'anide Esteban it'aa tīji:

—Tachi Waibia Jesús, mi jaure pichimaa atēeji.

60 T'ēepai bedabaiji māik'aapa golpe it'aa tīji:

—Tachi Waibia, āchi chupiria k'awáaji, mi nāgá k'achia oo p'ani mīda. Māga jarap'eda, piuji.

Saulopa ijāapataarā miapiit'ee jirida

8 1-2 Esteban peedak'āri, Saulo mama baji ak'iit'ee, ichi judiorā poroorā eere bada perā. Esteban piup'eda, ūk'uru Tachi Ak'ōrede ijāapataarā iajida; ichiaba audú jēejida iru-it'ee.

Ma ewatedeepa Jerusalende Cristode ijāadak'aa beerāpa irude ijāapataarā jirijida peedait'ee. Mapa jōmweda miruk'oodachida Judea eujādee māik'aapa Samaria eujādee. Cristopa jīrit'eradaarā aupai miruda-e pají. 3 Māgá jiri p'ani misa, Saulopa Cristode ijāapataarā auk'a jiripachi. Te chaa t'iu wāpachi wēraarā imik'iraarā ome jita p'eit'ee. Maap'eda carcelde t'ipik'oopachi.

Samariade jarateedap'edaa Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee

4 Saulopa māga oo baji mīda, chi Jerusalendeepa mirudap'edaarāpa jaratee wāpachida Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee āchi wārutamaa.

5 Felipe wājí Samaria eujādee māik'aapa Cristopa ooda jarateepachi.

6 Arii p'anadap'edaarāpa māga ūridak'āri māik'aapa unudak'āri irua ooda eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa, waapiara k'awa k'inia p'anajida. 7 Mama Felipepa uchiapik'oopachi netuaraarā merātia bee eperāarā chok'ara k'ap'iadeepa. Māgí netuaraarā āra k'ap'iadeepa bia uchia wāpachida. Ma awara Felipepa jipak'oopachi eperāarā chok'ara chiwa beerā māik'aapa p'oyaa āchi biiripa pia nipadak'aarā. 8 Maperā ma p'uurudepemaarā o-ia p'anapachida.

9 Mamīda mama bapachi eperā t'ijarapatap'edaa Simón. Māgipa petau tau k'awaa baji māik'aapa ma eujādepemaarā k'ūra p'e iru bapachi ichia oo bi k'aurepa. Mapa āchi t'āide eperā waibiak'a bapachi. 10 Waibiara beerā, ek'ariara beerāpa paara iru pedee ūri k'inia p'anapachida māik'aapa māgapachida:

—Tachi Ak'ōrépata irumaa nāga oopi bi.

11 Irua jararu ijāapachida, ichi petau taupa k'ūrap'e iru bada perā. Taarāji ma k'apite bi. 12 Mama bide Felipepa jarateeji: Jesucristo Tachi Ak'ōrepa pēida māik'aapa iru k'aurepa Tachi Ak'ōrepa eperāarā p'ek'au k'achia wēpapik'oopari. Māga ijāadak'āri, māpema imik'iraarā māik'aapa wēraarā poro choopijida. 13 Simonpa pida ijāaji. Maap'eda poro choopiji māik'aapa nipaji Felipe ome. Unuk'āri Felipepa ne-inaa oo bi eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa, ichia k'awa-e bapachi sāga k'isiasi.

¹⁴Cristopa jirit'eradaarā Jerusalende p'anadap'edaarāpa ūridak'āri Samaria pidaarāpa ijāaruta Ak'ōrepa ooda Cristo piuda k'aurepa, mamaa pēijida Pedro Juan ome. ¹⁵Arii panadak'āri, it'aa t'ijsida Samaria pidaarā Cristode ijāapataarā pari, Tachi Ak'ōre Jaure āra ome ba chemerā, ¹⁶waide Ak'ōre Jaure āra k'ap'iade ba che-e bada perā. Jīp'a poro choopijida Tachi Waibia Jesús tīde, ak'ipidait'ee irude ijāadap'edaa. ¹⁷Māpai Pedropā māik'aapa Juanpa jua bidak'āri āra īri, māgá Ak'ōre Jaure ba cheji āra ome.

¹⁸Simonpa unuk'āri Ak'ōre Jaure che bi Cristopa jirit'eradaarāpa jua birutade eperāarā īri, p'arat'a teeit'ee paji, ichia auk'a māga ooit'ee.

¹⁹Māgaji:

—Mimaa k'awaapidapáde aji, ichiaba mia jua bik'āri eperā īri, Ak'ōre Jaure iru ome ba chemerā.

²⁰Māpai Pedropā p'anauji:

—iPichi p'arat'a ome atua baibeepáde aji, k'īsia bairā neto atai Tachi Ak'ōrepa oopipari ichi jirit'eradaarāmaa! ²¹Pia na mimia p'oyaa oo-e, Ak'ōre k'īrapite k'īra jīp'a k'īsia-e bairā. ²²Māgá k'īsia amāaji māik'aapa Tachi Ak'ōremaa chupiria iidiji. Māga oorura, Tachi Ak'ōrepa perdonaaipi pia k'achia oo k'inia bī. ²³Mia māga jara bi k'awa bairā pi t'āride tai ome k'īrau bī, waibiara paruta perā pi k'āyaara nāpemaarā k'īrapite. Wāara pi at'āri p'ek'au k'achia jua ek'ari bī.

²⁴Māpai Simonpa p'anauji:

—Parāpa Ak'ōremaa chupiria iididapáde aji mi pari, mi baainaamerā parāpa mimaa jaradap'edaa.

²⁵Maap'eda Pedropā Juan ome ma p'uuru depemaarāmaa jarajida āchia unudap'edaa Jesús ome nipadak'āri. Ichiaba Tachi Ak'ōrepa jara pēida jarateejida. Ma t'ēepai chejida Jerusalendee. Mamīda ode Samariade p'uuru bee chaa jaratee che wāpachida Tachi Ak'ōrepa pedee pia jara pēida Cristode.

Felipe Etiopía eujādepema poro ome unuda

²⁶Ma t'ēepai, Tachi Ak'ōrepa ichi ángel pēiji Felipemaa jaramerā:

—Wāji barree, Jerusalendeepa chonaarāwedapema Gaza p'uuru wedapema. Māgí o wāyaapari eujā pania wēe bide.

²⁷Māpai Felipe wāji māik'aapa odeunuji eperā Etiopía eujādepema. Māgí Etiopiadepemaarā poro waibiara paji. Āchi reina p'arat'a jīapari paji. Ichi wā baji Jerusalendee Tachi Ak'ōremaa it'aa tīde. ²⁸Mata waya che wāji ichi eujādee. Su-ak'i baji ichi caballopā jidiupata carrode māik'aapa lee wāji chonaarāwedapema Ak'ōre pedee jarapari Isaíapa p'āda.

²⁹Māgá wāde, Ak'ōre Jaurepa māgaji Felipemaa:

—Wāji jā carro k'ait'a.

³⁰Felipe ma carro ik'aawa pak'āri, ūriji Etiopiadepemapa Isaíapa p'āda leemaa bī. Māpai iidiji:

—¿K'awa bik'ā aji, k'āata jara k'inia bī pia leemaa bi?

³¹Etiopiadepemapa p'anauji:

—¿Sāga mia k'awaayama aji, apidaapa mimaa jarateeda-eeta?

Māpai Felipemaa chupiria iidiji bataumerā māik'aapa ichi ik'aawa su-ak'i beemerā. ³²Isaíapa p'ādadepema ichia leemaa badade nāga p'ā bají:

'Iru ateejida oveja ateeepatak'a chi peepatamaa. Ara oveja k'īup'ee baparik'a chi k'ara t'īimaa p'anadak'āri, māga pīk'a iru k'īup'ee bají.

³³Iru k'īra nejasapijida māik'aapa maarepida chupiria k'awada-e paji. Āchi audú t'āri k'achia-idaa p'anadap'edaa perā, pee atapéjida. Maperā irudeepa warra apida uchiada-e paji. Māgá iru peedak'āri, uchiapijida na p'ek'au eujādeepa.'

(Is 53.7-8)

³⁴Māpai Etiopiadepemapa Felipemaa iidiji:

—Mi chupiria k'awāají. ¿K'aideta pedeemaa bīma aji, na Ak'ōre pedee jaraparipa; ichide wa awaraa eperāde?

³⁵Māpai Felipepe ma Etiopiadepemamaa māgaji:

—Pia leemaa bi Tachi Ak'ōre Warrade; Jesús p'asada.

Māpai Felipepe jarateemaa beeji jōma Jesupa ooda eperāarā k'aripait'ee. ³⁶Maap'eda waawipai ode wāyaadak'āri pania paraamāi, māgí eperāpa māgaji:

—Nama pania paraa. ¿Sāap'eda mi poro choo-ema? aji.

³⁷[Felipepe p'anauji:

—Pia wāara Jesucristode ijāa bī pirā, pia bīda aji.

Ma eperāpa māgaji:

—Mia ijāa bīda aji, Jesucristo Tachi Ak'ōre Warra.]

³⁸Ma carro t'ībaipip'eda, āchi omee weda irabajida māik'aapa wājida pania paraamaa. Mama Felipepe poro chooji. ³⁹Paniadeepa uchiadak'āri, Felipe wēpadachi Tachi Ak'ōre Jaurepa ateeda perā. Ma Etiopiadepemapa waa unu-e paji. Mamīda ichi o-ña wāji ichi eujādee. ⁴⁰Māimisa Ak'ōre Jaurepa Felipe uchiapijiji Azoto p'uurude. Mamāik'aapa p'uuru bee chaa Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee jaratee wāpachi Cesarea p'uurude panarumaa.

Saulopa Cristode ijāada

(Hch 22.6-16; 26.12-18)

9 ¹Felipepe māga oo bī misa, Saulopa Cristode ijāapataarā peek'ooit'eeda apachi. Mapa wāji judiorā p'aareerā poro waibiamaa ²māik'aapa iidiji k'art'a p'ā teedamerā. K'īsia iru bají wāit'ee Damasco p'uurudee Tachi Ak'ōre Ode P'aniirāda apata jiride, imik'iraarā wēraarā ome, māgiirā jitta p'e ateeit'ee Jerusalendee. Ma k'art'a p'ādap'edaade jaraji Saulopa oo k'inia bī, judiorā poroorāpa Tachi Ak'ōre ūraa jarateepata te bee chaa k'awaadamerā māik'aapa k'aripadamerā. ³Ma k'art'a p'ādap'edaa atap'eda, Saulo wāji. Damasco k'ait'a pa wāk'āri,

it'ariipa ichi ūri ūdaa jēra t'ūudachi. ⁴Māga unuk'āri, Saulo eujāde baainaji. Maap'eda pedee ūriji:

—Saulo, Saulo ćsāap'eda michideerā jirī nima? aji.

⁵Saulopa iidiji:

—¿Pi, k'aima? aji.

Chi pedee badapa p'anauji:

—Mi Jesupi, pia jirī ni eperāarā poro waibia. ⁶P'irabáiji māik'aapa wāji p'uurudee. Mama jaradai pia k'āata ooit'ee.

⁷Saulo ome wā nipadap'edaarā pedee wēe ak'īnī p'aneejida p'era jōnipa, ārapa pedee ūridap'edaa perā. Mamīda unuda-e paji k'aiptata pedee bī.

⁸Ma t'ēepai Saulo p'irabaidachi. Mamīda tau ēek'āri, maarepida unuk'aa paji. Māgá juade jitadap'eda, ateejida Damascodee. ⁹K'āima őpee mama baji tau pāriu; maarepida ne-inaa to-ee māik'aapa nek'o-ee.

¹⁰Ma p'uurude bapachi eperā Cristode ijāapari, t'ijarapatap'edaa Ananías. Saulo māga bī misa, Ak'ōrepa k'āimok'araa pik'a bide Ananías t'ijaraji. Ichia p'anauji:

—Tachi Waibia, mi nama bida aji.

¹¹Ak'ōrepa māgaji:

—Wāji calle t'ijarapata Derechamaa māik'aapa Judas tede iidíji Tarso pida, t'ijarapata Saulo. Māgipa mīmaa it'aa t'īmaa bida aji. ¹²Māgimaa k'āimok'araa pik'a bide mia unupijida aji, eperā t'ijarapata Ananías wāru irumaa māik'aapa juu biru iru ūri, waya pia unumerā.

¹³Māga ūrik'āri, Ananiapa māgaji:

—Tachi Waibia, mia ūridooda aji, jā eperāpa pide ijāapataarā miapida Jerusalende. ¹⁴Ūrá nama che bī p'aareerā poroorāpa k'aripa k'inia p'anadairā. Maperā pēijidada aji, pide ijāapataarā jita p'e atade.

¹⁵Mamīda Ak'ōrepa p'anauji:

—Wāpáde aji, mia iru jirīt'erada perā mi ūraa jarateenamerā awaraa eujādepemaarāmaa māik'aapa āchi reyrāmaa, ichiaba Israel pidaarāmaa.

¹⁶Mia irumaa k'awapiit'eeda aji, sāgapī iru mia iru p'anapataadait'ee, mia ooda jaratee k'inia bī k'aurepa.

¹⁷Maap'eda Ananías wāji Saulo badamaa. Teeda panap'eda, juu biji iru ūri māik'aapa māgaji:

—K'ōp'āyo Saulo, pia unuda ode che wāk'āri, Tachi Waibia Jesupata mi pēijida aji, pia waya unumerā māik'aapa Tachi Ak'ōre Jaure ome beemerā.

¹⁸Aramata Saulo taudeepa chik'o escamak'a baaijida māik'aapa waya pia unu beeji. Maap'eda poro choopiji Ananiamaa. ¹⁹T'ēepai nek'oji waya juatau paraait'ee. Ewari chok'ara-ee beeji Damascodepemaarā Cristode ijāapataarā ome.

Saulopa Damasco p'uurude jarateeda

²⁰Saulopa jarateenapachi Ak'ōre ūraa jarateepata tede. Jarapachi Jesuta Tachi Ak'ōre Warra. ²¹Māga ūridak'āri, jōmaarāpa ak'itrua para beepachi māik'aapa māgapachida:

—¿Nāgí paji-ek'ā ajida, Jerusalende jiri nipapata peeit'ee jōmaweda Jesude ijāapataarā? ¿Ichiaba nama cheji-ek'ā ajida, ijāapataarā jita p'e ateede p'aareerā poroorāmaa?

²²Māga jarapachida mīda, Saulopa ewari chaa waapiara jarateepachi Jesuta Tachi Ak'ōrepa pēida eperāarā k'aripamerā. Mapa judiorā Damascode p'anapatap'edaarāpa k'awadak'aa paji k'āata k'isiada.

Saulo judiorā juadeepa uchiada

²³Ma t'ēepai taarā pak'āri, judiorāpa pedeeteejida Saulo peet'aadait'ee. ²⁴Mamīda ichia k'awaa ataji. Āstaawa mālk'aapa p'ārik'ua p'uuru t'iupata chaa ot'ewa p'anapachida uchiak'āri jita atadait'ee. ²⁵Mamīda ijāapataarāpa k'oraa choma bide t'i atajida māik'aapa chi p'uuru ik'aawa t'iak'au jēra bi īriipa īrabai pēijida. Māgá mirudachi.

Saulo Jerusalende

²⁶Mamāik'aapa Saulo Jerusalende wāji. Mama ijāapataarā ome k'ōp'āyo meraa k'inia baji. Mamīda jōmaarāpa iru waawee p'anapachida. Ijāadak'aa paji wāara irua Cristode ijāa bi. ²⁷Awaraa ijāapataarā māga p'anajida mīda, Bernabepa ateeji Cristopa jirit'eradaarāmaa. Nepiriji Saulopa Tachi Waibīa unuda Damasco ode māik'aapa Jesupa irumaa pedeeda. Maap'eda nepiriji Saulo Damascode bak'āri, waawee--ee jarateemaa bada Jesupa ooda. ²⁸Māgá Saulo beeji Jerusalende māik'aapa nipapachi Cristode ijāapataarā ome. Mama bide Cristopa ooda waawee--ee jarateepachi judiorāmaa. ²⁹Ichiaba aupedeepachi judiorā griego pedee pedeepataarā ome. Mapa ārapa iru peet'aa k'inia p'anapachida. ³⁰Cristode ijāapataarāpa māga k'awadak'āri, ateejida Cesarea p'uurudee. Mamāik'aapa pēijida Tarso p'uurudee.

³¹Maapai ijāapataarā Judeadepemaarā, Galileadepemaarā māik'aapa Samariadepemaarā k'āiwee p'anapachida. Ak'ōre Jaurepa āchi k'aripapachi perā, waapiara oo k'awaa wāpachida Tachi Ak'ōrepa oopi k'inia bi māik'aapa chok'araara īwa wāpachida.

Pedropo esperā t'ījarapatap'edaa Eneas jipada

³²Maapai Pedropo Cristode ijāapataarāmaa p'asia nipak'āri, panaji Lida p'uurude. ³³Mama ununaji esperā t'ījarapatap'edaa Eneas. Māgí ocho años iru baji chiwa bi. ³⁴Ma esperā unuk'āri, Pedropo irumaa māgaji:

—Eneas, Jesucristopa pi jiparupi. P'irabaipáde aji, māik'aapa pichi p'aru bedáji.

Aramata Eneas p'irabaidachi. ³⁵Chok'ara Lida p'uurude p'anapatap'edaarāpa māik'aapa Sarón eujāde p'anapatap'edaarāpa Eneas jipa bi unudak'āri, Jesucristode ijāajida.

Dorcas piup'eda, chok'ai p'irabaida

³⁶ Maapai Jope p'uurude baji wēra Cristode ijāapari, t̄ijarapachida Tabita; griego pedeede Dorcas^{*} apata. Māgí wērapa awaraarā k'aripapachi māik'aapa chupiria beerāmaa ne-inaa teepachi. ³⁷ Ma wēra k'ayaadachi māik'aapa jai-idaaji. Judiorāpa oopatap'edaak'a iru k'ap'ia k'uit'adap'eda, te it'ipema pisode binajida. ³⁸ Maapai Pedro Lida p'uurude baji. Lida Jope p'uuru k'ait'a bada perā, ijāapataarāpa eperāarā omé pēijida irumaa. Māganajida:

—Isapai chepáde ajida, Jopedee.

³⁹ Pedro wāji āchi ome māik'aapa panadak'āri, ateejida piuda bimaa. Jōmaweda p'ētrāarā jēe para baji iru ik'aawa māik'aapa Pedromaa ak'ipijida Dorcapa p'aru k'aat'ida chok'ai bak'āri. ⁴⁰ Pedropo jōmaweda taawaa uchiapik'ooji. Māpai bedabaip'eda, it'aa t̄iji. T'ēepai jai-idaa badamaa ak'iji māik'aapa māgaji:

—iTabita, p'irabáji!

Iru tau ēeji māik'aapa Pedro unuk'āri, su-ak'i beeji. ⁴¹ Pedropo juadeepa p'irabai ataji māik'aapa t̄i p'eji chi p'ētrāarā māik'aapa awaraa ijāapataarā, āchimaa ak'ipiit'ee chok'ai bi. ⁴² Jopedepemaarāpa māga k'awaadak'āri, chok'ara Cristode ijāajida. ⁴³ Maperā Pedro k'āima chok'ara beeji ma p'uurude, ne-e p'oopari t̄ijarapatap'edaa Simón tede.

Corneliopa Pedro t̄i pēida

10 ¹ Pedro Jope p'uurude bi misa, Cesarea p'uurude baji eperā t̄ijarapatap'edaa Cornelio. Māgí Romadepema soldaorā batallonddepema poro paji. Ma batallón t̄ijarapachida Italiadepema. ² Māgí eperā t̄ari pia bapachi. Ichi tedepemaarā ome Tachi Ak'ōrede ijāapachida. Ichiaba p'arat'a teepachi judiorā k'aripait'ee māik'aapa Tachi Ak'ōremaa it'aa t̄ipachi.

³ Ewari aba a las tres, k'āimok'araa pik'a bide taawapemak'a unuji it'aripema ángel ichimái t̄iuru māik'aapa jararu:

—iCornelio!

⁴ Cornelio waaweede māgí ángel k'īra ak'i nībeep'eda, iidiji:

—¿K'āata k'inia bima? aji.

P'anauji:

—Tachi Ak'ōrepa ūrijida aji, pia it'aa iidida māik'aapaunu bi pia p'arat'a teepari chupiria beerāmaa. Pia pia oo bi iru k'īrapite. ⁵ Eperā pēiji Jope p'uurudee aneemerā Simón Pedro apata. ⁶ Irua pimaa Ak'ōre net'aa jarateeit'ee. Awaraa Simón, ne-e p'oopari tede bi. Māgí p'usa ide baparida aji.

* 9.36 Ma t̄i jara k'inia bi: "Bigi".

⁷Ma ángel ichi ome pedeemaa bada wāk'āri, Cornelio pa t'í pëiji ichi mimiapataarā omé māik'aapa Romadepema soldao aba Ak'ōrede ijāa bada. ⁸Ichia k'āimok'araa pik'a bide unuda nepirip'eda, āchi pëiji Jopedee.

⁹Ai norema imat'ipa āchi Jope p'uuru k'ait'a wārutade, Pedro wāji terrazade it'aa t'ide. ¹⁰Mama bide jarrapisia nībeeji. Nejoomaa p'aní misa, ichia k'āimok'araa pik'a bide ¹¹unuju pajā ewadaru. Madeepa it'ariipa che wāji lienzok'a bi. Ma k'í chaa jí beeji. ¹²Māgí p'arude ne-animalaarā k'ira t'ādoo p'anajida: biiripa nīuteepata, bipa nīuteepata māik'aapa wāabaipata. ¹³Pedropo māga ak'i bide pedee ūriji:

—Pedro, p'irabáiji. Péeji māik'aapa k'opáde aji.

¹⁴Pedropo p'anauji:

—Tachi Waibia, k'o-edo aji, michi t'oru weda waide k'ok'aa perā jāgee ne-animalaarā, pía k'oik'araa bida ada.

¹⁵Waya pedee ūriji:

—Ak'ōrepa k'oipia papida k'oik'araa bida anaapáde aji.

¹⁶Jarada ūpee māga jarap'eda, māgí lienzok'a bi waya it'aa wāji.

¹⁷Pedropo k'isia beeji k'āata jara k'inia baji ichia unuda māgí k'āimok'araa pik'a badade. Māga niðe Simón te iidi wādapa Cornelio mimiapataarā pachejida te t'ūputa t'aide. ¹⁸Arii panadak'āri, iidijida:

—¿Nama bik'ā ajida, eperā t'íjarapata Simón Pedro?

¹⁹At'āri Pedro k'isiamaa bide ichi k'āimok'araa pik'a badade, Ak'ōre Jaurepa māgaji irumaa:

—Eperā ūpeerāpa pi jiri nidada aji. ²⁰P'irabáiji māik'aapa irabáiji. Wāji ará ome k'isia-ee, miata āra pēida perā.

²¹Pedro irabaip'eda, māgaji ma eperārāmaa:

—Mida aji, parāpa jiri p'ani. ¿K'āata oo che p'anima? aji.

²²P'anaujida:

—Tai chejida Cornelio, Romadepema soldaorā poropa pēida perā. Iru Tachi Ak'ōrede ijāapari māik'aapa t'āri pia bapari. Mapa jōmaweda Cesareadepema judiorāpa iru k'inia iru p'anapata. It'aripema angelpa jaraji irumaa tai pēimerā pi atade, pi iru temaa wāmerā jarateede.

²³Māpai Pedropo teeda t'ūpip'eda, nek'opiji māik'aapa p'aru teeji k'āidamerā. Ai norema, Pedro wāji āchi ome. Jopedepema ijāapataarā ūk'ururuāpa iru k'ōp'āyanajida.

²⁴Ai norema panajida Cesareade, Cornelio pa nīmaa badamāi, ichi te pidaarā ome māik'aapa ichia t'í pēida k'ōp'āyoorā k'iniarā ome. ²⁵Pedro ai temaa panak'āri, Cornelio taawaa cheji māik'aapa Pedro k'irapite bedabaidachi, irumaa it'aa t'it'ee. ²⁶Mamīda Pedropo p'irabaipiji, māik'aapa māgaji:

—Mi jida pik'a, eperā jíp'aada aji.

²⁷Maap'eda pedee wādapa teeda t'ūjidida eperārā see nībadamāi.

²⁸Māpai Pedropo māgaji:

—Parāpa k'awa p'anida aji, tai judiorā t'iudaik'araa bi judio—eerā tede māik'aapa k'ōp'āyo meraadaik'araa bi parā ome. Mamīda Tachi Ak'ōrepa mimaa k'awapijida aji, jōmaarā ome k'ōp'āyo meraaipia bi. ²⁹Maperā jararutata mi cheji, k'isia—ee. ūrá k'awa k'inia bida aji, Ʉk'āare—it'eeta mi tī pēiji?

³⁰Corneliopa p'anauji:

—K'āima k'imirari paruda aji, na horak'a k'ewara, mi it'aa tīmaa bi misa, eperā p'aru uchiterree jī bi mi k'irapite bainī ba cheji. ³¹Jaraji ma eperāpa: “Cornelio, Ak'ōrepa ūrijida aji, pia it'aa iidida māik'aapa unu bida aji, pia p'arat'a teepari chupiria beerāmaa. Pia pia oo bi iru k'irapite. ³²Eperā pēipáde aji, Jope p'uurudee eperā t'ijarapata Simón Pedro atade. Iru baparida aji, awaraa Simón ne—e p'oopari tede p'usa ide.” ³³Maperā mia isapai pēiji pi jiride māik'aapa pi tāri pia bairā, cheji. ūrá nama jōmaweda p'ani misa Ak'ōre k'irapite, taipa ūri k'inia p'anida aji, jōma Tachi Ak'ōrepa pimaa jarapiru.

Pedropa Cornelio tede jarada

³⁴Māpai Pedro pedeemaa beeji:

—ūrá wāara mia k'awaaruda aji, Tachi Ak'ōrepa mi auk'aarā apemaarā k'āyaara pipiara ak'i—e bi. ³⁵Awaraa eujādepemaarā jida k'inia iru bapari ichide ijāadak'āri māik'aapa ne—inaa pia oodak'āri. ³⁶Tachi Ak'ōrepa k'awapiji Israeldeepa uchiadap'edaarāmaa ichia āchi k'āiwee p'anapiit'ee Jesucristo k'aurepa, iru jōmaarā Waibia perā. ³⁷Parāpa pia k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa ooda Galilea eujāde māik'aapa Judea eujāde, Juanpa poro chooipia bida a nipada t'ēepai. ³⁸Ichiaba k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa Jesús Nazaretdepema pēida ichia oopi bik'a oomerā, ichi Jaurepa k'aripapeda. Māgí Jesupa ne—inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa oo nipaji māik'aapa jiipapachi eperāarā netuara merātia beerā. Māga oopachi Tachi Ak'ōre iru ome bada perā. ³⁹Tai iru ome nipapatap'edaarāpa unujida jōmaweda irua ooda Judea eujāde māik'aapa Jerusalén p'uurude. Ichiaba p'anajida iru kurusode peedak'āri. ⁴⁰Mamīda Tachi Ak'ōrepa iru chok'ai p'irabai ataji k'āima ūpeemaa, maap'eda taimaa unupiji. ⁴¹Judiorā jōmaarāmaa unupi—e paji. Jip'a taimaapaita unupiji, Tachi Ak'ōrepa ai naaweda tai jirit'erada perā iru unudamerā. Chok'ai p'irabaida t'ēepai iru tai ome nek'oji ak'ipiit'ee wāara chok'ai bi. ⁴²Ai t'ēepai irua tai pēiji judiorāmaa jaranadamerā taipa unudap'edaa māik'aapa jarateenadamerā iruta Tachi Ak'ōrepa bida jōmaarā Waibia. Ak'ōre ewari waibia ewate chok'ai p'aniirāpa oopata māik'aapa piudap'edaarāpa oopatap'edaa ak'iiit'ee. ⁴³Jōmaweda Ak'ōre pedee jarapataarāpa irua ooit'ee bada k'awa p'anajida māik'aapa jarapachida Tachi Ak'ōrepa iru k'aurepa wēpapipariit'ee irude ijāarutaarāpa p'ek'au k'achia oopata.

Tachi Ak'ōre Jaure judio—eerāmaa cheda

⁴⁴At'āri Pedro pedeemaa bide, Ak'ōre Jaure cheji chi ūrimaa p'anadap'edaarāmaa. ⁴⁵Judiorā ijāapataarā Pedro ome chedap'edaarā

ak'itrua para beeji, Tachi Ak'orepa ichi Jaure ba chepida perā judio–eerā k'ap'iade. ⁴⁶ Úripachida pedee para bi āchia k'awada–e p'aní pedeede māik'aapa Ak'oremaa it'aa iidi para bi. ⁴⁷ Māpai Pedropo māgaji:

—Tachi Ak'orepa na eperāarāmaa ichi Jaure pēiru taimaa pēidak'a. Māga bita, ¿k'aipa poro choonaapáde adayama? aji.

⁴⁸ Māpai Pedropo jaraji Jesucristo t̄ide poro choopidamerā. Maap'eda Cornelio pa chupiria iidiji Pedromaa āchi ome taarā beemerā.

Pedropo nepirida ijāapataarā Jerusalende p'anadap'edaarāmaa

11 ¹ Cristopa jirit'eradaarā māik'aapa apemaarā ijāapataarā Judea eujāde p'aniirāpa ūrijida judio–eerāpa Tachi Ak'orepa jara pēida ūridap'eda, ichiaba Cristode ijāadap'edaa. ² Mapa Pedro waya chek'āri Jerusalendee, ūk'uru judiorā Cristode ijāa p'anadap'edaarā k'irau p'anajida irua ooda k'aurepa judio–eerā t̄aide. ³ Ijidida:

—¿Sāap'eda judio–eerā ak'īnajima? ajida. ¿Sāap'eda āra ome nek'ojima? ajida.

⁴ Māpai Pedropo nepirimaa beeji jōmaweda Tachi Ak'orepa ichimaa k'awapida:

⁵ —Mi bajida aji, Jope p'uurude. It'aa t̄īmaa bide k'āimok'araa pīk'a bide unuji lienzok'a bi it'ariipa mīmaa che wā. Ma kī chaa jī beeji. ⁶ Pi-ia ak'iji k'awaait'ee k'āata edajāde paraaji. Unuji ne-animalaarā k'ira t̄ādoo, biiripa nīuteepata, k'achia beepata, bipa nīuteepata māik'aapa wāabaipata. ⁷ Maap'eda pedee ūriji: “Pedro, p'irabáiji. Peep'eda, k'óji.” ⁸ Māpai mia p'anauji: “Waide jāgee ne-animalaarā pīa k'oik'araa bida adadepema k'ok'aada” aji.

⁹ Māpai it'ariipa waya pedeeji: “Ak'orepa k'oipia papida k'oik'araa bida anáaji.” ¹⁰ Jarada ūpee māga jaraji. Maap'eda ma lienzok'a bi waya it'aa jidiu ataji. ¹¹ Aramata eperāarā ūpee pēidap'edaa Cesareadeepa mi jiri chejida mi te badamāi. ¹² Tachi Ak'ore Jaurepa mīmaa jaraji wāmerā āra ome, k'īisia–ee. Na k'ōp'āyoorā seis wājida ichiaba mi ome. Jōmaweda t̄īujida ma eperā ichi mimiapataarā pēi bada temāi. ¹³ Ma eperāpa taimaa nepiriji ichia ángel unuda māik'aapa ma angelpa jarada: “Eperā pēipáde aji, Jope p'uurudee eperā t̄ījarapata Simón Pedro atanadamerā. ¹⁴ Irua jarayada aji, sāga Ak'orepa pi o k'achiadeepa k'ariпа atai pichi te pidaarā ome.”

¹⁵ Mi pachepe'eda, pedeemaa beek'āri, Ak'ore Jaure āramaa cheji, naaweda tachi judiorāmaa chedak'a. ¹⁶ Māga pak'āri, mia k'irāpaji Tachi Waibiapa jarada: “Wāara Juan Bautistapa poro choopachi paniapa. Mamida Tachi Ak'orepa ichi Jaure ba chepiit'ee parā k'ap'iade.” ¹⁷ Māgá mia k'awaajji Tachi Ak'orepa ichi Jaure ba chepi k'inia bi āra ome tachi ome ba chepidak'a, auk'a ijāapata perā Tachi Waibia Jesucristode. Māga bita ¿sāga mia Tachi Ak'orepa ooda k'achia bida ayama? aji.

¹⁸Jerusalendepema ijāapataarāpa māga ūridak'āri, k'īup'ee para beeji. Maap'eda it'aa t'ījida Tachi Ak'ōremaa. Māgajida:

—iMāgara Tachi Ak'ōrepa ichi Jaure judio-eerā k'ap'iade ichiaba ba chepiit'ee, k'achia oodaamaa p'aneedak'āri māik'aapa Jesucristode ijāadak'āri! iMāgá ichita iru ome chok'ai p'anapataadait'ee!

Ijāapataarā Antioquía p'uurude chip'epatap'edaa

¹⁹Esteban piuda t'ēepai, Jesucristode ijāapataarā jirimaa p'anadak'āri peeditait'ee, ūk'uru miruk'oodachida Fenicia eujādee, Chipre isladee māik'aapa Antioquía p'uurudee. Āchi wādap'edaa chaa Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee jarateepachida judiorāmaa aupai. ²⁰Mamīda Cristode ijāapataarāpa Chipredepemaa māik'aapa Cirene p'uurudepemaa chedap'eda Antioquía p'uurude, Jesupa ooda eperāarā k'aripait'ee jarateepachida judio-eerāmaa. ²¹Tachi Ak'ōrepa āra k'aripaji. Mapa judio-eerā chok'ara Jesucristode ijāa p'aneejida.

²²Ijāapataarā Jerusalendepemaa māga ūridak'āri, Bernabé pēijida Antioquiadee. ²³Panak'āri, Bernabepa unuji Tachi Ak'ōrepa āra k'aripada. Mapa o-īadachi. Ūraaji t'āripa Cristode ijāadamerā māik'aapa irua oopi bik'a oodamerā. ²⁴Bernabé eperā t'āri pia bapachi. Cristode pia ijāapachi māik'aapa oopachi Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a. Maperā eperāarā chok'ara Cristode ijāajida iru k'aurepa.

²⁵Ma t'ēepai Bernabé wāji Tarso p'uurudee Saulo jiride. ²⁶Unu atak'āri, ateeji Antioquiadee. Mama p'aneejida año aba ijāapataarā ome jarateemaa Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee. Eperāarā chok'araarāpa āchia jarateeda ūripachida. Antioquía p'uurude naapiara Cristode ijāapataarā t'ī bijida Cristodeerā.*

²⁷Maapai Ak'ōre pedee jarapataarā ūk'uru wājida Jerusalendeepa Antioquiadee. ²⁸Mama p'anide māirādepema aba t'ījarapatap'edaa Agabo, ijāapataarā k'īrapite bainī beep'eda, Tachi Ak'ōre Jaurepa jarapiji jarra oodait'ee jōmaweda Roma jua ek'ari p'aniīrā eujāde. Wāara, ai t'ēepai māgipa jaradak'a p'asaji César Claudio Romadepema reyrā poro waibia bak'āri. ²⁹Antioquiadepema Cristode ijāapataarāpa māga ūridak'āri, pedeeteejida Judeadepema ijāapataarā k'aripadait'ee, āchia p'arat'a teedai pitapai. ³⁰Māgí p'arat'a p'edap'eda, Judeadepema ijāapataarā ak'ipataarāmaa tee pēijida Bernabé ome māik'aapa Saulo ome.

Santiago peedap'edaa māik'aapa Pedro carcelde t'i nībidap'edaa

12 ¹Bernabé Saulo ome Antioquía p'uurude at'āri p'ani misa, Rey Herodepa* Cristode ijāapataarā ūk'uru jirimaa beeji miapiit'ee.

*11.26 Cristodeerā jara k'inia bi Cristode ijāapata māik'aapa oopata iru ūraade jara bik'a.

*12.1 Na Herodes t'ījarapachida Agripa I.

²Jaraji Juan īpema, Santiago espadapa peet'aadamerā. ³Herodepa k'awaak'āri judiorā o-ia p'ani ichia oo bi unudap'eda, ichiaba Pedro jita atapiji. Māga ooji judiorāpa fiesta pan levadura wēe k'opata oo p'anide. ⁴Pedro jita atadap'eda, Herodepa carcelde t'i nībipiji. Mama Romadepema soldaorā dieciséis p'epachida k'īmarik'īmarii carcel jīadamerā. Herodepa k'īsia iru baji Pedro imiateet'ee esperāarā taide Pascua fiesta t'ēepai. ⁵Māga Pedro baji carcelde jīapari paraa. Mamīda awaraa Cristode ijāapataarāpa ewari chaa it'aa tīpachida iru pari.

Tachi Ak'ōrepa Pedro uchiapida carceldeepa

⁶Herodepa Pedro imiateet'ee pada ewate ai noreweda p'ārik'ua, Pedro juu cadenapa soldao jua k'īraichaa jīp'eda, k'āi baji āchi esajíak'a. Māimisa apemaarā soldaorā taawa jīamaa p'anapachida chi t'īupatamāi. ⁷Māga nīde Pedromāi īdaadachi māik'aapa it'aripema ángel bainī ba cheji. Māgipa Pedro orromāi t'ōbaiji māik'aapa māgaji:

—iIsapai p'irabáiji!

Māga jararuta, cadena baaik'oodachida Pedro juadeepa. ⁸Māpai ma angelpa māgaji:

—P'aru jī beep'eda, pichi chancla jī bēeji.

Māga ooji Pedropo. Maap'eda māgaji angelpa:

—Pichi īripema p'aru jī beep'eda, mi ome chéji.

⁹Pedro uchiaggi iru t'ee, k'awa-ee wāara wa seewa angelpa oo bi. Ichi k'īsia-it'ee k'āimok'araa pik'a baji. ¹⁰Mamīda wāyaajida chi jīapari naapema, maap'eda araarepema ichiaba. Carcel puerta hierrodee ooda badamāi pachedak'āri calle jādee uchiadait'ee, ma puerta ichi itu ewadachi. Uchiadap'eda, calle jāde wājida māik'aapa ma angelpa ituuba atabēiji.

¹¹Māpai Pedropo k'awaaji k'āimok'araa-e bi. Mapa māgaji:

—Írá mia k'awa bida aji, wāara Tachi Ak'ōrepa ichi ángel pēiji mi k'aripait'ee Herodes juadeepa māik'aapa judiorā pororā k'achia oodait'ee padadeepa.

¹²Māga k'awaak'āri, Pedro wāji María temaa. Māgí Juan nawe paji. Ma Juan ichiaba tījarapachida Marcos. Arii ijāapataarā chok'ara it'aa tīmaa p'anajida Pedro pari. ¹³Ma te t'īupata taawaik'a eereepa Pedropo tīji. Māpai te ak'ipari awēra Rode apatap'edaapa ak'i cheji k'awaait'ee k'aita māga ni. ¹⁴Pedro otau k'awaak'āri, o-īadachi. O-īapa puerta ewa-ee, edaa p'iradachi jarade Pedro taawa bi. ¹⁵Māga ūridak'āri, māgajida:

—¿K'īra k'awa-ee nībik'ā? ajida.

Mamīda ichia wāarada ak'āri, āchia māgapachida:

—Iru-epi, Tachi Ak'ōre angelpi; iru ome nipaparida ajida.

¹⁶Māimisa Pedropo taawaik'a eereepa tīmaa bapachi. Māpai puerta ewadap'eda, unudak'āri, p'eradachida. ¹⁷Mamīda ichi juapa jaraji k'īup'ee

p'aneedamerā māik'aapa nepiriji sāga Tachi Ak'ōrepa ichi carceldeepa uchia atada. Maap'eda māgaji:

—Nepiride wāti Santiagomaa māik'aapa apemaarā Cristode ijāapataarāmaa. T'ēepai Pedro wāji awara āyaa.

¹⁸Ewarik'āri, carcelde k'iraupik'a para beeji, k'awada-e pada perā sāmaa wāji Pedro. ¹⁹Herodepa k'awaa atak'āri, jaraji jirinadamerā. Mamīda p'oyaa unuda-e pada perā, chi soldaorā jīa p'anadap'edaarāmaa iidip'eda, jita p'e atapiji māik'aapa peepik'ooji. Ma t'ēepai Herodes uchiaji Judeadeepa māik'aapa Cesarea p'uurude banaji.

Herodes piuda

²⁰Maapai Herodes k'rau baji Tiro p'uurudepemaarā ome māik'aapa Sidón p'uurudepemaarā ome. Mapa āchi wājida iru ome pedeede. Mamīda panadak'āri, paajida Herodes mimiapataarā poro aba, Blastomaa, irua naapiara chupiria iidinamerā āchi pari, chōoda-e pait'ee. Māga oojida āchia ne-inaa k'odait'ee netonapachida perā Herodes jua ek'ari p'anadap'edaarā eujāde. ²¹Ma eperāpa iidinak'āri, Herodepa jarajī ichia jararu ewate chedamerā. Ma ewate pak'āri, ichi p'aru pia jī beep'eda, rey su-ak'i beeparide su-ak'i banaji māik'aapa pedeemaa beeji. ²²Ichi pedeemaa ūridak'āri, eperāra biuk'a nībeeji māik'aapa māgapachida:

—Nāgí eperā nama pedeemaa bi eperā-edo ajida. Ak'ōre waibíak'ata bida apachida.

²³Aramata, angelpa Herodes k'ayaapit'aaji, irua itria-e pada perā māga jaradak'āri. Mapa mok'it'a k'ida p'uapa piuju.

²⁴Maapai ijāapataarā chok'araara iwa wāpachida. T'imipiara jaratee wāpachida Tachi Ak'ōrepa ooda Cristo piuda k'aurepa.

²⁵Bernabé Saulo ome Jerusalendepema ijāapataarāmaa tee chejida ma p'arat'a ijāapataarāpa teedap'edaa Antioquiade. Maap'eda waya wājida Antioquiadee. Āchi ome ateejida Juan. Māgí ichiaba tījarapachida Marcos.

Tachi Ak'ōre Jaurepa Bernabé Saulo ome awara bida

13 ¹Antioquiadepema Cristode ijāapataarā t'āide paraaji Ak'ōre pedee jarapataarā māik'aapa jarateepataarā. Māgiirā paji Bernabé, Simón (ichiaba tījarapata Nerro), Lucio Cirene p'uurudepema, Menahem (auk'a warida Galilea pidaarā poro Herodes ome) māik'aapa Saulo.

²Ewari aba māirā it'aa tīmaa p'anide nek'oda-ee, Ak'ōre Jaurepa māgaji:

—Awara bīdapáde aji, Bernabé māik'aapa Saulo, mia āra jirit'erada perā oodamerā mimia mia k'isia iru bi āchi-it'ee.

³It'aa tīdap'eda nek'oda-ee, māgiirā īri jua bijida, maap'eda pēijida.

Saulo Bernabé ome Chipre islade

⁴Tachi Ak'ōre Jaurepa māgá pēida perā, Bernabé Saulo ome wājida Seleucia p'uurudee. Mama barcode bataudap'eda, Chipre isladee wājida.

⁵ Salamina p'uurude panadak'ari, Tachi Ak'orepa ooda Cristo piuda k'aurepa judiorāmaa jarateemaa p'aneejida, Tachi Ak'ore Úraa jarateepata tede. Ichiaba Juan Marcos mama nipaji āchi ome k'aripait'ee.

⁶ Chipre isla jómaweda biiripa wāyaa wādapa, jaratee wājida Pafos p'uurude panarutamaa. Mama ununajida judío t'i jarapatap'edaa Barjesús. Māgipa petau tau k'awaa baji. Seewa–idaa bapachi, ichia Tachi Ak'ore pedee jaraparida apachi perā. ⁷Māgí Romadepema poro Sergio Paulo k'ōp'āyo paji. Sergio Paulo k'isia k'awaa baji. Mapa t'i pēiji Bernabé māik'aapa Saulo, ūri k'inia bada perā āchia jarateepata Tachi Ak'orepa ooda Cristo piuda k'aurepa. ⁸Mamīda āchia jarateemaa p'ani misa, māgí petau tau k'awaa bipa, (griego pedeede Elimas apatap'edaa) jarapachi Romadepema poromaa irua ijāanaamerā āchia jaratee p'ani. ⁹Māpai Saulo, ichiaba Pablo apatap'edaaa, Ak'ore Jaure iru ome bapachi perā, māgí petau tau k'awaa bi k'ira pia ak'iji māik'aapa māgaji:

¹⁰—iSeewa–idaa, netuara warra! iK'achia ooyaa bi! ¿Chīara k'ūra k'inia bi–ek'ā seewa jara bipa? ¿Sāap'eda Ak'orepa jarateepida pia seewada aparima? ¹¹īraweda Ak'orepa pi k'achia ooit'ee. Pi tau p'āriu baibeeit'ee. Taarā māgá nipait'eeda aji, ak'orejīru unu–ee.

Aramata Elimas tau p'āriudachi māik'aapa pariatua jiri nipapachi ichi juadeepa jidibai ateedamerā. ¹²Romadepema poropa māga unuk'ari māik'aapa āchia jaratee p'ani ūrik'ari, k'awaaji wāarata pedee p'ani. Mapa Cristode ijāaji.

Pablo Bernabé ome Antioquía p'uurude

¹³ Pablo māik'aapa ichi ome nipapatap'edaa Pafos p'uurudeepa barcode wājida Perge p'uurudee. Māgí p'uuru Panfilia eujāde bi. Mama p'anide Juan Marcopa āchi atabēiji māik'aapa āpitez wāji Jerusalendee.

¹⁴ Mamīda āchi Pergedeepa wājida Antioquía p'uurudee. Māgí p'uuru Pisidia eujāde bi. Mama p'anide iipata ewate t'uijida judiorā Tachi Ak'ore Úraa jarateepata tede māik'aapa su–ak'i p'aneejida. ¹⁵Māgí tedepema judiorā poroorāpa Moisepa p'āda māik'aapa Ak'ore pedee jarapataarāpa p'ādap'edaa pedeedap'eda, jara pēijida Pablomaa māik'aapa Bernabemaa:

—Tachi auk'aarā, parāpa ererārāmaa pedee pia jara k'inia p'ani pīrā, īraweda jaradapáde aji.

¹⁶ Māpai Pablo it'a ak'īnī beep'eda māik'aapa juapa jarap'eda k'īup'ee p'aneedamerā, māgaji:

—Úriti Israel pidaarā māik'aapa parā awaraa eujādepemaarā, Tachi Ak'orede ijāa p'aniirā. ¹⁷Tai Israel pidaarāpa ijāa p'anida aji, chonaarāweda Tachi Ak'orepa tai chonaarā jirit'eraji ichi–it'ee. Āchi īwapiji Egiptode, at'ari awaraa eujādepemaarāk'a p'anajida mīda. Ichi juapa āchi mamāik'aapa uchiapiji, ichi jōmaarā k'āyaara waibiara bairā. ¹⁸Ma awara āchi ak'ipachi cuarenta años eujā pania wēe bide

wāyaadak'āri. ¹⁹Canaán eujāde panadak'āri, ichia Canaandepema awara–awaraa to pidaarā siete k'iniipiji, āra eujā tai judiorā chonaarāpa atadamerā. ²⁰Ak'ōrepa tai judiorā jirit'eradak'āriipa māgí eujā Canaände atarutamaa cuatrocientos cincuenta años paji.

'Ma t'ēepai Tachi Ak'ōrepa eperāarā charraarāk'a biji aba–abaa, āchi ak'ipataadamerā, ichi pedee jarapari Samuel āchi poro waibia parumaa. ²¹Māpai āchia iidijida Samuelmaa rey bimerā āchi ak'ipari. Mapa Tachi Ak'ōrepa Saúl āchi rey papiji cuarenta años. Māgí Quis warra paji, Benjamín éreerādepema. ²²Ai t'ēepai Saúl uchiapip'eda, Tachi Ak'ōrepa Rey David biji iru pari. Māgaji:

'Mia Jesé warra David unujida aji, mia k'inia bik'a. Ichiaba mia k'awa bida aji, irua ooit'ee mia oopi k'inia bik'a.' (1 S 13.14)

²³Rey David éreerādeepa uchiagi Tachi K'aripapari. Māgí Jesús, Tachi Ak'ōrepa pēida Israel pidaarā k'aripamerā, ichia naaweda jaradak'a ichi pedee jarapataarā it'aideepa. ²⁴Māgí Jesús chei naaweda, Juan Bautistapa jarateepachi jōmaweda Israel pidaarāmaa āchi p'ek'au k'achia oo amaadamerā māik'aapa poro choopidamerā. ²⁵Māpai Juanpa, ichi mimia aupa wāk'āri, māgaji:

'Mi parā poro waibia–e, parāpa k'īisia p'anik'a. Mamīda mi t'ēepai cheit'eeda aji, eperāarā poro waibiara bi. Mia iru chancla jida ēraik'araa bida aji, iru mi k'āyaara waibiara bairā.' (Mr 1.7)

²⁶Michi auk'aarā, Abrahamdeepa uchiadap'edaarā, ichiaba parā judio–eerā, iūrítí! Tachi Ak'ōrepa tachi jōmaarāmaa jara pēi bi sāga ichia tachi o k'achiadeepa k'aripa ata k'inia bi. ²⁷Eperāarā Jerusalende p'anapatap'edaarāpa māik'aapa āchi poroorāpa k'awada–e p'anajida Jesús Tachi Ak'ōrepa pēida eperāarā k'aripamerā. Ichiaba k'awadak'aa paji Tachi Ak'ōrepa jara k'inia bada chonaarāwedapema Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade, iipata ewari chaa judiorāpa māgí leepata mīda Ak'ōre Ūraa jarateepata tede. Maperā āchiata oojida ma ūraade jaradap'edaak'a Jesús peepidak'āri. ²⁸Irua maarepida k'achia oo–e paji. Mamīda āchia iru pee k'inia p'anajida. Mapa Pilatomaa iidinajida peepit'aamerā. ²⁹Maap'eda jōma oodap'eda iru ome Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara badak'a, awaraarāpa kurusodeepa irabai atadap'eda, ianajida. ³⁰Mamīda Tachi Ak'ōrépata chok'ai p'irabaipiji. ³¹Ai t'ēepai iru ome chedap'edaarāpa Galileadeepa Jerusalendee unuda chok'ara unupachida, māik'aapa ūraa tai auk'aarāmaa āchia unudap'edaa jara p'ani.

³²Mapa taipa parāmaa nāgí pedee pia jara k'inia p'ani. Tai judiorā chonaarāmaa Tachi Ak'ōrepa jaraji ³³aba pēiit'ee eperāarā k'aripade. Mamīda ichia māgí pēi–e paji tai chonaarā chok'ai p'ani weda. Jíp'a pēiji āchideepa uchiadap'edaarā, tachi ūrapemaa chok'ai p'anide. Māgí pēida paji ichi Warra Jesús, ichia chok'ai p'irabaipida. K'awa p'ani ichi Warra pēiji ichi Warra p'ādadepema Salmode jara bairā:

‘Mía idi jōmaarāmaa jara bī pi mi Warra.’ (Sal 2.7)

³⁴Tachi Ak'ōrepa jaraji ichi Warra chok'ai p'irabaipiit'ee, waa piu-e pait'ee ichi ūraa p'ādade jara bīk'a:

‘Rey Davidmaa jaradak'a mia ooit'ee, mia wāarata jarapari perā.’ (Is 55.3)

³⁵Ichiaba jara bī awaraa Salmo p'ādade:

‘Pia mi k'ap'ia beraupi-e pait'ee, mia oopari perā pia mimaa oopi bīk'a.’ (Sal 16.10)

³⁶Wāara na eujāde bak'āri, Rey Davidpa ooji Tachi Ak'ōrepa k'īisia iru badak'a. Maap'eda jai-idaaji. Iajida chi ak'ōreerā ik'aawa māik'aapa ichi k'ap'ia beraudachi. ³⁷Mamīda Tachi Ak'ōrepa Jesús chok'ai p'irabaipida k'ap'ia berau-e paji. ³⁸Maperāpi, tachi auk'aarā, k'awaadaipia bī Tachi Ak'ōrepa tachia p'ek'au k'achia oopata wēpapipari Jesús piuda k'aurepa. ³⁹Ma k'aurepa ichide ijāapataarā p'ek'au k'achia wēe p'ani Tachi Ak'ōre k'īrapite. Moisepa p'ādak'a oodap'edaa k'aurepa p'ek'au k'achia wēpak'aa paji mīda, Tachi Ak'ōrepa Jesude ijāapataarā p'ek'au k'achia wēpapipari, Jesupa ooda k'aurepa. ⁴⁰K'īrak'aupai p'anadai Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade jara bīk'a:

⁴¹‘Úriti parā chi oo iru p'anapataarāpa Tachi Ak'ōrepa jara bi. Ak'īti māik'aapa ak'ītrua para bāti. Parā at'āri chok'ai p'anide mia ooit'ee ne-inaa parāpa ijāada-e pai, ai naaweda abaapa parāmaa māga jararu pijida.’ (Hab 1.5)

⁴²Pablo Bernabé ome judiorā Ak'ōre Úraa jarateepata tedeepa uchiadak'āri, chi waa k'awa k'inia p'anadap'edaarāpa chupiria iidijida iipata ewate pak'āri waya jaratee chedamerā. ⁴³Judiorā māik'aapa judio-erā Tachi Ak'ōrede ijāapataarā uchiadap'eda, chok'ara wājida Pablo māik'aapa Bernabé t'ēe. Maperā āchia ma Ak'ōrede ijāapatap'edaarāmaa ūraajida k'irāpadamerā Tachi Ak'ōrepa āchi k'aripada Cristo piuda k'aurepa.

⁴⁴Apema tomiaide iipata ewate, perá jōmaweda p'uuru pidaarā cheepurujida Ak'ōrepa jarapida ūride. ⁴⁵Mamīda judiorāpa unudak'āri eperāarā chok'ara see nībi, k'īraudachida māik'aapa Pablomaa ik'achia jaramaa p'aneejida, Cristo āpite paara. ⁴⁶Māpai Pablopia Bernabé ome waawee-ee p'anaujida:

—Tachi Ak'ōrepa tai naapiara pēijida ajida, parā judiorāmaa ichia jara pēida Cristode jarateedamerā. Mamīda parāpa ūri k'iniada-e p'anadairā, pāchi k'īradoopa atuadait'ee. Māga p'anadairā, tai wādait'ee judio-erāmaa jarateede. ⁴⁷Māga oodait'ee Tachi Ak'ōre Úraa p'ādade jara bairā:

‘K'ōp'āyoorā ome lámpara pēipatak'a ūdaamerā ode p'ārik'ua nidadak'āri, māga pik'a mia pi pēiru mi o ak'ipimerā na p'ek'au eujādepemaa. Mia māgā pēiru k'inia bairā pia chi t'imiara beerā paara o k'achiadeepa k'aripa atamerā.’ (Is 49.6)

⁴⁸Judio-eerāpa māga ūridak'āri, o—ia para beeji māik'aapa Tachi Ak'ōrepa jara pēida pia bida apachida. Māpai Cristode ijāajida chi Tachi Ak'ōrepa k'isia iru bada ichita chok'ai p'anapataadamerā. ⁴⁹Māgiirāpa Tachi Ak'ōrepa ooda jaratee wāpachida āchi wārutamaa. Cristo piuda k'aurepa irua tachi o k'achiadeepa k'aripa ataji. ⁵⁰Mamīda judiorāpa pedeejida wēraarā āchik'a Tachi Ak'ore waaweeepataarā ome. Pablo Bernabé ome āpite ik'achia pedeejida. Maperā ma p'arat'ara beerāpa māik'aapa imik'iraarā chi p'uuru pidaarā poroorāpa Pablo Bernabé ome ma eujādeepa jēret'ajida. ⁵¹Māirāpa māga oodak'āri, Pablo Bernabé ome āchi biiri p'ora neep'ejida ak'ipidait'ee waa jarateeda—e pait'ee ma judiorāmaa, Cristode ijāadak'aa p'anadap'edaa perā. Maap'eda wājida Iconio p'uurudee. ⁵²Pablo Bernabé ome māgā jērek'oojida mīda, chi Cristode ijāapataarā ma eujāde o—ia p'anajida, Tachi Ak'ore Jaure āchi ome bada perā.

Pablo Bernabé ome Iconio p'uurude

14 ¹Iconiode panadak'āri, oojida Antioquiade oodap'edaak'a. T'uijida judiorā Ak'ore Ūraa jarateepata tede māik'aapa jarajida Tachi Ak'ore Jaurepa jarapidak'a. Mapa judiorā chok'ara Cristode ijāajida, judio—eerā jida ichiaba. ²Mamīda judiorā Cristode ijāa k'iniada—ee p'anadap'edaarāpa pedee k'achia jaramaa p'aneejida Pablo māik'aapa Bernabé āpite. Mapa judio—eerā k'iraudachida āra ome. ³Māga p'anajida mīda, āchi omé arii taarājida māik'aapa waawee—ee jarateepachida Tachi Ak'ōrepa jarapidak'a, Cristopa āchi k'aripa bapachi perā. Jarateepachida Tachi Ak'ōrepa esperāarā pia ooda Cristo piuda k'aurepa. Maperā Ak'ōrepa āchimaa oopiji ne—innaa esperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. ⁴Mamīda, māga oo p'anajida mīda, ma p'uuru pidaarā k'isia awara—awaraa p'anajida. Úk'uru judiorā eere p'anajida, jōdee chi apemaarā Cristopa jirit'eradaarā eere. ⁵Maapai úk'uru judiorā māik'aapa judio—eerā pedeeteejida āchi poroorā ome miapidait'ee; māupa bat'a peedait'ee. ⁶Mamīda Pablopia Bernabé ome k'awaadak'āri, mirudachida Licaonia eujādee, Listra p'uurude māik'aapa Derbe p'uurude, ichiaba ma p'uuru ik'aawa. ⁷Mama ichiaba Jesupa ooda esperāarā k'aripait'ee jarateepachida.

Listrade Pablomaa māupa bat'adap'edaa

⁸Listra p'uurude p'anide unujida esperā p'oyaa t'iak'aa bi, ichi t'oru weda chiwa bada perā. Ma esperā su—ak'i baji ⁹ūrimaa Pablopia jarateemaa bi. Pablopia irumaa ak'ik'āri māik'aapa unuk'āri wāara ijāa bi, k'awaji jipaipia bi. ¹⁰Mapa ma esperāmaa golpe pedeeji:

—P'irabáiji māik'aapa jíp'a bainñ beeji.

Aramata ma esperā p'inajiti bainñ beeji māik'aapa p'irria beeji. ¹¹Pablopia ooda unudak'āri, arii p'anadap'edaarā biuk'a nībeeji Licaonia pidaarā

pedeede. Mamīda Pablopá Bernabé ome ārapa jara p'ani k'awada-e paji. Ārapa māgajida:

—iNāgiirā ak'ore waibiarā, it'ariipa edaa che p'ani tachi t'āide eperāarāk'a!

¹²Māpai Bernabé t'ī bijida Greciadepemaarā ak'ore waibia Zeus. Jōdee Pablo t'ī bijida Hermes, ichiata pedee bapachi perā. ¹³Ma p'uuru t'iupata k'ait'a Zeumaa it'aa t'īpata te iru p'anajida. Maperā atapijida Zeus p'aaremaa aneemerā p'ak'a imik'ira, paadait'ee Pablo māik'aapa Bernabé k'īrapite; ma awara nep'ono aneemerā teedait'ee Pablomaa māik'aapa Bernabemaa, āchi ak'ore waibiarā jīak'aapa. ¹⁴Mamīda Bernabé Pablo ome k'awaadak'āri māgá oo p'ani it'aa t'īdait'ee āchi k'īrapite, āchi p'aru jēt'aajida t'āri p'uapa. Maap'eda nāga bia t'īudachida eperāarā t'āide:

¹⁵—Eperāarā, ɬsāap'eda nāga oorutama? ajida. Tai ichiaba eperāarāpi parāk'a. Ma-it'eepi tai che p'ani jaradait'ee nāgee net'aa vale-ee baibide ijāa amaadamerā; ma k'āyaara Tachi Ak'ōrede ijāadamerā, iru ichita bapari perā. Tachi Ak'ōrepa ooji pajā, na eujā, p'usa māik'aapa ne-inaa jōmaweda aide nibi. ¹⁶Naaweda Tachi Ak'ōrepa na p'ek'au eujādepemaarāmaa ita-aria āchia oo k'iniata oopiji. ¹⁷Mamīda ichia āra ak'i bají. Māga oo bipa ak'ipiji ichi Tachi Ak'ore. Ichiata parā-it'ee k'oi chepipari ne-uu pia chaumerā. Māga iru p'ani nek'odait'ee māik'aapa o-ña p'anadait'ee.

¹⁸Pablopá Bernabé ome ma jōma jarajida mīda, perá p'oyaada-e paji eperāarā p'ak'a imik'ira peenaadamerā māik'aapa it'aa t'īnaadamerā āchi k'īrapite.

¹⁹Ai t'ēepai pachejida judiorā Antioquía p'uurudeepa māik'aapa Iconio p'uurudeepa. Eperāarā āchi eere pa atadap'eda, Pablomaa māupa bat'ajida peet'aadait'ee. Piú bi jīak'aapa, p'uuru k'idaa jidiu baibinajida. ²⁰Mamīda Cristode ijāapataarā Pablomāi seedaidak'āri, waya p'irabajji. Maap'eda waya wāji p'uurudee māik'aapa ai norema wāji Bernabé ome Derbe p'uurudee.

²¹Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee jarateedak'āri Derbede, eperāarā chok'ara ijāajida. Mama bap'eda, āpītee chejida Listradee, Iconiodee māik'aapa Antioquiadee. ²²Ma nipadap'edaa chaa ūraajida Cristode ijāapataarā waapiara ijāa p'aneedamerā māik'aapa māgajida:

—It'aa wādai naaweda, tachi ichita miadait'eeda ajida, Cristode ijāapata perā.

²³Ichiaba ijāapataarā para bee chaa ūk'uru jirit'erajida ijāapataarā ak'i p'anapataadamerā. Māpai it'aa t'īdap'eda nek'oda-ee, ijāapataarā jōmaweda Ak'ore juade bijida.

Pablo Bernabé ome Antioquía p'uurudee wādap'edaa

²⁴Maap'eda Pisidia eujāde wāyajida Panfilia eujāde panarutamaa. ²⁵Mama bide Ak'ōrepa jarapidak'a jarateejida Perge p'uurude.

Mamāik'aapa wājida Atalía p'uurudee. ²⁶Mama barcode bataudap'eda, wājida Antioquia p'uurudee, chi ijāapataarāpa Ak'ore juade bidap'edaamāi, irua āchi pia ak'i bapariimerā. Māgá irua k'aripapachi perā, āchia oojida jōma irua k'inia badak'a oodamerā ma wādade. ²⁷Pachedak'ari Antioquiade, Cristode ijāapataarā t̄í p'ejida māik'aapa nepirijida Tachi Ak'orepa āchi pari ooda. Ichiaba nepirijida Ak'orepa judio—eerāmaa ijāapida. ²⁸Maap'eda Pablo Bernabé ome mama taarā p'aneejida Cristode ijāapataarā ome.

Ijāapataarā Jerusalende chip'edaidap'edaa

15 ¹Maapai eperāarā Judeadeepa chejida Antioquiadee. Māgiirāpa Jesude ijāapataarāmaa jarateemaa p'aneejida. Māgajida:
—Pāchi imik'iraarā k'ap'iade tauchaa bida—e pirā Moisepa p'ādade jara bik'a, it'aa wāda—e pait'eeda ajida.

²Māpai Pablo Bernabé ome ijāati pedeejida āchi ome. Maap'eda Jesude ijāapataarāpa Pablo, Bernabé māik'aapa awaraarā pējida Jerusalendee māgí jarateeda iidinadamerā Cristopa jirit'eradaarāmaa māik'aapa Jerusalendepema ijāapataarā ak'ipataarāmaa.

³Antioquiadepema ijāapataarāpa āchi pēidap'eda, Fenicia eujāde māik'aapa Samaria eujāde wāyaajida. Nepirijida judio—eerāpa Cristode ijāa p'anadap'edaa. Māga ūridak'ari, māpema Cristode ijāapataarā o—iādachida.

⁴Pablo Bernabé ome Jerusalende pachedak'ari, awaraa ijāapataarāpa āra auteebajida Cristopa jirit'eradaarā ijāapataarā ak'ipataarā ome. Chip'edaidap'eda āra ome, Pablo māik'aapa Bernabé nepirijida jōma Tachi Ak'orepa ooda āchi pari. ⁵Mamīda ūk'uru fariseorā Cristode ijāapataarā, p'irabajida māik'aapa māgajida:

—Judio—eerā ijāa p'aniirāmaa tauchaa bipidaipia bi āchi imik'iraarā k'ap'iade māik'aapa oopidaipia bida ajida, Moisepa p'ādade jara bik'a.

⁶Māpai seedachida Cristopa jirit'eradaarā māik'aapa ijāapataarā ak'ipataarā k'isiadait'ee ma pedee jaradade. ⁷Taarā aupedee jōnide, Pedro p'irabajji māik'aapa māgaji:

—Ípemaarā Cristo k'aurepa, parāpa k'awa p'anida aji, taarāru Tachi Ak'orepa mi jirit'eraji Jesucristopa ooda eperāarā k'aripait'ee jaranamerā judio—eerāmaa, āchia auk'a Jesude ijāadamerā. ⁸Tachi Ak'orepa āchi tāride iru p'anadap'edaa k'awa bada perā, ak'ipiji ichia āchi jida k'inia iru bi, tachi k'inia iru bik'a. Māga ak'ipiji āchimaa pēik'ari ichi Jaure, tachimaa pēidak'a. ⁹Tachi Ak'orepa āchi auk'a ak'ipari tachik'a. Māga k'awa p'ani āchia p'ek'au k'achia oopata auk'a wēpapik'ooda perā Cristode ijāadak'ari, tachi ome oodak'a. ¹⁰Írá, čtachia sāga oodaima? ¿Oodaipia bik'ā Tachi Ak'orepa jara—e padata? ¿Jōma ijāapataarāmaa oopidaik'ā māgee ne—inaa chaaree Moisepa p'ādade jara bik'a? Tachia māik'aapa

tachi chonaarāpa māgee ne-inaa jōmaweda p'oyaa ooda-e paji. ¹¹ Maperā māga oodaik'araa bi. Tachia ijāa p'ani Tachi Waibia Jesucristo tachi ome tāri pia bairā, tachi o k'achiadeepa k'aripa atait'ee it'aa wādamerā. Āchia auk'a māga ijāa p'anida aji.

¹² Maap'eda jōma k'iup'ee para beeji Bernabé Pablo ome nepirimaa p'aneedak'āri Tachi Ak'ōrepa oopida āchimaa judio-eerā tāide, eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. ¹³ Pedee aupadak'āri, Santiagopa māgaji:

—Ípemaarā, mi pedee ūrīti. ¹⁴ Simón Pedropa et'ewa nepirijida aji, Tachi Ak'ōrepa judio-eerā k'aripada. Tachi Ak'ōrepa āchi jida jiripari ichideerā p'aneedamerā. ¹⁵ Māga bi iru pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade jara bik'a:

¹⁶ 'Nāga bap'eda, mia Rey David trua waya papiit'ee irudeepa uchiada juua ek'ari. Mia ooit'ee Israel pidaarā tāidepema te k'arawapataarāpa oopatak'a. Te t'eedaik'āri, ārapa t'eedeechoo jēra bada araa p'epata te chiwidik'a bainī bidait'ee. ¹⁷ Māga pik'a Rey Daviddeepa uchiadap'edaarā mide ijāa p'ani mia araa p'eit'ee apemaarā mide ijāa p'aniirā ome. Maap'eda ma jōmaweda michideerā papiit'ee mi Warra k'aurepa. Māga ooit'ee chi mide ijāa p'aniirā, Daviddeepa uchiada-e paji mīda. ¹⁸ Chonaarāweda mia k'awapidak'a eperārāmaa, māga ooit'ee. Mi, Tachi Ak'ōre Waibiapa māga jara bi.' (Am 9.11-12)

¹⁹ Māpai Santiagopa māgaji:

—Tachi Ak'ōrepa māga jara bairā, mia nāga k'īsia bīda aji. Tachia Moisepa p'ādade jara bik'a oopidaik'araa bi judio-eerāmaa, māgiirā Tachi Ak'ōrede ijāadak'āri. ²⁰ Ma k'āyaara k'art'a p'ā pēidáma jaradait'ee k'onaadamerā nechiara ata bidap'edaan ne-inaa juapa ooda k'īrapite, ai k'īrapite it'aa t'īpata; wēra apai ome p'anadamerā; ne-animal īyapa jīa piuda chiara k'onaadamerā, aīde waa paraa perā māik'aapa ne-animal waa k'onaadamerā. ²¹ Māgí ūraa aupai pēidaipia bi. Awaraa ūraa k'awa k'inia p'ani pīrā, iipata ewari chaa ūridai Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tede. Chonaarāweda Moisepa p'āda jarateepachidada aji, māgee tede māik'aapa ūrá at'āri māga oopata.

Judio-eerāmaa k'art'a p'ādap'eda

²² Māpai Cristopa jirit'eradaarā, ijāapataarā ak'ipataarā māik'aapa jōmaweda Jerusalendepema ijāapataarāpa pedeeteejida ūk'uru jirit'eradait'ee māik'aapa pēidait'ee Antioquiadee Pablo ome māik'aapa Bernabé ome. Nāgí eperārā jirit'erajida: Judas, ichiaba t'īpatap'eda Barsabás māik'aapa Silas.* Apemaarā ijāapataarāpa māgí omé pia ak'i p'anapachida āchi poroorāk'a. ²³ K'art'a p'ādap'edaade nāga jara pēijida:

* 15.22 Ichiaba t'ījarapachida *Silvano*.

Tai, Cristopa jirit'eradaarāpa, ijāapataarā ak'ipataarā ome na k'art'ade salute pēiruta parā judio–eerāmaa Cristode ijāa p'anīirā Antioquía p'uurudepema, Siria eujādepema māik'aapa Cilicia eujādepemaarā–it'ee.

²⁴Taipa ūrijida nāpemaarā ūk'uru parāmaa wādap'edaa, mamīda taipa pēida–eeta. Māgiirāpa pariatua āchi k'iradoopa jaratee nipajida. Maperā parāpa k'awada–e paji ijāadait'ee Moisepa p'ādade wa Pablopaa jarateedade. ²⁵Mapa taipa pedeeteejida taidepemaarā ūk'uru jirit'eradait'ee māik'aapa pēidait'ee parāmaa tai k'ōp'āyoora k'inirā Bernabé Pablo ome. ²⁶Taipa k'awa p'anī Pablo Bernabé ome waaweedak'aa piudait'ee Tachi Waibia Jesucristode ijāa p'anī k'aurepa. ²⁷Mapa āchi ome parāmaa pēiruta Judas Silas ome. Āchia parāmaa jōma taipa k'īsiadap'edaa na p'ādade jara bīk'a nepiridait'ee. ²⁸Tachi Ak'ore Jaurepa tai k'aripaji parāmaa ne–ināa audú chaaree oopinaadamerā. Nāgapai jara k'inia p'anī parāpa oodamerā. ²⁹K'onāati nechiara ata bidap'edaa ne–ināa juapa ooda k'irapite, ai k'irapite it'aa t'ipata. Ne–animal iŷapa jīa piuda chiara k'onāati māik'aapa ne–animal waa k'onāati. Ma awara p'ek'au oonāati. Taipa jara p'anik'a ooruta pirā, pia oodait'ee.

Māgapai paji.

³⁰Māpai ma k'art'a p'ādap'eda, pēijida Antioquiadee wādap'edaaarā ome. Mama panadap'eda, ijāapataarā jōmaweda t'ī p'ejida māik'aapa ma k'art'a āchimaa teejida. ³¹Ijāapataarāpa ma k'art'a leedak'āri, o–īadachida, āchi–it'ee ūraa pia bada perā. ³²Judas Silas ome Tachi Ak'ore Jaurepa jarapiru jarapataarā pada perā, ichiaba ma ijāapataarāmaa ūraajida t'āri o–īa p'aneedamerā. ³³Mama p'anadap'eda, ijāapataarāpa āchi despedijida k'aiwee wādamerā. ³⁴[Mamīda Silas arii beeji.] ³⁵Pablo Bernabé ome ichiaba p'aneejida awaraa ijāapataarā ome Antioquiade, Tachi Ak'orepa pedee pia jara pēida Cristode jarateedait'ee.

Pablo waya wāda ichi naaweda wāda ode

³⁶Māga p'anadap'eda, ewari aba Pablopaa māgaji Bernabemaa:

—Waya wādāma aji, ijāapataarā ak'ide, Tachi Ak'orepa jara pēida Cristode jaratee nipadap'edaa p'uuru chaa. Ak'idait'eeda aji, at'āri ijāa p'anī wa māga–e.

³⁷Bernabepa ichiaba atee k'inia bají Juan; māgí Juan ichiaba t'ījarapatap'edaa Marcos. ³⁸Mamīda Pablopaa atee k'inia–e paji, āchi ik'aawaapa uchiada perā Panfilia eujāde, āchi mimia at'āri aupada–eeta. ³⁹Ijāati pedeedap'eda, āchi o chaachaa jitak'oodachida. Bernabé wāji Chipre isladee Marcos ome. ⁴⁰Jōdee Pablopaa jirit'erají Silas ichi k'ōp'āyo pamerā. Ijāapataarāpa āchi omé Ak'ore juade bijida irua āchi pia ak'i bapariimerā. Māpai Pablo ichi k'ōp'āyo ome wāji. ⁴¹Wāyaajida Siria

eujāde māik'aapa Cilicia eujāde. Ijāapataarā ūraa wājida āchi para bee chaa.

Timoteopa Pablo Silas ome k'ōp'āyaada

16 ¹Mamāik'aapa Pablo Silas ome panajida Derbe p'uurude māik'aapa Listra p'uurude. Mama unujida ijāapari t'ijarapatap'edaa Timoteo. Chi nawe judío wēra Cristode ijāapari paji. Jōdee chi ak'ore Greciadepema paji. ²Ijāapataarā Listradepemaarā māik'aapa Iconiodepemaarāpa Timoteo pia t'o p'anadap'edaa perā, ³Pablopia ichi ome ateeji mamāik'aapa. Mamīda uchiadai naaweda, iru k'ap'iade tauchaa biji māpemaarā judiorā k'aurepa. Ma eujādepema jōmaarāpa k'awajida Timoteo ak'ore Greciadepema paji māik'aapa ārapa tauchaa bidak'aa paji āchi warrarā k'ap'iade. ⁴P'ururu bee chaa wāyaa wādak'āri, jara bēi wāpachida Cristopa jirit'eradaarāpa māik'aapa ijāapataarā ak'ipataarāpa jara pēidap'edaa Jerusalendeepa. ⁵Māgā ijāapataarāpa pipiara k'awaajida Cristopa oopi k'inia bi āchimaa māik'aapa waapiara ijāajida irude. Ma awara ewari chaa ijāapataarā chok'araara īwa wājida.

Pablo k'āimok'araa pik'a bada Troas p'uurude

⁶Ma wārutade wāyaaajida Frigia eujāde māik'aapa Galacia eujāde, Tachi Ak'ore Jaurepa jarateepi-e pada perā Ásia eujāde. ⁷Misia eujāde panadak'āri, wādait'ee paji Bitinia eujādee. Mamīda Jesús Jaurepa wāpi-e paji. ⁸Mapa Misia eujāde wāyaaajida Troas p'uurude parutamaa. ⁹Panadap'edaa ewate p'ārik'ua, Pablo k'āimok'araa pik'a bide unuji Macedonia eujādepema imik'ira bainī bi. Māgipa chupiria iidiji Pablo wāmerā ichi eujādee. Māgaji:

—Chéji Macedoniadee tai k'aripade.

¹⁰Pablo māgá k'āimok'araa pik'a bap'eda, aramata net'aa p'e atajida wādait'ee Macedoniadee, k'isnia p'anadap'edaa perā Tachi Ak'orepa jarateepi k'inia bi Cristopa ooda esperārā k'aripait'ee ma eujāde. Ma wādap'edaade mi jida auk'a wāji.

Pablo Silas ome Filípos p'uurude

¹¹Troas p'uurudeepa tai barcode bataujida. Mata Samotracia islade panajida. Mamāik'aapa ai norema Neápolis p'uurude panajida. ¹²Neapolideepa wājida Filipodee. Māgí p'ururu waibia Macedonia eujāde bi. Ma p'uurude Romadepemaarā chok'ara p'anapachida. Mama k'āima chok'ara-ee p'anajida. ¹³Ipata ewate tai wājida p'uurudeepa to idee, ma p'uurudepema judiorā it'aa t'ipatamāi unudai jīak'aapa. Unu atadak'āri, su-ak'i p'aneejida māik'aapa jarateemaa p'aneejida wēraarā cheepurudap'edaarāmaa. ¹⁴Ma wēraarā t'aide baji aba t'ijarapatap'edaa Lidia. Ma wēra Tiatira p'uurudepema paji. Māgipa netopachi p'aru pia

t'ida p'up'uchia. Māgí wērapa Tachi Ak'ōremaa it'aa t'ipachi. Maperā Ak'ōrepa irumaa ūripiji Pablopaa jaratee bi. Pia ūrik'āri, Cristode ijāa beeji.

¹⁵Iru poro choopip'eda ichi te pidaarā ome, taimaa māgaji:

—Parāpa unu p'ani pirā mi wāara ijāa bi Jesucristode, mi tede p'ana chéti.

Māga jara bipa wājida ichi temaa.

Filipos p'uurude carcelde p'anadap'edaa

¹⁶Ewari aba tai waya it'aa t'ide wādak'āri it'aa t'ipatap'edaamaa, unujida awēra. Māgí awēra esclava paji. Māgipa ne-inaa p'asait'ee bi jarapachi, ichi k'ap'iade netuara merātia bada perā. Mapa ma awēra chiparipa p'arat'ara jitapachi ichi k'aurepa. ¹⁷Māgí awēra tai t'ee bia wāpachi:

—Nāgí eperāarā Tachi Ak'ōre Waibiapa pēida jarateedamerā sāga eperāarā it'aa wādai.

¹⁸Ewari chok'ara māga oopachi tai wārutamaa. Mata ewari aba Pablopaa ūriamaadaik'āri, āpītee ak'iji māik'aapa māgaji ma netuara k'ap'iade merātia badamaa:

—Jesucristo jōmaarā poro waibia perā, ichi t'ide mia pimaa jara bi uchiadainerā jā wēra k'ap'iadeepa.

Aramata ma netuara uchiadachi.

¹⁹Ma awēra chipariirāpa māga unudak'āri, k'awaajida āchi p'arat'a waa p'oyaa jitada-e iru k'ap'ia. Mapa Pablo Silas ome jita atadap'eda, ateejida āchi p'uurudepema poroorāmaa, māgiirā chip'edaipatap'edaamāi. ²⁰Ma Romadepema poroorāmaa ateedap'eda, māgajida:

—Na judiorāpa tachi p'uuru pidaarā k'iraupirutada ajida, ²¹māik'aapa ne-inaa jarateemaa p'ani tachi Romadepemaarāpa oopata awara. Taipa māga ūri k'iniada-e p'anida ajida.

²²Māpai p'uuru pidaarā chok'ara seedachida. Āchi poroorāpa Pablo Silas ome p'aru ērapijida māik'aapa wipijida pak'urupa. ²³Pia wipit'aadap'eda, carcelde t'it'ajida māik'aapa carceldepema jiaparimaarā jarajida pia jiāmerā, carceldeepa uchiapiamaapa. ²⁴Chi jiaparipa māga ūrik'āri, calabozo edupiara badade t'i nībiji māik'aapa āchi biiri t'ik'ooji cepode.

²⁵Māgá iru p'anajida mīda, Pablo Silas ome it'aa t'īmaa māik'aapa k'arimaa p'anajida Tachi Ak'ōremaa. Jōdee chi apemaarā carcel pidaarāpa ūrii p'anajida. ²⁶Esapite pak'āri, awērachai golpe wēre nībeeji. Ma carcel perá t'eedachida. Aramata chi puerta jōmaweda ewak'oodachida. Presorā juade nībada cadena māik'aapa cepo ichiaba jōma ēt'ak'oodachida. ²⁷Ma carceldepema jiaparipa unuk'āri chi puerta jōma ewa jēra bi, ichi espada ēt'a ataji ichi juadoopa piudariit'ee, carcel pidaarā jōma uchiadai p'ani jiāk'aapa. ²⁸Mamīda Pablopaa biaji ichi badamāipi māgí jiaparimaarā:

—¡Jágá oonáaji! ¡Tai jöma nama p'anipi!

²⁹Mäpai carceldepema jiaparipa lámpara aneepip'eda, t'üdachi Pablo mäik'aapa Silas p'anadap'edaamái. Ächi k'írapite wirriwirria bedabai níbanaji p'era níbipa. ³⁰Uchia p'e atap'eda calabozo edupiara bideepa, mägaji:

—Jariateepataarä, ¿k'áata ooipia bima aji, mi it'aa wáit'ee?

³¹Mäpai p'anaujida:

—Jesucristode ijáaji. Mägara pi, pichi tedepemaarä ome it'aa wádayada ajida.

³²Mäpai Tachi Ak'orepa jara péida Cristode jarateejida ma jiaparimaa mäik'aapa ichi tede p'anadap'edaarämaa. ³³Aramata ma carceldepema jiaparipa Pablo Silas ome ateeji siik'ooint'ee ächi k'ap'iade t'udak'a jéra bada. Maap'eda iru ichi tedepemaarä ome poro choopijida. ³⁴Mäpai teedaa p'e ateep'eda, nek'opiji. Ma carcel jiapari ichi tedepemaarä ome o-ia p'anajida Tachi Ak'orede ijáadap'eda perä.

³⁵Ai norema tap'eda Romadepema porooräpa ächi jiapataarä péijida ma carceldepema jiaparimaa, Pablo Silas ome uchia péimerä. ³⁶Maperä carceldepema jiaparipa mägaji Pablomaa:

—Mi porooräpa jara pëi p'anida aji, parä uchia péimerä. Mapa k'äiwéee wáti namäik'aapa.

³⁷Mamída Pablloja mägaji Romadepema porooräpa péidap'edaarämaa:

—Tai auk'a Romadepemaarä p'anita, wijidada aji, jömaarä k'írapite, charramaa ateeda-ee. Maap'eda carcelde t'ipijida. Írá jödee, ¿merä uchiapi k'inia p'ani-ek'ä? iMäga-epi! Namäik'aapa wáda-eda aji, ächia uchia pëi cheda-emäi ächi k'íradoopa.

³⁸Pablloja jarada ächi poroorämaa jaranadak'ari mäik'aapa jā eperäarä auk'a Romadepemaaräda adak'ari, mäirä poroorä p'eradachida, ächia wípidap'eda perä mäik'aapa carcelde t'i níbidap'eda perä. ³⁹Mapa chedap'eda, chupiria iidijida Pablomaa Silas ome perdonaadamerä ächia oodap'eda. Mäpai uchiapijida carceldeepa mäik'aapa p'uurudeepa.

⁴⁰Pablo Silas ome ma carceldeepa uchiadap'eda, wájida Lidia temaa. Mama ijáapataarä jömaarämaa üraajida t'ari o-ia p'aneedamerä. Maap'eda wájida ma p'uurudeepa.

Tosalónica p'uuru pidaarä k'írauk'oodaidap'eda Pablo Silas ome

17

¹Mamäik'aapa ächi wädade Pablo Silas ome wáyaaajida Anfípolis p'uurude mäik'aapa Apolonia p'uurude. Maap'eda Tesalónica p'uurude panajida. Mägí p'uurude baji Tachi Ak'ore Üraa jarateepata te. ²Maperä Pablo ichia oopatak'a p'uurude panak'ari, jämää wáji. Mama beeji tomia öpee mäik'aapa üipata ewari chaa aupedeeji arii p'anadap'edaarä ome. ³Ak'ore Üraa p'ädade ak'ipipachi sága Cristo chupiria níbait'ee mäik'aapa piup'eda, p'irabaiit'ee. Jarapachi:

—Nāgí Jesús parāmaa mia jaratee bī Cristota, Tachi Ak'ōrepa pēida eperāarā k'aripamerā.

⁴Māga ūridak'āri, judiorā ūk'uru Cristode ijāajida māik'aapa araa nipapachida Pablo māik'aapa Silas ome. Ichiaba ijāajida judio–eerā; Tachi Ak'ōrede ijāa p'anadap'edaarā chok'ara māik'aapa wēraarā p'arat'ara beerā. ⁵Judiorā Cristode ijāada–ee p'anadap'edaarāpa māga unudak'āri, k'īraudachida. Mapa jirijida eperāarā mimiadak'aa p'anadap'edaarā, p'uuru pidaarā k'īraupit'aadamerā Pablo māik'aapa Silas ome, pedee jōnipa āra āpite. Māgá p'uuru pidaarā jōma k'īraupit'aadap'eda, Jasón tede t'īudachida, Pablo Silas ome uchia atadap'eda, p'uuru pidaarāmaa teedait'ee. ⁶Mamīda māgí tede āra unuda–e pak'āri, uchia atajida Jasonta māik'aapa awaraa ijāapataarā. Maap'eda āchi p'uurudepema poroorāmaa ateejida. Mama panadak'āri, biapachida:

—iñrá eperāarā Roma jua ek'ari p'aniirā k'īsia awarapipataarā nama che p'anida! ajida. ⁷Ma awara māgiirā Jasonpa ichi tede auteebaiji. Māirāpa oodak'aa Cesarpa oopi bik'a. Jip'a jara p'ani ichi k'āyaara rey aba waibiara bida ajida, t'ījarapata Jesús.

⁸Māga ūridak'āri, ma p'uuru pidaarā māik'aapa āchi poroorā k'īraupik'a para beeji. ⁹Mamīda Jasonpa apemaarā ijāapataarā ome p'aajida āchi uchia pēidamerā. Māpai k'ena pēijida.

Pablo Silas ome Berea p'uurude

¹⁰Ma p'ārik'ua weda ijāapataarāpa Pablo Silas ome Berea p'uurudee pēijida. Mama panadak'āri, t'īujida judiorā Ak'ōre Ūraa jarateepata temāi. ¹¹Māpema judiorā Tesalonicadepema k'āyaara k'īsia k'awaara p'anajida. Mapa Pablopaa jaratee bi ūri k'inia p'anajida. Māga ūridap'eda, ewari chaa Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda ak'ipachida k'awaadait'ee wāara jara bī Pablopaa jara bik'a maa–e pirā awara jara bi. ¹²K'awaadak'āri wāarata jara bi, māgidepemaarā judiorā chok'ara ijāajida. Ichiaba judio–eerā wēraarā p'arat'ara beerā chok'ara ijāajida, imik'īraarā jida ichiaba. ¹³Mamīda Tesalonicadepema judiorāpa ūridak'āri Pablopaa Tachi Ak'ōrepa jara pēida jarateemaa bī Bereade, wājida ma p'uuru pidaarā k'īraupit'aade. ¹⁴Aramata māpema ijāapataarāpa Pablo pēijida k'ōp'āyoorā ūk'uru ome p'usa idee. Jōdee Silas Timoteo ome Bereade p'aneejida. ¹⁵Chi Pablo ome wādap'edaarāpa iru ateejida Atenas p'uurudee. Waya āpitee uchiadait'ee pak'āri, Pablopaa jara pēiji Silamaa Timoteo ome taarā–ee chedamerā ichimaa.

Pablo Atenas p'uurude

¹⁶Atenas p'uurude Pablopaa Silas māik'aapa Timoteo nīmaa beeji. Mama bide unuk'āri chok'ara ne–ināa iru p'ani eperā juapa ooda ai k'īrapite it'aa t'īpata, t'āri āriiidachi. ¹⁷Mapa aupedeepachi judiorā ome māik'aapa judio–

eerā Tachi Ak'ore waaweeepataarā ome Ak'ore Ūraa jarateepata temāi. Ichiaba māga oopachi ewari chaa chi unuru ome ma p'uurude net'aa netopatamāi. ¹⁸Mama ūk'uru poro wēsa beerā t'ijarapatap'edaa Epicúreo eerepemaarā māik'aapa Estoico eerepemaarā auptedee p'aneejida Pablo ome. Māirā ūk'uruurāpa māgapachida:

—¿K'āata jara k'inia bima apachida, na pedee-idaa bipa?

Awaraarāpa māgapachida:

—Awaraa eujādepemaarā ak'ore waibiapa ooda jaratee bida apachida.

Māga jarapachida Pablopaa jarateemaa bada perā Tachi Ak'orepa ooda Jesús piuda k'aurepa māik'aapa jarateepachi perā tachi piuda t'ēepai waya chok'ai p'irabaidait'ee. ¹⁹Māpai āchia Pablo ateejida Areopagomaa, āchi poro wēsa beerā cheepurupatamaa ūraa ūride. Mama iidijida:

—¿Taipa pia jaratee bi k'awaadaik'ā? ajida. ²⁰Taipa waide ūrida-e p'anida ajida, pedee pia jaratee bik'a. Mapa k'awa k'inia p'anida ajida.

²¹Ma Atenas pidaarā māik'aapa awaraarā arii p'anadap'edaarā mimiada-e p'anadak'āri, p'anapachida ne-inaa chiwidi pedeemaa māik'aapa ūrimaa.

²²Māpai Pablo bainī beeji āchi k'irapite Areopagode māik'aapa māgaji:

—Atenas p'uuru pidaarā, miaunu bi parāpa ak'ore waibia k'ira t'ādoo waaweeepata. ²³Mi wāyaak'āri parā it'aa t'ipatamāi, unuji net'aa chok'ara iru p'ani ai k'irapite it'aa t'ipata. Mama bide unuji parā altar bide p'ā bi: *Tachi Ak'ore Waibia k'awada-e p'ani-it'ee*. Parāpa k'awada-edaa a p'ani Ak'orepa ooda mia jaratee bi.

²⁴Nāgí Ak'orépata ooji na eujā māik'aapa jōma aide nībi. Nāgita, Tachi Ak'ore, jōmaarā Waibia na p'ek'au eujāde māik'aapa pajāde. Nāgí Ak'ore eperāarāpa te oodade bak'aa, ²⁵ichi-it'ee p'ua-e bairā ne-inaa eperāarāpa oopata ichi-it'ee. Ichiata eperāarā chok'ai p'anapipari, ūyapaapipari māik'aapa tachimaa ne-inaa jōmaata teepari pia p'anapataadamerā.

²⁶'Eperā abaadeepa eperāarā k'ira t'ādoo uchiapiji, na p'ek'au eujā jōmaade p'anapataadamerā. Ai naaweda k'isia iru baji sāapai uchiapiit'ee māik'aapa sāmaata p'anapiit'ee. ²⁷Tachi Ak'orepa māga ooji eperāarāpa iru jiridamerā. Tachi taupa nāgí Ak'ore unuda-e p'ani mīda, iru k'awadai, wāara tachimāipi t'imia-ee bairā. ²⁸Iru k'aurepa tachi chok'ai p'ani; p'irriapata māik'aapa na eujāde p'anapata. Pāchi k'arik'a p'āpataarāpa jaradap'edaak'a māga bi: "Tachi, Tachi Ak'ore Waibiapa ooda". ²⁹Maperā k'isiadaik'araa bi Tachi Ak'ore santok'a bi, eperāarāpa k'isiadap'eda oopatak'a nēedee, p'arat'adee maa-e pirā māudee. ³⁰Naaweda Tachi Ak'orepa miapi-e paji māgee k'irapite it'aa t'ipatap'edaarā, iru waide k'awada-e p'anadap'edaa perā. Mamīda ūrā jōmaarāmaa jara bi p'ek'au k'achia oo amaadamerā māik'aapa ichide ijāadamerā. ³¹Ichia māga jara bi na ewari na p'ek'au eujādepemaarāpa oopata jōmaweda ak'iiit'ee perā,

k'awaait'ee pia wa k'achia. Mäga ooit'ee ichia pëida Jesucristopa. Cristopa eperäärapaoopata mägá ak'ii, ichia k'achia ook'aa pada perä na eujäde nipak'äri. Tachia k'awa p'anida aji, Ak'orepa iru jirit'eraji, iru piup'eda, chok'ai p'irabaipida perä.

³²Arii p'anadap'edaaräpa ūridak'äri eperä piup'eda chok'ai p'irabaida, ūk'uru ëi para beeji mäik'aapa ūk'uruuräpa mägajida:

—Na ewari waya ūridayada ajida, pi pedee.

³³Mäpai Pablo uchiaji mamäik'aapa. ³⁴Mamïda ūk'uruuräpa ijääjida Pablopaa jarada mäik'aapa Cristode ijää p'aneejida. Ma ijääadap'edaarä t'äide baji imik'ira t'ijarapatap'edaa Dionisio. Mägí Areópago poro wësaa beerä cheepurupatadepema paji. Ichiaba baji wëra t'ijarapatap'edaa Dámaris mäik'aapa awaraarä.

Pablo Corinto p'uurude

18

¹Ma t'ëepai Pablo wäji Atenas p'uurudeepa Corinto p'uurudee.

²Mama ununaji judío t'ijarapatap'edaa Áquila. Mägí Ponto eujädepema paji. Ewaa pache baji chi wëra Priscila ome Italia eujädeepa, César Claudiopa judiorä jõmaweda jérek'ooda perä Roma p'uurudeepa.

³Pablo p'asiade wäk'äri ma judío badamaa, k'awaa ataji ichi jíak'a Aquilapa carpa oopari. Mapa Pablo ãra ome beeji ma mimia oomaa.

⁴Mama bide iipata ewari chaa wäpachi Ak'ore Úraa jarateepata temaa jarateede judiorämaa mäik'aapa judio-eerämaa Cristode ijäädamerä.

⁵Silas Timoteo ome pachedak'äri Macedoniadeepa, Pablopaa ewari chaa Tachi Ak'orepa jara pëida Cristode jarateemaa bapachi, judioräpa ijäädamerä Jesuta Cristo, Tachi Ak'orepa pëida. ⁶Mamïda judiorä, ichi pedee ijää k'iniada—ee p'anadap'edaaräpa ik'achia jaramaa p'aneejida. Mapa Pablopaa ichi p'aru jí boda jíap'oji ak'ipiit'ee ächimaa waa jaratee—e. Maap'eda mägaji:

—Pächi k'iradoopa atuadait'eeda aji, piudak'äri. Idideepa mi wäit'eeda aji, judio—eerämaa Tachi Ak'orepa jarapi bi jarateede.

⁷Mäga jarap'eda, Pablo wäji Ticio Justo apatap'edaa temaa jarateede. Mägí eperäpa Tachi Ak'oremaa it'aa t'ipachi. Ichi te baji Tachi Ak'ore Úraa jarateepata te ik'aawa. ⁸Pablopaa mama jarateemaa bide, Cristode ijääjida ma Ak'ore Úraa jarateepata tedepema poro, t'ijarapatap'edaa Crispoo. Chi te pidaarä jida auk'a ijääjida mäik'aapa apemaarä Corinto pidaarä chok'ara Pablopaa jarateeda ūridap'edaarä ichiaba ijääjida. Mapa mäirä jöma poro choopijida. ⁹At'äri Corinto p'uurude p'anide ewari aba p'ärik'ua k'aimok'araa pik'a bide Tachi Ak'orepa mägaji Pablomaa:

—Waawee—ee jaratéiji na p'uurude ¹⁰michideerä nama chok'ara nïbairä. Mi pi ome bairä, apidaapa pi k'achia ooda—e.

¹¹Tachi Ak'orepa mäga jarada perä, Pablo mama beeji año aba ap'eda esa—auk'a, Tachi Ak'orepa jara pëida Cristode jarateemaa.

¹²Mamīda, mama bide, Romadepema Galión apatap'edaa Acaya eujādepema poro waibia bak'āri, judiorā chok'ara pedeeteejida māik'aapa Pablo jita ateejida iru k'īrapite. ¹³Mama māgajida:

—Na eperāpa jaratee bi Tachi Ak'ōrede ijāadamerā māik'aapa irumaa it'aa t'ipataadamerā. Mamīda jaratee–eda ajida, Moisepa p'ādade jara bik'a oodamerā.

¹⁴Māpai Pablo pedeet'ee arude, Galionpa māgaji ma judiorāmaa:

—Na eperāpa ne–ināa k'achia oo bada paara maa–e pīrā chīara pee bada paara, mia ak'ik'ajida aji. ¹⁵Mamīda jara p'anadairā chīara tī māik'aapa parāpa ūraa p'ādade, pāchi pitapai ma nepira ak'īdapáde aji. Mia parā nepira ak'i k'inia–eda aji.

¹⁶Aramata jérek'ooji ichimāipi. ¹⁷Māpai arii ak'i p'anadap'edaa rāpa Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tedepema poro Sóstene s jita atadap'eda, wijida Galión k'īrapite. Mamīda iru–it'ee maarepida p'ua–e paji.

Pablo waya Antioquía p'uurudee wāda

¹⁸Ai t'ēepai Pablo taarā beeji Corinto p'uurude. Māpai ijāapataarāmaa despediip'eda, Siria eujādee wāji Priscila māik'aapa Áquila ome. Cencrea p'uurude barcode batau naaweda, Pablopia ichi poro bi–si wēt'ajji. Māga ooji ak'ipiit'ee ichia Tachi Ak'ōremaa ooit'eeda ada ooda. ¹⁹Ma wārutade Éfeso p'uurude panadak'āri, Pablo t'īunaji Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tede judiorā ome pedeeit'ee. ²⁰Ichia jarateeda ūridak'āri, chupiria iidijida āchi ome taarā beemerā. Mamīda Pablopia k'inia–e paji. ²¹Māgajii:

—Irā wāit'eeda aji. Mamīda waya cheit'eeda aji, Tachi Ak'ōrepia k'inia bi pīrā.

Māpai Pablo batauji māik'aapa wāji. Jōdee Priscila Áquila ome mama p'aneejida. ²²Pablo Cesarea p'uurude panak'āri, mamāik'aapa wāji Jerusalendee ijāapataarā ak'ide. Maap'eda wāji Antioquía p'uurudee. Māgí p'uuru Siria eujāde bi.

²³Antioquiade bap'eda, wāji ijāapataarā para bee chaa āchi ak'ide māik'aapa ūraade. Māga oo wāji Galacia eujāde māik'aapa Frigia eujāde.

Apolopia Éfeso p'uurude jarateeda

²⁴Maapai judío t'ījarapatap'edaa Apolo pacheji. Māgí Alejandría p'uurudepema paji. Māgí p'uuru Egipto eujāde bi. Māgí judiopa Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda pia k'awa bajji. Ma awara pia jarateepachi. ²⁵Māgipa o–ī–ia jarateepachi Juan Bautistapa jarateedak'a, eperāarāpa āchia p'ek'au k'achia oopata oo amaadamerā māik'aapa poro choopidamerā ak'ipidait'ee Tachi Ak'ōrede ijāa p'ani. Ichiaba jarateepachi Jesucristo Tachi Ak'ōrepia pēida. ²⁶Apolo Éfeso p'uurude pachek'āri, waawee–ee jarateemaa beeji judiorā Ak'ōre Ūraa jarateepata temāi. Māga ūridak'āri, Priscila Áquila ome āchi temaa ateejida. Māpai Apolomaa jarateejida

jóma āchia k'awadap'edaa, Tachi Ak'orepa ooda Jesucristo k'aurepa. ²⁷Maap'eda, Apolo Acaya eujädee wā k'inia bak'ari, Efesodepema ijääpataaarāpa k'art'a p'ājida jāpemaarāmaa iru auteebaidamerā. Māgá mama panak'ari, irua k'aripai Cristode ijääpataaarā waapiara ijääadamerā. Tachi Ak'ore t'ari pia bapari perā, āchimaa Cristode ijääpiji, Apolo mamaa wāi naaweda. ²⁸Apolo mama bide jōmaarā taide Tachi Ak'ore Ūraa p'āda ak'ipachi māik'aapa jarateepachi Jesucristo Tachi Ak'orepa pēida eperāarā k'aripamerā. Mapa judiorāpa maarepida p'oyaa p'anauda-e paji.

Pablo Éfeso p'uurude

19 ¹Apolo Corinto p'uurude bī misa, Pablo wāyaaji Galacia māik'aapa Frigia eujäde Éfeso p'uurude parumaa. Mama Cristode ijääpataaarā ununaji. ²Māpai Pablopia iidiji:

—Parāpa Cristode ijäädak'ari, ¿Tachi Ak'ore Jaure parā k'ap'iade ba chejik'ā? aji.

P'anaujida:

—Taipa k'awada-edo ajida, Tachi Ak'ore Jaure ba chepari ijääpataaarā k'ap'iade.

³Māpai Pablopia iidiji:

—Parāpa poro choopidak'ari, ¿k'āare-it'ee poro choopijidama? aji.

P'anaujida:

—Juanpa jaradak'a poro choopijida ak'ipidait'ee p'ek'au k'achia oo amaa k'inia p'ani.

⁴Māpai Pablopia māgaji:

—Juanpa wāara poro choojida aji, waa p'ek'au k'achia oo k'iniada-e p'anadap'edaarā. Mamīda Juanpa ichiaba jarapachi ijääadamerā ichi t'ee cheru eperāde. Māgí eperā Jesucristo.

⁵Ma eperāarāpa māga ūridak'ari, aramata āchi poro choopijida Tachi Waibia Jesús t'ide ak'ipidait'ee irude ijää p'ani. ⁶Maap'eda Pablopia juabiji ma poro choodap'edaarā ūri. Māgá bik'ari, Tachi Ak'orepa ichi Jaure āra k'ap'iade ba chepiji. Māgipa āramaa pedeepipachi k'awada-e p'ani pedeede. Māgá jarajida Tachi Ak'orepa jarapidak'a. ⁷Chi māgá poro choodap'edaarā doce paji.

⁸Maap'eda Pablo wāji Tachi Ak'ore Ūraa jarateepata tedee. Mama iipata ewari chaa atane öpee Tachi Ak'ore Ūraa waawee-ee jarateeji. Jaraji Tachi Ak'orepa pia ooda Jesucristo pēik'ari, judiorāpa irude ijääadamerā.

⁹Mamīda ūk'uruurāpa ijää k'iniada-e paji Pablopia jaratee bada māik'aapa waapiara pedee k'achia jarajida Tachi Ak'ore Ode P'aniirā ãpite. Maperā Pablo mamāik'aapa ãyaa wāji ijääpataaarā ome. Jaratee banaji eperā t'ūjarapatap'edaarā Tirano escuelade. Mama ewari chaa jarateepachi. ¹⁰Irua Tachi Ak'ore Ūraa jarateeji año omé. Māgá judiorā māik'aapa judio-erā Ásia eujäde p'anapatap'edaarā ūrijida Tachi Ak'orepa jara pēida Jesude.

¹¹ Ichiaba Tachi Ak'ōrepa Pablomaa oopipachi ne-inaa eperārāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. ¹² Pablo k'ap'iade p'aru t'ōbaidapapai, k'ayaa beerā jipapachida. Ichiaba netuara eperārā k'ap'iade merātia bee uchiapachida.

Netuarapa Esceva warrarāmaa ooda

¹³⁻¹⁴ Māpema judiorā ūk'uru Cristode ijāada-e p'anadap'edaarāpa netuara merātia bee eperārā k'ap'iadeepa uchiapik'oopachida. Māga oo nipajida judiorā p'aareerā poro Esceva warrarā. Āra siete paji. Māirāpa k'awaadak'āri netuaraarā uchia p'aní Pablo k'aurepa ichia Tachi Waibia Jesús t'ī jarak'āri, auk'a oo k'inia p'aneejida. Mapa jarajida netuara merātia bimaa:

—iPablopaa jara bi Jesús t'īde uchíati!

¹⁵ Mamīda māga oodak'āri, ma netuara eperā k'ap'iade merātia badapa māgaji:

—Mia k'awa bida aji, Jesús. Ichiaba k'awa bi k'aita Pablo. Mamīda parā ēk'airāma? aji.

¹⁶ Māpai ma netuara k'ap'iade merātia bada eperāpa āchi īri cheji māik'aapa āchi jōmaweda sīk'oiji. Māgá p'u oop'eda, chi netuara uchiapi chedap'edaarā mamāik'aapa āk'adaa p'ira uchiak'oodachida. ¹⁷ Éfeso p'uurude p'anapataarā, judiorā māik'aapa judio-eerāpa māga ūridak'āri, jōmaarāta p'erajida māik'aapa Tachi Waibia Jesús t'ī pia t'o p'anajida.

¹⁸ Māpemaarā ūk'uru Cristode ijāaa p'aneejida. Maap'eda Pablomaa jara chepachida āchia k'achia oopatap'edaa, ai naaweda ijāaa p'anadap'edaa perā petau tau k'awaa beerāpa oo p'anadap'edaade. ¹⁹ Ichiaba ūk'uru petau tau k'awaa beerāpa aneepachida āchi libro jōmaarā taide paak'oodait'ee. Māgí libro valor p'arat'ade juasiadak'āri, uchiapi p'arat'a tau cincuenta mil. ²⁰ Ma jōma oo p'anadap'edaa k'aurepa ma eujādepemaarāpa waapiara ijāapachida Tachi Ak'ōrepa jarapidade.

²¹ Ma t'ēepai, Tachi Ak'ōre Jaurepa Pablomaa k'isiapiji wāit'ee Jerusalendee, wāyaap'eda Macedonia eujāde māik'aapa Acaya eujāde. Ichiaba Jerusalendeepa Pablo wā k'inia baji Romadee. ²² Māga k'isiap'eda, Pablopaa chi k'ōp'āyoorā Timoteo Erasto ome naa pēiji Macedonia eujādee. Jōdee ichi Ásia eujāde jarateemaa beeji. Maap'eda wāji āra t'ēe.

Éfeso p'uurudepemaarā k'īraudaidap'edaa

²³ Maapai Tachi Ak'ōre Ode P'anii'rā k'aurepa, Éfeso p'uurudepemaarā jōma k'īraupik'a para baji ²⁴ ne-inaa p'arat'adee oopari Demetrio apatap'edaapa āra āpīte pedee k'achia jarada perā. Māgí eperāpa ne-inaa ma-āri santok'a p'arat'adee oopachi, āchi it'a t'īpata nawe Artemisa te waibia k'īrapapataadamerā. Māga oo bipa ichia māik'aapa apemaarā ne-inaa oo k'awaa beerāpa p'arat'a waibia jitapachida. ²⁵ Maperāpi

Demetriopa māgiirā māik'aapa awaraa ne-inaa oo k'awaa beerā t̄i p'e atap'eda, māgaji:

—K'ōp'āyoorā, parāpa k'awa p'anida aji, nāgí mimia oo p'anipa tachi p'arat'a jitapata. ²⁶Ma awara parāpa unu p'ani māik'aapa ūri p'ani Pablopaa jaratee bi, ne-inaa ooda eperāarāpa aī k'īrapite it'aa t̄ipata ak'ore waibiarā-e. Māga jara bipa eperāarā chok'ara ichi eere ūraa p'e iru bi. Māga jara-e bi nama Éfeso p'uurudepaa. Ichiaba māga jara bi jōma Ásia eujāde. ²⁷Iru pedee ijāaruta pirā, tachia ooda neto amaadai māik'aapa tachia p'arat'a waa jitada-e pai. Ma awara tachi nawe Artemisade ijāada-e pai māik'aapa ichiaba waa iru īgreste ak'ida-e pai. Māgí tede na Ásia eujādepemaarā māik'aapa jōmaweda Roma juu ek'ari p'aniirā irumaa it'aa t̄ipata. ¿Wāara-ek'ā aji, mia jara bi?

²⁸Arii p'anadap'edaarāpa māga ūridak'āri, k'īraudachida māik'aapa biuk'a nībeeji:

—iArtemisa Waibia; tachi Éfeso pidaarā nawe!

²⁹Māpai eperāarā waapiara cheepuru nībeeji māik'aapa p'uuru pidaarā jōma k'īraupik'a para beeji. Māpai Gayo, Aristarco ome jita atajida māik'aapa atadachida āchi chip'edaipatamaa. Ma eperāarā omé Macedonia eujādepemaarā paji. Ichiaba Pablo ome nipapachida. ³⁰Pablo wāit'ee paji ma p'uuru pidaarā k'īrapite pedeede. Mamīda ijāapataarāpa wāpida-e paji. ³¹Ichiaba Asiadepema poroorā ūk'uru Pablo ome k'ōp'āyo meraadap'edaa perā, jara pēijida wānaamerā ma eperāarā k'īraupik'a para bimaa. ³²Māimisa, chi cheepurudap'edaarā waapiara k'īraupik'a para beeji. ūk'uruurāpa ne-inaa jarapachida; awaraarāpa biapachida. Mapa biuk'a nībaji. ūk'uruurāpa k'awada-e p'anajida sāap'eda cheepurudap'edaa. ³³Judiorā arii p'anadap'edaarāpa Alejandromaa nepiridap'eda, jōmaarā taide ateejida. Māpai Alejandropaa juapa jaraji k'īup'ee p'aneedamerā, āchi k'ap'ia pedeeit'ee perā. ³⁴Mamīda eperāarā k'īraupik'a para badaarāpa ichi judío k'awaadak'āri, perá hora omé waapiara biuk'a nībeeji. Māgapachida:

—iArtemisa Waibia; tachi Éfeso pidaarā nawe!

³⁵Māpai aī p'uurudepema secretariopa eperāarā k'īup'ee p'anapiji māik'aapa māgaji:

—Éfeso pidaarā, jōmaarāpa k'awa p'anida aji, na p'uuru pidaarāpata tachi nawe Artemisa jīak'a it'ariipa baaida ichi īgrestede jīapata. ³⁶Apidaapa nāgí p'oysa merada-e perā, k'īra jīp'a p'anéeti, ne-inaa k'achia pariatua ooda-ee. ³⁷Na eperāarā parāpa anee p'ani tachi īgrestedepema net'aa maarepida chiada-e p'ani māik'aapa tachi nawe āpite pedee k'achia jarada-e p'ani. ³⁸Demetrio wa chi k'ōp'āyoorā nepira iru p'ani pirā awaraa ome, Romadepema charraarāmaa wāti. Arapa ak'idaipi, ma-it'ee p'anadairā. ³⁹Mamīda jōmaarāpa awaraa nepira iru p'ani pirā, k'īra jīp'a cheepurudak'āri, ma nepira jō pēidai. ⁴⁰Idipema

oodap'edaa k'aurepa Romadepemaarāpa k'īsiadait'ee tachi chōoyaa p'ani. Nāga bide āchia iidi p'ani pirā sāap'eda idi nāga oojida, ɬsāga p'anaudayama? aji.

⁴¹ Māga jarap'eda, eperāarā jōmaweda āchi te chaa pēik'ooji.

Pablo Macedonia eujādee māik'aapa Grecia eujādee wāda

20

¹Eperāarā āchi te chaa wādap'edaa t'ēepai, Pablopia ijāapataarā t'ī p'ejī ūraait'ee. Maap'eda wāji Macedonia eujādee. ²Mama ijāapataarā ūraa nipap'eda, panaji Grecia eujāde. ³Atane ūpee mama beeji. Mamāik'aapa barcode wāit'ee bide Siria eujādee, k'awaaji judiorāpa ichi peedait'ee ot'ewa p'ani. Mapa waya āpītee p'irrabaidachi. Mata wāyaaji Macedonia eujāde. ⁴Ma wādade iru k'ōp'āyaajida nāgí ijāapataarāpa: Pirro warra Sópatro, Berea p'uurudepema; Aristarco māik'aapa Segundo, Tesalónica p'uurudepema; Gayo, Derbe p'uurudepema; Timoteo, Tíquico māik'aapa Trófimo, Ásia eujādepema. ⁵Māirā tai naa wājida māik'aapa ninajida Troas p'uurude. ⁶Ma t'ēepai tai wājida Filipos p'uurudeeapa, fiesta pan levadura wēe k'opata wāyaap'eda. Barcode wānipadap'edaa perā, k'āima joisomaamaa panajida Troas p'uurude. K'irachuunadap'eda apemaarā ome, mama k'āima siete p'aneejida.

Pablopia ooda Troas p'uurude

⁷Tomia ewate tai chip'ejida apemaarā ijāapataarā ome nek'odait'ee māik'aapa Cristo piuda k'irāpadait'ee. Pablopia ijāapataarāmaa jarateemaa baji esapite parumaa, ichi ai norema wāit'ee pada perā. ⁸Te piso it'ipema cuartode chip'e p'anajida māik'aapa lamparara ūdaa nībaji. ⁹Pablo jarateemaa bi misa, k'utrāa Eutico apatap'edaa su-ak'i baji ventanade ūrimaa. Mamāda Pablopia taarā jarateeda perā, ma k'utrāa k'āidaip'eda, tudú padachi piso ūpeedeepa. Aramata piu jira atanajida. ¹⁰Māpai Pablo irabaip'eda, ma k'utrāa k'ap'ia wēre ataji māik'aapa māgaji chi k'ōp'āyoora arii p'anadap'edaarāmaa:

—iP'eranáati! iRru chok'ai bip!

¹¹Māpai Pablo waya teedaa wāk'āri, nek'ojida māik'aapa Cristo piuda k'irāpajida. Mata waya ichi jarateemaa beeji ewarirumaa. Ewarik'āri, wāji ichi ode. ¹²Ma k'utrāa piu bada chok'ai ateedap'edaa perā ichi temaa, ijāapataarā o-ia p'aneejida.

Troas p'uurudeeapa Mileto p'uurudee wāda

¹³Pablo ode wāk'inia baji. Mapa tai naa wājida barcode Aso p'uurudee. Mama nijida iru batau atadait'ee. ¹⁴Aso p'uurude unudak'āri, batauji tai ome māik'aapa wājida Mitilene p'uurudee. ¹⁵Mamāik'aapa uchiadap'eda, ai norema Quío isla k'irapite wāyaajida. Ma norema Samos p'uurude panajida. Mamāik'aapa panajida Mileto p'uurude. ¹⁶Māgá oojida Pablo

waa wā k'inia-e bada perā Ásia eujādee. Ma awara Éfeso p'uurude wiibai k'inia-e paji, Jerusalende isapai pana k'inia bada perā, Pentecostés fiesta ewate pai naaweda.

Pablopá jarada Éfeso p'uurudepema ijääpataarā ak'ipataarāmaa

¹⁷Mägá Éfeso p'uurude wiibai k'inia-e paji taarāi jīak'aapa. Mamīda Mileto p'uurude pachedak'āri, Pablopá tī pēiji Efesodepema ijääpataarā ak'ipataarā. ¹⁸Āchi pachedak'āri, ichia māgaji:

—Parāpa k'awa p'anida aji, sāgata mi nipapari parā t'aide, na Ásia eujāde ewaa pachedak'āriipa. ¹⁹Taarāru parā ome Tachi Ak'ōrepá oopi bik'a oomaa bī, chupiria nībide māik'aapa nepirade nībide judiorā juapa. ²⁰Mamīda jōmaarā taide waawee-ee jarateeji, parā te chaa paara. Māga ooji parā ūraait'ee māik'aapa k'aripait'ee. ²¹Auk'a jarateeji judiorāmaa māik'aapa judio-eerāmaa, āchia p'ek'au k'achia oopata oodaamāa p'aneedamerā māik'aapa Tachi Waibia Jesucristode ijäädamerā. ²²Frá wāru Jerusalendee, Tachi Ak'ōre Jaurepa māga k'inia bairā. Wāit'ee k'awa-e bi mīda k'āata mi ome oodait'ee mama. ²³Nāgapai k'awa bī. P'uuru bee chaa wāyaarude Tachi Ak'ōre Jaurepa mimaa k'awapiru mi miait'ee māik'aapa carcelde chupiria nībanait'ee. ²⁴Mamīda mia p'ua-e bī, piuru pijida Jesupa oopi bik'a oo k'inia bairā. Jīp'a jaratee k'inia bi na pedee pia: Tachi Ak'ōrepá eperāarā k'inia iru bairā, tachi k'aripaji Jesucristo piuda k'aurepa.

²⁵Mägá jarateeji parā t'aide. Ma awara Tachi Ak'ōrepá parāmaa jarateeji ichia oopi k'inia bi Cristode ijääpataarāmaa. Mia k'awa bi parāpa mi k'īra waa unuda-e pait'ee. ²⁶Mapa idi weda Tachi Ak'ōre k'īrapite mia jara bi: parādepema aba piuk'āri atuaru pīrā, mi k'aurepada ada-e pait'ee. ²⁷Mägá jara bi mia jarateeda perā jōmaweda Tachi Ak'ōrepá jarapidak'a. ²⁸Mapa ipemaarā, chik'aripa p'anapatáati māik'aapa ijääpataarā pia ak'i p'anapatáati, ma-it'ee Tachi Ak'ōre Jaurepa parā jīrit'erada perā. Tachi Waibiapa k'inia bi parāpa ak'īdamerā ichide ijääpataarā, ichia ãra o k'achiadeepa k'aripa atada perā, ichi waa bat'ada k'aurepa. ²⁹Mia k'awa bi ne-animal k'achia beerā atu chepatak'a eperāarā peede, māga pik'a mi nāik'aapa wāda t'ēepai awaraarā chedait'ee Cristode ijääpataarā ijää amaaipide. ³⁰Ichiaba pāchi t'āideepa pida uchiadait'ee seewa jarapataarā. Māgiirāpa ijääpataarā āchi eere atee k'inia p'anadait'ee. ³¹Mapa k'īra ibia p'anáti māik'aapa k'irāpáti sāga mi chupiria nībají año ūpee, parā ūraa bi misa p'ārik'ua māik'aapa ãstaawa.

³²Frá ipemaarā, mia parā biru Tachi Ak'ōre juade, ichia parā pia ak'i bapariimerā ichi ūraa p'ādade jara bik'a. Ichi aupaita parāmaa oopii ichia oopi k'inia bik'a, māgá iru-it'ee p'anapataadamerā chi apemaarā awara bidaarāk'a. ³³Mia chīara p'arat'a, nēe māik'aapa p'aru k'īa-e bi. ³⁴Parāpa pia k'awa p'ani michi juadoopa mimiapari māik'aapa ne-inaa

atapari michi-it'ee mäik'aapa mi ome p'aniirā-it'ee. ³⁵Mia parāmaa at'apai jarateedoo, auk'a mimiadamerā mäik'aapa chik'aripa para bamerā. K'irāpáti Tachi Waibia Jesupa jarada: "Pipiara bi teeit'ee, jitai k'āyaara."

³⁶Mäga jarap'eda, Pablo bedabaidachi mäik'aapa it'aa t'ihi Tachi Ak'ōremaa jōmaarā ome. ³⁷Mäpai jōmaweda jēejida t'āri p'uapa mäik'aapa Pablo wëre atapachida. ³⁸K'īra pia-ee para baji, Pablopia ichi k'īra waa unuda-eda ada perā. Maap'eda, barco badamaa k'ōp'āyanajida.

Pablo Jerusalendee wāda

21 ¹Mägá despediidap'eda, barcode tai bataujida mäik'aapa wājida Cos isladee. Aí norema wājida Rodas isladee. Mamäik'aapa panajida Pátara p'uurude. ²Mama barco Fenicia eujādee wā nipadade bataujida mäik'aapa wājida. ³Ma wādade Chipre isla unujida tai juabi eere. Mata wājida Siria eujāde Tiro p'uurude panarutamaa, mama net'aa barcode atee wādap'edaa atabéidait'ee pada perā. ⁴Mama ijāapataarā jiridak'āri, unu atajida mäik'aapa ewari siete p'aneejida āra ome. Mama bide Tachi Ak'ōre Jaurepa ma ijāapataarāmaa k'awapiji Pablo Jerusalende p'asait'ee. Mapa irumaa jarajida wānaamerā. ⁵Mäga jarajida mīda, tomiamaa tai mamäik'aapa uchiajida. Mäpai ijāapataarā āchi wēra mäik'aapa chi warrarā ome p'uurudeepa taawaa tai k'ōp'āya tee chejida p'usa ide. Ma ipude bedabajida mäik'aapa jōmaweda Tachi Ak'ōremaa it'aa t'ihi. ⁶Maap'eda, despediidap'eda, tai wājida barcode. Jōdee, ma ijāapataarā āchi te chaa erreujida.

⁷Tiro p'uurudeepa tai wājida. Mata panajida Tolemaida p'uurude. Mama ijāapataarā ome ewari aba p'aneejida. ⁸Aí norema uchiadak'āri, panajida Cesarea p'uurude. Mama panadak'āri, wājida Tachi Ak'ōre Úraa jarateepari Felipe temaa. Mägí Felipe Cristopa jirit'eradaarā k'aripapataarā sietedepema paji. Mama p'aneejida. ⁹Felipepa k'au k'īmari iru baji, at'āri imik'īra wēe. Mäirāpa jarapachida Tachi Ak'ōre Jaurepa jarapidak'a. ¹⁰Mama taarā p'anide Judea eujādeepa cheji Tachi Ak'ōre pedee jarapari, t'ījarapatap'edaa Agabo. ¹¹Taimaa pachek'āri, Pablo k'irride jīpari ēra ataji. Mäpai Agabopa ichi jua biiri ome p'ārají ak'i beeji mäik'aapa māgaji:

—Tachi Ak'ōre Jaurepa jara bi: "Jerusalende judiorāpa nāgá oodait'ee nāgí k'irride jīpari chipari ome, iru judio-eerā poroorā jua ek'ari bidak'āri."

¹²Taipa mäik'aapa Cesareadepema ijāapataarāpa māga ūridak'āri, Pablomaa enenee jōneejida Jerusalendee wānaamerā. ¹³Mamīda irua māgaji:

—¿K'āare-it'ee jāk'iarra jēe p'anima? aji. Mi t'āri p'uapit'aaruta. Ichita mi wāit'ee Jerusalendee jī nībiruta pijida, ma awara peet'aaruta pijida, mia Cristopa ooda jaratee bi k'aurepa.

¹⁴Tai pedee ūri-e pada perā, ichiak'au bijida. Jíp'a Tachi Ak'ōre juade bijida, Tachi Ak'ōrepa ichiak'au oomerā ichia oo k'iniata.

¹⁵Maap'eda, net'aa p'e atadap'eda, wājida Jerusalendee.

¹⁶Cesareadepema ijāapataarā ūk'uru wājida tai ome, ateedait'ee Chipre isladepeema Mnasón apatap'edaa temaa, Jerusalende bi. Mägí eperā taarā weda Cristode ijāa bapachi.

Pablo Santiagomaa p'asiade wāda

¹⁷Jerusalende panadak'ari, ijāapataarāpa o-ia tai auteebajida. ¹⁸Ai norema Pablo tai ome Santiagomaa wāji. Mama ichiaba ijāapataarā ak'ipataarā p'anajida. ¹⁹Pablopaa saludaap'eda, nepiriji jōma Tachi Ak'ōrepa ooda ichi k'ap'ia pari judio-eerā t'aide. ²⁰Mäga ūridak'ari, o-ia para beeji mäik'aapa it'aa t'ijida Tachi Ak'ōremaa jaradait'ee iruta jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Mäpai Pablomaa māgajida:

—Ipema Pablo, pia k'awa bida ajida, nāpema judiorā cho-k'ara Cristode ijāa p'ani. Mamīda at'ari k'isia p'ani Moisepa p'ādade jara bik'a oondaipia bi. ²¹Mägiirāpa ūri p'ani pia judiorā awaraa eujāde p'aniirāmaa jaratee ni Moisepa p'ādade jara bik'a oonaadamerā, mäik'aapa warra k'ap'iade tauchaa binaadamerā, ma awara ne-inaa chonaarāweda oopatap'edaa oonaadamerā. ²²Maperā, ētaipa sāga oodaima? Ārapa pi nama che bi k'awaa atadait'ee. ²³Mapa nāga oopáde aji: nama ijāapataarā k'imirāpa Tachi Ak'ōremaa jaradap'edaak'a ewaa oodait'ee, waya iru tede t'iu pia p'aneedamerā. ²⁴Pichi ome p'e ateepáde aji, mäik'aapa p'aapáde aji, āchimaa p'aapipataarāpa iidi p'ani. Oodapáde aji, Tachi Ak'ōre ūraade jara bik'a; puda t'iipidamerā mäik'aapa Tachi Ak'ōre tede t'iu pia p'aneedamerā. Mägá ooru pírā, jōmaarāpa k'awaadai pi āpite seewa nepiri p'ani. Ma awara pia mägá āramaa ak'ipii Moisepa p'ādade jara bik'a ichiaba oopari. ²⁵Jōdee mäga oopi k'iniada-e judio-eerāmaa, ichiaba Cristode ijāadak'ari. Jíp'a taipa āramaa p'ā pēi p'ani: k'onaadamerā nechiara ata bidap'edaa ne-inaa eperāpa ooda k'irapite, ai k'irapite it'aa t'ipata; k'onaadamerā ne-inaa waa maa-e pirā ne-animal īyapa jīa piuda chiara mäik'aapa pariatua p'ek'au oonaadamerā.

Pablo Tachi Ak'ōre te waibiade jita atadap'edaa

²⁶Ai norema Pablopaa ma eperāarā k'imirí ateeji Tachi Ak'ōre temaa. Oojida Moisepa p'ādade jara bik'a t'iu pia p'anadamerā Tachi Ak'ōre te waibiade. Maap'eda Pablo t'iuji Tachi Ak'ōre tede jarait'ee sāapaita Tachi Ak'ōremaa āchia jaradap'edaa jōdait'ee mäik'aapa sāapaita āchia ne-animalaaraa ateedait'ee p'aareerāmaa peedap'eda, paadamerā Tachi Ak'ōre-it'ee.

²⁷Ewari siete jōit'ee nībide ma eperā k'imirí jōdait'ee paji āchia oodait'ee bada t'iu pia p'aneedamerā Tachi Ak'ōre te waibiade. Mama

p'anide Ásia eujādepema judiorāpa Pablo unu atajida Tachi Ak'ore te waibiade. Mapa āchia arii p'anadap'edaarā k'iraupik'oojida. Pablo jita atadap'eda, bijida:

28—Israel pidaarā, tai k'aripáti. Nāgí eperāpa p'uuru bee chaa ne-inaa k'achia jaratee ni tachi judiorā ãpite. Jaratee bi Moisepa p'ādade jara bik'a oonaadamerā māik'aapa pedee k'achia jara bī na te ãpite. Ma awara judio—eerā t'iupiji nama, māgeerā Tachi Ak'orepa t'iupiik'araa bida a bī mīda. Māgá Tachi Ak'ore te waibia k'achia oomaa bi.

29Māga biapachida ai naaweda Pablo unudap'edaa perā p'uuru jāde ni Trófimo ome. Māgí Éfeso p'uurudepema paji. Ma omé unudap'edaa perā māgá, judiorāpa k'isiajida Pablopma ma eperā auk'a t'iupiji Tachi Ak'ore tede.

30Ma k'aurepata p'uuru pidaarā jōmaweda k'irau para beeji. Māpai eperāarā p'īsua cheepuru nībeeji. Pablo jita atajida māik'aapa jidi babataa atadachida Tachi Ak'ore temāiipa. Aramata Tachi Ak'ore te jiapataarāpa chi t'iupata jōmaweda jīajida. 31Māga nide taawa Pablo peet'aadait'ee pak'āri, Romadepema soldaorā poro waibiamaa jaranjida p'uuru pidaarā jōma k'irau para nībi. 32Aramata ichi soldaorā p'e atap'eda, awaraa poroorā ome p'ira chejida see nībadamaa. Ma soldaorā poro waibia chi soldaorā ome cheruta unudak'āri, eperāarāpa Pablo ichiak'au bijida.

33Māpai ma soldaorā poro waibia chep'eda, Pablo jita ataji māik'aapa cadena omeepa jī nībipiji. Maap'eda eperāarāmaa iidiji k'asaa t'iupata jā eperā māik'aapa k'āare k'achiata ooji. 34Biuk'a nībeeji; abaapa ne—inaa jarapachi, awaraapa ne—inaa awara. Mapa chi soldaorā poro waibiapa p'oyaa k'awa—e paji k'asaa jara para bī. Maperā jaraji soldaorāmaa āchi temaa ateedamerā. 35Soldaorā temāi tomede panadak'āri, Pablo it'í jira ateejida eperāarā waidoopaa, 36eperāarā t'ee bia wādap'edaa perā:

—iPeet'āati!

Pablopma judiorāmaa jarada

37Mamīda teeda panadai naaweda, griego pedeede Pablopma māgaji ma soldaorā poro waibiamaa:

—Mi pi ome arak'atia pedee k'inia bida aji.

Māpai māgí poro waibiapa p'anauji:

—Pia griego pede k'awa bi—ek'ā? aji. 38¿Māgara pi—ek'ā aji, jā Egipto pidapa mēepemaarā cuatro mil ateeda eujā pania wēe bimaa?

39Pablopma p'anauji:

—Māga—eda aji. Mi judiopi Tarso p'uurudepema. Māgí p'uuru Cilicia eujāde bī. Mi ma p'uuru pipiara bidepemapi. Mi chupiria pedeepipáde aji, eperāarāmaa.

40Māpai māgí soldaorā poro waibiapa pedeepiji. Pablo tomede bainí beep'eda, juapa eperāarāmaa jaraji k'iup'ee p'aneedamerā. Eperāarā k'iup'ee para beek'āri, Pablo hebreo pedeede pedeeji.

22¹ Māgaji:

—Michi auk'aarā māik'aapa chonaarā, ūrīti mia jararu.

²Hebreo pedeede pedeero ūridak'āri, eperāarā k'īup'ee para beeji. Māpai Pablopā māgaji:

³—Mi judiopi, Tarso p'uuruude t'oda. Māgí p'uuru Cilicia eujāde bi. Mamīda mi nama Jerusalende estudianti Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepari Gamaliel ome. Iru k'aurepa mia k'awaaji Moisepa p'āda, tachi chonaarāpa bēidap'edaa. Ma awara mia oo k'inia bapachi Tachi Ak'ōrepaa oopi k'inia bik'a, parāpa idi oo p'anik'a. ⁴Mapa naaweda mia Tachi Ak'ōre Ode P'aniirā apata miapipachi. Āchi jita atap'eda, carcelde t'i nībipachi. Wēraarā māik'aapa imik'iraarā auk'a māgá oopachi. ⁵P'aareerā poro waibiapa māik'aapa jōma nāpema poro waibiarāpa k'awa p'ani na jara bi wāara. Ārapa k'art'a p'ājida māik'aapa mi ome pēijida judiorāmaa Damascode, mia ijāapataarā mama p'ani p'e aneemerā nama miapiit'ee. Mamīda mi k'īsia awara k'īsiaji.

Pablopā jarada sāga ichi Cristode ijāada

(Hch 9.1-19; 26.12-18)

⁶—Mi Damasco k'ait'a pa wāde, imat'ipa it'ariipa ūdaa jēra t'īudachi mi ūri. ⁷Māpai mi eujāde baainaji māik'aapa ūriji pedeero: “Saulo, Saulo, Ʉsāap'eda michideerā jiri nima?” aji. ⁸Māpai mia iidiji: “¿Kaima pi?” P'anauji: “Mi Jesús Nazaretdepema, pia jiri ni eperāarā poro waibia.” ⁹Mi ome wādap'edaarāpa ma ūdaa jēra t'īuda unujida. Mamīda ūrida-e paji mi ome pedeemaa bada. ¹⁰Māpai mia māgaji: “Tachi Waibia, Ʉmia k'āata ooipia bīma?” aji. Māpai ichia p'anauji: “P'irabáiji māik'aapa wāji Damasco p'uurudee. Jāma jaradai pia k'āata ooit'ee.” ¹¹Ma ūdaa jēra t'īudapa mi tau p'āriudachi. Mapa mi k'ōpl'āyoorāpa juadeepa jidiu ateejida Damascodee.

¹²‘Mama baji eperā t'ījarapatap'edaa Ananías. Māgipa oopachi Moisepa p'ādade jara bik'a. Mapa Damascodepema judiorāpa iru pia unupachida. ¹³Irua mi ak'i chek'āri, māgaji: “Ipema Saulo, waya unupáde” aji. Aramāgá tau eratidachi māik'aapa mia iru unuji. ¹⁴Māpai irua māgaji: “Tachi chonaarā Ak'ōre Waibiapa pi jirit'eraji k'awaamerā ichia pimaa oopi k'inia bi. Ma awara pi jirit'eraji unumerā Jesucristo, chi p'ek'au k'achia wēe bi māik'aapa ūrimerā pedee ichi it'aideepa. ¹⁵Māga ooji pita jōmaarā taide irua jararu jarateepari pait'ee perā, jarak'āri na unuda māik'aapa ūrida. ¹⁶Mapa ūraweda poro choopipáde aji, māik'aapa Jesumaa it'aa t'īpáde aji, irua pichi p'ek'au k'achia wēpapimerā.”

Tachi Ak'ōrepaa Pablo jirit'erada judio-eerāmaa jarateenamerā

¹⁷—Waya Jerusalendee chek'āri, wāji Tachi Ak'ōre te waibiaddee it'aa t'īde. Mama k'āimok'araa pik'a bīde unuji Jesús. ¹⁸Ichia mīmāa

māgaji: “Isapai uchiapáde aji, Jerusalendeepa, nama pia jarateek'āri mia ooda, ūri k'iniada-e pait'ee perā.” ¹⁹Māpai mia p'anauji: “Mamīda jōmaarapa k'awa p'ani Tachi Ak'ore Ūraa jarateepata te chaa wāk'āri, mia ijāapataarā p'e aneepachi carcelde t'ik'oode māik'aapa p'u oopide. ²⁰Ma awara pi mimiapari Esteban peedak'āri, mi arii baji māik'aapa iru peedap'edaarā p'aru ak'i baji. Ŧrá pide ijāa bita, ȝūridaik'ā mia āramaa nepirik'āri mi pi ome unuda?” ²¹Mamīda ichia mimaa māgaji: “Namāik'aapa uchiapáde aji, mia pi p̄eiit'ee perā awaraa eujādee judio-erāmaa jarateenamerā.”

²²Māgapai eperāarapa Pablo pedee ūrijida. Māpai ma ūri para badaarāpa biamaa p'aneejida:

—iJā eperā chok'ai baik'araa bida! ajida. iPeet'aadapáde! ajida.

²³Eperāarā waapiara biuk'a nībeeji. Āchi p'aru jīap'ejida māik'aapa eujā p'ora it'aa bat'apachida, k'īrau para bada perā.

Pablo soldaorā poro waibia juade

²⁴Māpai chi soldaorā poro waibiapa jaraji Pablo ateedamerā soldaorā temaa māik'aapa wīdamerā. Māga ooji ichia ūri-e pada perā Pablopá jarada judiorā pedeede. K'īsiají Pablo widak'āri, jarapidai sāap'eda eperārā jāga k'īrau para bī iru ome. ²⁵Mamīda jīmaa p'anide wīdait'ee, Pablopá iidiji chi wīdait'ee p'anadap'edaarā poromaa:

—Mi Romadepema. * ȝPia wiipiipia bīk'ā aji, eperā Romadepema, ateedai naaweda charraarāpa ak'īdamerā?

²⁶Māgí capitánpa māga ūrik'āri, isapai wāji āchi poro waibiamaa māik'aapa māgaji:

—ȝPia, k'āata ooit'eema aji, jā eperā Romadepema ome?

²⁷Māpai āchi poro waibia chek'āri, Pablomaa iidiji:

—ȝWāara pi Romadepemak'ā? aji.

Pablopá p'anauji:

—Wāarada aji.

²⁸Māpai soldaorā poro waibiapa māgaji:

—Mia p'arat'a waibia p'aajida aji, eperā Romadepema pait'ee.

Māpai Pablopá p'anauji:

—Mi Romadepema, mi ak'ore māga bada perā.

²⁹Māpai chi wīdait'ee p'anadap'edaarāpa ichiak'au bijida. Āchi soldaorā poro waibia jida p'eraji Pablo jīpi bada perā wiipiit'ee, Romadepema bita.

* 22.25 Pablopá māga jarak'āri, jara k'inia-e baji ichi Romade t'oda. Jara k'inia baji ichi ciudadano Romano pají; pia jarait'eera, Romadepema reyrā poro waibia jue ek'ari t'oji chi ak'ōreerāk'a.

Pablo Junta Suprema k'írapite

³⁰Ai norema soldaorā poro waibiapa Pablo cadenapa jī bāda ērapiji māik'aapa uchia ataji carceldeepa, k'awa k'inia bāda perā sāap'edata judiorāpa Pablo perā peejida. Mapa p'aareerā poroorā māik'aapa Junta Supremadepemaarā jōmaweda tī p'e atap'eda, Pablo uchiapiji āchi k'írapite.

23 ¹Pablopā Junta Supremadepemaarā see nībadamaa ak'iiji māik'aapa māgajī:

—Michi auk'aarā, mi at'āri k'isia p'ua—ee ni Tachi Ak'ore k'írapite, mia oo k'inia bairā irua oopi bik'a.

²Māga ūrik'āri, p'aareerā poro waibia Ananiapa Pablo it'aimaa wipiji iru k'ait'a p'anadap'edaarāmaa. ³Mamīda Pablopā māgajī:

—iTachi Ak'orépata pi k'achia ooyada aji, t'āri k'achia—idaa bairā! Pi jáma su—ak'i bi mia ooda ak'iit'ee Moisepa p'ādade jara bik'a. Mamīda irua p'ādak'a oo—e bi. Moisepa p'ādade jara bi chupiria k'awaamerā. Mamīda pia mi chupiria k'awa—e bi. iMa k'āyaara mi it'ai wipiru!

⁴Māpai arii p'anadap'edaarāpa māgajida:

—¿Jāgata ik'achia jararuk'ā ajida, Tachi Ak'ore p'aareerā poro waibiamaa?

⁵Māpai Pablopā p'anauji:

—Michi auk'aarā, mia k'awa—e pajida aji, iru p'aareerā poro waibia. Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

‘Pedee k'achia jaranāati pāchi p'uuru pidaarā poroorā āpite.’ (Ex 22.28)

⁶Maap'eda Pablopā unuk'āri ma see nībide para bi saduceo eerepemaarā māik'aapa fariseo eerepemaarā, ichi t'āridepai k'isiaji. Maap'eda golpe pedeeji:

—Michi auk'aarā, mi fariseopi; fariseorādeepa uchiada. Mia ijāa bi tachi piup'eda, chok'ai p'irabaidait'ee. Maperāta nāgá parā k'írapite mi anee p'anī, mia ijāapari ak'idait'ee.

⁷Pablopā māga jarak'āri, fariseo eere p'anadap'edaarā māik'aapa saduceo eere p'anadap'edaarā āchi pitapai auptedee para beeji. ⁸Māga oojida saduceorāpa jarapata perā piudap'edaarā chok'ai p'irabaida—e, angeleerā wē—e māik'aapa tachi jaure wē—e. Jōdee fariseorāpa ijāapachida māgí jōma paraa. ⁹Maperāpi biuk'a nībeeji. Ūk'uru Moisepa p'āda jarateepataarā fariseo eere p'anadap'edaarāpa māgajida:

—Na eperāpa ne—ināa k'achia oo—e bida ajida. ¿Eperā jaurepa maa—e pīrā angelpa irumaa pedeeji—ek'ā? ajida.

¹⁰Audupai biuk'a nībeek'āri, soldaorā poro waibiapa, ewaa Pablo peet'aadai jīak'aapa, t'īji chi soldaorā iru uchia atadamerā ma biuk'a nībadadeepa māik'aapa ateedamerā āchi temaa.

¹¹ Ai norema p'ārik'ua Tachi Waibia Jesús Pablo ik'aawa bainī ba cheji māik'aapa māgaji:

—iWaaweenáaji! Mia ooda eperārā k'aripait'ee pia jarateedak'a Jerusalende, jāgá ichiaba jarait'ee Roma p'uurude.

Judiorāpa pedeeteedap'edaa Pablo peet'aadait'ee

¹² Ai norema judiorā ūk'uruurāpa pedeeteejida Pablo peet'aadait'ee. Māgiirāpa Tachi Ak'ore k'irapite nek'oda-edo ajida, Pablo peet'aarutamaa. ¹³ Māgí pedeeteedap'edaarā cuarenta imik'iraarā audú pají. ¹⁴ Achi wājida p'aareerā poroorāmaa māik'aapa judiorā poro waibiarāmaa māik'aapa māgajida:

—Taipa Tachi Ak'ore k'irapite juraajida nek'oda-e pait'ee Pablo peeda-emāi. ¹⁵ Írá parāpa māik'aapa awaraa Junta Supremadepemaarāpa jara péiti soldaorā poro waibiamaa nu Pablo aneedamerā, seewata parāpa pipiara k'awa k'inia p'anadairā k'ääre k'achiata oo bi irua. Ma aneerutade taipa ode peet'aadayada ajida.

¹⁶ Mamida Pablo ipewēra warrapa k'awaak'äri māga pedeeteeruta, wājī soldaorā temaa jarat'aade Pablomaa. ¹⁷ Maap'eda Pablopaa soldaorā poro t'iji māik'aapa māgaji:

—Atéejí nāgí warra pichi poro waibiamaa, ne-inaa jara k'inia bairā.

¹⁸ Mapa ma soldaorā poropa ateeji ichi poro waibiamaa māik'aapa māgaji:

—Pablo preso bipa mi t'iji na warra pimaa aneemerā ne-inaa jara k'inia bairā.

¹⁹ Chi soldaorā poro waibiapa warra juade jita atap'eda, ayaa ateeji māik'aapa iidiji:

—¿K'āata mimaa jara k'inia bima? aji.

²⁰ Māpai ma warrapa māgaji:

—Judiorāpa pedeeteejida pimaa iididait'ee Pablo nu ateemerā Junta Suprema k'irapite, pipiara k'awaadait'ee iru nepira. ²¹ Mamida ijāanaapáde aji, imik'iraarā cuarenta audú ot'ewa p'anadait'ee perā. Ma awara āchia Tachi Ak'ore k'irapite juraajida nek'oda-e pait'ee Pablo peet'aarutamaa. Mapa taarā-e māga iidi chedait'ee, pia Pablo āchimaa ateeplerā.

²² Māpai soldaorā poro waibiapa māgaji:

—K'irak'aupai chiaramaa jarai pia mimaa nepiri cheda.

Maap'eda ma warra pēiji ichi temaa.

Pablo Romadepema poro Félix k'irapite pēida

²³ Aramata soldaorā poro waibiapa t'i p'eji soldaorā poro omé. Māirāmaa māgaji:

—P'e atadapáde aji, doscientos soldaorā biiripa wādamerā, ma awara setenta caballo ̄ri wādamerā, ma awara doscientos miasu

ome, uchiadamerā p'ārik'ua a las nueve. Wādait'ee Cesarea p'uurudee.
24 Ichiaba Pablo—it'ee caballo anéeti ai ūri wāmerā. K'īra jīp'a ateedapáde
 aji, Roma juva ek'ari eujā ak'ipari Felixmaa.

25 Ma soldaorā poro waibiapa ichiaba k'art'a p'ā tee pēiji. Made jara
 pēiji:

26 "Claudio Lisiapa nāga p'āru Felixmaa.

Mia salude pēiru pimaa. Pi Roma juva ek'ari eujā ak'ipari pipiara bi.
 Mapa na nepira mia jara k'inia bi pimaa.

27 Na eperā mia pēiru pimaa judiorāpa jita atajida māik'aapa
 perá peet'ajida. Mamīda mia k'awaak'āri iru Romadepema, mīchi
 soldaorā ome wādap'eda, āra juadeepa k'aripa ataji. **28** Mīa k'awa
 k'inia baji k'āare-it'eeta ārapa iru imiatee p'anajida. Mapa iru ateeji
 judiorā nepira ak'ipataarā k'īrapite. **29** Mamīda mama bide k'awaajī
 na eperā ne-inaa k'achia oo-e bi. Jīp'a āra chonaarāwedapema ūraa
 p'ādade jara p'anajida. Pedee k'achia jarajida iru āpite. Mamīda irua
 ne-inaa k'achia oo-e bada perā, mia k'awaji iru peepiik'araa bi, ma
 awara carcelde pida baik'araa bi. **30** Ai t'ēepai mia k'awaaaji judiorāpa
 pedeeteedap'edaa iru peet'aadait'ee. Mapa pimaa pēiru. Jara pēiji
 iru imiatee p'anadap'edaarāmaa pi k'īrapite wādamerā āchi nepira
 jarade.

Māgapai pajī."

31 Māpai ma soldaorāpa Pablo p'ārik'ua ateejida Antípatris p'uurudee
 āchi poro waibiapa jaradak'a. **32** Ai norema soldaorā biiripa wādap'edaarā
 chejida āchi temaa. Jōdee chi caballo ūri wādap'edaarā wājida Pablo
 ome. **33** Cesarea p'uurude panadak'āri, ma Roma juva ek'ari eujā ak'ipari
 Felixmaa ma k'art'a teejida, ichiaba Pablo teenajida. **34** Felixpa k'art'a
 leep'eda, iidiji Pablomaa sāmapema māik'aapa k'awaak'āri Cilicia
 eujādepema, **35** māgaji:

—Pi pedee ūriyada aji, pi imiateepataarā chedak'āri.

Maap'eda preso jīapataarāmaa jaraji jīa paraa bidamerā Rey Herodepa
 oopida palaciode.

Pablopia Felixmaa ichia ooda nepirida

24 ¹K'āima joisomaa t'ēepai, p'aareerā poro waibia Ananías pacheji
 Cesarea p'uurude judiorā poro waibiarā ome. Āchi ome cheji
 Romadepemaarā abogado t'ījarapatap'edaa Tértulo. Ma jōmaweda Roma
 juva ek'ari eujā ak'iparimaa chejida Pablo imiateedait'ee. ²Māpai Pablo ma
 see nībadamāi aneedak'āri, Tertulopa jōmaarā k'īrapite Felixmaa māgaji:

—Aai, tachi waibia, pi k'aurepa tai k'āiwee p'anapata na eujāde
 māik'aapa ūrā ne-inaa pipiara jēra bi na eujāde, pi k'īsia k'awaa bairā.
³Tai o-īa p'ani pi ome, ne-inaa jōma pipiara oo bairā. ⁴Mak'īara
 taarā pedee k'inia-e bairā, pi ewari atuapiamaapa, chupiria k'awāaji

mi pedee ūrimerā. ⁵Jágí eperā nepira jiriyaa bapari ichi wārumaa na eujāde, judiorā chōopi nipapari perā āchi auk'aarā ome. Ma awara ichi nazareno eere p'aniirā poro. ⁶Ichiaba Tachi Ak'ore te waibiade ne-inaa k'achia ooit'ee paji. [Mapata taipa iru jita atapijida ateedait'ee tai nepira ak'ipataarāmaa. ⁷Mamīda soldaorā poro waibia Lisias pachek'āri, tai juadeepa jāri ataji, māik'aapa jaraji pi k'īrapite chedamerā.] ⁸Frá pía jā eperāmaa iidiipia bi k'awaaít'ee taipa seewa jarada-e p'ani.

⁹Judiorā arii see nībadaarāpa wāarada ajida. ¹⁰Maap'eda ma Roma jua ek'ari eujā ak'iparipa Pablooma juapa jaraji pedeemerā. Māpai Pablopa māgají:

—Mi o-ña bida aji, pi k'īrapite pedeeit'ee perā michi k'ap'ia pari. Mia k'awa bi pi taarāru na eujādepemaarā charra. ¹¹Pichia k'awa k'inia bi pirā, iidíji sāaweda mi pache bi. Mi k'āima docepari iru bi Jerusalende pacheda Tachi Ak'oremaa it'aa t'ide. ¹²Judiorāpa mi unuda-e paji chīara ome auptedee pedeemaa wa eperāarā chōopimaa Tachi Ak'ore te waibiade. Ichiaba māga unuda-e paji Tachi Ak'ore Úraa jarateepata tede pida, wa awara ãi. ¹³Na eperāarāpa pimaa p'oyaa ak'ipida-e āchia wāarata jara p'ani. ¹⁴Wāara mia ijāa bi Tachi Ak'ore Ode P'aniirā apata ijāa p'anik'a. Mi it'aa t'ipari tachi chonaarāwedapema Ak'oremaa māik'aapa ijāa bi Moisepa p'ādade jara bi, ichiaba Tachi Ak'ore pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade jara bi. Nata mia k'achia ooda a p'ani nama p'aniirāpa. ¹⁵Mia ijāa bi āchik'a; Tachi Ak'orepa piudap'edaarā chok'ai p'irabaipiit'ee, eperā t'āri pia beerā māik'aapa eperā t'āri k'achia-idaa beerā. ¹⁶Mapa mia jōma oopari k'isia p'ua-ee bait'ee Tachi Ak'ore k'īrapite māik'aapa eperāarā k'īrapite.

¹⁷Mamīda taarā nipap'eda* to bee chaa, cheji michi auk'aarāmaa Jerusalende, teeit'ee p'arat'a p'edap'edaa chupiria beerā k'aripait'ee. Ma awara cheji ne-animalaarā teeit'ee p'aareerāpa peedap'eda, paadamerā Tachi Ak'ore-it'ee. ¹⁸Māpai jōma oop'eda Tachi Ak'ore tede t'iu pia beeit'ee, mama t'ijuji. Maap'eda Tachi Ak'ore-it'ee ne-inaa teemaa bide, Asiadepema judiorāpa mi unujida. Mamīda chīara ome pida chōo-e paji. ¹⁹Maperā āchita pi k'īrapite chek'ajida mi imiateede, wāara k'achia oo baji pirā. ²⁰Maa-e pirā nama see nībiirāmaa iidíji k'āare k'achiata unujida mi wāk'āri Junta Suprema k'īrapite Jerusalende. ²¹¿K'achia ooji-epaama aji, āchi k'īrapite mia golpe pedeek'āri: “Idipema ewari parā k'īrapite mi aneeruta ijāa bairā tachi piup'eda chok'ai p'irabaidait'ee?”

²²Felixpa māga ūrik'āri, jaraji ma nepira ichiak'au bidait'ee soldaorā poro waibia Lisias cheru misa. Māga jaraji pia k'awa bada perā sāga p'anapata Tachi Ak'ore Ode P'aniirā.

²³Māpai Felixpa soldaorā poromaa jaraji Pablo jīa paraa bidamerā, mamīda ichiak'au ak'i checipataadamerā chi k'ōp'āyorāmaa.

* 24.17 Pia jarait'eera, Año chok'ara-e nipap'eda.

²⁴Maap'eda taarāpai Félix waya pacheji chi wēra Drusila ome. Māgí judío wēra paji. Pachedak'ari, Felixpa Pablo t̄í pēiji k'awaait'ee irua ijāada Jesucristode. ²⁵Mamīda Pablopia jaramaa bide t̄ari pia nipapariimerā Tachi Ak'ore k'īrapite māik'aapa k'ira jip'a bapariimerā, ichiaba tachi piuda t̄eepai Tachi Ak'orepa ak'iit'ee tachia pia oodap'edaa māik'aapa k'achia oodap'edaa, Félix p'eradachi. Māpai māgaji:

—Jāgapai pia bida aji. Na ewari jua pari bak'ari, waya pi t̄í pēiit'eeda aji.

²⁶Ma t̄eepai, Felixpa Pablo ip'ii t̄í pēipachi, k'isia bada perā Pablopia p'arat'a p'aai, ichi juadeepa uchia pēimerā. ²⁷Año omé māgá wāyaaji. Ma t̄eepai Félix pari t̄iuji awaraa eujā ak'ipari, t̄ijarapatap'edaa Porcio Festo. Mamīda Félix judiorā ome pia bee k'inia bada perā, Pablo preso bēiji.

Pablo Festo k'īrapite

25 ¹Festo pachek'ari Cesarea p'uurude ma eujā ak'ipari bade, k'āima ōpee mama baji, Jerusalendee wāi naaweda ma p'uuru k'awade. ²Mama bide p'aareerā poroorāpa māik'aapa judiorā poro waibiarāpa Pablo āpite pedeejida. ³Chupiria iidijida Festomaa Pablo Jerusalendee pēimerā. Māga oojida pedeetee p'anadap'edaa perā ode peet'aadait'ee. ⁴Mamīda Festopa māgaji:

—Pablo preso bida aji, Cesarea p'uurude. Taarā—ee mi araa wāit'ee. ⁵Mapa parā poro waibiarā mi ome péiti. Māgá ma esperāpa ne—innaa k'achia ooji pīrā, iru k'īrapite āchi nepira jaradayada aji.

⁶Festo Jerusalende baji tomia aba maa—e pīrā k'āima diez. Maap'eda cheji Cesarea p'uurudee. Ma pacheda norema charra mimiapari tede su-ak'i beeji māik'aapa Pablo atapiji. ⁷Pablo pak'ari, judiorā Jerusalendee cheepurudap'edaa rāpa imiateejida Festomaa. Mamīda āchia jara p'anadap'edaa p'oyaa ak'ipida—e paji. ⁸Jōdee Pablopia p'anauji:

—Mia pedee k'achia jara—e bida aji, judiorā ūraa Moisepa pāda āpite maa—e pīrā Tachi Ak'ore te waibia āpite. Ma awara César āpite pedee k'achia jara—e bida aji.

⁹Mamīda Festo, judiorāpa ichi t'o p'anadamerā, Pablomaa māgaji:

—¿Wā k'inia bik'ā aji, Jerusalendee, mia jāma pi nepira ak'imerā?

¹⁰Pablopia p'anauji:

—Nama mi nepira ak'idaipia bida aji, nama mi César charra k'īrapite bairā. Pia k'awa bi mia judiorāmaa ne—innaa k'achia oo—e bi. ¹¹K'achia oo bi pīrā, mi peedaipia bi. Waawee—ee piut'ee. Mamīda k'achia oo—e bi pīrā, apidaapa mi āchimaa teedaik'araa bi. Mapa mia k'inia bida aji, Cesarpa mi nepira ak'imerā.

¹²Māpai Festo pedeeji ichi ūraapataarā ome māik'aapa māgaji Pablomaa:

—Cesarmaa wā k'inia bairā, pi irumaa wāit'ee.

Festopa Pablo nepira jarada Rey Agripamaa

¹³Maap'eda, taarāpai Rey Agripa chi īpewēra Berenice ome Festomaa p'asiade wājida Cesarea p'uurudee. ¹⁴Taarā p'anadap'edaa perā, Festopa Pablo nepira nepiriji reymaa:

—Nama bida aji, Felixpa preso bēida. ¹⁵Jerusalende nipak'āri, p'aareerā poroorāpā māik'aapa judiorā poro waibiarāpa mimaa jarajida Pablo ome nepira iru p'ani. Maap'eda jarajida peepit'aamerā. ¹⁶Mamīda mia p'anauji Romadepema charraarāpa chīara peepidak'aa, ma presopa ichi k'ap'ia pedee-emaai ichi imiateepataarā k'īrapite. ¹⁷T'ēepai āra nama pachedak'āri, ai norema mi charra tede wājī maap'eda aneepiji ma preso. ¹⁸Mamīda iru imiateepataarāpa p'oyaa wāarada ada-e paji ma preso k'īrapite. Mia k'isia baji Pablopā k'achia oo bi. Mamīda māga-e paji. ¹⁹Jip'a jara p'anapachida āchia ijāa p'ani Ak'ōre Waibiapa ooda māik'aapa Jesuda a p'ani piuda; māgita Pablopā chok'ai bida a bi. ²⁰Mia k'awa-e pada perā sāga ooi, Pablomaa iidiji wā k'inia bi pīrā Jerusalendee, jāma mia na nepira waya pia ak'imerā. ²¹Mamīda ichia chupiria iidiji Tachi Rey Waibia Cesarpa na nepira ak'imerā. Mapa mia jaraji at'āri preso bamerā, Romadee pēiru misa.

²²Māga ūrik'āri, Rey Agripapa māgaji Festomaa:

—Mia ma eperā pedee ūri k'inia bida aji.

Māpai Festopa p'anauji:

—Nu iru pedee pia ūriyada aji.

²³Ai norema Agripa Berenice ome, reyrā chi-oo jōmaweda jīdap'eda, t'īujida eperārā chip'edaipata tede. Ichiaba t'īujida soldaorā poroorā māik'aapa ma p'uurudepema poro waibiarā. Māpai Festopa Pablo aneepiji āchi k'īrapite. ²⁴Festopa māgaji:

—Rey Agripa māik'aapa k'ōp'āyoorā nama see nībi, pāchi k'īrapite na eperāunu p'ani. Judiorā jōmaarāpa ichi imiatee chepata Jerusalendeepa māik'aapa Cesarea p'uurudeepa. Jōmaarāta biuk'adaipata mia ichi peepit'aamerā. ²⁵Mamīda mi-it'ee irua k'achia oo-e bi piumerā. Ma awara ichia chupiria iidida perā Cesarpa ichi nepira ak'imerā, mapa mia mamaa pēiit'ee. ²⁶Ichi nepirade mia ne-inaa k'achia unu-e pada perā, pā pēiit'ee wēe bi michi poro waibia Cesarmaa. Mapata mia aneeru na eperā parā k'īrapite māik'aapa ma k'āyaara pi k'īrapite, Rey Agripa. Taipa k'awaadak'āri k'āare k'achiata oo bi, mia p'ā pēiit'ee reyrā poro waibiamaa. ²⁷Mi-it'ee pia-e pik'a bi pēiit'ee preso, jara-ee k'āare k'achiata ooji.

Pablopā Rey Agripamaa jarada

26

¹Māpai Agripapa Pablomaa māgaji:
—Pedēeji pichi k'ap'ia pari.

Pablopota ichi juua it'aa iaji māik'aapa māgají:

2—Tachi Rey Waibia Agripa, mi o-ia bida aji, idi pi k'irapite pedeero perā. Wāarata jarait'ee michi k'ap'ia pari, judiorāpa mi āpite seewa jara jōnapata perā. 3O-ia bi pedeet'ee pi k'irapite, pia k'awa bairā tai judiorā p'anapata māik'aapa k'isiapata. Mapa pimaa chupiria iidiit'ee ūrimerā mi pedeero misa.

Pablo bapata Cristode ijääi naaweda

4—Judiorā jōmaarāpa k'awa p'ani mi bapata āra ome michi tote māik'aapa Jerusalende. 5Ichiaba k'awa p'ani mi k'utrāa weda fariseorā eerepema paji, māirāpa jōmaarā k'āyaara pipiara oopata perā Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bik'a. Ārapa māga jara k'inia p'ani pirā, wāarada adai. 6Maperāta mi parā k'irapite anee p'ani, ijääa bairā Tachi Ak'orepa jaradade tai chonaarāmaa. 7Tai Israeldeepa uchiadap'edaa ēererā docedepemaarāpa ni p'ani Tachi Ak'orepa oomerā ichia jaradak'a. Maperāta ewari chaa tai Tachi Ak'oremaa it'aa t'ipata māik'aapa oopata iru ūraa p'ādade jara bik'a. Mia auk'a ijää bi mīda, mi īmiatee p'ani judiorāpa, imichi auk'aarāpa pida! 8¿K'āata k'isía p'anima? ¿Eperā piup'eda, Tachi Ak'orepa p'oyaa p'irabaipi-e paik'ā?

Pablopota nepirida ichia Cristode ijääapataarā peepida

9—Naaweda mia pida k'isía baji judiorāpa k'isía p'anik'a. Mapa Jesús Nazaretdepema t'iide ijääapataarā miapipachi. 10Māga oopachi Jerusalende. Ijääapataarā chok'ara carcelde t'i nībipachi, p'aareerā poroorāpa māga oopidap'edaa perā. Ma awara ārapa ijääapataarā peepidak'āri, mi o-ia beepachi. 11Ichiaba at'apai mia ijääapataarā miapipachi Cristode ijää amaadamerā. Māga oopachi Tachi Ak'ore Ūraa jarateepata te chaa, āra unuamaa p'e iru bada perā. P'uuru t'imí beemaa, judio-eerā t'aide paara, āra jīri nipapachi.

Pablopota waya jarada ichia sāga Cristode ijääada

12—Māga ooit'ee paji mi wāk'āri Damasco p'uurudee, p'aareerā poroorāpa mi k'aripadap'eda. 13Mamīda ode wāde imat'ipu unuji it'ariipa īdaa jēra t'iudaru ak'orejīru k'āyaara īdaara, mi īri māik'aapa mi ome wādap'edaarā īri. 14Tai jōmaweda eujāde baainajida. Māpai mia ūrijī tai hebreo pedeede pedeero: “Saulo, Saulo īsāap'eda michideerā jīri nima? aji. Pichi k'iradoopa k'achia oomaa bi, p'ak'apa ooparik'a āpītee t'iak'āri chipari nek'ida misuamaa.”

15'Māpai mia iidiji: “¿Pi, k'aima?” aji. P'anauji: “Mi Jesupi, pia eperāarā jīri ni poro waibia. 16P'irabaipáde aji, mi mimiapari pait'ee perā. Eperāarā k'irapite pia jarait'ee mi idi unuda māik'aapa ichiaba jarait'ee mia ne-inaa na ewari ak'ipiit'ee pimaa. 17Ma-it'ee pi pēiit'eeda

aji, judiorāmaa māik'aapa judio–eerāmaa. Mamīda pi k'aripa atait'ee āchi juadeepa. ¹⁸Āchimaa pēiit'eeda aji, k'awaadamerā sāga uchiadai o k'achia p'āriu pik'a bideepa māik'aapa Satanás juadeepa. Māgá nipadai ūdaa pik'a bide Tachi Ak'ōre juade. Mide ijāa p'ani pirā, Tachi Ak'ōrepā āchi p'ek'au k'achia wēpapiit'eeda aji, māik'aapa āchia it'ari iru p'anadait'ee jōma Tachi Ak'ōrepā k'īsia iru bi ichia awara bidaarā–it'ee."

Pablopota ooda Tachi Ak'ōrepā oopi k'inia bik'a

¹⁹—Mapa Rey Agripa, mia ooji mi ome pedee badapa jaradak'a. ²⁰Naapiara jaranaaji Damasco p'uurude, maap'eda Jerusalende māik'aapa Judea eujāde. Ichiaba judio–eerāmaa jarateeji. Ma jōmaarāmaa jaraji k'achia oo amaadamerā māik'aapa oodamerā Tachi Ak'ōrepā oopi bik'a, māgá awaraarāmaa ak'ipidait'ee wāara Tachi Ak'ōrede ijāa p'ani. ²¹Maperāpi judiorāpa mi jita atajida māik'aapa perá peejida Tachi Ak'ōre te waibiade. ²²Tachi Ak'ōrepā mi k'aripapari perā, at'āri nama ak'inī bi jarateeit'ee k'ira jīp'aarāmaa māik'aapa waibiarāmaa. Mia jarateepari Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa jaradap'edaa māik'aapa Moisepa jarada, māgí aupai. ²³Ārapa jarajida Cristo piut'ee māik'aapa naapiara chok'ai p'irabaiit'ee. Māgá p'irabai'āri, ak'ipiji judiorāmaa māik'aapa judio–eerāmaa āchi ichiaba it'aa wādai, māgá āchi uchiadamerā p'āriu pik'a bideepa ūdaa bidee.

Pablopota Rey Agripamamaa jarada Cristode ijāamerā

²⁴Pablopota at'āri māga jaramaa bide, Festopa golpe pedeeji:

—Pablo, pi k'ira k'awa–ee baibida aji, audú estudia bipa.

²⁵Māpai Pablopota p'anauji:

—iMāga–epi, tachi poro waibia Festo! Mi k'ira pia bida aji. K'ira jīp'a nepirimaa bi māik'aapa wāarata jara bi. ²⁶Rey Agripapa pia k'awa bi mia jara bi. Mapa waawee–ee mia nepirimaa bi ichi k'īrapite, k'awa bairā nāgí net'aa mera ooda–e paji. ²⁷Tachi Rey Waibia Agripa, pia ijāa bida aji, Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa jaradap'edaa. iMāga–ek'ā?

²⁸Māpai Agripapa māgaji:

—¿Taarā–e weda mi Cristode ijāapi k'inia bik'ā? aji.

²⁹Pablopota p'anauji:

—Taarā peddeerupa maa–e pirā mak'iara pedee–eepa, Tachi Ak'ōremamaa mia chupiria iidi bi pi pari māik'aapa nama jōma see nībi pari, parā mik'a papimerā, mamīda na cadena wēe.

³⁰Māpai Rey Agripa māik'aapa eujā ak'ipari Festo p'irabaidap'eda, uchiajida Berenice māik'aapa awaraa mama su–ak'i p'anadap'edaarā ome.

³¹Maap'eda āchi pitapai māgapachida:

—Na eperāpa k'achia oo–e bi piumerā maa–e pirā carcelde bamera.

³²Māpai Rey Agripapa māgaji Festomaa:

—Iru carceldeepa uchia pëik'ajida aji, César k'írapite wā k'inia-e bida ada paara.

Pablo Romadee pëida

27 ¹Pedeeteedap'eda, tai pëijida Italiadee. Pablo awaraa presoorā ome bijida soldaorā poro juade, Julio apatap'edaa. Mägí baji soldaorā batallonde t'íjarapatap'edaa Reyrā Poro Waibiadeerā. ²Bataujida Adramitio p'uurudepema barcode, mägí wāit'ee pada perā Ásia eujädee, p'usa ide p'uuru bee chaa. Tai ome ichiaba nipaji Aristarco, Tesalónica p'uurudepema. Mägí p'uuru Macedonia eujäde bī. ³Tai uchiadap'edaa norema Sidón p'uurude wiibainajida. Mama soldaorā poro Juliopa Pablo chupiria k'awaap'eda, ichiak'au chi k'öp'äyoorämaa p'asiapijji, ãrapa iru ak'ídamerā mäik'aapa k'aripadamerā. ⁴Waya bataudak'ari, uchiajida Sidón p'uurudeepa. Mata Chipre isla äpite wäyaajida, taimaa nāu p'ua nïbada perā. ⁵P'usa jāde wäyaajida Cilicia mäik'aapa Panfilia eujä k'írapite. Mata panajida Mira p'uurude. Mägí p'uuru Licia eujäde bī.

⁶Mama soldaorā poropa unuji barco Alejandría p'uurudepema wäru Italiadee. Mapa tai jōma ma barcode bataupiji. Mägá wäjida tai wädap'edaa ode. ⁷Mamïda nāu golpe p'ua nïbada perā, taaräjida piak'ää wädapa. Mata panajida Cnido p'uuru k'írapite. At'ari nāu taimaa p'ua nïbada perā, Creta isla äpite wädade wäyaajida punto Salmona k'írapite. ⁸Mägá isla k'ait'a piak'ää wädapa, t'íujida Buenos Puertos bahiade. Mägí Lasea p'uuru k'ait'a baji.

⁹Maapai judiorā fiesta nek'odak'aa ewari wäyaa baji. Ewari chok'ara atuadai baji nāu k'aurepa. Maperā k'achia baji p'usa jāde wäyaadait'ee, p'usa t'ojarra pait'ee nïbada perā. Mapa Pablopia ūraaji:

¹⁰—K'öp'äyoorä, ūraweda uchiaruta pirä namäik'aapa, k'achia wädait'eeda aji. Net'aa, barco mäik'aapa eperäarā paara atuadariita unu bida aji.

¹¹Mamïda ma soldaorā poropa Pablo pedee ūri k'inia-e paji. Ma k'äyaara barco chipari pedee mäik'aapa barco p'erapari pedeeta ūriji. ¹²Ächi panadap'edaamäi pia-e bada perā p'usa t'ojarra wäyaadait'ee, perá jōmaaräpa k'israjida wäyaanadait'ee Fenice p'uurude. Mägí puerto baji Creta islade. Mägideepa unupachi noroeste mäik'aapa suroeste.

Näumiapa p'usa jāde atuapit'aada

¹³Ewari aba baarek'aapa nāu p'ua nïbeeji. Mapa ancla jira atajida mäik'aapa uchiajida, ächia k'isia p'anadap'edaak'a. Isla k'ait'a wäjida tok'esaa wädaamaapa. ¹⁴Mamïda taarä-e nide näumia golpe p'uaijji barcomaa, nok'ooreepa mäik'aapa ak'orejiru uchiapari eereepa. ¹⁵Mapa barco t'imí atadachi. Chi p'erapataaräpa p'oyaa k'írapa näumaa bida-e paji. Maperā ichiak'au näumaa ateepijida. ¹⁶Mägá wädapa Cauda isla

āpite wāyaajida. Māpai waa nāu golpe p'ua-e pak'āri, barco ātauwaare japa jī ateedad'eda, it'í barcode jidiu atajida āripamaapa. ¹⁷Māgí japa it'í jira atadap'eda, barcode mimiapataarāpa barco ek'ari p'irrabai jī nībijida jīk'arapa, barco t'oop'epiamaapa. Ma awara waawee p'anajida, p'ooni p'ananasdai jīak'aapa p'usa jāde ipu t'ījarapatap'eda Sirte īri. Maperā chi vela pirat'ajida. Maap'eda, ichiak'au nāumaa ateepijida. ¹⁸Ai norema at'āri p'usa waapiara t'o nībada perā nāumiapa, barcode mimiapataarāpa net'aa nībada bat'amaa p'aneejida. ¹⁹Ai norema k'āima ōpeemaa ma nāumia p'ua nībide, vela, jīk'ara, pak'uru paara toidaa āchi juadoopa bat'amaadachida. ²⁰K'āima chok'ara ak'ōrejīru māik'aapa lucero unuda-e paji, eu k'achia nībada perā. Mapa k'īsia p'anajida tai k'iniidait'ee.

²¹Barco pidaarā juu araadak'aa paji nek'odait'ee pida, audú mimia p'anadap'eda perā. Mapa Pablo bainī beep'eda āchi esajīak'a, jōmaarāmaa māgaji:

—K'ōp'āyoorā, mia jarajida aji, uchiada-e pait'ee Creta isladeepa. Mi pedee ūridap'eda paara, nāga p'asada-e pak'aji. Net'aa chok'ara āridai wā māik'aapa atuadai wā. ²²Mamīda k'īsia p'uanáati. Tachi nama p'aniirādepema apida piuda-e. Mamīda tachi barco atuadait'ee. ²³Mia māga k'awa bi Tachi Ak'ōrepa mimaa jarada perā ichi ángel it'aideepa. Māga ooji mi ichide ijāpari perā māik'aapa ichia oopi k'inia bik'a oopari perā. P'ārik'ua mimaa ichi ángel pēiji. ²⁴Māgipa mimaa māgaji: “Pablo, p'eranaapáde aji, ichita pi César k'īrapite wāit'ee perā. Tachi Ak'ore t'āri pia bairā, ūriji pia chupiria iidida na barcode p'aniirā pari. Mapa maarepida piuda-edá” aji. ²⁵Maperā k'ōp'āyoorā, k'īsia p'uanáati mia ijāa bairā Tachi Ak'ōrepa jaradak'a uchiait'ee. ²⁶P'usapa isla bimaa tachi jira bat'ak'ooit'eeda aji.

²⁷Māgá wādapa k'āima catorcemaai tai p'anajida Adriático p'usa jāde. Ma ewate p'ārik'ua esapite barco p'erapataarāpa k'īsajida eujā k'ait'a pa p'ani. ²⁸Mapa chaajida chi nāpia. Chaadak'āri, juachama veinte bají chi nāpia. Ma waapai waya chaadak'āri, juachama quince bají. ²⁹Barcode mimiapataarāpa māu īri p'ooni p'ananasdai jīak'aapa, barco ātauwaare ancla k'īmari t'aak'oojida. Maap'eda it'aa t'ījida Tachi Ak'ōrepa isapai ewaripimerā. ³⁰Mamīda k'īsia atajida barcodeepa jirabododait'ee. Mapa japa jira atajida māik'aapa toidaa bat'at'ajida, seewata k'īmaapema ancla toidú bat'arutak'a. ³¹Mamīda Pablopia māga k'awaak'āri, māgaji soldaorā poromaa māik'aapa chi soldaorāmaa:

—Jā eperāarā barcode p'aneeda-e pīrā, parā nāik'aapa chok'ai uchiada-edá aji.

³²Mapa soldaorā japa jīk'ara t'iit'ajida māik'aapa toidú bat'at'ajida, eperā wēe.

³³Tap'eda pa wāk'āri, Pablopia jaraji nek'odamerā.

—Tomia omé paruta pia nek'oda-ee, k'īsia jōnipa. ³⁴Mapa nek'ōti mā-āri pida, juatau paraadamerā. Mamīda k'īsia p'uanáati, apida piuda-e pait'ee perā.

³⁵Māga jarap'eda, Pablopia pan ichi juade atap'eda, jōmaarā taide Tachi Ak'ōremaa it'aa t̄iji māik'aapa ma pan t'ook'oop'eda, k'oja. ³⁶Māpai ma jōma barcode nipadap'edaarāpa māga unudak'āri, auk'a k'ojeta. ³⁷Tai ma barcode wādap'edaarā doscientos setenta y seis paji. ³⁸Jōmaweda nek'odap'eda, bi jāwaadaidak'āri, barcode atee wādap'edaa trigo toidú bat'ak'oojida barco wēsaatimerā.

Barco t'oop'edarida

³⁹Ewarik'āri, barco pidaarāpa ma eujā k'awada-e paji mīda, unujida ipu i joobai nībi. Mapa k'isiajida barco ipude p'oo atadait'ee. ⁴⁰Māpai ancla jī bāda jōmaweda t̄ik'oodap'eda, toida atabaibeejida. Ichiaba chi timón jī nībada ērat'aajida māik'aapa chi vela k'īmaapema bainī bijida. Māpai barco to idee sirria nībeeji. ⁴¹Mamīda barco p'oo nībanaji ipu at'āri p'oo-ee badamāi. Barco k̄fī pia p'oo nībeeji ipude, p'oyaa āyaa mimik'a-ee. Māpai chi tru t'odoochook'oodachi p'usapa.

⁴²Aramata soldaorāpa k'isiajida presoorā jōma peek'oodait'ee, ipudee mirudaridai jīak'aapa k'ui wādapa. ⁴³Mamida āchi poropa māga oopi-e paji, Pablo peepiamaa bāda perā. Ma k'āyaara jaraji chi k'ui k'awaa beerā toidú jīchoodamerā, māgá to idee naapiara panadamerā. ⁴⁴Jōdee jaraji chi k'ui atua beerā tabla ūri maa-e pirā barco pak'uru pite ūri wādamerā. Māgá tai jōma pia to ide panajida.

Pablo Malta islade

28 ¹Tai jōma ipude panadak'āri, k'awaajida ma isla t̄ijarapata Malta. ²Ariipema esperāarāpa tai pia ak'ijida. K'oi che nībada perā māik'aapa jīsua nībada perā, t'ipitau oro jira bijida. Maap'eda taimaa jarajida t'ipitau ik'aawa k'ara p'ai chedamerā. ³Pablopia t̄ipi jua p'ūasaa p'e atap'eda, t'ipitaude oromaa baji. Māga nide t̄ipi wāsiapa taama uchiadaip'eda, Pablo juade k'aa jira ba cheji. ⁴Māga unudak'āri, ma isladepema esperāarāpa āchi pitapai māgajida:

—¿Na esperā chīara peepari-ek'ā? ajida. P'usa jādeepa uchiaji mīda, tachi esperāarāpa oopata ak'iparipa chok'ai bapi-e pajida ajida.

Māga jarajida Pablo piudariit'ee jīak'aapa. ⁵Mamīda Pablopia taama t̄ipitaude jīap'et'aaji māik'aapa k'āwiwee beeji. ⁶Jōmaarāpa ni jōnapachida sāapaita Pablo jua oorodarii maa-e pirā piudarii. Mamīda maarepida māga p'asa-e pak'āri, k'īsia awara k'īsiadachida. Jarajida Pablo ak'ōre waibiak'a.

⁷Tai p'anadap'edaa k'ait'a baji ma isladepemaarā poro waibia eujā. Māgí poro waibia t̄ijarapachida Publio. Māgipa tai pia ak'iji ichi tede k'āima ūpee. ⁸Tai mama p'anide Publio ak'ōre k'ayaa baji k'īamiapa māik'aapa amipa. Mapa Pablopia ak'inak'āri, it'aa t̄iji māik'aapa ichi jua biji ma k'ayaa bāda ūri. Māgá jipa beeji. ⁹Māga k'awaadak'āri, ma

isladepemaarāpa āchi k'ayaa beerā p'e ateejida māik'aapa Pablopia jōma jipak'ooji. ¹⁰Māgá jipa p'aneedap'edaa perā, māpema eperāarāpa tai pia ak'ijida māik'aapa ne-inaa tee chejida tai-it'ee. Ichiaba mamāik'aapa barcode uchiadak'āri, net'aa jōmaata taimaa teejida ateedamerā.

Pablo Romade panada

¹¹Atane ōpee ma islade p'anadap'eda, bataujida barco p'usa t'ojarā wāyaapimaa badade. Māgí barco Alejandría p'uurudepema paji. Ma barco k'īmaa bají santok'a, Romadepemaarā ak'ore waibiarā Cástor māik'aapa Pólux* apatap'edaa. ¹²Ma barcode wājida Siracusa p'uurudee. Mama k'āima ōpee p'aneejida. ¹³Ma p'uurudeepa wājida to i k'ait'a. Mata wiibainajida Regio p'uurude. Aí norema tai āpiteik'a eereepa nāu p'ua nībeeji. Mapa ma norema wiibainajida Pozzuoli p'uurude. ¹⁴Mama unujida ijāapataarā. Māirāpa tai āchi temaa ateejida p'anade tomia aba. Maap'eda, wājida Romadee. ¹⁵Romadepema ijāapataarāpa k'awa p'anajida tai wā nidá. Mapa tai k'irachuu chejida Romadeepa, ūk'uru Foro de Apio apatap'edaamāi, jödee ūk'uru Tres Tabernas apatap'edaamāi. Pablopia āchi unuk'āri, Tachi Ak'ōremaa it'aa t'ip'eda, o-īadachi. ¹⁶Roma p'uurude panadak'āri, Pablo te jīp'aade bijida jīapari abaa ome.

Pablo judiorā ome Romade unuda

¹⁷Mama panadap'eda, k'āima ōpeemaa Pablopia Roma p'uurudepema judiorā poroorā tī p'efi. Jōma pachedak'āri, māgaji:

—Michi auk'aarā, maarepida mia ne-inaa k'achia oo-e bida aji, judiorā k'īraupiit'ee maa-e pirā tachi chonaarāpa oodap'edaak'a oo amaadamerā. Mamīda Jerusalende mi jita atadap'eda, Romadepemaarā juade bijida. ¹⁸Romadepemaarāpa mimaa iididak'āri k'āare k'achiata oo bi, k'ena pēidait'ee paji, maarepida k'achia oo-e pada perā mi peedit'ee. ¹⁹Mamīda judiorāpa k'iniada-e paji mi uchia pēidamerā. Mapa mia chupiria iidiji Cesarpa mi nepira ak'imerā. Māga ooji michi auk'aarā āpite jarai wēe bi mīda. ²⁰Irā parā tī pēiji jara k'inia bairā mi nāgá cadenapa jī nībi, tachi Israel pidaarāpa ijāa p'ani k'aurepa.

²¹Māpai ma judiorāpa p'anaujida:

—Taipa k'art'a p'āda apida waide jitada-e p'anida ajida, Judea pidaarāpa tee pēidap'edaa. Ichiaba araapa pache p'anadap'edaarāpa pi āpite maarepida k'achia jarada-e p'ani. ²²Mamīda taipa k'awa k'inia p'anida ajida, pia k'īsia bi, k'awa p'anadairā jōmaarāpa pedee k'achia jara p'ani pichi eere p'aniirā āpite.

²³Māpai ewari aba bijida Pablo pedee ūridait'ee. Ma ewate pak'āri, eperāarā cheepurujida Pablo badamāi. Tap'eda weda k'ewara parumaa

* 28.11 Romadepemaarāpa Cástor māik'aapa Pólux iru p'anapachida āchi ak'ore waibiarāk'a. K'īsiapachida māgiirāpa barcode wāpataarā jīapata.

Pablopá jarateeji Tachi Ak'ōrepa jarapidak'a, k'awaadamerā sāga Tachi Ak'ōredeerā p'aneedai. Jarateeji k'aita Jesús, Moisepa p'ādadeepa māik'aapa Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaadeepa. ²⁴Māga ūridak'āri, ūk'uruurāpa ijāajida Pablopá jarateeda Jesude. Mamīda ūk'uru ijāada-e paji. ²⁵Āchi pitapai k'īsia auk'a p'anada-e paji. Māpai erreudait'ee pak'āri, Pablopá māgaji:

—Wāarata jarajida aji, Tachi Ak'ōre Jaurepa ichi pedee jarapari Isaías it'aideepa parā chonaarāmaa jarak'āri:

²⁶'Jā eperāarāmaa jaranapáde aji: Parāpa ūridait'ee mi pedee. Mamīda k'awada-e pait'ee k'āata jara k'inia bī. Mia oo bī unudai mīda, k'awada-e pait'ee. ²⁷Na eperāarā k'iiri k'isua p'anadairā, pia ūridak'aa. Ma awara tau p'ārajī pik'a jēra bī ununaadamerā; k'iiri jida t'ap'a pik'a jēra bī ūrinaadamerā. Maperāpi mimaa chedak'aa, mia āchi t'āri pia p'anapimerā māik'aapa āchi o k'achiadeepa k'aripa atamerā.'

(Is 6.9-10)

²⁸Māpai Pablopá māgaji:

—Idi wāara uchiajida aji, ma et'ewa jarada, parāpa ijāa k'iniada-e p'anadairā Ak'ōrepa mimaa jarapida. K'awáati Tachi Ak'ōrepa it'aa wāpiit'ee judio-eerā, ārapa parā k'āyaara ūridait'ee perā Tachi Ak'ōrepa jara pēi bi.

²⁹[Pablopá māga jarap'eda, judiorā uchiajida. Aupedee erreu wājida āchi pitapai.]

³⁰Pablo año omé beeji Romade, te alquilaa ata badade. Mama bide irumaa p'asianarutaarā jōmaweda auteebaipachi. ³¹Jarateepachi Tachi Ak'ōrepa jara pēida ijāadamerā Tachi Waibia Jesucristode, māgá it'aa wādait'ee. Maapai apidaapa irumaa jarateenaapáde ada-e paji.

ROMANOS

San Pablopka K'art'a P'āda Romade P'anī Ijāapataarāmaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'āji. Pablo judío paji. Tachi Ak'orepa Moisemaa ūraa p'āpida pia k'awa baji, fariseo pada perā. Irua na k'art'a p'ā pēiji Romade p'anī ijāapataarāmaa; judiorā, judio-eerāmaa paara. Na k'art'a p'ādade Pablopka jara bi ichia k'isia iru bi wāit'ee Romaderee māik'aapa Espanadee. Jesucristopa jirit'eradaarā waide mamaa wāda-e pada perā jarateede, na k'art'ade Pablopka jara bi sāga eperārā ijāapataadaipia bi Jesucristode, irua āra o K'achiadeepa k'ariпа atamerā. Ichiaba jaratee bi judiorāpa ijāapata judio-eerāpa ijāapata ome; sāga p'anapataadaipia bi Cristode ijāadak'āri.

Naapiara Pablopka jara bi ichi Jesupa jirit'erada; ichia it'aa t'ipari Romadepema ijāapataarā pari māik'aapa sāap'eda na k'art'a p'āji āramaa (cap. 1.1-17). Jara bi eperārā jōmaweda p'ek'au k'achia oopata juu ek'ari p'anapata perā, atuadait'ee. Maperāpi chupiria iididaipia bi Jesupa āra ma o k'achiadeepa k'ariпа atamerā (caps. 1.18-3.20). Jara bi sāga Jesude ijāadak'āri, Tachi Ak'orepa eperārāpa p'ek'au k'achia oopata wēpapipari māik'aapa ichi t'āri auk'a bipari āchi t'āri ome (caps. 3.21-5.11); Adán k'aurepa p'ek'au k'achia oopata; jōdee Cristo k'aurepa p'ek'au k'achia oo amaadai (caps. 5.12-6.23); ijāapataarā araa p'anadak'āri Cristo ome, Tachi Ak'ore Jaure juu ek'ari p'anapata (caps. 7-8); judiorāpa Jesucristode ijāa k'iniada-e pada perā, Tachi Ak'orepa ichi ūraa chiwidi k'awapiji tachi judio-eerāmaa, mamīda judiorā jida auk'a Ak'ore truadée wādai Cristode ijāaruta pirā (caps. 9-11). Jara bi sāga Cristode ijāapataarā p'anapataadaipia bi: chik'inia p'anapataadaipia bi māik'aapa oodaipia bi Ak'orepa k'inia bik'a; āchi poro waibiarā waawee p'anī; k'ira jip'a nipa p'anī awaraarā ome (caps. 12.1-15.13). T'ēepai na k'art'a p'ā aupa wāk'āri, Pablopka salude pēiru ichi k'ira k'awa p'aniirāmaa (caps. 15.14-16.27).

Salude pëida

1 ¹Mi, Pablo oopari Jesucristopa oopi bik'a. Mapa nágí k'art'a p'āru. Tachi Ak'orepa mi jirit'eraji mäik'aapa awara biji jarateemerā irua pedee pia jara pëida Jesucristode.

²Chonaarāweda Tachi Ak'orepa jaraji ma pedee pia jara pëida ichi pedee jarapataarā k'ap'ia pari, ārapa mágí p'ādamerā mäik'aapa jiadamerā awaraa ūraa p'āda ome. ³Ma jara pëidade Ak'orepa jaraji ichi Warra uchiait'ee chonaarāwedapema Rey Daviddeepa, eperā jip'aa uchiaparik'a. ⁴Mamīda ichi warra eperā jip'aa-e paji. Tachi Ak'ore Warra paji. Ak'ipiit'ee Jesucristo wāara ichi Warra, Tachi Ak'orepa iru jōmaarā k'āyaara waibiara papiji, iru piup'eda, chok'ai p'irabaipik'āri. Mäga ooji jōmaarāpa k'awaadamerā wāara Jesucristota Tachi Waibia.

⁵Cristopa mi pia ooji mi pëik'āri mäga jarateenamerā. Mapa mia jarateepari judio-eerā jōmaarāmaa, irude ijāadamerā mäik'aapa oodamerā irua oopi bik'a. ⁶Parāpa ichiaba ma jarateeda ijāajida. Tachi Ak'orepa parā jida jiriji Cristodeerā ^{*} papiit'ee.

⁷Maperā mia na k'art'a p'āru parā Roma p'uurrudepemaarāmaa k'irāpapiit'ee Tachi Ak'orepa parā k'inia iru bi mäik'aapa parā awara bi k'inia bi ichideerā p'aneedamerā. Mia it'aa iidi bi irua mäik'aapa Tachi Waibia Jesucristopa parā pia ak'i p'anadamerā. Mägá k'āiwee p'anapataadait'ee.

Pablo Romadee wā k'inia bada

⁸Naapiara mia jara k'inia bi Jesucristo k'aurepa mia gracias jarapari mi Ak'ore Waibiamaa parā jōmaarā pari. Mia mágá gracias jarapari, ijāapataarā para bee chaa nepiripata perā parāpa wāara Jesucristode ijāa p'ani. ⁹Tachi Ak'orépata k'awa bi mi ichita it'aa t'ipari parā pari, t'āripa oo k'inia bairā irua oopi bik'a. Mapa jarateepari iru Warrapa ooda eperārā k'aripait'ee. ¹⁰Enenee níbi Tachi Ak'oremaa mi k'aripamerā wāit'ee parā ak'ide, irua mäga k'inia bi pirā. Taarāru mi wā k'inia bi. ¹¹Parā k'ira ak'i k'inia bi, parāmaa waapiara k'awaapiit'ee Ak'ore Jaurepa oopi bi. Mägá parāpa pipiara oodai Ak'orepa k'inia bik'a. ¹²Ma awara mägá tachi jōmaweda chik'aripa p'anadai pipiara Cristode ijāadait'ee.

¹³Ipemaarā Cristo k'aurepa, mia parāmaa k'awapi k'inia bi mi wā k'inia bada parā ak'ide. Mamīda p'oyaa-e paji. Parā auk'a k'aripa k'inia bi apemaarā judio-eerā k'aripaparik'a. K'inia bi parā t'āidepemaarā ichiaba Cristode ijāadamerā mäik'aapa oodamerā irua oopi bik'a. ¹⁴Wāara Tachi Ak'orepa mi jirit'eraji ichia jara pëida jarateenamerā jōmaarāmaa: Grecia eujädepema pedee pedeepataarāmaa; ai pedee pedeedak'aarāmaa

---

* 1.6 Cristodeerā jara k'inia bi Cristode ijāapata mäik'aapa oopata iru ūraade jara bik'a.

ichiaba; k'isia k'awaa p'aniirāmaa māik'aapa k'isia k'awa–ee p'aniirāmaa paara. ¹⁵Maperā parā Roma p'uurudepemaarāmaa ichiaba mia jaratee k'inia bi Jesucristopa ooda eperāarā k'aripait'ee.

¹⁶Mi k'ira nejasia–ee jarateeit'ee Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee, Tachi Ak'ore, ichi juapa aide ijāapataarā k'aripait'ee perā atuanaadamerā. Naapiara māga jara pēiji judiorāmaa māik'aapa īrá māga ichiaba jara pēiru judio–eerāmaa. ¹⁷Māgí jara pēida k'aurepa k'awa p'ani eperāarāpa k'awaadak'ari Cristopa ooda āchi–it'ee māik'aapa irude ijāadak'ari, Tachi Ak'orepa āchi p'ek'au k'achia wēe ak'ipariit'ee. Tachia māga k'awa p'ani Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bairā:

'Eperā Tachi Ak'orede wāara ijāapari ichita bapariit'ee iru ome,
p'ek'au k'achia wēe bairā iru k'irapite.' (Hab 2.4)

P'ek'au k'achia oopata k'aurepa atuadait'ee

¹⁸It'ariipa Tachi Ak'orepa ijāapataarā māgá p'ek'au k'achia wēe ak'i bi mīda, ichia jōmaarāmaa k'awapi k'inia bi māgá ak'i–e ichide ijāadak'aa beerā. K'irau bi āchi ome p'ek'au k'achia ooi awaa p'anapata perā māik'aapa ne–ināa k'achia oopata perā apemaarāpa ijāanaadamerā irua wāarata jara pēidade. ¹⁹Āchia māga oopata, āchi tāride pia k'awa p'ani mīda Tachi Ak'ore bapari. Māga k'awa p'ani ichi jua at'apai āchimaa ak'ipidoo perā. ²⁰Tachi Ak'orepa na eujā, pajā māik'aapa ne–ināa jōma aide nībi oodak'ariipa, eperāarāpa ma ooda ak'i p'anapachida. Māgá k'awaa wāpachida iru ichita bapari māik'aapa jōmaweda irua ooda, eperāarāpa p'oyaa oodak'aa perā māgee net'aa āchi juadoopa. Māga k'awa p'anajida mīda, āchi k'inia p'ek'au k'achia oo wāpachida. ²¹Māgá Tachi Ak'ore k'awa p'anide at'ari irude ijāa k'iniadak'aa paji māik'aapa it'aa tī k'iniadak'aa paji gracias jaradait'ee, irua āchi pia ak'i bapachi mīda. Ak'ore net'aade k'isiadak'aa paji. Maperāpi eperāarā k'ira k'awa–ee pik'a p'anapachida, pia māik'aapa k'achia k'awada–ee. ²²"Tachia ne–ināa jōma k'awa p'anida" apachida. Mamīda wāara k'isia k'awadak'aa paji, Ak'orede ijāadak'aa paji perā. ²³Unupachida Tachi Ak'orepa ne–ināa k'ira wāree ooda. Mamīda it'aa tīdai k'āyaara Ak'ore k'ira wāreemaa, irua oodadepema ne–ināa māgee jīak'a juapa oopachida ai k'irapite it'aa tīpataadait'ee. Māgá it'aa tī p'aneepachida eperā jīak'a ooda k'irapite; ipana, ne–animal maa–e pirā eujāde bipa nīuteepata, māgee jīak'aa ooda k'irapite. Māga oopachida māgee net'aa chook'aa mīda, eperāpa ooda perā. Jōdaipari eperāk'a. Mamīda Tachi Ak'ore ichita bapari.

²⁴Māga oo k'inia p'anapachida perā, Tachi Ak'orepa ichiak'au bēiji k'achia oodamerā chīara ome. Māgá āchia k'achia oo k'iniata oo wāpachida, k'ira nejasia–ee. ²⁵Tachi Ak'orepa wāara ne–ināa jōmaweda ooji mīda, ma wāarata ijāadai k'āyaara, seewa ijāapachida. Mapa it'aa tīpachida irua oodamaa, irumaa it'aa tīdai k'āyaara. iMamīda tachi ooda ichita Ak'ore Waibia pait'ee! iMāgita Tachi Ak'ore Waibia! Amén.

²⁶ Āchia māgá Tachi Ak'ōrepa oodamaa it'aa t̄i p'anadap'edaa perā irua ichiak'au bēiji āchia oo k'inia oodamerā. Māgá ne-inaa k'achia k'ira t̄ādoo oo wāpachida. Wēraarā awaraa wēraarā ome k'āi k'inia p'anapachida, wēra chi imik'īra ome k'āiparik'a. ²⁷ Ichiaba imik'īraarāpa awaraa imik'īraarā audú jiripachida āchi ome auk'a araa k'āidait'ee, wēraarā ome k'āidai k'āyaara. Māga oo p'anipa k'īra nejasia wēe, āchi k'ap'ia miapipachida, Ak'ōrepa oopi k'inia bik'a eperāarāmaa oodaamaa p'anadap'edaa perā.

²⁸ Ma awara Tachi Ak'ōre k'awadaamaa p'anadap'edaa perā, irua āchi ichiak'au atabēji ne-inaa k'achia k'īra t̄ādoo k'īsiadamerā māik'aapa oodamerā. ²⁹ Māgá p'ek'au k'achia k'īra t̄ādoo oo p'aneepachida. Māgee eperāarā nāgá p'anapata: pariatua awaraarā jiripata ai ome k'āidait'ee; ik'awaa ne-inaa k'achia oodait'ee; chīara net'aa k'īyaya; chīara k'achia ooyaa; chīara k'īraunuamāa iru bee ne-inaa k'aurepa; chīara jiriyaa peedait'ee; chōo jiriyaa; chīara k'ūrayaa; t'āri k'achia-idaa; chīara āpite k'achia pedeeyaa; ³⁰ ik'achia jarayaa; Tachi Ak'ōre k'īraunuamāa; auduayaa; āchia oopata nepiriyyaa awaraarāpa āchi t'o p'anadamerā; ne-inaa k'achia oodait'ee k'īsiayaa; āchi ak'ōreerā pedee ūridaamaa; ³¹ k'īsia k'awadak'aa; oodak'aa āchia oodait'eeda apatak'a; āchideerā paara k'īraunuamāa; k'īra jōdak'aa; chupiria k'awaadak'aa. ³² Māgeerāpa āchi t'āridepai k'awapata p'ek'au k'achia oo p'ani Tachi Ak'ōre k'īrapite. Ma awara k'awapata Tachi Ak'ōrepa atuapiit'ee māgee p'ek'au k'achia ooi awaa beerā. Mamīda ichi k'inia māgee ne-inaa k'achia oo wāpata māik'aapa pia ak'ipata awaraarā āchi ome auk'a oo wāpataarā.

Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate

2 ¹ Māgee k'achia oopataarā ak'ik'āri, parādepema abaapa k'īsiai: "Mia māga oo-e pak'aji". Mamīda pia pida ne-inaa k'achia oopari Tachi Ak'ōre k'īrapite. Maperā k'īrak'aupai jarai Tachi Ak'ōrepa māgee k'achia oopataarā miapiipia bi. Auk'a Ak'ōrepa pi miapii, pia k'achia oopata k'aurepa. ² Wāara, tachia k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa ne-inaa k'achia chook'aa ichi bimāi. Maperāpi ichia ne-inaa pia oopari, jarak'āri māgeerā miapiit'ee āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. ³ Māga bita ɻk'īsia bik'ā irua pi miapi-e pait'ee, auk'a ne-inaa k'achia oopari mīda? ⁴ Maa-e pirā ɻnāga k'īsia bik'ā? "Tachi Ak'ōre audú t'āri pia bairā, chooit'ee mia ne-inaa k'achia ook'āri." ɻK'awa-e bik'ā Tachi Ak'ōre t'āri pia bapari pi ome, k'inia bairā pia p'ek'au k'achia oo amaamerā? ⁵ Mamīda pia oo-e bi Ak'ōrepa k'inia bik'a, k'īri k'isua bapari perā. Maperā Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate irua pi audupiara miapiit'ee awaraa k'achia oopataarā k'āyaara. Māga ook'āri, ne-inaa pia ooit'ee, Tachi Ak'ōrepa ichita ne-inaa pia oopari perā. ⁶ Ma ewate Tachi Ak'ōrepa ak'iit'ee eperāarā jōmaarāpa oopatap'edaa jarait'ee pia wa k'achia. ⁷ Ichi truadee

wāpiit'ee nāgee eperāarā: ne-inaa pia oopataarā, k'inia p'anadairā Tachi Ak'ōrepa āchi pia ak'imerā, māik'aapa ichita p'ana k'inia p'anapataarā iru ome iru trua k'īra wāreeede. ⁸Jōdee nāgee eperāarā atuapiit'ee: audua p'anapataarā māik'aapa ooda-e p'aniirā Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēidak'a, ma k'āyaara ne-inaa k'achia oo k'inia p'anadairā. Māirāpa Tachi Ak'ōre k'īraupipata. Mapa ma ewate irua āchi k'achia ooit'ee. ⁹Ma ewate jōmaweda p'ek'au k'achia oopataarā miadait'ee māik'aapa chupiria chitoonadait'ee, naapiara judiorā, maap'eda judio-eerā. ¹⁰Jōdee pia oopataarā k'āiwee p'anadait'ee, Tachi Ak'ōrepa āchi pia ak'iit'ee perā māik'aapa ichi trua k'īra wāreedee wāpiit'ee perā. Māga p'anadait'ee naapiara judiorā, maap'eda judio-eerā. ¹¹Tachi Ak'ōrepa judiorāpa oopatap'edaa, judio-eerāpa oopatap'edaa auk'a ak'iit'ee.

¹²Mia māga jara bi Ak'ōrepa judio-eerā atuapiit'ee perā āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa, Moisepa p'āda k'awada-e p'ani mīda. Jōdee judiorā auk'a atuapiit'ee āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa, Moisepa p'āda k'awa p'ani mīda, ooda-e p'anadairā jōmaweda ma p'ādade jara bik'a. ¹³Tachi Ak'ōrepa Moisemaa ūraa p'āpida ūrirutapapai, eperā p'ek'au k'achia wēe bee-e pai Tachi Ak'ōre k'īrapite. Mamīda eperā p'ek'au k'achia wēe bee Tachi Ak'ōre k'īrapite, ooru pirā jōmaweda ma p'ādade jara bik'a. ¹⁴K'awa p'ani judio-eerāpa ichiaba oodai Moisepa p'ādade jara bik'a, ma p'āda k'awada-e p'ani mīda. Māga oodai oodak'āri Tachi Ak'ōrepa k'īisia pia bēidak'a eperāarā t'āride, ewaa weda eperāarā ook'āri. ¹⁵Māgā pia oodak'āri, jōmaarāmaa ak'ipipata āchi t'āride bēida auk'a bee Ak'ōrepa p'āpida ome. Ma k'īisia pia bēida k'aurepa ne-inaa pia k'awapata. Mapa ne-inaa pia oodak'āri, k'āiwee p'anapata. Jōdee ne-inaa k'achia oodak'āri, k'īisia p'ua p'anapata. ¹⁶Tachi Ak'ōrepa mi jirit'eraji jarateemerā ichi Warra Jesucristopa ooda eperāarā k'āripait'ee. Irua ak'iit'ee eperāarāpa oopatap'edaa Ak'ōre ewari waibia ewate. Iruata k'awapari jōmaarāpa āchi t'āride oo k'inia p'ani, pia wa k'achia. Mapa k'await'ee chisāgiirā wāpii Ak'ōre truadee māik'aapa chisāgiirā atuapii.

Judiorāpa Moisepa p'āda iru p'ani

¹⁷Parāpa jarapata: "Tai judiorā." Mamīda parā audua p'ani Tachi Ak'ōrepa oopi k'inia bi eperāarāmaa k'awa p'anida apata perā. Māga jarapata pāchi auk'aarāpa Moisepa p'āda iru p'anadairā. ¹⁸Wāara Moisepa p'āda k'aurepa k'awa p'ani sāga oodaipia bi māik'aapa sāga oodaik'araa bi, Tachi Ak'ōrepa parā pia ak'i bamerā. Ma awara ijāa p'ani Ak'ōre ūraa p'ādade jara bik'a wāara oodaipia bi jōmaarāpa, ma p'ādade jara bi ūraa pia bairā. ¹⁹K'īisia p'ani parāpata Tachi Ak'ōrepa oopi k'inia bi eperāarāmaa jarateedai Moisepa p'āda k'awa-ee beerāmaa, āchia Ak'ōre ūraa k'awada-e p'anadairā. ²⁰Parā-it'ee āchi k'īisia k'awa-ee beerāk'a p'ani maa-e pirā warra chak'eerāk'a p'ani. Parā judiorāpa āchimaa

jarateeda-e p'ani pīrā, ¿sāga k'awaadaima Ak'ōrepa oopi k'inia bi āchimaa? ¿Parāpa wāarata k'awa p'ani-ek'ā, Ak'ōre Ūraa k'awa p'anapata perā? ²¹ Parāpa awaraarāmaa jarateepata Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a oodaipia bi. ¿Māga-ek'ā? Mamīda parāpa pida ooda-e p'ani ma p'ādade jara bik'a. Ūrapata awaraarāmaa nechianaadamerā. Mamīda edaare parāpa māga oopata. ²² Jarapata tachi wēra omepai k'āipia bi. Mamīda parādepema ūk'uruurāpa chīara wēra jiripata, ai ome k'āidait'ee. K'īra unuamaa iru p'anapatada apata ne-inaa k'īra t'ādoo juapa ooda, ai k'īrapite it'aa t'īpata. Mamīda parādepemaa ūk'uru t'īupata māge ne-inaa iru p'ani tede nechiadait'ee. ²³ Jara p'ani: "Tāipata Tachi Ak'ōre Ūraa k'awa p'anida" apata. Mamīda wāara ooda-e p'ani Ak'ōrepa jara bik'a ma ūraade. Mapa parā k'aurepa awaraarāpa pedee k'achia jarapata Tachi Ak'ōre āpite, ²⁴ Ak'ōre Ūraa p'ādade nāga jara bik'a:

'Parā k'aurepa Tachi Ak'ōrede ijāadak'aa beerāpa k'achia pedeepata
iru āpite.' (Is 52.5)

²⁵ Tachi Ak'ōrepa oopidak'a chonaarāweda, tauchaa bijida parādepema imik'īraarā k'ap'iade, ak'ipidait'ee parā Tachi Ak'ōre eperārā. Mamīda parāpa Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a wāara ooda-e p'ani pīrā, auk'a p'aneepata tauchaa wēe beerā ome. ²⁶ Jōdee, ma tauchaa wēe beerāpa wāara oo p'ani pīrā Ak'ōre Ūraade jara bik'a, Tachi Ak'ōrepa ichideerā papiit'ee, tauchaa wēe p'ani mīda. ²⁷ Māgá Tachi Ak'ōre k'īrapite māirā pipiara uchiadait'ee parā judiorā k'āyaara. Ak'ōrepa oopi bik'a oo p'anipa ārapa ak'ipipata Ak'ōrepa parā miapiipia bi, irua oopi bik'a oo k'iniada-e p'anadairā. Māga p'anapata, parā judiorāpa iru ūraa p'āda k'awa p'ani mīda māik'aapa pāchi k'ap'iade tauchaa iru p'ani mīda. ²⁸ Ma jōma jara aupadade k'īsiadak'āri, k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa ichideerā papi-e judiorāda apataarā, ne-inaa oopata perā irua ūraa p'ādade jara bik'a maa-e pīrā āchi k'ap'iade tauchaa bipata perā. ²⁹ Ma k'āyaara ichideerā papipari chi t'āripa irude wāara ijāapataarā. Jaradai āchia tauchaa pik'a iru p'ani āchi t'āride, k'ap'iade iru p'anadai k'āyaara. Māgá t'āripa wāara ijāadak'āri, Ak'ōre Jaure āchi ome ba chepari. Māgí pipiara bi Ak'ōre Ūraa p'ādade iru p'anadai k'āyaara, iruata k'awapipari perā jōma Tachi Ak'ōrepa oopi k'inia bi. Tachi Ak'ōrepa māgee wāara ijāapataarā pia ak'ipari, awaraarāpa āra māgá ak'ida-e p'ani mīda.

Tachi Ak'ōrepa ichita oopari ichia jara bik'a

3 ¹Māgara, ¿k'āare-it'ee eperā k'ap'iade tauchaa bii judío pamerā? ² Pipiara bi-ek'ā judío-ee bait'ee, judío pai k'āyaara? ²iMāga-epi! Tachi Ak'ōrepa judiorāta naapiara jirīt'eraji ichia jarada jīadamerā māik'aapa awaraarāmaa jarateedamerā. ³Made Ak'ōrepa ichi ūraa jaraji judiorāmaa. Mamīda āchidepema ūk'uruurāpa ma ūraa ijāada-e p'anapachida. Maperā ooda-e paji irua oopi k'inia bik'a. Ārapa māgá ijāada-e p'anadap'edaa perā,

¿Ak'ōrepa oo amaa beejik'ā ichia jaradak'a ma ūraa p'ādade? ⁴iMāga-e!
Ak'ōrepa seewa jarak'aa eperāarāk'a. Jīp'a oopari ichia jara bik'a. Ichi ūraa
p'ādade chonaarāwedapema Rey David it'aideepa jaraji:

‘Ak'ōre, mia ne-inaa k'achia oopata ak'ip'eda, pia wāarata jarapari
“k'achia bida” ak'āri. Pi imiateepataarā ichita p'oyaapariit'ee, pia
aupaita ak'iit'ee perā eperāarāpa oopata jarait'ee pia wa k'achia.’

(Sal 51.4)

⁵Mamīda tai judiorāpa ne-inaa k'achia oo p'anadak'āri, ak'ipipata
Tachi Ak'ōre pipiara bi eperāarā k'āyaara, irua maarepida k'achia
ook'aa perā. Māgara ēk'āata jaradaima? “⁶Tachi Ak'ōre, tachi ooda t'āri
k'achia bik'ā, k'achia oopataarā atuapiit'ee perā?” (Mia māga iidik'āri
parāmaa, pedeemaa bi eperā k'īsia k'awa-ee bik'a.) ⁶iTachi Ak'ōre t'āri
k'achia-epi! Māga bada paara tachi ome, ⁷sāga ak'ik'ajima na p'ek'au
eujādepemaarāpa oopata jarait'ee pia wa k'achia?

⁷Mia māga k'īsia bada paara, eperā k'īsia k'awa-ee bipa jarak'ajik'a
ichiaba mia māga jarai: “Mia seewa jarak'āri, ak'ipimaa bi Tachi Ak'ōre
pipiara bi mi k'āyaara, irua seewa jarak'aa perā.” Māgara mia k'īsiak'ají
seewa jara bipa jōmaarāpa Tachi Ak'ōre pipiara ak'īdait'ee, irua wāarata
jarapari perā. Māga pada paara ⁸sāap'eda Ak'ōrepa mi atuapiima ma
seewa jarada k'aurepa? ⁸Wāara judiorā ūk'uruurāpa mi āpite jara p'anida
a p'ani, mia jarateepari ne-inaa k'achia oodaipia bi, jōmaarāpa Tachi
Ak'ōre pipiara ak'īdamerā. iMia māga jarateek'aapi! Ak'ōrepa k'awa bi
k'airāpa māga jarateepata māik'aapa ichia māgiirā miapiit'ee ma k'aurepa.

Jōmaarāpa p'ek'au k'achia oopata

⁹Ma jōma jara aupadade k'īsiadak'āri, k'awa p'ani tai judiorā pipiara
p'ani-e judio-eerā k'āyaara, Ak'ōrepa ichi ūraa p'āda tai ome bēida
perā. Et'ewa mia ak'ipiji parāmaa tachi jōmaarāpa p'ek'au k'achia oopata,
p'ek'au k'achia jua ek'ari p'anapata perā; judiorā, judio-eerā auk'a.

¹⁰Ichiaba Tachi Ak'ōre ūraa p'ādade jara bi:

‘Eperā apida p'ek'au k'achia wēe bi-e Tachi Ak'ōre k'īrapite. ¹¹Eperā
apidaapa wāara k'awa-e bi ne-inaa pia ooit'ee. Eperā apidaapa jīri-e
bi Tachi Ak'ōre wāara k'awaaat'ee. ¹²Jōmaarāta o k'achiade p'ani āchia
oo k'iniata oo p'anapata perā. Apidaapa oodak'aa Tachi Ak'ōrepa oopi
k'inia bik'a, ne-inaa pia wāara p'oyaa oodak'aa perā.’ (*Sal 14.1-3; 53.1-3*)

¹³‘Nāga pik'a p'ani. Ara piuda k'ap'ia pia iada-e pak'āri, mik'ia
uchiaparik'a ma iadap'edaamāiipa, māga pik'a pedee k'achia
uchiapari āchi it'aideepa, t'āri k'achia-idaa p'anapata perā. Āchi
it'aideepa seewa aupai uchiapari.’ (*Sal 5.9*)

‘Ara taamapa neera mera iru baparik'a chi k'idade eperā k'aait'ee,
māga pik'a āchi imeraa pedeepa eperāarā k'ūrapata ne-inaa
k'achia oopidait'ee.’ (*Sal 140.3*)

14 'Ik'achia pedeepata t'āri k'achia p'anapata perā.' (Sal 10.7)

15 'Chīara audú pee k'inia p'anapata. **16** Māirā wārutamaa ne-inaa k'achia oo wāpata awaraarāmaa māik'aapa awaraarā t'āri p'uapipata. **17** K'āiwee p'anadak'aa māik'aapa k'awadak'aa awaraarā māgá p'anapidait'ee.' (Is 59.7-8)

18 'Tachi Ak'ore waaweedak'aa, irude ijāadak'aa perā.' (Sal 36.1)

19 Tachia k'awa p'ani Tachi Ak'orepa p'āpiji ma et'ewa pedeeda judiorā-it'ee, ichia bēida perā ichi ūraa p'āda tai chonaarā ome. Ma ūraa p'āpiji apidaapa jaranaadamerā "miata ne-inaa k'achia oo-e" māik'aapa jōmaweda na p'ek'au eujādepemaarāpa k'awaadamerā āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa Tachi Ak'orepa āchi atuapiit'ee. **20** Maperā k'awa p'ani eperā apida p'ek'au k'achia wēe bait'ee Tachi Ak'ore k'īrapite Moisepa p'āda k'awapari perā maa-e pirā ma p'ādade jara bik'a oopari perā. Jip'a ma ūraa p'āda k'aurepa k'awapata tachia k'achia oopata.

Eperāarā o k'achiadeepa uchiapata Cristode ijāadak'āri

21 Mamīda ūrā eperāarāmaa Tachi Ak'orepa ak'ipimaa bi p'ek'au k'achia wēe p'aneedai iru k'īrapite, ooda-e p'ani mīda jōmaweda irua jara bik'a ichi ūraa p'ādade. Māga k'awa p'ani irua māga ak'ipida perā tai chonaarāmaa, Moisepa p'ādade māik'aapa Ak'ore pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade. **22** Tachimaa ak'ipimaa bi ichia naaweda k'īsia iru bada: jōmaarāta wāara Jesucristode ijāa p'aniūrā p'ek'au k'achia wēe p'anapata Tachi Ak'ore k'īrapite, judiorā māik'aapa judio-eerā paara. **23** Jōmaarāpa p'ek'au k'achia oopata. Eperā apida wē-e wāara ne-inaa jōmaweda oopari Ak'orepa oopi bik'a. **24** Mamīda Tachi Ak'ore audú t'āri pia bapari perā māik'aapa eperāarā k'inia iru bapari perā, pēiji ichi warra Jesucristo p'ek'au k'achia oopataarā o k'achiadeepa k'aripa atamerā, p'ek'au k'achia wēe ichita p'anapataadamerā iru k'īrapite. **25** Jesucristopa eperāarā māgá k'aripai Tachi Ak'orepa iru piupida perā eperāarā pari. Chonaarāweda eperāarāpa p'ek'au k'achia oodak'āri, Tachi Ak'orepa choopachi māik'aapa irua ma k'achia āyaa bipachi. Mamīda ma k'achia wēpapi-e paji. Jōdee eperāarā taide ichi warra kurusode piuk'āri, iru waa bat'ada k'aurepa Tachi Ak'orepa eperāarā p'ek'au k'achia jōmaweda wēpapiji, chonaarāpa chonaarāweda oopatap'edaa paara. **26** Māga ooji ak'ipiit'ee ichi wāara t'āri pia bapari. Maperāpi eperā Cristode wāara ijāa bi p'ek'au k'achia wēe bapari Tachi Ak'ore k'īrapite.

27 Mamīda eperāpa jarai: "Tachi Ak'orepa mita pia ak'i bapariit'ee mia ne-inaa pia oopari perā". Mamīda māgá-e. Tachi Ak'orepa pia ak'i bapariit'ee chi wāara Jesucristode ijāa bi aupai. **28** Ma jōma jara aupadade k'īsiadak'āri, k'awa p'ani eperāarā p'ek'au k'achia wēe p'oyaa p'anadak'aa oo p'anadairā Tachi Ak'ore ūraa p'ādade jara bik'a. Jip'a p'ek'au k'achia wēe p'anadait'ee Tachi Ak'ore k'īrapite, Jesucristode ijāa p'anadairā.

²⁹Tachi Ak'õre jõmaarã Ak'õre Waibia; judiorã Ak'õre Waibia, ichiaba judio–eerã Ak'õre Waibia. ³⁰Tachi Ak'õre apai. Maperã k'awa p'aní judiorã p'ek'au k'achia, judio–eerã p'ek'au k'achia auk'a w  papipari, Cristode w  ara ij  adak'  ri. ³¹M  ga jaradak'  ri,   jara k'inia p'anik'   Ak'õre   raa p  da vale–ee pik'a bi? iM  ga–e! Tachia Cristode w  ara ij  adak'  ri, oopata ma   raa p  dade jara bik'a.

Abrahampa ij  ada

4 ¹K'isiadáma tai judiorã chonaar  wedapema Abrahampa oodade. ²  k  ata oojima Tachi Ak'õrepa iru pia ak'imer  ? ²Tachi Ak'õrepa jaradak'a j  maweda ooda paara Abrahampa, ichia jarak'aji awaraar  amaa: "Tachi Ak'õrepa mi pia ak'ipari ne–inaa oopari per   iru–it'ee." Mam  da Tachi Ak'õre–it'ee m  ga jara–e pak'aji, ne–inaa j  maweda oo–e pada per   Ak'õrepa k'inia badak'a. M  ga bita,   s  ap'eda Tachi Ak'õrepa Abraham pia ak'ijima? ³Ak'õre   raa p  dade jara bi:

'Abrahampa Tachi Ak'õrepa jarada ij  aji. Maperã Tachi Ak'õrepa iru pia ak'ipachi.' (Gn 15.6)

⁴K'isiadáma n  gide. Eper   mimiak'  ri awaraa pari, ma mimia aupap'eda, ichi p'arat'a iidinapari mimia chiparimaa. M  g   tachia oopata p'arat'a jitadait'ee. ⁵Mam  da m  ga–e Tachi Ak'õre ome. Irua eper   pia ak'i–e, ma eper  pa m  ga iidi bair   ichia ne–inaa pia oopari k'aurepa. J  p'a p'ek'au k'achia oopataar   pia ak'ipari, m  ir  pa w  ara ij  adak'  ri irua   chia p'ek'au k'achia oopata w  papiit'ee. ⁶Chonaar  weda Rey Davidpa ichiaba k'awaji Ak'õrepa eper   p'ek'au k'achia w  e ak'ipari, ne–inaa pia oo–e bi m  da iru–it'ee. Jaraji m  gee eper   t'  ri o–  a bapari, Ak'õrepa iru m  g   k'aripapari per  . M  gaji:

⁷'P'ek'au k'achia oopataar   o–  a p'anapata Tachi Ak'õrepa   chi p'ek'au k'achia   yaa bik'  ri m  ik'aapa w  papik'  ri. ⁸M  gee eper   o–  a bapari Tachi Ak'õrepa iru p'ek'au k'achia w  e ak'ik'  ri.' (Sal 32.1-2)

⁹Davidpa m  ga jarada per  ,   k  ata jaradaima?   Tachi Ak'õrepa w  papiik'   tauchaa iru beer  pa p'ek'au k'achia oopatap'edaa aupai? Tauchaa w  e beer  pa p'ek'au k'achia oopatap'edaa auk'a w  papiit'ee, o–  a p'anapataadamer   Davidpa jaradak'a. Waya pedeed  ma Tachi Ak'õre   raa p  dade jara bi:

'Abrahampa Tachi Ak'õrepa jarada ij  aji. Maperã Tachi Ak'õrepa iru pia ak'ipachi.' (Gn 15.6)

¹⁰Tachi Ak'õrepa m  ga jarak'  ri, Abrahampa at'  ri ichi k'ap'iade tauchaa bi–e baji. ¹¹Ma t'  epaita Abrahampa m  ga ooji. M  ga ook'  ri, ak'ipiji ichia w  ara ij  a bi Tachi Ak'õrepa iru k'achia w  e ak'ida, ma ij  a bi k'aurepa. Tachi Ak'õrepa Abraham m  g   ak'ida per   ma tauchaa bii naaweda, k'awa p'ani tauchaa w  e beer  a auk'a p'ek'au k'achia w  e p'aneedai Tachi Ak'õre k'irapite, ij  adak'  ri Abrahampa ij  adak'a. M  g  

ijāadak'āri, Abraham warrarāk'a padaipata, āchi k'ap'iade tauchaa wēe p'anī mīda. ¹²Jōdee tauchaa iru beerā ichiaba Abraham warrarā. Māga p'anī-e tauchaa iru p'anadairā āchi k'ap'iadepai. Jīp'a māga p'anī ijāapata perā tai judiorā chonaarāwedapema Abrahampa ijāadak'a, ichi waide tauchaa wēe bide.

Tachi Ak'ōrepa jaradak'a oopari ijāapataarā ome

¹³Ak'ōrepa ichi ūraa p'āpii naaweda, Abrahammaa jaraji irudeepa uchiadap'edaarāpa Tachi Ak'ōrepa ooda jōmaweda iru p'aneedait'ee āchi juu ek'ari, māik'aapa āchi k'aurepa Tachi Ak'ōrepa na p'ek'au eujādepemaa pia ak'iit'ee. Ak'ōrepa māga jara-e paji Abrahampa ne-inaa oo bada perā iru ūraade jaradak'a. Māga jaraji Abrahampa irude ijāa bada perā. Maperāpi Abraham p'ek'au k'achia wēe baji iru k'īrapite. ¹⁴Tachi Ak'ōrepa māga jarada paara ichi ūraa p'ādade jara bik'a oopataarāmaa aupai, ćk'āare-it'ee irude ijāadaima? Māga bada paara, oo-e pak'aji ichia jaradak'a Abrahammaa. Mamīda māga-e. Tachi Ak'ōrepa k'awa bi eperā apidaapa p'oyaa ooda-e jōmaweda iru ūraa p'ādade jara bik'a. ¹⁵Ma awara eperāarāpa ooda-e pak'āri ma ūraa p'ādade jara bik'a, ne-inaa k'achia oopata. Māgá Tachi Ak'ōre k'īraupipata māik'aapa ma k'aurepa atuapata. Ma ūraa wē-e pada paara, k'awada-e pak'aji āchia ne-inaa k'achia oo p'anī.

¹⁶Ma jōma jara aupadade k'isiadak'āri, k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa jaradak'a, ichia Abrahamdeepa uchiadap'edaarā pia ak'ipariit'ee, ārapa ijāapata perā Abrahampa ijāadak'a; ma k'aurepapai. Maperā k'awa p'ani Abraham jōmaarā ak'ōchona, judiorā ak'ōchona māik'aapa judio-eerā ak'ōchona, ijāadak'āri irua ijāadak'a. ¹⁷Tachi Ak'ōrepa Abrahammaa jara bi ichi ūraa p'ādade:

'Mia pi eujā awara-awaraadepemaa ak'ōchona papiit'ee.' (*Gn 17.5*)
Māgá k'awa p'ani Tachi Ak'ōre k'īrapite Abraham tachi ijāapataarā ak'ōchona, irudeepa uchiada-e paji mīda. Abrahampa ijāapachi Tachi Ak'ōrepa piudap'edaarā chok'ai p'irabaipipari. Ichiaba ijāapachi Ak'ōrépata jarak'āri ichia ooit'ee bi, māga ooit'ee, waide oo-e bi mīda.

¹⁸⁻¹⁹Abraham perā cien años iru baji Tachi Ak'ōrepa jarak'āri:
'Pideepa uchiadait'eerā cho-k'ara pait'ee.' (*Gn 15.5*)
Māgá taarā-ee piut'ee baji māik'aapa chi wēra Sara, chōtrāa bita, warra t'ok'aa paji mīda, Abrahampa ijāaji Tachi Ak'ōrepa jarada; chi wērapa warra t'oit'ee. Māga ijāaji k'awa bada perā Tachi Ak'ōrepa ichita oopari ichia jara bik'a. Māgá ijāada perā, Ak'ōrepa Abraham awara-awaraa eujādepemaa ak'ōchona papiji. ²⁰Abrahampa Tachi Ak'ōrepa jarada ijāa amaa-e paji māik'aapa awaraa ne-inaa k'īsia-e paji. Jīp'a ijāaji Tachi Ak'ōrepa ooit'ee ichia jaradak'a. Maperā Abraham it'aa t'īji Tachi Ak'ōremaa ²¹jarait'ee iruta jōmaarā k'āyaara waibiarā bi. K'awaji ne-

ināa wē-e Tachi Ak'ōrepa p'oyaa ook'aa. ²²Maperāpi Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bī:

'Abrahampa Tachi Ak'ōrepa jarada ijāaji. Maperā Tachi Ak'ōrepa iru pia ak'ipachi.' (Gn 15.6)

²³Tachi Ak'ōrepa māga jara-e paji Abraham-it'ee aupai. ²⁴Ichiaba māga jaraji tachi-it'ee, irude ijāapata perā. Iruata Tachi Waibia Jesucristo chok'ai p'irabaipiji. ²⁵Tachi Ak'ōrepa Jesucristo pēiji piumerā tachia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. Maap'eda iru chok'ai p'irabaipiji tachi p'ek'au k'achia wēe p'anadamerā iru k'īrapite.

Cristode ijāapataarā k'āiwee p'anapata Tachi Ak'ōre ome

5 ¹Tachi Cristode ijāapataarā māgá p'ek'au k'achia wēe p'anapata perā Tachi Ak'ōre k'īrapite, k'āiwee p'anapata, k'awaa p'anadairā Tachi Ak'ōrepa tachi atuapi-e pait'ee. Ma k'āyaara tachi pia ak'ipari Tachi Waibia Jesucristo k'aurepa. ²Irude ijāapata k'aurepata Tachi Ak'ōrepa tachi k'aripapari. Maperā tāri o-īa p'anapata. K'awa p'ani irua ichi k'īra wāree unupiit'ee tachimaa. ³Ma awara īraweda tāri o-īa p'anapata, mia p'ani pijida. Māga p'anadai k'awa p'anadairā māgá miadak'āri, k'awaa wāpata choodait'ee. ⁴Māgá choodak'āri, k'awaapata Tachi Ak'ōrepa tachi pia ak'ipari māik'aapa waapiara ijāapata ewari cherude iru k'īra wāree unudait'ee. ⁵K'awa p'ani ma ewate irua tachi k'īra-e pait'ee, ichi Jaure pēida perā tachi ome ba chemerā. Māgipa tachi tāride k'awapipari Tachi Ak'ōrepa tachi k'inia iru bī.

⁶Naaweda tachia p'ek'au k'achia p'oyaa oo amaada-e paji tachi k'īradoopa. Maperā Ak'ōrepa ewari aba jirit'eraji Cristo piumerā k'achia beerā pari. ⁷Eperā jīp'aapa māga oo-e pak'aji awaraa pari. ¿K'aita chīara tāri k'achia-idaa bī pari piuk'ajima? Piu-e pak'aji pia oopataarā pari pijida. Piuk'ajisk'a eperā tāri pia bī pari. ⁸Mamīda Tachi Ak'ōrepa ak'ipiji ichiata tachi audú k'inia iru bī, Cristo pēik'āri piumerā p'ek'au k'achia oopataarā pari.

⁹Ichia māga ooda perā tachi-it'ee, ijāapata Cristo waa bat'ada k'aurepa Tachi Ak'ōrepa ijāapataarā p'ek'au k'achia wēe papipari ichi k'īrapite. Ma awara k'awapata Cristo k'aurepa Tachi Ak'ōrepa tachi miapi-e pait'ee ichi ewari waibia ewate. ¹⁰Naaweda tachi jida Tachi Ak'ōre k'īraunuamaa iru p'anapataarāk'a p'anajida, o k'achiade p'anapachida perā. Mamīda Cristo piuda k'aurepa tachi pari, Tachi Ak'ōrepa ichi tāri auk'a biji tachi tāri ome. Ma awara Cristo piup'eda chok'ai p'irabaida perā, īrá audupiara tachi k'aripapari ichi ode wārutade, māik'aapa māgá k'aripapariit'ee tachi wārutamāa ichi truadēe. ¹¹Tachi Waibia Jesucristopa tachi māgá k'aripapari perā, īrá tachi tāri auk'a p'anapata Tachi Ak'ōre ome. Maperāpi tachi tāri o-īa p'anapata.

Adán badak'āriipa Cristo parumaa

¹²Adanpa oodade k'īsiadáma. Chi naapema eperāpa naapiara p'ek'au k'achia ooji, oo-e pada perā Tachi Ak'ōrepa jaradak'a. Piuji ma

k'achia ooda k'aurepa. Ma k'achia oodak'āriipa jōmaweda ichideepa uchiadap'edaarāpa p'ek'au k'achia oo p'aneejida. Māgá Adanpa naapiara k'achia ooda k'aurepa, maadamāiipa eperāarā piupata. ¹³Māga paji Ak'ōrepa ichi ūraa p'āpii naaweda Moisemaa. Ma ūraa p'āpida k'awada-e p'anapachida mīda, eperāarāpa pariatua p'ek'au k'achia oopachida Tachi Ak'ore k'īrapite. Mamīda Tachi Ak'ōrepa āchi miapi-e paji āchia ne-inaa k'achia oopatap'edaa k'aurepa. ¹⁴Jīp'a piujida Adanpa ne-inaa k'achia ooda k'aurepa, auk'a ooda-e paji mīda irua oodak'a. Írá k'īsiadáma Adanpa oodade māik'aapa Cristo, chi cheit'ee bada apatapa oodade.

¹⁵Tachi Ak'ōrepa eperāarā chupiria k'awaada māik'aapa pia ooda Cristo k'aurepa, Adanpa oodak'a bi-e. Adanpa ooda k'aurepa na p'ek'au eujādepemaarā jōmaweda piupata māik'aapa pia-ee p'anapata Tachi Ak'ore k'īrapite. Māga p'anapata mīda Ak'ore k'īrapite māik'aapa p'ek'au k'achia oopata mīda, Cristode ijāadak'āri, Tachi Ak'ōrepa eperāarā chupiria k'awaapari māik'aapa ārapa p'ek'au k'achia oopata wēpapipari. Māgá Cristopa ooda k'aurepa Ak'ōrepa ma eperāarā p'ek'au k'achia wēe ak'ipari. ¹⁶Ma awara Adanpa k'achia ooda k'aurepa Tachi Ak'ōrepa na p'ek'au eujādepemaarā pia ak'i-e paji māik'aapa ma k'aurepa āra atuapiit'ee paji. Jōdee Cristopa pia ooda k'aurepa Tachi Ak'ōrepa na eujādepemaarā pia ak'ipari irude ijāadak'āri. ¹⁷Ma et'ewa jara aupadade k'īsiadak'āri, k'awa p'ani Adanpa ooda k'aurepa na p'ek'au eujādepemaarā piupata. Mamīda ma k'āyaara Jesucristopa ooda pipiara bi. Ma k'aurepa Tachi Ak'ōrepa eperāarā k'aripapari, p'ek'au k'achia wēe ichita p'anapataadamerā iru truade, ārapa irude ijāapata perā.

¹⁸Ichiaba Adanpa k'achia ooda k'aurepa, jōmaweda atuadait'ee paji. Jōdee Jesucristopa pia ooda k'aurepa jōmaweda p'ek'au k'achia wēe p'anadai Tachi Ak'ore k'īrapite māik'aapa iru truadee wādai. ¹⁹Māpa jaradai eperā abaaapa oo-e pada perā Ak'ōrepa jaradak'a, eperāarā chok'araarāpa p'ek'au k'achia oo p'aneejida. Jōdee chi apemapa ooda perā Ak'ōrepa jaradak'a, eperāarā chok'ara p'ek'au k'achia wēe p'ani Tachi Ak'ore k'īrapite.

²⁰Tachi Ak'ōrepa ichi ūraa Moisemaa p'āpiji ak'ipiit'ee eperāarāmaa āchia ne-inaa k'achia oopata. Ma ūraa k'awaadak'āri, audupiara k'achia oopachida. Mamīda Tachi Ak'ōrepa māgee eperāarā audú k'inia iru bada perā, āchi ma o k'achiadeepa k'aripa ataji. ²¹Waide Tachi Ak'ōrepa māgá k'aripa-e bak'āri, tachi eperāarā piudap'eda, atuapachida tachia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. Mamīda Tachi Ak'ōrepa tachi p'ek'au k'achia oopataarā k'aripak'āri Jesucristo k'aurepa, p'ek'au k'achia wēe p'aneejida iru k'īrapite māik'aapa iru ode p'aneejida. Ma ode p'anadak'āri, tachi k'ap'ia piuruta pijida, Ak'ōre truade p'ananaadait'ee.

Cristodeerāpa p'ek'au k'achia oodaamaa p'anapata

6 ¹Parādepemapa iidii: "Tachi Ak'ōrepa Cristode ijāapataarā p'ek'au k'achia wēe ak'i bi pīrā, c'p'ek'au k'achia waapiara oodaipia bi-

ek'ā, māgá Ak'ōrepa waapiara tachi pia ak'imerā?" 2 iMāga-e! Cristode ijāadak'āri, tachi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'ia piu pik'aji. Māga bita, ̄sāga waapiara p'ek'au k'achia oodaima? 3 ̄K'awada-e p'anik'ā? Jesucristode ijāadak'āri, poro choopijida ak'ipidait'ee iru ome araa p'ani. Māgá araa p'anadairā iru ome, iru piuk'āri tachi p'ek'au k'achia wēpapiit'ee, tachi jida auk'a piu pik'ajida. 4 Ma awara tachi ijāapataarāpa poro choopidak'āri māgá ak'ipidait'ee tachi piu pik'adap'edaa Cristo ome, jaradai tachi auk'a ia pik'ajida iru ome. Ichiaba jaradai Tachi Ak'ōre Waibiapa tachi auk'a p'irabai pik'apiji iru p'irabaipidak'a, māgá awara p'anapataadamerā irua k'inia bik'a.

5 Cristo ome araa p'ani k'aurepa, tachi auk'a piu pik'ajida pirā iru ome, māgara auk'a p'irabaidait'ee māik'aapa iru ome p'ek'au k'achia wēe p'anapataadait'ee, irua k'inia bik'a. 6 K'awa p'ani Cristode ijāadai naaweda p'ek'au k'achia ooyaa p'anapachida. Mamīda ijāadak'āri māik'aapa araa p'aneedak'āri iru ome, ma p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'ia kurusode piu pik'aji iru k'ap'ia ome. Māgá uchiajida ma p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'ia juua ek'ariipa, waa tachimaa k'achia oopinaamerā. 7 Tachi eperā k'ap'ia piuk'āri, ne-inaa waa tachimaa oopi-e pai, pia wa k'achia. Māga pik'a tachi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'ia piu pik'ak'āri Cristo k'ap'ia ome, ne-inaa k'achia waa tachimaa oopi-e pai. 8 Tachi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'ia māgá piu pik'ada perā Cristo k'ap'ia ome, ijāa p'ani Cristopa tachi k'aripait'ee p'anapataadamerā irua k'inia bik'a, auk'a p'irabai pik'adap'edaa perā iru ome. 9 Tachi ijāapataarāpa k'awa p'ani Cristo piup'eda chok'ai p'irabaida perā, waa piu-e pait'ee. 10 Piuda apai piuji p'ek'au k'achia jōmaweda wēpapiit'ee. Ma piudak'āriipa ichita chok'ai bapari ooit'ee Ak'ōrepa oopi bik'a. 11 Parā ichiaba māgá p'anapataadaipia bī, parā p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia piu pik'ada perā Jesucristo k'ap'ia ome. Mapa ichita iididaipia bī Jesucristomaa, irua parā k'aripamerā oodait'ee Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a. Māgá ne-inaa k'achia oo amaadaipi.

12 Oonāati ma p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia oopi k'inia bik'a parāmaa. Māgí k'aurepa ne-inaa k'achia k'ira t'ādoo oopata. Mamīda ma k'ap'ia jōit'eepi. 13 Ne-inaa k'achia oopināatī pāchi juamaa, biirimaa, it'aimaa, taumaa. Jip'a pāchi k'ap'ia bīti Tachi Ak'ōre juua ek'ari, irua ne-inaa pia oopimerā ma k'ap'iamaa. P'anapataatī k'ap'ia chiwidi iru p'anik'a, parā auk'a p'irabai pik'adap'edaa perā Cristo ome, iru k'ap'ia chiwidi p'irabaik'āri. 14 Māga ooruta pirā, waa p'ana k'iniada-e pait'ee pāchia p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia juua ek'ari. Cristopa parā uchiapidak'a Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda juua ek'ariipa, auk'a uchiapii ma k'achia ooyaa bi k'ap'ia juua ek'ariipa. Māgá Tachi Ak'ōrepa parā k'aripa k'inia bī, parā k'inia iru bapari perā.

Pi, k'ai esclavo

15 Parādepemapa jarai: "Māgara, Cristopa ooda k'aurepa it'aa wādait'ee pirā, oonaadáma Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a. Oodáma tachia oo

k'iniata." iMāga-e! ¹⁶ ¿K'awada-e p'anik'ā esclavopa oopari chiparipa oopi bīk'a? Ne-inaa k'achia oopiru pīrā, k'achia oopari māik'aapa k'achiade baaipari. Māga pik'a bi parā p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia jua ek'ari p'anadak'āri. Jōdee ma esclavo chiparipa chi esclavomaa ne-inaa pia oopiru pīrā, pia oopari māik'aapa chiparipa k'achia wēe ak'ipari. Māga pik'a bi Tachi Ak'ōre jua ek'ari p'anadak'āri. Pi ćk'ai esclavoma; p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia esclavo wa Tachi Ak'ōre esclavo? ¹⁷ Mía gracias jarapari Tachi Ak'ōremaa, ūrá irua oopiparik'a oo k'inia p'anadairā pāchi tāripa. Māga oo k'inia p'ani Tachi Ak'ōrepa pedee pia jara pēida Cristode ūridap'edaa perā iru mimiapataarā it'aideepa māik'aapa irude ijāadap'edaa perā. ¹⁸ Māgá uchiajida ma p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia jua ek'ariipa māik'aapa Tachi Ak'ōre jua ek'ari p'aneejida. ¹⁹ (Nāgí jarateerude mia "esclavo" jara bi parāpa pipiara k'awaadamerā k'āata mia jara k'inia bi.) Naaweda pāchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia jua ek'ari esclavoorāk'a p'anapachida. Mamīda ūrá pāchi k'ap'iamaa oopidaipia bi ne-inaa pia k'īra tādoo, Tachi Ak'ōrepa k'iniata, ma-it'ee Ak'ōrepa parā awara bida perā.

²⁰ Parā atāri pāchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia jua ek'ari esclavoorāk'a p'anadak'āri, ūridaamaa p'anapachida Ak'ōrepa oopi k'inia bada parāmaa. Jīp'a oo k'inia p'anapachida k'achia beerāpa oopatak'a. ²¹ ¿K'āare piata atajidama māga p'anadap'edaa pari? Māga p'anadap'edaa paara pāchi piurutamaa, atuak'ajida k'achia beerā atuapatak'a. Ma awara ūrá ijāapata perā, k'īra nejasia p'ani k'īsiadak'āri ma k'achia oopatap'edaade. ²² Mamīda Tachi Ak'ōrepa parā ichideerā papiji māik'aapa parā uchia ataji ma p'ek'au k'achia jua ek'ariipa, waa esclavoorāk'a p'ananaadamerā. Ichia parā māgá awara bida perā, ichia k'inia bīk'a p'anapataadai māik'aapa it'aa wādai pāchi jai-idaadak'āri. ²³ Wāara p'ek'au k'achia oopataarā piudak'āri, atuadait'ee. Mamīda Cristode ijāapataarā it'aa wādait'ee māik'aapa ichita p'anapataadait'ee Tachi Waibia Jesucristo ome, Tachi Ak'ōrepa māga k'inia bairā.

Chonaarāwedapema ūraa māik'aapa Cristode ijāapataarā

7 ¹ ūpemaarā Cristo k'aurepa, parāpa k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa Moisemaa ūraa p'āpida. K'awa p'ani tachi ma ūraa jua ek'ari p'anapata chok'ai p'ani misa. ² K'īsiadáma nāgide. Tachi Ak'ōre ūraade jara bi wērapa awaraa imik'īra jiriik'araa bi, ichi imik'īra chok'ai bi misa. Mamīda chi imik'īra jai-idaak'āri, chi wēra uchiai māgí ūraa jara bi jua ek'ariipa. Awaraa imik'īra atai. ³ Pia jarait'eera, chi imik'īra chok'ai bide, araa beeru pīrā awaraa imik'īra ome, p'ek'au oo bi Tachi Ak'ōre k'īrapite. Mamīda chi k'ima jai-idaap'eda, awaraa ome araa paru pīrā, p'ek'au oo-e bi Tachi Ak'ōre k'īrapite.

⁴ Māga pik'a bi parā ome, michi ūpemaarā Cristo k'aurepa. Parā p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia kurusode piu pik'ak'āri Cristo k'ap'ia ome,

Moisepa p'āda ūraa jara bideepa uchiajida. Parāpa Cristode ijāadak'āri, araa p'aneejida iru ome, ichideerā p'aneedamerā māik'aapa oodamerā irua oopi bik'a. ⁵Araa p'anadai naaweda Cristo ome, ma p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia pa ne-inaa k'achia k'ira t'ādoo oopipachi tachimaa, oo k'inia bada perā Ak'ore ūraa p'ādade jara bi eperāarāpa oonaadamerā. Māga oopida perā, Tachi Ak'orepa tachi atuapiit'ee paji. ⁶Mamīda Cristode ijāadak'āri māik'aapa ma p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia piu pik'ak'āri Cristo ome, tachi uchiajida ma ūraa jara bi juu ek'ariipa oodait'ee Tachi Ak'ore Jaurepa oopi bik'a. Naaweda ma ūraa tachi chipari pik'a baji. Mamīda Cristo ome araa p'aneedak'āri, Tachi Ak'ore Jaure tachi chipari beeji p'anapataadamerā Ak'orepa k'inia bik'a.

Chonaarāwedapema ūraa māik'aapa tachi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia

⁷Māgā Tachi Ak'ore Jaure tachi chipari beeji pirā, ējaradaik'ā, Tachi Ak'orepa ūraa p'āpida k'achia bi? iMāgā-e! Ma ūraa wē-e pada paara, mia k'awa-e pak'aji k'āare net'aata k'achia bi Ak'ore k'irapite. Ma ūraade jara-e pada paara:

‘Chīara net'aa k'īanáají’, (Ex 20.17)
 mia k'īisia-e pak'aji chīara net'aa k'īait'ee. ⁸Mamīda tachia Ak'ore ūraa p'āda iru p'ani. Maperā mi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia waapiara mīmaa chīara net'aa k'īapipari, māgipa oopi k'inia bairā ma ūraade jara bi eperāarāpa oonaadamerā. Ma ūraa wē-e pada paara, ēsāga oopik'ajima ma ūraade jara bi oonaadamerā? iMaarepida oopi-e pak'aji! ⁹Mia ma ūraade jara bi waide k'awa-e bak'āri, k'īisia p'ua wēe bapachi Ak'ore k'irapite. Mamīda ma ūraa k'awaadak'āriipa k'īisia p'ua beeji, k'awada perā chīara net'aa k'īa bi k'aurepa mi atuait'ee. ¹⁰Ak'orepa ma ūraa p'āpiji ak'ipiit'ee sāga iru ode t'īudai. Mamīda mia ma ūraa ooik'araa bida adade ook'āri, iru ode t'īu k'āyaara, o k'achiade t'īiji. ¹¹Mi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia pa mi k'ūrat'aaji. Oopii k'āyaara Ak'orepa ūraa p'āpidade jara bik'a, oopiji ma ūraade jara bi oonaadamerā, māgā mi atuapiit'ee.

¹²Tachi Ak'orepa Moisemaa ūraa p'āpida pia bi, ichia ūraa jarada chaa. Mia māga jara bi ma ūraa uchiada perā Tachi Ak'ore t'āri pia bideepa. Iru k'achia wēe bapari. Mapa ma ūraa k'aurepa Ak'orepa ak'ii eperāarāpa oopata k'awaait'ee pia wa k'achia.

¹³Māgā pirā, ējaraik'ā Tachi Ak'ore ūraa k'aurepa mi atua baji? iMāgā-e! Mi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia pa mi atuapiji oopik'āri Ak'ore ūraa pia jara bi eperāarāpa oonaadamerā. Tachi Ak'orepa k'īisia iru baji ichi ūraa k'aurepa mia k'awaamerā wāara mi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia audú k'achia bi.

¹⁴Tachia k'awa p'ani Ak'ore ūraa jōmaweda uchiajī ichi Jauredeepa. Mamīda mia p'oyaa oo-e ma ūraade jara bik'a, mi p'ek'au k'achia ooyaa

bi k'ap'ia mi chiparik'a bairā. Māgipa mimaa ichita k'achia oopipari.
15 K'awa-e sāgap'eda oopari māgipa oopi bik'a. Mia oo-e wāara michi tāripa oo k'inia bik'a. Ma k'āyaara oopari ne-inaa mia ooamaa bi.
16 Māga ook'āri, ak'ipi bi Tachi Ak'ōre Ūraade wāarata jara bi. **17** Oo k'inia bi Cristopa oopi bik'a. Mamīda mi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'īapa ne-inaa k'achia mīmaa oopipari. **18** K'awa bi na p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'īade pia wē-e, michi k'iradoopa pia p'oyaa oo-e bairā, māga oo k'inia bi mīda. **19** Oo-e ne-inaa pia, mia oo k'inia bi. Jīp'a oopari ne-inaa k'achia, mia oo k'inia-e bi. **20** Māga oopari perā, k'awa bi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'īapa mīmaa māga oopipari.

21 Ne-inaa pia oo k'inia bak'āri Ak'ōrepa oopi k'inia bik'a, ma p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'īapa māga oopi k'inia-e. **22** Mi tāri o-īa bi Tachi Ak'ōre ūraa k'awa bairā. Tāripa oo k'inia bapari made jara bik'a.
23 Mamīda mi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia presok'a bi. Māgí chōo pik'a bi michi tāri ome, atāri mi chipari ba k'inia bairā.

24 ¿Sāgap'i ooima? iMi chupiria chi! ¿K'aipa mi k'aripa ataima na p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia juu ek'ariipa? Māgipa mi waya o k'achiade tīupi k'inia bi. **25** iMamīda mia gracias jarapari Tachi Ak'ōremaa, Tachi Waibia, Jesucristopata, mi k'aripa atada perā mi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia juu ek'ariipa! Michi tāripa oo k'inia bi Ak'ōre ūraade jara bik'a. Mamīda mi k'achia ooyaa bi k'ap'īapa atāri k'achia oopi k'inia bi.

Sāga p'anapata Tachi Ak'ōre Jaure ome

8 **1** Ma jōma jara aupadade k'isiadak'āri, tachia k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa Jesucristo ome araa p'aniirā atuapi-e pait'ee. **2** Cristode wāara ijāadak'āri, Tachi Ak'ōre Jaure ba chepari tachi ome. Iruata tachi uchiapipari tachi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia juu ek'ariipa, ma k'aurepa atuanaadamerā. **3** Tachi Ak'ōre ūraa Moisemaa p'āpidapa eperāarā p'oyaa k'aripa ata-e paji, eperāarāpa p'oyaa ooda-e p'anadairā ma ūraade jara bik'a, āchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia juu ek'ari p'ani misa. Mapa Tachi Ak'ōrepa ichi Warra pēiji eperā jīp'aak'a bapariimerā māik'aapa piumerā tachi pari, tachia p'ek'au k'achia oopata jōmaweda wēpapiit'ee. Māgap'i Cristopa tachi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia p'oyaa ji. **4** Māga ooji tachi ijāapataarā p'anapataadamerā Ak'ōre ūraa p'ādade jara bik'a. Māgá p'anadai oodak'āri Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a, tachi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'īapa oopii k'āyaara.

5 Chi oo k'inia p'anapataarāpa āchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'īapa oopi bik'a, māga oopata jiripata perā āchia oo k'inia p'ani aupai. Mamīda chi oo k'inia p'anapataarāpa Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a, māga oopata jiripata perā Tachi Ak'ōrepa k'inia bi. **6** Ma awara chi oo k'inia p'anapataarāpa āchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'īapa oopi bik'a o k'achia jiripata. Māgá atuadait'ee. Mamīda chi oo k'inia p'anapataarāpa Ak'ōre

Jaurepa oopi bik'a, k'āiwee p'anapata Ak'ōre k'īrapite, iru ode p'anadairā māik'aapa it'aa wādait'ee perā. ⁷Mägee oo k'inia p'anapataarāpa āchi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'īapa oopi bik'a Tachi Ak'ōre k'īra unuamāa iru p'anapata. Mapa oo k'iniadak'aa iru ūraa p'ādade jara bik'a. Wāara māgá p'oyaa oodak'aa, Ak'ōre Jaure wēe p'anadairā. ⁸Ma awara ne-inaa wē-e māgee eperāarāpa oodai Tachi Ak'ōrepa āchi pia ak'imerā.

⁹Jōdee Ak'ōre Jaure pāchi t'āride baparida a p'ani. Māga pirā, parāpa oo k'inia p'anapataadaipia bī iru Jaurepa oopi bik'a. Tachia k'awa p'ani Cristo Jaure wēe beerā Cristodeerā-e. ¹⁰Mamīda Cristo pāchi t'āride bapari pirā, parā jaure ichita chok'ai bapariit'ee. Maperā parā k'ap'īa piudaruta pijida p'ek'au k'achia oopata k'aurepa, Cristo k'aurepa Tachi Ak'ōrepa parā p'ek'au k'achia wēe ak'ipari. ¹¹Ma awara Tachi Ak'ōre Jaure pāchi t'āride bapari pirā, parā jai-idaadak'āri, irua parā k'ap'īa chok'ai p'irabaapiit'ee ichita p'anapataadamerā. Māga k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa māgá ooda perā Cristo ome, iru piup'eda p'irabaipik'āri.

¹²Māpai īpemaarā, Tachi Ak'ōrepa tachi Cristode ijāapataarā māgá k'aripapari perā ichi Jaure k'ap'īa, p'anapataadaipia bī iru Jaurepa p'anapi bik'a. īrā tachi ijāapataarā Cristo juu ek'ari p'anapata. Māga bitā ēsāga oodaima tachi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'īapa oopi bik'a? ¹³Parā p'anaruta pirā māgí p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'īapa p'anapi k'inia bik'a, atuadait'ee. Mamīda māgipa oopi bik'a oo amaaruta pirā māik'aapa Ak'ōre Jauremaa oopiruta pirā irua oopi bik'a, parā p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'īa p'oyaadait'ee māik'aapa Ak'ōre truade p'ananaadait'ee.

¹⁴Jōmaweda Tachi Ak'ōre Jaurepa p'anapi bik'a p'anapataarā Tachi Ak'ōre warrarā. ¹⁵Cristode ijāadak'āri, Tachi Ak'ōrepa ichi Jaure pēi-e paji parā p'era p'anapataadamerā esclavoorāk'a, irua parā miapii jīak'aapa. Jīp'a pēiji ichi warrarā padamerā. Maperāpi Tachi Ak'ōremaa it'aa t'īdak'āri, jarapata: “iAbbá! * iMi Ak'ōre!” ¹⁶Māga jaradai Ak'ōre Jaurepa tachi t'ārimaa k'awapipari perā wāara Tachi Ak'ōre warrarā. ¹⁷Māgá Tachi Ak'ōre warrarā p'anadairā, iru p'anadait'ee jōmaweda irua k'īsia iru bī ichideerā-it'ee it'ari p'ananaadak'āri. Ne-inaa iru p'anadait'ee iru Warra Cristopa iru bik'a. Iru na eujāde bī misa, ijāadak'aa beerāpa iru jiripachida miapidait'ee. Māgá tachi auk'a jiripata. Mapa it'ari panadak'āri, Tachi Ak'ōrepa tachi Cristok'a papiit'ee, auk'a iru k'īra wāreede p'anapataadamerā.

Tachi Ak'ōre k'īra wāree unudait'ee

¹⁸Michi t'āride mia nāga k'awa bi. Na p'ek'au eujāde p'ani misa, tachi mak'īara miada-e p'ani k'īsiadak'āri jōma Tachi Ak'ōrepa tachimaa unupiit'ee ichi k'īra wāree eujāde. ¹⁹Na p'ek'au eujāde māgá mia jōni

* 8.15 Abbá arameo pedeede jara k'inia bī Mi Ak'ōre wa Tate.

jida, o-ña ni p'ani iru ewari waibia ewate. Jōma ne-inaa Tachi Ak'ōrepa ooda jida nīmaa bī irua ak'ipimerā ichi warrarā Cristo cheru ewaride. ²⁰Chi naapema eperāpa oo-e pak'āri Tachi Ak'ōrepa jaradak'a, k'achiade baaiji. Maperā Ak'ōrepa ichia ooda jōmaweda auk'a k'achiade baaipiji, ma ne-inaa Ak'ōrepa ooda māga k'inia-e baji mīda. ²¹Mamīda īrá ma ooda jōmaweda nīmaa bi ma ewari cherude ma k'achia baaidadeepa auk'a uchiait'ee perā Tachi Ak'ōre warrarā ome. Iru warrarā waa piuda-e pait'ee māik'aapa Tachi Ak'ōre k'ira wāree eujāde p'ananaadait'ee. ²²K'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa ooda jōmaweda at'āri mia nībi, wēra mia nībaparik'a ichi warra ewaa t'oit'ee pak'āri. ²³Tachi ijāapataara jida mia chitooni na p'ek'au eujāde p'ani misa, ne-inaa pipiara bī iru p'ani mīda, Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bidepema teeit'ee Cristode ijāapataarāmaa. Māgī iru Jaure. Māgá iru Jaure tachi ome iru p'ani mīda, tachi t'āride k'īsia paraa p'anapata na p'ek'au eujāde p'ani misa. Auk'a o-ña nīpata Tachi Ak'ōrepa tachi k'ap'īa chiwidi p'irabaipimerā māik'aapa it'ari tachi ichi warrarāk'a p'anapimerā. ²⁴Ichia tachi o k'achiadeepa k'aripa atadak'āriipa, k'awajida ewari cherude wāara māgá k'ap'īa chiwidide p'anapataadait'ee iru k'ira wāree truade. Ma k'ap'īa chiwidi iru p'anadap'edaa paara, nida-e pak'ajida k'ap'īa chiwidi iru p'anadaait'ee. ²⁵Mamīda wāara ijāa p'ani pīrā ma k'ap'īa chiwidi iru p'anadaait'ee, waide unuda-e p'ani mīda, choodait'ee tachia ni p'anide.

²⁶Māgá choodai Tachi Ak'ōre Jaurepa tachi k'aripapari perā, audú k'īsia paraa p'anadak'āri maa-e pīrā tachi t'āride juatau wēe pik'a p'anadak'āri. Māga p'anide tachi k'iradoopa p'oyaa it'aa t'īda-e pak'āri Ak'ōremaa, iru Jaurepa enenee nībī tachi pari īyapaa bidepai, pedee wēe. ²⁷Māpai Tachi Ak'ōrepa tachi ijāapataara t'āride iru bī k'awapari perā, ūripari ichi Jaurepa jara k'inia bī tachi k'ap'īa pari. Ichi Jaurepa ichita iidipari irua k'inia bik'a.

²⁸Mapa k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa pia uchiapiit'ee jōmaweda ne-inaa p'asaru ichi k'inia iru p'aniirāmaa. Māga ooit'ee ichiata māirā jīrida perā Cristode ijāadamerā. ²⁹Eperārā ooi naaweda, Tachi Ak'ōrepa k'awaji māirāpa iru k'inia iru p'anadaait'ee. Mapa k'īsia iru baji māirā ichi warra jīak'a papiit'ee. Cristo chi Warra naapema paji. Maap'eda irude ijāapataara iru īpemaarāk'a p'aneejida. ³⁰Pia jarait'eera, naaweda Tachi Ak'ōrepa k'awaji eperārā ūk'uruurāpa iru k'inia iru p'anadaait'ee. Mapa māirā jīripari Cristode ijāadamerā. Māpai, ijāadak'āri, irua āchi p'ek'au k'achia wēe ak'ipari ichi warra Cristo ak'iparik'a. Maperāpi āra p'anapiit'ee ichi trua k'īra wāree bide.

Cristode ijāapata k'aurepa Tachi Ak'ōrepa tachi k'inia iru bapari

³¹K'īsiadak'āri jōmaweda Tachi Ak'ōrepa ooparide tachi ijāapataara k'aripait'ee, ēk'āata waa jaradaima? Tachi Ak'ōrepa tachi māgá

k'aripapari pirā, Ʉk'aipa tachi k'achia ooima? ³²Tachi Ak'ōrepa wāak'a-e paji pirā ichi Warra piupik'āri tachi pari, audupiara wāak'a-e pait'ee ne-inaa awaraa ichia jara bī teeit'ee tachi Cristode ijāapataarāmaa. ³³ɄK'aipa Tachi Ak'ōrepa jirit'eradaarā imiateeima, irua āra pia-ee ak'imerā? Tachi Ak'ōrépata tachi p'ek'au k'achia wēe ak'ipari Cristopa ooda k'aurepa.

³⁴Māga-e pirā, Ʉk'aipa Cristode ijāapataarā atuapiima? Jesucristo piuji māik'aapa chok'ai p'irabaiji tachi o k'achiadeepa k'aripa atait'ee. Maap'eda it'ari Tachi Ak'ōre juaraare banaji chupiria iidiit'ee Ak'ōremaa tachi pari.

³⁵Māga-e pirā, Ʉk'aipa tachi āyaa ataima Cristo juadeepa, irua tachi k'inia-ee iru bamerā? Māgá āyaa wāda-e pai nepirade baairuta pijida maa-e pirā audú k'isia jōni pijida maa-e pirā awaraarāpa tachi k'achia ooruta pijida Cristode ijāapata perā maa-e pirā jarrapisia jōni pijida maa-e pirā p'aru wēe p'ani k'aurepa chupiria chitooni pijida maa-e pirā awaraarāpa tachi jiriruta pijida miapidait'ee wa peedait'ee. iNe-inaa apidaapa tachi āyaa wāpida-e Cristo juadeepa! ³⁶Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bī:

'Ak'ōre, taipa pi k'inia iru p'anapata perā, k'achia beerāpa tai ip'ii jiripata peedait'ee. Oveja peepataarāpa oveja iru p'anapatak'a ateedak'āri peedait'ee, māga pik'a māgee k'achia beerāpa tai iru p'ani.'

(Sal 44.22)

³⁷K'achia beerāpa tachi ijāapataarā at'āri māgá iru p'ani mīda, tachia ne-inaa jōmaade āchi p'oyaapata, tachi k'inia iru baparipa k'aripapari perā. ³⁸Cristopa tachi māgá k'inia iru bapari perā, michi tāripa mia nāga ijāa bī. Ayaa wāda-e iru juadeepa piuruta pijida maa-e pirā mia jōni pijida na eujāde p'ani misa. Cristo juadeepa tachi āyaa wāpida-e pai angeleerāpa, netuaraarāpa, na p'ek'au eujādepemaarā waibiarāpa pida. Apidaapa māgá wāpida-e pai ne-inaa īrapema wa tēepema ewari cherude. ³⁹It'ipiara wāruta pijida pajāde maa-e pirā edupiara wāruta pijida eujā ek'ari maa-e pirā t'imipiara wāruta pijida na p'ek'au eujāde, āyaa wāda-e pai iru juadeepa. Mia māga jara bī wē-e perā ne-inaa tachi āyaa wāpiit'ee Tachi Ak'ōre juadeepa Tachi Waibia, Jesucristopa, tachi k'inia iru bapari perā.

Tachi Ak'ōrepa Israel pidaarā jirit'erada

9 ¹Mi Cristode ijāadak'āriipa, araa bī iru ome. Tachi Ak'ōre Jaurepa k'awapipari mia wāarata jararu. Ma awara michi tāripa ichiaba k'awa bī seewa jara-e nāga jarak'āri. ²Mi audú tāri p'ua nībi michi auk'aarā, judiorāpa Cristode ijāadak'aa perā. ³Piara bak'aji Cristopa mi yiaraa iru bada paara, michi auk'aarā atuadai k'āyaara. ⁴Āra Israeldeepa uchiajida. Chonaarāweda Tachi Ak'ōrepa āra jirit'eraji ichideera p'aneedamerā. Māgá ichi warrarāk'a p'aneejida. Iru bapachi āra chonaarā tāide. Māga nide iru k'īra wāree unujida. Āra chonaarāmaa jaraji ichia ooit'ee Abrahamdeepa

uchiadap'edaarā k'ap'ia pari. Ichi ūraa p'āpiji āra chonaarāmaa māik'aapa māirādepema ūk'uru awara biji mimiadamerā ichi-it'ee. Jaraji āra chonaarāmaa sāga it'aa iidipataadaipia bi. Āra chonaarāmaa jarada chok'ara jaraji āra pia ak'i bapariit'ee māik'aapa eperā pēiit'ee āra k'aripade. 5 Āra uchiajida tai chonaarā Abrahamdeepa, Isaacdeepa, Jacobdeepa. Maap'eda Tachi Ak'ōre Waibia Jesucristo, chi ne-inaa jōmaweda ak'ipari t'ok'āri eperā k'ap'iade, āchi auk'aa paji, ichiaba ma chonaarādeepa uchiada perā. iMaperā ichita gracias jaradáma irumaa! iAmén!

6 Māgara ȇk'āata jaraima? ȇTachi Ak'ōrepa oo-e pajik'ā ichia ooit'eeda adak'a Israel pidaarā ome? iMāga ooji! Mamīda ichi-it'ee jōmaweda Israeldeepa uchiadap'edaarā wāara Israel pidaarā-e. 7 Ichiaiba ichi-it'ee jōmaweda Abrahamdeepa uchiadap'edaarā wāara Abraham warrarā-e. Tachi Ak'ōre ūraa p'ādade jara bi:

'Mia Isaacdeepa uchiadait'erā pia ak'iit'ee, pi mide ijāapari perā.' (Gn 21.12)

8 Ak'ōrepa māga jarada perā, k'awa p'ani iru-it'ee Isaacdeepa uchiadap'edaarā aupai Abraham warrarā, Abrahampa awaraa warrarā ooji mīda. Tachi Ak'ōrepa Isaacdeepa uchiadap'edaarā māga ak'ipachi, āra uchiadap'edaa perā irua Abrahammaa jarada k'aurepa. 9 Tachi Ak'ōrepa māgaji Abrahammaa:

'Añomaa mi waya cheit'ee māik'aapa Sarapa warra t'oit'ee.' (Gn 18.10)

10 Ma awara ai t'ēepai tai judiorā chonaa Isaacpa me-iso ooji chi wēra Rebeca ome. 11 Mamīda ma me-iso t'odai naaweda, Tachi Ak'ōrepa k'īisia iru baji aba jirit'erait'ee māik'aapa waibīara papiit'ee chi apema k'āyaara. Ak'ōrepa māga ooji ma warrarāpa waide ne-inaa pia wa k'achia ooda-e p'anajida mīda. Māga ook'āri, k'awapiji ichiata eperā jirit'erapari oomerā ichia oopi bik'a. 12 Jirit'era-e ma eperāpa ne-inaa pia oopari perā. Jīp'a jirit'erapari ichia k'inia bik'a. Māga k'awa p'ani Ak'ōrepa Rebecamaa nāga jarada perā:

'Chi naapema chi t'ēepema jua ek'ari bait'ee.' (Gn 25.23)

13 Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade ichiaba jara bi:

'Jacob jirit'eraji. Jōdee Esaú unuamaa iru baji.' (Mal 1.2-3)

14 Māgara ȇk'āata jaradaima? ȇTachi Ak'ōrepa pia oo-e bik'ā, aba pipiara ak'ipari perā chi apema k'āyaara? iMāga-e! 15 Mia māga jara bi Tachi Ak'ōrepa Moisemaa nāga jarada perā:

'Mia chupíria k'awaaait'ee mia chupíria k'awaa k'inia biirā. Pia ak'iit'ee mia pia ak'i k'inia biirā.' (Ex 33.19)

16 Māga jarada perā, k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa eperāarā jirit'erapari k'aripait'ee, ichia āchi chupíria k'awaa k'inia bairā. Jirit'era-e āchia māga k'inia p'anadairā maa-e pirā ne-inaa pia wa k'achia oo p'anadairā.

17 Ichiaiba Ak'ōrepa ichi ūraa p'ādade jaraji Egiptodepemaarā poro waibia Faraonmaa:

‘Mia pi rey papiji māik'aapa pi k'īrapite ooji ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Māga ooji mia pi nepirade baaipida k'aurepa, na p'ek'au eujādepemaarāpa k'awaadamerā Mita, jōmaarā Ak'ore Waibia.’ *(Ex 9.16)*

¹⁸Māga jarada perā, k'awa p'ani Tachi Ak'orepa chupiria k'awaapari ichia chupiria k'awaa k'inia biirā māik'aapa k'iiri k'isuapipari ichia māgá oopi k'inia biirāmaa.

¹⁹Mamīda parādepemapa mimaa iidii: “Māga pirā, ̄sāgap'eda Tachi Ak'orepa k'iiri k'isua p'aniirā miapiit'eema? ̄Iru k'aurepa māgá p'anapata-ek'ā?” ²⁰Mia ma iidida nāga p'anaut'ee. Pi na p'ek'au eujādepema. Māga bita, ̄Tachi Ak'orepa ne-inaaoopari iidiopia bik'ā?

‘Ma awara pi, Ak'orepa ooda, iidiopia bik'ā: “̄Sāap'eda mi nāgá oojima?”’ *(Is 29.16; 45.9)*

²¹K'isíaji nāgide. Chok'o k'aparipa ichi yoro p'e iru bidee chok'o k'ira t'ādoo k'apari, ichia k'inia bik'a. Ma yoorodee k'ai chok'o pi-ia fiestadee ateet'ee māik'aapa ai yoorodee k'ai chok'o jīp'aa teeda iru bait'ee.

²²Tachi Ak'orepa māga pik'a oopari na p'ek'au eujādepemaarā ome. Ichia k'isia iru bi mīda p'ek'au k'achia ooyaa p'aniirā jōpiit'ee, choopari āra ome ichi ewari waibia ewate paru misa. Māgá choo k'inia bi pirā, ̄k'āata jaradaima? ²³Māgá chooru pīrā k'isia iru bada perā eperāarāmaa ichi k'ira wāree unupiit'ee, ̄k'āata jaradaima? Irua māga ooji tachi chupiria k'awaak'āri māik'aapa tachi k'ap'ia ichi k'ira wāree unupik'āri awaraarāmaa. ²⁴Tachi Ak'orepa tachita jiriji judiorā tāideepa māik'aapa judio-eerā tāideepa, tachi jōmaweda auk'a Cristode ijāadamerā. ²⁵K'awa p'ani Ak'orepa māga k'isia iru baji, iru pedee jarapari Oseamaa jarapida perā:

‘Michi eperāarā-ee p'anadap'edaarā tījaradait'ee “michi eperāarā” māik'aapa eperāarā mia k'inia-e badaarā tījaradait'ee “eperāarā mia k'inia iru biirā”.’ *(Os 2.23)*

²⁶Awara āi Ak'ore Ūraa p'ādade Oseapa ichiaba jaraji:

‘Mia eperāarāmaa jara badamāi: “parā michi p'uuru pidaarā-e”, māgiirāmāi āchideepa uchiadap'edaarāmaa “Ak'ore ichita chok'ai bapari warrarāda” adait'ee.’ *(Os 1.10)*

²⁷Ma awara Tachi Ak'ore pedee jarapari Isaíapa jaraji:

‘Israel pidaarā ipu tau nāusaak'a p'usa ide chok'ara p'ani mīda, Tachi Ak'orepa āra chok'ara-ee uchiapiit'ee k'achia beerā juadeepa. ²⁸Taarā-e nide Tachi Ak'orepa eperāarā chok'ara jōpiit'ee.’ *(Is 10.22-23)*

²⁹Mamīda ai naaweda Isaíapa ichiaba jara baji:

‘Jōmaarā Ak'ore Waibipa tachi warrarā chok'ara-ee p'aniirā k'aripa-e pada paara, k'iniik'ajida Sodoma pidaarāk'a māik'aapa Gomorra pidaarāk'a.’ *(Is 1.9)*

Judiorā Cristode ijāadaamaa p'anadap'edaa

³⁰Tachia īk'āata k'awaadaima k'īsiadak'āri Ak'ōrepa māga oodade Israel pidaarā ome? K'awa p'ani judio-eerāpa Tachi Ak'ōre jiriда-e p'anajida. Mamīda īrá p'ek'au k'achia wēe p'anapata Tachi Ak'ōre k'īrapite, Cristode ijāapata perā. ³¹Jōdee Israel pidaarāpa Tachi Ak'ōre jiri p'anajida māik'aapa oo k'inia p'anajida iru ūraa p'ādade jara bik'a, irua āchi pia ak'imerā. Mamīda p'oyaa ooda-e paji jōmaweda ma ūraade jara bik'a. ³²¿Sāgap'eda māga p'anajida? Cristode ijāa p'aneedai k'āyaara Tachi Ak'ōrepa āchi pia ak'imerā, Ak'ōre Ūraa Moisemaa p'āpidak'a oo k'inia p'anapachida. Mamīda Ak'ōrepa Cristo pēji ichi o ak'ipimerā. Mapa irude ijāa k'iniada-e pak'āri, ma o atuajida. ³³Oojida Ak'ōrepa jaradak'a chonaarāweda ichi ūraa p'ādade:

'Judiorā t'āide Sión p'uuru * mia eperā māu pipiara bik'a papiit'ee.

Ara eperā t'iutiparik'a māumaa, māga pik'a eperāarā chok'ara t'iuti pik'adait'ee ma māu pipiara bi k'aurepa. Mamīda chi irude ijāa bi t'āri o-ia bapariit'ee Ak'ōre k'īrapite.' *(Is 8.14; 28.16)*

10 ¹Ipemaarā Cristo k'aurepa, t'āripa mia k'inia bi judiorāpa Cristode ijāadamerā. It'aa t'ipari Tachi Ak'ōremaa āra chupiria k'awaamerā, māgá o k'achiadeepa uchiadamerā. ²Michi taupa unu bi ārapa Ak'ōre net'aa k'awa k'inia p'ani. Mamīda wāara iru k'awadak'aa. ³K'awa k'iniadak'aa Ak'ōrepa Cristode ijāapataarā p'ek'au k'achia wēe beepipari. K'īsiapata ne-inaa pia oo p'anipa Tachi Ak'ōrepa āchi pia ak'it'ee. Maperā Cristode ijāa k'iniada-e. ⁴Mamīda Cristopata ichideerā uchiapipari Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bi jua ek'ariipa, oopataadamerā irua jara bik'a. Maperā Tachi Ak'ōrepa Cristode ijāapataarā p'ek'au k'achia wēe ak'ipari.

⁵Moisepa p'ādade jara bi:

'Eperāpa ook'āri jōmaweda Ak'ōre Ūraade jara bik'a, ichita bapariit'ee ma ūraade jara bik'a.' *(Lv 18.5)*

⁶Mamīda p'ek'au k'achia wēe beerā Cristode ijāa p'ani k'aurepa, māgiirāpa auk'a jaradai Moisepa jaradak'a Tachi Ak'ōre k'awa k'inia p'anadap'edaaarāmaa: 'K'īsianāti pāchi t'āridepai: "¿K'aita wāima Ak'ōre eujādee irua k'inia bi k'awaade?"' *(Dt 30.12)*

(pia jarait'eera, Cristo chemerā Ak'ōre eujādeepa.) ⁷Maa-e pirā:

'"¿K'aita piudap'edaaarāmaa wāima Ak'ōrepa k'inia bi k'awaade?"' *(Dt 30.13)*

(pia jarait'eera, Cristo chemerā iru iadap'edaamāipi.) ⁸Māga k'īsiadai k'āyaara, jaradaipia bi Ak'ōre Ūraade jara bik'a:

'Nāgaweda Tachi Ak'ōrepa jara pēida k'awa p'ani, māgí pāchi it'aideepa jarapata perā māik'aapa pāchi t'āride k'awapata perā.' *(Dt 30.14)*

* 9.33 Chonaarāweda Jerusalén t'ijarapachida David P'uuru maa-e pirā Sión.

Māgí pedee Moisepa p'ādadepemak'a ichiaba taipa jarateepata jōmaarāmaa: tāripa Cristode ijāapataadamerā. ⁹Eperāpa jara bi pīrā: "Jesucristo Michi Waibia" māik'aapa tāripa wāara ijāa bi pirā Tachi Ak'ōrepa Cristo chok'ai p'irabaipiji, Tachi Ak'ōrepa ma eperā wāpiit'ee ichi truadee. ¹⁰Tāripa Cristode wāara ijāadak'āri, p'ek'au k'achia wēe p'aneepata Ak'ōre k'īrapite. Ma awara tachi it'aideepa jaradak'āri, "Jesucristo Michi Waibia", ak'ipipata irua tachi o k'achiadeepa k'aripa ataji.

¹¹K'īrapatī Ak'ōre Ūraa p'ādade ichiaba jara bi:

'Eperā Cristode ijāa bi k'īra pia-ee ba-e pait'ee Ak'ōre k'īrapite.' (*Is 28.16*)

¹²Māga jara bairā k'awa p'ani judiorā, judio-eerā ome auk'a p'ani Tachi Ak'ōre k'īrapite, Cristode ijāadak'āri. Iruta Jōmaarā Waibia. Auk'a k'aripapari chi chupiria iidirutaarā ichimaa, āchi auk'a k'inia iru bapari perā. ¹³Maperā k'awa p'ani na Ak'ōre Ūraa wāarata jara bi:

"Tachi Ak'ōrepa ichimaa chupiria iidirutaarā k'aripa atait'eeda aji, atuanaadamerā." (*Jl 2.32*)

¹⁴Mamīda ̄sāga chupiria iididaima, irude ijāada-e p'ani pirā? Ichiaba ̄sāga irude ijāadaima, irua ooda āchi-it'ee ūrida-e p'ani pirā? Ma awara ̄sāga ūridaima irua ooda āchi-it'ee, eperāpa māga jara-e pirā āchimaa? ¹⁵Māgí eperā, ̄sāga wāima jarateede, awaraarāpa iru pēida-e p'ani pirā? Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bi:

'Eperārā o-̄iadaipata awaraarāpa pedee pia āchimaa jara chedak'āri.' (*Is 52.7*)

¹⁶Mamīda jōmaarāpa ūri k'iniada-e p'ani, Ak'ōre pedee pia jara chedak'āri. Māga k'awa p'ani Tachi Ak'ōre pedee jarapari Isaíapa p'ādade jara bairā:

"Tachi Ak'ōre, ̄k'aipa ijāajima aji, taipa jarateedap'edaa?" (*Is 53.1*)

¹⁷Ma jōma jara aupadade k'īsiadak'āri, k'awa p'ani eperārāpa ūridak'āri Cristopa ooda āchi-it'ee, māgapī irude ijāapata.

¹⁸Māga pirā, ̄sāgap'eda judiorāpa ijāada-e pajī? ̄Ūrida-e pajik'ā Cristopa ooda āchi-it'ee? iŪrijidapi! Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bi:

"Tachi Ak'ōrepa ooda jarateepachida jōmaarāmaa; na p'ek'au eujādepema t'imí beerāmaa paara k'awapijida irua ooda." (*Sal 19.4*)

¹⁹Māga pirā, waya iidiit'ee: ̄sāgap'eda ijāada-e pajima? ̄K'awada-e pajik'ā āchia ūridap'edaa? iK'awajidapi! Naapiara miā k'īrapapi k'inia bi Moisepa p'ādade jara bi:

"Tachi Ak'ōrepa nāga jara bi ichi eperārāmaa: Mia parā k'īra unuamaa iru p'anapiit'ee michi eperārā-eerāmaa, āra mīde ijāa k'inia p'anadairā. Ma awara parā k'īraupiit'ee māgiirā ome, chi parāpa k'īsiapata k'isia k'awa-ee beerā." (*Dt 32.21*)

²⁰Ichiaba Isaíapa p'ādade jīp'a jara bi:

'Mi jirida-e p'anadap'edaarāpa mi unujida. Mia unupiji mi k'awa
k'iniada-eerāmaa.' (Is 65.1)

²¹Jődee Israel pidaarā āpite jara bi:

'Ichita mia Israel pidaarā k'aripa k'inia baji. Mamīda āchia oodaamaa
p'anapachida mia jara bik'a, mide ijāa k'iniada-e p'anadap'edaa
perā.' (Is 65.2)

Tachi Ak'ōrepa Israel pidaarā jirit'erada

11 ¹Israel pidaarā māgá p'anadap'edaa perā, ¿Tachi Ak'ōrepa
ichi eperāarā yiaraa iru bik'ā? iMāga-e! iMita Israel pida,
Abrahamdeepa uchiada, Benjamín ēreerādepema! Tachi Ak'ōrepa mi
yiaraa-e bi. ²Irua Israel pidaarā naaweda jirit'eraji ichi eperāarā papiit'ee.
¿Irá sāga āchi yiaraa iru baima? ¿K'irāpa p'ani-ek'ā Ak'ōre Ūraa p'ādade
jara bi iru pedee jarapari Elfas it'aideepa? Israel pidaarā āpite māgipa
Tachi Ak'ōremaa jaraji:

³ 'Ak'ōre, tai poro waibiarāpa pi pedee jarapataarā peepachida.
Ichiaba pia altar oopida ārik'oojida. Mi aupai pide ijāapari
māik'aapa irá mi jida jiri p'ani peedait'ee.' (1 R 19.10, 14)

⁴Mamīda Tachi Ak'ōrepa Eliamaa p'anauji:

'Mi jua ek'ari eperāarā siete mil iru bi, at'āri mimaa aupai it'aa
t'ipata. Pič'a, āra jida bedabaidak'aa jā ne-inaa juapa ooda Baal
k'irapite.' (1 R 19.18)

⁵Tachi Ak'ōrepa ichi eperāarā ūk'uru ichi jua ek'ari iru badak'a Elías
na p'ek'au ejāde bak'āri, auk'a irapema Cristode ijāa p'aniirā jirit'eraji
ichi jua ek'ari iru bapariit'ee. Māga oopari āchi k'inia iru bapari perā.
⁶Maperāpi ma ijāapataarā jirit'eraji. Eperāarā jirit'erada paara āchia
ne-inaa oopata k'aurepa, āchia Tachi Ak'ōremaa jirit'erapik'ajida ma ne-
inaa oo p'ani pari. Mamīda māga-e. Irua āchi jirit'erapari āchi k'inia iru
bapari perā.

⁷Māgara ¿k'āata k'isiadaima Israelde? Jōmaweda Israel pidaarāpa
unuda-e paji āchia jiridap'edaa. Jiripachida Tachi Ak'ōrepa āchi pia
ak'imerā, p'ek'au k'achia wēe. Mamīda ūk'urupai, chi Tachi Ak'ōrepa
jirit'eradaarā Cristode ijāadamerā, wāara māga p'aneejida iru k'irapite.
Jődee chi apemaarā k'iiri k'isua p'aneepachida. ⁸Mapa Ak'ōre Ūraa
p'ādade jara bi:

'Tachi Ak'ōrépata āchi t'āri chaareepiji. Tau iru p'anajida mīda,
unuda-e paji Tachi Ak'ōrepa āchimaa unupida. Ichiaba k'iiri iru
p'anajida mīda, ūrida-e paji Tachi Ak'ōrepa āchimaa jarapida.
At'āri māga p'anapata.' (Dt 29.4)

⁹Ichiaba Ak'ōre Ūraa p'ādade Rey David it'aideepa jara bi:

'Ak'ōre Waibia, pi eperāarāpa k'isiapata Ak'ōre ewari ia p'anipapai
pia āchi pia ak'ipariit'ee. Māga k'isia p'anadairā, taawa pia āchi

k'achiade baaipii māik'aapa miapii. ¹⁰ Ichita ne-inaa oopata pi-it'ee āchia k'īsia p'anik'a, pia wāara oopi k'inia bi k'āyaara. Maperā taawa pia āchi tau pāriu pik'apii ununaadamerā pia oo bi māik'aapa āchi eburuk'uk'ua pik'adaidamerā āchia ne-inaa k'achia oopata k'aurepa.' *(Sal 69.22-23)*

Tachi Ak'ōrepa judio-eerā k'aripada

¹¹ Waya iidiit'ee: ¿Tachi Ak'ōrepa ichi eperāarā yiaraa iru bik'ā? iMāga-e! Wāara ijāada-e pada perā Tachi Ak'ōrepa k'inia badak'a, k'achiade baajida. Mamīda āchia māgá ijāada-e pada k'aurepa judio-eerā Cristode ijāa p'aneejida māik'aapa Ak'ōre ode t'iujida. Ak'ōrepa māgá judio-eerā o k'achiadeepa k'aripa ataji. Māga ooji judiorāpa māirā ijāa p'aní unudak'āri, auk'a Cristode ijāadamerā māik'aapa ichi ode t'iudamerā. ¹² Judiorā Cristode ijāadaamaa p'anadap'edaa perā, na p'ek'au eujādepemaarāpa k'awaadai Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee māik'aapa judio-eerāpa iru p'anadai jōma Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bi Cristode ijāapataarā-it'ee. Judiorāpa auk'a Cristode ijāadak'āri, ijāapataarā jōmaweda audupiara o-īa p'anadait'ee.

¹³ Irá parā judio-eerāmaa ne-inaa jarait'ee. Tachi Ak'ōrepa mi jirit'eraji parā judio-eerāmaa jarateemerā irua pedee pia jara pēida Cristode. Mi o-īa bi ma-it'ee Ak'ōrepa mi jirit'erada perā. ¹⁴ Na mimia oo bipa Tachi Ak'ōre-it'ee, k'inia bi mīchi auk'aarāpa parā ijāapata unudak'āri, auk'a Cristode ijāadamerā māik'aapa Ak'ōre ode t'iudamerā. ¹⁵ Mamīda Cristode ijāada-e p'anadap'edaa perā, na p'ek'au eujādepemaarā awaraarāpa irude ijāadai māik'aapa t'āri auk'a p'anapataadai Tachi Ak'ōre ome. Tachi Ak'ōrepa ma judiorā at'āri p'oyaa pia ak'i-e, māga ijāada-e p'anadairā. Mamīda ijāadak'āripi, Ak'ōrepa āchi pia ak'ipariit'ee. Ak'ōrepa chok'ai p'irabaipidaarāk'a p'anadait'ee.

¹⁶ K'īsiadáma nāgide. Judiorāpa trigo naapiara ewadak'āri, māgí awara bipata aidee masa oodap'eda, pan oodait'ee Tachi Ak'ōre-it'ee. Mamīda Ak'ōrepa trigo jōmaweda waripipari perā, wāara ma masa jōmaweda ichi-it'ee. Māga pik'a Tachi Ak'ōrepa judiorā chonaarāwedapema Abraham awara biji ichi-it'ee, Abrahampa ijāa bada perā irua jarada. Mamīda wāara Abrahamdeepa uchiadap'edaarā jōmaweda ichi-it'ee, māga ijāadak'āri.

¹⁷ Abraham pak'uru k'arrak'a bi judiorā-it'ee. Mamīda olivo biiri uupataarāpa chi jua t'iap'epatak'a ma pak'uru pipiara chaumerā, māga pik'a Tachi Ak'ōrepa Israel pidaarā ūk'uru t'iap'e pik'aji, Cristode ijāadaamaa p'anadap'edaa perā. Māpai pak'uru ak'ipataarāpa ma pak'uru jua t'iap'edap'edaamāi awaraa pak'uru jua t'i bipatak'a māgee jida chaumerā, māga pik'a Tachi Ak'ōrepa parā judio-eerā t'i pik'a biji judiorā k'āyaara, Cristode ijāapata perā. ¹⁸ Tachi Ak'ōrepa parā judio-eerā ome

māgá ooji mīda, k'isiadaik'araa bi parā pipiara p'anī judiorā k'āyaara. Āra parā naaweda ma pak'uru k'arradepema juak'a p'anajida. Ma pak'uru k'arrak'a bi chok'ai-e bi parā, chi jua t'i pik'a bida k'aurepa. Parā chok'ai p'anī ma pak'uru k'arrak'a bi k'aurepa. Judiorā k'aurepata parāpa Tachi Ak'ore k'awa p'anī.

¹⁹Parādepemapa jarai: "Mamīda Tachi Ak'orepa mi t'i pik'a biji ma k'arrak'a bide judiorā k'āyaara." ²⁰Pia bi. Mamīda k'irāpāji Ak'orepa ma judiorā t'iap'e pik'aji Cristode ijāadaamaa p'anadap'edaa perā. Pi Cristode ijāapari perāta, t'i pik'a biji. Audua bai k'āyaara, jip'a Tachi Ak'ore waaweeipia bi. ²¹Tachi Ak'orepa ichi eperārā t'iap'e pik'aji pīrā Cristode ijāadaamaa p'anadap'edaa perā, audupiara parā t'iap'e pik'ait'ee ijāa amaadaruta pīrā. ²²Tachi Ak'ore t'āri pia bapari Cristode ijāapataarā ome. Mamīda Cristode ijāadaamaa p'aniirā pia ak'i-e. Maperā pi ijāa beeru pīrā, t'āri pia bapariit'ee pi ome. Mamīda ijāa amaaru pīrā, waa pia ak'i-e. Pi t'iap'e pik'ait'ee ijāadak'aa beerā ome ooparik'a. ²³Jōdee, naaweda Cristode ijāadaamaa p'anadap'edaarāpa ijāaruta pīrā, Tachi Ak'orepa āchi pia ak'iit'ee Cristodeerā ak'iparik'a. Āra waya t'i pik'a biit'ee āra naaweda p'anadap'edaak'a. Māga ooi Tachi Ak'ore-it'ee ne-inaa audú chaaree wē-e perā. ²⁴Irua pi, judio-ee bita, o k'achiadeepa k'aripa ataru pīrā Cristode ijāapari perā, audupiara judiorā māgā k'aripait'ee, Cristode ijāadak'āri. Māga ooit'ee āchi uchiadap'edaa perā irua eperā jirit'erada Abrahamdeepa.

Tachi Ak'orepa Israel pidaarā k'aripait'ee

²⁵Ipemaarā Cristo k'aurepa, ūrá mia parā judio-eerāmaa ne-inaa awaraarāpa waide k'awadak'aa k'awapi k'inia bi, k'isianaadamerā judiorā k'āyaara pipiara p'anī. Tachi Ak'orepa Israel pidaarā ūk'uru k'iiři k'isuapiji judio-eerāpa irua jara pēida pia ūridap'eda, Cristode ijāadamerā māik'aapa Tachi Ak'ore ode t'iudamerā. Mamīda ichita māga-e pait'ee. Jip'a māga p'asait'ee ijāarutamaa jōma judio-eerā irua k'isia iru bi ijāadamerā. ²⁶Ma t'ēepai, Israel pidaarā chok'ara auk'a Cristode ijāadait'ee māik'aapa Ak'orepa āra o k'achiadeepa k'aripa atait'ee, iru ūraa p'ādade jara bik'a:

"Tachi K'aripapari uchiait'ee Israel pidaarā t'āideepa, Sión
p'uurudeepa. Jacobdeepa uchiadap'edaarā o k'achiadeepa k'aripa
atait'ee. ²⁷Maapai mia jaradak'a Jacobmaa, ichideerā pia ooit'ee
āchi p'ek'au k'achia wēpapik'āri." *(Is 59.20-21)*

²⁸Parā judio-eerā k'aurepa ūrá Tachi Ak'orepa Israel pidaarā yiaraa iru bi, āchi ijāada-e p'anadairā irua pedee pia jara pēida Cristo k'ap'ia pari. Mamīda Ak'orepa naaweda Israel pidaarā jirit'eraji. Mapa at'āri āchi k'inia iru bapari māik'aapa pia ak'i bapari. Māga oopari māga ooit'eeda ada perā āchi chonaarāmaa. ²⁹Tachi Ak'orépata ichita oopari

ichia jara bik'a. Mapa ichi eperāarā atabëi-e pait'ee. Ichita ãchi pia ak'i bapariit'ee ichia jaradak'a ãchi chonaarāmaa.³⁰ Naaweda parā judio—eerāpa oodaamaa p'anapachida Tachi Ak'orepa jara bik'a. Mamïda judiorā Ak'ore Waibiapa ichi Warra pëidade ijäädaamaa p'anadap'edaa perā, Tachi Ak'orepa parā judio—eerā chupiria k'awaaji.³¹ Īrapema judiorā at'ari oodaamaa p'anapata Ak'orepa jara bik'a. Mamïda Tachi Ak'orepa parā judio—eerā chupiria k'awaadak'a Cristode ijäädak'ari, auk'a chupiria k'awaait'ee judiorā, mägá ijäädak'ari.³² Tachi Ak'orepa na p'ek'au eujädepemaarā judiorā mäik'aapa judio—eerā ichiak'au biji ãchia oo k'iniata oodamerā. Mäga ooji ak'ipil'ee ichia chupiria k'awaapari p'ek'au k'achia oopataarā, judiorā, judio—eerā paara.

Pedee pia jarada Tachi Ak'orede

- 33 iWāara Tachi Ak'ore k'isia k'awaa bapari! Jōmaweda pia oopari ichia ne—inaa jöma k'awapari perā. Tachi eperāarāpa k'awada—e irua k'isia iru bi. Ichiaba k'awada—e sãgap'eda irua eperārāmaa ne—inaa oopipari.
- 34 ēAk'ore Ūraa p'ädade näga jara bi—ek'ä? ēK'aipa k'awaaima Tachi Ak'ore k'isia mäik'aapa k'aipa iru ūraaima? Iruata ne—inaa jöma k'awapari.' (Is 40.13)
- 35 ēK'aipa ne—inaa teeima Tachi Ak'oremaa, irua jödee ma pari ne—inaa awara teemerā?" (Job 41.11)
- 36 Eperāpa mägá p'oyaas tee—e, Tachi Ak'ore juadeepa ne—inaa jōmaweda uchiapari perā. Ichiata ne—inaa jōmaweda ak'i bapari. Ne—inaa jōmaweda nïbi ichi—it'ee. Mapa ichita jaradaipia bi: "Ak'ore, ipi jōmaarā k'äyaara waibiara bi! iAmén!"

Cristodeerā sãga p'anapataadaipia bi

12 ¹īpemaarā, mia näga ūraait'ee: Tachi Ak'orepa eperāarā chupiria k'awaapari perā, at'ari chok'ai p'ani misa, oopítí Tachi Ak'oremaa irua k'inia bik'a pi ome. Mägá pachi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia p'oyaadai, p'anapataadait'ee Ak'orepa k'inia bik'a. Ichiaba mägá ak'ipidai parāpa wāara Tachi Ak'ore k'inia iru p'ani. ²Oonáati na p'ek'au eujädepema ijäädak'aa beerāpa oopatak'a. Mäirāpa k'isiapata ãchia oo k'inia p'anidepai. Parā jödee, k'isiadaipia bi Ak'orepa k'inia bik'a. Mägá k'awaadait'ee Ak'orepa k'inia bi ne—inaa pia, k'achia wëe; ne—inaa irua pia ak'ipari.

³Tachi Ak'orepa mi pia ooji mi jirit'erak'ari parāmaa jarateemerā. Maperā mia ūraait'ee parādepema apidaapa k'isianaadamerā: "Mi pipiara bi awaraarā k'äyaara". Ma k'äyaara k'ira jip'a jiriipia bi Ak'orepa oopi k'inia bi mäik'aapa t'äripa mäga ooipia bi, it'aa iidi bi misa irua

k'aripamerā. ⁴Tachi k'ap'iade nāgee ne-inaa chok'ara iru bi; biiri t'iait'ee; juu ne-inaa jitait'ee; māgee ne-inaa. Ma chaachaa ne-inaa awara-awaraa oopari. Auk'a oodak'aa. ⁵Māga pik'a bi tachi Cristode ijāapataarā. Tachi jōma araa p'ani iru ome. Mapa auk'a araa p'ani apemaarā ijāapataarā ome k'ap'ia apai bik'a.

⁶Mamida Tachi Ak'orepa k'aripak'āri, ne-inaa awara-awaraa oopata, irua oopi k'inia bik'a tachi chaachaa.

Ichi ūraa jarapiru pīrā tachidepema abaamaa, māgipa māga ooipia bi t'āripa, Ak'oremaa k'aripa iidi bi misa. ⁷Awaraamaa ijāapataarā k'aripapiru pīrā, māga ooipia bi. Awaraamaa jarateepiru pīrā, ichiaba māga ooipia bi. ⁸Awaraa k'ariparu pīrā chīara t'āri o-īapiit'ee, māga ooipia bi. Awaraamaa p'arat'arapiru pīrā, t'āri pia p'arat'a waibia teeipia bi chupiria beerā k'aripait'ee. Awaraamaa eperā waibia papiru pīrā, pia ak'ipia bi ijāapataarā ichi juu ek'ari p'aniirā. Awaraa k'ariparu pīrā chīara chupiria k'awaamerā, t'āri o-īa māga ooipia bi.

Cristode ijāapataarā chik'inia p'anapataadaipia bi

⁹Awaraarā t'āri jīp'a k'inia iru p'anadaipia bi. Ne-inaa k'achia k'ira tādoo oodaik'araa bi. Māgee ne-inaaunuamaa iru p'anapatāati. Pia aupaita jīridaipia bi oodait'ee. ¹⁰Chik'inia p'anapataadaipia bi, tachi ēreerā ome p'anapatak'a. Audua p'anadaik'araa bi. Ma k'āyaara awaraa ijāapataarā pipiara ak'idaipia bi tachi k'āyaara.

¹¹K'oo-idaa p'anadaik'araa bi. T'āripa oodaipia bi Ak'ore Jaurepa oopi bik'a. Māgá oodait'ee Tachi Waibia Jesucristopa oopi k'inia bik'a.

¹²O-īa p'anadaipia bi ni p'ani misa Tachi Ak'ore eujādee wādait'ee. Choodaipia bi nepirade baaidak'āri. Ichita it'aa t'ipataadaipia bi Tachi Ak'oremaa.

¹³Awaraa ijāapataarā chupiria k'awaadaipia bi māik'aapa ne-inaa wēe p'ani pīrā, āramaa teedaipia bi. Awaraarā pāchi t'āide p'asia chedak'āri, t'āri pia auteebaidaipia bi. K'āidait'ee wēe p'ani pīrā, pāchi tede k'āipiti.

Awaraarā ome k'āiwee p'anapataadaipia bi

¹⁴Awaraarāpa parā jīridak'āri ne-inaa k'achia oodait'ee, it'aa iidíti Ak'orepa āra chupiria k'awaamerā māik'aapa bendiciamerā. Iidināati Ak'orepa āra maldiciamerā.

¹⁵Awaraarā o-īa p'anadak'āri, auk'a o-īa p'anadaipia bi. Jōdee t'āri p'ua p'anadak'āri, auk'a jēedaipia bi.

¹⁶T'āri auk'a p'anadaipia bi awaraa ijāapataarā ome. Jīp'a jīridaipia bi Ak'orepa parāmaa oopi k'inia bi. K'īsiadaik'araa bi parā awaraarā k'āyaara pipiara p'ani. Auk'a k'ōp'āyo meraadaipia bi chupiria beerā ome māik'aapa p'arat'ara beerā ome. Audua p'anadaik'araa bi.

¹⁷Awaraarāpa parā k'achia oodak'āri, auk'a oonáati. Ichita ne-inaa pia óoti awaraarāpa unudamerā Cristo k'aurepa parāpa ne-inaa pia oopata. ¹⁸Awaraarā nepira jíriyaa p'ani mīda, parā jōdee k'áiwee p'anapatáati chīara ome.

¹⁹Ípemaarā k'iniarā, k'ira jō-ee p'ananaáti. Ma k'āyaara ichiak'au bítí, Tachi Ak'orepa ārapa oodap'edaa ak'imerā mäik'aapa miapimerā ichia k'inia bik'a. Mía mäga jara bi Ak'ore Ūraa p'ädade jara bairā:

'Mia aupaita eperāarāpa oopata ak'ipari jarait'ee pia wa k'achia.

Miata p'ek'au k'achia oopataarā miapiit'ee.' *(Dt 32.35)*

²⁰Awara ãi ichiaba jara bi:

'Eperāpa pi k'iraunuamaa iru bi pirā, nágá ooipia bi. Mägí jarrapisia bak'āri, nek'opíji mäik'aapa opisia bak'āri, ne-inaa topíji. Mágá ooru pirā, iru k'ira nejasapiit'ee mäik'aapa irua pímaa k'achia oo k'inia bi oo-e pai.'

(Pr 25.21-22)

²¹K'írak'aupai ne-inaa k'achia oodai. Ma k'āyaara k'achia p'oyáati ne-inaa pia oo p'anipa.

Tachi poro waibiarāpa jara p'anik'a oodaipia bi

13

¹Írá mia ūraait'ee parā jōmaarāpa pāchi poro waibiarā waaweedamerā.

Oopataatí charraarāpa jara p'anik'a. Mágá oodaipia bi Tachi Ak'orepa pāchi waibiarā papida perā parā ak'ídamerā. Tachi Ak'orépata eperārā poro waibiarā jōmaweda mäga papipari. ²Maperā ooda-e pirā ārapa jara p'anik'a, ichiaba ooda-e pai Tachi Ak'orepa oopi k'inia bi parāmaa. Ma awara ma charraarāpa parā miapidait'ee, mäga ooda-e pirā. ³Tachi charraarāpa ne-inaa pia oopataarā p'erapida-e. Ne-inaa k'achia oopataarāta p'erapipata. Maperā k'áiwee p'ana k'inia p'ani pirā charraarā ome, pia óoti. Mágá ārapa parā pia ak'ipataadait'ee. ⁴Tachi Ak'orepa ma charraarā biji parā k'aripadamerā k'achia beerā juadeepa. Mamída pia ne-inaa k'achia ooru pirā, wāara waaweedaipia bi, ma charraarāpa pi ome oodait'ee perā k'achia beerā ome oopatak'a. Áchi jua ek'ari p'aniirā pëidait'ee pi atade. Ma-it'ee espada anipapata. Mäpai pi atadak'āri, miapide ateedit'ee, mäga oopi k'inia bairā Tachi Ak'orepa k'achia oopataarāmaa. ⁵Maperā óoti pāchi poro waibiarāpa jara p'anik'a. Mágá oodaipia bi k'isíia p'ua wée p'anadait'ee ára k'írapite mäik'aapa Tachi Ak'ore k'írapite. Ichiaba mäga oodaipia bi árapa parā miapinaadamerā. ⁶Parāpa impuesto p'aapataadaipia bi mágí poro waibiarāmaa, ára mimia oopata pari, Ak'orepa mäirā mágá bida perā parā k'aripadamerā. ⁷Pāchi poro waibiarā jōmaweda waaweedaipia bi. Parāmaa impuesto p'aapiruta pirā, p'áati. Parāmaa ne-inaa aneedap'edaa pari awaraa eujádeepa p'aapiruta pirā, ichiaba p'áati, aupedeeda-ee.

Cristode ijääpataarā chik'inia p'anapataadaipia bi

⁸Tewe paraa p'ananaáti. Ma k'āyaara, chik'inia p'anapataadaipia bi. Mágá p'anaruta pirā, oodait'ee Tachi Ak'ore Ūraa p'ädade jara bik'a:

9 'Miak'äi p'aniirā k'aináati awaraarā ome; eperā peenáati; chīara net'aa chianáati; chīara te, wēra, mimiapataarā, ne-animal wa net'aa k'ianáati.' (Ex 20.13-17)

Ũraa awaraa ichiaba paraa ak'ipiit'ee sāga p'anapataadaipia bi chīara ome. Mamīda ma jōmweda uchiapata ūraa abaade:

'Awaraarā k'inia iru p'anapatáati, pāchi k'ap'ia k'inia iru p'anapatak'a.' (Lv 19.18)

Māga ooruta pīrā, oodait'ee jōma Tachi Ak'ore ũraa p'ādade jara bik'a.

10 Māgá awaraarā k'inia iru p'anadak'ari, maarepida āramaa k'achia ooda-e. Maperāpi māga oodak'ari, oopata jōma Ak'ore ũraa p'ādade jara bik'a.

Ídaa pik'a bide p'anapataarā

11 Ma jōma oo p'ani misa, k'irāpāti jōmasaa taarāru tachi Cristode ijāadap'edaadeepa. ūrā naawedapema k'āyaara k'ait'aara p'ani it'aa wādait'ee. Maperā k'äi pik'a p'ananaadáma. Ma k'āyaara oodáma Tachi Ak'orepa k'inia bik'a. 12 Na p'ek'au eujāde p'ani misa, tachi p'āriu pik'a bide p'ani. Mamīda taarā-ee Cristo waya chek'ari, ewari chiwidi pik'a unudait'ee. Mapa oo amaadáma ne-inaa k'achia k'ira t'ādoo, na p'ek'au eujādepemaarāpa oopata māik'aapa soldaopa armadura jīparik'a chōode wāi naaweda, māga pik'a oodáma Cristopa oopi bik'a. 13 P'anadáma Ak'ore ìdaa pik'a bide p'anapataarā p'anapatak'a, ne-inaa k'achia ooda-ee. Oonaadáma p'āriu pik'a bide p'anapataarāpa oopatak'a. Ächi piudaipata it'uapa māik'aapa pariatua pedee nipapata. Ichiaba pariatua wēraarā jīripata ai ome k'aidait'ee. Ma awara chōo jīripata chīara ome māik'aapa net'aa k'aurepa chīara k'iraunuamaa iru p'anapata. 14 Parā, jōdee, Tachi Waibia Jesucristode ijāapata perā, p'anapatáati iru na p'ek'au eujāde badak'a. K'isianáati parā p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia ooyaa oo k'inia bide.

Awarea ijāapataarā äpite pedee k'achia jaradaik'araa bi

14 1Cristode ijāapari auk'a parāk'a ijāa-e bi pīrā, pia ak'ítí, awaraa ijāapataarā ak'ipatak'a. 2Irua māgá ijāa-e bipaa at'ari Ak'ore ũraa pia k'awa-e bairā? Mapa iru ome aupedeedaik'araa bi. 2Abaapa ijāai chik'o k'ira t'ādoo k'oipia bi. Jōdee chi pia k'awa-e bipa k'isai nechiara k'oik'araa bi, ma k'aurepa Tachi Ak'orepa iru pia ak'i-e pai jīak'aapa. 3Maperā ma chik'o k'ira t'ādoo k'opari pia-ee ak'iik'araa bi ma nechiara k'ok'aa bi. Jōdee ma nechiara k'ok'aa bipa k'achia pedeeik'araa bi chi apema äpite. Māga oodaik'araa bi Tachi Ak'orepa ächi auk'a pia ak'ipari perā Cristode ijāa p'ani k'aurepa. 4K'aipa pi bijima chīara mimiapari ak'imerā jarait'ee irua oopata pia wa k'achia? Mimia chiparipapai ichi juu ek'ari mimiapataarā māgá ak'iipia bi. Māga pik'a bi

Cristo ichideerā ome. Tachi Waibia Cristopata ichideerāpa oopata ak'ipari jarait'ee pia wa k'achia. Ichiata ichideerāmaa ne-inaa pia oopipari.

⁵Ne-inaa awaraa jarait'ee parāpa aide k'isiadamerā. Ijāapari abaapa ijāai ewari aba iapia bī apema k'āyaara. Jōdee awaraapa ijāai ewari chaa auk'a bi. Tachi ijāapataarā chaachaa jiridaipia bī tachi t'āride ijāa p'anī, k'awaadait'ee wāara māga ijāa p'anī wa māga-e. ⁶Ma ewari aba iaparipa apema k'āyaara, māga oopari Tachi Ak'ōre-it'ee. Ichiaba ma chik'o k'īra t'ādoo k'oparipa māga oopari Tachi Ak'ōre-it'ee, gracias jarapari perā Ak'ōremaa ma chik'o k'ok'āri. Jōdee ma nechiara k'ok'aa bipa auk'a māga oopari Tachi Ak'ōre-it'ee, ichiaba gracias jarapari perā Ak'ōremaa nek'ok'āri.

⁷Tachi ijāapataarā apida ituuba p'anadak'aa tachia oo k'iniata oodait'ee. Ichiaba apida ituuba piudak'aa, ak'ipari wēe. ⁸Chok'ai p'anī misa, p'anapata oodait'ee Cristopa oopi bik'a, irua tachi ak'ipari perā. Mamīda jai-idaaruta pijida, at'āri Cristopa tachi ak'ipari. Mapa jaradai tachi chok'ai p'anī misa, Cristo Tachi Waibia. Ichiaba jai-idaa p'anī misa, Cristo Tachi Waibia. ⁹Ma-it'ee Cristo piuji māik'aapa chok'ai p'irabaiji, jōmaweda ijāapataarā Ak'ōre Waibia pait'ee; chi chok'ai p'aniirā, jai-idaadap'edaarā paara.

¹⁰Māga bita ḡsāap'eda pia, Ak'ōre Ūraa pia k'awa-e bita, pedee k'achia pedee bima awaraa ijāapataarā āpite? Maa-e pīrā, ḡsāap'eda pia, Ak'ōre Ūraa k'awa bita, pia-ee ak'iparima ma ijāapari pia k'awa-e bi? Tachi jōmaweda p'anadait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite Ak'ōre ewari waibia ewate.

¹¹Māga k'awa p'ani Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bairā:

'Mī ichita chok'ai baparida a bi Tachi Ak'ōrepa. Eperā chaa bedabaidait'ee mi k'īrapite māik'aapa jaradait'ee: "Pīta Jōmaarā Ak'ōre Waibia."'

(Is 45.23)

¹²Mapa k'awa p'ani tachi chaachaa panadait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite māik'aapa jaradait'ee tachia k'isiadap'edaa, jaradap'edaa māik'aapa oodap'edaa na p'ek'au eujāde p'ani misa.

Ne-inaa k'achia oopináati awaraa ijāapataarāmaa

¹³Maperā ak'inaadáma awaraa ijāapataarāpa oopata pedee k'achia pedeedait'ee āra āpite. Ma k'āyaara jōma óoti awaraa ijāapataarā pipiara ijāadamerā, māik'aapa oodamerā Cristopa oopi k'inia bik'a. ¹⁴Mī jida araa bi Cristo ome. Ijāa bi chik'o k'īra t'ādoo k'oipia bi, Ak'ōrepa ma chik'o k'oit'ee ooda perā. Mamīda awaraapa ijāa bi pīrā chik'o k'īra aba k'oik'araa bi, ichi-it'ee k'oik'araa bi. ¹⁵Maperā k'īrak'aupai pī īpema Cristo k'aurepa t'āri p'uapii. Iru k'īrapite pia k'oru pirā ne-inaa irua k'ok'aa, iru t'āri ārii beeī pī ome maa-e pīrā Tachi Ak'ōre ome, Cristode ijāa amaadarumaa. Cristo ichiaba piuji ma eperā k'aripait'ee. Mapa chik'inia p'anapatáati. ¹⁶K'īrak'aupai awaraarāpa pedee k'achia jaradai

pia ne-inaa pia oopata ãpite, pia ijää bairä chik'o k'ira t'âdoo k'oipia bi. ¹⁷Tachi Cristode ijääda-e p'ani irua chik'o k'ira t'âdoo k'opipari perä wa chik'o k'ira apai k'opipari perä. Ijääda-e ne-inaa topipari perä wa topik'aa perä. Jip'a tachi Cristode ijääpata mäik'aapa iru jua ek'ari p'anapata, iru Jaurepa k'aripak'ari, oopataadai perä Tachi Ak'orepa k'inia bik'a mäik'aapa k'âiwee p'anapataadai perä. ¹⁸Tachi Ak'orepa pia ak'ipari mägá ijää p'aniirä, oo k'inia p'anadairä Cristopa oopi k'inia bik'a. Mäga oodak'ari, k'achia ooda-e p'ani. Mapa âra ik'aawa p'aniiräpa ichiaba âra pia ak'ipata.

¹⁹Maperä ne-inaa pia oodáma k'âiwee p'anapataadait'ee awaraa ijääpataarä ome. Chik'aripa p'anadáma, tachi jömweda pipiara Cristode ijäädait'ee. ²⁰K'irak'aupai awaraarä t'âri âriipii Tachi Ak'ore ome, paräpa ne-inaa k'opata k'aurepa. K'irapäti Tachi Ak'orepa chik'o jömweda ooji k'odamerä. Mamäda pia chik'o k'ira t'âdoo k'o bipa awaraa ijääpari k'achiade baaipiru pirä, Tachi Ak'ore k'irapite ne-inaa k'achia oomaa bi. ²¹Piara bi chik'o k'ira t'âdoo k'o-e pait'ee maa-e pirä ne-inaa k'ira t'âdoo to-e pait'ee maa-e pirä ne-inaa awaraa oo-e pait'ee, ma k'aurepa k'achiade baaipii k'âyaara pi ïpema Cristo k'aurepa.

²²Maperä pia ijää bi pirä chik'o k'ira t'âdoo k'oipia bi, mäga ijää béeji pichi t'âridepai. Mäpai awaraa ijääpari mäga ijää-e bi ome nipak'ari, jaraik'araa bi pichi t'âride iru bi. Tachi Ak'orepa k'awa bi ne-inaa jöma pia ijää bi pichi t'âride. Chi mäga oo p'aniirä o-ia p'ani Ak'ore k'irapite, k'isia p'ua-ee. ²³Mamäda pia ijää bi pirä chik'o k'ira aba k'oik'araa bi, k'isia p'uadarii ma chik'o k'ok'ari. Mägá k'isia p'uadaik'ari, ne-inaa k'achia oomaa bi Ak'ore k'irapite ma chik'o k'oru pirä. Mapa mia ūraapari ijääparipa k'awa-e bi pirä ne-inaa ooi wa oo-e pai, ooik'araa bi, ichi t'âripa ijäärumaa ooipia bi.

Tachia k'aripadaipia bi Tachi Ak'ore Ūraa pia k'awada-e beerä

15 ¹Tachi Ak'ore Ūraa pia k'awaa beeräpa choodaipia bi Ak'ore Ūraa pia k'awada-e beerä ome ne-inaa awara ijäädak'ari. Tachia oo k'iniata oodai k'âyaara, oodaipia bi ârapa k'inia p'anik'a. ²Mäga ooruta pirä, âchi t'âri âriipida-e pait'ee. Jip'a âchi k'aripadait'ee waapiara k'awaadamerä Cristopa âchimaa oopi k'inia bi. ³Oodaipia bi Cristopa oodak'a. Ne-inaa oo-e paji irua mäga oo k'inia bada perä. Jip'a oopachi Tachi Ak'orepa oopi bik'a, nepirade baaipachi mäda mäga ooda k'aurepa. Choopachi Tachi Ak'ore Ūraa p'âdade jara bik'a:

'Ak'ore, k'achia beeräpa ik'achia jaradap'edaak'a pi ãpite, auk'a mimaa jarajida, mia ooda perä pia oopidak'a.' (Sal 69.9b)

⁴Chonaaräweda Tachi Ak'orepa ichi ūraa p'apiji, ma k'aurepa tachi ūrapemaaräpa irua jara pëida k'awaadamerä. Mäga k'awaa wâdak'ari, t'âri o-î-îadaipata tachia ijää p'anide, choo k'awaa wâpata nepirade p'anide mäik'aapa nîpata Ak'orepa tachi k'aripamerä ichi ūraade jara bik'a.

⁵Mia it'aa iidi bi Ak'õrepa parã mägá k'aripamerã mäik'aapa choopimerã nepirade jõnide. Ichiaba iidi bi irua parã k'aripamerã t'ari a-ba p'anapataadamerã apemaarã ijääpataarã ome, Jesucristopa mäga oopi k'inia bairã. ⁶Mägá t'ari a-ba p'anadak'ari, otau aba pik'a parã jõmaweda o-ña it'aa t'ipataadait'ee mäik'aapa k'aripataadait'ee. Mägá ak'ipidait'ee wäära ijää p'ani Tachi Waibia Jesucristo Ak'õrede.

⁷Maperã awaraa ijääpataarã pia ak'ítì, Cristopa parã pia ak'iparik'a. Cristopa mäga ooda perã na eujäde bi misa, awaraarãpa pia jarapachida Tachi Ak'õre ãpíte. Auk'a pia jaradai iru ãpíte, parãpa mäga oo p'ani pírã. ⁸Tachi Ak'õrepa Cristo péiji tai judiorã k'aripade, ichia jaradak'a tai chonaarãmaa. Mäga ooji ak'ipiit'ee wäära ichia oopari ichia jara bik'a. ⁹Ichiaba Ak'õrepa Cristo péiji ak'ipiit'ee ichia judio-eerã auk'a k'aripa k'inia bi. Ichia ächi mägá chupiria k'awaa bapari perã, judio-eerã auk'a irumaa it'aa t'í k'inia p'ani, iru ūraa p'ädade jara bik'a:

‘Maperã awaraa eujädepemaarã t'äide mi it'aa t'íit'ee mäik'aapa pimaa k'ariit'ee.’ *(2 S 22.50; Sal 18.49)*

¹⁰Awara äi Ak'õre Ūraa p'ädade ichiaba jara bi:

‘Awaraa eujädepemaarã, o-ña it'aa t'íti Tachi Ak'õre eperäära ome.’ *(Dt 32.43)*

¹¹Awara äi ichiaba jara bi:

‘Parã jõmaarã eujädepemaarã, it'aa t'íti mäik'aapa k'arítì Tachi Waibiamaa.’ *(Sal 117.1)*

¹²Tachi Ak'õre pedee jarapari Isaíapa p'ädade ichiaba jara bi:

‘Eperä uchialt'ee Jesedeepa. Mägí jõmaarã ak'ipari pait'ee. Israel pidaarã-eerãpa pida ijääadait'ee irua ächi k'aripait'ee atuanaadamerã.’ *(Is 11.10)*

¹³Mia it'aa iidi bi parã pari auk'a ijäädamerã. Mägá ijääadak'ari, Tachi Ak'õrepa parã o-ña p'anapiit'ee mäik'aapa k'äiwee p'anapiit'ee. Iidi bi Tachi Ak'õre Jaurepa parãmaa k'awaapimerã Ak'õrepa k'isia iru bi Cristodeerã-it'ee, t'ari o-ña ni p'anadamerã irumaa wärutamaa.

Pablo judio-eerã ome mimiada

¹⁴Ípemaarã, mia k'awa bi parã Cristode wäära ijää p'ani. Ne-inaa pia oopata awaraarã k'aripadait'ee. Ak'õre net'aa pia k'awapata mäik'aapa ūraa para bapari, chik'aripa p'ani misa. ¹⁵Mäga p'anapata mïda, na p'ädade mia ne-inaa ūk'uru jíp'a jaraji Tachi Ak'õrepa jarapidak'a. Mägá jaraji parãpa k'iräpadamerã Ak'õrepa ichideerãmaa oopi k'inia bi. Ma-it'eepi Ak'õrepa mi jirit'eraji, mi chupiria k'awaap'eda. ¹⁶Mi jirit'eraji judio-eerãmaa jarateenamerã Cristopa ooda eperäära k'aripait'ee. Ma-it'ee mi Jesucristo mimiapari papiji. P'aareerã awara bidak'a iru mimia oopataadamerã, mäga pik'a mi awara biji iru pedee pia jara pëida Cristode jarateepariimerã judio-eerãmaa. Mia mäga jarateepari ãrapa

ijāadak'āri, primisiak'a p'aneedamerā Tachi Ak'ōre-it'ee māik'aapa irua āra pia ak'ipariimerā Cristode ijāapata k'aurepa. Māgapī ichi Jaurepa āra ichideerā papiit'ee.

¹⁷Mi māgá mimiapari perā Tachi Ak'ōre-it'ee, o-īa jara bi Cristopa oomaa bi michi k'ap'ia pari. ¹⁸Ne-inaa ooda michi k'iradoopa jara-e. Jesucristopa mimaa oopi bi Tachi Ak'ōre Jaure k'ap'ia pari jarait'ee; mimaa ne-inaa jarapiru māik'aapa ne-inaa oopiru judio-eerā ijāadamerā. ¹⁹Ārapa māgá ijāajida, unudak'āri Tachi Ak'ōre Jaurepa mimaa oopi bi ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Māpai iru Jaurepa mi t'imí wāpiji judio-eerāmaa jarateenamerā. Jerusalén p'uuru deepa Iliria eujāde parumaa, p'uru bee chaa mia Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee jaratee nipapachi, Ak'ōrepa mimaa oopidak'a. ²⁰Māgá mia jaratee k'inia bi. Wā k'inia bi Cristo at'āri k'awada-e p'aniirāmaa, jarateede irua ooda eperāarā k'aripait'ee. Eperāpa te chiwidi ook'āri, oo-e awaraapa te biiri suda īri. Māga pik'a mia jaratee k'inia-e Cristopa ooda chi ūridap'edaarāmaa awaraa jarateepari it'aideepa. ²¹Jīp'a mia jaratee k'inia bi k'awada-e p'aniirāmaa, āra p'anadamerā Ak'ōre Ūraa p'ädade jara bik'a:

‘Waide irua ooda ūrida-e p'aniirāpa iru unudait'ee māik'aapa waide irude ūrida-e p'aniirāpa iru k'awaadait'ee.’ (Is 52.15)

Pablo wā k'inia bada Romadepema ijāapataarā ak'ide
(1 Co 16.5-9)

²²Mi māgá t'imí wāpari perā awaraarāmaa jarateede, waide p'oyaa wā-e paji parā ak'ide, ichita wā k'inia baji mīda. ²³Mamīda īrá, waa wē-e perā na tote at'āri Cristopa ooda ūrida-ee māik'aapa año chok'ara paru mi wāit'ee bada parā ak'ide, īrá wāit'ee. ²⁴Españadee wāk'āri, parāmāi wiibaiit'ee. Parāpa mi k'ariparuta pīrā, jāma panait'ee, p'asia nipap'eda parā tāide. O-īa bi parā unuit'ee perā, mak'iara p'oyaa taarā ba-e mīda parā ome. ²⁵Mamīda wāi naaweda parā ak'ide, mi wāit'ee Jerusalén p'uuru deepa. P'arat'a ateet'ee ijāapataarā mama p'aniirāmaa. ²⁶Māga ooit'ee Macedonia eujādepema māik'aapa Acaya eujādepema ijāapataarāpā k'aripa k'inia p'anadairā Jerusalendepema ijāapataarā chupiria chitooniirā. Ma-it'ee p'arat'a p'ejida tee pēidait'ee mi ome. ²⁷Judio-eerā paji mīda, āchi k'iradoopa māga oojida tāri pia p'anadap'edaa perā. Mamīda māga ooda-e pada paara āchi k'iradoopa, k'aripadaipia p'anak'ajida, judiorā k'aurepa āchia Ak'ōre net'aa k'awa p'anadairā. Maperāpi āchi net'aa teedaipia bi chi wēe p'aniirāmaa judiorā tāide. ²⁸Māpai mia āchi p'arat'a p'edap'edaa Jerusalendee ateep'eda māik'aapa teep'eda ma chupiria beerāmaa, mi wāit'ee Spañadee māik'aapa ma wārude wiibaiit'ee parā ak'it'ee. ²⁹Māgá unudak'āri, mia k'awa bi parā o-īa p'anadait'ee, mia jarait'ee perā ne-inaa pia Cristopa oo k'inia bi ichideerāmaa.

³⁰Mamīda, īpemaarā, māga paru misa, mia k'inia bi parāpa it'aa tīpataadamerā mi pari. K'ira jip'a it'aa iidipatāati Ak'ōrepa mi k'aripamerā, mi unuk'āri Cristopa ooda ūridaamaa p'aniiřā ome. Tachi Waibia Jesucristopa k'inia bi tachi māgā chik'aripa p'anadamerā. Mapa Ak'ōre Jaurepa Cristodeerā jōmaweda chik'inia p'anapipari. ³¹Maperā it'aa tīpatāati Tachi Ak'ōrepa mi baaipinaamerā Judeadepema Cristode ijāadak'aa beerā juade, māirāpa mi k'iraunuamaa iru p'anapata perā, mia jaratee bi k'aurepa. Ichiaba it'aa tīpatāati Jerusalendepema judiorā Cristode ijāapataarāpa tāri o-ia jitadamerā ma p'arat'a mia ateeru teeit'ee ãaramaa. ³²Māgā it'aa tīpatāati mi parā tāide o-ia panamerā, Ak'ōrepa māga k'inia bi pirā. Jāma panak'āri, īit'ee māik'aapa pedee sia pedeeit'ee parā ome. ³³Māga paru misa, mia it'aa iidiit'ee Ak'ōrepa parā jōma k'āiwee p'anapimerā. Amén.

Pablopasalude pēida

16 ¹Mia k'inia bi parāpa auteebaidamerā tachi īpewēra Cristo k'aurepa, tījarapata Febe. Irua Cencrea p'uurudepema ijāapataarā ak'ipataarā k'aripapari. ²Iru parā tāide panak'āri, pia óoti Cristopa oopi bik'a jōmaweda ichideerāmaa. Febe k'aripatí parāmaa ne-inaa iidiru pīrā, irua ijāapataarā chok'ara k'aripadoo perā, mi paara.

³Mia salude pēiru Priscilamaa māik'aapa Aquilamaa. Mi ome āra auk'a mimiapata Jesucristo-it'ee. ⁴Perá piujida mi k'aripadait'ee. Maperā mia gracias jara k'inia bi ãaramaa māik'aapa ijāapataarā jōmaweda judio-eerā tāidepemaarāpa pida.

⁵Ichiaiba salude pēiru jōmaweda ijāapataarāmaa, āra tede it'aa tī chepata. Salude pēiru mi k'ōp'āyo k'inia, Epenetomaa. Iru awaraarā k'āyaara naapiara Cristode ijāaji Ásia eujāde.

⁶Salude pēiru Mariamaa. Pia oopari Cristopa oopi bik'a parā tāide.

⁷Salude pēiru michi auk'aarā Andronicomaa māik'aapa Juniamaa. Āra carcelde p'anajida mi ome. Ārapa mi k'āyaara naapiara ijāajida. Jōmaweda Cristopa jīrit'eradaarāpa āra pia t'o p'ani, pia mimiapata perā Cristo-it'ee.

⁸Salude pēiru mi k'ōp'āyo k'inia Ampliatomaa. Tachi ome auk'a ijāa bi Cristode.

⁹Salude pēiru Urbanomaa. Irua tachi jōma k'aripapari mimia p'ani misa Cristo-it'ee. Ichiaiba salude pēiru mi k'ōp'āyo k'inia, Estaquimaa.

¹⁰Salude pēiru Apelemaa. Nepirade baaiji mīda Cristode ijāapari perā, choopari ijāa bide. Ichiaiba salude pēiru Aristóbulo te pidaarāmaa, āra ichiaiba Cristode ijāapata perā.

¹¹Salude pēiru michi auk'aa Herodionmaa māik'aapa Narciso tedepema ijāapataarāmaa.

¹²Salude pēiru Trifenomaa māik'aapa Trifosomaa. Ma wēraarāpa pia oopata Cristopa oopi bik'a. Ichiaiba salude pēiru mi īpewēra Cristo

k'aurepa Persidemaa. Mia iru k'inia iru bi. Irua ichiaba pia oopari Cristopa oopi bik'a.

¹³Salude pëiru Rufomaa. Ak'orepa iru jirit'eraji parã t'aide waibia papiit'ee. Auk'a salude pëiru iru nawemaa. Mägí wërapa mi ak'ipari michi nawek'a.

¹⁴Salude pëiru Asincritomaa, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, mägiirämaa mäik'aapa apemaarã ïpemaarämaa, ãra ome it'aa tñ chepata.

¹⁵Ichiba salude pëiru Filologomaa Julia ome, Nereamaa iru ïpewëra ome, Olimpamaa mäik'aapa apemaarã ijääpataarämaa, ãra ome it'aa tñ chepata.

¹⁶Salude tee para báti pâchi pitapai ak'ipidait'ee chik'inia p'anapata Cristopa k'inia bik'a. Nápema ijääpataaräpa parämaa auk'a salude pëiruta.

¹⁷Ípemaarã, mia enenee nîbi parã k'iirichaa p'anadamerã, ük'uru seewa jarateepata paraa perã. Mäiräpa awara jarateepata Tachi Ak'ore Ùraa wâara jarateepataaräpa parämaa jarateedap'edaa k'äyaara mäik'aapa ijääpataarã k'isia awara-awaraa papipata. Maperä Cristode ijääpataarã ük'uru ijää amaadaipata ächi k'aurepa. Ayaa p'anéeti mäirä ik'aawaapa. ¹⁸Mägeeräpa oodak'aa Cristopa oopi bik'a. Jip'a ächi-it'ee aupai mimiapata. Pedee sia, iwarraa pedee jaratee p'anipa k'ürapata ijääpataarã, chi pia k'isia k'awada-e p'aniiñrã. ¹⁹Jömaaräpa jara p'aní parã Cristode pia ijääpata mäik'aapa p'anapata irua pëida eperääräpa jarateepatak'a. Mäga ürik'ari, mi o-ïadaipari. Mägá ne-inaa pia k'awaa wâk'äti wâti. Mamida k'irak'aupai ne-inaa k'achia oodai. ²⁰Paräpa ma seewa jarateepataaräpa jara p'aní ürida-e pirâ, Tachi Ak'orepa isapai p'oyaii Satanás, chi ächimaa mäga oopi bi. Mägá parã k'aiwee p'anadai, k'isia awara-awaraa p'anadai k'äyaara. Mia it'aa iidi bi Tachi Waibia Jesupa made parã k'aripamerã.

²¹Timoteopa parämaa ichiaba salude pëiru. Ichia mi k'aripapari na mimia ome. Ichiaba salude pëiruta michi auk'aarã Luciopa, Jasonpa mäik'aapa Sosipatropo.

²²Mi, Terciopa na k'art'a p'âmaa bi Pablo k'ap'ia pari. Mia pida Tachi Waibiade ijää bi. Mapa parämaa ichiaba salude pëi k'inia bi.

²³Gayopa parämaa ichiaba salude pëiru. Irua tai auteebaiji ichi tede mäik'aapa tai pia ak'ima bi. Mäga oopari jõma Cristode ijääpataarã ome nama chedak'ari. Erasto, na p'uurudepema p'arat'a jïaparipa ichiaba salude pëiru. Ma awara tachi ïpema Cristo k'aurepa, Cuartopa salude pëiru.

²⁴[Mi, Pablopia iidi bi Tachi Waibia Jesucristopa parã pia ak'i bapariimerã.]

²⁵Írá it'aa t'ídáma Tachi Ak'oremaa jaradait'ee iruta jõmaarã k'äyaara waibiara bi. Irua parã k'aripapariit'ee Cristopa oopi k'inia bik'a oodamerã. Mia mäga jõmaarämaa jara bi jarateek'ari Tachi Ak'ore Ùraa Pia jara

pëida. Ma ūraade jara bi jōmweda Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee. Ma pedee Ak'ōrepa chonaarāweda k'awapi–e paji. ²⁶Mamīda Tachi Ak'ōre ichita baparipa, ma k'isia iru bada ūrā k'awapimaa bi michi it'aideepa māik'aapa awaraa jarateepataarā it'aideepa. Taimaa k'awaapiji ichia wāarata jara k'inia bada ichi ūraa p'ādade chonaarāweda, ma pedeeta jara bairā Cristopa ooit'ee bada jōmaarā k'aripait'ee. Māga k'awaapida perā taimaa, jōmweda taipa jarateepata ūri p'aniirāpa Cristode ijāadai māik'aapa oodai irua oopi bik'a.

²⁷Tachi Ak'ōre aupaita wāara k'isia k'awaa bapari. Ichia Jesucristo pëiji tachi o k'achiadeepa k'aripa atamerā. ¡Mapa ichita it'aa t'ídáma irumaa! Amén.

Māgapai paji.

1 CORINTIOS

San Pablopka K'art'a Naapiara P'āda Corinto P'uurudepema Ijāapataarāmaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'āji, Éfeso p'uuruude bak'āri. P'ā pēiji Corinto p'uurudepema ijāapataarāmaa. Pablo Jesucristo ūraa jaratee nipak'āri judio-eerā t'aide Corinto p'uuruude, māirā ūk'uru Cristode ijāa p'aneejida. Corinto p'uuru waibia baji Grecia eujāde. Mama eujā k'ira t'ādoodeepa net'aa aneedap'edaa netopachida. Ichiaba mama p'anapachida awaraa ak'ore waibia apatade ijāapataarā k'ira t'ādoo. Maperā Cristode ijāapataarā nepira k'ira t'ādoode baaipachida. Pablopka na k'art'a p'āji āra ūraait'ee, jīp'a Jesucristode ijāapataadamerā; āchi p'ek'au k'achia oo amaadamerā māik'aapa chik'inia p'anapataadamerā Cristopa k'inia bik'a.

Naapiara Pablopka gracias jara bi Tachi Ak'ōremaa ma Corintodepemaarā pari, Jesucristode wāara ijāapata perā (cap. 1.1-9). Mamida t'ēepai āra itria bi k'isia awara-awaraa p'anapata perā, chik'inia p'anada-ee (caps. 1.10-4.21). Ichiaba āra itria bi āchi t'aide p'ek'au oopataarā ichiak'au bipata perā māik'aapa charraarāmaa nepira ateeppata perā, t'āri auk'a bidai k'āyaara Cristopa k'inia bik'a (caps. 5-6). Jara bi sāga miak'āi p'anirā p'anapataadaipia bi (cap. 7) māik'aapa sāga p'anapataadaipia bi ijāadak'aa beerā āchi ik'aawa p'anapataarā ome (caps. 8.1-11.1). P'anau bi Corintodepemaarāpa iidi pēidap'edaa, k'awa k'inia p'anadak'āri sāga oodaipia bi chip'edaidak'āri it'aa t'ipataadait'ee (cap. 11.2-16). Ichiaba jara bi ijāapataarā nek'opatade Cristo piuda k'irāpadak'āri (cap. 11.17-34); sāga p'anapata wāara chik'inia iru p'anapataarā (cap. 13) māik'aapa Tachi Ak'ore Jaurepa ijāapataarāmaa ne-inaa oopiparide (caps. 12 y 14). Jara bi k'āata jara k'inia bi Jesús piup'eda chok'ai p'irabaida irude ijāapataarā-it'ee (cap. 15). T'ēepai jara bi sāga p'arat'a p'edaipia bi awaraa ijāapataarā k'aripadait'ee māik'aapa ichia k'isia iru bi ooit'ee (cap. 16).

Salude pëida

1 ¹Mi, Pablo, tachi ūpema Cristo k'aurepa Sóstenes ome na k'art'a p'äruta. Tachi Ak'örepa k'inia bada perä, mi jirit'eraji Jesucristopa pëimerä ichi ūraa jarateede. ²Mia na k'art'a p'ärū parä ijääpataarämaa Corinto p'uurude p'ani. Paräpa Jesucristode ijää p'aneedak'äri, Tachi Ak'örepa parä awara biji ichideerä p'aneedamerä. Mäga oopari jõmaweda na p'ek'au eujädepemaarä ome, Jesucristomaa it'aa t'ïdak'äri. Mägá Tachi Poro Waibia Jesucristo ära Poro Waibia pai ichiaba. ³Mia k'inia bi Tachi Ak'örepa mäik'aapa Tachi Waibia Jesucristopa parä pia ak'i p'anadamerä. Mägá k'äiwee p'anapataadait'ee.

Tachi Ak'örepa Cristode ijääpataarä pia ak'i bapari

⁴Ichita Tachi Ak'öremaa it'aa t'ë bak'äri parä pari, mia jarapari: "Ak'ore, pi t'äri pia bi Jesucristode ijääpataarä pia ak'i pari perä."

⁵Cristode ijää p'ani k'aurepa Tachi Ak'örepa ne-inaa jõmaade parä Corinto pidaarä k'aripaji. Pia pedeepiji iru ūraa jarateedamerä. Ichiaba poro wësaapiji k'awaadamerä irua oopi k'inia bi ichide ijääpataarämaa. ⁶Tachi Ak'örepa mäga ooda perä, paräpa waapiara Cristode ijääjida, taipa naaweda jarateedap'edaa k'äyaara. ⁷Ma awara Tachi Ak'örepa ma jõma ooda perä parä-it'ee, paräpa oodai ne-inaa jõmaweda iru Jaurepa oopi bik'a ichideerämaa, Tachi Waibia Jesucristo cheit'ee ewari ni p'ani misa. ⁸Tachi Ak'örepa parä pia ak'i bapariit'ee Cristo cherumaa, ma ewate iru k'aurepa parä k'achia wëe p'anadamerä. ⁹Mäga ooit'ee ichia jaradak'a oopari perä. Parä jiriji ichi Warra Jesucristo ome araa p'anapataadamerä.

Ijääpataarä k'isia awara-awaraa p'anadap'edaa

¹⁰⁻¹¹Ma jara aupada jõmaweda wäara mäda, Cloe tedepemaaräpa mimaa k'awapijida parä nepirade para bi, auk'a k'isiada-e p'anadairä. ūpemaarä, Tachi Waibia Jesucristopa mi pëida perä, iüríti mi ūraa! ¹²T'äri auk'a p'anapatäati, aupedeeda-ee, Cristode ijääpata perä. Óoti irua oopi bik'a ichideerämaa. ¹³Näga mimaa nepirijida. Ijääpataarä ük'uruuräpa mägapata: "Mi Pablo eere bi"; awaraaräpa: "Mi Apolo eere bi"; awaraaräpa: "Mi Pedro^{*} eere bi"; jödee apemaaräpa: "Mi Cristo eere bida" apata. ¹⁴Cristopa ichide ijääpataarämaa mägá awara-awaraa k'isiapik'aa. Mi, Pablo kurusode piu-e paji parä pari, p'ek'au k'achia wëpapiit'ee. Parä poro choopidak'äri, mi t'ide poro chooda-e paji. ¹⁵Mägá mia chok'ara-ee poro chooda perä, parädepema apidaapa p'oyaa jarada-e mi t'ide poro choopiji. ¹⁶Ichiaba Estéfanas te pidaarä

* 1.12 Arameo pedeede Pedro jara k'inia bi Cefas.

poro chooji. Māgiirā awara mia waa k'irāpa-e. ¹⁷Cristopa mi pēi-e paji poro choode. Jíp'a ichia ooda māik'aapa ūraada jarateedeta pēiji. Māgí ūraa mia k'isia k'awaa pik'a jaratee-e, ijāadamerā mi pedee wēsaa jaratee bipa. Ma k'āyaara t'āri pia jarateepari k'awaadamerā Jesucristo kurusode piuji esperārā o k'achiadeepa k'aripa atait'ee.

Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara k'isia k'awaara bi

¹⁸Māgí jarateeda maarepida ūri k'iniada-e p'ani Cristode ijāadak'aa beerāpa, āchi-it'ee māgí jarateepataarā pariatua pedee p'anadairā. Mamīda tachi ijāapataarāpa māgí jarateeda ūridak'āri, p'ek'au k'achia oo k'iniada-e p'anapata, k'awa p'anadairā Cristopata tachi ma o k'achiadeepa k'aripa atapari. ¹⁹Māga k'awa p'ani Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bairā:

'Mia ak'ipiit'ee na p'ek'au eujādepema k'isia k'awaa beerāda apata wāara māga p'ani-e, āchia k'isia iru p'anik'a mia oopi-e pak'āri.'

(Is 29.14)

²⁰Tachi Ak'ōrepa māgí p'ādade nāga jara k'inia bi. Esperārā īrapemaarāk'a, poro wēsaa p'ani jida māik'aapa pedee wēsaa pedee p'ani jida, k'isia k'awada-ee pik'a p'ani Tachi Ak'ōre k'irapite, iru jōmaarā k'āyaara k'isia k'awaara bapari perā. ²¹Tachi Ak'ōre māga bapari perā, na p'ek'au eujādepemaarāpa iru p'oyaa k'awada-e āchi k'isiadoopa. Maperāpi Tachi Ak'ōrepa Cristopa ooda esperārā k'aripait'ee taimaa jarateepiji, ūk'uruurāpa k'isia p'ani mīda tai k'isia k'awada-ee p'ani. Mamīda chi ijāarutaarā taipa jarateepatade o k'achiadeepa uchiadait'ee.

²²Judiorāpa taipa jarateepata ūri k'iniada-e p'ani, ak'i k'inia p'anadairā ne-inaa Tachi Ak'ōrepa ooru esperārāpa p'oyaa oodak'aa. Jōdee judio-eerāpa ūri k'iniada-e p'ani, k'isia k'awaa bipa jarateedata jiri p'anadairā. ²³Mamīda tāipata jarateepata Cristo kurusode piuda p'ek'au k'achia wēpapiit'ee, judiorāpa ijāadaamaa p'ani pijida māik'aapa judio-eerāpa ichiaba ijāa k'iniada-e p'ani pijida, tachi k'isiadeepa pariatua jarateedai jīak'aapa. ²⁴Taipa māga jarateepata k'awa p'anadairā Tachi Ak'ōrepa jīrimaa bi judiorā māik'aapa judio-eerā paara Cristode ijāadamerā. Irude ijāadak'āri, k'awa p'aneepata iruata k'awapipari Tachi Ak'ōrepa k'isia iru bi māik'aapa oopipari Ak'ōrepa oopi k'inia bik'a esperārāmaa. ²⁵Tachi Ak'ōrepa māga k'isia iru baji na p'ek'au eujādepemaarāpa k'isia p'ani mīda irua ne-inaa pariatua ooji Cristo piupik'āri. Tachi Ak'ōrepa Cristo peedap'edaarā ome p'oyaa-e pajida apata. Mamīda irua māga oopik'āri, ak'ipiji ichi wāara jōmaarā k'āyaara k'isia k'awaara bapari māik'aapa ak'ipiji ne-inaa jōma p'oyaai, māgá tachi o k'achiadeepa k'aripa atada perā.

Tachi Ak'ōrepa esperārā jirit'erada

²⁶Ipemaarā Cristo k'aurepa, k'isíati parā p'anapatap'edaade, Tachi Ak'ōrepa parā jirii naaweda. Parā tāide Tachi Ak'ōrepa esperārā jirik'āri

ichide ijāadamerā, chok'ara jiri-e paji nāgee: k'īsia k'awaa beerā na p'ek'au eujādepemaaṛpa jiripatak'a; p'arat'ara beerā maa-e pīrā eperāarā poro waibiarā. ²⁷Māgeerā jirit'erai k'āyaara, Tachi Ak'ōrepa jirit'eraji eperāarā mak'iara k'īsia k'awada-ee beerā, na p'ek'au eujādepema k'īsia k'awaa beerā k'īra nejasia p'aneedamerā ūridak'āri irua jarapida māirāmaa. Ichiaba jirit'eraji eperā jīp'aarā, na p'ek'au eujādepema poro waibiarā k'īra nejasia p'aneedamerā ūridak'āri irua oopi bi māirāmaa.

²⁸Jirit'eraji na p'ek'au eujādepema eperāarā chupiria beerāda apata. Māga ooji ak'ipit'ee pipiara bi Cristode ijāaru, k'īsia k'awaa bai k'āyaara, p'arat'ara bai k'āyaara māik'aapa eperā waibia bai k'āyaara. ²⁹Māga ooji Tachi Ak'ōrepa, apida audua p'ananaadamerā ichi k'īrapite. ³⁰Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara k'īsia k'awaara bapari perā, tachimaa k'awaapiji Cristopa ooda tachi k'aripait'ee atuanaadamerā. Cristopa tachi neto pik'a ataji uchiadamerā p'ek'au k'achia juu ek'ariipa. Māpai irude ijāadak'āri, Tachi Ak'ōrepa tachi awara biji araa p'anapataadamerā iru ome. Māgá p'ek'au k'achia wēe p'aneejida Tachi Ak'ōre k'īrapite. Ma awara māgá Cristopa tachimaa k'awapiji Tachi Ak'ōrepa oopi k'inia bi. ³¹Maperāpi Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bi:

‘Eperāpa jara k'inia bi pīrā ichiata ne-inaa k'awaara bi awaraarā k'āyaara, māga jaraipia bi ichia k'awaa bairā Tachi Ak'ōrepa iru pia ak'i bapari.’ *(Jer 9.23-24)*

K'īsia k'awaa bipa ichi k'īradoopa apida Cristode ijāapi-e pai

2 ¹fpemaaṛpa, mi parāmaa wāk'āri, jarateeji Tachi Ak'ōrepa jara pēida; irua naaweda k'īsia iru bida ooit'ee Cristo piuda k'ap'ia. Māga jaratee-e paji poro wēsa bipa jarateeparik'a maa-e pīrā k'īsia k'awaa bipa jarateeparik'a. ²Ma k'āyaara jarateeji Jesucristo kurusode piuda tachi p'ek'au k'achia wēpapiit'ee. ³Māga jaratee bide mi p'era baji, parāpa mia jararu ūri k'iniada-e pai jīak'aapa. ⁴Jaratee-e paji k'īsia k'awaa bipa jarateeparik'a, ichi pedee ijāadamerā. Māga-e. Tachi Ak'ōre Jaurepata mia jarateeda parāmaa ijāapiji, ichia jōmaweda p'oyaapari perā. ⁵Ak'ōre Jaurepa māga ooji parāpa k'īsianaadamerā eperāpa jarateeda k'aurepa ijāa p'ani. Jīp'a ijāa p'ani Tachi Ak'ōre Jaurepata ijāapida perā.

Tachi Ak'ōre Jaurepata k'awapipari ichia k'īsia iru bi

⁶Taipa parāmaa jarateeda-e paji k'īsia k'awaa beerāpa jarateepatak'a. Mamida māgá jarateepata Tachi Ak'ōre pipiara k'awa k'inia p'aniirāmaa. Jarateedak'aa ijāadak'aa beerā k'īsia k'awaa beerāk'a maa-e pīrā ijāadak'aa beerā waibiarāk'a. Āchi piudak'āri, āchia jarateedap'edaa mak'iara k'īrapadak'aa. ⁷Āchia jarateepatak'a jarateedai k'āyaara, taipa jarateepachida Tachi Ak'ōrepa k'awapida taimaa; ai naaweda ne-inaa eperāarāmaa k'awapi-e pada. K'awapiji ichia k'īsia iru bida ooit'ee

Jesucristo k'ap'ia pari na eujā ooi naaweda. Ichiaba k'awapiji jōma ichia k'isia iru bi tachi-it'ee, it'ari panadak'ari. ⁸Tachi Ak'orepa ichia k'isia iru bada k'awapi-e paji esperā waibia beerāmaa, māgiirāpa ijāada-e pada perā. Āchia māga k'awadap'edaa paara, Tachi Waibia kurusode peeda-e pak'aji. K'awak'ajida iru cheji Tachi Ak'ore k'ira wāree unupide na p'ek'au eujādepemaarāmaa. ⁹Ma awara tachia k'awa p'ani Tachi Ak'orepa māgiirāmaa k'awapi-e paji ichia k'isia iru bi ichide ijāapataarā-it'ee, iru ūraa p'ādade jara bairā:

‘Tachi Ak'orepa nāgí ne-inaa k'isia iru bi teeit'ee ichi k'inia iru p'aniiirāmaa: ne-inaa eperāarāpa waide unudak'aa; waide ūridak'aa; māik'aapa waide k'isiadak'aa.’ (Is 64.4)

¹⁰Chonaarāweda Tachi Ak'ore Ūraa p'ādak'ari, k'awada-e p'anapachida irua k'isia iru bada. Mamīda Tachi Ak'ore Jaurepa ne-inaa jōma k'awapari perā, māgí k'isia paara tachimaa k'awapii.

¹¹Eperāpa ichi k'isia k'awapari ichi t'āridepai. Māga pik'a Tachi Ak'ore Jaurepa k'awapari Tachi Ak'ore k'isia. ¹²Mapa tachi ijāapataarāpa Ak'orede ijāadak'aarāpa k'isiapatak'a k'isiadak'aa. Tachi Ak'orepa ichi Jaure pēiji tachimaa k'awapimerā ne-inaa jōma irua ooit'ee bi tachi-it'ee Jesucristo k'ap'ia pari. Ak'orepa māga oo-e paji tachia ne-inaa pia oopata perā. Jīp'a ooji tachi k'inia iru bapari perā. ¹³Maperā taipa jarateedak'aa tachi k'isiadoopa. Jīp'a Tachi Ak'ore Jaurepa jarateepi bik'a jarateepata. Māga ūridak'ari, ijāapataarāpa k'awaa wāpata Tachi Ak'orepa k'isia iru bi āchi-it'ee, ichi Jaure āchi ome bapari perā.

¹⁴Mamīda ijāadak'aa beerāpa māga ūri k'iniadak'aa, āchi-it'ee tachi k'isiadoopa pariatua pedee p'anadairā. Ma awara āchia Tachi Ak'ore k'isia p'oyaa k'awadak'aa, Tachi Ak'ore Jaure wēe p'anapata perā. ¹⁵Tachi Ak'ore Jaure iru p'aniiirāpa ne-inaa jōma ak'īdai k'awaadait'ee pia wa k'achia Tachi Ak'ore k'īrapite. Māga oodai Ak'ore Jaurepa āra k'aripapari perā. Jōdee Tachi Ak'ore Jaure wēe beerāpa māgá p'oyaa ooda-e. Ma awara āchia p'oyaa k'awada-e p'ani Tachi Ak'ore Jaure tachi ijāapataarā ome bapari wa māga-e, iru Jaure wēe p'anadairā. ¹⁶Tachia k'awa p'ani ijāadak'aa beerāpa Tachi Ak'ore net'aa p'oyaa k'awadak'aa, iru Ūraa p'ādade jara bairā:

‘K'aipa k'awaaaima Tachi Ak'ore k'isia māik'aapa k'aipa iru ūraaima? Iruata ne-inaa jōma k'awapari.’ (Is 40.13)

Mamīda māga-e tachi ijāapataarā ome. Tachiata k'awaadai Tachi Ak'ore k'isia, iru Jaurepa tachi k'isiapipari perā Cristopa k'isia bik'a.

Tachi Ak'ore Ūraa jarateepataarā auk'a mimiapata iru-it'ee

3 ¹Ipemaarā, k'irāpátí mia jaratee nipada parā ome bak'ari. Ara nawepa ichi warra chai ewaa t'odamaa chik'o k'opi-e bik'a, chik'o waide p'oyaa k'o-e bairā, māga pik'a mia jaratee-e paji Tachi Ak'ore

Jaure taarā iru beerāmaa jarateeparik'a. Māga oo-e paji parā at'āri pia ijāada-e p'anadap'edaa perā. ²Maperāpi nawepa ichi warra chai jutopiparik'a chik'o waide p'oyaa k'o-e bairā, māga pik'a mia jīp'a jarateepachi Cristo piuda eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata wēpapiit'ee. Jaratee-e paji jōma irua k'īsia iru bi tachi-it'ee, k'awa bada perā parāpa waide māga p'oyaa k'awada-e pai. ³Māga p'ani pāchia oo k'iniata oo p'anadairā, Tachi Ak'ore Jaurepa oopi k'inia bi ooda-ee. Iru Jaurepa jarateepi bik'a oodai k'āyaara, aupedeepata, Tachi Ak'orepa jarateepataarā pēida audú k'īa p'anadairā. ⁴¿Jara p'ani-ek'ā: "Mi Pablo eere bi" maa-e pirā "Mi Apolo eere bi"? iParā ijāadak'aarāk'api k'īsia p'ani!

⁵Mi, Pablo Apolo ome eperāarā poro waibiarā-epi; jīp'a Tachi Ak'ore mimia oopataaarā, parāmaa jarateedap'edaa Cristode ijāadamerā. Taipa Cristopa oopidak'a jarateejida. ⁶Eperāpa ichi eujāde ne-uuparik'a, mia naapiara parāmaa jaranaji Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee. Māpai ne-uu ak'iparipa ooparik'a, Apolopa waapiara jarateepachi k'awaadamerā Tachi Ak'orepa parāmaa oopi k'inia bi. Mamīda Tachi Ak'orepa ne-uu jōmaata waripiparik'a, iruata taipa jarateedap'edaa parāmaa ijāapiji. ⁷Ne-uuparipa māik'aapa ne-uu ak'iparipa ma ne-uu p'oyaa waripidak'aa. Maperā ma ne-uu waripipari āra k'āyaara waibiarā bi. Māga pik'a Tachi Ak'ore waibiarā bi tai jarateepataarā k'āyaara, irua aupaita eperāarāmaa ijāapipari perā. ⁸Ma ne-uupari ma ne-uu ak'ipari ome auk'a mimiapachida chaumerā. Māga pik'a tai mimiapataarāpa auk'a jarateepata eperāarāpa Tachi Ak'orede ijāadamerā. Mamīda Tachi Ak'orepa tai chaachaa p'aait'ee ichia k'inia bik'a, taipa oodap'edaa pari. ⁹Tai ma mimiapataarāk'ata p'ani. Jōdee parā ma ne-uu dák'ata p'ani. Mamīda Tachi Ak'oreta ma eujā chipari. Parā ijāapataarā ichiaba te choma pik'a bi; te Tachi Ak'orepa oopimaa bi ichi mimiapataarāmaa. ¹⁰Tachi Ak'orepa k'inia bada perā, mi pēiji ma te choma ewaa oomerā. Maap'eda awaraarā mi t'ee chejida ne-inaa awaraa parāmaa jarateede. Mamīda pia jarateedaipia bi. ¹¹Mia māga jara bi Tachi Ak'orépata ichi Warra Jesucristo bida perā ma te choma te basak'a bamerā. Irua aupaita tachi o k'achiadeepa k'aripa atai. Mapa apidaapa awaraa basa jiridaik'araa bi. ¹²Ma basade te oodai nāgí net'aa pi-ia bidee: nēedee, p'arat'adee, wa māu pi-iadée. Maa-e pirā ma te oodai pak'urudee, p'ūajara p'oo bidee wa siadée. * ¹³Mamīda Ak'ore ewari waibia ewate irua ma te oopataarāpa oodap'edaa ak'iit'ee māik'aapa jarait'ee pia wa k'achia. Pia jarait'eera, irua

* 3.12 Pablopā nāga jara k'inia bají: Te jīp'aade basa pi-ia bi mīda, ma te oopataarāpa made net'aa pia-ee biruta pirā, ma te choo-e pait'ee. Māga pik'a Tachi Ak'ore Uraa jarateepataarāpa irua jarapi bik'a jarateeda-e p'ani pirā, āchia jarateepata choo-e pait'ee. Jōdee net'aa pia biruta pirā, ma te chooit'ee. Māga pik'a Ak'ore Uraa jarapataarāpa jaratee p'ani pirā Tachi Ak'orepa jarapi bik'a, āchia jarateepata chooit'ee. Maperāpi jarateepataarāpa pia jarateedaipia bi.

taipa oodap'edaa chaa māik'aapa jarateedap'edaa chaa ak'iit'ee. Ma ewate ma ne-inaa jōmaweda t'ipitaude wāyaait'ee. ¹⁴Cristopa taimaa oopida māik'aapa jarateepida paa-e pait'ee. Chooit'ee. Tachi Ak'ōrepa māgí pia ak'ii'tee māik'aapa māgí pari teeit'ee ichia k'īsia iru bi teeit'ee Cristopa oopidak'a oodap'edaarāmaa. ¹⁵Mamīda eperārāpa āchi k'īsiadoopa oodap'edaa maa-e pirā jarateedap'edaa jōma paait'ee wēparumaa. Mamīda net'aa ēt'a atadak'a t'ipitaudeepa, ma jarateepari atua-e pait'ee. Jip'a beeit'ee Tachi Ak'ōre ome. Mamīda Ak'ōrepa ne-inaa teeit'ee pada ichimaa wēe bait'ee.

Tachi Ak'ōrede ijāapataarā iru ték'api p'ani

¹⁶Tachi Ak'ōre ichi te waibiade baparik'a, ichi Jaure bapari parā ome. Maperā parā iru ték'api p'ani. ¹⁷Maperā apidaapa parāmaa ijāa amaapiruta pirā Cristode maa-e pirā oo amaapiruta pirā Cristopa parāmaa oopi k'inia bi, Tachi Ak'ōrepa māgí k'achia ooit'ee. Māga ooit'ee, parā jirit'era atada perā ichi-it'ee, ichi te waibiak'a p'anadamerā.

Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a p'anapataadaipia bi

¹⁸Pāchi itu k'ūrapināati. Parādepema apidaapa k'īsiadaik'araa bi āchi k'īsia k'awaa p'ani na p'ek'au eujādepema k'īsia k'awaa beerāk'a. Ma k'āyaara k'īsia k'awa—ee pik'a p'anadaipia bi na eujādepemaarā k'īrapite, Tachi Ak'ōrepa ichi k'īsia parāmaa k'awapimerā. ¹⁹Na p'ek'au eujādepema k'īsia k'awaa beerāpa jaradak'āri āchia ne-inaa k'awa p'ani, Tachi Ak'ōre—it'ee āchi k'īsiadoopa pariatua pedeepata. Tachia māga k'awa p'ani iru Ūraa pādade jara bairā:

‘Tachi Ak'ōrepa k'awa bi na p'ek'au eujādepema k'īsia k'awaa beerāpa k'īsia iru p'ani chiāra k'ūradait'ee.’ (Job 5.13)

²⁰Ichiaba iru Ūraa pādade jara bi:

‘Na p'ek'au eujādepema k'īsia k'awaa beerāpa jōmaweda k'awa p'ani choo-e pait'ee.’ (Sal 94.11)

²¹Tachi Ak'ōrepa māga jara bairā, apida audua p'anadaik'araa bi k'īsia p'anadairā āchi eerepema jarateeparita pipiara bi apemaarā jarateepataarā k'āyaara. Jōmaarāpa parā auk'a k'aripapata, ma—it'ee Ak'ōrepa āra pēida perā parāmaa. ²²Irua mi, Pablo, Apolo māik'aapa Pedro pēiji taipa Cristopa ooda jarateedamerā. Māga ooji parā awaraa Cristode ijāapataarā ome pipiara p'anapataadamerā Cristopa k'inia bik'a. Tachi Ak'ōrepa na p'ek'au eujā ooji tachi aide p'anapataadamerā. Tachi o k'achia deepa k'aripa ataji it'aa wādamerā jai—idaadak'āri māik'aapa pipiara p'anapataadamerā na eujāde p'ani misa. ²³Ma jōma ooji tachi—it'ee, tachi Cristodeerā perā māik'aapa Cristo iru Warra perā.

Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepataarā ichiaba Cristo—it'ee mimiapata

4 ¹Parāpa tai Cristo—it'ee mimiapataarāk'a iru p'anadaipia bi, iruata tai jarateede pēida perā Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bāda; ne-inaa

eperāarāmaa naaweda jara-e pada. ²Irua tai māgá pēida perā, chok'ek'ee p'anadaipia bi. ³Parā maa-e pirā awaraarāpa mia ooda māik'aapa jarateeda ak'i k'inia p'ani pīrā k'awaadait'ee pia wa k'achia, ak'idaipia bi. Mia p'ua-e bi. Mamīda michia pida mia ooda māgá ak'i-e bi. ⁴Cristopa jarateepidak'a parā t'āide jarateepachi perā, k'isia p'ua-e bi Tachi Ak'ōre k'īrapite. Māga jarak'āri, jara k'inia-e mia maarepida ne-inaa k'achia ook'aa. Tachi Waibiapata mia oopata ak'iit'ee māik'aapa jarait'ee pia wa k'achia. ⁵Māgá mia ooda Cristopata ak'iit'ee perā, ̄sāap'eda taipa oopata ak'i k'inia p'anima parāpa, Cristo cheit'ee ewate pai naaweda? Ma ewate ichiata k'awapiit'ee ne-inaa jōma eperāarāpa waide k'awada-e p'ani; ne-inaa eperāarāpa āchi t'āridepai k'isia p'anadap'edaa paara, na p'ek'au eujāde nipadak'āri. Maap'eda ne-inaa pia oodap'edaa pari teeit'ee ichia k'isia iru bi.

⁶̄Ipemaarā Cristo k'aurepa, ma jara aupadade k'īsiadak'āri, k'awa p'ani mi Apolo ome ak'idaipia bi Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a, pāchi k'īradoopa ak'īdai k'āyaara. Mia māga jara bi parāpa pedee audua pedeenaadamerā pāchi jarateepari āpite, pedee k'achia pedee p'ani misa awaraarā jarateepari āpite. ⁷̄K'aipa parā bijima chīra ak'ipataarā? Tachi Ak'ōrepata parā k'isia k'awaapipari māik'aapa ne-inaa oo k'awaapipari. Pāchi k'īradoopa māga oodak'aa. Māga bita, ̄sāap'eda audua pedeepatama?

⁸Parā audua p'anadaik'araa bi. Mamīda māgá p'ani. Mi-it'ee parā p'arat'ara beerāk'ata p'ani, ne-inaa jōma iru p'anadairā; maarepida faltada-ee. Ma awara nāgaweda reyrāk'ata p'ani Cristo ome. Mapa iru jarateepataarāpa jarateeruta waa ūri k'iniadak'aa. iTaawa reyrāk'a p'anak'ajida, tai jida māga p'anadait'ee auk'al! ⁹Mamīda māga-e. Mi-it'ee Tachi Ak'ōrepa tai, ichia jirit'eradaarā, ek'ariara papiji. Eperāarāpa awaraarā peedait'ee p'anik'a jōmaarā taide, māga pik'a p'ani tai. Jōmaarāpa ak'i k'inia p'anapata jāgí eperāarā miapiruta. Māga pik'a na p'ek'au eujādepema jōmaarāpa tai chupiria jōni ak'ipata, angeleerāpa paara. ¹⁰Tai k'ira k'awa-ee pik'a p'ani, Cristo-it'ee mimiapata perā. Jōdee parā k'isia k'awaara pik'a p'ani Cristode ijāa p'anida apata perā. Taipa mak'īara k'awada-e p'ani Tachi Ak'ōrepa k'isia iru bi, tai k'īsiadoopa k'isia p'anadairā. Mamīda parāpa jōmaweda k'awa p'anida apata. Jōmaarāpa parā k'inia iru p'ani, t'āri pia p'anadairā. Jōdee tai k'ira unuamaa iru p'ani, jōmaarā ek'ariara p'anadairā. ¹¹Taipa Tachi Ak'ōre Ūraa jaratee p'aneedak'āriipa, mata at'āri jarra oopata māik'aapa opisia choopata; p'aru sore jīpata. Ma awara ijāadak'aa beerāpa tai p'ua oopata. Te jida wēe p'ani, awara āi jarateede nipapata perā. ¹²Tachi juadoopa mimiapata, ūida-ee. Awaraarāpa taimaa ik'achia jaradak'āri, chōo jiridak'aa. Jīp'a Tachi Ak'ōremaa it'aa t'īpata āchi pari. Tai jiridak'āri miapidait'ee, taipa choopata. ¹³Tai āpite pedee k'achia jaradak'āri, āchimaa t'āri pia

pedeepata. Mamīda tai k'īraunuamaa iru p'anapata. Āchi-it'ee tai ne-inaa mik'iak'a p'ani. Māgā tai iru p'anajida. Mata at'āri māgā iru p'ani.

¹⁴Ma et'ewa jarada p'ā-e paji parā k'īra nejasiapiit'ee. Ūraait'eeta p'aji ak'ōrepa ichi warra k'inia iru bi ūraparik'a. ¹⁵Mia māga jara bi mi-it'ee parā mi warrarāk'a p'anadairā. Jarateepataarā chok'araarāpa jarateedai Cristopa parāmaa oopi k'inia bi. Mamīda mia naapiara jarateenaji Cristo parā pari piuda. Māgā irude ijāajida. Maperāpi mi parā ak'ōrek'a bi. ¹⁶Maperā oodaipia bi mia oo bik'a.

¹⁷Mapa Timoteo pēiru parā k'aripanamerā. Iru mi warra k'iniak'a ichiaba, mia naapiara jarateeda perā Cristo iru pari piuda. Irua oopari Cristopa oopi bik'a. Mapa iru parāmaa pēiru, k'irāpapimerā mi sāga bapari Cristo jua ek'ari. Mia oopari Cristopa oopi bik'a māik'aapa ijāapataarā para bee chaa jarateepari jōmaarāpa māga oodamerā.

¹⁸Parādepema ūk'uru audua p'ani k'īsia p'anadairā mi waa parāmaa wā-e. Mamīda māgā-e. ¹⁹Ak'ōrepa k'inia bi pirā, mak'īara taarā-e jāmaa wāit'ee. Pak'āri, mia k'awaaait'ee māgí audua beerāpa jara jōni. Mamīda ma k'āyaara waapiara mia nāga k'awa k'inia bi. ēĀchia oo p'anik'ā wa ooda-e p'ani Cristopa oopi bik'a? ²⁰Parāpa k'awadaipia bi Cristode ijāa p'anida apataarāpa oodaipia bi irua oopi bik'a. Māga oodak'āri, ak'ipipata pedeepapai ijāa k'iniada-e. Jip'a p'ana k'inia p'anapata Cristo jua ek'ari. ²¹Mi parāmaa wāk'āri, ēk'āata k'inia p'anima; itriamerā wa pedee sia pedeemerā?

K'āata oodaipia bi pariatua p'ek'au oopataarā ome

5 ¹Írā mia jarait'ee mimaa nepiridap'edaa. Parā t'āide abaapa ichi nawek'aa chi wērak'a iru bi. iljāadak'aa beerāpa pida māgee k'achia oodak'aa! ²Mamīda parā at'āri audua p'ani, k'īsia p'anadairā Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a oo p'ani. Audua p'anadai k'āyaara, k'īsia p'ua p'anadaipia bi māgí k'achia oomaa bairā parā ijāapataarā t'āide. Ma eperā pāchi ik'awaaapa ãyaa pēidaipia bi. ³Mi parā ome ba-e pait'ee mīda, mi k'īsia parā ome bait'ee. Tachi Waibia Jesupa mimaa k'awapiji k'āata oodaipia bi ma eperā ome. ⁴Mapa mi k'īsia aupai bait'ee mīda parā ome, irua auk'a māga k'awapiit'ee parāmaa chip'edaidak'āri irumaa it'aa t'īdait'ee. ⁵Jōma ijāapataarā see nībak'āri, ma eperā pāchimāiiipa ãyaa wāpiti, Satanapa iru k'ap'ia k'achia ooyaa bi miapimerā maa-e pirā piupimerā. Māgā Tachi Ak'ōrepa iru jaure it'aa ateei Tachi Waibia Jesús cheit'ee ewate.

⁶Audua p'anadaik'araa bi ma k'achia oomaa bi misa parā t'āide. Jōmaarāpa nāgí pedee k'awa p'ani: "Levadura ma-āriipa pan masa jōmaweda waridaipari." ⁷Tai judiorāpa Pascua fiesta oodai naaweda, levadura jōmaweda iru p'ani tai tede bat'ak'oopata, ma fiestade pan levadura wēe k'odait'ee. Māgā pik'a parāpa p'ek'au k'achia jōmaweda

unu p'ani parā t'āide oo amaadaipia bi, k'achia wēe p'anadait'ee Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a. Wāara parā p'ek'au k'achia wēe p'ani Tachi Ak'ōre k'īrapite, Cristo piuda perā pāchia p'ek'au k'achia oopata wēpapiit'ee. Pascua fiestadepema oveja chak'ek'a bi piuji Tachi Ak'ōrepa tachi miapinaamerā tachia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. ⁸Cristo māgá piuda perā, p'anadáma irua oopi bik'a. Apidaapa k'achia oodaik'araa bi Cristode ijāadai naaweda oopatap'edaak'a. Ma k'āyaara k'īra jip'a p'anapataadaipia bi māik'aapa wāarata jarapataadaipia bi.

⁹Mia naaweda k'art'a p'ādade jaraji k'ōp'āyo meraanaadamerā wēraarā maa-e pīrā imik'īraarā pariatua p'ek'au ooyaa beerā ome. ¹⁰Māga jarak'āri, jara k'inia-e baji āyaa p'aneedamerā nāgee ijāadak'aa beerā ik'aawaapa: pariatua p'ek'au oopataaarā; p'arat'a waapiara iru p'ana k'inia p'aniirā; nechiapataaarā maa-e pirā awaraa ak'ōre waibia apatade ijāapataaarā. Māgeerā ik'aawaapa āyaa p'aneedap'edaa paara, ichita uchiadait'ee paji na p'ek'au eujādeepa. ¹¹Nāgí p'ārupa mia jarait'ee k'āata jara k'inia baji apema k'art'ade. K'ōp'āyo meraanáati ijāapataaarāda apata mīda, nāga oopataarā ome: pariatua p'ek'au ooyaa beerā; p'arat'a waapiara iru p'ana k'inia p'aniirā; awaraa ak'ōre waibia apatamaa it'aa t'ipataarā; awaraarā āpite ik'achia jarapataaarā; it'ua toyaa beerā maa-e pirā nechiapataarā ome. Māgeerāmaa p'asianáati māik'aapa pāchimaa chepináati. Nek'ode paara t'iudaik'araa bi māgeerā ome. ¹²⁻¹³Māga jara bi Tachi Ak'ōrepa tachi bi-e pada perā ijāadak'aa beerāpa oo p'ani ak'idamerā. Ichiata māirāpa oopatap'edaa ak'iit'ee māik'aapa āchi miapiit'ee. Mamīda tachia ak'idaipia bi awaraarāpa oo p'ani tachi ijāapataaarā t'āide, ijāadak'aa beerāk'a p'anaruta pirā. Maperāpi parāpa chi k'achia ooyaa beerā āyaa wāpidaipia bi pāchi ik'aawaapa, Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a:

'Jéret'āti chi k'achia ooyaa beerā pāchi ik'aawaapa.'

(Dt 17.7)

Ijāapataarā nepirade p'anadak'āri

6 ¹Irá mia jarait'ee k'āata oodaipia bi parā nepirade p'anadak'āri. Parādepema nepira iru bak'āri awaraa ijāapari ome, ijāadak'aa beerā charraarāmaa wāik'araa bi. Ma k'āyaara ijāapataarāmaa wāipia bi. ²¿Parāpa k'awada-e p'anik'ā tachi Cristo ome araa p'aniirāpa iru pari ak'idait'ee ijāadak'aa beerāpa ne-inaa oopatap'edaa jaradait'ee pia wa k'achia? Māga bita, ¿sāap'eda p'oyaa ak'ida-ema ijāapataarā nepira mak'īara waibia-e bita parā t'āide? ³¿K'awada-e p'anik'ā tachia ichiaba angeleerā ak'idait'ee? Māga pirā, iīrapema nepira pāchi pitapai ak'idal! ⁴Māgá parā awaraa ijāapataarā ome nepirade baaidak'āri, charraarā ijāadak'aa beerāmaa wādai k'āyaara, wādaipia bi charraarā ijāapataarāmaa. ⁵⁻⁶Nāgí jararupa parā k'īra nejasapi k'inia bi. ¿Pia bik'ā chōopik'a para bait'ee pāchi pitapai, ma awara māgee charraarā k'īrapite wādait'ee? ¿Apida parādepemapa ijāapataarā nepira p'oyaa ak'ida-ek'ā?

⁷ iParā māgá chōo pik'a para bairā, k'achia oomaa p'ani! Ma k'āyaara piara bak'aji awaraarāpa parā nepirade baaipidamerā. Maa-e pirā piara bak'aji awaraarāpa parā k'ūradamerā. ⁸ Mamīda māga-e. iParāpata nepira jiripata awaraarā ome māik'aapa awaraarā k'ūrapata, parā īpemaarā mīda Cristo k'aurepa!

⁹ ¿Parāpa k'awada-e p'anik'ā k'achia oopataaarā wāda-e pait'ee Ak'ore eujādee ichideerā ome? K'īrak'aupai ijāadak'aa beerāk'a p'anadai, nāgeerā wādak'aa perā Tachi Ak'ore eujādee: prostitutaarā; it'aa t'ipataarā awaraa ak'ore waibia apatamaa; miak'āi p'aniirā awaraarā ome k'āipataarā; imik'īraarā awaraa imik'īraarā ome k'āipataarā, imik'īra wēra ome k'ai bik'a; ¹⁰ nechiapataarā; p'arat'a waapiara iru p'ana k'inia p'aniirā; it'ua toyaa beerā; ik'achia jarapataarā awaraarā āpite maa-e pirā k'ūrayaa beerā awaraarā net'aa atadait'ee. ¹¹ Ijādai naaweda, parā ūk'uru māgá p'anapachida. Mamīda Tachi Waibia Jesucristode ijāadak'āri, iru piuda k'aurepa Tachi Ak'orepa wēpapiji parāpa p'ek'au k'achia oopatap'edaa. Ichiaba parā awara biji ichi-it'ee, ichi Jaure pēik'āri parā ome bapariimerā māik'aapa oopimerā Cristopa oopi k'inia bik'a. Māga ooji parā ichi k'īrapite p'ek'au k'achia wēe p'anadamerā.

Tachi Ak'orepa ijāapataarā k'ap'ia awara bida ichi-it'ee

¹² Eperāarāpa jarapata: “Ne-inaa jōma ooi michia oo k'inia bik'a.”

Mamīda ma ne-inaa k'achia bī pirā, maarepida mi k'aripa-e pait'ee. Ne-inaa jōma ooi. Mamīda māga oo k'inia bī k'aurepa mia oo-e pirā Cristopa oopi bik'a, ma ne-inaa jua ek'ari bapariit'ee, Cristo jua ek'ari bai k'āyaara.

¹³ Ichiaba jarapata: “Chik'o iru p'ani k'odait'ee māik'aapa bi iru p'ani ma chik'o aide banamerā.” Mamīda na ewari Tachi Ak'orepa ma oomee weda jōpiit'ee. Wāara Tachi Ak'orepa bi ooji chik'o aide banamerā. Mamīda tachi k'ap'ia oo-e paji pariatua p'ek'au oodamerā. Jīp'a ooji ichi Jaure ma k'ap'iade bapariimerā māik'aapa tachia oodamerā Cristopa oopi bik'a. ¹⁴ Maperāpi Tachi Ak'orepa tachi k'ap'ia jōpi-e pait'ee. Ma k'āyaara ichi ewari waibia ewate tachi k'ap'ia chok'ai p'irabaipiit'ee Jesucristo k'ap'ia p'irabaipidak'a. Māga ooi jōmaarā k'āyaara waibiara bapari perā.

¹⁵ ¿Parāpa k'awada-e p'anik'ā tachi ijāapataarā araa p'aneepata Cristo ome irude ijāadak'āri? Tachi Ak'orepa tachi k'ap'ia ooji ichi Jaure aide bapariimerā. Mapa tachi k'ap'ia araa p'anapidaik'araa bi prostitutaarā ome. ¹⁶ ¿K'awada-e p'anik'ā eperā araa paru pirā prostituta ome, māgí wēra ome eperā apai pik'a paru? Māga k'awa p'ani Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bairā:

‘Māga eperā ome weda eperā apai pik'a p'aneedait'ee.’ (Gn 2.24)

¹⁷ Jōdee eperā Cristode ijāak'āri, araa beepari iru ome māik'aapa ma eperā jaure apai pik'a beepari Tachi Ak'ore Jaure ome. T'āri a-ba p'anapata.

¹⁸Maperāpi p'ek'au oonáati awaraarā ome. Eperāpa awaraa p'ek'au k'achia ook'āri, ichi k'ap'ia araa bapik'aa awaraa eperā k'ap'ia ome. Mamīda awaraa ome p'ek'au ook'āri, ichi k'ap'ia k'achiade baaipipari, ichi k'ap'ia araa bi Cristo ome bipari perā awaraa eperā jua ek'ari, Cristo jua ek'ari bii k'āyaara. ¹⁹¿K'awada-e p'anik'ā Cristode ijāadak'āriipa Ak'ōre Jaure tachi k'ap'iade bapari, Tachi Ak'ōre ichi te waibiade baparik'a? Mapa Tachi Ak'ōreta tachi k'ap'ia chipari. ²⁰Iruata tachi neto pik'a ataji ichi Warra apai iru bada pēik'āri piumerā tachi pari. Mapa parā ichideerā perā, k'achia oo amáati. Māgá ooruta pirā, ak'ipidai wāara oo k'inia p'ani irua oopi bik'a.

Ũraa miak'āidait'ee k'isía p'aniirā-it'ee

7 ¹Írá mia p'anaut'ee parāpa k'art'a p'ādap'edaade iidi pēidap'edaa. ²Naapiara iidijida chisāgita pipiara bi ijāapari-it'ee, miak'āiti'ee maa-e pirā tuu bait'ee. Mi-it'ee piara bi tuu bait'ee. ³Mamīda imik'īra tuu bak'āri, wēraarā ome pariatua p'ek'au oo nipai. Maperā imik'īrapa ichi wēra iru baipia bi; wērapa pida ichi imik'īra iru baipia bi. ⁴Imik'īrapa ichi k'ap'ia wāak'aik'araa bi chi wēramaa; wērapa pida ichiaba ichi k'ap'ia wāak'aik'araa bi chi imik'īrama. ⁵Māgá p'anapataadaipia bi wēra k'ap'ia chi imik'īra-it'ee perā māik'aapa imik'īra k'ap'ia chi wēra-it'ee perā. ⁶Jíp'a Tachi Ak'ōremaa it'aa t'í k'iniapa pedeeteeruta pirā, ma ewate araa k'āida-e pait'ee. Māga p'anadak'āri, āra k'ap'ia wāak'adai. Mamīda aí t'ēepai waya k'āidaipia bi, Satanapa k'achia oopiamapa awaraa ome, p'oyaa chooda-e p'anadairā.

⁶Mia māga k'isía bi. Pāchia jiridaipia bi Tachi Ak'ōrepa oopi k'inia bi parāmaa. ⁷Mi-it'ee pipiara bak'aji jōmweda mik'a p'anadamerā. Mamīda k'awa bi Tachi Ak'ōrepa k'aripai ijāapari chaa k'awaamerā miak'āipia bi wa māga-e.

⁸Mia ūraait'ee imik'īra tuu beerāmaa, wēra tuu beerāmaa māik'aapa p'ētrāa tuu beerāmaa mik'a p'anadamerā. ⁹Mamīda miak'āi k'inia p'ani pirā, miak'āiti, p'ek'au oo k'inia p'anadai k'āyaara.

¹⁰⁻¹¹Ichiaiba Tachi Waibīapa jarapi bik'a mia jara bi: wērapa ichi imik'īra amaaik'araa bi. Auk'a imik'īrapa ichi wēra amaaik'araa bi. Mamīda māga ooruta pirā, miak'āidaik'araa bi awaraarā ome. Ma k'āyaara waya araa padaipia bi āchi naaweda p'anadap'edaak'a.

¹²Írá mia ūraait'ee ijāapataarā miak'āi p'anadap'edaa ijāadak'aa beerā ome, Cristode ijāadai naaweda. Cristopa jaratee-e pají k'āata oodaipia bi. Mamīda mia nāga ūraait'ee. Eperā Cristode ijāaparipa wēra ijāak'aa bi iru bi pirā, amaaik'araa bi, chi wēra iru ome ba k'inia bi pirā. ¹³Ichiaiba wērapa imik'īra ijāak'aa bi iru bi pirā, amaaik'araa bi, chi imik'īrapa iru ome ba k'inia bi pirā. ¹⁴Ijāapari araa bak'āri ijāak'aa bi ome, eperā apai pik'a p'ani. Māga bita, Tachi Ak'ōrepa chi ijāak'aa bi pia ak'ipari

ma ijääpari k'aurepa. Mägá ichiaba Ak'örepa ächi warrarā pia ak'ipari ma ijääpari k'aurepa. ¹⁵Mamīda ma ijääk'aa bipa chi Cristode ijääpari amaa k'inia bì pirā, mäga oonaapáde adai'araa bì, iru k'ira unuamaa iru bapiamaapa. Tachi Ak'örepa k'inia bì ichideerā k'aiwee p'anapataadamerā. ¹⁶Jödee ma ijääparipa chi ijääk'aa bì pëi k'inia-e bì pirā, chooipia bì. Mäga ooru pirā, ai t'ëepai iru k'aurepa mägipa Cristode ijääi. Parā ijääpataarāpa k'awada-e p'ani chisägí ijäädak'aa beeräpa ijäädai paräpa k'aripapata perä. Tachi Ak'örepapai k'awa bi.

Säga p'anapataadaipia bì ijääda t'ëepai

¹⁷Irá mia näga ūraait'ee. Paräpa jiridak'äri Cristopa oopi k'inia bì parämaa, p'anadaipia bi parä p'anadap'edaak'a Tachi Ak'örepa ijääpik'äri. Mia mäga jarateepari ijääpataarā jömaarämaa. ¹⁸Tachi Ak'örepa Cristode ijääpiru pirā imik'ira tauchaa iru bì ichi k'ap'iade, ma eperäpa meraik'araa bì ma tauchaa iru bi. Jödee ichi k'ap'iade tauchaa wée bì pirā ijääk'äri, tauchaa bipiik'araa bi. ¹⁹Mia mäga jara bi Tachi Ak'öre-it'ee p'ua-e bairä eperäpa tauchaa iru bì wa wée bì. Jip'a Ak'örepa k'inia bì tachia oodamerä ichia jara bik'a. ²⁰Maperä awara baik'araa bì pichi naaweda bada k'äyaara, Tachi Ak'örepa ijääpik'äri. ²¹Esclavo paji pirä ijää beek'äri, k'isianäaji pi eperä juu ek'ari bì perä. Jödee chipari pa pi pëi k'inia bì pirä, k'aiwee uchíaji. ²²Esclavopa Cristode ijääk'äri, at'äri chipari iru bì mäda, esclavo-ee pik'a beepari, Cristopa iru uchia atada perä p'ek'au k'achia juu ek'ariipa. Jödee esclavo-ee bipa Cristode ijääk'äri, Cristo esclavok'a beepari, irua oopi bik'a oopari perä. ²³Cristopa parä neto pik'a ataji ichi waa kurusode bat'ak'äri. Mägá ichi piuji paräpa p'ek'au k'achia oopata wëpapiit'ee mäik'aapa parä o k'achiadeepa k'aripa atait'ee atuanaadamerä. Maperäpi parä ichideerä. Maperä óoti irua oopi bik'a, oodai k'äyaara eperäaräpa oopi k'inia p'anik'a. ²⁴Mapa ïpemaarä, mia et'ewa jaradak'a p'anadaipia bì pächi ijäädai naaweda p'anadap'edaak'a.

Tuu beeräpa iidi pëidap'edaa p'anauda

²⁵Irá mia p'anaut'ee tuu beeräpa iidi pëidap'edaa. Mia p'oyaa jara-e Cristopa jarapida, irua nágí jaratee-e pada perä. Mamīda Tachi Ak'örepa mi chupiria k'awaap'eda, Cristode ijääpiji mäik'aapa iru ūraa mämaa jarateepiji. Maperä paräpa na ūraa ūridaipia bi. ²⁶Iräpema ijääpataarä miapi iru p'anadairä, mi-it'ee pipiara bi tuu bait'ee. ²⁷Wëra iru bì pirä, yiaraa iru baik'araa bi. Jödee wée bì pirä, jiriik'araa bi. ²⁸Mamīda miak'äiru pirä, p'ek'au k'achia oo-e bì Tachi Ak'öre k'irapite. Ichiaba wëra tuu bipa imik'ira ataru pirä, p'ek'au k'achia oo-e bi. Mamīda chi miak'äirutaarä audú miadait'ee na p'ek'au eujäde p'ani misa. Mapa mia jara bì pipiara bi tuu bait'ee.

²⁹Ípemaarā, mia māga jara bi k'isia bairā taarā—e Cristo cheit'ee. Māga ni p'anide miak'āi p'aniirā p'anadaipia bi tuu beerāk'a; chi Cristopa oopi bik'a oo p'aniirāk'a. ³⁰Ma awara t'āri p'ua p'aniirā maa—e pirā o—ia p'aniirāpa k'isiadaipia bi Cristopa āchimaa oopi k'inia bi, āchi k'isiade iru p'ani k'āyaara. Ichiaba ne—inaa neto atapataarāpa k'irāpadaipia bi āchia net'aa atada ateeda—e pait'ee Tachi Ak'ōre eujādee. ³¹Ma awara ne—inaa netopataarāpa k'irāpadaipia bi āchia p'arat'a jitadap'edaa ne—inaa neto pēidap'edaa pari it'aa ateeda—e pait'ee. Ma p'arat'a māik'aapa net'aa jīridai k'āyaara, Cristopa oopi k'inia bi jīridaipia bi, na p'ek'au eujā māik'aapa jōma aide nībi Tachi Ak'ōrepa jōpii'tee perā.

³²Mia nāga ūraait'ee k'isia jōnanaadamerā. Ímik'ira tuu bipa jiri pari ooit'ee Cristopa oopi k'inia bik'a. ³³Mamīda miak'āi bi k'isia nībapari na p'ek'au eujādepema net'aade māik'aapa chi wēra o—ia bapii'tee. ³⁴Māgí ìmik'irapa auk'a oo k'inia bairā Cristopa oopi k'inia bi māik'aapa chi wērapa oopi k'inia bi, audú k'isia nībi chi tuu bi k'āyaara. Ichiaba wēra ìmik'ira wēe bipa k'awa k'inia bi Tachi Ak'ōrepa k'isia iru bi ooit'ee ichi ome. Mamīda chi miak'āi bipa k'awa k'inia bi chi ìmik'irapa oopi k'inia bi, māga ooit'ee chi k'ima o—ia bamerā.

³⁵Māga jaraji parā k'aripait'ee pia p'anapataadamerā māik'aapa pāchi t'āripa Cristopa oopi bik'a oodamerā.

³⁶Ímik'ira tuu bipa pedeero pírā miak'āiit'ee māik'aapa k'ap'iapa choo—e bi pírā wēra wēe bait'ee maa—e pírā ma wēra pedeeteeda t'āri p'uapi k'inia—e bi pírā, miak'āipia bi. Māga ooru pírā, p'ek'au k'achia oo—e bi. ³⁷Mamīda ichi t'āride miak'āi k'inia—e bi pírā māgí wēra ome māik'aapa k'ap'iapa choo bi pírā, miak'āik'araa bi. ³⁸Māpai ma miak'āi k'inia bipa pia k'isia bi. Mamīda ma miak'āi k'inia—e bipa pipiara k'isia bi.

³⁹Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bi wēra miak'āi bipa awaraa jiriik'araa bi, ichi ìmik'ira chok'ai bi misa. Jōdee ichi k'ima piuk'āri, pia bi waya jirimerā, mamīda Cristode ijāapari jiriipia bi. ⁴⁰Mamīda mia k'isia bi ma p'ētrāa t'āri o—ia bai miak'āi—ee beeru pírā. Māga k'isia bi mia. Mīmaa Tachi Ak'ōre Jaurepa ichiaba k'isiapipari.

Nechiara ata bidap'edaa ne—inaa juapa ooda k'irapite

8 ¹Írá mia p'anaut'ee parāpa iidi pēidap'edaa k'awaadait'ee k'odaipia bi wa k'odaik'araa bi nechiara ata bidap'edaa primisiak'a awaraa ak'ōre waibia apata k'irapite. Mamīda māgí p'anau naaweda, k'inia bi parāpa k'irāpadamerā audua p'anadaik'araa bi k'awa p'anadairā ne—inaa ooda ai k'irapite it'aa t'ipata Tachi Ak'ōre—e. Audua p'anadai k'āyaara, tachia k'inia iru p'anadaipia bi māgee net'aade at'āri ijāa p'aniirā, Tachi Ak'ōre pia k'awada—e p'anadairā. Māgá oo p'ani pírā, āchi k'aripadai Tachi Ak'ōre pipiara k'awaadamerā. ²Eperāpa k'isia bi pírā ichiata ne—inaa k'awa bi, wāara mak'āra k'awa—e bi Tachi Ak'ōrepa ichimaa k'awapi

k'inia bi. ³Mamīda eperāpa Tachi Ak'ore k'inia iru bi pirā, Tachi Ak'orepa k'awa bi ma eperā wāara irude ijāapari.

⁴Māgara č'odaipia bik'ā wa k'odaik'araa bi nechiara ata bidap'edaa ne-inaa ak'ore waibia apata k'irapite? Tachi ijāapataarāpa pia k'awa p'ani māgee ne-inaa juapa ooda Tachi Ak'ore-e, ai k'irapite eperāarā it'aa t'ī p'ani mīda, āchi ak'ore waibia jīak'aapa. K'awa p'ani māgee ne-inaa Tachi Ak'ore-e, iru apai perā. ⁵Ijāadak'aa beerāpa ijāapata atanede maa-e pirā ak'orejirude maa-e pirā awaraa ne-inaa, na p'ek'au eujādepema wa pajādepema, āchi ak'ore waibiarā jīak'aapa. (Māga pada paara, "ak'ore waibiarā" chok'ara paraak'aji). ⁶Mamīda tachi ijāapataarā-it'ee Tachi Ak'oreta Ak'ore Waibia. Ijāapata irua ne-inaa jōmaweda ooji, eperāarā paara. Ma jōmaweda oopiji ichi Warra Jesucristomaa, tachia irude ijāadamerā māik'aapa irua oopi bik'a oodamerā.

K'irak'aupai ne-inaa k'achia oopidai ewaa ijāa p'aniirāmaa

⁷Tachia k'awa p'ani ne-inaa ai k'irapite it'aa t'īpata Tachi Ak'ore-e. Mamīda awaraarāpa waide pia k'awada-e p'ani. Ewaa ijāa p'aniirāpa māgee ne-inaa at'āri iru p'ani āchi naawedapema iru p'anapatap'edaa ak'ore waibiak'a. Maperā āchidepemapa k'oru pirā nechiara awaraarāpa bidap'edaa māgee ne-inaa k'irapite, māgí k'isia p'uadarii, ma nechiara k'orupa māgí ak'ore waibia apata at'āri waawee bai jīak'aapa. Ma awara k'isia p'ua bai waide k'awa-e bairā Cristode ijāa bide pia wa k'achia k'oit'ee māgee nechiara. ⁸Parā, chi k'awa beerāpa māgee ne-inaa Tachi Ak'ore-e, k'awa p'ani Tachi Ak'orepa ma nechiara k'o beerā pipiara beerāk'a ak'i-e pait'ee. Ichia bia ma nechiara k'oamaa beerā ek'ariara beerāk'a ak'i-e pait'ee. Tachi Ak'orepa tachi ijāapataarā jōmaweda auk'a ichideerāk'a ak'ipari.

⁹Mamīda, māga k'awa p'anide, k'irak'aupai k'isia p'uapidai maa-e pirā ne-inaa k'achia oopidai chi māga waide pia k'awada-e p'aniirāmaa. ¹⁰K'isiatī nāgide. Chi māga pia k'awa-e bipa parā unuru pirā māgee ne-inaa bimāi nek'omaa p'ani, auk'a k'o k'iniadarii. Māpai k'oru pirā, k'achiade baaii, k'isia bairā ne-inaa k'achia oomaa bi. ¹¹Māgá parāpa ak'ipi k'inia p'anadairā k'awa p'ani māgee ne-inaa Tachi Ak'ore-e, chi waide māga pia k'awa-e bi k'achiade baaipidai. K'irak'aupai pāchi īpemamaa ne-inaa k'achia oopidai, Cristo ichia bia piuda perā iru k'aripait'ee. ¹²Māgá pāchi īpemaarāmaa ne-inaa k'achia oopidak'āri, k'achia oomaa p'ani Cristo k'irapite. ¹³Maperā mi īpema k'achiade baairu pirā ne-inaa k'oparii k'aurepa, māgara mia waa nechiara k'o-e pait'ee. Ne-inaa k'achia oopi k'inia-e bi michi īpemaarāmaa mia nechiara k'o bi k'aurepa.

Pablo pedee ūripataarāpa iru k'aripadaipia bi

9 ¹Ne-inaa jōmaweda ooi michia oo k'inia bik'a. Mamīda jīp'a oo k'inia bi Cristopa oopi bik'a, irua mi ichi ūraa jarateede pēida perā.

Awaraa Cristopa jirit'eradaarāk'a, mia ichiaba Tachi Waibia Jesús unuji mīchi taupa. Parāpa pida Cristode ijääpata, mia parāmaa jarateenada perā irua ooda parā k'aripait'ee. ² Úlk'uruurāpa ijääda-e p'ani mi Cristopa pēida. Māirāpa ak'i k'inia p'ani mia oopata māik'aapa jarateepata mi imiateedait'ee. Mamīda parā tāidepema mia jarateeda ijääadap'edaarāpa k'awa p'ani Cristopa mi pēiji, mi k'aurepa Cristo ome araa p'anapata perā. ³ Chi ijääda-e p'aniirāpa k'awa k'inia p'ani pirā Cristopa mi pēida wa māga-e, parā p'anapata ak'idaipia bi.

⁴ Cristopa mi wāara pēida perā, irude ijääpataarāpa chik'o māik'aapa pania mīmaa teedaipia bi. ¿Wāara-ek'ā? ⁵ Awaraa Cristopa pēida eperāarā, Pedropo māik'aapa Cristo īpemaarāpa āchi wēraarā Cristode ijää p'ani ateepata awara äyaa wādak'āri. Māga wādak'āri, ijääpataarāpa āra k'aripapata. ¿Parāpa auk'a mi ome māgá ook'ajida-ek'ā, wēra iru bada paara? ⁶ ¿Pia bik'ā mi Bernabé ome mimiadamerā chik'o iru p'anadait'ee? ¿Pia-e bak'ajik'ā taipa jarateepata ūrirutaarāpa k'aripadamerā?

⁷ iK'isíati! Eperā soldao pak'āri, chik'o māik'aapa awaraa net'aa irumaa pari teepata. Ichiaba eperāpa ne-uuda chauk'āri, ichia madepema pari k'opari. Ichiaba ne-animalaarā wariparipa k'opari ichia wari bidepema. Māgapo p'ani tai jida ichiaba. ⁸ Michi k'isiadoopa māga jara-e bi. Tachi Ak'ōre Úraa Moisemaa p'apidade ichiaba māga jara bi:

⁹ 'P'ak'a it'ai jináati trigo t'iamaa bak'āri. Ita-aria k'opíti.' (Dt 25.4)
Tachi Ak'ōrepa māga jarak'āri, p'ak'a aupai ichi k'isiade iru ba-e paji.
¹⁰ Jip'a tai, ichi mimia oopataarāta, ichi k'isiade iru baj, k'inia bairā awaraa ijääpataarāpa tai k'aripadamerā ne-inaa wēe p'anadak'āri.
Ne-uupataarāpa ne-uu chaua p'epataarā ome auk'a jita k'inia p'ani
āchi mimia pari. ¹¹ Māga pik'a taipa jarateedak'āri Cristopa ooda parā
k'aripait'ee, auk'a jita k'inia p'ani chik'o māik'aapa pania parā juadepema.
¹² Awaraarāmaa tee p'ani pirā, ichiaba taimaa teedaipia bi-ek'ā?

Mamīda tachi juadoopa mimiapata, parāmaa ne-inaa iidida-e pait'ee. Māga oopata parāpa k'isianaadamerā taipa jarateepata ne-inaa falta p'ani atadait'ee. ¹³ Parāpa k'awa p'ani Tachi Ak'ōre te waibiadepema altarmāi mimiapataarāpa māik'aapa ne-animalaarā paapataarāpa k'opata eperāarāpa aneepatadepema paapidait'ee Tachi Ak'ōre-it'ee. ¹⁴ Māga pik'a Cristopa jaraji ichi ūraa jarateepataarāpa ne-inaa jitadaipia bi awaraa ijääpataarā juadeepa.

¹⁵ Mamīda mia parāmaa maarepida iidi-e paji māik'aapa at'āri iidi-e bi. Ma k'āyaara piu baibeei jarrapa parāmaa k'isiapii k'āyaara mia Cristo mimia oo bi ne-inaa atait'ee.

¹⁶ Mamīda mi pipiara bi-e apemaarā pēida eperāarā k'āyaara, ne-iidi-e bairā. Cristopata mi pēiji ichi ūraa jarateede. Maperāpi mia jarateepari. Waawee bak'aji, jaratee-e pada paara irua oopi bik'a, irua mi miapii jīak'aapa. ¹⁷ Ma awara mīchi k'inia jarateeda paara, ne-inaa

ata k'inia bak'aji na mimia pari. Mamīda māga-e. Mīa na mimia oopari Cristopa oopi bik'a. Mapa maarepida mīmaa teeda-e p'ani mīda, jīp'a jarateeit'ee, ma-it'eeta Cristopa mī jirit'erada perā. ¹⁸Mīa maarepida parāmaa teepi-e pait'ee. Nāgapai mīa k'inia bī. Michi tāripa na mimia oo k'inia bī Cristopa oopi bik'a.

¹⁹Mīa jōmaweda ooi Cristopa oopi bik'a, eperāarā esclavo-e perā. Mamīda mi eperāarā esclavok'a padaipari nāga perā. Ba k'inia bī mīa jaratee bī ūri p'aniirā p'anapatak'a, ma jaratee bī ūridak'āri, Cristode ijāadamerā. ²⁰Judiorā tāide jaratee nipak'āri, ārapa oopatak'a oopari. Ichiaba Moisepa p'ādade jara bik'a oopari. Cristode ijāadak'āriipa mī māgī ūraa p'āda juu ek'ari bī-e mīda, māga oopari ārapa irude ijāadamerā. ²¹Jōdee judio-eerā tāide jaratee nipak'āri, oopari ārapa oopatak'a. Mamīda Cristopa oopi k'inia bik'a oopari, ārapa ichiaba Cristode ijāadamerā. ²²Ma awara Cristode pia ijāada-e p'aniirā jarateek'āri, jarateek'aa k'īsia k'awaa bipa jarateeparik'a. Ārapa k'īsia p'anik'a mīa k'īsiapari māik'aapa jīp'a jarateepari, ārapa Tachi Ak'ore pipiara k'awaadamerā māik'aapa waapiara Cristode ijāadamerā. Michi wārumaa māga oo bī, k'inia bairā mīa jaratee bī ūrirutaarāpa Cristode ijāadamerā. ²³Ma k'aurepa ijāa p'ani pirā, mī ome auk'a k'awaadai jōmaweda Tachi Ak'orepa k'īsia iru bī ichideerā-it'ee.

²⁴Parāpa k'awa p'ani p'irapataarā p'iradak'āri, jōmaweda isapai p'irapata, ata k'inia p'anadairā ne-inaa teepata chi naapiara panarumaa. Māga pik'a parā p'anadaipia bī, ne-inaa oomaa p'anide Cristopa oopi bik'a. Māgā atadai Tachi Ak'orepa k'īsia iru bī teeit'ee Cristode ijāapataarāmaa. ²⁵Eperā p'irait'ee pak'āri, ichi k'ap'ia pia ak'ipari. Ewari chaa p'irapari īyapaa-e pait'ee apemaarā ome p'irak'āri. P'irapataarā jōmaarāpa māgā oopata, naapiara pana k'inia p'anadairā atadait'ee poro jīra k'irudee ooda; taarā chook'aa bita. Māga pik'a tachia oo k'inia p'ani oo amaapata māik'aapa Cristopa oopi bik'a oopata atadait'ee it'aripema poro jīra; Tachi Ak'orepa k'īsia iru bī teeit'ee ichideerāmaa; māgī ne-inaa jōk'aa bi. ²⁶Mapa mīa ook'aa p'irapari pariatua p'iraparik'a maa-e pirā boxeo chōparik'a nāu aupai sīk'āri. Jīp'a tāripa mīa oopari Cristopa oopi bik'a. ²⁷Michi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'ia ne-inaa oo k'inia bak'āri, māga oopik'aa nāga perā. Michi k'iniapai ooru pirā, k'īra nejasia bait'ee it'ari panak'āri Tachi Ak'ore k'irapite. Ma awara māga ooru pirā, Cristopa ne-inaa k'īsia iru bī teeit'ee ichideerāmaa mimaa tee-e pait'ee, mīa awaraarāmaa jaratee baji mīda na p'ek'au eujāde bī misa.

Ūraa it'aa tīnaadamerā awaraa ak'ore waibia apatamaa

10 ¹Frā īpemaarā, k'irāpapiit'ee sāga chonaarāweda Tachi Ak'orepa tachi judiorā chonaarā ak'ipachi. Jīrararadeepa āra jōmaweda

ak'i bapachi Egiptodeepa uchiadak'ari. Ma awara ãra jõmweda sãapijí Mar Rojo esajíak'a p'ooodade. ²Ma jíararadeepa Tachi Ak'õrepa o jara wãji ãramaa Moisés k'ap'ia pari mäik'aapa iru k'ap'ia pari ãra k'aripají Mar Rojo sïadamerã. Mägá Tachi Ak'õrepa ãra jõmweda Moisés jua ek'ari biji, tachi ijääpataarã Cristo jua ek'ari biparik'a ijäädap'eda, poro choopidak'ari. ³Ma awara Tachi Ak'õrepa maná pëida it'ariipa jõmaarãmaa k'opipachi ⁴mäik'aapa topiji pania mäudeepa uchiapida. Cristo mägí mäuk'ata bají, ichideepa uchiapachi perá Tachi Ak'õre Jaure k'aripade ãra wärutamaa. ⁵Tachi Ak'õrepa ma jõma oopachi mïda ãra k'aripait'ee, ooda-e p'anapachida irua oopi k'inia badak'a. Mapa Tachi Ak'õrepa perá jõmweda piupiji, eujã pania wée bide wäyaarutade.

⁶Tachia mägí chonaarãpa oodap'edaade k'isiadak'ari, k'awaadaipia bi ãrapa oodap'edaa k'achia bají Tachi Ak'õre k'irapite. Mapa k'irak'aupai mägá oodai ãrapa oodap'edaak'a. iOonaadáma tachia ne-inaa k'achia k'ira t'ädoor oo k'inia p'anik'a! ⁷It'aa t'ínáati ne-inaa juapa ooda k'irapite, chonaarã ük'uruurãpa oopatap'edaak'a. Tachi Ak'õre Úraa p'ädade jara bi: 'Eperääräpa fiesta oojida ne-inaa juapa ooda k'irapite, ai k'irapite it'aa t'ípata. Ma-it'ee nek'ojida, ne-inaa tojida, maap'eda pëirajida.'

(Ex 32.6)

⁸Ichiaba pariatua p'ek'au oonáati, ma k'aurepa ewari abaade Tachi Ak'õrepa ãradepemaarã veintitrés mil k'iniipida perá. ⁹Ichiaba Tachi Ak'õre k'iraupináati ãradepemaarãpa oodap'edaak'a, jaradak'ari Tachi Ak'õrepa ãra p'oyaa pia ak'i-e pají. Maperá Tachi Ak'õrepa taamaarã pëiji k'aak'oodamerã. Mapa chok'ara piujida. ¹⁰Ichiaba Tachi Ak'õre ápite ik'achia pedeenáati ãradepemaarãpa oodap'edaak'a. Mäga oodap'edaa perá Tachi Ak'õrepa it'ariipa ichi ángel pëiji; mägipa chok'ara peemerã.

¹¹Tachi chonaarã mägá p'anadap'edaa perá, pia ak'idaipia bi ãrapa oodap'edaa, Tachi Ak'õrepa mägí oodap'edaa p'ápida perá ichi úraa p'ädade, tachia k'awaadamerã mäik'aapa auk'a oonaadamerã, ni p'ani misa na p'ek'au eujã jöru. ¹²Mäpai pará t'áidepemapa k'isia bi pírã ichiata oopari Cristopa oopi bik'a, k'irak'aupai ne-inaa k'achia ooi. ¹³Edaare tachi t'ärídepai k'isia p'aneepata ne-inaa k'achia oodait'ee. Ma awara netuarapa k'isiapipari ne-inaa k'achia oodamerã. Mäga p'asapari jõmaarã ome. Mamïda mäga p'asak'ari pará ome, ijäädaipia bi Tachi Ak'õrepa k'aripait'ee choodamerã, k'achia ooda-ee.

¹⁴Maperá, ípemaarã k'iniarã, parápa k'isiaruta pírã wädait'ee awaraa ak'õre waibia apata k'irapite it'aa t'íde, imägá oonáati! ¹⁵Pará k'isia k'awaa p'ani. Mapa k'isiadaipia bi mia jara bide k'awaadait'ee seewa maa-e pirã wäara. ¹⁶iK'ísíati! ¿K'áata jara k'inia bima tachia oopata, vino todak'ari mäik'aapa pan k'odak'ari k'iräpadait'ee Jesucristo piuda tachi pari? Todai naaweda mäik'aapa k'odai naaweda, it'aa t'ípata Tachi Ak'õremaa jaradait'ee iru t'äri pia bi Cristo tachi pari piupida perá. Ma

vino todak'āri, k'irāpa p'ani Cristo waa bat'ada k'aurepa, tachi araa p'anapata iru ome. Ichiaba ma pan k'odak'āri, k'irāpa p'ani Cristo k'ap'ia piuda k'aurepa tachi araa p'anapata apemaarā Cristode ijāapataarā ome. ¹⁷Tachi chok'ara p'ani mīda, māgí pan k'odak'āri, eperā apai pik'a p'anapata Cristo piuda k'aurepa, iru ome tachi chaachaa araa p'anapata perā.

¹⁸iK'isati! Israel pidaarāpa ne-animalaarā ateedak'āri paapidait'ee Tachi Ak'ore altarmāi, ak'ipipata irude ijāa p'ani. Ma awara māgí ne-animalaarādepema k'odak'āri, ak'ipipata āchi Tachi Ak'oredeerā. ¹⁹Ma jaradapa mīa jara k'inia-e bī ne-inaa aī k'irapite it'aa t'ipata Tachi Ak'orek'a bī. Ichiaba jara k'inia-e bī nechiara ata bidap'edaa ma k'irapite pipiara bī awaraa nechiara k'āyaara. ²⁰Ma k'āyaara jara k'inia bī Tachi Ak'orede ijāadak'aa beerāpa nechiara k'odai naaweda, biruta pirā ne-inaa juapa ooda k'irapite, ak'ipipata māgide ijāa p'ani, tachia Cristode ijāapatak'a. Mamīda māga oodak'āri, wāara ooda-e āchi ak'ore waibia apata-it'ee. Jīp'a oopata netuaraarā-it'ee, māgee ne-inaa juapa ooda k'irapite it'aa t'ipata netuarade perā. Maperā parā wānāatī māgí ne-inaa aī k'irapite it'aa t'ipatamaa k'odait'ee nechiara ata bidap'edaa ma ne-inaa k'irapite. Māga ooruta pirā, ak'ipi p'ani araa p'ana k'inia p'ani netuaraarā ome. iMia māga k'inia-e bī! ²¹¿Parā araa p'anadaipia bik'ā netuara ome? iMāgá oodaik'araa bi, Cristo waa bat'ada k'aurepa iru ome araa p'anapata perā! ¿Netuara eere p'aniirā ome k'odaipia bik'ā nechiara netuaramaa teeda? Māga oodaik'araa bi, Cristode ijāapataarā ome araa p'anapata perā iru piuda k'aurepa.

²²iTachi Ak'ore k'irupināatī omee weda oo k'inia p'anipa! ¿K'isia p'anik'ā Tachi Ak'ore p'oyaadai, irua parā miapinaamerā?

Apemaarā ijāapataarā ijāa amaapidaik'araa bī

²³"Michia oo k'iniata ooit'eeda" apata. Mamīda ma ne-inaa k'achia bī pirā, tachia apida k'aripada-e pait'ee. Tachia ne-inaa oodaipia bī jōmaarāpa Tachi Ak'ore Ūraa pipiara k'awaadamerā māik'aapa oodamerā Cristopa oopi bik'a. ²⁴Apidaapa ne-inaa oodaik'araa bī ichi-it'ee aupai. Ichiaba oopipia bī awaraarā k'aripait'ee.

²⁵Nechiara netodak'āri chi netopatamāi, iidināatī māgí nechiara ata bijida ne-inaa k'irapite wa māga-e. K'awaa ataruta pirā ma nechiara ata bidap'edaa ne-inaa k'irapite, k'isia p'uadariit'ee. ²⁶Māga iididaik'araa bī Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bairā:

'Na p'ek'au ejā māik'aapa jōmaweda aide nībī Tachi Ak'ore-it'ee,
ichiata ooda perā.' (Sal 24.1)

²⁷Tachi Ak'ore Ūraade māga jara bairā, Cristode ijāak'aa bipa parādepema aba atee k'inia bī pirā ichi temaa nek'ode, māik'aapa pi wā k'inia bī pirā, wāji māik'aapa k'óji ãrapa teeruta. K'isianáaji māik'aapa

iidináaji ma nechiara ata bijida ne-inaa k'írapite wa māga-e. ²⁸Mamīda mama bide awaraapa pímaa jarai: “Nāgí nechiara ata bijida ne-inaa juapa ooda k'írapite, ai k'írapite it'aa t'ípata”. Māga jararu pirā, pia ma nechiara k'oik'araa bi, māgí eperā k'íisia p'uapiamaapa. ²⁹Mia māga jara-e bi pi k'íisia p'ua bai jíak'aapa; jíp'a chi apemamaa k'ísiapiamaapa parápa k'achia oodai māgí nechiara k'oruta pirā.

Mamīda pia iidii: “¿K'áare-it'ee mia ooipia bima awaraarāpa oopi k'inia p'anik'a, áchi k'íisia p'ua p'anadairā? ³⁰¿Pia-e bik'ā, Tachi Ak'ōremaa gracias jarap'eda k'oit'ee ne-inaa k'íra t'ādoo? Pia bi pirā, ¿mia, sāap'eda ooima awaraapa oopi k'inia bik'ā?” Mia jarait'ee sāap'eda māga oodaipia bi. ³¹Tachia ne-inaa k'odak'āri maa-e pirā todak'āri maa-e pirā ne-inaa awaraa oodak'āri, jōmaweda oodaipia bi Tachi Ak'ōre-it'ee, jōmaarāpa iru waaweedamerā. ³²Mapa parápa piata oodaipia bi judiorā k'írapite māik'aapa judio-eerā k'írapite māik'aapa awaraa ijāapataarā k'írapite, ne-inaa k'achia oo k'inia p'ananaadamerā parā k'aurepa. ³³Mia jiripari māga ooit'ee. Ne-inaa oo-e michi-it'ee aupai. Jōma oopari awaraarā k'aripait'ee, ārapa Cristode ijāadamerā. Māgá irua ãra o k'achiadeepa k'aripa atai.

11 ¹Óti mia ooparik'a, mia oopari perā Cristopa jarateedak'a na p'ek'au eujāde nipak'āri.

Sāga oodaipia bi ijāapataarā it'aa t'ídait'ee pak'āri

²Írá mia jara k'inia bi parápa pia oo p'ani, k'írapa p'anadairā mi sāga bapari parā ome bak'āri. Mi o-ña bi parā ome, at'āri oopata perā mia jarateedak'a. ³Mamīda k'inia bi parápa pipiara k'awaadamerā Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Cristo iru jua ek'ari bi māik'aapa imik'íraarā Cristo jua ek'ari p'ani māik'aapa wēraarā áchi imik'íraarā jua ek'ari p'ani. ⁴Maperā parā ijāapataarā chip'edaidak'āri, imik'írapa ichi poro wāk'aik'araa bi it'aa t'ímaa bak'āri maa-e pirā Tachi Ak'ōrepa jarapiru jaramaa bak'āri. Ichi poro wāk'aru pirā, ak'ipiit'ee ichia waawee-e ichi poro waibia Cristo. ⁵Jōdee wērapa ne-inaa ichi porode jíipia bi, it'aa t'ík'āri maa-e pirā Tachi Ak'ōrepa jarapiru jarak'āri. Ichia wāk'apari jí-e bi pirā, ak'ipiit'ee ichi imik'íra waawee-e bi. Ma awara awaraarāpa māgí wēra ak'ídak'aa pait'ee wēra piak'a, wēra poro wēpida pia ak'ídak'aa perā. ⁶Māgí ijāapari wērapa ichi porode ne-inaa wāk'apari jí k'inia-e bi pirā, ¿pipiara bak'aji-ek'ā ichi puda jida t'iipit'aamerā maa-e pirā wēpit'aamerā, wēra k'achia beerā ome oopatak'a? Mamīda k'íra nejasia bi pirā māgá bait'ee jōmaarā k'írapite, māgara puda t'iipik'araa bi. Ma k'āyaara ne-inaa wāk'apari ichi porode jíipia bi.

⁷Pia jarait'eera, imik'írapa ichi poro wāk'aik'araa bi ichi Tachi Ak'ōre k'írapite bairā māik'aapa ichi Tachi Ak'ōrepa bida perā na p'ek'au eujāde níbi poro waibia bamerā. Jōdee wērapa ichi poro wāk'aipia bi ak'ipiit'ee imik'íra ichi

poro waibia. ⁸Mia māga jara bi Tachi Ak'ōrepa eperā ook'āri, imik'īra naapiara ooda perā, maap'eda wēra ooji māgí imik'īra orrodeepa. ⁹Tachi Ak'ōrepa māgí imik'īra oo-e paji wēra k'aripamerā; jīp'a wērata ooji imik'īra k'aripamerā. ¹⁰Maperā wēra Cristode ijāapari pirā, ichi poro wāk'aapia bi. Māga ook'āri, ak'ipipari Tachi Ak'ōre k'īrapite māik'aapa iru angeleerā k'īrapite, ichi bapari imik'īra jua ek'ari māik'aapa Cristo jua ek'ari.

¹¹Mamīda Cristode ijāadak'āri, wēra imik'īra ome auk'a p'aní Tachi Ak'ōre k'īrapite. Mapa chik'aripa p'anapataadaipia bi. ¹²Tachia k'awa p'aní māgá auk'a p'aní omeee weda uchiadap'edaa perā Tachi Ak'ōre juadeepa. Chi naapema wēra uchiajī chi naapema imik'īradeepa. Mamāik'aapata imik'īraarā uchiapata wēraarādeepa t'odak'āri.

¹³Māpai, parāpata ak'īdaipia bi k'awaadait'ee pia bi wa pia-e bi ijāapari wēra ne-inaa wāk'aapi wēe porode it'aa t'īmerā Tachi Ak'ōremaa. ¹⁴Ma awara pāchia oopatade k'īsiadak'āri, k'awa p'aní pia-e bi imik'īra puda waree bamerā. ¹⁵Jōdee wēra puda waree bak'āri, k'īra wāree unupata. Mamīda Tachi Ak'ōrepa māgá waripi-e paji k'īra wāree aupai ak'īdamerā; jīp'a ak'īpiit'ee wēra ichi imik'īra jua ek'ari bi. ¹⁶Apidaapa mia jara aupada ijāa k'iniada-e p'aní pirā, ijāanāati. Mamīda k'awaadaipia bi taipa jōmaarāmaa māga jarateepata. Ma awara ijāapataarā apemaarāpa oopata ma jarateepatak'a.

Sāga oodaipia bi Jesucristo piuda k'irāpadait'ee

¹⁷Īrá ūraait'ee sāga oodaipia bi parā ijāapataarā cheepurudak'āri Cristo piuda k'irāpadait'ee. Aí naawedapemak'a p'oyaa jara-e pāchia pia oomaa p'aní, māgá ooda-e p'anadairā. Cristopa oopi k'inia bik'a oodai k'āyaara, ne-inaa k'achia oomaa p'aní. ¹⁸Māga jara bi mimaa nepiridap'edaa perā parādepemá ūk'uru cheepurudak'āri, ne-inaa jedek'odak'aa auk'a k'īsiada-e p'anadairā. Mapa awara-awaraa nek'opata. K'īsia bi wāara ūk'uru mimaa nepiridap'edaa. ¹⁹Mamīda māgá parādepemá ūk'uruurāpa pāchia oo k'iniata ooda-e pada paara, k'awa-e pak'aji chisāgiirāpa wāara oopata Cristopa oopi bik'a, iru k'inia iru p'anapata perā. ²⁰Māga pariatua k'o p'anik'a k'odaik'araa bi. iMāga Cristo piuda k'irāpadak'aa! ²¹Mimaa nepirijida parādepemaaarā ūk'uru cheepurudak'āri ne-inaa jedek'odait'ee, apemaarā ijāapataarā nida-ee. Maperāpi ijāapataarā ūk'uru jarra oopata. Jōdee awaraarāpa k'opata bi jāwaadarutamaa māik'aapa vino topata piu p'anerutamaa. ²²Chi māga oopataarāmaa iidi k'inia bi: ¿Pāchi te wēe p'anik'ā nek'odait'ee māik'aapa todait'ee? ¿Waaweeda-e p'anik'ā pāchi īgreste, chi araa che p'aniirā jida ichiaba? ¿Chupiria chedeerā k'īra nejasapi k'inia p'anik'ā? ¿Kāata parāmaa jaraima? ¿Pia oo p'anik'ā? iMāga-epi!

Jesupa ooda k'irāpapiit'ee ichide ijāapataarāmaa

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³Jesucristopa mimaa jarateeda, mia jōdee parāmaa jarateeji. Ai ewate p'ārik'ua Jesús traicionaadai naaweda, nek'omaa p'anide ichia pan ataji

²⁴mäik'aapa it'aa t̄iji gracias jarait'ee Tachi Ak'ōremaa. Ma pan k'ōrat'aaji jedeit'ee mäik'aapa māgaji:

—Nāgí pan mi k'ap'ia, mi peepiit'ee perā parā k'aripait'ee. Nāgá pan k'odak'āri, k'opatáati k'irāpadait'ee mi piuda parā pari.

²⁵Mägá ichiaba, nek'o aupadap'eda, Jesupa vino copa jitaji mäik'aapa māgaji:

—Nāgí vino mi waa, michi waa bat'ait'ee perā mi piuk'āri eperāarā pari. Tachi Ak'ōrepa nāgí ūraa chiwidi jara bi. Michi waa bat'ada k'aurepa irua wēpapiit'ee parāpa p'ek'au k'achia oopata mäik'aapa michideerā papiit'ee. Nāgá vino todak'āri, topatáati k'irāpadait'ee mia ooit'ee bi eperāarā pari.

²⁶Mäga jarada perā Jesucristopa, tachia ma pan k'odak'āri mäik'aapa ma vino todak'āri, k'irāpapata Cristo piuda tachi pari. Mägá oo p'anadait'ee, iru waya cheru misa.

K̄irak'aupai pan vino ome pariatua k'odai

²⁷Mäga jōmaarāmaa ak'ipipata perā, eperāpa ma pan pariatua k'oru pīrā maa-e pīrā ma vino pariatua toru pīrā, k'achia oomaa bi, ichi-it'ee p'ua-e bairā Cristo piuda jōmaarā pari. ²⁸Maperāpi Cristode ijāapari chaa ma pan k'oi naaweda mäik'aapa ma vino toi naaweda, ichi t̄āridepai k'īsiaipia bi k'awaait'ee wāara k'oru mäik'aapa toru k'irāpait'ee Cristo piuda ichi pari wa māga-e. ²⁹Mägá ooipia bi Tachi Ak'ōrepa miapiit'ee perā ma pan pariatua k'opataarā mäik'aapa ma vino pariatua topataarā, chik'o jīp'aa k'opatak'a. ³⁰Parādepema chok'ara māgá pariatua k'opata perā, k'ayaa p'ani mäik'aapa ūk'uru jai-idaa p'ani. ³¹Mamīda māgí k'odai naaweda mäik'aapa todai naaweda, k'isiaruta pīrā oo amaadait'ee tachia p'ek'au k'achia oopata, Tachi Ak'ōrepa tachi miapi-e pait'ee.

³²Mäga oodak'āri, pariatua k'oda-e pait'ee. Tachi Ak'ōrepa miapipari ma pan pariatua k'opataarā mäik'aapa ma vino pariatua topataarā, āchia k'awaadamerā irua oopi k'inia bi. Mäga k'awaadak'āri mäik'aapa oodak'āri, irua āchi k'aripait'ee atuanaadamerā ijāadak'aa beerāk'a, eperāarā jōmaweda panadak'āri iru k'irapite.

³³Mapa īpemaarā, cheepurudak'āri pan k'odait'ee mäik'aapa vino todait'ee Cristo piuda k'irāpadait'ee, nipatáati jōmaweda cherutamaa, chik'inia ne-inaa jedek'odait'ee. ³⁴Apida jarrapisia bi pīrā, chei naaweda, ichi temāi nek'oipia bi. Parāpa māgā ooruta pīrā, Tachi Ak'ōrepa miapi-e pait'ee pariatua k'o p'ani k'aurepa.

Mi parāmaa wāk'āri, waapiara jarateeit'ee.

Tachi Ak'ōre Jaurepa ne-inaa oopipari Cristode ijāapataarāmaa

12 ¹Irá īpemaarā, p'anaut'ee parāpa iidi pēidap'eda. Iidijida k'āata oopipari Tachi Ak'ōre Jaurepa Cristode ijāapataarāmaa. Nāgí jarateeit'ee pia k'awaadamerā.

²K'irāpa p'ani parā p'anapatap'edaa Cristode ijāadai naaweda. Tachi Ak'ōre k'īrapite k'achia oopachida it'aa t'īpatap'edaa perā ne-inaamaa, Tachi Ak'ōre awara. Māga oopachida māgee ne-inaa pedeedak'aa beemaa, chok'ai-e p'ani mīda. ³Māga oopachida pia k'awadak'aa pada perā sāga Cristode ijāadait'ee māik'aapa sāga oodait'ee irua parāmaa oopi k'inia bīk'a. K'awapatatāti Tachi Ak'ōre Jaurepa eperāarāmaa nāga jarapik'aa: "Jesús Tachi Ak'ōre Warra-e". Jīp'a jarapipari: "Jesús Tachi Poro Waibia."

⁴Parāpa k'awaadaipia bi Tachi Ak'ōre Jaurepa Cristode ijāapataarāmaa ne-inaa k'īra t'ādoo oopipari chik'aripa p'anapataadamerā. Māga oopari ne-inaa pia oo k'inia bairā ijāapataarā-it'ee. ⁵Ichia ma ne-inaa jōma oopipari Cristo, Tachi Poro Waibiapa oopi k'inia bīk'a. ⁶Ijāapari chaa ma ne-inaa awara ooi ichi k'ōp'āyo k'āyaara. Mamīda Tachi Ak'ōrépata ma ne-inaa ichita āramaa oopipari. ⁷Māgá Tachi Ak'ōre Jaurepa ma ne-inaa awara-awaraa oopipari Cristode ijāapataarāmaa, āchi chik'aripa p'anapataadamerā. ⁸Abaamaa k'īsia k'awaapipari jarateemerā ne-inaa Tachi Ak'ōrepia k'awapi k'inia bi. Awaraarāmaa pipiara k'awapipari Tachi Ak'ōrepia wāarata jara pēida, māga jarateemerā. ⁹Ichiaiba Tachi Ak'ōre Jaurepa waapiara ijāapipari Cristode ijāa bimaa, k'awaamerā wāara uchiait'ee Tachi Ak'ōrepia jara bīk'a, waide unu-e bi mīda. Ichiaiba awaraarāmaa k'ayaa beerā jipapipari. ¹⁰Ma awara awaraarāmaa ne-inaa oopipari eperārāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Awaraarāmaa jarapipari Tachi Ak'ōrepia jarapi bīk'a. Awaraarāmaa k'awapipari eperāpa wāara jaratee bi Cristopa oopi bīk'a wa netuarapa oopi bīk'a. Awaraarāmaa pedeepipari irua k'awa-e bi pedeede, jarateemerā Tachi Ak'ōre Ūraa māgá pedee bipa. Awaraarāmaa k'awapipari k'āata jara bi ma eperāpa, pedee irua k'awa-e bita pedeek'āri, jōmaarāpa k'awaadamerā irua jara k'inia bi. ¹¹Māgá oopari Tachi Ak'ōre Jaurepa. Irua aupaita k'awapipari Cristopa oopi k'inia bi ichide ijāapataarāmaa.

Cristode ijāadak'āri, tachi k'ap'ia apai pik'a p'ani

¹²Írá jarait'ee sāap'eda Tachi Ak'ōre Jaurepa māgá ne-inaa awara-awaraa oopipari Cristode ijāapataarāmaa. Tachi k'ap'ia apai bi mīda, aide nāgee paraa: biíri, poro, juu, t'āri; jāga bee chok'ara. Māga pik'a Cristo apai bi mīda, irude ijāapataarā araa p'anapata iru ome. K'ap'ia apai pik'a p'ani, chok'ara p'ani mīda. ¹³Tachi ijāapataarā māga p'ani ijāapari chaa Cristode ijāa beek'āri, Tachi Ak'ōre Jaurepa iru araa bapipari perā apemaarā ijāapataarā ome. Auk'a oopari judiorā ome, judio-eerā ome, esclavoorā ome, esclavo-eerā ome. Māga oopari, chok'ara p'ani mīda, apai pik'a p'anadamerā Cristo ome. Mapa tachia poro choopipata ak'ipidait'ee araa p'ani Cristo ome Tachi Ak'ōre Jaurepa k'aurepa.

¹⁴Tachi eperā k'ap'iade bi poro, juu, biíri māik'aapa t'āri. Jāgee jōmaarāpa k'aripapata tachia ne-inaa oodamerā. Māga pik'a tachi

ijääpataarā chok'ara p'ani mīda, chik'aripa p'anapata Cristo—it'ee ne-inaa oodait'ee. ¹⁵K'isiadáma nāgide. Tachi biiri pedeeda paara, jarak'aji: "Juapa mi k'āyaara ne-inaa chok'araara oopari perā, mi mak'iara servi-e bī na k'ap'iade." Māga jarak'aji mīda, at'āri tachi k'ap'iade bi. ¹⁶Maa-e pīrā tachi k'iiri pedeeda paara, jarak'aji: "Tau mi k'āyaara pipiara bairā, mi mak'iara servi-e bi na k'ap'iade." Māga jarak'aji mīda, at'āri tachi k'ap'iade bi. ¹⁷Tachi k'ap'ia jōma tau pada paara, k'iiri wē-e pak'aji ūridait'ee māik'aapa jōma k'iiri pada paara, k'ī wē-e pak'aji ūdait'ee. ¹⁸Mamīda māga-e. Tachi Ak'orepa tachi k'ap'iade nībi jōmaweda biji māgí bimāi, ichia k'isia iru badak'a. ¹⁹Tachi k'ap'ia jōmaweda biiri maa-e pīrā juu maa-e pīrā tau pada paara, k'ap'ia wēe p'anak'ajida. ²⁰Mamīda māga-e. Ne-inaa k'ira tādoo paraa mīda, ichita k'ap'ia apai bi.

²¹Tachi k'ap'ia māga bī perā, tachi tau pedee k'awaa bada paara, p'oyaa jara-e pak'aji juamaa: "Mia pi k'inia-e". Poropa pida p'oyaa jara-e pak'aji biirimaa: "Mia pi k'inia-e." ²²Ma k'āyaara ne-inaa jōma tachi k'ap'iade, mak'iara p'oyaa ooda-e pik'a k'edee paara, auk'a k'aripapata tachi k'ap'ia chok'ai bamerā māik'aapa k'ap'ia pia bamerā. ²³Ma awara tachi k'ap'iade nībi ūk'uru pia chi-oopata tachi piara unudamerā. Mamīda ūk'uru awaraarāmaa unupi k'iniadak'aa. Mapa wāk'apata p'arupa. ²⁴Jōdee chi unupi k'inia bīta taawa iru p'anapata. Māga oopata Tachi Ak'örépata tachi k'ap'ia māga ooda perā, pipiara iadamerā aide nībi mak'iara p'oyaa oo-e pik'a k'edee māik'aapa pia-e pik'a k'edee. ²⁵Māga ooji tachi k'ap'iade nībi jōma chik'aripa p'anadamerā. ²⁶Tachi k'ap'iade bī apida p'ua nībeeru pīrā, k'ap'ia jōmaweda miapari ma k'aurepa. Jōdee tachi k'ap'iade nībi apida pi-ia unuruta pīrā, k'ap'ia jōmaweda o-īadaipari.

²⁷Ma jōma jara aupadade k'isiadak'āri, k'awa p'ani tachi ijääpataarā Cristo k'ap'ia k'ap'ia p'ani, iru ome araa p'anapata perā. ²⁸Tachi Ak'orepa tachi k'ap'iade nībi chaa mimia awara-awaraa biji tachi k'aripamerā māik'aapa k'ap'ia pia p'anadamerā. Māga pik'a ichi Jaurepa Cristode ijääpataarāmaa mimia awara-awaraa bipari, ma mimia oo p'anide chik'aripa p'anapataadamerā. Naapiara bipari Jesucristopa jirit'eradaarā pēit'ee ichi ūraa jarateede; ai eere bipari Tachi Ak'ore ūraa jarateepataarā; maap'eda ne-inaa oopataarā eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa; k'ayaa beerā jipapataarā; ijääpataarā k'aripapataarā; ijääpataarā ak'ipataarā; pedeepataarā āchia k'awada-e p'ani pedeede. ²⁹Tachi Ak'orepa ijääpataarā jōmaweda jirit'era-e Cristopa pēimerā ichi ūraa jarateede. Ichiaba jōmaarāmaa ichia jarapi bik'a jarapi-e; jōmaarāpa iru ūraa jarateeda-e; jōmaarāpa ne-inaa ooda-e eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa; ³⁰jōmaarāpa k'ayaa beerā jipada-e; jōmaarāpa k'awada-e chi pedeerpura jara k'inia bī ma k'awada-e p'ani pedeede. ³¹Maperā parāpa iididaipia

bi Tachi Ak'õre Jaurepa parãmaa madepema pipiara bita bimerã. Mägá pipiara p'anapataadait'ee.

Mägá oo p'ani mïda, mia ak'ipiit'ee sãga wãara pipiara p'anapataadai.

Chik'inia p'anapataadaipia bi

13 ¹Pipiara p'ana k'inia p'ani pirã, chik'inia p'anapataadaipia bi.
 Tachia eperãarã pedee k'ira t'ädo pedee p'ani mïda mäik'aapa angeleerã pedee paara pedeeruta pijida, pari mäga oopata t'äripa awaraarã k'inia iru p'anada-e p'ani pirã. Mäga p'anaruta pirã, tachi ma pedeede pedeedak'äri, awaraarãpa ūridai campana pariatua chaaparik'a. ²Ichiaba Tachi Ak'õrepa jarapi bik'a jara p'ani mïda mäik'aapa k'awa p'ani mïda ne-inaa k'ira t'ädo, Tachi Ak'õrepa waide jara-e bi paara eperãarãmaa, páripi p'anapata awaraarã k'inia iru p'anada-e p'ani pirã. Ma awara audú ijãaruta pijida ee âyaa birutamaa tachia jararutapa; awaraarã t'äripa k'inia iru p'anada-e p'ani pirã, ichi k'inia mäga oo p'ani. ³Ma awara tachia net'aa iru p'ani jõmaweda tee p'ani mïda chupiria chedeerãmaa mäik'aapa tachi k'ap'ia paara paapeepiruta pijida Cristode ijää p'ani k'aurepa, t'äripa awaraarã k'inia iru p'anada-e p'ani pirã, tachi-it'ee wẽ-e pait'ee Tachi Ak'õrepa k'isia iru bidepema, it'ari panadak'äri.

⁴Tachia wãara awaraarã k'inia iru p'anadak'äri, nãga p'anapata. T'äridepai choopata. Awaraarãmaa ne-inaa pia oopata. Awaraarãunuamaa iru p'anadak'aa, ãrapa ne-inaa iru p'ani k'aurepa. Ichiaba tachia ooda jõmaarãmaa jaradak'aa, ãrapa k'isiadamerã tachia ne-inaa oo k'awaa p'anapata. Audua p'anadak'aa. ⁵Chiara k'iraupidak'aa mäik'aapa k'ira nejasiapidak'aa. Tachi-it'ee ne-inaa pipiara jiridak'aa. Isapai k'iraudak'aa. K'ira p'u-ua p'anadak'aa tachimaa chiarapa ne-inaa k'achia ook'äri. ⁶O-ia p'anadak'aa unudak'äri awaraapa ne-inaa k'achia oomaa bi. Jíp'a o-ïadaipata irua ook'äri Tachi Ak'õrepa wãarata jara pëidak'a. ⁷Ma awara chiarapa tachi miapidak'äri, choopata ijäapata perä Ak'õrepa tachi k'aripait'ee. Ijäapata k'achia p'oyaadai. T'äride ichita choopata awaraarã k'inia iru p'anadairã.

⁸Mägá awaraarã k'inia iru p'anadak'äri Cristopa oopi bik'a, ichita chik'inia para bait'ee. K'awáati na ewari Tachi Ak'õrepa jarapi bi waa wẽ-e pait'ee. Ma awara chi pedee bipa k'awada-e p'ani pedee waa ūrida-e pait'ee. Ichiaba k'isia k'awaa p'aniiräpa jarateepata auk'a waa wẽ-e pait'ee. ⁹Mägi jõma na ewari wẽ-e pait'ee, jõdait'ee perä. Tachia waide k'awada-e p'ani jõmaweda Tachi Ak'õrepa jarapi bi mäik'aapa k'isia k'awaa beeräpa jaratee p'ani. ¹⁰Mamïda Tachi Ak'õrepa k'isia iru bi jõmaweda oo aupak'äri, waa k'awa k'iniada-e p'anadait'ee irua jarapi bi mäik'aapa k'isia k'awaa beeräpa jaratee p'ani, jõmaweda Cristok'a k'awadait'ee perä.

¹¹Warra weda mi pedeeji mäik'aapa k'isia iru bají ne-inaa ooit'ee warrarãpa oopatak'a. Mamïda chona pak'äri, oo amaaji mägee warra

weda ne-inaa oopata. ¹²Na p'ek'au eujāde p'ani misa, jip'a espejo k'īra t'awaa bide ak'i p'anik'a bi, jōmaweda Tachi Ak'ōrepa k'isia iru bi k'awada-e p'anadairā. Mamīda Cristo ome p'anadanak'āri, jōmaweda k'awadait'ee Cristopa k'awa bik'a, k'awadait'ee perā Tachi Ak'ōrepa tachi k'awa bik'a.

¹³Maperā ichita ijāadaipia bi Tachi Ak'ōrepa oopari ichia jara bik'a. Ichita ijāadaipia bi Tachi Ak'ōrepa tachimaa teeit'ee ne-inaa jōmaweda ichia k'isia iru bi tachi-it'ee, it'ari panadak'āri. Ichita awaraarā k'inia iru p'anadaipia bi Tachi Ak'ōrepa k'inia iru baparik'a. Tachi Ak'ōre-it'ee ma jarada ūpeedepema chi t'ēe jara aupadata pipiara bi jōma apema jara aupada k'āyaara.

**Chik'aripa p'anadaipia bi
Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a oodait'ee**

14 ¹Māga pipiara bairā Tachi Ak'ōre-it'ee, parāpa awaraarā k'inia iru p'anadaipia bi. Māga oo p'ani misa, iididaipia bi Tachi Ak'ōre Jaurepa parāmaa jarapimerā Tachi Ak'ōrepa jarapi bik'a. ²Ma k'āyaara, iidiruta pirā Tachi Ak'ōre Jaurepa parā pedeepimerā k'awada-e p'ani pedeede, māgá jarateedak'āri, chi ūrirutaarāpa k'awada-e p'anadai māgí jarateeruta. Tachi Ak'ōrepapai k'await'ee. ³Jōdee Tachi Ak'ōre Jaurepa jarapiru pirā irua jarapi bik'a, chi ūrirutaarāpa pia k'awaadait'ee, āchi pedeede ūridait'ee perā. Mapa oo k'inia p'anadait'ee māgí jarateeruta jara p'anik'a māik'aapa t'āri o-īa p'anadait'ee oodak'āri Cristopa oopi bik'a. ⁴Chi pedee bipa ichia k'awa-e bi pedeede pia oo bi ichi-it'ee. Mamīda Tachi Ak'ōrepa jarapi bik'a jaraparipa apemaarā ijāapataarā k'aripapari.

⁵Parā jōmaweda pedeeda paara k'awada-e p'ani pedeede, pia bak'aji. Mamīda pipiara bi Tachi Ak'ōrepa jarapi bik'a jaradamerā, wē-e pirā apidaapa māgí pedee ūridamerā māik'aapa k'awapidamerā apema ijāapataarāmaa.

⁶Mapa ūpemaarā, mi parāmaa wāru pirā jarateede k'awa-e bi pedeede, parā k'aripa-e pait'ee. Jōdee wāru pirā Tachi Ak'ōrepa jarapi bik'a jarade maa-e pirā Cristo ūraa jarateeru pirā, māgá k'awaadai Cristopa oopi k'inia bi.

⁷Parāpa k'awa p'ani siru chaa k'awaa beerāpa māik'aapa arpa chaa k'awaa beerāpa pia chaapata chi ūri p'aniirāpa k'awaadamerā chisāgí sirupa chaada māik'aapa chisāgí arpapa chaada. Mamīda pia chaa k'awa-e bipa chaak'āri, k'achia ūridai māik'aapa pia k'awada-e pai chisāgí siru wa chisāgí arpa. ⁸Ichiaba soldaorāpa trompetta ateepata jura chōonadak'āri. Chi chaa k'awaa bipa chaapari soldaorā chōode uchiadamerā. Mamīda māgipa pia chaa-e pirā, soldaorā chōode uchiada-e pai, k'awada-e p'anadairā āchia ūri p'ani k'āata jara k'inia bi. ⁹Māga pik'a bi parā ome. K'awada-e p'ani pedeede pedee p'anadak'āri,

chi ūrirutaarāpa k'awada-e pai parāpa jaratee k'inia p'ani. Pipiara bak'aji pāchi ituaba pedeedap'edaa paara. ¹⁰Wāara na p'ek'au eujāde eperāarā pedee chok'ara awara-awaraa pedee p'ani. Ma pedee pedeepataarāpa pia k'awapata āchi pedee ūridak'ari. ¹¹Mamīda mia māgí pedee ūri-e bi pirā, k'ira tewaraak'a bai māgí pedeepari ome, p'oyaa ūri-e bairā māgí pedee. ¹²Māga bi parā ome ichiaba. Maperāpi iidi k'inia p'ani pirā Tachi Ak'ore Jaurepa parāmaa ne-inaa oopimerā, iididaipia bi ne-inaa k'aripadait'ee apemaarā ijāapataarā.

¹³Mamīda iidi k'inia p'ani pirā Ak'orepa pedeepimerā k'awada-e p'ani pedeede, māgara ichiaba iididaipia bi k'awapimerā k'āata jara k'inia bi māgí pedee. Māgá awaraarāmaa jarateedai. ¹⁴Mia it'aa t'iru pirā k'awa-e bi pedeede, mi jaurepapai k'awa bi k'āata jara k'inia bi, araa bapari perā Tachi Ak'ore Jaure ome. Mamīda michi k'isiade k'awa-e bi. ¹⁵Māgara mia ɬsāga ooima? Jaurepapai it'aa t'it'ee māik'aapa k'ariit'ee mia k'awa-e bi pedeede. Mamīda ma k'āyaara pipiara it'aa t'ipariit'ee māik'aapa k'aripariit'ee mia k'awa bi pedeede. ¹⁶Pia pida māga ooru pirā, eperā pi ik'aawa su-ak'i bipa auk'a k'awaait'ee pia gracias jara bi māik'aapa k'ari bi. Māgá pi ome auk'a iru it'aa t'ii gracias jarait'ee Tachi Ak'oremaa. ¹⁷Jōdee pia it'aa t'iru pirā k'awa-e bi pedeede, pia bi mīda Tachi Ak'ore k'irapite, pi ik'aawa p'aniirā maarepida k'aripa-e bi.

¹⁸Tachi Ak'ore k'irapite mi o-ia bi, mia parā k'āyaara pedee chok'araara pedeepari perā, mia k'awa-e bi pedeede. Māgá ooi Tachi Ak'ore Jaurepa māga oopipari perā. ¹⁹Mamīda apemaarā ijāapataarā ome bak'ari it'aa t'it'ee Tachi Ak'oremaa, mi-it'ee pipiara bi pedeeit'ee pedee joisomaapai arii p'aniirā pedeede, pedee diez mil pedeei k'āyaara ārapa k'awada-e p'ani pedeede.

²⁰Maperā ipemaarā, warra chak'erāk'a k'isianáati. Ārak'a p'ana k'inia p'ani pirā, p'anadaipia bi warra ewaa t'odak'a; audua-ee. Pia k'isíati chonaarāpa k'isiapatak'a. ²¹K'irāpáti Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

‘Tachi Ak'orepa jara bi: “Mia Israel pidaarāmaa pedeet'ee k'awada-e p'ani pedeede k'ira tewaraarā it'aideepa. Mamīda ma Israel pidaarāpa k'awa p'anadait'ee mīda mia māga oopi bi, at'āri mi pedee ūri k'iniada-e p'anadait'ee.”’ (Is 28.11-12)

²²Tachi Ak'orepa māga jarada perā, nāga k'awaadai. Ijāadak'aa beerāpa unuruta pijida Tachi Ak'ore Jaurepa parāmaa pedeepimaa bi pāchia k'awada-e p'ani pedeede, ma Israel pidaarāk'a ārapa ūri k'iniada-e pait'ee. Jōdee ijāapataarāpa māga unudak'ari, ūridait'ee, k'awada-e p'ani mīda k'āata jara k'inia bi. Mamīda ma k'āyaara parāpa jararuta pirā Tachi Ak'orepa jarapi bik'a āchi pedeede, audupiara ūri k'inia p'anadait'ee, ūridait'ee perā āramaa Cristopa oopi k'inia bi. Māgá bi ijāadak'aa beerā ome ichiaba. ²³K'isíati nāgide. Parā cheepurudak'ari it'aa t'īdait'ee, parādepema ūk'uru pedeemaa p'aneeruta pirā k'awada-e p'ani pedeede

māik'aapa māga p'anide t'iuru pirā eperā ijāak'aa bi maa-e pirā Tachi Ak'ore Ūraa waide k'awa-e bi, ichia k'isai parā jōmaweda k'ira k'awa-ee para bi. ²⁴Jōdee eperā ijāak'aa bi maa-e pirā Ak'ore Ūraa waide k'awa-e bi t'iuru pirā Tachi Ak'orepa jarapi bik'a jara p'anide, ūrii ichia p'ek'au k'achia oopari Tachi Ak'ore k'irapite. ²⁵Maap'eda māgide k'isiak'āri, t'āri p'uadarii māik'aapa ijāai, wa ijāa-e pai. Maap'eda bedabaidarii Tachi Ak'oremaa it'aa t'iit'ee māik'aapa jarait'ee: "Wāara Tachi Ak'ore nama parā ome bapari."

Chip'edaidak'āri, ne-inaa jōma k'ira jīp'a oodaipia bi

²⁶Māpai ipemaarā, nāga oodaipia bi chip'edaidak'āri it'aa t'iidait'ee. Ūk'uruurāpa Ak'ore k'ari k'aridaipia bi. Awaraarāpa Cristo ūraa jarateedaipia bi maa-e pirā Tachi Ak'orepa jarapi bik'a jaradaipia bi. Awaraarāpa k'awada-e p'ani pedeede pedeedaipia bi Tachi Ak'ore Jaurepa oopi bik'a. Awaraarāpa māgí pedee jara k'inia bi jōmaarāmaa k'awapidaipia bi Tachi Ak'ore Jaurepa oopi bik'a. Ma jōmaweda oodaipia bi ijāapataarā chik'aripa p'anadamerā. ²⁷Ma k'awada-e p'ani pedeede pedeepataarā pedeedaipia bi aba-abaa, omé maa-e pirā ūpee pedee auparutamaa. Maap'eda māgí pedee k'awapataarāpa jōmaarāmaa k'awapidaipia bi ārapa jaradap'edaa. ²⁸Apida wē-e pirā māgí pedee k'awaapiit'ee k'āata jara k'inia bi, māgara chi māgá pedee bi waa pedeeik'araa bi. Ma k'āyaara ichi t'āridepai pedeeipia bi ichi-it'ee māik'aapa Tachi Ak'ore-it'ee. ²⁹Māgá ichiaba Tachi Ak'orepa jarapi bik'a jarapataarāpa pedee k'inia p'ani pirā, pedeedaipia bi aba-abaa, omé maa-e pirā ūpee pedee auparutamaa. Apemaarāpa ūridaipia bi ārapa jararuta, k'awaadait'ee wāara Tachi Ak'orepa jarapida wa māga-e. ³⁰Abaapa Tachi Ak'orepa jarapi bik'a jara bi misa, awaraapa pedee k'inia bi pirā jarapida awara, māgara ma naa pedee badapa chi t'ēepemamaa pedeepiipia bi. ³¹Māga oo p'ani pirā, jōmaarā pedee k'inia p'aniirā pedeedait'ee, apemaarā ijāapataarāpa k'awaadamerā jōmaweda Tachi Ak'orepa āramaa jara k'inia bi. ³²Tachi Ak'orepa jarapi bik'a jara bipa pariatusa pedeeik'araa bi. Jīp'a pedeeipia bi Tachi Ak'ore Jaurepa māga oopi bak'āri. ³³Māga oodaipia bi Tachi Ak'orepa ne-inaa pariatusa oopik'aa perā. Oodaipia bi awaraa p'uurudepema ijāapataarāpa oopatak'a.

³⁴Mapa ichiaba chip'edaidak'āri it'aa t'iidait'ee, wēraarā k'iup'ee p'anadaipia bi, jarateepataarā māik'aapa Tachi Ak'orepa jarapi bik'a jarapataarā pedee p'ani misa, Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bairā āchi imik'īraarā jua ek'ari p'anapataadaipia bi. ³⁵Mapa ārapa ne-inaa iidi k'inia p'ani pirā, iididaipia bi āchi imik'īramaa teeda panadak'āri. Pia-e bi pariatusa pedeedamerā, awaraarā pedee p'ani misa.

³⁶Auk'a k'isiada-e p'ani pirā, k'irāpáti parāmaa ijāapii naaweda Tachi Ak'orepa awaraarāmaa ijāapiji māik'aapa k'awapiji ichia oopi k'inia bi

chip'edaidak'āri. Maperā k'īrak'aupai pāchia oo k'iniata oodai, Tachi Ak'ōrepa k'awapida oodai k'āyaara. ³⁷Apida k'īsia bī pirā ichiata Tachi Ak'ōrepa jarapi bīk'a jarapari, maa-e pirā ne-inaa awara oopari Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bīk'a, k'awaaipia bī Tachi Ak'ōrepa mīmaa jarapiji jōma na p'ādade jara bi. Mapa ooipia bī na ūraade jara bīk'a. ³⁸Mamīda māgí esperāpa jara bī pirā mia na p'ā bīde jarateemaa bī michi k'īsiadoopa, irua jara bī ūridaik'araa bi.

³⁹Māpai īpemaarā, audupiara iididaipia bī Tachi Ak'ōre Jaurepa jarapimerā Ak'ōrepa jara k'inia bī ijāapataarāmaa. Māga nīde abaapa pedee k'inia bī pirā ichia k'awa-e bī pedeede, pedeenaapáde adaik'araa bi. ⁴⁰Mamīda ne-inaa jōma oodaipia bī Tachi Ak'ōrepa oopi bīk'a, pariatua oodai k'āyaara.

Jesucristo piup'eda, chok'ai p'irabaaida

15 ¹Írá īpemaarā, k'irāpapiit'ee mia naaweda jarateeda; jōma Jesucristopa ooda tachi k'aripait'ee atuanaadamerā. Parāpa māgí jarateeda ijāajida; māgita at'āri ijāa p'ani. ²Ma jarateeda k'aurepa Tachi Ak'ōrepa parā o k'achiadeepa k'aripa ata wā. Mapa aīde ijāapataadaipia bi. Māga-e pirā, pāchi k'inia ijāajida.

³Ma jarateeda k'awaap'eda, mia parāmaa jarateeji, jarateeda pipiara bairā. Nāga bi: Cristo piuji tachia p'ek'au k'achia oopata wēpapiit'ee, Tachi Ak'ōre ūraa p'ādade jara bīk'a. ⁴Ma piuda t'ēepai, māu te uriade iajida māik'aapa ewari ūpeemaa chok'ai p'irabaiji, Tachi Ak'ōre ūraa p'ādade jara bīk'a. ⁵Ma t'ēepai ichia unupiji Pedromaa, maap'eda chi apemaarā k'ōp'āyoorāmaa, ichi ome nipapatap'edaa na p'ek'au eujāde bi misa. ⁶Ai t'ēepai unupiji quinientos audú see nībada ijāapataarāmaa. Māgidepema ūk'urupai jai-idaa p'ani, mamīda chi apemaarā at'āri chok'ai p'ani. ⁷Ai t'ēepai unupiji Santiagomaa. Maap'eda unupiji ichia ūraa jarateede pēida esperāarāmaa.

⁸Maap'eda, jōmaarā t'ēe, mīmaa ichiaba unupiji, ai naaweda mi k'achia baji mīda. ⁹Māga ooji mi jōmaweda apemaarā pēida k'āyaara ek'ariara bī mīda. Mi-it'ee piara bak'aji Tachi Ak'ōrepa mi jirit'era-e pada paara, mia Cristode ijāapataarā miapipachi perā. ¹⁰Mamīda Tachi Ak'ōre t'āri pia bapari perā, mi k'aripaji. Maperā mi apemaarā pēida k'āyaara mimiara bapari. Mimiak'aa michi k'īradoopa. Jīp'a Tachi Ak'ōrépata mīmaa nāgí mimia oopipari Cristo-it'ee. ¹¹Mi āra k'āyaara audú mimiapari mīda, taipa auk'a jarateepata, ma-it'ee Cristopa tai pēida perā. Māgí jarateeedata parāpa ijāajida.

Tachi Ak'ōrepa piudap'edaarā chok'ai p'irabaipipari

¹²Parāpa k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa Cristo chok'ai p'irabaipiji, taipa māga jarateedap'edaa perā. Māga bita, īsāap'eda ūk'uru parā t'āide

p'aniirāpa jara p'anima eperāarā piudap'eda chok'ai p'irabaidak'aa?

¹³ iK'isíati! Tachi Ak'orepa eperāarā p'oyaa p'irabaipi-e pīrā, māgara Cristo jida p'irabaipi-e pak'aji. ¹⁴Māgara páripí taipa jarateepata

Jesucristopa ooda eperāarā k'aripait'ee. Parāpa pida pāchi k'inia irude ijāa p'ani. ¹⁵Ma awara māirāpa jara p'ani wāara pīrā, tai seewa-idaa p'ani, parāmaa jarateedap'eda perā Tachi Ak'orepa Cristo p'irabaipiji.

¹⁶Māirāpa k'isia p'anik'a Tachi Ak'orepa eperāarā p'oyaa p'irabaipi-e pīrā, māgara Cristo jida p'oyaa p'irabaipi-e pak'aji. Māgara Cristo atāri piu bak'aji. ¹⁷Ma awara Tachi Ak'orepa Cristo p'irabaipi-e pajī pīrā, māgara parāpa páripí ijāa p'ani Cristo piuda k'aurepa Tachi Ak'orepa pāchia p'ek'au k'achia oopata wēpapii. ¹⁸Māgara awaraa Cristode ijāapataarā jai-idaadap'edaarā auk'a atuak'ajida. ¹⁹Ma jōma wāara pīrā māik'aapa na p'ek'au eujādepai Cristode ijāa p'ani pīrā, itachi jōmaarā k'āyaara chupiriara p'ani!

²⁰Mamida māga-e. iTachi Ak'orepa wāara Cristo chok'ai p'irabaipiji! Cristo naapiara ichita chok'ai bapariit'ee, piup'eda māik'aapa

p'irabai'eda. Ma awara Tachi Ak'orepa māga ooda perā Cristo ome, k'awa p'ani tachi jida ichiaba chok'ai p'irabaipiit'ee, Cristode ijāapata perā. ²¹K'isiadáma nāgide. Eperāpa k'achia ooda k'aurepa, na p'ek'au eujādepemaarā jōmaweda piupata. Jōdee Tachi Ak'orepa awaraa eperā

chok'ai p'irabaipida k'aurepa, jōmaweda irude ijāapataarā auk'a chok'ai p'irabaipiit'ee. ²²Pia jarait'eera, Adán k'aurepa jōmaarāta piupata. Jōdee Cristo k'aurepa jōmaweda irude ijāapataarā jai-idaadap'eda, chok'ai

p'irabaidait'ee. ²³Mamida p'irabaidait'ee Tachi Ak'orepa k'isia iru bik'a. Cristo naapiara p'irabaipiji. Maap'eda Cristo cheru ewate irude ijāapataarā auk'a p'irabaipiit'ee. ²⁴Ma t'ēepai na p'ek'au eujā jōit'ee.

Cristopa netuaraarā māik'aapa Tachi Ak'ore k'iraunuamaa iru p'aniirā, chi na p'ek'au eujādepema poro waibiarā jōmaweda p'oyaak'ari, māgiirā ichi Ak'ore juu ek'ari biit'ee. ²⁵Māga pait'ee Cristo na eujā poro waibia pait'ee perā, Tachi Ak'ore k'iraunuamaa iru p'aniirā jōma birumaa

ichi Ak'ore juu ek'ari. ²⁶Māgá ook'āripi, eperāarā waa piuda-e pait'ee.

²⁷K'awa p'ani Cristota na p'ek'au eujā poro waibia, Tachi Ak'orepa ichi ūraa p'ādade jara bairā:

'Ne-inaa jōmaweda pi juu ek'ari biji: eperāarā, angeleerā māik'aapa netuaraarā paara.'

(Sal 8.6)

Tachi Ak'ore aupaita Cristo juu ek'ari ba-e. ²⁸Māgá Tachi Ak'ore

k'iraunuamaa iru p'aniirā p'oyaap'eda, Tachi Ak'ore Warrapa ooit'ee

ichi Ak'orepa oodak'a ichi ome, nejōmaata iru juu ek'ari bik'ari. Irua

nejōmaata biit'ee ichi Ak'ore juu ek'ari, ichi k'ap'ia paara, Tachi Ak'ore

jōmaarā k'āyaara waibiarā beemerā.

²⁹Ichiaiba nāga k'awa p'ani Cristode ijāapataarā jai-idaadap'eda,

chok'ai p'irabaidait'ee. P'irabaida-e pīrā, ēsāap'eda eperāarā ūk'uruurāpa

poro choopipatama ijāapataarā jai–idaadap'edaarā pari, chi araada–e padap'edaarā poro choopidait'ee jai–idaadai naaweda? iMāgí jai–idaadap'edaarā p'irabaida–e pirā, páripi ãra pari poro choopipatam! ³⁰Ma awara ijāapataarā p'irabaida–e pirā, ̄sāap'eda tai jarateede wāpatama, chi wārutamaa tai k'iraunuunamaa iru p'ani mīda? ³¹Wāara ewari chaa mi peedait'ee iru p'ani, jarateepari perā Cristopa ooda jōmaara k'aripait'ee. Mamīda wāara mi o–ña bi k'awa bairā parāpa Jesucristode ijāa p'ani. ³²Ma awara Cristode ijāapataarā p'irabaida–e pirā, páripi mi perá piuji Éfeso p'uurudepemaarā juapa. Māgiirā ne–animalaarā k'achiarák'api p'ani. Wāara chok'ai p'irabaida–e pirā, māgara p'anadáma nāgí jarapatatak'a:

‘Nek'odáma, ne–innaa todáma māik'aapa tachia oo k'iniata oodáma, taarā–e perā jōdait'ee.’ *(Is 22.13)*

³³iMāga–e! Apidaamaa k'ūrapináati. Wāara jara p'ani nāga jaradak'ari: “K'ōp'āyo meraa bi pirā k'achia oopataarā ome, auk'a oodai.” ³⁴iPia k'isíati māik'aapa ak'iti k'isia k'awaa pik'a p'aniirā parā t'āide! P'ek'au k'achia oonáati ächia oo p'anik'a jaradak'ari Cristode ijāapataarā p'irabaida–e pait'ee. iMāga jaratee p'aniirāpa waide Cristode ijāada–e p'ani! Mīa māga jara bi parā k'ira nejasiapiit'ee.

Sāga Tachi Ak'orepa piudap'edaarā p'irabaipiit'ee (2 Co 5.1-5)

³⁵¿Nāga iidi k'inia p'ani–ek'ā? “¿Sāga Tachi Ak'orepa piudap'edaarā p'irabaipiit'eeema? ¿Sāga baima chi k'ap'ia p'irabaida?” ³⁶Wāara māga iidi k'inia p'ani k'isia k'awada–e p'anadairā. ¿Parāpa nāgí k'awada–e p'aniik'ā? Trigo tau maa–e pirā awaraa net'atau uudak'āri, eujāde beraudaipari, t'ono wāru misa. ³⁷Chi k'arra uudak'aa. Jip'a chi tauta uupata, trigodee wa awaraa net'ataudee. ³⁸Māgí uup'eda, Tachi Ak'orepa t'onopipari trigo k'arra wa ne–innaa awaraa, ichia k'isia iru badak'a net'atau k'ira t'ādoo ewaa ook'āri. ³⁹Māga ooji awaraa ne–innaa chok'ai bee ome ichiaba. Ichia k'isia iru badak'a k'ap'ia k'ira t'ādoo ooji eperārāde, ne–animalaarāde, ipanaarāde māik'aapa chik'ode, māgá ächi k'ap'ia awara–awaraa iru p'anadamerā. ⁴⁰Ichiaba biji ne–innaa pajāde ichia k'isia iru badak'a, na p'ek'au eujādepema ne–innaa awara. Māgí chaachaa ichi k'ira wāree biji. Mamīda auk'a bi–e paji. ⁴¹Ma k'ira wāree awara–awaraa biji nāgá: ak'orejiru urua awara bi atane īdaa ome māik'aapa atane īdaa lucero īdaa ome awara bi. Ichiaba lucero chaa urua awara bee.

⁴²Māgá Tachi Ak'orepa ne–innaa awara–awaraa oodak'a na eujādepema māik'aapa pajādepema, māga pik'a ichiaba awara ooit'ee eperā piuda k'ap'ia chok'ai p'irabaipik'āri. Piuda k'ap'ia iadak'āri, mik'iadaipari. Jōdee chok'ai p'irabaida k'ap'ia waa piuk'aa. ⁴³Ma awara māgí piuda k'ap'ia k'achia bapari mik'iadaipari perā. Jōdee chi chok'ai p'irabaida k'ap'ia k'ira wāree bait'ee.

Piuda k'ap'ia p'oyaa mimik'ak'aa. Jõdee chok'ai p'irabaida k'ap'ia ne-inaa k'ira t'ādoo ooit'ee, Cristopa chok'ai p'irabaida t'ēe oodak'a. ⁴⁴Eperāpa k'ap'ia iru bairā na p'ek'au eujāde bi misa, māgara ichiaba k'ap'ia iru bait'ee Ak'ōre truade. Na eujādepema k'ap'ia piuk'āri, iapata mik'iadaimerā. Mamīda t'ēepai Tachi Ak'ōrepa p'irabaipik'āri, it'aripema k'ap'ia papiit'ee.

⁴⁵Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bi:

'Tachi Ak'ōrepa eperā ook'āri, iru k'ide jārap'uaji chok'ai beemerā.'

(Gn 2.7)

Ma eperā Adán paji. Mamīda Cristo jida t'ijarapata Adán chi t'ēepema, Tachi Ak'ōrepa ichiaba iru chok'ai p'irabaipida perā ichi truade ichita bapariimerā. Ma awara Tachi Ak'ōrepa Cristo biji irude ijāapataarā chok'ai p'anapipariimerā. ⁴⁶Tachi k'ap'ia naapema Adán k'ap'iaik'a bi, na p'ek'au eujādepema perā. Jõdee tachi t'ēepema k'ap'ia bait'ee chi t'ēepema Adán apata k'apiak'a, Ak'ōre truadepema perā. ⁴⁷Chi naapema Adán yoorodee ooda paji. Mapa na p'ek'au eujādepema paji. Jõdee chi t'ēepema Adán it'aripema paji. Mata cheji na p'ek'au eujādee. ⁴⁸Na p'ek'au eujādepemaarāpa k'ap'ia iru p'ani naapema Adanpa iru badak'a, irudeepa uchiadap'edaa perā. Jõdee it'aa wārutaarāpa k'ap'ia iru p'anadait'ee Cristopa iru bik'a, ichideerā perā. ⁴⁹Māgá na eujādepema k'ap'iaide p'ani misa, Adán bapatak'a p'anapata. Mamīda it'aripema k'ap'iaide p'anadak'āri, Cristo baparik'a p'anapataadait'ee.

⁵⁰Ma jōma jara aupadade k'īsiadak'āri, parāpa k'awaadaipia bi na p'ek'au eujādepema k'ap'ia p'oyaa t'iuk'aa Tachi Ak'ōre eujāde, ne-inaa mik'iadaipari mama t'iuk'aa perā.

⁵¹Mamīda ūriti, mia jarait'ee perā ne-inaa Tachi Ak'ōrepa eperāarāmaa waide jara-e bi. Ijāapataarā jōmaweda piuda-e pait'ee. Mamīda wāara jōmaweda k'ap'ia awara padait'ee. ⁵²Māgá padait'ee isapai, tachi tau p'inaru jiak'aata. Māga niide it'aripema trompeta jiwaak'āri, Cristode ijāa jai-idaadap'edaaarā jōmaweda p'irabaidait'ee māik'aapa tachi chok'ai p'aniirā k'ap'ia jida awara pak'oodaridait'ee. ⁵³Māgá pait'ee na p'ek'au eujādepema k'ap'ia p'oyaa wā-e perā Tachi Ak'ōre eujādee. Mapa māgá it'aripema k'ap'iaata padait'ee, aide uchiadamerā iru eujāde. ⁵⁴Māgá tachi k'ap'ia jōmaweda it'aripema k'ap'ia padaik'āri, unudait'ee Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a:

'Tachi Ak'ōrepa jōmaweda p'oyaaji. Maperāpi ichia chok'ai p'irabaipidaarā waa piuda-e pait'ee.'

(Is 25.8)

⁵⁵Mapa ijāapataarāpa jōmaweda jaradaipia bi Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a:

'Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bi, tachi chok'ai p'anapipari perā, waa piuda-e pait'ee. Ma awara waa k'īsia p'ua k'īsiadak'aa, waaweeda-e p'anadairā miadait'ee tachia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa.'

(Os 13.14)

⁵⁶Mäga jaradaipia bi esperāarā piupata perā ächia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. K'awa p'ani jõmaweda p'ek'au k'achia esperāarāpa oopata, ma jõma jara bairā Tachi Ak'ore Ūraa Moisemaa p'āpidade. ⁵⁷Mamida Jesucristo piuda perā tachia p'ek'au k'achia oopata wēpapiit'ee, māik'aapa chok'ai p'irabaida perā, tachi o k'achiadeepa k'aripa ataji. Maperā it'aa t'īpata Tachi Ak'oremaa gracias jaradait'ee. ilruta jõmaarā k'āyaara waibiara bi, irua k'isia iru bada perā Tachi Waibia Jesucristo pēiit'ee tachi k'aripare!

⁵⁸Maperā īpemaarā k'iniarā, mia jarateeda ijāa p'anapatāati. Ma awara ichita óotí Cristopa oopi bīk'a, k'awa p'anadairā māga oodak'ari, pari ne-inaa ooda-e pait'ee.

Ijāapataarā-it'ee p'arat'a p'edap'edaa

16 ¹Frá jarait'ee sāga p'arat'a p'edaipia bi pēidait'ee apemaarā ijāapataarā-it'ee. Óotí mia jaradak'a Galacia eujādepema ijāapataarāmaa, ächi it'aa t'īpata chaa. ²Tomia ewate parā chaachaa p'arat'a awara bidaipia bi, parāmaa p'aa p'anidepema. P'arat'a waibia p'aa p'ani pīrā, waibia awara bīti. Mamida mak'iara p'aada-e p'ani pīrā, ma jīk'a awara bida. Māga oodaipia bi ewaa p'arat'a p'enaadamerā mi panak'ari. ³Ma awara jirit'eradaipia bi parā tāidepemaarā, ma p'arat'a p'edap'edaa ateedamerā Jerusalendee. Māpai mi parāmāi panak'ari, k'art'a p'ā pēiit'ee ãra ome Jerusalendee, ijāapataarāpa k'awaadamerā wāara māirā parāpa jirit'erada. ⁴Māga-e pīrā, mi jida auk'a ãra ome wāi.

Pablopia k'isia iru bada Corinto p'uurudee wāit'ee

⁵Mi wāit'ee Macedonia eujādee ijāapataarā ak'ide. Ma t'ēepai wāk'inia bi Corinto p'uurudee parā ak'ide. ⁶K'isia bi taarāit'ee parā ome p'usa t'ojarā wāyaarumaa. Māga ooru pīrā, k'inia bi mi k'ari padamerā jāmāik'aapa wāk'ari. ⁷Arak'attia wiibai k'inia-e parāmāi. Jīp'a taarā bee k'inia bi, Tachi Ak'orepa māga k'inia bi pīrā. ⁸Nāgaweda k'isia bi beeit'ee nama Éfeso p'uurude Pentecostés fiesta * parumaa. ⁹Nama at'ari bee k'inia bi nāpema chok'ara arāpa mia jaratee bi ūri k'inia p'anadairā. Mapa jaratee nībait'ee, chok'ara Tachi Ak'ore k'īra unuamaa iru p'aniirāpa māgā jaratee pi k'iniada-e p'ani mīda.

¹⁰Timoteo panak'ari parāmaa, auteebai pedéetí iru ome, iru mi ome auk'a Cristo mimia oopari perā. ¹¹Iru oo iru p'anadaik'araa bi. Ma k'āyaara pia ak'i p'anatí māik'aapa k'aripti, o-ña chemerā apemaarā ijāapataarā ome mia nimaa bimāi.

* 16.8 Judiorāpa Pentecostés fiesta oopachida ächia naapiara ne-uudap'edaa ewadak'ari. Chi naa ewadap'edaa tee chepachida Tachi Ak'ore temaa gracias jaradait'ee, irua ma ne-uu waripida perā māik'aapa chaupida perā.

¹²Parāpa iidi pēijida sāapai tachi īpema Cristo k'aurepa Apolo parāmaa wāit'ee. Mía jaraji wāmerā apemaarā ome parā ak'ide. Mamīda na wādade wā k'inia-e paji. Jua pari bak'ārita wāit'ee.

Pablopajarada na k'art'a p'ā auparude

¹³K'irak'aupai apidaapa parā k'achiade baaipidai. Cristode ijāapatáati mia jarateedak'a māik'aapa oopatáati Cristopa oopi bik'a. Pia choopatáati Cristode ijāa p'anide. ¹⁴Ma awara parāpa oo p'ani jōmaweda chik'inia oopatáati.

¹⁵K'awa p'ani Estéfanas ichi te pidaarā ome naapiara Cristode ijāajida Acaya eujāde. Ārapa apemaarā ijāapataarā k'aripapata. ¹⁶Maperā mia k'inia bi āra pāchi poroorāk'a iru p'anadamerā māik'aapa māgá ichiaba iru p'anadamerā apemaarā ijāapataarā ārak'a k'aripapata.

¹⁷Mi o-ia bi chedap'edaa perā Estéfanas, Fortunato māik'aapa Acaico mi k'aripade parā pari. ¹⁸Ārapa mi o-īapi chejida parā o-īapidap'edaak'a. Mapa āra pari Tachi Ak'ōremaa gracias teedáama.

¹⁹Ásia eujādepema ijāapataarāpa salute pēiruta. Ichiba salude pēiruta Aquilapa Priscila ome māik'aapa āchi tede cheepurupata ijāapataarāpa.

²⁰Nāpema ijāapataarāpa auk'a salude pēiruta. Parā saludaadak'āri, chik'inia saludaapatáati.

²¹Mi, Pablopajarada nāgí salute p'āru michi juadoopa.

²²Eperā apidaapa Jesucristo k'iniada-e p'ani pirā, Tachi Ak'ōrepa māgí k'achia ooit'ee. Tachi Waibia Cristo, iisapai chéji!*

²³Mia k'inia bi Tachi Waibia Jesucristopa parā pia ak'i bapariimerā.

²⁴Parā jōmaweda k'inia iru bi Jesucristodeerā perā.

Māgapai paji.

---

* 16.22 Griego pedeede: *Maranata*.

2 CORINTIOS

San Pablopka K'art'a T'eeepema P'ada Corinto P'uurudepema Ijäapataarämaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'äji. Na k'art'a p'äk'äri Corintodepema ijäapataarämaa, Macedonia eujäde baji. Na k'art'a p'äji k'awaak'äri Corintodepema ijäapataarä t'aide pedee k'achia jaradap'edaa iru äpite. K'iräpapi bi ichi Cristopa jirit'erada mäik'aapa k'ira jip'a nipada ära t'aide jaratee nipak'äri. Awaraa k'art'a p'ada k'äyaara, na k'art'ade Pablopka jip'a jara bi ichi t'äridepai k'isia iru bada.

Naapiara jara bi ichi chupiria nïbada, Cristopa ooda eperäarä k'aripait'ee jarateepari k'aurepa (cap. 1.1-11). Jara bi sääp'eda audú itria pedee p'äji äramaa (caps. 1.12-2.4); irá säga o-ña bi äradepemapa ne-inaa k'achia oopata oo amaada perä mäik'aapa iru üraadak'a oodap'edaa perä (cap. 2.5-17). Jara bi Ak'orepa üraa chiwidi jara pëida Cristo k'ap'ia pari (caps. 3.1-4.6); sääp'eda ijäapataaräpa waaweedaik'araa bi piudait'ee (caps. 4.7-5.10); säga Ak'orepa ichi t'äri auk'a bipari ijäapataarä t'äri ome (caps. 5.11-6.13) mäik'aapa Corinto p'uurudepemaaräpa ijäadap'edaa (caps. 6.14-7.16). Ma Corintodepema ijäapataarä nepirade p'anadak'äri, k'isiada-e paji awaraa ijäapataarä k'aripadait'ee. Maperä Pablopka jara bi p'arat'a p'e atadamerä tee pëidait'ee Judeadepema chupiria beerämaa (caps. 8-9). Ma eere Pablopka p'anau bi ichi imiateedap'edaarä. Jara bi säga Cristopa ichi jirit'eraji mäik'aapa sääp'eda Corintodepema ijäapataaräpa iru üraa üridaipia bi, ächi t'aidepema seewa jarateepataarä üridai k'äyaara (caps. 10.1-13.10). T'eeepai jara bi ichia k'inia bi ära k'äiwee, chik'inia p'anapataadamerä (cap. 13.11-14).

Salude pëida

1 ¹Mi, Pablopna k'art'a p'ā pëiru Jesucristode ijāapataarāmaa, Corinto p'uurude p'ani māik'aapa jōma Acaya eujāde p'ani. Tachi īpema Cristo k'aurepa, Timoteopa ichiaba salude pëiru parāmaa. Tachi Ak'ōrepa k'inia bada perā, mi jirit'eraji Jesucristopa mi pëimerā jarateede ichia oopi k'inia bi eperāarāmaa. ²Mapa mia k'inia bi Tachi Ak'ōrepa Tachi Waibia Jesucristo ome parā pia ak'i p'anadamerā. Māgá parā k'āiwee p'anapataadait'ee.

Tachi Ak'ōrepa Cristode ijāapataarā k'aripapari

³Wāara, Tachi Ak'ōre, Tachi Waibia Jesucristo Ak'ōre, jōmaarā k'āyaara waibiara bi! Ichia tachi chupiria k'awaapari māik'aapa ichiata tachi t'āri o-īapipari. ⁴Māgá oopari tai jarateepataarāmaa, chupiria jōnide. Ichia tai māgá k'aripapari, taipa, jōdee, awaraarā auk'a k'aripadamerā āra chupiria jōnadak'āri. ⁵Eperāarā ūk'uruurāpa Cristo k'īraunuamia iru p'anajida irua jarada k'aurepa. Māgá īrá awaraarāpa tai auk'a k'īraunuamia iru p'ani taipa jarateepata k'aurepa. Mamīda Cristopa tai k'aripapari choodamerā. Waapiara āchia tai māga iru p'ani pirā, waapiara Cristopa tai t'āri o-īapiit'ee. ⁶Wāara, chupiria jōneeruta pijida Cristopa jarada jarateepata k'aurepa parāmaa, tai o-īa p'ani. Tai māgá p'anadai ma jarateepata k'aurepa parā o k'achiadeepa uchiadap'edaa perā. Ma awara Tachi Ak'ōrepa tai t'āri o-īapi bīk'a chupiria jōnide, auk'a parā t'āri o-īapiit'ee parā auk'a chupiria jōneedak'āri. Irua māga ooit'ee parāpa choodak'āri taipa choopatak'a. ⁷Maperā taipa k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa tai k'aripaparik'a chupiria jōnide, parā auk'a k'aripait'ee māgá jōnadak'āri.

⁸Īpemaarā, parāmaa mia k'īrapapi k'inia bi mi chupiria nībada Ásia eujāde. Māga nībak'āri, perá choo-e paji. T'āri ma-āri nībaji. ⁹Wāara, k'īsiaji madeepa chok'ai uchia-e pai. Mamīda īrá k'awa bi māga paji mia ijāanaamerā michi k'īradoopa chupiria nībideepa uchiai. Jīp'a Tachi Ak'ōrépata uchiapii. Ichia māgá k'aripai ichi jōmaarā k'āyaara waibiara bairā. Irua aupaita piudap'edaarā chok'ai p'irabaipipari! ¹⁰Wāara, mi piudak'a baji. Mamīda Ak'ōrepa mi k'aripa ataji madeepa. Mapa mia k'awa bi waya māgadaru pirā, waya mi k'aripait'ee, mi k'ōp'ayoorā jida auk'a. ¹¹Parāpa ichiaba tai k'aripadai, it'aa t'īruta pirā tai pari. Māga ooruta pirā, chok'araarāpa o-īa gracias jaradait'ee Tachi Ak'ōremaa, unudak'āri irua ne-inaa pia ooru tai k'aripait'ee parāpa it'aa t'īpata k'aurepa.

Pablo p'oyaa wā-e pada Corinto pidaarā ak'ide

¹²Parādepema ūk'uruurāpa jara p'ani taipa eperāarā k'ūra nipapata. Mamīda māga-e. Tai o-īa p'ani jōmaarā t'aide jaratee nipadak'āri, k'īra jīp'a nipapata perā.

Māgá nipajida parā tāide. Audua nipadak'aa paji parāpa k'isiadamerā tai k'isia k'awaara p'ani awaraarā kāyaara. Māga-e. Parā tāide tāri pia p'anapachida, Tachi Ak'orepa tai k'aripa bada perā. Māga ooji ichia tai k'inia iru bapari perā. ¹³Taipa parāmaa k'art'a p'ā pēidak'āri, jip'a p'āpata taipa jara k'inia p'ani aupai. Māgá p'āpata parāpa tai k'art'a leedamerā māik'aapa pia k'awaadamerā jōmaweda aide jara bi. ¹⁴Wāara parādepema ūk'uruurāpa māga k'awapata. Mamīda mia k'inia bi parā jōmaarāpa k'awa k'inia p'anadamerā taipa oopata māik'aapa jarateepata. Māgá Tachi Waibia Jesús waya chek'āri, tachi jōma o-ia p'anadait'ee iru k'irapite. Tai o-ia p'anadait'ee parāpa taipa jarateeda ijāadap'edaa perā. Jōdee parā o-ia p'anadait'ee tai it'aideepa ūridap'edaa perā Cristopa ooda eperāarā k'arihait'ee.

¹⁵Mia k'isiajī parāpa pedeejida taipa k'art'a p'ā pēidak'edaa māik'aapa ijāajida wāara Cristopa tai pēiji jarateedamerā irua oopi k'inia bi eperāarāmaa. Mapa wāit'ee paji parā ak'ide. Wāda omé wāit'ee paji parā o-ia p'anadamerā mi unudak'āri. ¹⁶Naapiara Macedonia eujādee wāk'āri, mi parāmāi wiibaiit'ee paji māik'aapa waya āpitez chek'āri, auk'a parāmaa p'asianait'ee paji. Ma t'ee wādade parāpa mi k'aripak'ajida Judea eujādee wāit'ee. ¹⁷Mamīda parāpa k'awa p'ani mi parāmaa wā-e paji. ¹⁸Mapa parā tāidepema ūk'uruurāpa jara p'ani-ek'ā mi tāri auk'a bi-e parā ome? ¹⁹K'isia p'ani-ek'ā michia oo k'iniata oopari awaraarāpa oopatak'a? ²⁰Mia māga ook'aapi! ²¹Tachi Ak'orépata k'awa bi tai jarateepataarā māgá p'anadak'aa. Ichiaba māgá jarateedak'aa, jarateedak'āri iru Warra, Jesucristopa ooda eperāarā k'arihait'ee. Jip'a taimaa jarateepata irua jarapi bik'a. Tachi Ak'orepa ichita oopari ichia jara bik'a. Māga oopata tai jida ichiaba, ichideerā perā. ²²Parā tāide Silvano,* Timoteo mi ome jarateedak'āri Jesucristo Tachi Ak'ore Warra, tai k'isiadoopapai jarateedak'aa paji. Jip'a jarateepachida Tachi Ak'orepa taimaa jarapidak'a. Jesucristo māgá bapachi. Ichita ooji ichi ak'orepa jaradak'a. ²³Chonaarāweda Tachi Ak'orepa jaraji Jesucristopa ooit'ee bada. Māga jaraji Cristo t'oi naaweda. Māpai iru t'op'eda, wāara ooji jōmaweda Ak'orepa jaradak'a. Maperā k'awa p'ani Cristo wāara Tachi Waibia. Māgá Cristode ijāapata perā, tachia "Amén" apata Tachi Ak'ore ūraa ūridak'āri. ²⁴Tachi Ak'orépata tai Cristode ijāapipari, parā jida auk'a. Ichiata tachi jirit'eraji ichideerā papiit'ee. ²⁵Tachia k'awaadamerā wāara ichideerā p'ani, ichia tauchaa pik'a biji tachi tāride. Ichi Jaure pēiji tachi ijāapataarā ome bapariimerā. Māga ook'āri, tachimaa ak'ipiji ichia wāara tachi pia ak'it'ee māik'aapa t'ēepai teeit'ee jōmaweda ichia k'isia iru bi tachi-it'ee.

Pablopā jarada sāap'eda wā-e paji Corintodepema ijāapataarā ak'ide

²³Ak'ore k'irapite mia jara k'inia bi sāap'edata wā-e paji parā ak'ide. Tachi Ak'orepa k'awa bi michi tāride iru bi māik'aapa mi miapii seewa

* 1.19 Ichiaba t'ijarapachida *Silas*.

jararu pīrā. Mi waa wā-e paji Corinto p'uurudee parā itriade, parā t'āri p'uapiamaapa. ²⁴Tai, chi jarateepataarāpa, parāmaa ijāapi k'iniada-e taipa k'inia p'anik'a. Parāpa auk'a Cristode ijāapata. Iruata parāmaa ichia k'inia bik'a oopii. Taipa jōdee parā k'aripa k'inia p'ani waapiara ijāapataadamerā māik'aapa t'āri o-ia p'anapataadamerā.

2 ¹Naaweda mi parā ak'ide wāk'āri, parā t'āri p'uapiji. Maperā waya wāit'ee pak'āri, nāga k'isajji: "Mi naapai waya wā-e āra t'āri p'uapide." ²Mia parā t'āri p'uapiro pīrā, parādepema apida wē-e pai mi t'āri o-īapiit'ee. ³Mapa wāi k'āyaara, k'art'a p'ā pēiji parāpa aide jara bi ūridamerā māik'aapa oodamerā mia ūraadak'a. Mi parāmaa wāru pīrā parāpa māga oodai naaweda, audupiara parā t'āri p'uapii. Waya unudak'āri, mia k'inia bi parāpa mi t'āri p'uapii k'āyaara, t'āri o-īapidamerā. Mia nāga k'awa bi: mi t'āri o-ia bak'āri, parā jida māga p'ani. ⁴Ma k'art'a p'āk'āri, michi t'āride k'isia nībaji, parā māgá itria k'inia-e pada perā. Jēedachi parā t'āri p'uapi k'inia-e bada perā. Ma k'art'a p'āk'āri, mia jīp'a ak'ipi k'inia baji parā audú k'inia iru bi.

Pablopā ūraada perdonaa k'awaadamerā

⁵Wāara parā t'āidepemapa, k'achia oo k'iniapa, mi t'āri p'uapiji māik'aapa parā ūk'uru audupiara māgapiji. Ichia tachimaa māgá ooji mīda, mia iru waa imiatee k'inia-e. ⁶Parā chok'araarāpa iru t'āri p'uapimaa p'ani, iru yiaraa iru p'anadairā. Jāgapaapi. Waa māgá yiaraa iru p'anadaik'araa bi. ⁷Ma k'āyaara, irua ooda perdonaaadaipia bi māik'aapa t'āri o-īapidaiapia bi waya t'iumerā awaraa ijāapataarā ome. Parāpa māga ooda-e pīrā māik'aapa iru at'āri yiaraa iru p'anaruta pīrā, iru audupiara t'āri p'ua bai, Ak'ōredie ijāa-edarumaa. ⁸Maperā ūrā mia parāmaa enenee nībi ak'ipidamerā wāara iru k'inia iru p'ani. ⁹Ma-it'ee ma k'art'a p'āji. K'inia baji irua ma k'achia oo amaamerā. Mamīda ma k'āyaara waapiara mia k'awa k'inia baji parāpa oodai wa ooda-e pai mia jaradak'a. ¹⁰Parāpa ma eperāpa k'achia ooda perdonaa p'anik'a, mia pida perdonaa bi. Wāara, Cristopa k'awa bi abaapa mi ome nepira jiri baji pīrā, mia ma nepira perdonaaaji. Mia māga ooji parā waya t'āri o-ia p'anadamerā. ¹¹Tachi jōmaarāpa chīarapa k'achia ooda māgá perdonaaruta pīrā, Netuara Poro Waibia juade baaida-e pait'ee ne-inaa k'achia oo k'iniapa ma eperāmaa. Ma awara ma ne-inaa k'achia ooda k'aurepa netuara juade baai-e pait'ee, audú k'isia p'ua nībairā. Tachia pia k'awa p'ani netuarapa oopari ichi juade baaidamerā.

Pablo Troas p'uurudee nīpadā

¹²Mia jaradak'a mi wā-e paji parā ak'ide. Ma k'āyaara Troas p'uurudee wājī jarateede. Mama nipak'āri, Tachi Waibiapa k'ariplji māpemaarāpā ūri k'inia p'anadamerā Cristopa ooda eperārā k'ariplji. ¹³Mamīda,

mama bide mi k'isia nībeeji unu-e pada perā Tito, tachi ipema Cristo k'aurepa, mia pēida parā ak'ide. Iru parāmāipi chep'eda, mama tai unudait'ee paji. Māgá unuda-e pada perā, mia Troadepemaañ atabéiji māik'aapa cheji Macedonia eujādee, nama Tito ome unui jīak'aapa.

Pablopajarada Titopanepirida ūrip'eda

¹⁴Taipa gracias jarapata Tachi Ak'ōremaa, iruata Netuara Poro Waibia p'oyaapari perā Cristo juapa. Maperāpi netuara apidaapa tai Cristodeerā p'oyaada-e pai. Māgá ichideerā perā irua tai k'aripapari jarateedamerā jōmaarā t'āide. ¹⁵Ara k'era t'ūa aubaiparik'a ewat'aak'āri, māga pik'a tai ijāapataarā t'īmí wāpata jarateede Cristopa oopi k'inia bi eperāarāmaa. Tachi Ak'ōrepa unuk'āri taipa māga jarateemaa p'ani, o-īa beepari. Cristopa tai jarateepataarā pēipari jarateedamerā chi ūri k'inia p'aniirāmaa māik'aapa chi ūridaamaa p'aniirāmaa paara. ¹⁶Taipa jarateepata mik'ia pik'a bi chi ūridaamaa p'aniirā-it'ee, ma k'aurepa āra atuadait'ee perā. Mamīda chi ūri k'inia p'aniirā-it'ee ne-inaa t'ūa baparik'a bi, ma jarateeda k'aurepa āra wādait'ee perā Ak'ōre truadee. Māga bita, ēk'aipa jarateeima chi ūri p'aniirāpa wāara k'awaadamerā Cristopa oopi k'inia bi eperāarāmaa? ¹⁷Tápata māga jarateedai. Ma-it'ee Tachi Ak'ōrepa tai jirit'eraji. Tai k'isiadoopa jarateedak'aa. Tachi Ak'ōrepa ichi ūraa taimaa jarapipari. Tai nipadak'aa awaraarāk'a. Āchi k'isiadoopa Ak'ōre net'aa jaratee nipapata, eperāarāpa āchi pia ak'ídamerā māik'aapa āchimaa p'arat'a teedamerā. Taipa jōdee māga oodak'aa. Tachi Ak'ōrepa tai ichita ak'ipari perā, k'īra jīp'a jarateepata irua oopi bik'a. Māgá jarateedai Cristo tai ome bapari perā.

Tachi Ak'ōrepa ūraa chiwidi Pablooma k'awapida

3 ¹Mia jarak'āri tai k'īra jīp'a jarateepata, jara k'inia-e bi taita pipiara ak'idaipia bi awaraa jarateepataarā k'āyaara. Taipa k'art'a p'āda iididak'aa ijāapataarāpa parāmaa jara pēidamerā tāipata pia jarateepata, jarateepataarā ūk'uruurāpa oopatak'a. Ichiaba iidida-e parāpa māgee k'art'a awaraa ijāapataarāmaa pēidamerā. ²Awaraarāpa k'awa k'inia p'ani pirā tai wāara Jesucristopa pēida jarateede wa māga-e, āchia parā ijāapataarā ak'idaipia bi. Parā taipa k'art'a p'ādák'ata p'ani, Cristode ijāapata perā taipa jarateedap'edaa k'aurepa. Michi t'āride k'awa bi mia wāarata jara bi. ³Jōmaarāpa k'awaadai Cristopa tai pēiji parā ak'ídak'āri, sāga p'anapata Cristode ijāadak'āriipa. Awaraarāpa oo k'inia p'anapata Tachi Ak'ōre ūraa māude p'ādade jara bik'a. Tachi Ak'ōrepa k'inia-e bají mīda eperāarāpa ichita ijāadamerā ma ūraa Moisemaa p'āpidade, ūk'uru aide at'āri ijāa p'ani. Mamīda parā māga p'anadak'aa. Ma k'āyaara pipiara parāpa oo k'inia p'ani Cristopa oopi bik'a, Tachi Ak'ōre Jaire parā t'āride bapari perā. Ma awara Ak'ōrepa māga ichita oopiit'ee, ichita bapari perā.

⁴Taipa ak'idak'āri parāpa oomaa p'aní Cristopa oopi bik'a, k'awa p'aní wāara Tachi Ak'ōrepa taimaa jarapi baji. ⁵Tai k'īsiadoopa eperāarā p'oyaa Cristode ijāapidak'aa. Tachi Ak'ōrepapai māga ooi. Ichia aupaita tai k'aripapari iru ūraa pia jarateedamerā. ⁶Ichia taimaa nāgí ūraa chiwidi k'awapiji. Cristopa p'ek'au k'achia oopataarā o k'achiadeepa k'aripa atai. Māga k'awapiji taipa jōmaarāmaa jarateenadamerā. Na ūraa chiwidi awara bi chi naawedapema ūraa k'āyaara. Eperāarāpa ma naawedapema ūraa p'ādade ijāaruta pirā, atuadait'ee. Jōdee na ūraa chiwidide ijāaruta pirā, Ak'ōre Jaurepa āchi Ak'ōre ode t'iupiit'ee.

Ūraa chiwidi piara bī naawedapema ūraa k'āyaara

⁷K'īsiadáma nāgide. Chonaarāweda Tachi Ak'ōrepa ichi ūraa māude p'āpiji Moisemaa. Na eujāde bi misa, Moisés Tachi Ak'ōre ome unuk'āri, Tachi Ak'ōre k'ira wāree iru ome beeji. Mapa Moisés waya chek'āri Israel pidaarāmaa, ārapa iru k'ira p'oyaa ak'idak'aa paji, audú īdaa bada perā. Māga baji mīda, taarā-e nide ma īdaa wēpa wāji. Ak'ōrepa ichi k'ira wāree māgá āchimaa unupiji mīda, ma ūraa p'āda k'aurepa eperāarāpa k'awaa p'aneejida āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa atuadait'ee.

⁸Irá jōdee, ma k'āyaara pipiara Tachi Ak'ōrepa ūraa chiwidi jara pēida k'aurepa tachi ijāapataarāpa k'awapata Cristode ijāadak'āri, wādai Tachi Ak'ōre truadée. Māga k'awapata Ak'ōre Jaure k'aurepa, iru tachi ome bapari perā. ⁹Māpai nāga jaradai. Pia baji Tachi Ak'ōrepa eperāarāmaa k'awapik'āri ichi ūraa p'āda, māgide jaraji mīda āchi atuadait'ee p'ek'au k'achia oopata perā. Mamīda ma k'āyaara pipiara bī ichia ūraa chiwidi jara pēida. Māgí ūraade ichi Jaurepa tachi ijāapataarāmaa k'awapipari Cristo k'aurepa tachi p'ek'au k'achia wēe p'aní Ak'ōre k'īrapite. ¹⁰Maperāpi k'awa p'aní pipiara bī ijāadait'ee Tachi Ak'ōrepa ūraa chiwidi jara pēidade, ijāadai k'āyaara māgí chonaarāwedapema ūraa p'ādade jara bide. ¹¹Wāara Ak'ōre Ūraa p'āda pia baji, Ak'ōrepa māgí jarada perā. Mamīda ichia k'inia-e paji eperāarāpa ichita aide ijāadamerā. Mapa ūraa chiwidi jara pēiji. Nāgí ūraa pipiara bī chi naawedapema k'āyaara, jōk'aa perā.

¹²K'awa p'anadairā Ak'ōrepa ūraa chiwidi jara pēida māgá pipiara bī chi naawedapema jarada k'āyaara, taipa māgí ūraa jīp'a jarateepata, waaweeda-ee. ¹³Mamīda māga-e paji Moisés ome. Moisepa ichi k'īra wāk'aji Israel pidaarāpa ununaadamerā Tachi Ak'ōre k'ira wāree wēpa wāk'āri. Māgá ma īdaa Moisés k'īrade wēpa wādak'a, ma chonaarāwedapema ūraa wēpa pik'a wāji. ¹⁴Mamīda ma Israel pidaarāpa māga ijāa k'iniada-e paji, k'īri k'isua p'anadap'edaa perā. At'āri māga p'aní Moisepa p'āda leepataarā ūridak'āri. Moisepa ichi k'īra wāk'a iru badak'a, āchi t'āri wāk'a pik'a iru p'aní ūraa chiwidide ijāa k'iniada-e p'anadairā. At'āri āchia ijāapata Ak'ōre ode t'iudai ma

chonaarāwedapema ūraa p'ādade jara bik'a oo p'anipa. Māga ijāapata Tachi Ak'ōrepa āchimaa ichi ūraa chiwidi k'awapi bi mīda. Nāgá k'isia awara k'isiadai: Cristode ijāadak'āri māik'aapa ichideerā padaidak'āri. ¹⁵Māgá Ak'ōre Ūraa Moisepa p'ādade ijāapata perā, idi ewate at'āri ma ūraa ūridak'āri, āchi t'āri wāk'a pik'a iru p'ani. ¹⁶Mamīda āchidepemapa ma ūraa chiwidi ūrik'āri māik'aapa Cristode ijāak'āri, ma t'āri wāk'a pik'a bada wēpait'ee. ¹⁷Māga p'aneedait'ee Cristode ijāadak'āri, eperārā uchiapata perā Ak'ōrepa naawedapema ūraa p'āda jua ek'ariipa. Māga oodai Cristo āra ome bapari perā ichi Jaure k'ap'ia pari. Cristo ichi Jaure ome apai, auk'a Tachi Waibia perā. ¹⁸Māgá ma naawedapema ūraa jua ek'ariipa tachi uchiadap'edaa perā, tachi t'āri waa wāk'a pik'a p'ani-e. Ara espejode tachi k'ira unuparik'a, māga pik'a Tachi Ak'ōre k'ira wāree unupata iru ūraa chiwidi jara pēidade Cristo k'ap'ia pari. Ma awara Cristo Jaurepa oopi bik'a oodak'āri, t'āri pia padaipata iruk'a. Waapiara iru Jaurepa oopi bik'a oodai, waapiara t'āri pia padaridai iruk'a.

Pablopapedia

4 ¹Tachi Ak'ōrepa tai chupiria k'awaa bairā, ichi ūraa chiwidi taimaa jaratee pi. Maperāpi waaweeda-ee p'anapata, awaraarāpa tai ome nepira jiri p'ani mīda. ²Taipa oodaamaa p'anapata ne-inaa k'achia awaraarāpa mera oopata; ne-inaa eperārā jīp'aarā k'ira nejasia p'anapata oodait'ee. Madepema ūk'uruurāpa imeraa jarateepata chīara k'ūradait'ee. Maa-e pīrā āchi k'isia p'orapata Ak'ōrepa jarapi bi ome, irua jara k'inia bi awara uchiamerā. Mamīda taipa māga ooda-e. Ak'ōrepa wāarata jara pēida k'ira jīp'a jarateepata. Māga oo p'anipa k'inia p'ani jōmaarāpa k'awaadamerā Tachi Ak'ōre k'irapite taipa wāarata jarateepata. ³Wāara, Cristopa ooda eperārā k'aripait'ee jarateedak'āri, ūk'uru eperārā-it'ee ma jarateepata wāk'a pik'a bi, māirāpa ma wāarata k'awadaamaa p'anapata perā. Mapa o k'achiadēe wāruta. ⁴Āchi māga p'ani na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā ak'ōre, Netuara Poro Waibiapa, āchi tau p'āriu pik'a iru bairā ichi jua ek'ari. Ichia k'inia-e āchia k'awaadamerā t'īudai ūdaa pik'a bide k'awaadak'āri Cristopa ooda āchi o k'achiadēpa k'aripa atait'ee. Ichia k'awa bi māga ijāaruta pīrā, unudai Cristo k'ira wāree, iru Tachi Ak'ōre k'irak'a bairā. ⁵Mapa taipa jarateedak'āri, jarateeda-e tachi k'isiadēpa tai ak'īdamerā pāchi poroorāk'a. Jīp'a jarateepata Jesucristo, Tachi Waibiapa oopi k'inia bi eperārāmaa. Taipa irua oopi bik'a oo k'inia p'anapata perā, tai mimiapata parā-it'ee. ⁶K'awa p'ani Jesucristo tachi jōmaarā waibia nāga perā. Ewaa weda jōma p'āriu nībak'āri, Tachi Ak'ōrepa jaraji ūdaamerā. Māpai ūdaa beeji. Māga pik'a ijāadai naaweda, tai p'āriu pik'a bide p'anapachida, k'awada-e p'anadap'edaa perā Cristopa ooda eperārā k'aripait'ee. Mamīda Tachi Ak'ōrepa taimaa māga k'awapik'āri, tai t'āride

īdaa pik'apiji. Mapa Cristode ijāa p'aneejida māik'aapa k'awaa p'aneejida Tachi Ak'ōre k'īra wāree.

Tachi Ak'ōrepa wāarata jarateepataarā k'aripapari

⁷Tachi k'ap'ia chok'o sorek'api bi. Mamīda Tachi Ak'ōrepa aide nēe bidák'api bi ichi k'īra wāree taimaa unupik'āri māik'aapa tai jirit'erak'āri Cristopa ooda jarateedamerā esperārā k'aripait'ee. Māgá esperārāpa ijāadak'āri taipa jarateepata k'aurepa, jōmaarāpa k'awaadai Tachi Ak'ōrépata taimaa jarapi bi. Ilruta tai k'āyaara waibiara bi! ⁸Māga jaratee p'aní misa iru-it'ee, tai wārutamaa ijāadak'aa beerāpa nepira jiripata tai ome. Mamīda āramaa p'oyaapidak'aa. Māga p'anadai Tachi Ak'ōrépata tai k'aripapari perā choodamerā. Edaare k'awada-e sāgapí oodai. Mamīda ijāa p'aní Ak'ōrepa taimaa ichia k'inia bi k'awapiit'ee. ⁹Edaare awaraarāpa tai k'īraunuamaa iru p'anapata. Mamīda Tachi Ak'ōrepa tai atabaibēik'aa. Ichiaba edaare tai p'ua oopata. Mamīda Tachi Ak'ōrepa tai k'aripapari chok'ai uchiadamerā āchi juadeepa. ¹⁰Tai wārutamaa jiripata peedait'ee Jesús peedap'edaak'a. Mamīda Tachi Ak'ōrepa tai k'aripapari āchi juadeepa, esperārāpa k'awaadamerā irua aupaita tai k'aripapari. Māga oopari Jesucristo Jaure tai ome bapari perā. ¹¹Wāara, na p'ek'au eujāde p'aní misa, tai māgá pee k'inia p'anadait'ee taipa jarateepata perā Jesucristopa oopi k'inia bi esperārāmaa. Mamīda māga p'oyaa ooda-e, irua ak'ipi k'inia bairā ichi wāara chok'ai p'irabaiji māik'aapa at'āri tai tāride chok'ai bi. ¹²Māpai tai māgá jiri p'aní mīda, taipa jarateepata Ak'ōrepa jarapi bik'a, parā awaraarā ome Cristode ijāadap'eda, Tachi Ak'ōre truade ichita p'anapataadamerā.

¹³Taipa auk'a jaradai Tachi Ak'ōre chonaarāwedapema ūraa p'ādade jara bik'a:

‘Ijāaji Tachi Ak'ōrepa mi k'aripai. Maperā irumaa jaraji michi t'āride k'īsia bāda.’ *(Sal 116.10)*

Taipa ichiaba māga ijāapata. Maperāpi jarateepata Tachi Ak'ōrepa jarapi bik'a. ¹⁴K'awa p'aní Tachi Ak'ōrepa Jesucristo chok'ai p'irabaipidak'a, tai jida auk'a p'irabaipit'ee parā ome māik'aapa tachi ateeit'ee Jesucristo bimaa ichi truade. Māga ooit'ee tachi Cristodeerā perā. ¹⁵Māga k'awa p'anadairā, choopata parā māik'aapa awaraarā k'aripadait'ee Cristode ijāadamerā. Māgá chok'araarāpa k'awaadait'ee Ak'ōrepa āchi k'inia iru bi māik'aapa o k'achiadeepa uchiapi k'inia bi. Māpai māirāpa Cristode ijāadak'āri, gracias jaradait'ee Tachi Ak'ōremaa māik'aapa āchi it'aa tī p'anide ak'ipidait'ee wāara irude ijāapata.

¹⁶Maperāpi tai chupiria jōneedak'āri, k'īsia p'ua jōnadak'aa. Tai k'ap'ia jōdaruta pijida, ewari chaa t'āride audupiara Tachi Ak'ōrede ijāapata. ¹⁷Ma awara na eujāde p'aní misa, taarādak'aa chupiria jōnide. Tai-it'ee mak'iara p'ua-e. Jōdee taipa ne-inaa unudait'ee Tachi Ak'ōre truade p'oyaa jarada-e,

audú pi-ia bairā. iIchita p'anapataadait'ee iru ome! ¹⁸Maperā tai audú k'isia jōnada-e na p'ek'au eujāde unu p'ani k'aurepa. Jīp'a k'isiapata ne-inaa waide unuda-e p'anide; it'aripema net'aade. Na eujādepema net'aa taarā-ee jōpari. Mamīda it'aripema net'aa ichita bapariit'ee.

Ijāpataarā it'aripema k'ap'ia chiwidide
p'anapataadait'ee
(1 Co 15.35-58)

5 ¹Taipa k'awa p'ani tachi eperā k'ap'ia piuru pijida Cristo chei naaweda, Tachi Ak'orepa tai p'anapiit'ee ichia ooit'ee bi it'aripema k'ap'ia chiwidide. Na p'ek'au eujādepema k'ap'ia jōpari. Mamīda chi it'aripema k'ap'ia jōk'aa, Tachi Ak'orepa māgáoopari perā. ²Na p'ek'au eujādepema k'ap'iade p'ani misa, chupiria jōnapata māik'aapa audú k'isia jōnapata, ma it'aripema k'ap'iade p'ana k'inia p'anadairā. ³Eperāpā p'aru jī k'inia bik'a, māga pik'a tai p'ana k'inia p'ani ma it'aripema k'ap'iade. Eperā āk'adaa ba k'inia-e bik'a, tai k'ap'ia wēe p'ana k'iniadak'aa. ⁴Maperāpi piu k'iniada-e Cristo chei naaweda. Iru māgácheru misa, na p'ek'au eujādepema k'ap'iade p'anide, k'isia jōnapata ne-inaa k'achia p'asai jiak'aapa. Māgána p'ek'au eujādepema k'ap'ia chupiria nībairā, atabēi k'inia p'ani Tachi Ak'ore ome p'ananadait'ee. ⁵Ma-it'ee Tachi Ak'orepa it'aripema k'ap'ia ooit'ee ichideerā-it'ee, aide p'anapataadamerā iru truade. Māga k'awa p'ani irua ichi Jaure pēida perā tachi chaachaa bapariimerā. Ichi Jaurepata k'awapipari ichia k'isia iru bi ichideerā-it'ee.

⁶Tachi Ak'orepa māgáne-inaa k'isia iru bapari perā ichideerā-it'ee, na p'ek'au eujāde p'ani misa, tachi k'āiwee p'anapataadai. Wāara k'awa p'ani na p'ek'au eujādepema k'ap'iade p'ani misa, Tachi Waibia ik'aawaapa t'imí pik'a p'ani. ⁷Tachi taupa iru unuda-e p'ani mīda, irude ijāapata. ⁸Maperāpi k'āiwee p'anapata. Piara bak'aji aweda uchiadait'ee na p'ek'au eujādepema k'ap'iadeepa māik'aapa iru truade p'ananadait'ee tachi it'aripema k'ap'iade. ⁹Mamīda at'āri wāda-e. Mapa nāga k'isiapata. Na p'ek'au eujādepema k'ap'iade p'ani misa, oo k'inia p'ani Cristopa oopi bik'a māik'aapa na eujādeepa uchiadak'āri, auk'a oo k'inia p'anadait'ee irua oopi bik'a nāga perā. ¹⁰Ewari cherude tachi ijāapataarā jōmaweda iru k'irapite panadait'ee irua ak'imerā tachia oopatap'edaa na p'ek'au eujāde p'ani misa. Eperā Cristopa oopi k'inia bik'a oodapa atait'ee Tachi Ak'orepa ne-inaa k'isia iru bi ichideerā-it'ee. Ma awara Cristopa māgimaa pedee pia jarait'ee. Mamīda chi māga oo-e badapa maarepida ata-e pait'ee māik'aapa Cristopa irumaa pedee pia jara-e pait'ee.

Cristo k'aurepa Tachi Ak'ore k'awadai
(Ro 5.9-11; Col 1.19-22)

¹¹Cristopa tachia oopata māgáak'iit'ee perā, iru waawee p'anapata. Mapa taipa eperāarāmaa jarateepata Cristode ijāadamerā māik'aapa tai

p'anapata k'awaadamerā. Taipa ne-inaa oodak'āri wa ne-inaa jaradak'āri, māga oopata eperāarā k'aripadait'ee. Tachi Ak'ōrepa k'awa bi tai t'āride iru p'ani. Mia k'inia bi parāpa tai ichiaba māgá k'awaadamerā. ¹²Mia māga jarak'āri, jara k'inia-e bi tai pipiara ak'īdamerā awaraarā k'āyaara. Jīp'a k'inia bi parā o-īa p'anadamerā taipa ne-inaa pia oopata k'aurepa. Māgá o-īa p'anaruta pīrā, parāpa p'anaudai chi audua beerāpa tai āpite jara jōni. Ma jarateepataarāpa k'īsiapata āchia aupaita pia jarateepata. ¹³¿Māirāpa jara p'ani-ek'ā tai parā t'āide nipadak'āri, oojida k'īra k'awa-ee p'aniirāpa oopatak'a? Mamīda māga-e paji. Taipa māga oojida awaraarāpa unudak'āri, k'awaadamerā Tachi Ak'ōre jōmaarā waibia. Ma awara tai k'īra jīp'a nipadak'āri, māga oopata parā k'aripadait'ee, auk'a Tachi Ak'ōre pipiara k'awaadamerā. ¹⁴Jesucristopa tai k'inia iru bapari. Maperāpi tai jaratee nipapata irua oopi k'inia bik'a. Wāara na p'ek'au eujādepemaarā jōmaweda k'inia iru bapari perā, kurusode piuji tachia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. Māgá piuji jōmaarā k'ap'ia pari. Ara Cristo piudak'a jōmaarā pari, iru k'ap'ia pari eperā chaachaa piu pik'aji. ¹⁵Cristo piuji eperāarā pari māik'aapa chok'ai p'irabaiji, k'inia bada perā ichide ijāa p'aniirā p'anapataadamerā irua k'inia bik'a. Tachi māga p'anadak'āri, oodait'ee irua oopi k'inia bik'a, tachia oo k'iniata oodai k'āyaara.

¹⁶Māga k'awaadak'āriipa, taipa eperāarā unudak'aa, Cristode ijāadai naaweda unupatap'edaak'a. Maapai Cristo jida eperā jīp'aak'a unupachida. iMamīda īrá iru māgá unuda-e p'ani! Ichideerā ichiaba māgá unuda-e nāga perā. ¹⁷Eperā araa bak'āri Cristo ome ijāapari perā irude, māgí eperā t'āri awaradaipari. iPia k'īsati! Cristode ijāai naaweda, ma eperā k'achiade nipapachi. Mamīda irude ijāadak'āriipa waa māgá nipa k'inia-e. Jīp'a nipa k'inia bi Cristopa oopi bik'a.

¹⁸Māgá nipai Tachi Ak'ōrepa māga oopipari perā. Tachi auk'a p'anapachida ma eperāk'a. Cristode ijāadai naaweda, taipa Tachi Ak'ōre pia k'awa k'iniada-e p'anapachida. Ichiaba maapai Tachi Ak'ōrepa tachi pia-ee ak'ipachi. Mamīda ijāadak'āri, Cristo piuda k'aurepa Tachi Ak'ōrepa ichi t'āri auk'a biji tachi t'āri ome. Maperāpi tai jīrit'eraji jōmaarāmaa jarateenadamerā. Māgá taipa jarateepata ūrirutaarāpa Cristode ijāadak'āri, Tachi Ak'ōrepa ichi t'āri auk'a bipari āchi t'āri ome ichiaba. ¹⁹Pia jarait'eera, Cristo piuda k'aurepa eperāarā pari, Tachi Ak'ōrepa ichi t'āri auk'a bi k'inia bi āchi t'āri ome. Ma awara āchia p'ek'au k'achia oopata wēpapi k'inia bi. Ma pedeeta Tachi Ak'ōrepa taimaa jarapi bi. ²⁰Ma-it'ee Cristopa tai pēiji, ichi k'ap'ia pari taipa jaradamerā irua jara k'inia bi. Mapa taipa parā jōmaarāmaa enenee jōni: Ijāati Jesucristode, Tachi Ak'ōrepa ichi t'āri auk'a bimerā parā t'āri ome. ²¹Cristopa p'ek'au k'achia maarepida ook'aa paji. Mamīda kurusode bak'āri tachi p'ek'au k'achia oopataarā pari, Tachi Ak'ōrepa iru pia-ee

unuji. P'ek'au k'achia oopataarā unuparik'a unuji. Ŧrá jōdee, ma piuda k'aurepa Tachi Ak'orepa tachi pia unupari.

6 ¹Māpa tai Tachi Ak'ore ome mimia p'anide, parā ūraa k'inia p'ani k'īsiadamerā Tachi Ak'orepa parāmaa pia ooda. Parā ijāadak'āri, Cristo piuda k'aurepa Tachi Ak'orepa ichi t'āri auk'a biji parā t'āri ome. Maperā k'īrak'aupai Tachi Ak'ore yiaraa iru p'anadai awaraarāpa jarateepata ūri k'iniapa. ²Ma k'āyaara óotí Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bik'a:

'Mia pide k'īisia bak'āri, ūriji pia mīmaa it'aa iidida. Pia chupiria iidida ewate, mia pi o k'achiadeepa k'aripa ataji.' *(Is 49.8)*

Corinto pidaarā, iūrīti! Nāgaweda Tachi Ak'orepa ūriit'ee parāpa chupiria iidiruta. Nāgaweda parā k'aripait'ee ichide wāara ijāadamerā.

Pablopia ne-inaa k'achia chooda

³Tai parā t'āide jaratee nipadak'āri, maarepida ne-inaa oo k'iniada-e paji parāpa ma jarateepata oo iru p'anadamerā, wa Cristode ijāadaamaa p'anadamerā taipa oopata k'aurepa. ⁴Māga-e. Jip'a oo k'inia p'anapachida jōmaweda Tachi Ak'orepa oopidak'a, parāpa tai pia ak'īdamerā, Ak'orepa tai pia ak'īparik'a. Tai jōmaarā t'āide māgá nipapata. Māimisa, t'āridepae choopata audú k'īisia jōnide; ne-inaa wēe chitoonide; nepirade jōnide; ⁵awaraarāpa tai wīmaa p'anide; carcelde chitoonide; tai pee k'iniapa awara āyaa jēret'aa jōnide; mimia chaaree oo jōnide; k'āi-ee ewari jōnide; jarra oo jōnide. ⁶Ichiaba ak'īpipata tai Tachi Ak'orepa pēida nāga oo p'anipa. K'īra jip'a nipapata, ne-inaa k'achia ooda-ee. Taipa k'awa p'ani Tachi Ak'orepa ichi ūraa wāarata jara k'inia bi tai it'aideepa. K'īrau-ee choopata awaraarāpa taimaa ik'achia jaradak'āri maa-e pirā tai oo iru p'anadak'āri. T'āri pia p'anapata awaraarā ome, Tachi Ak'ore Jaure tai ome bapari perā. Mapa t'āripa awaraarā k'inia iru p'ani Tachi Ak'orepa ichideerā k'inia iru baparik'a. ⁷Jarateedak'āri, chi ūri p'aniirā maarepida k'ūradak'aa. Tachi Ak'orepa oopi bik'a oopata. Mapa irua tai pia ak'īpari. Iruata tai k'aripapari waaweeda-ee jarateedamerā māik'aapa taimaa k'īisia k'awaapipari pia p'anaudamerā awaraarāpa tai imiateedak'āri. ⁸Eperāarā ūk'uruurāpa tai pia ak'īpata. Jōdee awaraarāpa tai k'īra unuamaa iru p'anapata. Ichiaba eperāarā ūk'uruurāpa tai āpite ik'achia pedeepata. Jōdee awaraarāpa tai āpite pia pedeepata. Eperāarā ūk'uruurāpa jara p'ani taipa seewa jarateepata. Mamīda māga-e. Taipa wāarata jarateepata. ⁹Eperāarā ūk'uruurāpa jara p'ani: "Jā Pablo eperā jip'a. ¿K'āare-it'ee iru pedee ūridaima?" Mamīda Tachi Ak'orepa mi k'īra Cristodeerāmaa pia k'awapipari. Taipa k'awa p'ani atu p'anide piudai k'achia beerā juapa. Mamīda at'āri chok'ai p'ani. Awaraarāpa tai p'ua oopata māik'aapa miapipata. Mamīda tai peeda-e. ¹⁰Wāara, edaare tai k'īra pia-ee p'ani. Mamīda Tachi Ak'orepa ichita waya tai t'āri o-īapipari.

Ma awara tai net'aa mak'iara wēe p'ani. Mamīda ne-inaa pia teepata awaraarāmaa jarateedak'āri Cristopa ooda āchi k'aripait'ee. Na p'ek'au eujādepema net'aa wēe chitooni mīda, iru p'ani jōma Tachi Ak'ōrepa k'isia iru bī ichideerā-it'ee.

¹¹ Īpemaarā Corinto p'uurude p'aniirā, taipa parāmaa jīp'a jaramaa p'ani jōma tai t'āride iru p'ani. ¹² At'āri taipa parā k'inia iru p'ani. Jōdee parāpa tai k'inia iru p'anada-e naawedapemak'a. ¹³ Mīa parā ūraait'ee ak'ōrepa ichi warra ūraaparik'a. T'āripa tai k'inia iru p'anapatāati taipa parā k'inia iru p'anapatak'a.

Ijāadak'aa beerā ome k'ōp'āyo meraadaik'araa bī

¹⁴ K'ōp'āyo meraanāati Cristode ijāadak'aa beerā ome. Eperāpa Cristode ijāak'āri, ne-inaa pia oo k'inia bapari. Mamīda Cristode ijāa-e bak'āri, ne-inaa k'achia oo k'inia bapari. Auk'a p'anadak'aa. Chi pia oo k'inia bipa māgaoopari k'awa bairā Cristopa māgaoopipari. Mamīda chi k'achia oo k'inia bipa māgaoopari Tachi Ak'ōre k'awa-e bairā. ūdaa pik'a bide p'aniirā auk'a nipayadak'aa p'āriu pik'a bide p'aniirā ome. ¹⁵ Cristo k'ōp'āyo-e Netuara Poro Waibia Beliál apata ome. P'oyaa auk'a nipayadak'aa. Ichiaba Cristode ijāapari p'oyaa auk'a nipayadak'aa beerā ome. ¹⁶ Tachi Ak'ōre ichita chok'ai bapari. Iru Cristode ijāapataaraā ome bapari. Mapa tachi iru ték'api p'ani. Iru ba k'iniak'aa ne-inaa ai k'īrapite it'aa t'ipata tede, ma te ijāadak'aa beerāde perā. Ba k'iniak'aa ijāadak'aa beerā ome. Maperāpi āra ome k'ōp'āyo meraadaik'araa bī. Tachia k'awaadai Ak'ōrepa māga k'inia bī ichi chonaarāwedapema ūraa p'ādade jara bairā:

'Mī āra t'āide āra t'āri chaa bapariit'ee. Mī āra Ak'ōre pait'ee.'

Jōdee āra michideerā padait'ee.' (Lv 26.12)

¹⁷ Tachi Ak'ōre wāara māgá bapari perā ichideerā ome, ichiaba jara bi awara ai ma ūraa p'ādade:

'Āyaa wāti ijāadak'aa beerā ik'aawaapa. Oonāati āchia ne-inaa k'achia oopatak'a. Māpaipī mīa parā pia ak'ipariit'ee.' (Is 52.11)

¹⁸ 'Mi parā Ak'ōre pait'ee. Jōdee parā mi warrarā padait'ee.' (2 S 7.14) Māga jara bi Tachi Ak'ōre Waibiapa.

7 ¹ Īpemaarā k'iniarā, Tachi Ak'ōrepa māga jarada perā, oo amaadáma ne-inaa k'achia k'īra t'ādoo; tachi k'ap'īapa oopata māik'aapa t'āridepai k'īsiapata oodait'ee. Ma k'achia oodai k'āyaara, ne-inaa jōmaweda oodáma Ak'ōrepa oopi bik'a. Māga oodak'āri, Tachi Ak'ōremaa ak'ipidai iru wāara waawee p'ani.

Corinto pidaarāpa Pablo pedee ūridap'edaa

² Taimaa k'awapíti wāara tai k'inia iru p'ani. Parā t'āide nipayadak'āri, taipa apidaamaa ne-inaa k'achia ooda-e paji. Ichiaba apidaamaa

jarateedak'aa paji Ak'ōrepa jarapida awara, māgide ijāadamerā. Ma awara eperā apida k'ūradak'aa paji. ³Mia māga jarak'āri, jara-e bī parā k'īsia p'uapiit'ee. Mia et'ewapai jaradak'a na k'art'a pā bide, tāripa taipa parā k'inia iru p'ani. Tai chok'ai p'ani misa māik'aapa piuruta pijida, parā māgá k'inia iru p'anadait'ee, parā tai ome auk'a Cristodeerā perā. ⁴Tāripa mia nāga jara k'inia bī. Mi tāri o-īa bī parā ome, k'awa bairā parāpa oo k'inia p'ani mia ūraa bik'a. Tachi Ak'ōrepa mi māgá o-īapi bī, tai at'āri chupiria chitooni mīda.

⁵Nama Macedonia eujāde pachedak'āri, p'oyaa k'āiwee p'anadak'aa paji. Tai wārutamaa awaraarāpa tai ome nepira jīripachida. Ma awara tāridepai tai k'īsia jōnapachida. ⁶Mamida Tachi Ak'ōrepa chi k'īsia jōniirā tāri o-īapipari pipiara bī. Māgá tai tāri o-īapiji Tito nama pachek'āri. ⁷Ichiaba tai tāri o-īapiji Titopa nepirida ūridak'āri. Irua taimaa jaraji parāpa iru tāri o-īapidap'edaa parā tāide bak'āri. Jaraji parāpa mi unu k'inia jōni. Ichiaba jaraji parā k'īsia p'ua jōni, parādepema ūk'uruurāpa mi āpite pedee k'achia jaradap'edaa perā. Maap'eda Titopa jarak'āri parāpa mia ūraadak'a wāara oo k'inia p'ani, mi audupiara o-īa beeji.

⁸Mia k'awa bī chi awaraa k'art'a parāmaa pā pēidade parā k'īsia p'uapiji. Māga ooji mīda, mi k'īsia p'ua-e. Wāara ma k'art'a pēik'āri, mi k'īsia p'ua bak'aji, k'awada perā ma k'aurepa parā k'īsia p'ua p'anadai, taarā-e māgá p'anajida mīda. ⁹Mamida ūrá k'īsia p'ua bai k'āyaara, mi o-īa bi. O-īa-e bī parā māgá k'īsia p'ua p'anadap'edaa perā. Mi o-īa bī parāpa ma k'īsia k'achia mi āpite iru p'anadap'edaa ūrá k'īra atuadap'edaa perā. Wāara mia parā k'īsia p'uapi-e paji. Ak'ōrépata mīmaa māgá p'āpiji parāpa oodamerā irua oopi k'inia bik'a. ¹⁰Wāara Tachi Ak'ōrepa eperāarā k'īsia p'uapik'āri, māga oopari āchia ne-inaa k'achia oo amaadamerā māik'aapa Cristode ijāadamerā. Māgá irude ijāadak'āri, k'īsia p'ua p'anada-e. Jōdee awaraarā, āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa k'īsia p'ua jōni mīda, ma p'ek'au k'achia oo amaada-e. Maperāpi atuadait'ee. ¹¹Taipa k'awa p'ani wāara Tachi Ak'ōrépata parā k'īsia p'uapi baji, parāpa tai ome isapai tāri auk'a bī k'inia p'anadap'edaa perā. Ichiaba jōma k'awapijida taimaa, parā pia ak'īdamerā. Ichiaba parā k'īrau p'anajida chi nepira jīri p'āniirā ome. Ma awara waawee p'anajida, māgiirā k'aurepa Tachi Ak'ōrepa parāmaa ne-inaa k'achia ooi jiak'aapa. Ichiaba iidijida mia waya parā ak'īnamerā. Parāpa ne-inaa pia oo k'inia p'ani Ak'ōrepa oopi bik'a, yiaraa iru ba k'inia p'anadairā chi nepira jīridap'edaarā. Ma jōma oo p'anipa taimaa k'awapi p'ani parā wāara ma nepirade t'iū k'iniada-e paji. ¹²Ma k'art'a parāmaa p'āk'āri, k'īsia-e paji chi k'achia oo badade. Ichiaba k'īsia-e paji chi apema ma k'achia oodapa tāri p'uapidade. Ma k'art'a p'āk'āri, mia k'inia baji Tachi Ak'ōre k'īrapite k'awaadamerā parāpa tai wāara pia ak'ipata Ak'ōrepa pēidak'a. ¹³K'awaadak'āri parāpa tai wāara māgá ak'ipata, tai tāri o-īa p'aneejida.

Mamīda audupiara o-ia p'ani Tito auteebaidap'edaa perā iru parāmaa wāk'āri. Māga oodak'āri, iru ichiaba t'āri o-īapijida. ¹⁴Tito nāik'aapa parāmaa wāi naaweda, mia irumaa jaraji parāpa māga oodai. Wāara oojida mia jaradak'a. Mi k'ira nejasiapida-e paji. Mia wāarata parāmaa jaraji ma p'ādade māik'aapa parāpa wāara oojida mia Titomaa jaradak'a. ¹⁵Māga oodap'edaa perā, Titopa parā audupiara k'inia iru bī naawedapema k'āyaara. K'irāpa bī parāpa oojida jōmaweda irua oopidak'a. Māga oojida waawee p'anadap'edaa perā, pāchia oo k'iniata oodait'ee. Jīp'a oo k'inia p'anajida Ak'ōrepa jarapidak'a Tito it'aideepa. ¹⁶Maperāpi mi o-ia bī. Mia k'awa bī ne-inaa jōmaade parāpa mia jara bik'a oo k'inia p'ani.

**Cristode ijāapataarāpa p'arat'a teedaipia bī
awaraarā k'aripadait'ee**

8 ¹Ípemaarā, parāmaa mia nepiri k'inia bi Tachi Ak'ōrepa ne-inaa pia ooda Macedoniadepema ijāapataarā t'aide. ²Nepirade p'anajida mīda, Tachi Ak'ōrepa āra o-īapipachi. Māgá o-ia p'anapachida mak'īra p'arat'a wēe chitoonajida mīda. Māgá chitoonide āchi p'arat'a iru p'anidepema waibia teejida awaraarā k'aripadait'ee. ³Teejida āchia p'oyaarutapai māik'aapa ai īri waa teejida. Mia māga jara bī michi taupa māga unuda perā āra t'aide nipak'āri. Eperā apidaapa āramaa jarada-e paji māgá teedamerā. Teejida t'āripa tee k'inia p'anadap'edaa perā. ⁴Māgá k'aripa k'inia p'anadap'edaa perā, taimaa enenee jōnajida āchia p'e aneedap'edaa jitadamerā māik'aapa ateedamerā ijāapataarā Judea eujāde chupiria beerāmaa. ⁵Mamīda ma teedap'edaa k'āyaara ne-inaa piara oojida. Taipa k'isiada-e paji māga oodai. It'aa t'ījida Tachi Waibiamaa jaradait'ee āchia oo k'inia p'ani irua oopi bik'a. Māpai jarajida taimaa āchia oo k'inia p'ani taipa oopirutak'a. Māga oojida ijāa p'anadap'edaa perā āramaa Ak'ōrepa māga oopi bajī.

⁶Macedoniadepemaarāpa oo p'ani unudap'eda, taipa Titomaa chupiria iidijida iru waya parā k'aripade wāmerā, t'āri piapa parāpa p'arat'a ichiaba p'eruta misa tee pēidait'ee. Irua naaweda k'aripadak'a ewaa ma p'arat'a p'e wādak'āri, īrá auk'a k'aripait'ee jōma p'e aupadamerā. ⁷Parāpa Cristode pia ijāapata. Ichiaba awaraarāmaa pia jarateepata Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee. Pia k'awapata Cristopa oopi k'inia bī parāmaa māik'aapa pia k'isiapata awaraarā k'aripadait'ee. Ma awara taimaa pia ak'ipipata tai k'inia iru p'ani. Ma jōma ne-inaa pia oopatak'a taipa k'inia p'ani auk'a chupiria beerā pia k'aripadamerā pāchi p'arat'a tee p'anipa.

⁸Māga jarak'āri, mia jara k'inia-e: "Waibia téeti." Jīp'a nepiriji Macedoniadepema ijāapataarāpa oodap'edaa parāpa auk'a teedamerā, t'āripa māga oo k'inia p'anadairā. Māgá teeruta pīrā, jōmaarāmaa ak'ipidait'ee awaraa ijāapataarā auk'a k'inia iru p'ani, āra k'ira k'awada-e

p'ani mīda. ⁹Parāpa k'awa p'ani Tachi Waibia Jesucristopa ooda ak'ipiit'ee parā k'inia iru bi. It'ari Tachi Ak'ore k'ira wāreede bapachi mīda, eperāara chupiria k'awaa bapachi. Maperā ichia Ak'ore ejāde iru bada jómaweda atabēiji chupiria nība cheit'ee na p'ek'au ejāde. Māga ooji parā o k'achiadeepa k'aripa ata k'inia bada perā, irude ijāadap'eda, Ak'ore truade iru ome p'anadanadamerā.

¹⁰Frá mia parā ūraait'ee apema año p'arat'a p'e wādap'edaa p'e aupadamerā. Parāpa apemaarā ijāapataarā k'āyaara naapiara k'īsia iru p'anajida p'arat'a p'e teedait'ee chupiria beerāmaa. O-ia p'anajida māgá k'aripa k'inia p'anadap'edaa perā. ¹¹Māgá t'āripa tee k'inia p'anadap'edaak'a, irá auk'a t'āri o-ia tee k'inia p'anadaipia bi, p'arat'a mak'iara wēe p'ani jida pēidait'ee. ¹²Tachi Ak'orepa ak'ipari tachi t'āride iru bi. Ichia k'inia bi t'āripa tee k'inia p'anadamerā. Ma-āri iru p'ani pīrā, ma-āri teedai t'āri piapa. Jōdee waibia iru p'ani pīrā, waibia teedai t'āri piapa. Teedait'ee wēe p'ani pīrā, ̄sāga teedai?

¹³Mia k'inia-e parā chupiria p'aneedamerā awaraarā k'aripa k'iniapa. ¹⁴Nāgapai mia k'inia bi: auk'a iru p'anadamerā te, chik'o māik'aapa p'aru. Frá parāpa awaraarā k'āyaara waapiara iru p'ani pīrā, teedai āra k'aripadait'ee. Jōdee parā chupiria jōnadak'āri, ārapa parāmaa teedai. ¹⁵K'awa p'ani Tachi Ak'orepa ichia jīrit'erada eperārāmaa teepari māgá jededamerā, iru chonaarāwedapema ūraa p'ādade jara bairā:

‘Chi maná waibiara p'edap'edaarāpa waibiara jitada-e paji. Jōdee
ma-āriara p'edap'edaarāpa ma-āriara jitada-e paji. Jedekāri,
auk'a jitā wājida.’

(Ex 16.18)

Pablopota Tito Corinto p'uurudee pēiit'ee bada (1 Co 16.1-4)

¹⁶Mia gracias jara bi Tachi Ak'oremaa irua parā k'aripamaa bairā Titopa oo bi k'aurepa. Mia ooparik'a Titopa auk'a parā k'aripa k'inia bi. ¹⁷Mia māga k'awa bi iru o-ia bada perā chupiria iididak'āri irumaa parā ak'ide wāmerā. Audú wā k'inia nībaji. Wāara taipa māga iididai naaweda, k'īsia iru baji wāit'ee. Mapa wāit'ee māga k'inia bairā.

¹⁸Tito ome awaraa īpema auk'a pēidait'ee. Ijāapataarā bee chaa nama Macedonia ejāde jōmaarāpa māgí k'awa p'ani, Cristopa ooda eperārā k'aripait'ee pia jarateepari perā. ¹⁹Ma ijāapataarāpa māgí jīrit'erajida auk'a tai ome nipamerā, p'arat'a p'e atee wārutade Judeadepema chupiria beerāmaa. Ma p'arat'a tee pēi p'anipa tachia jōmaarāmaa ak'ipidai oo k'inia p'ani Tachi Ak'orepa oopi bik'a. Irua ne-inaa tachimaa teepari, tachia jōdee teedamerā chupiria beerā k'aripadait'ee, ma awara ak'ipidait'ee ma ijāapataarā chupiria beerāmaa tachia wāara āra k'aripa k'inia p'ani. ²⁰Ma īpema māgá Tito ome pēidait'ee irua k'aripamerā ma p'arat'a waibia p'e ateeru misa. Māgá tai imiateepataarāpa pedee

p'anada-e pai tai āpite, p'arat'a ūk'uru chiadai jīak'aapa. ²¹ Ichita ne-inaa k'ira jīp'a oo k'inia p'ani Ak'ore k'irapite māik'aapa eperāarā k'irapite.

²² Īpema awaraa ichiaba pēidait'ee āra ome. Irua tai ichita k'aripa k'inia bi māik'aapa ne-inaa pia oopari taipa oopipatak'a. Irua k'awaak'āri Tito parāmaa wāru māik'aapa parā t'āri piapa auk'a p'arat'a tee pēidait'ee, o-īa auk'a wā k'inia baji. ²³ Parā t'āidepemapa Tito k'awa-e bi pīrā, jaratí iru mi k'ōp'āyo pia na mimiade. Mi ome mimiapari parā k'aripait'ee. Iidiruta pīrā apema omé nidaarā pari, jaratí nāpema ijāapataarāpa āchi pari pēidap'edaa, ichiaba auk'a k'aripadamerā. Māirā wārutamaa k'awapipata jōmaarāmaa Cristota Tachi Waibia. ²⁴ Māirā araa panadak'āri, ak'ipítí āra k'inia iru p'ani tai k'inia iru p'anik'a. Māgá waya wādak'āri āchi p'anapatamaa, nepiridai parāpa āra pia ak'i p'anadap'edaa. Māgá āra pēidap'edaarāpa k'awaadai wāara taipa jaradak'a parāpa wāara nejōmaata pia oo k'inia p'ani.

Ijāapataarāpa awaraarāmaa p'arat'a teedaipia bi

9 ¹ Wāara na p'ādade mia parāmaa waa jara-e pijida, k'awa bi parāpa ma p'arat'a p'e tee pēidait'ee ijāapataarā chupiria beerāmaa. ² Māga k'awa bi parāpa wāara chupiria beerā k'aripa k'inia p'anadairā. Año aba paru parā Acaya eujādepema ijāapataarāpa ma p'arat'a p'emaa p'aneedap'edaa. Māga oo p'aneedak'āri, taipa o-īa nepirijida na Macedoniadepema ijāapataarāmaa. Māga ūridak'āri, ārapa auk'a k'aripa k'inia p'aneejida. ³ Maperāpi taipa Macedoniadepema īpemaarā omé auk'a pēiruta Tito ome, parāpa āramaa ak'ipidamerā wāara oojida taipa jaradak'a. Mia k'inia bi ma p'arat'a p'e iru p'anadamerā, aramāgá tee pēidait'ee. ⁴ Mi jāma panak'āri, awaraa Macedoniadepema īpemaarā auk'a cheruta pīrā mi ome māik'aapa parāpa waide ooda-e pīrā taipa jaradak'a āchimaa, tai k'ira nejasia p'aneedai; parā jida ichiaba. ⁵ Mapa mia chupiria iidiji Titomaa iru chi apema īpemaarā ome mi naa wādamerā. Māgá ārapa parā k'aripadai parāpa k'isia iru p'anadap'edaak'a; p'arat'a jōmaweda p'e iru p'anadamerā mi panaru misa. Māgá ichiaba apidaapa jarada-e pai mia parāmaa teepida. Mia k'inia bi parāpa t'āri pia teedamerā pāchia tee k'iniata.

⁶ iK'irāpátí! Eperāpa eujā ma-āriide ne-uu k'āri, mak'iarā ewa-e. Jōdee chi eujā waibiade ne-uu bipa waibia ewapari. ^{*} ⁷ Eperā chaachaa teeipia bi ichi t'āride k'isia bik'a. Teeik'araa bi teeamaa bide wa awaraapa irumaa teepi bairā. Tachi Ak'orepa chi t'āri pia teepari k'inia iru bi. ⁸ Parāpa māgá t'āri piapa teeruta pīrā, Tachi Ak'orépata parā k'aripai iru

* 9.6 Māga pik'a bi ijāapataarā ome ofrenda teedak'āri. Chi ma-āri tee bipa ātau p'āimaa bairā ma-āripai jitait'ee Tachi Ak'ore juadeepa. Jōdee chi waibia tee bipa t'āri pia bairā waibia jitait'ee Tachi Ak'ore juadeepa.

p'anadamerā te, chik'o māik'aapa p'aru. Ma awara irua k'aripai audupiara iru p'anadamerā k'aripadait'ee awaraarā parā k'āyaara chupiriara chedee.
 9 Tachi Ak'ōre chonaarāwedapema ūraa p'ādade jara bi:

'Eperā t'āri pia bīpa ne-inaa pia oopari chupiria beerāmaa t'āri pia bairā. Maperāpi Tachi Ak'ōrepa māgí ichita pia ak'ipariit'ee.' (Sal 112,9)

10 Tachi Ak'ōre, chi net'atau oodapa ne-uu chaupipari, jōmaarāpa iru p'anadamerā k'odait'ee. ¿Audupiara teei-ek'ā chi t'āri pia p'aniirāmaa āchia awaraarā k'aripadamerā? 11 Tachi Ak'ōrepa māga oopari perā, parāmaa auk'a teeit'ee, parā auk'a t'āri pia p'anadairā. Māgá parāpa waibia iru p'anadait'ee tai ome tee pēidait'ee Judeadepema chupiria beerāmaa. Māpai o-īapa āchia gracias jaradait'ee Tachi Ak'ōremaa ma p'arat'a tai juadepema jitadak'āri. 12 Māgá parāpa k'aripadait'ee ārapa iru p'anadamerā k'odait'ee māik'aapa jīdait'ee. Mamīda ichiaba k'aripadait'ee ārapa Tachi Ak'ōremaa gracias jaradamerā. 13 Ma awara nāgá pia tee p'anipa awaraarāmaa māik'aapa āramaa, k'awaadait'ee parāpa Jesucristode wāara ijāapata māik'aapa oo k'inia p'ani irua oopi bik'a. 14 Ichiaba ārapa parā k'awa k'inia p'anadait'ee māik'aapa it'aa tī k'inia p'anadait'ee parā pari, Tachi Ak'ōrepa parā māgá k'aripapari perā. 15 Gracias jaradáma Tachi Ak'ōremaa irua jōmaarā k'āyaara ne-inaa pipiara bī teeda perā, ichi warra pēik'āri tachi k'aripade. Pedee wēe pik'a p'ani ma pari irumaa gracias jaradait'ee.

Pablopá jarada ichi wāara Cristopa pēida

10 ¹Írá mi, Pablopá parā ūraait'ee Cristopa ūraadak'a na eujāde nipak'āri. Irua t'āri pia, k'írau-ee ūraaji. Mia k'awa bī parā tāidepema ūk'uruurāpa jara p'ani mi waawee pik'a bī parā k'írapite bak'āri, jōdee k'art'a p'āk'āri, audú itria pedee jarapari. ²¿Māirāpa jara p'ani-ek'ā michi k'isiadoopapai jaratee nipapari, jarateepataarā jīp'aarāpa oopatak'a? Mapa parāmaa mia enenee nībī māirā ik'aawaapa uchiadamerā mi jāma pai naaweda. Māga jara bī mia wāara āchi itriait'ee perā, Ak'ōrepa mimaa māgá pedeepiru pirā. ³Wāara, tai na eujāde p'anapata eperāarā jīp'aarāk'a. Mamīda māirāk'a tai aupedeedak'aa. ⁴Māirā pedee wēsaa, imeraa pedeepata. Mamīda tai jīp'a pedeepata Ak'ōrepa pedeepi bik'a. Māgá jōpipata jōma āchia k'isia iru p'ani Cristode ijāapataarā ijāa amaapidait'ee. ⁵Taipa jōpipata āchia seewa jarapata, Ak'ōrepa tai it'aideepa wāarata jarak'āri. Ma awara Ak'ōrepa tai k'aripapari p'anaudamerā jōma āchia Cristo āpīte seewa jarapata. Māgá āchia wāara k'awaadai Ak'ōrepa k'isia iru bada ooit'ee Cristo k'ap'ia pari. Ichiaba taipa Cristopa ooda āchi-it'ee jarapata, āchia auk'a wāara irude ijāadamerā. ⁶Mamīda māgá ijāa k'iniada-e p'ani pirā, āchi t'āri p'uapidai Ak'ōrepa oopi bik'a. Taipa māga oodait'ee parāpa ak'ipidak'āri wāara oo k'inia p'ani taipa jara p'anik'a.

⁷Parā Corintodepemaarāpa esperāarā ūripai ak'ipata. Āchi k'īra ak'ipata māik'aapa āchia audua pedee jara jōni ūripata, āchi t'āride iru p'anī k'awa k'inia p'anadai k'āyaara. ⁸Māga—ek'ā? Parā t'āidepemapa k'īsia bī pirā ichita wāara Cristopa pēida jarateemerā, auk'a k'awaaiapia bī tai jida Cristopa pēida. ⁹K'īra nejasia—ee mia nāga jarait'ee. Tachi Waibiapa wāara jarapari tai it'aideepa māik'aapa parā bīji tai juu ek'ari, taipa parā k'aripadamerā iru pari. Mapa taipa maarepida parāmaa ijāa amaapidak'a. Jīp'a k'aripapata pipiara Cristode ijāadamerā. ¹⁰Mia parā p'erapi k'inia—e bi k'art'a p'ādade pedee bipa. ¹¹¿Mi āpite pedeepataarāpa jara p'ani—ek'ā: "Pablopā k'art'a parāmaa p'āk'āri, audú itria pedee jarapari. Mamīda ichi parā k'īrapite bak'āri, waawee pik'a nībeeparida" a jōni—ek'ā? ¹²Māirāpa k'awaadaipia bī āchia jaradak'a, mia wāara itria pedee jarait'ee, mamīda āchi k'īrapite panak'āri.

¹²Taipa ooda—e āchia oopatak'a. Āchia māgapata: "Taipa jara p'anik'a, Cristopa pēida esperāarā māgá p'anadaipia bida" apata. Māpai āchi pitapai māgapata: "Táipata jōmaarā k'āyaara Ak'ōre net'aa pipiara k'awa p'anida" apata. Māirāpa awaraarā ak'ida—e Tachi Ak'ōrepa ak'iparik'a. Irua k'awapari esperā t'āride iru bi. Jōdee āchia ūripai ak'ipata. Chi māgá oo p'aniirā k'īsia k'awada—e p'ani. ¹³Tachi Ak'ōrepa k'awa bī tai t'āride iru p'ani. Taipa pida ichiaba k'awa p'ani. Iruata tai pēiji judio—eerā t'āidee Cristopa ooda jarateede chi waide ūrida—ee p'aniirāmaa. Maperāpi parā t'āide jaratee nipajida. Oojida Ak'ōrepa oopidak'a. ¹⁴Ak'ōrepa tai parāmaa pēi—e pada paara, maarepida jarateeda—e pak'aji. Mamīda māga—e paji. Irua tai naapiara pēiji parā t'āidee, jarateedamerā Cristopa ooda esperāarā k'aripait'ee. ¹⁵Mamīda ¿mi āpite pedeepataarāpa jara jōni—ek'ā āchiata Ak'ōre net'aa pia jarateepata? Māga jarapata parāpa āchi mi k'āyaara pipiara ak'īdamerā. Taipa māgá oodak'a. Jīp'a taipa k'inia p'ani parāpa pipiara k'awaa k'inia p'anadamerā Cristopa parāmaa oopi k'inia bi. Māga k'awaadak'āri māik'aapa wāara oodak'āri irua oopiparik'a, parāpa tai audupiara k'aripadai na mimia ome. ¹⁶Tai māgá k'ariparuta pīrā, parā t'āideepa t'īmipiara wādai jarateede. T'īu k'iniada—e awaraa jarateepataarā mimia p'animāi, tai nipada—e perā awaraa jarateepataarā nipapatak'a. Āchia ne—inaa ooda—eeta jara nipapata ne—inaa oodak'a.

¹⁷Tachi Ak'ōre ūraa p'ādade jara bī:

'Eperāpa jara k'inia bī pirā ichiata ne—inaa k'awaara bi awaraarā k'āyaara, māga jaraipia bī ichia k'awaa bairā Tachi Ak'ōrepa iru pia ak'ipari.'

(Jer 9.23-24)

¹⁸Parāpa chi pedee audua pedeepari pia ak'īdaik'araa bī. Jīp'a pia ak'īdaipia bī esperā Tachi Ak'ōrepa pia ak'ipari.

Pablopā jarada ichi āpite pedeepataarā Cristopa pēida—e

11 ¹Irā mia k'inia bī parāpa choodamerā mi k'īsia k'awa—ee pik'a pedee bī misa. Mi chupiria k'awáati. Mamīda māgá pedeei

naaweda, mia nāga jara k'inia bi. ²Tachi Ak'ōrepa parā k'inia iru bik'a, mia pida parā k'inia iru bi. Ara eperāpa ichi k'au jiwaaparik'a iru araa pai naaweda chi imik'ira ome, māga pik'a mia parā jiwaaparik'a iru araa pai Cristodepaj ijjāadamerā mia parāmaa jarateedak'a. ³Mamīda mia waawee bi Netuara Poro Waibiapa chi naapiara wēra Eva k'ūradak'a, parā jida auk'a k'ūrai jīak'aapa. Irua imeraa pedeeji Evamaa taama it'aideepa, Evapa Tachi Ak'ōrepa jarada ijāa amaamerā. Írá auk'a parāmaa imeraa pedee bi mi āpite pedeepataarā it'aideepa, parā Cristode ijāa amaa wādamerā. ⁴Jarateepari tai awara parā t'āide panak'āri, ḷparā k'iiri ēesaa p'ani-ek'ā ūridait'ee māgipa jara bi? Parā māga p'ani, māgipa jaratee ni mīda Jesús awara bi taipa jarateedap'edaa k'āyaara. Ichiaba māgá ūri k'inia p'ani, māgipa jaratee bi mīda Tachi Ak'ōre Jaure awara bi taipa jarateedap'edaa k'āyaara. ⁵Taipa parāmaa jarateeda-e pajik'ā Cristopa tachi o k'achiadeepa k'aripa atapari iru piuda k'aurepa? Māga bita, ḷsāap'eda parāpa ūri k'inia p'anima māgipa jaratee bi? ⁵Parāpa māgí 'Cristopa pēida pipiara bi' chi k'ōp'āyoorā ome pipiara ak'i p'ani mīda Ak'ōrepa pēida k'āyaara, mia āchi māga ak'i-e. Mi āchi k'āyaara ek'ariara bi-e, Ak'ōrepa mi na mimia oode pēida perā. ⁶Wāara, mia pedee wēsa pedeek'aa āchia oopaták'a. Mamīda pia k'awa bi mia jaratee bi. Parāpa pia k'awa p'ani taipa ichita ne-inaa jōmaweda k'īra jīp'a jarateepata.

Pablopia Corinto pidaarā juadepema p'arat'a jita k'inia-e pada

⁷¿Parāpa k'īsia p'anik'ā mia ne-inaa k'achia ooji parā juadepema p'arat'a jita-e pak'āri? Parā t'āide bak'āri, michi juadoopa mimia bapachi p'arat'a jitait'ee chik'o-it'ee. Jōdee mia Tachi Ak'ōre pedee pia jarateeji parāpa pipiara k'awaadamerā Cristopa parāmaa oopi k'inia bi. Jaratee-e paji parā p'arat'a jita k'iniapa. ⁸Ma k'āyaara p'arat'a jitaji awaraa ijāapataarā juadepema. Ára p'arat'a jāri pik'a ataji parā k'aripait'ee. ⁹Ma awara parā t'āide bak'āri, p'arat'a wa ne-inaa wē-e pak'āri, mia parāmaa maarepida iidi-e paji. Macedoniadepema ḷpemaarā mimaa chedak'āri, mi k'aripajida. Mamīda mia parāmaa iidi-e paji māik'aapa iidi-e pait'ee waya parā ak'ide wāk'āri. ¹⁰Mia wāarata jara bi Cristopa wāarata jaradak'a. Acaya ejādepema apidaapa mia jarada awara mimaa oopida-e pait'ee. ¹¹K'isianáati mia parā p'arat'a jita k'inia-e paji, parā k'inia-e bada perā. Tachi Ak'ōrépata k'awa bi mia parā k'inia iru bi. ¹²Mia parā p'arat'a jita k'inia-e nāga perā. ¿Mi āpite pedeepataarāpa jara p'ani-ek'ā āchi wāara Cristopa parāmaa pēida, parāpa p'arat'a p'aapata perā āchi mimia pari? P'arat'a iidi wāpata āchi wārutamaa. Mamīda taipa māga oodak'aa. ¹³Jara p'ani-ek'ā āchi auk'a p'ani tai ome? Mamīda taipa p'arat'a iididak'aa tai jarateepata pari.

¹³Māgee eperārā Cristopa pēida-e. Áchita Cristopa pēidada a p'ani mīda, māga p'ani-e. Jīp'a k'ūrayaa p'ani. Seewata jaratee nipapata

Cristopa pëida eperāarāk'a. ¹⁴Parā p'era pik'a p'anadaik'araa bi k'awaadait'ee āchia māgá k'ūra nipapata. Netuara Poro Waibia seewata it'aripema ángel k'īra wāree pik'a padaipari eperāarā k'ūrait'ee. ¹⁵Māgá ichi mimiapataarā auk'a seewata Cristopa pēidak'a padaipata. Māga oopata eperāarāmaa ijāapidait'ee āchia jara p'anik'a oodaipia bi Ak'ore eujādee wādait'ee. Mamīda ma jara p'ani k'aurepa Tachi Ak'ore ewari waibia ewate irua māgiirā miapiit'ee, iru k'īrapite panadak'āri.

¹⁶Waya chupiria iidiit'ee parāpa mi pedee ūridamerā. Parādepema ūk'uruurāpa mi k'isia k'awa—ee pik'a ak'i p'ani mīda, mi ita—aria pedeepítí. ¹⁷Tachi Waiblapa mimaa jarapi—e mia ūrá jarait'ee. K'isia k'awa—ee pik'a mia nāgí pedee audua pedeeit'ee ma seewa jarateepataarāpa oopatak'a. ¹⁸Māgiirāpa jarai awaa p'anadairā āchia oo p'ani, mia auk'a jarait'ee mia ooda. ¹⁹Māgiirāpa parā k'isia k'awaa p'anida a jōnapata. ¿Māga—ek'ā? Mamīda parā pia choopata ūridak'āri ma k'isia k'awa—ee beerāpa jara jōni. ²⁰Wāara pia choopata āchia parā chok'a p'ani mīda āchi esclavoorāk'a. Ichiaba choopata āchia parā k'ūra p'ani mīda imeraa pedee p'anipa, p'arat'a teedamerā maa—e pīrā ijāadamerā āchia jaratee p'ani. Ichiaba māgá choopata āchi audua nida mīda pāchi t'āide, k'isia p'anadairā parā k'āyaara ne—inaa jōma pipiara k'awa p'ani. Ma awara parā māgá choopata āchia parāmaa ik'achia jara p'ani mīda. ²¹Mi k'īra nejasia pik'a bi taipa māga ooda—e p'anadap'edaa perā parāmaa wādak'āri. Mamīda tai waawee pik'a p'anadairā, māga ooda—e pají. ¿Wāara—ek'ā?

Ífrata mi k'isia k'awa—ee pik'a pedeeit'ee. Mi āpíte pedeepataarāk'a mia ooda jarait'ee.

Pablo chupiria nībada Jesucristopa pëida perā

²²Ma seewa jarateepataarāpa māgapata: “Táipata hebreo pedee pedeepata.” Mi jida auk'a. Ichiaba māgapata: “Taita Ak'ore eperāarā; Israel pidaarā.” Mi jida auk'a. Māgapata: “Taita Abrahamdeepa uchiadap'edaarā.” Mi jida auk'a. ²³¿Jarapata—ek'ā? “Taita Cristo—it'ee mimiapata.” Mi āchi k'āyaara Cristo—it'ee pipiara mimiapari. Ífrata mi eperā k'īra k'awa—ee bik'a pedeemaa bi. Āchi k'āyaara mi audupiara ne—inaa k'achia p'asapari: Cristode ijāadak'aa beerāpa mi carcelde t'i nībijida; mi wī iru p'anajida; mi perá piuji. ²⁴Mi wāda joisomaa wāru chaa judiorā waibiarāpa mi wipipachida. Wīda treinta y nueve wijida soopa. ²⁵Wāda öpee wāru chaa Roma pidaarā waibiarāpa mi pak'urupa wipijida. Wāda abaade mi perá piuji judiorāpa māupa mimaa bat'adak'āri. P'usade wāda öpeede barco pirubaaidachi māik'aapa ma wāda abaade barco pirubaap'eda, tok'esá mi pak'uru ūri bataudachi k'āima aba. ²⁶Mi ode wā nide perá nāgá piuji: to choma nībide sīa wāde; nechiapataarāpa mi net'aa chia ata cherutade; mīchi auk'aarā judiorāpa mi wawamaa

p'anide; judio—eerāpa mi p'ua oomaa p'anide. Ma awara p'uurude bide māik'aapa eperāarā p'anadak'aamāi ode wāde, mi jirijida peedait'ee. P'usade wādade nāumiapa barco atadachi. Edaare Cristode ijāapatada apataarāpa paara pedee k'achia jarajida mi āpite, mia jarateepari perā ūraa chiwidi Moisepa p'āda k'āyaara. ²⁷K'āima chok'ara mi ūik'aa paji māik'aapa p'oyaa k'āi—e paji mimia nībipa maa—e pīrā jaratee nībipa. Edaare jarrapisia nībaji maa—e pīrā opisia. Ewari chok'ara mi nek'o—e paji. Ma awara jisua nībaji, p'aru pia wēe bada perā. ²⁸Ma ne—innaa k'achiade māik'aapa awaraa ne—innaa k'achia mia nama jara—e bide, mi ichita k'īsia nībaji ijāapataarā bee chaa, ārapa ijāa amaadai jīak'aapa. ²⁹Ijāapari aba juatau wēedaru pīrā, mi jida māgadaipari. Jōdee awaraapa ma ijāapari p'ek'au k'achiade baaipiru pīrā, mi k'īraudaipari māgí ome.

³⁰Mi pedee audua wāara jara k'inia bi pīrā, māgara jarai mi juatau wēe bada, ijāadak'aa beerāpa mi miapidait'ee pak'āri. ³¹Tachi Ak'ōre, Tachi Waibia Jesucristo Ak'ōrepia k'awa bi mi seewa—e bi na jōma jarak'āri. iJōmaarāpa irumaa ichita o—īa it'aa tīdaipia bi, irua ne—innaa jōmaweda oopari perā ichi juapa! ³²Wāara mi Cristode ewaa ijāa bak'āri, Tachi Ak'ōrepia mi uchiapiji mi miapidait'ee p'anadap'edaarā juadeepa. Māga paji mi Damasco p'uurude bak'āri. Rey Aretapa jaraji ma p'uuru pidaarā ak'iparimaa p'uuru jīa paraa bidamerā mi jita atadait'ee. ³³Mamīda mi k'ōp'āyorāpa mi k'aripajida. K'oraa choma bide t'i atajida māik'aapa chi p'uuru ik'aawa t'iak'au jēra bi uria badadeepa mi irabai pēijida. Māgá mi māirā juadeepa uchiaji.

Tachi Ak'ōrepia Pabloamaa unupida

12

¹Michi k'inia ne—innaa awaraa nepiriit'ee, parāpa k'awaadamerā michi ituaba na mimia p'oyaa ook'aa. Jarait'ee Tachi Waibiapa unupida mimaa k'āimok'araa pik'a bide. Ne—innaa eperāarāpa waide k'awada—e p'anadap'eda mimaa k'awaapiji. ²⁻³Mia Cristode ijāapari k'awa bi.* Catorce años paru Tachi Ak'ōrepia iru ateeji ichi eujādee. K'awa—e bi sāgā wāji, k'ap'iade wa jauredepai. Tachi Ak'ōrépata k'awa bi. Iru māgá ateeji ichide wāara ijāa bada perā. ⁴Mama it'ari bide irua ūriji ne—innaa Tachi Ak'ōrepia apidaamaa jarapik'aa. ⁵Pedee audua wāara jara k'inia bada paara, mia waapiara ma it'aa wādade jarak'aji. Mamīda jīp'a jara k'inia bi michi ituabaapa p'oyaa oo—e pada. ⁶Ak'ōrepia mimaa unupida audua jarak'aji, k'īra k'awa—ee pik'a, wāara mia māga unuda perā. Mamīda mia māga oo—e pait'ee. K'inia—e bi awaraarāpa mi pia ak'īdamerā, Ak'ōrepia ichi eujā mimaa unupida perā. Ma k'āyaara k'inia bi mi pia ak'īdamerā mia jaratee bi k'aurepa māik'aapa mi t'āri pia bi k'aurepa jōmaarā ome.

* 12.2-3 Ma ijāapari Pablo paji. Audua pedeeamaapa mida a—e paji.

⁷Ma awara audua banaamerā ma ne-inaa pi-ia unuda k'aurepa, Tachi Ak'ōrepa mī miapiji Netuara Poro Waibia eere bī juapa. Ne-iiri tachi k'ap'iade awa nībik'a, māga pik'a ma netuarapa mī miapipari. Māgá mia nībide, maarepida mi pedee audua pedee-e bi, michi ituaba aideepa p'oyaa uchia-e bairā. ⁸Chupiria iidida òpee enenee nībají Tachi Waibiamaa mī waa māgá miapinaamerā. ⁹Mamīda irua p'anauji: "Māgá-edá aji. Mia pi k'aripait'eeda aji, choomerā. Pi chupiria nībak'āri māik'aapa choo-e pak'āri, mia pi k'aripait'eeda aji, choomerā." Tachi Ak'ōrepa māgá jarada perā mī k'īra nejasia-e bī jarait'ee mī chupiria nībada. Māgá jarai Cristopa mī k'aripapari perā choomerā. ¹⁰Wāara t'āri o-īa bī Cristo k'aurepa mī nāgá chupiria nībak'āri: mimaa awaraarāpa ik'achia jaradak'āri; net'aa wēe bak'āri; mī imiatee iru p'anadak'āri; mī k'īsia nībak'āri; māgá nībak'āri. Māgá t'āri o-īa bai k'awa bairā michi ituaba p'oyaa choo-e pak'āri, Cristopa mi k'aripait'ee.

Pablopá Corintodepema ijāapataarā k'inia iru bada

¹¹Parā k'aurepa mī eperā k'īra k'awa-ee pik'a pedee audua pedeemaa bī. Parāpata mi t'o p'anadaipia bī, michi itu t'o bai k'āyaara. Mi maarepida ek'ariara bi-e ma Cristopa pēida apataarā k'āyaara, āchia mi k'awada-e p'anida a p'ani mīda. ¹²¿Parāpa k'irāpada-e p'anik'ā Tachi Ak'ōrepa ooda mi k'ap'ia pari parā t'āide nipak'āri? Ma ooda k'aurepapai parāpa ijāadaipia bi mita wāara Cristopa pēida. Mamīda māgá ooda-e paji. Mi k'ap'ia pari Tachi Ak'ōrepa oo bī misa ne-inaa eperārāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa, mi choopachi parādepema ūk'uruurāpa mimaa imiateedap'edaa. ¹³Jōma mia ooda apemaarā ijāapataarā t'āide auk'a ooji parā t'āide. ¿K'īsia p'anik'ā parā apemaarā ijāapataarā ek'ariara p'ani, mia parā juadepema p'arat'a jita-e pada perā? Māgá k'īsia p'ani pirā, imi perdonáati!

Pablo waya Corinto pidaarā ak'ide wāit'ee bada

¹⁴¡Úriti! Na wārupa parāmaa wāda òpee pait'ee. Et'ewa jaradak'a mia maarepida iidi-e pait'ee parā juadepema. Parā p'arat'a k'inia-e. Jīp'a k'inia bī parāpa wāara Cristode ijāadamerā. Warrarāpa āchi ak'ōreerā ak'idak'aa. Ak'ōreerāpata āchi warrarā ak'ipata. ¹⁵Mi parā ak'ōrek'a bairā, mia iru bī jōmaweda teei, michi k'ap'ia paara, t'āripa parāpa Cristode ijāadamerā. Mia parā māgá audú k'inia iru bī. Jōdee parāpa mi mak'īara k'iniada-e iru p'ani. ¿Wāara-ek'ā?

¹⁶Wāara mia maarepida p'arat'a iidi-e paji parā t'āide bak'āri. Mamīda ¿mi ápite pedeepataarāpa jara jōni-ek'ā mia parā k'ūraji? ¹⁷¿Parāpa k'īsia p'ani-ek'ā mia parā k'ūraji mi k'ōp'ayoorā pēida k'aurepa? ¡Mamīda māgá-e! ¹⁸Wāara mia chupiria iidiji Titomaa parā ak'ide wāmerā māik'aapa iru ome awaraa ipema pēiji. Mamīda parāpa pia k'awa p'ani

Titopa parā k'ūra-e paji, iru auk'a mik'a t'āri pia bapari perā parā ome. Auk'a parā k'aripa k'inia p'anapata.

19 ¿Parāpa k'īisia p'anik'ā mia ma jōma jara aupada jaraji p'anaut'ee mi āpite pedeepataarāmaa, māgá parāpa mi pia ak'īdamerā? Māga-e. Tachi Ak'ōrepa k'awa bi mi t'āride iru bi, Cristo mi ome bapari perā. Iruata mīmaa māga jarapiji. Ŧpemaarā k'iniarā, mia ma jōma jaraji parā k'aripait'ee pipiara Cristode ijāadamerā. 20 Mamīda waawee bi mi jāmaa wāk'āri, parā māga unu-e pai jīak'aapa. Wāara parā waide pia ijāada-e p'ani pīrā, parāpa ichiaba mi unu k'iniada-e p'anadai. Mi jāma panak'āri, unu k'inia-e parāpa nāga oomaa p'ani: nepira jirimaa chīara ome; chīara k'īra unuamaa net'aa k'aurepa; k'īrau jōni chīara ome; jōma k'īa jōni pāchi-it'ee; ik'achia jaramaa chīaramaa maa-e pīrā chīara āpite pedeemaa; audua jōni; pariatus ne-inaa oomaa p'ani. 21 Ma awara mia waawee bi mi jāmaa wāk'āri, Tachi Ak'ōrepa mi waya k'īra nejasiapiit'ee, parāpa waide k'achia oo amaada-e p'anadairā. Wāara mi jēedariit'ee unuru pīrā parādepemaarā ūk'uru at'āri k'īisia k'achia nipapata, k'īra nejasia wēe. ¿Parā at'āri wēraarā ome pariatus k'āi jōni-ek'ā, waide oo amaa k'iniada-e p'anadairā parāpa naawedapema k'achia k'īra t'ādoo oopatap'edaa?

Pablopaa jarada ichia ooit'ee bi Corinto p'uurude

13 ¹Mia et'ewa jaradak'a nāgí wārupa parā ak'īde wāda ūpee pait'ee. Jāma panak'āri, parā at'āri k'achiade p'ani pīrā, mia ooit'ee Tachi Ak'ōre ūraa chonaarāweda p'ādade jara bik'a:

'Eperāpa chīara īmiateek'āri, iru miapii naaweda, irua k'achia ooda unudap'edaa omé wa ūpee jiridaipia bi, auk'a jaradamerā ārapa unudap'edaa.' *(Dt 19.15)*

2 Mi parāmaa wāda omeede jaraji chi k'achia oo p'anadap'edaa rāmaa mia āchi chupiria k'awa-e pait'ee, ma k'achia oo amaada-e p'ani pīrā, mi pai naaweda. Ŧrá jōmaarāmaa mia jara pēiru wāara āchi chupiria k'awa-e pait'ee mi jāma panak'āri. 3 Parāpa k'inia p'anida a p'ani mia ak'īpimerā Cristopa pedeepari mi k'ap'ia pari. K'awaadait'ee mi jāma panak'āri. Cristo esperā juatau wēe bik'a bi-e. Jōma oopari ichia k'inia bik'a, jōmaarā k'āyaara waibiara bairā. Māgá auk'a ooit'ee parā t'āide, k'achia oo amaada-e p'ani pīrā. 4 Wāara iru juatau wēe pik'a bají kurusode piuk'āri. Mamīda ūra ichita chok'ai bi Tachi Ak'ōrepa iru chok'ai p'irabaipida perā. Tai jida juatau wēe pik'a p'ani. Mamīda iru ome araa p'anapata perā, ichiaba ichita chok'ai p'anapataadait'ee iru ome. Maperā taipa parā nepira ak'īdai irua k'aripak'āri.

5 Pia k'īsati parā t'āri chaachaa. ¿Wāara Jesucristode ijāapatak'ā? Māgá ijāa p'ani pīrā, k'awa p'ani Cristo bapari parā ome. Mamīda p'oyaa ooda-e p'ani pīrā irua oopi bik'a, wāara iru ba-e parā ome. ¿Wāara-ek'ā?

⁶Parāpa taipa oopata pia ak'idak'ari, k'awaadai wāara Cristopa tai pēiji, taipa oopata perā irua oopi bik'a. ⁷Mamīda parāpa tai at'ari ak'ida-e p'ani mīda Cristopa pēidak'a, taipa it'aa iidimaa p'ani Tachi Ak'orepa parā k'aripamerā ne-inaa k'achia oonaadamerā. Iidida-e irua parā t'āri p'uapimerā tai juapa. Jīp'a iidi p'ani parāpa ne-inaa pia oodamerā irua ichideerāmaa oopi k'inia bik'a. Māga ooruta pīrā, taipa apida t'āri p'uapida-e Tachi Ak'orepa taimaa oopiparik'a. ⁸Wāara Tachi Ak'orepa tai pēipari itriadamerā chi p'ek'au k'achia oopataarā ijāapataarā t'āide p'ani. Mamīda māgiirāpa Ak'oremaa chupiria iididak'ari, ma k'achia oo amaa p'ani pīrā, māgā itriada-e pait'ee, Ak'orepa chi chupiria idirutaaraā p'ek'au k'achia wēpapipari perā. ⁹Tai o-ia p'ani Tachi Ak'orepa tai pēi-e pak'ari ijāapataarā itriade. Mapa irumaa iidi p'ani parāpa pipiara ijāadamerā māik'aapa oodamerā Cristopa oopi bik'a. ¹⁰Ma-it'ee mia na k'art'a parāmaa p'āji mi wāi naaweda. Mia parā itria k'inia-e bi māik'aapa apida t'āri p'uapi k'inia-e bi, Ak'orepa mīmaa māga oopi bi mīda. T'āri p'uapii k'āyaara, mia parā k'aripa k'inia bi pipiara ijāadamerā. Ma-it'ee Tachi Ak'orepa mi parāmaa pēiji.

Pablopá jarada na k'art'a p'ā aupa wāde

¹¹Irá ipemaarā, na k'art'a aupa k'inia bi. K'inia bi parā o-ia p'anapataadamerā māik'aapa ne-inaa jōmaweda oo k'inia p'anapataadamerā Cristopa oopi bik'a. T'āri auk'a, k'āiwee, chik'inia p'anapatáati mia ūraadak'a. Māgá Tachi Ak'orepa parā pia ak'ii't'ee, irua eperāarā k'āiwee p'anapipari perā māik'aapa chik'inia p'anapipari perā.

¹²Ipemaarā ome chik'inia saludaapatáati parāpa ichita oopatak'a. Nāpema Cristode ijāapataarāpa parāmaa salude pēiruta.

¹³Taipa k'inia p'ani Tachi Waibia Jesucristopa parā k'aripamerā. Ichiaba k'inia p'ani Tachi Ak'orepa parā chik'inia p'anapimerā māik'aapa Tachi Ak'ore Jaurepa parā jōmaarāmaa k'awapimerā wāara Cristodeerā.

Māgapai paji.

GÁLATAS

San Pablopá K'art'a P'āda Galacia Eujādepema Ijāapataarāmaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'āji. Na k'art'ade Pablopá k'irāpapi bi Galacia eujādepema ijāapataarāmaa, ichiata ãchi t'āide naapiara jaratee nipapachi Jesucristopa ooda ãchi o k'achiadeepa k'aripa atait'ee. P'anau bi judiorā, chi mama jarateepataarāpa Cristode ijāapataarā tauchaa bipidaipia bi ãchi imik'iraarā k'ap'iade maa-e pirā atuadait'ee. Pablopá jíp'a jara bi eperārā it'aa wādait'ee wāara Cristode ijāapata perāpai.

Salude jarap'eda, naapiara Pablopá ma Galacia eujādepema ijāapataarā itria bi Cristodepai ijāadai k'āyaara, awara ijāa k'inia p'anadairā (cap. 1.1-10). Jara bi wāara ichi Jesucristopa jirit'erada māik'aapa pēida ichi ūraa jaratee; awaraa Cristopa jirit'eradaarā Jerusalende p'aniirāpa irua jarateepata pia ak'ipata (caps. 1.11-2.21); sāap'eda Cristodepai ijāapataadaipia bi māik'aapa sāap'eda jiridaik'araa bi oodait'ee Moisepa p'ādade jara bik'a, Ak'ōrepa ãra pia ak'imerā (caps. 3.1-4.31). Ūraa bi jíp'a oopataadamerā Cristopa oopi bik'a māik'aapa chik'inia p'anapataadamerā (caps. 5.1-6.10). T'ēepai jara bi Tachi Ak'ōrepa eperārā pia ak'i-e, ãchi k'ap'iade tauchaa iru p'anadairā maa-e pirā wēe p'anadairā. Jíp'a pia ak'ipari t'āri chiwidi pik'a p'anadak'āri Jesucristode ijāapata k'aurepa (cap. 6.11-18).

Salude pēida

1 ¹Mi, Pablopá na k'art'a p'āru parā Galacia eujādepema Cristode ijāapataarāmaa. Eperārāpa mi jirit'erada-e paji. Ichiaba mi pēida-e paji. Tachi Ak'ōre, Cristo chok'ai p'irabaipidapata mi jirit'eraji māik'aapa Cristopa mi pēiji. ²Jōma tachi īpemaarā Cristo k'aurepa nama mi ome auk'a p'aniirāpa salude pēiruta parā Cristode ijāapataarā it'aa t'īpata chaa. ³Taipa it'aa iidipata Tachi Ak'ōre Tachi Waibia Jesucristo ome parā pia ak'i p'anadamerā. Māgá k'āiwee p'anapataadait'ee. ⁴Tachi Ak'ōrepa

k'īsia iru badak'a Cristo piuji tachia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. Ichi ita–aria peepiji tachi k'aripa atait'ee na p'ek'au eujādepemaarāpa k'achia oopatadeepa. ⁵Maperā ichita it'aa t'ídáma Tachi Ak'ōremaa jaradait'ee iru jōmaarā k'āyaara t'āri piara bapari. Amén.

K'irak'aupai ijāadai awaraarāpa jaratee p'ani

⁶Mamīda mi p'era pik'a bi taarā–e weda parāpa ijāa amaadaruta perā Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru badade ooit'ee Cristo k'ap'ia pari. Iru k'ap'ia pari Tachi Ak'ōrepa parā chupiria k'awaaaji māik'aapa jīrīji irude ijāadamerā māik'aapa it'aa wādamerā. Mamīda parāpa māga ijāa k'iniada–e p'ani. Ma k'āyaara ijāa k'inia p'ani awaraa ne–innaa k'aurepa it'aa wādai. ⁷iMamīda māga–e! Eperāarā ūk'ururāpa parāmaa k'īsia awara–awaraapiruta. Māirāpa ne–innaa awara jaratee k'inia p'ani, Tachi Ak'ore pedee pia jarateedai k'āyaara. ⁸Mapa taipa wa it'aripema angeleerāpa paara jarateeruta pijida taipa naaweda jarateeda awara, Tachi Ak'ōrepa māirā atuapiapia bi. ⁹Parāpa ijāajida taipa naaweda jarateedap'edaa. Mapa mia waya jarai ma et'ewa jarada. Abaapa jarateeru pīrā taipa Cristode jarateeda k'āyaara awara, māgí atuapiapia bi.

¹⁰Mia jara k'inia–e bi eperāarāpa mi pia ak'īdamerā mia jaratee bi k'aurepa. Māga ooda paara, p'oysa oo–e pak'aji Cristopa oopi bik'a. Cristode ijāai naaweda, māga ooji mīda, īrá jīp'a na mimia oo k'inia bi Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a, iruata mi pia ak'īmerā.

Tachi Ak'ōrepa Pablo jirit'erada Jesupa ooda jarateemerā

¹¹Ipemaarā Cristo k'aurepa, mia nāga k'awapi k'inia bi parāmaa. Mia Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee parā t'āide jaratee nipak'āri, jaratee–e paji michi k'īsiadoopa ¹²maa–e pīrā awaraapa mimaa jarateeda. Jara–e paji eperāpa jara pēida. Jīp'a jaraji Jesucristopa mimaa k'awapida.

¹³Parāpa k'awa p'ani mia ooda at'āri judiorāpa ijāapatade ijāa bak'āri. Tachi Ak'ōredeerā audú jīri nipapachi peeit'ee, māirā jōpi k'inia bada perā. ¹⁴Maapai judiorāpa ijāapata audupiara k'awaa wāji, mi ome año auk'a iru p'anadap'edaa k'āyaara. Jōmaarā k'āyaara pipiara oo k'inia baji judiorāpa oopata, chonaarāweda ūraapatap'edaak'a.

¹⁵Māga baji mīda, īrá mia k'awa bi Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru baji mi jirit'erait'ee oomerā ichia oopi bik'a. Māga ooji mi t'oi naaweda, ichi wāara t'āri pia bapari perā. ¹⁶Maperā ichi Warra k'awapiji mimaa, judio–eerā t'āide mia jarateenamerā ichi Warrapa ooda eperāarā k'aripait'ee. Mamīda māga k'awapik'āri, mi apidaamaa wā–e paji ūraa iidide. ¹⁷Ichiaba wā–e paji Jerusalendee Cristo ome nipapatap'edaarāmaa ne–innaa iidide, Cristopa āra mi naa pēiji mīda jarateede. Ma k'āyaara, ma t'ēepai wāji Arabia eujādee it'aa t'īde michi ituaba. Maap'eda waya cheji Damasco p'uurudee.

¹⁸Wāara, Cristode ijāadak'āriipa año òpee parumaa, mi Jerusalendee wāji Pedro ak'ide māik'aapa tomia omé mama beeji. ¹⁹Mamīda mama bide Cristopa jirit'eradaarā awara unu-e paji. Tachi Waibia Jesucristo īpema, Santiago aupaita unuji. ²⁰Tachi Ak'orepa k'awa bi mia na p'a bide seewa jara-e bi. Wāarata jara bi.

²¹Ma t'ēepai Jerusalendeepa wāji Siria eujādee māik'aapa Cilicia eujādee. ²²Maapai Cristode ijāapataarā Judea eujādepemaa rāpa mi waide k'awada-e p'anajida. ²³Aba na pedee ūrijida awaraarā ijāapataarā it'aideepa: “Tachi jiri nipadapa ūrá jarateemaa bi Cristopa ooda eperārā k'aripait'ee, naaweda irude ijāa amaapi k'inia baji mīda.” ²⁴Māga ūridak'āri, ma ijāapataarā o-ña it'aa t'ijida gracias jaradait'ee Tachi Ak'oremaa mi pari.

Ak'orepa jirit'eradaarā awaraarāpa Pablo pia ak'ipatap'edaa

2 ¹Ma naa wāda t'ēepai Jerusalendee, catorce años parumaa waya wāji tachi īpema Cristo k'aurepa Bernabé ome. Mia tachi īpema Tito auk'a ateeji. ²Wāji Tachi Ak'orepa mimaa k'awapida perā wāipia bi. Mama bide ijāapataarā ak'ipataarā taide mia jaraji pedee pia jōma mia Cristode jarateepari judio-eerā t'āide nipak'āri. Māga ooji k'awa k'inia bada perā ārapa pia ak'ida-e pai mia jarateepari judio-eerāmaa. Māga k'awa k'inia baji pariatua na mimia oo k'inia-e bada perā. ³K'isia nībaji mīda ārapa jaradait'ee, māga uchia-e paji. Mi k'ōp'āyo, Tito, judio-ee paji mīda, maarepida jarada-e paji ichi k'ap'iade tauchaa bipimerā. ⁴Ma-it'eeta wājida āramaa iidide. ūk'uru wāara Cristode ijāada-e p'anadap'edaa rā mera t'ūjida judio-eerā ijāapataarā t'āide, tachi ijāapata Cristode pia k'awaade. Jarajida tauchaa bipidaipia bi judio-eerā ijāapataarā imik'īraarā k'ap'iade. Māgeerāpa k'iniada-e tachi ijāadamerā Jesucristodepai, Tachi Ak'orepa tachi pia ak'imerā. Tachi auk'a esclavoorāk'a p'anapi k'inia p'ani Moisepa p'āda jua ek'ari, judiorā chonaarāweda p'anapatap'edaak'a. ⁵Taipa maarepida k'isiada-e paji oodait'ee māgeerāpa oopi k'inia p'anadap'edaak'a. Cristopa ooda eperārā k'aripait'ee, ma pedee wāara jīa k'inia p'anajida parā-it'ee.

⁶Ma awara tachi waibiarāda apataarāpa ne-inaa awara jarada-e paji mia jarateemerā. Mia jara bi “tachi ijāapataarā waibiarāda apata” ūk'uruurāpa at'āri jarapata perā Cristo ome nipapatap'edaa rā awaraa ijāapataarā k'āyaara waibiara p'ani. Mamīda mia p'ua-e bi chisāgí ijāapari waibiara bi māik'aapa chisāgí ijāapari ek'ariara bi. Tachi Ak'orepa ichideerā jōmaweda auk'a pia ak'ipari. ⁷⁻⁸Māgí ijāapataarā waibiarāpa ne-inaa awara jarateepidai k'āyaara mimaa, mi bijida Tachi Ak'ore juade waapiara judio-eerā t'āide jarateenamerā Cristopa ooda eperārā k'aripait'ee. K'awajida Tachi Ak'orepa mi ma-it'ee jirit'eraji, Pedro jirit'eradak'a judiorāmaa jarateenamerā.

⁹K'awaadak'ari Tachi Ak'orepa wāara mi k'aripa bi judio–eerāmaa jarateenamerā, Santiago, Pedro Juan ome, chi ijāapataarā ak'ipataarā waibiarāda apata, āchi jua teejida mimaa māik'aapa Bernabemaa. Māga oojida ak'ipidait'ee auk'a k'ōp'ayoorāk'a taipa Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee judio–eerā t'āide jarateedaipia bi. Jōdee āchia judiorā t'āide jaratedai. ¹⁰Jīp'a āchia taimaa iidijida k'ira atuanaadamerā k'aripadait'ee chupiria chedeerā āchi t'āide. Mia pida auk'a māga oo k'inia bi.

Antioquía p'uurude Pablo Pedro itriada

¹¹Māgá āra t'āideepa t'āri o–ia uchiahjida mīda, Pedro Antioquía p'uurudee chek'ari, ijāapataarā taide mia iru itriaji judio–eerāmaa ne–inaa k'achia oo bada perā. ¹²Nāga ooji. Naa pacheck'ari, iru auk'a nek'opachi judio–eerā ijāapataarā ome. Mamida ai t'ēepai ūk'uru judiorā Santiago ome p'anadap'edaarā Jerusalendeepa pachejida. Māirāpa ijāapata judiorā nek'odaik'araa bi judio–eerā ome. Ma awara ijāapata tauchaa bipidaipia bi judio–eerā k'ap'iade. Maperā awara nek'ojida. Pedropo māga unuk'ari, auk'a awara nek'omaa beeji, māirāpa k'achia pedeenaadamerā iru āpite. ¹³Māpai Pedropo māga ooru unudak'ari, awaraa judiorā ijāapataarā Antioquiadepemaarā auk'a k'ira jīp'a–eedachida. Judio–eerā p'anadap'edaamāipi awara nek'ojida, Bernabé paara. ¹⁴Mia āchi māga unuk'ari, k'awaaji āchia ooda–e pají Tachi Ak'orepa wāarata jara pēidak'a. Mapa jōmaarā ijāapataarā taide Pedromaa jaraji:

—Pichi t'oru weda pi judío mīda, nama bide judiorāk'a ba–e pajida aji. Māga bita, ɻsāap'eda pia judiorāpa oopata oopi k'inia bīma aji, judio–eerāmaa?

Cristode ijāa p'anipapai it'aa wādai

¹⁵Wāara, tachi t'oru weda tai judiorāpa iru p'anapachida Tachi Ak'orepa Moisemaa ūraa p'āpida. Tai Tachi Ak'orede ijāadak'aa beerā–e, judio–eerāk'a. ¹⁶Mamīda Tachi Ak'ore ūraa p'āda māgá iru p'ani mīda, taipa pida k'awa p'ani eperā apida p'ek'au k'achia wēe bait'ee Tachi Ak'ore k'irapite māgipa oopari perā ma ūraa p'ādade jara bik'a. Moisepa p'ādade jara bik'a oo p'anipapai eperāarā p'oyaa wādak'aa Tachi Ak'ore truadee. Jīp'a eperā iru truadee wāit'ee Jesucristode ijāapari perā. Maperāpi tai auk'a Cristode ijāajida, iru k'aurepa Tachi Ak'orepa tai p'ek'au k'achia wēe ak'imerā.

¹⁷Māgá Cristode ijāajida, p'ek'au k'achia wēe p'ana k'inia p'anadap'edaa perā Tachi Ak'ore k'irapite. Uchiahjida ma ūraa p'ādade jara bi jua ek'ariipa māik'aapa judio–eerāk'a pajida. Māga oodak'ari, ɻne–inaa k'achia oojidak'ā? Māgá ne–inaa k'achia ooda paara, māgara Cristopa taimaa ne–inaa k'achia

oopik'aji. iMamīda māga-e! ¹⁸ Michi k'inia wāara ne-inaa k'achia ook'aji eperāarāmaa waya oopida paara Moisepa p'ādade jara bik'a, oopii k'āyaara Tachi Ak'ōrepa jara pēidak'a Cristo k'ap'ia pari. ¹⁹ Mīa māga jara bī mia p'oyaa oo-e pada perā jōma ma p'ādade jara bik'a. Ma k'aurepa mi piudak'a baji, ne-inaa oo-ee Tachi Ak'ōre-it'ee. Mamīda Cristode ijāak'āri, irua mi uchiapiji ma p'ādade jara bī jua ek'ariipa, wāara oomerā Tachi Ak'ōrepa oopi k'inia bik'a. ²⁰ Cristopa māga ooji, kurusode piuk'āri. Maperā mia jarai mi jida auk'a kurusode piu pik'aji Cristo ome, māgá uchiait'ee ma ūraa p'āda jua ek'ariipa māik'aapa araa bapariit'ee iru ome. ūrá iruta bapari mi ome māik'aapa iru mi poro waibia. Mapa mi chok'ai bī misa, ijāa bī Tachi Ak'ōre Warrade māik'aapa oo k'inia bī irua oopi bik'a. Māga oo k'inia bī irua mi audú k'inia iru bap'eda, piuda perā mi pari. ²¹ Mīa eperāarāmaa ijāapi k'inia-e bī ne-inaa awara, Tachi Ak'ōrepa pedee pia Cristode jara pēida k'āyaara. Cristo piuji tachi o k'achiadeepa k'aripa atait'ee, māgá Tachi Ak'ōrepa tachi pia ak'imerā. Tachi Ak'ōrepa eperāarā pia ak'ida paara oo p'anadap'edaa perā Moisepa p'ādade jara bik'a, Cristo pari piuk'aji.

Chisāgide ijāadaipia bī; Moisepa p'ādade wa Cristode

3 ¹iAai, Galacia pidaarā! iParā k'īsia k'awada-ee beerák'api p'ani! ² ¿Apidaapa parā poro p'erebaipit'ajida-ek'ā? ¿K'irāpada-e p'anik'ā taipa jarateedap'edaa parā tāide nipadak'āri? Jesucristo kurusode piuda pia jarateejida parā jōmaarāmaa. ²Jíp'a mia nāga k'awa k'inia bi. ³¿Tachi Ak'ōre Jaure ba chejik'ā parā ome, oo p'anadap'edaa perā Moisepa p'ādade jara bik'a maa-e pīrā ijāadap'edaa perā Tachi Ak'ōrepa jara pēida Cristo k'ap'ia pari? ³¿Parā wāara k'īsia k'awada-ee p'anik'ā? Naaweda Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee ūridak'āri, Cristodepai ijāajida māik'aapa p'aneejida iru Jaure ome. ⁴¿ūrá k'īsiapatak'ā Tachi Ak'ōrepa parā pipiara ak'iit'ee oo p'ani pīrā judiorā ūraa p'ādade jara bik'a maa-e pīrā ne-inaa oo p'ani pīrā pāchi juadoopa? ⁴¿Jōma Tachi Ak'ōre Jaurepa pia ooda parā-it'ee pari oojik'ā? iWāara māga pari ook'aji, parā ijāa k'inia p'ani pīrā ma ūraa p'ādade, Cristodepai ijāadai k'āyaara! ⁵Mīa waya iidiit'ee. Tachi Ak'ōrepa ichi Jaure pēik'āri parā ome bapariimerā māik'aapa parā tāide ne-inaa oopimerā eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa, ⁵sāap'eda māgá pēiparima? Pēi-e parāpa oopata perā irua Moisemaa ūraa p'āpida jara bik'a. Ma k'āyaara pēipari Cristodepai ijāapata perā.

Tachi Ak'ōrepa Abraham pia ak'ida (Ro 4.1-3)

⁶K'īsiadáma judiorā chonaarāwedapema Abrahamde. Tachi Ak'ōrepa ūraa p'āpidade chonaarāmaa jara bī:

'Abrahampa Tachi Ak'ōrepa jarada ijāaji. Maperā Tachi Ak'ōrepa iru pia ak'ipachi.' (Gn 15.6)

⁷Mapa k'awaadaipia bi eperāarāpa Tachi Ak'ōrede ijāadak'āri, āchi wāara Abrahamdeepa uchiadak'a p'ani. Iruk'a Tachi Ak'ōrepa jarada ijāapata māik'aapa iru k'īrapite pia p'anapata. ⁸Tachi Ak'ōrepa naaweda k'īisia iru baji judio—eerā o k'achiadeepa k'aripa atait'ee, wāara ijāadak'āri. Māga k'awapiji Abrahammaa. Tachia māga k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa Moisemaa nāga p'āpida perā:

‘Tachi Ak'ōrepa na pedee pia Abrahammaa māgaji: “Mia na p'ek'au eujādepemaarā jōmaweda k'aripit'eeda aji, pi k'ap'ia pari.”’ (Gn 12.3)

⁹Ak'ōrepa māga jarada perā, tachia k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa Abraham bendiciadak'a irua ijāada perā, awaraarā auk'a bendiciait'ee irude ijāadak'āri.

¹⁰Jōdee eperāarā k'achia ooit'ee, ichi ūraa p'ādade jara bik'a ooruta pirā irua āchi pia ak'imerā. Āchi atuapiit'ee p'oyaa ooda—e perā jōma ma ūraade jara bik'a:

‘Eperāpa oo—e bi pirā jōma Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a, atuait'ee.’ (Dt 27.26)

¹¹Ma jōma jara aupadade k'īsiadak'āri, pia k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa pia ak'i—e chi oo k'inia bipapai iru ūraa p'ādade jara bik'a. Jīp'a pia ak'ipari eperā irude ijāa bīta. ?Iru ūraa p'ādade nāga jara bi—ek'ā?

‘Eperā Tachi Ak'ōrede wāara ijāapari ichita bapariit'ee iru ome, p'ek'au k'achia wēe bairā iru k'īrapite.’ (Hab 2.4)

¹²Eperā ijāa—e bipa ooda paara jōma Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a, it'aa wāk'aji ichi k'īradoopa. Māga k'awa p'ani Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bairā:

‘Eperāpa ook'āri jōmaweda Ak'ōre Ūraade jara bik'a, ichita bapariit'ee ma ūraade jara bik'a.’ (Lv 18.5)

¹³Mamīda tai judiorāpa oodak'aa jōmaweda Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a. Mapa o k'achiade p'anajida māik'aapa atuadait'ee paji. Mamīda Cristopa tai uchiapiji ma ūraa p'ādade jara bi jua ek'ariipa, ma k'aurepa atuanaadamerā. Māga ooji kurusode piuk'āri. Tachi Ak'ōrepa iru k'achia ooji, tai k'achia ooi k'āyaara. Māgá tai k'arijadi. K'awa p'ani Cristo k'achiade baji Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bairā:

‘Eperā pak'urude bajira bi k'achiade banait'ee.’ (Dt 21.23)

¹⁴Jesucristopa māgá tai k'arijadi parā judio—eerā paara ijāadamerā Abrahampa ijāadak'a. Ma awara māgá tai k'arijadi tachi jōmaweda ichiaba ijāadak'āri, iru Jaure tachi ome iru p'anadamerā. Māgá Tachi Ak'ōrepa ooji ichia jaradak'a Abrahammaa, jarak'āri Abraham k'ap'ia pari ne—ināa pia ooit'ee na p'ek'au eujādepemaarā jōmaarāmaa.

Moisepa p'āda Tachi Ak'ōrepa jarada ome

¹⁵Ipemaarā, k'īsiadáma eperāarāpa oopatade. Eperāpa p'āk'āri k'airāpa ichi net'aa atadait'ee ichi piuk'āri, chi firma p'āpeda, eperā

awaraapa ne-inaa awaraa p'ā-e pai ai p'ādade, chi p'āda chiparipa jara-ee. Maa-e pirā chipari piuk'āri, awaraa eperāpa ne-inaa awaraa p'ā-e pai ai p'ādade. Ichiaba ichi k'inia ma p'āda jōpi-e pai. ¹⁶Tachi Ak'ōrepa jara bēiji Abraham ome irudeepa uchiadait'erā k'aurepa na p'ek'au eujādepema jōmaarāmaa ne-inaa pia ooit'ee. ^{*} Māga jarak'āri, jara k'inia-e baji jōmaweda Abrahamdeepa uchiadait'erā k'ap'ia pari ma ne-inaa pia ooit'ee. Jīp'a jara k'inia baji irudeepa uchiait'ee abaa k'ap'ia pari māga ooit'ee. Māgí Jesucristo. ¹⁷Ma jara aupadade mia nāga jara k'inia bi: eperāpa p'āda bēiparik'a k'awaadamerā k'aipa ichi net'aa atait'ee, māga pik'a Tachi Ak'ōrepa ichia jarada bēiji Abraham ome, iru t'ee uchiadap'edaarāpa auk'a māga k'awaadamerā. Jōdee, cuatrocientos treinta años wāyaada t'ēepai, ichi ūraa Moisemaa p'āpiji. Mamīda ma ūraa p'āpik'āri, ichia jara bēida Abraham ome at'āri beeji. Ma ūraa p'ādapa jōpi-e paji ichia naapiara jarada Abrahammaa. ¹⁸Tachi Ak'ōrepa na p'ek'au eujādepemaarā k'aripa k'inia bada paara Moisepa ūraa p'ādade jara bik'a oopata k'aurepa, māgara ichia jarada jara bēi-e pak'aji Abraham ome. Mamīda māga-e paji. Ichia jarada bēiji Abraham ome, k'inia bada perā Abrahampa ma jarada ijāamerā. Ma ijāada k'aurepa na p'ek'au eujādepemaarā auk'a ijāadak'āri, pia p'anapataadai Ak'ōre k'irapite.

K'āare-it'ee Moisemaa ma ūraa p'āpida

¹⁹ ¿K'āare-it'ee ichi ūraa Moisemaa p'āpijima? Māga p'āpiji eperāarāpa k'awaadamerā āchi p'ek'au k'achia ooyaa p'anapata iru k'irapite. Ma ūraa pēiji ichi angeleerā ome eperāmaa, māgipa p'āmerā eperāarā-it'ee. Tachi Ak'ōrepa k'isia iru baji eperāarāpa ma ūraa p'āda iru p'anadamerā, ma Abrahamdeepa uchiada na eujādee cheru misa na eujādepemaarā k'aripait'ee, Ak'ōrepa naaweda jaradak'a. ²⁰Māgá tee pēiji mīda ichi ūraa Moisés k'ap'ia pari, māga oo-e paji jarak'āri Abrahammaa. Ichi it'aideepa jaraji ichia ooit'ee bada Abrahamdeepa uchiada k'ap'ia pari.

²¹ Maperā eperāpa k'isai Tachi Ak'ōrepa k'isia awara-awaraa iru baji eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atait'ee. iMamīda māga-e! Ichi ūraa tee pēidapa eperāarā o k'achiadeepa uchiapida paara, wāara p'ek'au k'achia wēe p'anak'ajida iru k'irapite māik'aapa it'aa wāk'ajida ma ūraa k'aurepa. ²²Mamīda iru ūraa p'ādade jara bi eperāarā jōmaweda p'ek'au k'achia juu ek'ari p'anapata. Ara presoorā p'oyaa uchiada-e p'anik'a carceldeepa āchi juadoopa, māga pik'a eperāarā p'oyaa uchiada-e p'ek'au k'achia juu ek'ariipa āchi juadoopa. Aba uchiadai Jesucristode ijāadak'āri, iru k'ap'ia pari Tachi Ak'ōrepa eperāarā k'aripapari perā, ichia jaradak'a Abrahammaa.

^{*}3.16 Gn 12.7.

²³Cristo chei naaweda, tai judiorā ichiaba presoorāk'a p'anapachida Moisepa p'ädade jara bi juua ek'ari. Ma ūraa carcel jiaparik'a baji. Tai ak'i baji Tachi Ak'orepa unupiru misa ichia Abrahammaa jaradak'a.

²⁴Mimiaparipa warra ak'iparik'a, ma ūraa p'ädapa tai ak'i pik'apachi Cristo cheru misa, tai jida irude ijäädamerā mäik'aapa p'ek'au k'achia wée p'anadamerā Ak'ore k'írapite. ²⁵Írá, Cristo cheda perā, mägá irude ijäädak'ári, tai waa p'anadak'aa Moisepa p'äda juua ek'ari.

²⁶Ma k'áyaara pipiara, parā jómaweda Tachi Ak'ore warrarā, Jesucristode ijääpata perā. Mägá araa p'anapata Cristo ome. ²⁷Jómaweda araa p'anapataarā Cristo ome Tachi Ak'ore warrarā iruk'a. Ma-it'ee tachia poro choopipata; ak'ipidait'ee araa p'anapata Cristo ome. ²⁸Mägá Cristo ome p'anapata perā, Tachi Ak'orepa tachi ichi warrarāk'a auk'a unupari. Mäga unupari judiorā mīda, judio-eerā mīda, esclavoorā mīda, esclavo-eerā mīda, imik'íraarā mīda, wēraarā mīda. Jómaweda auk'a p'ani iru k'írapite Jesucristo ome araa p'anadak'ári. ²⁹Ma awara tachi Cristo ome araa p'anapataarā wāara Abrahamdeepa uchiadap'edaarā, Tachi Ak'orepa jara pëida ijääpata perā Abrahampa ijäädak'a. Maperā iru p'anadait'ee jóma Tachi Ak'orepa k'isia iru bi ichideerā-it'ee.

Tachi Ak'ore warrarā

4 ¹Piara k'awaadait'ee mia jara k'inia bi, k'ísíati nágide. Eperā piuk'ári warra k'aipeepai iru bi, ma-ári weda ma warrapa atak'aa chi ak'orepa net'aa atabéida. Awaraarā juua ek'ari chi ak'ore esclavok'a bapari, net'aa mak'íara wée, chonaa paru misa. ²Mäimisa chi ak'ipataarāpa nipata chi ak'orepa año jara bëida parumaa, ma net'aa teedai naaweda mäik'aapa chi te chipari papii naaweda. ³Mäga pik'a tachi jida esclavoorāk'a p'anapachida, Cristo na eujädee chei naaweda Tachi Ak'orepa jara bëidak'a. Maapai chonaarāwedapema ūraa juua ek'ari p'anapachida mäik'aapa k'isia p'anapachida warrarāk'a. K'isia p'anapachida tachia ne-inaa k'awa p'anipa maa-e píra ma ūraa jara bik'a oo p'anipa it'aa wādai. ⁴Mamīda Tachi Ak'orepa k'iniak'ári, ichi Warra pëiji na p'ek'au eujädee judío wērapa t'omerā. Mägá chi Warra bapachi Tachi Ak'ore ūraa p'ädade jara bi juua ek'ari mäik'aapa jóma oopachi ma ūraade jara bik'a. ⁵Mäga ooda perā ichia aupai tai judiorā uchiapii ma ūraa p'ädade jara bi juua ek'ariipa. Ma-it'eeta Tachi Ak'orepa ichi Warra pëiji; tai judiorā uchiapimerā ma ūraa jara bi juua ek'ariipa mäik'aapa Tachi Ak'ore warrarā papimerā iruk'a. ⁶Tachi Cristode ijääpataarāpa k'awaadamerā tachi wāara iru warrarā, Tachi Ak'orepa pëiji ichi Warra Jaure tachi t'äríde bapariiimerā. Mägí Jaurepa ichita Tachi Ak'oremaa jarapari: "Abbá, Mi Ak'ore." ⁷Mapa parápaa k'awaadai írá esclavoorā-e. Ma k'áyaara Tachi Ak'ore warrarā. Mägá iru warrarā perā, iru p'anadait'ee jóma irua k'isia iru bi ichideerā-it'ee.

Pablo ijāapataarā-it'ee k'īsia nībada

⁸Naaweda parāpa Tachi Ak'ōre waide k'awada-e p'anī weda, Tachi Ak'ōre-ee beemaa it'aa t'ipachida māik'aapa ma jua ek'ari p'anapachida esclavoorāk'a. ⁹Mamīda ūrá parāpa Tachi Ak'ōre k'awa p'anī; pia jarait'eera, Tachi Ak'ōrepa parā k'awa bi. Māga bita, ̄sāap'eda waya t'ū k'inia p'anima ma naawedapema ne-inaa vale-ee baibi jua ek'ari, waya esclavoorāk'a p'aneedait'ee? ¹⁰Parāpa iapata ewari, atane māik'aapa año, ūipata ewate pak'āri maa-e pīrā fiesta ewate pak'āri. ̄K'īsia p'anik'ā māga oo p'anipa Tachi Ak'ōrepa parā pipiara ak'iit'ee apemaarā ijāapataarā k'āyaara? ¹¹Mi waawee bi, pari parā t'aide jaratee nipaji jiak'aapa.

¹²̄Ipemaarā, mia parāmaa enenee nībi mik'a uchiadamerā Tachi Ak'ōrepa ūraa Moisemaa p'āpida jua ek'ariipa. Naaweda parā ma jua ek'ari p'anada-e paji. Mapa parā t'aide nipak'āri, mia ma ūraa jaratee-e paji. Mama pak'āri, parāpa mi auteebajida māik'aapa pia ak'ijida. ¹³Parāpa k'awa p'ani mi k'ayaa bada perā, ma naa wāyaa wādade parā t'aide, mama beeji jarateeit'ee Cristopa ooda eperāarā karipait'ee. ¹⁴Ma k'ayaa k'aurepa parāpa mi yiaraa iru p'anak'ajida, maa-e pīrā mi āpite pedee k'achia jarak'ajida. Mamīda māga ooda-e paji. Ma k'āyaara mi pia auteebajida, Jesucristo wa it'aripema ángel auteebaik'ajidak'a. ¹⁵Maapai parā o-īa p'anajida. Mia k'awa bi parāpa mi k'aripa k'iniapa pāchi tau paara ēek'oook'ajida mi k'aripadait'ee. Mamīda ūrá māga p'ani-e. ̄Parā, sāgajidama? ¹⁶Ūrá ̄mi k'īra unuamaa iru p'aneeruta-ek'ā, mia wāarata jara bairā parāmaa?

¹⁷Awaraa Ak'ōre ūraa jarateepataarāda apataarāpa ne-inaa awara ijāapi k'inia p'ani, mia jaratee bi k'āyaara. Mapa parā t'aide t'āri pia māik'aapa iwarrāa pedee nipapata. K'inia p'ani parāpa āchi ak'īdamerā Cristode wāara ijāapataarāk'a. Mamīda māga p'ani-e. Mia jaratee bideepa parā āyaa atee k'inia p'ani āchi eere t'īudamerā. ¹⁸Mia māga jarak'āri, jara k'inia-e k'achia bi awaraarā t'āri pia nipadamerā parā t'aide mi wē-e pak'āri. Pia bi ne-inaa pia oo k'iniadak'āri parā ome. ¹⁹Michi warrarā, ara wēra bi p'irapa mia nībik'a ichi warra t'orumaa, māga pik'a mi k'īsia nībipa waya mia nībi parāpa wāara oorutamaa Cristopa oopi k'inia bik'a. ²⁰Naapai mi parā ome bada paara, k'awa bak'aji k'āata jarait'ee parāmaa. Wāara mia k'awa-e sāgapī ooit'ee.

Pablopā jarateeda Agarde māik'aapa Sarade

²¹̄Parā ūlk'uruurāpa Moisepa p'ādade jara bi jua ek'ari p'ana k'inia p'ani-ek'ā? ̄K'īsia p'ani-ek'ā ma ūraa jua ek'ari p'anaruta pīrā, Tachi Ak'ōrepa parā piara ak'iit'ee? ̄Parāpa wāara k'awa p'anik'ā ma ūraade jara bi? ²²Nāga jara bi. Abrahampa warra omé iru bají; aba chi wēra esclava Agarpa t'oda, aba chi wēra Sarapa t'oda.* ²³Chi wēra esclava Agar ome ma warra ooji eperā jīp'aapa warra

* 4.22 Agar warrade nepirida unupata: Gn 16.1-16. Sara warrade nepirida unupata: Gn 21.1-7.

ooparik'a. Mamīda māga-e paji chi wēra Sarapa warra t'oda ome. Naaweda Tachi Ak'ōrepa jaraji Abrahampa warra ooit'ee chi wēra ome. Māgí warra t'oji Ak'ōrepa jaradak'a, Abraham chi wēra ome audú chonaa p'anajida mīda warra oodait'ee. Tachi Ak'ōrepa k'aripaji māgí warra oodamerā.²⁴ iK'isíati nāgide! Ma wēra chaa jara k'inia bi Tachi Ak'ōrepa jara bēida aba. Irua jara bēida aba Sinaí eedepema paji, mama iru ūraa jarada perā Moisemaa, ichia ma ūraa pāmerā eperāarā-it'ee. Māga jarap'eda, eperāarā esclavoorāk'a p'aneejida ma ūraa jarada juu ek'ari. Māgí jara bēida jara k'inia bi Agar.²⁵ Maperā Abraham wēra esclava Agar jara k'inia bi Sinaí ee, Arabia eujāde bi. Agardeepa uchiadap'edaarā ichik'a esclavoorā p'anapachida. Māga pik'a ūrá Jerusalén p'uurude p'anīrā esclavoorāk'a p'ani, Tachi Ak'ōre ūraa jarada Sinaí eede, ma juu ek'ari at'āri p'anapata perā.²⁶ Jōdee Abraham wēra jara k'inia bi it'aripema Jerusalén. Tachi Cristode ijāapataarā it'aripema Jerusalendepemaarā. Maperā p'anadak'aa ma Sinaí eede jarada juu ek'ari.²⁷ Tachi Ak'ōre pedee jarapari Isaíapa ichiaba jaraji ma Jerusalén omeede, chonaarāweda nāgí pedee pāk'āri:

‘Pi, chi warra t'ok'aa bita, o-ia báji. O-íapa bíaji warra t'oru p'ua senti-e bi mīda māil'k'aapa pi k'imapa pi yiaraa iru bi pijida. Na ewari pideepa uchiadait'erā chok'araara pait'ee chi warra naa t'odadeepa uchiadait'erā k'āyaara.’
(Is 54.1)

²⁸ Ípemaarā, tachi Abraham warra Isaack'a. Tachi chi naa warra t'ok'aa badadeepa uchiadak'a p'ani, wāara ijāapata perā Tachi Ak'ōrepa jara bide, Abrahampa ijāadak'a.²⁹ K'irāpátí chi warra naapema Agarde t'oda eperā jīp'aak'a t'oji. Jōdee chi warra t'ee t'oda Sarapa t'oji Tachi Ak'ōre Jaurepa t'opidak'a. Māga bají mīda, chi naapiara t'oda, Ismaelpa, nepira jiriji Isaac, chi t'ee t'oda ome. ūrá māga pik'a Moisepa p'ādade oo k'inia p'aniīrāpa nepira jiripata tachi Cristode ijāapataarā ome.³⁰ Mamīda māga bají mīda Agar warra ome, Tachi Ak'ōre ūraa p'ādade jara bi:

‘Ayaa pēipáde aji, ma esclava ichi warra ome. Ma warrapa chi ak'ōrepa bēida ata-e pait'ee chi wēra warrapa ataparik'a.’
(Gn 21.10)

³¹ Māpai ípemaarā, Tachi Ak'ōrepa tachi jére-e pait'ee. Tachi Cristode ijāapataarā chi esclavadeepa uchiadap'edaarāk'a-e. Jīp'a chi esclava-e badadeepa uchiadap'edaarāk'api p'ani. Mapa tachiata Tachi Ak'ōre truadée wādait'ee.

Cristodeerā Moisepa p'āda juu ek'ari p'anadak'aa

5 ¹Cristopa māgá tachi uchia atada perā Tachi Ak'ōre ūraa Moisemaa p'āpida juu ek'ariipa, chóoti irude ijāa p'anide. T'iunáati ma ūraa p'ādade jara bi juu ek'ari, waya esclavoorāk'a p'anadait'ee.

² iÚrití mi, Pablopá jara bi! Parāpa pāchi k'ap'iade tauchaa bipiruta pirā, k'isia p'anadairā māga oo p'anipa it'aa wādai, Cristopa parā waa k'aripa-e pait'ee it'aa wādamerā.³ Ichiaba waya jarait'ee. Parāpa pāchi

k'ap'iade tauchaa bipiruta pírā, t'íudait'ee jōmaweda Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi jua ek'ari. Mäga ooruta pírā, oodaipia bi jōma ma ūraade jara bik'a, Tachi Ak'orepa parā pia ak'imerā. ⁴Parā, ma ūraade jara bik'a oo p'aniirā Tachi Ak'orepa parā pia ak'imerā, Cristode ijāa amaadaruta mäik'aapa waa ichideerā p'anada-e pait'ee. ⁵Mamīda tachi Cristode ijāapataarāpa ijāa p'ani Cristopa tachia p'ek'au k'achia oopata wēpapipari, Tachi Ak'ore Jaurepa tachimaa mäga k'awapipari perā. Maperāpi ni p'ani p'ek'au k'achia wēe p'anadait'ee Tachi Ak'ore k'irapite iru ewari waibia ewate. ⁶Mägā ni p'ani k'awa p'anadairā Tachi Ak'orepa tauchaa iru beerā apemaarā k'āyaara pipiara ak'i-e. Ma awara pipiara ak'i-e tauchaa bipida-eerā. Jíp'a pipiara ak'ipari eperā awaraarā k'inia iru bipa, Jesucristode ijāapari perā.

⁷Naaweda parāpa mäga ijāa p'anajida. ¿K'aipa ma wāara ijāa amaapijima, Cristopa oopi bi awara oo p'aneedamerā? ⁸iTachi Ak'orepa-e paji! Iruata parā jiriji ichideerā p'aneedamerā. ⁹Levadura ma-āriipa pan masa jōmaweda waridaiparida apata. ^{*} ¹⁰Mamīda mia ijāa bi parāpa mi ūraa ūridait'ee mäik'aapa ooda-e pait'ee seewa jarateepari apidaapa oopi k'inia bik'a. Mäga ijāa bi Tachi Waibia Cristo mägeerā k'āyaara mäik'aapa jōmaarā k'āyaara waibiara bapari perā. Ichi k'aurepata tachi ijāapataarā araa p'anapata. Jōdee mägeerāpa jarateepata k'aurepa Tachi Ak'orepa āchi k'achia ooit'ee.

¹¹Ípemaarā, c'mägee jarateepataarāpa jarada-e p'anik'ā mia auk'a jarateepari eperāarāpa āchi k'ap'iade tauchaa bipidaipia bi, Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bik'a? Wāara Cristode ijāai naaweda, mia mäga jarateepachi. Mamīda at'āri mäga jarateeda paara, āchia mi ichiak'au bik'ajida, aupedeeda-ee. Mamīda mäga ooda-e p'ani. Ūridaamaa p'ani mia jarateek'āri Cristo kurusode piuda, ma k'aurepapai tachi it'aa wādai. ¹²¿Ārapa k'īsia p'ani-ek'ā Tachi Ak'orepa piara ak'ipari chi k'ap'ia t'iipidap'edaarā? iMägara, āchi k'āratau paara t'iap'epidaipia bi!

Cristode ijāapataarā chik'inia p'anapataadaipia bi

¹³Ípemaarā, k'irāpáti Tachi Ak'orepa parā jiriji p'anapataadamerā Cristo jua ek'ari, ma chonaarāweda ūraa p'ādade jara bi jua ek'ari p'anapataadai k'āyaara. Mamīda k'īsiadaik'araa bi oodait'ee pāchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia oopi k'inia bik'a. Jíp'a k'īsiadaipia bi awaraarā k'inia iru p'anadait'ee mäik'aapa k'aripadait'ee. ¹⁴Nāgī ūraa jara bik'a ooruta pírā, Tachi Ak'ore Ūraa chonaarāweda p'ādade jara bi jōmaweda oodait'ee:

'Awaraarā k'inia iru baparíiji pichi k'ap'ia k'inia iru baparik'a.' (Lv 19.18)

^{*}5.9 Pia jarait'eera, seewa jarateeparipa jōmaarāmaa ma seewa ijāapii.

¹⁵Ma k'āyaara, awaraarā k'īraunuamaa iru p'anaruta pīrā māik'aapa nepira jiriruta pīrā āra ome chōodarutamaa, jōpidait'ee Cristopa oomaa bī parā t'āide māik'aapa waa t'āri auk'a p'anada-e pait'ee.

Oodaipia bi Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a

¹⁶Maperā oo wāk'āti wātī Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a. Māga ooruta pīrā, ooda-e pait'ee parā p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'iapa oopi bik'a.

¹⁷Oodak'āri tachi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'iapa oopi bik'a, p'oyaa ooda-e Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi k'inia bik'a. Jōdee oodak'āri Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a, ooda-e pait'ee ne-inaa tachia oo k'iniata. O mee weda auk'a p'oyaa oodak'aa. Mapa parāpa oodaipia bi Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a, pāchia oo k'iniata oopiamapa. ¹⁸Māga ooruta pīrā, p'anada-e pait'ee Tachi Ak'ōrepa Moisemaa ūraa p'āpida jua ek'ari. Ma k'āyaara Ak'ōre Jaurepata oopiit'ee Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a.

¹⁹Jōmaarāpa k'awa p'ani eperārāpa oodak'āri āchi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'iapa oopi bik'a, nāga p'anapata: miak'āi p'aniirā awaraarā ome k'āipata; k'isiapata chīara ome k'achia oodait'ee; awaraarā jiripata āchi ome k'achia oodait'ee; ²⁰ne-inaa juapa ooda k'īrapite it'aa t'īpata; petau tau k'awaa beerāmaa wa jaipanaarāmaa wāpata chīara k'achia oodamerā; awaraarā k'īraunuamaa iru p'anapata; nepira jiripata chīara ome; awaraarā net'aa ata k'inia p'anapata āchi-it'ee; k'īrauyaa p'anapata; jōma k'inia p'ani āchi-it'ee aupai; t'āri auk'a bidak'aa awaraarā ome; k'īsia awarapipata eperārāmaa āyaa ateedait'ee awaraarā ik'aawaapa; ²¹awaraarā net'aa k'inia p'anapata maa-e pīrā āchik'a pa k'inia p'anapata, āchimaa ne-inaa k'achia oo k'iniadarutamaa; chīara peepata; it'ua toyaa p'anapata; pariatua nek'oyaa, toyaa, k'achia oodait'ee jiriyaa p'anapata fiestade; māga bee. Mia naaweda jaradak'a waya jarait'ee. K'īrak'aupai māgá p'anadai. Māgee ne-inaa oopataarā p'oyaa wāda-e Tachi Ak'ōre truadēe.

²²Jōdee chi oopataarāpa Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a nāga p'anapata: awaraarā k'inia iru p'anapata; t'āri o-īa p'anapata; k'āiwee p'anapata awaraarā ome; k'īrau-ee choopata awaraarā ome, nepirade p'ani mīda; awaraarā chupiria k'awaapata; t'āri pia p'anapata awaraarā ome māik'aapa awaraarā k'ūradak'aa; jīp'a oopata āchia jara p'anik'a; ²³audua nipadak'aa; ne-inaa pariatua oo k'iniadak'āri, māga oodak'aa. Ūraa wē-e jarait'ee māgee ne-inaa oonaadamerā, pia p'anadairā. ²⁴Ma et'ewa jara aupadade k'īsiadak'āri, k'awa p'ani Jesucristode ijāapataarāpa oo amaapata āchi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'iapa ne-inaa k'achia k'īra t'ādoo oopata. ²⁵Tachi Ak'ōre Jaurepa tachi Cristode ijāapataarāpa k'aripapari perā, ichita oodáma irua oopi k'inia bik'a. Māgá wāara pia p'anapataadait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite.

²⁶Tachi k'inia nāga p'ananaadáma: audua; pedee-idaa; nepira jiriyaa; chīara k'īraunuamaa ne-inaa iru bī k'aurepa.

Chik'aripa p'anapatáati

6 ¹Ípemaarā, mia ichiaba nāga ūraait'ee. Parādepema k'achiade baairu pirā, parā chi oopataarāpa Tachi Ak'ore Jaurepa oopi bik'a, tāri pia māgí k'aripadaipia bī ma k'achia oo amaamerā. Mamīda k'irak'aupai parāpa ne-inaa k'achia oodai, iru k'aripa p'ani misa.
² Chik'aripa p'anapatáati. Māgá jōmaweda choodait'ee nepirade baaidak'āri. Māgá chik'aripa p'anadak'āri, oopata Cristopa oopi bik'a. *

³ Ijääparipa k'isia bi pirā ichi pipiara bī awaraarā k'āyaara, ichi itu k'ūraru, jōmaweda auk'a p'anadairā Tachi Ak'ore k'īrapite. ⁴ Ijääpari chaa k'isiaipia bī ichia ooparide. Pia oo bī pirā, tāride o-ña baipia bī. Mamīda awaraarāpa oopata ak'iik'araa bī k'awaait'ee auk'a pia wa mak'iara pia-e bī ichia oo bi jīak'a. Tachia oo p'anidepai k'isiadaipia bī. ⁵ Mia māga jara bi tachi chaachaa panadait'ee perā Tachi Ak'ore k'īrapite, irua tachia ne-inaa oodap'edaa ak'imerā.

⁶ Ijääpataarā jarateepari it'aideepa parāpa ūridak'āri Cristopa ooda eperārā k'aripait'ee, ma jarateepari pia ak'i p'anadaipia bī māik'aapa ne-inaa pia teedaipia bī irumaa, iru mimia pari. *

⁷ K'ūranáati pāchi itu. Tachi Ak'ore oo iru p'anadaik'araa bī. Ne-uuparipa ne-uuk'āri, ma ne-uuda jīak'a ewait'ee. ⁸ Māga pik'a k'achia k'īra tādoo ooparipa ichia k'iniata oop'eda, ma k'achia jīak'a atait'ee, atuait'ee perā. Jōdee Tachi Ak'ore Jaurepa oopi bik'a ooparipa ne-inaa pia oop'eda, ma jīak'a atait'ee, it'aa wāit'ee perā. ⁹ Maperā sēnaadáma ne-inaa pia oo p'ani misa. Māgá choo p'ani pirā, na ewari atadait'ee jōmaweda Tachi Ak'orepa iru bī ichideerā-it'ee. ¹⁰ Maperā tachi na p'ek'au eujāde p'ani misa, eperārā jōmaweda k'aripadáma. Mamīda naapiara tachi ïpemaarā Cristo k'aurepa k'aripadaipia bī.

Pablopia ūraada māik'aapa salute tee pëida

¹¹ Ak'ítí mia nāgí letra waibiapa p'āru michi juadoopa. ¹² Ma tauchaa bipi k'inia p'aniirāpa parā k'ap'iade māga oopi k'inia p'ani judiorāpa āchi pia ak'ídamerā. Jara p'ani judio-eerāpa māga ooruta pirā Tachi Ak'ore Ūraa chonaarāweda p'ādade jara bik'a, pia p'anadai judiorā k'īrapite. Mamīda wāara māga oopi p'ani judiorā waidoopa. K'iniada-e judiorāpa āchi jiridamerā miapidait'ee, Cristodepai ijääpata perā. ¹³ Ārapa paara ne-inaa jōma ooda-e Tachi Ak'ore Ūraa chonaarāweda p'ādade jara bik'a, āchi k'ap'iade tauchaa iru p'ani mīda. Māga bita, ɬat'āri parāmaa tauchaa bipi k'inia p'ani-ek'ā? Māgá awaraarāmaa audua jaradai āchiata parā k'ap'iade tauchaa bipidap'edaa. ¹⁴ Taawa mia maarepida māga oo-e pai. Jīp'a mia nāgí audua pedee jarai: Tachi Waibia Jesucristo kurusode piuda

* 6.2 Jn 13.34; 15.12. * 6.6 Lc 10.7; Ro 15.27; 1 Co 9.11, 14; 1 Ti 5.17-18.

k'aurepapai mi it'aa wāit'ee. Ma k'aurepata ūrá maarepida mia p'ua-e bi na p'ek'au eujādepema ne-inaa tachia oo k'iniata k'īra t'ādoo. Māgee ne-inaa piu pik'a bi mi-it'ee. Jōdee na p'ek'au eujādepema ne-inaa oo k'inia p'aniirā-it'ee mi piu pik'a bi, māgee ne-inaa waa oo k'inia-e bairā. ¹⁵Ma awara Tachi Ak'ōre-it'ee p'ua-e bi tachia tauchaa iru p'ani tachi k'ap'iade wa wēe p'ani. Jīp'a irua k'inia bi Cristode ijāadamerā, māgá eperā chiwidí pik'a padaidamerā, araa p'anapata perā Cristo ome. ¹⁶Mapa mia parāmaa ūraapari ijāapataadamerā Cristodepai. Mi it'aa tīpari Tachi Ak'ōremaa irua parā chupiria k'awaamerā māik'aapa k'āiwee p'anapimerā jōmaweda nāgí ūraa jara bik'a oopataarā, wāara ichideerā perā.

¹⁷Māpai na pedeepapai na k'art'a p'ā aupait'ee. Waa apidaapa mi ome nepira jiridaik'araa bi. Mi k'ap'iade jidik'ada-idaa unurutapa k'awaadai mia oopari Jesucristopa oopi bik'a.

¹⁸Ipemaarā, mia it'aa iidi bi Tachi Waibia Jesucristomaa irua parā pia ak'i bapariiimerā, parā tāride bi misa. iAmén!

EFESIOS

San Pablopá K'art'a P'āda Éfeso P'uurudepema Ijāapataarāmaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'āji. K'isiapata na k'art'a p'āji Romade, carcelde bak'āri. Na k'art'ade Pablopá jara bi Ak'orepa k'isia iru bi ichideerā-it'ee, na eujāde p'ani misa māik'aapa it'ari panadak'āri. Pablopá k'inia baji na k'art'a pedeepidamerā jōmaweda ijāapataarāmaa chip'epata chaa.

Salude jarap'eda, naapiara jara bi Tachi Ak'orepa eperāarā audú k'inia iru bapari (caps. 1.1–2.10). Maperā judiorā, judio-eerā paara jiripari Cristode ijāapataadamerā māik'aapa araa p'anapataadamerā iru ome (cap. 2.11–22). Jara bi ichi mimiapari Cristo—it'ee, Cristopa jōmaweda k'inia iru bapari perā (cap. 3). Jara bi Cristode ijāapataarā k'ap'ia apai pik'a p'ani māik'aapa iru ma k'ap'ia porok'a bi (cap. 4.1–16). Maperā p'ek'au k'achia oo amaadaipia bi (cap. 4.17–32). Jara bi ijāapataarā ūraa pik'a bide p'anapataadaipia bi (caps. 5.1–6.9) māik'aapa sāga chōodaipia bi netuara ome (cap. 6.10–20). T'ēepai jara bi ichia na k'art'a tee pēiit'ee Tíquico ome (cap. 6.21–24).

Salude pēida

1 ¹Mi, Pablopá na k'art'a p'āru Jesucristode wāara ijāapataarāmaa, Éfeso p'uuruude p'ani. Tachi Ak'orepa k'inia bada perā, mi jirit'erají Jesucristopa pēimerā ichi ūraa jarateede. ²Mia k'inia bi Tachi Ak'orepa Tachi Waibia Jesucristo ome parā pia ak'i p'anadamerā. Māgá k'aiwee p'anapataadait'ee.

Cristo k'ap'ia pari Tachi Ak'orepa tachi k'aripapari

³ iT'āri o—ia gracias jaradáma Tachi Ak'oremaa! iIru Tachi Waibia Jesucristo Ak'ore! Iruata tachi bendiciaji tachi araa p'anapik'āri Cristo ome, irude ijāapata perā. Cristo k'ap'ia pari irua it'aripema ne—inaa pia k'ira t'ādoo ooji tachi k'aripait'ee, it'aa wādamerā piudak'āri. Nāgee

ne-inaa pia ooji tachi-it'ee. ⁴Na eujā ooi naaweda, Tachi Ak'ōrepa tachi jirit'eraji Cristode ijāadamerā. Māga ooji tachi awara bi k'inia bada perā, ichi k'irapite p'ek'au k'achia wēe p'anadamerā. ⁵Ma awara iru t'āri pia bapari perā māik'aapa tachi k'inia iru bapari perā, k'isia iru bajī tachi ichi warrarā papiit'ee ichi Warra Jesucristode ijāapata k'aurepa. ⁶Māgá t'āri piara bapari perā jōmaarā k'āyaara, t'āri o-ña gracias jaradáma irumaa. Maperā tachia ne-inaa oo-eeta, ichideerā papiji ichi Warra k'inia iru bi k'ap'ia pari. Māga ooji ichi Warra pēik'āri piumerā tachi pari. ⁷Ichi warra waa bat'ada k'aurepa tachi o k'achiadeepa k'aripa ataji atuanaadamerā māik'aapa tachia p'ek'au k'achia oopata wēpapiji. ⁸iMāga ook'āri, wāara tachi pia ooji! Mamīda māgapai-e. ⁹Māga ook'āri, ichiaba tachi k'isia k'awaapiji ne-inaa pia oo k'awaadamerā irua oopi bik'a. Ichiaba k'awapiji ne-inaa awaraarāmaa waide k'awapi-e pada. K'awapiji ichia at'āri k'isia iru bi ooit'ee Cristo k'ap'ia pari. ¹⁰Nāga k'isia iru bi. Irua k'inia bak'āri, ewari cherude ne-inaa jōmaweda na p'ek'au eujādepema māik'aapa it'aripema biit'ee Cristo juu ek'ari.

¹¹Tachi Ak'ōrepa ne-inaa jōmaweda oopari ichia k'inia bik'a. Mapa ichia k'isia iru badak'a, tai judiorā naapiara jirit'eraji ichideerā papiit'ee. Māga ooji Cristode ijāadak'āri. Tai māgá ichideerā p'anadairā, iru p'anadait'ee jōmaweda irua k'isia iru bi ichideerā-it'ee. ¹²Tai judiorā māgá naapiara jirit'eraji, ni p'anadap'edaa perā Cristo waya cheit'ee na eujādee. Tachi Ak'ōrepa k'inia bajī taipa jōmaarāmaa jaradamerā iru jōmaarā k'āyaara waibiara bi. ¹³Māpai taipa māga oodak'āri, parāpa ūrijida Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida Cristode. Māgá k'awaadak'āri Cristopa eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atai, parāpa ichiaba irude ijāajida. Mapa Tachi Ak'ōrepa parā auk'a ichideerā papiji māik'aapa parā k'ap'iade ichi Jaure ba chepiji, irua ooit'eeda adak'a. Eperāpa tauchaa biparik'a ichi net'aade jōmaarāpa k'awaadamerā ichi ma net'aa chipari, māga pik'a Tachi Ak'ōrepa ichi Jaure ba chepiji ichideerā k'ap'iade, jōmaarāpa k'awaadamerā ichita āchi chipari. ¹⁴Ma Jaure k'aurepata tachia k'awa p'ani wāara iru p'anadait'ee jōmaweda irua k'isia iru bi ichideerā-it'ee. Ma awara k'awa p'ani ichideerā perā ewari cherude tachi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'iadeepa aweda uchiadait'ee, wādak'āri iru truadee. Māga pak'āripi, wāara t'āri o-ña gracias jaradait'ee irumaa, iru k'īra wāree pia k'awadait'ee perā.

Pablopia it'aa iidida Cristode ijāapataarā pari

¹⁵Tachi Ak'ōrepa ma jōma ooda perā tachi-it'ee, mia k'awaadak'āriipa parā wāara ijāa p'ani Tachi Waibia Jesude māik'aapa parāpa jōma Tachi Ak'ōredeerā k'inia iru p'ani, mia nāga oopari. ¹⁶It'aa t'īk'āri Tachi Ak'ōremaa, ichita gracias jarapari parā pari. ¹⁷Ilidipari Tachi Waibia Jesucristo Ak'ōre k'īra wāree bīmaa, irua parā k'isia k'awaapimerā

ichi Jaure k'ap'ia pari. Māgá iru wāara pipiara k'awadait'ee. ¹⁸ Parāpa māgá iru pipiara k'awa wādak'ari, t'āride k'awadait'ee Tachi Ak'ōrepa parā jiriji ichideerā papiit'ee. Māga ooji, jai-idaadak'ari iru trua k'īra wāreedee wādamerā māik'aapa iru p'anadamerā jōmaweda irua k'īsia iru bi ichideerā-it'ee. ¹⁹ Ichiaba parāpa k'awaadait'ee Tachi Ak'ōrepa ne-inaa jōmaweda oopari. Iru jōmaarā k'āyaara waibiara bapari perā, tachi ijāapataarā k'aripai Cristo k'aripadak'a. ²⁰ Cristo piup'eda, chok'ai p'irabaipiji māik'aapa su-ak'i beepiji it'ari ichi juaraare. ²¹ Mama biji ak'ipi k'inia bada perā Cristo jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Jōmaweda iru jua ek'ari ichita p'anapataadait'ee, na p'ek'au eujā jōru pijida. Na p'ek'au eujādepema poro waibiarā jōmaweda iru jua ek'ari p'anadait'ee, jōmaweda charraarā māik'aapa reyrā paara. Ichiaba na p'ek'au eujādepema-eerā iru jua ek'ari p'anadait'ee, angeleerā māik'aapa netuara eere p'aniirā paara. ²² Tachi Ak'ōrepa ma jōmaweda Cristo jua ek'ari māgá bida perā, iru ne-inaa jōma poro waibia; tachi ijāapataarā poro waibia ichiaba. ²³ Iru tachi porok'a bi; jōdee tachi ijāapataarā iru k'ap'ia apai pik'a p'ani, chok'ara p'ani mīda. Tachi ijāapataarā wēe, Cristopa oo-e pai Tachi Ak'ōrepa oopi k'inia bik'a na p'ek'au eujāde. Jōdee tachia pida p'oyaa ooda-e pai Tachi Ak'ōrepa oopi k'inia bik'a, Tachi Poro Waibia Cristo wēe. Cristo k'aurepata ne-inaa jōmaweda nībi.

**Tachi Ak'ōrepa tachi k'inia iru bapari perā,
atuada-e pait'ee**

2 ¹Cristode ijāadai naaweda, Tachi Ak'ore-it'ee parā piu pik'a p'anajida, irua oopi bik'a oodaamaa p'anapatap'edaa perā māik'aapa p'ek'au k'achia ooi awaa p'anapatap'edaa perā. ²Parāpa na p'ek'au eujādepemaarāpa ne-inaa k'achia oopata k'īra t'ādoo oo wāpachida. Oo k'inia p'anapachida jaure k'achia beerā poro waibiapa oopidak'a. Māgí Netuara Poro Waibiapa k'īsiapipari Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a oodaamaa p'aniirāmaa, audupiara māga p'anadamerā. ³Wāara Cristode ijāadai naaweda, tachi jōmaweda māgee k'achia oopataarāk'a p'anapachida. Oopachida tachia oo k'iniata, tachi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia oopidak'a māik'aapa tachia pariatua k'īsiadap'edaak'a. Māgá p'anadap'edaa perā, Tachi Ak'ore k'īraupi p'anapachida māik'aapa atuadait'ee paji apemaarā p'ek'au k'achia oopataarā ome. ⁴Māgá piu pik'a p'anajida mīda tachia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa, Tachi Ak'ōrepa tachi audú chupiria k'awaaji. Tachi k'inia iru bada perā, ⁵araa p'anapiji Cristo ome, maadamāipa ichita chok'ai p'anapataadamerā iru k'īrapite. Irua māgá parā pia oo k'inia bada perā, parā o k'achiadeepa k'aripa ataji atuanaadamerā. ūtā tachi ichita chok'ai p'ani Tachi Ak'ore k'īrapite. ⁶Tachi Ak'ōrepa tachi Jesucristo ome araa p'anapida perā, jaradai irua Cristo chok'ai p'irabaipik'ari, tachi auk'a māgá chok'ai p'irabai pik'apiji.

Ma awara Tachi Ak'orepa Cristo su-ak'i beepik'ari ichi juaraare it'ari, tachi auk'a mama su-ak'i p'anee pik'apiji, Cristo ome araa p'anapata pera. ⁷Maga ooji joma t'ee cherutaaramaa ak'ipiit'ee ichia tachi Jesucristode ijapataarã pia oopari, ichi t'ari pia bapari pera. ⁸Maperapi parã Cristode ijaadak'ari, Tachi Ak'orepa parã o k'achiadeepa k'aripa ataji atuanaadamerã. Pachi k'iradoopa ma o k'achiadeepa p'oyaa uchiada-e paji. Tachi Ak'orepapai eperaarã madeepa uchiapii. ⁹Eperaarã achi k'iradoopa madeepa uchiada paara, mágak'ajida: "Tachia pia oopata k'aurepa Tachi Ak'orepa k'aripaji." Mamida mág-a-e. Tachi Ak'orepapai tachi ijapataarã mágá o k'achiadeepa k'aripa atapari, apida pedee audua pedeenaadamerã. ¹⁰Iruata tachi ooji Cristode ijaadamerã māik'aapa iruata tachi araa p'anapiji Cristo ome. Maga ooji Jesucristo k'ap'ia pari ne-inaa pia oodamerã, irua naaweda k'isia iru badak'a.

Cristo ome araa p'anapataarã k'áiwee p'anapata

¹¹K'isíati parã ijaadai naaweda p'anapatap'edaade. Naaweda parã Tachi Ak'orede ijaadak'aa paji. Judio-eerã pera, k'awada-e paji Ak'orepa jarada judioramaa, imik'iraarã k'ap'ide tauchaa bidamerã. Mapa judiorã, "chi tauchaa iru beeráda" apataarãpa at'ari parã judio-eerã k'ira unuamaa iru p'anapata māik'aapa parã ápite "chi tauchaa wée beerá" apata. ¹²Ichiaba Cristode ijaadai naaweda, parãpa k'awada-e paji Tachi Ak'orepa Israel pidaarã jirit'erada ichi p'uuru pidaarã papiit'ee. Mapa maarepida k'awada-e paji Tachi Ak'orepa jarada ãra chonaaramaa: aba pëiit'eeda aji, eperaarã k'aripade. Mágá Tachi Ak'ore k'awada-e p'anadap'edaa pera, ichiaba k'awada-e paji sága o k'achiadeepa uchiadai. Mágá p'anapachida na p'ek'au ejáde. ¹³Mamida irá mágá p'anada-e. Ijapata pera Jesucristo piiji parã pari, araa p'anapata iru ome māik'aapa Tachi Ak'oredeerã p'ani iruk'a. Naaweda t'imí pik'a p'anapachida Tachi Ak'ore ik'aawaapa. Mamida irá Jesucristo waa bat'ada k'aurepa parã Tachi Ak'ore k'ait'a pik'a p'ani, ichideerã pera.

¹⁴Maperã parã k'áiwee p'anadai judiorã ome, ãra auk'a Cristode ijaadak'ari parák'a. Ichi k'aurepa waa k'irau p'anada-e. Jíp'a araa p'anapata p'uuru apai pik'a. ¹⁵Naaweda Tachi Ak'orepa ichi ūraa Moisema p'apiji, judiorãpa ma ūraade jara bik'a oodamerã. Ma ūraa k'aurepa judiorã awara p'anapachida parã judio-eerã k'ayaara. Mamida Tachi Ak'orepa ūraa chiwidi jara pëiji Cristo k'ap'ia pari. Mapa Cristo piuk'ari, Ak'orepa chi judiorã irude ijää p'anadap'edaarã uchiapiji ma naawedapema ūraa jarada jua ek'ariipa. Maga ooji Cristo k'aurepa judiorã judio-eerã ome p'uuru apai pik'a p'anadamerã māik'aapa oodamerã irua oopi bik'a. Tachia mágá oodak'ari, wáara k'áiwee p'anapata. ¹⁶Ma awara Cristo kurusode piuk'ari, tachi t'ari auk'a bipiji Tachi Ak'ore ome. Naaweda tachia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa Tachi Ak'orepa tachi pia

ak'i-e paji. Mamīda Cristode ijāadak'āri, araa p'aneejida iru ome, k'ap'ia apai pik'a. Mapa ūrá Tachi Ak'ōrepa tachi pia ak'ipari. Ichiaba tachi k'irau-ee para bapari.

¹⁷Cristo cheji na pedee pia jarait'ee: ichiata eperāarā k'āiwee p'anapipari. Māga oopari parā Tachi Ak'ōre ik'aawaapa t'imí pik'a p'anadap'edaarāmaa māik'aapa tai k'ait'a pik'a p'anadap'edaarāmaa paara. ¹⁸Ūrá irude ijāapata perā, tachi jōmaweda Tachi Ak'ōre k'ait'a p'anapataadai iru Jaure k'ap'ia pari.

¹⁹Maperāpi parā waa p'anadak'aa k'ira tewaraarāk'a. Ma k'āyaara auk'a p'anapata awaraarā Cristode ijāapataarāk'a, auk'a Tachi Ak'ōredeerā perā. ²⁰Parā te māudee oodák'api p'ani. Tai chi jirit'eradaarā Cristopa ooda jarateenadamerā basadepema māuk'api p'ani Tachi Ak'ōre pedee jarapataarā ome. Jōdee Jesucristo chi te k'idaadepema māu pi-iara pik'a bi, ichi k'aurepa jōma ijāapataarā araa p'anapata perā. ²¹Tachi Ak'ōrepa parā ijāapataarā araa p'anapipari Cristo ome māik'aapa awaraa ijāapataarā ome. Māgá tachi ichi tek'a oo wāpari māik'aapa tachi awara bi wāpari ichi-it'ee, irumaa it'aa t'ipataadamerā. ²²Tachi māgá araa p'anapata perā Cristo ome, tachita Tachi Ak'ōre te waibiak'a p'ani, iru Jaure tachi ome bapari perā.

Tachi Ak'ōrepa Pablo jirida judio-eerāmaa jarateenamerā

3 ¹Maperā mi, Pablopia jarateepari Jesucristopa ooda, parā judio-eerā ichiaba araa p'anapataadamerā iru ome. Ma k'aurepata ūrá mi carcelde bi. ²¿Parāpā nāga k'awa p'ani-ek'ā? Tachi Ak'ōre t'āri pia bapari perā, parā pia oo k'inia bi. Mapa mi jirit'eraji na mimia oomerā parā-it'ee. ³Naaweda Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru baji māgá parā pia ooit'ee. Mamīda māga k'awapi-e paji naawedapemaarāmaa. Jīp'a mimaa k'awapiji, mia pedee chok'ara-eepa et'ewa jaradak'a na p'ādade. ⁴Ma pedee waya leedak'āri, k'awaadai Tachi Ak'ōrepa wāara mimaa k'awaapiji ichia k'īsia iru bada ooit'ee Cristo k'ap'ia pari. ⁵Naaweda eperā apidaapa ma k'īsia iru bada k'awada-e paji. Mamīda ūrá k'awaapiji ichia awara bidaarāmaa; māgiirā ichia jirit'eradaarā māik'aapa ichi pedee jarapataarā. Māgá k'awaapiji ichi Jaure k'ap'ia pari. ⁶Nāga k'īsia iru baji. Judio-eerāpa ijāadak'āri Cristo piuji āchi k'aripait'ee, auk'a p'ani judiorā ijāapataarā ome. Tachi Ak'ōrepa āchi auk'a araa p'anapipari Jesucristo ome, p'uuru apai pik'a p'anadamerā judiorā ome. Irua ooda k'aurepa āchi auk'a it'aa wādait'ee māik'aapa auk'a iru p'anadait'ee jōma Tachi Ak'ōrepa jarada teeit'ee ichideerāmaa.

⁷Tachi Ak'ōrepa k'inia bada perā, mi pia ooji jirit'erak'āri jarateenamerā Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee. Iruata mimaa māgí jarateepipari. ⁸Cristode ijāai naaweda, mi apemaarā k'āyaara k'achiara bapachi. Mapa mi-it'ee, mi apemaarā ijāapataarā ek'ariara bi. Mamīda

Tachi Ak'ōrepa mi jiriji. Irua mi pia oo k'inia bada perā, mi jirit'eraji judio—eerāmaa jarateenamerā Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee māik'aapa irua ne—inaa pia oo k'inia bi irude ijāa p'aniirā—it'ee.

⁹Maperāpi mia jōmaarāmaa jarai Tachi Ak'ōrepa na eujā ooi naaweda, k'īsia iru bada parā judio—eerā k'aripait'ee. Awaraarāmaa māga k'awapi—e paji mīda, Tachi Ak'ōre, chi ne—inaa jōmaweda nībi oodapa, mimaa māga k'awapiji. ¹⁰Naawedapemaarāmaa k'awapi—e paji ichia k'īsia iru bada judio—eerā—it'ee. K'inia baji īrapemaarāpa māga k'awaadamerā. Ichiaba k'inia baji it'aripemaarā, ichi angeleerāpa māik'aapa netuaraarāpa paara k'awaa wādamerā iru jōmaarā k'āyaara k'īsia k'awaara bi eperāarā k'aripait'ee. Māgiirāpa māga k'awaadait'ee unudak'āri judiorā judio—eerā ome p'uuru apai pik'a bi, Cristode ijāapata perā. ¹¹Wāara Tachi Ak'ōrepa ooji ichia ichita k'īsia iru badak'a ooit'ee Tachi Waibia Jesucristo k'ap'ia pari. ¹²Maperāpi tachi Cristode ijāajida. Iru ome araa p'anapata perā, waaweeda—e Tachi Ak'ōre k'ait'a wādait'ee it'aa t'īdak'āri. ¹³Tachi Ak'ōrepa ma jōma jara aupada ooda perā tachi ijāapataarā k'aripait'ee, o—ia para báti. Mi nama carcelde chupiria nībi mīda parā judio—eerāmaa jaratee k'iniapa, parā pia—ee, k'īsia paraa p'anadaik'araa bi. Ma k'āyaara o—ia p'anadaipia bi Tachi Ak'ōrepa parā judio—eerā ichiaba pia oo k'inia bairā Cristo k'ap'ia pari.

Cristo k'aurepa Tachi Ak'ōrepa tachi k'inia iru bapari

¹⁴Mia made k'īsiak'āri, Tachi Ak'ōre k'īrapite bedabaipari māik'aapa it'aa t'ipari irumaa. ¹⁵Iruta na p'ek'au eujādepema ēreerā māik'aapa it'aripema ēreerā ak'ōre, ichia āra ooda perā. ¹⁶Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bapari perā, ne—inaa jōmaweda k'awapari. Mapa mia it'aa iidi bi irua parā choopimerā pāchi t'āride iru Jaure k'ap'ia pari, māgā oodamerā irua oopi bik'a. ¹⁷Iidi bi Cristo bamerā pāchi t'āride, irude ijāa p'ani misa. Māgā parāpa Tachi Ak'ōre māik'aapa awaraarā k'inia iru p'anadait'ee. ¹⁸Ma awara māgā parā māik'aapa awaraa ijāapataarāpa k'awaadait'ee Cristopa tachi audú k'inia iru bapari. Ara to t'ai audú jet'ee bik'a, audú teesoo bik'a, audú nāpia bik'a, māgā pik'a Cristopa tachi audú k'inia iru bapari. ¹⁹P'oyaa k'awada—e p'ani mīda Cristopa tachi māgā audupai k'inia iru bi, mia iidi bi Tachi Ak'ōrepa parāmaa māga pipiara k'awapimerā. Parāpa wāara māgā k'awadak'āri, ne—inaa jōmaade Tachi Ak'ōrek'a p'anadait'ee.

²⁰¡Wāara Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bi! Ichi tachi ome bak'āri, tachimaa ne—inaa piara bi oopipari, irumaa iidipata k'āyaara māik'aapa tachia k'īsiapata k'āyaara. ²¹Mapa tachi Jesucristode ijāapataarā, īrapemaarā māik'aapa t'ēe cherutaarā, o—ia it'aa t'īdāma Tachi Ak'ōremaa jaradait'ee iru ichita jōmaarā k'āyaara waibiara bi. ¡Amén!

Cristode ijāapataarā k'ap'ia apai pik'a p'ani

4 ¹Naaweda jaradak'a, mi carcelde bi parā judio-eerāmaa Tachi Waibia Cristopa ooda jarateepari perā. Maperāpi mia parā enenee nībi p'anapataadamerā Tachi Ak'orepa k'inia badak'a parā naa jirik'āri Cristode ijāadamerā. ²Nāga p'anapataadaipia bi: maarepida auduada-ee; t'āri pia jōmaarā ome; choopari nepirade bi mīda māik'aapa k'irau-ee choopari, awaraarāpa parā ome nepira jīri p'ani pijida. Māga p'anapataadaipia bi chik'inia p'ana k'inia p'anadairā. ³Māgá chik'inia p'anapataadak'āri, Tachi Ak'ore Jaurepa parā k'āiwee p'anapiit'ee, waara araa p'anapataadamerā awaraa ijāapataarā ome. Mapa ne-inaa jōma pia oodaipia bi māga p'anapataadamerā. ⁴Jōma Cristode ijāapataarā k'ap'ia apai pik'a p'anapata māik'aapa Tachi Ak'ore Jaure apai iru p'anapata. Tachi Ak'orepa parā jirik'āri Cristode ijāadamerā, auk'a ijāa p'aneejida Cristo k'aurepa parā wādait'ee Ak'ore truadee. Ma-it'ee aupai Tachi Ak'orepa parā jiriji. ⁵Cristo apai iru p'ani. Iruta Tachi Waibia. Mapa irudepai ijāapata māik'aapa poro choopipata ak'ipidait'ee iru ome araa p'ani. ⁶Tachi Ak'ore apai iru p'ani. Iru tachi jōmaarā Ak'ore. Iru Tachi Waibia. Irua ne-inaa pia oopipari tachimaa, tachi ome bapari perā.

⁷Mamīda tachi ijāapari chaa Cristopa ne-inaa pia awara-awaraa oo k'awaapipari, māgá awaraarā k'aripadamerā. Tachi chaachaa auk'a oo k'awaapi-e. Oo k'awaapipari ichia k'inia bik'a. ⁸Māga ook'āri, oopari Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bik'a:

'It'aa wāk'āri, p'oyaaji ichi k'ira unuamaa iru p'anadap'edaarā
māik'aapa eperāarāmaa ne-inaa pia tee pēiji.' (Sal 68.18)

⁹Ma ūraa p'ādade "it'aa wāk'āri" ak'āri, jara k'inia bi ai naaweda edaa cheji na p'ek'au eujādee chupiria nībade eperā jīp'aak'a. ¹⁰Māgí eperā edaa cheda chi it'aa wāda. Ichi it'aa wāji Tachi Ak'ore bimaa, jōmaarā k'āyaara waibiara bade. Maperāpi iru k'aurepa ne-inaa jōmaweda nībi.

¹¹Ichiata tee pēiji ichi Jaure, māgipa ichideerāmaa oo k'awaapimerā ne-inaa pia awara-awaraa. Ūk'uru jirit'eraji jarateenadamerā irua ooda māik'aapa jarada. Ūk'uru biji jarapataadamerā irua jarapi bik'a. Ūk'uru pēiji jōmaarāmaa jarateepataadamerā irua ooda eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atait'ee atuanaadamerā. Awaraarā biji ichideerā ak'ipataadamerā māik'aapa jarateepataadamerā irua eperāarāmaa oopi k'inia bi. ¹²Ma jōma oo k'awaapiji ichideerāmaa, iru mimia oo wāk'āti wādamerā. Māgá ijāapataarā jōmaweda irude pipiara ijāadait'ee māik'aapa irua k'inia bik'a p'anapataadait'ee. ¹³Tachi jōmaarāpa māga oo k'awaadak'āri, wāara araa p'anapataadait'ee, auk'a Tachi Ak'ore Warrade ijāadait'ee perā māik'aapa iru auk'a k'awadait'ee perā. Māga p'anapataadak'āri, ne-inaa jōma oo k'awaadait'ee Cristopa oopi bik'a. Chonaarāpa ne-inaa pariatua ooda-e p'anik'a warra chak'erāk'a, māga pik'a tachi ijāapataarā ne-inaa

pariatua waa ooda-e pait'ee. ¹⁴Māgá p'anapataadak'āri, waa p'anada-e pait'ee warra chak'eerāk'a. Ma k'āyaara ik'awaa beerāpa Tachi Ak'ōre Ūraa awara jaratee chedak'āri, tachia ijāadak'aa pait'ee āchia jaratee p'ani. Pia k'awaa p'anadait'ee āchia jaratee nipapata wāara-e. Mapa k'ūrapida-e pait'ee ma k'īsia k'achia iru beerāmaa. ¹⁵Ma k'āyaara tachia ne-inaa wāara ijāapataadait'ee. Maperā p'anapataadaipia bì Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēidak'a. Ichita wāarata jarapataadaipia bì chik'inia p'ana k'inia p'anadairā. Māga p'anapataadak'āri, wāara jōma oodait'ee tachi poro Cristopa k'inia bik'a māik'aapa tachi jōmaweda iru k'ap'ia apai pik'a p'anadait'ee. ¹⁶Tachi ijāapataaraā jōma araa p'ani, Cristo k'ap'ia ome apai pik'a p'anadairā. Chik'aripa p'anadak'āri māik'aapa chik'inia p'anapataadak'āri, oo k'awaa wāpata tachi poro Cristopa oopi k'inia bik'a.

Cristo ome sāga p'anapataadaipia bì

¹⁷Tachi Waibiapa mimaa nāga jarapiru. Waa p'ananaati ijāadak'aa beerāk'a. Āchi pariatua k'īsiapata. ¹⁸Āchi p'āriu pik'a bide p'anadairā, k'awa k'iniada-e Tachi Ak'ōre net'aa. Mapa ijāadak'aa Tachi Ak'ōrepa eperārā k'aripai atuanaadamerā. Āchi k'īsia k'awada-ee, k'īiri k'isua p'anadairā. ¹⁹K'īra nejasia wēe pak'oodaida perā, āchia k'achia oo k'iniata ooi awaa p'anapata. Nāgee ne-inaa k'achia oopata: awaraarā wēra k'īapata māirā ome p'ek'au oodait'ee māik'aapa pariatua p'ek'au oo wāpata awaraarā ome.

²⁰Mamīda taipa parāmaa māga jarateedak'aa paji, jarateedak'āri Cristopa oopi k'inia bì eperārāmaa. ²¹Parāpa māgí jarateeda ūrijida. ?Wāara-ek'ā? Ma awara irude ijāajida māik'aapa k'awaajida Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida irude. ²²Ma k'aurepata k'awaajida parāpa naaweda oopatap'edaa k'achia bajii Ak'ōre k'īrapite. Mapa waa māga p'anapataadaik'araa bi. Oo amāati parā p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'īapa oo k'inia bik'a. Ma k'aurepa k'achiade p'anapachida māik'aapa pāchi itu k'ūrapipachida k'achia oo k'iniapa. ²³Ma k'āyaara pāchi t'āri chiwidi pik'a papítí Tachi Ak'ōremaaa māik'aapa k'īsíati irua k'īsiapi k'inia bik'a. ²⁴P'anapatáati k'ap'ia chiwidi iru p'anik'a, Tachi Ak'ōrepa ichideerā māga p'anapi k'inia bairā. Tachi ooi naaweda, Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bajii tachi ichik'a p'anadamerā, p'ek'au k'achia wēe. Māga p'anadai, jōma oodak'āri irua wāarata jara pēida jara bik'a.

²⁵Māga p'anadait'ee waa seewa jaranaati. Ichita wāarata jarapatáati awaraarāmaa, tachi jōmaweda k'ap'ia apai pik'a araa p'anadairā tachi poro Cristo juu ek'ari.

²⁶'K'īraudaruta pīrā, ne-inaa k'achia oonáati.' (Sal 4.4)
K'īrau p'ananaati ak'ōrejīru baairumaa, ²⁷Netuara Poro Waibiapa eperā taarā k'īrau bi k'achiade baaipipari perā.

²⁸Ichiaba mia jara bì chi nechiayaa bimaa waa nechiianaamerā. Ma k'āyaara mimia piata ooipia bi, ne-inaa iru bamerā pichi juadoopa. Māgá pia chupiria chedeerāmaa teei.

²⁹Ik'achia pedee p'ananaáti. Ma k'âyaara pedee pia aupai jarapatáati, chi ūrirutaarãpa pia k'isiadamerã mäik'aapa pia oodamerã. Mägá parãpa ächi k'aripadait'ee. ³⁰Tachi Ak'õre Jaure t'äri p'uapináati, parãpa mägee ne-inaa k'achia oo p'anipa. K'irápáti iru k'aurepata k'awa p'ani tachi Tachi Ak'õredeerã. Iruta tachi ome bapariit'ee na eujädepema k'ap'ideepa ucharutamaa Cristo cheru ewate.

³¹Mapa parãdepema apida nágá baik'araa bi: t'äri äri; k'irauyaa; t'äri k'achia; chöoyaa; ik'achia pedeeyaa maa-e pirã awaraarã äpite pedee k'achia jarayaa; awaraarã k'iraunuunamaa iru p'anapata. ³²Ma k'âyaara, t'äri pia para báti mäik'aapa chupíria k'awaa para báti. Apemaarãpa ne-inaa k'achia oodak'äri, perdonaapataáti, Tachi Ak'õrepa tachia k'achia oopata perdonaaparik'a Cristo piuda k'aurepa tachi pari.

Säga Tachi Ak'õre warrarã p'anapata

5 ¹Tachi Ak'õrepa parã k'inia iru bapari ichi warrarã perã. Mapa k'awaa wâk'äti wâti awaraarã k'inia iru p'anadait'ee irua tachi k'inia iru baparik'a. ²Chik'inia p'anapataáti Cristopa tachi k'inia iru baparik'a. Tachi mägá k'inia iru bada perã, piuji tachi k'aripait'ee. Ichi k'ap'ia paara peepiji ak'ipiit'ee Tachi Ak'õre k'inia iru bi mäik'aapa eperäarã ichiaba k'inia iru bi. Maperäpi Tachi Ak'õrepa irua ooda pia ak'iji.

³Tachi Ak'õrepa parã awara bida perã Cristok'a p'anapataadamerã, nägee p'ek'au k'achia eperäarãpa oopata jida jaradaik'araa bi: miak'äi p'aniirã awaraarã ome k'äipata; k'ira nejasia wêe awaraarã jiripata p'ek'au oodait'ee ächi ome; awaraarã wêra wa net'aa k'rapata. ⁴Ichiaba parãpa nägee k'achia oopata apida oodaik'araa bi: bisi pedeepata; pariatua pedeepata maa-e pirã bisi pedee pedeepata eïdamerã. Cristopa apidaamaa mägá pedeepik'aa. Mägá pedeedai k'âyaara, gracias jarapatáati Tachi Ak'õremaa. ⁵Parãpa k'awaadaipia bi chi nägee k'achia oopataarã Cristodeerã-e: pariatua p'ek'au oo wâpata awaraarã ome; k'ira nejasia wêe awaraarã jiripata k'achia oodait'ee ächi ome; awaraarã wêra wa net'aa k'rapata. Mägeerã ne-inaa juapa ooda k'rapite it'aa t'ipataarâk'api p'ani. Ne-inaa awaraa k'iniara iru p'ani Tachi Ak'õre k'âyaara. Mapa wâda-e pait'ee iru truadee. ⁶Mägee p'ek'au k'achia oopataarã atuadait'ee, Tachi Ak'õre k'irauipata perã ächia k'achia oo jönipa mäik'aapa oodaamoa p'anapata perã irua oopi bik'a. K'ürapináati mägee pariatua pedeepataarã apidaamoa, seewa jarateepata perã. ⁷K'op'ayo meraanáati mägee eperäarã ome.

⁸Wâara naaweda ichiaba parã mägeerâk'a p'âriu pik'a bide p'anapachida, k'achiade p'anapataadap'edaa perã. Mamida ïrá parã araa p'anadairã Tachi Waibia ome, ïdaa pik'a bide p'anapata. Mapa p'anapataáti Cristodeerâk'a. ⁹Eperá ïdaa pik'a bide bak'äri, nâga bapari: t'äri pia jömaarã ome; oopari Tachi Ak'õrepa oopi bik'a; ichita wâarata

jarapari. ¹⁰Mapa k'awaa wāk'āti wāti māgá p'anapataadait'ee. Māgá Tachi Waibia o-ia bait'ee parā ome. ¹¹Ijäädak'aa beerāpa ne-inaa k'achia oodak'āri, t'iunáati āchi ome, āchi pāriu pik'a bide p'anapata perā. Ma k'āyaara āchi ūraapatáati k'awaadamerā atuadait'ee āchia k'achia oopata k'aurepa. ¹²Tachi k'īra nejasiadarii nepiriit'ee āchia ne-inaa k'achia mera oopata. ¹³Mamīda Tachi Ak'ōrepa māgee p'ek'au k'achia oopata paara wēpapii, ma eperāarāpa ūriruta pirā chi īdaa pik'a bide p'aniirāpa Tachi Ak'ōre Ūraa jaradak'āri. Māga ūridap'eda, k'awaadai āchia ne-inaa k'achia oopata. ¹⁴Māpai Cristode ijāaruta pirā, āchi ichiaba īdaa pik'a bide t'ūdai. Mapa k'aride jara bi:

“Irīmāti parā k'āi pik'a p'aniirā, k'achia oomaa p'anadairā.

P'irabáiti parā piu pik'a p'aniirā, ijäädak'aa perā. Cristopa parā k'aripai īdaa pik'a bide t'ūdamerā.”

¹⁵Maperā k'īrak'aupai p'anadai k'īsia k'awa-ee beerāk'a. Ma k'āyaara k'īra jīp'a, k'īsia k'awaa p'anapataati. ¹⁶Ichita jīripatáati ne-inaa pia oodait'ee, ūrapemaarā k'achia ooyaa p'anapata perā. ¹⁷K'īra k'awa-ee p'aniirāk'a p'ananaáati. Ma k'āyaara jīripatáati k'awaadait'ee Tachi Ak'ōrepa parāmaa oopi k'inia bi. ¹⁸It'uapa piu nipańáati, jāgipa eperāarā k'achiade baacipipari perā. Ma k'āyaara Tachi Ak'ōre Jaure ome o-ia nipańáati oodait'ee irua parāmaa oopi k'inia bik'a. ¹⁹Awaraa ijāapataarā ome p'anadak'āri, k'ari para báti salmos Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādadepema māik'aapa Ak'ōre k'ari. K'aripatáati Tachi Ak'ōre Jaurepa k'aripi bik'a. T'āripa k'aripatáati Tachi Waibiamaa, parāpa iru k'inia iru p'anapata perā. ²⁰Tachi Waibia Jesucristode ijāapata perā, ichita gracias jarapataati Tachi Ak'ōremaa, jōma irua oo bi pari tachi-it'ee.

Sāga p'anapataadaipia bi awaraa ijāapataarā ome

²¹Ak'ipidait'ee Cristo wāara pāchi poro waibia, ūripatáati awaraa ijāapataarāpa ūraa p'ani māik'aapa oopataati ārapa jara p'anik'a.

²²Wēraarāpa oopataadaipia bi āchi imik'īraarāpa jara p'anik'a, Tachi Waibiapa māga k'inia bairā. ²³Imik'īra chi wēra poro waibia, Cristo tachi ijāapataarā poro waibiak'a. Tachi ijāapataarā Cristo k'ap'ia apai pik'a p'ani. Iruata tachi o k'achiadeepa k'aripa ataji atuanaadamerā. ²⁴Mapa ijāapataarā Cristo juu ek'ari p'anapata. Māgá ichiaba wēraarā nejōmaade āchi imik'īraarā juu ek'ari p'anapataadaipia bi.

²⁵Imik'īraarāpa jōdee āchi wēraarā k'inia iru p'anapataadaipia bi, Cristopa ijāapataarā k'inia iru baparik'a. Irua tachi ijāapataarā audupai k'inia iru bada perā, piuji tachi pari. ²⁶Māgá tachi ijāapataarā p'ek'au k'achia oopata wēpapiji. Tachi sii pik'ají paniapa irude ijāa p'anida adak'āri, iru ūraa ūridap'eda. Māgá tachi ijāapataarā awara biji ichi-it'ee. ²⁷Ara imik'īrapa wēra awéra k'īra wāree, t'āri pia, k'inia bik'a ai ome miak'āiit'ee, māga pik'a Cristopa k'inia bi tachi ijāapataarā Tachi

Ak'ore k'ira wāreek'a, t'ari pia, maarepida k'achia wēe p'anapataadamerā ichi-it'ee. Ma-it'eeta tachi awara biji. ²⁸Cristopa tachi ijāapataarā, ichi k'ap'ia apai pik'a p'aniirā, māgá k'inia iru bapari perā, imik'iraarāpa āchi wēraarā ichiaba k'inia iru p'anapataadaipia bi āchi k'ap'iak'a. Imik'irapa ichi wēra wāara k'inia iru bak'āri, pia ak'i bapariit'ee, ichi k'ap'ia ak'i baparik'a. ²⁹Eperā apidaapa ichi k'ap'ia unuamaa iru bak'aa. Ma k'āyaara nek'opari māik'aapa ichi k'ap'ia pia ak'i bapari, Cristopa tachi ijāapataarā ak'i baparik'a. ³⁰K'awa p'ani Cristopa tachi ijāapataarā māgá ak'i bapari, tachi iru k'ap'ia apai pik'a p'anadairā. ³¹Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

‘Mapa imik'irapa atabēiit'ee chi ak'ore chi nawe ome, araa p'anapataadait'ee chi wēra ome. Māgá eperā ome weda eperā apai pik'a p'aneedait'ee.’ (Gn 2.24)

³²Māgí jarada k'aurepa tachia ne-inaa wāarata k'awaadai, waide k'awada-e p'anadap'edaa. Mi-it'ee nāga bi. Cristo tachi ijāapataarā ome, imik'ira chi wēra ome bik'a bi. ³³Mapa waya jara k'inia bi parāmaa: Imik'ira chaa ichi wēra k'inia iru baipia bi ichi k'ap'ia k'inia iru baparik'a. Jōdee wēra chaa ichi imik'ira waaweeipia bi ichi poro waibiak'a.

Ūraa warrarā māik'aapa ak'oreerā-it'ee

6 ¹Irá mia ūraait'ee warrarāmaa: Warrarā, parāpa Tachi Waibia k'inia iru p'anadairā, oopatáati pāchi ak'oreerāpa jara p'anik'a. Māga k'inia bi Tachi Ak'orepa parāpa oodamerā. ²Iru ūraa p'ādade jara bi:

‘Pichi ak'ore māik'aapa pichi nawe k'inia iru bapariiji māik'aapa āra pedee ūripariiji.’ (Ex 20.12)

Tachi Ak'orepa jarak'āri warrarāpa māga oodamerā, ichiaba jaraji sāga k'aripait'ee chi ma jaradak'a oopataarā. ³Māgaji:

‘Pāchi ak'oreerā pedee ūriruta pirā, pia p'anapataadait'ee māik'aapa taarā nipapataadait'ee na p'ek'au eujāde.’ (Ex 20.12)

⁴Ak'oreerā, pāchi warrarā k'iraupináati. Ma k'āyaara pia ak'i p'anapatáati. Māga oo p'ani misa, ūrapatáati ne-inaa k'achia onaadamerā. Ma awara jarateepatáati Tachi Waibiade ijāapataadamerā māik'aapa oopataadamerā irua oopi bik'a.

Ūraa esclavoorā-it'ee māik'aapa āchi chipariirā-it'ee (Col 3.22-25; Tit 2.9-10; 1 P 2.18-20)

⁵Esclavoorā, oopatáati parā na p'ek'au eujādepema chipariirāpa jara p'anik'a. Āra waaweepatáati māik'aapa k'ira jīp'a mimiapatáati, Cristo-it'ee mimiak'ajidak'a. ⁶Edaare esclavo k'ira jīp'a mimiapari chiparipa ak'i bi misa aupai, ichi mimiayaa bida amerā. Mamida parāpa māga oodaik'araa bi. Ma k'āyaara auk'a k'ira jīp'a mimiapataadaipia bi, chipariirāpa ak'ida-e p'ani pijida. Māgá t'āripa ichiaba oopatáati Tachi Ak'orepa oopi bik'a, Cristo parā chipari jōmaarā k'āyaara waibiara bairā.

⁷Maperāpi parā mimiadai k'āyaara chi mimia chipariirāpa parā pia ak'idamerā, t'āripa mimiadaipia bi Tachi Waibia-it'ee. ⁸Māga oodaipia bi k'awa p'anadairā chi mimia pia oo bīpa iru bait'ee jōma Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bi teeit'ee ichideerāmaa. Esclavoorā, esclavo-eerā auk'a māga iru p'anadait'ee āchi mimia pia oopata pari.

⁹Parā, chi esclavoorā chipariirā ichiaba pia p'anapatáati pāchi esclavoorā ome. Ijīati pedeenáati p'eradamerā. K'irāpapatáati parā it'ari chipari ichiaba iru p'ani. Māgf Tachi Waibia Jesucristo. Iruata esclavo chipari pipiara ak'ik'aa chi esclavo k'āyaara, ichideerā jōmaweda iru k'īrapite auk'a p'anadairā.

Armadura Tachi Ak'ōrepa teepari Cristode ijāapataarāmaa

¹⁰Ípemaarā Cristo k'aurepa, írá mia parā ūraait'ee t'āridepai choopataadamerā, araa p'anadairā Tachi Waibia ome. Iru jōmaarā k'āyaara waibiara bairā, parā k'aripait'ee oodamerā irua k'inia bik'a.

¹¹Nāgá tachi k'aripait'ee. Írapema soldaorāpa armadura jípatak'a, Tachi Ak'ōrepa armadura teeda jípatáati, Netuara Poro Waibiapa parā k'ūranaamerā. ¹²Tachi chōoda-e p'ani esperārā jíp'aarā ome. Jíp'a chōo p'ani na p'ek'au eujādepema-eerā ome; chi Netuara Poro Waibia eere p'aniirā ome. Māgiirā jua ek'ari na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā jōmaweda p'āriu pik'a bide p'anapata. ¹³Maperā Tachi Ak'ōrepa teeda armadura jōmaweda jípatáati. Māgá Netuara Poro Waibia eere p'aniirā chedak'āri parā k'achiade baaipidait'ee, parāpa māga oopida-e pait'ee. Mapa Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a oo wāk'āti wāti, māgiirā p'oyaadait'ee āchi cheruta chaa.

¹⁴Māga p'anadait'ee nāga oopatáati: soldaorāpa ne-inaa k'irride jípatak'a, māga pik'a Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida k'awáati māik'aapa ichita wāarata jarapatáati. Soldaorāpa camisa hierrodee ooda jípatak'a, māga pik'a Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a ichita oopatáati, netuara eere p'aniirāpa maarepida parāmaa k'achia oonaadamerā.

¹⁵Soldaorāpa chancla jípatak'a awara ãyaa wādait'ee pak'āri, māga pik'a k'awáati jarateedait'ee Cristopa tachi o k'achiadeepa k'aripa atak'āri, k'āiwee p'anapata, netuara eere p'aniirāpa nepirade baapi cheruta pijida. ¹⁶Soldaorāpa escudo ateepatak'a, māga pik'a waapiara Cristode ijāapataáti. Māgá jaut'i pik'a p'anadai Netuara Poro Waibiapa k'achia oopi k'inia bi parāmaa. ¹⁷Soldaorāpa casco jípatak'a, māga pik'a wāara ijāapataáti Tachi Ak'ōrepa parā o k'achiadeepa k'aripa ataji. Ma awara soldaorāpa espada ateepatak'a, Tachi Ak'ōre Úraa jara pēida ichi Jaure k'ap'ia pari t'āride atéeti.

¹⁸Oodait'ee ma jōma et'ewa jarada, ichita it'aa t'ípatáati Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a. It'aa iidipatáati Tachi Ak'ōrepa parā k'aripamerā

ne-inaa jõmaade. K'írak'aupai it'aa t'ída-ee p'anapataadai. Ma k'äyaara jõmaarã ijääpataarã pari it'aa t'ípatáati. ¹⁹Ichiaba it'aa t'ípatáati mi pari, Tachi Ak'õrepa ichia jara k'iniata mímama jarapimerã. Iidipatáati mia jõmaarãmaa waawee-ee k'awapimerã Tachi Ak'õrepa k'ísia iru bada eperäerã o k'achiadeepa k'aripa atait'ee, ichi Warra pëik'äri piumerã eperäerã pari. ²⁰Cristopa mi pëiji mäga jarateemerã. Ma jaratee bi k'aurepata mi nama carcelde bi. Mamida it'aa t'ípatáati, mia at'ari waawee-ee mäga jarateemerã Tachi Ak'õrepa k'inia bïk'a.

Pablopá salute tee pëida na k'art'a p'â aupa wâk'äri

²¹Mia na k'art'a pëiru tachi ïpema Cristo k'aurepa Tíquico ome. Mia iru k'inia iru bi, k'öp'äyo pia perã. Irua mi ichita k'aripapari, Tachi Ak'õrepa oopi bïk'a oo k'inia bairã. Irua parãmaa nepirinait'ee mia k'ísia bi mäik'aapa mia oomaa bi, paräpa ma jõma k'awaadamerã. ²²Ma-it'ee mia iru pëiru, paräpa pia k'awaadamerã tai p'anapata mäik'aapa t'äri o-ña p'aneedamerã irua jararu üridak'äri.

²³Frá mia it'aa iidi bi Tachi Ak'õrepa mäik'aapa Tachi Waibia Jesucristopa parã k'äiwee p'anapimerã jõmaarã ijääpataarã ome mäik'aapa chik'inia p'anapimerã, Cristode ijääpata perã. ²⁴Ichiaba iidi bi ãrapa pia ak'i p'anadamerã jõmaarã t'äripa Tachi Waibia Jesucristo k'inia iru p'anapataarã.

Mägapai pají.

FILIPENSES

San Pablopá K'art'a P'āda Filipos P'uurudepema Ijāapataarāmaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'āji. K'isiapata na k'art'a jida p'āji Romade, carcelde bak'āri. Pablo naapiara jaratee nipapachi Filipos p'uuruude. Ma p'uuru Macedonia eujāde bi. Mapa māpema ijāapataarā k'inia iru bapachi. Na k'art'a p'āji gracias jarait'ee āramaa, ichi k'aripadap'edaa perā primisia tee pēidak'āri. Ichiaba k'irāpapiji ichia Ak'ōrepa wāarata jarateeda āra t'aide, k'ūrapinaadamerā seewa jaratee nipapataarāmaa.

Naapiara jara bi ichia it'aa t'ipari āra pari māik'aapa ichi bapata (cap. 1.1-11). Jara bi ichi bapari ooit'ee Cristopa oopi bik'a māik'aapa waawee-e piut'ee, Cristo ome araa bapari perā (cap. 1.12-26). Ūraa bi ārapa waaweenaaadamerā miadait'ee Cristode ijāa p'ani k'aurepa; oopariidamerā iru ūraade jara bik'a māik'aapa nipapataadamerā iruk'a: audua-ee, chupiria k'awaa (caps. 1.27-2.18). Jara bi ichia k'isia iru bi oopiit'ee ichi k'aripapataarā Timoteomaa māik'aapa Epaafroditomaa (cap. 2.19-30). Nepiri bi ichi bapata Cristode ijāai naaweda. K'isia bají mīda Tachi Ak'ōrepa iru pia ak'ii Moisepa p'ādade jara bik'a oopachi perā, īrá k'awa bi Cristode ijāapata k'aurepapai Ak'ōrepa eperāarā pia ak'ipari. Ichiaba jara bi Cristode ijāapataarā deporte jemenepataarāk'api p'ani maa-e pirā carrera p'irapataarāk'a (cap. 3). T'ēepai ūraa bi ijāapataarā t'āri o-īa p'anapataadamerā māik'aapa gracias jara bi ārapa tee pēidak'edaa pari (cap. 4).

Salude pēida

1 ¹Mi, Pablo Timoteo ome oopata Jesucristopa oopi bik'a. Mapa na k'art'a pēiruta parā Jesucristode ijāapataarāmaa, Filipos p'uuruude p'ani. Ichiaba salude pēiruta parā ak'ipataarāmaa āra k'aripapataarā ome. ²K'inia p'ani Tachi Ak'ōrepa māik'aapa Tachi Waibia Jesucristopa parā pia ak'i p'anadamerā. Māgá k'āiwee p'anapataadait'ee.

Pablopá it'aa t̄ida Filipodepema ijāapataarā pari

³Mia parā k'irāpak'āri, ichita gracias jarapari Tachi Ak'ōremaa, iru mi Ak'ōre Waibia perā. ⁴It'aa t̄íru chaa parā jōmaarā pari, mia t̄āri o-ia gracias jarapari Tachi Ak'ōremaa ⁵parāpa mi k'aripapachida perā mia jaratee bi misa Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee. Māgá oopata Cristode ijāadak'āriipa. ⁶Māgá ijāadak'āri, Tachi Ak'ōrepa parā t̄āri pia p'anapiji ichia k'isia iru badak'a. Mia t̄āride k'awa bi Tachi Ak'ōrepa māgá oo wāk'āti wāit'ee, iruk'a t̄āri pia parutamaa Cristo waya chek'āri. ⁷Pia bi mia māga k'isiait'ee, t̄āripa mia parā k'inia iru bapari perā. Tachi Ak'ōrepa parā k'aripamaa bi mi k'aripaparik'a. Maperāpi parāpa mi k'aripapata nama carcelde bi misa māik'aapa tachi ijāapataarā imiatee p'aniirāmaa p'anaumaa bi misa. Ichiaba mi k'aripapata jūp'a jarateemaa bi misa Tachi Ak'ōre pedee pia jara pēida Cristode. ⁸Tachi Ak'ōrepa k'awa bi mia t̄āripa parā k'inia iru bi, Jesucristopa audú k'inia iru baparik'a. Mapa parā audú unu k'inia bi.

⁹It'aa t̄ípari parā pari, parāpa audupiara Tachi Ak'ōre k'inia iru p'anadamerā māik'aapa chik'inia p'anapataadamerā. Ichiaba it'aa t̄ípari parāpa Tachi Ak'ōre pipiara k'awa wādamerā māik'aapa ne-inaa jōmaade oo k'awaa wādamerā irua oopi bik'a. ¹⁰Māga k'awaadak'āri, ichita jiridait'ee ne-inaa pipiara oodait'ee irua oopi bik'a. Māpai māga ooruta pīrā, Cristo cheru ewate p'ek'au k'achia wēe p'anadait'ee eperāarā k'irapite māik'aapa Tachi Ak'ōre k'irapite. ¹¹Ma ewate nī p'ani misa, mia it'aa iidipari, Jesucristo k'ap'ia pari parāpa oodamerā ne-inaa pia k'ira t̄ādoo, Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a. Māga ooruta pīrā, awaraarāpa jaradait'ee wāara iru jōmaarā k'āyaara waibiarā bi, irua parā māgá k'aripapari perā.

Pablo bapari ooit'ee Cristopa oopi bik'a

¹²Ipemaarā Cristo k'aurepa, mia nāga k'awapi k'inia bi parāmaa. Mi nepirade nībi mīda, ma k'aurepata chok'araarāpa k'awaa wāpata Cristopa ooda āchi k'aripait'ee atuanaadamerā. ¹³Mi nama carcelde nībairā, jōma César palacio jīapataarāpa awaraarā ome k'awa p'ani mi nama bi Cristode ijāapari perā māik'aapa irua oopi bik'a oopari perā. ¹⁴Ma awara mi māgá choo bairā nama, na p'uurudepema Cristode ijāapataarā chok'araarāpa waapiara waawee-ee jarateemaa p'ani Tachi Ak'ōrepa Cristode jara pēida.

¹⁵Wāara, ūk'uruurāpa Cristopa ooda jarateepata eperāarā k'aripait'ee, eperāarāpa mi k'āyaara āchi t'o p'anadamerā. Mamīda awaraarāpa māga jarateepata t̄āri pia p'anadairā. ¹⁶Māgiirāpa mi k'inia iru p'anapata perā, Cristopa ooda jarateepata. K'awa p'ani Tachi Ak'ōrépata mi jīrit'eraji jōmaarāmaa jarateenamerā irua Cristode jara pēida māik'aapa

p'anaumerā tachi imiateepataarāmaa. ¹⁷Mamīda chi apemaarāpa k'īra jīp'a jarateedak'aa. Imeraa jarateepata eperāarāpa ijāadamerā āchia jarateeruta aupai. Māga oopata mi k'īsia p'uapiit'ee nama carcelde nībide. ¹⁸Mamīda mia p'ua-e bi. Wāara mi o-īa bi eperāarā ūk'uruurāpa Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee k'īra jīp'a jarateedak'āri. Mamīda awaraarāpa k'īra jīp'a-ee jarateeruta pijida, mi o-īa bi Cristopa oodata jaratee p'anadairā.

Ma awara mi audupiara o-īa bait'ee nāga perā. ¹⁹K'awa bi mi nama p'asa nībi pia uchiahit'ee, parāpa it'aa tī p'anadairā mi pari māik'aapa Jesucristo Jaurepa mi k'aripamaa bairā. ²⁰Mia ne-inaa oo k'inia-epi, ma k'aurepa k'īra nejasia bait'ee. Ma awara ne-inaa jōmaade ichita waawee-ee oo k'inia bi Cristopa oopi bik'a, naapai chupiria nībik'a māik'aapa chupiria wēe nībak'āri. Māga oo k'inia bi awaraarāpa k'awaadamerā Cristo mi ome bapari. Ma awara māga oo k'inia bi, chok'ai uchiaru jida na chupiria nībideepa maa-e pirā piuru pijida. ²¹Mia nāga ijāapari. Mi bapari ooit'ee Cristopa oopi bik'a. Mamīda mia k'awa bi jai-idaak'āri pipiara bapariit'ee, it'ari Cristo ome ichita bapariit'ee perā. ²²Maperāpi k'awa-e chisāgita pipiara bak'aji. Chok'ai uchiaru pirā na carceldeepa, mia waapiara ooi awaraarāpa Cristo k'awaadamerā. Jōdee jai-idaaru pirā, Cristo ome it'ari banai. ²³K'īsia nībi ome weda oo k'inia bairā. Audú uchia k'inia bi na p'ek'au eujādeepa banait'ee Cristo ome. Ma pipiara bak'aji mi-it'ee. ²⁴Mamīda na k'ap'iade beeru pirā, ma pipiara bak'aji parā-it'ee. ²⁵Maperā k'awa bi Tachi Ak'ōrepa mi uchiapiit'ee na carceldeepa, at'āri beemerā parā ome. Māgá parā k'aripai pipiara ijāadamerā māik'aapa o-īa p'anadamerā, māgá ijāapata perā. ²⁶Ichiaba mia k'īsia bi Ak'ōrepa mi uchiapiit'ee nadepa mi waya unudak'āri, parā audupiara o-īa p'anadamerā māik'aapa t'āri o-īa it'aa tīdamerā Jesucristomaa gracias jaradait'ee mi pari.

²⁷Mia nāgapai k'inia bi: parāpa oodamerā Tachi Ak'ōrepa jara pēidak'a Jesucristo k'ap'i parí māik'aapa p'anapataadamerā Cristodeerāk'a. Mi na chupiria nībideepa uchiaru pirā, parā māgá unui jāmaa wāk'āri. Mamīda uchia-e pijida, mia ūri k'inia bi parā t'āri a-ba choo p'ani Cristode ijāa p'anide Tachi Ak'ōre Jaure k'ap'i parí. Ichiaba ūri k'inia bi parā auk'a jirimaa p'ani awaraarāpa auk'a ijāadamerā Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida Cristode. ²⁸Māga oo p'ani misa, mia ichiaba ūri k'inia bi parā maarepida waawee-ee p'ani, Cristo k'aurepa parā k'īraunuamaa iru p'anapataarāpa parā jiridak'āri miapidait'ee. Māgá waawee-ee choodak'āri, parā k'ap'i parí Tachi Ak'ōrepa māirāmaa k'awapiit'ee āchi atuadait'ee. Jōdee parāmaa k'awapiit'ee parā it'aa wādait'ee, wāara ichideerā perā. ²⁹Mia māga jara bi Tachi Ak'ōre t'āri pia bapari perā parā ome. Parātā jiri ji Cristode ijāapataadamerā māik'aapa oopataadamerā irua oopi k'inia bik'a. Parā jiri-e paji jīp'a ijāadamerā. Ichiaba jiri ji miadamerā Cristo

k'aurepa. ³⁰ Ma-it'ee Tachi Ak'ore k'iraunuunamaa iru p'aniirapa tachi auk'a jirimaa p'ani miapidait'ee. Tachi choomaa pik'a p'ani mägiirä ome. Paräpa unujida mäiräpa mimaa oodap'edaa mi parä t'aide nipak'ari mäik'aapa irä waapiara k'awaa wäda mi nama ichiaba miapi iru p'ani.

Tachi Ak'orepa Cristo jömaarä k'äyaara waibiara papida

2 ¹Wäära parä mägä choo p'ani pirä Cristodeerä perä, mäik'aapa t'ari o-ia p'ani pirä irua parä k'inia iru bapari perä, mäik'aapa parä t'ari auk'a bapari pirä Tachi Ak'ore Jaure ome, mäik'aapa parä k'öp'äyoorä chupiria k'awaa p'ani pirä t'ari k'inia iru p'anadairä; ²mägära mi audupiara o-iapiti näga oo p'anipa. T'ari auk'a p'anapatäati oodait'ee Cristopa oopi bik'a. Chik'inia p'anapatäati mäik'aapa t'ari a-ba p'anapatäati. Mägä p'anadai Tachi Ak'ore Jaurepa parä k'aripapari perä. ³K'isianäati pächia oo k'iniata oodait'ee, audua p'anadairä. Ma k'äyaara, audua-ee awaraarä pipiara ak'iti. ⁴Jirinäati ne-inaa oodait'ee awaraaräpa parä piara ak'idamerä. Ma k'äyaara jiriti awaraarä k'aripadait'ee, ächita jömaaräpa pipiara ak'idamerä.

⁵K'isia p'anapatäati Jesucristopa k'isia badak'a na eujäde nipak'ari. Irua oo k'inia baji chi Ak'orepa oopidak'a. ⁶Bapachi Tachi Ak'ore Üraa p'ädade jara bik'a:

Iru Tachi Ak'orek'a bapachi mäda, Tachi Ak'orek'a ba k'inia-e paji.

- 7 Mäga ooji jöma ichia iru bada it'ari atabæk'ari, t'o cheit'ee na p'ek'au eujäde. Jirit'eraji t'oit'ee na eujädepema k'ap'iade, eperä jip'aak'a. Mimiaparipa eperä k'aripaparik'a, irua eperäärä k'aripapachi Tachi Ak'orepa oopidak'a.
- 8 Mäpai eperäärä t'aide ma k'ap'iade chupiria nïbap'eda, audupiara chupiria nïbaji kurusode piu k'achia piuk'ari, eperä k'achia piuparik'a. Mägä piuji oo k'inia bada perä Tachi Ak'orepa oopidak'a.
- 9 Ichi itu mägä chupiria papida perä, Tachi Ak'orepa iru jömaarä k'äyaara waibiara papiji mäik'aapa irumaa t'í pipiara biji, jömaarä t'í k'äyaara.
- 10 Tachi Ak'orepa ma jöma ooji Jesús t'í üridak'ari, eperäärä jömaweda bedabaidaidamerä iru k'irapite ak'ipidait'ee iru waawee p'ani. Mäga oodait'ee it'aripemaarä, na p'ek'au eujädepemaarä mäik'aapa piudap'edaarä eujä ek'ari p'ani paara.
- 11 Ma jömaaräpa jaradait'ee: 'Jesucristota jömaarä poro waibia.' Mäga jaradak'ari, ak'ipidait'ee wäara Tachi Ak'ore waawee p'ani.

Cristode ijääpataarä idaa pik'a p'ani na p'ek'au eujäde

¹²Ipemaarä k'iniarä, mia parä t'aide jaratee nipak'ari, paräpa ichita oopachida mia ūraadak'a, ijäädap'edaa perä Tachi Ak'orepa mi pëida.

Māga oodap'edaak'a īrá audupiara māgá oodaipia bi, mi t'imí bi mīda. Cristo piuda k'aurepa Tachi Ak'ōrepa parā chaachaa k'aripaji atuanaadamerā. Maperā jirítí oodait'ee Cristopa oopi bik'a, iru cheru misa. K'ira jíp'a māga óoti, Tachi Ak'ōre waawee p'anadairā.¹³ Māga oodai, Tachi Ak'ōre parā ome bapari perā. Iruata parā k'aripait'ee oo k'inia p'anadamerā māik'aapa oodamerā Cristopa oopi bik'a. Māgá k'aripait'ee, t'āripa tachi ijāapataarā k'aripa k'inia bapari perā.

¹⁴ Mamīda māga oo p'ani misa, nejōmaata óoti aupedeeda—ee māik'aapa pedee k'achia pedeeda—ee Tachi Ak'ōre āpite maa—e pīrā awaraarā āpite. ¹⁵ Māga ooruta pīrā, t'āri pia māik'aapa k'achia wēe p'anadait'ee, Tachi Ak'ōre warrarā p'anadaipia bik'a. Māgá p'anapataadai īrapema k'achia beerā t'aide p'ani mīda. Māgiirā chīlā k'ūrayaa; t'āri k'achia—idaa p'anapata. Jōdee parā pia p'anapata Ak'ōrepa k'inia bik'a. Lucero īdaa pik'a p'ani na p'ek'au eujā p'āriu pik'a nībide. ¹⁶ Māga p'ani parāpa awaraarāmaa jarapata perā Tachi Ak'ōrepa eperāarā k'aripait'ee it'aa wādamerā āchia Cristode ijāadak'āri. Māga p'anapata perā Cristo cheru ewate parā k'aurepa mia o—ia jarai wāara na mimia ichi k'inia oo—e paji.

¹⁷ Nāgaweda mi o—ia bi parā ome, Cristode ijāapata perā. Maperāpi parāpa ne—innaa pia oomaa p'ani Tachi Ak'ōre—it'ee. Mapa ijāadak'aa beerāpa mi peeruta pijida mia jarateeda k'aurepa parāmaa māik'aapa awaraarāmaa, māgá ichita o—ia bait'ee. ¹⁸ Parā jida o—ia p'anadaipia bi mi ome.

Timoteo Epafroditō ome

¹⁹ Mamīda mia ijāa bi Tachi Waibia Jesupa mi k'aripait'ee taarā—ee Timoteo pēimerā parā ak'ide. Māgá irua mi o—iapii ichiaba, nepiri chek'āri parāpa oopata māik'aapa p'anapata. ²⁰ Nama awaraa eperā iruk'a wē—e pēiit'ee. Iru mi ome t'āri auk'a bapari. Auk'a parā k'inia iru bapari māik'aapa ne—innaa jōmaade parā k'aripa k'inia bapari. ²¹ Apemaarāpa jirimaa p'ani oodait'ee ne—innaa āchia oo k'inia p'ani, oodai k'āyaara Jesucristopa oopi k'inia bik'a. ²² Mamīda māga—e Timoteo ome. Parāpa pia k'awa p'ani irua oo k'inia bapari Cristopa oopi bik'a, māga unupata perā. Warra chok'ek'ee baparik'a chi ak'ōre ome, māgá bi Timoteo mi ome. Taipa auk'a jiripata jarateedait'ee Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee. ²³ Māpái mia k'awaa atak'āri mi ijāpataarāpa k'isía iru p'ani oodait'ee mi ome, aramata Timoteo pēiit'ee parāmaa. ²⁴ Mamīda mia at'āri ijāa bi Tachi Waibiapa mi k'aripait'ee ichiaba taarā—ee wāmerā.

²⁵ Māgá nīmaa bi misa, mia k'isía iru bi tachi īpema Epafroditō pēiit'ee parāmaa. K'isía bi iru wāpia bi parā ak'ide. Iru mi ome auk'a mimiapari Cristo—it'ee māik'aapa soldao chooparik'a chōo nībide, māga pik'a iru mi ome choopari, ijāadak'aa beerāpa tai imiatee jōnide Cristo k'aurepa.

Wāara parāpa iru nama pēijida mi k'aripamerā. ²⁶Mamīda iru parāmaa audú wā k'inia nībeeji māik'aapa k'īsia p'ua nībeeji, ūrik'āri parāpa iru k'ayaa bada k'awaadap'edaa. ²⁷Wāara iru perá jai–idaaji māgí k'ayaapa. Mamīda Tachi Ak'ōrepa iru chupiria k'awaap'eda, jipa beeji. Ak'ōrepa māga ook'āri, mi jida ichiaba chupiria k'awaaji, mi waapiara chupiria nībeepiamaapa. ²⁸Irá Epafroditō māgá jipa beeji perā, mia parāmaa isapai pēii'tee, parā waya o–ia p'aneedamerā iru unudak'āri. Māgá mi jida mak'īara waa k'īsia nība–e pait'ee ma k'aurepa. ²⁹Iru o–ia auteebáiti Cristodeerāpa āchi ipemaarā auteebaidaipia bik'a. Iru māik'aapa iru jiak'aarā pia ak'i p'anatí. ³⁰Iru perá piugi Cristo mimia oo k'iniapa nama mi ome. K'ayaadachi oomaa bada perā parāpa p'oyaa ooda–e p'anadap'edaa mi k'aripadait'ee. Parā pari iru māgá chupiriadaida perā, parāpa iru pia ak'i p'anadaipia bi.

**Ak'ōre ewari waibia ewate
p'ek'au k'achia wēe p'anadait'ee**

3 ¹Māpai ipemaarā, tāri o–ia p'anapatáati, Tachi Waibia parā ome bapari perā. Irá mia parāmaa waya ūraait'ee naaweda ūraadak'a. Sē–ee māga ooi, parāpa waya ūridaipia p'anadairā. Nāgá ūraa bipa mia parā k'aripa k'inia bi apidaamaa k'ūrapinaadamerā. ²Tauk'a p'anapatáati parā tāide t'iū k'inia p'aniirā ome. Tauchaa bipipataarā imik'īraarā k'ap'iade jōmaarā tāide nipapata, ijāapataarā k'ap'ia t'iipi k'inia p'anadairā. Māgí jarateepataarā k'achia p'ani, mimia k'achia oomaa p'anadairā. ³Tachia, jōdee, ne–inää piara iru p'ani tauchaa iru p'anadai k'āyaara tachi k'ap'iade, Tachi Ak'ōre Jaure bapari perā tachi tāride. Iru k'ap'ia pari it'aa t'ipata Tachi Ak'ōremaa māik'aapa tāri o–ia p'anapata Jesucristodeerā perā. K'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa tachi piara ak'i–e pait'ee tauchaa bipiruta pīrā tachi k'ap'iade. Mapa jiripata oodait'ee irua oopi bik'a, jiridai k'āyaara ne–inää esperāarāpa jiripata pia p'anadait'ee iru k'īrapite.

⁴Māirāk'a mi audua bai, mi k'ap'iade tauchaa iru bairā māik'aapa oopari perā Moisepa p'ādade jara bik'a. Apidaapa k'īsia bi pīrā ichiata ma ne–inää unu iru bi, mia audupiara māga k'īsiai. ⁵Mi t'op'eda, k'āaima ocho parumaa judiorāpa michi k'ap'iade tauchaa bijida. Mi Israel pidaarā p'uurudepema; Benjamín ēreerādeepa uchiada. Mi ak'ōreerāk'a māik'aapa āchi ēreerā naa p'anadap'edaarāk'a mi hebreo pedee pedeepari. Tachi Ak'ōrepa Moisemaa ūraa p'āpida pia k'awa bi māik'aapa judiorāpa ijāapata pia k'awa bi, mi fariseo pada perā. ⁶Maapai ne–inää jōma auk'a ooji ma ūraa p'ādade jara bik'a. Māga ooji p'ek'au k'achia wēe ba k'inia bada perā Tachi Ak'ōre k'īrapite. Māgá audú ijāa bada perā tai judiorāpa ijāapatade, mia Cristode ijāapataarā jiriji miapiit'ee. ⁷Mamīda ma jōma jiri bada Tachi Ak'ōrepa mi piara ak'imerā, irá mia maarepida p'ua–e bi, Cristo ome bapari perā. ⁸Ma ne–inää aupai mia p'ua–e bi. Irá jōmaweda

mia ooda t'āri pia beeit'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite nejarrak'a bī mi-it'ee, ne-inaa piara apida wē-e perā Michi Waibia Jesucristo k'awai k'āyaara 9māik'aapa araa bai k'āyaara iru ome. Mapa waa jiri-e bī p'ek'au k'achia wēe pait'ee Moisepa p'ādade jara bik'a oo bipa. Ma k'āyaara k'awa bī Cristode ijāa bipapai mi p'ek'au k'achia wēe bapari Tachi Ak'ōre k'īrapite. Pia jarait'eera, Tachi Ak'ōrepata mi p'ek'au k'achia wēe bapipari, mia Cristode ijāapari perā. ¹⁰Tachi Ak'ōrepa mi māgá bapii, Cristopa p'ek'au k'achia jōmaweda p'oyaada perā, Ak'ōre juapa chok'ai p'irabaik'āri. Maperā Cristo pipiara k'awa k'inia bi. Mia ne-inaa jōmaweda oo k'inia bī irua oopi bik'a, ma k'aurepa mi jiriruta pijida miapidait'ee, maa-e pīra mi piuru pijida iruk'a. ¹¹Ma jōma oo k'inia bī iruk'a chok'ai bapariit'ee p'irabaip'eda.

Cristode ijāapataarāpa jiridaipia bī iruk'a p'anadait'ee

¹²Wāara, waide mia ne-inaa jōmaweda oo-e Cristopa oopi bik'a. Mamīda mia jiri bī māga ooit'ee, ma-it'ee Jesucristopa mi jirit'erada perā. ¹³Ípemaarā, mia michi bapata k'irāpak'āri, k'awa bī mi waide māga ba-e. Mamīda nāga oomaa bi. Eperā āpithee ak'i-e bik'a p'ira wāk'āri ne-inaa jitait'ee, māga pik'a mia waa k'īisia-e mia naaweda oopatade. ¹⁴Jīp'a jiri bī iru k'await'ee iruk'a parumaa, chok'ai p'irabaidak'āri. Ma-it'ee Tachi Ak'ōrepa mi jiriji, it'aa wāmerā Jesucristo k'aurepa.

¹⁵Tachi jōma Cristo pia k'awa p'aniirāpa auk'a k'īsiadaipia bī et'ewa jara aupadak'a. Parāpa māgí k'īisia awara k'īisia p'ani pīra, Tachi Ak'ōrepa k'awapiit'ee parāmaa. ¹⁶Mamīda, mia jarada waide pia k'awada-e p'ani mīda, p'anapatāati Tachi Ak'ōrepa naaweda k'awapidak'a parāmaa.

¹⁷Ípemaarā, ne-inaa jōma oopatāati mia ooparik'a. Pia ak'īti ijāapataarā tai jīak'a p'anapata māik'aapa auk'a p'anapatāati. ¹⁸Mia māga jara bī parā t'āide nipapataarā chok'ara māgá p'anadak'aa perā. At'apai mia jaradoo māirāpa ne-inaa k'achia oopata. Írá taubade waya auk'a jarait'ee māirā p'anadak'aa Cristopa k'inia bik'a. Oo amaa k'iniadak'aa āchia p'ek'au k'achia oopata, Cristo kurusode piuji mīda āchi p'ek'au wēpapiit'ee. Māga p'anapata perā, Cristo k'īraunuunamaa iru p'aniirāk'ata p'ani. ¹⁹Māirā atuadait'ee. Āchi k'ap'ia āchi ak'ōre waibiak'a iru p'ani. Mia māga jara bī oopata perā āchi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'ia oopi bik'a. Māga oopata k'īra nejasia wēe. Jīp'a k'īisia p'anapata na p'ek'au eujādepema net'aade. ²⁰Jōdee tachi it'ari pema p'uuru pidaarā, it'ari pema net'aade k'īisia p'anapata perā. Nīmaa p'ani Tachi O K'achiadeepa K'aripa Atapari it'ari ipa chemerā. Māgí Tachi Waibia Jesucristo. ²¹Ichi chek'āripi, tachi chupiria nībī k'ap'ia ichi it'ari pema k'ap'ia jīak'a papiit'ee; k'ap'ia k'īra wāree. Ichi jōmaarā k'āyaara waibiara bairā, māga ooi. Ma awara ne-inaa jōmaweda ichi juu ek'ari papii.

O-ña p'anapataadaipia bi

4 ¹Ípemaarā, mia parā k'inia iru bi. Mapa parā audú unu k'inia bi. Jōmaarāmaa mia o-ña jara k'inia bi parāpa wāara Cristode ijāapatā. Ípemaarā k'iniarā, mia oomaa bik'a chóotí parāpa Tachi Waibiade ijāa p'anide.

²Írá mia enenee níbi nágí wēraarā, Evodia Síntique ome, t'ári auk'a p'anapataadamerā Cristodeerā p'anapataadaipia bik'a. ³Ichiba pimaa, michi k'óp'ayo k'iniara, chupiria iidi bi mágí wēraarā k'aripamerā. Pi mi ome auk'a wāara mimiapari Cristo-it'ee. Mapa mia k'awa bi pía ára k'aripait'ee. Mik'a áchia jirijida jarateedait'ee Tachi Ak'orepa jara pëida Jesucristode. Ichiba mágá oojida Clemente mäik'aapa awaraa mimiapataarā Cristo-it'ee. Tachi Ak'orepa mägiirā t'í p'á iru bi it'ari, Cristopa chok'ai p'anapidaarā t'í p'á jéra bi librode.

⁴O-ña p'anapatáati parā Tachi Waibiadeerā perā. Waya auk'a jarait'ee; o-ña p'anapatáati. ⁵T'ári pia p'anapatáati jōmaarā ome. Mäga p'anapataadaipia bi, iru taarā-e perā cheit'ee.

⁶Mak'iara k'isianáati. Ma k'áyaara ne-inaa jōma p'asarutade it'aa t'ipatáati Tachi Ak'oremaa. Mágá it'aa t'í bide gracias jarátí irumaa mäik'aapa iidítí irua parā k'aripamerā. ⁷Mäga ooruta pirā, Tachi Ak'orepa parā k'áiwee p'anapiit'ee. Tachi k'iradoopa pia k'awada-e pai mīda, irua mágá ooi Tachi Ak'ore perā. Iruata parā k'isia mäik'aapa t'ári jíapari Jesucristo k'ap'ia pari. Mágá audú k'isia jónada-e pait'ee.

Ne-inaa pia aupai k'isiadaipia bi

⁸Ípemaarā, at'ári falta bi na ūraa jarait'ee. K'isiapatáati nágí ne-inade: wāara pedeede; awaraarāde pedee pia jararutade; ne-inaa Tachi Ak'orepa tachimaa oopi k'inia bide; ne-inaa p'ek'au k'achia wée bide; ne-inaa tachia k'inia iru p'anide; ne-inaa pia jōmaade; mägee ne-inade. Pia jarait'eera, k'isiadaipia bi ne-inaa piadepai; ne-inaa jōmaarāpa pia ak'ipata.

⁹Parāpa ma ūraa ijāajida mäik'aapa awaraa jarateeda chok'ara ūrijida michi it'aideepa. Mi parā t'áide nipai naaweda, awaraarāpa mi bapata parāmaa nepiripachida. Ma awara pāchi taupa unujida mia oopata jāma nipak'ári. Mapa oo wāk'áti wātí mia ooparik'a mäik'aapa p'anapatáati mi baparik'a. Mäga ooruta pirā, Tachi Ak'ore parā ome bait'ee mäik'aapa parā k'áiwee p'anapiit'ee.

Filipos p'uurudepema ijāapataarāpa primisia tee pëidap'edaa Pablomaa

¹⁰Tachi Ak'orepa mi t'ári o-ñapi bi parāpa waya mi k'aripa p'aneedap'edaa perā. Gracias jara bi irumaa parāpa k'isia p'aneedap'edaa

perā mi waya k'aripadait'ee. Mía jara k'inia-e parāpa mi k'íra atua iru p'anajida. K'awa bi mi p'oyaa k'aripada-e p'anajida. ¹¹ Ichiaba jara k'inia-e parāpa mimaa ne-inaa teedaipia bi, mia ne-inaa falta bairā. Ne-inaa faltak'ári, mia k'ísia-e, k'awaa wāru perā t'ári o-ña bait'ee michia ne-inaa iru bi omepai. Ma awara mágá bai ne-inaa jóma mimaa p'asarude. ¹² K'awaa wāji mágá t'ári o-ña bait'ee chupiria níbide mäik'aapa net'aara iru bide. Jóma mimaa p'asada k'aurepa mia nágá k'awaa wāji. Mi auk'a t'ári o-ña bapari bi jāwaa bak'ári chik'o paraa perā mäik'aapa jarra ook'ári chik'o wē-e perā. Mágá ichiaba mi auk'a t'ári o-ña bapari, net'aara bak'ári mäik'aapa net'aa wēe bak'ári. ¹³ Mía ne-inaa jóma ooi Cristo k'ap'ia pari, irua mi k'aripapari perā. ¹⁴ Mágá choo bi mīda, parāpa piata oojida mi chupiria k'awaadak'ári mi chupiria níbide.

¹⁵ Parā Filipodepema ijääpataarāpa nágá pia k'awa p'ani. Mía parā k'aripaji parā t'aide jaratee nipak'ári Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee. Mágá k'aripap'eda, parā eujā, Macedoniadeepa uchiak'ári, parāpata jödee mi k'aripajida. Parāpapai mágá oojida, ewaa ijāa p'aneedap'edaarā paji mīda. Awaraa p'uurudepema ijääpataarāpa Tachi Ak'ore Úraa auk'a k'awaajida mia jarateeda k'aurepa. Mamīda mīmaa primisia tee pëida-e paji, parāpa oodap'edaak'a. ¹⁶ Mí Tesalónica p'uurude bak'ári pida, at'apai parāpa mimaa tee pëijida ne-inaa falta bada. ¹⁷ Mágá jara-e bi k'inia bairā parāpa mimaa primisia tee pëipataadamerā. Jíp'a k'inia bi Tachi Ak'orepa parāmaa waapiara teemerā ne-inaa ichia k'isiade iru bi teeit'ee Cristodeerāmaa; chi awaraarā k'aripadap'edaarāmaa. ¹⁸ Wāara, parāpa primisia tee pëidap'eda k'aurepa Epafrodito ome, írá mia audú iru bi mia falta bada k'áyaara. Ma primisia tee pëidak'ári mimaa, Tachi Ak'oremaa tee pik'a p'anajida. Ne-inaa t'üa baparík'ata bi, eperāarāpa paapatap'eda iru-it'ee. Mágí ík'ári, o-ña baji ãra ome. Mágá pik'a parāpa primisia teedak'ári mīmaa, iru auk'a o-ña bapari parāpa ome. ¹⁹ Parāpa mágá oopata perā, mi Ak'ore Waibiapa parāmaa ne-inaa falta p'ani jōmaweda teeit'eeepi, ichia ne-inaa k'íra wāree iru bidepema. Mágí ne-inaa teeit'ee Jesucristo k'ap'ia pari. ²⁰ iTachi Ak'ore ichita jōmaarā k'áyaara waibiara bait'ee! iAmén!

Pablopá salute tee pëida

²¹ Mía salute tee pëiru jóma Jesucristo k'ap'ia Tachi Ak'orede ijääpataarāmaa. Tachi ípemaarā nama mi ome p'aniirāpa parāmaa auk'a salute tee pëiruta. ²² Na p'uurudepema César palaciode mimiapataarāpa apemaarā ijääpataarā ome ichiaba parāmaa salute pëiruta.

²³ Mía it'aa iidi bi Tachi Waibia Jesucristomaa irua parā pia ak'i bapariimerā.

Mágapai paji.

COLOSENSES

San Pablopá K'art'a P'āda Colosas p'uurudepema Ijāapataarāmaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'āji. K'isiapata na k'art'a ichiaba p'āji Romade, carcelde bak'āri. Aí naaweda Pablopá jaratee nipak'āri Éfeso p'uurude, Colosas p'uurudepema Epafras Cristode ijāa beeji. Māgipa Cristo ūraa jarateenaji ichi p'uuru pidaarāmaa. Māgá ijāapataarā paraají Colosas p'uurude. Pablopá Colosas p'uurudepema ijāapataarā ūraa k'inia baji, ichi juá ek'ari ijāapataarā Éfeso p'uurudepemaarāpa ma ijāapataarā k'aripapatap'edaa perā.

Naapiara jara bi ichi Timoteo ome o-ña p'ani ma Colosas p'uurudepema ijāapataarā Cristode pia ijāapata perā (cap. 1.1-14). Ūraa bi ūrinaadamerā seewa jarateepataarāpa nāga jarateepata: Moisepa p'ādade jara bik'a oopataadamerā māik'aapa angeleerāmaa it'aa t'ipataadamerā. Cristodepai ijāadaipia bida a bi, iruta jōmaarā k'āyaara waibiara bairā (caps. 1.15-2.19). Jara bi Cristode ijāapataarā awara p'anapataadaipia bi, chiwidi pik'a p'anadairā Cristo k'aurepa (caps. 2.20-4.6). T'ēepai jara bi chi k'ōp'ayoorā mimiatipata māik'aapa salude tee pēi bi īpemaarā Cristo k'aurepa, Colosas p'uurude māik'aapa Laodicea p'uurude p'aniirāmaa (cap. 4.7-18).

Salude pēida

1 1-2 Mi, Pablopá na k'art'a p'ā pēiru Tachi Ak'ōredeerāmaa, Colosas p'uurude p'ani. Tachi Ak'ōrepa k'inia bada perā, mi jirit'eraji Jesucristopa pēimerā ichi ūraa jarateede. Na k'art'ade tachi īpema Cristo k'aurepa Timoteopa ichiaba salude pēiru parāmaa.

Īpemaarā Cristo k'aurepa, taipa k'awa p'ani parāpa wāara ijāapata Cristode. Mapa it'aa iidipata Tachi Ak'ōrepa parā pia ak'i bapariimerā. Māgá k'aiwee p'anapataadait'ee.

Pablopia it'aa t'ida ijāapataarā pari

³Tachi Ak'ore Tachi Waibia Jesucristo Ak'ore. Irumaa it'aa t'idak'ari parā pari, taipa ichita gracias jarapata, ⁴üripata perā parāpa wāara Jesucristode ijāapata māik'aapa jōma Ak'oredeerā k'inia iru p'anapata. ⁵Parā māga p'anapata ijāapata perā it'aa wādait'ee māik'aapa iru p'anadait'ee ne-inaa jōma Tachi Ak'orepa k'isia iru bi teeit'ee ichideerāmaa. Cristopa jirit'eradaarāpa irua wāarata jara pēida naa jarateedak'ariipa parāmaa, māga ijāapata. ⁶Ma jarateedak'a parāmaa at'ari jarateemaa p'ani to bee chaa. Mapa eperāara chok'araara ichiaba ijāa p'ani parā ijāa p'anadap'edaak'a naa ijāadak'ari. Maapai parāpa k'awaajida wāara Tachi Ak'ore jōmaarā k'āyaara t'ari piara bapari. ⁷Tachi īpema k'inia Epafrapa māga jarateeji parāmaa. Tai pari irua oopachi Cristopa oopi bik'a parā t'aide. ⁸Taimaa nepiriji sāga parāpa mi māik'aapa awaraa ijāapataarā k'inia iru p'ani, Tachi Ak'ore Jaurepa oopi bik'a.

⁹Maperā taipa māga ūridap'edaadeepa it'aa t'ipata parā pari. Māga oomaa p'anide iidipata Tachi Ak'orepa parāmaa k'awaapimerā jōma ichia oo k'inia bi parā k'ap'ia pari. Ichiaba iidi p'ani Ak'orepa ichi Jaure k'ap'ia pari nejōmaade k'isia k'awaa papimerā. ¹⁰Taipa māga iidipata k'inia p'anadairā parā p'anapataadamerā Tachi Waibiadeerāk'a, ne-inaa jōma oomaa p'ani irua k'inia bik'a. Māga p'anadak'ari, ne-inaa pia k'ira t'ādoo oodait'ee māik'aapa Tachi Ak'ore pipiara k'awaadait'ee. ¹¹Mamīda māga ooda-e pai irua k'aripa-e bi pirā. Iru jōmaarā k'āyaara waibiarā bapari. Mapa ichiaba iidipata irua parā k'aripamerā. Māgá t'ari o-ia choodai, nepirade baairuta pijida. ¹²Maperā gracias jaradaipia bi irumaa. Iruata parā jirit'erají jōma iru p'anadamerā irua k'isia iru bi teeit'ee ichideerāmaa, it'ari iru īdaade t'ūdak'ari. ¹³Ma awara, iruata tachi uchiapiji na p'ek'au eujādepema p'āriu pik'a bideepa māik'aapa biji it'aripema īdaa pik'a bide, ichi Warra k'inia iru bi juu ek'ari. ¹⁴Ichi Warra piuda k'aurepata tachi o k'achiadeepa k'aripa ataji atuanaadamerā māik'aapa tachia p'ek'au k'achia oopata wēpapiji.

Cristo piuda k'aurepa tachi t'ari auk'a p'anadai Tachi Ak'ore ome

¹⁵Eperāarāpa Tachi Ak'ore p'oysa unudak'aa. Mamīda irua unupiji ichi Warra k'ap'iade. Cristo Tachi Ak'ore k'irak'a bi. Jōmaarā k'āyaara waibiarā bi, ne-inaa jōma ooda perā. ¹⁶Iru k'ap'ia pari Tachi Ak'orepa ooji ne-inaa jōmaweda it'ari nībi, māgí unudak'aa mīda. Ooji jōmaweda angeleerā poro waibiarā, netuaraarā poro waibiarā paara, ma jōmaweda tachi k'āyaara waibiarā bee. Ichiaba ooji ne-inaa jōmaweda na p'ek'au eujāde nībi tachia unupata. Tachi Ak'orepa ma jōma ooji Cristo k'ap'ia

pari, iru-it'ee nībamerā. ¹⁷Cristo ichita bapari. Bapachi ne-inaa jōma ooi naaweda. Iru k'aurepata ne-inaa jōma nībi. ¹⁸Iru jōmaarā ijāapataarā poro waibia. Ma ijāapataarā iru k'ap'ia apai bik'a p'ani. Jōdee iru ma k'ap'ia porok'a. Iru k'aurepata ijāapataarā paraa. Jōmaarā ijāapataarā naa iru piup'eda chok'ai p'irabaiji, jōmaarā k'āyaara waibiara bait'ee. ¹⁹Cristo māga bi Tachi Ak'ore ba k'inia bada perā ichi k'ap'iade. ²⁰Ichí Warra k'ap'ia pari Tachi Ak'orepa ne-inaa jōma k'āwihee bapi k'inia bají ichí juá ek'ari. Eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata k'aurepa Tachi Ak'orepa waa p'oyaa pia ak'i-e paji ichia ooda; na p'ek'au eujādepema ne-inaa, it'aripema ne-inaa paara. Mamīda kurusode ichi Warra waa bat'ak'āri, ma piuda k'aurepa īrá ma ne-inaa jōma waya pia ak'ipari. Ma awara ichi tāri auk'a bipari eperāarā ome Cristode ijāadak'āri.

²¹iK'īsiatí nāgide! Parā ijāadai naaweda, t'imí pik'a p'anapachida Tachi Ak'ore ik'aawaapa. Tachi Ak'ore k'iraunu amaa iru p'anapachida. T'āri k'achia p'anapachida parāpa p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. ²²Mamīda īrá Cristo chupiria piuda k'aurepa parā pari, t'āri auk'a p'anapata Tachi Ak'ore ome. Irua parā māgá t'āri auk'a biji Ak'ore ome p'ek'au k'achia wēe, maarepida imiateeda wēe p'anadamerā Ak'ore k'irapite, iru waya chek'āri. ²³Wāara māga p'anadait'ee, ijāa wāruta pīrā Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida eperāarāmaa. Ma jara pēida naa ijāadak'āri, k'awaajida parā piudak'āri, wāara it'aa wādait'ee. Māga ijāapatāati. Chok'araarāpa ūrimaa p'ani ma ūraa Tachi Ak'orepa jara pēida. Ma ūraata mi, Pablopā jarateepari, Cristopa mi pēidak'āriipa jarateemera.

Pablo mimiada Cristode ijāapataarā k'aripait'ee

²⁴Īrá mi chupiria nībi mīda, o-īa bi k'awa bairā mi nāga bi parā k'aripa k'iniaapa. K'awa bi mi, awaraa ijāapataarā ome waapiara chupiria jōnadait'ee Cristo k'aurepa, iru k'ap'ia, chi irude ijāapataarā, k'aripa p'ani misa. ²⁵Tachi Ak'orepa mi na mimiade biji, parā Cristode ijāapataarā k'aripamerā. Mapa jarateepari jōma Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida Cristode. ²⁶Tachi Ak'orepa ma jara pēida k'awapi-e paji naawedapemaa. Mamīda irua k'inia bairā, īrapema ijāapataarāmaa k'awapiji. ²⁷K'awapi k'inia bají ichia ne-inaa pi-ia k'īsia iru bada parā judio-eerā-it'ee. K'īsia iru bají Cristo parā t'āride bapiit'ee. Iru wāara jāma bapari perā, parāpa k'awa p'ani na ewari iru k'ira wāree wāara unudait'ee.

²⁸Maperā irua oodata māik'aapa jaradata jarateepata jōmaarāmaa. Ūraapata eperāarā k'ira t'ādoo, āchia p'ek'au k'achia oopata oo amaadamerā. Ma awara iigidap'eda Tachi Ak'orepa taimaa k'īsia k'awaapimerā, jarateepata Cristode ijāadamerā māik'aapa oodamerā irua oopi bik'a. Taipa māga oopata āchi ijāadak'āri, araa p'anadamerā Cristo ome māik'aapa p'ek'au k'achia wēe p'anadamerā. Māgá Tachi Ak'ore

k'írapite panadait'ee tai ome iru ewari waibia ewate. ²⁹Ma-it'eeta mi mak'íara sē-ee mimiapari. Jíripari jōmaarāpa ijäädamerā Tachi Ak'orepa wäärata jara pëida Cristode. Mäga ooi Cristo, chi jōmaarā k'ayaara waibiara bipa, mi k'aripapari perā.

2 ¹Ma awara mia näga k'awapi k'inia bi parāmaa. Mia ichiaba jíripari parā pipiara ijäädamerā Cristode. Mia mägá parā k'aripa k'inia bi. Ichiaba mägá k'aripa k'inia bi Laodicea p'uurudepema ijääapataarā mäik'aapa jöma ijääapataarā, mi k'íra waide k'awada-e p'aniirā paara. ²K'inia bi parā jömaweda t'ari o-ia Cristode ijäädamerā mäik'aapa t'ari a-ba, chik'inia p'anapataadamerā. Mäga p'anadak'ari, wäära k'awaa wädait'ee jömaweda Tachi Ak'orepa eperäärämaa k'awapi k'inia bi Cristode. Naawedapemaarämaa mäga k'awapi-e paji. Mamida ïrapemaarämaa Cristo k'awapiji. ³Iru k'ayaara ne-inaa pipiara wē-e k'awadait'ee, iruta jōmaarā k'ayaara k'isia k'awaara bapari perā. Mapa irua aupaita k'isia k'awaapii parāmaa. ⁴Mia mägá jara bi parāpa k'ürapinaadamerā apidaamaa, ne-inaa awara iwarraa jaratee p'ani mida. ⁵Mi parā ome bi-e mida, mi k'isia parā ome bi. O-ia bi k'awa bairā parā k'íra jíp'a p'anapata mäik'aapa wäära Cristode ijääapata.

Cristodeerák'a p'anapatáati

⁶Ijääadak'ariipa parāpa wäära ijääapata perā Jesucristo Tachi Waibia, t'ari a-ba p'anapatáati iru ome. ⁷Parāmaa jarateedap'edaak'a naa ijääadak'ari, waapiara ijääpatáati Cristode mäik'aapa k'awaa wāk'äti wātì oodait'ee irua k'inia bik'a. Ma jarateedap'edaak'a k'íra atuanáati. Ma k'ayaara ichita gracias jarapatáati Tachi Ak'oremaa, irua mägá Cristo k'awapida perā parāmaa.

⁸K'írak'aupai ijäädai seewa jarateepataarāpa jara p'ani. Ächia jarateeda-e Cristopa ooda mäik'aapa jarada. Ma k'ayaara ächi k'isiadeepa seewa jarateepata, chonaaräweda k'isia k'awaa beeräda apatap'edaarāpa jarateedap'edaak'a. Mäiräpa jarateepachida eperäärä ne-inaa oo p'anipa Tachi Ak'ore k'awadai.

⁹Mamida mägá-e. Cristo k'ap'iadeta Tachi Ak'ore bapari. ¹⁰Mapa nägaweda parāpa Tachi Ak'ore k'awa p'ani, araa p'anapata perā Cristo ome. Iruta jōmaarā k'ayaara waibiara bi! Na p'ek'au eujädepema poro waibiarā, it'aripema poro waibiarā, netuaraarā poro waibiarā paara iru juu ek'ari p'ani. ¹¹Parā mägá araa p'anapata perā Cristo ome, jaradai irua tauchaa pik'a biji parā t'äride. Mia jara k'inia-e tauchaa biji parā k'ap'iade eperääräpa oopatak'a. Ma k'ayaara pipiara ooji parā ome. Uchiapiji parā p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia juu ek'ariipa, t'aripa oodamerā irua k'inia bik'a. ¹²Ma awara parā araa p'anapata perā Cristo ome, jaradai Cristo k'ap'ia piuda iadak'ari, parā auk'a ia pik'ajida. Ichiaba iru chok'ai p'irabaik'ari, parā auk'a p'irabai pik'ajida, ijääpata perā Tachi

Ak'ore, chi jōmaarā k'āyaara waibiara bipa, Cristo p'irabaipiji. Ak'ipijida Cristo ome araa p'anapata poro choopidak'āri. ¹³Ma awara parā araa p'anapata perā Cristo ome, jaradai Tachi Ak'orepa Cristo chok'ai bapik'āri, parā auk'a chok'ai p'anapiji. Cristode ijāadai naaweda, Tachi Ak'ore-it'ee parā piu pik'a p'anajida parāpa p'ek'au k'achiaoopata k'aurepa. Ichiaba piu pik'a p'anajida, Tachi Ak'ore Ūraa k'awada-e p'anadap'edaa perā.

iMamīda irá māga p'ani-e! Tachi Ak'orepa tachi ijāapataarā chok'ai p'anapik'āri Cristo ome, tachia p'ek'au k'achiaoopata jōmaweda wēpapiji. ¹⁴Ma p'ek'au k'achiaoopata k'aurepa tachi tewe paraa pik'a p'anapachida Tachi Ak'ore ome. Ooda-e p'anapachida irua jaradak'a iru ūraa p'ādade. Mapa atuadait'ee paji. Mamīda Tachi Ak'orepa tachi chok'ai p'anapik'āri Cristo ome, ma tewe paraa pik'a bada jōpiji. Māga ooji Cristo kurusode piuk'āri tachi pari. ¹⁵Ma awara ma tewek'a bi kurusode jōpik'āri Cristo ome, Tachi Ak'orepa ichiaba netuaraarā poro waibiarā jōmaweda p'oyaaji māik'aapa jōmaarā taide āchi Cristo jua ek'ari biji.

K'irak'aupai ūridai seewa jarateepataarāpa jara p'ani

¹⁶Tachi Ak'orepa ma jōma ooda perā tachi k'aripait'ee, k'isianāati awaraarāpa parā āpite pedee k'achiajararuta pirā ne-inaa k'opata k'aurepa maa-e pirā topata k'aurepa. Ichiaba k'isianāati māga ooruta pirā, parāpa iada-e p'anadairā ewari, atane māik'aapa año, ārapa ma īipata ewate māik'aapa fiesta ewate iapatak'a. ¹⁷Māgee fiesta ewate, īipata ewate, awaraa chonaarāwedapema ūraa ome Cristopa ooit'ee bada tauchaa pik'a baji. Mamīda irá Cristo bapari tachi ome. ¹⁸Mapa k'isianāati awaraarāpa jara p'ani mīda parā atuadait'ee it'aa t̄idak'aa perā angeleerāmaa āchiaoopatak'a. ¿Āchia jara p'ani-ek'ā tachia jīp'a it'aa t̄idaik'araa bi Tachi Ak'oremaa, māga ooruta pirā audua p'anida a p'anadairā? Angeleerāmaata it'aa t̄idaipia bida a p'ani, māirāpa pedeedamerā Tachi Ak'oremaa tachi pari. Ichiaba nepiri p'ani āchia unupatada a p'ani; ne-inaa k'āimok'araa pik'a bide. Mamīda ijāanāati āchi audua pedee, āchi k'isiadeepapai māga jara p'anadairā. ¹⁹Māgee ne-inaae audú k'isiapata perā, k'isiadak'aa Cristopa āchimaa oopi k'inia bide. Iruta tachi ijāapataarā poro waibia. Jōdee tachi iru k'ap'ia apai pik'a. Maperā oo k'awaa wāpataadaipia bi Tachi Ak'orepa k'inia bik'a.

²⁰Parā Cristo ome araa p'anapata perā, iru piuk'āri, parā jida piu pik'ajida. Māgá uchiajida eperāarāpa ne-inaa k'ira tādoo oopipata juu ek'ariipa. Māga bita, parāpa ɬsāap'eda at'āri ma ne-inaa oo k'inia p'anima? ²¹Eperāarāpa jarapata "Jāgí t'obaināati; jāgí k'onāati; jāgí jitanāati." ²²Jōma "jāgí" jarada taarā-ee iru bap'eda jōdait'ee, na p'ek'au eujādepema perā. Ichiaba jōma ma jarada tachia oonaadamerā jōit'ee, jīp'a eperāarāpa jarateepata perā. ²³Ūk'uruurāpa jaratee p'ani jīp'a it'aa t̄idaik'araa bi Tachi Ak'oremaa, tachi audú k'achia p'anadairā. Ichiaba

jaratee p'ani tachi k'ap'ia pia ak'idaik'araa bi, mak'iara pia-e bairā. Wāara eperāarā ūk'uruurāpa māgee ne-inaa jaratee p'ani pia ak'ipata, pia pik'a ūripata perā. Mamīda tachia jōma ooruta pijida māirāpa jaratee p'anik'a, at'āri uchiada-e pai tachi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia juua ek'ariipa. Cristopapai tachi māgideepa uchiapii.

Cristode ijāapataarāpa it'aripema ne-inaaade k'isiadaipia bi

3 ¹Mia naaweda jaradak'a parā p'irabai pik'ajida Cristo ome, iru chok'ai p'irabaik'āri. Māgá eperā chiwidi pik'a p'aneejida; p'ek'au k'achia oo amaa p'anapataarak'a. Mapa jiripatāati it'aripema ne-inaa, Cristo mama bapari perā. Tachi Ak'orepa Cristo ichi juaraare biji, tachi jōmaweda ak'i bamerā. ²Maperā it'aripema ne-inaaade k'isia p'anapatāti, na p'ek'au eujādepema net'aadepai k'isiadai k'āyaara. ³Cristo piuk'āri, parā jida piu pik'ajida. Ma awara Tachi Ak'orepa Cristo waya chok'ai bapik'āri, parā auk'a chok'ai p'anapiji, ichita p'anapataadamerā iru ome. ⁴Maperā Cristo, chi ichita chok'ai p'anapipari waya chek'āri, parā auk'a chedait'ee iru ome iru k'ira wāree unupide jōmaarāmaa.

Ne-inaa k'achia oopatap'edaa Cristode ijāadai naaweda oo amaadaipia bi

⁵Parā māgá ichita chok'ai p'anadairā Cristo chok'ai bik'a, oo amāati ne-inaa k'achia k'ira t'ādoo parāpa oopatap'edaa irude ijāadai naaweda. P'ek'au oonāati awaraarā ome. Awaraarā jirināati āra ome k'achia oodait'ee. K'isianāati ne-inaa pāchia k'achia oo k'iniata oodait'ee. Pāchia net'aa iru p'ani omepai k'āiwee p'anapatāti, waapiara ata k'inia p'anada-ee. Chi net'aa k'iniayaa bipa net'aa k'iniara iru bi Tachi Ak'ore k'inia iru bai k'āyaara. ⁶Eperāarāpa māgee ne-inaa k'achia oodak'āri, Tachi Ak'ore k'iraupipata. Mapa ewari cherude irua māgee ne-inaa k'achia oopataarā miapiit'ee. ⁷Naaweda parāpa pida māgee ne-inaa k'achia oopachida, oo k'iniadak'aa pada perā Tachi Ak'orepa oopi bik'a. ⁸Mamīda ūrā māga p'anadaik'araa bi. Mapa nāgee jōmaweda oo amāti. K'irau māik'aapa t'āri k'achia p'ananaati. K'isianāati chīara k'achia oodait'ee. Pedee k'achia pedeenāati awaraarā āpite māik'aapa ik'achia pedeenāati. ⁹Seewa jaranaati awaraa ijāapataarāmaa, parāpa māgee ne-inaa k'achia oodaamaa p'anadap'edaa perā Cristode ijāadak'āri. Irude ijāadak'āri, oo amajida ne-inaa jōmaweda pāchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'īapa oopi bik'a. ¹⁰Ma k'āyaara p'ana k'inia p'aneejida eperāarā chiwidi p'anik'a, Tachi Ak'ore, tachi oodapa parā ichi k'irak'a papimerā. Māga p'anadai iru wāara k'awa wādak'āri. ¹¹Tachi Ak'orepa māga oopari jōmaarā Cristode ijāapataarā-it'ee: judiorā-it'ee, judio-eerā-it'ee auk'a; chi k'ap'īade tauchaa iru beerā-it'ee, chi tauchaa wēe beerā-it'ee; k'ira tewaraarā-it'ee māik'aapa sīpanaarā-it'ee, esclavoorā-it'ee, esclavo-eerā-it'ee paara.

Ak'orepa māga oopari ma jōmaarā-it'ee, Cristo bapari perā jōmaweda irude ijāapataarā ome. Iruata ma jōmaweda k'aripapari, jōmaarā k'āyaara waibiara bapari perā.

¹²Tachi Ak'orepa parā māgá jirit'eraji ichideerā papiit'ee. Parā k'inia iru bapari perā, parā awara biji nāga p'anapataadamerā awaraarā ome: chupiria k'awaa; t'āri pia; audua-ee; k'irau-ee; t'āripa choo, nepirade baairuta pijida. ¹³Mapa choopatáati awaraarāpa nepira jiri p'ani pijida parā ome. Parādepemapa awaraa imiateeru pirā, ma imiateeda perdonáati, Tachi Waibiapa perdonaaparik'a parāpa k'achia oopata.

¹⁴Ma awara chik'inia p'anapataáti. Māga p'anapataadak'āri, wāara oodai ma jōma et'ewa jarada Tachi Ak'oredeerāpa oopataadamerā. ¹⁵Oopíti Cristomaa irua oopi k'inia bik'a pāchi t'āride. Irua parā t'āri o-īapi k'inia bi, k'āiwee para bamera. Ma-it'eeta Tachi Ak'orepa parā jiriji, k'ap'ia apai pik'a, k'āiwee p'anapataadamerā. Mapa gracias jarapatáati Tachi Ak'oremaa.

¹⁶T'āripa jiripatáati Cristopa jarateeda waapiara k'awaadait'ee māik'aapa p'anapataáti ma jarateedade jara bik'a. Iidíti Tachi Ak'orepa parā k'īisia k'awaapimerā māik'aapa jaratéeti ma jarateeda awaraarā pāchi t'āidepemaarāmaa. Ichiaba ūráati oodamerā Cristopa oopi k'inia bik'a. Ma jōma oodai cheepurudak'āri k'aride salmos Tachi Ak'ore Ūraa p'ādadepema, Ak'ore k'ari māik'aapa Tachi Ak'ore Jaurepa k'aripiru. Māg k'aridak'āri, t'āripa k'aridaipia bi Tachi Ak'oremaa, iru jōmaarā k'āyaara t'āri piara bapari perā. ¹⁷Wāara jōmaweda parāpa oopata oodaipia bi Tachi Waibia Jesupa oopi bik'a. Ichiaba jōmaweda parāpa jarapata jaradaipia bi irua jarapi bik'a. Māga oodak'āri, iru k'ap'ia pari gracias jaradait'ee Tachi Ak'oremaa.

Sāga p'anapataadaipia bi awaraa ijāapataarā ome

(Ef 5.22-33; 1 P 3.1-7)

¹⁸Wēraarā, imik'īra paraa beerā, chok'ek'ee p'anapataáti pāchi k'ima ome, Tachi Waibiapa k'inia bairā wēraarā irude ijāa p'ani māga p'anapataadamerā. ¹⁹Jōdee imik'īraarā wēra paraa beerā, pāchi wēra k'inia iru p'anapataáti. K'irau p'ananaáati āra ome. Ma k'āyaara t'āri pia p'anapataáti.

²⁰Warrarā, ichita oopatáati pāchi ak'oreerāpa jara p'anik'a, Tachi Ak'orepa k'inia bairā māga oodamerā. ²¹Ak'oreerā, pāchi warrarā k'īraupináati, k'īra pia-ee p'ananaadamerā.

²²Esclavoorā, ichita oopatáati pāchi chipariirāpa jara p'anik'a. Oonáati esclavoorā ūk'uruurāpa oopatak'a. Māirā k'īra jīp'a mimiapata āchi chipariirāpa ak'i p'ani misa aupai, āchi mimiyaya beeda adamerā. Mamīda parāpa māga oodaik'araa bi. Ma k'āyaara auk'a k'īra jīp'a mimiapataadaipia bi, pāchi chipariirāpa ak'ida-e p'ani pijida. Māgá

ak'ipidai Tachi Waibia wāara waaweeepata. ²³Mimiapataadai k'āyaara eperāarā-it'ee aupai, t'āripa ne-inaa jōma oopatáati Tachi Waibia Cristo-it'ee, iru parā chipari waibiarā bairā. ²⁴K'awa p'ani parāpa mimiapata pari iruata parāmaa atapiit'ee jōma Tachi Ak'ōrepa k'isia iru bi teeit'ee ichideerāmaa. ²⁵Mamīda māga oo-e pait'ee chi ne-inaa k'achia oopari ome. Ma ne-inaa k'achia oopata pari Tachi Ak'ōrepa ichiaba māgimaa ne-inaa k'achia ooit'ee. Ichia māga k'isia iru bi ooit'ee jōma k'achia oopataarā ome; esclavoorā ome, esclavo—eerā ome auk'a, eperāarā jōmaweda auk'a p'anadairā iru k'irapite.

4 ¹Esclavoorā chipariirā, pāchi esclavoorā pia ak'i p'anapatáati, Cristopa k'inia bik'a. K'irāpáti it'ariipa pāchi chiparipa parā ak'imaa bi.

²Irá parā jōmaarāmaa mia ūraait'ee: Ichita it'aa t̄ipatáati. K'irak'aupai k'ira atuadai it'aa t̄idait'ee. Parā it'aa t̄í p'anide ichita gracias jarapatáati Tachi Ak'ōremaa. ³Māgá it'aa t̄idak'āri, ichiaba it'aa t̄iti tai pari. Iidipatáati Tachi Ak'ōrepa taimaa waapiara jarateepimerā irua eperāarāmaa naaweda k'awapi—e pada: Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee, irude ijāadak'āri atuanaadamerā. Māgí jaratee bi k'aurepata mi nama carcelde bi. ⁴It'aa iidipatáati mia māgí pi—ia jarateemerā Tachi Ak'ōrepa jarapi bik'a, māgá jarateeipia bairā.

⁵K'isia k'awaa p'anapatáati ijāadak'aa beerā ome. Unuruta chaa ne—innaa jōma óoti āchimaa Cristode ijāapidait'ee. ⁶Ichita t̄āri pia pedeepatáati, āchia o—ia ūri k'inia p'anadamerā parāpa jara p'ani. Māga ooruta pírā, parāpa k'awaa wādai pia p'anaudait'ee āchia ne—innaa iidiruta chaa.

Salude tee pēida na k'art'a p'ā aupa wāk'āri

⁷Mia na k'art'a pēiru tachi ūpema Cristo k'aurepa Tíquico ome. Mia iru k'inia iru bi, k'ōp'āyo pia perā. Irua mi ichita k'aripapari, Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a oo k'inia bairā. Parāmaa nepirinait'ee mia k'isia bi māik'aapa oomaa bi, ma jōma k'awaadamerā. ⁸Ma—it'ee mia iru pēiru; pia k'awaadamerā tai p'anapata māik'aapa t̄āri o—ia p'aneedamerā irua jararu ūridak'āri. ⁹Tíquico ome parā p'uurudepema Onésimo auk'a wāru. Taipa iru auk'a k'inia iru p'ani ūpema pia perā māik'aapa oo k'inia bairā Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a. Mapa ãra wāruta parā ak'ide māik'aapa nāpema ijāapataarāpa oopata nepiride.

¹⁰Tachi k'ōp'āyo Aristarco ichiaba nama carcelde bi mi ome Jesucristo k'aurepa. Irua salude pēiru ichiaba. Bernabé primo Marcopa ichiaba salude pēiru. Mia naaweda jara pēidak'a, Marcos wāru pírā parāmaa, pia auteebáiti. ¹¹Ichiaba salude pēiru Jesupa; māgí ichiaba t̄ijarapata Justo. Ma judiorā opeerāpapai mi k'aripamaa p'ani na mimia ome. Arapa ichiaba k'inia p'ani eperāarāpa Tachi Waibia Cristode ijāadamerā, Tachi

Ak'orepa k'inia bik'a. Ārapa mi māgá k'aripa p'anadairā, mi t'ari o-īa bapari.

¹²Parañ p'uurudepema Epafrapa ichiaba salude pēiru. Irua piaoopari Jesucristopa oopi bik'a. T'aripa it'aa t'ipari parā pari, Tachi Ak'orepa k'aripamerā. K'inia bi parāpa wāara ijāadamerā jōma Tachi Ak'orepa jara pēida parāmaa māik'aapa t'aripa oo k'inia p'anadamerā irua oopi bik'a, ma awara choodamerā māgá ijāa p'anide, pariatua awaraa ne-inaa ijāada-ee. ¹³Michi taupa unudoo sāga Epafrapa jiripari k'aripait'ee parā jōmaweda; chi ijāapataarā Colosas p'uurudepemaarā, Laodicea p'uurudepemaarā māik'aapa Hierápolis p'uurudepemaarā. ¹⁴Ichiaba Doctor Lucapa salude pēiru. Taipa iru k'inia iru p'ani, ichiaba k'ōp'āyo pia perā. Tachi k'ōp'āyo Demapa ichiaba salude pēiru.

¹⁵Mia parāmaa chupiria iidi bi, mi pari saludaadamerā tachi ipemaarā Cristo k'aurepa, Laodicea p'uurude p'ani. Ichiaba salude pēiru Ninfamaa māik'aapa jōma Cristode ijāapataarāmaa iru tede it'aa t'i chepata.

¹⁶Parāpa na k'art'a leedap'eda, Laodiceadepema ijāapataarāmaa pēiti auk'a leedamerā. Jōdee parāpa atadak'ari chi apema k'art'a āramaa p'ā pēida, māgí leedaipia bi. ¹⁷Arquipomaa nāga jaratí: "K'ira jīp'a aupáji mimia Tachi Ak'orepa awara bida pi-it'ee, Cristo ome araa bapari perā."

¹⁸Mi, Pablopia nāgí p'āru michi juadoopaa. It'aa t'idak'ari, k'irāpáti iididait'ee mi pari nama carcelde nībairā. Mia pida it'aa t'ipariit'ee parā pari, Tachi Ak'orepa parā pia ak'i bapariimerā.

Māgapai paji.

1 TESALONICENSES

San Pablopka K'art'a Naapiara P'āda Tesalónica P'uurudepema Ijāapataarāmaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'āji. K'isiapata iru Corinto p'uuruude baji na k'art'a p'āk'āri. Tesalónica p'uurudepema ijāapataarāmaa p'āji. Tesalónica p'uuru waibiara baji Macedonia eujāde. Pablopka naapiara Jesucristo ūraa jarateeji ma p'uuruude. Mamīda mama taarā ba-e pají, iru k'íraunuamaa iru p'anapataarāpa peet'aadait'ee jiridap'edaa perā. Ma t'ēepai Timoteopa ma Tesalonicadepema ijāapataarāde pedee pia jara chek'āri, Pablo o-īa beeji.

Naapiara jara bi ichi o-īa bi k'awa bairā āra pia nipapata Ak'ōre ode. Jara bi ichia it'aa t'ipata āra pari māik'aapa ne-inaa ichia k'irāpa bi āra t'āide nipak'āri (caps. 1.1–2.16). Jara bi ichi wā k'inia bi āra ak'ide māik'aapa Timoteopa ichimaa nepiri cheda, āra t'āideepa chek'āri (caps. 2.17–3.13). Ūraa bi audupiara ijāapataadamerā māik'aapa oopataadamerā Cristopa oopi bik'a. Ichiaba jara bi sāga pait'ee Cristo waya chek'āri māik'aapa ijāa jai–idaadap'edaa chok'ai p'irabaidak'āri (caps. 4.1–5.11). T'ēepai jara bi ūraa awara–awaraa māik'aapa iidi bi it'aa t'ipataadamerā iru pari (cap. 5.12–28).

Salude pēida

1 ¹Mi, Pablo Silvano ome māik'aapa Timoteopa paara na k'art'a p'āpēiruta parā Cristode ijāapataarāmaa, Tesalónica p'uuruude p'ani. Taipa k'awa p'ani parā Tachi Ak'ōredeerā māik'aapa Tachi Waibia Jesucristodeerā, wāara ijāapata perā. Mapa it'aa iidi p'ani ārapa parā pia ak'i p'anadamerā. Mägá k'āiwee p'anapataadait'ee.

Tesalónica p'uurudepema ijāapataarāpa ne-inaa pia oopata

²Tai it'aa t'īdak'āri Tachi Ak'ōremaa, ichita gracias jarapata parā jōmaarā pari. ³Māgá irumaa gracias jara p'anide, k'irāpa p'ani parāpa ne-inaa pia oopata Ak'ōrepa oopi bik'a, Cristode wāara ijāapata perā. Parā audú mimiapata awaraarā k'aripadait'ee, Cristo k'aurepa āra k'inia iru p'anapata perā. Māga oo p'anide choopata, ijāapata perā Tachi Waibia Jesucristo unudait'ee, ichideerā ata chek'āri. ⁴İpemaarā Cristo k'aurepa, taipa k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa parā k'inia iru bapari. Mapa ichia parā jirit'eraji ichideerā papiit'ee. ⁵Taipa parāmaa jaratee nipayak'āri Tachi Ak'ōrepa pedee pia jara pēida Cristode, pedeepapai wa tai k'iradoopapai jarateeda-e paji. Ma k'āyaara Tachi Ak'ōre Jaurepata taimaa māgá jarateepiji. Ichia tachi t'āride k'awapiji taipa wāarata jarateepata. Parāpa k'awa p'ani tai nipayatap'edaa parā t'āide, Cristode ijāadamerā.

⁶Taipa jarateedap'edaa ijāadak'āriipa parā p'ana k'inia p'aneejida tai p'anapatak'a māik'aapa Tachi Waibia Jesús baparik'a. Ma k'aurepa awaraarāpa parā miapijida mīda, Tachi Ak'ōre Jaurepa parā t'āri o-īapijji. ⁷Ma awara, parā māgá p'anapata perā, ijāapataarā Macedonia eujādepema māik'aapa Acaya eujādepema auk'a p'ana k'inia p'ani parāk'a. ⁸Āchia awaraarāmaa ichiaba jara p'ani parā p'anapata, Tachi Ak'ōrede ijāadak'āriipa. Māgá taipa maarepida jarada-eeta, awaraa eujādepemaarāpa k'awa p'ani Cristopa oomaa bī parā t'āide. ⁹Mārāpa nepiripata parāpa tai pia auteebaidap'edaa, jaratee nipayak'āri parā t'āide. Ichiaba nepiripata parā ne-inaa juapa oodade ijāa amaadap'edaa, ijāa p'aneedit'ee Tachi Ak'ōre chok'ai bide, taipa jarateeda ūridap'eda. Māgá Ak'ōre wāarade ijāadak'āriipa, oo k'inia p'aneepachida irua oopi bik'a. ¹⁰Ma awara parā māgá ijāadak'āriipa, nī p'ani unudait'ee Tachi Ak'ōre Warra, ichi chek'āri it'ariipa ichideerā atade. Tachi Ak'ōrepa ichi Warra Jesús chok'ai p'irabaipiji eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atamerā. Mapa Ak'ōre ewari waibia ewate pak'āri, Tachi Ak'ōre waa k'īrau-e pait'ee tachi ome, tachia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa.

Pablo Tesalónica p'uurude mimiada

2 ¹İpemaarā, parāpata k'awa p'ani tai wādak'āri parā ak'ide, pia uchiasi taipa oo k'inia p'anadap'edaa parā t'āide. ²Ichiaba k'awa p'ani ma wādade parā ak'ide, Filipos p'uurude jaratee nipayak'āri, jā p'uurudepemaarāpa taimaa ik'achia jara wājida māik'aapa miapijida. Filipode māga paji mīda, Tachi Ak'ōrepa tai k'aripajji ichia jara pēida waawee-e jaranadamerā parāmaa. Taipa māga oojida eperāarā ūk'uruurāpa jarateepiamaa jōnajida mīda. ³Mama p'anide parā t'āide, wāarata jarateejida. Parā ūraadak'āri, iwarraa pedee jarada-e paji parā k'achiade baaipidait'ee. Ma awara seewa jarada-e paji parā k'ūradait'ee.

⁴Ma k'āyaara jíp'a jarateejida Tachi Ak'ōrepa taimaa jarateepidak'a. Tachi Ak'ōrépata tai jírit'eraji jarateenadamerā Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee. Maperāpi māga jaratee nipapata. Jarateeda-e eperāarāpā tai t'o p'anadamerā. Jíp'a jarateepata Tachi Ak'ōrepa tai pia ak'ipariimerā. Iruata k'awa bī tai t'āride k'īsia iru p'ani. ⁵Parāpā k'awa p'ani taipa imeraa pedee jaradak'aa paji, parāpā tai k'inia iru p'anadamerā awaraarā k'āyaara. Ichiaba imeraa pedee jarateedak'aa paji, parāpā k'ūradait'ee, taimaa p'arat'a teedamerā. iTachi Ak'ōrepa k'awa bī mia wāarata jara bī! ⁶Ichiaba audú k'awaa beerāk'a jarateedak'aa paji parāpā wa awaraarāpā k'īsiadamerā taipa pipiara jaratee p'ani awaraarā k'āyaara. ⁷Jesucristopa tai wāara pēida perā jarateede, parāmaa māga k'īsiapik'ajida māik'aapa tai k'aripapik'ajida. Mamīda māga ooda-e paji. T'āri pia p'anapachida parāpā t'āide. Ara nawepa ichi warrarā pia ak'iparik'a, māga pik'a taipa parāpā ak'ipachida. ⁸Taipa parāpā k'inia iru p'anapata perā, Ak'ōrepa jara pēida parāmaa jarateenajida, ma k'aurepa piuk'ajida mīda. ⁹Parāpā k'irāpa p'ani tai mimiapatap'edaa mama p'anadak'āri. Ewari chaa parāmaa Tachi Ak'ōrepa jara pēida jarateepachida. Sē jōnide pida, p'ārik'ua pida tai mimia oopachida nek'odait'ee. Māga p'anapachida parāpāt'rāa p'it'a jita k'iniada-e p'anadap'edaa perā tai chik'o k'odait'ee.

¹⁰Parāpā k'awa p'ani māik'aapa Tachi Ak'ōrepa pida k'awa bī parā ijāapataarā t'āide nipayadak'āri, ne-inaa k'achia ooda-ee nipapachida. Ne-inaa oopachida Tachi Ak'ōrepa oopidak'a. Maperā apidaapa jarada-e pai taipa ne-inaa k'achia oojida. ¹¹Ara ak'ōrepa ichi warra pia ūraaparik'a, māga pik'a taipa parā ūraapachida. ¹²Māgá ūraa p'ānide parāpā k'aripapachida ne-inaa jōma oo k'inia p'anadamerā Ak'ōrepa k'inia bik'a. Tachi Ak'ōrépata parā jíriji ichideerā papiit'ee māik'aapa ichi trua k'īra wāreedee wāpiit'ee ewari cherude.

¹³Maperā taipa ichita gracias jarapata Tachi Ak'ōremaa. Taipa parāmaa jarateedak'āri Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee, ma pedee ūri k'inia p'anajida māik'aapa Cristode ijāajida. Ijāada-e paji tai pia pedee p'anadap'edaa perā. Jíp'a ijāajida ma pedee Tachi Ak'ōrepa jara pēida perā. Maperāpi Tachi Ak'ōrepa parā ijāapataarā k'aripamaa bī oodamerā ichia oopi bik'a. ¹⁴Māga oopata perā, parā auk'aarāpā parā jíripachida miapidait'ee, judiorāpā Judea eujādepema Jesucristode ijāapataarā auk'a jírī p'anadap'edaak'a. ¹⁵Māgee judiorāpā Tachi Waibia Jesús peepijida, āchi auk'aarāpā chonaarāweda Tachi Ak'ōre pedee jarapataarā peepidap'edaak'a. Jesús peepidap'eda, t'āri k'achiapa tai jida jíripachida miapidait'ee māik'aapa t'imí jérek'oodait'ee āchi eujādeepa. Tachi Ak'ōrepa māgee eperāarā pia ak'i-e. Māgeerāpā eperāarā jōmaweda k'īra unuamaa iru p'ani. ¹⁶Mia māga jara bī āchia taimaa jarateepidaamaa p'anadairā Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee; judio-eerā t'āide paara. K'iniada-e apida o k'achiadeepa uchiadamerā Cristo k'aurepa. Māga

oo p'ani k'aurepa, Tachi Ak'ore audupiara k'iraupiruta, iru naaweda k'iraupidap'edaa k'ayaara, achia ne-inaa k'achia oopatap'edaa k'aurepa. Maperapi irua achi k'achia ooit'ee.

**Pablo waya wā k'inia bada
Tesalonicadepema ijāapataarāmaa**

¹⁷Ipemaarā, taarā-e bi mīda tai unudap'edaa, parā ichita iru p'anapata tai k'isiade māik'aapa waya wā k'inia p'anajida parā ak'ide. ¹⁸Mamīda p'oyaa wāda-e paji. Michi ituaba wāda chok'ara wāit'ee paji. Mamīda Satanapa taidepema apida wāpi-e paji. ¹⁹Parāpa pia ijāadak'ari, jōmaarāmaa ak'ipipata wāara Jesucristo Tachi Waibia. Mapa tai o-ia p'ani parā ome māik'aapa taipa awaraarāmaa jara k'inia p'ani parāpa ne-inaa pia oopata. Ichiaba parāpa māga oopata perā, tachi jōmaweda o-ia p'anadait'ee Jesucristo k'irapite, irua na eujādee waya chek'ari. ²⁰iWāarapi! Parā māgá ijāapata k'aurepa tai o-ia p'ani. Ma awara parā k'aurepata awaraarāpa tai āpite pia pedeepata.

3 ¹Māpai tai waa chooda-e pak'ari parā ak'ida-ee, k'isiajida: "zāga oodait'ee?" Tai jōma p'oyaa wāda-e pada perā parā ak'ide, mi ituaba beeji Atenas p'uurude. ²Jōdee tachi ipema Timoteo pēijida tai pari. Iru pia mimiapari Tachi Ak'ore-it'ee, Cristopa ooda jarateepari perā. Iru pēijida Ak'ore Úraa pipiara jarateemerā parāmaa māik'aapa parā ūraamerā. Māgá parā waapiara ijāadai, irua jara bi k'aurepa.

³Māgá ijāadak'ari, chupiria jōneeruta pijida, apidaapa parā k'urada-e pai ijāa amaadamerā. Parāpa pia k'awa p'ani Cristode ijāa p'ani k'aurepa, awaraarāpa tachi ichita jiridait'ee miapidait'ee. ⁴Taipa māga jarajida naaweda parā ome p'anadak'ari. Parāpa k'awa p'ani wāara uchiaji taipa jaradak'a. ⁵Maperapi mia Timoteo pēiji irua k'awaamerā parā Tachi Ak'ore ome nipapata. Mia waa choo-e paji parāunu k'iniapa māik'aapa k'isia nībipa. Māgá k'isia nībaji Netuara Poro Waibiapa parā Cristode ijāa amaapii jīak'aapa. Māga pada paara, tai mimia parā tāide atuak'aji.

⁶Mamīda māga-e paji. Parā ak'nap'eda, Timoteo waya chek'ari, pedee pia nepiri cheji. Jaraji parā Tachi Ak'ore ome pia nidā māik'aapa chik'inia p'anapata. Ichiaba jaraji parāpa tai k'irāpapata māik'aapa taiunu k'inia jōnapata, taipa parāunu k'inia jōnik'a. ⁷Mapa ipemaarā, irá tai jiri jōni mīda miapidait'ee, k'aiwee p'ani Timoteo it'aideepa ūridap'edaa perā parā at'ari Cristode pia ijāa p'ani. ⁸Parā māgá choo p'anadak'ari Cristode ijāa p'anide, audupiara taipa jōmaarāmaa jaratee k'inia p'ani, awaraarāpa Cristode ijāadamerā parāk'a. ⁹zāga gracias jaradaima Tachi Ak'oremaa parā pari? Parā k'aurepa tai tāri o-ia p'ani Tachi Ak'ore k'irapite. ¹⁰Ewari chaa, p'ārik'ua pida, it'aa iidi p'ani Tachi Ak'oremaa, irua tai waya wāpimerā parā ak'ide. Jaratee k'inia p'ani Ak'ore net'aa parāpa waide k'awada-e p'ani. Māgá parāpa pipiara oodai Ak'orepa k'inia bik'a.

¹¹ Mágá it'aa iidi p'aní misa, iidipata Tachi Ak'ore Tachi Waibia Jesucristo ome tai waya pëidamerā parā ak'ide. ¹² Ichiaba iidipata Tachi Waibia Jesucristopa parā waapiara chik'inia p'anapimerā. Ma awara iidipata irua parāmaa awaraarā k'inia iru p'anapimerā, taipa parā k'inia iru p'anik'a. ¹³ Iidipata irua parā choopimerā pāchi t'āride. Mágá chooruta pirā, k'achia wēe p'anadait'ee Tachi Ak'ore k'īrapite, Tachi Waibia Jesús chek'āri jōma ichideerā it'ari p'aniirā ome.

Sāga p'anapataadaipia bì Tachi Ak'orepa tachi pia ak'imerā

4 ¹Mäpai īpemaarā, Cristopa tai jirit'erada perā ichi ūraa jarateedamerā, nāga ūraa p'aní parāmaa. Taipa māik'aapa Tachi Waibia Jesupa k'inia p'aní parā p'anapataadamerā taipa jarateedap'edaak'a. Mágá p'anadak'āri, Tachi Ak'orepa parāpa oopata pia ak'iit'ee. Írá wāara mágá p'anapata. Mamīda taipa k'inia p'aní waapiara oodamerā Cristopa oopi bik'a parāmaa.

²Parāpa k'awa p'aní taipa jarateedap'eda, parā t'āide nipadak'āri. Jarajida Tachi Waibia Jesucristopa jarapidak'a. ³Tachi Ak'orepa k'inia bì awara p'anapataadamerā ijāadak'aa beerā k'āyaara. K'inia bì parāpa ne-inaa jōmaweda oodamerā irua oopi bik'a. Mapa taipa nāga ūraa p'aní. P'ek'au oonáati awaraarā ome. ⁴Ma k'āyaara k'awaadaipia bì nāga oodait'ee. Wéra k'inia bì pirā, ma wéra ome bēiji māik'aapa t'āri pia baparíiji iru ome. Aí ome k'āparíiji, awaraa jiri-ee. Parāpa mágá ooruta pirā, pia oodait'ee Tachi Ak'ore k'īrapite māik'aapa awaraarā k'īrapite. ⁵P'ananaatí ijāadak'aa beerā p'anapatak'a. Āchi pariatura p'ek'au oo wāpata chīara wēra ome, Tachi Ak'ore k'awada-e p'anadairā. ⁶K'īrak'aupai pāchi īpemaarā Cristo k'aurepa k'ūradai, māga oo p'anipa āchi wēraarā ome. Mágá k'achia ooruta pirā, Tachi Ak'orepa parā miapiit'ee, taipa naaweda jaradap'edaak'a. ⁷Tachi Ak'orepa tachi jiri-e paji k'achiade p'anapataadamerā. Jiriji p'anapataadamerā ichia k'inia bik'a. ⁸Maperā na ūraa jara aupada ijāa k'iniada-e pirā, mia jara bì pedee ijāadaamaa p'ani-e. Jip'a Tachi Ak'orepa pedee jarada ijāadaamaa p'ani. Ak'ōrépata ichi Jaure ba chepipari parā ijāapataarā ome, ijāadamerā ichia jara bì.

⁹Taipa parā ūraada-e pait'ee chik'inia p'anapataadamerā awaraa ijāapataarā ome, parāpa mágá oo p'anadairā, Tachi Ak'ore Jaurepa k'aripap'eda. ¹⁰Mágá chik'inia p'anapata Macedonia eujādepema jōmaarā ijāapataarā ome. Mapa īpemaarā, mia ūraa k'inia bì audupiara māga p'anapataadamerā. ¹¹Tachi Ak'orepa parāmaa oopi k'inia bide k'īsiadap'eda, jiripatáati k'āwiee p'anapataadait'ee. Pedee-idaa bipa chīaramaa ooparik'a ichita jaranáati āchia ne-inaa oodaipia bì māik'aapa k'oo-idaa p'ananaatí. Ma k'āyaara pāchi mimia óotí pāchi juadoopa, taipa jaradap'edaak'a parā t'āide nipadak'āri. ¹²Māga p'anaruta pirā, nida-e

pait'ee awaraarāpa teedamerā pāchi nek'odait'ee. Ma awara ijāadak'aa beerāpa parā pia unudait'ee.

Jesús waya chek'āri

¹³Írá, ípemaarā, taipa nāgí wāarata k'awapi k'inia p'ani parāmaa. Tachi Jesucristode ijāapataarā jai–idaadak'āri, k'āi pik'a p'ani. Maperā parā ípemaarā Cristo k'aurepa jai–idaadak'āri, mak'īara jēedaik'araa bi ijāadak'aa beerāk'a. Māirā Cristode ijāada–e p'anadairā, ijāada–e āchi k'ōp'āyoorā piudap'eda chok'ai p'irabaidait'ee māik'aapa p'ananaadait'ee Ak'ōre ejūjade. Mapa audú tāri p'ua p'ani āchi k'ōp'āyoorā piudak'āri.

¹⁴Mamīda māga–e tachi ijāapataarā ome, tachia ijāapata perā Jesús piup'eda chok'ai p'irabaiji. Mapa ijāa p'ani Jesús k'aurepa Tachi Ak'ōrepa irude ijāapataarā auk'a chok'ai p'irabaipiit'ee. Māga ooit'ee Jesús waya chek'āri āchi jaureerā ome.

¹⁵Tachi Waibiapa parāmaa nāga jara pēiru: ichi na p'ek'au ejādee waya chek'āri ichideerā atade, tachi ijāapataarā at'āri chok'ai p'ani wāda–e pait'ee jai–idaadap'edaarā naa. ¹⁶Ma ewate Tachi Waibia chek'āri, naapiara chok'a pēiru pedeeta ūridait'ee māik'aapa angeleerā poro waibia pedee ūridait'ee māik'aapa Tachi Ak'ōre trompeta jīwaa nībi ūridait'ee. Māga nīde Cristo it'ariipa cheru unudait'ee. Mamata Cristode ijāa jai–idaadap'edaarā k'ap'ia naapiara chok'ai p'irabaidait'ee jāiradeepa. ¹⁷Māpai Tachi Waibiapa āchi it'aa ateeit'ee tachi chok'ai p'aniirā ome jīrararade, iru ome unudait'ee pajāde. Māgá tachi jōma ichita p'anapataadait'ee iru ome. ¹⁸O–ia para bāti ma jara pēida ūridap'eda.

Cristo cheit'ee ewate nidaipia bi

5 ¹Ípemaarā, taipa jarada–e jōmasaa taarāit'ee Jesús cheit'ee. Naaweda jaradap'edaak'a, apidaapa k'awada–e sāapaita iru cheit'ee. ²Parāpa pia k'awa p'ani ma ewate pait'ee eperāarā atu p'anide. Nechiapari p'ārik'ua cheparik'a eperā temāi chi te chipari atu bide, māgá pait'ee. ³Cristode ijāadak'aa beerāpa jara p'ani misa: "Tachi k'āiwee p'ani, nepira wēe," atu p'anide ma ewate cheit'ee māik'aapa Tachi Ak'ōrepa āchi Íri ne–ināa k'achia pēiit'ee, ichia k'īsia iru bi ooit'ee āchimaa. Ara wēra biak'oo bi atu baparik'a bi p'iradaik'āri warra t'oit'ee, māga pik'a ijāadak'aa beerā atu p'anadait'ee. Ma ewate apida uchiada–e pait'ee Tachi Ak'ōre juadeepa.

⁴Mamīda ípemaarā, parā p'āriu pik'a bide p'anadak'aa ma ijāadak'aa beerā p'anapatak'a, Tachi Waibia atu p'anide cheit'ee perā. ⁵Ma k'āyaara ma ewate nimaa p'ani Tachi Ak'ōre Ídaa pik'a bide p'anapata perā, Jesucristode ijāadap'eda. Irude ijāadak'āriipa tachi waa p'āriu pik'a bide p'anadak'aa. ⁶Ma et'ewa jarada wāara perā, k'āi pik'a p'anadaik'araa bi awaraarāk'a. Ma k'āyaara k'īra jīp'a p'anadáma, Cristo cheit'ee

ewate ni p'ani misa. ⁷P'ārik'ua eperāarā k'āipata māik'aapa it'ua topata, Tachi Ak'ōre net'aa k'isiada-ee. ⁸Mamīda tachi ijāapataarā māgá pariatua p'anadak'aa, Ak'ōre ūdaa pik'a bide p'anadairā. Mapa k'ira jīp'a p'anapataadaipia bi. Waapiara Tachi Waibiade ijāadaipia bi māik'aapa audupiara chik'inia p'anapataadaipia bi, k'awa p'anadairā Cristopa tachi ata chek'āri, ichi ome p'ananadait'ee Tachi Ak'ōre truade. ⁹Tachi Ak'ōrepa tachi jirit'era-e paji tachi k'achia ooit'ee ma ewate. Jīp'a jirit'eraji ichi truade ichita p'ananadamerā Tachi Waibia Jesucristo k'aurepa. ¹⁰Ma-it'ee Jesucristo piuji tachi ijāapataarā pari, ichi ome araa p'anapataadamerā, chok'ai p'āni mīda wa piu p'āni pijida. ¹¹Maperā o-īa para bāti māik'aapa chik'ari pa p'anapatáati oodait'ee irua oopi bik'a, parāpa nāga weda oomaa p'anič'a.

Pablopaa jarada na k'art'a p'ā aupa wāk'āri

¹²Ipemaarā, taipa enenee jōni waaweedamerā pāchi ijāapataarā poro waibiarā, āchi audú mimiapata perā parā-it'ee. Āchia parā ūraapata māik'aapa ak'ipata Tachi Waibiapa k'inia bik'a. ¹³Mapa parāpa āchi pia ak'idaipia bi māik'aapa k'inia iru p'anadaipia bi. K'āiwee p'anapatáati āchi ome māik'aapa jōmaarā ijāapataarā ome.

¹⁴Ichiaba ipemaarā, taipa parā ūraadait'ee jaradamerā chi mimia k'iniada-ee p'aniirāmaa mimiadamerā. K'aripáti chi pia chooda-ee p'aniirā nepira k'aurepa. Ichiaba k'aripáti chi Cristode ijāadai naaweda ne-inaa k'achia oodap'edaarā, māirāpa ūra oodamerā Cristopa oopi bik'a. Māimisa t'āri pia p'anapatáati jōmaarā ome.

¹⁵Pia p'anapatáati parādepema apidaapa ne-inaa k'achia oonaadamerā. Māga p'anadaipia bi awaraarāpa parāmaa ne-inaa k'achia ooruta pijida. Ichita jiripatáati ne-inaa pia oodait'ee pāchi t'āidepema ijāapataarāmaa māik'aapa jōmaarāmaa.

¹⁶Ichita t'āri o-īa p'anapatáati. ¹⁷Ichita it'aa t'ipatáati. ¹⁸Ichita Tachi Ak'ōremaa gracias jarapatáati, Ak'ōrepa māgata k'inia bairā Jesucristode ijāapataarāpa oodamerā.

¹⁹Tachi Ak'ōre Jaurepa ijāaparimaa ne-inaa jarapiru pirā maa-e pirā ne-inaa oopiru pirā, ita-aria oopíti. ²⁰Pia ūrití apidaapa jaradak'āri: "Tachi Ak'ōre Jaurepa mimaa na pedee jarapimaa bi." ²¹Māgí pedee ūridap'eda, pia k'isiatí k'awaadait'ee ūraa pia wa k'achia. Ūraa pia bi pirā, óoti ma ūraade jara bik'a. Mamīda pia-e bi pirā, Tachi Ak'ōre Jauredepema-e. Mapa ne-inaa jōma māgá ak'idaipia bi k'awaadait'ee wāara Ak'ōrepa oopi bik'a wa māga-e. ²²Ne-inaa k'achia apida oonáati.

²³Ūrá it'aa iidi k'inia p'āni Tachi Ak'ōremaa parā pari. Iruata tachi k'āiwee p'anapipari. Mapa iidi p'āni irua parā awara bimerā pāchi t'āride, oo k'inia p'anadamerā irua oopi bik'a; pāchi k'ap'iade, p'ek'au k'achia oo amaadamerā; pāchi jaurede, parāpa irua Jauremaa oopidamerā irua oopi

k'inia bik'a parāmaa. Māgá irua parā pia ak'it'ee Tachi Waibia Jesucristo waya chek'ari. ²⁴Tachi Ak'ore, parā jiridapa māga ooit'ee parā ome, oopari perā ichia jara bik'a.

Salude pëida

²⁵Ipemaarā, ichiaba tai pari it'aa t̄ipatáati.

²⁶Tai pari saludaa para báti ak'ipidait'ee chik'inia p'ani.

²⁷Tachi Waibia Jesucristopa mimaa jarapiru na k'art'a leedamerā tachi ipemaarā jōmaarā taide.

²⁸Mia it'aa iidi b̄i Tachi Waibia Jesucristopa parā pia ak'i bapariimerā. Māgapai pají.

2 TESALONICENSES

San Pablopá K'art'a T'ẽepema P'ãada Tesalónica P'uurudepema Ijãapataarãmaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'ã pëiji Tesalónica p'uurudepema ijãapataarãmaa. Úriji irua naapiara k'art'a pedeedak'ãri, mäpemaarã ūk'uru p'era pik'a p'aneejida. K'isiajida Cristo taarã-e cheit'ee ichideerã atade. Mapa mimia amajida ma cheru nídat'ee. Na k'art'ade Pablopá p'anau bi ma ijãapataarãpa jara p'ani.

Naapiara jara bi ichi o-ĩapa gracias jarapari Ak'õremaa ãra pari, Cristode pia ijãapata perã mäik'aapa audupiara chik'inia p'anapata perã (cap. 1.1-12). Jara bi wãara Cristo waya cheit'ee na p'ek'au eujädee mäik'aapa Tachi Ak'õrepa wãara ak'iit'ee na p'ek'au eujädepemaarãpa oopata jarait'ee pia wa k'achia. Mamïda aï naaweda p'ek'au k'achia ooi awaa bapari uchiait'ee na p'ek'au eujäde. Mägipa eperãärä k'ürrait'ee ijãadaamaa p'aneedamerã Tachi Ak'õrede mäik'aapa Jesucristode (cap. 2). T'ẽepai iidi bi ãrapa it'aa t'ipataadamerã ichi pari mäik'aapa k'ira jíp'a mimiapataadamerã Cristopa k'inia bik'a (cap. 3).

Salude pëida

1 ¹Mi, Pablo Silvano ome mäik'aapa Timoteo paara na k'art'a p'ã pëiruta parã ijãapataarãmaa, Tesalónica p'uuruude p'ani. Taipa k'awa p'ani parã Tachi Ak'õredeerã mäik'aapa Tachi Waibia Jesucristodeerã, wãara ijãapata perã. ²Taipa k'inia p'ani Tachi Ak'õrepa mäik'aapa Tachi Waibia Jesucristopa parã pia ak'i p'anadamerã. Mägá k'ãiwee p'anapataadait'ee.

Säge Tachi Ak'õrepa ijãadak'aa beerã ak'iit'ee Cristo waya chek'ãri
³Ípemaarã Cristo k'aurepa, ichita gracias jarapata Tachi Ak'õremaa parã jõmaarã pari. Taipa wãara mäga oodaipia bi, írá parã waapiara

Cristode ijāapata perā, naaweda ijāa p'anadap'edaa k'āyaara. Ichiaba ūrá audupiara chik'inia p'anapata awaraa ijāapataarā ome. ⁴Māgá p'anapata perā, taipa māga o-īa nepiripata awaraa Ak'ōrede ijāapataarāmaa, āra t'aide nipayak'āri. Nepiripata sāga parā choopata Cristode ijāa p'anide. Māgá choopata ijāadak'aa beerāpa parā jiri p'ani mīda miapidait'ee, ma ijāa p'ani k'aurepa. Ichiaba māgá choopata chupiria chitooni mīda. ⁵Māgá choopata perā āchia parā miapi iru p'ani misa, ak'ipipata wāara Tachi Ak'ōrepa parā k'aripapari māik'aapa parā pia ak'ipari. Ma awara irua parā māgá pia ak'ipari perā, parāpa k'awa p'ani ewari cherude wāara iru truadee wādait'ee.

⁶K'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa eperāarāpa oopata ak'ipari jarait'ee pia wa k'achia. Maperā ichiaba k'awa p'ani irua parā miapi p'aniirā auk'a miapiit'ee. ⁷Jōdee parā waa nepira unuda-e pait'ee, tai jida ichiaba, irua tachi auk'a k'āiwee p'anapik'āri ichi truade. Māga ooit'ee Tachi Waibia Jesús it'ariipa chek'āri ichi angeleerā ome. Ma ewate jōmaarāpa āra unudait'ee t'ipitau urua pik'a nībide. ⁸Ma ewate Jesupa miapiit'ee Tachi Ak'ōre k'awa k'iniada-e p'aniirā māik'aapa ijāadaamaa p'aniirā Tachi Ak'ōrepa jara pēida Tachi Waibia Jesude. ⁹Māirā atuadait'ee. Ichita k'achiade p'anadait'ee māik'aapa t'imí p'anadait'ee Tachi Waibia bimāiipa. Ak'ōre Waibia truadee wāda-e pait'ee. Unuda-e pait'ee iru k'īra wāree māik'aapa irua ne-inaa pi-ia oo bi. ¹⁰Ma ewate Jesús chek'āri, ichi k'īra wāree unupiit'ee ichideerā k'ap'ia pari. Jōma irude ijāa p'aniirā o-īa it'aa t'īdait'ee irumaa, wāara k'awaadait'ee perā iru k'īra wāree. Ma ewate parā jida auk'a p'anadait'ee, taipa jarateepata ijāadap'edaa perā.

¹¹Maperā tai ichita it'aa t'īpata Tachi Ak'ōremaa, irua parā pia ak'imerā. Iruata parā jiriji Cristode ijāapataadamerā māik'aapa irua k'inia bik'a p'anapataadamerā. Iidi p'ani irua oopimerā jōmaweda parāpa ne-inaa pia oo k'inia p'ani iru Jaure k'ap'ia pari. ¹²Māga iidi p'ani parāpa māgá ne-inaa pia oodak'āri, awaraarāpa Tachi Waibia Jesús t'ī pia t'o p'anadamerā parā k'aurepa. Ma awara ārapa parā jida pia ak'idait'ee, Tachi Ak'ōre Tachi Waibia Jesucristo ome parā māgá k'aripapata perā.

Tachi Waibia Jesucristo waya chei naaweda

2 ¹Ūrá ipemaarā, taipa waapiara jaratee k'inia p'ani sāga pait'ee Tachi Waibia Jesucristo chek'āri ichideerā atade. ²Parā enenee jōni isapai k'isia awara k'isianaadamerā maa-e pīrā p'eranaadamerā, ūriruta pīrā Tachi Waibia ewaa pacheji. Ijāanáati jara p'ani pijida Ak'ōre Jaurepa apidaamaa māga k'awapiji, maa-e pīrā mi it'aideepa māga jaraji maa-e pīrā taipa k'art'ade māga p'ājida. ³K'ūrapináati apidaamaa. Cristo che-e pait'ee nāga p'asai naaweda. Naapiara eperāarā chok'araarāpa Tachi Ak'ōre k'īraunuamāa iru p'aneedait'ee. Ma awara eperāarā t'aide eperā aba waibia uchiait'ee. Māgipa p'ek'au k'achia ooi awaa bait'ee perā,

Tachi Ak'orepa iru t'imí pëiit'ee k'achiade mianamerā. ⁴Mamīda iru na eujāde bī misa, Tachi Ak'ore k'ira unuamaa iru bait'ee. Ma awara k'ira unuamaa iru bait'ee ne-inaa k'ira t'adoo, jōmaweda aī k'irapite na p'ek'au eujādepemaarā it'aa t'ipata. K'isiait'ee ichi jōmaarā k'ayaara waibiara bī. Māga k'isiait'ee perā, su-ak'i beeit'ee Tachi Ak'ore te edupiara bī cuartode māik'aapa jarait'ee ichita Tachi Ak'ore.

⁵¿Parāpa k'irāpada-e p'anik'ā mia jarateeda parā ome bak'āri? ⁶Parāpa k'awa p'ani sāgap'eda māgí eperā waide che-e. Abaapa ichi t'idik'a iru bī chepiamaapa, Tachi Ak'orepa ewari awara bida ma-it'ee paru misa. ⁷Māgí eperā waide che-e bī mīda, ichi waibiapa nāgaweda eperārāmaa mera k'achia oomaa bī, Tachi Ak'orede ijāadaamaa p'aneedamerā. Mamīda tachia k'awa p'ani ma ewari awara bida chi k'achia ooi awaa bee-it'ee che-e pait'ee chi t'idik'a iru bipa na p'ek'au eujāde bī misa. ⁸Māpai chi t'idik'a iru bī na p'ek'au eujādeepa uchiak'āri, māgí k'achia ooi awaa bī pait'ee k'achia oode. Mamīda Tachi Waibia Jesupa ichi pedeepapai māgí peeit'ee, ichi k'ira wāreede chek'āri māgí jōit'ee. ⁹Satanapa māgí eperā chok'a pëiit'ee eperārā k'ūramerā. Māga ooit'ee ne-inaa eperārāpa waide unudak'aa ak'ipi bipa māik'aapa ne-inaa eperārāpa p'oyaa oodak'aa oo bipa. Satanapa ma seewa oopiit'ee māgí eperāmaa, eperārāpa ijāadamerā māgita Tachi Ak'ore. ¹⁰Māgá k'achia oo bipa wāara māgipa Tachi Waibiade ijāadaamaa p'aniirā k'ūrait'ee. Māgí ome āchi auk'a k'achiadee wādait'ee, Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida ijāa k'iniada-e p'anadairā. Wāarata ijāaruta pirā, Cristopa āchi ma o k'achiadeepa k'aripa atai. Mamīda māga k'iniada-e pait'ee. ¹¹Maperāpi Tachi Ak'orepa māgí eperā chepiit'ee āchi k'ūramerā ne-inaa oo bipa Satanás k'ap'ia pari. Māgá Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida ijāadai k'ayaara, seewa ijāa p'aneedait'ee. ¹²Māgá wāarata ijāadaamaa p'anadait'ee perā māik'aapa k'achia ooi awaa p'anadait'ee perā, Tachi Ak'orepa āchi t'imí k'achiadee pëiit'ee, eperārāpa oopatap'edaa ak'ik'āri ichi ewari waibia ewate.

Cristopa ichideerā o k'achiadeepa k'aripa atapari

¹³Ipemaarā, ijāadak'aa beerā ome māga p'asait'ee mīda, parā āchik'a p'ana k'iniada-e, Cristode ijāapata perā. Mapa taipa ichita gracias jara k'inia p'ani Tachi Ak'oremaa parā pari. Tachi Waibiapa parā k'inia iru bī. Maperā na eujā ooi naaweda, Tachi Ak'orepa parā jirit'eraji ūridamerā Cristopa ooda eperārā k'aripait'ee māik'aapa ijāadamerā iruata parā o k'achiadeepa k'aripa atai. Ak'orepa ichi Jaure pēi k'inia baji parā awara bīmerā ichi-it'ee, ma wāarata ijāadak'āri. ¹⁴Ma-it'eeta ichia tai pēiji parāmaa jarateede. Ichia parā jiri baji ijāadamerā taipa jarateepata Cristode. Ichiaba parā jiri tai ome auk'a iru p'anadamerā jōma ichia k'isia iru bī ichideerā-it'ee, Tachi Waibia Jesucristok'a it'ari k'ira wāree p'aneedak'āri.

¹⁵Ípemaarā, maperā chóoti Cristode ijāa p'anide māik'aapa k'íra atuanáati taipa parāmaa jarateepatap'edaa, pedee jaradapa wa k'art'ade pādapa.

¹⁶Taipa it'aa iidi p'ani Tachi Waibia Jesucristopa māik'aapa Tachi Ak'orepa parā k'aripadamerā na eujāde p'ani misa. K'irāpáti Tachi Ak'orepa tachi Cristode ijāapataarā audú k'inia iru bapari perā, tachi ichita k'aripapari na eujāde p'ani misa. Ichiaba tachi tāri o-īapipari k'isiapik'ari tachia ne-inaa unudait'ee na p'ek'au eujādeepa uchiadap'eda, wādak'ari iru truadee. ¹⁷Irua parā tāridepai choopipari ijāa p'anide, māgá ichita pedee pia jaradamerā māik'aapa ne-inaa jōmaweda pia oodamerā.

Pablopia iidida ichi pari it'aa tīpataadamerā

3 ¹Írá ípemaarā, parāmaa chupiria iidi k'inia p'ani tai pari it'aa tīpataadamerā. Iidítí Tachi Ak'orepa tai k'aripamerā, jōmaarāmaa irua jara pēida isapai jaratee k'inia p'anadairā. Iidítí ma jaratee p'ani ūrirutaarā tāripa Cristode ijāadamerā, parā ijāadap'edaak'a. ²Ichiaba iidítí Tachi Ak'orepa tai k'aripa atamerā k'achia beerā juadeepa, chok'araarāpa tai jiripata perā miapidait'ee. Jāgiirāpa Tachi Waibia Jesucristode ijāa k'iniadak'aa. ³Mamīda k'awa p'ani Tachi Waibiapa oopari ichia jara bik'a. Iruata parā k'aripait'ee choodamerā parā ijāa p'anide māik'aapa k'achiadeepa k'aripait'ee k'achia beerā poro, Satanapa parā k'achiade baaipi k'inia bak'ari. ⁴Tachi Waibiapa ichideerā māgá k'aripapari perā, taipa ijāa p'ani parāpa wāara oomaa p'ani taipa jarapatak'a māik'aapa māga oopataadait'ee. ⁵Maperāpi iidi p'ani Tachi Waibiapa parāmaa k'awapimerā sāga Tachi Ak'ore k'inia iru p'anadai, irua parā audú k'inia iru baparik'a. Māga k'awaadak'ari, chupiria jōneeruta pijida, pāchi tāridepai choodait'ee, Cristopa māga oopipari perā.

Cristode ijāapataarā mimiadaipia bi

⁶Ípemaarā, Tachi Waibia Jesucristopa jara pēiru ichide ijāapataarā mimiadaipia bi, taipa naaweda jarateedap'edaak'a. Ijāaparipa ma ūraa ūriamaa bi pirā, iru ik'aawaapa áyaa p'anéeti. ⁷Pāchia k'awa p'ani p'anadaipia bi tai p'anadap'edaak'a parā tāide nipadak'ari. K'oo-idaa p'anadak'aa paji. ⁸Apidaamaa iidida-e paji taimaa chik'o pari teedamerā. Ma k'āyaara ãstaawa, p'ārik'ua pida mimiapachida tai chik'o neto k'odait'ee. Māga oopachida parāpa chik'o tai-it'ee netonaadamerā. ⁹Tai mimiapata perā Cristo-it'ee, māga iidik'ajida. Mamīda māga ooda-e paji. Ak'ipi k'inia p'anapachida Cristode ijāapataarā sāga p'anapataadaipia bi. ¹⁰Parā ome p'anadak'ari, na ūraa jarajida: "Nek'opidaik'araa bida ajida, mimia k'inia-e bimaa." ¹¹Mamīda Írá taipa ūri p'ani parā tāidepemaarā

ūk'uru mimiadak'aa. Jíp'a nipapata k'awaadait'ee awaraarāpa oomaa p'ani mäik'aapa jara p'ani. ¹²Maperāpi Tachi Waibia Jesucristopa taimaa jarapiru: mägee eperāarā k'äiwee mimiadaipia bi mäik'aapa chik'o atadaipia bi ächi juadoopa.

¹³ichiaba apemaarā ïpemaarāmaa ūraa p'ani ichita ne-inaa pia oopataadamerā, sēda-ee. ¹⁴Mamīda parā t'äidepemapa na k'art'ade ūraa jara bik'a oo k'inia-e pirā, awaraa ijāapataarāmaa nepirítí mäik'aapa mägí ik'aawaapa ãyaa p'anéeti, k'ira nejasia beemerā. ¹⁵Mamīda k'irak'aupai mägí ïpema Cristo k'aurepa k'iraunuamaa iru p'anadai. Jíp'a ūráati pâchi ïpema ūraapatak'a, irua oomera Cristopa k'inia bik'a.

¹⁶Taipa k'inia p'ani Tachi Waibiapa parā ichita k'äiwee p'anapimerā. Ichiata ichideerā mägá bapipari, nepira wée p'anide mäik'aapa nepirade p'ani pijida. Taipa it'aa iidi p'ani Tachi Waibia parā jõmaarā ome ichita bapariimerā.

¹⁷Mi, Pablopá nãgí salude p'aru michi juadoopa k'awaadamerā mia na k'art'a pëiru. Nãgá p'apari michi juapa mia k'art'a jõma pëi bide.

¹⁸Mia it'aa iidi bi Tachi Waibia Jesucristopa parā jõmaweda pia ak'i bapariimerā.

Mägapai paji.

1 TIMOTEO

San Pablopá K'art'a Naapiara P'āda Timoteomaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'āji Timoteomaa pëiit'ee. Ai naaweda Timoteo jaratee nipapachi Pablo ome judio—eerā t'āide. Mamīda Pablopá iru atabēiji Éfeso p'uurude, ijāapataarā k'aripamerā ichi pari. Na k'art'ade Pablopá Timoteo ūraa bi ma mimia pipiara oo k'awaamerā. Timoteo Listra p'uurudepema paji. Chi ak'ore judio—e paji; Grecia eujādepema paji. Jōdee chi nawe Judea eujādepema paji. Pablo Listrade jaratee nipak'āri, Timoteo k'utrāa weda Cristode ijāa beeji. Mamāilk'aapa Timoteo nipapachi Pablo ome. K'aripapari pia paji.

Salude jarap'eda, naapiara Pablopá ūraa bi Timoteo t'iunaamerā seewa jarateepataarā ome, aupedeedak'āri judiorāpa ijāapata k'ap'ia (cap. 1.1-11). Jara bi Tachi Ak'orepa iru chupiria k'awaada Cristode ijāai naaweda (cap. 1.12-17). Ūraa bi Timoteo jíp'a Cristode ijāapariimerā (cap. 1.18-20). Jara bi k'āata oodaipia bi ijāapataarā chip'edaidak'āri it'a t'īdait'ee (cap. 2); sāga ijāapataarā ak'ipataarā p'anapataadaipia bi (cap. 3) māik'aapa k'āata oodaipia bi seewa jarateepataarā ome. Māirāpa jarateejida Cristode ijāapataarāpa chik'o k'ira t'ādoor k'odai'k'araa bi māik'aapa miak'āidaik'araa bi. Ichiaba jarajida na p'ek'au eujādepema net'aa, tachi esperā k'ap'ia paara, k'achia baji. Mapa esperāarāpa Tachi Ak'ore k'awada—e pai. Jíp'a oodak'āripa ārapa jaradap'edaak'a, Tachi Ak'orepa esperāarā pia ak'iyada ajida (cap. 4). Ichiaba Pablopá jara bi sāga Timoteopa k'aripai ijāapataarā k'utrāarā, chonaarā, wēraarā, esclavoorā paara (cap. 5.1-20). T'ēepai ūraa bi Timoteo pia choomerā iru ijāa bide māik'aapa ijāapataarā k'aripamaa bide, k'utrāa bi mīda (caps. 5.21-6.21).

Salude pëida

1 ¹Mi, Pablopá na k'art'a p'ā pëiru Timoteomaa. Tachi Ak'orepa k'inia bada perā, mi jirit'eraji Jesucristopa pëimerā ichi ūraa jarateeede. K'awa p'ani esperāarāpa Jesucristode ijāadak'āri, Tachi Ak'orepa ãra k'aripait'ee

atuanaadamerā. Mapa tachia ijāapata māik'aapa nipata irua jaradak'a oomerā. ²Timoteo, pí michi warrak'a, Cristode ijāapari perā mi k'aurepa. Miā it'aa iidi bī Tachi Ak'ōrepa māik'aapa Tachi Waibia Jesucristopa pí pia ak'i p'anadamerā māik'aapa chupiria k'awaadamerā. Mágá pí k'āiwee bapariit'ee.

K'īrak'aupai seewa jarateepataarāpa jarateepata ijāadaia

³Naaweda mia enenee nībaji pi beemerā Éfeso p'uurude, mi mamāik'aapa uchiak'āri wāit'ee Macedonia eujādee. At'āri k'inia bi jāma beemerā, jāpemaarā ūk'uruurāpa ne-inaa awara jarateemaa p'anadairā mia jaratee ni k'āvara. Jaráii ma seewa waa jarateenaa damerā.

⁴Ichiaba ūráaji jarateenaadamerā judiorā chonaarāpa chonaarāweda nepiridap'edaa. Jiriðaik'araa bì ãchi chonaarädeepa uchiadap'edaarā t'í p'á p'e iru p'aní ak'ipidait'ee jõmaarāmaa. Mäga oodak'äri, aupedeepipata ijääpataarāmaa mäik'aapa maarepida k'aripada-e waapiara ijäädamerä mäik'aapa oodamerä Tachi Ak'örepä k'inia bik'a.

⁵Mia jaraji māirā māgā ūraamerā k'inia bairā ijāapataara chik'inia p'anapataadamerā. Māga p'anapataadai wāara ijāadak'ari māik'aapa t'āripa oo k'inia p'anadak'ari Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a, k'isia p'ua wēe. ⁶Mamīda ūrā jāpemaarā ūk'urruurāpa māga ooda-e p'ani. Ma k'āyaara awaraa k'isia atajida. Mapa pariatua pedee wāpata. ⁷Tachi Ak'ōre Ūraa jaratee k'inia p'anida a p'ani. Mamīda wāara k'awada-e p'ani irua jara k'inia bada ma ūraa Moisemaa p'āpik'ari. K'isia k'awaa beerāk'a jaratee p'ani mīda, māga p'ani-e.

⁸Tachia k'awa p'aní Tachi Ak'ōrepa Moisemaa ūraa p'āpida pia bi, ma ūraade ijää p'ani pirā Ak'ōrepa k'inia bik'a. ⁹Ichiaba k'awa p'aní Tachi Ak'ōrepa ichi ūraa p'āpi-e paji t'āri pia beerā-it'ee. Ma k'āyaara p'āpiji nāgeerā-it'ee: oodaamaa p'aniirā iru ūraade jara bik'a; t'āri k'achia-idaa beerā; p'ek'au k'achia ooyaa beerā; irude ijäädak'aa beerā; ak'ōreerā peepataarā māik'aapa eperā peepataarā; ¹⁰miak'ai p'aniirā awaraarā ome k'āipataarā; imik'iraarā awaraa imik'ira ome k'āipataarā wēraarā ome k'āirutak'a; chīara atapataarā esclavo papidait'ee; seewa-idaa beerā; seewa wāarak'a jarapataarā awaraarā k'īrapite ijäädamerā; māgeerā-it'ee māik'aapa jōma irua jara pēidak'a oodaamaa p'aniirā-it'ee. ^{* 11}Irua pedee pia jara pēiji ichi Warra Jesucristo k'ap'ia pari. Mapa Cristopata Tachi Ak'ōre k'īra wāree unupiji na p'ek'au eujāde nipak'āri. Tachi Ak'ōre, chi audú t'āri pia baparipa, mi jirit'eraj Cristopa ooda eperāarā k'āripait'ee jarateenamerā.

Tachi Ak'orepa Pablo chupiria k'awaada

¹²Mia gracias jara bi Tachi Waibia Jesucristomaa. Ichiata mi k'aripapari k'awa bairā mia ooit'ee ichia oopi bik'a. Mapa mi jirit'eraji na mimia oomerā. ¹³Mi chupiria k'awaaji, naaweda mia ne-inaa k'achia k'ira

* 1.10 Ex 20.12-16.

tādoo ooji mīda. Iru āpite māik'aapa irudeerā āpite ik'achia jarapachi. Ma awara irudeerā jiriji miapiit'ee. Māga ooji waide k'awa-e bada perā iru cheji eperāarā k'aripait'ee māik'aapa waide irude ijāa-e bada perā. ¹⁴Mamīda iru audú tāri pia bapari perā, māga k'awapiji mimaa. Māgá mia irude ijāa beeji māik'aapa iru k'aurepa k'awaaji awaraarā k'inia iru bait'ee.

¹⁵Jōmaarāpa nāgí pedee ijāadaipia bi wāara perā. Jesucristo na p'ek'au eujādee cheji p'ek'au k'achiaoopataarā k'aripait'ee atuanaadamerā. Mīa ma pedee pia k'awa bi, mi chi p'ek'au k'achiaoopari k'achiara bairā. ¹⁶Maperāpi Jesucristopatā mi chupiria k'awaaji ak'ipiit'ee ichia mī ome chooda. Māgá chooit'ee jōma p'ek'au k'achiaoopataarā ome, irude ijāaruta pirā. K'inia bi jōmaarāpa ijāadamerā māik'aapa ichita ichi ome p'anapataadamerā. ¹⁷Maperā o-ia it'aa t̄idáma Tachi It'aripema Reymaa. Iru jōmaarā kāyaara waibiara bi. Iru trua ichita bapari. Iru aupaita Tachi Ak'ore. Ichita bapari. Eperāarāpa iru unudak'aa. iAmén!

¹⁸Timoteo, pi mīchi warrak'a bairā, mia na ūraa jararu. K'irāpáji Tachi Ak'orepa jarapida pimaa ichi pedee jarapataarā it'aideepa. Ma jaradap'edaak'a ook'āri, k'isia p'ua-ee chooit'ee wāarata ijāa bide, soldaopa chooparik'a āpitēe wā-ee chōo jōniide. ¹⁹Ūk'uruurāpa māga ooda-e p'ani. Māirāpa k'awa p'ani Cristopatā oopi bik'a oodaipia bi. Mamīda irude ijāa amaa p'aneejida. Barco k'uadák'api p'ani, jōdait'ee perā. ²⁰Himeneo māik'aapa Alejandro māga p'ani. Mapa mia āchi biji Satanás juade ichia oo k'iniata oomerā āchi ome. Māgá k'awaadai ik'achia jaradaik'araa bi Tachi Ak'ore āpite.

Sāga it'aa t̄idaipia bi chip'edaidak'āri

2 ¹Naapiara ūraitee parā Cristode ijāapataarā chip'edaidak'āri, jōmaarāpari it'aa t̄idamerā, Tachi Ak'orepa āra k'aripamerā. Chupiria iiditi pāchi pari māik'aapa awaraarā pari māik'aapa gracias jaratí Tachi Ak'oremaa irua ne-inaa jōma ooda pari. ²Ichiaba it'aa t̄idaipia bi na p'ek'au eujādepemaarā poro waibiarā pari māik'aapa jōmaweda eperāarā ak'ipataarā pari. Māgá tachi kāiwee p'anapataadait'ee. Ma awara māgá oodait'ee Tachi Ak'orepa k'inia bik'a māik'aapa jōmaarā taide k'ira jip'a nipadait'ee. ³Māgá it'aa t̄idak'āri, pia oopata māik'aapa Tachi Ak'ore, Tachi K'aripapari, o-iaipata. ⁴Ichia eperāarā jōmaweda o k'achiadeepa k'aripa ata k'inia bi. K'inia bi jōmaarāpa ichi wāarata k'awaadamerā. ⁵Tachi Ak'ore apai māik'aapa eperā apaipa eperāarā tāri auk'a bipii iru ome. Māgí eperā Jesucristo. ⁶Tachi Ak'orepa k'isia iru bada ewate Cristo ita-aria peepiji jōmaarāpari, eperāarāpa p'ek'au k'achiaoopata k'aurepa. Māga ooji eperāarāuchiapiit'ee ma p'ek'au k'achia jua ek'ariipa it'aa wādamerā. Tachi Ak'orepa k'inia bi jōmaarāpa māga k'awaadamerā.* ⁷Ma-it'eeipi ichia mi biji māga jarateemerā. Mi

*2.6 Pablopa māga jarak'āri, jara k'inia-e paji eperāarā jōmaweda it'aa wādait'ee. Tachi Ak'ore ūraade jara bi eperāarāpa k'awaadak'āri Jesucristo piuda āchi pari māik'aapa irude ijāadak'āri, Tachi Ak'orepa āchi k'aripait'ee atuanaadamerā.

jirit'eraji Cristopa pëimerā ichi ūraa jarateede. Audú k'inia bi mia ma wāara pedee jarateenamerā judio—eerāmaa, āchia ichiaba ijäädamerā. Wāara jara bi; seewa—e.

⁸Mia k'inia bi ijääpataarā chip'edaidak'āri, imik'īraarā tāri pia beerāpa āchi jua it'aa iadap'eda, it'aa t'īdamerā jōmaarā pari. Mamīda āchidepema k'īrau bi pirā maa—e pirā nepirade bi pirā awaraa eperā ome, it'aa t'īik'araa bi.

⁹Ichiaba k'inia bi ijääpataarā wēraarāpa p'aru jīdamerā wēra p'aru jīp'a jīpataarāpa jīpatak'a. K'īra wāree p'anadait'ee mak'iara chi—oodaik'araa bi jīdait'ee net'aa nēedee ooda, perladee ooda, p'aru īpiadee ooda maa—e pirā puda pi—ia bida p'anipa. ¹⁰Ma k'āyaara p'anadaipia bi Tachi Ak'ōrede wāara ijääpata wēraarāk'a; ne—inaa pia oomaa awaraarā k'aripadait'ee.

¹¹Ijääpataarā chip'edaidak'āri Tachi Ak'ōre Ūraa ūridait'ee, wēraarāpa k'īup'ee ūridaipia bi, āchi k'īsia jarada—ee. Āchi jarateepataarā ichita waawee p'anadaipia bi. ¹²Mia wēraarāmaa imik'īraarā jarateepik'aa maa—e pirā chok'a pēipik'aa. K'īup'ee p'anadaipia bi ijääpataarā see jōni misa. ¹³Mia māga jaraji Tachi Ak'ōrepa eperārā ook'āri, naapiara Adán oop'eda, Eva ooda perā. ^{*14}Ma awara Netuara Poro Waibiapa Adán k'ūra—e paji. Evata k'ūrat'aaji. Māgā Evata naapiara k'achiade baaiji.*

¹⁵Ma k'aurepa eperārā jōmaweda o k'achiade p'aneejida. Mamīda wēraarā paara ma o k'achiadeepa uchiadai Cristode ijääruta pirā māik'aapa k'īra jīp'a ooruta pirā Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a; āchideerā pia ak'ipataadamerā māik'aapa awaraarā k'inia iru p'anapataadamerā.

Sāga ijääpataarā ak'ipataarā p'anapataadaipia bi

3 ¹Eperārāpa wāarata jarapata jaradak'āri: “Eperā ijääpataarā ak'ipari pa k'inia bi pirā, pia bida” apata. ²Maperā ijääpataarā ak'ipari jōmaarā k'īrapite tāri pia baipia bi; wēra apai iru baipia bi; k'īra jīp'a; ne—inaa pariatua oo—ee; awaraarā auteebai k'awaa ichi temāi; pia jaratee k'awaa; ³toyaa bak'aa; k'īrauyaa māik'aapa nepira jiriyyaa bak'aa; ma k'āyaara ne—inaa pia oopari; p'arat'a ata k'iniayaa bak'aa. ⁴Ichi te pidaarā pia ak'i baipia bi, chi warrarāpa ichi waaweedamerā māik'aapa chok'ek'ee p'anadamerā. ⁵Imik'īrapa ichi te pidaarā p'oyaa pia ak'i—e bi pirā, ēsāga Tachi Ak'ōrede ijääpataarā ak'iiima? ⁶Eperā ewaa Cristode ijää bi pirā, ijääpataarā ak'ipari paik'araa bi, auduadarii perā māik'aapa Tachi Ak'ōrepa atuapii perā Netuara Poro Waibia atuapidak'a. ⁷Ijääpataarā ak'ipari tī pia t'o p'anadaipia bi, Cristode ijäädadak'aa beerāpa paara. Māgā—e pirā, Netuara Poro Waibiapa iru āpite ne—inaa k'achia nepiripi eperārāmaa, jōmaarāpa ma k'aurepa iru pia—e ak'īdamerā.

Sāga ijääpataarā k'aripapataarā p'anapataadaipia bi

⁸Ijääpataarā k'aripapataarā diácono apata auk'a t'āri pia p'anadaipia bi; k'īra jīp'a; jīp'a pedeepata; seewa jaradak'aa māik'aapa chīara āpite pedee

* 2.13 Gn 2.7, 18-24.   * 2.14 Gn 3.1-7; 2 Co 11.3.

k'achia pedeedak'aa; toyaa p'anadak'aa; p'arat'a ata k'iniayaa p'anadak'aa.
 9 Tachi Ak'orepa wāarata k'awapida Cristo k'ap'ia pari t'ariпа ijāadaipia
 bi, k'isia p'ua—ee. 10 Āchi mimiade t'iudai naaweda, awaraa ijāapataarāpa
 āchi p'anapata pia ak'idaipia bi k'awaadait'ee wāara p'anapata Tachi
 Ak'orepa k'inia bik'a wa māga—e. Imiateeda wēe ucharuta pirā,
 ijāapataarā k'aripapataarā p'aneedai. 11 Wēraarā^{*} ijāapataarāpa awaraa
 ijāapataarā ichiaba k'aripapataadai. Āchi t'āri pia p'anadaipia bi;
 k'ira jip'a; chīra āpite pedee k'achia pedeeda—ee; ne—inaa pia oopata
 māik'aapa ichita oopata āchia jara p'anik'a. 12 Ijāapataarā k'aripaparipa
 wēra apai iru baipia bi. Pia ak'iipia bi ichi warrarā māik'aapa awaraarā
 ichi tede p'anapata. 13 Māgí k'aripapataarāpa āchi mimia pia ooruta pirā,
 ijāapataarāpa āra t'i t'o p'anadait'ee. Māpai ārapa waawee—ee jaradait'ee
 āchia Jesucristode ijāa p'ani.

Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida

14 Taarā—ee mi wā k'inia bi pi ak'ide. 15 Mamīda taarāru pirā, na
 p'ādapa pia k'awaait'ee sāga p'anapataadaipia bi apemaarā ijāapataarā
 ome. K'irāpapīji tachi ijāapataarā jōmaweda Tachi Ak'oredeerā. Iru ichita
 bapari tachi ome māik'aapa iru wāarata jara pēiji tachimaa jīadamerā
 māik'aapa jōmaarāmaa jarateedamerā. 16 Wāara, awaraarāpa ma wāarata
 jara pēida k'awada—e p'ani mīda, tachia k'awa p'ani ma k'āyaara ne—inaa
 pipiara wē—e. Mapa Tachi Waibiamaa nāga k'aripata:

Na p'ek'au eujādepemaarāmaa pia unupipachi eperā jip'aak'a.

K'achia oo—ee bapachi Ak'ore Jaure k'aurepa. Angeleerāpa
 pi unupachida. Na p'ek'au eujādepemaarāpa ūripachida pia
 ooda eperārā k'aripait'ee māik'aapa chok'araarāpa pide
 ijāapachida. Tachi Ak'orepa pi ateeji it'aa, ichi trua k'ira
 wāree nībide ichita bapariimerā.

Ūraa p'āda ijāa amaadap'edaarāde

4 1 Mamīda Tachi Ak'ore Jaurepa jip'a jara bi: Ak'ore ewari waibia
 ewate pai naaweda, eperārā ūk'uru ma wāarade ijāa amaadait'ee.
 Cristode ijāadai k'āyaara, k'ūrapidait'ee netuaraarāmaa māik'aapa
 ijāadait'ee ma netuaraarāpa jarateepirutade. 2 Ma netuaraarā jua ek'ari
 jarateepataarāpa jarapata: "Tachi Ak'ore Ūraa jarateemaa p'anida" apata.
 Mamīda seewamaa p'ani. Āchi—it'ee p'ua—e bi ijāapataarā k'ūradait'ee.
 Tachi Ak'ore Jaurepa jarateepi bik'a p'oyaa jarateeda—e, netuaradeerā
 perā. 3 Jāgiirāpa ūraapata miak'āidaik'araa bi māik'aapa chik'o ūk'uru
 k'odaik'araa bi. Mamīda tachia Ak'ore Ūraa wāarade ijāapata perā, k'awa
 p'ani irua ne—inaa jōma ooji, gracias jaradap'eda k'odamerā. 4 Jōmaweda

* 3.11 Griego pedeede ichiaba jara bi ijāapataarā k'aripapataarā wēraarā.

Tachi Ak'orepa ooda pia bi.* Maperā tachia it'aa t'rutra pirā gracias jaradait'ee Tachi Ak'oremaa nek'opata pari, chik'o jōmaata k'odaipia bi. ⁵Tachi Ak'ore k'irapite tachi nek'opata pia bi, irua māga jarada perā māik'aapa tachia gracias jarapata perā irumaa ma chik'o pari.

Sāga ooit'ee Cristopa oopi k'inia bik'a

⁶Arii p'ani īpemaarāmaa mi ūraa jaratēeji. Māga ooru pirā, pia ooit'ee Jesucristopa oopi k'inia bik'a. Iru mimiapari pia bait'ee ijāa bi misa Tachi Ak'orepa jara pēida iru k'ap'ia pari māik'aapa k'awaa wāru misa irua jarapida ichia jirit'eradaarāmaa.

⁷Mamīda t'iunāaji ma chonaarāweda nepiridap'edaa jarateepataarā ome. Jāgiirāpa jarateeda-e Tachi Ak'orepa jarapidak'a. Jarateepata chōtrāarāpa ūri k'inia p'anapata cuentok'a. Āchi ome aupedeei k'āyaara, jiríji pipiara k'awaaitee Tachi Ak'orepa jara pēida māik'aapa óoji irua oopi bik'a. ⁸⁻⁹Jōmaarāpa nāgí pedee ijāadaipia bi, wāraa perā. Tachi p'iradak'āri juataura p'aneedait'ee, tachi k'ap'ia k'aripapata. Mamīda Tachi Ak'orepa jara pēida k'awaa wādak'āri, tachi jaure paara k'aripapata. Māgá na p'ek'au eujāde p'ani misa, k'āiwee p'anapata māik'aapa k'awaapata tachi piudak'āri, it'aa wādait'ee. ¹⁰Ma-it'eeta tachi choopata na mimiade, eperāarāpa ma ūraa jara pēidade ijāadamerā. Eperāarā ūk'uruurāpa tachia jarateepata ūridaamaa p'ani mīda, ijāa p'ani Tachi Ak'ore ichita bapari māik'aapa irua aupaita na p'ek'au eujādepemaarā jōmaweda ak'ipari. Wāara, tachi Cristode ijāapataarā pipiara ak'ipari, tachi o k'achiadeepa k'aripa atapari perā.

¹¹Mia jōma jara aupada jaratēeji jāpemaarā ijāapataarāmaa māik'aapa jaráji māga oodamerā. ¹²K'isiapināaji apidaamaa pi pedee ūridaik'araa bi, pi mak'ara chonaa-e bairā. Ma k'āyaara ak'ipíji pia wāraa oo k'inia bi Cristopa oopi bik'a, ārapa auk'a oodamerā. Nāga baparíiji: ne-inaa pia jarapari; k'ira jíp'a nipapari jōmaarā ome; awaraarā k'inia iru bapari; nepirade bi mīda, Cristode ijāapari; ne-inaa k'achia oo-ee bapari; jōma oopari Tachi Ak'orepa k'inia bik'a. ¹³Mi jāmaa wāru misa, ijāapataarā chip'edaidak'āri, léeji Tachi Ak'ore ūraa p'ādap'edaa. Jaratēeji k'asaa jara k'inia bi māik'aapa ūráaji ijāapataarā p'anapataadamerā ma jara bik'a. ¹⁴K'irāpáji Tachi Ak'ore pedee jarapataarāpa jaradap'edaa pimaa, ijāapataarā ak'ipataarāpa āchi jua bidak'āri pi īri. Māga oodak'āri, Tachi Ak'ore Jaurepa ne-inaa oopiji pimaa k'awaamerā k'āare mimia ooit'ee Tachi Ak'ore-it'ee. Māga óoji Ak'ore Jaurepa oopi bik'a.

¹⁵K'isíaji mia ūraadade na k'art'a p'ādade māik'aapa t'āripa óoji aide jara bik'a. Māga ooru pirā, awaraarāpa ak'īdait'ee pia naawedapema k'āyaara pipiara oomaa bi. ¹⁶K'ira jíp'a óoji Cristopa k'inia bik'a

* 4.4 Gn 1.31.

mäik'aapa jaratéeji irua jarapi bik'a. Chóoji mäga oo bide k'awa bairā mäga oo bipa, pi Ak'ore truadee wāit'ee mäik'aapa pia jaratee bi ūrirutaarā auk'a wādait'ee, pi k'aurepa Cristode ijäädak'āri.

Sāga Timoteo baipia bi ijääpataarā ome

5 ¹Ijääpataarā t'aidepema chonaapa ne-inaa k'achia ooru pīrā, itrianáaji. Ma k'āyaara pedéiji iru ome, pichi ak'ore ome pedeeparik'a. Jōdee, k'utrāarā ūráaji pichi īpemaarā ūraak'ajik'a.

²Chōtrāarā ak'iipia bi pichi nawe ak'iparik'a. Mägá ichiaba awēraarā ak'iipia bi pichi īpewēraarā ak'ik'ajik'a, āra ome k'achia oo-ee.

³Pia k'aripáji p'ētrāarā ēreerā wēe chitooni. ⁴Mamīda p'ētrāapa warrarā wa āichak'eerā iru bi pīrā, āchiata naapiara āchideerā ak'idaipia bi Tachi Ak'ore Ūraade jara bik'a. Mägá āchi nawe wa awela k'aripadai irua āchi k'aripadak'a āchi wari wāk'āri. Ma awara mäga oodak'āri, Tachi Ak'orepa āchi pia ak'ipari. ⁵Jōdee p'ētrāa ēreerā wēe k'iripa nipari Tachi Ak'orepa k'aripamerā. Åstaawa, p'ārik'ua pida it'aa t'ipari Tachi Ak'oremaa k'aripamerā. Mägee p'ētrāa k'aripaipia bi. ⁶Mamīda mägee p'ētrāarā ūk'uruurāpa Tachi Ak'ore net'aade k'isiadai k'āyaara, āchia k'ininita oo wāpata. Mägeerā chok'ai p'anī mīda, piudap'edaarāk'api p'ani. Mapa mägeerā k'aripaik'araa bi. ⁷Jaráji ijääpataarā pi ek'ari p'aniirāmaa oodamerā mia et'ewa jaradak'a. Mäga ooruta pīrā, awaraarāpa p'oyaa k'achia pedeeda-e pai tachi ijääpataarā āpite. ⁸Ijääparipa ichi ēreerā wa audupiara ichideerā ak'i-e pīrā, baamaa bi Cristopa k'inia bik'a mäik'aapa ijäädak'aa beerā k'āyaara k'achiara bi.

⁹P'ētrāa tī p'ādai naaweda awaraa p'ētrāarā tī ome, iru batapa ak'idaipia bi. Mägí p'ētrāa imik'ira apai ome miak'āi bap'eda, sesenta añodeepa waa iru baipia bi. ¹⁰Awaraarāpa iru tī pia t'o p'anadaipia bi, irua ne-inaa pia oopata k'aurepa nāgee jiak'a: ichi warrarā pia warida perā; eperāarā pia auteebaida perā; ijääpataarā p'asia chedak'āri, āra biiri siida perā; * chupiria chedeerā k'aripada perā; jāgee ne-inaa pia k'ira tādoo ooda perā ichi t'āripa.

¹¹P'ētrāarā sesenta años waide wēe beerā tī p'ādaik'araa bi awaraa p'ētrāarā tī ome, imik'ira waya k'iniadarii perā mäik'aapa miak'āidarii perā, Cristo-it'ee mimiadai k'āyaara. ¹²Mägee p'ētrāarāpa jaradap'eda Cristopa oopi k'inia bik'a oodait'ee, imik'ira ataruta pīrā, Tachi Ak'orepa k'isia p'uapii maa-e pīrā awaraarāpa pedee k'achia jaradai āra āpite. ¹³Ma awara, mägee p'ētrāarā k'oo-idaadaipata, ne-inaa pia mak'iara ooda-ee. Mägá te chaa chīara āpite jara nipapata mäik'aapa pedee-idaa p'anadairā, ūraa wāpata āchi k'isiadepa. Mägá pedee k'achia jaradaik'araa bita jara wāpata. ¹⁴Maperā mia k'inia bi mägee p'ētrāarā

* 5.10 Judiorāpa āchi temaa chedap'edaarā biiri siipachida ak'ipidait'ee āra k'inia iru p'ani.

mak'ıara chōtrāa–ee p'aniirā, waya miak'āidamerā māik'aapa warra t'odamerā. Māgá mimiadait'ee āchi temāi, āchideerā ak'ima p'ani misa. Māga oo p'ani pirā, tachi ijāapataarā k'iraunuamaa iru p'anapataarāpa p'oyaa k'achia pedeeda–e pai tachi āpite ma p'ētrāarā k'aurepa. ¹⁵Māgee p'ētrāarā ūk'uruurāpa oo amaajida Cristopa oopi k'inia bī oodait'ee Satanapa oopi k'inia bik'a.

¹⁶Waya mia jara bī: Cristode ijāapari ēreerādepema p'ētrāa paraa pirā, ma ijāapari chi p'ētrāa k'aripaipia bī. Pēik'araa bī ijāapataarāmaa k'aripa iidide, ārapa ne–innaa iru p'ani araa–e pai perā audú chok'araarā–it'ee. Ijāapataarāpa ak'idaipia bī p'ētrāarā ēreerā wée chitooni aupai.

Sāga ijāapataarā chonaarā ak'idaipia bī

¹⁷Ijāapataarā chonaarā waaweedaipia bī māik'aapa p'aadaipia bī āchi juua ek'ari p'aniirā pia ak'idak'ari māik'aapa k'aripadak'ari. Waapiara p'aadaipia bī awaraa ijāapataarā ak'ipataarā k'āyaara, Tachi Ak'ōrepa jara pēida jarateedak'ari māik'aapa ijāapataarā ūraadak'ari. ¹⁸Tachi Ak'ōre ūraa p'ädade jara bī:

'P'ak'a it'ai jináati trigo t'iamaa bak'ari. Ita–aria k'opíti.' (Dt 25.4)
Ichiaba awara āi jara bī:

'Mimiaparipa p'arat'a ataipia bī chi poro waibia juadepema.' (Lc 10.7)

¹⁹Eperāpa ijāapataarā ak'ipari imiateeru pirā, ijāanáati māgipa jara bī. Jip'a ma pedee ak'idaipia bī eperāarā omé wa ūpee auk'a jararuta pirā.

²⁰Mamīda ijāapataarā ak'ipataarā k'achiade baai jōnaruta pirā, jōmaarā taide itriak'ōoji. Māgá awaraarāpa ne–innaa k'achia ooda–e pait'ee waaweeapa.

²¹Tachi Ak'ōre k'irapite māik'aapa Jesucristo k'irapite, angeleera ājirit'erada k'irapite paara, mia jara bī: óoji mia et'ewa jaradak'a. Mamīda pichi k'inia aba pipiara ak'ináaji awaraa k'āyaara. ²²K'irak'aupai ijāapari audú isapai awara bii ijāapataarā ak'ipari mimia–it'ee. Ma–it'ee pi jua bii naaweda māgí ūri, iru bapata pia ak'iipia bī. Iru ne–innaa k'achiade ni pirā, awaraarāpa iru āpite k'achia pedeedai māik'aapa pi āpite auk'a māgadai, irua oopata pia ak'ii jīak'aapa. Mapa maarepida ne–innaa k'achia oonáaji. Ichita óoji Cristopa oopi bik'a.

²³Pania aupai toik'araa bī. Pi ip'ii k'ayaa bapari perā, ichiaba vino ma–āri toipia bī bi p'irapiamaapa.

²⁴Jōmaarāpa k'awa p'ani eperāarā ūk'uruurāpa ne–innaa k'achia oopata, tau taawa oopata perā. Taarā–e nide pia k'awaai māgeerāpa oopata māik'aapa āchi jirit'era–e pait'ee ijāapataarā ak'ipari mimia–it'ee. Jōdee, awaraa eperāarā p'anapata ewaa ak'ik'ari, t'āri pia pik'a p'ani. Mamīda taarā pak'ari, pia k'awaa atai āchia ne–innaa k'achia mera oopata māik'aapa āchi jida jirit'era–e pait'ee ma mimia–it'ee. ²⁵Māgá ichiaba taarā–ee eperāarā ūk'uruurāpa ne–innaa pia oopata k'awaai, tau taawa

oopata perā. Mamīda ne-inaa pia mera ooruta pijida, taarā–ee pia māga k'awaa atai, Tachi Ak'ore Jaurepa k'awaapiit'ee perā. Māgeerāta jirit'eraipia bī ma mimia–it'ee.

Esclavoorā sāga p'anadaipia bī

6 ¹Esclavo Cristode ijāa bipa chipari waaweeipia bi, ichi k'aurepa ijāadak'aa beerāpa ik'achia pedeenaadamerā Tachi Ak'ore āpite māik'aapa taipa jarateedap'edaade. ²Chipari ichiaba Cristode ijāa bi pirā, ma esclavopa k'isiaik'araa bi oo–e pait'ee jōma chiparipa oopi bik'a, ichi ūpema perā Cristo k'aurepa. Ma k'āyaara audupiara t'āripa ooipia bi chiparipa oopi bik'a iru k'aripait'ee māik'aapa ak'ipiit'ee iru k'inia iru bi Cristo k'ap'ia pari. Ma jōma jara aupada jāpema ijāapataarāmaa jaratēeji māik'aapa ūráaji māga oodamerā.

Seewa jarateepataarā māik'aapa p'arat'a audú ata k'inia p'aniirā

³Timoteo, abaapa jarateeru pirā Tachi Waibia Jesucristopa pedee wāara jarateeda awara maa–e pirā iru jirit'eradaarāpa jaratee p'ani awara, māgipa ooamaa bi Tachi Ak'orepa k'inia bik'a. ⁴Jāgee eperā audua bi māik'aapa wāara maarepida k'awa–e bi. Aupedeei awaa bapari Ak'ore Ūraade pedee jara k'inia bi k'aurepa māik'aapa ichi t'āridepai k'achia k'isiapari. Ichi jaratee bi k'aurepa ijāapataarā k'iraunuamaa para beepari; k'iraupik'a para beepari; ik'achia pedee para beepari māik'aapa chīara pedee ijāada–e para beepari. ⁵Ichi māik'aapa ichi jiak'aarā k'isia k'awada–ee p'ani. Jip'a auptedee k'inia p'ani, Tachi Ak'ore wāarata waa k'awa k'iniada–e p'anadairā. Jara wāpata "taita ijāa p'anida" apata, p'arat'a ata k'inia p'anadairā āchia jaratee p'ani pari.

⁶Jōdee Cristode wāara ijāapataarā nāga p'anapata: t'āri o–ia; k'āiwee; awaraarā k'inia iru p'anapata. P'arat'a iru p'ani jida wa wēe p'ani pijida, auk'a t'āri o–ia p'anapata. ⁷Tachi t'odak'āri, maarepida net'aa wēe t'ojida māik'aapa waya māga p'anadait'ee piudak'āri. ⁸Maperā ne–inaa k'opari māik'aapa p'aru jipari iru p'ani pirā, tachi ijāapataarā t'āri o–ia p'anadait'ee. ⁹Mamīda eperāarā ūk'uru, audú p'arat'a ata k'iniapa, k'isia k'awa–eedaipata māik'aapa k'achiade baaipata. Maap'eda bigi p'oyaa lazodeepa uchia–e bik'a, māga pik'a āra ma k'achiadeepa p'oyaa uchiada–e p'aneepata. Māgapi eperāarā atua wāpata. ¹⁰Mapa chi audú p'arat'a ata k'inia bipa k'achia k'ira t'ādoode baaiit'ee. Wāara, p'arat'a ata k'iniapa ūk'uru ijāapataarāpa paara Cristode waa ijāa k'iniada–e. Māirā k'isia p'ua p'anapata māik'aapa āchi t'āride mia chitooni, k'achiade baaidap'edaa perā.

Pablopā t'ee ūraada Timoteomaa

¹¹Timoteo, oonáoji māirāpa oopatak'a, Tachi Ak'orepa pi jirit'erada perā ichi–it'ee. Jip'a óoji Cristopa oopi bik'a, irude wāara ijāa bairā.

Chóoji Tachi Ak'õrepa jara pëida k'awa bide mäik'aapa t'äri pia ma wäärata jaratéiji ãramaa. Ara k'inia iru báji Tachi Ak'õrepa ãra k'inia iru bik'a. ¹²Ara chõoparipa jiriparik'a p'oyaait'ee, mäga pik'a jiríji pipiara ijääpariit'ee Cristode mäik'aapa oopariit'ee irua oopi bik'a, ijääpari perä mäga oop'eda ichita bapariit'ee Tachi Ak'õre truade. Ma-it'eeta Tachi Ak'õrepa pi jiriji, eperäärä chok'ara nïbi taide waawee-ee jarak'äri pi Cristode ijää bi. ¹³Frá mia na ūraa jarait'ee Tachi Ak'õre k'írapite. Irua ne-inaa jõmaweda chok'ai bapipari. Ichiaba näga jarait'ee Jesucristo k'írapite. Irua Poncio Pilatomaa waawee-ee pedeeji. ¹⁴Nejõmaata óoji mia pimaa jaradak'a. Mäga oo bi misa, parä ijääpataarä t'aide t'iupináaji k'ísia awara wa jarateeru awara apida. Chóoji mäga oo nïbide Tachi Waibia Jesucristo waya cheru misa na eujädee. Mägá apidaapa pi itriada-e pai. ¹⁵Tachi Ak'õre Waibiapa iru pëi k'inia bak'äri, cheit'ee. Tachi Ak'õre aupai t'äri piara bi mäik'aapa jõmaarä k'äyaara waibiara bi; jõmaweda reyrä k'äyaara mäik'aapa jõmaweda na p'ek'au eujädepemaarä poro waibiarä k'äyaara. ¹⁶Iru aupai ichita bapari. Apida iru k'ait'a wäda-e pai, iru k'ira wäree ïdaa chooda-e pai perä. Mapa apidaapa iru unuda-e pai. iTachi Ak'õre k'ira wäree! Jõmaweda iru juu ek'ari ichita p'anadait'ee. iAmén!

Üraa ijääpataarä p'arat'ara beerä-it'ee

¹⁷Jaráji p'arat'ara beerämaa na p'ek'au eujäde mägá p'arat'ara p'ani misa, k'ísianaadamerä ächi pipiara p'ani awaraarä k'äyaara. Ichiaba jaráji ijäädai k'äyaara ächi ne-inaa k'ira t'ädoö jöparide, ijäädamerä Tachi Ak'õrede, iru jök'aa perä. iIru t'äri pia bapari perä tachi ome, teepari jõma tachia iru p'ani o-ia p'anadamerä! ¹⁸Maperä jaráji ãramaa t'äri pia teedamerä awaraarämaa mäik'aapa t'äripa ne-inaa pia oodamerä awaraarä k'aripait'ee. ¹⁹Mäga ooruta pírä, t'ëepai ne-inaa pipiara iru p'anadait'ee p'arat'a k'äyaara. iIchita p'anapataadait'ee Tachi Ak'õre ome mäik'aapa iru p'anadait'ee jõmaweda irua k'ísia iru bi ichideerä-it'ee!

²⁰Timoteo, jiäji Tachi Ak'õrepa wäärata pimaa jara pëida. Ürináaji jää pariatusa pedee wäpataarä, ächi k'isiadeepa seewa jarateepata perä. "K'ísia k'awaa p'anida" a p'ani. Mamida mäga p'ani-e. ²¹K'ísia k'awaa p'anadai k'äyaara, Tachi Ak'õrepa wäärata jara pëidade ijää amaa p'ani, awaraa k'isiade ijää k'inia p'anadairä.

Mia k'inia bi Tachi Ak'õrepa pi pia ak'i bapariimerä mäik'aapa nejõmaade k'aripamerä.

Mägapai paji.

2 TIMOTEO

San Pablopá K'art'a T'eeepema P'āda Timoteomaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'āji Romade, carcelde bak'āri. Mama bide k'isiaji madeepa chok'ai uchia-e pait'ee. Mapa waya p'ā k'inia bají ichi k'ōp'āyo pia bimaa.

Salude jarap'eda, naapiara gracias jara bi Tachi Ak'ōremaa Timoteo pari, waapiara Cristode ijāapari perā māik'aapa oopari perā irua k'inia bik'a. K'irāpapi bi Tachi Ak'ōrepa iru jirit'erada māik'aapa jara bi ichi chupiria, ituaba pik'a carcelde bi (cap. 1). Úraa bi Timoteopa choomerā soldaopa chōomaa bide chooparik'a maa-e pīrā deporte jemeneparipa chooparik'a, jemenemaa bide jemene k'awaa beerāpa oopatak'a. Úraa bi Timoteopa ichi mimia pia oomerā Cristo-it'ee (cap. 2). Jara bi sāga na p'ek'au eujādepemaarā p'anapataadait'ee Cristo ewaa chei naaweda māik'aapa ūraa bi Timoteopa choomerā ichi ijāa bide, ma k'aurepa miapiruta pijida (cap. 3). T'eeepai ūraa bi Timoteopa ichita jarateemerā Cristopa k'inia bik'a māik'aapa jara bi ichi k'isia t'āridepai: taarā-e piut'ee. Maap'eda chupiria iidi bi māga p'assai naaweda, Timoteo mama carcelde ichi ak'ide wāmerā (cap. 4).

Salude pēida

1 ¹Mi, Pablopá na k'art'a p'ā pēiru Timoteomaa. Tachi Ak'ōrepa k'inia bada perā, mi jirit'eraji Jesucristopa pēimerā ichi ūraa jaratee. Ma pedee jaratee bi k'aurepa eperāarā Cristode ijāapata māik'aapa it'aa wāpata. ²Timoteo, mia pi k'inia iru bi michi warrak'a. It'aa iidi bi Tachi Ak'ōrepa māik'aapa Tachi Waibia Jesucristopa pi pia ak'i p'anadamerā māik'aapa chupiria k'awaadamerā. Māgá pi k'āiwee bapariit'ee.

Pablopá Timoteo ūraada

³Michi chonaarā judiorāpa oopatap'edaak'a, k'īra jīp'a mia oo bī Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a. Mapa ichita pi k'irāpapari it'aa t'īk'āri; āstaawa, p'ārik'ua pida māik'aapa ichita gracias jarapari Tachi Ak'ōremaa pī pari.

⁴K'irāpa bī pī jēe nībada mi uchiak'āri pī ik'aawaapa. Mapa pī waya unu k'inia bī. Unuruta pirā, mi wāara o-īa bait'ee. ⁵Ichiaba mia k'irāpa bī pī Jesucristode ijāak'āri, t'āripa ijāaji pī awela Loida māik'aapa pī nawe Eunice ijāapatap'edaak'a. K'awa bī ūrā pi auk'a wāara ijāa bī ārak'a.

⁶Mapa k'irāpapi k'inia bī Tachi Ak'ōre Jaurepa pīmaa oopida, mi jua pī ūrī bik'āri. Irua ichita māga oopi k'inia bī pīmaa. Mapa t'āripa óoji irua oopi bik'a. Māgá ijāapataarā pī jua ek'ari p'ani pipiara k'aripait'ee.

⁷Tachi Ak'ōrepa ichi Jaure ba chepi-e paji tachi ijāapataarāmaa waawee-idaa p'anadamerā. Ma k'āyaara ichi Jaure pēiji māgí juapa tachia choodamerā irude ijāa p'aniide; awaraarā k'inia iru p'anadamerā māik'aapa k'awaadamerā ne-inaa k'achia k'īra t'ādoo oo amaadait'ee.

⁸Maperā k'īra nejasianáaji jarateeit'ee Tachi Waibīapa ooda eperārā k'aripait'ee. Ichiaba k'īra nejasianáaji mi pī k'ōp'āyo perā, mi carcelde nībi mīda Cristo k'aurepa. Ma k'āyaara, chóoji Cristode ijāa bīde, awaraarāpa pī ichiaba miapiruta pijida ma ijāa bī k'aurepa. iTachi Ak'ōrepa pī k'aripait'ee! ⁹Ichiata tachi o k'achiadeepa k'aripa ataji māik'aapa tachi jiriji ichideerā papiit'ee. Tachi māgá k'aripa-e paji ne-inaa pīa oopata perā. Jīp'a māga ooji na eujā ooi naaweda, ichia k'īsia iru bada perā tachi pīa oot'ee Jesucristo k'aurepa. ¹⁰Māgí k'īsia iru bada k'awapiji, Tachi K'aripapari Jesucristo pēik'āri na p'ek'au eujādee. Iru chok'ai p'irabaik'āri, ak'ipiji tachi jida māga oodai, irude ijāaruta pirā. Ma awara irua jarateeda k'aurepa k'awa p'ani na p'ek'au eujāde p'ani misa, irua k'inia bik'a p'anadai māik'aapa ai t'ēepai, it'ari ichita p'anadait'ee iru ome.

¹¹Ma jara pēidata jarateeemerā Tachi Ak'ōrepa mi jirit'eraji māik'aapa Jesucristopa mi pēiji. ¹²Ma k'aurepata mi mia nībi nama carcelde. Mamīda mi k'īra nejasia-e, k'awa bairā k'aideta ijāa bi. Māgí Jesucristo. Irua ne-inaa jōmaweda oopari. Mapa mia k'awa bī irua jarateepida mīmaa jīait'ee, Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate paru misa.

¹³Ma jarateepidata pīmaa jaraji. K'irāpáji wāara perā. Ichiaba awaraarāmaa ma jīak'a jaratēeji. Māga ooru misa, chóoji Jesucristode ijāa bīde māik'aapa awaraarā k'inia iru bāji iru k'ap'īa pari. ¹⁴Jīaji Tachi Ak'ōrepa wāarata pīmaa jara pēida. Tachi Ak'ōre Jaure, tachi ome baparipa pī k'aripait'ee.

¹⁵Pia k'awa bī perā jōma Asiadepema ijāapataarāpa mi yiaraa iru p'ani; Figelo, Hermógenes paara. ¹⁶Onesiforopa aupaita māga oo-e paji. At'apai mi k'aripa cheji. Mi carcelde nībi mīda, k'īra nejasia-ee bāji mi k'aripa cheit'ee. Mapa mia it'aa iidi bī Tachi Ak'ōrepa Onesiforodeerā chupiria k'awaamerā.

17 K'ira nejasia bai k'āyaara, Onesíforo Romade pachek'āri, ii—ee mi jiri cheji unu atarumaa. 18 Irua mi chupiria k'awaadak'a, mia iidi bi Tachi Ak'ōrepa iru auk'a chupiria k'awaamerā iru ewari waibia ewate pak'āri. Pia pia k'awa bi jómaweda Onesiforopa ooda ichiaba mi k'aripait'ee, Éfeso p'uurude bak'āri.

Pablopia Timoteo ūraada waawee—ee oomerā Cristopa oopi bik'a

2 1 Timoteo, pi michi warrak'a bi. Jesucristopa ichideerā k'aripapari perā, waapiara óoji irua oopi bik'a. 2 Mía iru ūraa jaratee bak'āri ijāapataarā chok'ara nībi taide, pia pida ūri baji. Auk'a jaratéiji k'ira jip'aarāmaa; chi jaratee k'awaa p'aniirā awaraarāmaa.

3 Mi awaraa ijāapataarā ome mia jōni Jesucristopa oopi bik'a oopata perā. Waaweenáaji auk'a mia nībait'ee. 4 Ooipia bi soldaopa ooparik'a. Soldao t'iū—e eperāarā jip'aarāpa ne—innaa oopatade. Jip'a oopari ichi poro waibiapa jara bik'a. 5 Ichiaba deporte jemeneparipa ooparik'a ooipia bi. Māgipa oopari ma jemene pia k'awaa beerāpa jarapatak'a, ata k'inia bairā ne—innaa teepata chi p'oyaarutaarāmaa. 6 Ichiaba ooipia bi ne—uuparipa ooparik'a. Māgí ichi ne—uude sē—ee mimiapari naapiara ata k'inia bairā made chauru. 7 K'isíaji mia et'ewa jaradade. Tachi Waibiapa k'awapiit'ee ma jómaweda k'āata jara k'inia bi pi—it'ee.

8 K'irāpáji Jesucristo chonaarāwedapema Rey Daviddeepa uchiada paji. Cristota piup'eda, chok'ai p'irabaiji. Mia māga jarateepari jōmaarāmaa jarateek'āri irua oodata eperāarā k'aripait'ee. 9 Maperāpi k'achia ooyaa beerā carcelde t'i nībipatak'a, mi nama carcelde t'i nībijida, mia nībapariimerā. Mamida, mi cadenapa jí iru p'ani mīda, p'oyaa jarateepida—e pait'ee awaraarāpa jaratedamerā Tachi Ak'ōrepa pedee pia jara pēida Cristode. 10 Maperāpi mia ne—innaa jōma choopari, mia nībi mīda. Māgá choopari eperāarā Tachi Ak'ōrepa jirit'erada Jesucristode ijāadamerā, o k'achiadeepa uchiadamerā māik'aapa ichita p'anapataadamerā Tachi Ak'ōre k'ira wāree eujāde.

11 Na pedee jōmaarāpa ijāadaipia bi, wāara perā:

Tachi pék'au k'achia ooyaa bi k'ap'ia piu pik'ají Cristo ome, iru ome araa p'anadairā. Maperā jai—idaadak'āri, auk'a chok'ai p'irabaidait'ee iru p'irabaidak'a māik'aapa iru ome ichita p'anapataadait'ee.

12 Tachi chooruta pirā irude ijāa p'anide, Ak'ōre truade iru ik'aawa p'anadait'ee ne—innaa jómaweda ak'īmaa. Mamida iru meraruta pirā, irua auk'a tachi merait'ee Tachi Ak'ōre k'irapite.

13 Tachia jara p'anik'a ooda—e p'ani pijida, irua jara bik'a ichita ooit'eepi, ichita māga oopari perā.

Mimiapari Tachi Ak'ōrepa pia ak'ipari

14 Mia jara bi k'irāpáji ijāapataarāmaa. Ma awara Tachi Ak'ōre k'irapite ūráaji aupedeenaadamerā Tachi Ak'ōrepa jara pēida pedee jara

k'inia bi k'ap'ia. Māga oodak'āri, apemaarā maarepida k'aripada-e p'ani. Ma k'āyaara ijāa amaapi p'ani āchia jara p'ani ūrirutaarāmaa. ¹⁵Pia, jōdee, jōmaweda tāripa óoji, Tachi Ak'ōrepa pi ak'imerā mimiapari piak'a. Māga ooru pirā, k'ira nejasia-e pait'ee Tachi Ak'ōre k'irapite, irua wāarata jara pēida pia jarateepari perā. ¹⁶Mamīda ãyaa bēeji pariatura pedee wāpataarā ik'aawaapa. Āchia Tachi Ak'ōrepa jarapi bik'a jaradak'aa. Māgá pariatura pedee p'ani k'aurepa audupiara k'achiade baairuta. ¹⁷Aida k'ayaa waibiara wariparik'a tachi chiara mik'iapiit'ee, māga pik'a āchia jarateepata warí pik'adaipari ijāapataarā chok'araara ijāa amaapiit'ee. Māgá jaratee p'ani Himeneopa māik'aapa Filetopa. ¹⁸Āchia Tachi Ak'ōre wāarata jarateeda-e p'ani, jara p'anadairā tachi Cristode ijāapataarā ūrá ichita chok'ai p'ani Tachi Ak'ōre-it'ee. Maperā piudak'āri, chok'ai p'irabaida-e pait'eeda apata k'ap'ia chiwidide Cristopa oodak'a. Ma seewa jarateepata k'aurepa ijāapataarā ūk'uru ijāa amaadaruta. ¹⁹Mamīda wāara Cristode ijāapataarāpa māga ooda-e pait'ee. Āchia choodait'ee Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida ijāa p'anide. Irua jōmaarāmaa k'awaapipari ichi ijāapataarā chipari ichi ūraa p'ādade. Māga k'awa p'ani ma p'ādade jara bairā:

‘Ak'ōre Waibiapa ichideerā k'awa bi.’

(Nm 16.5)

Awara āi ichiaba jara bi:

‘Jōmaweda jara p'aniirāpa: “Cristo Tachi Ak'ōre Waibia” ne-inaa k'achia k'ira tādoo oo amaadaipia bi.’

(Sal 34.14)

²⁰K'isiadáma nāgide. P'arat'ara bi te choma bide paraa p'arat'u k'ira tādoo, ūk'uru nēedee ooda maa-e pirā p'arat'adee ooda. Ma te chiparipa māgee jirit'erapari ichi-it'ee māik'aapa chi k'op'āyoorā-it'ee nek'odait'ee pak'āri. Jōdee p'arat'u pak'urudee ooda maa-e pirā yoorodee ooda iru bi ichi ek'ariirā-it'ee. ²¹Māga bi ichiaba tachi ijāapataarā ome. Apidaapa ne-inaa k'achia oo amaaruta pirā ooit'ee Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a, iru, tachi ijāapataarā chiparipa, ma ijāapari jirit'erapari oomerā ne-inaa pia k'ira tādoo.

²²Maperā oonáaji ne-inaa k'achia k'ira tādoo k'utrāarāpa oo k'inia p'anik'a. Ma k'āyaara jiríji ne-inaa jōma ooit'ee Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a. T'āri jip'a nipaparíiji Cristode ijāapari perā. Awaraarā k'inia iru báji māik'aapa k'āiwee baparíiji jōmaarā ome. Māga ooru pirā, ooit'ee jōma Cristomaa it'aa tāripataarāpa oopatak'a, wāara tāripa irude ijāapata perā. ²³Aupedeenáaji k'isia k'awa-ee beerā ome, pariatura pedee wāpata perā. Pia k'awa bi māga ooru pirā, nepira jiridai pi ome. ²⁴Tachi Waibia mimiapari nepirade baaik'araa bi awaraarā ome. Ma k'āyaara t'āri pia baipia bi jōmaarā ome; awaraarā jaratee k'awaapipia bi māik'aapa chooipia bi, k'irau-ee, awaraarāpa ne-inaa k'achia ooruta pijida. ²⁵T'āri pia ūraapipia bi Tachi Ak'ōre wāarata jarateeda-ee p'aniirā. Jaraipia bi āchia pia jarateeda-e p'ani. Pi ūraa ūriruta pirā, Tachi Ak'ōrepa āchi k'aripai ma

k'achia oo amaadamerā māik'aapa irua jara pēida wāara k'awaadamerā.
 26 Mägapí uchiadai Netuara Poro Waibia juadeepa. Ichia ãra atap'eda,
 trampade biji oodamerā ichia oopi k'inia bik'a. Mamīda Tachi Ak'ōrepa ãra
 uchiapii māgí juadeepa, wāara oodamerā ichia oopi bik'a.

Tachi Ak'ōre ewari waibia k'ait'a pak'āri

3 ¹Timoteo, Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate pai naaweda, eperāarā
 audupiara k'achiade baaidait'ee māik'aapa nepira jiridait'ee
 ijääpataarā ome. ²Näga p'anadait'ee: ãchi-it'ee aupai ooyaa; p'arat'a ata
 k'iniayaa ãchi-it'ee; auduayaa; ik'achia pedeeyaa; t'ari k'achia-idaa; ãchi
 ak'ōreerā pedee ūriamaa; gracias jaradak'aa apidaamaa; oodak'aa Tachi
 Ak'ōrepa k'inia bik'a; ³ãchideerā paara chupiria k'awadak'aa; k'ira jō-ee
 awaraarā ome; chīara āpīte pedee k'achia jarayaa; pariatua ne-inaa
 k'achia ooyaa; chīara k'ira unuamaa; ne-inaa pia k'ira t'ādoo ooamaa;
⁴ãchi k'ōp'āyoorā paara traicionaapata; k'isiadak'aa ne-inaa ooi naaweda;
 auduayaa, pedee-idaa nipapata; ãchia oo k'iniata ooi awaa p'ani ne-inaa
 odai k'āyaara Tachi Ak'ōre-it'ee, iru k'inia iru p'anadairā. ⁵Mägeerā
 chip'edaipata Cristode ijääpataarā ome it'aa t'ide. Mamīda seewata māga
 oo p'ani, oo k'iniadak'aa perā Cristopa oopi bik'a. iĀyaa bēiji māgeerā
 ik'aawaapa!

⁶Iraweda māgeerā jīak'a imeraa jara p'anipa eperāarā tede t'ūpata.
 Maap'eda iwarraa pedee p'anipa k'ūrapata wēraarā pia k'isia k'awa-ee
 beerā. Ma wēraarā k'isia p'ua p'anapata ãchia p'ek'au k'achia oopata
 k'aurepa. Mamīda k'achia oo amaadak'aa. Ma k'āyaara oopata ãchia oo
 k'iniata, ne-inaa k'achia bi mīda. ⁷Ma wēraarā māga p'anadairā, ūri
 k'inia p'ani ne-inaa k'ira t'ādoo eperāarāpa jaratee p'ani. K'isia p'ani
 māga ūridak'āri, k'isia k'awaa padaridai. Mamīda ma k'āyaara, audupiara
 k'awada-ee p'anapata Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida. ⁸Mägee
 jarateepataarāpa k'isiapata chonaarāwedapema petau tau k'awaa beerā,
 Janes, Jambrés ome k'isiadap'edaak'a. Moisepa oo bak'āri Tachi Ak'ōrepa
 oopidak'a Egiptode, māirāpa irua jarada ūridaamaa p'anajida. Māga
 pik'a p'ani māgee ūrapema jarateepataarā. Ñchia ūridaamaa p'ani Tachi
 Ak'ōrepa wāarata jara pēida jarateepataarā pedee. Jīp'a k'isia k'awada-ee
 p'ani, wāara k'awa k'iniada-e p'anadairā Tachi Ak'ōrepa jara pēida, māga
 jaratee p'anida a p'ani mīda. ⁹Mamīda ichita māgá jarada-e pait'ee, Tachi
 Ak'ōrepa jōmaarāmaa k'awapiit'ee perā ãchi k'isia atua p'ani. Tachia māga
 k'awa p'ani chonaarāweda Ak'ōrepa māga ooda perā māgí omeerā ome,
 p'oyaada-e p'anadak'āri Moisés ome.

Pablopá Timoteo ūraada

¹⁰Jōdee piata k'awa k'inia bi Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida. Mapa
 mimia bi Tachi Ak'ōre-it'ee mi mimiaparik'a. Mi bapata unudoo. K'awa bi

mia jaratee bi mäik'aapa mia k'isia iru bi ooit'ee Tachi Ak'ore-it'ee. K'awa bi mia wäara ijäapari Tachi Waibia Cristode mäik'aapa mia choopari mägá ijää bide, awaraaräpa nepira jiri p'ani mäda mi ome. K'awa bi mia awaraarä k'inia iru bi Tachi Ak'orepa ära k'inia iru bik'a. Maperäpi chooi. ¹¹Ichiaba pia k'awa bi mi jiridap'edaa mäik'aapa miapidap'edaa Cristopa ooda jaratee bi k'aurepa. Mäga oojida mi nipak'äri Antioquia p'uurude, Iconio p'uurude mäik'aapa Listra p'uurude. Mägá mia nïbaji mäda, choopachi mäik'aapa Tachi Waibiapa mi k'aripa ataji ma nepira jömaadeepa. ¹²Wäara, Jesucristodeeräpa oo k'inia p'anadak'äri irua oopi bik'a, ijäädak'aa beeräpa ära ichita jiridait'ee mäik'aapa miapidait'ee. ¹³Mägi ijäädak'aa beerä mäik'aapa awaraa seewata: "taita Ak'ore Waibiapa pëida" a p'aniirä, k'achiade baaidait'ee. Maap'eda audupiara mäga baaidait'ee, ächi k'ürapatak'a awaraarä k'ürapata perä.

¹⁴Pi, jödee, k'iräpäji pímaa jarateeda mäik'aapa aide ijääjai naaweda ijää badak'a. Pia k'awa bi ma jarateeda Tachi Ak'orepa wäarata jara pëida. Ichiaba k'awa bi k'airä it'aidepata ma jarateeda ūriji. ¹⁵Warra weda pia Tachi Ak'ore ūraa p'äda ūripari mäik'aapa k'awa bi aide jara bi. Ma ūraa k'aurepata k'awa bi Tachi Ak'orepa eperäärä o k'achiadeepa k'aripa ata k'inia bi, Jesucristode ijäädak'äri. ¹⁶Tachi Ak'orépata ichi ūraa jömaaweda p'äpiji ichideerämaa ichi Jaure k'ap'ia pari. Maperä k'awa p'ani ma ūraa p'äda pia bi nägee ne-inaa-it'ee: jarateeit'ee Tachi Ak'orepa wäarata jara pëida; eperäärämaa k'awapiit'ee ächia p'ek'au k'achia oopata; k'aripait'ee eperäärä ächia p'ek'au k'achia oo amaadamerä; k'awapiit'ee Tachi Ak'orepa oopi k'inia bi eperäärämaa, mäga oodamerä mäik'aapa pia p'anapataadamerä iru k'irapite. ¹⁷Mägee jöma k'awaak'äri mäik'aapa Tachi Ak'orepa oopi bik'a oo k'inia bak'äri, eperä wäara mimiait'ee Tachi Ak'ore-it'ee mäik'aapa ooit'ee ne-inaa pia k'ira t'ädo awaraarä k'aripait'ee.

4 ¹Jesucristo Tachi Rey Waibia. Iru cheit'ee ichideerä atade. Cheit'ee eperääräpa oopatap'edaa ak'ide, jarait'ee pia wa k'achia. Mäga ooit'ee piudap'edaarä ome mäik'aapa ma ewate chok'ai p'aniirä ome. Ichi k'irapite mäik'aapa Tachi Ak'ore k'irapite mia jara bi: ²Jaratéeji Tachi Ak'orepa jara pëida Jesucristo k'ap'ia pari. Mäga óoji pia jaratee bi ūri k'inia p'anadak'äri mäik'aapa ūri k'iniada-ee p'ani pijida. Eperääräpa ne-inaa k'achia oodak'äri, mäga k'awaapíji ächimaa. Ichiaba ūráaji ma k'achia oo amaadamerä mäik'aapa oodamerä Cristopa oopi bik'a. Ichita jaratéeji t'äri pia, k'irau-ee. ³Ewari cherude eperääräpa ūraa pia jömaaweda ūridaamaa p'anadait'ee. Ma k'äyaara jiridait'ee ächia ūri k'iniata jaratee p'ani. Mägá k'awaadait'ee eperääräpa jaratee p'ani k'ira t'ädo. Mamäda ächia oo k'iniata oodait'ee. ⁴Wäarata ūri k'inia p'anadai k'äyaara, chonaaräwedapema cuento nepiripatap'edaa ūri k'inia p'anadait'ee. ⁵Pi, jödee, ichita k'ira jip'a báji. Waweenáaji mia nïbait'ee Cristo k'aurepa.

Pichi wārumaa jaratēeji Cristopa ooda esperāarā o k'achiadeepa k'aripa atait'ee. Jōma óoji Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a ichi mimiapataarāmaa.

⁶Mia māga jara bī taarā–e nide mi wē–e pait'ee perā. Ara vino jōdaiparik'a altarde weedak'āri Tachi Ak'ōre–it'ee primisiak'a, māga pik'a mi jōit'ee. Ara barco uchiaparik'a to ideepa jīk'ara ērat'aadak'āri, māga pik'a mi uchiait'ee na p'ek'au eujādeepa. ⁷Mamida mia k'īsia–e, nama bak'āri, pia oopachi perā p'iraparipa ooparik'a jīp'a p'irak'āri tauchaa bidap'edaamaa, awaraarā p'oya k'iniapa. Jīp'a oopachi Cristopa mimaa oopi bik'a. Ma awara p'irapari naapiara panarupa p'oyaaparik'a, māga pik'a mia p'oyaaru, ooji perā jōma Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bada mia oomerā ichi–it'ee. ⁸Frá p'irapari naapiara panarupa poro jīra ataparik'a, māga pik'a mia atait'ee Tachi Waibiapa k'īsia iru bī mīmaa teeit'ee. Iru tachi ak'ipari pipiara bairā, ne–ināa pia teeit'ee irua oopi bik'a oodap'edaarāmaa. Māga ooit'ee Ak'ōre ewari waibia ewate. Mīmaa aupai ma ne–ināa pia tee–e pait'ee. Jīp'a māga teeit'ee jōmaweda iru cheru nīmaa p'aniirāmaa, iru k'inia iru p'anapata perā.

Pablopia ūraa jarada Timoteopa oomerā

⁹Taarā–ee chéji mīmaa. ¹⁰Demapa mi atabaibēiji wāit'ee Tesalónica p'uurudee, na p'ek'au eujādepema ne–ināa audú k'inia bairā. Ma awara Crescente wāji Galacia eujādee māik'aapa Tito wāji Dalmacia eujādee. ¹¹Lucas aupai nama bī mi ome. Pi chek'āri, Marcos atanāji pi ome chemerā. Irua mi k'aripai nama mimia bī misa Tachi Ak'ōre–it'ee. ¹²Mia Tíquico pēiji Éfeso p'uurudee. ¹³Pi chek'āri, anéiji mi ūripemā p'aru jīpari. Mia māgí atabēiji Carpo tede Troas p'uurude nipak'āri. Ichiaba anéiji mi libro jōmaweda, chi ne–animal ede p'āda paara.

¹⁴Alejandro, chi ne–ināa metaldee oopari, mīmaa ne–ināa k'achia ooji. Tachi Ak'ōrepa māga k'awa bi māik'aapa ichiata k'awa bi sāga ooi iru ome, ma k'achia ooda pari. ¹⁵K'irak'aupai jāgí esperā ome. Jāgipa apidaamaa ūripiamaa bī tachia jarateepata pedee.

¹⁶Naapiara mi ateedak'āri Romadepema poro waibiarā k'irapite p'anaumerā mi imiateedap'edaa, esperā apidaapa mi k'ōp'ayada–e paji k'aripadait'ee. Jōma mi k'ōp'ayoorā nama p'anadap'edaarāpa mi ituuba atabaibēijida. Taawa Tachi Ak'ōrepa miapi–e pai, āchia oodap'edaa pari. ¹⁷Āchia mi māgá atabēijida mīda, Tachi Waibia Jesucristopa mi k'aripa baji. Mīmaa jarapiji jōmaweda ichia ooda esperārā k'aripait'ee, arii p'anadap'edaa ijāadak'aa beerā jōmaarāpa Tachi Ak'ōrepa jara pēida pia k'awaadamerā. Māgá ma ewate Ak'ōrepa mi chok'ai uchiapiji āchi juadeepa. León it'aideepa esperā chok'ai uchiak'ajik'a, māga pik'a mi uchiaji. ¹⁸Wāara, Tachi Waibiapa mi uchiapiit'ee jōmaweda k'achia beerā juadeepa māik'aapa mi jaure jīait'ee, iru truadēe wāru misa. iJesucristo, chi Tachi Ak'ōre k'ira wāree unupipari, ichita bapari! iAmén!

Awaraarãmaa salute pëida

¹⁹Mia salute pëiru Priscilamaa Áquila ome. Ichiaba Onesiforodeerãmaa salute pëiru. ²⁰Mi nama che wäde awaraa k'õp'äyoorä ome, Erasto beeji Corinto p'uurude. Jõdee mia Trófimo bëiji Mileto p'uurude, iru k'ayaa bada perä. ²¹K'inia bì pi chemerä, p'usa t'ojarä pai naaweda.

Ichiaba salute pëiruta Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, jõmaweda tachi ïpemaarä Cristo k'aurepa ome.

²²Mia it'aa iidi bì Tachi Waibia Jesucristopa pi k'aripamerä mäik'aapa parä jõmaweda pia ak'i bapariimerä.

Mägapai paji.

TITO

San Pablopka K'art'a P'āda Titomaa

San Pablo, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a Titomaa p'āji. Titopa Cristode ijāaji Pablopka jarateeda k'aurepa. Maap'eda nipapachi Pablo ome judio—eerā t'āide. Pablopka iru atabēiji Creta islade māpema ijāapataarā k'aripapariimerā. Na k'art'a p'āji Titopa ma mimia piara oo k'awaamerā.

Salude jarap'eda, naapiara Pablopka jara bi sāap'eda ichia Tito Cretade bēida: imik'iraarā bimerā ijāapataarā ak'ipataarā mimia oodait'ee. Jara bi jarateepinaamerā tauchaa bīpi k'inia p'anirāmaa ijāapataarā imik'iraarā k'ap'iade (cap. 1). Jara bi sāga ijāapataarā p'anapataadaipia bi (cap. 2); k'ira jīp'a nipapataadaipia bi āchi poro waibiarā juu ek'ari māik'aapa awaraarā k'rapite (cap. 3.1-11). T'ēepai jara bi Titopa ichi k'irachunamerā Nicópolis p'uurude (cap. 3.12-15).

Salude pēida

1 ¹Mi, Pablo mimiapari Tachi Ak'ōre—it'ee. Jesucristopa mi pēiji ichi ūraa jarateede, Tachi Ak'ōrepa jirit'eradaarā irude ijāadamerā māik'aapa iru wāarata jara pēida k'awaadap'eda, chok'ek'ee p'anadamerā. ²Ma awara ichideerāpa k'awaadait'ee piudak'āri, ichita it'ari p'ananaadait'ee ichideerā perā. Tachi Ak'ōrepa māga jaraji na p'ek'au eujā bai naaweda. Wāarapi; seewa jarak'aa. ³Tachi Ak'ōreta Tachi K'aripapari. Irua k'inia bak'āri, ma ūraa k'awapiji esperāarāmaa. Ichiaba mi jirit'eraji māgí jarateenamerā.

⁴Tito, na k'art'a pimaa p'āru. Pi k'inia iru bi michi warrak'a, Cristode wāara ijāapari perā mik'a. It'aa iidipari Tachi Ak'ōrepa māik'aapa Tachi K'aripapari Jesucristopa pi pia ak'i p'anadamerā. Māgá pi k'āiwee bapariit'ee.

Pablopka Titomaa mimia teeda

⁵Pi Creta islade atabēiji, ne—inaa mia jōma oo—e pada oomerā. Mia naaweda jaradak'a, jirit'eraipia bi imik'iraarā p'uuru bee chaa ijāapataarā

ak'ipataadamerā. ⁶Ijääpataarā ak'ipari t'āri pia baipia bī Tachi Ak'ōre k'īrapite. Ichiaba k'achia wēe baipia bī eperāarā k'īrapite. Wēra abapai iru baipia bī. Chi warrarā Cristode chok'ek'ee ijäädaipia bī. Ichiaba t'āri pia p'anadaipia bī, awaraarāpa jaranaadamerā āra k'achia–idaa p'ani, maa–e pirā k'iiri k'isua p'ani. ⁷Ichia Tachi Ak'ōredeerā ak'ipariit'ee. Maperā jirit'eraipia bī eperā k'īra jīp'a, k'achia wēe apemaarā k'īrapite. K'iiri k'isua baik'araa bī; k'īrauyaa; toyaa; chöoyaa; chiāra k'ūrayaa p'arat'a jitait'ee. ⁸Ma k'āyaara awaraarā auteebaipia bī, ichi temaa chedak'āri. Ichiaba ne–ināa pia o–īa ooipia bī; k'īsia k'awaa baipia bī ne–ināa ooit'ee; t'āri pia awaraarā ome; pia bapari Tachi Ak'ōre k'īrapite; pia k'īsiapari ne–ināa ooi naaweda. ⁹Ichita Ak'ōre Ūraade ijääipia bī tachia jarateedap'edaak'a, ma ūraa wāara perā. Ma ūraa k'āyaara Tachi Ak'ōrepa ūraa awara bik'aa. Mäga ijääk'āri, k'aripait'ee ijääpataarāpa oodamerā Tachi Ak'ōre Ūraa chiwidi k'awa beerāpa jarateedap'edaak'a. Ma awara ma ūraa ūridaamaa beerāmaa k'awapii ārapa k'achia oopata.

Pablopā jarada seewa jarateepataarāde

¹⁰Mia mäga jara bi, mägee ūridaamaa p'aniirā chok'ara paraa perā parā t'aide. Seewa āchi k'īsiadeepa pariatua jarateepata mäik'aapa eperāarā k'ūrapata. Mägiirāpa jarateepata Cristo eere p'aniirāpa at'āri oodaipia bī Moisés eere p'aniirāpa oopatak'a; tauchaa bipidaipia bī imik'īraarā k'ap'īade. ¹¹Tito, māirāmaa jarateepināaji. Āchia jarateedaik'araa bī, ma k'aurepa imik'īraarā, wēraarā, āchi warrarā paara k'ūrapata perā. Mägeerāpa k'ira nejasia wēe seewa jarateepata p'arat'a atadait'ee āchi–it'ee.

¹²Chonaarāweda Creta isladelpema k'īsia k'awaapari, āchi auk'aapa māgajji:

“iCreta pidaarā, seewa–idaa beerā, k'oo–idaa beerā, waibia nek'oyaa beerā! Parā jōmaweda t'āri k'achia–idaa p'anapata ne–animalaarā k'achiarāk'a.”

¹³Ma eperā k'īsia k'awaaparipa jaradak'a, mäga p'ani ma seewa jarateepataarā. Maperā āchi mäik'aapa chi seewa ūri k'inia p'aniirā paara itriak'ōoji jīp'a ijäädamerā. ¹⁴Mägá waa ijääada–e pait'ee chonaarāwedapema judiorāpa seewa nepiridap'edaa āchi k'īsiadoopa. Ichiaba waa ooda–e pait'ee Jesucristo ūraa wāara ūridaamaa p'aniirāpa jara p'anik'a.

¹⁵Cristo k'aurepa p'ek'au k'achia wēe p'anadak'āri, ne–ināa jōmaweda pia bī tachi–it'ee; chik'o k'odait'ee mäik'aapa it'abarreepema net'aa. Jōdee jägee p'ek'au k'achia oopataarā–it'ee mäik'aapa Cristo ūraade ijääadak'aa beerā–it'ee, maarepida ne–ināa pia wē–e. Āchi–it'ee jōmaweda k'achia bī. Āchi k'īsia paara k'achia bī, Ak'ōrepa k'inia bik'a k'īsiadak'aa perā. ¹⁶“Taipa Tachi Ak'ōrede ijää p'anida” apata. Mamīda seewata mäga jarapata. Tachia āchia

oopata unudak'ari, k'awapata āchia t'āripa ijāadak'aa. T'āri k'achia–idaa p'anadairā, Tachi Ak'ore k'irau bi āchi ome. Oodak'aa irua oopi k'inia bik'a. Māgeerāpa ne–inaa pia apida p'oyaa oodak'aa.

Sāga ijāapataarā p'anapataadaipia bi

2 ¹Pi jōdee, jarateeipia bi jīp'a uchiamerā Jesucristo Ūraa Pia jara bik'a. ²Ūráaji ijāapataarā chonaarāmaa: ne–inaa oodai naaweda pia k'isiadaipia bi p'ek'au k'achiade baainaadamerā; k'ira jīp'a p'anadaipia bi apemaarā k'irapite, pia k'isiadamerā āchide; ne–inaa pariatua oodaik'araa bi; wāara Cristode ijāadaipia bi; awaraarā wāara k'inia iru p'anadaipia bi Tachi Ak'orepa k'inia iru bik'a; chupiria jōni jida, Cristode ijāadaipia bi.

³Māga pik'a chōtrāarāmaa ūráaji: Tachi Ak'ore ome ewari chaa chok'ek'ee p'anadaipia bi; chīara āpite ik'achia pedeedaik'araa bi; it'uapa piudaik'araa bi. Āchi māgá pia p'anadaipia bi apemaarā wēraarā ne–inaa pia oo k'awaa wādamerā. ⁴Māgá ijāapataarā chōtrāarāpa awēraarāmaa jarateedai āchi k'ima māik'aapa āchi warrarā k'inia iru p'anapataadamerā. ⁵Ma awēraarāpa ne–inaa pariatua oodaik'araa bi; āchi īmik'ira k'āyaara awaraa īmik'ira ome t'iudaik'araa bi; k'achia oodait'ee k'isiadaik'araa bi; t'āri pia mimiadaipia bi āchi te pidaarā ak'īdait'ee; āchi īmik'ira juua ek'ari chok'ek'ee p'anadaipia bi. Māgá p'anaruta pirā, ijāadak'aa beerāpa k'achia pedeeda–e pait'ee Tachi Ak'ore Ūraade āra k'aurepa.

⁶Auk'a ūráaji k'ūtrāarā chok'ek'ee p'anadamerā māik'aapa ne–inaa pariatua onoaadamerā. ⁷Tito, pi ichiaba nejōmaade ichita ne–inaa pia ooipia bi. Māgá āramaa ak'ipiit'ee sāga p'anapataadaipia bi. Āramaa Tachi Ak'ore Ūraa jarateek'ari, k'ira jīp'a jarateeipia bi āra pipiara p'anapataadamerā māik'aapa Jesucristo k'inia iru p'anadamerā. Jarateek'araa bi pi waibiara pait'ee āra k'irapite. ⁸Pia jarateeru ichita wāara baipia bi. Māgá jarateeru pirā, apidaapa jarada–e pai pia pariatua jarateepari. Ma k'āyaara, pia jaratee bi ūridaamaa beerā k'ira nejasia p'anadai k'awaadak'ari pia ichita oopari pia ūraa bik'a. Ne–inaa k'achia maarepida unuda–e pai tachi āpite jaradait'ee.

⁹Ūráaji esclavoorā ijāa p'aniirāmaa: āchi chipariirā juua ek'ari chok'ek'ee p'aneedaipia bi; ne–inaa jōmaata t'āri pia oodaipia bi chipariirāpa oopi p'anik'a; pedee k'achia p'anaudaik'araa bi mimiade chok'a pēidak'ari. ¹⁰Chipariirā net'aa maarepida chiadaik'araa bi. Ma k'āyaara ak'ipidaipia bi ichita oodait'ee chipariirāpa k'inia p'anik'a, seewa jarada–ee. Māgá ewari chaa chok'ek'ee p'anaruta pirā, chipariirā awaraarā ome Tachi Ak'ore Ūraa pi–ia k'isiadai māik'aapa iru ode t'iū k'iniadai tachi ome, tok'arradee atuapiamaapa.

Sāap'eda k'ira jīp'a p'anadaipia bi

¹¹Tachi Ak'orepa ak'ipiji eperāarā jōmweda k'inia iru bi māik'aapa k'inia bi o k'achiade atuanaadamerā. ¹²Tachia iru ūraade jara bik'a

oodak'ari, oo amaadait'ee ijāadak'aa beerāpa ne-inaa k'achia k'ira t'ādoo oopata. Māgá jīp'a ijāadak'ari, pia k'īsia k'awaa wāpata māik'aapa k'ira jīp'a oopata tachia oodaipia bīk'a Tachi Ak'ōre k'īrapite. Tachi māga p'anapata pirā na p'ek'au eujāde p'ani misa, pia p'anapataadait'ee iru k'īrapite, ichiaba awaraarā k'īrapite. ¹³Māga p'anapataadaipia bī Tachi Ak'ōre Waibia waya cheru misa. Tachi K'aripapari Jesucristo unu k'iniapa ewari chaa iru nipata. Iru k'ira wāree unudak'ari, t'āri o-īa ak'itrua para nībeeit'ee. ¹⁴Ichi ita-aria peepiji tachi pari. Māgá tachi k'aripa ataji p'ek'au k'achia jua ek'ariipa. Māgá piuk'ari, tachia k'achia oopatap'edaa jōmaweda wēpapiji ichideerā p'aneedamerā. Maperā t'āripa ichi-it'ee ne-inaa pia k'ira t'ādoo oo k'inia p'ani.

¹⁵Māpai Tito, māgee ūraa mīa jarada pia jaratēji Creta isladepema ijāapataaarāmaa. T'āri pia ūráaji, jōmaweda pia jara bīk'a oodamerā. Ūri k'iniada-ee p'ani pirā, k'awapíji āchia ne-inaa k'achia oo p'ani. Tachi Ak'ōrepa pī jirit'eraji āra ak'ipariimerā. Maperā māgá pedeeipia bī. Pī yiaraa iru p'anadaik'araa bī.

Sāga Cristode ijāapataaarā ijāadak'aarā awara p'anapataadaipia bī

3 ¹K'irāpapiji jāpema ijāapataarāmaa āra ichiaba p'anapata Creta isladepema poro waibiarā jua ek'ari. Maperā oodaipia bī māgí poroorāpa oopi p'anik'a. Ichita oo k'inia p'anadaipia bī ne-inaa pia awaraarā k'aripadait'ee. ²Jaráji chīara āpite k'achia pedeenaadamerā māik'aapa aupedeenaadamerā awaraarā ome. Ma k'āyaara t'āri pia p'anadaipia bī māik'aapa pedee pia pedeedaipia bī jōmaarā ome. iMamīda, audua p'anadaik'araa bī!

³Naaweda tachia Cristo k'awada-e p'anadak'ari, k'achia p'anapachida. Oodaamaa p'anapachida Tachi Ak'ōrepa jara pēidak'a. Atua p'anajida, seewa jara p'anipa tachi itu k'ūra p'anadap'edaa perā. Esclavoorák'a p'anapachida, tachia oo k'iniata ne-inaa k'achia k'ira t'ādoo oo nipapatap'edaa perā. T'āri k'achia-idaa p'anapachida. Awaraarā unuamaa iru p'anapachida, ne-inaa iru p'anadap'edaa k'aurepa. Chik'ira unuamaa p'anapachida. ⁴Māgá p'anapachida mīda, Tachi Ak'ōre, Tachi K'aripaparija ichi warra tachimaa pēiji, tachi chupiria k'awaada perā. Peepiji tachi p'ek'au k'achia wēe p'aneedamerā. Māgá k'awaapiji ichia tachi k'inia iru bī. ⁵Ichiata tachi o k'achiadeepa k'aripa ataji atuanaadamerā. Māga oo-e paji tachia ne-inaa t'āri pia oopata perā. iMāga-e! Tachi k'aripaji tachi chupiria k'awaada perā. Tachia p'ek'au k'achia oopatap'edaa wēpapiji māik'aapa ichi Jaure ba chepiji tachi k'ap'iade. Tachi piu pīk'a p'anajida mīda p'ek'au k'achia k'aurepa, irua waya chok'ai p'anapiji ichi Jaurepa. Māga oop'eda, tachi p'aneepachida warra chai ewaa t'odak'a māik'aapa paniade k'uipidak'a. ⁶Tachi Ak'ōrepa

ichi Jaure ba chepik'āri tachimaa, pania waibia pik'a weoji tachi k'ap'ia ūri. * Māga ooji Jesucristopa tachi o k'achiadeepa k'aripa atak'āri. ⁷Tachi Ak'ōrepa jarai: "Mi Warra piuda k'aurepa parā p'ek'au k'achia wēe p'ani mi k'īrapite." Tachi Ak'ōrepa māga ooji t'āri pia bapari perā. Tachia ne-inaa pia p'oyaa oodak'aa irua tachi chupiria k'awaamerā. Ma awara eperā piuda net'aa ome beeruk'a, māga pik'a tachi, Tachi Ak'ōre warrarā p'aneeruta Cristo k'aurepa. Mapa k'awapata piudak'āri, wāara it'aa wādait'ee.

Titomaa ūraada

⁸Mia et'ewa p'āda wāarapi. Maperā māgí ūraa ip'ii jarateeipia bi ijāapataarāmaa, māga ūridak'āri, ne-inaa pia k'īra t'ādoo oo p'anadamerā. Māga oodak'āri, eperārā jōmaweda k'aripadait'ee, Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a. ⁹Mamīda Tito, pariatua auptedeyaa baik'araa bi audua beerā ome āchi chonaarāwedapema ēererā k'ap'ia. Ichiaba t'ūk'araa bi nepira jiri p'aniirā ome, āchi auptedeyaa p'anadak'āri Moisepa p'āda jara k'inia bi k'ap'ia. K'īrak'aupai t'iu māgee ijaraapataarā ome. Māgee ne-inaa ooruta pirā, maarepida k'aripada-e. ¹⁰Eperāpa ijāapataarāmaa k'īraupik'āri, tachi ijāapataarā awara-awaraadaipata. Māgee eperā parā t'āide paraa pirā, k'īra jīp'a ūráaji māgí k'achia oo amaamerā. Ūri k'inia-e bi pirā, waya ūráaji. Māga ūraap'eda, at'āri ūriamaa bi pirā, ijāapataarā t'āide waa t'ūpināati. ¹¹Māgee eperārā ne-inaa k'achia oomaa p'ani, ijāa amaadaruta perā Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida. Jōmaarāpa k'awapata āchi k'achia uchiadait'ee Ak'ōre k'īrapite, ūridaamaa p'anapata perā.

Pablopna k'art'ade t'ēepai p'āda

¹²Tito, mia Artemas maa-e pirā Tíquico pimaa pēiit'ee. Jāma panak'āri, p'oyaa bi pirā, isapai wāji Nicópolis p'uurudee mi k'īrachuude. Mi jāma banait'ee p'usa t'ojara bi misa. ¹³Abogado t'ijarapata Zenas, Apolo ome jāmāik'aapa uchiadak'āri, k'aripáji nejōmaade pia wādamerā āchi ode. ¹⁴Māgá tachi ipemaarā jāma p'aniirāpa ip'ii pia oodaipia bi awaraarā k'aripadait'ee māik'aapa chupiria chedeerā k'aripadait'ee chik'o, p'aru iru p'anadamerā. Māga oodaipia bi pariatua p'anapataadai k'āyaara, apida k'aripada-ee.

Pablopna awaraarā ome salute pēida

¹⁵Jōmaweda ijāapataarā nama mi ome p'aniirāpa pimaa salute pēiruta. Taipa ichiaba salute tee pēiruta tai k'ōp'āyoorā Cristo k'aurepa k'iniarāmaa. Mia it'aa iidi bi Ak'ōremaa irua parā jōma pia ak'i bapariimerā.

Māgapai paji.

* 3.6 Jl 2.28-32; Hch 2.17-18, 33; 10.45.

FILEMÓN

San Pablopka K'art'a P'āda Filemonmaa

San Pablo, Jesucristopa jiřit'eradapa na k'art'a p'āji. Carcelde baji na k'art'a p'āk'āri. P'āji Colosas p'uurudepema ijāapari t'ijarapatap'edaa Filemonmaa. Chupiria iidi bi Filemonpa ichi esclavo t'āri pia auteebaimerā, aí naaweda iru juadeepa uchiasi mīda. Māgí esclavo, t'ijarapatap'edaa Onésimo, Cristode ijāa beeji Pablopka jarateeda k'aurepa carcelde bak'āri.

Salude teep'eda, naapiara Pablopka gracias jara bi Tachi Ak'ōremaa, k'awada perā Filemón Cristode wāara ijāapari perā māik'aapa bapari perā irua k'inia bik'a (vs. 1-7). Jara bi Filemón esclavo bada pia bapata Cristode ijāadak'āriipa māik'aapa chupiria iidi bi Filemonpa ichi esclavo t'āri pia auteebaimerā iru pēik'āri (vs. 8-22). T'ēepai salude pēi bi chi k'ōp'āyoorā carcelde p'aniirā pari (vs. 23-25).

Salude pēida

¹Mi, Pablo carcelde bi mia oopari perā Jesucristopa oopi bik'a. Mi tachi ipema Cristo k'aurepa Timoteo ome na k'art'a p'ā pēiruta Filemonmaa. Filemón, pi k'inia iru p'anipi, auk'a Cristode ijāapari perā māik'aapa auk'a iru-it'ee mimiapari perā. ²Ichiaba na k'art'a p'ā pēiruta tachi ipewēra Apiamaa māik'aapa tachi ipema Arquipomaa. Ijāadak'aa beerāpa nepira jiri p'ani mīda iru ome, taik'a iru choopari Cristode ijāa bairā māik'aapa oomaa bairā Cristopa oopi bik'a. Ichiaba p'ā pēiruta jōmaweda ijāapataarā pi tede it'aa t'ī chepataarāmaa. ³It'aa iidipata Tachi Ak'ōrepa māik'aapa Tachi Waibia Jesucristopa parā pia ak'i p'anadamerā. Māgá k'āiwee p'anapataadait'ee.

Filemonpa awaraa ijāapataarā k'inia iru bapari

⁴Filemón, mia it'aa t'īk'āri pi pari, ichita gracias jarapari mi it'aripema Ak'ōremaa. ⁵Uridoo pi wāara ijāapari Tachi Waibia Jesude māik'aapa

iru k'inia iru bapari. Ichiaba ūridoo pia jōma ijāapataarā k'inia iru bapari. ⁶Pi māgá chik'inia bapari perā tachi ijāapataarā ome, mia it'aa iidipari Tachi Ak'ōrepa pimaa k'awapimerā ne-inaa pia jōma tachi Cristodeerāpa oodai irua k'aripak'āri. ⁷Mi ipema Cristo k'aurepa, mi o-īa bi pia awaraarā māgá k'inia iru bapari perā. Māga oo bipa pia mi t'āri mālk'aapa awaraa Cristodeerā t'āri o-īapipari.

**Pablopia chupiria iidida
Filemón esclavo Onésimo pari**

⁸Pi māga bapari perā, mia ne-inaa iidi k'inia bi pia mi-it'ee oomerā. Pia nāga ooipia bi, ne-inaa pia bairā. Ma awara Cristopa mi jirit'erada perā, mia waawee-ee na iidiru oopii pimaa. ⁹Mamīda k'awa bairā pia jōma ijāapataarā k'inia iru bapari, mia pimaa chupiria iidii't'ee. Taawa pia ūrii mia iidiru, mi chonaa bairā mālk'aapa na carcelde bairā Jesucristopa oopi bik'a oopari k'aurepa. ¹⁰K'inia bi pia auteebaimerā eperā nama bi mi ome. Iru michi warrak'a bi, mi k'aurepa iru Cristode ijāada perā mi nama carcelde bi misa. Na eperā pi esclavo iru bada, Onésimo.*

¹¹Mia k'awa bi naaweda irua pi k'aripa-e paji. Mamīda ūrá māga-e bi. ūrá audú chok'ek'ee bapari mi ome. Mia k'awa bi auk'a bait'ee pi ome. ¹²Mia iru pimaa pēiru. Iru audupai k'inia iru bi. Mapa k'inia bi pia iru auteebaimerā mi auteebaik'ajik'a. ¹³Mia k'inia bak'aji iru mi ome beemerā, mi nama carcelde bi misa, Jesupa ooda jarateeda k'aurepa. Māgá irua mi k'aripak'aji pi pari. ¹⁴Mamīda māga oo-e paji, pia jara-e pada perā iru nama baipia bi mi ome. Mia k'inia-e pia iru auteebaimerā mia māga oopiru perā. Pia mi māgá k'aripa k'inia bi pirā, k'aripaipia bi pichi k'iradoopa.

¹⁵K'isíají nāgide. Onésimo mak'íara taarā-e baji pi ik'aawaapa uchiada. {Tachi Ak'ōrepa iru māgá wāpiji-ek'ā aji, Cristode ijāap'eda, ūrá pi ome ichita bapariiimerā? ¹⁶Ma awara ūrá iru auteebairu pirā, iru pipiara bai esclavo k'āyaara. Pi ipema pia bait'ee auk'a Cristode ijāa bairā. Mia iru k'inia iru bi. Mamīda pia iru audupiara k'inia iru baipia bi, iru chok'ek'ee bairā mālk'aapa iru pi ipema Cristo k'aurepa perā.

¹⁷Māpai pia mi iru bi pirā pichi k'ōp'āyo piak'a, Onésimo auteebáiji mi auteebaik'ajik'a. ¹⁸Irua pimaa ne-inaa k'achia ooji pirā maa-e pirā pi net'aa chiaji pirā, jara pēiji. Mia p'aait'ee. ¹⁹Mi, Pablopia nāgí p'āru michi juapa: miata p'aait'ee. Mamīda mia pimaa nāga k'irāpapi k'inia bi. Onésimo pi ome tewe iru bai k'āyaara, pia tewe waibiara iru bi mi ome, mi k'aurepa pia Cristode ijāada perā. ²⁰Maperā ipema, ūrá mia k'inia bi pia jōdee mi k'aripamerā, Tachi Waibiapa pimaa oopi k'inia bik'a. Chupiria k'awáaji mālk'aapa Onésimo auteebáiji. Māgá pia mi t'āri o-īapiit'ee.

* 10 Onésimo jara k'inia bi: *k'aripayaa*.

²¹Mia ijāa bī pīa ooit'ee mia iidi bik'a. Mapa na k'art'a pimaa p'āmaa bī. Wāara mia k'īsia bī pīa waapiara ooit'ee mia iidida k'āyaara. ²²Māga oo bī misa, cuarto awara bīji mi-it'ee, mi jāma panak'āri. Mia māga jara bī ijāa bairā parā it'aa t'ipata k'aurepa Tachi Ak'ōrepa mi uchiapiit'ee na carceldeepa māik'aapa waya pēiit'ee parāmaa.

Awaraarāpa salute tee pēidap'edaa

²³Tachi k'ōp'āyo Epafras ichiaba nama carcelde bī mi ome, Jesucristopa oopi bik'a oopari perā. Irua pīmaa salute tee pēiru. ²⁴Marcos, Aristarco, Demas māik'aapa Lucapa salute tee pēiruta. Ara mi ome auk'a mimiapata Cristo-it'ee.

²⁵Mia it'aa iidi bī Tachi Waibia Jesucristopa parā jōmaweda pia ak'i bapariimerā.

Māgapai paji.

HEBREOS

K'art'a P'āda Hebreo Pedee PedEEPATAARĀMAA

K'awada-e p'ani k'aipa nāgí k'art'a p'āji. Tachi Ak'ore Ūraa p'āda pia estadia beerā ūk'urruurāpa k'isia p'ani Pablopa p'āda; awaraarāpa k'isia p'ani Bernabepa p'āda; awaraarāpa Apolopa p'āda. Mamīda jōmaarāpa k'isia p'ani nāgí ūraa p'āji judiorā Cristode ijāadap'edaarā-it'ee. Jōmaweda judiorāpa hebreo pedee pedeepatadap'edaa perā, nāgí p'āda t'i bijida Hebreos. Nāgí ūraa p'āji ūk'uru judiorā Cristode ijāapataarāpa ijāa amaadait'ee k'isia p'anadap'edaa perā, jīp'a naawedapemak'a ijāapataadait'ee chonaarāwedapema Moisepa p'ādade. Chi na ūraa p'ādapa jara bi māga oonaadamerā, Jesucristo jōmaarā k'āyaara waibiara bairā.

Naapiara k'irāpapi bi k'aita Jesucristo; chi Tachi Ak'ore k'ira wāree unupida (cap. 1.1-3). Jara bi Tachi Ak'ore k'irapite Cristo waibiara bi angeleerā jōmaarā k'āyaara (caps. 1.4–2.18) māik'aapa Moisés k'āyaara (cap. 3.1-6). Ūraa bi k'iiri k'isua p'anaaadamerā āchi chonaarāk'a; ma k'āyaara k'āiwee p'anapataadamerā Cristode ijāa p'anide (caps. 3.7–4.13). Jara bi Jesús tachi ijāapataarā it'aripema P'aareerā Poro Waibia (caps. 4.14–5.10) māik'aapa ūraa bi Cristode ijāa amaanaadamerā, ma k'aurepa atuadai perā (caps. 5.11–6.12). K'irāpapi bi Tachi Ak'orepa Cristode ijāapataarā pia ak'ipari (cap. 6.13-20). Jara bi Jesús chonaarāwedapema p'aare poro waibia Melquisedec jīak'a (cap. 7) māik'aapa iru k'ap'ia pari Tachi Ak'orepa ūraa chiwidi eperāarāmaa jara pēida awara bi, chonaarāwedapema ūraa p'āda k'āyaara (cap. 8). Jara bi it'aripema Ak'ore Waibia tede māik'aapa jara bi Cristopa waa bat'ada k'aurepa Tachi Ak'orepa eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata wēpapiit'ee (caps. 9.1–10.18). Jara bi Cristode ijāapataarāpa p'ek'au k'achia oo amaadaipia bi māik'aapa iru k'ap'ia pari Tachi Ak'ore k'ait'a wādaipia bi it'aa t'i p'anide (cap. 10.19-39). K'irāpapi bi Tachi Ak'orepa chonaarāwedapema ijāapataarā pia ak'ida, irua jaradade ijāapatap'edaa perā māik'aapa oopatap'edaa perā irua k'inia bik'a (cap. 11). Jara bi Cristode ijāapataarā jīp'a ijāapataadamerā āchi piurutamaa (cap. 12). T'ēepai ūraa k'ira t'ādoo jarap'eda, jara bi ichia k'inia bi Cristopa ãra pia oomerā māik'aapa k'aripamerā (cap. 13).

**Tachi Ak'ōrepa
ichi Warra it'aideepa jarada**

1 ¹Chonaarāweda Tachi Ak'ōre pedeepachi tachi chonaarāmaa ichi pedee jarapataarā it'aideepa. Māgiirāpa jarateepachida Ak'ōrepa oopi k'inia bi eperāarāmaa. At'apai jarateepachida; ūraade māik'aapa k'aride.

²Mamīda Tachi Ak'ōre Warra, Jesucristo chedak'āriipa na p'ek'au eujādee, Tachi Ak'ōre pedeeparí iru k'ap'ia pari. Ichi Warramaa ne-inaa jōmaweda it'í nībi māik'aapa eujāde nībi oopiji. K'isia iru baji ma jōmaweda teeit'ee chi Warramaa ichi-it'ee iru bamerā. ³Chi Warra chi ak'ōre jīak'a bi. Iru bi jōma chi ak'ōre k'ira wāree. Iru pedeerupapai ne-inaa jōma iru juade nībi. Piup'eda Tachi Ak'ōrepa tachia p'ek'au k'achia oopata wēpapiit'ee, it'aa wāji māik'aapa Tachi Ak'ōre juaraare it'ari su-ak'i banaji.

Jesucristo angeleerā k'āyaara waibiara bi

⁴Tachi Ak'ōrepa ichi angeleerāmaa "chok'apariirā" apari. Mamīda chi warramaa "Warra" apari. K'awa p'aní eperā warra chi mimiapari k'āyaara waibiara bi. Māgá ichiaba Tachi Ak'ōre Warra waibiara bi ichi angeleerā k'āyaara. ⁵Tachi Ak'ōrepa waide jara-e pají ichi angeleerā apidaamaa:

‘Mía idi jōmaarāmaa jara bi pi mi Warra.’ (Sal 2.7)

Ma awara ichi ángel apidaamaa jara-e pají:

‘Mi pi ak'ōre pait'ee. Jōdee pi mi warra pait'ee.’ (2 S 7.14)

⁶Mamīda chi Warra naapema jōmaarā k'āyaara waibiara bairā, iru na p'ek'au eujādee pēik'āri, jaraji ichi angeleerāmaa:

‘Bedabáiti mi Warra k'irapite māik'aapa it'aa t'íti irumaa.’ (Sal 97.7)

⁷Angeleerā nāga p'anida a bi ichi ūraa p'ādade:

‘Irua ichi angeleerā nāuk'a papipari māik'aapa wēpapipari maa-e pirā t'ipitauk'a uruapipari māik'aapa k'iiipipari.’ (Sal 104.4)

⁸Mamīda nāga bida a bi chi Warra:

‘Tachi Ak'ōreda, a bi, pi ichita jōmaarā rey bapariit'ee, na p'ek'au eujā jōru pijida. K'achia wēe bapari perā, pia pia ak'i bapari pi jua ek'ari p'aniirā. ⁹Ne-inaa pia aupai oo k'inia bapachi. P'ek'au k'achia ooamaa bada perā, p'ek'au k'achia wēe bi. Maperā pi Ak'ōre, Tachi Ak'ōrepa pi jirit'erají waibiara pamerā pi k'ōp'āyoorā k'āyaara. Māga ook'āri, pi o-īapijí.’ (Sal 45.6-7)

¹⁰Tachi Ak'ōrepa chi Warramaa ichiaba māgaji:

‘Eperāarā Ak'ipari Waibia, ewaa weda piata pichi juadoopa ooji na p'ek'au eujā māik'aapa pajā. ¹¹Ma jōmaweda p'aru sorek'a pak'oodaridait'ee māik'aapa jōdaridait'ee. Mamīda pi ichita bapariit'ee, na p'ek'au eujā jōru pijida. ¹²Na eujā pari pia eujā māik'aapa pajā chiwidi ooit'ee. Mamīda pi jō-e; ichita bapari perā.’ (Sal 102.25-27)

¹³Tachi Ak'orepa ichi ángel apidaamaa jara-e paji:

'Pi mi ome auk'a waibia bairā, mi juaraare su-ak'i béeji, mia pi k'ira unuamaa iru p'anapataarā p'oyaaru misa.' *(Sal 110.1)*

¹⁴Mäga jara-e paji, Tachi Ak'orepa ichi angeleerā jōmaweda pëipari perā na eujädee eperäärā k'aripade. Ära eperä k'ap'ia wée p'ani mīda, Tachi Ak'orepa ära pëipari ichimaa wādait'erä k'aripadamerā.

Jesucristopa jarada ūri k'iniada-e p'anadap'edaarā

2 ¹Mägá Cristo waibiaria bairā angeleerā k'äyaara, tachia pia k'awadaipia bì Tachi Ak'orepa jara pëida iru k'ap'ia pari, Ak'ore odeeapa uchiada-e pait'ee. ²Tachi Ak'ore Ūraa jarada Moisemaa ichi angeleerā it'aideepa wäära paji. Mapa Tachi Ak'orepa mägí ūraa ūri k'iniada-e p'anadap'edaarā miapiji. ³Mägá miapiji pirä ichi ūraa ūri k'iniada-e p'anadap'edaarā naaweda, ćságá tachi irumaa wādaima, iru ūraa jara pëida Cristo k'ap'ia pari ūri k'iniada-e p'ani pirä? Tachi Waibia Jesucristota naapiara cheji jarait'ee Tachi Ak'orepa ūraa chiwidi iru bì irude ijääpataarā-it'ee. T'ëepai ma ūraa ūridap'edaaräpa tachimaa jarateejida. ⁴Ma ūraa chiwidi jaratee p'anide Tachi Ak'orepa äramaa oopipachi ne-inaa eperääräpa p'oyaa oodak'aa ächi juadoopa mäik'aapa Tachi Ak'ore Jaurepa ichia oopi k'inia bïk'a äramaa oopipachi.

Jesucristo eperä jíp'aak'a bada

⁵Tachi Ak'orepa Jesucristota jírit'eraji jaramerä ma ūraa chiwidi mia jaramaa bi na p'ädade. Maperä ma ūraade ijää p'anadap'edaarä bi-e paji ichi angeleerä jua ek'ari. ⁶Mäga k'awa p'ani Tachi Ak'ore Ūraa p'ädade jara bairä:

'Ak'ore, ćeperä pi-it'ee k'äärema, pia ichi ak'i bapariimerä mäik'aapa k'inia iru bapariimerä? ⁷Na p'ek'au eujäde bì misa, pia ichi ek'ariara biji pichi angeleerä k'äyaara. Mägá biji mīda, ichi waibia papiji mäik'aapa k'ira wäree papiji pik'a. ⁸Ne-inaa jöma nïbì ichi jua ek'ari biji.' *(Sal 8.4-6)*

Mäga ooji mīda, waide ne-inaa jöma ichi jua ek'ari bi-e. ⁹Mamīda Jesús jua ek'ari bi. Tachi Ak'orepa Jesús ek'ariara biji ichi angeleerä k'äyaara, taarä-e nide eperä jíp'aak'a bapariimerä. Eperäärä k'inia iru bairä, Jesús piupiji jömaarä pari. Mägá chupiria piuda perä, Tachi Ak'orepa iru tachi rey waibia papiji mäik'aapa k'ira wäree papiji.

¹⁰Ne-inaa jöma nïbì Tachi Ak'ore-it'ee. Ichiata pia k'isia iru baji ichi Warra piuda k'aurepa awaraa warrarä chok'ara ichi ome p'anapataadamerä, ichi eujä k'ira wäree bide. Mapa chi Warra chupiria piupiji. Cristopa jöma ooji ichi Ak'orepa oopidak'a, mia nïbaji mīda mäga ooit'ee. Mapa ichia wäära Tachi Ak'ore o ak'ipii eperäärämaa, aide t'üdap'eda, it'aa wādamerä. ¹¹Ma-it'eeta Tachi Ak'orepa Jesucristo

jirit'eraji, iru k'aurepa eperāarā t'īudamerā māik'aapa Ak'ōre ode p'anapataadamerā. Jōma eperāarā Tachi Ak'ōre ode p'aniirā chi Warra k'aurepa ichiaba ichi warrarā. Mapa Tachi Ak'ōre Warra k'īra nejasia-e bi māgiirāmaa īpema ait'ee. ¹²Māga k'awa p'ani Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bairā:

‘Tachi Ak'ōre, mia pi k'awapiit'ee mi īpemaarāmaa māik'aapa pimaa it'aa t'īit'ee k'ari nībide āra taide.’ *(Sal 22.22)*

¹³Ichiaba awara āi jara bi:

‘Mia Tachi Ak'ōrede ijāait'ee.’ *(Is 8.17)*

Ichiaba jara bi:

‘Mī nama bida aji, pia warrarā mīmaa teeda ome.’ *(Is 8.18)*

¹⁴Māgí warrarā tachik'a p'anadairā, k'awa p'ani Jesucristo auk'a eperā paji. Māga pa k'inia baji k'awada perā ichi piuda k'aurepa eperāarā irude ijāa p'ani uchiapiit'ee Netuara Poro Waibia jua ek'ariipa. Māgipa eperāarā peepii awaa bapari. ¹⁵Māgí jua ek'ari eperāarā esclavoorāk'a p'anapata, piudait'ee waawee p'anadairā. Mamīda Jesucristopa aweda Netuara Poro Waibia p'oyaada perā piuk'āri, ichia eperāarā uchiapii māgí jua ek'ariipa waa waaweenaadamerā piut'ee. ¹⁶Maperāpi tachia k'awa p'ani Jesucristo che-e paji na p'ek'au eujādee angeleerā k'aripait'ee. Ma k'āyaara cheji k'aripait'ee Tachi Ak'ōrede ijāapataarā Abrahampa ijāadak'a. ¹⁷Cristo māgá cheda perā ichi īpemaarā k'aripade, tachik'a baji na p'ek'au eujāde bak'āri. Mapa P'aareerā Poro Waibiapa ooparik'a, tachi chupiria k'awaapari māik'aapa it'aa t'īpari tachi pari. Iru piuda k'aurepa Tachi Ak'ōrepa wēpapipari tachia p'ek'au k'achia oopata, ma k'aurepa atuanaadamerā. ¹⁸Jesucristo tachik'a bada perā, auk'a chupiria nībaji Netuara Poro Waibiapa irumaa ne-inaa k'achia oopi chek'āri. Mapa ichia tachi k'aripai auk'a choodamerā māik'aapa ne-inaa k'achia oonaadamerā.

Jesús Moisés k'āyaara waibiara bi

3 ¹īpemaarā Cristo k'aurepa, Tachi Ak'ōrepa tachi awara bida perā ichi ome it'ari p'anapataadamerā, k'isiatí Jesucristopa oo bide tachi k'aripait'ee. Tachi Ak'ōrepa iru pēiji jarateemerā iru ūraa chiwidi māik'aapa P'aareerā Poro Waibiak'a it'aa iidipariimerā tachi pari, irude ijāapata perā. ²Tachi Ak'ōrepa Jesucristo pēiji iru Ak'ōrepa oopi bik'a oo k'inia bada perā, Moisepa oo k'inia badak'a, chonaarāweda Ak'ōre eperāarā k'aripak'āri. ³Mamīda Jesús Moisés k'āyaara waibiara bi. K'isiadáma nāgide. Eperāarāpa te oopataarā pipiara ak'ipata, māirāpa te oodap'edaa k'āyaara. ⁴Eperāarāpa te chok'ara oodai. Mamīda Tachi Ak'ōrépata ooji ne-inaa jōma nībi. ⁵Moisés Tachi Ak'ōredeerā ak'ipari pia paji, oo k'inia bada perā Ak'ōrepa jaradak'a. Eperāarāmaa jarateepachi Tachi Ak'ōrepa t'ēepai ooit'ee bada. ⁶Mamīda Cristo Tachi Ak'ōre Warra perā, ichideerā pipiara ak'ipari Ak'ōrepa k'inia bik'a. Tachita irudeerā

ichiaba, Cristode ijāa amaada-e p'ani pírā māik'aapa o-ia unu k'inia p'ani pírā ne-inaa pia Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bi tachi-it'ee.

Tachi Ak'ōrepa ichide ijāapataarā k'āiwee p'anapipari

⁷Maperā pia ūridaipia bi Tachi Ak'ōre Jaurepa jara bi iru ūraa p'ādade: 'Idi Tachi Ak'ōre pedee ūriruta pírā, ⁸k'iiri k'isua p'ananaatí pāchi chonaarāk'a, āchi wāyaa wādak'āri eujā pania wēe bide. Tachi Ak'ōre juu ek'ari p'ana k'iniada-e paji, āchia oo k'iniata oo k'inia p'anadap'edaa perā. ⁹Mapa Ak'ōrepa jaraji: "Cuarenta años pāchi chonaarāpa unupachida mia oo bada āchi k'aripait'ee. Mamīda at'āri mia jarada oo k'iniada-e p'anapachida. ¹⁰Maperāpi mi k'īraudachi ma esperāarā ome." Māpai jaraji: "Na esperāarāpa āchia oo k'iniata oopata. Oodak'aa mia oopi bik'a, mi o k'awada-e p'anadairā." ¹¹Māpai mi k'īrau bada perā āchi ome, juraaji: "Wāda-edá aji, mia k'āiwee p'anapiit'eeda ada eujādee." ' (Sal 95.7-11)

¹²Frá ūpemaarā, māga bada perā tachi chonaarā ome, Tachi Ak'ōre ichita bapari odeepa uchianaadamerā, t'āri k'achia-idaa p'ananaatí māik'aapa k'iiri k'isua p'ananaatí. ¹³Ma k'āyaara, chok'ai p'ani misa, ewari chaa chik'aripa p'anapatáati waapiara ijāadait'ee, apida Tachi Ak'ōre odeepa uchianaadamerā, p'ek'au k'achia oo k'iniapa. ¹⁴Tachi Ak'ōrede ijāadaipia bi tachi piurutamaa. Māga ooruta pírā, unudait'ee irua ne-inaa pia k'īsia iru bi tachi-it'ee, Cristo tachi ome bapari perā.

¹⁵Tachi Ak'ōre ūraa p'ādade jara bi:

'Idi Tachi Ak'ōre pedee ūriruta pírā, k'iiri k'isua p'ananaatí pāchi chonaarāk'a, āchi wāyaa wādak'āri eujā pania wēe bide. Tachi Ak'ōre juu ek'ari p'ana k'iniada-e paji, āchia oo k'iniata oo k'inia p'anadap'edaa perā.' (Sal 95.7-8)

¹⁶Maperā k'īsiadáma tachi chonaarāde. Moisés āchi poro waibia paji Egiptodeepa uchiadak'āri. Maapai Tachi Ak'ōrepa āchimaa jīp'a pedeeji ichi it'aideepa. Mamīda irua jaradak'a oo k'iniada-e paji. ¹⁷Maperāpi piuk'oodachida ma eujā pania wēe bide, wādai naaweda ma eujādee Tachi Ak'ōrepa p'anapiit'ee padamāi. Cuarenta años āchia oo k'iniata oo p'anipa Tachi Ak'ōre k'īraupijida. ¹⁸Mapa irua nāga jaraji:

'Frá parā wāda-edá aji, mia k'āiwee p'anapiit'eeda ada eujādee.' (Nm 14.22, 30, 35)

¹⁹Ma chonaarā wāda-e paji ma eujādee, Tachi Ak'ōrepa jarada ijāada-e pada perā.

4 ¹At'āri Tachi Ak'ōrepa tachi k'āiwee p'anapi k'inia bi. Maperā pia p'anapataadáma irua k'inia bik'a, apidaamaa irua jaranaamerā: "Mia k'āiwee bapi-e." ²Mia māga jara bi Tachi Ak'ōrepa tachimaa ichiaba jara pēida perā ichia ooda esperāarā o k'achiadeepa k'aripa atait'ee. Māga

ijāadak'āri, k'āiwee p'anapataadait'ee. Ichia chonaarāmaa jara pēidak'a, māgá ichiaba tachimaa jara pēiji. Mamīda āchi-it'ee pia uchia-e paji, k'iiripapai ūridap'edaa perā, tāride ijāada-ee. ³Tachia āchik'a oodaik'araa bi. Ijāada-e p'ani pirā, Tachi Ak'ōrepa tachi jida k'āiwee p'anapi-e. Māga k'awa p'ani iru ūraa p'ādade jara bairā:

'K'irau bada perā āchi ome, juraaji: "Wāda-edo aji, mia k'āiwee p'anapiit'eeda ada eujādee."'
(Sal 95.11)

K'awa p'ani na p'ek'au eujā ooi naaweda Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bají tachi k'āiwee p'anapiit'ee ichi ome. ⁴Ma awara k'awa p'ani iru k'āiwee bapari, awara āi iru ūraa p'ādade jara bairā:

'K'āima sieteede Tachi Ak'ōrepa ichi mimia oo aupak'āri, iiji māik'aapa k'āiwee beeji.'
(Gn 2.2)

⁵Mamīda waya ūrití irua naaweda jarada ichi ūraa p'ādade:

'Wāda-edo aji, mia k'āiwee p'anapiit'eeda ada eujādee.'
(Sal 95.11)

⁶Māga jaraji ma naa ūridap'edaa rāpa irua jara pēida ijāada-e p'anadap'edaa perā. Mamīda irua at'āri ichide ijāapataarā k'āiwee p'anapi k'inia bi. ⁷Ma-it'ee ewari awara biji. Māga k'awa p'ani māgí chonaarā piudap'edaa t'ēepai, Tachi Ak'ōrepa jarada perā Rey David it'aideepa:

'Idi Tachi Ak'ōre pedee ūriruta pirā, k'iiri k'isua p'ananaati.'
(Sal 95.7-8)

⁸Josuépa māgí chonaarā k'āiwee p'anapida paara, ai t'ēepai David it'aideepa Tachi Ak'ōrepa "idi" jara-e pak'aji. ⁹Māgara irude ijāapataarā idipema ewari iidai ichiaba, Tachi Ak'ōre iidak'a na p'ek'au eujā oo aupak'āri. ¹⁰Tachia oo k'iniata oopata oo amaadak'āri oo k'inia p'anadairā Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a, wāara iruk'a iidait'ee māik'aapa k'āiwee p'anapataadait'ee. ¹¹Maperā jiridaipia bi iruk'a iidait'ee. K'iiri k'isua p'anadaik'araa bi tachi chonaarāk'a.

¹²Iru ūraa ūridaipia bi Tachi Ak'ōre Ūraa chok'ai pik'a bairā. Ma k'aurepa eperāarā ichita p'anapataadai. Ma awara iru ūraa waibiarā bi awaraa ūraa k'āyaara, irua jara bik'a māgá p'asapari perā. Espada k'īraichaa weda p'ewedee bik'a, māga pik'a iru ūraa ichiaba p'ewedee pik'a bi, ma ūraa tachi tāride t'iupari perā. K'awapipari tachia k'īsia bi māik'aapa oo k'inia bi, pia wa k'achia. ¹³Ne-inaa apida wē-e Tachi Ak'ōrepa k'awa-e pai. Iru-it'ee ne-inaa jōma ewaraa jēra bi. Ewari cherude tachi jōmaweda p'anadait'ee iru k'īrapite māik'aapa irumaa tachia oopatap'edaa jōmaweda jaradait'ee.

Jesús awara bida ijāapataarā P'aareerā Poro Waibia pamerā

¹⁴Irá mia waya k'irāpapi k'inia bi parāmaa: Tachi Ak'ōrepa Jesús awara biji waibia pamerā māik'aapa it'aa t'iipariimerā tachi pari. Maperā Tachi Ak'ōre Warra Jesús tachi ijāapataarā P'aareerā Poro Waibia. It'ari bapari ichi Ak'ōre ome. Mama it'aa t'iamaa bairā tachi pari, tāripa irude

ijāadáma. ¹⁵Nágí P'aareerā Poro Waibiapa k'awapari tachi t'āride k'īsia p'ani, tachik'a na p'ek'au eujāde bapachi perā. Mamīda māgá bapachi mīda, maarepida p'ek'au k'achia oo-e paji. ¹⁶Māgá P'aareerā Poro Waibia iruk'a iru p'anadairā, waaweenaadáma wādait'ee Tachi Ak'ōre Waibia k'ait'aara, tachi it'aa iididak'āri. Ne-inaa jōma Cristo juu ek'ari nībi māik'aapa irua tachi k'aripa k'inia bi. Maperā chupiria iididáma, irua jara bik'a ooda-e pak'āri. Ichiaba tachi k'īradoopa irua k'inia bik'a p'oyaa ooda-e pak'āri, iididáma irua k'aripamerā, tachi k'inia iru bapari perā.

5 ¹P'aareerā poro waibia chaa tachi ome auk'a bi mīda, Tachi Ak'ōrepa māgí eperā awara bipari, ichimaa it'aa iidipariimerā eperāarā pari. Ma awara irua jitapari ne-inaa eperāarāpa aneepata teedait'ee Tachi Ak'ōremaa. Ichiaba ne-animalaarā peek'āri, irua paapari Tachi Ak'ōre-it'ee, eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. ²Māgí p'aareerā poro waibiapa tachik'a ne-inaa k'achia oopari perā, irua chupiria k'awaai chi ne-inaa k'achia oo p'aniirā, k'awada-e p'anadairā Tachi Ak'ōrepa āchimaa oopi k'inia bi. ³Maperāpi irua chupiria iidipari, ne-inaa teepari māik'aapa ne-animalaarā peep'eda, paapari Tachi Ak'ōre-it'ee, naapiara ichi k'ap'ia pari, maap'eda apemaarā pari.

⁴Eperā apida ichi k'īradoopa p'aareerā poro waibia pa-e pai. Tachi Ak'ōrépata māgí mimiade bipari, chonaarāweda Aarón^{*} bidak'a.

⁵Māgapí Cristo ome baji ichiaba. Ichi k'īradoopa waibia pa-e paji. Tachi Ak'ōrépata iru biji tachi ijāapataarā P'aareerā Poro Waibia pamerā. Māga k'awa p'ani Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bairā:

'Mia idi jōmaarāmaa jara bi pi mi Warra.' (Sal 2.7)

⁶Ichiaba awara āi jara bi:

'Pi ichita P'aareerā Poro Waibia pait'ee, Melquisedeck'a.' (Sal 110.4)

⁷Jesucristo na p'ek'au eujāde bak'āri, at'apai taubade chupiria iidiji Tachi Ak'ōrepa ichi k'aripamerā. K'awaji ichi piut'ee māik'aapa Tachi Ak'ōrépata ichi madeepa uchiapii. Tachi Ak'ōrepa ma chupiria iidida ūriji, Cristopa oo k'inia bada perā chi Ak'ōrepa oopidak'a. ⁸Tachi Ak'ōre Warra paji mīda, mia nībide Tachi Ak'ōrepa k'iniata oo k'awaa wā nipaji. ⁹Mapa chi Ak'ōrepa oopi k'inia bada oo aupak'āri, Tachi Ak'ōrepa iru biji tachi o k'achiadeepa k'aripa atamerā. Māga biji irude ijāapataarā Ak'ōre truade ichita p'anapataadamerā iru ome, waa piuda-ee. ¹⁰Irua māgá ooi Tachi Ak'ōrepa iru bida perā tachi ijāapataarā P'aareerā Poro Waibia pamerā Melquisedeck'a.

K'īrak'aupai naapiara jarateedap'edaa ijāa amaadai

¹¹Mia pipiara jaratee k'inia bi sāga Jesucristopa ooda Melquisedecpa oodak'a. Mamīda māga ooru pirā, parāpa pia k'awada-e pai, wāara

*5.4 Chonaarāweda Tachi Ak'ōrepa Moisemaa jaraji Aarón p'aareerā poro waibia bimerā, irua Tachi Ak'ōre te ak'ipariimerā (Ex 28.1).

ūri k'iniada-e p'anadairā. ¹² iPāchita Tachi Ak'ore Ūraa jarateepataarā pak'ajida, taarāruta perā Cristode ijāa p'ani! Mamīda māga-e. At'āri awaraarāpa parāmaa jarateepata, waide pia k'awada-e p'anadairā Tachi Ak'ore Ūraa jarateedap'edaa, ewaa irude ijāadak'āri. Māga p'ani ma ūraa pipiara k'awa k'iniada-e p'anadairā. ¹³ Ara warra chak'e juto bi chik'o k'o atua bik'a, māga pik'a parāpa ijāa p'ani mīda, k'awada-e p'ani chisāgí ne-inaa pia māik'aapa chisāgí ne-inaa k'achia Tachi Ak'ore k'irapite. ¹⁴ Jōdee Tachi Ak'ore Ūraa pipiara k'awa p'aniirā k'īsia k'awaa p'ani, pia māik'aapa k'achia k'awapata perā.

6 ¹Mapa oodáma Tachi Ak'orepa oopi bik'a māik'aapa iru ūraa pipiara k'awaa wādáma. O-īa p'ananaadáma tachimaa naapiara jarateedap'edaa ome. Nāga jarateevida tachimaa: Eperāarāpa p'ek'au k'achia oo amaadaipia bi, ma k'aurepa Tachi Ak'orepa eperāarā ichi bimāi t'iupi-e pait'ee perā. Ijāadaipia bi Tachi Ak'orepa Jesucristo pēiji eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atamerā, māgá ãra p'anapataadamerā Ak'ore truade iru ome, waa piuda-ee. ²Poro choopidaiapia bi ak'ipidait'ee āchi Cristodeerā. Ma t'ēepai, tachi naawedapemaarāpa oodap'edaak'a, ijāapataarā poroorāpa juu bidaipia bi ãra īri, Tachi Ak'orepa ãramaa ichi Jaure pēimerā. Ichiaba ijāadaipia bi Cristo waya chek'āri, ichide ijāa jai-idaadap'edaarā Tachi Ak'orepa chok'ai p'irabaipiit'ee, k'ap'ia chiwidi p'anapataadamerā, waa piuda-ee. Jōdee Ak'ore ewari waibia ewate jai-idaadap'edaarā Cristode ijāada-ee, ichimāipa pēiit'ee awara ãyaa, chupiria p'anapataadamerā, waa piuda-ee.

³Māga paji ma naapiara jarateedap'edaa. Mamīda ma ūraa k'āyaara waa k'awaadai, Tachi Ak'orepa tachi k'ariparu pirā.

⁴Mia māga jara bi eperāarāpa Cristode ijāa amaadap'eda, waya p'oyaa ijāada-e perā. Māgiirāmaa Tachi Ak'orepa k'awaapiji Cristopa ooda āchi-it'ee. Maap'eda āchia ijāajida iru piuji āchi k'arihait'ee it'aa wādamerā. Māga ijāadap'eda, Tachi Ak'ore Jaure ba cheji āchi ome, Tachi Ak'orepa oopi k'inia bi āchimaa pia k'awaadamerā. ⁵Ichiaba k'awaajida Tachi Ak'orepa jarak'āri ichia ne-inaa pia ooit'ee, māga oopari. Unujida Tachi Ak'orepa ne-inaa ooda eperāarāpa p'oyaa oodak'aa, tau p'āriu bada māik'aapa chiwa bada jipak'āri. K'awaajida māgá ooit'ee na p'ek'au eujā jōrumaa. ⁶Māga k'awa p'anide, Cristode ijāa amaaruta pirā, ne-inaa awaraa wē-e āchi k'arihait'ee, waya āchi p'ek'au k'achia oo amaadamerā māik'aapa it'aa wādamerā. Māgá ijāa amaaruta pirā, oodai Tachi Ak'ore Warra peedap'edaarāpa oodap'edaak'a, iru kurusode bidak'āri arii p'anadap'edaarāpa oo iru p'anadamerā.

⁷Mia jarait'ee sāga p'ani Cristode ijāa amaa p'aniirā. K'oi chek'āri, eujā p'ūasaade t'iupari māik'aapa madeepa ne-uuda uchiapari. Ma ne-uuda pia chauk'āri, eperāarāpa p'epata k'odait'ee. Māga bak'āri, Tachi Ak'orepa ma eujā pia ak'iparida apata. ⁸Mamīda k'oi che bi mīda, ne-iiri uchariu

pirā, Tachi Ak'ōrepa ma eujā pia ak'i-e bida apata, māik'aapa ma eujā atabaibēipata, paa atapēidamerā.

⁹İpemaarā Cristo k'aurepa k'iniarā, māga jara bi mīda, k'awa bi parāpata Cristode ijāa amaada-e p'ani, Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a oo p'anadairā. Māgá ak'ipipata parāpa wāara p'ek'au k'achia oo amaajida Cristode ijāapataadait'ee. ¹⁰K'irāpāti Tachi Ak'ōrepa ichita piaoopari. Ichia k'ira atua-e bi parāpa irudeerā k'aripadap'edaa māik'aapa at'āri māga oo p'ani, iru k'inia iru p'anadairā. ¹¹Mia k'inia bi parā māga p'anapataadamerā piurutamaa. Māga p'anaruta pirā, pia k'awaadait'ee Cristo k'aurepa iru p'anadait'ee jōma Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bi parā-it'ee. ¹²K'inia-e bi k'oo-idaa p'anadamerā. Ma k'āyaara k'inia bi parāpa ijāadamerā tachi chonaarāk'a, chi irua jarada pedee ijāa p'anadap'edaarā āchi piurutamaa. Choojida unurutamaa jōma Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bada āramaa teeit'ee.

Tachi Ak'ōrepa ichia jaradak'a ooit'ee

¹³Tachi Ak'ōrepa ichi pedee Abrahammaa jarak'āri, awaraa ichi k'āyaara waibiara wē-e paji ma k'irapite jarait'ee. Mapa ichi t'ide jaraji:

¹⁴'Mia p'i pia ak'i bapariit'ee. Pideepa warrarā chok'ara uchiapiit'ee.'

(Gn 22.16-17)

¹⁵Abrahampa ijāaji Tachi Ak'ōrepa jarada, taarāji mīda ooit'ee ichia jaradak'a. Abrahampa māgá ijāada perā, Ak'ōrepa wāara ooji ichia jaradak'a.

¹⁶K'awa p'ani eperāarā nepirade p'anide ak'ipi k'inia p'anadak'āri wāarata jara p'ani, juraapata eperā āchi k'āyaara waibiara bi k'irapite, chi ūri p'aniirāpa ijāadamerā. ¹⁷Māga pik'a Tachi Ak'ōrepa ak'ipi k'inia bak'āri wāara ooit'ee ichia jaradak'a Abrahammaa māik'aapa iruk'a ijāapatap'edaarāmaa, māga jaraji ichi t'ide, awaraa ichi k'āyaara waibiara wē-e pada perā. ¹⁸Tachi Ak'ōrepa ma pedee jarada perā māik'aapa ichi t'ide jarada perā, k'awa p'ani iru seewak'aa. Irua jara bik'a, ichita māga oopari. Mapa tachi o k'achiadeepa uchiapata Cristode ijāadait'ee. K'awa p'ani irua tachi k'aripait'ee p'ek'au k'achia juu ek'ariipa, t'āri a-ba p'anapataadamerā iru ome māik'aapa iru p'anadamerā ne-inaa jōma irua k'īsia iru bi tachi-it'ee. ¹⁹Maperā tachia ijāapata; ijāa amaada-ee. Ara anclapa barco pia jita iru bik'a āyaa wāpiamaapa, māga pik'a tachia pia ijāapata, k'awa p'anadairā Tachi Ak'ōrepa tachi ateeit'ee ichimaa, Jesupa ooda k'aurepa. ²⁰Jesuta tachi k'āyaara naapiara wāji Tachi Ak'ōre baparimaa, t'ēepai tachi auk'a wādamerā. Mama bak'āri, Jesús tachi P'aareerā Poro Waibia beeji, ichita tachi pari it'aa t'ipari perā, Melquisedecpa oodak'a.

P'aare waibia Melquisedec batapa

7 ¹Māgí Melquisedec Salem p'uurudepema rey paji. Tachi Ak'ōre Waibiapa iru p'aare waibia papiji. Abraham chek'āri awaraarā

reyrā p'oyaap'eda, Melquisedec iru k'īrapite uchiaji māik'aapa bendiciaji.
²Māpai Abrahampa Melquisedecmaa teeji net'aa diezdepema chaa aba,
irua net'aa jōmweda jāri atadadepema ma reyrā juak'aawa.^{*} Melquisedec
jara k'inia bi: "reypa ichi jua ek'ari p'aniirā ak'ipari Tachi Ak'ōrepa oopi
bik'a". Ichiaba Salem p'uurudepema rey jara k'inia bi: "reypa ichi jua
ek'ari p'aniirā k'āiwee p'anapipari".³Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara-e bi
Melquisedec nawe, chi ak'ōre, chi ak'ōchonaarā, chi t'oda, chi piuda. Ma
awara jara-e bi chi p'aare mimia jōda. Iru Tachi Ak'ōre Warrak'a, ichita
p'aare waibia bapari perā.

⁴iK'isiatí nāgide! Melquisedec eperāarā poro waibia paji. Ichiaba tachi
chonaarāwedapema ak'ōchona Abraham tachi chonaarā poro waibia paji,
Tachi Ak'ōrepa irumaa naapiara jarada perā. Mamīda Melquisedecmaa
Abrahampa teeji net'aa ma reyrā juak'aawa jāridadepema; ma net'aa
jōmweda diezdepema chaa, aba.⁵Tachi Ak'ōrepa Ūraa Moisemaa
p'āpidade jaraji Israel pidaarā poro waibiarāpa Leví ēreerādepemaarā
ūk'uru awara bidamerā, p'aareerā mimia oodamerā. Ma ūraade ichiaba
jaraji ma p'aareerāpa iidipataadamerā net'aa diezdepema chaa aba
āchi auk'aarāmaa, māirā ichiaba Abrahamdeepa uchiadap'edaa paji
mīda āchi jīak'a.⁶Jōdee Melquisedec Leví ēreerādeepa uchia-e paji
mīda, Abrahammaa iidiji net'aa jārida diezdepema chaa, aba. Ma awara
Abraham waibia paji, Tachi Ak'ōrepa irumaa jarada perā ichia k'īsia iru
bada warrarā chok'ara teeit'ee. Māgá Abraham waibiara pik'a baji mīda
Melquisedec k'āyaara, irua Abraham bendiciaji.⁷Jōmaarāpa k'awa p'ani
p'aare waibia, chi it'aa t'ipari awaraarā pari, waibiara bi eperā jīp'aa
k'āyaara.⁸Ma awara īrapema net'aa diezdepema chaa aba iidipataarā jai-
idaapata. Jōdee Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara-e bi Melquisedec piuda.
⁹Ma ewate Abrahampa Melquisedecmaa teek'āri net'aa jārida diezdepema
chaa aba, jōma Leví ēreerādepema p'aareerā k'ap'ia pari teeji, āra
at'āri t'oda-e p'anajida mīda.¹⁰At'āri Leví uchia-e baji mīda Abraham
k'ap'iadeepa, jaradai ma ewate Levideerāpa teejida Melquisedecmaa
Abraham pari, ai t'ēepai Abraham āichak'e Jacobdeepa uchiadait'ee pada
perā.

Jesucristopa p'aare waibia mimia oopari Melquisedecpa oodak'a

¹¹Moisepa Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda teek'āri Israel pidaarāmaa,
awara biji Leví ēreerā, Aarondeepa uchiadap'edaarā p'aareerā mimia
oodamerā. Māgiirāpa Tachi Ak'ōrepa jaradak'a oopipachida eperāarāmaa.
Mamīda, māga oo p'anajida mīda, ma p'aareerāpa p'oyaa wēpapida-e
paji eperāarāpa p'ek'au k'achia oopatap'edaa, Tachi Ak'ōre k'ait'aara
wādamerā. Māga oodap'edaa paara, Tachi Ak'ōrepa awaraa pēi-e pak'aji

* 7.2 Gn 14.20.

Melquisedec jíak'a. ¹²Mamída Tachi Ak'orepa awaraa p'aare biji mäga oomerā. Nágí bi-e paji Aarón bidak'a. Ma k'áyaara Melquisedeck'a biji. Nágí p'aarepa ichi mimia ook'aa Aarondeepa uchiadap'edaarák'a. Oopari Tachi Ak'ore Úraa chiwidide jara bik'a. ¹³K'awa p'ani nágí p'aare, mia jara bi, uchia-e paji Leví éreerädeepa. Wäära, na p'aare éreerädeepa p'aare apida uchiadak'aa paji. ¹⁴Mäga k'awa p'ani Tachi Waibia Jesuta uchiada perä Judá éreerädeepa. Moisepa apida Judá éreerä eerepema t'íjara-e paji, apemaarã p'aareerä awara bik'ári.

¹⁵Ichiaba nágä perä audupiara k'awa p'ani Jesuta tachi írapema p'aare waibia, Melquisedeck'a. ¹⁶Tachi Ak'ore Úraa p'ädade jara bi Leví éreerädepemaaarã awara bidamerä p'aareerä mimia-it'ee. Ma mimia oodait'ee paji na p'ek'au eujäde p'ani misa. Mamída mäga-e paji Jesús ome. Iru Leví éreerädeepa uchia-e paji awaraa p'aareeräk'a, taarä-e weda ma mimia oomerä. Mäga-e. Tachi Ak'orépata Jesús awara biji ichita ma mimiade bapariimerä. ¹⁷Mäga k'awa p'ani irumaa jara bairä Tachi Ak'ore Úraa p'ädade:

'Pi ichita P'aareerä Poro Waibia pait'ee, Melquisedeck'a.' (Sal 110.4)

¹⁸Naaweda Tachi Ak'orepa Moisemaa p'äpiji ichia oopi k'inia bada ichi eperäärämaa. Jaraji ne-animalaarã p'aareerämaa ateedamerä, ächia peedamerä mäik'aapa paadamerä ichi-it'ee. Mamída ma p'aareeräpa ma p'äpidak'a oo p'anipa, eperäarã p'ek'au k'achia oopata p'oyaa wëpapida-e paji. ¹⁹Maperä Tachi Ak'orepa ma p'äpidak'a oodap'edaa waa oopi-e paji. Ma k'áyaara ichi ūraa chiwidi tachimaa k'awaapiji, ichi k'írapite p'ek'au k'achia wée p'anadamerä Cristode ijäädak'ári. Ma awara mägí ūraa chiwidi k'aurepa írá Tachi Ak'ore k'ait'aara wä p'ani it'aa t'íidak'ári.

²⁰Tachi Ak'orepa Leví éreerädepema p'aareerä awara bik'ári, awaraarã k'írapite pedee-e paji. ²¹Jödee, írapema p'aare awara bik'ári, Tachi Ak'orepa ichi t'íde pedeeji. Mäga k'awa p'ani iru ūraa p'ädade jara bairä:

'Tachi Ak'orepa ichi t'íde nágä jara bairä, awaraa ne-inaa oo-e pait'ee. "Pi ichita p'aareerä poro waibia pait'ee." ' (Sal 110.4)

²²Tachi Ak'orepa Jesumaa mäga jarada perä mäik'aapa Jesús k'aurepa ūraa chiwidi paraa perä, k'awa p'ani ma ūraa chiwidide jara bi tachimaa pipiara bi irua Moisemaa jarada k'áyaara.

²³Tachi Ak'orepa apemaarã p'aareerä chok'ara bipachi. Mamída ára mägí mimiade ichita p'anadak'aa, piupata perä. ²⁴Jödee Jesús piuk'aa perä, Tachi Ak'orepa awaraa p'aareerä poro waibia bi-e pait'ee iru pari. ²⁵Mapa irua k'aripai ichide ijääpataarã, p'ek'au k'achia wée p'anadamerä Tachi Ak'ore k'írapite. Ichita bapari perä, ichita Tachi Ak'oremaa chupiria iidipariit'ee tachi pari.

²⁶Nágí Jesús P'aareerä Poro Waibia tachia k'inia p'ani. Irua p'ek'au k'achia ook'aa, k'achia wée bairä. K'íisia k'achia k'isiak'aa. Na p'ek'au eujäde bak'ári, bapachi mïda eperäärä k'achia oopataarã t'aide, mägá

ook'aa paji. Maperāpi Tachi Ak'ōrepa iru jōmaarā k'āyaara waibiarā papiji. ²⁷Cristo apemaarā P'aareerā Poro Waibiarāk'a bi-e. Māgiirāpa chok'apata apemaarā p'aareerā ewari chaa ne-animalaarā peedamerā paadait'ee Tachi Ak'ōre-it'ee. Ma awara ne-animalaarā peedak'āri paadait'ee Tachi Ak'ōre-it'ee, naapiara māga oopata āchi pari, maap'eda apemaarā pari, p'ek'au k'achia oopatap'edaak k'aurepa. Jōdee Cristo piuda aba piuji, tachia p'ek'au k'achia oopata jōmaweda wēpapiit'ee. ²⁸Ma jōma jara aupadade k'isiadak'āri, k'awa p'ani Moisepa p'ādade jara bi p'aareerā poro waibia mimia-it'ee awara bidamerā eperā tachik'a, p'ek'au k'achia oopari. Mamīda, ma p'āpida t'ēepai, Tachi Ak'ōrepa ichi t'iide pedee bīpa, bīji ichi Warra, chi p'ek'au k'achia ook'aa bīta, ichita tachi P'aareerā Poro Waibia pamerā.

**Tachi Ak'ōre ūraa chiwidide jara bi
Jesús tachi P'aareerā Poro Waibia**

8 ¹Mia na pedee jara che wā, nāgata jara k'inia bi. Cristota tachi P'aareerā Poro Waibia. Iru Tachi Ak'ōre juaraare su-ak'i bapari Ak'ōre truade. ²Ichi bimāi it'ari, mamata Tachi Ak'ōre te waibia. Eperāarāpa māgí te ooda-e paji. Tachi Ak'ōrépata ooji. Mama Jesupa P'aareerā Poro Waibia mimia oopari tachi pari.

³Jōma P'aareerā Poro Waibiarā bīpata, āchia teedamerā Tachi Ak'ōremaa ne-inaa eperāarāpa aneepata iru-it'ee. Māgá Cristopa pida ne-inaa teepari Tachi Ak'ōremaa, ichi tachi P'aareerā Poro Waibia perā. ⁴At'āri Cristo na p'ek'au eujāde bada paara, Tachi Ak'ōre te waibiade p'aare pa-e pak'aji, māgee p'aareerā at'āri paraa perā. Māirāpa oomaa p'ani Moisepa p'ādade jara bik'a. Cristo nama bi-e perā eperā k'ap'iade, tachia k'awa p'ani iru mimia oomaa bi Ak'ōre truade. ⁵Mamīda na eujādepema p'aareerāpa ne-inaa oo p'ani jip'a Cristopa oo bik'a it'ari. Māga k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa jarada perā ichi te oopiit'ee pak'āri Moisemaa:

‘Ooji ne-inaa jōmaata mia ak'ipidak'a, pi ee nok'ode bak'āri mi ome.’
(Ex 25.40)

6K'awa p'ani tachi P'aareerā Poro Waibiapa oo bi it'ari pipiara bi na p'ek'au eujādepema p'aareerāpa oopata k'āyaara. Māga bi Tachi Ak'ōrepa ichi ūraa chiwidide jara bairā tachi pia ak'ipariit'ee Cristo k'aurepa.

7Tachi Ak'ōrepa naa ūraa jarada k'aurepa eperāarā p'ek'au k'achia wēe p'aneedap'edaak paara, awaraa ūraa chiwidi jara-e pak'aji. Mamīda ma naa ūraa jarada māga-e pada perā, tachi chonaarāpa ūraa chiwidi jiri p'anajida. ⁸Ma awara Tachi Ak'ōrepa unuk'āri eperāarāpa p'oyaa ooda-e ma naawedapema ūraade jaradak'a, jaraji:

—Mi, Ak'ōre Waibiapa jara bi: iUrít! Ewari cherude
ne-inaa chiwidi ooit'ee. ūraa chiwidi jarait'ee Judá

ëreerädepemaarämaa mäik'aapa awaraa Israeldeepa
uchiadap'edaa ëreerädepemaarämaa.

- 9 Nägi ūraa chiwidi awara bi. Israel pidaarä chonaarämaa jaradak'a mia anee'äri Egiptodeepa, mäga bi-e. Michi juadoopa ächi aneeji mida, ächia oo k'iniada-e paji mia jaradak'a. Mapa mia ächi ak'i k'inia-e paji. iMi, Ak'ore Waibiapa mäga jara bi!
- 10 Mamäda ewari cherude Israel pidaarä jõmaarämaa ūraa chiwidi jarait'ee. iMi, Ak'ore Waibiapa mäga jara bi! Nägata ooit'ee. Ma ewatedeepa ãramaa k'awapiit'ee mia oopi k'inia bi, mäik'aapa mäga oo k'inia p'anadait'ee, t'äripa k'inia p'anadairä. Mapa mimaa aupai Tachi Ak'oreda adai, mäik'aapa mia ära pia ak'i bapariit'ee, michi eperäarä perä.
- 11 Mäga bak'äri, apidaapa chïaramaa, chi k'öp'ayoorämaa mäik'aapa chi ëreerämaa jarateeda-e pait'ee Tachi Ak'ore k'awaadamerä mäik'aapa irude ijäapataadamerä. Jõmaaräpa mi k'awa p'anadait'ee ächi Ak'ore Waibiak'a, chupiria beerädeepa p'arat'ara beerämaa.
- 12 Ärapa p'ek'au k'achia oopata chupiria k'awaait'ee mäik'aapa wëpapiit'ee. Maap'eda waa k'iräpa-e pait'ee ärapa p'ek'au k'achia oopatap'edaa.' (Jer 31.31-34)

13 Tachi Ak'orepa "ûraa chiwidida" ak'äri, jara k'inia bi ma naa ūraa jarada Moisemaa sore pik'a bi. Ne-inaa soredaiparik'a, mäga pik'a ma naa ūraa jarada soredai wâ.

Jesupa ichi waa it'aripema te waibiade bida

9 ¹Naapiara Moisemaa ūraa jarak'äri Tachi Ak'orepa jaraji sägata irude ijäadai mäik'aapa irua jaradak'a oodai. Ma awara Tachi Ak'ore te ne-edee ooda oopiji. ²Ma te ne-edee oodade chi naapema cuartode baji lámpara bipata mäik'aapa mesa pan p'epari Tachi Ak'ore-it'ee. Mägí Cuarto Awara Bida apachida Tachi Ak'ore Net'aa-it'ee. ³Araarepema Cuarto Awara Bida apachida Tachi Ak'ore-it'ee. Mägí t'iak'au baji p'aru teesoo bipa. ⁴Ma p'aru teesoo bi k'ait'a baji altar nëepa p'eeda. Ai ïri ne-inaa t'üa bapari paapachida. Ma p'aru teesoo bi edupema eere baji baaltek'a bi nëepa p'eeda. Ma baaltek'a bi eperäarämaa k'iräpapi baji Tachi Ak'orepa Moisemaa jarada. Mägí edajäde baji maná chok'o nëedee oodade. Ichiaba baji Aarón pak'uru jua t'ono bada chonaaräweda mäik'aapa Tachi Ak'orepa Moisemaa Úraa mäude p'äpida. ⁵Ma baaltek'a bada t'ap'a ïri bainñ p'anajida santok'a bee omé isia paraa. Mägí jïapataarä k'ira wäree, Tachi Ak'ore ik'aawa p'anapata iru truade. Maperä santo mägí jïak'a bijida ma t'ap'ade ak'ipiit'ee Tachi Ak'ore mama bi. Ma t'ap'ade p'aareerä poro waibiapa ne-animalaarä waa jïap'eqi Tachi Ak'orepa

eperāarā miapinaamerā āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. Mamīda mia naapai p'oyaa jōma jara-e.

⁶Israel pidaarāpa Tachi Ak'ōre te cuarto omeede oodap'eda, p'aareerā ewari chaa t'iupachida naapema cuartode āchi mimia oode, Tachi Ak'ōrepa Moisemaa jaradak'a. ⁷Mamīda chi araarepema cuartode p'aareerā poro waibia aupaita t'iupachi, año chaa t'iuda aba. T'iuk'āri, ateepachi ne-animal waa biit'ee ma baaltek'a bi ūri. Māimisa Tachi Ak'ōremaa chupiria iidiji ichia p'ek'au k'achia oopata pari māik'aapa Israel pidaarāpa p'ek'au k'achia oopatap'edaa pari; āchia ne-inaa k'achia k'awada-ee oopatap'edaa paara. ⁸Māga oopida k'aurepa Tachi Ak'ōre Jaurepa eperāarāmaa k'awapi baji māgí tede Tachi Ak'ōre k'ait'a wādaik'araa bi. ⁹Ma jōma oopida k'aurepa ma eperāarāmaa, Tachi Ak'ōrepa jarateemaa baji ichia āramaa k'awapi k'inia bada māik'aapa tachi ūrapemaarāmaa paara. Nāga k'awapi k'inia baji. Net'aa teedak'āri māik'aapa ne-animalaarā peepidap'eda, paapidak'āri Tachi Ak'ōre-it'ee, eperāarā at'āri k'īsia p'ua p'anapachida āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. ¹⁰Chi māga oopataarāpa ne-inaa k'odak'āri, k'ap'ia siidak'āri māik'aapa ne-inaa todak'āri Tachi Ak'ōrepa Moisemaa p'āpidak'a, ūripai o-ia p'aneepachida, Tachi Ak'ōrepa pipiara k'awapirumaa ichia k'īsia iru bada āchi-it'ee.

Cristo waa bat'ada

¹¹Ma-it'ee Cristo cheji, tachi P'aareerā Poro Waibia pait'ee. Ichia k'awapipari Tachi Ak'ōrede ijāapataarāmaa Ak'ōrepa k'īsia iru bi āchi-it'ee. Māga ooi ichi bapari perā Tachi Ak'ōre it'aripema te waibiade. Māgí te waibia pipiara bi na p'ek'au eujādepema te waibia k'āyaara, eperāarāpa ooda-e pada perā. Jip'a Tachi Ak'ōrépata ooji. ¹²Ma awara na eujādepema p'aareerā poro waibia ma edupiara bi cuartode t'iuk'āri, ne-animalaarā waa ateepari. Mamīda Cristo t'iuk'āri ma it'aripema tede chi cuarto edupiara bide, t'iuda aba t'iiji ichi waa bat'adata bide Tachi Ak'ōre bimāi. Māgá tachi neto pik'a ataji uchiadamerā tachia p'ek'au k'achia oopata juu ek'ariipa māik'aapa atuanaadamerā. ¹³K'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa naa ūraa jaradadeepa Moisemaa eperāarā t'iudaik'araa p'anadak'āri Tachi Ak'ōre te waibia bimāi, nāga oojida waya t'iudaipia p'anadamerā. Chivo chak'eerā māik'aapa p'ak'a chak'eerā ateejida p'aareerāmaaeedamerā māik'aapa chi waa jīap'edamerā āchi ūri. Māga-e pirā jīap'epipachida it'abarre p'ora p'ak'a wēra chak'e paadap'edaa p'oirda pania ome. Ma ne-animalaarā waa bat'ada k'aurepa Tachi Ak'ōrepa eperāarā ūripema k'achia aupai wēpapiji. ¹⁴Mamīda Cristo waa bat'ada k'aurepa Tachi Ak'ōrepa ne-inaa pipiara oopari. Cristopa p'ek'au k'achia maarepida oo-e paji mīda, Tachi Ak'ōre Jaurepa k'aripaji iru tachi pari piumerā. Māgá iru waa bat'ada k'aurepa Tachi Ak'ōrepa wēpapipari

ne-inaa k'achia jōmaweda tachi atuapipari, ne-inaa tachi k'isia p'uapipari paara. Tachi Ak'ore ichita baparipa māga oopari k'inia bairā tachia irude ijāapataadamerā māik'aapa oopataadamerā irua k'inia bik'a.

**Cristopa ooda
Tachi Ak'ore Ūraa chiwidide jara bik'a**

15 Tachi Ak'orepa māga k'inia bairā, Cristo pēiji irua oomerā Ak'ore Ūraa chiwidide jara bik'a. Māgá chonaarāwedapema Tachi Ak'orede ijāapatap'edaarāpa auk'a iru p'anadait'ee ne-inaa jōma irua k'isia iru bada āchi-it'ee. Cristo piuda k'aurepa Tachi Ak'orepa wēpapiji ārapa p'ek'au k'achia oopatap'edaa, tachide ome auk'a. Māga ooji Cristo piuda perā jōmaarā pari, p'ek'au k'achia wēe ichita p'anapataadamerā Tachi Ak'ore k'irapite.

16 K'isiadáma nāgide. Eperāpa k'art'ade p'ā iru bak'āri k'aimaa ichi net'aa bēit'ee ichi piuk'āri, chi net'aa atait'ee bipa ma net'aa atak'aa chipari chok'ai bi misa. Mamīda ma k'art'a p'ā iru bi eperā piuk'āri, apemapa iru net'aa atapari. **17** Māga pik'a Cristo piuji ooit'ee Tachi Ak'ore Ūraa chiwidi jara bik'a. Piu-e pada paara, tachia iru p'anada-e pak'aji Tachi Ak'orepa jarada tachimaa teeit'ee. **18** Māga bají ichiaba chonaarāweda, ne-animalaarā peedak'āri Tachi Ak'orepa oomera ichia Moisemaa naa jaradak'a. **19** Moisepa Tachi Ak'ore Ūraa jōmaweda jarap'eda ichi p'uuru pidaarāmaa, p'ak'a māik'aapa chivo peejida. Māpai madeepa waa ataji māik'aapa p'oiraji pania ome. Oveja k'ara p'oree t'idapa hisopo juu chak'erā k'ōrajima abaade jīk'ooji. Mamāik'aapa māgipa waa jīap'eji Tachi Ak'ore Ūraa p'āda īri māik'aapa eperāarā īri. **20** Māga oo bi misa, māgaji:

‘Nāgí waa jara k'inia bi Tachi Ak'orepa mimaa jaradak'a parā pia ak'iit'ee, irua oopi bik'a ooruta pirā.’ (Ex 24.8)

21 Ichiaba Tachi Ak'ore te ne-edee ooda edajāde māik'aapa chi ne-inaa jōma aide nībada īri ma waapa jīap'eji. **22** Māga ooji aī naaweda Tachi Ak'orepa irumaa jarada perā māgí te māik'aapa net'aa jīap'emerā ne-animalaarā waapa. Māga ook'āri, Ak'orepa ne-inaa k'achia ma tede nībada waa ak'i-e paji. Māga bada perā ne-animalaarā waa ome, k'awa p'ani Tachi Ak'orepa eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata jōmaweda wēpapi-e pait'ee, aba piu-e pirā āchi pari.

23 Moisepa ne-animalaarā waapa jīap'eji na p'ek'au eujādepema te waibiade, Tachi Ak'orepa Israel pidaarā pia ak'iimerā. Mamīda Tachi Ak'orepa ma ne-animalaarā waa k'āyaara pipiara k'inia bají jīap'emerā ichi it'aripema te waibiade, ichia eperāarā jōmaweda pia ak'iimerā. Mapa Cristo pēiji eperāarā pari piumerā. Cristo chok'ai p'irabaik'āri, ma it'aripema te waibiade ichi waa jīap'eji eperāarā p'ek'au k'achia wēe p'aneedamerā Ak'ore k'irapite.

Cristo it'aripema te waibiade t'iu

²⁴Cristo t'iu-e paji ma it'aripema jīak'aa tede; eperārāpa te oodap'edaade. Ma k'āyaara it'aripema te waibiadeta t'iiji Tachi Ak'ore k'irapite, chupiria iidiit'ee tachi pari. ²⁵Ma it'aripema tede t'iuk'āri, oo-e paji judiorā p'aareerā poro waibiapa ooparik'a. Māgipa año chaa ne-animal waa ateeperi Tachi Ak'ore te waibia edupiara bi cuartode. Mamida Cristopa ateeda apai ichi waa ateeji it'aripema te waibiade. ²⁶Māga-e pada paara, Cristo piuda chok'ara piuk'aji, Tachi Ak'orepa na p'ek'au ejā ooru weda. Mamida Cristo cheda aba cheji māik'aapa kurusode piuda aba piuji na p'ek'au ejā jōrumaa, tachi p'ek'au k'achia wēpapiit'ee. ²⁷Eperā chaa piuda aba piut'ee. Maap'eda Tachi Ak'orepa ak'iit'ee ma eperāpa pia maa-e pirā k'achia ooda na p'ek'au ejāde bi misa. ²⁸Māga pik'a Cristo piuda aba piuji eperārā chok'araarāpa p'ek'au k'achia oopata wēpapiit'ee. Waya cheit'ee. Mamida ma cherude tachia p'ek'au k'achia oopata wēpapide che-e pait'ee. Jīp'a cheit'ee ichi cheru ni p'aniirāmaa teede jōma Tachi Ak'orepa k'īsia iru bi āchi-it'ee.

Jesude ijāapataarā Tachi Ak'ore k'irapite p'ek'au k'achia wēe p'anadait'ee

10 ¹Tachi Ak'orepa Moisemaa p'apidak'a oopataarāpa waide k'awada-e jōmaweda Tachi Ak'orepa k'īsia iru bi ooit'ee Cristo k'ap'ia pari. Maperā ip'iipai ne-animalaarā peedap'eda, paa p'ani mīda Tachi Ak'ore-it'ee, iru k'irapite p'oyaa p'ek'au k'achia wēe p'anadak'aa. ²Moisepa p'ädade jara bik'a oo bipa p'ek'au k'achia wēpapida paara, waa ne-animalaarā peedap'eda, paada-e pak'aji āchia p'ek'au k'achia oopatap'edaa k'aurepa. Mamida at'āri māga oopata. Mapa k'awa p'ani āchi at'āri k'īsia p'ua jōnapata. ³Año chaa ma ne-animalaarā peedak'āri, āchia k'achia oopata waapiara k'irāpapata, ⁴p'ak'a waa māik'aapa chivo waapa p'ek'au k'achia wēpapik'aa perā.

⁵Maperāpi Cristo na p'ek'au ejādee chek'āri, ichi Ak'oremaa māgaji:
—Ne-animalaarā peepachida mīda pi-it'ee māik'aapa ne-inaa
ateepachida mīda pīmaa teedait'ee, wāara pia māga k'inia-e paji.
Maperā mi na ejādepemaarāk'a t'opiji piumerā eperārā pari.
⁶Ichiaba pi o-īa-e bají ne-animalaarā peedap'eda, paadak'āri ak'ipidait'ee pi k'inia iru p'ani, maa-e pirā chupiria iididait'ee
ārapa p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. ⁷Mapa mia māgaji: "Pichá,
Ak'ore, mi nama bipi ooit'ee pia k'inia bik'a. Pichi ūraa p'ädade
jara bik'a mia ooit'ee." '

(Sal 40.6-8)

⁸Cristopa māga jarak'āri, naapiara māgaji:
—K'inia-e paji ne-animalaarā peedamerā māik'aapa ne-inaa
ateedamerā pīmaa teedait'ee. Pi o-īa-e bajida aji, ne-animalaarā

eedak'āri ak'ipidait'ee pi k'inia iru p'ani maa-e pirā chupiria iididait'ee āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa.

Cristopa māga jaraji Tachi Ak'ōrépata Moisemaa jaraji mīda ne-animalaarā peedamerā ma-it'ee. ⁹Maap'eda Cristopa māgaji:

—Ak'ōre, mi nama bi ooit'ee pia k'inia bik'a.

Māga jarada perā tachia k'awa p'ani chi naaweda oopatap'edaa Moisepa p'ādak'a jōru, Tachi Ak'ōrepaa ichi ūraa chiwidipida perā Cristo k'aurepa. ¹⁰Cristopa ooda perā Tachi Ak'ōrepaa k'inia badak'a, kurusode piuda aba piu chek'āri tachi k'ap'ia pari, Tachi Ak'ōrepaa tachi p'ek'au k'achia wēpapijji. Maperāpi ūrá tachi ijāapataara p'ek'au k'achia wēe p'ani Tachi Ak'ōre k'irapite.

¹¹Moisepa p'ādade jara bik'a, ewari chaa judiorā p'aareerāpa ne-animalaarā paapata. Māgá ip'iipai oopata, māga oopata k'aurepa p'oyaa p'ek'au k'achia wēpapidak'aa pai mīda. ¹²Jōdee Cristo piuda abaade p'ek'au k'achia wēpapijji. Maap'eda su-ak'í beeji Tachi Ak'ōre truade iru juaraare. ¹³Mama Cristopa nimaa bi Tachi Ak'ōrepaa iru k'īra unuamaa iru p'anapataaraā ichi jua ek'ari bīrumaa. ¹⁴Cristo piuda aba piuda perā tachi k'ap'ia pari, irude ijāapataaraā p'ek'au k'achia wēe ichita p'anadait'ee Tachi Ak'ōre k'irapite.

¹⁵Tachi Ak'ōre Jaurepa ichiaba made jara baji jarak'āri:

¹⁶'Ewari cherude mia Israel pidaarāmaa ūraa chiwidi jarait'ee. iMi,

Ak'ōre Waibiapa māga jara bi! Ma ewatedeepa k'awaapiit'ee mia āramaa oopi k'inia bi māik'aapa māga oo k'inia p'anadait'ee,
tāripa k'inia p'anadairā.' (Jer 31.33)

¹⁷Māga jarap'eda, ichiaba jaraji:

'Mia waa k'irāpa-e pait'ee ūrapa p'ek'au k'achia oopatap'edaa.' (Jer 31.34)

¹⁸Tachi Ak'ōrepaa māgá p'ek'au k'achia waa k'irāpa-e pait'eeda ada perā, k'awa p'ani Jesús piuda k'āyaara ne-inaa pipiara wē-e p'ek'au k'achia wēpapiit'ee.

It'aa t'īdak'āri, Tachi Ak'ōre k'ait'a wādai

¹⁹Māpai ūpemaarā, Jesucristo waa bat'ada k'aurepa nāgaweda tachi panadai Tachi Ak'ōre bimaa. ²⁰¿Sāga jāma panadaima? K'irāpāti Ak'ōre te waibiade chi cuarto edupiara t'iak'au baji p'aru teesoo bipa, eperāarā t'iunaadamerā Tachi Ak'ōre badamāi. Mamīda Jesucristo kurusode piuk'āri, Tachi Ak'ōrepaa ma p'aru teesoo bi jēpiji ak'ipiit'ee ma k'āyaara ne-inaa chiwidi biit'ee, ma k'aurepa eperāarā t'iudamerā ichi bimāi.

Māgí Jesús k'ap'ia chok'ai p'irabaida. Ma k'aurepata tachi it'aa t'īdak'āri, it'ari t'iudai Tachi Ak'ōre bimāi. ²¹Ma awara Cristo, tachi P'aareerā Poro Waibia perā, irua Tachi Ak'ōre it'aripema te ak'ipari. ²²Mapa it'aa tīmaa bide tāri pia wādāma Tachi Ak'ōre k'ait'a. Irua oopi bik'a oo k'inia

p'anadáma māik'aapa ijäädáma irua tachi p'ek'au k'achia wēe ak'i bi. K'isia p'ua p'ananaadáma tachia p'ek'au k'achia oopatap'edaa k'aurepa, Cristo waapa ma jōma wēpapida perā māik'aapa ne-inaa k'achia oo amaa k'inia p'anida ada perā paniapa siidak'ari. ²³Mägapai-epi. Ichita p'anadáma tachi p'anadap'edaak'a naa t'āripa ijäädak'ari, k'awa p'anadairā Tachi Ak'ōrepa teeit'ee ne-inaa jōma ichia k'isia iru bi tachi-it'ee. iTachi Ak'ōrepa ichita oopari ichia jara bik'a! ²⁴Jiridáma chik'aripapataadait'ee, tachi jōmaweda chik'inia p'anapataadait'ee māik'aapa ne-inaa pia oopataadait'ee. ²⁵P'ananaadáma awaraarāk'a, chi cheda-e p'aniirā Tachi Ak'ōre Ūraa ūride. Ma k'āyaara chip'edaidap'eda, chik'aripa p'anadáma pipiara ijäädait'ee, Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate paru misa. Ma ewate Tachi Ak'ōrepa ak'iit'ee eperāarāpa pia māik'aapa k'achia oopatap'edaa.

²⁶Ijäädak'ari Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida Cristode, tachia oo k'iniata oo wāruta pirā, ijää amaa k'iniapa, k'isiadaik'araa bi awaraa ne-inaaa tachia p'ek'au k'achia oopata wēpapii. Cristo awara ne-inaa wē-e tachia p'ek'au k'achia oopata wēpapiit'ee. ²⁷Chi māga ijääda-e p'aniirāpā āchi piuda waaweedaipia bi, ai t'ēepai Tachi Ak'ōrepa āchia k'achia oopatap'edaa ak'ik'āri, āchi pēiit'ee perā t'ipitau jērajēraa jira bide. Mamaata wādait'ee jōma Tachi Ak'ōre jua ek'ari p'ana k'iniadak'aa p'aniirā. ²⁸Chonaarāweda eperāpa ooamaa bak'āri Moisepa p'ādade jara bik'a, māgipa p'ek'au k'achia oo bi unudap'edaarāpa, omé maa-e pirā ūpee, jarapachida āchi poroorāmaa. Māga k'awaadak'āri, peet'aapachida, chupiria k'awada-ee. ²⁹Chonaarāweda māga paji pirā, ɻaudupiara Tachi Ak'ōrepa nāgiirā miapi-e paik'ā? Ijää amaa wāda Jesucristota Tachi Ak'ōre Warra māik'aapa Tachi Ak'ōre Jaurepa oo bi eperāarā k'aripait'ee Tachi Ak'ōreddepema-e. Ma awara jara p'ani ichi Ūraa chiwidi jara bik'a Cristo waa bat'ada k'aurepa eperāarā p'ek'au k'achia wēpapi-e māik'aapa māgá p'ek'au k'achia wēe p'anada-e Ak'ōre k'irapite. ³⁰K'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa māgiirā miapiit'ee ichia jarada perā:

‘Miata p'ek'au k'achia oopataarā miapiit'ee. Miata āchi k'achia ooit'ee
āchia ne-inaa k'achia oopata pari.’ *(Dt 32.35)*

Ichiaba ichi ūraa p'ādade jara bi:

‘Tachi Ak'ōrépata ak'iit'ee ichi eperāarāpa ne-inaa pia māik'aapa
k'achia oopatap'edaa.’ *(Dt 32.36)*

³¹Tachi Ak'ōre Waibia ichita bapari. Ichi k'íraudaru pirā tachi ome, tachia waaweepa p'oyaa chooda-e pai.

³²Mamīda k'irápáti parāpa naa Cristode ijäädak'āri, chupiria jōnadap'edaa. Tachi Ak'ōrepa parāmaa k'awapiji ichi ūraa chiwidide jara bi Cristode. Maap'eda awaraarāpa parā miapijida mīda, choopachida ijää p'anadap'edaa perā. ³³Edaare choopachida ijäädak'aa beerāpa ik'achia jarapatap'edaa māik'aapa parā oo iru p'anapataadap'edaa apemaarā taide. Ma awara parāpa unudak'āri pāchi ɻipemaarā Cristo k'aurepa māgá

chupiria chitooni, k'aripapachida. ³⁴Ichiaba chupiria k'awaa jōnapachida ijāapataarā carcelde p'ani māik'aapa āra k'aripajida. Parā o-īa p'anapachida ijāadak'aa beerāpa pāchi net'aa jōma jāri atadak'āri, k'awa p'anadap'edaa perā it'ari iru p'ani ne-inaa pi-iara. Ma ne-inaa jōma Tachi Ak'ōrepa k'isia iru bi tachi-it'ee jō-e pait'ee. ³⁵Jōma ma et'ewa jarada wāara perā, waaweenáati. Tachi Ak'ōrepa k'isia iru bi parāmaa ne-inaa pi-ia teeit'ee. ³⁶Mapa choo p'anapatáti pāchi ijāa p'anide Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a oodait'ee. Māga ooruta pirā, unudait'ee jōma irua jarada teeit'ee parāmaa. ³⁷K'irāpátí irua jarada:

'Taarā-e nide chi cheit'ee bita cheit'ee. Taarā-e pait'ee. ³⁸P'ek'au k'achia wēe p'aniirā mide ijāapata perā, mi ome p'anadait'ee.
Mamīda waya naa para badak'a ijāada-e p'aneeruta pirā, mi o-īa ba-e pait'ee āra ome.'

(Hab 2.3-4)

³⁹Tachi Ak'ōrepa māga jaraji mīda, tachita atuada-e pait'ee ma ijāada-erāk'a, Cristode wāara ijāapata perā. Maperāpi irua tachi k'aripait'ee irumaa parutamaa.

Chonaarāpa ijāapatap'edaak'a ijāadaipia bī

11 ¹¿K'āata jara k'inia bīma Tachi Ak'ōrede ijāapari? Ijāapata perā k'awa p'ani wāarata uchiait'ee Tachi Ak'ōrepa jara bik'a, waide māga unuda-e p'ani mīda. ²Tachi chonaarāpa māgá ijāa p'anapatap'edaa perā, Tachi Ak'ōrepa āra pia ak'iji.

³Ijāapata perā tachia k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa na p'ek'au eujā māik'aapa pajā ooji ichi pedeepapai. Mapa irā tachia jōmaweda unu p'ani irua ooda ne-inaa wē-e padadeepa.

⁴Abelpa ijāa bada perā, Tachi Ak'ōremaa ne-inaa pipiara teeji Caínpa teeda k'āyaara. Mapa Tachi Ak'ōrepa pia ak'iji Abelpa teeda māik'aapa irumaa jaraji: "Pi pia bapari mi k'irapite." Abel piuji mīda, at'āri tachimaa k'awaapihari Tachi Ak'ōrede ijāadaipia bī māik'aapa oodaipia bī irua k'inia bik'a.

⁵Enocpa ijāa bada perā, Tachi Ak'ōrepa ateeji na p'ek'au eujādeepa, piu-ee. Maperā iru ik'aawa p'anapatap'edaarāpa waa unuda-e paji. Ma ateei naaweda Ak'ōrepa jaraji: "Enocpa mi t'āri o-īapiparida aji, mi k'irapite pia bapari perā."* ⁶Mamīda eperāpa Tachi Ak'ōrede ijāa-e bi pirā, Tachi Ak'ōre p'oyaa t'āri o-īapi-e. Mapa eperā it'aa tīmaa bak'āri, Tachi Ak'ōremaa k'ait'aara wā k'inia bi pirā, ijāaipia bi Tachi Ak'ōre ichita bapari. Ichiaba ijāaipia bi Tachi Ak'ōrepa k'aripapari ichide pipiara ijārutaarā.

⁷Noépa ijāaji Tachi Ak'ōrepa jarak'āri na p'ek'au eujā jōma paniapa ūut'aait'ee, māga waide unuda-e paji mīda. Tachi Ak'ōre waawee bada

* 11.5 Gn 5.24.

perā, ooji barco choma ichi ēreerā ome bataudait'ee, māgá piuda-e pait'ee. Ma barco māgá ook'āri, apemaarāmaa ak'ipiji ichia ijāa bi. Māga unujida mīda ijāada-e paji. Maperāpi k'inijida. Mamīda Noépa ijāa bada perā, Ak'ōrepa jaraji: "Noé pia bapari mi k'īrapite."

⁸Abrahampa ijāa bada perā, Tachi Ak'ōrepa jarak'āri wāmerā ichia teeit'ee pada eujādee, Abraham uchiajī ichi eujādeepa. Mamīda k'awa-e paji sāmaa wāru. ⁹Abrahampa ijāa bada perā, banaji ma eujā jaradade. Bapachi te ne-edee oodade awaraa eujādepemaarāpa oopatap'edaak'a. Ichiaba māgá p'anapachida Isaac māik'aapa Jacob, ijāadap'edaa perā Tachi Ak'ōrepa jarada; ma eujā teeit'ee āchi ēreerāmaa. ¹⁰Abraham māgá bapachi ijāa bada perā Tachi Ak'ōrepa ichi ateeit'ee ichia p'uuru oodamaa; ma p'uuru jō-e pait'ee.

¹¹Abraham audú chonaa baji warra ooit'ee. Ichiaba Sara warra t'ok'aa paji. Mamīda Tachi Ak'ōrepa warra oopiji Abrahammaa, ijāa bada perā Tachi Ak'ōrepa ooit'ee ichia jaradak'a. ¹²Māpai Abraham eperā piudak'a baji mīda, warrarā chok'ara irudeepa uchiajida, lucero pajāde nībik'a māik'aapa p'usa ide ipu tau nāusaa nībik'a.

¹³Ma eperāarā jōmaarāpa ijāa p'anapachida āchi piurutamaa, at'āri jōma Tachi Ak'ōrepa jarada teeit'ee āramaa unuda-e paji mīda. Mamīda ijāa p'anadap'edaa perā, k'awa p'anajida Tachi Ak'ōrepa ooit'ee ichia jaradak'a. Mapa o-īa k'īsiadak'āri āchia ne-inaa iru p'anadait'ee Ak'ōre juadeepa, apemaarāmaa jarajida ma eujā āchi p'anadap'edaamāi wāra āchide-e paji. ¹⁴Māga jarajida it'aripema eujāde k'īsia p'anadap'edaa perā. ¹⁵Āchi uchiadap'edaa eujāde k'īsia p'anadap'edaa paara, waya āpītee wāk'ajida. ¹⁶Mamīda wā k'inia p'anajida p'anapataade it'aripema eujāde, māgí na p'ek'au eujā k'āyaara pipiara bairā. Māga k'īsia p'anadap'edaa perā, Tachi Ak'ōre k'īra nejasia-e āchi Ak'ōre Waibia pait'ee. Irua āra-it'ee p'uuru oo iru bi ichi truade.

¹⁷Tachi Ak'ōrepa k'awaa k'inia baji Abrahampa irude wāra ijāa bi wa māga-e. Maperā jaraji Abrahammaa chi warra Isaac peemerā māik'aapa paamerā ichi-it'ee. ¹⁸Abrahampa ijāa bada perā, māgá peeit'ee paji chi warra apai Sara ome iru bada, Tachi Ak'ōrepa ai naaweda Abrahammaa jaraji mīda:

'Mīa Isaacdeepa uchiadait'erā pia ak'iit'ee pi mide ijāapari perā.' (Gn 21.12)

¹⁹Abrahampa ijāaji Tachi Ak'ōrepa eperā piuda chok'ai p'irabaipii. Wāra māga pik'a baji Isaac ome. Piuda p'irabaidak'a baji, chi ak'ōrepa peein naaweda, Tachi Ak'ōrepa peenaapáde ada perā.

²⁰Isaacpa ijāa bada perā, Tachi Ak'ōrepa jarapidak'a jaraji Jacobmaa māik'aapa Esaumaa. It'aa iidiji Tachi Ak'ōrepa Jacob Esaú ome pia ak'i bapariimerā.

²¹ Jacobpa Ak'ōrede ijāa bada perā, ichi piut'ee pak'āri, it'aa iidiji Tachi Ak'ōrepa José warrarā bendiciamerā. Chonaa bada perā, ichi bordonde t'ídik'aji māga ook'āri.*

²² Josepa Tachi Ak'ōrepa jarada ijāada perā, ichi piut'ee pak'āri, chi arii p'anadap'edaarāmaa jaraji Israel pidaarā Egipto eujādeepa uchiadait'ee. Ichiaba jaraji māga p'asak'āri, ārapa ichi biīri auk'a ateedamerā.

²³ Moisés ak'ōreerāpa ijāa p'anadap'edaa perā, Moisés t'ok'āri māik'aapa k'īra wāree unudak'āri, atane ōpee mera bijida. Rey pedee waaweeda-e paji, irua jaraji mīda imik'īra warra chak'eerā jōmaweda peepiit'ee.

²⁴ Moisepa ijāa bada perā, chonaa pak'āri, Faraón k'au warrak'a pa k'inia-e paji. ²⁵ Ma k'āyaara apemaarā Israel pidaarā chupiria chitooni ome auk'a ba k'inia baji mimia chaaree oomaa, p'ek'au k'achia ode o-īa nipai k'āyaara. ²⁶ K'īsiaji pipiara bai chupiria nībait'ee Tachi Ak'ōredeerā ome, ni p'ani misa Tachi Ak'ōrepa pēiit'ee bi āchi k'aripamerā, Egiptodepema ne-inaa pia iru bai k'āyaara. Māga k'īsiaji k'awa bada perā Tachi Ak'ōrepa teeit'eeda ada pipiara bi.

²⁷ Moisepa ijāa bada perā wājí Egipto eujādeepa, rey k'īrau bi waawee-ee. K'awa baji Tachi Ak'ōre ichi ome bi, ichi taupa unu-e paji mīda.

²⁸ Moisepa ijāa bada perā Tachi Ak'ōrepa Israel pidaarā k'aripai, āramaa Pascua fiesta oopiji. Māgide oveja peepiji, maap'eda āra te t'īupata i chaa waa jīap'epiji hisopo juu chak'eerāpa. Māga oojida āchi warrarā naapemaarā peepiamaapa, Tachi Ak'ōrepa jarada perā ichi ángel pēiit'ee Egipto pidaarā warrarā naapemaarā peede.

²⁹ Israel pidaarāpa ijāa p'anadap'edaa perā, Mar Rojo p'oo bide wāyaajida eujā pania wēe bik'a. Mamīda Egipto pidaarā auk'a wāyaadait'ee pak'āri, jōma toida k'inijiji.

³⁰ Israel pidaarāpa ijāa p'anadap'edaa perā, ewari siete parumaa ewari chaa p'īrrabajida Jericó p'uuru ik'aawa, Tachi Ak'ōrepa jaradak'a oodamerā. Māgá oodap'eda, Tachi Ak'ōrepa muralla choma ma p'uuru t'iak'au bada baaipiji.

³¹ Prostituta Rahabpa Tachi Ak'ōrede ijāa bada perā, ichi temāi o-īa t'īupiji Josuépa eperāarā omé pēida; ma p'uuru ak'ide chedap'edaarā. Maperā piu-e paji apemaarā ma p'uurude ijāadak'aa beerāk'a, Israel pidaarāpa ma p'uuru jōt'aa chedak'āri.

³² ¿K'āata waa jaraima? P'oysa jōma jara-e juu araa-e perā jarait'ee Gedeónpa ooda, Baracpa, Sansonpa, Jeftepa, Davidpa māik'aapa Samuelpa oodap'edaa, Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa oodap'edaa paara. ³³ Māgiirāpa ijāa p'anadap'edaa perā, Tachi Ak'ōrepa āchi k'aripaji nāga oodamerā. Úk'uru jura chōo p'oyaajida; awaraarāpa pia ak'ijida āchi juu ek'ari p'anadap'edaarā; awaraarāpa unujida Tachi Ak'ōrepa

* 11.21 Gn 47.31.

ooit'eeda ada āchi chonaarā k'aripait'ee; awaraarāpa león it'ai jiapijida, Tachi Ak'ōrepa k'aripap'eda; ³⁴Awaraarā t'i pitaudeepa paa-ee uchiajida; awaraarā chok'ai uchiajida espadapa pee k'inia p'anadap'edaarā juadeepa; ūk'uru juatau t'ūmaa p'anadak'āri, Tachi Ak'ōrepa juataura papiji; awaraarā Tachi Ak'ōrepa sōcharra papip'eda, chōojida āchi k'īraunuamāa iru p'anapataarā ome; ūk'uruurāpa āchi eujādeepa jērek'oojida awaraa eujādepema chōode chedap'edaarāpa. ³⁵Ichiaba wēraarā ūk'uruurāpa Tachi Ak'ōrede ijāa p'anadap'edaa perā, unujida āchia k'inia iru p'anadap'edaa piudap'edaarā chok'ai p'irabairuta.

Jōdee, ijāa p'anajida mīda, ūk'uru piu k'achia piujida. Ijāadak'aa beerāpa māgiirā jita atadak'āri, māgapachida: "Pēida-edā apachida, Cristode ijāa amaarutamaa". Mamīda māga ooda-e paji. Maperā piujida. Āchia k'awajida piudap'eda, Tachi Ak'ōrepa āchi waya chok'ai p'irabaipii'tee iru ome p'anapataadamerā, waa piuda-ee. ³⁶Ichiaba ijāadak'aa beerāpa ūk'uru imik'iraarāmaa ik'achia jarajida māik'aapa wijida. Ma awara cadenapa jīdap'eda, carcelde t'i nībijida. ³⁷Awaraarā māupa bat'a peejida maa-e pīrā serruchopa esajīak'a t'oop'e peejida. ūk'uru peejida espadapa. ūk'uru chupiria oveja e maa-e pīrā cabra e jī nipapachida; jarra oopachida māik'aapa chīarapa āra k'achia ooruta choopachida. ³⁸Na p'ek'au eujāde ichita p'anadaik'araa bajī, āchi ik'aawa p'anadap'edaarā k'āyaara pipiara p'anadap'edaa perā. Māga p'anajida Tachi Ak'ōrede ijāa p'anadap'edaa perā. Nipapachida eujā pania wēe bide māik'aapa mēe, eera jēra bimāi. Maapai p'anapachida yooro te uriade māik'aapa māu te uriade.

³⁹Ma jōmaarāpa Tachi Ak'ōrede ijāa p'anadap'edaa perā, irua āra k'aripaji māik'aapa pia ak'īji. Mamīda piudai naaweda, Tachi Ak'ōrepa āramaa teeit'eeda ada maarepida unuda-e paji. ⁴⁰Irua k'inia bajī ārapa ne-inaa pipiara iru p'anadamerā tachi ome auk'a. Iru ūraa chiwidi k'aurepa wēpapiji ārapa p'ek'au k'achia oopatap'edaa tachide ome auk'a, jōmaweda p'ek'au k'achia wēe p'anadamerā ichi k'īrapite.

Choodaipia bi Cristode ijāa p'anide

12 ¹Māpai ma ijāa p'anadap'edaarā chok'araarāpa tachi ak'īmaa p'anadairā Ak'ōre truadeepa, p'anapataadáma āra p'anapatap'edaak'a. Ara p'irapataarā jīp'a p'irapatak'a panadait'ee āchi p'ira wārutamaa, māga pik'a Cristode ijāadáma. Oo amaadáma p'ek'au k'achia māik'aapa ne-inaa Tachi Ak'ōrepa oopi-e bi. Jīp'a oodáma Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a, irumaa p'ananaaruta misa. ²Māga oo p'anide k'īsiadáma Jesucristode, irua naapiara ijāa bada perā ichi piurumaa. īrá ichia māgá tachi k'aripapari, pipiara ijāa wādamerā piurutamaa. Ichi kurusode chupiria piuk'āri, k'īra nejasia-e paji māgá piut'ee, k'awa bada perā chupiria nībap'eda, o-īa bait'ee. Māgá īrá su-ak'i bi Tachi Ak'ōre su-ak'i beepari juaraare.

³Parāpa k'īsiadaipia bi Jesús chupiria nībada ijāadak'aa beerā k'aurepa. Āchia ijāadaamaa p'anajida irua ooda unudak'āri māik'aapa irua jarada ūridak'āri. Māgá oojida mīda, iru choopachi. Māgá parā auk'a choodaipia bi irude ijāa p'anide. Sēdaik'araa bi māik'aapa p'oyaa choo-edā adaik'araa bi. ⁴Parā māgá choo jōnide, waide p'ek'au k'achia oopi k'inia p'aniirāpa parā peeda-e p'ani Jesús peedap'edaak'a. ⁵¿K'īra atua p'anik'ā Tachi Ak'ōrepa parā ūraada, eperāpa chi warra ūraa bik'a? Iru ūraa p'ādade jara bi:

'Warra, pia k'īsíaji Tachi Ak'ōrepa jarateek'āri itria pik'a bide. Irua k'īrapapik'āri pia ne-inaa k'achia oopata, k'īra pia-ee beenáaji.

⁶Tachi Ak'ōrepa māgá itria pik'a bide ak'ipipari pi k'inia iru bi māik'aapa wimaa pik'a bide miapik'āri, ak'ipipari wāara pi ichi warra.'

(Pr 3.11-12)

⁷Mapa choo p'anadaipia bi mia jōnide, Tachi Ak'ōrepa jarateemaa bairā na eujādepema ak'ōrepa ooparik'a. Māga oopari ichia k'inia bita oo k'awaadamerā. Na eujādepema ak'ōreerāpa āchi warrarā ūraapata māik'aapa itriapata ne-inaa k'achia oodak'āri. ⁸Māgá ichiaba Tachi Ak'ōrepa oopari. Māga oo-e pīrā, parā ichi warrarā-e; jīp'a awaraa ak'ōredepema. ⁹Tachi k'aipee p'anadak'āri, ak'ōreerāpa itriapachida ne-inaa k'achia oodak'āri. Mapa tachia āra waawee p'anapachida. Māgá bi pīrā ak'ōreerā na eujādepema ome, Tachi Ak'ōre audupiara waaweedaipia bi irua tachi wimaa pik'a iru bak'āri, iru ome ichita p'anapataadait'ee perā. ¹⁰Taarā-e nide tachi k'aipee weda tachi ak'ōreerāpa ūraapachida māik'aapa itriapachida tachimaa ne-inaa oopi k'inia p'anadak'āri. Jōdee Tachi Ak'ōrépata ichita pia ūraapari māik'aapa itriapari pipiara p'anapataadamerā, t'āri pia ichik'a. ¹¹Tachi Ak'ōrepa tachi itriamāa bi misa, k'īra pia-ee p'anapata. Mamīda ma t'ēepai pia k'īsia p'aneedak'āri, oo k'awaa wāpata irua oopi k'inia bik'a māik'aapa k'āiwee p'anapata.

¹²Maperā t'āridepai choopatāati ijāa p'anide. Parā ūk'uru p'irapataarāk'ata p'ani. Māirā īyapaadaidak'āri, juatau t'ūmaadaipata māik'aapa biiri wēredaipata. iMāgá p'ananáati! ¹³Ma k'āyaara naawedapema oodap'edaak'a pia oopatāati Tachi Ak'ōrepa parāmaa oopi bik'a. Māga ooruta pīrā, pia ijāada-e p'aniirā pia ijāapidai. Parāpa oo p'anapatak'a āchia auk'a oo k'inia p'anadai.

K'īrak'aupai Tachi Ak'ōre Ūraa ūri k'iniada-e pai

¹⁴Jiridaipia bi k'āiwee p'anapataadait'ee jōmaarā ome māik'aapa oo p'anapatāati Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a. Māga oodaipia bi k'awa p'anadairā Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a ooda-e p'aniirā irumaa p'oyaa wāda-e. ¹⁵iK'īrak'aupai ijāa amaa p'aneedai Ak'ōrepa Jesucristo pēida, ichia tachi k'inia iru bairā! Ichia apidaapa ūridaik'araa bi ijāa amaapi k'inia p'aniirāpa jaratee p'ani Jesucristopa oodade. Ma jaratee p'ani neera

k'achíak'ata bi, todak'āri, chok'ara peepari perā. ¹⁶ Apida awaraa ome k'āik'araa bi, miak'āi-e bi pirā. Ichiaba oodaik'araa bi Esaúpa oodak'a. Ichia Tachi Ak'ōre waaweeek'aa paji. Jacobmaa teeji chi ak'ōre net'aa atait'ee pada māik'aapa Tachi Ak'ōrepaa iru pia ak'iit'ee pada, warra naapema pada perā. Māga teeji chik'o p'arat'u abaa pari. ¹⁷ Parāpa k'awa p'ani ma t'eeepai pia k'īsiak'āri, chi ak'ōrepaa teeit'ee pada net'aa audú ata k'inia baji māik'aapa audú k'inia baji Tachi Ak'ōrepaa ichi pia ak'iimerā. Mamīda audupai jēeji mīda, māga uchia-e paji, aī naaweda chi ak'ōrepaa jarada perā Tachi Ak'ōrepaa jarapidak'a; Jacob pipiara ak'iit'ee Esaú k'āyaara.

¹⁸ iK'īsíati! Tachi Ak'ōre Ūraa chiwidi k'aurepa, parā iru k'ait'aara wāpata Israel pidaarā wādap'edaa k'āyaara, irua Moisemaa jarada k'aurepa. Naaweda irua Moisemaa pedeeji ee it'ia bideepa, mama bada perā. Maapai tachi chonaarā māgí ee it'ia bi k'ait'a wādap'eda, t'ipitau it'aa urua nībik'a unujida. Ichiaba unujida p'āriu jīararak'a ma ee aneu cheru. Ma awara ūrijida nāumia pururua nībi māik'aapa pa jīwaa nībi. ¹⁹ Māga unudak'āri, ichiaba ūrijida trompeta jīwaa nībi māik'aapa Tachi Ak'ōre āchimaa pedeemaa bi. Chi māga ūridap'edaarā audú p'era jōnipa chupiria iidijida Moisemaa, Tachi Ak'ōrepaa āchimaa waa pedeenaamerā. ²⁰ Māga oojida p'oyaa chooda-e pada perā Tachi Ak'ōrepaa jarak'āri:

'Chi t'iaru na eede, ne-animal paara, peet'āati māupa.' (Ex 19.12-13)

²¹ Ma ewate jōmaarāta p'era para baji. Mapa Moisepa pida māgají:

'Mi audú p'era nībida aji.' (Dt 9.19)

²² Jōdee māga-e parā ome. Jíp'a it'aa t'īmaa bide k'ait'a wā p'ani Tachi Ak'ōre bimaa it'aripema eede t'ījarapata Sión māik'aapa Tachi Ak'ōre, chi ichita chok'ai bi, k'īrapite panapata it'aripema p'uuru Jerusalende. Mama unu p'ani angeleerā cho-k'ara see jōni, o-īa k'ari para bi.

²³ Ichiaba mama unu p'ani Tachi Ak'ōre warrarā, chi it'ari t'ī p'ā jēra biirā. Māgiirā jōma Tachi Ak'ōre warra naapemaarāk'a, Jesucristode ijāapata perā. Mama ichiaba unu p'ani Tachi Ak'ōre, na p'ek'au eujādepemaarāpa pia māik'aapa k'achiaoopata ak'ipari. Ma awara unu p'ani chonaarāwedapema ijāa p'anapatap'edaarā, p'ek'au k'achia wēe p'ani Cristo k'aurepa. ²⁴ Mama unu p'ani Jesús, Tachi Ak'ōrepaa pēida ichi ūraa chiwidi jaramerā. Mama iru waa jiap'eda k'aurepa Tachi Ak'ōre bimāi, parā p'ek'au k'achia wēe p'ani iru k'īrapite. Ma waa awara bi Abel waa k'āyaara. Tachi Ak'ōrepaa Abel waa unuk'āri, chi Abel peeda k'achia oo k'inia baji. Mamīda Cristo waa unuk'āri, irude ijāapataarā p'ek'au k'achia wēpapida perā māgí waapa, k'achia oo k'iniak'aa Tachi Ak'ōrepaa.

²⁵ Mapa parāpa Tachi Ak'ōre ūraa ūridaipia bi. Ma ee it'ia bideepa pedeek'āri, Tachi Ak'ōrepaa chupiria k'awa-e paji pirā ichi ūraa ūridaamāa p'anadap'edaarā, audupiara tachi iru juadeepa uchiada-e pai, ūridaamāa p'ani pirā iru ūraa jara pēida it'ariipa ichi Warra k'ap'ia pari. ²⁶ Ma ewate

Tachi Ak'õrepa pedeek'ari, eujā wëre jira ataji. Mamïda ñrapema ewari jara bi:

'Ewari cherude eujā waya wëre jira atait'eeda a bi, pajā paara.' (Hag 2.6)

²⁷Mägí pedee waya jara k'inia bi ma wëre jira atarude Tachi Ak'õrepa jöt'aait'ee ichia ooda na p'ek'au eujäde nïbi mäik'aapa pajäde nïbi. Jödee ne-inaa it'aripema mäik'aapa ichide ijääpataarä ichiak'au biit'ee. ²⁸Mägá tachi, Tachi Ak'õre trua wërek'aade p'anadait'ee perä, gracias jaradáma irumaa mäik'aapa oodáma irua oopi bik'a, t'äripa mäga oo k'inia p'anadairä. Ma awara Tachi Ak'õre waaweedáma, irua mäga k'inia bairä. ²⁹Ma jöma oodáma Tachi Ak'õrepa ichi ūraa ūri k'iniadak'aa p'aniirä k'achia ooit'ee perä. Ooit'ee t'ipitaupa ne-inaa paa jöt'aaparik'a.

Tachi Ak'õrepa k'inia bik'a oodaapia bi

13 ¹Chik'inia p'anapatáati. Mäga p'anapataadaapia bi Cristode ijääpataarä, iru k'aurepa ñpemaarä p'anadairä. ²Parämaa te iidi chedak'ari, wäak'anáati. Tachi chonaaräpa te wäak'ada-ee, t'üripachida ächi temäi pacherutaarämaa. Ük'uruuräpa k'awada-ee, angeleerä k'äipijida.

³K'iräpätí mäik'aapa k'aripapatáati carcelde p'aniirä Cristo k'aurepa. Chupiria k'awáati parä jida mäga p'aneedai perä. Ichiaba ijäädak'aa beeräpa parä k'öp'äyoorä miapi p'anadak'ari Cristo k'aurepa, k'aripapatáati, parä jida mäga p'anadap'edaa perä.

⁴Miak'ái p'aniirä awaraarä ome k'aináati, Tachi Ak'õrepa jara bairä chi miak'aidapa awaraa iru baik'araa bi. Ichiaba tuu bipa awaraarä jiriik'araa bi mäirä ome k'áiit'ee. Tachi Ak'õrepa chi mäga oo p'aniirä k'achia ooit'eeda a bi.

⁵P'arat'a waibia ichita jirináati waa k'inia bairä. O-ña p'anáti pächia iru p'ani omepai, Tachi Ak'õrepa jara bairä:

'Mia pi ak'i amaa-e. Ewari apida ituaba atabëi-e.' (Dt 31.8)

⁶Mapa waawee-ee tachia jaradaapia bi:

'Tachi Ak'õrépata mi k'aripapari. Mapa mia eperäarä jua waawee-e bi.' (Sal 118.6)

Ijäädaapia bi naawedapema jarateepataaräpa jarateedap'edaa

⁷Naawedapema jarateepataarä k'iräpätí. Mägiiräpa ächi piurutamaa ijääpachida Jesucristopapai eperäarä o k'achiadeepa k'aripa atai. Mäga parämaa pia jarateepachida, auk'a ijää p'anapataadamerä. Mapa ärak'a ijääpatáati.

⁸Jesucristo awara pa-e pait'ee. Naawedapemaarä o k'achiadeepa k'aripa ataji, ñrapemaarä auk'a k'aripapari mäik'aapa waide t'oda-e p'anadait'erä auk'a k'aripait'ee. ⁹Parämaa naawedapema

jarateepataarāpa jarapachida Tachi Ak'ōrepa Jesucristo pēji eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atade, tachi k'inia iru bapari perā. Ma wāara perā, tāripa waapiara ijāadáma irude. Ijāanáati awaraa ne-inaa k'ira tādoo jarateepataarā pedee. Māirāpa jara p'aní Tachi Ak'ōrepa eperāarā k'aripapari k'o p'anadairā ne-animalaarā peedap'eda, paadap'edaa altarde. Mamīda māga oo bipa apida p'ek'au k'achia wēe bak'aa Tachi Ak'ōre k'īrapite.

¹⁰Moisepa p'ādade jara bik'a oo p'aniirāpa p'oyaa k'awada-e Cristopa āchi pari kurusode ooda. ¹¹Ma jara bik'a oodak'āri, p'aareerā poro waibiapa ne-animal waa atap'eda, ateepari ma cuarto edupiara bide Tachi Ak'ōre te waibiade. Māgí waa bipari Tachi Ak'ōre bimāi eperāarā miapinaamerā āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. Mamīda ma ne-animal peeda k'ap'ia p'uurudeepa taawaa ateepata paadait'ee.

¹²Jōdee Jesús p'uurudeepa taawaa ateejida māik'aapa mama miapijida piurumaa. Māgá piuda perā eperāarā pari, āchia p'ek'au k'achia oopatap'eda wēpapiji ichi waa bat'ada k'aurepa. Māga ooji āchi p'ek'au wēe p'aneedamerā Tachi Ak'ōre k'īrapite. ¹³Moisepa p'ādade jara bī k'achia baji piut'ee p'uurude taawa. Māga baji mīda, Cristo māgá piuji k'iraunu amaa iru p'anadap'eda perā. Mamīda irua māgide k'īsia-e paji k'awa bada perā piut'ee tachi pari. Mapa wādámama iru ome p'uurudeepa taawaa pik'a. Uchiadáma ma chonaarāwedapema ūraa juu ek'ariipa p'anana dait'ee ūraa chiwidi juu ek'ari, tachi k'iraunu amaa iru p'aní mīda Cristo iru p'anadap'edaak'a. K'īsiada-ee, waapiara irude ijāadáma. ¹⁴Na p'ek'au eujāde p'uuru apida ichita ba-e pait'ee. Maperā tachia k'īsia p'aní it'aripema p'uuru k'ira wāreede. Mamata p'anapataadait'ee Tachi Ak'ōre ome. ¹⁵Māpai Jesucristo māgá piuda perā tachi pari māik'aapa tachi k'aripapari perā, it'aa t'īmaa bide ip'ii jaradáma: "Ak'ōre, pi ichita t'āri pia bapari, Jesús tai k'aripamerā pēida perā." ¹⁶Ichiba k'ira atuanáati chik'aripa p'anapataadait'ee māik'aapa wēe beerāmaa teedait'ee pāchia iru p'aní net'aadepema, Tachi Ak'ōrepa māgata k'inia bairā. Māga oodak'āri, Tachi Ak'ōre t'āri o-īapidai.

¹⁷Ma awara oopatāati pāchi ak'ipataarāpa jara p'anik'a, āchia parā ak'i p'anadairā māik'aapa parā k'aripa p'anadairā Tachi Ak'ōre Ūraa k'awaadamerā. It'aa t'īmaa p'anide ārāpata jaradait'ee āchia parā ak'i p'anadap'eda māik'aapa parāpa oodap'edaa. Maperā oo p'ani pirā āchia jara p'anik'a, āchi o-īa p'anadait'ee Tachi Ak'ōre k'īrapite, parāpa ijāapata perā. Mamīda māga ooda-e pirā, āchi k'īsia p'ua p'anadait'ee iru k'īrapite.

¹⁸It'aa t'īpatāati Tachi Ak'ōremaa tai pari. Taipa k'awa p'ani irua pia p'anaut'ee. Tachi Ak'ōrepa tai k'īsia p'ua k'īsiapi-e, irua oopi bik'a oo p'anadairā māik'aapa māga oo k'inia p'aní jai-idaarutamaa. ¹⁹Ichiba mia enenee nībi it'aa t'īpataadamerā mi pari Tachi Ak'ōrepa mi k'aripamerā, waya isapai wā k'inia bairā parā ak'ide.

Na k'art'a p'ā aupak'āri ūraada

²⁰Tachi Ak'ōrépata tachi k'aiwee p'anapipari. Jesús waa bat'ada k'aurepa ichia eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata wēpapiji, māik'aapa Jesucristo chok'ai p'irabaipiji. Maap'eda ichi ūraa chiwidi k'aurepa Cristo biji tachi ak'ipari waibia, irude ijāapataarā ichita ak'i bamera māik'aapa k'aripamerā, oveja ak'iparipa ichi ovejaarā ak'iparik'a. ²¹It'aa t̄imaa bide parā pari mia jara bi: "Ak'ore, ãra pia ak'i baparíiji, pia oopi bik'a oo k'awaa wādamerā. Tachia māgá oodai māik'aapa pi t'āri o-ñapidai Jesucristopa k'aripak'āri. Ak'ore, iirua pi k'ira wāree ichita iru bapariit'ee! iAmén!"

²²Ipemaarā, mia k'inia bi parāpa na k'art'a pia leedamerā māik'aapa aide jara bik'a oodamerā. Na k'art'a mak'iarra teesoo-e bi, ne-inaa waa at'āri p'āi paraa perā.

²³Mia parāmaa k'awapi k'inia bi tachi ipema Timoteo uchiaji carceldeepa. Nama mi bimāi isapai pacheru pirā, iru ome parā ak'ide wāit'ee.

²⁴Salude téeti parā ak'ipataarāmaa māik'aapa awaraa Cristode ijāapataarāmaa. Italiadepema ijāapataarāpa parāmaa salute tee pēiruta.

²⁵Mia it'aa iidi bi Tachi Ak'ōrepa parā jōmaweda pia ak'i bapariimerā. Māgapai paji.

SANTIAGO

Santiagopa K'art'a P'āda Judiorā Ijāapataarāmaa

Santiago, Jerusalendepema ijāapataarā poro waibiapa na k'art'a p'āji. Cristo chok'ai p'irabaip'eda, unupiji nágí Santiagomaa (1 Co 15.7). Santiagopa na k'art'a p'ā pëiji judiorā Cristode ijāadap'edaarā, eujā awara–awaraade p'anadanadap'edaarāmaa. Ma ijāapataarā ūraaji ichita ijāapataadamerā Cristopa k'inia bik'a.

Salude jarap'eda, naapiara Santiagopa jara bi ijāapataarāpa jiridamerā k'īsia k'awaa p'anadait'ee māik'aapa ijāa–ijāa p'ananaadamerā (cap. 1.1-18). Jara bi oopataadamerā Ak'ōre Ūraade jara bik'a; jíp'a ma ūraa ūridai k'āyaara (cap. 1.19-27) māik'aapa eperāarā ūk'uru piara ak'inaadamerā awaraarā k'āyaara, Tachi Ak'ōrepia ijāapataarā jōmaweda auk'a pia ak'ipari perā Cristo k'aurepa (cap. 2.1-13). Jara bi k'āata jara k'inia bi Tachi Ak'ōrede ijāapari (cap. 2.14-26). Jara bi tachi k'īramede; sāga ma k'aurepa k'achiade baaidai (cap. 3.1-12). Jara bi wāara k'īsia k'awaa p'aniirāde (cap. 3.13-18) māik'aapa sāap'eda ijāapataarā chik'inia p'anada–e (cap. 4.1-12). Jara bi audua pedeenaadamerā (cap. 4.13-17) māik'aapa p'arat'ara beerā ūraa bi (cap. 5.1-6). T'ēepai jara bi choodamerā āra ijāa p'anide māik'aapa it'aa t'ipataadamerā k'ayaa beerā pari (cap. 5.7-20).

Salude pëida

1 ¹Mi, Santiagopa oopari Tachi Ak'ōrepia k'inia bik'a māik'aapa Tachi Waibia Jesucristopa k'inia bik'a. Na k'art'a pëiru parā Israeldeepa uchiadap'edaa ēreerā docedepema ijāapataarāmaa, t'imí na p'ek'au eujāde p'ani chaa. Pia p'anáti.

Ijāapataarā nepirade p'ani pijida, o–ia p'anadaipia bi

²Ípemaarā Cristo k'aurepa, parā nepirade p'anadak'āri maa–e pirā chupiria jōnadak'āri, waapiara Cristode o–ia ijāa p'anáti. ³Māgá choodak'āri, k'awa p'ani ne–inää k'ira t'ādoo choodai. ⁴Māgá choo p'ani misa, ichiak'au Tachi Ak'ōremaa oopítí irua k'inia bik'a. Māgá

parāpa ne-inaa apida faltada-e pait'ee irua oopi k'inia bī parāmaa. Pia k'isiapataadai māik'aapa jōma pia oopataadai, irua k'aripa bairā.

⁵Mamīda parādepe mapa k'awa-e bī pirā k'āata ooipia bī chupiria nībide, it'aa t'īji Tachi Ak'ōrepa k'awapimerā. Tachia chupiria iidiruta pirā, iru k'irau-epi. Ma k'āyaara k'aripait'eepi, ne-inaa jōmaade tachi k'aripa k'inia bapari perā. ⁶Mapa Tachi Ak'ōremaa it'aa t'īk'āri, ijāaji wāara irua ooit'ee pia iidi bik'a. K'īsianáaji: “¿Mia oo k'inia baik'ā irua k'inia bik'a wa māga-e?” Māgee eperā k'īsia nāga bī: ara p'usa abaamāi bak'āak'ata bi. ⁷Māgee eperāpa ijāa-e Tachi Ak'ōrepa ichi k'aripai. ⁸Idi ne-inaa aba ijāapari māik'aapa nu ne-inaa awaraa ijāapari. K'īra jīp'a ijāak'aa.

Chupiria beerā p'arat'ara beerā ome

⁹Piara k'awaadamerā sāga oodaipia bī chupiria jōnide, parāmaa nāga nepiriit'ee. Ijāapari aba chupiria bī pirā p'arat'a wēe, o-īa baipia bī Tachi Ak'ōrepa iru auk'a pia ak'ipari perā apemaarā ijāapataarāk'a. Ma awara o-īa baipia bī it'ari banait'ee perā. ¹⁰Jōdee ijāapari p'arat'ara bī o-īa baik'araa bī p'arat'ara bairā. Eperā p'arat'ara bī taarā chook'aa, nep'ono ewaraade bik'a. ¹¹Māgee nep'ono pi-ia bī t'ok'āri tap'eda. Mamīda ai īri ak'ōrejīru jēra nībeek'āri, piidaipari wāsiapa. Taarā-e nīde ma nep'ono pi-ia jōdaipari. Māga pik'a bī eperā p'arat'ara bee. Mimia oomaa p'anide pida, jōma āchia iru p'ani jōdarii.

Tachi Ak'ōrepa k'īsia k'achia k'īsiapik'aa

¹²Tachi Ak'ōrepa o-īapipari eperā chupiria nībide maa-e pirā nepirade nībide, chook'āri Cristode ijāa bairā. Māgá chook'āri, Tachi Ak'ōrepa ma eperāmaa it'ari pema poro jīra teeit'ee; pia jarait'eera, ichita ichi ome bapiit'ee. Ichia māga oopari jōma ichi k'inia iru p'aniirā ome, chonaarāweda māga jarada perā. ¹³Mamīda māgá nepirade jōnide abaapa k'īsiaru pirā k'achia ooit'ee, jaraik'araa bī: “Tachi Ak'ōrépata māga oopi bī”. Māga jaraik'araa bī Tachi Ak'ōrepa k'īsiak'aa perā ne-inaa k'achia ooit'ee. Ma awara eperāmaa māga k'īsiapik'aa. ¹⁴Jīp'a tachi t'ārideepata k'īsia k'achia uchiapari. Maap'eda ne-animal trampade t'īuparik'a carnada k'oit'ee, māga pik'a eperā ichia k'īsia k'achia oo k'iniadaik'āri, ¹⁵ma ne-inaa k'achia oopari. Chi māga oyaa bī atuait'ee.

¹⁶Maperā īpemaarā k'iniarā, pāchi itu k'ūrapināati. K'īrak'aupai k'īsiadai Tachi Ak'ōrepa k'īsiapii ne-inaa k'achia ooit'ee. ¹⁷Māga-epi. Tachia ne-inaa pia jōmaweda iru p'ani Tachi Ak'ōre k'aurepata iru p'ani. Irua ooji ak'ōrejīru, atane māik'aapa lucero. Māgí edaare īdaapata, edaare īdaadak'aa. Tachi Ak'ōre māga bada paara, edaare k'īsiapik'aji k'achia ooit'ee; edaare k'īsiapik'aji pia ooit'ee. Mamīda māga-e. Ichita pia oopari. ¹⁸Māgá pia oopari perā, apemaarāpa irude waide ijāadai

naaweda, tachi judiorāmaa k'awapiji ichia wāarata jara pēida, ma ūraa wāarade ijāadap'eda, atuanaadamerā. Mäga ooji k'inia bairā ichi k'īrapite pia nipa padamerā.

Tachi Ak'ōre Ūraa ūripataarāpa oopata

¹⁹Ipemaarā k'iniarā, Tachi Ak'ōrepa mäga ooda perā tachi-it'ee, k'īri ēesaa p'anāti iru ūraa ūridamerā. Mamīda pia k'īsiati pedeedai naaweda. Ma awara isapai k'īraunāati. ²⁰Mia mäga jara bi chi isapai k'īrauyaa bipa ook'aa perā Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a. ²¹Maperā k'achia k'īra t'ādoo k'īsia amāati. P'anānāati naaweda p'anapatap'edaak'a, waide ijāada-e p'anadak'āri. Ma k'āyaara audua-ee óoti Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a. Ichiaba k'īsiapatāati irua wāarata jara pēidade, ma k'aurepata ijāapata perā mäik'aapa it'aa wādai'tee perā.

²²Mäga ooda-e pirā, pāchi k'inia ijāa p'aník'ata bi. Mia mäga jara bi ūk'uruurāpa k'īsiadai perā Tachi Ak'ōre Ūraa ūri bipapai oo p'ani irua k'inia bik'a. Mamīda pāchi itu k'ūrapi p'ani. Tachi Ak'ōre Ūraa ūridak'āri, oodaipia bi irua jara bik'a. ²³Chi mäga oo-e bipa ara eperāpa espejode ichi k'īra ak'īparík'ata bi. ²⁴Jāgí eperā espejode ak'i bak'āri, ichi k'īra pia unupari. Mamīda ma espejodeepa äyaa wāk'āri, espejode unuda k'īra atuadaipari. ²⁵Mäga pik'a bi eperā ome Ak'ōre Ūraa ūrik'āri. Ūrii Tachi Ak'ōrepa ichimaa oopi k'inia bi. Mamīda, ai t'ēepai ichia ūrida k'īra atuadaru pirā, oo-e pai Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a. Jödee chi ooparipa Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a nāga bi. Tachi Ak'ōrepa Ūraa Pia jara pēida Cristode ūrik'āri, aide k'īsia wāpari mäik'aapa Cristode ijāapari. K'īra atua-ee māgí jara pēida, Cristopata k'aripapari perā ichia oomerā ma ūraade jara bik'a. Mäga ook'āri, t'āri o-ia bapariit'ee.

²⁶Eperāpa k'īsiai Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a oo bi, it'aa t'īpari perā maa-e pirā primisia teepari perā. Mamīda ik'achia pedeero pirā awaraarā āpite maa-e pirā audua pedeero pirā, ichi itu k'ūramaa bi, wāara Tachi Ak'ōrepa oopi k'inia bik'a oo-e bairā. ²⁷Wāara Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a ooparipa ooamaa bapari ijāadak'aa beerāpa k'achia oopata k'īra t'ādoo. Ma awara k'aripapari ak'ōre wēe beerā mäik'aapa p'ētrāa beerā āchi chupiria jōnide.

Sāgá awaraarā ak'īdaipia bi

2 ¹Ipemaarā, parāpa k'awa p'ani net'aa jōma Tachi Waibia Jesucristo jua ek'ari nībi. Iruata Tachi Ak'ōre k'īra wāree iru bi. Mäga k'awa p'anita mäik'aapa irude ijāa p'anita, ćsāap'eda parāpa aba k'iniara iru p'anapatama apemaarā k'āyaara? Tachi Ak'ōrepa mäga oopik'aa. ²¿Sāga pak'ajima parāpa mia jararuk'a oodap'edaa paara? Parā cheepurudak'āri it'aa t'īdait'ee, pachei aba p'arat'ara bi mäik'aapa aba chupiria bi. ³Chi p'aru pi-ia jī bi mäik'aapa sortija nēedee jī bi pipiara ak'īdai chi p'aru sore jī bi k'āyaara.

Jaradai ma p'arat'ara bimaa: "Nama su-ak'i ba chéji su-ak'i beepata pipiara bide." Jödee ma chupiria chímaa jaradai: "Jáma bainñ banáji, maa-e pírã jáma su-ak'i banáji." ⁴Mäga oodap'edaa paara, Tachi Ak'orepa k'inia bik'a ooda-e p'anak'ajida. Mapa parápa mágá oo p'ani pírã, pia ooda-e p'ani. Cristo Tachi Waibiada a p'ani mïda, jara p'ani chiságita k'iniadaipia bi apemaarã k'äyaara. Mäga oodak'äri, k'achia k'isia p'ani.

⁵Ipemaarã k'iniarã, iürít! Tachi Ak'orepa audú jirit'erajipi chupiria chedeerã, Cristode ijäädap'eda, o-ña p'anapataadamerã na p'ek'au eujäde, k'awa p'anadairã irua ächi k'aripapari. Ma awara ächi jirit'eraji it'aa wädamerã. Tachi Ak'orepa mágáoopari ächi-it'ee mäik'aapa jöma iru k'inia iru p'aniirã-it'ee, chonaaraweda mágá jarada perã. ⁶Tachi Ak'orepa mágá chupiria beerã jirit'eraji mïda, parápa p'arat'ara beerã pipiara ak'ipata chupiria beerã k'äyaara. ¿K'awada-e p'anik'ä p'arat'ara beerápata parã chupiria oo iru p'anapata mäik'aapa charraarã k'irapite atadaipata? ⁷Ma awara ächia Jesucristo tñ ichi k'inia ik'achia jarapata. Mäga oopata Tachi Waibia Jesucristopa jömaarämaa pia oopari mïda. Iru tñdetä parã poro choopijida! Mäga bita, ñsäga ärata pipiara ak'idaima chupiria beerã k'äyaara?

⁸Ma k'äyaara oodaipia bi Tachi Ak'orepa ûraa waibiara bide jara bik'a ichi ûraa p'äpidade:

'Awaraarã k'inia iru baparíji pichi k'ap'ia k'inia iru baparik'a.' (Lv 19.18)
⁹Mágáparápa esperäärã ük'uru ak'i p'ani pírã pâchi k'ap'ia ak'ipatak'a, mamïda mágá ooda-e p'ani pírã jömaarã ome, k'achiata oomaa p'ani Tachi Ak'ore k'irapite. Mägá oodak'äri, ooda-e p'ani iru ûraa p'ädade jara bik'a. ¹⁰Eperäpa Tachi Ak'orepa Úraa jaradadepema aba oo-e pírã, ichita iru ûraade jara bik'a jömweda oo-e bi. ¹¹Iruata jaraji:

'Miak'äi bi awaraarã ome k'aináaji.'

Ichiba jaraji:

'Eperä peenáaji.'

(Ex 20.13-14)

Mapa awaraa jiri-e pijida, esperä peeru pírã, ichita oo-e bi jömweda Tachi Ak'orepa jara bik'a. ¹²Mamïda parápa Cristode ijäädak'äri, ma ûraa p'äda juu ek'ariipa uchijida. Mapa parápa pia pedeedaipia bi awaraaräde mäik'aapa jömaarã auk'a ak'idaipia bi, ewari cherude Tachi Ak'orepa ak'it'ee perã ichide ijääpataaräpa oopatap'edaa mäik'aapa pedeepatap'edaa. Mägá k'awaait'ee ichia jaradak'a oojida wa ooda-e paji. ¹³Mägá Tachi Ak'orepa na p'ek'au eujädepemaaräpa oopatap'edaa ak'ik'äri, chupiria k'awa-e pait'ee awaraarã chupiria k'awada-e p'anadap'edaarã. Jödee chupiria k'awaait'ee awaraarã chupiria k'awaadap'edaarã. Mäirä o-ña uchiadait'ee iru k'irapite, oodap'edaa perã irua jaradak'a.

Tachi Ak'orede wäara ijääpataaräpa oopata irua k'inia bik'a

¹⁴Mäpai ipemaarã, k'isiaati mia jararude. Eperäpa Tachi Ak'orede ijää bida ai. Mamïda mágipa chíara k'aripak'aa pírã Ak'orepa oopi k'inia

bik'a, ichi k'inia māga jara bi. Māga jara bipapai it'aa wā-e pait'ee.

¹⁵Pia jarait'eera, ijääpari abaapa unuru pīrā awaraa ijääpari p'aru wēe bi jīsua-it'ee, māik'aapa chik'o wēe bi k'oit'ee, Ɂsagak'ajima nāga jarada paara? ¹⁶"P'aru mōtaapa pira bēeji jīsuapiamaapa māik'aapa nek'ōji bi jāwaa beerumaa. Maap'eda pia wājī Tachi Ak'ōre ome." Māga jara bide maarepida tee-e pīrā ma ijääpari chupiria chimaa, Ɂk'āare piata baima? Ichi k'inia māga jaraji. ¹⁷Māga pik'a bi chi jara bipa: "Mia Tachi Ak'ōrede ijääpari." Mamīda māgí eperāpa ook'aa pīrā Tachi Ak'ōrepa jara bik'a ichi ūraade, ma eperāpa ichi k'inia māga jara bi.

¹⁸Ewaa eperāpa jarai: "Pia Tachi Ak'ōrede ijää bi māik'aapa mia ne-inaa oopari irua jara bik'a. Mamīda pia ne-inaa oo-e pīrā irua jara bik'a, māgara wāara ijää-e bi. Jōdee mia māgá irua jara bik'a oopari perā, pia k'awaai mia wāara ijää bi." ¹⁹K'awa bi pia ijää bi Tachi Ak'ōre apai. Wāarapi, mamīda māga ijää bipa tachi it'aa wā-e pait'ee. Netuaraarāpa ichiaba māga k'awa p'ani. Mamīda p'era p'anapata k'awa p'anadairā Tachi Ak'ōrepa āchi k'achia ooit'ee. ²⁰Pariatua k'īsianāaji. Ma k'āyaara óoji Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a. K'awāaji wāara Tachi Ak'ōrede ijää bipa oopari irua oopi bik'a. ²¹Chonaarāweda auk'a māga paji. Tachi chonaarāwedapema Abrahampa ichi warra ateeji ee nok'ode biit'ee altar ūri māik'aapa peeit'ee Tachi Ak'ōre-it'ee, Tachi Ak'ōrepa irumaa māga jarada perā. Māgá Abrahampa chi warra wāak'a-e pada perā, wāara p'ek'au k'achia wēe beeji Tachi Ak'ōre k'īrapite. ²²Ai naaweda Abrahampa Tachi Ak'ōrede ijääji. Mamīda ichia ook'āri Ak'ōrepa jaradak'a, ak'ipiji wāara ijää bi. ²³Ma awara māga ook'āri, wāara uchiaji Tachi Ak'ōre ūraa p'ādade jara bik'a:

'Abrahampa Tachi Ak'ōrepa jarada ijääji. Maperā Tachi Ak'ōrepa iru pia ak'ipachi.'

(Gn 15.6)

Abrahampa ichia wāara ijääda māgá ak'ipida perā, Tachi Ak'ōre k'ōp'āyoda apachida.*

²⁴Māpai Ɂpemaarā, Tachi Ak'ōrepa māga ooda perā Abraham ome, parāpa k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa p'ek'au k'achia wēe ak'ipari eperā irude wāara ijää bi māik'aapa irua jara bik'a oo bi. Mamīda māgá ak'i-epi eperā irude ijää bida apari, māgipa oo-e bi pīrā irua jara bik'a.

²⁵Tachi Ak'ōrepa Abraham ome oodak'a ichiaba ooji Rahab ome. Māgí prostituta bají. Mamīda Israel pidaarā chedak'āri iru baparimāi ma p'uuru ak'ide, irua ma Israel pidaarā k'aripaji ichi auk'aarāpa jita atanaadamerā. Māga ooji Tachi Ak'ōrede ijää bada perā. Māgá ooda perā māik'aapa wāara ijääda perā, Tachi Ak'ōrepa māgí wēra p'ek'au k'achia wēe ak'iji. ²⁶Māpai ma jōma jara aupadade k'īsiadak'āri, parāpa k'awaadai Tachi Ak'ōrede ijää bida aparipa ook'aa pīrā irua jara bik'a ichi ūraade, wāara ijää-e bi. Iru tachi piuda k'ap'īfak'ata bi.

* 2.23 2 Cr 20.7; Is 41.8.

Pariatua pedeedaik'araa bi

3 ¹Ipemaarā, parādepema Ak'ore Úraa jarateepari pa k'inia bi pirā, k'awaaipia bi apemaarā ijāapataarāpa oopatap'edaa ak'ii k'āyaara, Tachi Ak'orepa taipa oopatap'edaa audupiara ak'ii'e jarait'ee pia wa k'achia. Māgá irua k'awaait'ee taipa jarateedap'edaak'a p'anapachida wa māgá p'anadak'aa paji. ²Māga jara bi tai chi jarateepataarāpa chīra k'iraupidai perā taipa jarapata k'aurepa. Wāara tachi ijāapataarā jōmaarāpa edaare māga oopata māik'aapa awaraa ne-inaa k'achia pariatua oopata. Eperā pada paara chīra k'iraupik'aa ichi pedeepa, māgipa awaraa ne-inaa k'achia apida ook'aa pak'aj.

³K'isiadáma nāgide. Ne-inaa ma-āri hierrodee ooda caballo it'aide bipata. Māgipa wāpipata chi wāpi k'iniamaa. ⁴Ichiba barco choma tok'esaa wāk'āri, nāupa golpe p'ua nībi mīda āyaa wāpiit'ee, ma barco p'eraparipa ichia atee k'iniamaa ateeperi chi timonpa. Māga oopari ma barco k'āyaara timón ma-āriara bi mīda. ⁵Māga pik'a bi tachi k'irame ome. Tachi k'ap'iade ma-āri bi mīda, māgipa ne-inaa k'ira tādoo audua jarapata eperāarāpa. Ma awara k'awa p'ani t'ipitau ma-āriipa eujā āree paat'aa. ⁶Ma t'ipitáuk'ata bi tachi k'irame. Tachi k'ap'iade ma-āri bi mīda, nepira waibiade baaipipari māik'aapa ne-inaa k'achia oopipari, madeepa na p'ek'au eujādepema pedee k'achia k'ira tādoo uchiapari perā. Ma awara madeepa netuarapa pedeepida uchiapari. Mapa k'awa p'ani tachi k'iramepa māgá nepirade baaipipariit'ee tachi t'oru wedapema piurumaa.

⁷K'awa p'ani eperāarāpa taunomaapata nāgee ne-animalaarā mēepema k'ira tādoo: wāabaipata; eujāde nīuteepata; eujāde bipa urt'iu nīuteepata; p'usa jādepema; jāgee. ⁸Māga oopata mīda ne-animalaarā ome, apidaapa āchi k'iradoopa k'irame p'oyaa t'ídik'adak'aa. Māga p'oyaada-e tachi k'iramedeepa pedee k'achia k'ira tādoo pariatua uchiapari perā. Madeepa uchiada pedee k'achia neera k'achíak'ata bi, chīra miapipari perā.

⁹Tachi k'iramepa pedee pia jarapari Tachi Ak'oremaa it'aa t'ídak'āri. Mamīda māgipa ichiba ik'achia pedee jarapari chīaramaa. Māgá pedee k'achia jaradak'āri awaraarāmaa, ik'achia jara p'aník'ata bi Tachi Ak'oremaa, irua eperārā jōma ooda perā. ¹⁰Ipemaarā, Tachi Ak'orede ijāapataarā it'aideepa pedee pia pedee k'achia ome māgá uchiak'araa bi. ¹¹Pania poatri uchia bimāi eujā ek'ariipa asia naap'ee ome uchiak'aapi. Ichiba pania k'iyaa uchiaparimāipi naap'ee uchia-epi. ¹²Ma awara higuera biirideepa orodak'aa olivo, māik'aapa uva k'arradeepa p'edak'aa higojō. Mapa ipemaarā, Tachi Ak'orede ijāapataarāpa pedee k'achia k'ira tādoo jaradaik'araa bi; jip'a pia aupaita jarapataadaipia bi.

Wāara k'isia k'awaa beerā

¹³Parādepema k'isia k'awaa bi pirā, k'awaa wāipia bi ooit'ee Tachi Ak'orepa k'inia bik'a māik'aapa māgá ak'ipiipia bi apemaarāmaa. Chīra

ome t'āri pia baipia bī māik'aapa k'aripaipia bī, audua–ee. Māgata p'anapata wāara k'isia k'awaa beerā. ¹⁴Mamīda māga p'anapataadai k'āyaara, parāpa Tachi Ak'ōre Ūraa jaratee k'inia p'ani pirā apemaarā k'āyaara waibiara pa k'iniapa, wāara Tachi Ak'ōre–it'ee k'isia atua p'ani, irua māga oopik'aa perā. ¹⁵Chi māgá k'isia p'aniirā ijāadak'aarāk'api k'isiapata, āchia oo k'iniata oo k'inia p'anadairā. iNetuarapata māgá k'isiapipari! ¹⁶Eperā aba waibiara pa k'inia bak'āri apemaarā k'āyaara, jōmaarāpa ichi pedee aupai ūridamerā, nāgee ne–ināa k'achia k'ira t'ādoo ooi: nepira jīriyaa bai, pedee audua bai, maa–e pirā apemaarā k'aripak'aa bai. ¹⁷Mamīda chi wāara k'isia k'awaa bī Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a māgá nipak'aapi. Ne–ināa awaraa k'āyaara jōma oopari oo k'inia bairā Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a. Nepira jīrik'aa chīara ome; jīp'a k'āiwee bapari. Chīara k'irau chok'ak'aa māik'aapa pia ūripari ne–ināa iidide chedak'āri. K'irau–ee oopari ichi poropa oopi bik'a. Awaraarā chupiria k'awaapari māik'aapa k'aripapari. Eperā aba pipiara ak'ik'aa apemaarā k'āyaara. Oopari ichia jara bik'a; seewata ne–ināa ook'aa. Māgeepa ne–ināa k'ira t'ādoo oopari chīara k'aripait'ee. ¹⁸Chi māgá ooparipa k'inia bapari jōmaarā k'āiwee p'anapataadamerā ichik'a, Tachi Ak'ōre k'īrapite māik'aapa apemaarā k'īrapite. Mapa pia nipapari. Māgá ichi ik'aawa p'aniirā iruk'a p'ana k'iniadaipi.

4 ¹Ma k'isia k'awaa bī māga bapari mīda, parādepema chok'ara k'āiwee p'anadak'aa. ¿Wāara–ek'ā? Aupedee para bapari māik'aapa k'irau para bapari, pāchi t'āride k'isia k'achia iru p'anadairā. ¿K'āare k'aurepata māga para bapari? ¿Pāchia oo k'inia p'ani k'aurepa–ek'ā?

Tachi Ak'ōrepa jara bik'a oodak'aarā

²Nāga oo p'ani. Parā waibiara pa k'inia p'anapata apemaarā k'āyaara maa–e pirā chīara net'aa k'īapata. T'ēepai ma net'aa p'oyaa atada–e pak'āri, ma net'aa chipari k'ira unuamaa iru p'aneepata, peet'aa k'iniadarutamaa. Māga oo p'ani mīda, atadak'aa parāpa k'inia p'ani, Tachi Ak'ōremaa iididak'aa perā. ³Jōdee Tachi Ak'ōremaa iididak'āri, pāchi–it'ee aupaita iidipata. Mapa Tachi Ak'ōrepa teek'aa pāchia iidi p'ani, māgá k'achia iidi p'anadairā. ⁴Pāchia oo k'iniata oo k'inia p'anadairā, Tachi Ak'ōrepa jara bik'a oo k'iniada–e. Ara wērapa chi k'ima amaaparik'a awaraa ome banait'ee, māga pik'a parāpa oodaamaa p'ani ne–ināa Tachi Ak'ōrepa oopi bi, oonadait'ee irude ijāadak'aa beerāpa oopatak'a. ¿K'awada–e p'aniik'ā māga oodak'āri, t'iū p'ani Tachi Ak'ōre k'ira unuamaa iru p'anapataarā eere? ⁵¿K'āata k'isia p'anima? ¿Tachi Ak'ōrepa ichi ūraa p'ādade nāga pariatua jara bik'ā?

'Mia jaure bida eperā k'ap'iade k'inia bī michi–it'ee.'*

(Dt 4.24)

* 4.5 Ex 20.5; Zac 8.2.

iTachi Ak'ōrepa pariatua māga jara-e paji! ⁶Māga jaraji tachi pia ak'i k'inia bairā māik'aapa k'aripa k'inia bairā. Mamīda wāara k'inia p'ani pīrā irua māga oomerā, pāchia k'inia p'ani oo amaadaipia bi māik'aapa irua jara bik'a oodaipia bi. Māga k'awa p'ani irua ūraa p'ādade jara bairā:

'Tachi Ak'ōrepa k'aripa-e audua p'anapataarā, mamīda t'āri pia k'aripapari audua-ee beerā.' (Pr 3.34)

⁷Mapa īpemaarā, oopítí Tachi Ak'ōremaa irua oo k'inia bik'a pāchi t'āride māik'aapa pāchi k'isiade. Ma awara netuarapa k'isia k'achia k'isiapik'āri, oonáati ichia k'inia bik'a. Ma k'āyaara chóoti māik'aapa Tachi Ak'ōremaa it'aa t'īti. Māgá oodak'āri, ma netuara ãyaa wāit'ee. ⁸Parādepema ne-inaa k'achia oo p'aniirāpa jaratí Tachi Ak'ōremaa jōma k'achia oodap'edaa, irua māgí wēpapik'oomerā. Maap'eda k'achia k'īra t'ādoo oo amáati. Māga ooruta pirā, irumaa it'aa t'īdak'āri, irua waya ūriipi. Ichiaba pariatua k'isia p'aniirāpa māga oodaipia bi. Māgeerā eda k'isiapata "mia ooit'ee Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a" māik'aapa eda k'isiapata "mia ooit'ee michia oo k'iniata". Tachi Ak'ōrepa māgá pariatua k'isiapik'aa. ⁹Parā wāara pia nipa k'inia p'ani pīrā Tachi Ak'ōre k'īrapite, k'isíati pāchia oopatap'edaa. Maap'eda k'isia p'ua p'anáti. Ëidai k'āyaara, t'āri p'ua p'anáti māik'aapa jéeti, pāchia k'achia oopatap'edaa k'aurepa. ¹⁰Māga ooruta pirā, Tachi Ak'ōremaa ak'ipidai wāara oo k'inia p'ani irua jara bik'a. Ma awara māgá oodak'āri, irua parā pia ak'ii.

Ak'idaik'araa bi chīrapa oo p'ani ma t'ēepai āra āpite ik'achia jarait'ee

¹¹Mamīda īpemaarā, k'īrak'aupai chīara āpite pedee k'achia pedeedai, k'isia p'anadairā āchia ooda-e p'ani Tachi Ak'ōre ūraa p'āpidade jara bik'a. Māgá erēpa pedee k'achia pedeek'āri, ichiaba oo-e bi Tachi Ak'ōrepa jara bik'a, ichi ūraade jara bairā chīara āpite pedee k'achia pedeeik'araa bi. Ma awara ijāapataarāpa māga oodak'āri, ak'ipipata k'isia p'ani āchia Tachi Ak'ōre k'āyaara pipiara k'awa p'ani chīrapa oo p'ani ak'ídait'ee. ¹²Māgá k'isiadaik'araa bi. Tachi Ak'ōrepapaita erēparāpa oopata ak'ipari, ichiata jarada perā sāga p'anapataadaipia bi. Ichia aupaita erēparā o k'achiadeepa k'aripa atapari ichi ome p'ananadamerā. Ma awara ichia aupai jarapari chisāgīirā ichimāiiipa ãyaa pēiit'ee. Mapa apidaapa ak'idaik'araa bi chīrapa oopata, jarait'ee pia wa k'achia.

Ūraa audua pedeenaadamerā

¹³Ūrīti parādepema jarapataarā: "Idi maa-e pirā nu wādait'ee jägí p'uurudee net'aa netode māik'aapa año aba mama p'aneedit'ee mimiamaa p'arat'a jitadait'ee." ¹⁴Māga jaradaik'araa bi parāpa k'awada-e p'anadairā nu chok'ai p'anadai wa p'anada-e pai. Parā nāupa jiārara taarā-ee ãyaa p'ua ateeparik'api p'ani. ¹⁵Idi wa nu ne-inaa oodait'eeda

adai k'āyaara, jaradaipia bi: “Tachi Ak'ōrepa k'inia bī pirā māik'aapa chok'ai p'anī pīrā, ne-inaa oodait'ee.”¹⁶ Mamīda parāpa māgadak'aa. Audua pedeepata, pāchi k'īradoopa ne-inaa jōmaweda oo k'inia p'anadairā. Mamīda māgá audua pedeedaik'araa bi, tachi jōmaweda Tachi Ak'ōre jua ek'ari p'anadairā.¹⁷ Māpai eperāpa k'awa bi pirā ne-inaa pia ooipia bi, mamīda māga oo-ee, k'achia oomaa bi Tachi Ak'ōre k'īrapite.

Ũraa p'arat'ara beerā-it'ee

5 ¹Írá ūrití p'arat'ara beerā. Jéeti māik'aapa bíati, parā miadait'ee perā Tachi Ak'ōrepa ak'ik'āri na p'ek'au eujādepemaarāpa oopatap'edaa.
² Ma ewate pāchia ne-inaa iru p'anī jōmaweda servi-ee baibeeit'ee. Jōma pāchia k'odait'ee ia bidap'edaa mik'ia bait'ee. Ma awara parāpa p'aru pi-ia p'e iru p'anī jīdait'ee wiwirria jēra bait'ee, polillapa k'ok'ooda perā.
³ Parā nēe māik'aapa p'arat'a p'e iru p'anī mogosia jēra bait'ee hierrok'a. Tachi Ak'ōrepa ma net'aa jōmaweda jōpiit'ee, ichi k'īrapite servi-e bairā. Parāpa ma nēe p'arat'a ome māgá mogosiadida unudak'āri, k'awaadait'ee pāchi k'ap'ia paara jōdait'ee, t'ipitaupa ne-inaa paa jōparik'a. Írá parāpa māgee net'aa at'āri p'emaa p'anī. Mamīda taarā-e Tachi Ak'ōrepa ooit'ee mia jara bīk'a.
⁴ ⁱÚrití! Parāpa mimiapataarā jīripata pāchi ne-uudap'edaa chauda p'edamerā. Mamīda ma mimiapataarāmaa p'aadak'aa. Mapa chupiria iidipata abaapa āchi k'aripamerā. Jōmaarā Ak'ōre Waibiapa āra chupiria iidida ūri bi.
⁵ Na p'ek'au eujāde p'anī misa, jōmaweda pāchia oo k'iniata oopata māik'aapa net'aa k'iniata p'e wāpata. P'ak'a poreepidák'api p'anī. Mamīda taarā-e ewari cherude p'ak'a ateepatak'a chi peepatamaa, Tachi Ak'ōrepa parā k'achia ooit'ee, ooda-e p'anadairā irua k'inia bīk'a.
⁶ Ma awara parāpa eperā t'āri pia p'aniiřā charraarāmaa ateepata, ne-inaa k'achia maarepida ooda-e p'anī mīda. Maap'eda charraarāmaa p'aapata ma chupiria chitooniiřā peepidamerā. ?K'aipa p'oyaima parā ome?

Choodaipia bī chupiria jōnide

⁷ Ípemaarā, Tachi Ak'ōrepa māgá ooit'ee perā māgeerā ome, choopatáati chupiria jōnadak'āri āra k'aurepa. Māga oodaipia bi Tachi Waibia Jesucristo cheit'ee perā. Iru māgá cheru misa, p'anapataadaipia bi ne-uupataaarāk'a. Māirāpa ne-inaa uudap'eda, k'āiwee nipata ijāa p'anadairā k'oi chek'āri, āchi ne-uudap'edaa t'onoit'ee māik'aapa wariit'ee. Ai t'ēepai waya nipata k'oi waya chek'āri, ma ne-uudap'edaa chaumerā.
⁸ Māga pik'a parā k'āiwee nīdaipia bi māik'aapa ijāapataadaipia bi Tachi Waibiade, iru taarā-ee cheit'ee perā, jōmaarāpa oopatap'edaa ak'ide.
⁹ Mamīda ípemaarā, māgá k'āiwee ni p'anī misa ma chupiria jōnide, k'īrak'aupai jaradai: “Jāgí ijāapari k'aurepa mī nāgá chupiria nībi.”

Tachi Ak'orepa mágá k'achia k'isiapataarā pia ak'i-e pait'ee, iru chek'ari jōmaarāpa oopatap'edaa ak'ide. Taarā-ee iru waya cheit'ee na p'ek'au eujádee.* ¹⁰Piara k'awaadamerā sāga choodaipia bi nepirade jōnide, mia k'irápapi k'inia bi Tachi Ak'ore pedee jarapataarā chonaarāweda p'anapatap'edaa. Tachi Ak'orepa ãra pëiji jarade irua oopi k'inia bada eperāarāmaa. Mamída ma eperāarāpa ãra miapijida, ãrapa jaradap'edaa üri k'iniada-e p'anadap'edaa perā. Mágá iru p'anajida mída, choopachida. ¹¹Tachi ijääpataarāpa pia pedeepata ãra ãpite, waapiara ijääpatap'edaa perā Tachi Ak'orede ãra chupiria jōnadak'ari. Parāpa k'awa p'ani sāga chooji chonaarāwedapema Job, chupiria níbide. Mágá baji mída, Tachi Ak'orede ijääpachi. Maap'eda ma chupiria níbideepa uchiak'ari, Tachi Ak'orepa Job k'aripaji pipiara bapariimerā naawedapema k'äyaara. Tachi Ak'orepa mágá ooji chupiria jöniirā chupiria k'awaapari perā.

¹²Frá ïpemaarā, ne-inaa awaraa k'awapi k'inia bi parāmaa.

Juraadaik'araa bi ne-inaa apida k'írapite: pajā k'írapite, na eujá k'írapite, wa ne-inaa awaraa k'írapite. Tachi Ak'orepa jōmaarāpa oopatap'edaa ak'ik'ari, pia ak'i-e pait'ee mágá pariatua jarapataarā, chiarapa ijäädamerā ãchia jara p'ani. Mágá juraadai k'äyaara parāpa jaradaipia bi: "ooit'eepi" jaradak'ari ne-inaa oodait'ee mäik'aapa "oo-epi" jaradak'ari ne-inaa ooda-e pait'ee.

¹³Mäpai ïpemaarā, parädepema aba chupiria níbak'ari, it'aa t'íipia bi. Jódee o-ia bak'ari, Tachi Ak'oremaa k'ariipia bi. ¹⁴Ma awara parädepema aba k'ayaa bak'ari, jara pëidaipia bi tachi ijääpataarā ak'ipataarāmaa, ãra chedamerā mäik'aapa it'aa t'ídamerā iru pari. Iru ik'aawa pachedak'ari, ãrapa it'aa t'ídapiab bi Jesucristopa iru jipamerā. Mäimisa ãradepemapa iru k'ap'ia p'uruiapia bi aceitepa. ¹⁵Mamída it'aa t'ídak'ari, wãara ijäädaipia bi Tachi Ak'orepa jípai. Mágá ooruta pírā, Ak'orepa ooit'ee ãrapa iidi p'anik'a. Ma k'ayaa wépait'ee mäik'aapa k'ayaa baji pírā p'ek'au k'achia ooda k'aurepa, ma p'ek'au k'achia wépait'ee. ¹⁶Tachi Ak'orepa mágá oopari perā, k'ayaa beeräpa jaradaipia bi ãchia k'achia oodap'edaa awaraa ijääpataarāmaa, mäiräpa it'aa t'ídamerā ãchi pari. Mágá Tachi Ak'orepa ãra jipaipi. Mia mágá jara bi irua oopari perā ichi k'írapite pia nipapataarāpa iidi p'anik'a, wãara ijäädak'ari. Mágá oopari ãrapa ne-inaa chaaree iidi p'ani pijida. ¹⁷Mágá ooji chonaarāweda ichi pedee jarapari Elfás ome. Elfás eperā paji tachik'a. Mamída it'aa iidik'ari Tachi Ak'oremaa irua k'oi chepinaamerā, Tachi Ak'orepa mágá ooji, Eliapa wãara ijää bada perā. Año õpee esa-auk'a k'oi che-e paji. ¹⁸Ma t'ëepai waya it'aa iidik'ari, Tachi Ak'orepa k'oi chepiji mäik'aapa ma eujáde ne-uudap'edaa t'onop'eda mäik'aapa warip'eda, chauji.

¹⁹Mäpai ïpemaarā, mia et'ewa jaradak'a chik'aripa p'anapatáati. Mágá parädepema aba k'achiade baairu pírā oo k'inia-e bairā Tachi Ak'orepa

* 5.9 Griego pedeede jara bi: *ya puerta t'aimái bi.*

oopi k'inia bik'a, awaraarāpa iru k'aripadai, waya wāara ijāamerā māik'aapa k'achia oo amaamerā. ²⁰K'awadaipia bì chi māgá k'ariparupa māgí esperā o k'achiadeepa uchiapiit'ee. Māgá Tachi Ak'ōrepa irua k'achia ooda jōmaweda wēpapii.

Māgapai paji.

1 SAN PEDRO

San Pedropo K'art'a Naapiara P'āda

San Pedro, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'ā pēiji Cristode ijāapataarā Ásia eujāde awara-awaraa p'anapatap'edaarāmaa. Chupiria p'anapatap'edaa perā ijāadak'aa beerā juade, Pedropo ūraa bi choodamerā ãchi ijāa p'anide.

Salude jarap'eda, naapiara Pedropo k'irāpapi bi sāga Tachi Ak'ōrepa ãra chupiria k'awaajji māik'aapa k'aripaji Cristode ijāadamerā. Jara bi chonaarāwedapema Ak'ore pedee jarapataarāpa, iru angeleerāpa paara māga k'awa k'inia p'anajida, mamīda p'oyaada-e pají (cap. 1.1-12). Jara bi Ak'ōrepa ijāapataarā māgá o k'achiadeepa k'aripa atada perā, p'ek'au k'achia oo amaadaipia bi māik'aapa irua oopi bik'a p'anapataadaipia bi (caps. 1.13-2.3). Jara bi Jesucristopa ãra jirit'eraji p'aareerāk'a p'anadamerā ichideerā tāide māik'aapa awara p'anapataadamerā na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā k'āyaara (cap. 2.4-12). Jara bi ãchi poro waibiarā waaweedamerā. Ichiaba jara bi Cristo miada ãra k'aripait'ee (cap. 2.13-25). Úraa bi miak'ai p'aniirāpa k'awaadamerā sāga p'anapataadaipia bi Cristo juu ek'ari (cap. 3.1-7). Waya jara bi ijāapataarāpa naawedapema ne-inaa k'achia oopata oo amaadamerā māik'aapa ne-inaa pia oopataadamerā, ma k'aurepa miaruta pijida (caps. 3.8-4.19). T'ēepai ūraa awara-awaraa jara bi ijāapataarā-it'ee (cap. 5.1-11) māik'aapa ãramaa salude pēi bi (cap. 5.12-14).

Salude pēida

1 ¹Mi, Pedro Jesucristopa pēida ichi ūraa jarateede. Mia na k'art'a p'ā pēiru parā, Tachi Ak'ōrepa jirit'eradaarāmaa Cristode ijāadamerā; chi awara-awaraa p'anapataarā k'ira tewaraarāk'a nāgí eujāde: Ponto, Galacia, Capadocia, Ásia māik'aapa Bitinia; māgí eujāde. ²Tachi Ak'ōrepa naaweda k'isia iru badak'a, parā jirit'eraji. Iru Jaurepa parā awara biji oodamerā Jesucristopa oopi bik'a māik'aapa p'ek'au k'achia wēe p'anadamerā iru waa bat'ada k'aurepa. Mia it'aa iidi bi Tachi Ak'ōrepa parā audú pia ak'i bapariimerā. Māgá k'āiwee p'anapataadait'ee.

Cristode ijääpataaräpa it'ari ne-inaa pia iru p'anadait'ee

³O-ña it'aa t'ídáma Tachi Ak'õremaa. Iru Tachi Waibia Jesucristo Ak'õre. Tachi audú chupiria k'awaada perä, ichi Jaurepa tachi waya t'o pik'apiji ichideerä p'aneedamerä. Mäga ooji Jesucristo piup'eda, chok'ai p'irabaipik'äri. Ma k'aurepata k'awa p'ani tachi jida ichiaba chok'ai p'irabaidait'ee. ⁴Ma awara k'awa p'ani tachia iru p'anadait'ee ne-inaa jõmaweda Tachi Ak'õrepa k'ísia iru bi teeit'ee ichideerämaa. Mägí ne-inaa ia iru bi it'ari parä-it'ee. Mägí ne-inaa pi-ia bi. Jök'aa mäik'aapa sore pak'aa, ne-inaa it'aripema perä. ⁵Paräpa wãara Tachi Ak'õrede ijääpata perä, irua parä ak'i bapariit'ee mägí ne-inaa unurutamaa. Iru jõmaarä k'äyaara waibiara bairä, parä ak'ipari atuanaadamerä ichi ewari waibia ewate, na p'ek'au eujä jök'äri. Ma ewate irua unupiit'ee jõma ichia k'ísia iru bi ichideerä-it'ee.

Ijääpataarä o-ña p'anapata

⁶Tachi Ak'õrepa mägaoopari perä parä-it'ee, t'äri o-ña p'anapata. Mamïda írá, taarä-e nide k'ísia p'uadaridai, nepira k'ira t'ädoode baaidak'äri. ⁷Parä nepirade baaipata k'awaadait'ee wãara Cristode ijääpata wa mäga-e. K'ísitá nágide. Eperääpäa t'ipitaude née torrabaipata, nejarra uchiamerä. Mäga pik'a parä nepirade baaipata, audupiara Cristode ijääpataadamerä. Née pi-ia bi, mamïda pipiara bi Cristode ijääit'ee. Née jõdaipari na eujädepema perä. Mamïda eperäpa wãara Cristode ijääk'äri, jõ-e pait'ee. Mapa chóotí parä ijää p'anide, nepirade baairuta pijida. Mäga ooruta pírä, Jesucristo waya chek'äri, Tachi Ak'õrepa pia pedeeit'ee parämaa.

⁸Paräpa Cristo waide unuda-e p'ani mïda, iru k'inia iru p'ani. Ma awara írá unuda-e p'ani mïda, irude ijääpata. Mapa t'äri o-ña p'anapata. Pedee wë-e jarait'ee säga parä audupai o-ña p'ani. ⁹Paräpa k'awa p'ani wãara ijääpata perä, Tachi Ak'õrepa parä k'aripamaa bi atuanaadamerä.

Chonaaräwedapemaaräpa k'awa k'inia p'anadap'edaa

¹⁰Chonaaräweda Ak'õre pedee jarapataaräpa pi-ia ak'ijida Tachi Ak'õre Úraa p'äda k'awaadait'ee säga Tachi Ak'õrepa eperääpäa k'aripait'ee atuanaadamerä, parä ome oomaa bik'a. Mägá ak'i p'ani misa, ächia jõma pia k'awada-e paji mïda, Tachi Ak'õrepa jarapiji äramaa säga irua parä ïrapemaarä k'aripait'ee bají, eperääpäa jõmaweda k'inia iru bairä. ¹¹Cristo Jaurepa äramaa jarapipachi iru cheit'ee bada, chupiria nïbait'ee bada mäik'aapa k'ira wãree bait'ee bada, jõmaarä k'äyaara waibiara pak'äri. Mapa ärapa audú k'awa k'inia p'anapachida säga mäik'aapa sãapai ma jõma p'asait'ee paji. ¹²Mamïda Tachi Ak'õrepa äramaa k'awapiji mägí pedee jaradak'äri irua jarapidak'a, ächi-it'ee-e paji. Ma k'äyaara

parā ūrapemaarā—it'ee paji. Māgí pedee parāpa ūrijida Tachi Ak'ōre ūraa jarateepataarāpa parāmaa jarateedak'āri Cristopa ooda parā o k'achiadeepa k'aripa atait'ee. Māga jarateejida Tachi Ak'ōre Jaure it'ariipa āra ome ba cheda perā. iAngeleerāpa paara māgí net'aa jōma k'awa k'inia p'anapata! Mamīda k'awada-e tachia k'awa p'anik'a.

**Cristode ijāapataarā
k'achia wēe p'anapataadaipia bi**

¹³Maperā k'ira jīp'a p'anapatāti. Ichita k'isiatí Tachi Ak'ōrepa ooit'ee bide parā k'aripit'ee Cristo waya chek'āri. ¹⁴Warrarā chok'ek'ee p'anapatak'a p'anapatāti. Ijāadai naaweda p'anapatap'edaak'a p'ananaáti. Maapai Tachi Ak'ōre k'awada-e p'anadap'edaa perā, ne-inaa k'achia pariatus oopachida; pāchia oo k'iniata. ¹⁵Ma k'āyaara ne-inaa jōmaade k'achia wēe p'anapatāti, Tachi Ak'ōre k'achia wēe bapari perā. Iruata parā jiriji māga p'anapataadamerā. ¹⁶Iru ūraa p'ādade auk'a jara bi:
'K'achia wēe p'anapatāti, mi māga bapari perā.'

(Lv 19.2)

Tachi Ak'ōre waaweedaipia bi

¹⁷Tachi Ak'ōre, "Ak'ōreda" a p'ani pirā, iru waaweedaipia bi na p'ek'au eujāde p'ani misa k'ira tewaraarāk'a. Iru waaweedaipia bi irua jōmaarāpa ne-inaa oopata auk'a ak'ipari perā jarait'ee pia wa k'achia. ¹⁸Pariatus parāpa ne-inaa k'achia oo wāpachida pāchi chonaarāpa oo p'anadap'edaak'a. Pia k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa parā k'aripa-e paji ma naaweda o k'achiade wādadeepa, apidaapa irumaa p'aadap'edaa perā ne-inaa jōparipa, nēek'a maa-e pirā p'arat'ak'a. ¹⁹Ma k'āyaara Tachi Ak'ōrepa parā ma o k'achiadeepa k'aripa ataji Cristo waa bat'ada k'aurepa. Ma waa pipiara baji ne-inaa awaraa k'āyaara, oveja chak'e waak'a bada perā. Chonaarāweda eperāarāpa oveja chak'e maarepida t'uda anida wēe ateedak'āri peepidait'ee māik'aapa paadait'ee Tachi Ak'ōre-it'ee, irua āra pia ak'ipachi. Māga bi Cristo waa ome. Iru maarepida k'achia wēe baji. Mapa iru waa bat'ada k'aurepa Tachi Ak'ōrepa irude ijāapataarā pia ak'ipari. ²⁰Na eujā ooi naaweda Tachi Ak'ōrepa k'isia iru baji Cristopa ichi waa bat'amerā eperāarā k'aripit'ee. Mamīda ūrapaita, na p'ek'au eujā jōi naaweda, irua Cristo pēiji parā ūrapemaarā k'aripare. ²¹Ma awara Cristo chok'ai p'irabaipiji māik'aapa it'aa ateeji ichi k'ira wāree eujādee. Mapa Cristo k'aurepa parāpa Tachi Ak'ōreda wāara ijāapata māik'aapa k'awapata jai-idaadak'āri, irua parā ichiaba chok'ai p'irabaipiit'ee.

Chik'inia p'anapataadaipia bi

²²Parāpa ūridap'eda Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida Cristode, t'āripa ijāajida māik'aapa Ak'ōrepa parā p'ek'au k'achia wēpapiji. Mapa ūrá wāara pāchi ūpemaarā Cristo k'aurepa k'inia iru p'anadai. Mapa jīp'a pāchi

t'āripa chik'inia p'anapataáti. ²³Māga p'anadaipia bi Tachi Ak'ōre Jaurepa parā waya t'o pik'apida perā ichideerā p'aneedamerā. Māga padaida-e paji pāchi ak'ōreerā k'aurepa, ewaa t'odak'a. Māgee ak'ōreerā piupata. Mamīda Tachi Ak'ōre ichita chok'ai bapari. Iruata parā ichideerā papiji ichi pedee k'aurepa. Māgí pedee jök'aa. Ichita bapari Tachi Ak'ōrek'a. Mapa parā jida ichita p'anapataadait'ee. ²⁴Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bi:

'Eperāarā jōmaweda p'ūajarak'a p'ani. P'ūajara bap'eda, taarā-ee piidaipari. Ichiaba p'ūajara p'ono t'onop'eda, pi-ia unupata mīda, piu baaipari eujāde. ²⁵Mamīda māga-e Tachi Ak'ōre pedee ome. Māgí ichita bapari.' *(Is 40.6-8)*

Parāpa māgí pedee ūrijida Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepataarāpa parāmaa jarateedak'āri Cristopa ooda parā k'aripait'ee atuanaadamerā. Māgí pedee pia k'aurepata parā jida ichita p'anapataadait'ee.

Tachi Ak'ōre Ūraa audú k'awaa k'inia p'anadaipia bi

2 ¹Maperā oo amáati ne-inaa k'achia k'īra t'ādoo. Seewanáati māik'aapa seewata ne-inaa oonáati. Awaraarā k'īraunuamāa iru p'ananaáti ārapa net'aa iru p'ani k'aurepa. Pedee k'achia apida chīra āpite jaranáati. ²Ma k'āyaara, ara warra ewaa t'oda juto k'inia bik'a, k'awaa k'inia p'anapataáti Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida. Māgó oo wādait'ee irua oopi bik'a it'aa wārutamaa. ³Frá k'awa p'ani Tachi Waibia t'āri pia bapari.

Jesucristo ijāapataarā poro waibia

⁴Mapa óotí irua k'inia bik'a. Irua tachi k'aripapari ichita chok'ai p'anapataadamerā. Eperāarāpa iru yiaraa iru p'anapachida te oopataarāpa māu orp'e-ee yiaraa iru p'anapatak'a, māu basa-it'ee jirit'eradak'āri. Mamīda Tachi Ak'ōre k'īrapite iru chi māu pipiara pik'a bi, Tachi Ak'ōrepa iru jirit'erada perā. ⁵Parā jida ma ichita bapari tedepema māuk'api p'ani ichita p'anapataadait'ee perā. Mapa oopíti Tachi Ak'ōremaa irua k'inia bik'a. Māga oodak'āri, parāpa mimia oodait'ee p'aareerāpa oopatatak'a ne-animalaarā peedap'eda, paadak'āri Tachi Ak'ōre-it'ee. Mamīda ma k'āyaara ne-inaa pipiara oodait'ee, Cristo k'ap'ia pari ne-inaa oodait'ee perā ichi Jaurepa oopi bik'a. ⁶Chonaarāweda Tachi Ak'ōrepa māga jaraji ichi Ūraa p'ādade:

'Mía aba pi-ia bita jirit'eraji biit'ee michi it'aripema Sión p'uurude, parāpa irude ijāadamerā. Irude ijāapataarā k'īra nejasia p'anada-e pait'ee ma p'uurude panadak'āri, ichideerā perā.' *(Is 28.16)*

⁷Wāara parā ijāapataarā-it'ee iru jōmaarā k'āyaara pipiara bi. Mamīda māga-e ijāadak'aa beerā-it'ee. Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bi:

'Te oopataarāpa māu k'iniada-e padap'edaa pipiara padachi.' (Sal 118.22)

⁸Ichiaba awara āi Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade jara bi:

'Ara eperā māumaa t'iutiparik'a, māga pik'a eperāarā chok'ara t'iuti pik'adait'ee ma māu pipiara papida k'aurepa.' (Is 8.14)

Māgí māu Jesucristo. Wāara ijāadak'aa beerā t'iuti pik'apata, Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida Cristo k'ap'ia pari ijāadaamaa p'anadap'eda, atuadait'ee perā Tachi Ak'orepa k'isia iru badak'a.

⁹Mamīda Ak'orepa parāta jirit'eraji ichideerā p'anadamerā. Ichiaba jōmaarā reypa parā awara biji mimia oodamerā ichi pari, p'aareerāpa Ak'ore mimia oopatak'a. Ak'orepa k'inia bi parā ichi p'uuru pidaarā p'anadamerā ichik'a, k'achia wēe. Ichideerā papiji parāpa jōmaarāmaa jaradamerā irua ooda eperāarā k'aripait'ee. Iruata parā jiriji uchiadamerā ijāadak'aa beerā p'āriu pik'a p'anideepa t'iudait'ee īdaa pik'a pi-ia bidee iru ome. ¹⁰Naaweda parā Tachi Ak'ore p'uuru * pidaarā-e paji. Mamīda īrá iru p'uuru pidaarā. Naaweda Tachi Ak'orepa parā chupiria k'awa-e paji, ijāadak'aa p'anadap'edaa perā. Mamīda īrá parā chupiria k'awaai bi, ichideerā perā.

Oopatáati Tachi Ak'orepa oopi bik'a

¹¹Mapa īpemaarā k'iniarā, mia enenee nībi oonaadamerā pāchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'ipa oopi k'inia bik'a. Māgipa chōo pik'apari tachi t'āri ome. Parā k'ira tewaraarāk'a p'anapata ijāadak'aa beerā t'aide. Mapa oodaik'araa bi āchia oopatak'a. ¹²Ma k'āyaara āchi t'aide k'ira jip'a p'anadaipia bi. Māgā p'anaruta pirā, āchia "k'achia beerāda" aruta pijida parā āpite, unudait'ee parāpa ne-inaa pia oo p'ani māik'aapa Tachi Ak'ore cheru ewate jaradait'ee iruata parāmaa māga oopiji.

¹³Na p'ek'au eujāde p'ani misa, óoti eperāarā poroorāpa jara p'aniik'a, apidaapa Tachi Waibia āpite k'achia pedeenaadamerā parā k'aurepa. Māga oodaipia bi César ome, iru waibiara bairā apemaarā poro waibiarā k'āyaara. ¹⁴Ichiaba māga oodaipia bi iru ek'ari p'aniirā ome. Irua āra pēipari k'achia beerā atadamerā māik'aapa miapidamerā; jōdee t'āri pia p'aniirāmaa pia pedeedamerā. ¹⁵Tachi Ak'orepa k'inia bi parāpa ne-inaa pia aupai oodamerā. Māga ooruta pirā, chi k'isia k'awa-ee p'aniirāpa parā āpite pariatua pedeeda-e pai. K'īup'ee p'anadait'ee.

¹⁶Parā esclavoorā-e. Mapa p'anapatáati esclavo-eerāk'a. Mamīda māimisa k'isianáati oodait'ee pāchia oo k'iniata, ne-inaa k'achia oorutamaa. Ma k'āyaara p'anapatáati Tachi Ak'ore esclavoorāk'a, oomaa irua oopi bik'a. ¹⁷T'āri pia p'anapatáati jōmaarā ome. K'inia iru

* 2.10 Chonaarāweda Tachi Ak'orepa Israeldeepa uchiadap'edaa jirit'eraji ichi p'uuru pidaarā p'aneedamerā (Ex 6.7).

p'anapatáati pâchi ūpemaarã Cristo k'aurepa. Tachi Ak'õre waaweepatáati mäik'aapa César waaweepatáati, eperääpa ãchi poro waibiarã waaweeptak'a.

**P'anadaipia bî Cristo mimiapataarãk'a
(Ef 6.5-9; Col 3.22-25; Tit 2.9-10)**

¹⁸Teeda mimiapataarã, pâchi poro waibiarã waaweepatáati mäik'aapa oopatáati ãrapa jara p'anik'a. Mäga oodaipia bi ãra t'ãri pia p'ani pirã, maa-e pirã t'ãri k'achia p'ani pijida. ¹⁹Ãrapa parã miapidai, ne-inaa k'achia ooda-e p'ani mïda. Mamïda k'írau-ee chooruta pirã oo k'inia p'anadairã Tachi Ak'õrepa oopi bik'a, irua parã pia ak'iit'ee. ²⁰Jõdee mägá ak'i-e pait'ee paräpa ne-inaa k'achia oodap'eda, k'írau-ee chooruta pirã miapidak'ari ma k'achia oodap'edaa k'aurepa. Mamïda parã k'írau-ee chooruta pirã miapidak'ari ne-inaa pia oodap'edaa perã, mägara Tachi Ak'õrepa parã pia ak'iit'ee. ²¹Ma-it'ee Tachi Ak'õrepa parã jiriji, Cristo jïak'a p'anapataadamerã. Iru miaji parã k'aripait'ee. K'inia bî paräpa awaraarã auk'a k'aripadamerã, miaruta pijida mäga oo p'ani k'aurepa. Tachi Ak'õre pedee jaraparipa irude nâga jaraji:

²²'Irua p'ek'au k'achia ook'aa paji. Seewa apidaamaa jarak'aa paji.' (Is 53.9)

²³Cristomaa ik'achia jaradak'ari, mägá p'anauk'aa paji. Miapidak'ari, maarepida jarak'aa paji k'achia ooit'ee iru imiateedap'edaarãmaa. Ma k'âyaara ma nepira ichiak'au biji Tachi Ak'õrepa oomerã ichia oo k'iniata. K'awaji Tachi Ak'õrepapai ak'ii eperääpa oopata jarait'ee pia wa k'achia. ²⁴Kurusode bak'ari, Cristopa ichi itu tachia p'ek'au k'achia oopata iru bajì ichi k'ap'iade. Mägá piuji tachia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa, tachi uchiadaidamerã p'ek'au k'achia jua ek'ariipa mäik'aapa k'achia wëe p'anapataadamerã Tachi Ak'õrepa k'inia bik'a. Ma p'ek'au k'achia oopatap'edaa perã, parã k'ayaa pik'a p'anapachida. Mamïda Cristo miapida k'aurepa parã pari, jipa pik'a p'aneejida. Maperäpi ūrá parã ichita p'anapataadait'ee Tachi Ak'õre ome. ²⁵Paräpa ijäädai naaweda, p'anapachida oveja o atua bik'a, Tachi Ak'õre k'awada-ee p'anadap'edaa perã. Mamïda ūrá, ma oveja ãpitezee cheruk'a ichi ak'ipari waya unu atarumaa, mäga pik'a parã o k'achiade wâdap'edaadeepa ãpitezee chejida unu atarutamaa pâchi ak'ipari, Cristo ome. Iruata parã t'ãri ak'ipari.

**Ūraa miak'ái p'aniirã-it'ee
(Ef 5.22-23; Col 3.18-19)**

3 ¹Mia parã wëraarã miak'ái beerã ūraait'ee oodamerã pâchi imik'íraarãpa jara p'anik'a. Mäga ooruta pirã, chi imik'íraarã ijäädak'aa p'aniirãpa Tachi Ak'õrepa wâärata jara pëida ijäädai parã k'aurepa. Cristopa ooda ãchimaa jarada-e p'ani mïda, ãchia irude

ijāadai, ²unudak'āri parāpa Tachi Ak'ōre waaweeepata māik'aapa ne-inaa k'achia oodaamaa p'anapata. ³Parā wēraarā Cristode ijāapataarāpa jiridaik'araa bi k'īra wāree p'anadait'ee īripai, pāchi poro pi-ia bida p'anipa maa-e pirā ne-inaa nēedee ooda jī p'anipa maa-e pirā p'aru pi-ia jī p'anipa. ⁴Ma k'āyaara jiridaipia bi t'āride k'īra wāree p'anadait'ee, awaraarāpa māgee k'īra p'oyaa unuda-e p'ani mīda. Tachi Ak'ōre-it'ee piara bi t'āri pia māik'aapa k'āiwee p'anapataadamerā, ne-inaa īripai oopata k'āyaara. Māgee ne-inaa jōpata, mamīda ne-inaa t'āride ichita bapari. ⁵Māgá p'anapachida chonaarāwedapema wēraarā, Tachi Ak'ōrede ijāapatap'edaa. T'āride k'īra wāree p'anapachida ijāapatap'edaa perā Tachi Ak'ōrepa āchi k'aripait'ee māik'aapa oopatap'edaa perā āchi imik'īraarāpa jaradap'edaak'a. ⁶Māga paji Abraham wēra Sara. Ichia oopachi Abrahampa jaradak'a māik'aapa irumaa: "michi poro waibiada" apachi. Parā Sara k'aurāk'a p'ani, iruk'a ne-inaa pia ooruta pirā māik'aapa ne-inaa apidaamaa p'erapida-e p'ani pirā.

⁷Ichiaba ūraait'ee parā imik'īraarā Cristode ijāapataarā k'īsia k'awaa p'anadamerā p'anapataadait'ee pāchi wēraarā ome. Āra k'aripapatāti juatau mak'ira wēe p'anadairā imik'īraarāk'a. Ma awara āra pia ak'ipatāti, auk'a Cristode ijāapata perā māik'aapa it'aa wādait'ee perā Tachi Ak'ōrepa k'aripap'eda. Āra māgá pia ak'idaipia bi Tachi Ak'ōrepa parāpa it'aa iidipata p'anaumerā.

Sāga p'anapataadaipia bi awaraarā ome

⁸Ma awara parā jōmaarāmaa ūraait'ee auk'a k'isia p'anapataadamerā oodait'ee Cristopa oopi bik'a. T'āri auk'a p'anapatāti māik'aapa chik'inia p'anapatāti īpemaarā perā Cristo k'aurepa. Awaraarā chupiria k'awaa p'anapatāti māik'aapa audua-ee p'anapatāti. ⁹Awaraarāpa parāmaa ne-inaa k'achia oodak'āri, auk'a oonāti. Parāmaa ik'achia jaradak'āri, auk'a jaranāti. Ma k'āyaara āchimaa pia pedéeti māik'aapa it'aa iidíti Tachi Ak'ōrepa āchi k'aripamerā. Ma-it'ee Tachi Ak'ōrepa parā jiriji, parā jida k'aripa k'inia bada perā. ¹⁰Iru ūraa p'ādade jara bi:

'Eperā t'āri o-īa taarā ba k'inia bi pirā na p'ek'au eujāde, awaraarā āpīte pedee k'achia jara amaaipia bi māik'aapa seewa amaaipia bi. ¹¹Ne-inaa k'achia k'īra t'ādoo oo amaaipia bi māik'aapa ne-inaa pia ooipia bi. Jiriipia bi k'āiwee bapariit'ee jōmaarā ome. ¹²Ma jōma ooipia bi Tachi Waibiapa ak'i bapari perā ne-inaa pia oopataarā māik'aapa ūripari perā ārapa it'aa iidipata. Mamīda māga oo-e ne-inaa k'achia oopataarā ome. Māirā k'aripa-epi.' (Sal 34.12-16)

¹³Parāpa jiriruta pirā oodait'ee ne-inaa pia aupai, īk'airāpa parāmaa k'achia oodaima? ¹⁴Mamīda awaraarāpa parā miapiruta pijida ne-inaa pia oo p'ani k'aurepa, o-īa p'anadaipia bi. Ma miapida k'aurepa Tachi

Ak'õrepa parã pia ak'iit'ee. Mapa p'erapináati parã jiripataarãmaa mäik'aapa k'isia jõnanáati ächi k'aurepa. ¹⁵Ma k'äyaara k'irápáti Tachi Waibia Cristo bapari pâchi t'âride mäik'aapa irumaa it'aa t'iti. Apidaapa parãmaa iidiruta pîrã sääp'eda Cristode ijäapata, ichita p'anauti.

¹⁶Mamida mäga óoti t'ari pia, audua-ee, Tachi Ak'ore waaweeepata perã. Ne-inaa pia aupaita oopatáati. Mäga ooruta pîrã, k'isia p'ua p'anada-e pait'ee. Ma awara parã imiateepataarãpa parã äpítē pedee k'achia jaradak'ari, awaraarãpa ächi k'ira nejasiapidait'ee, parã wâara p'anapata perã Cristopa oopi bik'a.

¹⁷Piara bi miadait'ee ne-inaa pia ooda k'aurepa, mäga k'inia bi pîrã Tachi Ak'orepa, miadai k'äyaara ne-inaa k'achia ooda k'aurepa. ¹⁸Ichiaba Cristo miaji piuk'ari tachia p'ek'au k'achia oopata wëpapiit'ee. Iru p'ek'au k'achia w  e baji m  da, piuda aba piuji p'ek'au k'achia oopataarã pari, m  g   tachi ijãapataarã t'iudamer   Tachi Ak'ore ode iru ome. Eper  ar  pa iru peejida. Mamida aramata Tachi Ak'ore Jaure waya araa paji iru jaure ome. ¹⁹M  pai iru w  ji angeleer  , chi k'achia oodap'edaar  , j  a paraa bimaa. Jaraji m  ir  amaa irua ächi p'oyaada piuk'ari eper  ar   k'aripait'ee atuanaadamer  . ²⁰M  ga jaraji m  ir  pa oodak'aa p'anadap'edaa per   Ak'orepa oopi bik'a, chonaar  weda No   na p'ek'au euj  de bak'ari. M  ir   k'aurepa Tachi Ak'orepa na euj  depemaar   k'achia beer   aud   miapi k'inia baji. Mamida chooji No  pa barco choma ooru misa, aide bataut'ee ichi   eer   ome.   ra ochopai p'anajida. Mamida ma barcode bataudap'edaa per  , Tachi Ak'orepa   ra k'aripaji k'iniinaadamer   awaraar   ome. Jaradai ma pania p  idapa k'achia beer   j  piit'ee, Tachi Ak'orepa No   ichideer   ome k'aripaji chok'ai uchiadamer  . ²¹Tachi Ak'orepa   ra k'aripadak'a chok'ai uchiadamer   ma pania k'aurepa, m  ga pik'a   ra pania k'aurepa Ak'orepa par   jida k'aripapari ichita chok'ai p'anapataadamer   iru ome. M  ga oopari par   poro choopidak'ari paniapa. M  ga oodak'ari,   ripai ooda-e, ma paniapa jaik'oo pâchi k'ap'iade siimer   m  ik'aapa w  papimer  . Ma k'äyaara poro choopipata ak'ipidait'ee Jesucristo chok'ai p'irabaida k'aurepa t'âripa irude ij  a p'ani m  ik'aapa iidi p'ani Tachi Ak'orepa pâchia p'ek'au k'achia oopata w  papimer  . ²²Cristo chok'ai p'irabaidak'ari, w  ji it'aa su-ak'i bapariit'ee Tachi Ak'ore juaraare. Mama bide j  oma na p'ek'au euj  depema-eeer   iru jua ek'ari p'anadait'ee; angeleer   m  ik'aapa Netuara Poro Waibia eere p'aniir   paara.

Ne-inaa oodaipia bi Cristopa oopi bik'a

4 ¹Par  pa k'awa p'anadair   Cristo miada m  g   iru k'ap'iade, s  charra p'anapat  ati m  ik'aapa auk'a k'isia p'anapat  ati iruk'a. Miadak'ari, p'ek'au k'achia oon  ati. ²Oodai k'äyaara pâchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'iapa oopi bik'a, óoti Tachi Ak'orepa oopi bik'a par   piurutamaa.

³Cristode ijāadai naaweda parāpa audupai oopachida ijāadak'aa beerāpa nāgee ne-inaa k'achia ooi awaa p'anapatak'a: pariatua p'ek'au ooyaa; ne-inaa k'achia ooya; it'ua toyaa; wēraarā pariatua jiriyaa māirā ome k'achia oodait'ee; k'ira nejasia wēe it'aa t'i awaa ne-inaa juapa oodamaa; māgee ne-inaa k'achia. ⁴Irá māgee ijāadak'aa beerāpa k'awada-e p'ani k'āata k'īsiadai, parā waa wādak'aa perā āchi ome māgee ne-inaa k'achia oode. Maperāpi pedee k'achia jarapata parā āpite. ⁵Mamīda ewari cherude Tachi Ak'ōrepa iidik'āri āchia ne-inaa jōmaweda oopatap'edaa pari, ichita p'anaudait'ee. Ma ewate iruata ak'iit'ee jōmaarāpa oopata jarait'ee pia wa k'achia; chok'ai p'aniirāpa oopata māik'aapa piudap'edaarāpa oopatap'edaa paara. ⁶Ma piudap'edaarā chok'ai p'anadak'āri, miapachida k'ap'iade māik'aapa piujida k'ap'iade eperārā jōmaarāk'a. Mamīda ijāadap'edaarāpa Tachi Ak'ōrepa pedee pia jara pēida Cristode ichita chok'ai p'anapataadait'ee iruk'a, ma ijāadap'edaa k'aurepa āra jaure araa padaida perā iru Jaure ome. Ma-it'eepi Tachi Ak'ōrepa jara pēiji Cristopa ooda eperārā k'aripait'ee.

⁷Taarā-e na p'ek'au eujā jōit'ee. Mapa it'aa t'i k'awaadait'ee Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a, k'ira jíp'a p'anapatāti māik'aapa k'īsia k'awaa p'anapatāati. ⁸Ma awara nāga óoti awaraa ne-inaa jōmaweda oodai naaweda. Tāripa chik'inia p'anapatāti, māgá p'anadak'āri, maarepida k'irāpada-e pait'ee perā awaraarāpa parāmaa ne-inaa k'achia oopata māik'aapa jarapata. ⁹Awaraa ijāapataarā p'asianadak'āri parāmaa, t'āri pia auteebáiti, maarepida k'achia pedeeda-ee. ¹⁰Tachi Ak'ōre Jaurepa ne-inaa awara-awaraa oopipari parā chaachaa, māgá awaraarā k'aripadamerā. Mapa māgí ne-inaa pia oopatāti irua oopi bik'a. ¹¹Tachi Ak'ōre Ūraa jarateeripa jarateeipia bi Tachi Ak'ōrepa jarapi bik'a. Ichiaba ne-inaa ooparipa awaraarā k'aripait'ee, māga ooipia bi Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a. Ne-inaa jōmaade māga ooruta pirā, ak'ipidait'ee Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bi, Jesucristo k'ap'ia pari ne-inaa pia oopipari perā parāmaa. iIru ichita Tachi Waibia pait'ee! iAmén!

Cristode ijāapataarā miadak'āri

¹²Ipemaarā k'iniarā, p'eranáati awaraarāpa parā jiridak'āri miapidait'ee. Māgá chupiria p'anadak'āri, parāpa k'awaa atadai wāara Cristode ijāa p'ani wa mak'ara ijāada-e p'ani. K'īsianáati parā miadaik'araa bi ichideerā perā. ¹³Ma k'āyaara o-ia p'anáti parā miapidak'āri Cristo miapidap'edaak'a, ne-inaa pia oo p'ani k'aurepa. O-ia p'anadai māgá miaruta misa na eujāde, k'awa p'anadairā na ewari wāara t'āri o-ia p'anadait'ee Cristo chek'āri ichi k'ira wāree unupide jōmaarāmaa. ¹⁴Ichiaba o-ia p'anáti ik'achia jaradak'āri parāmaa Cristode ijāapata perā. Māgá p'anadai k'awa p'anadairā Tachi Ak'ōre Jaure, chi jaure pipiara bi, parā ome bapari perā. ¹⁵Awaraarāpa parā miapidait'ee. Mamīda k'irak'aupai miapidai parā t'āidepemapa nāgee

ne-inaa k'achia ooda pari: chīara peeda perā; chīara net'aa chiada perā maa-e pīrā awaraa ne-inaa k'achia ooda perā chīaramaa; maa-e pīrā pedee-idaa bapari perā; ne-inaa māgee pari. ¹⁶Jōdee parā t'āidepema ijāapari miapiruta pīrā Cristode ijāapari perā, k'īra nejasia baik'araa bi. Ma k'āyaara Tachi Ak'ōremaa gracias jaraipia bi, parā 'Cristodeerā' apata perā.

¹⁷Taarā-e Tachi Ak'ōrepa na p'ek'au eujādepemaarāpa oopata ak'iit'ee māik'aapa jarait'ee pia wa k'achia. Apemaarā k'āyaara ichideerā naapiara māgá ak'iit'ee māik'aapa miapiit'ee chi ne-inaa k'achia oo p'aniirā, māgí k'achia oo amaadamerā. Irua tachi ome māga ooru pīrā, audupiara irua jara pēida ūridaamāa p'aniirā uchiada-e pait'ee iru juadeepa.

¹⁸'Tachi Ak'ōre k'īrapite k'achia wēe p'aniirā it'aa wādai naaweda, Cristo k'aurepa miaruta pīrā Ak'ōre juade, audupiara miadait'ee p'ek'au k'achia ooyaa p'aniirā, irude ijāadak'aa perā. Māgiirā atuadait'ee.'

(Pr 11.31)

¹⁹Maperā parā miadak'āri Tachi Ak'ōrepa māga k'inia bairā, audupiara irude ijāadaipia bi māik'aapa ichita ne-inaa pia oodaipia bi. Māga oodaipia bi k'awa p'anadairā iru, tachi oodapa oopari ichia jara bik'a. Tachi ak'i bapariit'ee ichimaa wāruta misa.

Ũraa Cristode ijāapataarā-it'ee

5 ¹Írá mia ūraait'ee parā t'āidepema ijāapataarā chonaarā. Parā chonaarā jīak'a mia pida ijāapataarā ak'ipari. Mīchi taupa unuji Cristo miada tachi k'aripait'ee māik'aapa michi it'aipa māga jarapari eperāarāmaa. Cristo waya chek'āri, mimaa ichiaba Tachi Ak'ōrepa ichi k'īra wāree unupiit'ee. ²Mapa ak'i p'anapatáati ijāapataarā parā jua ek'ari p'ani. Āra ak'i p'anadaipia bi oveja ak'iparipa ichi ovejaarā ak'iparik'a. Māga oodaik'araa bi apidaapa māga oopi p'anadairā parāmaa. Āra ak'i p'anadaipia bi, t'āripa oo k'inia p'anadairā Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a. Ichiaba ma mimia oodaik'araa bi p'arat'a atadait'ee. Ma k'āyaara óoti awaraarā k'aripa k'inia p'anadairā. ³Parā jua ek'ari p'aniirā chipariirāk'a p'ananaáti. Ma k'āyaara t'āri pia p'anapatáati āra ome, āra parā jīak'a p'ana k'inia p'aneedamerā. ⁴Māgá p'anaruta pīrā, tachi ak'ipari waibiarā bipa ichi waya unupik'āri jōmaarāmaa, parāpata atadait'ee iru k'īra wāree māik'aapa ichita p'anapataadait'ee iru ome. Māgí pipiara bi na p'ek'au eujādepema poro jīra atai k'āyaara, Cristo k'īra wāree jōk'aa perā.

⁵Chonaarāmaa ūraadak'a ichiaba parā t'āidepema k'ūtrāarāmaa ūraait'ee. Oopatáati chonaarāpa jara p'anik'a. Parā ijāapataarā t'āidepema apida audua baik'araa bi, Tachi Ak'ōre Ũraa p'ādade jara bairā:

'Tachi Ak'ōrepa k'aripa-e audua p'anapataarā, mamīda t'āri pia k'aripapari audua-ee beerā.'

(Pr 3.34)

⁶Maperāpi audua-ee p'anapatáati Tachi Ak'ōre jua ek'ari, irua k'inia bi ewaride irua parā awaraarā k'āyaara waibiarā papimerā. ⁷Parā k'īsia

jōnadak'āri, ma k'īsia jōmaweda jaráti Tachi Ak'ōremaa, irua parā pia ak'i
bapari perā.

⁸K'īra jīp'a p'anapatáati māik'aapa tauk'a nipapatáati, Netuara Poro
Waibiapa parā k'īraunuamaa iru bapari perā. Ichia eperāarā jiri nipapari
Cristode ijāa amaapiit'ee, león bia nipaparik'a ne-inaa jiri nipak'āri
k'oit'ee. ⁹Ichia parā māgá jiri chek'āri, chóoti Cristode ijāa p'anide
māik'aapa oonáati māgipa oopi k'inia bik'a. K'irāpáti ichia auk'a jiripari
parā īpemaarā Cristo k'aurepa miapiit'ee, na p'ek'au eujāde para bee
chaa. ¹⁰Mamīda taarā-e, parā miadap'eda, Tachi Ak'ōrepa k'aripait'ee
ichia k'inia bik'a p'anapataadamerā māik'aapa pipiara choodamerā pāchia
Cristode ijāa p'anide. Tachi Ak'ōrepa māgá parā k'aripait'ee tachi k'inia
iru bapari perā māik'aapa tachi jirida perā, Jesucristo k'aurepa ichita
p'anapataadamerā iru eujā k'īra wāreede. ¹¹iTachi Ak'ōre ichita jōmaarā
k'āyaara waibiara bait'ee! iAmén!

Salude pēida

¹²Tachi īpema Cristo k'aurepa, Silvano, nama bi mi ome. Mia k'awa
bi irua pia oopari Cristopa oopi bik'a. Mapa mia na k'art'a k'ak'at'ua
p'āpiji irumaa. P'āpiji parāpa k'awaadamerā mia et'ewa jaradak'a Tachi
Ak'ōrepa parā k'inia iru bapari māik'aapa wāara parā k'aripait'ee. Mapa
mia ūraait'ee parā choodamerā Cristode ijāa p'anide, maarepida ijāa
amaada-eē.

¹³Nama Babilónia p'uurdude Tachi Ak'ōrepa ichiaba eperāarā jirit'eraji
Cristode ijāadamerā, parā ome oodak'a. Māirāpa parāmaa salute pēiruta.
Ichiaba salute pēiru Marcopa. Iru mi warrak'a bi, mi ome nipapari perā
Cristopa ooda jarateede. ¹⁴Chik'inia saludaa para báti.

Mia it'aa iidi bi parā Cristodeerā jōmaarā pari, k'āiwee
p'anapataadamerā.

Māgapai paji.

2 SAN PEDRO

San Pedropo K'art'a T'ẽepema P'ãda

San Pedro, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'ãji pẽiit'ee jõmaweda Cristode ijãapataarãmaa. Úraa k'inia baji seewa jarateepataarãpa jarateepata ûrinaadamerã.

Salude jarap'eda, naapiara Pedropo jara bi sãga Cristode ijãapataarãpa waapiara oopataadai irua oopi bik'a (cap. 1.1-15) mäik'aapa k'irãpapi bi ichia Cristo unuda k'ira awaradaik'ari. Ichiaba jara bi k'irãpadamerã chonaarãwedapema Ak'ore pedee jarapataarãpa jaradap'edaa ichita uchiapari, Ak'ore Jaurepa jarapida perã (cap. 1.16-21). Jara bi Tachi Ak'orepa pia-ee ak'ipari seewa jarapataarã, ichide ijãapataarã k'ûrapata perã (cap. 2). Jara bi sãga pait'ee Cristo cheru ewate; na p'ek'au eujã jõ chek'ari. Úraa bi audupiara oopataadamerã Cristopoa oopi bik'a mäik'aapa apidaamaa k'ûrapinaadamerã (cap. 3).

Salude pëida

1 ¹Mi, Simón Pedropo oopari Jesucristopoa oopi bik'a. Irua mi pëiji ichi úraa jarateede.

Mapa na k'art'a p'aru parã Cristode ijãapataarã, tai jĩak'a ijãa p'anirãmaa. Jesucristo Tachi Ak'ore. Irua tachi o k'achiadeepa k'aripa atapari. Audú t'ari pia bapari perã, tachi auk'a k'aripaji irude ijãapataadamerã. ²Mia it'aa iidi bi Tachi Ak'orepa parã audú pia ak'i bapariimerã. Mägá k'aiwee p'anapataadait'ee iru mäik'aapa Tachi Waibia Jesús ome k'awa wãdade.

P'anapatáati Tachi Ak'orepa k'inia bik'a

³Tachi Ak'ore jõmaarã k'anyaara waibiara bairã, tachimaa teepari ne-inaa jõma falta p'ani p'anapataadamerã irua k'inia bik'a. Mägá p'anapataadait'ee iru wãara k'awaadak'ari. Iruata tachi jiriji k'awapiit'ee ichi k'ira wãree mäik'aapa t'ari pia, mägá p'anapataadamerã ichik'a. ⁴Iru mäga bapari

perā, tachimaa jaraji jōmaweda ne-inaa pi-ia ichia ooit'ee tachi k'aripait'ee. Mäga jaraji parāpa ma jarada ijää p'anipa iruk'a padaidamerā mäik'aapa uchiadaidamerā na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerāpa ne-inaa k'achia oopata juu ek'ariipa. Ächia p'ek'au k'achia k'ira t'ādoo oopata, ächia oo k'iniata oopata perā. ⁵Tachi Ak'orepa ma jōma ooda perā parā k'aripait'ee, jiripatāati Cristode wāara ijāapataadait'ee. Ma awara jiripatāati t'āri pia, k'isia k'achia wēe p'anapataadait'ee. Ma awara jiripatāati k'isia k'awaa p'anapataadait'ee. ⁶Ma awara jiripatāati oo amaadait'ee tachi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'iapa oopi bik'a. Ma awara jiripatāati choodait'ee pāchi ijää p'anide, nepirade baairuta pijida. Ma awara jiripatāati Tachi Ak'ore k'inia iru p'anapataadait'ee. ⁷Ma awara jiripatāati chik'inia p'anapataadait'ee pāchi īpemaarā Cristo k'aurepa ome. Ma awara jiripatāati esperārā jōmaweda k'inia iru p'anapataadait'ee Tachi Ak'orepa ächi k'inia iru baparik'a.

⁸Parāpa ichita waapiara jiriruta pirā mägá p'anapataadait'ee, Tachi Waibia Jesucristo wāara k'awa wādait'ee mäik'aapa p'anapataadait'ee irua k'inia bik'a. Oodait'ee irua oopi bik'a. ⁹Mamīda chi jiri-e bipa mägá bapariit'ee k'isia k'awa-ee bi. Eperā tau t'awaa pik'a bi, k'ait'apai unupari perā. Mägipa na p'ek'au eujādepema net'aa audupiara k'awa k'inia bi, Cristo k'awai k'āyaara. K'irāpa k'inia-e ichia naawedapema p'ek'au k'achia ooda Tachi Ak'orepa wēpapiji.

¹⁰Maperā michi īpemaarā, jip'a jiripatāati p'anapataadait'ee mia et'ewa jaradak'a. Mäga ooruta pirā, ak'ipidait'ee Tachi Ak'orepa parā jirip'eda, wāara jirit'eraji ichideerā papiit'ee. Ma awara mäga ooruta pirā, k'achiade baaida-e pait'ee. ¹¹Ma k'āyaara ewari cherude Tachi Ak'orepa parā o-īa auteebait'ee mäik'aapa wāpiit'ee Tachi Waibia, Tachi O K'achiadeepa K'aripa Atapari Jesucristo truadee. Mägí trua jök'aa Tachi K'aripapari mama bapari perā.

¹²Ma jōma jara aupada mia parāmaa ip'ii k'irāpapiit'ee, mägí ūraa k'awa p'ani mīda mäik'aapa ijää p'ani mīda jōma Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida parāmaa. ¹³Wāara, mia k'inia bi parāpa mägí ūraa k'irāpadamerā, mi-it'ee Tachi Ak'orepa mäga k'inia bairā. Mia mäga ooit'ee chok'ai bi misa, ¹⁴Tachi Waibia Jesucristopa mimaa k'awapida perā taarā-e mi na k'ap'iadeepa uchiait'ee piuk'āri. ¹⁵Mamīda jiriit'ee parāpa mi ūraa ichita k'irāpa p'anapataadamerā, mi piuda t'ēepai.

Cristo k'ira awaradaida unudap'edaarā

¹⁶Taipa parāmaa jarateejida Tachi Waibia Jesucristopa ooda mäik'aapa iru waya cheit'ee. Maapai jarateeda-e paji esperārāpa oopatak'a, ächi k'isiadeepa nepiridak'āri awaraarā k'ūradait'ee. Ma k'āyaara tachi taupa taipa iru k'ira wāree unujida. ¹⁷Mäga unujida Tachi Ak'orepa taimaa ak'ipik'āri irua Cristo pia ak'ipari. Mäga ooji iru k'ira wāree eujādeepa pedeek'āri:

‘Nāgita mi Warra k'inia, mia jirit'erada. Irua mi t'āri o-īapipari.’ (Mt 17.5; Mr 9.7; Lc 9.35)

¹⁸K'iiripa taipa māgí otau it'ariipa pedeeda ūrijida, māga nide tai p'anadap'edaa perā Tachi Waibia ome ee awara bidade Tachi Ak'ōre-it'ee.

¹⁹Tachi Ak'ōrepa māgí pedee jarai naaweda, chonaarāweda ichi pedee jarapataarāpa iru Warrade jarajida māik'aapa p'ājida. Mapa taipa māgí pedee ūridak'āri tachi k'iiripa, k'awaajida wāara Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a, māgá ichita p'asait'ee. Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda lámpara p'āriude bik'a bi, īdaaru misa; pia jarait'eera, Cristo waya cheru misa. Ma ewate irua na p'ek'au eujādepema p'āriu pik'a bi wēpapiit'ee māik'aapa Tachi Ak'ōre wāarata jōmaweda k'awaapiit'ee tachi t'ārimaa.

²⁰Mamīda Tachi Ak'ōre Ūraa p'āda māgá ak'īdai naaweda, parāpa na pedee k'awaadaipia bi. Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa jaradap'edaa leedap'eda Ak'ōre Ūraa p'ādade, apidaapa jaradaik'araa bi ichi k'īsiadeepa ma pedee k'āata jara k'inia bi, jaratee awaraarāmaa. ²¹Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa pedee apida āchi k'īradoopa jaradak'aa pají. Ma k'āyaara Tachi Ak'ōre pedee jarapachida Tachi Ak'ōre Jaurepa jarapidak'a.

Seewa jarateepataarā

2 ¹Mamīda maapai Israel pidaarā, tachi chonaarā t'āide ichiaba seewa jarateepataarā paraaji. “Tai ichiaba Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāda” apachida mīda, māga-e pají. Māirā jiak'a parā t'āide ichiaba seewa jarateepataarā paraait'ee. Māirāpa āchi k'īsiadeepa ijāapataarāmaa seewa imeraa jarateedait'ee. Meradait'ee Jesucristo tachi chipari, irua āchi neto pik'a ataji mīda āchi pari piuk'āri, atuanaadamerā. Ma meraruta k'aurepata, atu p'anide Tachi Ak'ōrepa āchi jōpiit'ee.

²Chok'araarāpa ma seewa ijāadait'ee māik'aapa pariatua p'ek'au oo p'anapataadait'ee māirā jiak'a. Ma k'aurepa jōmaarāpa pedee k'achia jaradait'ee Tachi Ak'ōre o wāara bide. ³Ma awara māirāpa p'arat'a audú ata k'inia p'anadairā, parā k'ūradait'ee seewa jaratee p'anipa. Taarā weda Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bi māgeerā atuapiit'ee. Tachia k'awa p'ani iru sēk'aa māik'aapa k'āik'aa. Irua wāara āchi jōpiit'ee.

⁴K'īsiadáma nāgide. Tachi Ak'ōrepa ichi angeleerāpa k'achia oodap'edaa wēpapi-e pají. Āchi pēiji eperāarā k'achia beerā piudap'edaarāmāipiwa waawí māik'aapa jīa paraa biji uria audú nāpia bide, mama iru ewari waibia ewate nīdamerā.* ⁵Ichiaba chonaarāweda Tachi Ak'ōrepa wēpapi-e pají eperāarāpa p'ek'au k'achia oodap'edaa. Āchi jōpiji na p'ek'au eujā jōma ūupirupa. Māga ooji ijāadak'aa p'anapatap'edaa perā. Jīp'a Noé awaraa eperāarā siete ome chok'ai uchia ataji, Noépa jarateepachi perā eperāarā Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a p'anapataadamerā.*

* 2.4 Jud 1.6; Gn 6.1-4.   * 2.5 Gn 6.9-10; 7.1.

⁶ Ichiaba Tachi Ak'ōrepa wēpapi-e paji Sodoma p'uurudepemaarāpa ne-inaa k'achia oodap'edaa māik'aapa Gomorra p'uurudepemaarāpa ne-inaa k'achia oodap'edaa. Ma p'uuru omeē weda k'achia ooji t'ipitaupa jōpik'āri. Māga ooji māirā t'ēepai ijāadaamaa p'anadait'eerāpa k'awaadamerā irua k'achia beerā k'achia oopari. ⁷Māga ooji mīda ma p'uurudepemaarāmaa, ma p'uuru jōt'aai naaweda irude ijāa bada, Lot chok'ai uchiapijji. Māgí eperā pia baji Ak'ōre k'īrapite. Iru audupai k'īsia nībapachi, p'ek'au ooyaa p'anapatap'edaa rā t'āide bapachi perā. ⁸Ma p'uuru pidaarāpa oodak'aa paji Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a. Ma k'āyaara ne-inaa k'achia aupai oopachida. Mapa māgí eperā pia bita ichi t'āride miapachi, ewari chaa ma k'achia beerāpa oopata unupachi perā māik'aapa ūripachi perā.

⁹Mamīda Tachi Ak'ōrepa Lot uchiapijji ma k'achia beerā t'āideepa. Tachi Ak'ōrepa k'awa bī sāga k'aripait'ee ichide ijāapataarā, ne-inaa k'achia oonaadamerā māik'aapa irua k'inia bik'a oodamerā. Jōdee ichia k'awa bī sāga jīa pik'a biit'ee k'achia oopataarā āchi miapirumaa māik'aapa atuapirumaa ichi ewari waibia ewate. ¹⁰Audupiara miapiit'ee oo p'anapataarāpa āchi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'īapa oopi bik'a. Māirāpa oodaamaa p'anapata Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a.

Māgí seewa jarateepataarāpa āchia oo k'iniata oopata. K'iiri k'isua p'anapata māik'aapa audua p'anapata. Waaweeda-ee pedee k'achia jaradait'ee angeleerā āpīte. ¹¹Jōdee angeleerā, māirā k'āyaara waibiara p'ani mīda, maarepida pedee k'achia jarada-e, k'achia beerā imiateenadak'āri Tachi Ak'ōre k'īrapite. ¹²Ma seewa jarateepataarā ne-animalaarāk'api p'ani. Ne-animalaarā k'īsiadak'aa eperāarāk'a. Oopata āchi k'ap'īapa oopi bik'a. T'opata eperāarāpa jita atadamerā māik'aapa peedamerā. Māga pik'a p'ani ma seewa jarateepataarā. Pedee k'achia jarapata ne-inaa jōma āchia k'awada-e p'ani āpīte. Ma k'aurepa Tachi Ak'ōrepa āchi jōpiit'ee, eperāarāpa ne-animalaarā jōpipatak'a. ¹³Āchi miadait'ee ne-inaa k'achia oopata perā. Āstaawa pida oo k'inia p'anapata āchi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'īapa oopi bik'a. Parā ijāapataarā t'āide paara māga oopata, t'īudak'āri nek'odait'ee parā ome. Māgá parā k'ūrapata auk'a oo k'inia p'anadamerā āchia oopatak'a. Āchi k'aurepata awaraarāpa parā pia ak'ida-e p'ani.

¹⁴Āchia wēraarā unudak'āri, audú k'āi k'inia p'anapata māirā ome. Ichita k'īsia p'anapata ne-inaa k'achia oodait'ee. K'ūrapata pia ijāada-e p'aniirā, auk'a k'āi k'inia p'anadamerā āchi ome. Jiripata waapiara ne-inaa k'achia oodait'ee māik'aapa k'īapata ne-inaa jōma āchia iru p'anadaik'araa bi. Maperāpi Tachi Ak'ōrepa āchi k'achia ooit'ee, ichia ooda mīda. ¹⁵Māgá p'ana k'iniapa āchia Tachi Ak'ōre o atuajida. Oodai k'āyaara Tachi Ak'ōrepa oopi bik'a, oopata chonaarāwedapema Bosor warra Balaampa oodak'a. Māgipa ne-inaa k'achia ooit'ee paji, p'arat'a audú ata k'inia bada perā māga oorumaa. ¹⁶Mamīda Tachi Ak'ōrepa iru

burromaa pedeepiji itriat'aamerā. Ne-animal paji mīda, māgí burropa pedeeji māik'aapa oopi-e paji chiparipa ma ne-inaa k'achia k'ira k'awa-ee, pariatua oomera.

¹⁷Ma seewa jarateepataarā pozo p'oo bík'api p'ani maa-e pirā jiarara pania wée bík'api p'ani, parā k'aripada-e p'anadairā. Mapa Tachi Ak'orepa āchi pēit'ee p'āriudee. ¹⁸Ma seewa jarateepataarāpa iwēsaa, pedee audua, pariatua nāga jarateepata: ijāapataarāpa oodai jōma āchia p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'iapa oopi bik'a. Ma awara āchia ijāapataarā jiripata k'achia oodait'ee āra ome. Māgá k'ūrapata ewaa ucharutaarā ijāadak'aa beerā p'anapataadeepa. ¹⁹Jarapata āchi eere t'iurutaarā apida jua ek'ari p'anapataadait'ee. Mamīda āchita p'ek'au k'achia jua ek'ari p'anapata esclavoorāk'a, oopata perā āchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'iapa oopi bik'a. Māgimaa p'oyaapijidapi. ²⁰Māirāpa Tachi Waibia, Tachi K'aripapari Jesucristo k'awadak'āri, oo amaajida na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerāpa oopata māik'aapa uchiadjida p'ek'au k'achia jua ek'ariipa. Mamīda māga oodap'eda, waya baajida p'ek'au k'achiade, p'oyaapidap'edaa perā āchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'iamaa. Maperāpi ūrá k'achiara p'ani āchi ijāadai naaweda p'anadap'edaa k'āyaara. ²¹Piara bak'aji k'awada-e pada paara sāga p'anapataadait'ee Tachi Ak'orepa k'inia bik'a, māga k'awa p'anadap'eda, uchiadai k'āyaara iru jua ek'ariipa, ijāadaamaa p'anadairā irua ūraa pia jara pēida eperāarāmaa. ²²Mamīda māgiirā p'anapata nāgí wāara pedee eperāarāpa jarapatak'a:

‘Usapa āp'op'eda, waya k'o chepari ichi āp'oda.’ (Pr 26.11)
māik'aapa ‘Sina pania bēisāade k'uip'eda, waya yoorode t'iupari.’

Tachi Waibia waya cheit'ee

3 ¹Ípemaarā k'iniarā, na k'art'ade māik'aapa apema k'art'a mia parāmaa p'ā pēidade, nāgí ne-inaa jōma k'irāpapiji. Ma awara ūraajji jíp'a k'isiadamerā Tachi Ak'orepa k'inia bik'a. ²K'irāpáti chonaarāwedapema Ak'ore pedee jarapataarāpa jaradap'edaa, jaradak'āri Tachi Ak'orepa ooit'ee bada āchi t'ēepai. Ichiaba k'irāpáti Tachi Waibia, Tachi K'aripaparipa jarada tai k'ap'iia pari. Irua tai parāmaa pēiji jarateedamerā, māgá parāpa iru ūraa pia k'awaadamerā.

³Mamīda ma jōma jaradap'edaade k'isiadap'eda, nāgí audupiara k'irāpáti pia k'awaadamerā. Tachi Waibia waya chei naaweda, parā ijāapataarā t'āide Tachi Ak'ore Ūraa oo iru p'anapataarā uchiadait'ee. Māgiirāpa oodait'ee āchi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'iapa oopi bik'a māik'aapa parā oo iru p'anadait'ee. ⁴“Sāgajima adait'ee, Tachi Ak'orepa Cristo waya pēit'eeda ada? Ma jarada ūridap'edaarā jai-idaadak'āriipa, na eujā aide nībi ome auk'a bi naawedapemak'a, Tachi Ak'orepa ewaa ook'āri. iCristo waya che-e pait'eeda!” adait'ee. ⁵Māirāpa māga jarapata k'irāpa k'iniada-e p'anadairā Tachi Ak'orepa naaweda ooda. Ichi

pedeepapai pajā beeji māik'aapa auk'a ichi pedeepapai pania ūk'uru āyaa pēiji eujā uchiamerā paniadeepa. ⁶ Ichiaba ichi pedeepapai ma p'ek'au eujā jōpiji paniapa ūupik'āri. ⁷ Ma awara auk'a ichi pedeepapai pajā māik'aapa eujā jīa iru bi ichi ewari waibia ewate t'ipitaupa jōpirumaa. Ma ewate ijāadak'aa beerā jōmaweda atuapiit'ee.

⁸ Ípemaarā k'iniarā, ichiaba k'irápáti nāgí pedee. Tachi-it'ee k'āima aba mak'iara taarā-e; jōdee mil años taarāpari. Mamīda Tachi Ak'ore-it'ee k'āima aba auk'a bi mil años ome. Jōdee mil años auk'a bi k'āima abaa ome. ⁹ Eperāarā ūk'uruurāpa k'isia p'ani Cristo waide che-e bairā, Tachi Ak'orepa oo-e pait'ee ichia jaradak'a. Mamīda māga-e. Iru choo nībi māik'aapa parā chupiria k'awaa nībi, k'inia-e bairā apida atuadamerā. Ma k'āyaara k'inia bi jōmaarāpa ne-inaa k'achia oo amaadamerā māik'aapa oodamerā irua oopi bik'a, iru ewari waibia ewate pai naaweda.

¹⁰ Tachi Ak'ore māgá choo nībi mīda, ichi ewari waibia ewate pait'ee. Ara nechiapari p'ārik'ua tachi atu p'anide paruk'a, māga pik'a eperāarā atu p'anide iru ewari waibia ewate pait'ee. Ma ewate golpe pururua nībide pajā wēpadariit'ee māik'aapa Tachi Ak'orepa jōmaweda aide nībi atane, ak'orejīru, māgee t'ipitaupa jōpiit'ee. Auk'a na p'ek'au eujā māik'aapa aide nībi jōmaweda jōpiit'ee.

¹¹ Māgá Tachi Ak'orepa ne-inaa jōmaweda jōpiit'ee perā, ɻsāga parā p'anapataadaipia bīma? K'achia wēe p'anapataadaipia bi irua k'inia bik'a. ¹² Ni p'anadaipia bi iru ewari waibia ewate pamerā māik'aapa oodaipia bi irua oopi bik'a, ma ewate isapaira pamerā. Ma ewate pajā jōit'ee t'ipitaupa. Jōmaweda aide nībi māik'aapa na p'ek'au eujāde nībi auk'a jōit'ee. ¹³ Mamīda irua jaraji ma t'ēepai pajā chiwidi māik'aapa eujā chiwidi ooit'ee. Māgí eujāde eperāarāpa irua oopi bik'a oodait'ee, aide ne-inaa k'achia wē-e perā. Māgí eujāta tachia nimaa p'ani.

¹⁴ Maperā ípemaarā k'iniarā, parā ni p'ani misa Ak'orepa oomerā ichia jaradak'a, jīripatáati k'achia wēe p'anapataadait'ee iru k'irapite. Māgá t'āri auk'a p'anapataadai iru ome. ¹⁵ K'irápáti Tachi Waibia choo nībi k'inia bairā jōmaarāpa ichide ijāadamerā māik'aapa t'iudamerā Tachi Ak'ore ode, ichi waya chei naaweda. Tachi ípema k'inia Pablopia ma ūraa ichiaba p'ā pēiji parāmaa, Tachi Ak'orepa iru k'isia k'awaapida perā. ¹⁶ Irua k'art'a jōma p'ādade ma ūraa jaradoo, madepema pedee ūk'uru tachia pia p'oyaa k'awada-e p'ani mīda. K'isia k'awa-ee p'aniirāpa māik'aapa waide pia ijāada-e p'aniirāpa oopata māgí pedee ome, awaraa Tachi Ak'orepa ūraa p'āpida ome oopatak'a. Āchi k'isiadeepa ma ūraa seewa papipata māik'aapa awaraarāmaa ma seewa jarateepata. Maperāpi āchi atuadait'ee.

¹⁷ Māpai ípemaarā k'iniarā, írá parāpa k'awa p'anadairā māgee seewa jarateepataarā uchiadait'ee ijāapataarā t'āide, k'irak'aupai ijāadai ārapa jarateepata. Ichiaba k'irak'aupai oodai ārapa oopatak'a, oodak'aa perā Tachi Ak'ore Ūraade jara bik'a. Írá parāpa pia ijāapata. Mamīda

k'ũrapiruta pírã ãaramaa, parã ãyaa atadaridai Cristo ik'aawaapa. ¹⁸Ma k'ãyaara pipiara k'awa wáti Tachi Waibia, Tachi O K'achiadeepa K'aripa Atapari Jesucristo mäik'aapa irumaa iidítì parã k'aripamerã. Mágá p'anapataadait'ee irua k'inia bïk'a. iIrua Tachi Ak'ore k'ira wâree ichita unupiit'ee, na eujã jõru pijida! ¡Amén!

Mágapai paji.

1 SAN JUAN

San Juanpa K'art'a Naapiara P'āda

San Juan, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'āji. Pēiji jōmweda Cristode ijāapataarāmaa. Ūraa k'inia baji jip'a ijāapataadamerā Ak'ōrepa jirit'eradaarāpa jarateedap'edaak'a, seewa jarateepataarāpa ijāapataarā k'ūra nipapatap'edaa perā. Na k'art'ade Juanpa audú jara bi sāga Tachi Ak'ōrepa ijāapataarā k'inia iru bapari.

Naapiara jara bi ichia unuda Jesucristo, Tachi Ak'ōre pedee chok'ai pik'a bi (cap. 1.1-4). Jara bi Tachi Ak'ōre idaa pik'a bi māik'aapa Cristode ijāapataarā iru idaa pik'a bide p'anapataadaipia bi (caps. 1.5-2.6). Jara bi ūraa chiwidi Cristopa jarateedak'a: chik'inia p'anapataadamerā. Ūraa bi warrarā chonaarā ome (cap. 2.7-17). Jara bi ijāapataarāpa k'irāpadamerā naaweda jarateeda ūridap'edaa māik'aapa k'ūrapinaadamerā seewa jarateepataarāmaa (caps. 2.18-3.10). Jara bi Cristode ijāapataarā Tachi Ak'ōre warrarā perā, p'ek'au k'achia jōmweda oo amaadaipia bi māik'aapa chik'inia p'anapataadaipia bi, k'isia p'ua-ee (cap. 3.11-24). Jara bi sāga k'awaadai Ak'ōre Jaurepa jarapi bi pedee māik'aapa seewa pedee (cap. 4.1-6). Jara bi chik'inia p'anapataadamerā, Tachi Ak'ōrepa ijāapataarā k'inia iru bapari perā (cap. 4.7-21). Jara bi jōmweda Tachi Ak'ōre Warrade ijāapataarāpa p'oyaapata na p'ek'au eujādepemaarāpa ne-inaa k'achia oopata (cap. 5.1-5). Jara bi Tachi Ak'ōrepa ichita oopari ichia jara bik'a māik'aapa ichi Warrade ijāapataarā o k'achiadeepa k'aripa atapari atuanaadamerā (cap. 5.6-12). T'ēepai jara bi chik'aripa p'anapataadamerā, p'ek'au k'achia p'oyaas wāruta misa (cap. 5.13-21).

Jesucristopa ichi k'ap'ia eperā k'ap'iade unupida

1 ¹Tai Jesucristo ome nipapatap'edaarāpa nepiripata k'aita iru. Mia na k'art'a p'ā pēiru parāpa pida māga k'awaadamerā. Na p'ek'au eujā bai naaweda, Tachi Ak'ōre Pedeeta bapachi. Māgí Jesucristo. Iru k'aurepata eperāarā ichita p'anapataadai Tachi Ak'ōre ome iru truade. Jesucristo na p'ek'au eujāde nipak'āri, taipa iru unujida eperā jip'aak'a. Taipa iru t'ōbajida tachi juapa. Ichiaba ūrijida irua ūraa jarada. ²Cristo

Tachi Ak'ore ome ichita bapachi mida, tai ūrapemaarāmaa eperā k'ap'iade unupiji. Irua Tachi Ak'ore ūraa jarateepachi eperāarāmaa, ma ūraa ijāadap'eda ichita p'anapataadamerā iru ome Tachi Ak'ore truade. Cheji na p'ek'au eujādee. Taipa unujida irua ooda māik'aapa jōmaarāmaa ma ooda nepiripata. ³Parāmaa jarapata taipa unudap'edaa māik'aapa taipa ūridap'edaa, parāpa māga k'awaadap'eda, araa p'anapataadamerā tai ome, tai araa p'anapatak'a Tachi Ak'ore ome māik'aapa iru Warra Jesucristo ome. ⁴Tachi jōmaarāta māga p'anapataadak'āri, wāara o-ia p'anadait'ee. Ma-it'eeta mia parāmaa na k'art'a pāmaa bi.

Tachi Ak'ore ūdaa pik'a bi

⁵Jesucristo k'ap'ia pari Tachi Ak'orepa taimaa nāga jara pēiji. Tachi Ak'ore ūdaa pik'a bi. ūdaade maarepida p'āriu unuda-e p'anik'a, māga pik'a Tachi Ak'orede maarepida k'achia unuda-e. ⁶Tachidepemapa jarai ichi araa bapari Tachi Ak'ore ome. Mamida ma eperāpa at'āri ne-inaa k'achia oomaa bi pirā, seewamaa bi. Ichia oo-e bi Tachi Ak'orepa wāarata jara pēidak'a. ⁷Mamida eperā wāara ūdaa pik'a bide bapari pirā Tachi Ak'orepa k'inia bik'a, araa bapariit'ee Tachi Ak'ore ome māik'aapa awaraa ijāapataarā ome. Ma awara Tachi Ak'orepa ma eperā p'ek'au k'achia jōmaweda wēpapiit'ee, iru Warra Jesús waa bat'ada k'aurepa.

⁸Tachidepemapa jararu pirā ichi t'āride k'isia k'achia wēe bi, ichi itu k'ūramaa bi, seewamaa bairā. Māgipa k'awa-e bi Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida. ⁹Mamida māgipa ichia p'ek'au k'achiaoopata jōmaweda jararu pirā Tachi Ak'oremaa, tachi t'āride k'awa p'ani Tachi Ak'orepa chupiria k'awaaitee. Ooit'ee ichia jara bik'a ichi ūraa jara pēidade. Ma eperā p'ek'au k'achia jōmaweda wēpapiit'ee. ¹⁰Mamida abaapa jararu pirā ichia ne-inaa k'achia ook'aa, jōmaarāmaa ak'ipi bi ichia Tachi Ak'ore ūraade ijāa-e. Māgí eperāpa k'isia bi pirā ichia p'ek'au k'achia ook'aa, māgara ichiaba k'isia bi Tachi Ak'orepa seewa jara bi ichi ūraade.

Cristo Tachi K'aripapari

2 ¹Warrarā, * mia na k'art'a p'āru parāmaa ne-inaa k'achia oonaadamerā. Mamida tachia ne-inaa k'achia ooruta pirā, Tachi K'aripapari iru p'ani irua chupiria iidimerā Tachi Ak'oremaa tachi pari. Māgí Jesucristo, chi p'ek'au k'achia ook'aa bi. ²Iru waa bat'ada k'aurepa Tachi Ak'orepa tachia p'ek'au k'achiaoopata wēpapii atuanaadamerā. Wāara tachia p'ek'au k'achiaoopata wēpapii. Mamida māgapai-e. Ichiaba wēpapii jōmaweda na p'ek'au eujādepemaarāpa p'ek'au k'achiaoopata.

³Tachia k'awadai Tachi Ak'ore wāara k'awa p'ani, iru ūraade jara bik'a oodak'āri. ⁴Awaraa eperāpa jarai ichia Tachi Ak'ore wāara k'awa bi.

* 2.1 Warrarā ak'āri, jara k'inia bajj ijāapataarā jōmaweda.

Mamīda māgipa oo-e bi pirā Ak'ōrepa jara bik'a, seewamaa bi. K'awa-e bi Tachi Ak'ōrepa wāarata jara pēida. ⁵Mamīda eperāpa ook'āri Tachi Ak'ōre Ūraade jara bik'a, Tachi Ak'ōre wāara k'inia iru bi māik'aapa chik'inia bapari iru ome. Nāgá k'awa p'ani tachi, Tachi Ak'ōredeerā. ⁶Eperāpa jara bi pirā wāara Tachi Ak'ōre k'awa bi, ma eperā baipia bi Jesucristo badak'a.

Juanpa jarada Cristode ijāapataarāpa oodamerā

⁷Ipemaarā k'iniarā Cristo k'aurepa, mia na jararu parāpa oodamerā īrapema-e, parāpa ūridooda perā Cristode ijāadak'āriipa. Chonaarāweda paara Tachi Ak'ōrepa jara pēiji eperārāpa awaraarā ichiaba k'inia iru p'anapataadamerā. ⁸Mamīda na k'art'ade mia ma jarada chiwidi pik'a jara bi. Chik'inia p'anapatāati. Cristo wāara māga bapachi ichideerā ome. Parāpa pida k'awaa wāda māga p'anapataadait'ee. Parā Cristode ijāadai naaweda, p'āriu pik'a bide p'anapachida, awaraarā k'iniada-e p'anadap'edaa perā. Mamīda ūrá ma p'āriu pik'a bideepa uchia wāda ūdaa pik'a bidee.

⁹Ma jara aupada wāara mīda, parādepemapa jarai ichia awaraarā k'inia iru bi Tachi Ak'ōrepa jara bik'a. Mamīda chi ipema Cristo k'aurepa k'īraunuamāa iru bi pirā, wāara māga oo-e bi. At'āri ne-inaa k'achia oomaa bi, p'āriu pik'a bide ook'ajik'a. ¹⁰Jōdee abaapa chi ipema Cristo k'aurepa k'inia iru bak'āri, māgipa wāara oopari Tachi Ak'ōrepa jara bik'a. Wāara māgí eperā k'achiade baaipi-e. ¹¹Mamīda ma eperāpa chi ipema Cristo k'aurepaunuamāa iru bi pirā, ichi k'īradoopa k'achiade bi, oo-e bairā Tachi Ak'ōrepa jara bik'a. Wāara māgí eperāpa k'awa-e Tachi Ak'ōrepa jara bi. Ma awara māgá ne-inaa k'achia oomaa bairā, p'oyaa oo-e Tachi Ak'ōrepa jara bik'a.

- ¹² Warrarā, mia parāmaa p'āru, Jesucristo piuda k'aurepa Tachi Ak'ōrepa parāpa p'ek'au k'achia oopata wēpapida perā.
- ¹³ Chonaarā, mia parāmaa p'āru, parāpa wāara Jesucristo k'awa p'anadairā. Iru bapachi na p'ek'au eujā bai naaweda. K'ūtrāarā, mia parāmaa p'āru, parāpa Netuara Poro Waibia p'oyaa wāda perā.
- ¹⁴ Warrarā, mia parāmaa p'āmaa bi, parāpa Tachi Ak'ōre wāara k'awapata perā. Chonaarā, parāmaa p'āmaa bi, parāpa wāara k'awapata perā chi na p'ek'au eujā ooi naaweda ichita bapari. K'ūtrāarā, ichiaba parāmaa p'āmaa bi, parā Cristode wāara ijāapata perā māik'aapa oopata perā Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bik'a. Ma awara parāmaa p'āmaa bi Netuara Poro Waibiapa oopi bik'a oodak'aa perā.
- ¹⁵P'ananaatāti na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā p'anapatak'a. Jirināati ne-inaa k'achia k'īra t'ādoo na p'ek'au eujāde paraa. Māga jiriruta pirā, chik'inia

p'anada-e pai Tachi Ak'ore ome.¹⁶ Mía māga jara bì na p'ek'au eujāde tachia unupata perā nāgee ne-inaa k'achia k'ira t'ādoo: ne-inaa k'achia oo k'inia p'ani tachi t'āridepai; ne-inaa k'achia unudak'āri tachi taupa, auk'a oo k'inia p'ani; pedee audua p'anapata ne-inaa iru p'anadairā. Tachi Ak'orepa māgee ne-inaa k'achia apida oopik'aa eperāarāmaa.¹⁷ Māgee ne-inaa māik'aapa jōma ne-inaa k'achia na p'ek'au eujādepemaarāpa oo k'inia p'ani jōdaridait'ee. Mamīda chi Tachi Ak'orepa oopi bik'a oopataarā ichita p'anapataadait'ee iru ome.

Wāara Cristode ijāapataarāpa k'ūrapida-e seewa jarapataarāmaa

¹⁸ Warrarā, taarā-e na p'ek'au eujā jōdariit'ee. Parāpa ūrijida Anticristo cheit'ee. Wāara māgí jīak'aarā paraa tachi t'āide. Mapa k'awa p'ani na p'ek'au eujā taarā-e jōdariit'ee.¹⁹ Māgiirā tachi t'āideepa uchiajida Cristode wāara ijāada-e pada perā tachia ijāapatak'a. Wāara māgá ijāadap'edaa paara, wāda-e pak'aji. Mamīda uchiadak'āri, unupijida āchidepema apida Cristode wāara ijāada-e paji.

²⁰ Jōdee parā jōmaweda Cristode wāara ijāa p'ani. Parāpa k'awa p'ani Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida, Jesucristo, chi p'ek'au k'achia wēe bipa māga k'awapida perā ichi Jaure pēik'āri parā ome bapariimerā.²¹ Mía na k'art'a p'ārupa jara k'inia-e bì parāpa k'awada-e Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida. Jip'a mia p'āmaa bì parāpa k'awa p'anadairā ma wāarata jara pēidade seewa apida unudak'aa, Tachi Ak'orépata ma wāara jarada perā.²² Maperā abaapa jara bì pirā Tachi Ak'orepa Jesús pēi-e paji eperāarā rey pamerā, māgí eperā seewamaa bi. Ma eperā Anticristo, jara bairā Jesús Tachi Ak'ore Warra-e māik'aapa Tachi Ak'ore Jesús Ak'ore-e.²³ Chi māga jara bipa wāara Jesucristode ijāa-e bì māik'aapa Tachi Ak'ore wāara k'awa-e bì. Jōdee chi jara bipa Jesucristo Tachi Ak'ore Warra, Tachi Ak'ore wāara k'awa bi.

²⁴ Maperā k'irāpátí parāpa naaweda ūridap'edaa, ewaa Cristode ijāadak'āri. Maapai k'awajida Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida eperāarāmaa māik'aapa t'āripa oo k'inia p'aneejida irua oopi bik'a. Māgá oo wāk'āti wāti. Māga ooruta pirā, t'āri a-ba p'anapataadait'ee Tachi Ak'ore ome māik'aapa ichi Warra Jesucristo ome.²⁵ Cristopa māga jara baji, jarak'āri ichita p'anapataadai Tachi Ak'ore ome.

²⁶ Mía naa jaradak'a māgee Cristo k'ira unuamaa iru p'aniirā tachi t'āide paraa. Māgiirāpa parā k'ura k'inia p'ani.²⁷ Mamīda parāpa ūrida-e pait'ee māgeerāpa jarateepata, Cristopa ichi Jaure pēida perā parā ome bapariimerā. Ma Jaurepa parāmaa ne-inaa wāara jōmaweda jarateepari. Seewa jarateek'aa. Mapa irua jaratee bik'a oo wāk'āti wāti. Māgá wāara t'āri a-ba p'anapataadait'ee Cristo ome.

²⁸ Warrarā, māgá t'āri a-ba p'anaruta pirā Cristo ome, parāpa waaweeda-e pait'ee iru waya chek'āri na p'ek'au eujādee. Ma ewate iru k'irapite k'ira nejasia-ee p'anadait'ee.

²⁹Parāpa k'awa p'ani Jesucristo, Tachi Ak'ore Warrapa ichita oopari ichi Ak'orepa jara bik'a. Ichiaba k'awadaipia bi chi Tachi Ak'orepa jara bik'a ooparipa auk'a Tachi Ak'ore warra.

Tachi Ak'ore warrarā

3 ¹iK'isíati! Tachi Ak'orepa tachi audú k'inia iru bapari perā, jarapari tachi ichi warrarā. iWäärapi! Mamida na p'ek'au eujädepema ijäädak'aa beerāpa māga p'oyaa k'awada-e, wāara Tachi Ak'ore k'awadak'aa perā.

²Ipemaarā k'iniarā, írá tachi wāara Tachi Ak'ore warrarā. Mamida waide k'awada-e sāga p'anadai Cristo cheda t'eeepai. Aba k'awa p'ani Cristo waya chek'ari, iruk'a p'anadait'ee, iru k'íra wāree k'awadait'ee perā. ³Tachi jōmaweda māga k'awa p'aniirā nimaa p'ani iru cherumaa. Mapa māgá ni p'ani misa, ne-inaa k'achia jōmaweda oo amaadaipia bi, iruk'a p'anadait'ee, k'awa p'anadairā iru p'ek'au k'achia wēe bapari.

⁴Tachia k'awa p'ani chi ne-inaa k'achia oo bipa oo-e bi Tachi Ak'orepa jara bik'a. Māga oo-e bak'ari, k'achiade bi. ⁵Parāpa ichiaba k'awa p'ani Jesucristo na p'ek'au eujädee cheji eperäärāpa p'ek'au k'achia oopata jōmaweda wēpapiit'ee. Irua maarepida k'achia ook'aa paji. ⁶Mapa wāara oo k'inia p'aniirāpa irua oopi bik'a t'ari a-ba p'anapata iru ome. Ne-inaa k'achia oo k'iniadak'aa, ichideerā perā. Mamida chi ne-inaa k'achia oopataarā t'ari a-ba p'anadak'aa iru ome, irude wāara ijäädak'aa perā māik'aapa wāara iru k'awadak'aa perā.

⁷Warrarā, k'ürapináati apida seewapataarāmaa. Chi ooparipa Tachi Ak'orepa oopi bik'a t'ari pia bapari Tachi Ak'orek'a. ⁸Jödee chi ne-inaa k'achia ooparipa oomaa bi Netuara Poro Waibiapa oopi bik'a. Tachi Ak'orepa na p'ek'au eujā oodak'äriipa, Netuara Poro Waibiapa p'ek'au k'achia k'íra t'ädo oopari. Ma-it'ee cheji Tachi Ak'ore Warra na p'ek'au eujädee: jöpiit'ee Netuara Poro Waibiapa ne-inaa k'achia oopata.

⁹Tachi Ak'ore warrarāpa p'ek'au k'achia oo k'iniadak'aa, Tachi Ak'ore Jaure ächi ome bapari perā. Wāara k'achiade p'oyaa p'anadak'aa, Tachi Ak'ore warrarā perā. ¹⁰Näga k'awa p'ani chiságí Tachi Ak'ore warrarā māik'aapa chiságí Netuara Poro Waibia warrarā. Chi oo-e bipa Tachi Ak'orepa oopi bik'a Tachi Ak'ore warra-e. Ma awara chi ipema Cristo k'aurepa k'íra unuamaa iru bipa Tachi Ak'ore warra-e.

Chik'inia p'anapataadaipia bi

¹¹Cristode ijäädak'äriipa parāpa näga ūridooda: chik'inia p'anapataadaipia bi. ¹²Tachia māga k'awa p'anadairā, oonaadáma Caínpa oodak'a. Ichia ooji Netuara Poro Waibiapa oopidak'a. Chi ipema k'íra unuamaa iru bap'eda, peet'aaji. ¿Sāap'eda māga ooji? Ichi t'ari k'achia bapachi. Jödee chi ipema t'ari pia bapachi.

¹³Maperā īpemaarā, k'īsianáati na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerāpa parā k'īraunuamaa iru p'anadak'āri. ¹⁴Naaweda tachi jida āchik'a atuadait'ee paji, Tachi Ak'ōrepa jara bik'a oodak'aa pada perā. Mamīda Cristopa tachi o k'achiadeepa k'aripa ataji, ichita p'anapataadamerā Tachi Ak'ōre ome māik'aapa oopataadamerā irua oopi bik'a. K'awa p'ani tachia wāara māga oomaa p'ani, tachi īpemaarā Cristo k'aurepa k'inia iru p'anapata perā. Chi īpemaarā k'īraunuamaa iru p'anapataarā atuadait'ee. ¹⁵Tachi Ak'ōre-it'ee eperāpa ichi īpema k'īraunuamaa iru bi pirā, auk'a bi eperā chīara peepari ome. Parāpa k'awa p'ani chīara peepataarā it'aa wādak'aa. ¹⁶Nāgá k'awa p'ani Tachi Ak'ōrepa tachi k'inia iru bapari. Jesucristo piuji tachi pari. Māga ooji tachi audú k'aripa k'inia bada perā. Māgá tachia pida tachi īpemaarā Cristo k'aurepa k'aripa k'inia p'anadaipia bi, piuruta pijida ma k'aurepa. ¹⁷Mapa chi net'aa iru bipa ichi īpema Cristo k'aurepa chupiria nībi unuru pirā, mamīda chupiria k'awa-e bi pirā, ma eperāpa ak'ipimaa bi ichia Tachi Ak'ōre k'inia-e bi. ¿Sāga ichia Tachi Ak'ōre k'inia iru bidaaima, chi īpema Cristo k'aurepa k'aripa-e bi pirā? ¹⁸Warrarā, pedeepapai tachi īpemaarā k'inia iru p'anadaik'araa bi. Ára k'aripadaipia bi. Māgáooruta pirā, ak'ipidai wāara ãra māik'aapa Tachi Ak'ōre k'inia iru p'ani.

Inejasia—ee it'aa t'īpataadaipia bi Tachi Ak'ōremaa

¹⁹Māgá tachi īpemaarā k'inia iru p'anadak'āri, tachia nāgí wāarata k'awaadait'ee. Tachi, Tachi Ak'ōredeerā. T'āride māga k'awadak'āri, inejasia—ee it'aa t'īpataadait'ee irumaa. ²⁰Mamīda inejasiadarii tachi t'āridepai k'īsiaruta pirā: "Aai, mīa wāara mī īpemaarā Cristo k'aurepa mak'īara k'aripa—e." Māga k'īsiaruta pirā, k'irāpadaipia bi Tachi Ak'ōrepa ne—inaa jōmaweda k'awa bi. Tachi k'āyaara k'awaara bi tachia wāara oo k'inia p'ani ichi—it'ee. ²¹Jödee, īpemaarā k'iniarā, tachia māgá k'īsiada—e p'ani pirā, wāara inejasia—ee it'aa t'īpataadait'ee Tachi Ak'ōremaa. ²²Ma awara it'aa iididak'āri Tachi Ak'ōremaa, irua ooit'ee jōmaweda tachia iidi p'ani. Māga ooit'ee tachia oopata perā irua jara bik'a. ²³Tachi Ak'ōrepa jara bi tachia nāga oodamerā: Ijādaipia bi Jesucristo wāara Tachi Ak'ōre Warra māik'aapa chik'inia p'anapataadaipia bi irua jaradak'a. ²⁴Chi ooparipa Tachi Ak'ōrepa jara bik'a t'āri a—ba bapari iru ome. Chik'inia p'anapata. Tachia māga k'awa p'ani Tachi Ak'ōre Jaurepa tachimaa māga k'awapipari perā. Ma—it'ee ichi Jaure pēiji tachi ome bapariimerā.

Sāga seewa jarapataarā k'awadai

4 ¹İpemaarā k'iniarā, na p'ek'au eujāde seewa—idaa beerā chok'ara paraa. Māirāpa "Tai Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepataarāda" apata mīda, ijāanáati āchia jara p'ani. Pia ūridaipia bi jōmaarāpa jaramaa p'ani, k'awaadait'ee wāara jara p'ani Tachi Ak'ōrepa jarapi bik'a wa māga—e.

²Parāpa k'awaadai chisāgí eperāpa wāara jara bī Tachi Ak'ore Jaurepa jarapi bīk'a. Chi jara bipa: "Jesucristo eperā jīp'aak'a na p'ek'au ejāde ba cheji" jara bī Tachi Ak'ore Jaurepa jarapi bīk'a, wāara Cristode ijāapari perā. ³Mamīda chi māga jara-e bipa p'oyaa jara-e Tachi Ak'ore Jaurepa jarapi bīk'a, māgí eperāpa ijāak'aa perā Jesús, Cristo paji. Anticristo na p'ek'au ejāde bada paara, māgí pedeeparik'a pedeek'aji. Parāpa k'awa p'ani iru cheit'ee t'ēepai. Mamīda nāgaweda iru jīak'aarā na p'ek'au ejāde paraa.

⁴Warrarā, parā Tachi Ak'oredeerā. Mapa parāpa oodak'aa māgí seewa-idaa beerāpa jara p'anik'a. Parāpa āchi māgá p'oyaadai chi parā ome bapari, Tachi Ak'ore waibiara bairā chi na ejādepema ijāadak'aa beerā ome bapari, Netuara Poro Waibia k'āyaara. ⁵Āchi māik'aapa jōmaweda na p'ek'au ejādepema ijāadak'aa beerā Netuara Poro Waibia jua ek'ari p'anapata. Maperā na p'ek'au ejādepema k'isia k'ira t'ādoo jara wādak'ari, awaraarāpa ma seewa ūripata māik'aapa aide ijāapata. ⁶Mamīda māga-e tai ome, tai Tachi Ak'oredeerā perā. Taipa wāarata jarateepata Tachi Ak'ore Jaurepa jarapi bīk'a. Mapa chi Tachi Ak'ore k'awa beerāpa ūri k'inia p'anapata taipa jarapata. Mamīda chi Tachi Ak'ore k'awa-e beerāpa ūri k'iniadak'aa taipa jarateepata. Āchia ūri k'inia p'ani seewa jarateepataarā, Netuara Poro Waibiapa jarapi bīk'a. Nāga k'awaadai chisāgí wāarata jarateepataarā māik'aapa chisāgí seewa jarateepataarā. Tachi Ak'ore k'awa beerāpa wāarata jarateepataarā ūri k'inia p'anapata. Jōdee Tachi Ak'ore k'awa-e beerāpa seewa jarateepataarā ūri k'inia p'anapata.

Tachi Ak'orepa eperāarā jōmaweda k'inia iru bapari

⁷Ípemaarā k'iniarā, chik'inia p'anapataadáma, Tachi Ak'orepa māga oopi bairā. Jōmaarāpa awaraarā k'inia iru p'anapata māgá p'anapataadai, Tachi Ak'ore warrarā perā māik'aapa Tachi Ak'ore k'awa p'anapata perā.

⁸Chi awaraarā k'inia-e bipa Tachi Ak'ore k'awa-e bī, Tachi Ak'orepa jōmaweda k'inia iru bapari perā. ⁹Nāga Tachi Ak'orepa unupiji tachi audú k'inia iru bapari. Na p'ek'au ejādee pēiji ichi Warra apai iru bada, māgí k'aurepa tachi ichita p'anapataadamerā iru ome. ¹⁰Tachi Ak'orepa ichi Warra māgá pēik'ari, ak'ipiji tachi wāara k'inia iru bapari. Tachia iru māgá k'iniada-e paji. Iruata tachi k'inia iru baji. Mapa ichi Warra pēiji piumerā tachia p'ek'au k'achia oopata wēpapiit'ee.

¹¹Ípemaarā k'iniarā, Tachi Ak'orepa tachi māgá audú k'inia iru bapari perā, tachi jida chik'inia p'anapataadaipia bī. ¹²Apidaapa Tachi Ak'ore k'ira unuda-e p'ani. Mamīda tachi chik'inia p'anaruta pirā, t'āri a-ba p'anapataadait'ee Tachi Ak'ore ome. Māgá tachi k'ap'ia pari irua jōmaarāmaa unupiit'ee wāara irua āra jida k'inia iru bapari. ¹³Nāga k'awa p'ani tachi t'āri a-ba p'anapata Tachi Ak'ore ome. Irua ichi Jaure pēiji tachi

ome bapariimerā. ¹⁴Ma awara taipa Tachi Ak'ore Warra bapata unujida tachi taupa. Mapa jōmaarāmaa nāga nepiripata: Tachi Ak'orepa ichi Warra pēiji na p'ek'au eujādepemaarā o k'achiadeepa k'aripa atade. ¹⁵Mapa chi jara bipa Jesús Tachi Ak'ore Warra t'āri a-ba bapari Tachi Ak'ore ome.

¹⁶Māgá tachia Tachi Ak'ore k'awa p'ani māik'aapa ijāa p'ani irua tachi k'inia iru bapari. Tachi Ak'orepa esperāarā jōmaweda k'inia iru bapari perā, esperāpa auk'a Tachi Ak'ore k'inia iru bak'āri, t'āri a-ba bapari iru ome. ¹⁷Tachia Tachi Ak'ore māgá k'inia iru p'anadak'āri, oomaa p'ani irua k'inia bik'a. Irua k'inia bī waawee-ee p'anadamerā ichi k'īrapite, ichi ewari waibia ewate pak'āri. Wāara ma ewate māga p'anadait'ee, na p'ek'au eujāde p'ani misa iru ome t'āri a-ba p'anapata perā, Jesucristo iru ome t'āri a-ba baparik'a. ¹⁸Wāara Tachi Ak'ore k'inia iru baparipa maarepida waawee-ee bapari, k'awa bairā Tachi Ak'orepa iru auk'a k'inia iru bapari māik'aapa maarepida iru k'achia oo-e pait'ee. Mamīda chi waide māga k'awa-e bipa Tachi Ak'ore waawee bapari, k'īisia bairā Tachi Ak'orepa ichi k'achia ooi. Mapa tachia nāga k'awadai. Esperā abaapa waawee bī pīrā Tachi Ak'orepa iru k'achia ooit'ee, ma esperāpa waide pia k'awa-e bi Tachi Ak'orepa iru audú k'inia iru bapari.

¹⁹Tachia Tachi Ak'ore k'inia iru p'ani, irua naapiara tachi k'inia iru bada perā. ²⁰Tachidepemapa jarai ichia Tachi Ak'ore k'inia iru bapari. Māga jara bī mīda, ichi t'āride chi īpema Cristo k'aurepaunuamaa iru bī pīrā, māgí esperā seewamaa bī. Ichi īpemaunu bita k'inia-e bī pīrā, īsāga k'inia iru bai Tachi Ak'ore,unu-e bita? ²¹Maperāpi Jesucristopara jaraji chi Tachi Ak'ore k'inia iru bipa ichi īpemaarā Cristo k'aurepa auk'a k'inia iru baipia bī.

Ne-inaa k'achia k'īra t'ādoo oo amaa wāk'āti wāpataarā

5 ¹Jōmaweda Tachi Ak'ore warrarāpa nāga ijāapata: Jesús, Cristo, ichi ai, Tachi Ak'orepa pēida esperāarā rey pamerā. K'īsiadáma nāgide. Tachia k'awa p'ani esperā abaapa awaraa esperā k'inia iru bak'āri, ma esperā warrarā paara k'inia iru bapariit'ee. ²Māga bi ichiaba Tachi Ak'ore ome. Tachia Tachi Ak'ore k'inia iru p'anadak'āri māik'aapa oodak'āri irua jara bik'a, k'awa p'ani iru warrarā jida k'inia iru p'anadait'ee. ³Oodak'āri Tachi Ak'orepa jara bik'a, ak'īpimaa p'ani wāara iru k'inia iru p'ani. Irua iidi-e bī oodamerā ne-inaa tachia p'oyaa oodak'aa. ⁴Tachia oodai Tachi Ak'orepa jara bik'a, iru warrarā perā. Jōmaweda Tachi Ak'ore warrarāpa na p'ek'au eujādepema k'achia k'īra t'ādoo oo amaa wāk'āti wāpata, oo k'inia p'anapata perā irua jara bik'a. Tachia ne-inaa k'achia māgá oo amaadai Cristode ijāapata perā. ⁵Mapa jaradai: "Tachia ijāadak'āri Jesús Tachi Ak'ore Warra, irua k'aripapari tachia na p'ek'au eujādepema ne-inaa k'achia jōma oo amaa wāk'āti wādamerā."

Tachi Ak'orepa jarada Jesús ichi Warra

⁶Jesucristo na p'ek'au eujádee chek'ari, ak'ipiji ichi Tachi Ak'ore Warra. Mäga ooji paniapa poro choopik'ari mäik'aapa ichi waa bat'ak'ari. Jesús, ichi aí, Cristo paji poro choopik'ari paniapa mäik'aapa ichi waa bat'ak'ari. Tachi Ak'ore Jaurepata ichiaba tachimaa k'awapipari Jesús Tachi Ak'ore Warra. Ma Jaurepa ichita wäärata k'awapipari. Maperä ijää p'ani wäära Jesús Tachi Ak'ore Warra. ⁷Mäpai jaradai nágí ne-inaa õpeepa auk'a tachimaa k'awapi p'ani Jesús wäära Tachi Ak'ore Warra: ⁸Tachi Ak'ore Jaurepa ma wäärata k'awapipari perä tachimaa; Jesupa ooda perä Tachi Ak'orepa oopidak'a poro choopik'ari paniapa mäik'aapa Jesupa ooda perä Tachi Ak'orepa oopidak'a iru waa bat'ak'ari. ⁹K'isiadáma nágide. Eperäärapa charraarä k'irapite ne-inaa jaradak'ari, ijääpata mäiräpa jara p'ani. Maperä audupiara ijäädaipia bi Tachi Ak'orepa ne-inaa jarak'ari, ichi jömaarä k'áyaara waibiara bapari perä. Ichia jaramaa bi Jesucristo ichi Warra ma jarada õpeepa. ¹⁰Mapa chi Tachi Ak'ore Warrade ijääparipa k'awa bi iru wäära Tachi Ak'ore Warra, Tachi Ak'ore Jaurepata ma eperä t'áride mäga k'awapipari perä. Mamäda chi mäga ijää-e bipa jömaarämaa ak'ipimaa bi ichi k'isiade Tachi Ak'orepa seewa jara bi.

¹¹Tachi Ak'orepa jara bi tachia iru Warrade wäära ijäädak'ari, ichita p'anapataadait'ee iru ome. ¹²Mapa jaradai: "Chi Tachi Ak'ore Warrade wäära ijääpari it'aa wäit'ee. Mamäda chi Tachi Ak'ore Warrade ijää-e bi it'aa wä-e pait'ee. Mägí atuait'ee."

Juanpa awaraa ūraa jarada

¹³Mía jöma jara aupada na k'art'ade p'áji parä, Tachi Ak'ore Warrade ijääpataarä, k'awaadamerä wäära ichita p'anapataadait'ee Tachi Ak'ore ome.

¹⁴Maperä tachi inejasia-ee it'aa iidipata Tachi Ak'oremaa. T'áride k'awa p'ani tachia iidiruta pirä Tachi Ak'orepa ne-inaa oomerä ichia oo k'inia bik'a eperäärapa k'aripait'ee, tachia iidiruta irua ūriit'ee. ¹⁵Ma awara k'awa p'anadairä irua ūripari mägá iididak'ari, ichiaba k'awa p'ani irua ooit'ee tachia iidi p'anik'a.

¹⁶Parädepemapa unuru pirä pi ípema Cristo k'aurepa ne-inaa k'achia oomaa bi, it'aa t'iipia bi ma ípema pari, Tachi Ak'orepa iru chupiria k'awaamerä. Mägá pia ma ípema k'aripai, Tachi Ak'orepa iru it'aa wäpimerä. Mäga ooi ma ípemapa oo bi pirä ne-inaa k'achia, ma k'aurepa tachi atuapi-e. Mamäda ne-inaa k'achia paraa, ma k'aurepa tachi atuapipari. Irua mägí oo bi pirä, mia parämaa jara-e it'aa t'ídamerä iru pari. ¹⁷Wäära eperäärapa ooda-e p'anadak'ari Tachi Ak'orepa jara bik'a, ne-inaa k'achia oomaa p'ani iru k'irapite. Mamäda p'ek'au k'achia jömaapa tachi atuapi-e.

¹⁸K'awa p'ani Tachi Ak'õre warrarãpa p'ek'au k'achia oo amaa wāk'āti wāpata, Tachi Ak'õre Warra, Jesucristopa ãra k'aripapari perã. Irua ãra ak'ipari Netuara Poro Waibiapa ãramaa ne-inaa k'achia oopinaamerã.

¹⁹K'awa p'ani tachi Cristode ijãapataarã Tachi Ak'õreddeerã. Jõdee apemaarã na p'ek'au eujädepemaarã Netuara Poro Waibia jua ek'ari p'anapata. ²⁰Ichiaba k'awa p'ani Tachi Ak'õre Warra na p'ek'au eujädee cheji Tachi Ak'õre k'awapiit'ee tachimaa, mägá k'awaadamerã k'aita wãara Tachi Ak'õre. Tachi ijãapataarã chaa t'ãri a-ba bapari ma wãara Ak'õre ome, t'ãri a-ba bapari perã iru Warra Jesucristo ome. Mägita wãara Tachi Ak'õre. Iru k'aurepata it'aa wãdait'ee. ²¹Chi mäga ijãada-e p'aniirã seewadeta ijãa p'ani. Ächia ijãapata chi ne-inaa juapa ooda k'írapite it'aa t'ipataarãk'a. Mapa ijãanáati ãchik'a.

Mägapai paji.

2 SAN JUAN

San Juanpa K'art'a T'eeepema P'āda

San Juan, Jesucristopa jirit'eradapa na k'art'a p'āji. Ichia "mi Cristode ijāapataarā ak'ipari waibiada" apari, taarā ijāada perā, Cristo ome nipadak'āriipa. Na k'art'a pēiji "Ak'orepa jirit'eradaarāmaa"; pia jarait'eera, jirit'erada Cristode ijāapataadamerā.

Naapiara Juanpa jara bi āra k'inia iru bi māik'aapa o-ña bi ūk'uru Ak'ōre ode pia nipapata perā. Úraa bi chik'inia p'anapataadamerā (vs. 1-6). K'irāpapi bi Cristo na p'ek'au eujāde nipada eperā jíp'aak'a; mapa ūrinaadamerā seewa jarateepataarāpa jara p'ani māik'aapa āchi t'āide māirā auteebainaadamerā (vs. 7-11). T'eepai jara bi ichi wā k'inia bi āchi ak'ide māik'aapa salute pēiru (vs. 12-13).

**Tachi Ak'orepa wāarata jara pēidade jara bik'a
p'anapataadaipia bi**

¹Mi, Juan, Cristode ijāapataarā ak'ipari waibia. Mia na k'art'a p'āru parā ijāapataarāmaa, Tachi Ak'orepa parā jirit'erada perā Cristode ijāapataadamerā. Wāara mia parā k'inia iru bi. Mia aupaita parā māgá k'inia iru bi-e. Jōma Tachi Ak'orepa wāarata jara pēida k'awa p'aniirāpa parā auk'a k'inia iru p'ani. ²Mia parā māgá k'inia iru bi ma wāarata ūraweda tachi t'āride bapari perā māik'aapa ichita bait'ee perā tachi ome. ³Wāara Tachi Ak'ore māik'aapa iru Warra Jesucristo t'āri pia p'anapata tachi ome. Mapa ārapa tachi pia ak'i p'anadait'ee. Ma awara tachi chupiria k'awaadait'ee māik'aapa k'āiwee p'anapidait'ee. Māgá wāara p'anadai Tachi Ak'orepa k'inia bik'a māik'aapa chik'inia p'anapataadai iru ome.

⁴Mi o-ña beeji k'awaak'āri parādepemaarā ūk'uru p'anapata Tachi Ak'orepa wāarata jara pēidade jara bik'a. ⁵Irá, ūpemaarā Cristo k'aurepa, mia parāmaa enenee nībi tachi chik'inia p'anapataadamerā. Mia māga

jarak'āri, jara-e bi ne-inaa parāpa waide k'awada-e p'ani. Tachia naa Cristode ijäädak'āriipa ma jarada ūridooda. ⁶Nāgá tachia ak'ipidai Tachi Ak'ōre māik'aapa awaraarā k'inia iru p'ani: oodak'āri Tachi Ak'ōrepa jara bik'a. Iruata jara bi tachi chik'inia p'anapataadamerā. Parāpa māga ūrijida naaweda Cristode ijäädak'āri.

K'irak'aupai seewa jarateepataarā t'iupidai parā t'āide

⁷Ma Tachi Ak'ōrepa jarada mia parāmaa k'irāpapi k'inia bi, na p'ek'au eujāde seewa-idaa beerā chok'ara paraa perā. Māgiirāpa ijäädak'aa Jesucristo na p'ek'au eujāde ba cheji eperā jīp'aak'a. Jaradak'aa Jesucristo Tachi Ak'ōre Warra. Māgá tachia k'awa p'ani āchia seewa jaratee nipapata. Āchi Anticristo jīak'aarā. ⁸K'irak'aupai ijäädai āchia jara p'ani. Māga ijääruta pirā, jōpidait'ee jōma parāpa oomaa p'ani Tachi Ak'ōre-it'ee. Mia k'inia bi parāpa atadamerā jōma Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bi teeit'ee ichideerāmaa it'ari, oopatap'edaa perā irua oopi bik'a.

⁹Eperāpa jararu pirā Cristopa jarateedak'a oo-e pait'ee, ichia ma jarateeda k'āyaara Tachi Ak'ōre net'aa waapiara k'awa bairā, māgí eperāpa wāara Tachi Ak'ōre k'awa-e bi. Jōdee chi Cristopa jarateedak'a oo bipa wāara ijääpari Tachi Ak'ōre Warrade māik'aapa Tachi Ak'ōre k'awa bapari. ¹⁰Maperā māgee Cristopa jarateedak'a ooda-e p'aniirādepema aba parā t'āide cheru pirā, iru auteebaidaik'araa bi. Māgee jarateepataarā parāmaa chepidaik'araa bi. ¹¹Parādepema abaapa māgee eperā auteebairu pirā, k'aripait'ee irua waapiara k'achia oomerā ijääpataarāmaa, irua seewa jaratee bi k'aurepa.

¹²Mia parāmaa waa jara k'inia bi, mamīda k'art'a p'ādade māga oo k'inia-e. Parā ak'ide wā k'inia bi, k'irapite pedeedait'ee. Māgá tachi o-īa p'anadait'ee.

¹³Parā ūpemaarā Cristo k'aurepa, chi nāpema Tachi Ak'ōrepa jirit'eradaarā Cristode ijäädamerā, parāmaa ichiaba salute tee pēiruta.

Māgapai pají.

3 SAN JUAN

San Juanpa K'art'a Araarepema P'āda

San Juan, Jesucristopa jírit'eradapa na k'art'a p'āji. Na k'art'a pëiji Cristode ijääpari Gayomaa. P'āji jarait'ee ichia jarateepataarā pëida auteebaidamerā ijääpataarā chip'epatamāi.

Naapiara Juanpa pedee pia jara bi Gayomaa, Tachi Ak'orepa iru pia oomerā. Jara bi ichi o-ia beeda nepiri chedak'āri Gayo pia ijääpari Cristode. Gayomaa chupiria iidi bi ichia jarateepataarā pëida auteebaimerā mäik'aapa āra k'aripamerā pia ijääpata perā Cristode (vs. 1-8). Jara bi jämpema Diotrefepa iru ūraa ūriamaa bi mäik'aapa irua pëida eperāarā auteebai k'inia-e bi. Ūraa bi Gayopa mäga oonaamerā; ma k'āyaara jämpema Cristode ijääpari pia Demetriok'a bamerā (vs. 9-12). T'epai jara bi ichi wā k'inia bi Gayo ak'ide mäik'aapa salute pëiru jämpema k'ōp'āyoorāmaa (vs 13-15).

Juanpa Gayomaa jarada

¹K'ōp'āyo Gayo mia wāara k'inia iru bapari,

Mi, Juan, Cristode ijääpataarā ak'ipari waibiapa na k'art'a pimaa p'āru. Wāara mia pi k'inia iru bi.

²Ipema k'inia Cristo k'aurepa, mia it'aa tī bi ne-inaa jōmaade pi pia wāmerā mäik'aapa k'ap'ia pia bamerā pi t'āride Tachi Ak'ore k'irapite pia baparik'a. ³Ūk'uru tachi ipemaarā Cristo k'aurepa nama chedak'āri, nepirijida pia wāara oopari Tachi Ak'orepa wāarata jara pëidak'a, mägide ijääpari perā. Mäga ūrik'āri, mi o-ia beeji. ⁴Wāara mi ichita o-ia beepari k'awaak'āri ijääpataarā michi warrarāk'a p'ani p'anapata Tachi Ak'orepa wāarata jara pëidade jara bik'a. Mi-it'ee mäga k'awaai k'āyaara, ne-inaa awaraa pipiara wē-e mi o-īapiit'ee.

⁵Ipema k'inia, pia Tachi Ak'orepa k'inia bik'a pia oomaa bi k'aripak'āri tachi ipemaarā Cristo k'aurepa, chi awara ãi jaratee nipapataarā. Wāara pia ãra auteebaipari, ãra k'awa-e bi mīda. ⁶Mapa nama chedak'āri,

jõmaarā ijääpataarā taide nepiripata pia ãra k'aripada, ãra k'inia iru bapari perä. Mägá k'aripaparíji ãchi ode pia wädamerä. Ara k'aripáji Tachi Ak'örepa k'inia bik'a, ãrapa iru mimia oomaa p'anadairä. ⁷Ara uchiajida ãchi t'äideepa jarateedait'ee Cristopa ooda mäik'aapa irua jarada. Ma wädade ne-inaa maarepida iidi k'iniada-e paji ijäädak'aa beerä juadepema. ⁸Mapa tachia ãra auteebaidaipia bi mäik'aapa k'aripadaipia bi. Mäga ooruta pirä, ãra ome auk'a mimiadait'ee awaraaräpa Tachi Ak'ore wäarata k'awaadamerä.

Diotrefepa k'achia ooda; jödee Demetriopa pia ooda

⁹Mia auk'a jaraji awaraa k'art'a pëidade pi t'äidepema ijääpataarämaa. Mamïda Diotrefepa mi pedee ūri k'inia-e, ichi audua bairä. Ichi ijääpataarä poro waibia pa k'inia bi. ¹⁰Ichia mi pedee mägá ūri k'inia-e bairä, mi wák'ari parä ak'ide, k'irapite pedeeit'ee ichi ome. Mia k'iräpapiit'ee ichia pedee k'achia jaramaa bi tai Ak'örepa jirit'eradaarä ãpite. Mägapai oo-e ichia. Ichiaba tachi ïpemaarä Cristo k'aurepa jaratee nipaðak'ari ijääpataarä t'äide ichi k'ait'a, ichia mägiirä auteebaik'aa. Ma awara, awaraa ijääpataaräpa ãra auteebai k'inia p'anadak'äri, ichia mäga oopik'aa mäik'aapa jërepari ma auteebai k'inia p'aniirä awaraa ijääpataarä ik'aawaapa.

¹¹Gayo, mi ïpema k'inia, oonáaji ichia oo bik'a, ne-inaa k'achia oomaa bairä. Ma k'äyaara pia óoji. Nágí k'iräpáji. Chi ne-inaa pia oo bipa oopari Tachi Ak'örepa oopi bik'a. Mamïda chi k'achia oo bipa Tachi Ak'ore k'awa-e bi.

¹²Wäara Diotrefepa mägá ne-inaa k'achia oomaa bi. Mamïda Demetriopa mäga oo-e bi. Ijääpataarä jõmaaräpa nepiripata irua ne-inaa pia oopari. Iru bapari Tachi Ak'örepa wäarata jara pëidade jara bik'a. Tai näpemaaräpa ichiaba jara p'ani iru t'äri pia bapari. Piata k'awa bi taipa seewadak'aa.

¹³Mia pimaa waa jara k'inia bi, mamïda k'art'a p'ä bide mäga jara k'inia-e. ¹⁴Taarä-e nide mi wä k'inia bi pi ak'ide. Mägá k'irapite pedeedai.

¹⁵Gayo, mia it'aa iidi bi Tachi Ak'örepa pi k'äiwee bapimerä. Tachi k'öp'äyoorä näpemaaräpa ichiaba pimaa salutee tee pëiruta. Tai pari salutee teeji jäma p'ani k'öp'äyo chaa.

Mägapai paji.

SAN JUDAS

San Judapa K'art'a P'āda

San Judapa na k'art'a p'āji. K'isia p'ani na Judas Jerusalendepema ijāapataarā poro waibia Santiago ipema paji. Na k'art'a Cristode ijāapataarāmaa pēiji.

Salude teep'eda māik'aapa pedee pia jarap'eda (vs. 1-2), Judapa naapiara ūraa bi ūrinaadamerā seewa jarateepataarāpa jaratee nipapata āchi t'aide. Jara bi Tachi Ak'ōrepa ooda chonaarāweda māgeerā ome (vs. 3-7). Ichiaba jara bi ma seewa jarateepataarāpa oodak'aa Cristopa oopi bik'a. Jīp'a oopata āchi p'ek'au k'achia oyaa bi k'ap'iapa oopi bik'a (vs. 8-16). K'irāpapi bi māga pait'ee perā Cristo chei naaweda, k'ira jip'a p'anapataadamerā irua k'inia bik'a (vs. 17-23). T'ēepai iidi bi Ak'ōrepa ãra pia ak'i bapariimerā māik'aapa pedee pia jara bi Jesucristode (vs. 24-25).

Salude pēida

¹Mi, Judas, Santiago ipema, mimiapari Jesucristo-it'ee. Na k'art'a p'āru Tachi Ak'ōrepa jirit'eradaarāmaa. Irua parā k'inia iru bapari. Ma awara, Jesucristopa parā ak'i bapari atuanaadamerā ichi waya cheru misa.

²Mia it'aa iidi bi Tachi Ak'ōrepa parā audú chupiria k'awaamerā, k'āiwee p'anapimerā māik'aapa k'inia iru bamerā.

Sāap'eda na k'art'a p'āda

³Ipemaarā k'iniarā, mia t'āripa p'āit'ee paji jarait'ee sāga Cristopa tachi ijāapataarā jōmaweda o k'achiadeepa k'aripa ataji atuanaadamerā. Mamīda, ma k'āyaara, p'āru ūraait'ee parāpa ijāa amaadamerā awaraarāpa seewa jarateepata māik'aapa t'āripa Cristopa k'inia bik'a ijāadamerā, tai naapema ijāapataarāpa naaweda jarateedap'edaak'a. ⁴Māga jara bi ijāadak'aa beerā mera t'ūudap'edaa perā parā t'aide Tachi Ak'ōrede ijāapataarāk'a. Tachi Ak'ōrepa p'ek'au k'achia wēpapipari perā, pia bida a p'ani oodait'ee ne-inaa jōma tachi p'ek'au k'achia oyaa bi k'ap'iapa oopi bik'a. iMamīda māga-e! Ichiaba merapata Jesucristo Tachi Waibia, tachi ijāapataarā chipari. Tachi Ak'ōre ūraa chonaarāweda p'ādade jara bi māgeerā jōdait'ee iru juapa.

**Tachi Ak'õrepa ooda
naawedapema ijäädak'aa beerā ome**

⁵ Parāpa nāgí k'awa p'aní mīda, mia k'irāpapiit'ee. Tachi Waibiapa Israel pidaarā jōmaweda Egipto eujädeepa uchiapiji. Mamīda t'eeppai ijāa amaa p'anadap'edaarā jōmaweda ichi juapa jōpiji. ⁶ Ma awara ai naaweda angeleerā ūk'uru uchiajida Ak'õre jua ek'ariipa, āchi awaraa angeleerā poro waibiarā p'anajida mīda. Irua āchi p'anapatap'edaamāipa pēik'ooji p'āriudee. Mama at'āri cadenapa jīa iru bi, ichi ewari waibia ewate nīmaa. Māgí ewate irua jōmaarā k'irapite āchia k'achia oodap'edaa jarait'ee. ⁷ Awaraarā ichiaba ma angeleerā k'achia beerāk'a. Sodoma pidaarā māik'aapa Gomorra pidaarā awaraa p'uuru k'ait'a p'anadap'edaarā ome āchi k'ap'īapa p'ek'au k'achia oopachida; ne-inaa eperāarā jīp'aarāpa yiaraa iru p'anapata. Maperāpi Tachi Ak'õrepa ma p'uurudepemaarā jōpiji t'ipitaupa. Māgá apemaarāmaa ak'ipiji sāga t'āri k'achia-idaa beerā jōpit'aait'ee t'ipitau k'īik'aa bīpa.

**Ne-inaa Tachi Ak'õrepa ooit'ee
ichi ewari waibia ewate**

⁸ Māgí ijäädak'aa beerā parā t'āide p'aniirāpa auk'a oopata. Tachi Ak'õrepa ma k'achia beerāmaa māga ooji mīda, īrapema seewa jarateepataarāpa māirā jīak'a āchia oo k'iniata oopata. K'āimok'araa pik'apata perā, āchia oopata āchi p'ek'au k'achia ooyaa bī k'ap'īapa oopi bīk'a. Ma awara merapata Tachi Waibia āchi chipari māik'aapa angeleerā āpite pedee k'achia jarapata. ⁹ Jōdee Miguel, angeleerā poro waibia mīda, ak'ipiji ichi Tachi Ak'õre jua ek'ari bapari. Ik'achia pedee-e paji Satanamaa aupedeedak'āri Moisés k'ap'īa piuda pari; k'aipa atait'ee. Māgaji:

‘Tachi Ak'õrépata pi itriait'ee.’

(Zac 3.2)

¹⁰ Mamīda māgí seewa jarateepataarāpa māga ooda-e. Ne-inaa Tachi Ak'õrede pia k'awada-e pak'āri, oo iru p'anapata pedee k'achiapa. Ne-animalaarāk'a āchi k'ap'īapa oopi bīk'a oopata, k'īsiadak'aa perā Tachi Ak'õrepa k'īsiapiparik'a. Mapa mia jōnipa āchi itu jōk'oodait'ee p'ek'au k'achia ooyaa k'aurepa.

¹¹ iAai, Tachi Ak'õrepa āchi k'achiadee pēiit'eepl! P'ek'au k'achiade nipapata Caínpa oodak'a.* Ichiaba oopata Balaampa oodak'a. P'arat'a jita k'iniapa ichia Tachi Ak'õre eere p'anadap'edaarā p'ek'au k'achiade baaipiji.* Ma awara āchi poroorā ome chōo jīri p'ani, Corepa oodak'a

* 6 Eperāarā ūk'uruurūpa jarapata māgí angeleerā k'āipachida na p'ek'au eujädeepema wēraarā ome. Gn 6.2-4; 2 P 2.4. * 11 Caínpa ichi t'eeepema peet'aaji. Gn 4.1-16; 1 Jn 3.12.

* 11 Ap 2.14; Nm 22-24; 31.16; 2 P 2.15-16.

ichi eere p'anadap'edaarā ome.* Maperāpi Tachi Ak'ōrepa āchi ichiaba k'enak'ooit'ee iru k'īrapite panadak'āri.

¹²Parā chip'edaidak'āri ne-inaa jedek'odait'ee, k'īra nejasiadaipata māgí seewa jarateepataarā k'aurepa. Mamīda āchi k'ira nejasia wēe, waibia k'opata māik'aapa waibia topata, āchita poro waibiarāk'a Tachi Ak'ōre k'īrapite. Māgá oodak'āri, chupiria chitooniirā ak'īdak'aa. Jōmaweda āchi-it'ee aupai oopata. Jiarara pania wēe bīk'api p'ani, nāupa ateeperi eujā p'ūasaadee. Ichiaba nejō biirík'api p'ani chauk'aa bak'āri, chaujara bi mīda. Āchi piu pik'a p'ani ma pak'uru ēt'adak'a māik'aapa p'oodak'a. ¹³P'usa t'ojara pak'āri, k'īraudaipari māik'aapa k'ōp'ep'ee nejarra k'achia ome ipu ide atabēipari. Māga pik'a māgeerā. Golpe pedeepata eperāarā waibiarāk'a. Mamīda tachia unudai ne-inaa k'achia k'īra t'ādoo āchia oopata. Lucero Ak'ōrepa bidamāipi uchiadák'api p'ani, awaraarāmaa Tachi Ak'ōre o atuapipata perā. Mapa irua āchi atuapiit'ee, ichita p'āriude jīa paraa p'anadamerā.

Enocpa seewa jarateepataarāde jarada

¹⁴Enoc Adandeepa uchiadap'edaarā sietede uchiaji. Tachi Ak'ōrepa Enocmaa pedeepiji māgeerāde:

—iÚrīti mia jararu! Tachi Waibia cheit'ee ichi angeleerā cho-k'ara ome. ¹⁵Ak'i cheit'ee jōmaweda eperāarāpa oopatap'edaa, jarait'ee pia wa k'achia. Tachi Ak'ōrede ijāadak'aa beerā k'achiadee pēiit'ee. Māga ooit'ee āchi irude ijāadak'aa p'anadairā; ne-inaa k'achia oopatap'edaa perā māik'aapa iru apīte pedee k'achia jarapatap'edaa perā.*

¹⁶Māgiirā t'āri o-īa p'anadak'aa. Ik'īati pedeepata awaraarāmaa, ne-inaa oodak'āri. T'āride oodaamaa p'anadairā Tachi Ak'ōrepa k'inia bik'a, oopata āchi p'ek'au k'achia oyoyaa bi k'ap'īapa oopi bik'a. Audua pedeepata awaraarāpa pia ak'idamerā māik'aapa pedee pia jara p'anipa k'ōp'āyo meraa pik'apata, jōmaweda pia uchiamerā āchi-it'ee aupai.

Jesucristo k'ōp'āyorāpa naaweda jaradap'edaa

¹⁷Mamīda īpemaarā k'iniarā, parā māga p'anadak'aa. Mapa k'irāpāti Tachi Waibia Jesucristopa jīrit'eradaarāpa jaradap'edaa:

¹⁸—Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate pai naaweda, ijāapataarā t'āide uchiadait'ee Tachi Ak'ōre ūraa oo iru p'anapataarā. Māgiirāpa oodait'ee āchi p'ek'au k'achia oyoyaa bi k'ap'īapa oopi bik'a.

¹⁹Parā t'āide māgá p'asa bi. Māgee seewa jarateepataarāpa parā k'īraupipata pāchi auk'aarā ome. Mapa awara-awaraadaipata. Āchia oopata na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerāpa oopatak'a, Tachi Ak'ōre Jaure wēe p'anadairā.

* 11 Nm 16.1-35. *15 Ma pedee Enocpa p'ādadepema pajī.

Ũraada Cristode wāara ijāapataarā–it'ee

²⁰Jõdee parā, ñipemaarā k'iniara, māga p'anadak'aa. Mapa chik'aripa p'anapatáati waapiara Cristode ijäädait'ee mäik'aapa pipiara k'awaadait'ee Tachi Ak'orepa wāarata pedee jara pëida. Ma awara it'aa t'ipatáati Tachi Ak'ore Jaurepa oopi bik'a. ²¹K'ira k'aupai k'ira atuadai Tachi Ak'orepa tachi k'inia iru bapari mäik'aapa p'anapatáati ichia k'inia bik'a. K'äiwee nipatáati Tachi Waibia Jesucristopa chupiria k'awaaru ewate, ichita p'anapataadait'ee perā iru ome.

²²Pia ijāa–e beerā chupiria k'awáati waapiara Cristode ijäädamerā. ²³Eperāarā netuara o k'achiade nipapataarā k'aripáti ijäädamerā mäik'aapa uchiadamerā t'ipitau urua nñbideepa uchiak'ajidak'a. Eperā p'ek'au k'achia ooyaa bak'äri, ichiaba chupiria k'awáati. Mamida ichia p'ek'au k'achia oopata unuamaa iru p'anadaipia bi, p'aru mik'ia jo bik'a. Mapa k'irak'aupai oodai ächia oopatak'a.

It'aa t'ida ijāapataarā pari

²⁴Tachi Ak'orépata parā k'aripai mäirā k'achiade baainaadamerā. Ma awara ichia parā ateei ichimaa ichi k'ira wāree unudamerā mäik'aapa t'äri o-ña, p'ek'au k'achia wēe bainñ p'anadamerā ichi k'irapite. Mapa o-ña irumaa it'aa t'ídáma. ²⁵Ichita Tachi Ak'ore; awaraa Ak'ore Waibia iru k'äyaara wē–e. Ichi Tachi O K'achiadeepa K'aripa Atapari. Maperā t'ärípa o-ña it'aa t'ipata: “Jesucristo, pi jómaweda na p'ek'au eujäde nñbi Rey Waibia K'ira Wāree. Ne–inää jómaweda pi juá ek'ari iru bi. Ewaa weda ne–inää jómaweda chok'aji; at'äri chok'apari mäik'aapa ichita māga bapariit'ee. Amén.”

APOCALIPSIS

Tachi Ak'õrepa k'awapida San Juanmaa

San Juan, Jesucristopa jírit'eradapa na libro Apocalipsis apata p'āji. Apocalipsis jara k'inia bì Tachi Ak'õrepa k'awapida. Juanpa na pedee p'āji Cristode ijääpataarã ūraait'ee, Cesarpa ãra miapi iru bada perã ichi jua ek'ari. Na p'ādade Juanpa jara bi Tachi Ak'õrepa unupida ichimaa k'aimok'araa pik'a bide, Patmos islade bak'āri. Made Ak'õrepa unupiji ichia ooit'ee bi netuara eere p'aniirã p'oyaait'ee.

Naapiara Juanpa jara bi Jesucristopa na pedee k'awapida ichi ángel k'ap'ia pari (cap. 1.1-3). Ijääpataarãmaa saludaap'eda, jara bì ichia Jesucristo unuda mäik'aapa ichia Cristopa jara péida p'ā bi Ásia eujädepema Cristode ijääpataarã chip'epata siete p'aniirãmaa (caps. 1.4-3.22). Jara bì ichia Tachi Ak'õre rey su-ak'i beepari unuda (cap. 4); joip'aruk'a bi pirat'ida unuda mäik'aapa Oveja Chak'e unuda (cap. 5). Jara bi ma joip'aruk'a bi k'arada siete unuda mäik'aapa ichia unuda ma Oveja Chak'epa ma k'arada chaa ogat'aak'āri (caps. 6.1-8.1). Jara bì ichia unuda angeleeräpa trompeta seis chaadak'āri, Tachi Ak'õrepa ne-inaa k'achia oopii naaweda na p'ek'au eujädepemaarãmaa (caps. 8.2-9.21); ichia ángel unuda joip'aruk'a k'aipee bi ome (cap. 10) mäik'aapa ichia unuda Ak'õre pedee jarapataarã omé it'ariipa chedak'āri na p'ek'au eujädee mäik'aapa ma seis eerepema trompeta chaak'āri (cap. 11). Jara bì wëra je choma bi ome pajáde unuda (cap. 12); nemïsia ne-animal k'achia ome unuda (cap. 13); Oveja Chak'e unuda ciento cuarenta y cuatro mil judiorã ome (cap. 14.1-5); angeleerã unuda ãrapa na p'ek'au eujädepemaarã k'achia oodak'āri (cap. 14.6-20); k'ari ūrida mäik'aapa angeleerã siete unuda (cap. 15). Unuji awaraa ne-inaa siete p'asadap'edaa na p'ek'au eujädepemaarãmaa, angeleeräpa p'arat'u weedak'āri mäirã ūri (cap. 16). Jara bì Babilónia p'uuru unuda (cap. 17) mäik'aapa Tachi Ak'õrepa ma p'uuru jöpida (caps. 18.1-19.5). Jara bì Oveja Chak'e miak'āida fiesta unuda mäik'aapa sâga pait'ee Cristo waya chek'āri (cap. 19.6-21). Jara bì Tachi Ak'õrepa Netuara Poro Waibia p'oyaada (cap. 20.1-10) mäik'aapa sâga jõmweda eperäärã panadait'ee Tachi Ak'õre su-ak'i beepari t'orroo bì k'irapite (cap. 20.11-15). Ichiaba jara bi sâga pait'ee Tachi Ak'õrepa ooit'ee bi eujâ chiwidi mäik'aapa Jerusalén p'uuru chiwidi (caps. 21.1-22.5). T'ëepai jara bi na p'âda leerutaaräpa oopataadamerã na ūraade jara bik'a mäik'aapa ichita Cristode ijääpataadamerã (cap. 22.6-21).

Jesucristopa k'awapida

1 ¹Na p'ādade mi, Juanpa jara bī Tachi Ak'ōrepa ne-inaa k'awapida Jesucristomaa. K'awapiji ichia na ewari ooit'ee bi, Jesucristopa jōdee ichideerāmaa māga k'awapimerā. H'tariipa Cristopa pēji ichi ángel mimaa, mi iru mimiapari perā. ²Na p'ādade mia jara bī Tachi Ak'ōrepa mimaa unupida, ichia mīmaa jara pēida māik'aapa Jesucristopa mimaa jarada.

³Tachi Ak'ōrepa pia ak'iit'ee na p'āda leerupa awaraarā taide, ichia jara pēida perā. Ichiaba pia ak'iit'ee na p'ādade jara bī ūridap'eda, oo p'anipa aide ūraa bīk'a, ma jōma ooit'ee taara-e perā.

Juanpa Ásia eujādepema ijāapataarāmaa jarada

⁴Mi, Juanpa nāga pā pēiru parā Ásia eujādepema ijāapataarāmaa, siete chip'epataarā chaachaa.

Mia it'aa iidi bī Tachi Ak'ōrepa parā pia ak'i bapariiimerā. Māgá k'āiwee p'anapataadait'ee. Tachi Ak'ōre ichita bapari; ichita bapachi māik'aapa ichita cheit'ee. Mia ichiaba iidi bī Tachi Ak'ōre Jaurepa parā k'aripamerā. Iru jaure siete pik'a bī Tachi Ak'ōre su-ak'i beepari k'irapite.

⁵ Ichiaba mia iidi bī Jesucristopa parā k'aripamerā. Iruata wāara jarapari Tachi Ak'ōrepa jara bī. Iruta piup'eda, naapiara chok'ai p'irabaiji ichita bapariit'ee. Na p'ek'au eujādepema reyrā jōmaweda p'anapata iru jua ek'ari. Iruata tachi k'inia iru bapari. Mapa tachi uchiapiji tachia p'ek'au k'achia oopata jua ek'ariipa. Māga ooji iru waa bat'ada k'aurepa kurusode piuk'ari tachi pari.

⁶ Iruata tachi ichideerā papiji ichi Ak'ōremaa p'aareerāk'a it'aa t'ipataadamerā eperāarā pari. Mapa jaradáma: “Jesucristo ichita jōmaarā k'āyaara waibiara bapariit'ee.” iAmén!

⁷ ‘iŪriti! Iru cheit'ee jīrararade. Maapai jōmaarāpa iru unudait'ee; iru supidap'edaarā paara. Na p'ek'au eujādepema to bee chaa eperāarā jarajēedait'ee waawepa, irua āchi miapiit'ee jīak'aapa āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. Māga pait'ee. Amén.’ (Dn 7.13)

⁸Tachi Ak'ōre Waibiapa jara bi:

—Mita Alfa; nejōmaata naa. Ichiaba mita Omega; nejōmaata t'ee. Mita jōmaarā Waibia. Mi ichita bapari; ichita bapachi māik'aapa ichita cheit'ee.

Juanpa Jesucristo unuda k'āimok'araa pik'a bide

⁹Mi, Juan, parā īpema Cristo k'aurepa, parāk'a mi t'āri a-ba bapari perā iru ome. Mi ichiaba parā k'ōp'āyo, tachi auk'a wādait'ee perā Ak'ōre truadee māik'aapa ūraweda tachi auk'a choopata perā Jesude ijāa p'anide, tachi jīri p'ani mīda miapidait'ee ma k'aurepa. Mi Patmos islade pēijida Tachi Ak'ōre ūraa jarateepachi perā māik'aapa Jesupa ooda jarateepachi

perā. ¹⁰Mama bide tomia ewate it'aa t'ímaa baji Tachi Ak'ore Jaurepa oopi bik'a. Mäga nide k'aimok'araa pik'adachi. Mi ñapiteik'a eereepa ūriji eperā golpe pedeero, trompeta golpe jíwaaparik'a. ¹¹Mägají:

—P'áji pia unuru maap'eda péiji ijáapataarā chip'epata bee chaa nágí siete p'uurude: Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardes, Filadelfia, Laodicea p'uurudee auk'a.

¹²Mäga ūrik'ari, p'irrabaiji ak'iit'ee k'aipata mimaa mäga jara bi. Unuji lámpara bipata siete, awara–awaraa bainí bi. Mágí chaachaa nēedee ooda paji. ¹³Mágí esajíak'a unuji eperák'a. P'aru teesoo jí baji. K'irride ne–inaa nēedee ooda jí baji. Nérabai baji ichi t'üade. ¹⁴Ichi puda t'o–t'oo baji, oveja k'arak'a maa–e pirá nievek'a. Chi tau urua níbaji t'ípitauk'a. ¹⁵Chi biiri jida urua baji, bronce irradak'ari uruaparik'a. Chi otau ūriji to k'ida chaaree jíwaaparik'a. ¹⁶Ichi jua juaraare lucero siete iru baji. Chi it'aideepa uchiaji espada choma, k'íraichaa weda p'ewedee bi. Chi k'íra urua níbaji ak'orejíru imat'ípa urua níbaparik'a.

¹⁷Mia iru unuk'ari, eujáde baainaji iru k'írapite mäik'aapa piudak'a baibeeji. Mäpai irua mi t'óbají ichi juarapa mäik'aapa mimaa mágaji:

—P'eranáaji. Mi nejömaata naa mäik'aapa nejömaata t'ée. ¹⁸Miata eperáarā chok'ai p'anapipari. Na p'ek'au eujáde bide mi jai–idaaji. Mamída chok'ai p'irrabaiji, maadak'áriipa ichita bapariit'ee. Mia llavek'a iru bi piudap'edaarämái ewait'ee. Madeepa eperáarā uchiapii mäik'aapa ãra k'aripai ichiaba chok'ai p'irabaidamerá ichita p'anapataadait'ee mi ome. Maa–e pirá, k'inia–e pirá, ãra mágá uchiapi–e pait'ee. ¹⁹Maperá p'áji pia unuru, írá ne–inaa wáyaa níbi mäik'aapa ne–inaa t'íepai wáyaaít'ee bi. ²⁰Pia unu bi ne–inaa Tachi Ak'orepa waide unupi–e pada apidaamaa: na lucero siete mi jua juaraare mäik'aapa jā lámpara bipata siete nēedee ooda. Na lucero siete jara k'inia bi angeleerá siete bida ijáapataarā chip'epata siete aba–abaa ak'ídamerá. Jódee jā lámpara bipata siete jara k'inia bi ma ijáapataarā chip'epatamái siete.

Cristopa jara pëida Éfeso p'uurudepema ijáapataarãmaa

2 ¹Mäpai irua mimaa mágaji:

—Nágí pedee p'á péiji Tachi Ak'orepa ichi ángel pëidamaa* Éfeso p'uurudepema ijáapataarā ak'ímerá:

Nágá jara bi ma lucero siete iru bipa ichi juaraare, bi misa ma lámpara bipata siete nēedee ooda ome. ²Mia k'awa bi pará Efesodepemaará p'anapata. Pia mimiapata seewa–idaa beerá t'íunaadamerá pâchi t'áide mäik'aapa pia choopata mide ijää p'anide. K'awa bi parápa chooda–e, t'ári k'achia–idaa beerá t'íu k'inia

*2.1 Griego pedeede jara k'inia bi *chok'a pëida*.

p'anadak'ari pāchi t'āide. Māirāpa seewata taita Cristopa pēidada adak'ari, parāpa ak'ipachida āchia jarateepata, k'awaa atarutamaa āchi seewa-idaa bee. ³Maapai parāpa choopachida, māirāpa nepira jiripachida mīda parā ome. Sē—ee māgá choopachida, nepirade baajjida mīda mide ijāa p'ani k'aurepa.

⁴Māgá choopachida mīda, mia pia ak'i—e nāgí ne—innaa parāpa oopata. Mi māik'aapa pāchi k'ōp'ayoorā k'inia iru p'anada—e naawedapemak'a. ⁵K'irāpāti sāga p'anapachida ewaa mide ijāadak'ari. Parāpa ne—innaa k'achia oopata oo amáati māik'aapa t'āripa jōma oopatāati naawedapemak'a, mi k'inia iru p'anadairā māik'aapa pāchi k'ōp'ayoorā k'inia iru p'anadairā. Māga ooda—e pirā, mia pāchi lámpara bipata ãyaa atait'ee. Māgá mi waa parā ome ba—e pait'ee. ⁶Mia māga jara bi mīda, parāpa nāgí ne—innaa pia oopata. Mik'a parāpa auk'a unuuamaa iru p'anapata Nicolaíta pidaarāpa k'achia oopata. ⁷K'íiri ūesaa p'anáti ūridamerā Tachi Ak'ore Jaurepa jara bi ijāapataarāmaa, āchi chip'epata chaa. K'achia p'oyaapataarāmaa mia k'opiit'ee eperāarā chok'ai p'anapipari pak'urudepema; māgí pak'uru Tachi Ak'ore eujāde bi.

Cristopa jara pēida Esmirna p'uurudepema ijāapataarāmaa

⁸Māpai irua māgaji:

—Irā nāgí pedee p'ā pēiji Tachi Ak'orepa ichi ángel pēidamaa Esmirna p'uurudepema ijāapataarā ak'imerā:

Nāga jara bi nejōmaata naa, nejōmaata t'ee; chi jai—idaap'eda chok'ai p'irabaidapa. ⁹Mia k'awa bi parā Esmirnadepemaarā nepirade p'anapata eperāarāpa parā jiripata perā miapidait'ee. Unu bi parā chupiria jōnapata, wāara chupiria—ee p'ani mīda, it'ari iru p'anadairā jōmaweda Tachi Ak'orepa k'īsia iru bi parā—it'ee. K'awa bi pedee k'achia judiorā apataarāpa jara jōni parā ãpite. Māirā Tachi Ak'ore Ūraa jarateepata tede chip'epata mīda, wāara Tachi Ak'oredeerā—e, michideerā jiripata perā. Tachi Ak'oredeerāk'a p'anapataadai k'āyaara, Satanadeerāk'api p'anapata. ¹⁰Waaweenáati māgeerāpa parāmaa ooruta. iUrít! Māgeerā k'ap'ia pari Satanapa parā ūk'uru t'ipiit'ee carcelde, mide ijāa amaadai jīak'aapa ma k'aurepa. Ewari diez mama p'anadait'ee. Mamīda chóotí mide ijāa p'anide, mama parā peeruta pijida. Māgá chooruta pirā, mia it'aripema poro jīra teeit'ee parāmaa, ichita p'anapataadamerā mi ome michi truade.

¹¹K'íiri ūesaa p'anáti ūridamerā Tachi Ak'ore Jaurepa jara bi ijāapataarāmaa, āchi chip'epata chaa. K'achia p'oyaapataarā piuda aba piudait'ee. Atuada—e pait'ee Cristode ijāadak'aa beerāk'a.

Cristopa jara pēida Pérgamo p'uurudepema ijāapataarāmaa

¹²Māpai irua māgaji:

—Írá nāgí pedee p'ā péiji Tachi Ak'ōrepa ichi ángel pëidamaa Pérgamo p'uurudepema ijāapataarā ak'ímerā:

Nāga jara bi espada choma k'īraichaa weda p'ewedee iru bipa.

¹³Mia k'awa bi parā Pergamodepemaarā p'anapatamāi. Satanás rey su-ak'i beeparík'api bi, jāpemaarā chok'ara ichi jua ek'ari p'anapata perā. Mamida parāmaa ik'achia Cristodeerāda adak'āri, mi merada-e paji. Ma awara parā choopachida mide ijāa p'anide, parā k'ōp'āyo Antipas peejida mīda mia ooda jarateeda perā. Parā māgá choojida, iru peejida mīda pāchi t'aide, Satanás baparimāi.

¹⁴Parā māgá choopachida mīda, mia pia ak'i-e nāgí ne-inaa parāpa oopata. Pāchi t'aide ūk'uruurāpa jarateepata Balaampa chonaarāweda jarateedak'a. Māgipa Balacmaa jaraji sāga k'ūrai Israel pidaarā, ārapa k'odamerā nechiara ata bidap'edaa ne-inaa juapa ooda k'irapite, ai k'irapite eperāarāpa it'aa t'ipata. Ichiaba k'ūraji ārapa k'achia oodamerā awaraarā ome. Israel pidaarāpa ma ne-inaa omé oodak'āri, Tachi Ak'ōrepa āra pia ak'i-e paji.

¹⁵Ma jiak'a pāchi t'aide ichiaba ūk'uruurāpa jarateepata Nicolaíta pidaarāpa jarateepatak'a. ¹⁶iMa k'achia choonáati pāchi t'aide! Māirāpa jarateepata choodai k'āyaara, ma jarateepata k'īraunuunamaa iru p'anapatáati, mia k'īraunuunamaa iru baparik'a. Maa-e pirā mia māirā miapiit'ee mi it'aideepa uchia bi espada choma bipa; māgí mi pedee.

¹⁷K'iiri ëesaa p'anáti ūridamerā Tachi Ak'ōre Jaurepa jara bi ijāapataarāmaa, áchi chip'epata chaa. K'achia p'oyaapataarāmaa mia k'opiit'ee it'aripema chik'o mera iru bi maná apata. Ma awara parā chaachaa mia teeit'ee māu t'orroo; tī chiwidí aide p'āda ome. Ma māu jitarupapai parāpa k'awaaif'ee ichi tī aide p'ā bi.

Cristopa jara pëida Tiatira p'uurudepema ijāapataarāmaa

¹⁸Māpai irua māgaji:

—Írá nāgí pedee p'ā péiji Tachi Ak'ōrepa ichi ángel pëidamaa Tiatira p'uurudepema ijāapataarā ak'ímerā:

Nāga jara bi Tachi Ak'ōre Warrapa; chi tau urua nībi t'ipitauk'a māik'aapa biiri urua bi bronce irradak'āri uruaparik'a. ¹⁹Mia k'awa bi parā Tiatiradepemaarāpa oopata mide ijāapata perā. Chik'inia p'anapata māik'aapa choopata mide ijāa p'anide. Mapa awaraarā k'aripapata māik'aapa choopata, nepirade baairuta pijida. Audupiara māga oomaa p'ani naawedapema k'āyaara, mide ewaa ijāa p'aneedak'āri.

²⁰Írá māga oomaa p'ani mīda, mia pia ak'i-e nāgí ne-inaa parāpa oopata. Ichiak'au bipata jā chonaarāwedapema wēra Jezabel jiak'aa,

ichia ne-inaa k'achia jarateemerā pāchi t'āide. Ichi Tachi Ak'ōre pedee jaraparida apari. Mamīda māga-e. K'ūrayaa bapari. Ichia jarateepari pia bi michideerāpa p'ek'au oodamerā māik'aapa pia bi ārapa k'odamerā nechiara ata bidap'edaa ne-inaa juapa ooda k'īrapite, ai k'īrapite eperāarāpa it'aa t'ipata. ²¹Mia jaraji ma k'achia oopata oo amaamerā. Mamīda māga oo k'inia-e. ²²Mapa mia ichi k'ayaapait'ee; ichia ome k'achia oo p'aniiirā paara. Māirā auk'a miapiit'ee, oo amaada-e pirā ma k'achia ichia oopida. ²³Ma awara mia peeit'ee ichia jaratee bide ijāapataarā, ichi warrarāk'a p'anadairā. Māgapí mide ijāapataarā jōmaarāpa k'awaadait'ee mia nejōmaata k'awa bi; eperāpa t'āridelpai k'isia bi māik'aapa t'āripa oo k'inia bi paara. Miata ak'iit'ee pāchia oopata māik'aapa ne-inaa teeit'ee eperā chaachaa irua ne-inaa oopata pari na p'ek'au eujāde bi misa; ne-inaa pia irua pia oopata pari maa-e pirā ne-inaa k'achia irua k'achia oopata pari.

²⁴Irá mia nāga jara bi parā apemaarāmaa Tiatira p'uurude p'ani. Parāpa pia oo p'ani k'awa k'iniadak'aa perā ma wērapa jaratee bi. Jiridak'aa Satanás net'aa k'awaadait'ee; jāgee net'aa eperāarāpa k'awadaik'araa bi. Parā ma k'achiade t'iu k'iniadak'aa perā, mia ne-inaa awaraa iidi-e pait'ee parāpa oodamerā. ²⁵Jip'a k'inia bi parā choodamerā mide ijāa p'anide māik'aapa ne-inaa pia oo p'anide, mi waya cheru misa.

²⁶Parādepema k'achia p'oyaapataarā pia ak'iit'ee mia oopi bik'a oo p'anadak'ari parā jai-idaarutamaa. Parā biit'ee eperāarā p'uuru ak'ipataadamerā, reypa ooparik'a.

²⁷Mi Ak'ōrepa eperāarā bidak'a mi jua ek'ari, māgá mia eperāarā biit'ee parā jua ek'ari. Parāpa ma p'uuru pidaarā pāchi jua ek'ari iru p'anadait'ee māik'aapa chupiria k'awaada-ee mi k'īra unuamaa iru p'anapataarā jōt'aadait'ee. Reypa tuma hierrodee juade iru bipa ooparik'a, māga pik'a parāpa oodait'ee.

'Māirā ome oodait'ee eperāpa chok'o pak'urupa wik'ari ooparik'a.' (Sal 2.9)
²⁸Ichiaba mia idatipodopa lucero teeit'ee parāmaa, mi jīak'a ūdaa pik'a p'anapataadamerā. ²⁹K'īri eesaa p'anáti ūridamerā ma pedee Tachi Ak'ōre Jaurepa jarada ijāapataarāmaa, āchi chip'epata chaa.

Cristopa jara pēida Sardes p'uurudepema ijāapataarāmaa

3 ¹Māpai irua māgaji:
 —Irá nāgí pedee p'ā pēiji Tachi Ak'ōrepa ichi ángel pēidamaa Sardes p'uurudepema ijāapataarā ak'imerā:

Nāga jara bi Tachi Ak'ōre Jaure siete pik'a iru bipa; chi lucero siete iru bi ichi juade. Mia k'awa bi parā Sardedepemaarāpa ne-inaa oopata. Eperāarāpa jarapata: "Jā ijāapataarā chok'ai p'anida" apata, parāpa wāara mide ijāapata jīak'aapa. Mamīda māga-e.

Piudap'edaarák'api p'ani, wāara ijāada-e p'anadairā. ²iMapa ūrítí!
 Parāpa mide ijāapata jōi naaweda, jīripatáati oodait'ee mia oopi
 bik'a. Mia unu bī parāpa ne-inaa oopata pia-e bī Michi Waibia
 k'īrapite. ³K'isíati parāpa naaweda ūridap'edaade Tachi Ak'ōrepa jara
 pēida jaratee chedak'āri. Parāpa ma jarateedap'edaa ijāajida. Mapa
 ūrá oopatáati ma jaradak'a. Parāpa ne-inaa k'achia oopata oo amáati.
 Māga ooda-e pirā, atu bide nechiapari cheparik'a, māga pik'a mi
 cheit'ee. Parāpa k'awada-e ewari mi cheit'ee parā miapide.

⁴Mamīda parā Sardedepema ijāapataarā jōmaweda nipayak'aa
 ijāadak'a beerák'a. Chok'ara-ee p'ani mīda, ūk'uru p'anadak'a
 māirák'a. Mapa parā it'ari mi ome nipapataadait'ee. P'aru t'o-t'oo
 jī p'anadait'ee, pia p'anapata perā Tachi Ak'ōre k'īrapite. ⁵Wāara
 jōmaweda k'achia p'oyaapataarā p'aru t'o-t'oo jīpataadait'ee. Mia māirā
 t'ī wēpapik'aa pait'ee Tachi Ak'ōre ome ichita it'ari p'anapataadait'eerā
 t'ī p'ā jēra bī librodeepa. Ma k'āyaara michideerā ait'ee mi Ak'ōremaa
 māik'aapa ichi angeleerāmaa. ⁶K'īri ēesaa p'anatí ūridamerā Tachi
 Ak'ōre Jaurepa jara bī ijāapataarāmaa, āchi chip'epata chaa.

**Cristopa jara pēida
 Filadelfia p'uurudepema ijāapataarāmaa**

⁷Māpai irua māgaji:

—Irā nāgí pedee p'ā pēiji Tachi Ak'ōrepa ichi ángel pēidamaa Filadelfia
 p'uurudepema ijāapataarā ak'imerā:

Nāga jara bī p'ek'au k'achia wēe bi, chi wāara aupaita jaraparipa.
 Chonaarāwedapema Rey David jōmaarā poro waibia badak'a,
 mi jōmaarā poro waibia. Mia aupaita llavek'a iru bī eperāarā
 wāpiit'ee Ak'ōre truadee. Mi awara apidaapa wāpida-e pai
 māik'aapa apidaapa jarada-e pai wānaadamerā. ⁸Mia k'awa bī parā
 Filadelfiadepemaarāpa oopata. K'awa bī awaraarā k'īrapite parā
 mak'īara waibia-ee p'ani mīda, p'anapata mia jarateedak'a māik'aapa
 choopata mide ijāa p'anide, mi merada-ee. Māga p'anapata perā
 parā k'īrapite mia o ooji, aīde wādamerā. Miata ma o ooda perā,
 apidaapa jarada-e pai parā aide wānaadamerā.

⁹iŪrítí mia ooit'ee Satanadeerāmaa! Māirāpa tai wāara judiorāda
 apata; Tachi Ak'ōredeerā. Mamīda seewamaa p'ani. Mia māirā
 bedabaipiit'ee parā k'īrapite. Māga ooit'ee āchia k'awaadamerā mia
 parā k'inia p'e iru bapari. ¹⁰Parāpa oojida mia jaradak'a. Choopata
 mide ijāa p'anide, ma k'aurepa nepirade baajida mīda. Maperāpi mia
 parā k'aripait'ee Tachi Ak'ōrepa na p'ek'au eujādepema ijāadak'a
 beerā miapik'āri ichia ewari awara bidade ma-it'ee. Ma ewate ichia
 ak'ipiit'ee chisāgiirā wāara ichide ijāapata māik'aapa chisāgiirā
 ijāadak'aa.

¹¹Taarā—e mi cheit'ee. Chóoti mide ijāa p'anide. K'írak'aupai apidaapa atuapidai it'aripema poro jīra^{*} Tachi Ak'orepa parāmaa teeit'ee bī, ichita mi ome chok'ai p'anapataadamerā. Māgá atuapidai mide ijāa amaapiruta pirā parāmaa. ¹²K'achia p'oyaapataarā mia te biiri mādee oodak'a papiit'ee mi Ak'ore tede. Ichita p'anapataadait'ee jāma mi Ak'ore ome. Mia mi Ak'ore tī p'ait'ee ma p'oyaapataarā īri, jōmaarāpa k'awaadamerā mi Ak'ore āchi chipari. Ma awara mia p'ait'ee mi Ak'ore p'uuru tī, Jerusalén chiwidi, āchi īri, jōmaarāpa k'awaadamerā āchi ma p'uurudepemaarā. Māgí p'uuru Ak'orepa pēiit'ee it'ariipa. Ma awara āchi īri mia p'ait'ee michi tī chiwidi, jōmaarāpa k'awaadamerā āchi michideerā. ¹³K'īri eesaa p'anatī ūridamerā Tachi Ak'ore Jaurepa jara bī ijāapataarā jōmaarāmaa.

**Cristopa jara pēida
Laodicea p'uurudepema ijāapataarāmaa**

¹⁴Mäpai irua māgaji:

—Īrá nāgí pedee p'ā pēiji Tachi Ak'orepa ichi ángel pēidamaa Laodicea p'uurudepema ijāapataarā ak'imerā:

Chi nāga jara bī Amén apata. Irua ichita oopari ichia jara bik'a māik'aapa Tachi Ak'ore wāarata jara pēida jarapari. Iru k'ap'ia pari Tachi Ak'orepa ne-inaa jōma ooji. ¹⁵Mia k'awa bī parā Laodiceadepemaarāpa oopata. K'awa bī parā k'ūrasaa pik'a p'ani—e ijāada—e p'anirāk'a. Mamīda ichiaba wāsia pik'a p'ani—e wāara ijāapataarāk'a. Taawa parā k'ūrasaa pik'a p'anapataadai maa—e pirā wāsia pik'a p'anapataadai. ¹⁶Mamīda māga p'ani—e. Ma k'āyaara parā jīriria pik'a p'ani; ijāa—ijāa pik'a p'ani. Mapa mi choo—e parā ome. Parā yiaraa iru bait'ee. ¹⁷Mia parā choo—e pāchia māgapata perā: “michi juadoopa nejōmaata iru bī. Mapa maarepida falta—eda” apata. Māga jaradak'āri, pariatura pedeepata. P'arat'ara p'ani mīda, Tachi Ak'ore—it'ee parā wāara chupiria chitooni; tau p'āriu pik'a p'ani, māik'aapa āk'adaa pik'a p'ani. ¹⁸Māga p'anadairā mia ūraait'ee mīmaata neto atadamerā ne—inaa nēe ewaa atadak'a t'ipitaudeepa. Ichiaba mīmaata neto atáti p'aru t'orroo jīdait'ee mia jīparik'a. Māgá waa k'īra nejasia p'anada—e, parā āk'adaa pik'a p'anadairā. Ma awara mīmaata neto atáti neera pāchi tau—it'ee. Māgá Tachi Ak'ore wāarata pia unudai.

¹⁹Mia itriapari māik'aapa miapipari mia k'inia iru biirā jōmaweda. Maperā k'īra jīp'a ijāapatāati. Pāchi audua pedee pedee amáati māik'aapa óotī mia oopi bik'a. ²⁰iŪriti! Eperā puerta t'aide tījaramaa

* 3.11 It'aripema poro jīra jara k'inia bi premio.

bainī beeparik'a, māga pik'a mia parā t'ijaramaa bi. Chi mi pedee ūrik'āri, ichi puerta ewaru pirā, mi t'iut'ee iru tede māik'aapa t'āri abā p'anadait'ee.

²¹ K'achia p'oyaapataarā mia su-ak'i beepiit'ee mi ik'aawa, mi su-ak'i beeparik'a mi Ak'ore ik'aawa. Mi mama su-ak'i beepari, k'achia p'oyaapari perā. ²² K'iiri eesaa p'anatí ūridamerā Tachi Ak'ore Jaurepa jara bi ijāapataarāmaa, āchi chip'epata chaa.

Tachi Ak'orepa it'aripema ne-inaa Juanmaa unupida

4 ¹ Ma t'epai awaraa k'aimok'araa pik'aji. Unuji puerta Tachi Ak'ore eujāde t'iupata ewa nībi. Māpai ūriji ma otau naaweda ūrida golpe pedeero trompeta jīwaaparik'a. Māgaji:

—Chéji it'aa. Mia ak'ipiit'ee ne-inaa Tachi Ak'orepa na ewari ooit'ee bi.

² Aramata Tachi Ak'ore Jaurepa mi ateeji. Mama it'ari mia unuji rey su-ak'i beepari bainī bi. Ai ūri Tachi Ak'ore su-ak'i baji. ³ Iru k'ira wāree baji. Urua baji māu pi-ia bēisāa jaspek'a māik'aapa māu pi-ia p'oree cornalinak'a. Chi su-ak'i beepari t'iak'au baji euma p'itria pik'a bipa; p'āwaraa bi māu pi-ia esmeraldak'a. ⁴ Ma su-ak'i beepari wap'ira baji awaraa su-ak'i beepari veinticuatropa. Ai ūri su-ak'i p'anajida chonaarā poro waibiarā veinticuatro. P'aru t'o-t'oo jī p'anajida māik'aapa poro jīra nēedee ooda jī p'anajida. ⁵ Tachi Ak'ore su-ak'i beeparideepa pa tau p'orep'orepari nībaji māik'aapa pa jīwaa nībaji pedee ome. Ma su-ak'i beepari k'irapite lámpara siete urua p'anajida. Māgí lámpara Tachi Ak'ore Jaure siete pik'a bi. ⁶ Ichiaba ma su-ak'i beepari k'irapite mia unuji ne-inaa lago bēi-sāak'a vidriodee oodak'a.

Ma su-ak'i beepari k'ait'a; ai ik'aawa, āpite māik'aapa k'irapite bainī p'anajida ne-inaa chok'ai bi k'imari; aba ik'aawa chaa. Māgiirā k'irapite māik'aapa ek'arra eere tau-idaa baji. ⁷ Aba león k'irak'a baji; awaraa p'ak'a chak'e k'irak'a; awaraa eperā k'irak'a māik'aapa chi apema nejipi wāabai wāk'a baji. ⁸ Ma chaachaa paraaji isiak'ara seis. Ma isiak'ara ichiaba tau-idaa baji taawaik'a eere, edaik'a eere paara. Māirāpa āstaawa, p'ārik'ua pida Tachi Ak'oremaa iida-ee nāga k'aripata:

—P'ek'au wēe, p'ek'au wēe, p'ek'au wēe bapari Tachi Ak'ore Waibia.

Ichita bapachi; ichita bapari; ichita cheit'ee.' (Is 6.2-3)

⁹ Māirāpa k'aridak'āri, jarapata ma rey su-ak'i beeparide su-ak'i bi k'ira wāree. Ichiaba jarapata iru ichita bapari māik'aapa jōmaarā k'āyaara waibiarā bi. Māgá k'ari p'anide ichiaba gracias jarapata irumaa. ¹⁰ Māirāpa māga k'ariruta chaa, ma chonaarā poro waibiarā veinticuatro bedabaipata ma rey su-ak'i beeparide su-ak'i bi k'irapite māik'aapa it'aa t'ipata irumaa, iru ichita bapari perā. Māga oo p'anide āchi poro jīra ēradak'āri, bipata iru k'irapite māik'aapa jarapata:

¹¹ —Tachi Ak'ore Waibia, pimaa aupaita jaradaipiā bi: Pi jōmaarā k'āyaara k'ira wāreera bi māik'aapa jōmaarā k'āyaara

waibiara bi. Nejōmaata pí jua ek'ari níbi, pía nejōmaata ooda perā. Pia k'inia bada perā, nejōmaata māga ooji.

Juanpa pedee p'āda māik'aapa Oveja Chak'e unuda

5 ¹Ma rey su-ak'i beeparide su-ak'i bi jua juaraare mia unuji joip'aruk'a bi pirat'ida pedee p'āda ome. P'ā baji taawaik'a eere, edajáde paara. Tauchaada siete tauchaa baji jirri torrabaidapa. ²Ichiaba unuji angeleerā poro waibia aba. Māgí golpe pedee baji. Iidiji:

—¿K'aipata nāga k'īsia bima? “Michia jā tauchaada ogat'aai māik'aapa ewai jāgí joip'aruk'a bi.”

³Mamīda apidaapa ma joip'aruk'a bi ewada-e pai; it'aripemaarā apidaapa, na p'ek'au eujādepemaarāpā pida māik'aapa piudap'edaarā eujā ek'ari p'aniiñrāpā pida. ⁴Māpai mi jēedachi apida wē-e pada perā ma joip'aruk'a bi ewadait'ee māik'aapa ma pedee p'āda leedait'ee. ⁵Mamīda ma chonaarā poro waibiarā veinticuatrodepemapa mimaa māgaji:

—Jēenáaji. iAk'íji! León apata Judá éreerādepema; chonaarāwedapema Rey Daviddeepa uchiadapa k'achia p'oyaaji. Iruata jā tauchaada siete ogat'aai māik'aapa jā joip'aruk'a bi ewat'aai.

⁶Ak'ík'ari, mia unuji Oveja Chak'e apata eperāarāpā peedap'edaak'a. Ichi bain̄ baji ma rey su-ak'i beepari k'írapite māik'aapa ma ne-inaa chok'ai bi k'ímari k'írapite, māirā ma chonaarā poro waibiarā veinticuatro esañjak'a. Ichia cacho siete iru baji. Ichia tau siete iru baji. Ma tau siete jara k'inia bi Tachi Ak'ore Jaure, jaure siete pik'a pēida na p'ek'au eujā jōmaade. ⁷Ma Oveja Chak'e wāji ma rey su-ak'i beeparide su-ak'i bi k'ait'a māik'aapa māgí jua juaraareepa ataji ma joip'aruk'a bi pirat'ida. ⁸Māga ook'ari, ma ne-inaa chok'ai biirā k'ímari weda māik'aapa ma chonaarā poro waibiarā veinticuatro weda bedabaidachida iru k'írapite. Ma chonaa chaachaa iru baji arpa māik'aapa p'arat'u nēedee ooda. Ma p'arat'u chaa ipuru baji ne-inaa bajübak'a t'ūa bipa. Māgi jara k'inia bi Cristodeerāpā it'aa t'ípata. ⁹Māga nide ma bedabaidap'edaarā jōmaarāpā k'ari chiwidi k'arijida:

—Piata ma joip'aruk'a bi atai māik'aapa ma tauchaada ogat'aai, eperāarāpā pi peet'aadap'eda perā.

Pichi waa māgá bat'ada k'aurepa eperāarā uchiapiji p'ek'au k'achia jua ek'ariipa.

Māgá Tachi Ak'ore-it'ee neto pik'a ataji eperāarā k'íra t'ādoo nāgee chaadepema: éreerā, pedee, p'uuru, eujā, māgee chaadepema.

10 Pia ãra Tachi Ak'ore jua ek'ari biji p'aareerāk'a irumaa it'aa t'ípataadamerā.

Ichiaba pia ãra reyrāk'a papiit'ee na p'ek'au eujādepemaarā ak'ípataadamerā.’

(Ex 19.6)

¹¹Māpai mia unuji ma rey su-ak'i beepari, ma ne-inaa chok'ai bi k'ímari māik'aapa ma chonaarā poro waibiarā angeleerāpā wap'ira ata

p'ani. Audú cho-k'ara^{*} paraaji; tachia p'oyaa juasiada-e. ¹²Māirāpa otau apai pik'a bide golpe pedeejida:

—Oveja Chak'e peedap'edaa; irumaapaita jaradaipia bi:
Jōmaweda pi juá ek'ari p'anapata, nejōmaata péré perā.
Pi k'ira wāreera bi; jōmaarā k'āyaara k'isia k'awaara bapari; jōmaarā k'āyaara juataura bapari; jōmaarā k'āyaara waibiara bi.

Mapa pimaa it'aa t'ipata, awaraarāmaa it'aa t'īdai k'āyaara.

¹³Māpai mia ūriji jōma ne-inaa chok'ai p'aniirā it'aripema, na p'ek'au eujādepema, na p'ek'au eujā ek'aripema māik'aapa p'usadepema; ne-inaa jōmaweda Tachi Ak'ōrepa ooda. Māirāpa māgajida:

—Rey su-ak'i beeparide su-ak'i bimaa māik'aapa Oveja Chak'emaa jōmaarāpa ichita it'aa t'īdaipia bi māik'aapa ichita jaradaipia bi parā jōmaarā k'āyaara waibiara bi, ne-inaa jōmaweda parā juá ek'ari bapari perā.

¹⁴Māga jaradak'āri, ma ne-inaa chok'ai bi k'īmariirāpa p'anaujida:

—iAmén!

Ma awara ma chonaarā poro waibiarā veinticuatro waya bedabaidachida ma su-ak'i bi k'īrapite māik'aapa Oveja Chak'e k'īrapite.

K'āata jara k'inia bi ma tauchaada siete

6 ¹T'ēepai mia unuji ma Oveja Chak'epa ogat'aaru chi naapiara tauchaada, ma tauchaada siete joip'aruk'a bide k'ara bada. Māga nide ma ne-inaa chok'ai bi k'īmariidepema abaapa pa jiwaaparik'a pedeeji:

—Chepáde aji.

²Mia ak'ik'āri, unuji caballo t'orroo. Ai ūri su-ak'i badapa ichi juade ematríma ateeji. Angelpa teeji chōo p'oyaapataarā poro jīra irumaa, wāmerā na p'ek'au eujādee jura p'oyaade. Wāji.

³Māpai ma Oveja Chak'epa araarepema tauchaada ogat'aaji. Māga ook'āri, mia ūriji awaraa ma ne-inaa chok'ai bi k'īmariidepemapa jararu:

—Chéji.

⁴Ak'ik'āri, unuji caballo p'oree. Ai ūri su-ak'i bimaa Tachi Ak'ōrepa espada choma teeji māik'aapa māgí juade biji na p'ek'au eujādepemapaarā jōmaweda, māgí k'aurepa waa eperāarā k'āiwee p'ananaadamerā. Maperā eperāarāpa chiara pee para beeji.

⁵Māpai ma Oveja Chak'epa omé eerepema tauchaada ogat'aak'āri, mia ūriji awaraa ma ne-inaa chok'ai bi k'īmariidepemapa auk'a jararu:

—Chéji.

Ak'ik'āri, unuji caballo p'āimaa. Ai ūri su-ak'i bipa net'aa chaapari iru baji ichi juade. ⁶Māpai nāgí pedee uchiají ma ne-inaa chok'ai bi k'īmari tāideepa:

^{*}5.11 Griego pedeede: *millones y millones*.

—Jarra óoji trigo kilo apai t'erabaidamerā ewari aba mimiada pari; maa-e pírā cebada kilo òpeepai t'erabaidamerā ewari aba mimiada pari. Mamīda olivo māik'aapa uva t'óbaináaji, aceite paraamerā māik'aapa vino paraamerā.

⁷Māpai ma Oveja Chak'epa òpee eerepema tauchaada ogat'aak'āri, mia ūriji awaraa ma ne-inaa chok'ai bi k'ímariidepemapa jararu:

—Chéji.

⁸Ak'ik'āri, unuji caballo k'uarak'uaraa bi. Ai ūri su-ak'i bada Piuda apachida. Māgí t'ee cheda Piudaarā P'anapatamāi apachida. Māgiirā juade Tachi Ak'orepa na p'ek'au eujādepemaarā k'ímariidepema chaa aba biji, ma eperāarā piudamerā jura chōo jōnipa, jarra oo jōnipa, k'ayaapa māik'aapa ne-animal k'achia beerāpa.

⁹Māpai ma Oveja Chak'epa k'ímari eerepema tauchaada ogat'aak'āri, mia unuji altar bainī bi māik'aapa ai ek'ari unuji jai-idaadap'edaarā jaureerā. Ijāadak'aa beerāpa ma eperāarā peejida, Cristode ijāapatap'edaa perā māik'aapa iru ūraa jarateedap'edaa perā. ¹⁰Māirāpa otau apai pik'a bide golpe pedeejida:

—Tachi Waibia, pia nejōmaata k'awapari. Pi k'achia wēe bapari māik'aapa ichita oopari pia jara bik'a. ¿Sāapai ak'iit'eema eujādepemaarāpa oopata jarait'ee pia wa k'achia? ¿Sāapai tai peedap'edaarā miapiit'eema? ajida.

¹¹Māgiirā chaachaa Tachi Ak'orepa p'aru teesoo t'orroo bi teeji. Māpai jaraji āchimaa taarāpai ūidamerā māik'aapa nidamerā āchi ūpemaarā, chi Cristopa oopi bik'a oopataarā Tachi Ak'orepa awara bida ma-it'ee, auk'a piudamerā k'achia beerā juapa.

¹²Māpai ma Oveja Chak'epa joisomaa eerepema tauchaada ogat'aak'āri, unuji na p'ek'au eujā golpe wēre níbi awērachaipa. Ak'orejiru k'ii pik'adachi. P'āi-maa bají p'aru cabra k'aradee oodak'a; māgee p'aru ūipata chi-iadak'āri. Ma awara atane p'oreedachi tachi waak'a. ¹³Lucero pajādeepa jurruk'oodachida na eujāde, higojō chik'aa jurrupatak'a higuera ūirideepa nāumia p'uak'āri. ¹⁴Pajā pirat'ídaji joip'aru pirat'ipatak'a. Māpai wēpadachi. Ma awara eera, isla ome ayaa wājida ma badamāipi. ¹⁵Māga unudak'āri, na p'ek'au eujādepema reyrā, eperāarā poro waibiarā, soldorā poro waibiarā, p'arat'ara beerā, juataura beerā, esclavoorā, esclavo-eerā; ma jōmaweda mirudachida māu te uriade māik'aapa eera jēra bi eujāde māu-idaa bimāi. ¹⁶Mama p'anide biajida eemaa māik'aapa māu-idaa bimaa:

—iTai ūri baai chéti, rey su-ak'i beeparide su-ak'i bipa māik'aapa Oveja Chak'epa tai ununaadamerā, tai jiripata perā miapidait'ee! ¹⁷Tachi Ak'ore ewari waibia ewate paji. Apidaapa iru k'írau chooda-e payada ajida.

Ciento cuarenta y cuatro mil Israel pidaarā Tachi Ak'orepa jirit'erada

7

¹Ma t'ēepai mia unuji angeleerā k'ímari; aba bainī bi norte eere; aba sur eere; aba ak'orejiru uchiapari eere; chi apema chi baaipari

eere. Māgiirāpa madepema nāu t'ídik'a p'anajida p'uanaamerā eujā ūri, p'usa ūri wa pak'uru ūri. ²Ichiaba unuji ángel awaraa ak'orejíru uchiapari eereepa uchia cheru. Māgipa ne-inaa tauchaa bipari iru baji ichi juade. Ma ne-inaaa tauchaa bidak'āri eperáarā ūri, jara k'inia bi ma eperáarā Tachi Ak'ore ichita chok'ai baparideerā. Māgí ángel golpe pedeeji apema k'imirírāmaa; māgí jirit'eradaarāmaa eujā māik'aapa p'usa ãripidamerā:

³—Waide ãripináati eujā, p'usa māik'aapa pak'uru, waide taipa tauchaa bida-e perā Tachi Ak'oredeerā tau biiride.

⁴Mía ūriji jaradak'āri jōmasaa eperáarā ūri ma tauchaa bidap'edaa. Israel pidaarā éeerádepemaarā ciento cuarenta y cuatro mil paji.

- 5 Judá éeerádepema doce mil paji;
Rubén éeerádepema doce mil paji;
Gad éeerádepema doce mil paji;
- 6 Aser éeerádepema doce mil paji;
Neftalí éeerádepema doce mil paji;
Manasés éeerádepema doce mil paji;
- 7 Simeón éeerádepema doce mil paji;
Leví éeerádepema doce mil paji;
Isacar éeerádepema doce mil paji;
- 8 Zabulón éeerádepema doce mil paji;
José éeerádepema doce mil paji
māik'aapa Benjamín éeerádepema doce mil paji.

Eperáarā chok'ara p'aru t'orroo jí p'anadap'edaa

⁹Ma t'eepai unuji eperáarā audú chok'ara nágí chaadepema: eujā, éererā, p'uuru, pedee; māgí chaadepema. Bainí p'anajida ma rey su-ak'i beepari k'irapite māik'aapa ma Oveja Chak'e k'irapite. Apidaapa ãra p'oyaa juasiada-e, audú chok'ara p'anadap'edaa perā. P'aru t'orroo jí p'anapachida māik'aapa palma k'iru ateebachida ãchi juade ak'ipidait'ee o-ña p'ani. ¹⁰Jómaarāpa golpe pedeejida:

—Tachi Ak'ore, ma rey su-ak'i beeparie su-ak'i bipa māik'aapa
Oveja Chak'epa eperáarā o k'achiadeepa k'aripa atajida
atuanaadamerā.

¹¹Angeleerā, chi wap'ira atadap'edaa ma rey su-ak'i beepari, ma chonaarā poro waibiarā māik'aapa ma ne-inaa chok'ai bi k'imirí;
māgí angeleerā bedabaidachida tau biiri te jāde t'obairutamaa ma rey su-ak'i beepari k'irapite māik'aapa it'aa t'ipachida Tachi Ak'oremaa.

¹²Māgapachida:

—iAmén! apachida. Jómaarāpa it'aa t'idaipia bi Tachi Ak'oremaa māik'aapa jaradaipia bi: “Pi jómaarā k'ayaara waibiará
bapari; jómaarā k'ayaara k'isia k'awaara bapari; jómaarā
k'ayaara t'ari piara; jómaarā k'ayaara juataura; jómaweda pi
jua ek'ari p'anapata. Māga ichita jaradait'ee, jō-ee. iAmén!”

¹³Māpai ma chonaarā poro waibiarādepema abaapa mimaa iidiji:
—¿K'airāma na p'aru t'orroo jī p'ani? ¿Sāmāik'aapa chejidama? aji.

¹⁴Mia p'anauji:

—Piata k'awa bida aji, mi k'āyaara.

Irua māgaji:

—Āchi jai–idaadak'āri, uchiajida audú miapi iru p'anadap'edaarā juadeepa. P'aru t'orroo jī p'ani, āchi p'aru t'ōdap'edaa perā ma Oveja Chak'e waade. Māgapi āchia p'ek'au k'achia oopatap'edaa wēpajida.

¹⁵ ‘Maperāpi Tachi Ak'ore su–ak'i beepari k'irapite bainī p'ani.

Astaawa, p'ārik'ua pida āchia oopata Tachi Ak'orepa oopi bīk'a ichi it'aripema te waibiade.

Ma rey su–ak'i beeparide su–ak'i bipa ãra ichita ak'i bapariit'ee, ichita ãra ome bapariit'ee perā.

¹⁶ Waa jarra ooda–e pait'ee māik'aapa waa opisiada–e pait'ee.

Ichiaba ak'orejīrupa waa paada–e pait'ee māik'aapa waa wāsiapa jia cheda–e pait'ee.’ *(Is 49.10)*

¹⁷ Māga pait'ee ma Oveja Chak'e, rey su–ak'i beepari k'irapite bainī bipa, ãra pia ak'i bapariit'ee perā.*

Āramaa ak'ipiit'ee pania poatri uchia bimāi, māgí pania todak'āri, ichita p'anapataadamerā iru ome.*

Ma awara Tachi Ak'ore ãra ome bapariit'ee perā, waa t'āri p'ua p'anadak'aa pait'ee.*

Seis eerepema tauchaada ogat'aada

8 ¹Oveja Chak'epa ma seis eerepema tauchaada ogat'aak'āri, it'aripemaarā jōmaweda k'iuu nībeeji. Māgá p'aneejida perá hora esa–auk'a. ²Ma t'ēepai mia unuji angeleerā siete, iru k'irapite bainī p'anapataarā. Māgí chaa trompeta āchi chaachaa jitajida.

³Māpai ángel awaraa cheji māik'aapa bainī beeji altar k'ait'a. Ichi juade k'uuruk'a bi nēedee ooda iru bají. Aide ne–inää t'ūa bapari paapachida Tachi Ak'ore–it'ee. Awaraapa irumaa ne–inää t'ūa bapari waibia teeji, p'oiramerā Cristodeerā it'aa t'ipata ome māik'aapa bimerā ma altar īri Tachi Ak'ore–it'ee. Māgí biji altar nēedee ooda īri; ma altar rey su–ak'i beepari k'irapite bainī bi. ⁴Ma ne–inää t'ūa bapari paak'āri, chi nari Cristodeerā it'aa t'ipata ome ma ángel juadeepa it'aa wāji Tachi Ak'ore baparimāi. ⁵Māpai ma angelpa t'ipitau atap'eda altardeepa, ma k'uuruk'a bi ipurut'aaji. Māpai bat'at'aaji na p'ek'au eujādee. Māga oo bide mia ūriji pa jīwaa nībi pedee ome. Ichiaba unuji pa tau p'orep'orepari māik'aapa na p'ek'au eujā wēre nībi awērachaipa.

*7.17 Sal 23.1; Ez 34.23.   *7.17 Sal 23.2; Is 49.10.   *7.17 Is 25.8; Ap 21.4.

Angeleerāpa trompeta chaadap'edaa

6Māpai ma angeleerā sieteerāpa trompeta iru p'aní āchi juade ewaa jirajida chaadait'ee.

7Chi naapiara angelpa ichi trompeta chaak'āri, angeleerāpa hielo k'oi tauk'a bat'ajida na p'ek'au eujādee. Ma hielo p'oira baji t'ipitau ome māik'aapa waa ome. Perá eujā esajīak'a * paadachi. Ichiaba pak'uru ōpeedepema chaa aba māik'aapa p'ūajara jōmaweda paadachi.

8Araarepema angelpa ichi trompeta chaak'āri, māu choma t'ipitau ome urua nībi bat'ajida p'usa jādee. Māpai perá p'usa jā esajīak'a * waa padachi. **9**Ma awara p'usadepema ne-inaa chok'ai bi ōpeedepema chaa aba piudachida. Ichiaba barco p'usade wā nipadap'edaa, māgí ōpeedepema chaa aba jōdachida.

10Ma omé eerepema angelpa ichi trompeta chaak'āri, lucero choma t'ipitau ome urua nībi pajādeepa baaidachi na eujādepema to māik'aapa pania poatri uchiapata īri; ma ōpeedepema chaa aba īri. **11**Māgí t'ijarapata Lucero Asia. Māgí baaik'āri, to māik'aapa pania poatri uchiapata ōpeedepema chaa aba īri, pania asia ūu beeji. Eperāarāpa ma pania todak'āri, chok'ara piujida.

12Ma ōpee eerepema angelpa ichi trompeta chaak'āri, ak'ōrejīru, atane, lucero āridachida. Perá ak'ōrejīru k'ira esajīak'a k'iidachi. Perá atane k'ira esajīak'a auk'a k'iidachi. Ichiaba perá lucero esa-auk'a * k'iidachida. Mapa āstaawa hora ōpeedepema chaa aba ak'ōrejīru jēra-e pají. Ichiaba p'ārik'ua hora ōpeedepema chaa aba atane lucero ome īdaada-e pají.

13Māpai mia unuji nejīpi pajāde it'í wāabai ni. Úriji ma nejīpipa golpe pedeelu:

—iAai, eperāarā at'āri eujāde p'aní audú chupíria jōnadait'eeda aji, apema angeleerā ōpeerāpa āchi trompeta chaadak'āri!

K'īmari eerepema trompeta chaada

9 **1**Māpai ma k'īmari eerepema angelpa ichi trompeta chaak'āri, mia unuji lucerok'a pajādeepa baai cheda na eujāde. Māgipa llave jitaji ewait'ee ariiuria bi, chi t'ai jīa nībada perā. Ma uria audú nāpia baji.

2Ma uria t'ai ewak'āri, narira uchia nībeeji, nari waibia uchiaparik'a t'ipitau waibiadeepa. Ma nari k'aurepa p'āriudachi. Ak'ōrejīru māik'aapa pajā perá unu-e pají nari jīrak'awaa nībipa. **3**Ma nari ome netuaraarā sisi k'ap'īak'a uchiadachida māik'aapa wāaichoo chejida na p'ek'au eujādee. Eujāde pa wādak'āri, mia unuji ne-inaa Tachi Ak'ōrepa māirāmaa bida; māgí ne-inaa tusōrepa iru bik'a eperāarā k'aait'ee. **4**Tachi Ak'ōrepa māirāmaa jaraji p'ūajara apida; pak'uru jida ārinaadamerā. Jīp'a p'ua

*8.7 Griego pedeede: una tercera parte.   *8.8 Griego pedeede: una tercera parte.   *8.12 Griego pedeede: una tercera parte.

oodaipia bida aji, chi Tachi Ak'ore tauchaa wēe beerā āchi tau biiride.

⁵Mamīda jaraji eperāarā k'aa peenaadamerā. Jīp'a p'ua oodaipia bida aji, atane joisomaa wāyaaru misa. Māirāpa k'aada golpe p'ua nībaji tusōrepa k'aada p'ua nībaparik'a.

⁶Māgá eperāarā k'aa jōnide, ma eperāarā audú piu k'inia p'anadait'ee. Mamīda piuda-e pait'ee.

⁷Mia sisira unuji caballoorā uchiapatak'a jura chōode. Ne-inaa poro jīra nēedee oodak'a jī p'anajida āchi porode. Āchi k'īra eperā k'īrak'a beeji.

⁸Āchi pudá waree beeji; wēraarādek'a māik'aapa āchi k'ida león k'idak'a beeji. ⁹Āchi t'ūade ne-inaa jī p'anajida armadura hierrodee oodak'a. Wāaichook'oodaidak'āri, āchi isia jiwaapachida carro caballopá jidiupata jiwaapatak'a, chok'ara uchiadak'āri jura chōode. ¹⁰Āchi trude ne-inaa awapari iru p'anajida, tusōreerāpa iru p'anapatak'a. Māgipa eperāarā k'aadait'ee atane joisomaa wāyaaru misa. ¹¹Āchi rey Satanapa āra chok'apari. Ichi ma uria nāpia bī jīapari. Hebreo pedeede ichi tījarapata Abadón; griego pedeede Apolión; jara k'inia bī Eperāarā Peepari.

¹²Ma naapiara ne-inaa k'achiara wāyaaji. Ne-inaa k'achiara omé at'āri falta bī.

Joisomaa eerepema trompeta chaada

¹³Māpai ma joisomaa eerepema angelpa ichi trompeta chaak'āri, mia pedeē ūriji altar nēedee oodadeepa. Ma altar Tachi Ak'ore k'īrapite bainī baji. Ma altar āuk'idaa k'īmariide cacho paraa. Madeepa ma pedeē uchia baji. ¹⁴Jaraji ma angelpa trompeta iru badamaa:

—K'ena péiji angeleerā k'īmari Éufrates to ide jīa paraa p'ani.

¹⁵Māgí angeleerā k'ena pēik'āri, uchiajida peenadait'ee na p'ek'au eujādepemaarā ūpeedepema chaa aba. Aī naaweda jīa paraa p'anajida nī p'ani misa año, atane, ewari māik'aapa hora Tachi Ak'orepa awara bidamaa paru misa. ¹⁶Mia ūriji jaradak'āri jōmasaa soldaorā p'e atadap'edaa caballok'a bī ūrī wādamerā āchi ome. Audú chok'ara; doscientos millones pají.

¹⁷Ma caballok'a bī māik'aapa māgí ūrī wādap'edaaarā mia unuji k'āimok'araa pik'a bide. Āchi t'ūade armadura jī p'anajida. Ma armadura p'oree baji, t'ipitauk'a. Ichiaba p'āp'āraa baji māu pi-ia jacintok'a. Ichiaba k'uaraa baji māu azufrek'a. Ma caballoorāk'a beeda poro león porok'a beeji. Māirā it'aideepa uchiajī t'ipitau, nari māik'aapa azufrepa p'ora. ¹⁸Ma ne-inaa k'achia ūpeepa; t'ipitaupa, naripa māik'aapa azufrepa na p'ek'au eujādepemaarā ūpeedepema chaa aba piuji. ¹⁹Ma caballoorāk'a beerāpa eperāarā māgá p'oyaajida āchi it'aipa māik'aapa āchi trupa, āchi tru taama porok'a beeda perā. Māgipa auk'a eperāarā p'ua oopachida.

²⁰Māgá eperāarā chok'ara piujida mīda ma k'achiapa, chi waide peeda-e p'anadap'edaaarāpā āchia ne-inaa k'achia oopata oo amaa k'iniada-e

paji. It'aa t̄í amaa k'iniadak'aa paji netuaraarāmaa. Ichiaba it'aa t̄í amaa k'iniadak'aa paji āchia ne-inaa juapa ooda k'īrapite; ne-inaa nēedee ooda, p'arat'adee ooda, broncedee ooda, māudee ooda, pak'urudee ooda. Māgí k'īrapite it'aa t̄í k'inia p'anapachida māgee ne-inaa p'oyaa ak'ik'aa mīda, p'oyaa ūrik'aa mīda māik'aapa p'oyaa t'ik'aa mīda. ²¹Ichiaba awaraarā pee amaa k'iniadak'aa paji. Jaipanaarāpa oopatak'a oo amaa k'iniadak'aa paji. P'ek'au oo amaa k'iniadak'aa paji māik'aapa nechia amaa k'iniadak'aa paji.

Joip'aruk'a b̄i p̄irat'ida k'aipee

10 ¹Māpai mīa unuji angeleerā poro waibia awaraa. Māgí it'ariipa chejí jīrara p̄irat'i nībide. Euma paraa baji ichi poro īri. Chi k'īra urua baji ak'ōrejīruk'a māik'aapa chi jīru t'ipitau urua nībik'a baji. ²Ichi juade iru baji joip'aruk'a p̄irat'ida k'aipee. Māgí ewat'i baji. Ma angeleerā poro waibia na eujāde bain̄i ba chek'āri, chi jīru juaraarepema biji p'usa īri. Jōdee chi jīru juabi eerepema biji eujā īri. ³Golpe biaji león biaparik'a. Māgá biak'āri, pa siete jīwaa nībeeji pedee ome. Māgá iru biak'āri, papa p'anauji. ⁴Mia māga ūrik'āri, ma pedee p'āit'ee paji. Mamīda it'ariipa pedee ūriji:

—Apidaamaa jaranaají pía ūrida māik'aapa ma pedee apida p'ānáaji.

⁵Māpai ma ángel bain̄i bada p'usa īri māik'aapa eujā īri ichi jua juaraarepema iaji pajāmaa. Ooji eperāarāpa oopatak'a ne-inaa juraadak'āri Tachi Ak'ōre k'īrapite, awaraarāpa ijāadamerā wāarata jara bi. ⁶Māpai ma angelpa ne-inaa jaraji Tachi Ak'ōre ichita chok'ai bapari k'īrapite. Iruata ooji pajā māik'aapa ne-inaa jōma aide nībi; na eujā māik'aapa ne-inaa jōma aide nībi; p'usa māik'aapa ne-inaa jōma aide nībi. Iru k'īrapite ma angelpa māgaji:

—iTaarā—ee Tachi Waibiapa k'achia beerā jōpiit'eeda! aji.

⁷Angeleerā seis eerepemapa ichi trompeta chaak'āri, aupait'ee Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bada eperāarā—it'ee. Jōmaarāmaa māga k'awapi—e paji. Ichi mimiapataarāmaa; ichi pedee jarapataarāmaa aupaita k'awapijí ichia k'īsia iru bada.

⁸Māpai ma naaweda it'ariipa pedee badapa waya mimaa ne-inaa jaraji:

—Atanáji ma joip'aruk'a p̄irat'ida k'aipee ewat'i bi, jāma bain̄i bi p'usa īri māik'aapa eujā īri iru bi ichi juade.

⁹Aramāgá mi wāji ma angelmaa ma joip'aruk'a b̄i iidide. Ichia p'anauji:

—Jitáji māik'aapa k'ot'āaji. Pichi it'aide k'ū—ūa bait'ee mielek'a. Mamīda pichi bimaa pak'āri, asia bait'ee.

¹⁰Irua jaradak'a mīa ma joip'aruk'a bi atanaji māik'aapa k'o pēiji. Wāara, michi it'aide k'ū—ūa baji. Mamīda mit'aap'eda, michi bide pak'āri, mi t'āri urati nībeeji. ¹¹Māpai mimaa māgaji:

'Pia waya jaraapia bi Tachi Ak'ōrepa jarapi bik'a. Jaraapia bida aji, irua ooit'ee bi p'uuru pidaarā chok'ara ome, eujādepemaarā chok'ara

ome, pedee chok'ara awara–awaraa pedeepataarā ome māik'aapa reyrā chok'ara ome.

Tachi Ak'orepa eperāarā omé pēida ichi pedee jaranadamerā

11

¹Māpai pak'uru sīautaa mīmaa teeji, māgipa ne–ināa chaamerā. Māgaji:

—Wāji chaade Tachi Ak'ore te waibia chi altar ome. Ma awara ai tede it'aa t'ipataarā juasāji. ²Mamīda chaanāaji ma te ātauude t'iak'au bimāi, māgimāi Tachi Ak'orepa awara bida perā ijāadak'aa beerā–it'ee. Atane cuarenta y dos wāyaaru misa, māgiirāpa āchi jua ek'ari iru p'anadait'ee Tachi Ak'orepa p'uuru jiri'terada ichi–it'ee.

³Māpai Tachi Ak'orepa māgaji:

—Mia omé pēii'teeda aji, chi–iapata p'aru jī p'anik'a p'ani. Māirāpa jaradait'ee mia jarapi bik'a, ma k'āima mil doscientos sesenta wāyaaru misa.

⁴Māgiirā omé olivo biirk'a p'ani māik'aapa lámpara bipatak'a p'ani; Tachi Waibia, chi na p'ek'au eujā ooda k'irapite p'ani. ⁵Apidaapa ma omé jiriruta pīrā miapidait'ee, t'ipitau uchia bi āchi it'aideepa paapeeit'ee āra k'iraunu amaa iru p'anapataarā. Māgá piudait'ee jōmaweda āra miapi k'inia p'aniirā. ⁶Tachi Ak'orepa ne–ināa k'ira t'ādoo āramaa oopiji. Mapa ārapa pajā jīa pik'adai k'oi chenaamerā, Tachi Ak'orepa jarapidak'a jara p'ani misa. Ma awara ārapa k'iniadak'āri, pania tachi waa papidai māik'aapa eperāarā miapidai.

⁷Mamīda jara aupadak'āri jōmaweda Tachi Ak'orepa k'īsia iru bada jarapiit'ee āramaa, nemīsia uchiat'ee ma uria nāpiā bideepa māik'aapa āra ome chōo jiriit'ee. Māgipa āra p'oyaait'ee māik'aapa peek'ooit'ee. ⁸Āra k'ap'ia piuda calle jāde baip'aneedait'ee p'uuru waibia Jerusalende; āchi waibia kurusode peedap'edaa p'uurude. Māgí p'uuru ichiaba Sodoma maa–e pirā Egipto apata. ⁹Mama p'aneedait'ee k'āima ūpee ap'eda esa–auk'a. Mama p'anide eperāarā eujā k'ira t'ādoo depema, p'uurude depema, pedee k'ira t'ādoo pedeepataarā māik'aapa ēreerā k'ira t'ādoorāpa āra k'ap'ia piuda ak'idait'ee māik'aapa jaradait'ee āra ianaadamerā. ¹⁰Na p'ek'au eujādepema arāpa āra piuda ūridak'āri, o–ia p'aneedait'ee māik'aapa regalo tee para bait'ee o–īapa, ma Tachi Ak'ore pedee jarapataarā omeerāpa āra miapidap'edaa perā.

¹¹Mamīda k'āima ūpee ap'eda esa–auk'a wāyaap'eda, Tachi Ak'orepa ma omé chok'ai p'anapiji. Māgá āra p'irabaidachida. Jōmaweda māga unudak'āri, p'eradachida. ¹²Māpai ma omé ūrijida it'ariipa golpe pedeero: —it'aa chéti!

Aramāgá it'aa wājida jīrarade, āra k'iraunu amaa iru p'anadap'edaarā taide. ¹³Aramata awērachai golpe wēre nībeeji. Ma p'uuru pidaarā diezdepema chaa aba jōdachi; māgá eperāarā siete mil k'iniidachida. Chi p'aneedap'edaarā p'erarutapa āchia ne–ināa k'achia oopata oo amaa

k'inia p'aneejida. Mapa jarajida Tachi Ak'ore it'ari baparimaa, iruta wāara jōmaarā k'āyaara waibiara bi.

¹⁴Ma ne-inaa k'achia aba eerepema aupaji. Mamīda omé eerepema taarā-e pait'ee.

Trompeta seis eerepema chaada

¹⁵Māpai ángel seis eerepemapa ichi trompeta chaak'ari, it'ariipa mia golpe pedee ūriji. Chok'araarāpa jara p'anajida:

—̄Irá wāara na p'ek'au eujādepemaa Tachi Ak'ore juua ek'ari p'ani māik'aapa Tachi Waibia Jesucristo juua ek'ari p'ani. Tachi Ak'ore ichita jōmaarā rey bapariit'ee.' (Ex 15.18; Dn 2.44)

¹⁶Māpai ma chonaarā poro waibiarā veinticuatro su-ak'i p'ani āchi rey su-ak'i beeparide Tachi Ak'ore k'irapite bedabaidachida irumaa it'aa t'īdait'ee. ¹⁷Māgapachida:

—Tachi Ak'ore Waibia, pita ichita bapari māik'aapa ichita bapachi.
Gracias jara p'ani pimaa.

¡Pita jōmaarā k'āyaara waibiara bairā, jōmaarā rey paru!

¹⁸ Na p'ek'au eujādepema p'uuru pidaarā t'ari k'achia p'anapachida pi ome.

̄Irá jōdee, pi k'irau bait'ee ãra ome.

̄Irapi pia ak'iit'ee piudap'edaarāpa oopatap'edaa māik'aapa jarait'ee pia wa k'achia pi k'irapite.

̄Irá teeit'ee ne-inaa pia jōmaweda pia k'isia iru bidepema teeit'ee pi mimiapataarāmaa, chi pi pedee jarapatap'edaarāmaa; pichideerā jōmaarāmaa māik'aapa pi waaweeptaaarā jōmaarāmaa, ek'ariara beerāmaa, waibiara beerāmaa paara.

Ichiaiba ̄Irapi eujāde ne-inaa k'achia oopatap'edaarāmaa pia k'achia ooit'ee.

Juanpa Tachi Ak'ore it'ari pema te waibiade unuda

¹⁹Māpai Tachi Ak'ore it'ari pema te waibia ewadachi māik'aapa ma edajāde miaunuji baaltek'a bi Tachi Ak'orepa ūraa Moisemaa p'āpida ome. Māga nide pa tau p'orep'orepari unuji māik'aapa pa jīwaa nībaji. Ichiaiba paraaji awērachai māik'aapa hielo k'oi tauk'a baajiji.

Juanpa wēra je ome unuda

12 ¹Māpai mia ne-inaa awaraa waide unuk'aa pada unuji. Pajāde unuji wēra ak'orejīru urua nībik'a jī bi. Bainī baji atane ̄iri. Poro jīra lucero docedee ooda jī baji. ²Māgí wēra biak'oo baji. Bi p'ira baji chi warra ewaa t'oit'ee bada perā. Mapa bia nībaji.

³Māpai ne-inaa awaraa waide unuk'aa pada padachi pajāde. Unuji je choma. P'oree baji māik'aapa poro siete iru baji. Ma chaachaa poro jīra

jí baji. Ichiaba cache diez iru baji. ⁴Mágí jepa ichi tru wirawiraarupa pajáde níbi lucero perá esa–auk'a * baaipiji eujádee. Mágí bainí banaji ma wéra k'írapite māik'aapa nimaa beeji iru warra t'omerā, ma warra chai k'o atapéiit'ee pada perá. ⁵Mápai ma wérapa imik'ira warra t'oji. Ma warrapa reyk'a na eujádepemaarā ichi jua ek'ari iru bapariit'ee. Reypa tuma hierrodee juade iru bipa ooparik'a, māga pik'a irua ooit'ee. Mágí je choma mama baji mīda, ma warra chai p'oyaa k'o–e paji, Tachi Ak'orepa áyaa ateedida perá ichi baparimaa ichi rey su–ak'i beeparide. ⁶Jódee ma wéra mirudachi eperāarā mak'íara wée jéra bimaa; Tachi Ak'orepa k'ísia iru badamaa. Mama angeleerápa nek'opijida māik'aapa pia ak'i p'anajida k'áima mil doscientos sesenta.

⁷Mápai it'ari jura paraaji. Angeleerá poro waibia Miguel awaraa angeleerá ome chōo jirijida mágí je choma bi ome. Mápai jepa ichideerá p'e atap'eda, chōojida. ⁸Mamída ma je choma bi eerepemaarā chooda–e paji. Angeleerápa ára it'ariipa jérek'oojida. ⁹Mágá bat'at'aajida ma je choma bi na p'ek'au eujádee. Mágí je choma chonaarāwedapema taama; Netuara Poro Waibia maa–e pírā Satanás apata. Mágípata na p'ek'au eujádepemaarā k'úrapari. Mágí bat'at'aajida na p'ek'au eujádee ichideerá ome.

¹⁰Mápai mia ūriji Tachi Ak'oredeerá it'ariipa golpe pedee p'ani:

—Írapí Tachi Ak'orepa k'achia p'oyaaji māik'aapa aupaji tachi o k'achiadeepa k'ariпа atada atuanaadamerā.

Írapí jōmaarā rey beeji māik'aapa ichia pëida, Cristo jua ek'ari jómaweda p'aneejida.

Mága bi jéret'aadap'edaa perá ma imiateeparipa tachi ípemaarā Cristo k'aurepa.

Mágí ii–ee tachi imiateepachi Tachi Ak'ore k'írapite.

¹¹ Mamída tachi ípemaarápata iru p'oyaapachida Cristopa ichi waa bat'ada perá ára pari.

Ichiaba iru p'oyaapachida Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee awaraarāmaa jaradap'edaa perá.

Eperāarāpa ára peedait'ee pak'ári, waaweedak'aa paji piudait'ee ma jaradap'edaa k'aurepa.

¹² iO–íá p'anadáma angeleerá, it'ari p'anapata perá!

Mamída chupiria p'ani pará eujáde p'anapataarā māik'aapa p'usade p'anapataarā Netuara Poro Waibia pará t'aide bapari perá.

Ichi audú k'írau bi k'awa bairā taarā–e Tachi Ak'orepa jöpiit'ee irua ne–inää k'achia oopari.

¹³Mágí je choma bipa k'awaa atak'ári ichi na p'ek'au eujáde bi, ichi jéredap'edaamái, ma wérapa warra t'oda jirimaa beeji. ¹⁴Mamída Tachi

* 12.4 Griego pedeede: *una tercera parte.*

Ak'orepa nejipi tapia isiak'ara omé teeji ma wēramaa, māgá ma je choma badamāipa t'imí wāabaimerā ichia k'isia iru badamaa; esperārā mak'iarā wē-emaa. Mama nek'opidai māik'aapa pia ak'i p'anadai aňo ōpee ap'eda esa-auk'a wāyaaru misa. ¹⁵Māga unuk'ari, ma je choma bi it'aideepa pania jīchooji to chomadarumaa, to chomaapa ma wēra to barree ateei jīak'aapa. ¹⁶Mamīda eujāpa ma wēra k'aripaji. Ewadachi māik'aapa ma to choma je choma bipa jīchooda weedachi ai uriade. ¹⁷Māga unuk'ari, ma je choma bi audupiara k'raudachi ma wēra ome. Mapa chōo jirinaji ma wēradeepa uchiadap'edaarā ome; chi na eujāde at'ari nībiirā ome. Māirāpa oopata Tachi Ak'ore Ūraade jara bik'a māik'aapa ijāapata Jesupa jarateeda ūraade. ¹⁸Māpai māgí je choma bi bainī banaji p'usa ide.

Nemīsia p'usa jādeepa uchiada

13 ¹Māpai mia unuji nemīsia uchiaru p'usa jādeepa. Māgipa poro siete iru baji māik'aapa cacho diez. Chi cacho chaa poro jīra jī baji. Jōdee chi poro chaa tī p'ā baji. Tachi Ak'ore tī chok'ara made p'ā jēra baji, irua māga unuk'ari, k'raudaimerā. Māgá ma nemīsiapa iru oo iru baji. ²Māgí nemīsia imamak'a baji. Mamīda chi biirī oso realdek'a baji. Chi it'ai león it'aik'a baji. Je choma bipa ma nemīsia ichi jīak'a papiji, māgipa auk'a oomerā ma jepa ooparik'a māik'aapa je choma bi jua ek'ari p'aniirā auk'a iru bamerā ichi jua ek'ari. ³Māgí nemīsia poro aba supeet'aa baji espadapa, mamīda ichia jipat'aaji. Mapa na p'ek'au eujādepemaarā jōmaarāpa iru pia unupachida māik'aapa irua oopi bik'a oo k'inia p'anapachida. ⁴Tachi Ak'oremaa it'aa t'īdai k'āyaara, je choma bimaa it'aa t'īpachida, iru juapa ma nemīsiapa ne-inaa k'ira t'ādoo oopachi perā. Ma awara ma nemīsiamaa paara it'aa t'īpachida. Māgapachida:

—¿K'aita nāgí nemīsiak'a bima? ¿K'aita chōoima iru ome?

⁵Tachi Ak'orepa ma nemīsia ichiak'au biji ne-inaa k'achia k'ira t'ādoo oo wāmerā atane cuarenta y dos wāyaaru misa. Māgipa pedee audua pedeepachi māik'aapa ichi Tachi Ak'oreda a nipapachi. ⁶Māgá pedee k'achia jara wāpachi Tachi Ak'ore āpite māik'aapa ichideerā it'ari p'ani āpite. ⁷Ma awara Tachi Ak'orepa māgí ichiak'au bida perā, jura chōo beeji Cristodeerā, chi at'ari na p'ek'au eujāde p'anadap'edaarā ome, āra p'oyaarumaa. Ichiaba māgá ichiak'au bida perā, māgipa ichi jua ek'ari p'e wāji esperārā ēreerā chaadepema, p'uuru chaadepema, pedee chaadepema māik'aapa eujā chaadepema. ⁸Jōmaweda tī p'ā-ee p'aniirā Oveja Chak'e peedap'edaapa Tachi Ak'ore ome ichita p'anapataadait'erā tī p'ā jēra bi librode it'ari, māirāpa ma nemīsiamaa it'aa t'īdait'ee, tachia Tachi Ak'oremaa it'aa t'īpatak'a. Māga p'anadait'ee Tachi Ak'orepa na eujā ooi naaweda, ai p'ādade āchi tī p'ā-ee p'anadap'edaa perā.

⁹K'iri eesaa p'anáti ūridamerā mia jararu:

¹⁰ —Tachi Ak'orepa k'isia iru bi pirā ma nemīsiapa parādepema aba ayaa ateemerā carcelde tī nībiit'ee, māga pait'ee.

Jödee k'isia iru bi pirā māgipa parādepema aba peemerā
espadapa, māga pait'ee.

Maperā Cristodeerā choodaipia bi āchi ijāa p'anide māik'aapa Cristode
ijāapataadaipia bi, ma k'aurepa piuruta pijida.

Ne-animal k'achia eujädeepa uchiada

¹¹ Ma t'ēepai miaunuji awaraa ne-animal k'achia eujädeepa uchiaru. Cacho
omé iru baji Oveja Chak'epa iru baparik'a. Mamida pedeepachi je choma
pedeeparik'a. ¹² Māgipa nemīsia k'irapite ne-inaa k'ira tādoo oopachi irua
oo badak'a. Jaraji na p'ek'au eujädepemaara jōmaarāmaa it'aa t'ipataadamerā
ma nemīsiamaa, chi poro aba supeedap'edaa jipada. ¹³ Ichiaba ne-inaa k'ira
tādoo oopachi eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Eperāarā taide
t'ipitau paara baaipiji pajädeepa na eujäde. ¹⁴ Tachi Ak'ōrepa ichiak'au bida
perā, māgee ne-inaa ooji. Māgá ne-inaa eperārāpa p'oyaa oodak'aa oo
bipa nemīsia k'irapite, māgipa na p'ek'au eujäde p'anadap'edaarā jōmaweda
k'ūrat'aaji. Ma awara jaraji āchia oodamerā māgí nemīsia espadapa supee
p'anadap'edaa chok'ai padaida k'irak'a. ¹⁵ Tachi Ak'ōrepa māgí ne-animal
k'achia ichiak'au bida perā, ma nemīsia k'irak'a chok'ai pik'a beeji māik'aapa
pedeeji. Maap'eda ma k'irak'a chok'ai pik'a padaidapa peepiji jōmaweda ichi
waawee k'iniada--ee p'anadap'edaarā. ¹⁶ Ma awara māgí ne-animal k'achia
t'ee uchiadapa tauchaa bipiji jōmaarā eperāarā juu juaraarede māik'aapa
tau biiride. Ma tauchaa bijida ek'ariara beerāmaa, waibiara beerāmaa
auk'a; p'arat'ara beerāmaa, chupiria beerāmaa auk'a; esclavo--eerāmaa,
esclavoorāmaa auk'a. ¹⁷ Ma tauchaa wēe apidaapa ne-inaa neto atada--e pai
māik'aapa apidaapa ne-inaa neto pēida--e pai. Ma tauchaa ma nemīsia tī
maa--e pirā ichi número paji.

¹⁸ K'isiatí mia jararude. Chi k'isia k'awaa beerāpa k'awaa atadai
ma nemīsia tī, ichi número juasiadak'āri. Ma número eperā número:
seiscientos sesenta y seis.

Ciento cuarenta y cuatro mil ijāapataarā Oveja Chak'e ome

14 ¹ Māpai miaunuji ma Oveja Chak'e bainí bi Sión ee nok'ode.
Ichi ome p'anajida ciento cuarenta y cuatro mil eperārā. Ichi
tī māik'aapa chi Ak'ōre tī p'ā baji āchi tau biiride. ² Māpai it'ariipa ūriji
ne-inaa to k'ida chaaree jīwaaparik'a maa--e pirā pa golpe jīwaaparik'a
maa--e pirā arpa chaapataarā chok'araarāpa āchi arpa chaa p'anik'a. ³ Ma
eperārā Oveja Chak'e ome p'anadap'edaarāpa k'ari chiwidi k'ari p'anajida
Tachi Ak'ōre su-ak'i beepari k'irapite, ma ne-inaa chok'ai bi k'imari
k'irapite māik'aapa ma chonaarā poro waibiarā veinticuatro k'irapite.
Awaraarāpa māgí k'ari p'oyaa k'arida--e paji. Jīp'a ma ciento cuarenta
y cuatro mil Cristopa na p'ek'au eujädepemaarā o k'achiadeepa k'aripa
atada, māirāpapaita māgí k'ari k'awajida. ⁴ Māirā wēraarā ome k'āida--e

paji, āchi p'anapata awara bidap'edaa perā Tachi Ak'ore-it'ee. Mapa āchi wāpata ma Oveja Chak'e wārumaa māik'aapa oopata irua ooparik'a. Cristopa ãra na eujādepemaarā o k'achiadeepa k'aripa ataji, awaraarā k'āyaara naapiara primisiak'a p'anadamerā Tachi Ak'ore-it'ee māik'aapa ichi-it'ee. ⁵Āchia maarepida seewa jaradak'aa paji, p'ek'au k'achia jōmaweda oo amaadap'edaa perā.

Ángel ópeerāpa jaradap'edaa

⁶Māpai mia unuji awaraa ángel it'ari wāabai ni. Māgipa Tachi Ak'orepa pedee pia jara pēida atee baji eperāarāpa irude ijāadamerā. Ma pedee ichita bapari, jō–ee. Ma pedee atee baji jarade na p'ek'au eujādepemaarā jōmaarāmaa; éreerā chaadepema, p'uuru chaadepema, pedee chaadepema māik'aapa eujā chaadepema. ⁷Golpe pedeepachi:

—Tachi Ak'ore waawee p'anapatáti māik'aapa irumaa jarapatáati iru jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Ewari paji irua ak'imerā eperāarāpa oopata jarait'ee pia wa k'achia. It'aa t'ipatáati irumaa, iruata ooda perā pajā, na eujā p'usa ome māik'aapa jōmaweda pania poatri uchia bimāi.

⁸Māpai mia awaraa ángel unuji māgí uchiada t'ee. Māgipa jaramaa baji:

—iJōdachi, jōdachipi p'uuru waibia Babilónia! Ma p'uuru k'aurepa eperāarā jōmaarāpa p'ek'au k'achia k'ira t'ādoo oopachida. Eperāpa vino topi bik'a awaraamaa piudaimerā, māga pik'a ma p'uuru pidaarāpa p'ek'au k'achia k'ira t'ādoo oopipachida awaraarāmaa.

⁹Māpai mia awaraa ángel unuji ma omé uchiadap'edaa t'ee. Māgípata golpe pedeeji:

—Eperāarāpa ma nemīsiamaa māik'aapa māgí k'irak'a bimaa it'aa t'iruta pirā māik'aapa māgiirā tauchaa bipiruta pirā āchi tau biiride wa juade, ¹⁰Tachi Ak'orepa āchi k'achia ooit'ee. Māgí eperāarāpa Tachi Ak'ore vinota todait'ee. Māgí vino jara k'inia bi iru jip'a k'irau bait'ee āchi ome; chupiria k'awa–ee. Audú k'irau bait'ee perā, āchi miapiit'ee t'ipitau azufre ome audú wāsia bipa. Māga ooit'ee ichi angeleerā pia beerā k'irapite māik'aapa ma Oveja Chak'e k'irapite. ¹¹Irua māgiirā māgá ii–ee miapi bipa nari jirak'awaa nībait'ee āstaawa, p'ārik'ua pida. Tachi Ak'orepa māgiirā māgá miapi iru bait'ee, āchia it'aa t'ipatap'edaa perā ma nemīsiamaa ichi k'irak'a bi ome māik'aapa ichi t'í tauchaa bipidap'edaa perā āchi k'ap'iade.

¹²Mapa Tachi Ak'oredeerāpa choodaipia bi āchia oo p'anide iru ūraade jara bik'a māik'aapa āchi Cristode ijāa p'anide.

¹³Māpai mia ūriji it'ariipa nāga pedeero:

—P'áji nāgí pedee: “T'āri o–ia p'aní Tachi Waibiadeera, chi namāik'aapa waa piudait'erā k'achia beerā juapa.”

Māpai Tachi Ak'ore Jaurepa māgajai:

—Wāarapi. Māirā piudak'āri, waa mimiada-e pait'ee. Ma k'āyaara k'āiwee p'anadait'ee. Tachi Ak'ōre o-īa bait'ee āra ome, ārapa ne-inaa pia opatap'edaa perā Cristo k'ap'ia pari.

Angeleerāpa na p'ek'au eujādepemaarā ewadap'edaa

¹⁴Māpai mia ak'iji māik'aapa unuji jiarara t'orroo. Ai ūri su-ak'i baji Eperā Ak'ōre Truadepema. Māgipa poro jīra nēedee ooda jī baji. Ichi juade atee wāji nek'o esiiri jōree p'ewedee bi. ¹⁵Māpai unuji awaraa ángel uchia bi Tachi Ak'ōre baparamāiipa. Māgipa golpe pedeeji ma jiararade su-ak'i bimaa:

—Ara eperāarāpa net'atau waraa bi ewapatak'a nek'opa, māga pik'a jā p'ek'au eujādepema ijāapataarā p'e atáji. Ewari paji māga oomerā.

¹⁶Aramāgá ma jiararade su-ak'i bipa ijāapataarā p'e ataji.

¹⁷Maap'eda awaraa ángel uchiaji Tachi Ak'ōre it'aripema te waibiadeepa. Māgipa nek'o esiiri jōree p'ewedee bi ichiaba atee wāji ichi juade. ¹⁸Māga nide awaraa ángel uchiaji it'aripema altarmāiipa. Māgí ma altardepema t'ipitau jīapari paji. Māgipa golpe pedeeji ma ángel nek'o esiiri jōree p'ewedee iru bimaa:

—Eperāarāpa uva waraa bi k'imí t'iap'epatak'a nek'opa, māga pik'a jā p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā p'e atáji, ma-it'ee ewari pada perā.

¹⁹Aramāgá ma nek'o iru badapa na p'ek'au eujādepema ijāadak'aa beerā p'e ataji uva p'e atapatak'a. Māpai mimiapataarāpa uva p'e bipatak'a bōgo tapiade piart'īdai't'ee māik'aapa chi ba atadait'ee, māga pik'a ma angelpa ma ijāadak'aa beerā peek'ooji. ²⁰P'uurude taawa māga ook'āri, ma piudap'edaaarā waa wee nībeeji trescientos kilómetros parumaa; chi nāpiá caballo t'ūa it'ia aba parumaa.

Ne-inaa k'achia siete p'asait'ee bada

15 ¹Māpai mia ne-inaa awara waide unuk'aa pada it'ari unuji. P'era pik'a beeji māga unuk'āri. Unuji angeleerā siete. Ma chaachaa ne-inaa k'achia atee wāji p'asapiit'ee eperāarāmaa. Māgí ne-inaa k'achia siete aupadak'āri, Tachi Ak'ōre k'īrau bada na p'ek'au eujādepemaarā ome jōit'ee.

²Ichiaba unuji ne-inaa lago bēi-sāa pik'a, vidriodee oodak'a, t'ipitau ome p'oirada. Ai ik'aawa bainī p'anajida chi p'oyaadap'edaaarāpa māgí nemīsia, ichi k'īrak'a māik'aapa ichi tī maa-e pirā número tauchaa bidaarā eperāarā k'ap'iade. Ma bainī p'anadap'edaaarāpa arpa Tachi Ak'ōrepa ãaramaa teeda iru p'anajida. ³K'arimaa p'anajida Tachi Ak'ōre mimiapari Moisepa k'aridak'a māik'aapa Oveja Chak'edeerāpa k'aripatak'a:

—Tachi Ak'ōre Waibia, pia jōmaarā k'āyaara ne-inaa piara oopari. Pita jōmaarā eujādepemaarā Rey.

Pia ne-inaa jōma pia k'isia iru bi māik'aapa ichita wāarata jarapari.

- ⁴ Tachi Waibia, ćk'aipa pi waawee-e paima?
 ćK'aipa pi t'i t'o-e paima?
 Pi aupai k'achia wēe bapari.
 P'uuru pidaarā jōmaweda chedait'ee it'aa t'i de pi k'irapite, pia pia oopari perā k'achia beerā miapik'āri.

⁵ Ma t'ēepai unuji Tachi Ak'ore it'ari pema te waibia ewa bi. Ma te edajāde unuji iru baparimāi. Māgimāi chonaarāwedapema Ak'ore te ne-edee ooda edupiara bi cuarto jīak'aa paji. ⁶ Māpai unuji ma te waibiadeepa angeleerā siete uchia p'ani. Māirā paji ne-inaa k'achia atepataarā p'asapidait'ee eperāarāmaa. P'aru linodee jī p'anajida. Ma p'aru maarepida t'āu-ee baji. Urua pik'a baji t'o-t'oo bada perā. Ne-inaa k'irrīde jīpatak'a nēedee ooda nērabai jī p'anajida āchi t'ūade. ⁷ Māpai unuji ma Tachi Ak'ore ik'aawa p'ani ne-inaa chok'ai bi k'īmariidepema abaapa vaso nēedee ooda teeru ma angeleerā chaachaa. Ma vaso chaa ipuru baji Tachi Ak'ore k'irau bipa. ilru ichita baparip! ⁸ Tachi Ak'ore jōmaarā k'āyaara waibiara bairā, ichi k'ira wāree uchia baji ichi baparimāiipa ma te ipurumaa. Maapai apida ma tede t'ūdak'aa paji. Māga baji ma angeleerā sieteera p'ani ne-inaa k'achia atee p'ani jōruta misa.

**Tachi Ak'orepa k'achia ooda eperāarāmaa
 vaso wet'aada k'aurepa**

16 ¹ Māpai mia ūriji Tachi Ak'ore it'ari golpe pedeemaa bi. Ma pedee uchiaji ichi it'ari pema te waibiadeepa. Māgaji ma angeleerā sieteera p'ani:

—Wāti māik'aapa eujā ūri wet'āati ma vaso siete ipuru p'ani mi k'irau bipa. Māgá mia eujādepemaarā miapiit'ee.

² Aramāgá ma naapiara ángel wāji māik'aapa ichi vasode iru bada wet'aaji eujā ūri. Māpai eperāarā jōmaweda ma nemīsia k'irak'a bīmaa it'aa t'ipatap'edaarā māik'aapa ichi tauchaa iru p'anapatap'edaarā k'ayaadachida ne-inaa k'achiapa aida-idaa bik'a. Māgipa āchi audú mia p'aneepachida, p'ua nībada perā.

³ Māpai araarepema angelpa ichi vaso wet'aaji p'usa jāde. Māpai pania aide nībi eperā piuda waak'a padachi. Mapa ne-inaa chok'ai p'anadap'edaarā aide nībi jōmaweda piudachida.

⁴ Māpai ma omé eerepema angelpa ichi vaso wet'aaji to bee ūri māik'aapa pania poatri uchiapata ūri. Ma pania jōmaweda tachi waa padachi. ⁵ Maap'eda ūriji ángel awara bida pania jīamerā pedeemaa bi. Māgipa māgaji:

—Tachi Ak'ore, jōmaarā k'āyaara pia ne-inaa piara oo bi.
 Pi ichita bapari māik'aapa ichita bapachi.

⁶ Pia pia ooji māgá pania waa papik'āri, jāgí eperāarāpa pichideerā
waa māik'aapa pi pedee jarapataarā waa bat'apidap'edaa
perā, āra pee atapéidak'āri.
Maperāpi jāgiirāmaa waa topimaa bi.
Māgí todaipia bi jāgeerāpa.

⁷ Ichiaba mia ūriji ángel pedee uchia bi altardeepa:
—Wāarapi, Tachi Ak'ōre Waibia.
Pia pia oo bi, māga ook'āri k'achia beerāmaa.

⁸ Māpai ma òpee eerepema angelpa ichi vaso wet'aaji ak'ōrejīrumaa,
ak'ōrejīrupa eperāarā paak'oomerā t'ipitaupa paaparik'a. ⁹ Māgá eperāarā
jōmaweda mia p'anepachida ma paada p'uapa. Mamīda āchia ne-inaa
k'achia oopata oo amaa k'iniada-e paji māik'aapa Tachi Ak'ōre waawee
k'iniada-e paji. Ma k'āyaara ik'achia jarapachida Tachi Ak'ōremaa, irua
ma k'achia āchimaa pēida perā.

¹⁰ Māpai ma k'imari eerepema angelpa ichi vaso wet'aaji māgí
nemīsia su-ak'i beepari ūri. Māpai ma nemīsia trua, na p'ek'au eujā
jōmaweda p'āriude beeji. Eperāarā aide p'anadap'edaarāpa āchi k'irame
k'aak'oopachida, p'ua chooda-e p'anadap'edaa perā. ¹¹ Māgá mia
p'anapachida mīda, oo amaa k'iniada-e paji āchia ne-inaa k'achia oopata.
Ma k'āyaara ik'achia jarapachida Tachi Ak'ōre it'aripemamaa, āchi p'ua
jōnada k'aurepa māik'aapa āchi aida-idaa p'anadap'edaa k'aurepa.

¹² Māpai ma joisomaa eerepema angelpa ichi vaso wet'aaji Éufrates to
waibia jāde p'oodaimerā. Māgá reyrā ak'ōrejīru uchiapari eerepa jīp'a chedai.

¹³ Māpai mia unuji jaure k'achia beerā òpee, baso k'irak'a bi. Māgiirā
uchiajida je choma bi it'aideepa, nemīsia it'aideepa māik'aapa ma ne-animal
k'achia; chi seewa jarapari it'aideepa. ¹⁴ Māgí jaure k'achia beerā netuaraarā.
Māgiirāpa oopachida ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa.
Wāpachida na p'ek'au eujādepema reyrāmaa māik'aapa ūraapachida
chip'edaidamerā jura chōode Tachi Ak'ōre Waibia ome iru ewari waibia ewate.

¹⁵ Māpai Tachi Waibiapa māgaji:

—iŪrití! Parā atu bide mi cheit'ee nechiapari cheparik'a. Tachi Ak'ōrepa
k'īra jīp'a nipapataarā pia ak'ii'tee. Māirā k'īra nejasiada-e pait'ee atu
bide mi chek'āri.

¹⁶ Ma reyrā jaure k'achia beerāpa ūraadap'edaa chip'edachida abaamāi,
hebreo pedeede t'ījarapachida *Armagedón*.

¹⁷ Māpai ma seis eerepema angelpa ichi vaso wet'aaji. Māga nīde Tachi
Ak'ōre golpe pedee uchiaji ichi it'aripema te waibiadeepa; ichi su-ak'i
beeparideepa. Māgaji:

—iJōdachida aji, mia k'īsia iru bada k'achia beerā miapiit'ee!

¹⁸ Māga jararude pa baaiji, pa jīwaa nībaji māik'aapa awērachaipa
na p'ek'au eujā golpe wēret'aaji. Audú golpe wēreji. Eperāarā na eujāde
p'aneedak'āriipa awērachai apida ma k'āyaara golpeera wēre-e paji.

19 Māgá golpe wërek'ari, chi p'uuru waibia t'ooodachi t'ooma õpeeede. Apema p'uuru na p'ek'au eujäde p'ani jödachida. Tachi Ak'orepa k'awaji ma p'uuru waibia Babilónia pidaaräpa oopatap'edaa. Audú k'írau bada perä ächi ome, māgí p'uuru miapiji. 20 Ma awara ma wëre nïbide jómaweda isla ee ome wëpadachida. 21 Māga nïde it'ariipa hielo k'oi tau tapia bik'a baai cheji eperäarä ïri. Ma chaachaa cuarenta kilos waa paji. Māga bak'ari, eperäaräpa ik'achia jarajida Tachi Ak'oremaa ma hielo tau tapia k'aurepa, audú golpe tee bada perä.

**Tachi Ak'orepa wëra t'ari k'achia-idaa bi
k'achia ooda**

17 ¹Ma angeleerä sieteeräpa vaso iru p'anadap'edaa, mäirädepema aba mimaa cheji mäik'aapa mägaji:

—Chéji. Mia ak'ipiit'eeda aji, säga Tachi Ak'orepa k'achia ooit'ee wëra jömaaräpa k'awa p'ani. Mägí prostitutak'a bi su-ak'i baparík'api bi to k'ait'ak'ait'aa jëra bimäi. ²Na p'ek'au eujädepema reyräpa p'ek'au oopachida, araa padak'ari mägí wëra ome. Ma awara na p'ek'au eujädepemaaräpa ooi awaa p'anapachida ne-inaa k'achia k'íra t'ädooy ichia oodak'a.

³Maap'eda ma k'äimok'araa pik'a bide Tachi Ak'ore Jaurepa unupida mimaa, ma angelpa mi ateeji eujä eperäarä mak'íara wëe jëra bidee. Mama bide unuji ma prostitutak'a bi su-ak'i bi nemïsia p'oree bi ïri. Mägí nemïsia k'ap'ia jöma ïri Tachi Ak'ore t'í p'ä jëra baji, oo iru bait'ee. Mägí nemïsiapa poro siete mäik'aapa cacho diez iru baji. ⁴Mägí wërapa p'aru p'up'uchia p'oree ome jí baji. Ichiaba nëe, mäu pi-ia mäik'aapa perla jí baji. Ichi juade iru baji copa nëedee ooda. Mägí ipuru baji ne-inaa k'achia k'íra t'ädoopa; ne-inaa jómaweda Tachi Ak'orepa unuamaa iru bi. ⁵Ichi tau biiride nägí t'í p'ä baji:

*P'uuru Waibia Babilónia,
Prostitutaarä
Mäik'aapa Ne-inaa K'achia K'íra T'ädooy
Oopataarä Nawe Apata.*

Eperä apidaapa k'awada-e ma t'í k'äata jara k'inia bi. Tachi Ak'orepapaita k'awa bi. ⁶Mia unuji mägí wëra piu pik'a bi. Eperä it'uapa piudaik'ari, o-ïadaiparik'a, mäga pik'a mägí wëra o-ïadachi Tachi Ak'oredeerä, Cristode ijää p'anadap'edaarä peepida perä.

Mägá ak'ímaa bide mi p'era pik'a beeji. ⁷Mäpai ma angelpa mimaa mägaji:

—¿Sääp'eda pi p'era pik'a nïbima? aji. Mia jarait'ee ne-inaa pia waide k'awa-e bi. Jarait'ee k'äata jara k'inia bi mägí wëra mäik'aapa ichi su-ak'i bi ïri nemïsia; mägí poro siete, cacho diez iru bi. ⁸Ma nemïsia pia unuda naaweda choc'ai bapachi mïda, ïrá wë-e. Mamïda na ewari uchiait'ee ma uria näpia bideepa, wäi naaweda Tachi Ak'orepa jo'taait'eemaa. Na p'ek'au eujädepemaarä,

chi Tachi Ak'ōrepa na eujā ooi naaweda t̄f p̄ā–ee beerā Tachi Ak'ōre ome ichita p'anapataadait'erā t̄f p̄ā jēra bi librode it'ari, māirāpa ak'itrua para bait'ee māgí nemisia unudak'āri. Māgí bapachi mīda, īrā wē–e. Mamīda waya cheit'ee.

⁹Mia nāgí pedee jararu k'isia k'awaa beerā–it'ee, aide k'isia p'anadamerā māik'aapa k'awaadamerā wāara k'āata jara k'inia bi. Ma nemisia poro siete jara k'inia bi ee siete. Mamāik'aapa ma wērapa eperāarā ak'ipari. Ichiaba ma poro chaachaa jara k'inia bi rey aba. ¹⁰Ma reyrā sietedepema joisomaa piujida. īrá abaapa eperāarā iru bi ichi jua ek'ari. Chi apema waide uchia–e. Mamīda māgí t̄eepema rey uchiak'āri, taarā–epai eperāarā iru bapariit'ee ichi jua ek'ari. ¹¹Māgí nemisia chok'ai bada mamīda īrá wē–e ma reyrā siete t̄ee uchiait'ee, ai eerepemak'a. Mamīda wāara māgí ma sietedepema uchiada pait'ee. Waya eperāarā iru bapariit'ee ichi jua ek'ari. Māgita wāit'ee Tachi Ak'ōrepa jōt'aait'eemaa.

¹²Māgí cacho diez pia unuda jara k'inia bi reyrā diez waide uchiada–e p'ani. Mamīda ma nemisia uchiak'āri, taarā–e ma reyrā ichi ome eperāarā iru p'anadait'ee āchi jua ek'ari. ¹³Ma reyrā diez auk'a k'isiadait'ee māik'aapa ma nemisia eere t̄iudait'ee. ¹⁴Jura chōonadait'ee ma Oveja Chak'e ome. Mamīda irua āchi jōmaweda p'oyaait'ee. Iru eere p'anadait'eeda aji, eperāarā Tachi Ak'ōrepa jirida irude ijāapataadamerā, chi jirit'eradaarā choopatap'edaa perā Cristode ijāa p'anide. Iru Rey jōmaarā rey māik'aapa iru Poro Waibia jōmaarā poro waibia.

¹⁵Ma angelpa ichiaba māgaji:

—Ma to chok'ara k'ait'ak'ait'aa bimāi, māgí prostitutak'a bi su–ak'i pik'a bimāi, jara k'inia bida aji, eujādepemaarā, p'uuru pidaarā, éreerā k'ira t̄ādoo māik'aapa pedee k'ira t̄ādoo pedeepataarā. ¹⁶Ma reyrā diez pia unuda māgí nemisia ome, māgí prostitutak'a bi k'iraunuamaa iru p'aneedait'ee. Mapa āchia jāri atadait'ee jōmaweda ma wērapa ne-inaa iru bi, āk'adaa pik'a beemerā. Maap'eda iru paa jōdait'ee. ¹⁷Tachi Ak'ōrépata ma k'isia biji āchi t̄āride māga oodamerā, ichia naaweda k'isia iru badak'a. Ichiaba ichiata k'isiapijī māgí reyrāmaa ma nemisia eere t̄iudamerā ichia jarada jōru misa. ¹⁸Māgí wēra pia unuda jara k'inia bida aji, p'uuru waibia, ai jua ek'ari na p'ek'au eujādepema reyrā p'anapata.

Babilónia p'uuru waibia jōda

18 ¹Ma t̄eepai mia unuji awaraa ángel it'ariipa baai cheru. Māgí angeleerā poro waibia paji. Mapa ichi baai cherude eujā īdaadachi ichi k'ira wāreepa. ²Māgipa golpe pedeeji:

—iJōdachi; jōdachida aji, jā p'uuru waibia Babilónia!

īrá māgí p'uuru badamāi jaure k'achia beerā te padachi,

netuaraarā aupai mama p'anapata perā.

Mama ichiaba p'anapata ipanaarā k'ira t̄ādoo Tachi Ak'ōrepa k'iniak'aa eperāarāpa k'odamerā.

3 Na p'ek'au eujādepemaarā jōmaarāpa māgí wēra vino topachida piudarutamaa.

Pia jarait'eera, ne-inaa k'achia ooi awaa p'aneejida iru k'aurepa. Ichiaba na p'ek'au eujādepema reyrāpa p'ek'au k'achia k'ira t'ādoo oopachida māgí wēra k'aurepa.

Ma awara na p'ek'au eujādepema net'aa netopataarāpa p'arat'a waibia atapachidada aji, māgí wērapa audú net'aa p'e wāda k'aurepa ichi-it'ee.

4 Māpai it'ariipa awaraa ūriji nāga pedeero:

—Mīchideerā, uchiadapáde aji ma p'uuru deepa, auk'a oonaadamerā māgí p'uuru pidaarāpa ne-inaa k'achia oopatak'a māik'aapa uchiadapáde aji, jōnaadamerā āchi ome.

5 Tachi Ak'ōrepa māgiirā miapiit'ee āchia ne-inaa k'achia oopata k'aurepa, audú ne-inaa k'achia chok'ara oopatap'edaa perā.

6 Michi angeleerā, ne-inaa k'achia óotí māgí wēramaa, ichia awaraarāmaa ne-inaa k'achia ooda pari.

Ne-inaa k'achia audú óotí irumaa, ichia ne-inaa k'achia ooda chaa.

Māgá parāpa audupiara k'achia oodait'ee ichimaa, ichia ooda k'āyaara awaraarāmaa.

7 Ichi audú t'āri p'uapítí māik'aapa miapítí audua pedeeda pari māik'aapa net'aara iru bi pari.

Ichi t'āridepai audua pedee jarapari:

“iMita nama su-ak'i bi reinak'a!

Eperāarā jōmaweda mi juu ek'ari p'ani.

Mi t'āri p'ua ba-e p'ētrāak'a.

Mi k'ima wē-e perā, mi chi-ia-edā” aji.

8 Ma audua pedee k'aurepa k'āima abaade ichi atu bide nāgee ne-inaa k'achia k'ira t'ādoo p'asait'ee:

Piut'ee, t'āri p'ua bait'ee māik'aapa jarra ooit'ee.

T'ipitaude paat'aadait'ee ichia k'achia oopata k'aurepa.

Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bipata māga oopiit'ee.

9'Na p'ek'au eujādepema reyrā, ma p'ek'au k'achia oopatap'edaaarā ma wēra ome māik'aapa p'arat'ara atadap'edaaarā ichi k'aurepa jarajēedait'ee unudak'āri nari jīrak'awaa nībi ichi paadadeepa. 10 Ichi māgá jōru misa, ma reyrā t'īmí bainī p'anadait'ee, Tachi Ak'ōrepa āchi auk'a miapii jīak'aapa. Māpai jaradait'ee:

“iAai, p'uuru waibia Babilónia; p'uuru jōmaarā k'āyaara waibiara bi! Hora abaade, taarā-ee jōpiji Tachi Ak'ōrepa.”

11'Na p'ek'au eujādepema netopataarā ichiaba jarajēedait'ee ma p'uuru jōda k'aurepa. Māga oodait'ee waa wē-e pait'ee perā āchi net'aa netodamerā. 12 Mama netopachida nēe; p'arat'a; māu pi-ia; perla; p'aru

linodee māik'aapa sedadee, k'īra p'oree p'up'uchia ome; pak'uru t'ūa; ne-inaa ooda marfildee,* pak'uru pi-iaddee, broncedee, hierrodee, māu pia marmoldee. ¹³Ichiaba mama netopachida canela awaraa ne-alíño t'ūa beepari ome; ne-inaa t'ūa beepari eperāarāpa paapata; mirra k'era awaraa k'era ome; vino; aceite; harina nāusaa; trigo tau māik'aapa nāgee ne-animalaarā; p'ak'a, oveja, caballo; carro caballopaa jidiupata māik'aapa esclavoorā, eperāarā paara netopatap'edaa perā. ¹⁴Ma ne-inaa netopataarāpa jaradait'ee ma p'uuru jōdamaa:

“iFrá pía chik'o pi-ia net'aa pi-ia ome wēe bida adait'ee!

Pía net'aara māik'aapa p'arat'ara iru bada atuadachi.

Waa unudak'aa pait'eeda” adait'ee.

¹⁵Māgí netopataarā, chi p'arat'ara atadap'edaa ma p'uuru k'aurepa, t'imí bainí p'anadait'ee ma p'uuru jōru misa, Tachi Ak'ōrepa āchi auk'a miapii jīak'aapa. Māpai jarajēedait'ee:

¹⁶ “iAai, p'uuru waibia!

Pí wēra jīak'a bapachida adait'ee, p'aru pi-ia linodee ooda jí bi;
p'aru p'up'uchia p'oree ome.

iNēe jí bapachi māu pi-ia ome, perla ome!

¹⁷ iTaarā-e nide jōmaweda pía ne-inaa pi-ia iru bada jōdachida
adait'ee!”

'Ichiaba t'imí p'aneedait'ee barco p'erapataarā, chi barcode mimiapataarā māik'aapa māirā ome nipapataarā. Jōmaweda p'anapataarā ne-inaa p'usadeepa ata p'ani k'aurepa t'imíipa jāgí p'uuru jōru unudait'ee. ¹⁸Nari jírak'awaa níbi ak'i p'anide golpe pedeedait'ee: “Awaraa p'uuru paraajik'ā nāgí p'uuru waibiak'a?” ¹⁹Jarajēe bi misa, yooro p'ora it'aa bat'adait'ee baaimerā āchi poro ūri. Māgá ak'ipipata āchi t'āri p'ua p'ani. Māpai golpe pedeedait'ee:

“iAai, p'uuru waibia!

Pichia net'aa p'e wāda k'aurepa p'usade nidá barco chipariirā
jōmaweda p'arat'ara padachida.

Frá, taarā-e weda, pichia iru bada jōmaweda jōdachida adait'ee.

²⁰ O-ia p'anéeti angeleerā, Tachi Ak'ōrepa ma p'uuru jōt'aada perā.
Ichiaba o-ia p'anéeti parā Tachi Ak'ōredeerā, Cristopa pēida
māik'aapa Tachi Ak'ōre pedee jarapataarā.

Tachi Ak'ōrepa ma p'uuru jōt'aaji, aide p'anadap'edaa
parāmaa ne-inaa k'achia oodap'edaa perā.”

²¹ Māpai ángel juatura bipa māu tapia k'ūrumak'a bi jira ataji
māik'aapa bat'at'aaji p'usade. Maap'eda māgaji:

—Jāgá pi baaiit'ee, p'uuru waibia Babilónia.

Pí waa unudak'aa pait'ee.

* 18.12 Marfil elefante k'ida.

- 22 Pichi calle jāde waa ūridak'aa pait'ee arpa chaapata, flauta
chaapata wa trompeta chaapata.
Pichi jāde ne-inaa oo k'awaa bee apida unudak'aa pait'ee.
Ūridak'aa pait'ee eperāarāpa k'ūrumade ne-inaa batapa.
- 23 Pichi jāde lámpara īdaadak'aa pait'ee.
Miak'āipata fiestade pedee o-ia ūridak'aa pait'ee.
Ma jōma wēpait'ee, pichi netopataarā waibiara p'anajida mīda
awaraa netopataarā k'āyaara māik'aapa pia p'uuru pidaarā
jōmaweda k'ūrapachi mīda, petau tau net'aa k'awaa bī oo bipa.
- 24 Tachi Ak'ōrepa ma p'uuru jōt'aaji, aide eperāarāpa peedap'edaa perā
iru pedee jarapataarā, ichideerā māik'aapa awaraarā.

Angeleerāpa pedee pia jaradap'edaa

19

¹ Ma t'ēepai mia ūriji eperāarā chok'ara it'ari golpe pedeemaa
p'anik'a:

—iT'aa t̄idáma Tachi Ak'ōremaa!
iIru jōmaarā k'āyaara waibiara bī!
Iruata tachi o k'achiadeepa k'aripa ataji atuanaadamerā.
Mapa Tachi Ak'ōre aupaita waaweedaipia bī māik'aapa iru juu
ek'ari aupaita p'anapataadaipia bī.

2 Irua aupaita wāara jarapari. Irua ne-inaa pia ooji ma prostitutak'a
bī jōt'aak'āri.
Māgipa eujādepemaarā k'achiade baaipiji, audú ne-inaa k'achia
āchimaa oopida k'aurepa.
Ma awara Tachi Ak'ōredeerā peepachi.
Maperāpi Tachi Ak'ōrepa jōt'aajida ajida.

³Māpai waya golpe pedeejida:

—iTachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bī!
Māgí wēra paa jōda nari jīrak'awaa nībi ichita k'irāpadait'eeda ajida.

⁴ Ma chonaarā poro waibiarā veinticuatro ma ne-inaa chok'ai bī
k'īmari ome bedabaidachida Tachi Ak'ōre, ma su-ak'i beeparide su-ak'i
bī k'īrapite māik'aapa māgajida:

—iAmén! iTachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bī!

⁵Māpai mia ūriji ma su-ak'i beeparideepa pedeero:

—Parā jōmaarāpa Tachi Ak'ōremaa jarapatāti iru jōmaarā
k'āyaara waibiara bī.

Parā jōmaarāpa oopata irua oopi bik'a māik'aapa iru waaweeepata,
ek'ariara beerā, waibiara beerāpa paara māga jaradaipia bi.

Oveja Chak'e miak'āit'ee bī fiesta

⁶Māpai waya ūriji ma eperāarā chok'ara pedeemaa p'anik'a; to k'ida
chaaree jīwaaparik'a maa-e pīrā pa golpe jīwaaparik'a:

- iT'aa t'ídáma Tachi Ak'óremaa!
 iIru jõmaarã k'áyaara waibiara bi!
 Tachi Ak'ore Waibiapa ne-inaa jõmaweda bïru ichi jua ek'ari.
- 7 O—ia p'anadáma mäik'aapa iru waaweedáma, Oveja Chak'e
 miak'áiit'ee fiesta paru perã.
 Wëra imik'ira ome miak'áiparik'a bapariit'ee chi k'ima ome, mäga
 pik'a Cristode ijääpataarã ichita p'anapataadait'ee iru ome.
 Ñchia miak'áipata p'aru jí p'ani.
- 8 Tachi Ak'órepa ma p'aru pi-ia teeji ãchimaa jí p'aneedamerã iru
 ome p'aneedak'ári.
 Mägí p'aru lino náusaadee k'ada.
 T'o-t'oo bi maarepida t'äu-e bairã.
 Mägí lino náusaa jara k'inia bi Tachi Ak'óredeeräpa ne-inaa pia
 oopatap'edaa irua oopidak'a.
- 9 Mäpai ma angelpa mimaa mägaji:
 —P'áji nágí pedee: “O—ia p'ani chi Tachi Ak'órepa tí pëida eperäära
 wädamerã ma Oveja Chak'e miak'ái bi fiestadee.”
 Ichiaba mägaji:
 —Tachi Ak'órépata mägí pedee jara bi wäära.
 10 Mia mäga ürik'ári, bedabaidachi ma ángel k'írapite irumaa it'aa
 t'ít'ee. Mamída ichia mägaji:
 —iJäga oonáaji! Mi Tachi Ak'ore-it'ee mimiapari pik'a mäik'aapa pi
 ípemaarák'a; chi awaraarämaa jarapataaräpa Jesupa ooda eperäära
 k'aripait'ee. Tachi Ak'óremaa aupaita it'aa t'ípáde aji.
 Tachi Ak'ore Jaurepata Jesupa ooda jarapi bi iru pedee jarapataarämaa.

Caballo t'orroo ñri wäda

11 Mäpai mia unuji it'ari ewaraa k'obi. Aide caballo t'orroo unuji. Ma
 caballo ñri wä nipada t'íjarapata Ichita Oopari Ichia Jara Bik'a mäik'aapa
 Wäärata Jarapari. Mägí tí jara p'anik'a ichia ak'ípari eperääräpa oopata
 jarait'ee pia wa k'achia mäik'aapa chöopari ichi k'íra unuamaa iru
 p'anapataarã ome. 12 Chi tau urua níbají t'ípitauk'a. Poro jíra chok'ara jí
 baji ichi porode. Tí p'a baji ichi tau biiride. Mamída apidaapa k'awada-e
 pai ma tí k'áata jara k'inia bi. Ichia aupaita k'awa bi. 13 Ichi ñripema p'aru
 jí bada bek'ee baji waapa. Ichi t'íjarapata Tachi Ak'ore Pedee. 14 Angeleerä
 chok'ara nipajida iru ome soldaorák'a. Mäirä ichiaba wä nipajida caballo
 t'orroo ñri. P'aru lino náusaadee jí p'anajida. T'o-t'oo baji, maarepida t'äu-
 ee bada perã. 15 Ichi it'aideepa uchia baji espada choma k'íraichaa weda
 p'ewedee bi. Mägipa ichia jöpiit'ee na eujädepemaarã chok'ara; iru k'íra
 unuamaa iru p'aníirä. Mäirä jöpiit'ee eperäpa net'aa jöpik'ajik'a pak'uru
 hierrodee oodapa. Uva piart'ipatak'a chi ba bôgo tapiadée wämérä, mäga
 pik'a ichia ma k'achia beerä biit'ee Tachi Ak'ore juade piuk'oodamerã, iru

k'írau bairā āchi ome. ¹⁶Ichi íripema p'aru mak'ara ñri jí badamāi nágí tí p'á bají:

Rey Jómaarā Rey māik'aapa

Poro Waibia Jómaarā Poro Waibia.

¹⁷Māpai mia unuji ángel bainí bi ak'orejíru k'írapite. Māgipa golpe pedeeji ipanaarā ití wāabaipataarāmaa:

—Chéti; cheepurúti k'odait'ee chik'o waibia Tachi Ak'orepa teeru.

¹⁸Chéti piudap'edaarā chiara k'ode: reyrā chiara; soldaorā poro waibiarā chiara; eperāarā poro waibiarā chiara; ichiaba caballo chiara māik'aapa aí ñri wāpataarā chiara; eperāarā jómaarā chiara; esclavo-eeráde, esclavooráde paara, ek'ariiráde, waibiaráde paara.

¹⁹Māpai unuji māgí nemīsia na p'ek'au eujádepema reyrā ome māik'aapa āchi soldaorā ome. Māgiirā chip'e p'anajida jura chōonadait'ee ma caballo t'orroo ñri wā nipada ome māik'aapa iru eere p'anadap'edaarā ome. ²⁰Mamīda ichia ma nemīsia jita ataji ma ne-animal k'achia ome; chi māgí nemīsia k'írapite oodapa ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Māga oo bipa ma ne-animal k'achia, chi seewa jaraparipa eperāarā k'üräji ma nemīsia tauchaa bipidamerā āchi k'ap'iade māik'aapa ma nemīsia k'írak'a bimaa it'aa t'ipataadamerā. Ma caballo t'orroo ñri wā nipadapa ma nemīsia ma seewa jarapari ome chok'ai bita bat'ak'ooji lagok'a t'ipitau azufre ome jérajérra jira bidee. ²¹Māgiirā ome nipadap'edaarā piuk'oojida māgí espada uchiadapa ma caballo ñri wā nipada it'aideepa. Māpai ipanaarāpa māirā k'ap'ia piuda jōmaweda k'o chejida. K'ojida bi jāwaarutamaa.

Satanás mil años jía bada

20 ¹Māpai mia unuji ángel it'ariipa baai cheru. Māgipa ma uria nāpia bidepema llave cadena choma bi ome iru baji ichi juade. ²Ichia jita ataji māgí je choma bi; māgí chonaarāwedapema taama; Netuara Poro Waibia maa-e pírā Satanás apata. Ma cadenapa māgí jí níbiji mil años wāyaaru misa. ³Māpai bat'at'aaji ma uria nāpia bidee. Jía níbiji ma llavepa māik'aapa ma uria pia jíat'aaji apidaapa ewanaadamerā. Māga ooji ma je choma bipa na eujádepemaarā waa k'üranaamerā ma mil años wāyaaru misa. Ai t'eeepai k'ena pëiit'ee, mak'íara taarā-eepai.

⁴Māpai mia unuji rey su-ak'i beepari chok'ara. Tachi Ak'orepa jaraji aide su-ak'i p'anadap'edaarāmaa reyrák'a eperāarā ak'ipataadamerā. Māirā ome unuji eperāarā jaureerā; chi otau t'iap'edap'edaa awaraarāmaa jaradap'edaa perā Tachi Ak'ore Ürra māik'aapa Jesupa ooda eperāarā k'aripait'ee. Māgiirāpa it'aa t'íidak'aa paji ma nemīsiamaa maa-e pírā ichi k'írak'a bimaa. Ichiaba māgí tauchaa bipidak'aa paji āchi tau biiride wa juade. Māgiirā chok'ai padaidap'eda, Cristo ome eperāarā ak'ipachida reyrák'a, ma mil años wāyaaru misa. ⁵Ma chok'ai padaidaarā naapiara

eperāarā p'irabaidap'edaa paji ichita chok'ai p'anapataadamerā. Apemaarā piudap'edaarā p'irabaidait'ee ma mil años jōrumaa. ⁶O-ia p'ani Tachi Ak'ōrepa awara bidaarā ichideerā p'anadamerā. Māirāta naapiara chok'ai p'irabaidait'ee ichita p'anapataadait'ee. Atuada-e pait'ee. Ma k'āyaara p'aareerā mimia oodait'ee Tachi Ak'ōre-it'ee māik'aapa Cristo-it'ee. Cristo ome ārapa esperāarā ak'ipataadait'ee reyrāk'a, ma mil años wāyaaru misa.

Satanás p'oyaada

⁷Ma mil años wāyaap'eda, angelpa Satanás k'ena pēii'tee ichi jīa badamāiipa. ⁸Māpai ichi uchiait'ee na p'ek'au eujā jōmaade, jōmaarā eujādepemaarā k'ūrade. K'ūrait'ee Gog māik'aapa Magog, āchi soldaorā chip'edaidamerā jura chōodait'ee Tachi Ak'ōredeerā ome. Āchi soldaorā audú chok'ara p'anadait'ee, ipu tau nāusaa audú chok'ara paraaparik'a p'usa ide.

⁹Māgiirā jīchoojida na eujāde māik'aapa Tachi Ak'ōredeerā wap'irajida; ichia p'uuru k'inia iru bi t'iak'auda edajāde p'anadap'edaarā māik'aapa taawa p'anadap'edaarā paara. Mamīda māga bi misa, it'ariipa t'ipitau baai cheji āchi ūrī māik'aapa āchi k'iniidachida. ¹⁰Māpai Tachi Ak'ōrepa Netuara Poro Waibia, chi esperāarā k'ūradapa, bat'apit'aaji ma lagok'a t'ipitau azufre ome jērajēraa jira bidee. Mama ma nemīsia, ma ne-animal k'achia, chi seewa jarapari ome ichita miapi bapariit'ee, jō-ee.

Rey su-ak'i beepari waibia t'orroo bi

¹¹Māpai mia unuji rey su-ak'i beepari waibia, t'orroo bi. Aide Tachi Ak'ōre su-ak'i baji. Ichi k'irapite na eujā māik'aapa pajā wēpadachida. Maarepida unu-e paji ma nībadamāi, wē-e pada perā. ¹²Māpai mia unuji piudap'edaarā; waibiara beerā, ek'ariara beerā paara. Māirā bainī p'anajida ma rey su-ak'i beepari k'irapite. Māpai angeleerāpa librora ewat'ijida. Ma librode ne-inaa jōma esperāarāpa oopatap'edaa p'ā baji. Awaraa libro ichiaba ewat'ijida. Māgide Tachi Ak'ōre ome ichita p'anapataadait'eerā tī p'ā jēra baji. Tachi Ak'ōrepa ma piudap'edaarāpa oopatap'edaa p'āda māik'aapa chok'ai p'aniirā tī p'āda ak'iji jarait'ee chisāgiirā wāpii ichi truadee māik'aapa chisāgiirā atuapi. ¹³Ma piudap'edaarā p'usadeepa p'irabai uchiajida. Piudap'edaarāmāiipa ichiaba uchiajida. Tachi Ak'ōrepa ma piudap'edaarā jōmaarāpa ne-inaa oopatap'edaa ak'iji jarait'ee pia wa k'achia. ¹⁴Māpai angeleerāpa k'achia beerā jōmaweda māik'aapa piudap'edaarā p'anapatamāi bat'at'aajida ma lagok'a t'ipitau jērajēraa jira bidee. Maadamāiipa apida piuda-e paji. Māgí lagok'a esperāarā piuda t'ēepema apata. ¹⁵Mamaa ichiaba bat'at'aajida jōmaweda tī p'ā-ee beerā ma libro chok'ai p'aniirā tī p'ā jēra bide.

Pajā chiwidi māik'aapa eujā chiwidi

21 ¹Māpai mia unuji pajā chiwidi māik'aapa eujā chiwidi, naapema pajā māik'aapa eujā p'usa ome jōdarida perā. ²Unuji p'uuru

Tachi Ak'ōrepa ichi-it'ee jirit'erada. Māgí Jerusalén p'uuru chiwidi baai cheji it'ariipa, Tachi Ak'ōre baparimāiipa. Pi-ia baji. Wēra chi-oo pi-ia jūparik'a miak'āii'tee pak'āri, māga pik'a baji ma p'uuru. ³Māgá ak'imaa bide ūriji ángel Ak'ōre su-ak'i beeparideepa golpe pedeero:

—Írá Tachi Ak'ōre bapari eperāarā t'aide. Bapariit'ee eperāarā ome. Ichi p'uuru padait'ee. Tachi Ak'ōre ichi k'ap'ia bapariit'ee āra ome māik'aapa āra Ak'ōre pait'ee. ⁴Ichia eperāarā tauba jōmaweda wēpapiit'ee. Māirā waa piuda-e pait'ee; waa jarajēeda-e pait'ee; waa p'ua sentida-e pait'ee, irua māgee naawedapema ne-inaa jōmaweda wēpapiit'ee perā.

⁵Māpai chi su-ak'i bipa ma rey su-ak'i beeparide māgaji:

—Írapi mia ne-inaa jōma chiwidi papiit'ee.

Ichiaba mīmaa māgaji:

—P'āji nāgí pedee, mia wāarata jarapari perā.

Maap'eda māgaji:

⁶—Oojipi mia k'īsia iru bada. Mita Alfa; nejōmaata naa. Ichiaba mita Omega; nejōmaata t'ee. Apida opisia nībi pīrā, mia pania pari teeit'ee eperāarā chok'ai p'anapipari, māgí pania poatri uchia bidepema. Māgí pania tok'āri, ichita mi ome bapariit'ee. ⁷K'achia p'oyaaparipa māgí ne-inaa chiwidi jōmaweda iru bait'ee. Ma awara mita iru Ak'ōre pait'ee; jōdee iru mi warra pait'ee. ⁸Mamīda waawee-idaa beerā mīde ijāadait'ee; ijāa amaarutaarā jōmaweda ijāadak'aa beerā ome; k'achia ooi awaa p'aniirā; chiāra peepataarā; p'ek'au oopataarā; jaipanaarā petau tau k'awaa beerā ome; ne-inaa juapa ooda k'īrapite it'aa t'īpataarā māik'aapa jōmaweda seewa jarapataarā; māgeerā p'ananaadait'ee ma lagok'a t'īpitau azufre ome jērajēraa jira bide māik'aapa t'ēepema piuda apata mama piudait'eeda aji, ichita māgá mi ik'aawaapa t'īmí p'anapataadait'ee perā.

Jerusalén p'uuru chiwidi

⁹Māpai ángel mīmaa cheji. Māgí angeleerā sieteerāpa vaso ne-inaa k'achiapa ipuru iru p'anadap'edaadepema paji. Māgipa mīmaa māgaji:

—Chéji. Mia ma Oveja Chak'e wēra pimaa ak'ipiit'eeda aji.

¹⁰Ma k'āimok'araa pik'a bide Tachi Ak'ōre Jaurepa unupida mīmaa, māgí angelpa mi ateeji ee it'ia bi nok'odee. Mama p'anide ichia mīmaa ak'ipiji Tachi Ak'ōre p'uuru jirit'erada, Jerusalén, baai cheru it'ariipa, Tachi Ak'ōre baparimāiipa. ¹¹Ma p'uuru urua nībaji Tachi Ak'ōre k'īra wāreepa. Urua baji māu pi-ia bēi-sāa jaspek'a. ¹²Ma p'uuru t'iak'au nībaji muralla waibia it'ia bipa. Aide t'īupata doce paraaji. Ma t'īupata chaa ángel aba bainī baji. Ichiaba ma t'īupata chaa Israeldeepa uchiadap'edaa èreerā docedepema t'ī aba p'ā baji. ¹³Ma muralla i chaa t'īupata òpe-òpee p'anajida. Ak'ōrejīru uchiapari eere t'īupata òpee paraaji; norte eere ichiaba; sur eere ichiaba; ak'ōrejīru baaipari eere ichiaba. ¹⁴Ma p'uuru t'iak'au nībada muralla edupema basa doce iru baji. Ma basa māu pi-

iadee ooda paji. Māgí basa chaa īri Oveja Chak'e ome nipapatap'edaarā doce t'īdepema t'ī aba p'ā baji.

¹⁵Ma ángel mīmaa pedee badapa pak'uru nēedee ooda juade atee wājī. Māgipa ma p'uuru chaamāa beeji; chi muralla, chi t'īupatamāi paara.

¹⁶Ma p'uuru kuádria baji. Angelpa māgí pak'urupa chaak'āri, dos mil doscientos kilómetros^{*} baji. Chi teesoo chi jobia, chi it'ia paara dos mil doscientos kilómetros baji. ¹⁷Ma muralla ichiaba chaaji. Sesenta y cinco metros^{*} baji, eperāarāpa chaapatak'a, māgá chaa bada perā ma angelpa.

¹⁸Ma muralla māu pi-ia jaspedee ooda paji. Chi p'uuru nēedee ooda paji; nēe pi-ia, maarepida nejarra wēe. Bēi-sāa baji vidriok'a. ¹⁹Ma muralla basadepema māu, māu pi-ia ome p'oira baji; nāgee māu pi-ia k'īra t'ādoo, chi naapema basa māu pi-ia jaspe ome; araarepema zafiro ome; omé eerepema ágata ome; òpee eerepema esmeralda ome; ²⁰k'īmari eerepema ónica ome; joisomaa eerepema cornalina ome; seis eerepema crisólito ome; siete eerepema berilo ome; ocho eerepema topacio ome; nueve eerepema crisoprasa ome; diez eerepema jacinto ome; once eerepema amatista ome. ²¹Ma murallade t'īupata doce perla docedee ooda paji; t'īupata chaa perla abaadee. Calle jā nēedee ooda paji; nēe pi-ia, maarepida nejarra wēe. Bēi-sāa baji vidriok'a.

²²Mia Tachi Ak'ōre te waibia unu-e paji ma p'uuru, Tachi Ak'ōre Waibia mama bapari perā ma Oveja Chak'e ome. Ārata ma p'uuru depema Ak'ōre te waibiak'a, āramaa it'ari p'aniirāpa mama ichita it'aa t'īpataadait'ee perā. ²³Ma p'uuru p'aniirāpa ak'ōrejīru jēra wa atane īdaa faltada-e pait'ee, Tachi Ak'ōre k'īra wāreepa jērait'ee perā ma p'uuru īri māik'aapa ma Oveja Chak'e īdaait'ee perā lamparak'a. ²⁴Ma p'uuru īdaade na eujādepemaarā k'īra t'ādoo nipapataadait'ee māik'aapa na eujādepema reyrāpa āchi net'aa pi-ia aneedait'ee ma p'uuru, Tachi Ak'ōremaa tee k'inia p'anadairā. ²⁵Ma murallade t'īupata jōmaweda ichita ewa nībait'ee. Jīadak'aa pait'ee; mama p'ārik'ua wē-e pait'ee perā. ²⁶Na p'ek'au eujādepemaarāp net'aa pi-ia iru p'ani aneedait'ee māik'aapa Tachi Ak'ōremaa teedait'ee. ²⁷Mamīda ma p'uuru ne-inaa k'achia apida unuda-e pait'ee. K'achia oopataarā apida māik'aapa seewa jarapataarā apida mama unuda-e pait'ee. Aba unudait'ee Tachi Ak'ōrepa t'ī p'āpidaarā Oveja Chak'e librode.

22 ¹Māpai ma angelpa mīmaa ak'ipiji to uchia bi Tachi Ak'ōre Oveja Chak'e ome su-ak'i beeparideepa. Aidepema pania maarepida nejarra wēe baji. Bēi-sāa baji vidriok'a. Ma paniapa eperāarā ichita chok'ai p'anapata. ²Māgí to weepachi p'uuru calle jā esajīak'a. To i chaa pak'urura paraaji. Māgipa eperāarā chok'ai p'anapipari. Māgí nejō

* 21.16 Griego pedeede: *doce mil estadio* āchia chaapatap'edaak'a. * 21.17 Griego pedeede: *ciento cuarenta y cuatro codo* āchia chaapatap'edaak'a.

chauda doce chaupari año abaade. Chi k'irupa eperāarā k'ayaa k'íra t̄ādoo jipapari. ³Ma p'uurude wē-e pait'ee ne-inaa apida Tachi Ak'ōrepa k'achiade baaipida, naapema eperāarāpa p'ek'au k'achia oodap'edaa k'aurepa. Māga pait'ee Tachi Ak'ōre, Oveja Chak'e ome su-ak'i beepari ma p'uurude bapari perā. Mama ichideerāpa ichita it'aa t̄ipataadait'ee irumaa. ⁴Iru k'íra unudait'ee māik'aapa āchi tau biiride iru t̄í pā iru p'aneedait'ee. ⁵Mama pāriu-e pait'ee. Ichideerāpa lámpara īdaa wa ak'ōrejíru jēra faltada-e pait'ee, Tachi Ak'ōre Waibia jērapariit'ee perā āchi īri. Reyrāk'a ichita p'anapataadait'ee iru ome iru truade.

Taarā-ee Jesucristo waya cheit'ee na eujādee

⁶Māpai ma angelpa mimaa māgaji:

—Nāgí pedee ijāaipia bī wāara perā. Tachi Waibiapa ichi Jaure pēiji wāarata jarapimerā ichi pedee jarapataarāmaa. Ichia aupaita pēiji ichi ángel, māgipa ichideerāmaa k'awaapimerā ne-inaa taarā-ee p'asait'ee.

⁷Jesupa māga bī:

—iŪrítí! iTaarā-e mi cheit'ee! O-īa p'ani jōmaweda oopataarā Tachi Ak'ōre Jaurepa jarapi bīk'a na p'ādade.

⁸Mi, Juanpata unuji māgí ne-inaa jōmaweda angelpa mimaa unupida. Ichiaba miata ūriji ma pedee jōmaweda irua mimaa jarada. Maap'eda mi bedabaidachi ma ángel k'írapite irumaa it'aa t̄ii't'ee. ⁹Mamīda ichia māgaji:

—iJāga oonáaji! Pīk'a māik'aapa pī īpemaarāk'a mi Tachi Ak'ōre-it'ee mimiapari. Parā mimiapata iru-it'ee, jaradak'āri Tachi Ak'ōre Jaurepa jarapi bīk'a māik'aapa jōmaweda ijāapataarā mimiapata iru-it'ee oodak'āri na pedee p'ādade jara bīk'a. Tachi Ak'ōremaa aupaita it'aa t̄ipáde aji.

¹⁰ Ichiaba māgaji:

—Ne-inaa maarepida oonáaji eperāarāpa k'awaanaadamerā Tachi Ak'ōre Jaurepa jarapida na p'ādade, taarā-e aide jara bī p'asait'ee perā. ¹¹ Maperā awaraarāmaa ne-inaa k'achia oopataarāpa at'āri māga oopataadait'ee māik'aapa k'achia ooi awaa p'anapataarā at'āri māga p'anapataadait'ee. Jōdee ne-inaa pia oopataarāpa at'āri māga oopataadait'ee māik'aapa awara bidaarā Tachi Ak'ōre-it'ee at'āri oopataadait'ee irua oopi bīk'a.

¹² Jesupa māga bī:

—iŪrítí! Taarā-e mi cheit'ee ne-inaa mia k'īsia iru bī jōmaarāmaa teede. Ma ne-inaa teeit'ee eperā chaachaa, irua ne-inaa oopata pari na eujāde bak'āri; ne-inaa pia irua oopata pari maa-e pirā ne-inaa k'achia irua oopata pari. ¹³ Mita Alfa; nejōmaata naa. Ichiaba mita Omega; nejōmaata t'ēe.

¹⁴O-īa p'ani chi p'aru t̄ōdap'edaa Oveja Chak'e waade, āchia p'ek'au k'achia oopatap'edaa wēpamerā. Māirāta k'odait'ee ma pak'uru eperāarā

chok'ai p'anapiparidepema māik'aapa t'īudait'ee ma p'uuru chiwidi t'iupatamāi. ¹⁵Mamīda ma p'uurude unudak'aa pait'ee nāgee eperāarā: k'achia ooi awaa p'anapataarā; jaipanaarā; petau tau k'awaa beerā; p'ek'au oopataarā; chīara peepataarā; ne-inaa juapa ooda k'īrapite it'aa t'īpataarā māik'aapa jōmaweda seewa jarapataarā chīara k'ūrapataarā ome. Māgeerāta unuda-e pait'ee ma p'uurude.

¹⁶Jesupa māga bī:

—Mi ángel pēiji irua na jōma k'awaapimerā pimaa, pia jōdee k'awaapimerā mide ijāapataarāmaa, āchi chip'epata chaa. Mi Rey Daviddepa uchiada. Mi chi īdatipododepema lucerok'a bī.

¹⁷Tachi Ak'ore Jaure māik'aapa Oveja Chak'e wēra; Cristodeerāpa eperāarāmaa jarapata:

—iChéti!

Jōmaarāpa na pedee ūrirutaarā auk'a jaradaipia bī:

—iChéti!

Jōma opisia p'aniirā chedaipia bī eperāarā chok'ai p'anapipari pania tote, māgá ichita p'anapataadait'ee. Māgí pania Tachi Ak'orepa pari teepari chi to k'inia p'aniirāmaa.

Juanpa ūraada na libro p'ā auparude

¹⁸Irá mia ūraait'ee chi ūrirutaarāpa Tachi Ak'ore Jaurepa jarapida na p'ādade. K'īrak'aupai Tachi Ak'ore Jaurepa na p'ādade jarapida awara jarateedai. Apidaapa māga ooruta pirā, Tachi Ak'orepa ma ne-inaa k'achia jarada na p'ādade, māga p'asapii áchimaa. ¹⁹Ma awara k'īrak'aupai wēpapidai Tachi Ak'ore Jaurepa jarapida pedee na p'ādade bī. Apidaapa māga ooruta pirā Tachi Ak'orepa iru bapi-e pait'ee ichi p'uuru chiwidide, na p'ādade jara bī. K'opi-e pait'ee ma eperāarā chok'ai p'anapipari pak'urudepema, ai p'uurude bī.

²⁰Jesucristo, chi na p'ādade jara bī k'awapidapa māgapari:

—Taarā-e mi cheit'eeda apari.

Mi, Juanpa jara bī:

—iAmén! iChéji, Tachi Waibia Jesús!

²¹Mia it'aa iidi bī Tachi Waibia Jesucristopa parā jōmaweda pia ak'i bapariimerā. Amén.

ÍNDICE TÓPICO

Na indicede unudait'ee pedee chok'ara Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade nībi.
Na ūraa k'awaa wādak'āri mālk'aapa ijāadak'āri, pipiara p'anapataadait'ee
pāchideerā ome māik'aapa awaraarā ome. Naapiara unudait'ee castellano
pedeede. Ai edaik'a eere unudait'ee castellano pedeede k'āata jara k'inia bi eperā
pedeede. Ak'ore Ūraa p'ādade cita jiridak'āri, na pedee jara k'inia bi unudait'ee.
Cita Antiguo Testamento depema unudak'āri, parenteside ( ) unudait'ee.

Adopción

Tachi Ak'orepa Cristode ijāapataarā ichi warrarā papipari.
Ro 8.14-17, 23; Gá 4.1-7; 1 Jn 3.2

Adulterio

Miak'āi p'aniirā awaraarā ome k'āidaik'araa bi.
Mt 5.27-28; Jn 8.2-11; Ro 7.3; 13.9; 1 Co 5.1-2; 6.9-20; Gá 5.19;
Ef 5.3; Col 3.5-6; 1 Ts 4.1-8; He 13.4

Amigos y amistades

Tachi k'ōp'āyoorā ome pia p'anapataadaipia bi.
Jn 13.35; 15.13; Ro 12.9-10; 2 Co 6.14; Gá 6.1, 10; 1 Ts 4.9; 1 P 1.22;
1 Jn 2.10; 4.7-8, 11

Amor

Tachi Ak'orepa eperāarā k'inia iru bapari.
Jn 3.16; 16.27; 17.23, 26; Ro 5.8; Ef 2.4-7; 2 Ts 2.16-17; 2 P 3.9;
1 Jn 4.8-10, 16, 19

Tachia Tachi Ak'ore k'inia iru p'anadaipia bi.

Mt 22.37-38; Jn 13.35; 14.21; 1 Co 2.9; Ef 6.24; 1 Jn 5.3

Tachia awaraarā k'inia iru p'anadaipia bi.

Mt 5.44; 22.39; Jn 15.12, 17; Ro 12.9-10; 1 Co 13.4-8; Col 3.12-13;
1 Jn 2.9-11; 3.14; 4.7-11, 20-21

Ángeles

Tachi Ak'ōrepa angeleerā eperāarāmaa pēipari.

Mt 1.20; 2.13, 19-20; 4.11; 25.31; Mr 12.25; Lc 22.43; Hch 1.10; 5.19; 12.7-10; 27.23-24; He 1.4, 14; 13.2; Jud 9; Ap 5.11; 7.11; 8.2-13

Armadura espiritual

Tachi Ak'ōrepa ne-inaa teepari tachi k'aripait'ee netuara juadeepa.

2 Co 10.3-5; Ef 6.10-18

Ayunar

Tachi Ak'ōrede ijāapataarā nek'oda-ee maa-e pirā ne-inaa awaraa ooda-ee p'anepata, jīp'a iru net'aade k'isiadait'ee.

Mt 4.2; 6.16-18; 9.14-15; 1 Co 6.12-13; 7.5; 10.23-26; Hch 13.2-3; 14.23; Col 2.16-17; 1 Ti 4.3-5

Bautismo

Cristode ijāapataarāpa poRo choopipata ak'ipidait'ee Cristo ome araa p'ani.

Mt 28.19; Hch 2.38, 41; 8.12-13, 16-17; 10.47-48; Ro 6.3-4; 1 Co 12.13; Gá 3.27; Col 2.12; 1 P 3.21

Bienaventuranzas

Cristopa pedee pia jarada eperāarā-it'ee bienaventuranzas apata.

Mt 5.3-12; Lc 6.20-23

Borracheras

Cristode ijāapataarā it'uapa piudaik'araa bi.

Ro 13.13; 1 Co 5.9-11; 6.9-10; Gá 5.19-21; Ef 5.18; 1 Ti 3.1-3; Tit 1.7; 1 P 4.3-5

Cena del Señor

Cristode ijāapataarā chip'edaik'āri, pan vino ome k'odaipia bi
Cristo piuda āchi pari k'irāpadait'ee.

Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Lc 22.15-20; 1 Co 11.17-34

Cielo

Tachi Ak'ōre bapari ichi truade.

Mt 5.12, 34; 6.10, 20; 22.30; Jn 14.2-3; 17.24; Hch 7.55-56; Ro 1.18; 1 Co 15.47-49; Col 1.5; 3.1; Ap 4.1-11; 21.9-22.5

Comunión cristiana

Cristode ijāapataarā chip'epataadaipia bi.

Mt 18.20; Hch 2.42, 46; 1 Co 1.10; Ef 1.22-23; 4.11-16; Col 3.15-17;
He 10.24-25; 13.1

Conducta de los cristianos

Cristode ijääpataarā nāga p'anapataadaipia bī.

Mt 5.38-48; 7.12; Jn 13.34-35; Ro 12.9-21; 13.8; 1 Co 10.24;
Gá 5.22-26; Ef 4.25-5.4; Fil 2.3-5; 4.8; Col 2.6-7; 3.8-10, 12-17;
1 Ts 5.12-22; 1 Ti 4.12; Tit 2.11-14; He 12.14-17; 13.1-9, 15-17;
Stg 1.26; 3.9-10; 1 P 2.1-16; 2 P 1.3-9

Confesión de pecados

Tachia p'ek'au k'achia oopata jaradaipia bī Tachi Ak'ōremaa.

Lc 15.11-24; Ro 10.9; 6.12-14; 2 Co 7.9-10; He 12.1-2; Stg 4.7-10;
5.16; 1 Jn 1.8-9

Confianza en Dios

Cristode ijääpataarāpa ijääpata Tachi Ak'ōrepa oopari ichia jara bik'a.

1 Co 10.13; Fil 1.6; 1 Ts 5.23-24; 2 Ti 2.13; He 4.16; 10.23, 35;
2 P 3.9; 1 Jn 5.14

Consagrado (ver también Santificación)

Tachi Ak'ōrede ijääpataarāpa iru-it'ee net'aa awara bipata.

(Ex 40.9-11); Mt 12.4; 23.19; 1 Co 16.2; He 9.2; 2 P 1.18

Tachi Ak'ōrede ijääpataarāpa eperäärā awara bipata iru-it'ee mimia
oopataadamerā.

(Ex 40.12-15); Jn 10.36; 15.16; Hch 13.1-3; Ro 9.4; 11.16; 15.6;
He 5.1; 1 P 2.9; Ap 14.4

Consuelo

Tachi Ak'ōrepa tachi k'aripapari t'āri p'ua p'anadak'āri.

Mt 5.4; 11.28-30; Jn 14.16-18, 26; Ro 15.4; 2 Co 1.4; Fil 2.1-2;
1 Ts 4.18; 2 Ts 2.16-17

Cosas dudosas

Ne-inaa oodait'ee k'awada-e p'anadak'āri k'āata oodaipia bī, acha
p'ani versículo pedeedaipia bī.

Ro 14.1-23; 1 Co 8.9-13; 10.23-24, 31; Col 3.2, 17; 1 Ts 5.22;
1 Jn 2.15-17

Crecimiento espiritual

Tachi Ak'ōrepa k'inia bī tachia oo k'awaa wādamerā irua oopi bik'a.

Gá 6.1-4; Ef 3.16-19; Fil 4.4-9; Col 1.9-11; 2.6-7; 3.16; 2 Ti 2.15;
He 6.1-3; 1 P 2.2; 2 P 1.5-8; 3.18

Criticar o hablar mal de otros

Ik'achia pedeedaik'araa bì awaraarā ãpite.

Lc 6.37; Jn 8.1-11; 1 Co 6.1-8; Ef 4.31; Tit 3.1-2; Stg 3.5-12;
3 Jn 9-10

Cuentas rendidas a Dios

Tachi Ak'õrepa k'achia ooit'ee ichia oopi bik'a oodaamaa p'aniirā.
Mt 25.14-30; Lc 12.42-48; Ro 2.1-29; 14.10-12; 2 Co 5.10; He 4.13

Cuidados por Dios

Tachi Ak'õrepa ichi warrarā pia ak'i bapari.

Mt 6.33; Jn 10.9, 11, 14-15, 27-28; 2 Co 4.8-10; 9.8; Fil 4.19;
2 Ts 3.3; 1 P 1.5; 5.7

Demonios (espíritus malos)

Netuaraarā ãchi poRo waibia jua ek'ari p'anapata.

Mt 4.24; 8.28-34; 25.41; Mr 7.25; Jn 10.20-21; Hch 16.16-18;
19.11-12; 1 Co 10.20-21; Ef 6.12; 1 Ti 4.1; Ap 9.20; 16.13-14; 18.2

Desánimo

Tachi Ak'õrepa tachi k'aripapari sëdaidak'ari.

Lc 6.20-23; Jn 14.1-3, 27; 16.33; Ro 8.18-25, 28, 35-37; 12.12;
2 Co 1.3-5; 4.16; 1 Ts 3.3; He 13.5, 8; Ap 22.1-4

Desilusión

K'ira pia-ee p'aneedak'ari ne-inaa tachia k'inia p'anik'a uchia-e bada
perā, acha p'ani versículo pedeedaipia bì.

Mt 6.31-34; 11.28-30; Jn 14.27; Fil 4.6-7, 19; Col 1.5; Stg 1.2-4;
1 P 1.3-9, 21; 2.19-23; 5.7

Día de reposo

Tachi Ak'õrepa tomia chaa ewari aba awara biji ma ewate iidamerā.
Mt 12.1-12; Lc 13.10-16; 14.1-6; Jn 5.9-18; Ro 14.5-6; Col 2.16-17

Diablo (Satanás)

Netuara PoRo Waibiapa k'iniak'aa esperāarāpa Jesucristode ijāadamerā.

Mt 12.24; 13.19; Lc 10.17-18; Jn 8.44; 14.30; 2 Co 4.4; 11.3, 14;
Ef 2.2; 6.12-16; 2 Ts 2.8-10; 1 Ti 3.6; Stg 4.7; 1 P 5.8-9; 1 Jn 3.8;
Ap 12.7-10; 20.1-10

Diezmos (ver Ofrendas)**Discípulo, seguidor de Cristo**

Tachi Ak'õre Jaurepa Cristode ijääpataaräpa oopata iru ūraade jara bik'a.

Mt 10.37-39; 16.24-26; Lc 9.23-26, 57-62; 2 Co 5.14-15; 2 Ti 2.1-13

Dios Padre

Tachi Ak'õre Waibia jõmaarã k'âyaara waibiara bi.

Mr 12.29-30; Jn 4.23-24; Hch 14.14-17; 17.22-31; Ro 1.18-23;

11.33-36; 1 Co 8.4-6; 2 Co 1.3; 1 Ti 1.17; 6.15-16; He 4.13; 10.30-31;

Stg 1.17; 1 P 1.14-17; 1 Jn 1.5; 4.7-12, 16; Jud 24-25; Ap 4.8-11;

15.3-4

Divorcio

Mia amaadaik'araa bi.

Mt 5.31-32; 19.3-9; Mr 10.2-12; Lc 16.18; 1 Co 7.10-16

Dominio propio

Tachia ne-inaa pariatua oodaik'araa bi.

Ro 13.14; 1 Co 9.24-26; 16.13; Gá 5.22-25; 1 Ti 6.11-12; 2 Ti 2.3-5

Dones espirituales

Tachi Ak'õre Jaurepa Cristode ijääpataarämaa ne-inaa oopipari chik'aripa p'anapataadamerä.

He 13.7-12; Ro 12.6-8; 1 Co 4.7; 12.4-31; 14.1-33; Ef 4.11-13;

2 Ti 1.6; He 2.4; 1 P 4.10

Enfermedad

Tachi Ak'õre Úraa p'âdade jara bi k'âata oodaipia bi k'ayaadak'äri.

Mt 4.23; 11.2-5; Jn 9.2-3; 11.4; Hch 3.1-6; 8.4-8; 19.11-16; 28.8-9;

1 Co 12.9, 29-30; 2 Co 12.7-10; 1 Ti 5.23; Stg 5.13-18

Esperanza

Cristode ijääadaipia bi, iru unuda-e p'anî mîda.

Jn 14.15-20; 20.29; Hch 26.6-8; Ro 5.3-5; 8.22-25; 12.12; 15.4;

1 Co 13.13; 15.19; Col 1.5, 23; 2 Ts 2.16; Tit 1.1-2; 2.12-13;

He 6.18-19; 7.19; 1 P 1.3-4, 13, 21; 1 Jn 3.3

Espíritu Santo

Tachi Ak'õre Jaurepa Cristode ijääpataarä k'aripapari.

Mt 1.18, 20; 3.16; 4.1; Lc 11.13; Jn 7.39; 14.15-26; 16.13; 20.21-22;

Hch 1.4-5, 8; 2.1-11, 38-39; 16.6; Ro 8.9-16, 26; 1 Co 2.9-16;

6.19-20; 12.1-11; 2 Co 5.5; Gá 5.16-18, 22-25; Ef 1.13-14; 4.30; 5.18;
2 Ts 2.13; 1 P 1.2; 2 P 1.21; 1 Jn 2.26-27; 4.1-3

Esposos y familia

Tachi Ak'ōrepa miak'āi p'aniirā-it'ee ūraa jara bēiji.

Mt 5.31-32; 19.3-9; Lc 16.18; Ro 7.2-3; 1 Co 7.1-16; Ef 5.22-32;
Col 3.18-19; Tit 2.3-5; He 13.4; 1 P 3.1-7

Ūraa warrarā iru p'aniirā-it'ee jara bēiji.

Mr 9.36-37; 10.13-16; Hch 2.38-39; Ef 6.1-4; Col 3.20-21; 1 Ti 3.4-5

Ūraa ak'ōreerā at'āri chok'ai p'aniirā-it'ee jara bēiji.

Mt 15.3-6; Ef 6.1-3; Col 3.20; 1 Ti 5.4-8

Fe

Cristo ūraade ijāadaipia bi, iru unuda-e p'ani mīda.

Ro 3.28-29; 4.2-5; 5.1; 10.17; Gá 3.1-14; Ef 2.8-9; He 11.1-40;
Stg 1.3-6; 2.14-26

Frutos del Espíritu

Tachi Ak'ōre Jaure ijāapataarā ome ba chek'āri, nāga p'anapata.

Mt 3.8-10; 7.16-20; 12.33; 13.8, 23; Ro 7.4; 2 Co 9.10; Gá 5.22-23;
Ef 2.10; 5.9; Col 1.6; Stg 3.18

Hijos de Dios (ver Adopción y Salvación)

Hombre viejo (ver Naturaleza vieja)

Humildad

Cristode ijāapataarā audua p'anadaik'araa bi.

Mt 5.3-12; 18.1-5; Mr 9.35; Lc 14.7-11; 18.9-14; Hch 20.19; Ro 12.3,
16; 1 Co 4.7; 2 Co 10.17-18; Gá 6.3-5; Ef 4.2; Fil 3.3-10; Col 3.12-13;
Stg 4.6, 10, 13-16; 1 P 5.5-6

Ídolos y dioses falsos

Cristode ijāapataarā it'aa t̄idaik'araa bi ne-inaa Tachi Ak'ōre-ee
bimaa.

Mt 4.10; Hch 17.22-31; 1 Co 5.11; 6.9-11; 8.1-13; 10.1-22;
2 Co 6.14-18; Gá 5.19-21; 1 Ts 1.9-10; 1 Jn 5.21; Ap 21.8; 22.15

Iglesia, cuerpo de Cristo

Cristode ijāapataarā iru k'ap'iak'a p'ani; jōdee ichi āchi poRo waibia.

Mt 16.18-19; Hch 2.47; 9.31; 20.28; 1 Co 1.10; 12.12-31; 14.4-5;
 Ef 1.22-23; 4.11-16; 5.22-32; Col 1.24; He 10.24-25; 1 P 2.4-10;
 Ap 1.6, 11; 2.1-3.2

Infierno

Tachi Ak'õrepa Cristode ijäädak'aa beerã tok'arradee pëiit'ee.
 Mt 5.22; 10.28; 13.41-42, 47-50; 18.8-9; 22.13; 25.41, 45-46;
 Mr 9.48; Lc 16.23-26; Ap 20.14-15

Inmundicia o impureza

Eperäärapa ne-inaa oo p'ani k'aurepa Tachi Ak'õrepa ãra pia-ee ak'ipari.
 Mt 15.11, 17-20; Mr 7.15, 18-23; Jn 18.28; Hch 10.14, 28; Ro 14.14;
 2 Co 6.17; Ef 5.5; Tit 1.15; Stg 3.6; Ap 3.2; 21.27

Inspiración de las escrituras (ver Palabra de Dios)

Ira o rabia

Cristode ijääpataarã k'írau p'anadaik'araa bi.
 Mt 5.22; Ro 12.19-21; Gá 5.19-21; Ef 4.26-27, 31-32; Col 3.8; 3.13,
 21; Stg 1.19-20

Jesucristo es Dios

Jesucristo Tachi Ak'õre Waibia.
 Mt 16.13-17; 26.63-64; Jn 1.1-18; 5.19-29; 10.30; 11.25-27; 14.9;
 17.10; 20.28; Ro 1.3-4; 9.5; 2 Co 4.4-6; Fil 2.5-11; Col 1.15-20; 2.9;
 Tit 2.13; He 1.3, 8; 1 Jn 2.1; 5.20; Ap 19.11-16

Jesucristo era humano

Jesucristo t'oji eperã k'ap'iade tachi eperã jíp'aak'a.
 Lc 1.26-38; 2.1-7, 41-52; Jn 1.14; Ro 1.3-4; Gá 4.4-5; Fil 2.5-9;
 1 Ti 2.5-6

Jesucristo, sus nombres y descripciones de él

Jesucristo t'í chok'ara iru bi.
 Mt 1.23; 9.27; 12.18; 27.37; Mr 1.11; 10.17; 12.10; 14.61-62; Jn 1.9,
 14, 18, 36, 41; 3.2, 29; 4.19, 25-26; 6.35, 51; 8.58; 9.5, 17; 10.7,
 9, 11; 11.25; 12.13; 14.6; 15.1; 20.16, 28; He 3.14-15; 4.27; 5.31;
 7.56; 9.22; 10.36, 42; 13.47; Ro 1.4; 3.25; 8.29; 9.5, 23-24; 10.12;
 11.26; 1 Co 1.24; 2.8; 15.23, 45-47; 2 Co 4.4; 9.15; Ef 1.6, 22; 2.14;
 Col 1.13-20, 27; 2.9-10; 1 Ti 2.6; Tit 2.13; He 1.2, 6; 2.10; 3.1; 4.14;
 5.6; 6.19-20; 12.2, 24; 13.20; 1 P 2.4, 6, 22, 25; 5.4; 2 P 1.19; 1 Jn 1.1;
 2.1; 5.20; Ap 1.4-5; 3.14; 5.5; 13.8; 19.11, 13, 15; 21.6; 22.13, 16

Juicio de los incrédulos

Tachi Ak'orepa Cristode ijāadak'aa beerā k'achia ooit'ee.
 Mt 7.21-23; 12.36-37; 13.37-42; 24.50-51; 25.41-46; Lc 6.22-23;
 Jn 3.19; 12.47-48; Hch 10.41-42; Ro 2.2-16; 14.10; 2 Ts 1.6-9;
 He 10.30; 13.4; Stg 2.12-13; 3.1; 2 P 2.9; 3.7; Jud 14-15; Ap 14.7;
 20.11-15; 21.8

Juicio (disciplina) de los creyentes

Cristopa tachia ne-inaa oopata ak'ipari jarait'ee pia wa k'achia.
 Mt 6.2-4; 25.14-34; Jn 5.22-23, 27, 30; 1 Co 3.9-15; 11.31-32;
 2 Co 5.10; 2 Ti 3.16-17; 4.8; He 12.5-11; Ap 3.19

Juzgar a otros

Awaraarāpa ne-inaa oopatade ik'achia jaradaik'araa bi.
 Mt 7.1-5; Lc 6.37; Ro 2.1-3; 14.1-13; 1 Co 4.3-5; 5.12-13; Stg 4.11-12

Libres de culpa (ver también Perdón)

Eperāarāpa Cristode ijāapataadak'āri, atuada-e pait'ee āchia p'ek'au
 k'achia oopata k'aurepa.
 Ro 8.1-2; 2 Co 5.21; Ef 1.7; Col 2.13-14

Libertad cristiana

Cristopa tachi ijāapataaarā uchiapijji tachia p'ek'au k'achia oopata juu
 ek'ariipa.
 Jn 8.31-36; Ro 6.6-7, 17-22; 7.6; 8.1-4; Gá 5.1, 13-14

Liderazgo cristiano

Ijāapataaarā poRo waibiarā k'īra jīp'a p'anapataadaipia bi.
 Mt 5.16; Jn 10.1-18; Hch 6.1-6; 1 Ti 3.1-7; 5.1, 17-19; Tit 1.6-9;
 Stg 5.14; 1 P 5.1-4

Maestros falsos y profetas falsos

K'īrak'aupai ijāadai seewata Tachi Ak'ore Ūraa jarateepataarāda apata
 pedee māik'aapa iru pedee jarapatada apataarā pedee.
 Mt 7.15-20; 23.1-36; 24.11-24; Lc 6.26; 1 Co 11.13-15; 1 Ti 4.1-5;
 2 P 2.1-3; 1 Jn 4.1-3; Ap 16.13; 19.20; 20.10

Matrimonio (ver Sexo y matrimonio; también Esposos y familia)**Mentiras**

Cristode ijāapataaarā seewadaik'araa bi.
 Jn 8.44; Hch 5.1-11; Ef 4.25; Col 3.9; 1 P 3.10; Ap 21.8; 22.15

Muerte

Cristode ijääpataaarā waaweedaik'araa bī piudait'ee.

Lc 23.43; Jn 6.39-40; 11.17-27; 14.1-3; Ro 8.38-39; 14.7-9;
 1 Co 15.12-58; 2 Co 5.1-10; Fil 1.20-24; 1 Ts 4.13-18; 5.9-10;
 2 Ti 4.6-8; He 2.14-15; 9.27; Ap 14.13; 20.4-6, 11-15; 21.1-4

Naturaleza vieja y nueva

Tachi p'ek'au k'achia ooyaa bi k'ap'iapa oopi k'inia bik'a oodaik'araa
 bī, Cristo k'aurepa t'āri chiwidi pik'a p'anapata perā.

Ro 6.1-23; 7.1-25; 2 Co 5.17; Gá 2.20; 5.16; Ef 4.22-24; Col 3.1-11;
 2 P 1.3-4

Nuevo pacto

Jesucristo k'aurepa Tachi Ak'ōrepa ne-inaa chiwidi oomaa bī
 eperāarā k'aripait'ee.

Mt 26.28; Mr 14.24; Lc 22.20; 1 Co 11.25; 2 Co 3.5-6; He 7.18-22;
 8.6-13; 9.11-28; 10.16, 29; 12.24; 13.20

Obediencia

Cristode ijääpataaraapa oopata irua oopi bik'a.

Mt 5.19; 7.24-27; 12.50; Lc 8.15; Jn 13.17; 14.16-23; 15.10; Ro 2.13;
 6.16-18; 8.28; Gá 2.20; Ef 6.1; 2 Ti 3.16; Tit 3.1; Stg 1.25; 4.17;
 1 P 1.14-15; 1 Jn 2.17; 3.22

Ofrendas y generosidad

P'arat'a teedaipia bī awaraa ijääpataaarā k'aripadait'ee.

Mt 5.42; Lc 6.38; Hch 11.27-30; 1 Co 16.1-4; 2 Co 8.10-15; 9.1-15;
 Fil 4.14-19

Oración

Tachi Ak'ōremaa it'aa t'ipataadaipia bi.

Mt 6.5-13; 7.7-11; 18.19-20; Mr 11.24-25; Lc 18.1-8; 21.36;
 Jn 14.13-14; 15.7; 16.23-24; 17.1-26; Hch 4.24-31; 16.25;
 Ro 8.26-27; 10.9-13; 12.12; 2 Co 12.7-10; Ef 3.14-21; 5.20; 6.18;
 Fil 4.3-7; Col 1.9-12; 4.2; 1 Ts 5.17-18; 1 Ti 2.1-4, 8; 4.4-5; He 4.16;
 10.19-22; 11.6; 13.15; Stg 1.5-8; 4.2-3; 5.13-18; 1 P 3.7; 4.7; 1 Jn 1.9;
 5.14-15

Oscuridad espiritual

Cristode ijäädak'aa beerā p'āriu pik'a bide p'anapata.

Mt 4.16; Lc 22.53; Jn 1.5; 3.19; Ro 13.12; 2 Co 4.6; 6.14; Ef 5.8-11;
 Col 1.13; 1 P 2.9; 1 Jn 1.5-6; 2.8-11

Paciencia (ver también Perseverancia)

Choodaipia bi tachi Cristode ijää p'anide.

Mt 10.22; 24.13; Mr 4.16-17; Jn 8.31; Ro 2.7; 12.12; 15.4; 1 Co 15.58;
Gá 6.9; Col 1.23; 2 Ts 3.13; He 12.1; Stg 1.13; 1 P 2.19-20

Palabra de Dios

Tachi Ak'ore Úraa p'äda leedak'äri, k'awaadai irua tachimaa oopi
k'inia bi.

Mt 24.35; Jn 5.39; Hch 20.32; Ro 10.17; 2 Ti 3.14-17; He 4.12;
Stg 1.21-25; 1 P 1.23; 2.2; 2 P 1.19-21

Pecado

Jesucristopa jarateepachi eperäärä p'ek'au k'achia jua ek'ari p'anapata.
Mt 5.21-48; 15.11, 16-20; Jn 8.34; 16.8; Ro 3.23; 5.12; 6.16, 20, 23;
14.23; Stg 1.15; 4.17; He 3.13; 1 Jn 1.8; 3.4-8

Tachi Ak'ore Úraa p'ädade jara bi Cristode ijääpataaräpa ne-inaa
k'achia oodaik'araa bi.

Ro 1.18-32; 6.19-21; Gá 5.19-21; Ef 5.3-5; Col 3.5-10; Stg 4.17;
1 P 4.3; 1 Jn 2.15-17; 3.4-5

Peligro de riquezas

Net'aa audú k'inia iru p'ani píra, Cristopa k'inia bik'a p'anada-e.
Mt 6.19-21, 24-34; 13.22; Mr 10.23-31; Lc 12.13-21; 16.9-13;
1 Ti 6.3-10, 17-19; Hch 20.35; 1 Ti 6.6-10, 17-19; He 13.5-6;
Stg 1.9-11; 2.5; 1 Jn 3.17

Perdón

Jesucristo piuda k'aurepa Tachi Ak'orepa wëpapiit'ee eperääräpa
p'ek'au k'achia oopata, chupiria iididak'äri.
Mt 9.6; Mr 2.5; Hch 3.19; 10.43; Ef 1.7; Col 1.13-14; 2.13; 1 Jn 1.8-10

Cristode ijääpataaräpa perdonaadaipia bi awaraaräpa ächimaa ne-
inaa k'achia oodak'äri.

Mt 5.44-45; 6.12-15; 18.15-35; Mr 11.25-26; Lc 6.37; 17.3-4;
Ro 12.17-21; 2 Co 2.6-8; Ef 4.31-32; Col 3.13

Persecución (ver también Sufrimiento)

Cristode ijääpata k'aurepa awaraaräpa tachimaa ne-inaa k'achia
oodait'ee.

Mt 5.10-12; 10.22; Hch 5.41; Ro 8.17-18; 12.17-21; 2 Ti 3.12;
He 11.36-40; Stg 1.2-4; 1 P 2.19-21; 3.9-16

Perseverancia (ver también Paciencia)

Cristode ijääpataarā choodaipia bi āchi ijää p'anide, awaraarāpa āchimaa ne-inaa k'achia ooruta pijida.

Mt 10.22; 24.13; Mr 4.16-17; Jn 8.31; Ro 2.7; 12.12; 1 Co 15.58; Gá 6.9; Col 1.23; 2 Ts 3.13; 2 Ti 2.3-4; He 3.6, 14

Preocupación (ver también Desánimo y Desilusión)

K'isia jōnadak'ari, k'irāpadaipia bi Tachi Ak'orepa tachi k'aripait'ee.

Mt 6.31-34; Fil 4.6-9, 19; 2 Ts 3.3; 1 P 5.7

Privilegios y bendiciones gozados por los creyentes

K'isia jōneedaik'araa bi, Cristode ijää bi k'aurepa tachi jiridak'ari ne-inaa k'achia oodait'ee.

Hch 5.41; Ro 5.1-5; 8.15-17, 37-39; Stg 2.5; 2 P 1.3-4

Jesucristopa ichideerā o k'achiadeepa k'aripa atapari mäik'aapa pia ak'ipari.

Jn 17.2-3; Ro 5.8-11; 8.32; 1 Co 6.11; Ef 1.3-14; He 2.10-18; 7.22-28; 1 P 1.3-5

Profecías cumplidas por Cristo

Cristo bapata uchiaji Ak'ore pedee jarapataarāpa chonaarāweda p'ādapedaak'a.

(Is 7.14) Mt 1.23; (Mi 5.2) Mt 2.6; (Sal 2.7) Mt 3.17; (Is 35.5-6) Mt 9.35; 11.5; (Sal 78.2) Mt 13.34; (Zac 11.12) Mt 26.15; (Is 50.6) Mt 26.67; (Zac 11.13b) Mt 27.5a; (Is 53.7) Mt 27.12-14; (Is 53.5) Mt 27.26; (Sal 69.21) Mt 27.34; (Sal 109.25) Mt 27.39; (Am 8.9) Mt 27.45; (Sal 22.1) Mt 27.46; (Is 53.9) Mt 27.57-60; (Zac 13.7) Mr 14.50; (Sal 22.16) Mr 15.19-20, 24; (Sal 31.5) Lc 23.46; (Sal 38.11) Lc 23.49; (Sal 41.9) Jn 6.71; (Sal 22.18) Jn 19.23-24; (Sal 34.20) Jn 19.33; (Zac 12.10) Jn 19.34

Pruebas y dificultades

Ne-inaa k'achia p'asak'ari, jīp'a ijäädaipia bi Tachi Ak'orepa k'aripait'ee.

Ro 8.28; 2 Co 4.17-18; 1 Ts 3.3-4; He 12.7, 11; Stg 1.2-4; Ap 3.19

Pureza (santidad)

Jiridaipia bi k'achia wēe p'anapataadait'ee Tachi Ak'ore k'īrapite.

2 Co 7.1; Fil 2.14-15; 1 Ts 4.7; 5.22; 1 Ti 5.22; He 12.10, 14-16;

Stg 3.17; 4.8; 1 P 1.14-16; 1 Jn 3.3

Regla de oRo

Jesucristopa nāgí ūraa jaraji chik'inia p'anapataadamerā.
Mt 7.12; Lc 6.31

Reino de Dios

Ewari cherude Cristo judiorā rey beeit'ee na p'ek'au eujāde.
Mt 26.29; Lc 17.20-21; 19.11-27; 21.31; 22.16; Hch 1.6;
1 Co 15.24-26; Ap 11.15; 12.10

Jesucristode ijāapata k'aurepa eperāarā Tachi Ak'ōredeerā padaipata
māik'aapa ichita p'anapata iru jua ek'ari.

Mt 6.33; 12.28; 13.24-33, 36-50; 20.1-16; 25.1-30; Mr 4.26-29;
Lc 9.62; 17.21; Jn 3.3, 5; 18.36; Hch 28.31; Ro 14.17; 1 Co 4.20;
6.9-10; 15.20; Gá 5.21; Ef 5.5; Col 1.13; He 12.28; 2 P 1.10-11

Relación del cristiano al mundo

Na p'ek'au eujāde p'ani misa, p'anapataadaik'araa bi na p'ek'au
eujādepema ijāadak'aa beerā p'anapatak'a.
Mt 5.13-16; 16.26; Mr 4.19; Lc 12.29-31; Jn 15.18-21; 16.33;
17.14-18; Ro 12.1-2; 2 Co 6.14-18; Gá 6.14; 2 Ti 2.4; Tit 2.12;
Stg 1.27; 4.4; 1 Jn 2.15-17; 5.4-5

Responsabilidad del cristiano

Cristode ijāapataarāpa awaraarā chupiria k'awaadaipia bi māik'aapa
k'aripadaipia bi.
Mt 5.13-16; 7.12; Lc 3.10-14; 6.38; 1 Co 10.24; Gá 6.1-5; Col 4.1;
He 10.24; 13.1-3, 16; Stg 1.27; 2.15-16; 1 Jn 3.17-18

Cristode ijāapataarāpa āchi poRo waibiarā waaweedaipia bi
māik'aapa k'aripadaipia bi.

Mt 22.15-22; Ro 13.1-7; Col 3.22; 1 Ti 2.1-4; Tit 3.1; He 13.17; 1 P 2.13-17

Cristode ijāapataarāpa jōmaarāmaa jarateedaipia bi irua ooda
eperāarā k'aripait'ee.

Mt 5.16; 28.18-20; Mr 5.19; 16.15; Lc 24.47-48; Jn 20.30-31;
Hch 1.8; Ro 1.16; 10.13-14; 1 Co 5.18-20; 1 P 3.15

Resurrección

Jesucristo piup'eda, chok'ai p'irabaiji ichi cheru ewate ichideerā auk'a
oodamerā.
Mt 22.30; Jn 5.28-29; 6.39; 11.25-26; 1 Co 15.12-32, 35-38, 51-57;
2 Co 4.14; Fil 3.20-21; 1 Ts 4.13-18; 1 Jn 3.1-2; Ap 20.6

Sabiduría

Cristode ijääpataaaräpa jíridaipia bï k'ísia k'awaa p'aneedait'ee.

Mt 7.24-27; 25.1-13; 1 Co 1.17-31; 3.18-23; 2 Co 4.6; Ef 5.15;
2 Ti 3.14-17; Stg 1.5-8; 3.13-18; 1 Jn 5.20

Salvación

O k'achiadeepa uchiadait'ee, naapiara Tachi Ak'õremaa jaradaipia bï tachia p'ek'au k'achia oopata.

Ro 3.10-12, 23-24; 5.12; 6.23; Gá 3.22; 6.7-8; 1 P 4.3-5; 1 Jn 1.10;
2.1-2

Ijääadaipia bï Jesucristo piuda k'aurepa tachi pari, chupiria iididak'äri irumaa, tachia p'ek'au k'achia oopata wëpapiit'ee.

Hch 5.31; 10.43; 26.18; Ef 1.7; Col 1.13-14; 2.13-14; 1 Ti 1.15-16;
He 9.28; 10.17-18; 1 Jn 1.8-10; 2.1-2

Maap'eda iididaipia bï Jesucristomaa iru ba chemerä tachi ome iru Jaure k'ap'ia pari.

Jn 1.12; 3.1-20; 5.24; Hch 4.7-12; Ro 5.6-11; 10.9-13; Ef 2.8-9;
Tit 3.3-7; 1 P 1.21-23

Jesucristode ijääpataaarä iru Jaure ome p'aneedak'äri, k'awa p'ani it'aa wädait'ee jai-idaadak'äri.

Jn 5.24; 6.37; 10.27-30; Ro 8.15-16, 31-39; 10.9-10; 2 Co 1.21-22;
5.17; Ef 1.4-5; 2.1-6; Col 2.13; 2 Ti 1.12; 1 P 1.5; 1 Jn 5.11-13

Salvador

Jesucristopapai tachi o k'achiadeepa k'aripa atai.

Jn 1.10-12; 3.15-18; 3.36; 14.6; 20.31; Hch 4.12; 16.30-31;
Ro 3.20-22; 10.9-10; Gá 2.16; Ef 2.8-9

Santificación, santificado, santo

Jesucristodeerä awara p'anapata na eujädepema ijäädadak'aa beerä k'äyaara. P'anapata Tachi Ak'õrepa k'inia bik'a.

Jn 17.17; Hch 20.32; 26.18; 1 Co 1.2; 6.11; Ef 5.26; 1 Ts 5.23-24;
He 2.11; 10.10, 14, 29; 13.12; Ap 7.9-17

Segunda venida de Cristo

Jesucristo waya cheit'ee na p'ek'au eujädee.

Mt 24.3-44; 25.31-33; Mr 13.24-27; Lc 21.25-36; Jn 14.2-3;
Hch 1.11; 1 Co 4.5; 15.20-24; 1 Ts 1.9-10; 4.15-18; 2 Ts 2.1-4;
Tit 2.11-14; He 9.28; Stg 5.7-8; Ap 1.7-8; 3.11-12; 22.7, 12-14

Señales de los últimos tiempos

Cristopa jaraji sāga pait'ee Tachi Ak'ōrepa na p'ek'au eujā jōpiit'ee pak'āri.
 Mt 24.3-44; Lc 17.22-37; 21.5-36; 2 Ts 2.1-12; 1 Ti 4.1-3; 2 Ti 3.1-5;
 4.3-4; 2 P 3.3-13

Sexo y matrimonio (ver también Esposos y familia)

Cristode ijääpataarāpa pariatura p'ek'au oodaik'araa bī.
 Mt 5.27-28, 31-32; 1 Co 6.13, 18-20; 7.1-16, 25-40; Ef 5.22-33;
 Col 3.18-19; 1 Ts 4.3-8; He 13.4; 1 P 3.1-7

Soledad

Ituaba p'ani k'īsia p'anadak'āri, nāgí pedee wāarata k'irāpadaipia bī:
 Cristo ichideerā ome ichita bapariit'ee.
 Mt 28.20b; Jn 14.16-18; Col 2.10; He 2.11; 13.5b-6

Sufrimiento

Cristode ijääpataarā chupiria p'aneedak'āri, K'aripapari iru p'ani.
 Jn 16.33; Ro 8.18; 2 Co 1.3-7; 12.7-10; Fil 1.29; 3.10; 2 Ti 2.11-13;
 1 P 1.3-9; 2.19-21; 4.12-16; 5.8-10

Sujetos a Cristo

Cristode ijääpataarā oopata irua oopi bik'a.
 Lc 6.46-49; Jn 14.21-24; Ro 6.12-16; 12.1-2; 1 Co 6.19-20; 2 Co 5.15;
 Ef 5.24; Fil 2.9-10

Temor

Cristode ijääpataarā waawee p'anadak'aa, irua ne-inaa jōmaade tachi
 k'aripapari perā.
 Mt 10.28-31; Lc 12.32; Jn 14.27; Ro 8.14-15; 1 Co 16.13; Fil 4.13,
 19; 2 Ti 1.7; He 13.6; 1 P 3.12-14; 1 Jn 4.18

Cristode ijääpataarā netuara waaweedaik'araa bī.

Mt 4.1-11; 6.13; Lc 22.31-32; Jn 17.14-19; Ro 8.37-39; 16.19-20;
 Ef 3.20-21; 6.10-18; 1 Ts 3.5-8; 2 Ts 3.3; Stg 4.7-8; 1 P 5.8-11;
 1 Jn 4.4; Ap 12.7-12

Tentación

P'ek'au k'achia oo k'inia p'anadak'āri, it'aa iididaipia bī Cristopa k'aripamerā.
 Mt 4.1-11; 6.13; 26.41; Jn 16.33; Ro 6.6-7, 11, 14; 14.13;
 1 Co 10.12-13; Gá 6.2; Ef 6.10-18; Fil 1.6; 4.13; Col 1.11-12;
 Tit 2.11-14; He 2.18; 4.14-16; Stg 1.2-4, 12-15; 4.7; 1 P 5.8-9; 2 P 2.9;
 1 Jn 4.4; 5.3-5; Jud 24-25

Tristeza (ver también Desánimo y Desilusión)

Cristopa ichideerā k'aripapari, t'āri p'ua p'aneedak'āri.
Mt 11.28-30; Jn 16.20-22; 2 Co 1.3-5; 4.16-18; 6.10; 1 Ts 4.13-14;
Ap 7.17; 21.4

Unidad cristiana

Cristopa k'inia bī ichideerā chik'inia, t'āri auk'a p'anapataadamerā.
Jn 13.34; 17.11, 20-23; Ro 12.10; 1 Co 1.10, 13; 10.16-17; Ef 4.2-6,
13, 31-32; Fil 2.1-4; 1 Jn 1.3, 7

Victoria

Cristo k'ap'ia pari ichideerāpa na p'ek'au eujādepema k'achia
p'oyaadai.
Ro 8.35-39; 1 Co 15.55-57; 2 Co 2.12; 1 Jn 4.4; 5.4; Ap 2.7, 11, 17,
26; 3.5, 12, 21; 12.11

Vida cristiana (ver también Conducta de los cristianos)

Cristode ijāapataaarā p'anapataadaipia bī iru bapatak'a.
Jn 15.4, 7, 10; 2 Co 5.17; Gá 2.20; Col 2.6-7; 1 P 2.2; 1 Jn 1.5-7

Viejo hombre (ver Naturaleza vieja)**Virgen María**

Tachi Ak'orepa ichi Warra t'opiji awēra waide imik'ira ome k'ai-bimaa.
Mt 1.18-20; 2.11; 12.46-50; Mr 6.3; Lc 1.26-56; 2.1-51; 8.19;
Jn 2.1-5; 19.25-27; Hch 1.14

Voluntad de Dios

Cristode ijāapataaarāpa ne-inaa pia oopata Tachi Ak'orepa k'inia bik'a.
Ro 8.27; 12.1-2; 2 Co 8.5; Ef 5.15-17; 6.6; 1 Ts 4.3-8; 5.18;
1 P 2.13-15; 3.17; 2 P 3.9; 1 Jn 2.17

GLOSARIO

Na glosariode unudait'ee pedee chok'ara Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade nībi: eujā t̄i, eperāarā t̄i, fiesta t̄i. Ichiaba awaraa pedee unudait'ee k'awaadamerā k'āata jara k'inia bī, eperāarāpa k'awada-e p'anadak'āri. Nāgí pedee Tachi Ak'ore Ūraa p'ādade unu k'inia bī pīrā maa-e pīrā waa k'awa k'inia bī pīrā, jīridaipia bī referencia parenteside ( ) bī.

Alfa, Omega Griego alfabetode chi naapema letra t̄ijarapata *Alfa*.

Chi último letra t̄ijarapata *Omega*. Jesucristopa jaraji: “Mita Alfa; jōmaarā naapema māik'aapa mita Omega; jōmaarā t'ēe.” (Ap 1.8.) Māga jarak'āri, jara k'inia bajī ichi Alfadeepa Omega parumaa; māga pīk'a bī, ne-inaa maarepida falta-e bairā.

Altar Chonaarāweda, Jesucristo t'oi naaweda, Israel pidaarāpa *altar* oopachida aide ne-animalaarā peedap'eda paadait'ee Tachi Ak'ore-it'ee. Māu p'e atadap'eda, pēi nībipachida abaamāi kuádria beerumaa. Ichiaba Tachi Ak'orepa jaraji Moisemaa *altar* acacia pak'urudee oomerā, maap'eda bimerā ichi te waibia k'ait'a. Oodap'eda, p'ēejida broncepa. Ma altar it'aik'a eere bat'ēe jāk'a oojida aide t'ipi p'edamerā māik'aapa ma īrī ne-animalaarā paadamerā. Awaraa *altar* k'aipeera ichiaba oojida acacia pak'urudee, nēepa p'ēeda. Māgí bijida Tachi Ak'ore te waibiade māik'aapa aide p'aareerāpa ne-inaa t̄ūa bapari paapachida, Tachi Ak'orepa īk'āri, o-īa beemerā. (Ex 27.1-8; 30.1-10; 38.1-2; Mt 5.23-24.)

Amén Hebreo pedeede Amén jara k'inia bi *Wāarapi* maa-e pīrā *Māgapī*.

Na pedee jarapata ak'ipidait'ee auk'a k'isia p'ani chi pedee bipa jara bik'a. Maperā na pedee audú jarapata it'aa t̄i aupadak'āri.

Angeleerā Griego pedeede māik'aapa hebreo pedeede t̄ijarapata *ángelos*, jara k'inia bi *Tachi Ak'orepa it'aripema chok'apariirā*. Angeleerā na eujādepema-e; it'aripemaarā. Eperāarā-e māik'aapa eperāarā

jai–idaadap'edaarā–e. Ichita it'ari p'anapata. Mamīda edaare Tachi Ak'ōrepa ãra pēipari na eujādee ichia oopi bïk'a oodamerā eperāarā tāide: eperāarā k'aripadamerā (Hch 27.23) maa–e pírā irua jara pēida eperāarāmaa jaradamerā (Lc 1.26; 2.9) maa–e pírā eperāarā ak'idamerā (Hch 12.7-10). Mägá na eujādee chedak'āri, eperāarāk'a p'aneepata (He 13.2). Angeleerā ūk'uru Ak'ōre ik'aawa p'anapata iru jīamaa (Ap 5.11). Awaraarā chōopata iru eere, soldaorā chōopatak'a ãchi rey eere. Mäirā chōopata awaraa angeleerā ome, chi Tachi Ak'ōre eereepa wādap'edaarā, Netuara Poro Waibia eere p'aneedit'ee. (Mt 25.41; 2 Co 11.15.)

Anticristo Na griego pedeede jara k'inia bi: *contra de Cristo*. Na p'ek'au eujā jōi naaweda, eperāarā t'āide eperā k'achia ooyaa bi uchiait'ee. Mägí t'ijaradait'ee *Anticristo*. Mägipa Cristo ichideerā ome k'ira unuamaa iru bapariit'ee. Tachi Ak'ōre te waibiade t'iut'ee mäik'aapa ichi Tachi Ak'ōre Waibiada ait'ee (2 Ts 2.3-4). Netuara Poro Waibiapa ma eperā chok'apariit'ee Tachi Ak'ōredeerā jírimerā peek'ooit'ee. Apocalipsis librode mägí t'ijarapata *nemisia*. Na eujādepemaarā iru juu ek'ari p'anapataadait'ee año õpee ap'eda esa–aulk'a (Ap 13.5-8). Mäpai Cristopa iru jō cheit'ee (Ap 19.19-20). Cristopa jírit'erada Juanpa jaraji *Anticristo* jíak'aarā na p'ek'au eujāde ichita paraait'ee ma wāara Anticristo chei naaweda (1 Jn 2.18).

Apóstol Griego pedeede *apóstol* jara k'inia bi: *pēida*. Na t'i bijida Jesucristopa jírit'eradaarāmaa, irua ãchi pēida perā ichi ūraa jarateede. Jesús k'ōp'āyoorā docemaa audú *Cristopa jírit'eradaarā* apachida, awaraarā k'āyaara iru ome audupiara nipapatap'edaa perā. Ichiaba Pablop: “Mí jida Cristopa jírit'erada apachi, Cristopa mimaa unupida perā Damasco ode wāde.” (Mt 10.2-4; Hch 1.2, 12-13; 1 Co 15.8-10.)

Arameo pedee Ak'íji Hebreo pedee.

Areópago Na Greciadepema poro waibiarā chip'epatap'edaamāi Greciadepema p'uuru waibia Atenas k'ait'a baji. Mama poro wēsa beerā chepachida ne–inaa jarateede, griego pedeepataarāpa jarateepata k'ira t'ādoo ūri k'inia p'anadap'edaa perā. Pablo ateejida Areopagodee Ak'ōre pedee pia jarade ma poro wēsaara beerāmaa. (Hch 17.19-21.)

Artemisa Judío–eerāpa na ak'ōre waibia apatap'edaamaa it'aa t'ipachida. Mägimaa audú it'aa iidipachida warrarā ūwapimerā. Ma ak'ōre waibia

apatap'edaa te waibia oo iru p'anajida Éfeso p'uurude. Māgí p'uuru Ásia eujäde baji. (Hch 19.23-28.)

Ásia Ak'ore Úraa p'ädade Ásia eujä apatap'edaa awara baji ūrapema Ásia eujä k'äyaara. Chonaaraweda Ásia eujä ak'orejíru baaipari eere baji. (Hch 16.6.)

Beelzebú *Beelzebú* griego pedeede jara k'inia bi *te chipari*.

Chonaaraweda Beelzebú Filisteadepemaarã ak'ore waibia paji.

Jesucristo nipak'ari, Beelzebú jara k'inia baji *Netuara Poro Waibia* (Mt 10.25). Ichiaba Jesupa Beelzebumaa t'ijarapachi *Satanás* (Mr 3.22-23). Pablopá p'ädade Netuara Poro Waibia t'ijaraji *Beliál*; hebreo pedeede jara k'inia bi *servi-ee baibi* (2 Co 6.15).

Celote Jesucristo na p'ek'au eujäde bapariik'ari, judiorã

Romadepemaarã juade p'anapachida. Maperã judiorã ūk'uru chöopachida ma Romadepema soldaorã ome, ächi juadeepa uchiadai jíak'aapa. K'isiajida Mesías chek'ari, rey pait'ee mäik'aapa ächi k'aripait'ee. Tachi Ak'ore Úraa k'awaa beerápá k'isiapata Romadepema soldaorã poro waibiapa *mëepemaarãda* ak'ari, Celote eerepemaarã paji. (Hch 21.38.) Jesús k'öp'ayo aba Simón Celote apachida, Jesude ijääi naaweda nipapachi perã ma *Celote* eerepemaarã ome. (Mt 10.4.)

César Chonaaraweda Romadepema reyrã poro waibia t'ijarapachida

César. Jesucristo t'ok'ari, César Augusto Romadepema reyrã poro waibia paji (Lc 2.1). Ai eerepema César Tiberio paji (Lc 3.1) mäik'aapa ai eerepema César Claudio paji (Hch 11.28; 18.2). Mägiirápá awaraa eujä ächi jua ek'ari iru p'anapachida. Mágá ma eujäde p'anapatap'edaaarã reyrã poro waibia paji.

Cristo *Cristo* griego pede. Hebreo pedeede jara k'inia bi *Mesías*, Ak'ore pede jarapataarápá jaradap'edaa chonaaraweda. (Is 9.6-7.) Naapiara jarapachida Cristo *Mesías*, chi cheit'ee bada eperärã rey pamerã. Mamídá Jesús na eujäde nipada t'ëepai, iru t'ijara p'aneejida Jesús Cristo maa-e pirã Jesucristo, ūrapemaarápá t'ijarapatak'a. (Mt 1.17-18.)

Denario Romadepemaarã p'arat'a tau p'arat'adée ooda *denario* apachida.

Hebreo pedeede *dracma* apachida. Ma p'arat'a taude Romadepemaarã reyrã poro waibia César k'ira p'ä baji. Maapai eperã ewari aba mimiapachi denario abaa pari. (Mt 20.2.)

Epicúreo eerepemaarā Na t'í bijida griego pidaarāmaa, ãchi ūraapari *Epicúreo* apatap'edaa perã. Ma ūraaparipa jarateepachi ne-inaa jõmaa k'âyaara eperâarâpa jiridaipia bi o-ia p'anapataadait'ee, k'ayaa wêe, waawee-ee. (Hch 17.18.)

Estoico eerepemaarā Na t'í bijida griego pidaarāmaa, ãchi ūraapari t'íjarapatap'edaa Zenón pari. Ma ūraaparipa jarateepachi ne-inaa jõmaa k'âyaara eperâarâpa jiridaipia bi k'isia k'awaa, k'isia k'achia audú p'oyaa p'anapataadamerã. (Hch 17.18.)

Fariseo Jesucristo na p'ek'au eujâde bapariik'ãri, *fariseorã* awara judiorã k'âyaara audupiara Tachi Ak'orede ijääpatada apatap'edaarã paji. Tachi Ak'ore Ūraa p'âda pia k'awapachida mäik'aapa ichita oopachida Moisepa p'âdade jara bik'a. Ma awara jarateepachida awaraa ūraa ãchi chonaarâpa jara bëidap'edaa. Jesucristode ijääai naaweda, Pablo fariseo paji. Fariseorâpa ijääpacchida eperâarã piudap'eda, chok'ai p'irabaidait'ee. (Hch 23.6.)

Fiesta ewate Jesucristo bapariik'ãri, judiorã t'âide fiesta oopachida Moisepa p'âdade jara bik'a. Año chaa judiorã imik'iraarã wâpachida Jerusalendee nágí fiesta oode Tachi Ak'ore-it'ee: Pascua, Pentecostés mäik'aapa Rancho Oopata fiesta.

Fiesta; Pan levadura wêe k'opata Judiorâpa Pascua fiesta oo p'anide naapiara atane ewari catorcede oveja chak'e peepachida mäik'aapa ma ewatedeepa ewari veintiuno parumaa pan levadura wêe k'opachida. Ma tomiade ãchi tede levadura maarepida iru p'anadaik'araa baji. Mägá k'irâpapachida ãchi chonaarâpa pan levadura wêe k'opatap'edaa chonaarâweda Egipto eujâdeepa uchiadak'ãri. (Ex 12.15-20.)

Fiesta; Pascua Jesucristo bapariik'ãri, judiorâpa *Pascua fiesta* oopachida k'irâpadait'ee Tachi Ak'orepa ãchi chonaarâwedapemaarã uchia atapida Egipto pidaarã juadeepa. K'irâpapachida Ak'orepa ãchi warrarã naapemaarã k'aripa atada k'ininaadamerã Egipto pidaarã warrarã naapemaarã ome. Irua judiorã chonaarã mägá k'aripaji, ãrapa oveja chak'e maarepida anida wêe peedap'eda, chi waapa p'urudap'edaa perã ãchi puerta t'aide Ak'orepa jaradak'a. (Ex 12.1-14.) Ma oveja waa bat'ada k'aurepa Tachi Ak'orepa judiorã chonaarã k'aripa atajik'a Egipto pidaarã juadeepa, mäga pik'a Jesucristo waa bat'ada k'aurepa Tachi Ak'orepa Cristode ijääpataarã k'aripa atapari o k'achiadeepa atuanaadamerã. Pascua fiesta ewate

Jesús piuji. Mapa Cristode ijāapataarāpa ma fiestade Jesús piuda k'irāpapata.

Fiesta; Pentecostés *Pentecostés fiesta oodak'āri, judiorāpa gracias teepachida Tachi Ak'ōremaa āchi ne-uu chauda pari. Ma fiesta oopachida Pascua fiesta ewatedeepa k'āima cincuenta parumaa. (Lv 23.9-22.) Jesucristo it'aa wāp'eda, Pentecostés fiesta ewate Tachi Ak'ōre Jaure ba cheji Cristode ijāapataarā ome. Maadamāipa p'uuru bee chaa waawee-ee jarateenapachida Jesupa ooda eperāarā-it'ee. Maperā ūrapema ijāapataarā ūk'uru Pentecostés eerepemaarā apata.*

Fiesta; Rancho Oopata *Judiorāpa Rancho Oopata fiesta oopachida k'irāpadait'ee Tachi Ak'ōrepa judiorā chonaarāwedapemaarā pia ak'ida cuarenta años wāyaaruta misa eujā pak'uru it'ia wēe jēra bide. Ma fiesta oopachida k'āima ocho paru misa. T'ijarapata Rancho Oopata fiesta judiorā chonaarā p'anadap'edaa perā te pia-eede māga wāyaaruta misa. Ma fiesta oodak'āri, judiorāpa te oopachida pak'uru juadee k'iru ome. Māgí te oopachida eperāarā p'anadak'aamāi maa-e pirā oopachida te k'iru p'lep'edee ūri. Ma fiesta oo p'ani misa, p'anapachida āchi te pak'uru juadee oodap'edaade. Ma fiestade judiorāpa ichiaba gracias jarapachida Tachi Ak'ōremaa āchi ne-uu chauda pari. (Lv 23.33-43.)*

Galilea Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, *Galilea eujā Israelde norte eere baji. Chonaarāweda Israel pidaarā k'īraunuamaa iru p'anapataarāpa ma eujāde p'anapatap'edaarā ome chōodap'eda, t'imí ateejida āchi eujādee. Maap'eda Israel pidaarā waya p'ana chedak'āri āchi eujāde, miak'āipachida judio-eerā ome. Maperā awaraa judiorāpa Galileadepemaarā ek'ariara unupachida. Jesucristo wariji Galilea eujāde (Mt 2.22-23) māik'aapa ichi k'ōp'āyoorā ichiaba ma eujādepemaarā paji. Galilea eujāde lago bada ichiaba t'ijarapachida Galilea (Mr 1.16) maa-e pirā Tiberias (Jn 6.1).*

Griego pedee Chonaarāweda Jesucristo t'oi naaweda, Grecia eujādepemaarāpa Israel eujā jāri atajida. Māgá ma eujā āchi jua ek'ari beeji. Maapai jōmaweda Greciadepemaarā jua ek'ari p'anapatap'edaarāpa griego pedee k'awaa wāpachida māik'aapa pedeepachida; ichiaba ma pedeede leepachida. Ma t'ēepai Romadepemaarāpa Israel eujā jāri atadak'āri Greciadepemaarā juadeepa, āchi pedee, latín pedee, pedeepida-e paji ma eujādepemaarāmaa. Ichiak'au bijida arameo pedee maa-e pirā hebreo pedee māik'aapa griego pedee pedee p'aneedamerā. Māgá

Jesucristo na eujāde bapariik'āri, Israel eujāde arameo pedee pedeepachida hebreo pedee ome. Ma awara eperāarā chok'ara griego pedee pedeepachida.

Hebreo pedee Chonaarāweda Israel pidaarāpa hebreo pedee pedeepachida. Mamīda Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, arameo pedee audú pedeepachida. Ma pedee perá auk'a baji hebreo pedee ome. Mamīda chonaarāweda Tachi Ak'ore Ūraa hebreo pedeede p'ādap'edaa perā, ma ūraa p'āda jarateedak'āri, hebreo pedee aupai pedeepachida. (Fil 3.5.)

Hermes Chonaarāweda *Hermes* Greciadepemaarā ak'ore waibia paji. K'īsiajida Hermes awaraa ak'ore waibiarā pedee jara chepachi eperāarāmaa. (Hch 14.12.) Romadepemaarāpa ma ak'ore waibiada apatap'edaa t'ījarapachida *Mercurio*.

Herodes Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, na t'ī bijida rey chok'araarāmaa. *Chi naapiara Herodepa* Tachi Ak'ore te waibia oopiji Jerusalende. Ichi bapariik'āri, Israel eujā jōmaweda ichi jua ek'ari baji (Mt 2.1). Ichi piuk'āri, chi warra *Arquelao* rey beeji Judea eujāde (Mt 2.22). Jōdee awaraa warra *Herodes Antipas* rey paji Galilea eujāde, Jesús mama jaratee nipak'āri (Mt 14.1). *Herodes Agripa I*, Herodes naapema āichak'e paji. Māgipa Jesús k'ōp'āyo Santiago peepiji espadapa (Hch 12.1-5). T'ēepai ichi warra *Agripa II* rey paji, Pablo carcelde bak'āri (Hch 25-26).

Hisopo Nuevo Testamento de *hisopo* jara k'inia bi ne-inaa jooro biirik'a bi; metro omé bi. Chi k'iru petau k'iruk'a bi. Mamīda chauk'aa petau chauparik'a. Chi k'īde net'a chaupari. Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, ma net'a bapachida k'odait'ee. Nāgee hisopo k'īde esponja sājida vinode Jesumaa teedait'ee kurusode bajira bak'āri (Jn 19.28-29). Antiguo Testamento de pema *hisopo* apata awara bi. Chi k'iru k'ara-idaa bee. Mapa paniade sādak'āri, bek'eedaipari. Chonaarāweda judiorāpa hisopo sājida ne-animalaarā peedap'edaa waade jīap'edait'ee ne-inaa ūri, ma ne-inaa awara bīdak'āri Tachi Ak'ore-it'ee. Ichiaiba Tachi Ak'orepa Israel pidaarā uchiapik'āri Egipto eujādeepa, hisopo jua chak'erā waade sāp'eda, jīap'ejida āchi puerta ūri māik'aapa ik'aawa, it'ari pema angelpa āchi warrarā naapemaarā peenaamerā. (Ex 12.21-22, He 11.28.)

Impuesto p'epataarā (*cobradores de impuestos*) Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, na judiorā mimiapachida Romadepema poro

waibiarā pari. Judiorāmaa p'arat'a p'aapipachida tee pēidait'ee ma rey waibiamaa. Edaare reypa jarada p'arat'a ūri p'aapipachida āchi-it'ee iru p'anadait'ee. Mapa judiorāpa āchi k'ūraunuamāa iru p'anapachida. Jesucristo k'ōp'āyo aba, Mateo, ichiaba t'ijarapatap'edaa Leví Cristode ijāai naaweda, ma mimia oopachi (Mt 9.9).

Israel Chonaarāweda, Jesucristo t'oi naaweda, Tachi Ak'ōrepa arameo pida t'ijarapatap'edaa Abraham pēiji ichia jarada eujādee māik'aapa jaraji irudeepa uchiadait'erā ichi eperāarā papiit'ee (Gn 17.6-7). T'epai Abraham āichak'e Jacob, ichiaba t'ijarapatap'edaa *Israel*, ma eujāde bapachi. Maap'eda irudeepa uchiadap'edaarā *Israel pidaarā* t'ijarapachida māik'aapa āchi p'anapatap'edaa eujā t'ijarapachida *Israel*.

Israeldeepa uchiadap'edaarā Chonaarāweda, Jesucristo t'oi naaweda, Abraham āichak'e Israeldeepa imik'ūra warrarā doce uchiajida. Tachi Ak'ōrepa jaraji māirādeepa p'uuru pidaarā chok'ara uchiapiit'ee. Ma warrarādeepa uchiadap'edaarā t'ijarapachida *tribu*, māirādeepa ēreerā chok'ara uchiadap'edaa perā. Ma ēreerā chaa t'ijarapachida āchi chonaa māgá t'ijarapatap'edaa perā. Pia jarait'era, Israel warra Judadeepa uchiadap'edaarā t'ijarapachida Judá ēreerā; Rubendeepa uchiadap'edaarā t'ijarapachida Rubén ēreerā. Āchi jōmaweda māgá t'íbi wāpachida. (Ex 1.2-4; Mt 19.28.)

Íipata ewari (*día de reposo, el sábado*) Na p'ek'au eujā ewaa ook'āri, Tachi Ak'ōrepa tomia chaa ewari aba awara biji, eperāarā ma ewate ūidamerā (Gn 2.1-3). K'inia baji ma ewate eperāarā mimianaadamerā; jīp'a iru net'aade k'īsiadamerā. Hebreo pedeede íipata ewari t'ijarapata *sabat*, jara k'inia bī ne-inaa oopata ma ewate oodak'aa, jīp'a Tachi Ak'ōre net'aade k'īsiadait'ee maa-e pirā jīp'a íipata. Judiorā sábado ewari iapata, āchi-it'ee Ak'ōre ewari perā. Mamida Jesucristo piup'eda, domingo wa tomia ewate chok'ai p'irabaida perā, irude ijāapataarāpa ma ewate audú iapata.

Jesucristo nepirida jarateeit'ee (*parábola*) Jesupa Tachi Ak'ōre ūraa jaratee nipak'āri, audú nepiripachi jarateeit'ee. Jesupa māgá jarateepachi chi ūridap'edaarāpa pia k'awanaadamerā ma nepirida k'āata jara k'inia bī, waide ichia k'awapi k'inia-e bada perā ichi Mesías, āchi rey pait'ee bada. (Lc 8.10.)

Juan Bautista Nāgí Juan Zacarías warra paji. Zacarías p'aare paji. Tachi Ak'ōrepa ma eperā k'aripagi iru chi wēra ome Juan oodamerā

chonaa bita mäik'aapa chôtrâa bita. (Lc 1.5-25.) Jesucristo jarateei naaweda, Juanpa jarateepachi eperääpa ächia p'ek'au k'achia oopata oo amaadaipia bî mäik'aapa poro choopidaipia bî ak'ipidait'ee Tachi Ak'orede wâara ijâa p'ani. Maperâ iru t'ijarapata *Juan Bautista*, eperäära mägá poro choo nipapachi perâ. (Lc 3.3.)

Judea Jesucristo na p'ek'au eujâde bapariik'âri, *Judea eujâ Israel* eujâde sur eere baji. Israel eujâ t'oo baji eujâ öpeede: Galilea eujâ norte eere; Siria eujâ esa–auk'a mäik'aapa Judea eujâ sur eere.

Judío Chonaarâweda Israel eujâ rey juua ek'ari bak'âri, reyrâpa ma eujâ t'oojida. Israeldeepa uchiadap'edaa èreerâ diez p'aneepachida norte eere. Jôdee Judá èreerâ p'aneepachida sur eere. T'êepai k'ira tewaraarâ jura chôo chejida mäik'aapa ma Judadeepa uchiadap'edaarâ t'imí ateejida ächi eujâdee. Maadamâiipa ma Judadeepa uchiadap'edaarâ *judiorâda* a p'aneejida. Taarâ pak'âri, chi apema Israeldeepa uchiadap'edaarâ paara mäga ichiaba t'ijarapachida. Maperâ Jesucristo na p'ek'au eujâde bapariik'âri, ichi auk'aarâ jômaweda t'ijarapachida *judiorâ*. (Hch 22.1-3.)

Junta Suprema Na judiorâ poro waibiarâ ichiaba t'ijarapachida *Sanedrín*. Setenta judiorâ paji waa ächi poro waibia. Mägí chi mäga weda p'aareerâ poro waibia paji. Iru ek'ari p'anajida awaraa p'aareerâ poro waibiarâ jubilaadap'edaarâ, p'aareerâ poroorâ ome; judiorâ èreerâdepema poro waibiarâ mäik'aapa Tachi Ak'ore Ùraa jarateepataarâ. Mägiirâ chok'ara fariseorâ paji. Awaraa judiorâ k'âyaara ma Junta Supremadepemaarâ Moisepa Ùraa p'âda pipiara k'awapachida. Maperâ Moisepa Ùraa p'âda k'ap'ia nepira paraa bak'âri, ächia ak'ipachida. Ichiaba charraarâ jîp'aarâpa nepira ak'idap'eda, p'oyaa jöpida–e pak'âri, pëipachida Junta Supremadee.

Kuruso Cristo *kurusode* peedap'edaa perâ, iru it'aa wâdak'âriipa, irude ijâapataarâpa kuruso unudak'âri, k'isiapata irua oodade piuk'âri ächi pari. Maperâ kuruso bipata ächi it'aa t'ipatamâi mäik'aapa ûk'uruurâpa kuruso jîpata collarde, pulserade.

Lepra Na k'ayaa uchiapari tachi k'ap'iade. Jesucristo na p'ek'au eujâde bapariik'âri, tachi ede k'ayaa k'ira t'âdo t'ijarapachida *lepra*. Mamâda chi k'achiara bi barik'âri, eperäära e t'o–t'oodaipachi mäik'aapa chi juua chak'erâ, biiri chak'erâ, k'í paara berauk'oodaipachi. Ma k'ayaa châaramaa baripari perâ, maapai leprapa k'ayaa beerâ p'uurrudeepa taawa p'anapachida awaraa k'ayaa beerâ ome mäik'aapa awara

āyaa wādak'āri, bia wāpachida: “iT'imí p'anéeti mi ik'aawaapa!” (Lv 13–14.)

Maná Chonaarāweda Tachi Ak'ōrepa na it'aripema chik'o pēji Israel pidaarāpa k'opataadamerā ode wāruta misa āchi eujā atadai naaweda. Ak'ōrepa jaraji Moisemaa Israel pidaarāpa ma chik'o p'e atadamerā tap'eda chaa, ak'ōrejiru jēra nībeek'āri, torrabaidaipari perā. Iadaik'araa bida aji, ai noremapema—it'ee mik'iadaipari perā. Mamīda ūipata ewate noreweda p'e bidaipia bida aji, ma ewate mimianaadamerā. (Ex 16.14-31.) Jesupa jaraji ichi ma it'aripema manak'a bi. (Jn 6.32-35.)

Mesías Mesías hebreo pedeede jara k'inia bi: *Tachi Ak'ōrepa jirit'erada*. Griego pedeede *Mesías* jara k'inia bi *Cristo*. Chonaarāweda Tachi Ak'ōrepa jaraji Abrahammaa: “Pideepa uchiat'ee bipa eperāarā jōmaweda k'aripait'eeda” aji. (Gn 22.18.) T'ēepai ichi pedee jarapataarā k'ap'ia pari Tachi Ak'ōrepa jaraji ma eperāpa eperāarā k'aripait'ee k'achia juadeepa. Maadak'āriipa judiorāpa nipachida ma chonaarāpa jaradap'edaa k'aripapari chemerā āchi k'aripade. K'isiajida iru āchi rey pait'ee māik'aapa āchi uchiapiit'ee chīara juadeepa. Taarā pak'āri, Jesucristo chek'āri, jaraji ichita *Mesías*. (Mr 14.61-62.) Mamīda iru che-e paji ooit'ee judiorāpa k'isia p'anadap'edaak'a. Jīp'a cheji eperāarā jōmaweda o k'achiadeepa k'aripa atait'ee.

Moisés *Moisés* chonaarāwedapema Ak'ōre pedee jarapari paji. Tachi Ak'ōrepa iru jirit'eraji ichi p'uuru pidaarā uchia atamerā Egipto eujādeepa. Maap'eda Tachi Ak'ōrepa ichi ley jaraji Moisemaa, irua jarateemerā Israel pidaarāmaa māik'aapa p'ā bēimerā ãra—it'ee. (Ex 21.1.) Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, ichi auk'aarā, judiorāpa audú ijāpachida Moisepa p'ādade.

Moisepa p'āda jarateepataarā (*maestros de la ley, escribas*) Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, Tachi Ak'ōre Úraa p'āda k'awaara beerāpa iru ūraa jarateepachida. Judiorā chok'araarāpa k'isiajida Jesús māgee jarateepari paji. Maperā *Tachi Jarateepari wa Rabuni* apachida irumaa. Mamīda māgaweda *Moisepa p'āda jarateedap'edaarāpa* iidida chok'ara iidipachida Jesumaa, Ak'ōre Úraade jara bi merai jiak'aapa, āchia ijāadak'aa p'anadap'edaa perā iru Tachi Ak'ōre Warra. (Lc 11.52.)

Ne-animalaarā peedap'eda, paapata (*sacrificar a Dios*) Chonaarāweda, Jesucristo t'oi naaweda, Tachi Ak'ōrepa jaraji Israel pidaarāpa ne-

animalaarā aneedamerā peepidap'eda, paapidait'ee p'aareerāmaa. Ma ne-animalaarāpa waa bat'adap'edaa k'aurepa Tachi Ak'orepa ma aneedap'edaaraā pia ak'iit'eeda aji. Ma ne-animalaarā peedap'eda, p'aareerāpa chi traa paapachida altarde, madepema nari īk'āri, Tachi Ak'ore o-ña beemerā chi aneedap'edaaraā ome. Israel pidaarāpa ne-animalaarā māgá peepipachida ak'ipidait'ee Tachi Ak'ore waawee p'ani maa-e pirā ak'ipidait'ee Tachi Ak'ore k'inia iru p'ani maa-e pirā chupiria iididait'ee āchia p'ek'au k'achia oopata pari. (Nm 28.1-15; He 10.11-18.)

Ne-inaa t'ūa bapari (*incienso*) Chonaarāweda Tachi Ak'orepa Moisemaa jaraji p'aareerāpa ne-inaa t'ūa bapari bajūbak'a bi oodamerā māik'aapa ichi tede paadamerā, ma ne-inaa īp'eda o-ña bamerā Israel pidaarā ome. Ak'orepa jaraji eperāarā jip'aarāpa māgee ne-inaa t'ūa bapari oonaadamerā. (Ex 30.1-9, 34-38.)

Netuara Poro Waibia Hebreo pedeede t'ījarapata *satán*; español pedeede, *Satanás*; jara k'inia bi *tachi k'ira unuamaa iru bapari* maa-e pirā *tachi imiateepari*. Tachi Ak'ore Úraa k'awaa beerāpa jara p'ani na eujā bai naaweda, Satanás angeleerā poro waibia paji. Mamīda auduadaik'āri, k'isiajì ichi Tachi Ak'ore k'āyaara waibiara pai. Maperā Tachi Ak'orepa iru uchiapiji it'ariipa. Mamāik'aapa uchiak'āri, angeleerā ūk'uru ateeji ichi ome (Ap 12.4). Māgiirā ichideerā p'aneejida (Mt 25.41; Ef 6.12). Netuara Poro Waibiapa Tachi Ak'ore māik'aapa Tachi Ak'ore Warra, irudeerā paara k'ira unuamaa iru bi (1 P 5.8). Audú k'inia bi eperāarā ichimaa it'aa t'īpataadamerā, Tachi Ak'oremaa it'aa t'īdai k'āyaara (Mt 4.9; 1 Co 10.20; Ap 13.4). Eperāarā k'ūrapari ichia oopi bik'a oodamerā (2 Co 4.4 y 11.13-15; Ef 2.2; 2 Ts 2.9-10). Jesucristopa jaraji Netuara Poro Waibia eperāarā peeyaa bapari māik'aapa seewa-idaa bapari (Jn 8.44). Mamīda Tachi Ak'orepa k'inia bak'āri, ichi, ichideerā ome jōpiit'ee (Mt 25.41).

Olivo Israel eujāde olivo pak'uru waibia waripari. Mamīda chi t'a ma-āri bapari. Judiorāpa olivo t'a oropachida chi aceite-it'ee: āchi lamparade pēidait'ee, maa-e pirā k'ayaa beerā k'ap'iade p'urudait'ee maa-e pirā chik'ode pēidait'ee.

Oveja Chak'e Chonaarāweda Tachi Ak'orepa Moisemaa jaraji Israel pidaarāpa oveja chak'e ateedamerā p'aareerāmaa, ārapa peedap'eda, paadamerā Tachi Ak'ore tedepema altar waibiade. Māgá irua āchi p'ek'au k'achia oopatap'edaa awara biit'eeda aji. (Lv 5. 14-19.) Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, na t'ī bijida irumaa, iru

piuda k'aurepa Tachi Ak'õrepa irude ijãapataarã p'ek'au k'achia oopatap'edaa wẽpapipari perã (Jn 1.29).

Pedee pia (*evangelio, buenas nuevas*) Tachi Ak'õrepa pedee pia jara pëiji Cristode ijãapataarã k'ap'ia pari, jõmaarãpa k'awaadamerã Jesucristo bapata, ichi piuda eperãarã o k'achiadeepa k'aripa atait'ee mäik'aapa ichi chok'ai p'irabaida. (Ro 1.1-4.)

Perla *Perla* mäu pi-ia bik'a bi; k'ira t'orroo wa p'aimaa. Golfo Persicodepema ostión edajäde uchiapari. Eperãarãpa perla chok'ara-ee unupata perã, ïpia netopata. (Mt 7.6.)

Pórtico Tachi Ak'õre te waibia ãuk'idaa tarimbak'a oojida. Mägí te k'iru iru baji, mamïda pared wẽe baji. Columna aupai iru baji. Mägí tarimbak'a bi tñjarapachida *pórtico*. Jesús na p'ek'au eujäde bapariik'äri, Tachi Ak'õre te waibiade bada pórtico tñjarapachida *Salomón Pórtico*, chonaarãweda Salomón judiorã rey waibia pada perã. (Jn 10.23.)

P'aareerã (*sacerdotes de los judios*) Moisés bapariik'äri, Tachi Ak'õrepa jaraji Levideepa uchiadap'edaaarã ûk'uru awara bimerã p'aareerã mimia-it'ee. Jaraji eperãarã jíp'aarã t'iunaadamerã ichi te waibiade. Aba ne-animalaarã ateepeachida ma te taawapema altarmaa, mama p'aareeräpa peedap'eda, paadamerã Tachi Ak'õre-it'ee. Ma p'aareeräpa ichiaba nägee mimia oopachida Tachi Ak'õre te waibiade: ne-inaa t'ua bapari paapachida ichi tedepema altarde; pan bipachida ichi tedepema mesade; lámpara k'oopachida ichi tedepema lámpara bipatade; it'aa chupiria iidipachida Israel pidaarã pari. (Lv 8-9.) Jesucristo it'aa wâda t'epai, irude ijãapataarã p'aareeräk'a p'aneejida na p'ek'au eujäde. (1 P 2.9.)

Saduceo Jesucristo na p'ek'au eujäde bapariik'äri, *saduceorãpa* judiorã audú Tachi Ak'õrede ijãapatada apatap'edaaarã paji. Tachi Ak'õre Úraa p'äda pia k'awapachida mäik'aapa oopachida Moisepa p'ädade jara bik'a. Úk'uru p'aareerã mäik'aapa judiorã poroorã saduceorã paji. Saduceorãpa Moisepa p'ädade aupai ijãapatada apachida. Ijäädak'aa paji eperã jai-idaap'eda, chok'ai p'irabai. (Mr 12.18.) Mapa k'isiajida ächita fariseorã k'äyaara pipiara p'anajida. Mamïda fariseorãk'a Jesucristo auk'a yiaraa iru p'anapachida.

Salmos Chonaarãwedapema judiorãpa *salmos* p'äjida k'aridait'ee Tachi Ak'õremaa chip'edaidak'äri, maa-e pirã leedait'ee mäik'aapa aide k'isiadait'ee, audú Tachi Ak'õrede jarapata perã.

Samaria Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, Judea norte eere *Samaria eujā* baji. Chonaarāweda Israeldeepa uchiadap'edaa ēreerā diezdepemaarā uchiadak'āri Judá ēreerā ik'aawaapa, āchi p'uuru pidaarā chok'ara p'aneejida ma eujāde. T'ēepai Asiriadepemaarā jura chōo chedak'āri, ma eujā jāri atajida māik'aapa āchi auk'aarā pēijida mama p'anadanadamerā. Maap'eda Israel pidaarā waya p'ana chedak'āri ma eujāde, miak'āipachida ma Asiriadepemaarā ome, Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara baji mīda māga oonaadamerā. Taarā pak'āri, Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, ma *Samaria pidaarā* chik'īra unuamaa p'anapachida Judea eujādepemaarā ome. Ijāadak'aa paji Tachi Ak'ōre pedee jarapataarāpa p'ādap'edaade. Jīp'a ijāapachida Moisepa p'ādade māik'aapa āchi eujāde it'aa tīpachida, awaraa judio-erāpa oopatap'edaak'a. (Jn 4.9, 20.)

Suerte jemenepatap'edaa (*echar suertes*) Chonaarāweda judiorā jemene pik'apachida k'awaadait'ee ne-inaa āchia waide k'awada-e p'ani. (Hch 1.26.) Māga oopachida māu chak'erā jitadak'āri, pak'uru jitadak'āri, maa-e pirā dado bat'adak'āri.

Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate Tachi Ak'ōre Ūraa p'ādade jara bī ewari cherude eperāarārā jōmaweda panadait'ee iru k'irapite (Ap 20.11-15). Ma ewate irua ak'iit'ee eperāarāpa oopatap'edaa jōmaweda māik'aapa jarait'ee pia wa k'achia. Chi pia oopatap'edaarā ichi Warra Jesucristode ijāapatap'edaa perā pēiit'ee ichi juaraare, ichi truade ichita p'anapataadamerā ichi ome. Jōdee ichi Warrade ijāadak'aa beerā pēiit'ee ichi jua bi eere atuadamerā t'ipitau jērajēraa jira bide.

Tachi Ak'ōre Jaure (*Espíritu Santo, Espíritu de Dios*) Jesucristo na p'ek'au eujādeepa uchiada t'ēepai, *Tachi Ak'ōre Jaure* pēiji ichide ijāapataarā ome bapariimerā. (Jn 14.15-21.) Māgá ichide ijāapataarāpa oopata ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. (Hch 2.1-4.)

Tachi Ak'ōre juua (*el poder de Dios*) Jesucristo na p'ek'au eujāde bapariik'āri, ne-inaa k'īra t'ādoo oopachi eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. K'ayaa beerā jīpapachi, chik'o īwapiji, pania īri nipaji māik'aapa netuaraarā uchiapipachi eperāarā k'ap'īadeepa. Ma jōma oopachi *Tachi Ak'ōre juapa*, ichi Tachi Ak'ōre perā. (Lc 9.1.)

Tachi Ak'ōre k'ait'a wādaik'araa beerā (*los impuros, inmundos*) Chonaarāweda, Jesucristo t'oi naaweda, Tachi Ak'ōrepaa jaraji ichi eperāarāpa ne-inaa ūk'uru oodap'eda, iru te k'ait'a wādaik'araa baji. Nāgí ne-inaa k'aurepa p'oyaa Tachi Ak'ōre k'ait'a wādak'aa paji: chik'o

irua k'oik'araa bida adadepema k'odap'edaa perā; leprapa k'ayaa p'anadap'edaa perā; piuda k'ap'ia t'ōbaidap'edaa perā māik'aapa waa t'ōbaidap'edaa perā. (Lv 11-15; Mt 15.11.)

Tachi Ak'ore pedee jarapari (*profeta de Dios*) Chonaarāweda Tachi Ak'orepa Israeldepemaarā ūk'uru jirit'eraji ichi pedee awaraarāmaa jaranadamerā. Ichi Jaure pēiji māgiirāmaa māga oodamerā māik'aapa edaare oodamerā ne-inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Moisés Ak'ore pedee jarapari paji. Ak'orepa ichi ūraa jaraji Moisemaa, irua Israel pidaarāmaa jarateemerā. Moisés k'ap'ia pari Tachi Ak'orepa Mar Rojo esajīak'a t'oot'ají Israel pidaarā p'oo bide wāyaadamerā p'usa esajīak'a. (Ex 14; 2 P 1.19-21.)

Tachi Ak'ore te waibia (*el templo de Dios*) Chonaarāweda Tachi Ak'orepa ichi te waibia oopiji Rey Salomonmaa. Ma tede Israel pidaarā p'aareerā it'aa iidipachida eperāarā pari māik'aapa mimia oopachida Tachi Ak'orepa jaradak'a. Rey Salomonpa ma naapiara te waibia pi-ia oopiji. (1 R 6.) Mamīda Babilónia p'uurudepemaarā Israel pidaarā eujāde jura chōo chedak'āri, māgí te jōt'aajida. T'ēepai Israel pidaarā ateedap'edaa Babilónia p'uurudee waya āchi eujādee chedak'āri, te waibia chiwidi oo atajida Tachi Ak'ore-it'ee. (Esd 5.) Mamīda Salomonpa oodak'a pi-ia ooda-e paji. Maap'eda Israel pidaarā Romadepemaarā juua ek'ari p'anapataadak'āri, āchi rey Herodepa ma te pi-iara oopiji. (Jn 2.20.) Ma te oo p'anajida sesenta y cuatro años wāyaaru misa. Māpai aupap'eda, seis años parumaa Romadepemaarāpa jōpijida. Ma t'ēepai judiorāpa awaraa te waibia ooda-e paji Tachi Ak'ore-it'ee.

Tachi Ak'ore trua Tachi Ak'ore ūraa p'ādade jara bi ichi Warrade ijāapataarā jai-idaadak'āri, p'ananaadait'ee *Tachi Ak'ore truade*. Mama Tachi Ak'ore ichi Warra Jesucristo ome p'anapata perā, ne-inaa k'achia apida unuda-e pait'ee. Mama eperāarā waa jēeda-e pait'ee māik'aapa t'āri p'ua p'anada-e pait'ee. T'āri o-ia p'anapataadait'ee, waa piuda-e pait'ee perā. (Ap 21.1-4.)

Tachi Ak'ore ūraa Chonaarāweda Tachi Ak'orepa ichi ūraa p'āpiji Moisemaa, irua Israeldeepa uchiadap'edaaarāmaa jarateemerā (Ex 24.4). K'inia bají āchi p'anapataadamerā ma ūraade jara bik'a māik'aapa ma ūraa k'awapidamerā āchi eujā ik'aawa p'anapatap'edaaarāmaa. Ma t'ēepai waapiara ūraa jara pēiji ichi pedee jarapataarā k'ap'ia pari. Israel pidaarāpa ma ūraa p'āda jōmaweda iapachida māik'aapa jīapachida, edaare āchi poro waibiarā Tachi

Ak'õrede mak'íara ijáada-e p'anadap'edaa perã. Ma ûraa *Antiguo Testamento* apata. Mäpai Jesucristo it'aa wäp'eda, Tachi Ak'õre Jaurepa p'äpiji iru bapata mäik'aapa jaratee nipada, ichideerapa jaratee nipadap'edaa paara. Ma ûraa *Nuevo Testamento* apata.

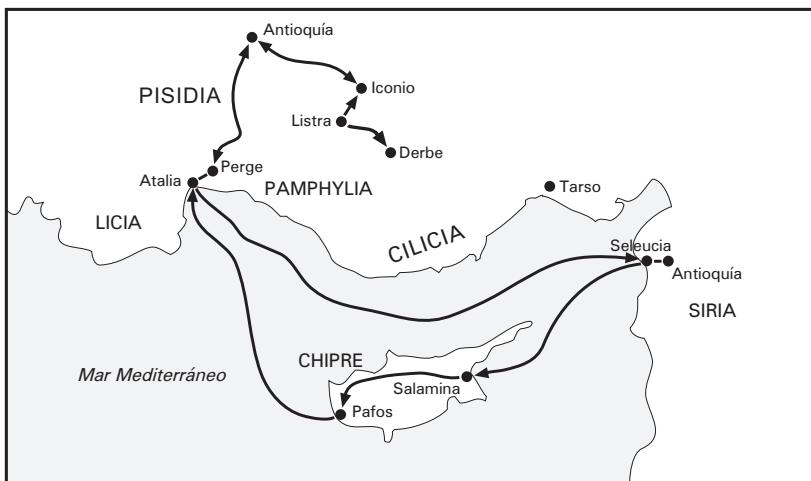
Tachi Ak'õre Úraa jarateepata te (*sinagoga*) Chonaarãweda Israel pidaarã k'íra unuamaa iru p'anapataarãpa Tachi Ak'õre te waibia jöpjidã mäik'aapa Israel pidaarã ük'uru ateejida ächi eujädee. Maapai Israel pidaarãpa te awara bijida chip'edait'ee mäik'aapa Tachi Ak'õre Úraa p'äda leedait'ee. Naapiara p'aareerã jiripachida jarateedamerã. Mamïda t'ëepai chi Ak'õre Úraa p'äda k'awaara beeräpa jarateepachida mägee tede. Maap'eda Israel pidaarã waya chedak'äri ächi eujädee, Tachi Ak'õre te waibia chiwidi oo atajida mïda, mägee Ak'õre Úraa jarateepata te ichiaba oopachida, p'uuru bee chaa made eperäarã it'aa t'ipataadamerã mäik'aapa Ak'õre Úraa üripataadamerã. (Mr 1.21; Lc 4.16.)

Tachi Ak'õrepa eperäarã bipari ichi jua ek'ari, ichideerã p'aneedamerã (*reino de Dios, reino de los cielos*) Chonaarãweda Tachi Ak'õrepa Israeldeepa uchiadap'edaarã jirit'eraji ichi p'uuru pidaarã p'aneedamerã (Ex 6.6-8). Mamïda ära p'oyaa p'anadak'aa paji irua ûraa p'ä bëidade jara badak'a. Mapa ichi Warra Jesucristo pëjji ära k'aripa atamerã o k'achiade wädap'edaadeepa. Ichi Warrade ijäädak'äri, ära biji ichi jua ek'ari ichideerã p'aneedamerã. (Col 1.12-14.) Mägá ichi Warrade ijääpata k'aurepa eperäarã jómaweda, judiorã, judio-eerã paara, Tachi Ak'õre warrarã p'aneejida.

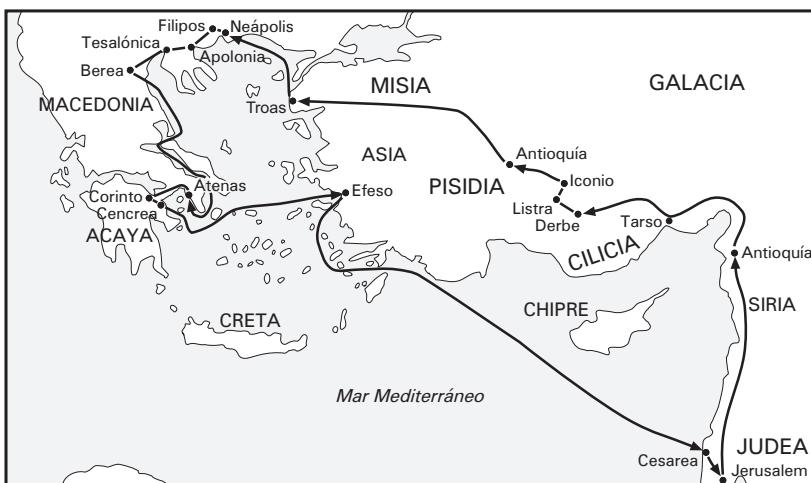
Tachi Ak'õre warrarã Jesucristo Tachi Ak'õre Warra. Eperäarã irude ijää p'aneedak'äri mäik'aapa oopataadak'äri irua jara bik'a, *Tachi Ak'õre warrarã* p'aneepata mäik'aapa jai-idaadak'äri, Tachi Ak'õre truade p'ananaadait'ee. (1 Jn 3.1-10.)

Tau chaa bidap'edaa imik'íra k'ap'iade (*circuncisión*) Chonaarãweda Tachi Ak'õrepa jaraji ichide ijääpari Abrahammaa irua tau chaa bimerã ichi k'ap'iade, ichi warra k'ap'iade mäik'aapa imik'íraarã ichi tede p'anapata k'ap'iade. Jaraji ma imik'íraarã me e t'ii atamerã. Mägá ära awara p'aneedait'eeda aji, ichi eperäarãk'a. T'ëepai Abrahamdeepa uchiadap'edaarã imik'íraarã jómawarãpa mäga oopachida ak'ipidait'ee ächi Tachi Ak'õre p'uuru pidaarã. (Gn 17.1-14.) Mamïda Jesucristo it'aa wäda t'ëepai, irude ijäädap'edaarãpa waa mäga ooda-e paji. Ma k'äyaara irude ijäädak'äriipa, täríde tauchaa pik'a p'aneejida. (Col 2.11.)

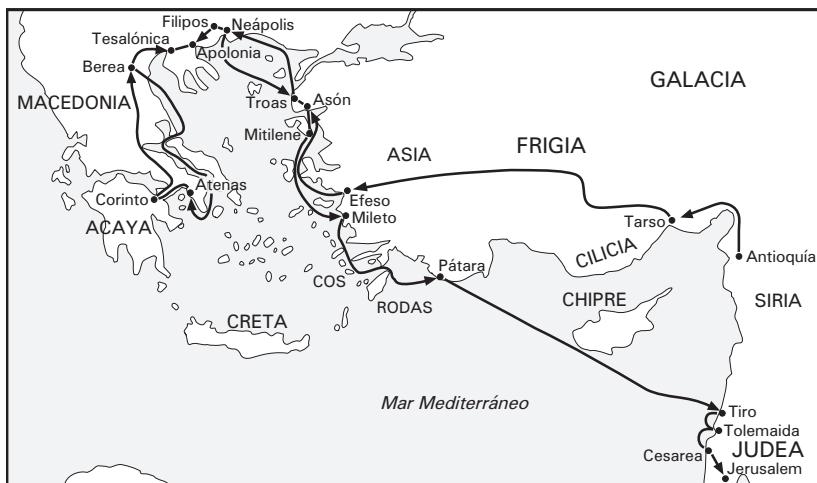
Zeus Chonaarãweda Greciadepemaarãpa ächi ak'õre waibia apatap'edaarã poro waibia t'ijarapachida Zeus. Romadepemaarãpa ma ak'õre waibia apata t'ijarapachida Júpiter. (Hch 14.12.)

PRIMER VIAJE MISIONERO DE PABLO

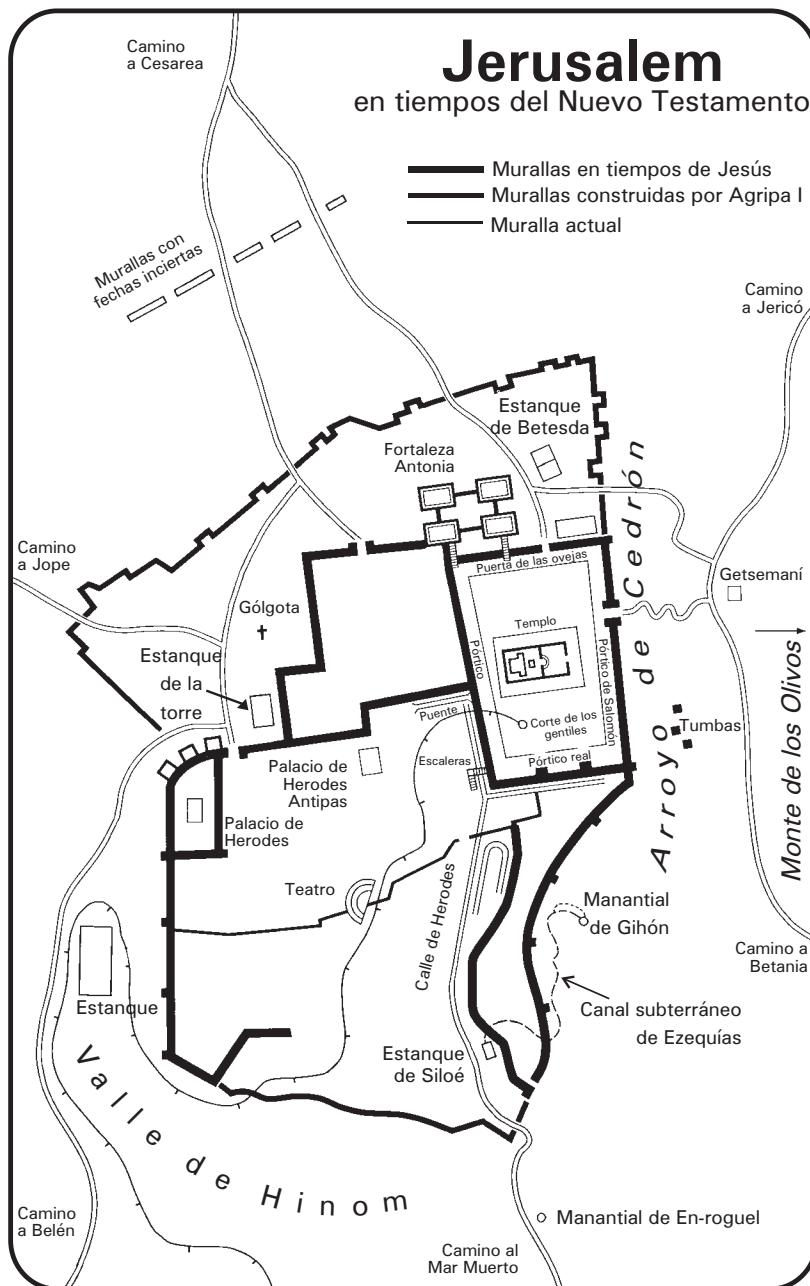
SEGUNDO VIAJE MISIONERO DE PABLO

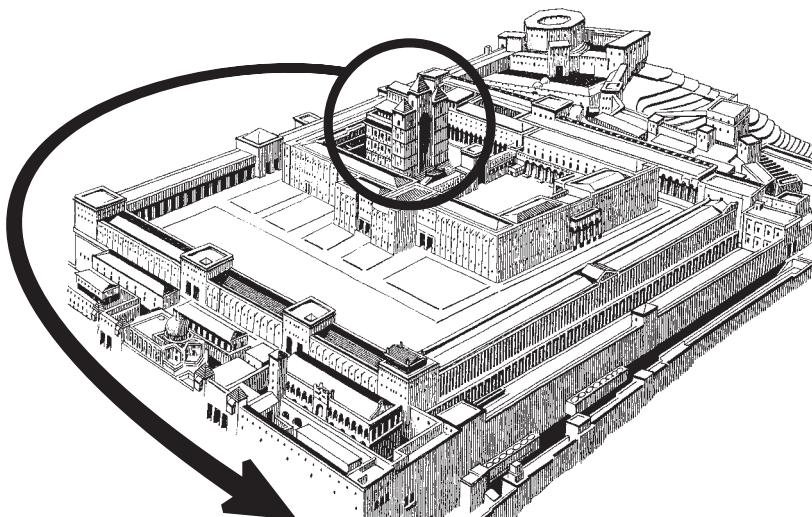
TERCER VIAJE MISIONERO DE PABLO

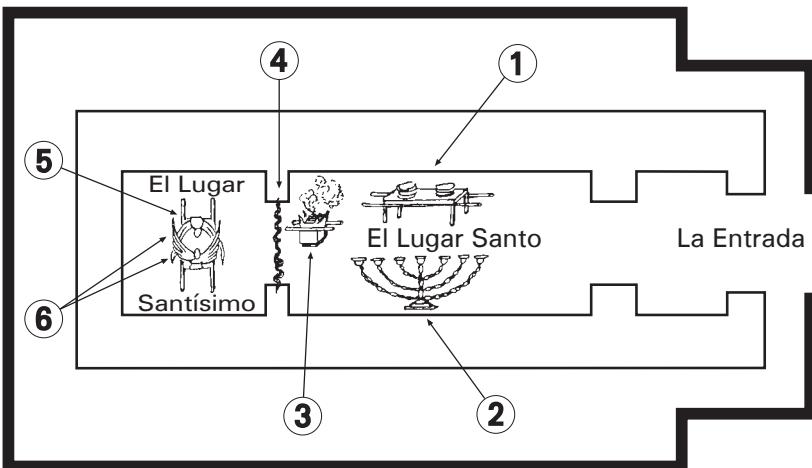
VIAJE DE PABLO A ROMA

El Templo en el tiempo de Jesucristo

Plano del Interior del Templo

1. La Mesa y los Panes de la Proposición
2. El Candelabro
3. El Altar del Incienso
4. El Velo
5. El Arca del Pacto
6. Los Querubines

Tierra de
PALESTINA
en el tiempo de
NUESTRO SEÑOR
JESUCRISTO

